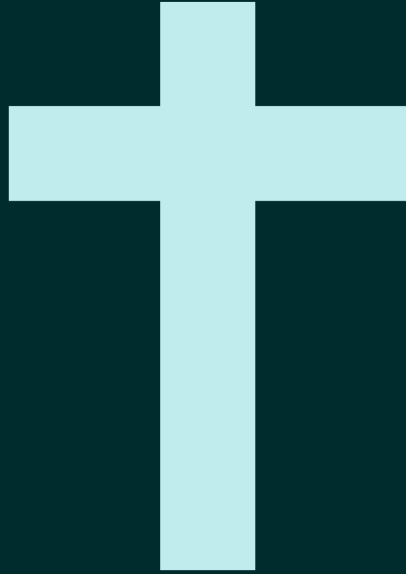

Diilon-nelma
Tobisĩfelenni

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

Diilon_{-nelma} Tobisĩfelenni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
ff6ceee3-e395-5530-a5c5-85fce8e77c3d

Contents

Matie seβε	1
Marke seβε	53
Like seβε	84
Nsāa seβε	136
Yesu pɔpuərbiemba maacemma	173
Ɔromutaamba seβε	220
Korēntitaamba seβεdielāno	242
Korēntitaamba seβεhāalino	263
Galasitaamba seβε	277
Efesitaamba seβε	285
Filiputaamba seβε	292
Kolɔsitaamba seβε	297
Tesaloniketaamba seβεdielāno	302
Tesaloniketaamba seβεhāalino	307
Timote seβεdielāno	310
Timote seβεhāalino	317
Tite seβε	322
Filemɔ seβε	325
Ebire ba seβε	327
Sake seβε	344
Pier seβεdielāno	350
Pier seβεhāalino	357
Nsāa seβεdielāno	361
Nsāa seβεhāalino	367
Nsāa seβεsielino	368
Yuda seβε	369
Ampigāama	371

Matien nyɛgãan Yesu maama man Nelmuoyamma

Matie waa Yesu *hãalãbilonɔ (9.9; 10.3). U nyɛgãan u sebɛ-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigãan-ba wuɔ nuharungu si dii, Diilonɔ un pãa nunɔgu-i aa saan *Konkortienɔ man, u yaa Yesu-i. Aa Diilonɔ un waan maman *Tobisicɔlonnin-sebɛ-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesun huɔn dumaa, Matie duɔn u sebɛ-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batɛmu-i ka cor baa *Sitãnin juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hiekuraangu-na (sap. 1–4).

Ku huonɔgu-na, u dii u nunɔgu-i Yesun ciɛ u maacemma-i dumaa *Galile-i-na: U waan Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U ciɛ gbɛrɛ-wɛima bɔi (sap. 5–18). U siire kusuɔn-nu'i a kã *Yerusalemu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Ban fiɛ ko-yo, Diilonɔ siire-yuɔ u temma-i (sap. 19–28).

Yesu waan nelma bɔi a kã *Diilonɔ-nellentesinni kũnɔgu-na.

Matie huɔnu u sebɛ-i sɔmma ndii: Baman hũyãa Diilonɔ-maama-i ban saaya ba ta ba wuɔ dumaa (sap. 5–7). Yesun puɔraa u *hãalãbiemba-i ba ka wan *Diilonɔ-bãangu maama-i kusuɔn-nu (sap. 10). Gbãɛini man pigãan Diilonɔ-nellentesinni-i (sap. 13). Diilonɔ-dũn-baaman saaya ba bel ba-naa dumaa (sap. 18), baa miwaanɔ timman-maama-i (sap. 24–25).

Yesu bĩncuɔmban cuu ba-naa dumaa (Like 3.23-38)

¹ Yesu-Kirsa bĩncuɔmban cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Yesu-Kirsa hilaa *Davidi hãayɛlmba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu hãayɛlmba-na.

² Abiramu siire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bisãlmba namba.

³ Yuda sire da Perɛsi baa Sera. Bisãlnɔ daaba nyu-i ba taa ba bĩ-yo Tamar.

Perɛsi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naacũnɔ.

Naacũɔ sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba bĩ-yo Araabu.

Bosi sire da Obɛdi. Obɛdi nyu-i ba taa ba bĩ-yo Uruti.

Obɛdi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi fanɔ yaa juɔ ce nellentienɔ-i.

Fuɔ sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri ciɛnɔ'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu.

Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoram.

Yoram sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amɔ sire da Yosiyasi.

¹¹ Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisālm̄ba namba.

Huɔŋgu fangu'i nuɔ-i ban bilaa *Isirahel-baamba-i k̄a baa-ba *Babilɔni-i-na.

¹² Ban k̄aa Babilɔni-i-na, Yekoniya wuɔ ka da Salatiel.

Salatiel sire da Sorobabel.

¹³ Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asɔr.

¹⁴ Asɔr sire da Sadɔki.

Sadɔki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

¹⁵ Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Matā.

Matā sire da Yakɔbu.

¹⁶ Yakɔbu sire da Yosefu. Yosefu sire biɛ ciɛŋo.

U ciɛŋo-i ba taa ba b̄i-yo Maari.

Maari faŋo yaa huɔŋ Yesu maŋ ban b̄iŋ-yoŋ *Kirsai.

¹⁷ Kuu dii ŋaa a doŋ Abiramu-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba c̄ncieluo ba naa-i dii. Aa a doŋ Davidi-i-na a ji hi ban bilaa *Isirahel-baamba-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, tonaamba c̄ncieluo ba bi naa-i dii. A doŋ huɔŋgu fangu-na, ji hi Kirsai homma-i, tonaamba c̄ncieluo ba bi naa-i tiraa ba ye dii hɔlma-na.

*Yesu-Kirsai homma-i
(Like 2.1-7)*

¹⁸ Yesu-Kirsai huɔŋ homma maŋ, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u dɔrŋo. Huɔŋgu nanŋu juɔ hi, *Diilon-Yal die ce kus̄ŋgu yiɛra Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suɔ-yo ciɛŋo yogo. ¹⁹ Yosefu waa nelfɛŋo. Uŋ daa kus̄ŋguŋ yiɛraaya u dɔrŋo-na dumaanjo-na, u sa taara u dii senserre yuɔ; wuɔ tuɔ taara u hiel u gboluonŋu-i u maama-na molo baa suɔ. ²⁰ Uŋ diyaa mafamma-i u huɔŋga-na, Itienjo *dɔrɔpuɔrbilonjo nanŋ wuɔ carra-yuɔ dānsāan-nu a wan baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, *Diilon-Yalle yaa ciɛ kus̄ŋ daaku yiɛra Maari-i-na; baa k̄aalā, biɛ-yo. ²¹ U ka hoŋ naacombilonjo. Duɔ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu; ku yunŋu yaa wuɔ koŋkortienjo. U yaa ka kor u nellen-tobimba-i ba āmbabalma-na.»

²² Itien ŋ ciɛ u *pɔpuɔrbilonjo wan maman, ma'i sa ciɛŋ daama-i wei? Pɔpuɔrbilonjo waan-ma wuɔ:

²³ «Bilonyonyuro ka ce kus̄ŋgu
a hoŋ naacombilonjo.

*Ba ka ta ba b̄i-yo Emaniel.»**

Ku yunŋu yaa wuɔ Diilonjo dii baa-ye.

²⁴ Yosefuŋ juɔ sire duɔfūmmu-na, wuɔ ce Itienjo dɔrɔpuɔrbilonjo ŋ waan maman baa-yo aa u dɔrŋo k̄aal jo ji t̄ɛna baa-yo. ²⁵ Maariŋ k̄aalā jo, u juɔ b̄ɔrɔ dumaa Yosefu saa suɔ-yo ciɛŋo. Uŋ buɔra, Yosefu wuɔ haa bilonjo yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terienŋu-i

¹ Yesu huɔŋ Betelɛmu, dii *Yude mara nuɔ. Huɔŋgu fangu-na, *Erɔdi yaa waa *Yude yunŋu-na. Uŋ huɔŋ, hiriemba namba waa b̄apaḡunŋu-na; baa sire a jo *Yerusalemu-i-na ² a ji ta ba yuure u k̄unŋu-i wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo maŋ huɔŋ fɛlɛmma-i uu dii hie? I daa u m̄ɛle-i b̄apaḡunŋu-na ku'i ciɛ i sire tiɛ jo die ji jaal-o.»

* 1:23 Isayi (Ésaïe) 7.14

³ Erɔdin nuɔ nel daama-i, u huɔŋ kaa pɔŋ cu ka hel baa Yerusalemutaamba-hiere. ⁴ Wuɔ bi *Diiløjigãntaamba yuntaamba maŋ waa nelle-na hiere baa *anjĩnamma pigãataamba-i a ji yuu-ba wuɔ: «Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortienŋo* maŋ, u saaya u honŋ terienŋ haku-i nuɔ-i?» ⁵ Baa cira: «U saaya u honŋ Betelɛmu dii Yude mara nuɔ. *Diilopɔpuɔrbilonŋo nyegãan ma yaa-i wuɔ:

⁶ *«Betelɛmutaanŋ namaa,
baa na ta na ne wuɔ sɪ Yude nilɛiŋa-na hiere
namaa nelle yaa huonŋ-nu dɛ!
Umanŋ ka waa *Isirahɛl-baamba yunŋ-nu,
umanŋ ka ta mi baamba yaanŋ-na tuɔ ne-ba,
u ka honŋ namaa nelle yaa nuɔ-i.»†*

⁷ Erɔdin juɔ suɔ *Kirsã munŋhommunŋ-terienŋgu-i, wuɔ cuo bi hirienŋ daaba-i a ji yuu-ba suɔ mɔɛl daadenŋ duɔŋ ta di hel huɔŋgu maŋ nuɔ-i. ⁸ Uŋ juɔ yuu ba piiye tũnu-yuɔ, wuɔ cira: «Kãanŋ Betelɛmu-i-na na ka yuure u kũŋgu-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji tũnu muɔŋŋo-i mi bi kã ka jaal-o.»

⁹ Erɔdin piiye baa-ba tɪ, baa sire ta ta ba kã Betelɛmu-i-na. Ba'a ba ne, tira da mɔɛl daade-i ba yaanŋa-na di wuɔ di kã. Baa ta ba nyaanu-diɛ. Dinŋ kaa hi bilonŋ uŋ waa terienŋgu maŋ nuɔ-i, diɛ yiɛra ku yudɔrɔ-i-na. ¹⁰ Ba hɔŋ muɔ gbuu pɔŋ fɛ. ¹¹ Baa har suur ka da bilonŋo-i baa u nyu-i. Baa dũuna jaal-o aa naa fir ba conŋorni-i hiel sɛnɛ hã-yo baa wusũnaŋo a naara *miir-namma.

¹² Banŋ juɔ'a ba bir, Diilonŋ wuɔ piiye baa-ba dãnsãanŋ-nu wuɔ ba baa kã Erɔdi terienŋgu-na ka tũnu-yuɔ. Baa pɔŋ biɛ ba denŋ hũmelle.

Yosɛfubaa-ba gbaraa kã Esipi

¹³ Hirienŋ banŋ taa, Itienŋo *dɔrɔpɔpuɔrbilonŋ wuɔ carra Yosɛfu-i dãnsãanŋ-nu a wanŋ baa-yo wuɔ: «Yosɛfu, *Erɔdi ka sire wuɔ u taara naacombilonŋo-i ko-yo. Sire ŋ gbar baa-yo baa nyuŋŋo-i hiere na ka tɛna Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.» ¹⁴ Yosɛfu wuɔ bi sire isuɔŋgu fanŋgu-na a biɛ naacombilonŋo-i baa u nyu-i hũu ŋ hã-mi! Esipi. ¹⁵ U kãa ka tɛna kusuɔŋ-nu'i Erɔdi ji tuɔ ku. Itienŋ uŋ ciɛ u *pɔpuɔrbilonŋo wanŋ nelma maŋ, ma'i sa juɔŋ daama-i wɛi? Pɔpuɔrbilonŋo waanŋ-ma wuɔ:

«Mi ciɛ mi biɛŋo hel Esipi-i-na.»‡

Erɔdinŋ ciɛ karaanŋu maŋ baa Betelɛmutaamba-i

¹⁶ *Erɔdinŋ juɔ niya naa, wuɔ suɔ wuɔ hirienŋ daaba tãalãa-yo aa cor ba denŋ. U huɔŋ kaa gbuu pɔŋ du. Wuɔ cira ba wuɔra ko naacombiamba maŋ saa cor bienŋa hãi yogo Betelɛmu-i-na hiere baa nilɛiŋa maŋ u kɔtɔnni-na. Hiriamba naa pigãanŋ-yo huɔŋgu fanŋgu yaa-i wuɔ mɔɛle duɔŋ ta di hel. ¹⁷ *Diilonŋ uŋ puɔraa *Seremi wanŋ mamanŋ, ma'i saa ce daama-i wɛi? Seremi waanŋ-ma wuɔ:

¹⁸ «I nu molo kaal Arama-i-na;
kutienŋo kaal kuliinŋ-kaaluŋgu.

Arasɛl yaa kaalaanŋ wuɔ ba kuɔ u bisãlmba.

U sa nu gbɛnyɛmma.

U bisãlmba taa aa yanŋ-yo.»§

Yosɛfubaa-ba siire ka tɛna Nasarɛti

¹⁹ *Erɔdinŋ juɔ ku, Itienŋo *dɔrɔpɔpuɔrbilonŋo nanŋ wuɔ carra Yosɛfu-i dãnsãanŋ-nu dii Esipi-i-na ²⁰ a wanŋ baa-yo wuɔ: «Bamanŋ taa ba taara ba ko naacombilonŋo-i ba kuu. Sire ŋ biɛ-yo baa nyuŋŋo-i na bir na kã *Isirahɛl-na.» ²¹ Yosɛfu

* **2:4** Banŋ gbɛŋ Yuifu ba nellentienŋo maŋ, baa Konkortienŋo-i, nelduɔŋŋo yaa-i bande-i-na. † **2:6** Mise (Michée) 5.1 ‡ **2:15** Ose (Osée) 11.1 § **2:18** Seremi (Jérémie) 31.15

wuɔ bi sire a biɛ naacombilonɔ-i baa u nyu-i ba bir kã Isirahel-na. ²² Erɔdi biɛnɔ nanɔ waa, ba taa ba bi-yo Arkelɔsi. Yosefun kãa, wuɔ nu-ma wuɔ tuon un kuu, u yaa ciɛ nellentienɔ-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosefu-i u saa siɛ duɔ kã ka tɛna terienɔ-gu-na. Diilonɔ wuɔ piye baa-yo dãnsãan-nu wuɔ u kã u ka tɛna *Galile mara nuɔ. ²³ Wuɔ kã ka tɛna Galile nelle nande-na ba bi-de Nasarɛti. *Diilopɔpuɔrbiemba waan-ma wuɔ: «*Ba ka ta ba bi *Konjkortienɔ-i Nasarɛtiyenɔ*», ma bi ciɛ.

3

Nsãa-Batisee ãndaangu-i

(*Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsãa 1.19-28*)

¹ Ku huonɔ-gu-na, *Nsãa-Batisee wuɔ ji sire tuɔ wan Diilonɔ-nelma-i baa nuamba-i dii *Yude *hɛkuraangu-na. U taa u piye wuɔ: ² «Naanan cilɔbalaɔ-i, *Diilonɔ-bãangu piyaa ti!» ³ Diilonɔ puɔraa *Isayi wan Nsãa fuɔ maama yaa wuɔ:

«*Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraangu-na wuɔ:*

«*Migãan Itienɔ hũmienɔ-i*

Cãan-yan na viinu-yɛi.»*

⁴ Jonɔgoruo man waa Nsãa nuonɔ-gu-na, baa sũɔ-yo baa nyɔgɔmekuɔsinni aa u taa u pɛyɛ u negelle-i baa cãanun-kpãnkpaangu. U taa u wuɔ dũngbermba baa sɔllu. ⁵ Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa baman waa *Yurdɛ nuoraangu kɔtonni-na hiere ba taa ba kã u wulaa ⁶ ba kã ba wan ba cãlmuɔ-i baa-yo aa u tuɔ *batisee-ba Yurdɛ nuoraangu-na.

⁷ Nsãan juɔ da *Fariisebaa-ba-i baa *Sadusebaa-ba kũɔl ba-naa ba jo u wulaa wuɔ u batisee-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Hai juɔ tũnu-nei wuɔ da na batisee Diilonɔ siɛ ka gãn baa-na? ⁸ Yaan aa na ta na ce kuman faa, ku yaa ka pigãan wuɔ na naana na cilɔbalaɔ-i kelkel. ⁹ Baa na da niɛ sɪ *Abiramun yen na bincɔinɔ Diilonɔ siɛ ka gãn baa-na. Mi tũnu-nei: Nan fie da tãmpɛnɔ man daaya-i, Diilonɔ gbãa bir-a ce-ya Abiramu hãayɛlmba namaa fuonɔ-gu-na. ¹⁰ Maale nunɔ-gu saaraa jina. Tibiingu man da ku saa man biefɛfɛinɔ, ku jũn aa senu. ¹¹ Muɔmi batisee-na baa hũmma yon da mi pigãan wuɔ na naana na cilɔbalaɔ-i; nga molo ka jo mi huonɔ-gu-na. Kutienɔ fɔngũɔ jienya mei wuonɔ-i. Mei saa piɛra u natãangu-i. Fuɔ ka batisee-na baa *Diilonɔ-Yalle baa dãamu. ¹² Kɔkɔruonɔ-gu dii u nanɔ-ga-na. U ka pe u ðimma-i. Duɔ ji pe-ma ti hiere torre-na, u ka kũɔl belle-i dii-de inɔngɔ-na aa senu fuoru-i baa dãamu. Dãamu fammu sa ðin dede.»

Yesu batiseema-i

(*Marke 1.9-11; Like 3.21-22*)

¹³ Nsãa un taa u *batisee nuamba-i huonɔ-gu-na, Yesu wuɔ sire *Galile-i-na a kã *Yurdɛ-i-na u duɔ ka batisee-yo. ¹⁴ Nsãa wuɔ ka muɔ jãn wuɔ fuɔ siɛ ce-ma. Aa naa tuɔ piye baa-yo wuɔ: «Nuɔnei saaya n batisee muɔ, nuɔ da n bir yan aa jo wuɔ mei ji batisee-ni, mi batisee-ni niɛ?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ un'a ma ce dumaa, yan i ce-ma dumɛi. Yan aa n ce-ma nãa min waan-ma dumaa.» Nsãa wuɔ naa wuɔ hũu-ma.

¹⁶ Ban juɔ batisee Yesu-i ti aa u hel hũmma-na, dɔrɔ wuɔ puur. Wuɔ u ne da *Diilonɔ-Yalle hilaa konhuron temma jo ji ðiire-yuɔ. ¹⁷ Baa nu molo piye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛnɔ yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛn mi huonɔ-ga-i.»

* 3:3 Isayi (Ésaie) 40.3

4

Sitāni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i
(Marke 1.12-13; Like 4.1-13)

¹ Ku huonɔŋu-na, *Diilonɔ-Yalle kã baa Yesu-i *hiekuraanɔŋu-na *Sitāni duɔ ka guɔl u gbeini-i. ² Un kãa, wuɔ ce bãanɔ-yinni komuɔŋa hãi baa isuɔyinni komuɔŋa hãi u saa dii kuuwuonɔŋu u nunɔŋu-na. Yin daanin juɔ cor, nyulmu sire cuɔl-o. ³ Sitāni wuɔ jo ji wan baa-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɔ-Bienɔ yaa nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpɛɛŋ daaya bir niwuoni i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Niiwuoni-i yon, ni sie gbãa ce nelien nuɔ ŋ ba. N saaya ŋ bi ta ŋ nu Diilonɔ nun-ãndaanɔŋu-i hiere naara.*»»*

⁵ Un piye dumaanɔ-na, Sitāni wuɔ kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na ⁶ aa naa cira: «Da kuɔ Diilonɔ-Bienɔ yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire i ne! Ma si ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Diilonɔ ka ce *dɔrɔpɔrɔbiemba tũu-ni ba nammu-na ŋ baa ji tistɛŋ ŋ fer*»† ke?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Baa dãn Itienɔ-i Diilonɔ-i ŋ ne.*»‡»

⁸ Sitāni wuɔ tiraa kã baa-yo tãnunɔŋu nanɔŋu dɔrɔ-i-na, ku maama saa fa baa jajaatamma-i, ka pigãan-yo nilienɔ-i hiere baa a huɔya-niini-i ⁹ aa naa cira: «Da ŋ dũuna jaal-mi, nin daa nilienɔ man daaya-i hiere mi ka hã-ni baa-ya.»

¹⁰ Un waan mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Sitāni, kã ŋ filien ŋ halan! Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*N saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itienɔ-i Diilonɔ yaa-i, aa ta ŋ cãa u yaa u diei yon.*»§»

¹¹ Sitāni wuɔ naa u ta aa yan-yo. Un taa, dɔrɔpɔrɔbiemba namba jo ji ta ba kãyã-yuɔ.

Yesu duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)

¹² Huonɔŋu nanɔŋu juɔ hi, baa bel Nsãa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ nu-ma aa bir kã *Galile-i-na. ¹³ Un kãa, u saa ka tɛna Nasareti-i-na, wuɔ kã ka tɛna Kafarnamu, dii dalanɔŋa caanɔŋu-na. Terienɔŋu fanɔŋu-i, Sabulɔ hɛma, fuɔ baa Nefutali. ¹⁴ Diilonɔ un puɔraa *Isayi wan manan, ma'i si daama-i wei? ¹⁵ Isayi waan-ma wuɔ:

«*Sabulɔ hɛma-na, Nefutali nelle-na,*
dii dalanɔŋa caanɔŋu-na,
*kã ka hel dii *Yurdɛ nuoraanɔŋu bomborma-na,*
*a biɛ Galile-i hiere, *niɛraamba nelle-i,*
baman waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.

¹⁶ *Baman waa kukulman-nelle-na kuliinɔŋu nammu-na, bãanɔŋu paa-bei.*»*

¹⁷ Yesu kãa dumaanɔ-na, wuɔ don tuɔ wan Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Nanan na cilɔbabalanɔ-i, *Diilonɔ-bãanɔŋu piyaa ti!»

Yesu biɛ gbosobaa-ba namba
(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)

¹⁸ Yiinɔŋu nanɔŋu-na, Yesu wuɔ ji tuɔ cor a da gbosobaa-ba namba nan juonɔŋo *Galile dalanɔŋa-na. Ba waa ba hãi; nelienɔ baa u hãanɔ. Ba bi mɔlnɔ-i Simɔ, u yerre nande yaa Pier, aa bi hãanɔ-i Andere. ¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juon i ta, mi ka ce-na nelbilien-gbosobaa namaa.» ²⁰ Baa bi pãn nanna ba jonaamba-i aa cu Yesu huonɔ-nu. ²¹ Ba'a ba kã yaanɔŋa-na, a tiraa da naacolɔŋo nanɔŋo baa u

* 4:4 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 8.3 † 4:6 Gbeliemann-nalãanɔŋu (Psaume) 91.11-12

‡ 4:7 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.16 § 4:10 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.13 * 4:16 Isayi (Ésaie) 8. 23-9.1

hãaŋo a naara ba to. Ba bɪ tuoŋo-i Sebede aa bɪ bɛpomɔlŋo-i Sake aa hãaŋo-i Nsãa. Ba waa beŋ-na ta ba migãaŋ ba jɔnaamba. Yesu wuɔ bɪ bɛpuɔmba-i.
²² Bafaŋ baa tiraa nanna ba beŋo-i baa ba to-i aa cu u huoŋ-nu.

Yesu waan Diilon-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuɔra *Galile-i-na hiere u wan Diilon-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na, aa tuɔ wan *Diilon-bãaŋgu *Neldɔdɔlma-i, aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sɪnni-na hiere u kã. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba sɪnni-na hiere ba jo ba hã u tuɔ sire-bei. *Jinabaa-baŋ waa bamaŋ nuɔ-i ba waa, kurmɔrɔntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i hiere. Yesu wuɔ sire-bei kpɛmmu! ²⁵ Nuɔŋ baa sire kũɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ; Galiletaamba waa, a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba *Yerusalemu, banamba *Yude, banamba hel *Yurdɛ bãpagũŋgu-na jo.

5

Bamaŋ yunni-i dɔlaa

(Like 6.20-23)

¹ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ kũɔlãa ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ dumaanjo-na, wuɔ kã ka nyugũŋ tãnuŋgu naŋgu-na tɛna. U *hãalãbien baa jo ji ciilã-yuɔ. ² Wuɔ don tuɔ piiye baa-ba wuɔ:

³ «Bamaŋ kaalaŋ baa Diilonjo-i, ba yunni dɔlaa;
 *Diilon-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamaŋ dii kaaluŋgu-na, ba yunni dɔlaa;
 Diilonjo ka hur ba nyinyɔlma-i.

⁵ Hɔhinantaamba yunni dɔlaa;
 hɛma ka ce ba maama.

⁶ Bamaŋ kuuyen kuuviŋgu cemma-i, ba yunni dɔlaa;
 ma ka dɔl-ba.

⁷ Hujarreŋ yeŋ bamaŋ nuɔ-i, ba yunni dɔlaa;
 Diilonjo ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamaŋ hɔmmu-i kuɔŋ, ba yunni dɔlaa;
 ba ka da Diilonjo-i.

⁹ Bamaŋ fɛŋ ba muntɛnammu-i, ba yunni dɔlaa;
 Diilonjo ka tuɔ bɪ ba yaa u bisãlmba-i.

¹⁰ Baŋ ceŋ bamaŋ kpãncɔlgũɔ ba viisɪnni maama-na, ba yunni dɔlaa;
 Diilon-nelle-i bafamba diele-i.

¹¹ «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na sũlma, aa haa balaanŋu sɪnni-i hiere nei mei maama-na, na yunni dɔlaa. ¹² Taa na gbu na nye aa na fɛ na hɔmmu-i; Diilonjo ka pã-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, *Diilopɔpuɔrbiemba maŋ siire namaa yaanŋa-na, ba cie-ba sũlma dumɛi.»

Namei dãmma, namei cecerma

(Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)

¹³ «Namei dii dãmma-i hɛma-na. Nŋa dãn da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce niɛ ce kpɛnnɛ? Ma siɛ gbãa fa weima; ba biɛ ka kũnna fuorenŋ.

¹⁴ «Namei fitimbaa namaa hɛma-na. Na saa da, nelle maŋ da di waa tãnuŋ dɔrɔ, di sa fuo. ¹⁵ Na suyaa wuɔ ba sa celien fitɪnuɔ-i aa biɛ biŋkũŋgu cure-yuɔ. Ba haa-yo dɔrɔ terienŋu ce hiere da gbãa. ¹⁶ Fitɪnuɔŋ ceŋ gbagbaama-i dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumɛi nuɔmba hɔlma-na; ku yaa ba ka da na maacenfafamma-i aa ta ba kaal na To-i dɔrɔ-i-na.»

Yesu saa jo baa u den hũmelle

17 Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na da niɛ sɪ *Moisi-i baa *Diilonɔpɔrbiemban nyegãan maman hã-na wuɔ na ta na ce, mi juɔ da mi ji gbuonu ma yaa-i, ma'i sɪ. Mi juɔ da mi ji pigãan-na nelma famma belle yaa-i. 18 Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Dɔrɔ-i baa hɛma-i da ni gbãŋ waa tɪ, nelma diei siɛ gbãa gbuo nel daama-na. Halle cɛkũɔ, ma siɛ gbãa gbuo, fuɔ miwaanɔ timma. 19 Terienɔŋu fanɔŋu-na, halle nelma man yuraanu yan nel daama-na, uman duɔ saa wuɔ ma hũmelle-i, aa tiraa ce banamba ce fuɔ temma-i, u yaa ka waa huonɔŋu-na *Diilonɔ-nelle-na. Nga uman duɔ wuɔ ma hũmelle-i, aa ce banamba ce fuɔ temma-i, kutienɔ ka ce nelbuɔ Diilonɔ-nelle-na. 20 Mi tũnu-nɛi: Da na saa vii yan *ãnjɪnamma pigãataamba-i baa *Farisɪɛbaa-ba-i, na cɛraa na suur Diilonɔ-nelle-na.»

Yesuŋ waanɔŋ maman a kã hɔdulle-na
(Marke 11.25; Like 12.57-59)

21 «Nan siire, na nuɔ wuɔ ma waan baa i bɪncuɔmba-i wuɔ molo saa saaya u ko u nanolɔŋo.* Da ŋ ko ŋ nanolɔŋo-i ba saaya ba bɪ-ni fãamaan ba terienɔnu. 22 Nga ma min ka wan maman baa-na ma yaa daama: Nuɔni man da ŋ nyɔ ŋ nuonɔŋu baa ŋ nanolɔŋo-i, ba saaya ba bɪ-ni fãamaan ba terienɔnu. Uman duɔ tuora u nanolɔŋo-i wuɔ mimilãŋo, ba ka bɪ kutienɔ-i fãamaan ba terienɔnu. Uman duɔ bi gbɛ u nanolɔŋo-i wuɔ nelsɔsɔinɔ, ba ka caa kutienɔ-i. 23 A ce dumaanɔ-na, da ŋ fiɛ kã baa bɪŋkũŋgu da ŋ ka pã-ku hã Diilonɔ-i, aa ka ne da wɛima dii nuɔ baa molon hɔlma-na, 24 yan ku bɪŋkũŋgu-i dii mumbuolmun-terienɔŋu caanɔŋu-na aa ŋ jo na ji nunu na-naa baa kutienɔ-i igɛna aa ŋ suɔ ŋ kã ŋ ka pã-ku ŋ hã Diilonɔ-i.

25 «Molon cɛmɛl da di waa-niɛ aa wuɔ u ka bɪ-ni, gbãŋ baa-yo; baa yan andaanɔŋu hi fãamaambaa-ba-i. Da ku hi-ba, ba ka hã fɔŋgɔtaamba-i baa-ni, fɔŋgɔtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. 26 Mi wan ninsonɔ-i baa-ni: Da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pã ŋ cɛmɛlle tɪ hiere, ŋ cɛraa ŋ da munhelmu.»

Yesuŋ waanɔŋ maman a kã cakũŋgu-na
(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)

27 «Nan siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ ŋ saa saaya ŋ ce *fuocesɪnni.† 28 Nga ma min ka wan maman baa-na ma yaa daama: Nuɔni man da ŋ ne molon ciɛŋo-i baa yufelle nande, kuu dii ŋaa ŋ gaala baa-yo tɪ ŋ huonɔŋa-na. 29 Terienɔŋu fanɔŋu-na, da ŋ da ŋ nadieyufelle dii-ni kuubabalaanɔŋu cemma-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur yufeduɔla nuɔ Diilonɔ-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ yufienɔ-i a hãi-i-na. 30 Da ŋ da ŋ nadienɔŋa dii-ni kuubabalaanɔŋu cemma-na, kar-ka ŋ fara ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur nagãduɔla nuɔ Diilonɔ-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hãi-i-na.»

Yesuŋ waanɔŋ maman a kã ansorre bɔrɔmma-na
(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)

31 «Nan siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ: «Uman duɔ nanna u ciɛŋo-i, u saaya u nyegãŋ sebɛ hã-yo. Sebɛ man pigãan wuɔ ba ansorre buɔra.»‡ 32 Nga ma min ka wan maman baa-na ma yaa daama: Ciɛŋo man duɔ u sa wuɔra u ce bɛmba, aa u bɔlɔ nanna-yuɔ, kuu dii ŋaa u diyaa-yo *fuocesɪnni-na. Aa da ba bi nanna ciɛŋo man aa ŋ biɛ-yo, ŋ saa wuɔ Diilonɔ-hũmelle; ŋ ciɛ fuocesɪnni-i dumaanɔna.»

Yesuŋ waanɔŋ maman a kã Diilonɔ-yerre bɪmma-na

* 5:21 Helman-sebɛ (Exode) 20.13; Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 5.17 † 5:27 Helman-sebɛ (Exode) 20.14; Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 5.18. ‡ 5:31 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 24.1

³³ «Nan siire, na nuɔ wuɔ ma waan baa na bincuamba-i wuɔ: «Da η pã nungu aa bi Diilonɔ yerre-i wuɔ η ka ce maman, ce-ma; baa yan-ma.»[§]
³⁴ Nga ma min ka wan maman baa-na ma yaa daama: Molo baa tiraa u ce weima aa u bi Diilonɔ yerre-i u nungu-na gbula. Molo baa hiel u niele dɔrɔ-i-na; Diilon-muntienammu. ³⁵ Molo baa bi hiel u niele hɛma-na; Diilon gbeini-munjnammu. Molo baa bi cira fuɔ baa *Yerusalemu; Itieno nelle yaa difande-i. ³⁶ Molo sie gbãa ce halle kuɔŋgu diei pusun u yungu-na, u sie bi gbãa ce ku biil; terienɔ fangu-na, molo baa bi cira fuɔ baa u yungu. ³⁷ Da ba yuu-na maman, da kuɔ ma yaa-i, na cira: «Uu, ma yaa-i.» Da kuɔ ma'i sɪ, na cira: «E'e, ma'i sɪ.» Baa na cira: «Muɔ baa Diilonɔ mi saa ce daama-i!» *Sitāninelma-i mafamma-i.»

Yesuŋ waan maman a kã sɔlaanɔ maama-na
(Like 6.29-30)

³⁸ «Nan siire, na nuɔ ba ciera uman duɔ muonu u nanolɔ yufelle, ba bi muonu kutieno diele-i ku sɔlaanɔ. Uman duɔ ka u nanolɔ nyilãanɔ, ba bi ka u kungu-i ku sɔlaanɔ.* ³⁹ Nga ma min ka wan maman baa-na, ma yaa daama: Unan nuɔ η baa ji ce η nanolɔ-i kuubabalaanɔ wuɔ η suu sɔlaanɔ. Uman duɔ caa η nadietungu-i, bir daaku-i η hã-yo. ⁴⁰ Uman duɔ u ka bi-ni fɔngɔtaan-terien-nu a huu η jonɔgoryelle-i, hã-yo baa-yo baa η jonɔgorbuɔ-i hiere. ⁴¹ Fɔngɔtieno man duɔ haa conɔgoruonɔ hã-ni wuɔ η tɔu saan-yo celle, saan-yo η maa baa-yo. ⁴² Uman duɔ cãrã η wulaa, hã-yo. Uman duɔ jo wuɔ η hor-o, baa balan-yo.»

Taa na dɔl baa na bigãarãamba-i
(Like 6.27-28,32-36)

⁴³ «Nan siire, na nuɔ ba ciera wuɔ: «N saaya η ta η dɔl baa η nanuamba-it aa bigãan η bigãarãamba-i.» ⁴⁴ Nga ma min ka wan maman baa-na, ma yaa daama: Taa na dɔl baa na bigãarãamba-i, taa na cãrã Diilonɔ-i na hã baman cien-nan kpãncɔlgũ-i, ⁴⁵ ku yaa na ka waa na To-i dɔrɔ-i-na u beŋ namaa kelkel. U yaa hielaan bãanɔ-i u hã nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere aa bi tuɔ dãa u hã nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hiere. ⁴⁶ Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, yun haku-i dii-kuɔ? Halle nelbabalaamba† gbã ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ⁴⁷ Da na ta na fienu na jaal na sɔsuɔtaamba yon, hai moloŋo-i sie gbãa ce kufanɔ-i? Baman sa suyaan Diilonɔ-i ba sa ce-ku dii wei, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaan aa na ta na ce kuman faa, ŋaa na To man dɔrɔ-i-na un cen dumaa.»

6

Ba hã moloŋo-i bɪŋkũngu-i nie?

¹ Ku huonɔ-nu Yesu wuɔ cira: «Baa na ta na wuɔ na Diilon-humelle-i wuɔ nuamba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i dɔrɔ-i-na u sie ka pã-na. ² Da η da bɪŋkũngu da η hã sũntieno-i, baa ce ŋaa yetaarataaman cen dumaa *Diilonelhãalãdũnni-na baa nellen-huonɔ-nu; ba taara nuamba da-ba aa cira bafamba faa. Mi wan ninonɔ-i baa-na: Baman cien kufanɔ-i, ba daa ba maacemma sullu-i ti. ³ Nga da η'a η hã moloŋo-i bɪŋkũngu-i, hã-yo aa η baa yan

§ 5:33 Nieŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 19.12; Kãmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 30.3; Anjnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 23.22-24. * 5:38 Nieŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 21.23-25; Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 24.19-20; Anjnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 19.21. † 5:43

Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 † 5:46 Nelbabalaamba: Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «Halle *nampohũutaamba gbã ba dɔl baa ba dɔdɔltaamba-i.» Bafamba taa ba kãŋ nampohũutaamba-i nelbabalaamba. Nieŋ ãfirnumma-na.

halle η j̄iekpekpel̄no suɔ, ⁴ ku yaa ma siɛ hel bomborma-na. Niη ciɛ kumaη, η To-i Diilo fuɔ daa-ku, u ka p̄a-ni ku sɔlaaηgu.»

Diilonη uη saaya u cārā dumaa

⁵ «Da na'a na cārā Diilonη-i baa na ta na ce ηaa yetaarataambaη ceη dumaa. Yetaarataaη da ba'a ba cārā Diilonη-i *Diilonelhāalādūnni-na, halle baa nellenη-huɔηga-na, ba sire yiɛra ba gbeiniη nuɔmba da ba da-ba. Mi waη ninsoηo-i baa-na: Bamaη ciɛη kufaηgu-i, ba daa ba maacemma sully-i t̄i. ⁶ Da η'a η cārā Diilonη-i, suur dūη-nu aa η b̄iη-ku η fɛɛɛη nuɔ, η To dii terien̄gu faηgu-na, cārā-yuɔ. Niη fuyaa ta η ce kumaη u daa-ni, u ka p̄a-ni.

⁷ «Da na ta na cārā Diilonη-i, baa na ta na piiye pirri ηaa bamaη sa suyaaη Diilonη-i baη ceη dumaa. Bafamba daa niɛ s̄i da ba piiye agaga ku yaa Diilonη ka nu ba nuηgu-i. ⁸ Baa na suur ba nallu-na. Na saa da, namaaηo-i, aa na suɔ da na puur na nunni-i da na cārā, na To suyaa kumaη maama-i dii-nei t̄i.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na cārā Diilonη-i dumandɛ:

⟨I To nuɔni maη dii d̄ɔrɔ-i-na,
yaη nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilonη nuɔηo-i.

¹⁰ Pa η b̄aaηgu-i yiɛ.

η huɔηgaη ceη dumaa d̄ɔrɔ-i-na, yaη ka ta ka ce dumɛi h̄iɛma-na.

¹¹ Hā-ye nyuηgo ku niwuoni-i i wuo.

¹² Ce jande yiɛ ηaa miɛ iη ceη jande-i dumaa bamaη cālāaη-yeη.

¹³ Baa yaη wɛima gb̄aa tāal-e dii-ye kuubabalaηgu cemma-na. Hūu-ye *Bigāarāηo nyis̄enni-na.

[F̄ōηgūɔ dii baa nuɔnei h̄onni-na hiere baa himma-i aa η tiraa waa b̄ɔi.]

¹⁴ «Na saa da, moloη duɔ cāl-ni aa η yaη ma t̄i, nuɔ da η bi cāl η To-i d̄ɔrɔ-i-na, u ka bi yaη ma t̄i. ¹⁵ Nga namaa da na'a na siɛ yaη banamba maama t̄i, na To ce niɛ aa yaη namaa maama t̄i u huɔηga-na?»

Yesuη waaη mamaη a kā sūηgu yaηga-na

¹⁶ «Da na dii sūηgu-i, baa na v̄aa na yammu-i ηaa yetaarataambaη ceη dumaa. Yetaarataaη da ba dii sūηgu-i, ba v̄aa ba yammu-i nuɔmba da ba suɔ wuɔ bafamba diyaa sūηgu. Mi waη ninsoηo-i baa-na: Bamaη ciɛη kufaηgu-i, ba daa ba maacemma sully-i t̄i. ¹⁷ Nga da η dii sūηgu-i, saar η yaaηga-i da welewele aa η migāaη η yukuɔs̄inni-i fafamma, ¹⁸ ku yaa molo siɛ suɔ wuɔ η diyaa sūηgu. Nga η To maη fuyaa, u yaa ka suɔ u diei yoη. U da mamaη fuyaa hiere. U ka p̄a-ni.»

Yesuη waaη mamaη a kā wɛis̄inni yaηga-na

(Like 12.33-34)

¹⁹ «Baa na ta na gbagbarra miwaan daayo wɛis̄inni huon-nu. Na saa da, nyɛiηo dii, gb̄ellūɔ bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu dūnni-i. ²⁰ Yaan aa na ta na taara d̄ɔr-niini yaa-i. Nyɛiηo si dii terien̄gu-na duɔ ji wuo-ni, gb̄ellūɔ si dii, cuobaa-ba bi si dii. ²¹ Na saa da, neliɛη nuɔ da η tiera kusuɔη-nu, η huɔηga dii kusuɔη-nu'i.»

Yufelle-i baa fit̄inuɔ-i kuuduηgu yaa-i

(Like 11.34-36)

²² «Neliɛη nuɔ η yufien̄a yaa η fɛɛɛη kerre fit̄inuɔ-i. η yufien̄ da a fa, η waa cecerma-na. ²³ Nga η yufien̄ da a saa fa, η waa kukulma-na. Kumaη ciɛη cecerma-i ku h̄a nuɔ, da ku d̄iη aa yaη-ni, η ce niɛ η siɛ waa kukulberre-na?»

Diilonη-i baa gbeiηa-i naη par bige-i?

(Like 16.13)

²⁴ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Nɛliɛ siɛ gbãa tuɔ cãa nuɔmba hãi. N ka da u bigãaŋ u diei aa dɔl u diei; u ka waa baa u diei aa cɪna u diei. Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i, na siɛ gbãa ta na kuye Diilonɔŋo-i aa bi ta na kuye gbeinɔŋa-i terduonɔŋu fanɔŋu-na.

(Like 12.22-31)

²⁵ «Baa na ta na tie holle baa na niiwuoniŋ-kũŋgu-i baa na niidiiniŋ-kũŋgu-i. Nɛliɛŋ nuɔ ŋ yunɔŋu saa buɔ niiwuoni-na wɛi? Aa ŋ kũɔma saa buɔ niidiini-na wɛi? ²⁶ Nien huriimba-i dɔrɔ-i-na, ba sa guona, aa inonɔŋɔbaa-ba sɪ baa-ba, ŋga na To-i dɔrɔ-i-na u hã ba ta ba wuo. Namaa saa buɔ huriimba-na titirre wɛi? ²⁷ Namaaŋo-na, hai molonɔŋo-i baa u hɔculle-i u gbãa naara kunaanɔŋu u yinni-na? ²⁸ Mafammaŋ yaraa-na, bige-i ciɛ na hɔmmu ta mu cu baa na niidiiniŋ-kũŋgu-i? Na sa ne hɛŋɔŋuŋ puŋ fafamma dumaa wɛi? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi sũ jonɔgorbaa. ²⁹ Mi tũnu-nɛi: *Salomɔ-i baa u wɛisɪnni-i hiere u saa ji dii kompanɔŋa maŋ faa yii baa pũlma-i dede. ³⁰ Hɛŋɔŋu maŋ hɛŋɔŋu, Diilonɔŋ duɔ diiya-kuɔ fafamma nyunɔŋo-i-na diiyaŋ daama temma-i, aa bisɪnuɔ dãamu waa da mu caa-ku, namaa namanɔŋ nelbilienɔŋ namaa, u ka diiya-nɛi ka hi hie? Na saa haa na nanɔŋa-i Diilonɔŋo-na ku haama. ³¹ Baa na ta na cira: «I ka wuo bige-i? I ka nyonɔŋ bige-i? I ka dii bige-i?» ³² Bamaŋ sa suyaanɔŋ Diilonɔŋo-i, ba yaa gbagbaraayanɔŋ nifanni huonɔŋ-nu. Nɔŋa namaa To-i dɔrɔ-i-na, u suyaa wuɔ ni maama dii-nɛi. ³³ Yaanɔŋ *Diilonɔŋ-nelle maama yaa yu na hɔmmu-i igɛna aa na ta na ce u huonɔŋa-i, na ka da u hãa-na baa daani-i hiere naara. ³⁴ Yaanɔŋ bisɪŋ ku maama-i na hã bisɪŋ ku yiinɔŋu baa-ma. Yiinɔŋu yiinɔŋu, baa ku yunɔŋ-maama.»

7

Yesunɔŋ waanɔŋ mamaŋ a kã cãlma yanɔŋa-na

(Like 6.37-38,41-42)

¹ «Baa na ta na cãl banamba-i ku yaa Diilonɔŋo siɛ ka cãl-na. ² Nanɔŋ cãl nuɔmba-i dumaa, Diilonɔŋo bi ka cãl-na dumɛi. Aa nanɔŋ fiŋ baa kekerienɔŋu maŋ na hã nuɔmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i hã namaaŋo-i. ³ Nanɔŋ ciɛ niɛ da hũyãŋo-i unanɔŋ yufelle-na, aa daabolma maŋ nanɔŋ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴ Daabolma-i nanɔŋ yufelle-na jũnnu dumandɛ-i, ŋ bir gbɛ ŋ nabentienɔŋo-i wuɔ: «Yanɔŋ mi hiel hũyãŋo-i ŋ yufelle-na hã-ni!» ⁵ Anɔŋbãŋgbãama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna ku yaa ŋ ka ta ŋ da dɛi a gbãa hiel hũyãŋo-i ŋ nabentienɔŋo yufelle-na.

⁶ «Baa na ta na hã juoraamba-i Diilonɔŋ-bĩmbĩnni-i. Da na hã-ba baa-ni, ba gbãa sire pu baa-na. Baa na ta na nanna na niibilenni-i pɛrmba hɔlma-na, ba ka fiɛna-niɛ muonu-niɛ hã-na.»

Yesunɔŋ waanɔŋ mamaŋ a kã Diilocãrãlle-na

(Like 11.9-13)

⁷ «Cãarãŋ! Ba ka hã-na. Taaraayanɔŋ! Na ka da. Bĩɛŋ! Ba ka siɛ-na. ⁸ Umanɔŋ duɔ tuɔ cãrã, ba hã u yaa-i, umanɔŋ duɔ tuɔ taara, u yaa daanɔŋ, aa umanɔŋ duɔ tuɔ bĩ, ba siɛ kufanɔŋu tienɔŋ yaa-i. ⁹ Namaaŋo-na, hai molonɔŋ bienɔŋo-i duɔ cãrã *buruo u wulaa, u yanɔŋ-yo aa bie tãmpɛlle hã-yo? ¹⁰ Ni ma'i sɪ, duɔ cãrã teterienɔŋo, u yanɔŋ-yo aa bel jĩɛŋo hã-yo? ¹¹ Namaa namanɔŋ balaanɔŋ, da na ta na suɔ-ma na hã na bisãlmba-i bĩmbĩfafanni, ku ce niɛ aa na To-i dɔrɔ-i-na, bamaŋ cãarãŋ bĩmbĩfafanni-i u wulaa, u siɛ hã-ba baa-ni?

¹² «Da na ta na taara ba ta ba ce kumanɔŋ ba hã-na, taa na ce ku temma na hã banamba-i. *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba'a i tie ce ku yaa-i.»

Hũmeyelle baa hũmbuɔ

(Like 13.24)

¹³ «Suuriinɔŋ baa dumelle maŋ wullu-diele yaa-i, baa na suur baa dimanɔŋ gbaa-diele-i, difande kã dãamu-na. Hũmelle maŋ bi kãanɔŋ dãamu-na dii bi dii

gbaa dumɛi. Nuɔmba bɔi cor baa di yaa-i. ¹⁴ Nga hūmelle maŋ kaaŋ Diilon-nelle-na, di wuɔsaŋgu jaŋ, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nuɔmba bɔi sa biɛ difande-i.»

Ba suɔ nelfɛfɛiŋo-i u ciluɔ yaa nuɔ-i
(Like 6.43-44)

¹⁵ «Coikartaamba maŋ wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, bilaan na fɛrɛ bɛi. Da ŋ da-ba, ŋ cira nelfafaamba, ŋga ba hɔmmu sa suɔ aa donŋ ŋaa maamunaamba. ¹⁶ Da na da ba ciluɔ-i, na ka pãŋ suɔ-ba. Namaa daa ba yagal musiɛŋa kaapugammu-na wɛi? Aa ba sa bi biɛra hãlɛiŋa caatterɛŋ-yuŋ-nu. ¹⁷ Tibifafaŋgu maŋ biefɛfɛiŋa, aa tibibabalaŋgu maŋ biebabaɛiŋa. ¹⁸ Tibifafaŋgu siɛ gbãa maŋ biebabaɛiŋa, aa tibibabalaŋgu siɛ bi gbãa maŋ biefɛfɛiŋa. ¹⁹ Tibiŋgu maŋ da ku saa maŋ biefɛfɛiŋa ba ka jũŋ-ku aa sɛnu-kuɔ. ²⁰ Teriŋgu faŋgu-na, coikartaamba maŋ wuɔ bafamba Diilopɔpuɔrbiemba, na ka bi suɔ-ba ba ciluɔ yaa nuɔ-i.»

A bɪ mi yerre-i aa ce mi huɔŋga-i kuuduɔŋgu sɪ
(Like 13.25-27)

²¹ «Baa na da niɛ sɪ bamaŋ hilaan ba bɪ-mi yinni maŋ jonŋ <Itie, Itie>, ba'i ka suur *Diilon-nelle-na dɛ! Ba'i sɪ. Bamaŋ ciɛŋ mi To maŋ dɔrɔ-i-na u huɔŋga-i, ba'i ka suur. ²² Gɛŋɛryiŋ da ku ji hi, nuɔmba bɔi ka cira: <Itie, i saa tiɛ ce Diilopɔpuɔrunŋu-i naŋ yerre yaa nuɔ-i wɛi? I taa i gbuuse nuɔnɛi aa tiɛ donya *jinabaa-ba-i. I ciɛ gbɛrɛ-wɛima-i baa naŋ yerre yaa-i.> ²³ Da ba waŋ mafamma-i, mi ka gbɛ-ba miɛ: <Kaaŋ na halan mi caan-nu; mi sa suɔ-na! Na hieroŋo-i ãmbabalmanciraan namaa.>»

Jaagɔciraamba hãi maama
(Like 6.47-49)

²⁴ Yesuŋ waanŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Umaŋ duɔ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutieŋo-i mi gbãa saa-yo baa cɛcɛmuntieŋo maŋ maa u dũŋgu-i tãmpɛllen. ²⁵ Diilonŋ uŋ juɔ tã, kanni gbar, fafalumu sire mu siremma-i dũŋ daaku saa sagalla. ²⁶ Nga umaŋ duɔ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutieŋo saa baa mimilãŋo maŋ maa u dũŋgu-i hɛmugãan-nu. ²⁷ Diilonŋ uŋ juɔ tã, kanni gbar, fafalumu sire, ku pãŋ cii hiere biŋkũŋgu saa tɛ!»
²⁸ Yesuŋ juɔ piiye tɪ, u nel maa cu nuɔmba hɔmmu-i. ²⁹ U taa u piiye baa bibɛsinni u yaŋ *ãnjɪnamma pigãataamba-i.

8

Yesu siire wontorŋo naŋo
(Marke 1.40-45; Like 5.12-16)

¹ Yesuŋ juɔ piiye tɪ, wuɔ hiire tãnuŋgu-na tuɔ kã. Nuɔŋ baa sire cu u huon-nu. ² *Wontorŋo naŋ wuɔ jo ji dũuna u yaanŋga-na aa naa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, ku siɛ yar-ni.»

³ Yesu wuɔ haa u nanŋa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolŋo jarma pãŋ ta-yuɔ terduŋgu faŋgu-na. ⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa tũnu neliɛŋo baa-ma dɛ! Mamaŋ dii, kã *Diilojigãntieŋo wulaa u ka ne-ni aa ŋ pã niikonni maŋ dii pãmma ŋ hã-yo ŋaa *Moisiŋ nyɛgãan-ma dumaa* ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-niɛ.»

Yesu siire sorosi ba yuntieŋo naŋo maacembiloŋo-i
(Like 7.1-10)

⁵ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã Kafarnamu. Uŋ kaa tuɔ suur nelle-na, *Oromɛ ba sorosi ba yuntieŋo naŋ wuɔ kã u wulaa ⁶ ka cira: «Itie, mi

* 8:4 Buolman-sebɛ (Lévitique) 14.2-32

maacembilonɔ nanɔ gaala dii cɛngɔ-na u sa gbāa sire, kuu dii-yuɔ kpelle! Jande, kāyā-miɛ!»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi ka kā ka sire-yuɔ.»

⁸ Sorosi ba yuntienɔ cira: «Itie, nuɔ ɲ saa saaya ɲ suur mɛi temman-temma dumelle-na. Nɲa yan aa ɲ wan nelma diei yon, mi maacembilonɔ ka sire. ⁹ Nɲ saa da, ma miɲ yɛɲ terienɲu man nuɔ-i, nuɔmba dii mi yun-nu; aa mɛi bi dii banan yun-nu. Da mi gbɛ uman miɛ: «Kā!» ɲ da u kaa. Da mi bi cira: «Jo!» ɲ da u juɔ. Da mi bi gbɛ mi maacembilonɔ-i miɛ: «Ce daama!» ɲ da u ciɛ-ma.»

¹⁰ Yesu wuɔ kar da hāmmu! Naacolɲ un juɔ piiye tɪ, Yesu wuɔ wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi wan ninsoɲo-i baa-na: *Isirahel-baamba-na, mi saa da uman haa u nanɲa-i miɛ *nieryien daayo temma-i! ¹¹ Mi tūnu-nɛi: Niɛraamba bɔi ka hel bāpagungu-na baa bāsuurunɲu-na a ka tɛna baa *Abiramubaa-ba-i† dii *Diilon-nelle-na ta ba gbu ba ce ba bāangu-i. ¹² Aa baman naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoren dii kukulma-na. Kaalunɲu siɛ waa dɛi terienɲu-na!»

¹³ Un piiye dumaanɔ-na, wuɔ bir wan baa sorosi ba yuntienɔ-i wuɔ: «Bir ɲ kūn, niɲ haa ɲ nanɲa-i miɛ ma ka dɔl-ni.» Un taa u wan mafamma-i huonɲu man nuɔ-i, maacembilonɔ wuɔ sire dii cɛngɔ-na.

Yesu siire jaamba bɔi

(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)

¹⁴ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ ta kā Pier dumelle-na kā ka da Pier cura‡ si dii hinni. U kūma gbuu huol da pāmpāmpān, u galla. ¹⁵ Yesu wuɔ bel u nanɲa-i, fafal muɔ pān da-yuɔ terduonɲu fanɲu-na. Wuɔ sire a tuɔ ce u nersinni-i.

¹⁶ Bāangun juɔ suur huonɲu man nuɔ-i, baa funun jo baa *jina ba nuɔmba-i ji hā Yesu-i. Wuɔ donya jinabaa daaba-i baa u nun-āndaangu aa naa bi sire jaamba man waa hiere. ¹⁷ Diilon un puɔraa *Isayi wan maman, ma'i sɪ daama-i wɛi? Isayi waan-ma wuɔ:

«U hūyāa i mulɛma-i ce-ma u maama.

U siire-yiɛ i jarma-na.»§

Nuɔmba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i

(Like 9.57-62)

¹⁸ Yesun daa nuɔmban yuu-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ wan baa u *hāalābiemba-i wuɔ ba jāal kā dalanɲa bomborma namma-na. ¹⁹ *Anjinamma pigāatienɔ nan wuɔ piɛ a wan baa-yo wuɔ: «Hāalātie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niɲ kān terni man nuɔ-i hiere.»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jɪɛ, ne! Muncɔmmu dii baa būrāamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Nɲa terienɲu sɪ baa *Molon-Bienɔ-i u duɔ tuɔ cɛnnu u yunɲu-i.»

²¹ U hāalābilonɔ nan wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, yan mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tɪ, mi ka suɔ jo i ji tiɛ wuɔra.»

²² Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Jo i ta aa ɲ yan, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

Yesu yiɛraaya fafalbuɔ nanɔ

(Marke 4.35-41; Like 8.22-25)

²³ Yesun piiye dumaanɔ-na, wuɔ kā ka suur beɲo-na baa u *hāalābiemba-i ta ba karnu dalanɲa-i. ²⁴ Ba'a ba hi yaanɲa-i Yesu wuɔ duɔfūn. Fafalmu nan temma sire suuye-bɛi dii dalanɲa-na, ta mu pe hūmma-i mu dii beɲo-na.

²⁵ Hāalābien baa cira «Itie, sire ɲ kor-e! I yii diɛ ku!»

† **8:11** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāan girekimma-na wuɔ:... a ka tɛna baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakɔbu dii *Diilon-nelle-na. ‡ **8:14** Curanɔ waa ciɛnɔ a saanu baa maman nyegāan girekimma-na. § **8:17** Isayi (Ésaïe) 53.4

²⁶ Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaanɔ-na? Na saa haa na nanɔga-i Diilonɔ-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa hũmma-niɛ kã ka ciire. ²⁷ Kuɔ cu hãalãbiemba hõmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-ni kã ka ciire ni temma-i?»

Yesu siire pepetaamba hãi
(Marke 5.1-20; Like 8.26-39)

²⁸ Yesubaa-ban karaanu kã bomborre man nuɔ-i, ba bĩ nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hãi. Ba taa ba cɔ cincuanɔ-na. Baa naa silaa balan cor, a ce molo saa tuɔ siɛ u cor baa hũmelle fande-i. *Jinabaa-ba'i naa ciɛ-ba dumaanɔ-na. Ban juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jãrã-yuɔ ²⁹ aa ta ba kaasɩŋ wuɔ: «Diilonɔ-Biɛ, i ciɛ-ni niɛ? N juɔ da ŋ ji haa kakãlle-i yiɛ a ne da ku yiinggu saa hi yogo.»

³⁰ Pɛrsãlle nande waa ba yaanɔga-na ta di wuora. ³¹ Jinabaa baa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaa-ye, jande yan i hel ka suur pɛrŋ daaba-na.»

³² Yesu wuɔ cira: «Hilaan na kã!» Baa hel ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ baa pãŋ ta ba gbar ba hiire ba kã ba tie ba suur dalanɔga-na ba kunu.

³³ Nuɔmba waa ta ba ceŋ pɛrŋ daaba-i. Ban gbaraa ka kunu hiere dumaanɔ-na, kutaan baa gbar ka wan-ma ciinggu-na. Pepetaan daaba maama yaa waa ba nunni-na. ³⁴ Nuɔŋ baa hel hiere da ba ji ne Yesu-i. Ban juɔ ji da-yo, baa cãrã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienɔgu-na.

9

Yesu siire murgu nanɔ
(Marke 2.1-12; Like 5.17-26)

¹ Ban birii Yesu-i dumaanɔ-na, wuɔ biɛ beŋo-i a karnu kã ba nelle-na. * ² Baa jo baa murgu nanɔ-i kuugallan-nu ji hã-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba nanɔga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jɛiŋo-i wuɔ: «Mi jɛ, baa tie holle. N ãmbabalma hurii hiere.» ³ Un piiye dumaanɔ-na, *ãnjɩnamma pigãataamba namba ta ba piiye ba huɔŋ-na wuɔ: «Naacolŋ daa u tuora Diilonɔ-i dɛ!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nelbabalan daama temma-i na hõmmu-na? ⁵ Namaa wulaa, a hur u ãmbabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hãi-i-na hama-i ce fɛu yan? ⁶ Mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ hãa *Molonɔ-Biɛŋo-i ku fõŋgũɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba ãmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ biɛ ŋ kuugallanɔgu-i ŋ kũŋ.» ⁷ Naacolŋ wuɔ bi sire ba yufelle-na a biɛ u kuugallanɔgu-i tuɔ wuɔ u kũŋ. ⁸ Korma bir yan aa bel nuɔmba-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-i bibiɛŋo! Hin daama temma-i u hãa nelbiliemba baa-ma.»

Matie ciɛ Yesu hãalãbilonɔ
(Marke 2.13-17; Like 5.27-32)

⁹ Yesun hilaa terienɔgu-na, wuɔ u cor da *nampohũutienɔ nanɔ tɛnaana u maacemman-dũŋgu-na. Ba taa ba bĩ-yo Matie. Yesu wuɔ cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuɔ bi sire cu u huon-nu.

¹⁰ Yiinggu nanɔgu-na, Yesu wuɔ ji waa baa u *hãalãbiemba-i Matie dumelle-na ba ta ba wuo niwuoni. Nampohũutaamba bɔi waa a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹¹ *Farisɛbaa-ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piiye baa Yesu hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienɔ tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?»

* **9:1** Ba waa tɛna Kafarnamu. Niɛŋ 4.13.

12 Yesu wuɔ nu ban piyen; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da η waa hinni, η ka ce bige-i perruntien terien-nu? 13 Diilonɔ ciera: «*Taa na ce hujarre na-naa nuɔ, ku yaa dɔlaa-min ku yan na niikonni-i.*»† Kãan na ka taara nelma famma yungu-i. Na saa da, muɔmi saa jo nelfafaan maa-na, mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

Kuucɔlaangu saa saaya ku guɔl baa kuufeliɛngu-i
(Marke 2.18-22; Like 5.33-39)

14 Ku huongu-na, *Nsãa-Batise *hãalãbien baa jo Yesu wulaa ji cira: «Hãalãtie, miɛnɔ-i baa *Farisebaa-ba-i i hinu i dii sɔngu, bige-i ciɛ nan hãalãbiemba sa dii?»

15 Yesu wuɔ cira: «Ŋ jien duɔ tuɔ jã ciɛnɔ, η gbãa kã ka vãa η yaanga-i tiena wei? Ku yaa ηaa bafamba kungu-i: Da mi saa ji waa ba hɔlma-na yungu man nuɔ-i, ba ka suɔ dii sɔngu-i.» 16 Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafelɛnga a nar jonɔrcɔlɔnɔ. Da η ce-ma, jonɔrcɔlɔnɔ migãan tuɔ taalnu u kã. 17 Aa ba sa bi dii duvɛnfelɛnɔ cirkpɔcɔlɔn-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpɔcɔlɔn-na muonu aa duvɛnɔ tiraa kɔnna. Nga da η'a η dii duvɛnfelɛnɔ-i, η saaya η dii-yo cirkpɔfelɛn-na, ni yaa gbɛ baa ni-naa.»

Yesu yieraaya ciɛnɔ nan tamma aa sire bikulonɔ nanɔ
(Marke 5.21-43; Like 8.40-56)

18 Nelma saa ji ti Yesu nunɔgu-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntienɔ nanɔ juɔ ji dũuna u yaanga-na aa naa cira: «Mi bilonɔ jarma yaraa-yo, nga jo i ta η ka haa η nanɔga-i yuɔ u ka sire.» 19 Yesu wuɔ sire baa u *hãalãbiemba-i ba ta ta ba kã baa naacolɔnɔ-i.

20 A ne da ciɛnɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, u tamma taa ma kɔnna ku bien cinciɛluo baa a hãi waa belle fande-na. Wuɔ piɛ Yesu huon-yanɔga a yiɛya u jonɔruo tɔngu-i. 21 U taa u piiye u huon-na wuɔ: «Da mi gbãn hi yiɛya u jonɔruo-i yon, mi kuraa.» 22 U η yiɛyaaya-yuɔ dumaanɔ-na, Yesu wuɔ miɛl da-yo, wuɔ cira: «Mi bilo, baa tie holle, nin haa η nanɔga-i miɛ, η kuraa.» Terduɔngu fanɔgu-na, ciɛnɔ tãn maa pãn yiera.

23 Ban kaa hi Yuifu ba yuntienɔ ciɛngu-i, baa da niimarnintaamba, aa da nuamba haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal terni-na hiere. 24 Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Biriin na kɔn, bilonɔ saa ku, u duɔfɔn.» Baa bir yan aa ta ba cɔmuɔn-yo. 25 Baa hiel nuamba-i kulon un waa dɔngu man nuɔ-i aa Yesu wuɔ suur. Un suurii, wuɔ bel bilonɔ nan-na, wuɔ bi sire. 26 Nelma fan maa pãn gbuo terienɔgu fanɔgu-i hiere.

Yesu puurii yiriemba hãi yufienɔ

27 Yesun juɔ hel tuɔ kɔn, yiriemba namba cu u huon-nu. Ba waa ba hãi; ta ba fara ba piiye baa-yo wuɔ: «*Davidi hãayɛlɔ nuɔ, jande ce hujarre-yiɛ aa η puur i yufienɔ-i.» 28 Un kaa hi ciɛngu-i, baa jo ji yiera u caangu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na hũyãa-ma wuɔ mi gbãa puur na yufienɔ-i wei?»

Baa cira: «Itie, i hũyãa-ma.»

29 Yesu wuɔ yiɛya ba yufienɔ-i aa naa cira: «Ma ce ηaa nan hũyãa-ma dumaa!» 30 Ba yufien aa bi pãn puur. Yesu wuɔ wan-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel. 31 Ban taa, ba saa gbãa finan-mɛi, baa wuɔra gbuo nelle-i hiere baa-ma.

Yesu ciɛ bobo nanɔ gbãa tuɔ piiye

32 Yirien daaban birii ta ba hel, baa jo baa bobo nanɔ Yesu wulaa. *Jina'i naa ciɛ-yo dumaanɔ-na. 33 Yesu wuɔ donya jina daayo-i naacolɔnɔ-na. Naacolɔn wuɔ pãn don tuɔ piiye. Kuɔ ce nuamba-i gberɛ. Baa ta ba piiye wuɔ: «In siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahɛl-na!»

† 9:13 Ose (Osée) 6.6

³⁴*Farisiebbaa-baŋ'a ba ka waŋ mamaŋ, baa bir yaŋ aa ta ba piiye wuɔ: «Jina ba yuntieno† yaa haa-yo himma famma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i nuɔmba-na.»

Nuɔmba hujarre bilaa Yesu-i

³⁵ Yesu taa u wuɔra nilɛiŋa-na hiere u waŋ Diilon-nelma-i *Diilonelhhaalādūnni-na aa tuɔ waŋ *Diilon-bāaŋgu *Neldɔdɔlma-i aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sinni-na hiere u kā. ³⁶ Nuɔmba naa muliɛŋ aa ba kūoma naa tiraa kara ŋaa tūlmba maŋ tieno si-bei. Yesuŋ daa-ba dumaŋo-na, ba hujarre gbuu bel-o. ³⁷ Wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Dīmma dii bɔi a ne da ma kartaamba saa ciinu. ³⁸ Cāarāŋ suontieno-i u puɔr nuɔmba namba naara.»

10

*Yesu haa u hāalābiemba-i himma
(Marke 3.13-19; Like 6.12-16)*

¹ Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ bi u *hāalābien cinciueluo ba hāi baamba-i a hā-ba himma ba da ba gbāa ta ba donya *jinabaa-ba-i aa ta ba sire jaamba-i ba sinni-na hiere. ² U hāalābiemba famba yaa u *pɔpuɔrbiemba-i. Ba yirɛiŋa yaa daaya: Dielā-wuonɔ yaa Simɔ, baa u hāaŋo-i Andere. Simɔ yerre nande yaa Pier. A naara Sebede bɛmba-i ba hāi-i-na: Sake baa Nsāa-i. ³ A naara Filipu baa Batelemi. Toma baa Matie. Matie waa *nampohūtieno. A naara Sake maŋ Alfe biɛŋo-i, baa Tade. ⁴ A naara Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i, baa *Yuda-Isikaro. U yaa juɔ hel Yesu huonɔgu-na.

*Yesu puɔraa u pɔpuɔrbiemba-i
(Marke 6.7-13; Like 9.1-6)*

⁵ Yesuŋ hāa u *pɔpuɔrbiemba-i himma-i, wuɔ puɔr-ba aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Mi saa cira na kā *nieraaŋ wulaa, mi saa bi cira na kā *Samari. ⁶ Kāaŋ *Isirahel-baamba yaa wulaa-i. Ba baala ŋaa tūlmba. ⁷ Da na hi terienɔgu terienɔgu, na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilon-bāaŋgu piyaa ti. ⁸ Taa na sire jaamba-i baa bikuomba-i baa *wontuɔrmba-i. Taa na donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na. Na daa ku fɔŋgūɔ-i gbāŋgbāŋ, taa na bi ce na hā nuɔmba-i gbāŋgbāŋ. ⁹ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeiŋa, ¹⁰ molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ jonɔgoruo naŋo a naara uŋ diyaa uman, molo baa biɛ naatenni, molo baa bi biɛ būɔle. Maacembilonɔ saaya baa u yerreŋ kalaanɔgu.

¹¹ «Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, na taara hartiefɛfɛiŋo baa na fɛrɛ igɛna. Da na da hartieno, na tɛna baa u yaa-i a ji hi na tamma-i nelle fande-na. ¹² Da na suur dumelle maŋ nuɔ-i, na cira: <Tiyāaŋ dei!> ¹³ Da ba siɛ na har dumelle fande-na, Diilo yaŋ na jaaluŋgu kāyā di taamba-i; ŋga da ba saa siɛ na har-bei, Diilo yaŋ ba tɛ ba temma-i. ¹⁴ Da na kā terienɔgu maŋ nuɔ-i aa ba'a ba sa taara ba da na yufelle, na pir na nallu-i na ta aa naa yaŋ-ba. ¹⁵ Mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Bamaŋ da ba ce mafamma-i, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinɔgu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ kutaamba-na, ku ka balan yaŋ Sodɔmutaamba kūŋgu-i baa Gomɔrtaamba kūŋgu-i.»*

*Muliɛma maŋ dii Diilon-maacemma-na
(Marke 13.9-13; Like 21.12-19)*

¹⁶ «Na saa da, miŋ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ŋaa mi ciɛŋ tūlmba ka dii-ba maamunaamba-na. Terienɔgu fanɔgu-na, taa na suɔ na fɛrɛŋ belma, aa na baa yaŋ ba da cālmuo haa-nei. ¹⁷ Yaan mi gboya-nei jina: Ba ka bi-na

† **9:34** Ba bi *Sitāni yaa *jina ba yuntieno-i. Niɛŋ 12.22-28. * **10:15** Sodɔmutaamba kūŋgu-i baa Gomɔrtaamba kūŋgu-i: Niɛŋ Miwaanɔ jinamaŋ-sebɛ-i-na (Genɛse) 18–19.

fãamaambaa-ba wulaa ka gɛr-na. Ba ka muo-na *Diilonelhãalãdũnni-na. ¹⁸ Ba ka kã baa-na fõngõtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mɛi maama-na. Na ka hi-ba kusuwɛn-nu'i baa *niɛraamba-i hiere a piiye nan suwɛnɛn kuman mɛi kũngu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuwɛ na siɛ ka suwɛ nan ka wan maman; yaan mafamma-i na hã Diilonɔ, u kaa pigãan-na baa-ma terduwɛngu fangu-na. ²⁰ Ku saa ce ŋaa nelma famma-i namaa kusũnni-maama'i kaa waa dɛ! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hõmmu-na na wan-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba fɛɛɛn hãmba hã-ba wuwɛ ba ko-ba, banamba ba fɛɛɛn mɔlbaa, banamba ba bisãlmba, banamba bi sire pu baa ba bĩncuwɛmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuwɛmba-i hiere ba ka bigãan-na mɛi maama-na. Ŋga uman duwɛ nyaar ka hi ku bãlma-i, kutienɔ ka kor. ²³ Da ba donya-nɛi nel daade-na, na gbar na kã daade-na. Mi wan ninsonɔ-i baa-na: *Molon-Biɛnɔ ka bir jo ji da na saa hi *Isirahɛl nilɛiŋa-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *hãalãbilonɔ sa maar u hãalãtienɔ-i, aa maacembilonɔ sa bi maar u yuntienɔ-i. ²⁵ Hãalãbilonɔ jɔguwɛn u ce u hãalãtienɔ temma aa maacembilonɔ jɔguwɛn u ce u yuntienɔ temma. Da ba gbɛ dumɛllentienɔ-i wuwɛ *Belsebul† ba ka tuora u dumɛllen-baamba-i ka hi hie?»

Uman saaya kãalãmma
(Like 12.2-9)

²⁶ Yesuŋ waan mafamma-i wuwɛ cira: «Tɛienɛngu fangu-na, baa na ta na kãalã nuwɛmba-i. Maman fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo wan maman baa-na, hilaan na muonu-mɛi na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na kãalã baman gbãa ko-na aa ba siɛ gbãa ce bĩnkũngu na yalɛiŋa-na. Uman dii kãalãmma, u yaa ŋaa Diilonɔ-i; u yaa gbãa caa-na baa na yalɛiŋa-i hiere. ²⁹ Tigãlãamba hãi sullu saa cor warbelle diei; a ne da na To duwɛ saa hũu-ma, u diei siɛ gbãa par diire. ³⁰ Halle na yukuwɛsĩnni man daani-i, Diilonɔ kãan-ni hiere. ³¹ Tɛienɛngu fangu-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigãlãamba-na titirre.

³² «Uman duwɛ yiera-mɛi nuwɛmba yaanɛna-na wuwɛ mɛi wuonɔ, muwɛmi ka bi yiera-mɛi mi To man dɔrɔ-i-na u yaanɛna-na wuwɛ kutienɔ-i mɛi bi wuonɔ. ³³ Ŋga uman duwɛ ciina-miɛ nuwɛmba yaanɛna-na, muwɛmi ka bi ciina kutienɔ-i mi To man dɔrɔ-i-na u yaanɛna-na.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle
(Like 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Baa na ta na ne wuwɛ sɪ mi juwɛ baa yaafɛlle hɛma-na; mi saa jo baa yaafɛlle, mi juwɛ baa berru. ³⁵ Mi juwɛ da mi ji gbo bɛpuwɛmba-i baa ba tobaa-ba-i, aa gbo biemba-i baa ba nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba hũwɛbaa-ba-i. ³⁶ Nan fɛɛɛn dũn-baamba ka bigãan-ni.†

³⁷ «Uman duwɛ dɔl u bĩncuwɛmba-i yan muwɛnɔ-i, kutienɔ siɛ gbãa cu mi huon-nu. Uman duwɛ bi dɔl u bisãlmba-i yan muwɛnɔ-i, kutienɔ siɛ gbãa cu mi huon-nu. ³⁸ Aa uman duwɛ u sa siɛ mulɛma-i baa kuliŋgu-i, u siɛ gbãa cu mi huon-nu. ³⁹ Uman duwɛ tuwɛ kaal baa u yungu yon, kutienɔ ka kɔsuwɛn u fɛɛ. Ŋga uman duwɛ tuwɛ kɔsuwɛn u fɛɛ mɛi maama-na, u ka da cicɛlma man sa tɛien dede-i.»

Anfamma pã ma tienɔ-i
(Marke 9.41)

⁴⁰ «Uman duwɛ suwɛ na belma, kutienɔ suyaa mɛi belma yaa-i. A ne da uman duwɛ suwɛ muwɛmi belma, u suyaa mi pɔpuwɛrtienɔ belma yaa-i. ⁴¹ Uman duwɛ ne *Diilopɔpuwɛrbilonɔ maacemma-i aa bel-o famma, Diilonɔ un ka pã u

† 10:25 *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. Niɛn 12.24-28. ‡ 10:36 Mise (Michée) 7.6

pɔpuɔrbilonɔ-i dumaa, u ka bi pã kutienɔ-i dumɛi. Umanɔ duɔ bel nelviinɔ-i fafamma wuɔ nelviinɔ, Diilonɔ ka pã kutienɔ-i a saa baa nelviinɔ-i. ⁴² Umanɔ duɔ ne mi *hãalãbilonɔ-i baa u yornumma-i aa hã-yo hũŋkolɔ-i yonɔ u nyɔŋ, mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na, u siɛ naa u daluɔ-i Diilonɔ wulaa.»

11

Nsãa-Batise puɔraa ba jo Yesu wulaa (Like 7.18-23)

¹ Yesuɔ juɔ piiye tɪ baa u *hãalãbienɔ cɪncieluo ba hãi baamba-i, wuɔ sire suur nilɛŋa-na tuɔ wuɔra u wanɔ Diilonɔ-nelma-i. ² Nsãa wuɔ tɛ dii kaso-i-na aa naa nu *Kirsanɔ ceŋ mamanɔ hiere. Wuɔ puɔr u hãalãbiemba-i wuɔ ba ka yuu-yo ³ keɛ *Konkortienɔ manɔ saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisɔ uu dii huonɔ-nu? Baa kã ka hi Yesu-i baa-ma. ⁴ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kãanɔ na ka tũnu Nsãa-i baa nanɔ nuɔ mamanɔ baa nanɔ danɔ mamanɔ: ⁵ Yiriemba yufienɔ puurii, murgubaa-ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa-bei, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma. * ⁶ Umanɔ gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonɔgu-na, kutienɔ yunɔgu dɔlaa.»

Nsãa-Batise sɪnni-i (Like 7.24-35)

⁷ Nsãa pɔpuɔrbiembanɔ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigãanɔ nuɔmba-i Nsãa sɪnni-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka ne bige-i hɛŋgu-na? Fafalmunɔ sagallanɔ hɛŋgu-i dumaa, na kãa ka ne ku yaa wei? ⁸ Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne umanɔ diyaa bɪmbɪfafanni wei? Ma sɪ bamanɔ diyaa bɪmbɪfafanni-i baa dii tɛna fãŋgɔtaamba dũnninɔ ke? ⁹ Nga namaa kãa ka ne bige-i? Ma sɪ na kãa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i ke? Aa naacolɔŋo faŋo-i, mi tũnu-nei: U maaraa Diilopɔpuɔrbilonɔ-i. ¹⁰ Ma nyegãanɔ Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

*«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ wuɔya ta ŋ yaan-na
ka cãa ŋ hũmelle-i»†,*

ba gbɛ Nsãa yaa-i. ¹¹ Mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: *Nsãa-Batise temma saa hi honɔ yogo caanɔ-biemba-na. A ne da umanɔ si dii baa yunɔgu *Diilonɔ-nelma-na, u maaraa Nsãa-i. ¹² A donɔ dii Nsãa-Batise bãanɔ-nu, ji hi baa nyunɔgo, nelbabalaamba cɪnaana *Diilonɔ-nellentesɪnni-i aa ta ba taara ba hũu u nelle-i ce-de ba diele.† ¹³ Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere ka hel baa *Moisi-i ba siire piiye Diilonɔ-nellentesɪnni maama a ji hi Nsãa-Batise bãanɔgu-i. ¹⁴ Na saaya na suɔ wuɔ banɔ waanɔ *Eli manɔ maama-i wuɔ u ka jo, u yaa juɔ Nsãa-i. ¹⁵ Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

¹⁶ Aa naa cira: «Mi gbãa saa fiɛfiɛ ku nuɔmba-i baa haba-i? Mi gbãa saa-ba baa bisãlmba manɔ tɛnaana ponsanatigerrenɔ. Banamba ta ba wanɔ baa banamba-i wuɔ:

¹⁷ «I hulii tulammu hã-na, na saa nyɛŋ.

I hãl kuliinɔ-neini hã-na, na saa kaal.»

¹⁸ Nsãa juɔ, u sa dii dɪbelle u nunɔgu-na, u sa nyɔŋ kolma, na cira wuɔ *jina dii u yunɔgu-na. ¹⁹ *Molonɔ-Bienɔ unɔ wuɔ aa tuɔ nyɔŋ, na sire ta na piiye wuɔ: «Naacolɔŋ daa fuɔ bi yii baa niiwuoni yaa-i yonɔ baa konyolle! Aa tiraa sire bel jɛru baa *nampohũutaamba baa nelbabalaamba.» Nga Diilonɔ-nelma fafaanɔgu da u maacemma-i nuɔ-i.»

* **11:5** Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † **11:10** Malaki (Malachie) 3.1 ‡ **11:12** Girekimma-na terienɔ daaku gbãa bi nu nuɔŋ daama-i: Dii Nsãa-Batise bãanɔ-nu ji hi baa nyunɔgo *Diilonɔ-nelle kpakpaa di hũmelle-i di hiel-de. Aa nuɔmba gbãanɔ kpelle da ba suur-die.

Sulma haraa nileiŋa nanɔa-na
(Like 10.13-15)

²⁰ Yesuŋ ciɛ gbɛɛ-wɛima bɔi nileiŋa maŋ nuɔ-i, a taan baa sa hũu-ma nanna ba cilɔbabalaŋo-i. Yesu wuɔ donɔ tuɔ waŋ baa-ba wuɔ: ²¹ «Korasitaan namaanɔ-i, sulma haraa-nɛi! Betisadataan namaanɔ-i, sulma haraa-nɛi! Gbɛɛ maŋ ciɛ namaa hɔlma-na, kuɔ uu naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa baa naa kũnna cuonɔgu ba fɛɛɛɛ nuɔ aa dii buɔɔ ba jonɔgorbaa a pigãan wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i! ²² Terienɔgu fanɔgu-na, mi tũnu-nɛi: Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, uŋ ka haa kumaŋ nɛi, ku ka balan yaŋ Tiirtaamba kũŋgu-i baa Sidɔtaamba kũŋgu-i hiere. § ²³ Kafarnamutaan namaanɔ-i, na daa niɛ sɪ na kaa da Diilonɔ-i wɛi? Na tãal na fɛɛɛ, na ta na kã dãamu-na. Gbɛɛ maŋ ciɛ namaa nelle-na*, kuɔ uu naa ce Sodɔmu yaa nuɔ-i, nyunɔgo daayo-na, nelle fande naa waa yogo. † ²⁴ Terienɔgu fanɔgu-na, mi tũnu-nɛi, kumaŋ ka haa-nɛi gɛŋgeryiŋgu-na, Sodɔmu kũŋgu ka waa hãanɔ.»

(Like 10.21-22)

²⁵ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «Baba, nuɔnɛi Yuntien nuɔ dɔɔ-i na baa hɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huonɔga-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebɛsuɔtaamba-na aa cɛr pigãan bisãmbiamba-i baa-ka, ŋ jaaluŋgu bɔi. ²⁶ Ninsonɔ, ŋ ciɛ ŋ huonɔga yaa dumaanɔ-na, Baba.»

²⁷ Aa naa waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Mi To birii wɛima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuonɔ-na, molo sa suɔ Bɛpolɔ-i, aa da ma bi hel Bɛpolɔ-na baa uŋ taaran u pigãan bamaŋ baa-yo, molo sa suɔ Tuonɔ-i.»

Fiisaanɔgu dii Yesu huonɔgu-na

²⁸ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa namaŋ tũyãa conɔgorni ta ni ko-na, juonɔ mi ji har-na na fiisa. ²⁹ Mi huonɔga sa donɔ, aa mi sa tɛtɛɛ mi fɛɛɛ. Juonɔ mi ji haa mi conɔgoruonɔgu-i hã-na na cu mi huonɔ-nu ku yaa na ka da fiisaanɔgu. ³⁰ Mi conɔgoruonɔgu si dii yonduo, mi tusãlle dii fiɛfiɛfiɛ.»

12

Yitiɛnanɔgu maama-i
(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

¹ Yibienɔ fanɔa-na, *yitiɛnanɔgu nanɔgu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *hãalãbiamba-na. Baa donɔ ta ba kar bile-i ba wuo. ² *Farisiebãa-ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa sire ta ba piie baa Yesu-i wuɔ: «Ne ŋ hãalãbiamba-i, kumaŋ saa saaya ku ce yitiɛnanɔgu-na ba ce ku yaa-i!»

³ Yesu wuɔ cira: «Nyulmu nanɔ bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kumaŋ, ma sɪ na kalaan-ku kɛ? ⁴ Davidi suurii Diilonɔ-dũŋgu-na a biɛ Diilonɔ-buruo-i ba wuo baa u nuɔmba-i.* A ne da a saa baa miɛ Diilonɔ-hũmelle-i, da kuɔ *Diiløjigãntien nuɔ sɪ, ŋ siɛ gbãa wuo buruo fanɔ-i. ⁵ Ma sɪ na bi kalaan *ãnjĩnamma-i kɛ? Wuɔ nelie saa saaya u ce maacemma yitiɛnanɔgu-na, ŋga Diiløjigãntaamba ce maacemma-i *Diilodubuɔ-i-na aa molo sa kãŋ-ku wuɔ cãlmuɔ. ⁶ A ne da bande-i-na, kuanɔgu dii kumaŋ maaraa Diilodubuɔ-i. ⁷ Diilonɔ ciɛra wuɔ: «Taa na ce hujarre na-naa nuɔ ku yaa dɔlaan-minɔ ku yaŋ na niikonni-i.» † Kuɔ na taa na suɔ nel daama yunɔgu-i, naa naa saa ta na cãl

§ **11:22** Kumaŋ haa Tiirtaamba-na baa Sidɔtaamba-na: Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiel sebɛ-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebɛ-i-na (Joël) 4.4-8; Amosi sebɛ-i-na (Amos) 1.9-10. * **11:23** Niɛŋ 8.5-17; 9.1-8; na ka da gbɛɛ-wɛima namma. † **11:23** Sodɔmu: Niɛŋ u kũŋgu-i Miwaanɔ jĩnamman-sebɛ-i-na (Genèse) 19.24-28. * **12:4** Niɛŋ Samiel sebɛdɛlãŋo-na (1 Samuel) 21.2-7. † **12:7** Ose (Osée) 6.6

nuɔmba-i na yuŋ-nu. ⁸ A tiraa naara kufanɔŋu-i: *Molon-Bienɔ yaa yitɛnanɔŋu tienɔ-i.»

Yesu siire nagāduɔla nanɔ
(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)

⁹ Yesuŋ juɔ piye baa *Farisɛbaa-ba-i tɪ, wuɔ ta kā *Diilonelhāalādūŋgu-na. ¹⁰ Naacolɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, u nanɔ diei naa minanɔ. Farisɛbaa baa ta ba taara āntāalāmma da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaanɔ-na baa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon-hūmelle-i, ɲ gbāa sire jɛiŋo *yitɛnanɔŋu-na wɛi?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Namaanɔ-na, umanɔ duɔ waa baa tūmaanɔ diei yonɔ u kūndūŋgu-na aa tūmaanɔ daayo par suur fuonɔ-nu yitɛnanɔŋu-na, kutienɔ ka yan-yo dii fuonɔŋu-na wuɔ yitɛnanɔŋu wɛi? ¹² Nelbilonɔ-i baa tūmaanɔ-i, hai bɔyaa? Terienɔŋu fanɔŋu-na, ānfafamma gbāa ce yitɛnanɔŋu-na, wɛima si dii.»

¹³ Aa naa wanɔ baa naacolɔ daayo-i wuɔ: «Fara ɲ nanɔga-i.» Naacolɔ wuɔ bi fara u nanɔga-i, kaa firnu kananɔga temma-i. ¹⁴ Farisɛbaa baa pāŋ hel ka ta ba da ba-naa Yesu komman-kūŋgu-na.

Yesu yaa Itienɔ cāarāŋo-i

¹⁵ Yesuŋ juɔ suɔ wuɔ ba taara ba ko-yo, wuɔ ta halanɔ terienɔŋu-na. Nuɔŋ baa kūl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. Jaamba waa ba hɔlma-na. Wuɔ sire-bei hiere ¹⁶ aa naa wanɔ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yanɔ molo suɔ wuɔ u yaa siire-bei. ¹⁷ Diilonɔ un puɔraa *Isayi wanɔ mananɔ, ma'i sɪ daama-i wɛi? Isayi waanɔ-ma wuɔ:

«Diilonɔ ciera wuɔ:

¹⁸ *«Mi hielaa mi cāarāŋo yaa daayo.*

U maama sa suɔ aa dālnu-miɛ.

U yaa fɛɲ mi huŋga-i.

*Mi ka hā-yo mi *Yalle-i.*

U yaa ka pigāanɔ nuɔmba-i nileiŋa-na hiere baa hūmeviile-i.

¹⁹ *U siɛ gāŋ baa moloŋo.*

U sa jo duɔ ji hohuola baa moloŋo.

Molo siɛ nu u piye hūŋgbɛsenniŋ.

²⁰ *U siɛ perienɔ terre manɔ kaanu tɪ,*
aa u siɛ dɪŋ dāamu manɔ kusiriye tɪ.

U ka waa ma yaa nuɔ-i fuɔ nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba ji hūu viisɪnni maama-i.

²¹ *Nuɔmba-i hiere ba ka haa ba nanɔga-i yuɔ.»* †

Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)

²² Ku huonɔŋu-na, baa ji jo baa bobo-yironɔ nanɔ-i Yesu wulaa. *Jinabaa-ba'i naa ciɛ-yo dumaanɔ-na. Yesu wuɔ puur u yufienɔ-i aa naa ce u tuɔ gbā u piye. ²³ Kuɔ cu nuɔmba hāmmu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku biyaa ɲaa *Davidi hāayɛlɔŋo yaa-i?» ²⁴ *Farisɛbaa-banɔ juɔ nu-ma, baa gbɛ-ku dumaa wuɔ: «Jɪna ba yuntienɔ-i *Belsebulɔ yaa hāa naacolɔ daayo-i himma-i u tuɔ donya jɪnabaa-ba-i.»

²⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ɲ da neduɔlen-baanɔ namaanɔ-i na sa gbo, yiingɔ dii baa yiingɔ na nelle ka muonu. Da na bi waa ciingɔ-na sisɔ dumelle-na aa na sa taara na da na-naa, na dumelle ka muonu. ²⁶ *Sitāni duɔ tuɔ donya fuɔ fɛɲ baamba-i, ma sɪ kuu dii ɲaa u gāŋ baa u fɛɛ kɛ? Dumaanɔ-na, u fōŋgū ce niɛ aa cɔ u wulaa? ²⁷ Na gbɛ-ku dumaa wuɔ Belsebul yaa hāa muɔ himma-i mi ta mi donya jɪnabaa-ba-i, namaa nuɔmba fuɔ, hai moloŋo-i hāa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fɛɲ baamba

† 12:21 Isayi (Ésaïe) 42.1-4 § 12:24 *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul.

yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁸ Muɔ fuɔ, *Diilonɔ-Yalle yaa h̄aa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigāaŋ wuɔ *Diilonɔ-bāaŋgu paa-nei t̄i.

²⁹ «Hai moloŋo-i gbāa suur u nabiɛŋ d̄uŋgu-na a biɛra u b̄imb̄inni-i hel baa-ni aa u nabiɛŋo yaŋ-yo dumaa? Nga kutieŋ duɔ bel u nabiɛŋo-i vaa-yo igēna, u gbāa suur biɛra u b̄imb̄inni-i hiere ta baa-ni.

³⁰ «Umaŋ duɔ uu si dii baa-mi, kuu dii ŋaa kutieŋo bigāaŋ-mi; aa umaŋ duɔ u sa tigiin baa-mi, kuu dii ŋaa u pisāllā.

³¹ «Mi t̄ūnu-nei: Nelbiliembaŋ cāl Diilonɔ-i aa ta ba haa tuos̄inni maŋ yuɔ hiere, u gbāa ce jande bei aa yaŋ ma t̄i. Nga umaŋ duɔ tuora u *Yalle-i, jande c̄ɛraa u ce-yuɔ h̄iɛma-na, jande c̄ɛraa u ce-yuɔ d̄ɔɔ-i-na. ³² Umaŋ duɔ waŋ āndababalaan̄gu h̄ā *Moloŋ-Biɛŋo-i, ma gbāa t̄i. Nga umaŋ duɔ piie āndaparaan̄gu h̄ā Diilonɔ-Yalle-i, ma sie t̄i nyuŋgo, ma sie t̄i bis̄inuɔ.

³³ «Tibifafaan̄gu yaa maan̄ biefɛf̄eiŋa-i. Tibibabalaan̄gu maŋ biebabaleiŋa. Ba suɔ tibiin̄gu-i ku bien̄a yaa nuɔ-i. ³⁴ Nelbabalaan̄ namaa temma-i daana-i! Nan̄ balaan̄, nelfafamma ce nie aa hel na nunni-na? Neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋgaŋ yuu baa mamaŋ, ma yaa hilaan̄ ŋ nuŋgu-na. ³⁵ Nelfɛf̄eiŋ u ānfafamma hel u h̄ɔfafaŋga'i nuɔ-i. Aa nelbabalaan̄ u maacembabalamma hel u h̄ɔbabalaŋga'i nuɔ-i. ³⁶ Mi t̄ūnu-nei: Ḡɛŋgeryiin̄gu-na, bamaŋ waan̄ āndas̄ɔs̄ɔnni-i hiere, Diilonɔ ka ḡaŋ baa-ba. ³⁷ Diilonɔ ka ne nan̄ fɛɛŋ nuŋ-āndaan̄gu yaa-i aa cira ŋ cālāa sis̄o ŋ saa cāl.»

*Nuɔmba ciɛra Yesu ce himma ba ne
(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)*

³⁸ Yesuŋ juɔ piie t̄i, *āŋjinamma pigāataamba namba-i baa *Faris̄iɛbaa-ba namba cira: «H̄aal̄atie, i taara ŋ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Fiefiɛ ku nuɔmba saa fa, ba j̄ɛnaamba sa ku! Ba gb̄iɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. B̄iŋk̄uŋgu sa ce dii h̄ā-na. *Yonas̄iŋ ciɛ mamaŋ, ma ka saanu baa-na. ⁴⁰ Yonas̄iŋ ciɛ yinni siei-i dumaa teterieŋo kus̄uŋgu-na*, *Moloŋ-Biɛŋo ka bi ce yinni siei-i dumei h̄iɛma-na. ⁴¹ Ninivetaamba nuɔ Yonasi nuŋgu-i aa nanna ba cilɔbabalaŋo-i†, a ne da namaa h̄ɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Yonasi-i aa na yagar wuɔ na sie nu u nuŋgu-i! Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma. ⁴² Ḡɛŋgeryiin̄gu-na, Seba nellentieŋo‡ ka da nuŋgu fiefiɛ ku nuɔŋ namaan̄o-na. Fuɔ siire termaan̄ daaku-na a karnu nil̄eiŋa-i hiere ji nu *Salom̄o nelma-i, a ne da namaa h̄ɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Salom̄o-i aa na yagar na sa nu u nuŋgu-i!»

*J̄ina duɔ bir jo u sa fa
(Like 11.24-26)*

⁴³ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ cira: «*J̄ina duɔ waa moloŋo-na aa ji hel, u kā ka tuɔ wuɔra u b̄iŋ h̄iɛŋ-nu duɔ taara munt̄ienammu. ⁴⁴ Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi munterc̄ɔl̄ammu-na.» Aa bi bir. Duɔ kā ka da b̄iŋk̄uŋgu si dii kutieŋo huɔŋga-na, aa u gbuu migāaŋ-ka da welewele aa tigiin-ka, ⁴⁵ u bir ka b̄i u naj̄nabaa nieh̄ai, bamaŋ balaan̄ yaŋ ufaŋo-i ba jo ji suur t̄iɛna-kei. Da ba suur t̄iɛna dumaan̄o-na, ku migāaŋ balan̄ kutieŋo-na a yaŋ d̄iel̄ā-k̄uŋgu-i. Mafamma temma yaa ka da fiefiɛ ku nuɔmba-i; ba saa fa.»

*Yesu baamba juɔ da ba ji ne-yo
(Marke 3.31-35; Like 8.19-21)*

⁴⁶ Yesuŋ waa tuɔ piie baa nuɔmba-i, u nyu wuɔ jo baa u h̄amba-i da ba ji ne-yo. Baŋ juɔ ji da u piie, baa yiɛra ḡɔŋḡuɔŋ-nu. ⁴⁷ Naacol̄o nan̄ wuɔ da-ba

* 12:40 Nieŋ Yonasi sebɛ-i-na (Jonas) 2.1. † 12:41 Yonasi (Jonas) 3.5-10 ‡ 12:42 Nellentieŋ daayo waa ciciɛŋo a saanu baa mamaŋ nyɛgāan̄ gir̄kimma-na.

aa naa piɛ wan̄ baa Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hãmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii yiɛra gõŋgũõŋgu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hãmba-i wɛi?»
⁴⁹ Aa naa wuɔra pigãan̄ u *hãalãbiemba-i baa u nanga aa cira: «Mi nyu-i baa mi hãmba yaa daaba. ⁵⁰ Baman̄ ciɛŋ mi To man̄ dɔrɔ-i-na u huɔŋga-i, ba yaa mi hãmba-i, ba yaa mi tũɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

13

Fũmanarãŋo nan̄ maama (Marke 4.1-9; Like 8.4-8)

¹ Yinduɔŋgu fan̄gu-na, Yesu wuɔ sire hel kã ka tɛna dalan̄ga nun̄gu-na.
² Nuɔmba jo ji yu-yuɔ. Wuɔ bel nyugũŋ ben̄o nan̄o-na tɛna aa nuɔmba waa bomborma-na. ³ Uŋ tɛnaana, wuɔ biɛ gbãɛini tuɔ nan̄ baa-ba wuɔ: «Naacolŋo nan̄o kãa ka nan̄ fũma u suon̄gu-na. ⁴ Fũma nan̄o kã ka diire hũmellen̄-huɔŋ-na, huriimba jo ji wuo ufan̄o-i. ⁵ Unan̄o kã ka diire tãmpɛllen̄-terien̄-nu. Hɛma saa waa bɔi terien̄gu-na; a ce u pa yan̄ unan̄o-i. ⁶ Uŋ paa, u kaasinni saa gbãa suur kã yaan̄-na. Bãan̄gun̄ juɔ don̄ ta ku jo, wuɔ kuol hiere kpɛmmu! ⁷ Unan̄o kã ka diire hɛŋ-nu. Hɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Uman̄ diiriye suon̄-huɔŋga-na munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unan̄o bien̄a komuɔŋa da-a-ndii, unan̄o bien̄a komuɔŋa sa-a-siɛi, unan̄o komuɔŋa baa cɪncielbaa.»

⁹ Yesun̄ waan̄ mafamma-i wuɔ cira: «Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

Kuman̄ ciɛ Yesu tuɔ nan̄ gbãɛini-i (Marke 4.10-12; Like 8.9-10)

¹⁰ Yesun̄ juɔ nan̄ tɪ, u *hãalãbiemba piɛ u caan̄-nu ka cira: «Itie, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ nan̄ gbãɛini baa nuɔmba-i?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilon̄o ciɛ baa namaan̄o-i. U *nellentesinni maama man̄ fuyaa, u pigãan̄ namaan̄o-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kunan̄gu mɛi.
¹² Uman̄ duɔ tuɔ suɔ yien̄gu, kunan̄gu ka ta ku naara u sɔsuɔmun̄gu-i; ŋga uman̄ duɔ u sa suɔ bɪŋkũŋgu, cɛllɛ-kũŋgu man̄ uŋ suɔ-kun̄, ku ka kor-yuɔ. ¹³ Na saa da, kuman̄ ciɛ mi ta mi nan̄ gbãɛini-i baa-ba, yufien̄a dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Tũnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelman̄ kãŋ yan̄ga man̄ nuɔ-i. ¹⁴ Diilon̄ uŋ puɔraa *Isayi wan̄ man̄, ma'i sɪ daama-i wɛi? Isayi waan̄-ma wuɔ: «Diilon̄o ciɛra wuɔ:

*«Na ka ta na nu nelma-i,
 ŋga na siɛ ta na suɔ ma yaan̄ga-i.
 Na ka ta na ne colcol, ŋga na siɛ ta na da bɪŋkũŋgu.»*

¹⁵ *Hama-i nuɔ-i?
 Bande ku nuɔmba nyaayã ba fɛrɛ cor;
 ba suunu ba tũnni-i
 aa suuye ba yufien̄a-i.
 Ba sa taara ba da bɪŋkũŋgu.
 Ba sa taara ba nu wɛima.*

*Ba sa bi taara ba suɔnu kunan̄gu aa jo mi wulaa mi ji kor-ba.»**

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni dɔlaa; na da baa na yufien̄a-i aa ta na nu baa na tũnni-i. ¹⁷ Mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: *Diilopɔpuɔrbiemba bɔi baa nelviimba bɔi taa ba taara ba da nan̄ dan̄ kuman̄, aa nu nan̄ nun̄ man̄, ŋga ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

Yesu firinu fũmanarãŋo gbãnalãan̄gu-i (Marke 4.13-20; Like 8.11-15)

* 13:15 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

18 Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Karaan na tūnni-i na nu fūmanarāŋo gbānalāanɡu yunɡu-i: 19 Nuɔmba nan hɔmmu dii ŋaa hūmellen-huɔŋga; da ba nu *Diilon-bāanɡu maama-i ba sa bel-ma nammu hāi, ba yan *Bigāarāŋo jo ji hiel-ma aa yan-ba. 20 Banan hɔmmu dii ŋaa tāmpellen-terienɡu; da ba nu Diilon-nelma-i ma pāŋ dɔlnu-bei ba hūu-ma. 21 Ŋga ma sie gbāa nan kaasinni. A ce dumaanɔ-na wein da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ta ba huol ba yammui ma maama-na, ba har jina. 22 Banan hɔmmu dii ŋaa hien-terienɡu; da ba nu Diilon-nelma-i ba yan anjɔɡuɔma-i baa gbein-maama jo ji suuye-mei; a ce ma sa da belle ba wulaa. 23 A ne da banan hɔmmu dii ŋaa hiefafamma; da ba nu Diilon-nelma-i ba suɔ ma yunɡu-i aa wuɔ ma hūmelle-i din saaya di wuɔ dumaa. Kufanɡu taamba yaa dii ŋaa fūma man gbuu sire kpatalla; unanɔ biena komuɔŋa da-a-ndii, unanɔ biena komuɔŋa sa-a-siei, unanɔ komuɔŋa baa cinciellbaa.»

Suontienɔ nanɔ baa u bigāarāŋo

24 Yesu wuɔ tiraa nan gbānalāanɡu nanɡu baa-ba wuɔ: «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa moloŋo man siire ka duu dimma u suonɡu-na aa jo ji tiena. 25 Isuonɡu nanɡu-na, u bigāarāŋo nanɔ yan nuɔmba duɔfūŋ aa sire ka nan hēbienɔ dimma hɔlma-na. 26 Dimman juɔ ta ma hoŋ huɔŋɡu-na, suontienɔ maacembiemba da hien daaku-i. 27 Ba jo ji ta ba yuu suontienɔ-i wuɔ: «Yuntie, ma sɪ ŋ duu dimma'i ma kula suonɡu-na ke, hienɡu maama nie?»

28 «Suontienɔ gbē-ba wuɔ: «Unanɔ sɪ, mi bigāarāŋo nanɔ'i cie mafamma-i.»

«Maacembiemba cira: «I kā ka for-ku nanna wei?»

29 «Suontienɔ gbē-ba wuɔ: «Yaan-kun, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dimma namma. 30 Yaan ni vaa hiere. Din da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igena a tigiin-ku caa-ku aa suɔ kar mi dimma-i dii-ma inɔŋgɔ-na hā-mi.»»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa mutardi-belle

(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)

31 Ku huonɡu-na, Yesu wuɔ tiraa nan gbānalāanɡu nanɡu baa-ba wuɔ: «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa mutardi-belle man ban duu-de. 32 Mutardi-belle yaa yuraanu yan hiere, ŋga da di pa, di sire maar niifelu-i hiere a ce tibiinɡu huriimba ta ba jo ba se kamma kuɔ.»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa konsiini

33 Aa naa tiraa cira: «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du burjūmmu-i kolloyufienɔ siei baa-ni, ni sire-muɔ hiere.»

Kuman cie Yesu tuɔ nan gbānɛini-i?

(Marke 4.33-34)

34 Yesu waan nel daama-i hiere baa nuɔmba-i gbānɛiniŋ; duɔ puur duɔ piiye gbānalāanɡu, a puur duɔ piiye gbānalāanɡu. 35 *Diilopɔpuɔrbilon un yan waan man ma'i sɪ daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonɔ waan-ma wuɔ: «Diilonɔ ciera wuɔ:

«Mi ji ta mi piiye baa-ba gbānɛiniŋ.

Maman naa fuo dii miwaanɔ domma-na,

mi ka wan-ma baa-ba.»†

Yesu firnu suontienɔ-i baa u bigāarāŋo-i ba gbānalāanɡu-i

36 Yesuŋ juɔ piiye ti, wuɔ yan nuɔmba-i aa naa ta kūŋ. U *hāalābiemba kā u wulaa ka cira: «Niŋ naan gbānalāanɡu man wuɔ suontienɔ nanɔ duu dimma aa u bigāarāŋo kā ka nan hēbienɔ dimma hɔlma-na, ŋ sa firnu-kuɔ baa-ye i suɔ ku yunɡu-i wei?»

† 13:35 Gbeliemān-nalāanɡu (Psaume) 78.2

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Molon-Bieno yaa suontieno-i; u yaa duu dimma-i. ³⁸ U suongu yaa miwaanɔ-i. Dimma yaa bamanɔ cuu Diilonɔ huonɔ-nu aa hɛbienɔ yaa bamanɔ cuu *Bigaarɔno huonɔ-nu. ³⁹ Suontieno bigaarɔno yaa *Sitani-i. U yaa kaa ka nan hɛbienɔ-i dimma hɔlma-na. Dikara-huonɔ yaa miwaanɔ timmanɔ-huonɔ-i aa dikartaamba yaa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i. ⁴⁰ Ban kaal hienɔ-i ba caa-ku dumaa, miwaanɔ timma-na, ku ka waa dumei. ⁴¹ Yiingɔ fanɔ-nu, Molon-Bieno ka ce u dɔrpɔpuɔrbiemba jo ji bel bamanɔ guɔlaan nuamba gbeini-i baa bamanɔ cien ambabalma-i hiere a hiel-ba u nelle-na ⁴² ka caa-ba dɔngbɔguonɔ-nu. Kaalunɔ sie ji waa dei. ⁴³ Nga bamanɔ wuɔyaan Diilonɔ-humelle-i, ba ka waa huonɔ fanɔ-nu ba To nelle-na ta ba gbu ba caa nɔaa bɔansɛnienɔ. Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

Diilonɔ-nellentesinni dii nɔaa sɛnɛ

⁴⁴ «*Diilonɔ-nellentesinni dii nɔaa sɛnɛ manɔ fuyaa suongu nanɔ-nu, naacolɔ no nɔo kaa ka paya-yuɔ. U huonɔ gbuu fɛ, u migaanɔ fuo-yo aa kaa ka suor u nagɔn-niini-i hiere a jo ji saa suongu fanɔ-i.»

Diilonɔ-nellentesinni dii nɔaa niibilienɔ

⁴⁵ «*Diilonɔ-nellentesinni tiraa ni ye nɔaa torgoceronɔ manɔ taaraayanɔ niibile-fafanni duɔ saa. ⁴⁶ U juɔ da sukpekpellunɔ-kunɔ nanɔ-nu, u kaa ka suor u nagɔn-niini-i hiere a saa-ku.»

Diilonɔ-nellentesinni dii nɔaa juonɔ

⁴⁷ «*Diilonɔ-nellentesinni tiraa ni ye nɔaa tetebejuonɔ. Da ba nanɔ juonɔ-i, duɔ hi teterienɔ teterienɔ, u bel. ⁴⁸ Da ba fa-ba hel baa-ba humma-na, ba kaa ka tiena fiel baafafaamba-i aa nanna baababalaamba-i. ⁴⁹ Miwaanɔ timma ka waa dumei: *Dɔrpɔpuɔrbiemba ka jo ji fiel nelbabalaamba-i hiel-ba nelfafaamba-na ⁵⁰ ka dii-ba dɔngbɔguonɔ-nu. Kaalunɔ sie ji waa dei.»

⁵¹ Yesuɔ waanɔ mafamma-i, wuɔ yuu u *haalabiemba-i wuɔ: «Minɔ waanɔ manɔ, na nuɔ-ma hiere wei?»

Baa cira: «Uu, i nuɔ-ma.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «*Anjinamma pigaatienɔ manɔ duɔ huɔ-ma haala Diilonɔ-nellentesinni kunɔ-i, uu dii nɔaa dumellentienɔ manɔ hielaanɔ bimbielenni-i baa niicolonni-i u muntierammu-na u ha nuamba-i.»

*Nasarɛtitaamba cinaana Yesu-i
(Marke 6.1-6; Like 4.16-30)*

⁵³ Yesuɔ juɔ nanɔ gbaneini-i ti, wuɔ ta terienɔ fanɔ-nu ⁵⁴ a kaa ba nelle-na†. Unɔ kaa, wuɔ kaa ba *Diilonelhaaladunɔ-nu ka tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i baa-ba. Kuɔ cu ba hɔmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Fuo kaa hel baa nelnul daade-i hie? U cienie tuɔ gbɔ u ce hinɔ daama temma-i? ⁵⁵ Ma si fananɔ bienɔ yaa ke? Maari bienɔ'i si wei? Fuo haanɔ nanɔ yaa banɔ binɔ-yonɔ Sake-i, unanɔ-i Yosefu, unanɔ-i Simɔ aa unanɔ-i *Yuda. ⁵⁶ U tuɔbaa-ba dii baa-ye tɛnamma-na. Fuo kaa hel baa hinɔ daama-i hie?»

⁵⁷ Kunɔ cien dumaanɔ-nu, ba saa gbɔa huɔ Yesu nelma-i. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba kanɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i terni-na hiere; nga u nellenɔ-baamba-i baa u dunɔ-baamba sa kanɔ-yo.» ⁵⁸ Ban'a ba saa huɔ u nelma-i dumaanɔ-nu, u saa ce gberɛ-weima bɔi terienɔ-nu.

14

*Nsaa-Batisinɔ kuu kulinɔ manɔ
(Marke 6.14-29; Like 9.7-9)*

† 13:54 Ba nelle yaa Nasarɛti. Niɛnɔ Like 4.16.

¹ Yibienja faŋa-na, fāamaaŋo maŋ waa *Galile yunɣu-na, wuɔ nu ba piiye Yesu maama-i. Ba taa ba bi-yo *Erɔdi-Antipasi. ² Wuɔ gbɛ u maacembiemba-i wuɔ: «Naacolŋ daayo-i mi suyaa miɛ *Nsāa-Batise yaa birii jo. U hilaa kuon-nelle-na jo, ku'i ciɛ u hi hiŋ daama temma-i.» ³ A ne da Erɔdi fuɔ fɛɛ yaa naa ciɛ ba bel Nsāa-i vaa-yo aa dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo waa u mɔlɔ ciɛŋo aa u hūu-yo mɔlŋo wulaa. Ba taa ba bi mɔlŋo-i Filipu. ⁴ Uŋ hūyāa-yo dumaanŋo-na, Nsāa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo sɪ. ⁵ Erɔdi wuɔ tuɔ taara u ko-yo. Nga nuɔmba-i hiere baa naa suɔ wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonŋo. Erɔdi duɔ ne terienɣu faŋgu-i, korma da-yo baa nuɔmba-i. ⁶ Yiŋgu nanɣu-na, Erɔdi wuɔ ji tuɔ ce u hommaŋ-yiŋgu ponsaanɣu-i aa naa bi u jēnaamba-i. Erodiyadi bilonŋ wuɔ nyɛŋ Erɔdi jēnaamba yaanɣa-na ponsaan daaku-na; kuɔ fūnuŋ dɔlnu Erɔdi. ⁷ Wuɔ pā nuŋgu baa bilonŋo-i wuɔ fuɔ baa Diilonŋo, kɛɛ uŋ taaraŋ kumaŋ, u waŋ-ma, u ka hā-yo baa-ku. ⁸ Bilonŋ nyu wuɔ gbo-yo wuɔ u cira u taara Nsāa-Batise yunɣu. Bilonŋ wuɔ bi cira: «Mi taara ŋ kar Nsāa-Batise yunɣu-i a dii-ku tasaanŋ-na jo baa-ku ji hā-mi bande.» ⁹ Fāamaanŋo yaan kaa pāŋ bir ka deŋ birma; ŋga u ka ce-ma niɛ? U yaa pā nuŋgu-i baa-yo nuɔmba-na. Wuɔ naa wuɔ cira: «Wɛima sɪ.» ¹⁰ Aa naa puɔr ba kã ka kar Nsāa-Batise yunɣu-i dii kaso-i-na ¹¹ a dii-ku tasaanŋo-na ji hã bilonŋo-i baa-ku. Bilonŋ wuɔ hūu-ku hã nyuŋo-i baa-ku. ¹² Nsāa *hāalābienŋ baa kã ka biɛ u bomborre-i ka fuure-diɛ aa naa kã ka tūnu Yesu-i baa-ma.

Yesu hāa nelpūŋgu nanɣu wuo ye

(Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Nsāa 6.1-14)

¹³ Yesuŋ nuɔ nel daama-i, wuɔ biɛ beŋo ta tuɔ kã u deŋ. Nuɔŋ baa yagar numaa naa hel nilɛiŋa-na a bella nuoraanɣu nuŋgu-i ta ba nyaanu-yuɔ. ¹⁴ Uŋ kaa hi, wuɔ huɔl, wuɔ u ne da nelpūŋgu nanŋ temma u yaanɣa-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ doŋ tuɔ sire jaamba maŋ waa baa-ba.

¹⁵ Bāanɣuŋ juɔ hir huɔŋgu-na, u *hāalābiemba piɛ kã u wulaa ka cira: «Bāanɣu tɛ tɪ, aa ii dii hɛŋ-nu, ŋ sa ce nuɔmba bɔrɔ kã nilɛiŋa maŋ kɔtɔnni-na ka taara niiwuoni sãa wuo wɛi?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yunɣu si dii ba da ba kã; namei saaya na hā-ba niiwuoni-i ba wuo.»

¹⁷ U hāalābienŋ baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yonŋ baa titiraamba hã.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ baa-ni na ji hã-mi.»

¹⁹ Baa jo baa-ni, wuɔ ce nuɔmba tɛna hɛŋgu-na, aa naa biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hã baanŋ daaba-i a ciir u yunɣu-i dɔrɔ-i-na a jaal Diilonŋo-i aa naa bŭlnu buruo-i a hã u hāalābiemba calnu-yuɔ hã nuɔmba-i. ²⁰ Nuɔŋ baa wuo niɛ yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufienŋ cɪncieluo a hã. ²¹ Bamaŋ naa waa, ba gbāa yu nuɔmba neifienŋ hã nuɔsiba ndii temma. Caamba nuŋgu sɪ baa bisālmba-i.

Yesu wuɔyaa hūmma dɔrɔ

(Marke 6.45-52; Nsāa 6.16-21)

²² Baŋ bi wuyaa niiwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hāalābiemba biɛ beŋo-i ta u yaanŋ-na ta ba karnu ba kã bomborre nande-na aa fuɔ wuɔ tɛna duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kŭŋ ba cɪnniŋ. ²³ Nuɔmbanŋ juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kã ka nyugŭŋ tãnuŋgu-na tuɔ cārã Diilonŋo-i. Bāanɣuŋ fiɛ ji tɪ, wuɔ tɛna dii u da-u-diei tuɔ cārã Diilonŋo-i. ²⁴ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, u hāalābiemba naa maa baa beŋo-i. Fafalmu nanŋ temma sire ta mu jārã-bei. Hūŋ maa ta ma sagalla beŋo-i baa-ba. ²⁵ Cicānjāale-na, Yesu wuɔ sire a tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u kã ba wulaa. ²⁶ Baŋ juɔ'a ba ne da u wuɔ u jo hūmma dɔrɔ-i-na, ba huleiŋa gbuu pāŋ caar wuɔ sɪ isuɔtienŋo. Baa doŋ ta ba kaasŋ.

27 Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmɛi!»

28 Pier wuɔ cira: «Itie, da kuɔ nuɔnei kelkel, ce mi wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na kã η wulaa.»

29 Yesu wuɔ cira: «Jo!» Pier wuɔ hel beŋo-na tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jãrã-yuɔ. 30 Uŋ juɔ jɔguɔŋ fafalmu maama-i, u holle pãŋ caar, wuɔ don tuɔ nyierã hūmma-na. Uŋ nyierãŋ dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ kaasŋ wuɔ: «Itie, kor-mi o! Kor-mi!» 31 Yesu wuɔ fara u nanɔga-i a bel-o aa naa cira: «Ŋ saa haa η nanɔga-i miɛ ku haama ku'i ciɛ. Bige-i ciɛ η ce η hɔmmu-i mu hãi?»

32 Uŋ bilaa u nanɔga-i dumaanɔ-na, baa kã ka suur beŋo-na, fafal muɔ bi pãŋ yiera. 33 Bamaŋ waa beŋo-na, baa jo ji dūuna Yesu yaanɔga-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuɔnei Diilon-Beiŋ nuɔŋo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesarɛti-i-na
(Marke 6.53-56)

34 Fafalmuŋ yieraaya, Yesubaa baa perien karnu kã Genesarɛti. 35 Genesarɛtitaambaŋ daa Yesu-i, baa suɔ-yo aa naa wuɔra tūnu ba-naa ka hel baa kɔtɔnniŋ-nileiŋa-i hiere. Nuɔŋ baa hel jo baa ba jaamba-i hiere 36 ji ta ba cãrã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u yaŋ ba yieya u jonɔgoruo tūngu yaa yon. Ku waa umaŋ duɔ yieya u jonɔgoruo tūngu-i, kutienɔ pãŋ sire da yeryer.

15

Bĩncuɔŋ-hūmelle maama
(Marke 7.1-13)

1 Ku huonɔgu-na, *Farisɛbaa-ba namba-i baa *anjɔnamma pigãataamba namba sire *Yerusalemu-i-na a kã Yesu wulaa 2 ka yuu-yo wuɔ: «Bige-i ciɛ η *hãalãbiemba sa wuɔ bĩncuɔŋ-hūmelle-i? Da ba'a ba wuo niwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

3 Yesu wuɔ cira: «Bige-i bi ciɛ namaa na yaŋ Diilonɔ uŋ waan mamaŋ aa ta na ce na bĩncuɔŋ-maama? 4 Diilonɔ ciɛra: <Ta η dii η bĩncuɔmba nuŋgu-i.>* Aa tiraa cira: <Umaŋ duɔ waŋ andaparaanɔgu hã u to-i sisɔ u nyu-i, kutienɔ saaya komma.>† 5 Nɔga namaa birii cira wuɔ umaŋ duɔ waŋ baa u bĩncuɔŋo-i wuɔ: <Min ŋa naa da kumaŋ da mi kãyã-niɛ, mi pãa-ku hã Diilonɔ.> Kɛɛ umaŋ duɔ ce mafamma-i aa u saa ji feŋ da bĩŋkũngu hã u bĩncuɔŋo-i wɛima sɪ. 6 Terienɔgu faŋgu-na, na huraa Diilon-nelma-i baa na bĩncuɔŋ-maama. 7 Huhurmantaan namaa temma-i daana-i; *Isayiŋ fii-na baa kumaŋ, na yuu-ku. Isayi waan-ma wuɔ: <Diilonɔ ciɛra wuɔ:

8 «Nel daade taamba kãŋ-mi ba nuŋ-nu yon.

Mi maama si dii ba hɔmmu-na.

9 Baŋ pigãan nuɔmba-i hūmelle maŋ, bafamba diele.

A ce dumaanɔ-na, yuŋgu si dii ba Diilojaale-na.»‡»

Kumaŋ gbãa guɔla neliɛŋ nuɔŋo-i
(Marke 7.14-23)

10 Yesuŋ piye mafamma-i, wuɔ bɪ nuɔmba-i a ji cira: «Karaan na tūnni-i fafamma na nu mi nelma-i: 11 Kumaŋ suuriŋ neliɛŋ nuɔ η nuŋgu-na, ku sie gbãa guɔla-niɛ Diilon-hūmelle-na. Kumaŋ hilaan, ku yaa gbãa guɔla-niɛ.»

12 U *hãalãbiemba piɛ u caan-nu ka cira: «Ŋ saa suɔ wuɔ η nelma jaan *Farisɛbaa-ba-i wɛi?»

13 Yesu wuɔ cira: «Mi To maŋ dɔrɔ-i-na, uŋ'a u saa sū tibinni maŋ hiere, ni ka fuur halan. 14 Yaan-baŋ, baa dii ŋaa yiriemba maŋ bilaa ba nayirien nammu.

* 15:4 Helmaŋ-sebɛ (Exode) 20.12; Anjɔnammaŋ-sebɛ 5.16 † 15:4 Helmaŋ-sebɛ (Exode) 21.17

‡ 15:9 Isayi (Ésaïe) 29.13

Na suyaa kerre yironɔ duɔ bel u nayironɔ nanga, ba ka par suur fuonɔ-nu ba hã-i-na hiere.»

¹⁵ Pɛr wuɔ cira: «Ninɔ wanɔ nelma maɔ daama-i i saa suɔ ma yaanga-i; firnu-mɛi baa-ye.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Bisãlmba'i namaaɔ-i yogo wɛi? ¹⁷ Namaa saa suɔ wuɔ kumaɔ suuriinɔ nelienɔ nuɔ ɔ nunɔgu-na ku kã ɔ kusunɔ-nu aa cor ka ce binienɔ wɛi? ¹⁸ A ne da nelienɔ nuɔ ninɔ wanɔ mamaɔ ɔ nunɔgu-na, ma hel ɔ huɔnga'i nuɔ-i; ma yaa gbãa guɔla-niɛ Diilonɔ-humelle-na. ¹⁹ Anjogɔbabalamma hel nelienɔ nuɔ ɔ huɔnga'i nuɔ-i: Nɔ huɔnga'i diyaanɔ-ninɔ nelkolle-na, *fuocesinni-na, binɔwosinni-na, cuosinni-na, coikarre-na, baa yebienande-na. ²⁰ Daama temma yaa guɔlaayanɔ nelienɔ nuɔɔ-i. Nɔga a wuɔ niwuoni-i ɔ saa saara nammu-i, kufanɔgu siɛ gbãa guɔla-niɛ.»

Nercienɔ naɔo haa u nanga Yesu-i-na
(Marke 7.24-30)

²¹ Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ ta terienɔgu fanɔgu-na a kã Fenisi mara nuɔ. ²² A ne da nercienɔ* naɔo waa terienɔgu fanɔgu-na. Yesuɔ kãa, cienɔ daa wuɔ cu u huonɔ-nu tuɔ fara u piiye baa-yo wuɔ: «Itie, *Davidi hãayɛlnɔ nuɔ, jande ce hujarre-miɛ! *Jina naɔo dii mi bilonɔ yunɔgu-na, kuu si dii-yuɔ dei.» ²³ Yesu saa senɔ sununɔgu yuɔ. U *hãalãbiemba piɛ u caanɔ-nu ka cira: «Itie, ɔ sa bir cienɔ daayo-i i huonɔgu-na wɛi? Nɔ saa da unɔ cenɔ ijieni-i u nyaanu-yiɛ wɛi?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ puɔraa-mi *Isirahel-baamba yaa wulaa-i yonɔ, baa dii naa tũlmba maɔ baala.»

²⁵ Cienɔ daa wuɔ jo ji dũuna u yaanga-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-miɛ!»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Da ɔ biɛ bisãlmba niwuoni-i hã juoraamba baa-ni ku saa fa.»

²⁷ Cienɔ wuɔ cira: «Itie, ɔ waanɔ ninsonɔ, ɔnga ma sɔ juoronɔ tienɔ duɔ wuɔ niwuoni-i aa nimanɔ diire, juoronɔ wuɔ-ni ke?»

²⁸ Unɔ waanɔ mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Cienɔ nuɔ, ɔ haa ɔ nanga-i miɛ kelkel! Ninɔ taaranɔ kumaɔ, Diilo ka hã-ni baa-ku.»

Terduonɔgu fanɔgu-na, bilonɔ wuɔ bi pãɔ da u fɛɛɛ.

Yesu siire jaamba bɔi

²⁹ Yesu wuɔ ta terienɔgu fanɔgu-na a kã *Galile dalanga-na ka nyugunɔ tãnunɔgu nanɔgu-na tɛna. ³⁰ Nuonɔ baa kũɔl ba-naa ta ba kã u wulaa baa ba jaamba-i: Cisɛduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa dei. Umanɔ duɔ jo baa u wuonɔ, u jo ji jina-yuɔ Yesu caanɔgu-na. Yesu wuɔ sire-bei hiere kpɛmmu! ³¹ Bobobaa-ba piiye, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, cisɛduɔlbaa-ba wuɔ fafamma, yiriemba yufienɔ puurii. Kuɔ ce nuamba-i gbɛɛɛ. Baa ta ba gbɛlienɔ *Isirahel-baamba Diilonɔ-i.

Nuamba neifienɔ hãi wuyaa buruo niehãi yar-ba
(Marke 8.1-10)

³² Yesuɔ waa dalanga-na, yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ bi u *hãalãbiemba-i a tuo piiye baa-ba wuɔ: «Nuonɔ daaba hujarre ko-mi; ba yinni siɛi yaa de-i baa-mi ba saa da binɔkũnɔgu wuɔ. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl-ba humelle-na.»

³³ U hãalãbiemba yuu-yo wuɔ: «I ka da niwuoni-i hie hienɔ daaku-na diɛ hã nelpunɔ daaku da ku wuɔ ye?»

³⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

§ 15:21 Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i sɔ ma nyegãanɔ girɛkimma-na wuɔ «Tiir baa Sidõ mara». Nilenɔna fanɔ dii Fenisi huonɔ-nu. * 15:22 Cienɔ daayo binɔcuamba taa ba hel Kanaa; ku kaalaaya girɛkimma-na. Ku pigãanɔ wuɔ ba saa waa *Yuifubaa.

Baa cira: «Buruo niehāi baa tetebiemba namba.»
³⁵ Yesu wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ ba tɛna hɛma-na ³⁶ aa naa biɛ buruo niehāi daayo-i baa tetebienj daaba-i a jaal Diilonɔ-i aa naa bɔlnu-niɛ hā u hāalābiemba calnu-niɛ hā nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hiere baa wuo niɛ yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufienj niehāi. ³⁸ Bamaŋ naa waa, ba gbāa yu nuɔmba neifienja hāi temma. Caamba nuŋgu sɪ baa bisālmba-i. ³⁹ Baŋ juɔ wuo tɪ, Yesu wuɔ ce ba bɔrɔ kɔŋ ba cɪnniŋ aa fuɔ wuɔ kā ka biɛ beŋo tuɔ kā Magadā.

16

Yesu suwraaya

(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)

¹ Ku huonɔgu-na, *Farisiɛbaa-ba namba-i baa *Sadusiɛbaa-ba namba siire kā Yesu wulaa wuɔ ba ka piiye cure-yuɔ. Baŋ kaa, baa cira: «Hāalātie, ce himma namma i ne, mamaŋ pigāaŋ wuɔ ŋ juɔ Diilonɔ-jomma.»

² Yesu wuɔ cira: «Bāaŋ da ku ta ku suur huonɔgu maŋ nuɔ-i, da na ne diilonɔ yaanɔga-i da-ka dāa, na cira: «Diilonɔ sie dāa, terienɔgu ka fa.» ³ Aa da na sire cucuuyunɔgu-na a da diilonɔ yaanɔga saa fa, na cira: «Diilonɔ ka dāa nyunɔgo-i-na.» Na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonɔ yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i-na ma yunɔgu-i? ⁴ Fiɛfiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jēnaamba sa ku. Ba gbɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Biŋkɔŋgu sa ce dii hā-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Uŋ waan mafamma-i, wuɔ ta aa naa yaŋ-ba.

Yesu gbuɔya u hāalābiemba-i

(Marke 8.14-21)

⁵ Yesubaa-baŋ taa terienɔgu-na, baa kā ka biɛ beŋo ta ba karnu ba kā dalanɔga yiɛnɔgu nanɔgu-na. A ne da baŋ'a ba ta, ma saa tɛnu u *hāalābiemba biɛ *buruo. ⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Jande, bilaan na fɛrɛ *Farisiɛ ba siini-na baa *Sadusiɛ ba bi niini-na.»

⁷ U hāalābienj baa don ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Iŋ'a i saa biɛ buruo ku'i ciɛ u tuɔ piiye dɛ-i-na.»

⁸ Yesu wuɔ suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuɔ cira: «Na saa haa na nanɔga-i miɛ ku haama. Na bilaa-ma niɛ aa cira nanɔga-i na saa biɛ buruo ku'i ciɛ mi ta mi piiye dɛ-i-na? ⁹ Na saa suɔ ku yaanɔga-i yogo wɛi? Naŋ calaanu buruo u ndii maŋ hā nuɔmba neifienja hāi nuɔsiba ndii ba wuo u yar-ba,* u maama karaanu-nɛi wɛi? Aa nanɔ biyaa segeyufienja maŋ ta ku yiinɔgu-na, a maama karaanu-nɛi wɛi? ¹⁰ A naara buruo niehāi maŋ nanɔ calaanu-yuɔ hā nuɔmba neifienja hāi ba wuo u yar-ba,† mafamma karaanu-nɛi wɛi? A tiraa naara segeyufienja maŋ nanɔ biyaa-ya ta kufanɔgu yiinɔgu-na a maama karaanu-nɛi wɛi? ¹¹ Naa naa gbɛ na suɔ wuɔ miŋ ciɛra na bel na fɛrɛ Farisiɛ ba siini-na baa Sadusiɛ ba niini-na, mi sa waŋ bur-maama!» ¹² Terienɔgu fanɔgu-na, u hāalābiemba suɔ suɔ wuɔ u saa cira ba bel ba fɛrɛ siiniŋ-kerreŋ, ŋga wuɔ ba bel ba fɛrɛ Farisiɛ ba nelma'i nuɔ-i baa Sadusiɛ ba maama-na.

Yesu sɪnni yaa hani-i?

(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)

¹³ Yesubaa baa kaa kunanɔgu-i Sesare maŋ Filipu wuonɔgu-na. Yesu wuɔ ka yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Nuon ba'a hai molonɔ-i *Molon-Bienɔ-i?»

¹⁴ U hāalābienj baa cira: «Banamba ciɛra nuɔnɛi *Nsāa-Batisi-i; bananɔ ba'a nuɔnɛi *Eli-i; bananɔ ba'a *Seremi; bananɔ ba'a *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ nuɔ.»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Aa namaa fuɔ, na'a hai molonɔ muɔmɛi?»

* 16:9 Niɛŋ 14.15-21. † 16:10 Niɛŋ 15.32-38.

¹⁶ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Diilonɔn un pãa nuŋgu-i aa saanɔ *Konkortienɔ manɔ, u yaa nuɔŋo-i. Cicɛlmantienɔ Biɛŋo yaa nuɔŋo-i.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Pier, Nsãa biɛŋ nuɔ, nanɔ yunɔgu dɔlaa, ninɔ waanɔ mamanan daama-i nanɔ kusunɔ-maama si, mi To manɔ dɔrɔ-i-na, u yaa diyaa-ma nɔ nuŋgu-na.» ¹⁸ Aa naa cira: «Pier, nɔ yerre yunɔgu yaa wuɔ tãmpɛlle. Mi tunu-niɛ: Mi ka fu mi dɔnɔgu-i tãmpɛlle fande yaa nuɔ-i. *Sitãni yufelle kuɔ, u siɛ gbãa ce-ku binɔkɔnɔgu. ¹⁹ Mi ka hã-ni *Diilonɔn-nelle dienɔa-i: Da nɔ cina kumanɔ hɛma-na bande-i-na, ba ka cina ku binɔkɔnɔgu-i dɔrɔ-i-na; da nɔ bi siɛ kumanɔ hɛma-na bande-i-na, ba ka bi siɛ ku binɔkɔnɔgu-i dɔrɔ-i-na.» ²⁰ Aa naa wanɔ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yanɔ ma hel wuɔ Diilonɔn un saanɔ *Konkortienɔ manɔ u yaa ufanɔ-i.

Yesu kaal u mulɛma-i baa u hãalãbiemba-i
(Marke 8.31–9.1; Like 9.22-27)

²¹ A donɔ huonɔgu fanɔgu-na, Yesu wuɔ donɔ tuɔ piiye u pigãanɔ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Da ku fiɛ ce niɛ niɛ, fuɔ mi kã *Yerusalemu-i-na. Da mi kã, nelle binɔcɔmba-i baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *ãnjɛnamma pigãataamba ka ce-mi sɔlma aa ko-mi. Nga da ba ko-mi, mi ka ce yinni hãi yonɔ hɛma-na, siɛlinɔ-yiinɔgu-i, mi ka sire hel jo.» ²² Unɔ waanɔ mafamma-i, Pier wuɔ bi-yo ba kã ba denɔ ka tuɔ wanɔ baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta nɔ piiye dumaa, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo siɛ hũu-ma ma ce.»

²³ Yesu wuɔ ne-yo da fiɛ aa naa cira: «*Sitãni, kã nɔ halanɔ mi caanɔ-nu! Nɔ taara nɔ guɔl mi gbeini-i wuɔ niɛ? Nɔ kusunɔ-maama-i Diilonɔn-maama si, nelbilien-maama.»

²⁴ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ gbɛ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Umanɔ duɔ tuɔ taara u cu mi huonɔ-nu, kutienɔ saaya u cina u ferɛ, aa u bi saaya u siɛ mulɛma-i baa kulinɔgu-i. ²⁵ Umanɔ duɔ tuɔ kaal baa u yunɔgu yonɔ, kutienɔ ka kɔsuonɔ u ferɛ; nga umanɔ duɔ tuɔ kɔsuonɔ u ferɛ mɛi maama-na, kutienɔ ka da cicɛlma manɔ sa fiɛŋ dede-i. ²⁶ Nelienɔ nuɔ da nɔ da nɔ yufienɔ-niini-i hiere miwaanɔ-na aa ka caa, yunɔ haku-i dii-kuɔ? Nelienɔ nuɔ nɔ gbãa sãa nɔ yunɔgu-i baa bige-i Diilonɔ wulaa? ²⁷ *Molonɔ-Biɛŋo ka jo baa u To fɔnɔgũɔ-i baa u *dɔrɔpɔpuɔrbiemba-i. Duɔ jo, u ka pã nuɔmba-i ba maacemma sullu-i. ²⁸ Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba siɛ hi ku, ba ka da Molonɔ-Biɛŋo juɔ u fɔnɔgɔtesinninɔ-jomma-i.»

17

Yesu birii u denɔ birma
(Marke 9.2-13; Like 9.28-36)

¹ Yesunɔ waanɔ mafamma-i, yinni niediei ku huonɔgu-na, wuɔ ce fuɔ baa Pier baa Sake a naara Sake hãanɔ-i Nsãa, ba kã ba denɔ ka nyugunɔ tãnujaataama nanɔ-na. ² Ba'a ba ne da Yesu birii u denɔ birma: U yaanɔ caa dumaa ka ferɛŋ nuɔ nãa bãanɔgu, u jonɔgorbaa-ba bir baapiɛlmba ta ba caa da muimui. ³ Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bɛi ta ba piiye baa Yesu-i. ⁴ Pier wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, i jomma faa bande-i-na de! Da nɔ siɛ, nɔ yanɔ mi ce gbuganni siɛi: ku diei nanɔ kɔnɔgu, ku diei Moisi kɔnɔgu, aa ku diei kɔnɔgu nanɔgu-i Eli kɔnɔgu.» ⁵ Nelma saa ji ti u nuŋgu-na, nyaasinni nanni jo ji cinnu-bɛi. Ba'a ba ne da, molo piiye ni huonɔga-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛŋ mi huonɔga-i. Taa na nu u nuŋgu-i!»

⁶ Molonɔ daa unɔ piiye, *hãalãbiemba kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ; baa dũuna hiere nisinɔ ba yunni-i hɛma-na. ⁷ Yesu wuɔ piɛ a wuɔra haa u nanɔga-i bɛi aa naa cira: «Baa na kãalã; siirenɔ!» ⁸ Ba ciirii ba yunni-i ku yaa nuɔ-i, a da Yesu yaa u diei yonɔ.

⁹ Baŋ juɔ ta ba hiire t̄anun̄gu-na, Yesu wuɔ wan̄-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Molon̄-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa wan̄ nel daama-i baa moloŋo.

¹⁰ U h̄aal̄abien̄ baa cira: «Ma s̄i *ān̄j̄namma pigāataamba ciɛra wuɔ Eli yaa saaya u bir jo igēna aa Diilon̄ ŋ ŋ p̄aa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u suɔ jo kɛ?»*

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya u jo ji migāan̄ wɛima-i hiere, ¹² ŋga mi t̄unu-nɛi: Eli juɔ t̄i. Ŋ ŋ juɔ, ba saa suɔ wuɔ u yaa-i, ba ce ba b̄aan̄gu-i yuɔ. Ba ka bi ce ba b̄aan̄gu-i Molon̄-Biɛŋo-na dumei.» ¹³ Terien̄gu fan̄gu-na, u h̄aal̄abiemba suɔ suɔ wuɔ u gb̄ɛ *Ns̄aa-Bat̄isi yaa dumaan̄o-na.

Yesu duɔnya j̄ina naacombilon̄o nan̄o-na
(Marke 9.14-29; Like 9.37-43)

¹⁴ Baŋ hiiriye t̄anun̄gu-na ka hi nuɔmba terien̄gu-i, naacol̄ŋo nan̄ wuɔ piɛ ka d̄uuna Yesu yaan̄ga-na aa naa cira: ¹⁵ «Itie, jande ce hujarre mi biɛŋo-na aa ŋ sire-yuɔ; kurmar̄ōŋo dii-yuɔ, ku si dii-yuɔ dɛi. Da ku sire-yuɔ dɛ-i-na, kuniɛ u cii suur d̄aamu-na, kuniɛ u cii suur h̄umma-na. ¹⁶ Mi juɔ baa-yo ŋ *h̄aal̄abiemba wulaa, ŋga u maama yaraa-ba.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaan̄o-i na sa h̄u nɛliɛŋ maama, na saa fa! Na daa niɛ s̄i mi ka t̄ena baa-na gbula wɛi? Namaa ji h̄u mɛi maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombilon̄o-i bande.» ¹⁸ Baa jo baa naacombilon̄o-i. *J̄ina'i naa ciɛ-yo dumaan̄o-na. Yesu wuɔ nuola j̄ina-i wuɔ u cor u hel naacombilon̄o-na. J̄ina wuɔ bi hel. Naacombilon̄ wuɔ da u fɛrɛ.

¹⁹ J̄inan̄ hilaa, h̄aal̄abiemba piɛ ba kula a yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ miɛ i saa gb̄aa donya-yuɔ?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Na saa haa na nan̄ga-i miɛ ku haama ku'i ciɛ. Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Halle da na fiɛ haa na niele-i miɛ yon̄, wɛima siɛ gb̄aa yar-na cem̄ma: Na gb̄aa gb̄ɛ t̄anun̄ daaku-i wuɔ ku sire k̄a dii daalɛi, aa ma bi ce.» [²¹ Aa naa cira: «J̄ina daayo temma-i, da na saa dii s̄un̄gu aa c̄ar̄a Diilon̄o-i na siɛ gb̄aa donya-yuɔ.»]

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(Marke 9.30-32; Like 9.43-45)

²² Yiŋgu nan̄gu-na, Yesu-i baa u *h̄aal̄abiemba waa ta ba wuɔra *Galile huɔŋga-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Yiŋgu dii baa yiŋgu, ba ka bel *Molon̄-Biɛŋo-i h̄a nuɔmba-i baa-yo ²³ ba ko-yo. Ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni h̄ai yon̄ h̄ɛma-na, siɛlin̄-yiŋgu-i u ka sire hel jo.» U h̄aal̄abiemba nuɔ mafamma-i ce niɛ? Baa gb̄uu p̄an̄ v̄aa ba yammu-i.

Nampo k̄un̄gu

²⁴ Baŋ kaa hi Kafarnamu-i, baman̄ h̄uɔȳan̄ *Diilodubuɔ nampo-i, baa piɛ yuu Pier wuɔ: «Na h̄aal̄atien̄o p̄a Diilodubuɔ nampo-i wɛi?»

²⁵ Pier wuɔ cira: «U sa p̄a-yo wuɔ bige-i ciɛ?»

Piɛrŋ juɔ jo ji tuɔ suur, Yesu wuɔ s̄iɛŋ-yo cira: «Pier, nan̄ wulaa haba-i p̄aan̄ nampo-i ba h̄a f̄ōŋḡōtaamba-i h̄ɛma-na bande-i-na? Ba bis̄alm̄ba'i p̄aan̄-yon̄ waa niɛraamba'i p̄aan̄-yon̄?»

²⁶ Pier wuɔ cira: «Niɛraamba'i p̄aan̄-yon̄.»

Yesu wuɔ cira: «Kuu dii ŋaa ba bis̄alm̄ba nun̄gu si dii nampo p̄amma-na; dumei s̄i wɛi? ²⁷ Ŋga, mi sa taara i guɔla Diilodubuɔ yaataamba h̄ammu-i. K̄a nuoraan̄gu-na ŋ ka dii halle. Da ŋ ka bel teterien̄o man̄ d̄iel̄a-wuon̄o-i, ŋ gbaar

* 17:10 Malaki (Malachie) 3.23

u nuŋgu-i, ɲ ka da warbelle nande, ɲ hiel-de ɲ ka pã mɛi nampo-i baa naŋ bi wuoŋo-i hiere; di ka gbɛ.»

18

Hai moloŋo-i nelbuo-i Diilon-nelle-na?

(Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2)

¹ Huoŋgu fanɲu-na, Yesu *hãalãbiɛŋ baa piɛ u caaŋ-nu ka cira: «Itie, hai nelbuo-i *Diilon-nelle-na?» ² Yesu wuo bi bisãmbilonɔ naŋo a ji yiera-yuo ba hɔlma-na ³ aa naa cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ɲ da na saa bir ce bisãmbiɛŋ temma, na cɛraa na suur Diilon-nelle-na. ⁴ Umanɲ duo hiire u fɛɛ a ce u fɛɛ cɛkũo bisãmbilonɲ daayo temma-i, kufanɲu tienɔ yaa nelbuo-i Diilon-nelle-na. ⁵ Na saa da, umanɲ duo ne muoŋo-i aa bel bisãmbilonɲ daayo temma-i fafamma, kuu dii ɲaa u bilaa mɛi fɛɛ yaa-i.

⁶ «Bisãmbiɛmba maŋ haa ba naŋga miɛ daaba-i hiere, umanɲ duo guol unanɲ gbeini bei Diilon-hũmelle-na, sũlma haraa kutienɔ-na! Kuɔ baa na to namelle u nuoŋgu-na aa sɛ-yo dii-yo nuoraŋ-nu u ciire, kuu naa buo-yuo.

⁷ «Sũlma haraa nelbiliɛmba-na; ba siɛ gbãa naa kuubabalaanɲu muncemmu-i, ɲga umanɲ duo dii u nanolɲo-i ku cemma-na, sũlma haraa kutienɔ-na.

⁸ «Da ɲ da ɲ naŋga dii-ni kuubabalaanɲu cemma-na, sisɔ ɲ gboluoŋgu, karku ɲ nanna dii daalei. Da ɲ suur Diilon-nelle-na ba naŋga diei, sisɔ baa gboluoŋgu diei, ku boya ba ka caa-ni baa ɲ nammu-i mu hãi-i-na, sisɔ baa ɲ gbeini-i ni hãi-i-na.

⁹ «Da ɲ da ɲ yufelle dii-ni kuubabalaanɲu cemma-na, hiel-de ɲ fara ɲ nanna dii daalei! Da ɲ suur Diilon-nelle-na baa yufelle diei, ku boya ba ka caa-ni baa ɲ yufienɔ-a i a hãi-i-na.»

Diilonɔ sa siɛya u bisãlmba-i

(Like 15.3-7)

¹⁰ Ku huonɲu-na, Yesu wuo cira: «Niɛŋ, taa na kãŋ bisãlɲ daaba-i hiere, baa na yaŋ u diei. Mi tũnu-nɛi: *Dɔɲpɔpuɔɲbiɛmba maŋ niɛyaŋ-bei, baa dii baa mi To-i dɔɲo-i-na bãanɲu-i baa isuonɲu-i. [¹¹ *Molon-Biɛŋo juo duo ji taara bamanɲ baala a kor-ba.]» ¹² Aa naa cira: «Namaa wulaa, tũlmba komuoŋa ndii da ba waa baa umanɲ, aa u diei balla-bei, kutienɔ siɛ yaŋ komuoŋa naa baa cĩncieluo nennaa maŋ tĩyãa ba ta ba wuora* aa kã ka taara u diei-wuoŋ daayo-i wei? ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Duo ka da-yo, u huonɲa ka gbuu fɛ. A ne da komuoŋa naa baa cĩncieluo nennaa maŋ tĩyãa ba saa balla, bafamba kũŋgu saa gbãa fɛ u huonɲa-i fɛŋ daama temma-i. ¹⁴ Ku yaa ɲaa na To maŋ dɔɲo-i-na u kũŋgu-i; u sa taara u diei balla bisãmbiɛŋ daaba-na.»

Nelmaŋ saaya ma ta ma fiɛlnu dumaa

¹⁵ Ku huonɲu-na, Yesu wuo cira: «ɲ natobiŋ duo cãl, kã u wulaa ɲ ka pigãanɲo unɲ cãlãa kusuonɲ-nu; na hã-na-hãi. Duo hũu-ma wuo u cãlãa, na cor baa na horre-i. ¹⁶ Duo saa hũu-ma, ɲ yaŋ-yo aa ɲ taara nelduoŋo ɲ naara ɲ fɛɛ, sisɔ nuamba hãi na kã u wulaa na ka fiɛlnu-mɛi ɲaa Diilon-nelmaŋ waanɲma dumaa wuo: «*Siertaamba hãi sisɔ ba siɛi da ba da nelma maŋ nuo-i, ma ka fiɛlnu.*»† ¹⁷ Duo saa ka hũu bafamba maama-i, kã ɲ ka hi Diilon-dũŋ-baamba-i

* **18:12** Ma nyɛgãanɲ girɛkimma-na wuo: «Kutienɔ siɛ yaŋ komuoŋa naa baa cĩncieluo nennaa maŋ tĩyãa dii tãnuŋgu-na.» Bafamba hĩɛma-i hiere tãnni. † **18:16** Anɲnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 19.15

baa-ma. Duɔ saa nu Diilonɔ-dũŋ-baamba nunɔ-ɔ, baa tiraa ŋ ta ŋ kãŋ-yo na horre-na; ta ŋ kãŋ-yo baa *niɛraamba sisɔ ŋ ta ŋ kãŋ-yo baa nelbabalaamba.†

18 «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na cɪina bɪŋkũŋgu bɪŋkũŋgu hɪɛma-na bande-i-na, ba ka cɪina-kuɔ dɔrɔ-i-na. Da na bi siɛ bɪŋkũŋgu bɪŋkũŋgu hɪɛma-na bande-i-na, ba ka siɛ-ku dɔrɔ-i-na. 19 Aa mi tũnu-nɛi: Na hɔlma-na, bamaŋ da ba nunu ba-naa hɪɛma-na bande-i-na aa cãrã bɪŋkũŋgu mi To-i dɔrɔ-i-na u wulaa, u ka hã-ba baa ku bɪŋkũŋgu-i. 20 Na saa da, nuɔmba hãi sisɔ nuɔmba siɛi da ba tigiŋ ba-naa mɛi yerre-na, mi dii ba hɔlma-na.»

Diilonɔ taara i tiɛ ce jande i-naa nuɔ

21 Yesuŋ waŋ mafamma-i, Piɛr wuɔ piɛ yuu-yo wuɔ: «Itie, molon duɔ tuɔ cãl-mi aa mi ta mi waŋ ma ta ma tɪ, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pɛ? Da ku ji hi niehã wɛi?»

22 Yesu wuɔ cira: «Mi siɛ cira niehã yon de! Nga mi ka cira da ku hi komuɔŋa siɛi baa cɪncieluo a tir sɔmma niehã.»

23 Aa naa cira: «Na saa da, *Diilonɔ-nellentesĩnni dii ŋaa nellentienɔ maŋ taaraayan duɔ yuu u cɛmiɛŋa-i u maacembiemba wulaa. 24 U ce ba ta ba bɪ-ba ba hã-yo u tuɔ yuu-ba. Ku juɔ hi unanɔ-i u cɛmelle waa gbɛgɛ-diele. § 25 U saa naa waa duɔ gbãa pã-de. Nellentienɔ cira: «Da ma waa dumaanɔ-na, suoraŋ-yon baa u ciɛŋo-i baa u bisãlmba-i a naara u nagãŋ-niini-i hiere na suu u cɛmelle-i.»

26 «Naacolɔŋ kã ka dũuna nellentienɔ yaanɔa-na aa cira: «Jande, ne Diilonɔ-i aa ŋ fɛ ŋ huɔŋga-i, mi ka gbãŋ kpelle suu-de.» 27 Uŋ piye dumaanɔ-na, u hujarre ko nellentienɔ-i, u cira u waŋ u baa tiraa u pã bɪŋkũŋgu aa u sire u kã.

28 «Maacembilonɔ daa u bi hilaa ku yaa nuɔ-i a suu baa u nabentienɔ nanɔ. Ba ce maacemma-i baa ba-naa. U cɛmelle waa u nabentienɔ faŋo-na. Di saa bi waa bɔi.* U pãŋ nyɔŋ u nuhɔɛŋ-na aa cira: «Jo baa mi gbeŋa-i!» 29 U nabentienɔ dũuna u yaanɔa-na aa cira: «Jande, ne Diilonɔ-i aa ŋ fɛ ŋ huɔŋga-i mi ka gbãŋ kpelle suu-de.» 30 Naacolɔŋ wuɔ ma sa tɪ. Aa ce ba bel-o dii-yo kaso wuɔ duɔ saa suu cɛmɛl daade-i u sa da hel. 31 Ku saa dɔlnu u nabaamba-i. Baa kã ka tũnu nellentienɔ-i baa-ma. 32 Nellentienɔ wuɔ ce ba bɪ u jo. Uŋ juɔ, nellentienɔ wuɔ cira: «Nelbabalaŋ nuɔ nanɔ temma-i daani-i, ma sɪ nanɔ cãarã-muɔ mɛi ce nanɔ waŋ mɛi gbeŋa-i kɛ? 33 Ma miŋ ciɛ hujarre-i nuɔ-na dumaa, nanɔ saa waa ŋ ce hujarre-i ŋ nabentienɔ-na dumɛi wɛi?» 34 U huɔŋganɔ guɔlaaya baa-yo cor dumaanɔ-na, wuɔ pãŋ saanɔ-yo u ka tuɔ ce pɔrtɔmma duɔ suu u cɛmelle-i.»

35 Yesuŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuɔ, mi To maŋ dɔrɔ-i-na u bi ka ce-na dumɛi.»

19

Bige-i gbãa biɛna ãnsorre-i?

(Marke 10.1-12)

1 Yesuŋ juɔ waŋ nel daama-i tɪ baa nuɔmba-i *Galile-i-na, wuɔ ta kã *Yude ka waa dii *Yurdɛ bomborma namma-na. 2 Nuɔŋ baa sire kũl ba-naa kã u wulaa baa ba jaamba-i. Wuɔ sire-bei hã-ba.

† 18:17 Ma nyɛgãŋ girekimma-na wuɔ: «... ta ŋ kãŋ-yo baa *niɛraamba sisɔ *nampohũutaamba.» Bafamba taa ba kãŋ niɛraamba-i baa nampohũutaamba-i nelbabalaamba. Niɛŋ Anfirnumma-na.

§ 18:24 Cɛmelle maŋ waa-yuɔ di gbãa pã gonɔguonaamba neifienɔ ndii a ka hi bien cɪncieluo a ndii a saa baa gbeŋ nunɔ maŋ biɛ girekimma-na. * 18:28 Girekimma-na ba ciɛra u cɛmelle waa «*deniebaa komuɔŋa ndii». A ne da ba taa ba pã gonɔguonanɔ-i denie diei bãduɔŋgu-na. A ce dumaanɔ-na caamba siɛi baa yinni cɪnciel maacemmanɔ-sullu'i waa-yuɔ.

3 *Farisɛbaa-ba nanɔ baa ta ba ne wuɔ sɪ ba ka gbãa piiye cure-yuɔ. Baa piɛ u caanɔ-nu a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonɔ-hũmelle-i, da ku dɔl-ninɔ ɲ gbãa nanna ɲ ciɛɲo-i wɛi?»

4 Yesu wuɔ cira: «Namaa saa kalanɔ mamanɔ nyɛgãanɔ Diilonɔ-nelma-na wɛi? Ma sɪ ma waanɔ Diilonɔ-nelma-na wuɔ Diilonɔ unɔ'a u jina miwaanɔ-o-i <u maa biɛɲo baa ciɛɲo>* 5 aa cira: <A ce dumaanɔ-na bibiɛɲo ka yanɔ u bɪncuɔmba-i aa waa baa u ciɛɲo ba gbonu ce kuuduɔɲgu.>† 6 Da ba waa dumaanɔ-na, ba sa tiraa kãɲ-ba nuɔmba hãi, ba kãɲ-ba ɲaa nelduɔɲo. Teriɛɲgu fanɲu-na, Diilonɔ duɔ gbonu kumanɔ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

7 Farisɛbaa baa yuu-yo wuɔ: «Manɔ yanɔ dumaanɔ-na, bige-i ciɛ *Moisi wuɔ umanɔ duɔ nanna u ciɛɲo-i u nyɛgɛɲ sebɛ hã-yo a pigãanɔ wuɔ ba ãnsorre buɔra?»‡

8 Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ unɔ taa u ma miwaanɔ-o-i u saa naa dii mafamma-i u huɔɲga-na, ɲga Moisi daa na tũnni sa nu, ku'i ciɛ u hã-na hũmelle-i wuɔ na ta na nanna na caamba-i. 9 ɲga mi tũnu-nei: Umanɔ ciɛɲo-i duɔ u sa ce bɛmba fuɔ aa u nanna-yuɔ aa jã unanɔ, kutiɛɲo saa wuɔ Diilonɔ-hũmelle; u ciɛ *fuocesɪnni'i dumaanɔ-na.»

10 Unɔ waanɔ mafamma-i, u *hãalãbiemba cira: «Da kuɔ maa dii dumɛi, ba'a ɲ biɛ ciɛɲo-i tɪiɲgu wɛi? ɲ sa yanɔ aa tɪɛ serɲ nuɔ bɔlbɔl wɛi?»

11 Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ duɔ hã bamanɔ ku fɔɲgũɔ-i ba'i gbãa hũu nel daama-i, da ma'i sɪ nuɔmba-i hiere ba maahũuma sɪ. 12 Na saa da, banamba huɔɲ baa ba sersɪnni-i, banamba nelbiliemba'i diyaa-ba niɛ, banamba Diilonɔ-maama'i diyaa-ba niɛ. Umanɔ duɔ u ka gbãa hũu-ma u hũu-ma.»

*Yesu cãarã Diilonɔ-o-i hã bisãmbiembra namba
(Marke 10.13-16; Like 18.15-17)*

13 Ku huɔɲgu-na, baa jo baa bisãmbiembra namba-i Yesu wulaa wuɔ ji haa u nammu-i bɛi aa cãrã Diilonɔ-o-i hã-ba. *Hãalãbiɛɲ baa sire ta ba nuola bamanɔ juɔ baa-ba. 14 Yesu wuɔ cira: «Yaanɔ bisãlmba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-ba. Na saa da, bamanɔ dii bafamba temma-i, *Diilonɔ-nelle dii bafamba diele.» 15 Aa naa haa u nammu-i bɛi aa cãrã Diilonɔ-o-i hã-ba. Unɔ ciɛ mafamma-i, wuɔ ta halanɔ teriɛɲgu-na.

*Wɛiɲo nanɔ maama
(Marke 10.17-31; Like 18.18-30)*

16 Banɔ taa dumaanɔ-na, naacolɲo nanɔ wuɔ piɛ tuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, mi saaya mi ce ãnfafanɔ hama-i da mi gbãa da cicɛlma manɔ sa tɪɛɲ dede-i?»

17 Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ɲ ta ɲ yuu-mi baa ãnfafamanɔ-maama? Nelduɔɲo diei dii umanɔ faa; u yaa Diilonɔ-o-i. Da ɲ ta ɲ taara ɲ da cicɛlma manɔ sa tɪɛɲ dede-i, ɲ saaya ɲ ta ɲ wuɔ unɔ'a i tɪɛ wuɔ hũmienɔa manɔ.»

18 Naacolɲ wuɔ cira: «A yaa haya-i?»

Yesu wuɔ cira: «<Baa ko neliɛɲo, baa ce *fuocesɪnni, baa cuo, baa kar coima ɲ haa molo-na, 19 ta ɲ dii ɲ to-i baa ɲ nyu-i ba nunɲgu-i, ta ɲ dɔl ɲ nanolɲo-i ɲaa ninɔ dɔl ɲ fɛrɛ dumaa.>§»

20 Naacolɲ wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hiere mi ciɛ-ma. Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

21 Yesu wuɔ cira: «Da ɲ ta ɲ taara ɲ gbuo-ma ma tuole-na hiere, kã ɲ ka suor ɲ nagãɲ-niini-i hiere aa ɲ cal gbeiɲa fanɔa-i ɲ hã sũntaamba baa-ya, ku yaa ɲ ka ce wɛiɲ nuɔ dɔrɔ-i-na; aa ɲ jo ɲ ji ta ɲ nyaanu-miɛ.» 22 Naacolɲ daayo naa

* 19:4 Miwaanɔ jɪnammanɔ-sebɛ (Genèse) 1.27 † 19:5 Miwaanɔ jɪnammanɔ-sebɛ (Genèse) 2.24

‡ 19:7 Anjɪnamma tiyemmanɔ-sebɛ 24.1 § 19:19 Helmanɔ-sebɛ (Exode) 20.12-16; Anjɪnamma tiyemmanɔ-sebɛ (Deutéronome) 5.16-20; Buolmanɔ-sebɛ (Lévitique) 19.18

silaa waa weinɔ cor. Yesuŋ juɔ wan mafamma-i, wuɔ pān vāa u yaanɔ-ga-i aa naa ta.

²³ Yesu wuɔ tuɔ piiye baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Kuman ka ce weinɔ duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle.

²⁴ Na suyaa wuɔ kuman ka ce nyɔgɔmɛ duɔ gbāa cor misɛnɛ-fuonɔ-gu-na kuu dii kpelle de! Nga mi tūnu-nei: Kuman ka ce weinɔ duɔ gbāa suur Diilon-nelle-na, kufanɔ-gu dii kpelle yan.»

²⁵ Uŋ waan mafamma-i, u hāalābiemba hɔŋ muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piiye wuɔ: «Dumaanɔ-na, hai moloŋo-i ka gbāa suur Diilon-nelle-na?»

²⁶ Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliemba wulaa ma siɛ gbāa ce, nga weima sa yar Diilonɔ-i.»

²⁷ Terienɔ-gu fanɔ-gu-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, miɛ man yan i weima-i hierɛ aa tiɛ nyaanu-niɛ i ka da bige-i kuɔ?»

²⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Bimbin da ni ji bir hierɛ niifɛlenni, *Moloŋ-Bienɔ ka tɛna u fɔŋgɔtesinni-na aa namaa naman nyaanun-miɛ cɪncieluo baa na hāi, na ka bi tɛna fɔŋgɔtesinni-na ta na fiɛlnu *Isirahel dūnni cɪncieluo ni hāi niini yun-maama-i. ²⁹ Aa uman duɔ ta aa yan u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisāimba-i, u sonni-i mei maama-na, un taa aa yan niman, u ka da ni temma sɔmma komuɔŋa ndii. Aa u ka tiraa da cicɛlma man sa tɛn dede-i. ³⁰ Na saa da, baman taa yaanɔ-ga fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka bir waa huonɔ-nu, aa baman dii huonɔ-gu-na fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka ta yaanɔ-ga.»

20

Suontienɔ nanɔ baa u maacenciraamba

¹ Ku huonɔ-gu-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilon-bāanɔ-gu dii ŋaa suontienɔ man siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suonɔ-gu-na. ² Uŋ daa maacenciraamba-i ba wan ma saa wuɔ u pā-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei bāduɔŋgu-na aa ce ba kā suonɔ-gu-na.

³ «Bāanɔ-gu juɔ bon, u kā nellen-huonɔ-ga-na ka tiraa da banamba wuɔra ba bin ba sa ce bin kungu. ⁴ U gbɛ-ba wuɔ: «Kāan mi suonɔ-gu-na, mi ka pā-na, mi siɛ du-na.» ⁵ Bafan baa bi ta kā.

«Bāanɔ-gu juɔ huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba kā. Batarunɔ-gu-na, maaduɔma. ⁶ U juɔ tiraa hel bāan-yufellen kān suurma huonɔ-gu-na, a tiraa da banamba-i, u yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na tɛna nan bāanɔ-gu-i na saa ce bin kungu?»

⁷ «Baa cira: «I saa da maacemma ku'i ciɛ.»

«Suontien wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ma waa dumaanɔ-na, kāan mei suonɔ-gu-na.»

⁸ «Bāanɔ-gu juɔ tɛ huonɔ-gu-na, suontien wuɔ wan baa u suon-tayaana-i wuɔ: «Bi maacenciraamba-i ŋ pā-ba. N don baa baman juɔ huonɔ-gu-i nuɔ-i ŋ ka bāl baa dɛlā-baamba-i.» ⁹ Baman juɔ bāanɔ-gu kān suurma-i huonɔ-gu-na, ba bi bafamba jo, ji hā-ba deniebaa-ba da-ba-diei ba yunnin. ¹⁰ Kun juɔ hi dɛlā-baamba-i, bafamba da niɛ sɪ ba ka da maar baman juɔ huonɔ-gu-na; ba hā-ba kuuduɔŋgu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹ Baa sire ta ba waana baa suontienɔ-i ¹² wuɔ: «Baman juɔ huonɔ-gu-na ba saa da ce bin kungu aa bāanɔ-gu tɛ aa ŋ bel diilonɔ-i pā-ba kuuduɔŋgu baa miɛ man juɔ dii cucuuyun-nu, bāanɔ-gu ye-ye nan bāanɔ-gu!»

¹³ «Suontien wuɔ gbɛ unanɔ-i wuɔ: «Mi jɛ, mi saa du-ni. Ma sɪ i naa saa-ma wuɔ dānambāanɔ-gu-na mi pā-ni denie u diei kɛ? ¹⁴ N gbeina'i si a nunɔ-gu-na wei? Biɛ-ya ŋ kā. Muɔmei ciɛra mi ka hā uman juɔ huonɔ-gu-na kuuduɔŋgu baa

* **20:2** Ba taa ba pā gonguonɔ-gu-i denie diei bāduɔŋgu-na.

uman̄ juɔ yaan̄ga-i, nan̄ nun̄gu dii-kuɔ wei? ¹⁵ Mei gbein̄a-i, mi baa ce kuman̄ dɔlaanu-miɛ baa-ya wei? Sisɔ min̄ ciɛ ʔnfafamma-i ma'i jaa-ni?»

¹⁶ Yesuŋ waan̄ mafamma-i wuɔ cira: «Na saa da, baman̄ dii huon̄gu-na, ba ka ta yaan̄ga, aa baman̄ dii yaan̄ga-na, ba bir tɛ huon̄-nu.»

Yesu tiraa tir u kuliingu maama-i
(Marke 10.32-34; Like 18.31-34)

¹⁷ Yesuŋ juɔ biɛ hūmelle-i tuɔ kã *Yerusalemu-i-na, wuɔ bi u *hãalãbien̄ cinciɛluo ba hãi baamba-i ba den̄ a wan̄ baa-ba wuɔ: ¹⁸ «Na daa in̄ kãŋ Yerusalemu-i-na kɛ. Diɛ kã, ba ka bel *Molon̄-Biɛŋo-i a hã *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ʔnjĩnamma pigãataamba-i baa-yo. Da ba hã-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma ¹⁹ aa bel-o hã *niɛraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sũlma aa muo-yo aa gbu-yo *daan̄-nu ko-yo. N̄ga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yon̄ hĩɛma-na aa siɛlin̄-yiingu-i u ka sire hel jo.»

Nelbuɔ saaya u ce u fɛrɛ maacembilon̄o
(Marke 10.35-45; Like 22.25-27)

²⁰ Ku huon̄gu-na, Sebede ciɛŋ wuɔ piɛ Yesu caan̄-nu baa u bɛpuɔmba-i ba hãi-i-na† ka dũuna duɔ cãrã. ²¹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i?»

Wuɔ cira: «Mi taara da ŋ ji da ŋ nellentesĩnni-i, ŋ yan̄ mi bɛpuɔŋ daaba-i ba hãi-i-na unan̄o tĩɛna ŋ nadiɛŋga-na unan̄o-i ŋ nanyuɔŋgu-na.»

²² Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nan̄ cãrãŋ kuman̄ dɛ! Yaahuolo man̄ ka haa-miɛ, namaa ka siɛ u temma haa-nei wei?»

Bisãlŋ daa baa cira: «Ūu, i ka siɛ u haa-yiɛ.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo man̄ ka haa-miɛ, u ka haa-nei ninson̄o, ŋga mei siɛ gbãa pã nun̄gu wuɔ mɛlŋo'i ka tĩɛna mi nadiɛŋga-na aa mɛlŋo'i ka tĩɛna mi nanyuɔŋgu-na. Mi To un̄ tigiin̄ muntĩɛnammu fammu-i tuɔ cie baman̄, ba yaa ka da-mu.»

²⁴ U *hãalãbien̄ cinciɛl-baamba namban̄ juɔ nu nel daama-i, ba hɔŋ muɔ pãŋ guɔla baa ba hãi-baan̄ daaba-i. ²⁵ Yesu wuɔ bi-ba hiere a ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fãamaambaa-ba ce hãlmaan̄gu baa ba fãamaansĩnni-i aa nelbõmbõmbaa-ba ta ba haa fõŋgũɔ-i nuɔmba-na. ²⁶ N̄ga ku saa saaya ku waa dumaan̄o-na namaa na wulaa. Uman̄ duɔ tuɔ taara u ce nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutiɛŋo saaya u ce u fɛrɛ na maacembilon̄o, ²⁷ aa uman̄ duɔ tuɔ taara yaan̄ga-i, u saaya u ce u fɛrɛ na kɔriɛŋo. ²⁸ Na saa da, *Molon̄-Biɛŋo juɔ jomma famma yaa-i hĩɛma-na duɔ ji cãa nuɔmba-i, aa pã u fɛrɛ duɔ sãa nuɔmba bɔi yunni, u saa jo ba da ba ji cãa-yo.»

Yesu puurii yiriemba nan̄ yufiɛŋa
(Marke 10.46-52; Like 18.35-43)

²⁹ Ban̄ siire Yeriko-i-na, nelpũŋgu nan̄ temma cu Yesu huon̄-nu. ³⁰ Yiriemba namba waa tĩɛna hūmelle tũŋgu-na, baa tũnu-bei wuɔ Yesu yaa curaan̄. Ba waa ba hãi. Baa pãŋ don̄ ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Itie, *Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre yiɛ!» ³¹ Nuɔŋ baa ta ba nuola-bei wuɔ ba budii. Baa migãan̄ ta ba kaasĩŋ ba naara wuɔ: «Itie, Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre yiɛ!»

³² Yesu wuɔ yiɛra aa naa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi ce bige-i hã-na?»

³³ Baa cira: «Itie, i taara ŋ puur i yufiɛŋa-i.» ³⁴ Ban̄ piiye dumaan̄o-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuɔ wuɔra yiɛya ba yufiɛŋa-i. Terduɔŋgu fan̄gu-na, aa pãŋ puur. An̄ puurii dumaan̄o-na, baa cu u huon̄-nu.

† 20:20 Sebede bɛpuɔŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsãa. Nieŋ 4.2.

21

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsāa 12.12-19)

¹ Yesubaa-baŋ kaa piɛ *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Olivi-tibinni-tānunŋu hɔlma-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ:
² «Kāaŋ nelle maŋ i yaanŋa-na daade-i, na ka da ba vaa kakūnciɛŋo naŋo baa u bilonŋo. Na fir-ba na jo baa-ba. ³ Uman duɔ yuu-na, na cira: «Itienŋo'i puɔraa-ye.» Da na waŋ mafamma-i, ba ka yaŋ na ta baa-ba.» ⁴ *Diilopɔpuɔrbilonŋ uŋ waanŋ mamaŋ ma'i sa ciɛŋ daama-i wɛi? Diilopɔpuɔrbilonŋo waanŋ-ma wuɔ:

⁵ «*Waanŋ baa *Sinyɔtaamba-i wuɔ:*
Niɛŋ, na nellentienŋo'i juɔŋ daayo na wulaa,
uu dii hɔhɛnantienŋo.

*U nyugāaŋ tɛna kakūnyuŋ-na, baa kakūmbilonŋ-na.»**

⁶ Hāalābienŋ baa kā ku yaa nuɔ-i, ka bi da-ma ŋaa Yesuŋ waanŋ-ma dumaa.
⁷ Baa jo baa kakūmuɔ-i baa u bilonŋo-i. Baŋ juɔ baa-ba, baa hiel ba jonŋorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuɔ nyugūŋ tɛna. ⁸ Nuɔmba maŋ waa hiere, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hūmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dɔrɔ. Bananŋ baa kar fiɛlu ta ba jina. ⁹ Bamanŋ naa waa u yaanŋa-na baa u huonŋu-na hiere, baa ta ba piiye da gbagaga wuɔ:

«*Davidi hāayɛlŋo temma si dii!
Itienŋ uŋ saanŋ umanŋ u jo, Diilo baa-yo!

Dɔrwuonŋo temma si dii!»†

¹⁰ Yesuŋ kāa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hiere die sire yiera di gbeiniŋ. Da ba cor kusuɔŋ-nu, nuɔmba ta ba yuu wuɔ: «Hai molonŋo-i?» ¹¹ Baa ta ba siɛ-ba wuɔ: «Yesu maŋ Diilopɔpuɔrbilonŋo yaa-i. U hilaa Nasarɛti, dii *Galile.»

Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na
(Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Nsāa 2.13-22)

¹² Yesuŋ kāa *Yerusalemu-i-na, wuɔ kā ka suur *Diilodubuɔ-i-na a donya niisuornintaamba-i baa niisāanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa naa kā ka tiɛŋ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa sɛ bamanŋ suoraanŋ nɔnsɔr ba huriimba-i ba titienŋa-i nanna. ¹³ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ cira: «Ma nyɛgāaŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ta ba bɪ mi dūŋgu-i Diilojaaldūŋgu*»‡, ma sinni nie namaa ce-ku cuo ba terienŋu?»

¹⁴ Yesuŋ suurii Diilodubuɔ-i-na, yiriemba namba-i baa cisɛduɔlbaa-ba namba kā u wulaa u ka sire-bei. ¹⁵ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *āŋjinaamma pigāataambaŋ daa uŋ ceŋ gbɛɛ-wɛima-i, aa bisāimba maŋ waa baa-yo ba ta ba piiye gbagaga Diilodubuɔ-i-na, ku saa dɔlnu-bei. Bisālnŋ daaba taa ba piiye wuɔ: «*Davidi hāayɛlŋo temma si dii.» ¹⁶ Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa āŋjinaamma pigāataaŋ baa ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «ŋ nuɔ bisāimbaŋ waŋ mamaŋ wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Mi nuɔ.» Aa naa cira: «Diilonŋ-nelmaŋ piiye terienŋu maŋ nuɔ-i wuɔ: «*Ŋ ciɛ halle bisāimba-i baa tontobaa-ba tuɔlnu nuɔnɛi*»§ namaa saa kalanŋ terienŋu fanŋu-i dede wɛi?» ¹⁷ Uŋ waanŋ mafamma-i, wuɔ ta kā Betani aa naa yaŋ-ba. U kaa cɔ kusuɔŋ-nu'i.

Yesu ciɛ yensāanŋu nanŋu kuol
(Marke 11.12-14,20-24)

* **21:5** Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentienŋo maŋ duɔ nyugūŋ kakūmuɔ-i-na ku pigāaŋ wuɔ u hiiriye u fɛɛɛ. † **21:9** Gbeliɛmanŋ-nalāanŋu (Psaume) 118.25-26 ‡ **21:13** Isayi (Ésaïe) 56.7 § **21:16** Gbeliɛmanŋ-nalāanŋu (Psaume) 8.3

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ sire cucuuyungu-na tuɔ jo nellen-huɔŋga-na, a ne da nyulmu waa-yuɔ. ¹⁹ U juɔ hi hɔlma namma-i a da *yensãaŋgu nanɔŋu-i hūmelle tūŋgu-na. Wuɔ piɛ kã ka da fiɛgbãŋgbãŋlãndu. Wuɔ gbɛ yensãaŋgu-i wuɔ: «Ma bãlãa nyungo, nanɔŋ cɛraa ŋ ji manɔŋ biena!» Terduɔŋgu fanggu-na, yensãaŋgu pãŋ kuol. ²⁰ Kuɔ cu u *hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ciɛ ceŋ hama-i aa yensãaŋ daaku kuol hɔdɔmma dumandɛ-i-na?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wanɔŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na saa ce na hɔmmu-i mu hãi, aa haa na nanɔŋa-i miɛ, miŋ ciɛ kumanɔŋ daaku-i na gbãa ce ku temma. Halle na gbãa gbɛ tãnuŋ daaku-i wuɔ: «Juur ŋ halanɔŋ bande-i-na ŋ ka suur nuoraanɔŋu-na», ŋ da ma bi ciɛ. ²² Da na cãrã bĩŋkũŋgu bĩŋkũŋgu Diilonɔŋo wulaa, aa haa na nanɔŋa-i yuɔ, na ka da ku bĩŋkũŋgu-i.»

Hai hãa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)

²³ Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na donɔŋ tuɔ wanɔŋ Diilonɔŋ-nelma-i baa nuɔmba-i. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔŋ baa piɛ yuu-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ kumanɔŋ daaku-i, hai moloŋo-i hãa-ni hūmelle-i ŋ ta ŋ ce-ku?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei. Da na siɛ-mi, mi ka pigãaŋ-na umanɔŋ hãa-mi hūmelle-i. ²⁵ Hai moloŋo-i puɔraa Nsãa jo ji tuɔ *batiseŋ nuɔmba-i? Diilonɔŋo'i puɔraa-yo waa nelbiliemba'i puɔraa-yo?» Baa donɔŋ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonɔŋo'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nanɔŋ suyaa-ma dumaanɔŋo-na bige-i ciɛ na saa hūu u nelma-i?» ²⁶ Die bi hɔr-ma cira: «Nelbiliemba'i puɔraa-yo», bamanɔŋ dii bande-i-na hierɛ ba suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔŋo, ba siɛ yanɔŋ-ye.» ²⁷ Baa naa baa cira: «I saa suɔ umanɔŋ puɔraa-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigãaŋ-na umanɔŋ hãa-mi hūmelle-i mi ta mi ce kumanɔŋ daaku-i.»

Bɛpuɔmba hãi maama

²⁸ Ku huɔŋgu-na Yesu wuɔ cira: «Niɛŋ, naacolɔŋo nanɔŋo waa baa bɛpuɔmba hãi. Yiingu nanɔŋu-na, wuɔ ji gbɛ mɔlɔŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kã suɔŋgu-na.»

²⁹ «Naacombilonɔŋ wuɔ: «Mi siɛ kã.» Aa ji jɔguɔŋ aa ta kã.

³⁰ «Tuɔŋ wuɔ kã ka ce maaduɔma baa hãanɔŋo-i. Hãanɔŋ wuɔ: «Baba, weima sã, mi ka kã.» Aa u saa ji kã.»

³¹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba hãi-i-na, hai moloŋo-i nuɔ tuɔŋo nunɔŋu-i?»

Baa cira: «Dĩɛlã-wuɔŋo yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Mi wanɔŋ ninsoŋo-i baa-na: *Nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaanɔŋa nei *Diilonɔŋ-nelle-na. ³² Na saa da, Nsãa juɔ ji pigãaŋ-na hūmeviile-i na yagar na saa hūu u nelma-i, ŋga nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba hũyãa-ma. Mafamanɔŋ fiɛ ce na da-ma, ku saa janɔŋ-na na nanna na cilɔbabalanɔŋo-i aa hūu Nsãa nelma-i.»

Suontienɔŋo nanɔŋo baa u maacembiemba
(Marke 12.1-12; Like 20.9-19)

³³ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ cira: «Yaan mi tiraa nanɔŋ gbãnalãanɔŋu nanɔŋu baa-na: Naacolɔŋo nanɔŋo diyaa *ɛɛsɛ-suɔŋgu aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hĩŋ fuɔŋgu ba da ba ta ba kãmal ɛɛsɛ-i aa ce felge ba ta ba nyugũŋ ba niya suɔŋgu-i. Uŋ ciɛ mafamma-i, u biɛ maacenciraamba jĩna-kuɔ aa ta kã nelle.

³⁴ «ɛɛsɛŋ juɔ hi karma, u puɔr u maacembiemba siɛi maacenciraamba wulaa wuɔ ba ji hūu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. ³⁵ Maacembiembanɔŋ juɔ, maacenciraamba bel diilonɔŋo-i a muo unanɔŋo-i aa ko ba hãi-baamba-i. Ba naanɔŋ unanɔŋo-i baa tãmpɛlɛiŋa'i ko-yo. ³⁶ Suontienɔŋo tiraa puɔr maacembiemba namba. Bafamba maaraa dĩɛlã-baamba-i. Banɔŋ juɔ, maacenciraamba tiraa

ce-ba ɲaa banɲ ciɛ d̩ɛlã-baamba-i dumaa. ³⁷ Suontienɔ naa u puɔr u biɛnɔ yaa wuɔ u jo u fɛrɛ ba wulaa. U taa u ne wuɔ s̩i bɛpolɲ duɔ jo, ba ka kãɲ-yo.

³⁸ «Banɲ juɔ'a ba ne da bɛpolɲ-i, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienɔ yaa juɔɲ daayo! Yaanɲ i ko-yo aa ciilunɲu ce miɛ kũɲgu!» ³⁹ Ba siire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonɔ-i hel baa-yo suonɲu-na ka ko-yo.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontienɲ duɔ jo, u ka ce maacenciraan daaba-i niɛ?»

⁴¹ Baa cira: «Kartaanɲ daaba-i! Duɔ jo, u ka ko-ba hiere aa hã banamba baa suonɲu-i. Bafamba ka ta ba hã-yo u yufelle-i ku huɔɲ-nu.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Na saa kalanɲ nel daama-i Diilonɲ-nelma-na wɛi? Ma nyɛgãanɲ wuɔ:

*«Dũmarãambanɲ c̩tinaana kpãɲkpara manɲ,
u yaa juɔ bella dũɲgu-i.*

Itienɔ yaa wuɔ ma ce dumaanɔ-na.

*Miɛ fuɔ ku ciɛ nerma i wulaa.»**

⁴³ «Ku'i ciɛ mi ta mi tũnu-nɛi miɛ: Ba ka hũu *Diilonɲ-nelle-i na wulaa a hã *niɛraamba manɲ nuɔɲ Diilonɔ nuɲɲu-i baa-de. [⁴⁴ Nɲa miɲ waanɲ kpãɲkpara manɲ maama-i, umanɲ duɔ par diire nanɲ u fɛrɛ yuɔ, u ka kara u fɛrɛ; duɔ bi par nanɲ umanɲ, u ka putiɛnu kutienɔ-i.]»

⁴⁵ Yesuɲ naanɲ gbãɛini manɲ daani-i, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Farisiɛbaa baa pãɲ suɔ wuɔ u gbɛ ba yaa-i. ⁴⁶ Baa ta ba taara ba bel-o. Nɲa nuɔmba naa suɔ wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔ, a ce dumaanɔ-na Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa Farisiɛbaa-ba taa ba kãalã-bɛi.

22

Nellentienɔ nanɔ baa u jɛnaamba (Like 14.15-24)

¹ Yesu wuɔ cor baa u gbãɛini-i wuɔ: ² «*Diilonɲ-nellentesĩnni dii ɲaa nellentienɔ manɲ jãanɲ ciɛnɔ duɔ hã u biɛnɔ aa b̩i nuɔmba b̩i. ³ Niiwuoniɲ-huɔɲɲuɲ juɔ hi, u puɔr u maacembiemba-i wuɔ ba ka wanɲ baa nuɔmba jo. Maacembiemba kã, nuɔmba ka yagar wuɔ ba siɛ jo. ⁴ Nellentienɔ tiraa puɔr u maacembiemba namba ba wulaa wuɔ: «Kãanɲ na ka wanɲ baa-ba wuɔ mɛi ciɛra mi hiyãa b̩i aa ko mi balyunni-i baa fombayaamba-i, kɛrɛ ba jo, niiwuoni biɛ t̩i.» ⁵ Pɔpuɔrbiembanɲ kãa, nuɔmba saa gbuu suɔ dii wuɔ ba wanɲ wɛima, ba b̩rɔ hiere kã ba munɲkãmmu: Banamba kã sonniɲ, banamba kã torguonɲ-nu. ⁶ Banamba bir yanɲ aa bel nellentienɔ maacembiemba-i muo-ba da d̩ɛi aa ko-ba. ⁷ Nellentienɔ huɔɲ kaa pãɲ guɔla. Wuɔ ce u sorosibaa-ba kã ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

⁸ «Uɲ ciɛ mafamma-i, wuɔ wanɲ baa u maacembiemba-i wuɔ: «Niiwuoni biɛ t̩i, ɲga miɲ ɲa naa b̩i bamanɲ, ni saa naa waa bafamba niini. ⁹ Kãanɲ hũɲgbɛsenni-na, da na ka da nɛliɛnɔ nɛliɛnɔ, na ce u jo.» ¹⁰ Maacembiemba taa ku yaa nuɔ-i kã hũɲgbɛsenni-na ka b̩i nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere ji dii nellentienɔ dũɲgu yu. ¹¹ Nellentienɔ suur wuɔ u ka ne-ba, kã ka da naacolɲo nanɔ diyaa jonɲgorgbãɲgbãlãɲo t̩ɛna, a ne da ba hãa-ba jonɲgorbaa ma yerrenɲ. ¹² Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Mi j̩ɛ, nanɲ ciɛ niɛ suur bande-i baa jonɲgorgbãɲgbãlãɲo-i?» Naacolɲo saa da wɛima wanɲ. ¹³ Nellentienɲ wuɔ wanɲ baa u maacembiemba-i wuɔ: «Bilaanɲ naacolɲ daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbɛini-i aa na tɛtɛɲ-yo na nanna-yuɔ fuorenɲ dii kukulma-na. Duɔ t̩ɛ dii terienɲu-na, kaalunɲu siɛ gbuu waa d̩ɛi.» ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Na saa da, ba b̩iɛ nuɔmba b̩i, ɲga banɲ fiɛlaa bamanɲ ba saa ciinu.»

* **21:42** Gbeliemanɲ-nalãanɲu (Psaume) 118.22-23

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wɛi?
(Marke 12.13-17; Like 20.20-26)

¹⁵ Yesuŋ piiye dumaanjo-na, *Farisiɛbaa baa kã ka da ba-naa banj ka ce dumaa cure-yuɔ bel-o fuɔ fɛrɛŋ nuŋ-ãndaanngu-na. ¹⁶ Banj juɔ nunu ba-naa tĩ, baa puɔr ba *hãalãbiemba-i u wulaa baa *Erɔdi baamba namba. Baa kã ka gbɛ-yo wuɔ: «Hãalãtie, i suyaa wuɔ ŋ wanj ninsoŋo yaa-i; ŋ gbu ŋ pigãan nuɔmba-i baa Diilonj-hũmelle yaa kelkel, ŋ sa kãalã nelieŋo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce ciɛluɔ.» ¹⁷ Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ hũmelle-i, ku saaya i tie pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i wɛi?»

¹⁸ Yesu wuɔ suɔ ba kusũŋ-maama-i; wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na taara na cure muɔmɛi wɛi? ¹⁹ Nanj pãnj nampo-i baa warbieŋa manj, hãa-minj di diei mi ne.» Baa hã-yo warbelle nande. ²⁰⁻²¹ Wuɔ hũu-de ne aa naa yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yunŋu-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jãmatigi yunŋu.»

Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba nyɛgãan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyɛgãan Oromɛ ba jãmatigi yerre.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kumanj da ku waa jãmatigi kũŋgu-i, pãan-kunj na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumanj da ku bi waa Diilonj-kũŋgu-i na bi pã-ku na hã Diilonjo-i baa-ku.»

²² Nel daama cu ba hõmmu-i, baa naa baa ta aa naa yanj-yo.

Kuomba siremmanj-kũŋgu-i
(Marke 12.18-27; Like 20.27-40)

²³ *Sadusiɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Yinduɔŋgu fanŋgu-na, banamba piɛ Yesu-i a yuu-yo wuɔ: ²⁴ «Hãalãtie, *Moisi ciɛra wuɔ umanj duɔ saa da bilonjo baa u ciɛŋo-i aa ku, u hãanjo saaya u biɛ ciɛŋo-i a honj bilonjo hã kulonjo-i.» ²⁵ A ne da i hõlma-na, naacombiemba namba waa niehãi ba nyu wulaa. Mõljo sire jã ciɛŋo, u saa da bilonjo baa-yo aa ku. Umanj cuu-yo u biɛ ciɛŋo-i ²⁶ u saa da bilonjo baa-yo. Siɛlinj-wuonjo-i maaduɔma. Ba ciɛ dumɛi ka ku gbuo hiere niehãi-i-na molo saa ji da bilonjo baa ciɛŋ daayo-i. ²⁷ Ku huonŋu-na, ciɛ fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bɛi. ²⁸ Ba hieronjo-na, banj diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuonj da ba ji sire yiŋgu manj nuɔ-i, u ka ce hai wuonjo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Na piɛra! Na saa suɔ Diilonj-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i. ³⁰ Na saa da, kuonj da ba ji sire, cadiile siɛ ji waa, ba ka waa ŋaa *dɔrɔpɔruɔrbiemba.» ³¹ Aa naa cira: «Kumanj ŋaa kuomba siremmanj-kũŋgu-i, na saa kalanj Diilonj-nelma-i wɛi? ³² U ciɛra wuɔ: «*Abiramu Diilonjo yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilonjo yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilonjo yaa muɔŋo-i.»† Ku pigãan wuɔ Diilonjo-i cicɛlmantaanj-wuonjo; bikuonj-wuonjo sɪ.» ³³ Bamanj waa terienŋu-na nu nel daama-i maa gbuu suurnu-bɛi.

Nelma manj dii yunŋu Diilonj-nelma-na
(Marke 12.28-34; Like 10.25-28)

³⁴ *Farisiɛbaa-banj juɔ nu-ma wuɔ Yesu piiye yar *Sadusiɛbaa-ba-i, baa ne ba-naa kã u wulaa ³⁵ da ba ka piiye cure-yuɔ. *Anjĩnamma pigãatienjo nanjo waa ba hõlma-na, wuɔ biɛ ãndaanngu-i wuɔ: ³⁶ «Hãalãtie, Diilonj unj'a i tie wuɔ hũmienja manj, hade-i yunŋu?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «Nj saaya ŋ dɔl Itienjo-i Diilonjo-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusũŋgu-i hiere, baa ŋ anjɔguɔma-i hiere.»‡ ³⁸ Hũmelle fande yaa yunŋu aa tiraa maar anaŋa-i hiere. ³⁹ Hãalĩŋ-diele manj nyaanu di-naa baa difande-i di yaa

* **22:24** Anjĩnamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6 † **22:32** Helmanj-sebɛ (Exode) 3.6

‡ **22:37** Anjĩnamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 6.5

daade: «*Nsaaya η dɔl η nanolŋo-i ηaa niŋ dɔl η fɛɛ duma.*»^{§ 40} *Moisi hūmienja-hiere a yunŋu dii hūmien daaya'i nuɔ-i a hāi-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i hiere.»

Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?
(*Marke 12.35-37; Like 20.41-44*)

⁴¹ *Farisiebbaa-ban tigiin ba-naa dumaanjo-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ:
⁴² «Namaa na'a Diilonŋ un pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo man, u ka hon dūŋ haku-i nuɔ-i?»

Baa cira: «*Davidi dūŋ-nu, u ka waa *Davidi hāayēlŋo.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «A ma ce nie *Diilonŋ-Yalle ce Davidi bī-yo u Tienjo? Ma sī Davidi fuɔ fɛɛ ciera wuɔ:

⁴⁴ «*Itienjo gbɛ mi Tienjo-i wuɔ:*

«*Jo η ji tɛna mi caan-nu*

aa η yan mi mal η bigāarāamba-i hā η ce η bāanŋu-i bei.»^{*}

⁴⁵ Diilonŋ un pāa nuŋgu-i aa saan Konkortienjo man, Davidi fuɔ fɛɛ duɔ tuɔ bī-yo u Tienjo, u ce nie aa ce u hāayēlŋo yon?»⁴⁶ Un piye dumaanjo-na, molo saa da nelma duɔ siɛ-yo. A bāl dii yiŋgu fanŋu-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

23

Baa na suur ānjɪnamma pigāataamba kuuceŋgu-na
(*Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46*)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ wan baa nuɔmba-i baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ² «*Moisiŋ'a i tie wuɔ hūmienja man, *ānjɪnamma pigāataamba-i baa *Farisiebbaa-ba yaa saaya ba ta ba pigāan nuɔmba-i a wuɔsaanŋu-i. ³ A ce dumaanjo-na, da ba wan mamaŋ baa-na, na ce-ma; ŋga baa na suur bafamba kuuceŋgu-na. Ban wan mamaŋ ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa conŋorni-i hā nuɔmba ta ba kpekpele aa yagar wuɔ ba siɛ kāyā-bei ba migāan tūu. ⁵ Ba ce ba weima-i hiere ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuɔlbaa-ba* maar banamba baamba-i. Aa ban nan kompammu man, bafamba muumu comienja dii pōmpɔr banamba waanja-na. ⁶ Da ba kā kalle man nuɔ-i, sisɔ *Diilonelhāalādūŋgu man nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaan-na. ⁷ Aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba aa ta ba bī-ba hāalātaamba. ⁸ Jande, namaanjo-i, baa na yan ba ta ba bī-na hāalātaan namaa. Namei baaduŋ namaa aa na hāalātienjo dii u diei yon. ⁹ Mi baa da na bīɛ moloŋo hīɛma-na wuɔ na to. Na To dii u diei yon, u yaa dɔrɔ-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bī-na yuntaan namaa. Na yuntienjo dii u diei yon, u yaa *Kirsai. ¹¹ Uman na yunŋu-na, u saaya u ce u fɛɛ na maacembilonjo. ¹² Na saa da, uman duɔ tuɔ tetɛŋ u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ, ŋga uman duɔ tuɔ hiire u fɛɛ, ba ka tetɛŋ-yo.»

Sūlma haraa huhurmantaamba-na
(*Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47*)

¹³ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «*Ānjɪnamma pigāataan namaanjo-i baa *Farisiebbaa namaanjo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Na suu *Diilon-nelle hūmelle-i, namaa fɛɛ-i na siɛ suur, baman taaraayan da ba suur na suu-de bei.

§ 22:39 Buolman-sebɛ (Lévitique) 19.18 * 22:44 Gbeliemān-nalāanŋu 110.1 * 23:5 *Yuifubaa-ba taa ba ce Diilon-nelma-i ba pūu kuɔlbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diilonjo-i ba biɛ kuɔlbaa-ba famba-i a vaa-ba: unajo ba napuon-na, unajo ba yaadamma-na. Ba ce mafamma-i wuɔ Diilonŋ un hāa-ba *ānjɪnamma man, ma maama baa karaanu-bei.

[14 «Ānjīnamma pigāataan namaaŋo-i baa Farisīebaa namaaŋo-i, huhur-mantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na bel diilonŋo-i a hūu bikul-caamba nagāŋ-niini-i a wuo-ni, aa da na'a na cārā Diilonŋo-i, na cārā-yuɔ da agaga wuɔ ba cira namaa faa. Kumaŋ ka haa-nei, ku ka balan cor.]

15 «Ānjīnamma pigāataan namaaŋo-i baa Farisīebaa namaaŋo-i, huhur-mantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na wuɔra gbuo terni-i hiere a taara nuɔmba-i dii-ba na hūmelle-na. Nŋa umaŋ duɔ gbāŋ suur tī, na bir-o na birma a ce u bir balan yaŋ namaa fɛɛ-i titirre.

16 «Namaa yirii aa bi cira na pigāan banamba hūmelle. Sūlma haraa-nei! Na gbīɛ-ku dumaa wuɔ moloŋ duɔ pā nuŋgu aa bī *Diilodubuɔ yerre-i, duɔ fiɛ'a u saa ji gbāa ce-ma, wɛima sī. Nŋa umaŋ duɔ cira: «Muɔ baa sɛnɛ maŋ Diilodubuɔ-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fiɛ balan niɛ niɛ, u saaya u ce-ma. 17 Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Diilodubuɔ-i baa sɛnɛ-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Sɛnɛ uŋ yeŋ Diilodubuɔ-i-na ku'i saa ce-yo Diilon-wuonŋo wɛi?

18 «Da na bi ce na ta na piiye wuɔ moloŋ duɔ pā nuŋgu aa bī mumbuolmuŋ-terienŋu yerre-i, duɔ fiɛ'a u saa ji gbāa ce-ma, wɛima sī, nŋa umaŋ duɔ cira: «Muɔ baa tāmman-kūŋgu maŋ mumbuolmuŋ-terienŋu dɔrɔ-i-na mi ka ce daama-i», da ku fiɛ gbāŋ niɛ niɛ, u saaya u ce-ma. 19 Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Mumbuolmuŋ-terienŋu-i baa tāmman-kūŋgu-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Tāmman-kūŋguŋ yeŋ mumbuolmuŋ-terienŋu dɔrɔ-i-na, ku'i saa ce-ku Diilon-kūŋgu wɛi?

20 «Umaŋ duɔ pā nuŋgu aa bī mumbuolmuŋ-terienŋu yerre-i, kuu dii ŋaa u bīɛ baa nimaŋ dii ku dɔrɔ-i-na hiere. 21 Umaŋ duɔ pā nuŋgu aa bī Diilodubuɔ yerre-i, kuu dii ŋaa u bīɛ baa ku tienŋo-i hiere. 22 Umaŋ duɔ pā nuŋgu aa hiel u niele dɔrɔ-i-na, kuu dii ŋaa kutienŋo bīɛ Diilonŋo yerre-i baa u muntīɛnammu-i hiere.

23 «Ānjīnamma pigāataan namaaŋo-i baa Farisīebaa namaaŋo-i, huhur-mantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na dii Diilonŋo *yufelle-i ka cor baa niifiɛlu-i du sīnni-na hiere, a ne da kumaŋ yuŋgu *ānjīnamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kumaŋ vii, na siɛ bi tiraa ce kumaŋ faa, na sa wuɔ Diilon-hūmelle-i. Naa naa saaya na yu nyɔlma baa ma yaa igɛna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ. 24 Namaa yirii aa bi cira na pigāan banamba hūmelle. Da na ce na seŋ hūmma-i wuɔ na sa taara na nyɔŋ baa kilekilebaa, a ne da naŋ nyɔŋ baa nimaŋ ni saa baa nyɔgɔmɛbaa-ba-i.

25 «Ānjīnamma pigāataan namaaŋo-i baa Farisīebaa namaaŋo-i, huhur-mantaan namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ŋaa neliɛŋo maŋ saaraa kalni honni-i aa yaŋ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migāan na kūɔma yaa da welewele aa yaŋ na hɔmmu yu baa cuosīnni baa nenemuŋgu. 26 Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Saaraan kalni hɔmmu yaa igɛna, na ka da ni honni bi kuɔŋ.

27 «Ānjīnamma pigāataan namaaŋo-i baa Farisīebaa namaaŋo-i, huhur-mantaan namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ŋaa cīncuɔŋa maŋ baŋ puu-ya baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hɔmmu yuu baa kokonni baa hūlābabalaanŋu. 28 Ku yaa ŋaa namaa kūŋgu-i. Nuɔŋ da ba da-na, ba cira: «Bamaŋ wuɔyaan Diilon-hūmelle-i fafamma ba yaa daaba-i.» A ne da na hɔmmu yuu baa huhurma baa balaanŋu.

29 «Ānjīnamma pigāataan namaaŋo-i baa Farisīebaa namaaŋo-i, huhur-mantaan namaa; sūlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopɔpuɔrbiemba cīncuɔŋa-i aa ta na tuɔlnu bamaŋ siire wuɔ Diilon-hūmelle-i fafamma aa

ku ba waanɔ-a-i ³⁰ aa ta na piiye wuɔ: «Kuɔ ii naa waa i bɛncuɔmba bɛanɔ-
na, ii naa saa cu ba huonɔ-nu Diilopɔpuɔrbiemba komma-na.» ³¹ Terienɔgu
fanɔgu-na, na pigɛan wuɔ baman kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i namaa bɛncuɔmba.
³² Ku faa! Gbɛan na cor baa na bɛncuɔmba maacemma-i na ka bɛl-ma.
³³ Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Diilonɔ ce niɛ aa u siɛ ka caa namaa?
³⁴ Niɛn, mi ka saan Diilopɔpuɔrbiemba hɛ-na, baa nelnurɛamba a naara
ɛnɔnamma pigɛataamba namba. Da ba kɛ, na ka ko banamba bɛi, aa gbu
banamba dɛnnin aa muo banamba na *Diilonelhɛalɛdɛnni-na. Na ka nyaa
ba huonɔ-nu nilɛinɔ-na hiere ce-ba kpɛncɔlgɛ. ³⁵ Terienɔgu fanɔgu-na, ban fiɛn
baman ko-ba hiere a don Abel-na a ji hi Barasi biɛnɔ-i Sakari-i, nan kuɔ
uman mumbuolmun-terienɔgu hɔlma-na baa Diilodubuɔ-i, Diilonɔ ka haa-ma
hɛ namei baa-ma hiere. ³⁶ Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Diilonɔ ka haa
nuon daaba kuliingu maama-i hiere hɛ fiɛfiɛ ku nuon namei baa-ma.»

Yesu kɛma siɛn baa Yerusalemutaamba-i
(*Like 13.34-35*)

³⁷ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuon
*Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonɔ duɔ saan uman hɛ-na, na bel diilonɔ-i nan
kutienɔ-i baa tɛmpɛlɛinɔ ko-yo. Mei ciɛ ji gbɛ; mi na'a mi tigiin-na nɔa kɛnan
un tigiin u biemba-i dumaa aa pɛl-bɛi. Nɔa na saa hɛu-ma. ³⁸ Kun hii terienɔgu
man fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ ka yan na nelle-i hɛ-na. ³⁹ Aa mi tɛnu-nei, da na saa ji
ta na cira: «*Itien un saan uman u jo, Diilo baa-yo*»† na siɛ tiraa da mi yufelle.»

24

Maman ka da nelbiliemba-i aa miwaanɔ suɔ duɔ ti
(*Marke 13.1-13; Like 21.5-19*)

¹ Yesun juɔ hel *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ta, u *hɛalɛbiemba kɛ u wulaa ka ta ba
piiye baa-yo wuɔ u ne Diilodubuɔ-i kɛɛ u mamma faa. ² Yesu wuɔ cira: «Yaan
mi wan ninsonɔ-i baa-na: Nan daa dɛngu man daaku-i, yiingu dii baa yiingu
ku ka fara hiere hɛma-na!»

³ Un kaa hi *Olivi-tibinni tɛnɔngu-i, wuɔ tɛna. U hɛalɛbiemba piɛ kɛ u
wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuɔ: «Itie, nin waan nelma man daama-i, ma
ka ce yaku-i? Aa i ka ce niɛ suɔ n jomman-huonɔgu-i baa miwaanɔ timman-
huonɔgu-i?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa na yan molonɔ ji pira-nei. ⁵ Nuɔmba bɛi ka jo ji biɛ mi
yerre-i ce-de ba diele. Uman duɔ jo, u ka cira Diilonɔ un saan *Konkortienɔ
man, u yaa ufanɔ-i. Ba ka pira nuɔmba bɛi. ⁶ Na ka da berru ce terni-na
hiere. Nɔa da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce,
nɔa miwaanɔ timma'i siɛ pɛn waa huonɔgu fanɔgu-na. ⁷ Nuɔmba kaa ta ba gɛn
siyaabaa siyaabaa, baa nilɛinɔ nilɛinɔ. Nyulmu kaa ta mu suur aa hɛma kaa
ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸ Nifanni-i daani-i hiere hɛanɔ. Ku domma'i
dumaanɔ-na.

⁹ «Ba kaa bel-na ce-na sɛlma aa ko-na. Ba ka bigɛan-na nilɛinɔ-na hiere
mei maama-na. ¹⁰ Huonɔgu fanɔgu-na, nuɔmba bɛi kaa nanna Diilonɔ-hɛmelle-i.
Ba kaa hel ba-naa honnin aa bigɛan ba-naa. ¹¹ Nuɔmba bɛi ka jo ji ta
ba taal nuɔmba-i wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka pira nuɔmba
bɛi. ¹² Ambabalma kaa ta yaanga nuɔmba-na a ce ba bɛi siɛ tiraa ta ba
ce nelnyulmu-i. ¹³ Nɔa uman duɔ nyaar ka hi ku bɛlma-i, kutienɔ ka kor.

† 23:39 Gbelieman-nalɛanɔ (Psaume) 118.26

14 *Diilonj-bāangu *Neldədolma ka wuəra waŋ terni-na hiere nuəmba-i niləiŋa-na hiere ba suə-ma aa fiεfiε-i-na miwaanjo tīmma suə da ma hi.»

(*Marke 13.14-23; Like 21.20-24*)

15 «Nuəni maŋ da ŋ kalan terienj daaku-i, ŋ gbāŋ kpelle ŋ suə ku yuŋgu-i. Diilonj uŋ puəraa Daniēl waŋ Terbiēnatiēŋo maŋ maama-i,* da na ji da u juə ji tīena *Diilodubuə-i-na, 16 bamaŋ da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kā tānniŋ. 17 Umaŋ duə ji waa u dūŋgu dərə-i-na, u hiire u tuə gbar, u baa cira u suur biε bīŋkūŋgu. 18 Umaŋ duə ji waa suonj-nu, u baa cira u jo ciŋ-nu ji biε waan-jonjgoruo.

19 «Kusūntaamba-i baa biantaamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. 20 Taa na cārā Diilonj-o-i ku baa ji ce waan-huəŋgu aa ku baa ji waa *yitīenanju. 21 Diilonj uŋ jīena miwaanjo-i ji hi baa nyuŋgo, yaahuolo maŋ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. 22 Kuə Diilonj saa naa hiel kuanju yin daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellenj hilaa bamaŋ nuə-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yin daani-i.

23-24 «Coikartaamba ka ta ba jo. Umaŋ duə jo, u ka cira Diilonj uŋ saan *Konjortienj maŋ, u yaa ufaŋo-i. Banaŋ ba'a bafamba *Diilopəpuərbiemba. Ba ka ce nelma bəi baa himma bəi da ba gbāŋ pira halle Diilonj yufellenj hilaa bamaŋ nuə-i. A ce dumaanjo-na, umaŋ duə ji gbē-na wuə Diilonj uŋ saan Konjortienj maŋ, uu dii bande, sisə uu dii daalēi, baa na hūu-ma; u tāal-na.

25 Muə fuə, mēi gbuəya-nei jīna.

26 «Terienjgu faŋgu-na, molonj duə ji gbē-na wuə: «*Kirsə juə; uu dii hīenju-na», baa na kā; u tāal-na. Da ba bi gbē-na wuə: «Niēŋ, uu dii fuo bande», ba tāal-na; baa na hūu-ma. 27 Diilonj uŋ nyiesiŋ dumaa nuəmba da-yo a donj bāpagūŋgu-na ka jūŋ bāsuuruŋgu-na, *Molonj-Biēŋ duə jo, ba ka da-yo dumēi. 28 Bīŋkūkuliinj da ku waa kusuəŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiinj kusuəŋ-nu'i.»

(*Marke 13.24-31; Like 21.25-33*)

29 «Yaahuolo daa duə tuə bāl, *bāangu ka bir cure, ceinjo ka ce da bīntūu. Məŋja ka par diire, aa bīmbīnni maŋ dii dərə-i-na hiere ni ka hel ni fonni-na.*† 30 Huəŋgu faŋgu'i nuə-i *Molonj-Biēŋo dānyuə ka carra dərə-i-na. Duə carra, nuəmba-i hiere hīema-na ba ka haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba gbu ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiire u jo baa duherru. Ba ka da u yuntesīnni-i baa u bəbəima-i. 31 Huəŋgu faŋgu-na, na ka da ba buu yerre maŋ bāmbāale diele-i. Da ba bu-de terienjgu maŋ nuə-i, u ka ce u *dərəpuərbiemba wuəra terni-na hiere a tigiinj u yufellenj hilaa bamaŋ nuə-i ba waa terduəŋ-nu.

32 «Na saa da *yensāangu-i wei? Da na ji da ku caa fielu-i huəŋgu maŋ nuə-i, na bi suə kerre ifelle hii tī. 33 Kuuduəŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duəŋ ta ma ce huəŋgu maŋ nuə-i, na saaya na suə wuə Molonj-Biēŋo jomma piyaa. 34 Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiεfiε ku nuəmba namba aa ba suə ku. 35 Dərə-i baa hīema-i ni ka gbuo, nga mēi nelma sa ji gbuo dede.»

(*Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36*)

36 «Ŋga kumaŋ ŋaa yiinju faŋgu fere-i, baa huəŋgu-i, molo sa suə-ku. Halle *dərəpuərbiemba famba fere-i dərə-i-na baa Bepolj fuə fere-i ba sa suə-ku. U To yaa suyaan-kunj u diei yonj. 37 Kumaŋ ciε *Nowe bāangu-na, *Molonj-Biēŋ duə u bir jo, ku temma ka ce. 38 Nowe bāangu-na, aa diilobuə suə duə dāa, nuəmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejälle a ji hi yiinju maŋ Nowenj suurii begubuə-i-na. 39 Ba saa suə wuə weima jo dii. Ba juə'a ba ne da

* 24:15 Daniēl (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11 † 24:29 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10 baa 34.4.

diilopepetienjo nanjo-i duɔŋ tuɔ dāa. Hūmma wuo-ba hiere kpɛmmu!‡ Molon-Bien duɔ ji'a u jo, ku ka tugol nuɔmba-i dumɛi. ⁴⁰ Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba biɛ u diei ta, aa yan unanjo-i. ⁴¹ Caamba hāi gbāa waa ta ba sɔrɔŋ, ba biɛ u diei ta, aa yan unanjo-i. ⁴² Terienju fangu-na, baa na gonya duɔfūmmu, na saa suɔ na Tienjo jommaŋ-yiingu-i. ⁴³ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-niɛ huɔŋgu maŋ nuɔ-i isuɔŋgu-na, ŋ ka tɛna cie-yo, ŋ siɛ yan u ji kanu ŋ dūŋgu-i. ⁴⁴ Terienju fangu-na, na saaya na tigiin na fɛɛ. Nan'a na saa tɛna baa-ma wuo Molon-Bienjo ka jo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u bi jo huɔŋgu fangu'i nuɔ-i.»

Maacembiemba hāi maama
(Like 12.41-48)

⁴⁵ «Da ŋ nu wuo maacembiemba maŋ vii aa tuɔ cɛ, u yaa umaŋ u yuntienjo kāa nelle aa haa-yo u namaacembiemba namba yuŋ-nu u tuɔ hā-ba niwuoni-i fafamma. ⁴⁶ U yuntien duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuɔ yuŋgu dɔlaa. ⁴⁷ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Yuntienjo ka haa-yo u nagāŋ-niini yuŋ-nu hiere. ⁴⁸ Nga da ku waa maacembiemba, u ka tuɔ jɔguɔŋ wuo u yuntienjo siɛ jo fiɛfiɛ, ⁴⁹ aa doŋ tuɔ muo u nabaamba-i, aa tɛ tuɔ wuo aa tuɔ wuɔra u nyɔŋ kolma baa konyɔrāamba. ⁵⁰ Uŋ'a u saa tɛna baa yiingu maŋ maama-i, baa huɔŋgu maŋ maama-i, u yuntienjo jo huɔŋgu fangu'i nuɔ-i. ⁵¹ Duɔ jo ji da-yo dumaanjo-na, baŋ ka haa kumaŋ huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuɔ. Kaaluŋgu siɛ gbuu waa dei.»

25

Nyɔnyuriimba nan maama

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuo nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuo: «*Diilon-nelle suurmaŋ-kūŋgu ka waa ŋaa biemba cɛncieluo nan kūŋgu: Ba siire isuɔŋgu nanju-na a biɛ ba fitimbaa-ba-i wuo ba ka jārā dɔrbiɛŋo. ² Ba hɔlma-na, ba ndii cɛ aa ba ndii baamba namba sa cɛ. ³ Bamaŋ sa cāan ba biyaa ba fitimbaa-ba-i aa ba saa biɛ namma bel ba nan-na. ⁴ Bamaŋ cāan, bafamba biɛ ba baamba-i aa biɛ namma bel ba nan-na wuo ba sa suɔ wɛimaŋ maa-na. ⁵ Baŋ kāa, dɔrbiɛŋo jomma ka ce pāanna, ba kor duɔfūŋ hiere.

⁶ «Isuɔhollen juɔ hi, ba nu molo piiye da gbagaga wuo: «Dɔrbiɛŋo'i juɔŋ daayo! Hilaan na jārā-yuɔ!» ⁷ Ba sire ku yaa nuɔ-i ba hieronjo-i, ta ba migāan ba fitimbaa-ba-i. ⁸ Bamaŋ saa biɛ namma-i, ba ta ba piiye baa bamaŋ biyaa wuo: «I namma tɛ, i fitimbaa-ba ce da ba diŋ; na sa hā-ye manamma wɛi?» ⁹ Bamaŋ biyaa namma-i ba cira: «Miɛ in biyaa mamaŋ, ma siɛ gbɛ i calnumɛi. Kumaŋ bɔyaa, kāan na ka sāa manamma na jo.» ¹⁰ Ba sire ku yaa nuɔ-i da ba ka sāa. Baŋ taa, dɔrbiɛŋo jo. Ba ndii baamba suur baa-yo kālɛŋ-dūŋgu-na aa ba gbonu-kuɔ. ¹¹ Daabaŋ kaa jo, ba jo ji ta ba muo dūŋgu-i wuo ba hīl-ku ba suur. ¹² Dɔrbiɛŋo gbɛ-ba wuo: «Mi sa suɔ namaanjo-i, mi siɛ fuo-ma nei!»

¹³ Yesu wuo miɛl gbɛ u *hāalābiemba-i wuo: «Terienju fangu-na, baa na gonya duɔfūmmu. Na sa suɔ *Molon-Bienjo jommaŋ-yiingu ka fen bī u jommaŋ-huɔŋgu.»

Ba sa biera japūŋgu hɛŋ-nu gbāngbāŋ
(Like 19.11-27)

¹⁴ «*Diilon-nelle kūŋgu ka waa ŋaa naacoljo maŋ wuo u kā nelle aa bī u maacembiemba-i a ji hā-ba u gbeinjo-i. ¹⁵ U hāa unanjo-i tāmabaa-ba* ndii, aa hā unanjo-i ba hāi, aa hā siɛlin-wuonjo-i u diei. U niɛ ba fɔŋgɔbaa-baŋ hii ba ce mamaŋ aa hā-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. ¹⁶ Umaŋ daa tāmabaa-ba ndii-i,

‡ 24:39 Miwaanjo jīnammaŋ-sebɛ (Genɛse) 6–7

* 25:15 Bafamba tāma diei gbāa pā gonguonano-i bien cɛncieluo baa a ndii.

u pãŋ kã ka doŋ tuɔ bibirre u naŋga baa u waanɔ-i ji da u gbeinyuŋo temma.

¹⁷ Umanɔ daa tãmabaa-ba hã maaduɔma; fuɔ-i a bi ji da u gbeinyuŋo temma.

¹⁸ Umanɔ daa u diei u bir yan aa kã ka hĩŋ fuoŋgu fuo u wuonɔ-i.

¹⁹ «Ba yuntienɔ un taa dumaanɔ-na, u kaa vaaya. Un juɔ jo, u bĩ-ba ji tuɔ yuu-ba. ²⁰ Un ɔa naa hã umanɔ tãmabaa-ba ndii-i, u piɛ pigãanɔ-yo tãmabaa-ba ndii daayo-i aa cira: «Yuntie, niŋ ɔa naa hã-mi tãmabaa-ba ndii man, mi tiraa da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.»

²¹ «U yuntienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ku faa, maacembiloviiyonɔ nuɔ. Niŋ suyaa cɛkũɔ kũŋgu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũŋgu. Jo ɔ ji ta ɔ ce ɔ bãanɔ-i baa-mi.»

²² «Un ɔa naa hã umanɔ tãmabaa-ba hã, u piɛ aa cira: «Yuntie, niŋ ɔa naa hã-mi tãmabaa-ba hã man, mi daa ba hã naŋo naara-bei, ba yaa daaba.»

²³ «U yuntienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ku faa, maacembiloviiyonɔ nuɔ. Niŋ suyaa cɛkũɔ kũŋgu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũŋgu. Jo ɔ ji ta ɔ ce ɔ bãanɔ-i baa-mi.»

²⁴ «Un ɔa naa hã umanɔ u diei, u piɛ aa cira: «Yuntie, mi suyaa miɛ naŋ kũŋgu dii kpelle, nuɔ da ɔ saa kũ suonɔgu man, ɔ kar kufanɔgu ðimma yaa-i; da ɔ saa duu ðimma man, ɔ kar ma yaa-i. ²⁵ Mei kãalãayã aa kã ka hĩŋ fuoŋgu fuo ɔ gbeinɔ-i, a yaa daaya.»

²⁶ «U yuntienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Maacembilobabalanɔ nuɔ naŋ temma-i daani-i, yentienɔ nuɔni man daani-i, nii naa suɔ wuɔ da mi saa kũ suonɔgu man, mi kar kufanɔgu ðimma yaa-i; aa da mi saa duu ðimma man, mi kar ma yaa-i, ²⁷ bige-i cie ɔ saa kã ka jina mi gbeinɔ-i gbeindũŋ-nu? Miŋ juɔ de-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wei?» ²⁸ Aa naa cira: «Hũyãan tãma man u wulaa na hã umanɔ daa tãmabaa cĩncieluo-i baa-yo! ²⁹ Umanɔ duɔ da, kuanɔgu ka naara u kũŋgu-i a ce ku yure baa-yo, ɔga umanɔ duɔ saa da, cɛlle kũŋgu man dii baa-yo, ku hũu. ³⁰ Aa maacembilonɔ fanɔ-i daayo-i, u siɛ bi gbãa cii muonu canɔga, hielaanɔ-yonɔ fuorenɔ dii kukulma-na. Duɔ tɛ dii terienɔgu-na, kaalunɔgu siɛ gbuu waa dei.»»

Da ɔ duu kumanɔ, ɔ ji kar ku yaa-i

³¹ Yesun waanɔ mafamma-i, wuɔ cira: «*Molon-Bienɔ duɔ ji jo u fõŋgõtesinninɔ-jomma-i baa *dɔrɔpɔpuɔrbiemba-i u ka tɛna u fõŋgõtesinni-na. ³² Nuɔmba-i nilɛinɔ-na hiere ba ka tigiinɔ u yaanɔga-na u fiɛl nelfafaamba-i hiel-ba nelbabalaamba-na ɔaa ãnciinɔ un fiɛl tũlmba-i dumaa hiel-ba yɛrmba-na ³³ a jina tũlmba-i u nadienɔ-na aa yɛrmba-i u nanyuɔŋ-nu.

³⁴ «Bamanɔ da ba ji waa u nadienɔga-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ, mi To cie baa namaanɔ-i. *Diilonɔ-nelle migãanɔ dii miwaanɔ jinanmanɔ-huonɔgu ta di cie-na, juɔŋ na ji ta na ce na bãanɔgu-i die. ³⁵ Na saa da, nyulmu taa mu ko muɔ, na hã-mi niwuoni mi wuo. Hũŋkuɔsinni waa-miɛ, na hã-mi hũmma mi nyonɔ. Mi kãa na wulaa, na hũu-ma mi har-nei. ³⁶ Mi waa bebelle, na hã-mi nyarkpãtãnni mi cĩnnu mi kũɔma-i. Mi taa mi jan, na kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na kã ka jaal-mi.»

³⁷ «Duɔ wanɔ mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-yo wuɔ: «Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i hã ɔ wuo? Yiinɔ haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsinni waa-niɛ aa i hã-ni hũmma-i ɔ nyonɔ? ³⁸ Yiinɔ haku-i ɔ juɔ i wulaa i hũu-ma ɔ har-yiɛ? Aa yiinɔ haku-i i daa-ni bebelle i hã-ni nyarkpãtãnni-i ɔ cĩnnu ɔ kũɔma-i? ³⁹ N taa ɔ jan yaku-i aa ɔ waa kaso-i-na yaku-i i kã ka ne-ni?»

⁴⁰ «U ka gbɛ-ba wuɔ: «Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Nanɔ taa na ce-ma na hã mi baamba-i baa ba hãasimma-i, kuu dii ɔaa na taa na ce-ma na hã muɔmei.»

⁴¹ «Ku huonɔŋgu-na, u ka bir waŋ baa bamaŋ dii u nanyuonɔŋgu-na wuo: «Halaan mi caaŋ-nu, Diilonɔŋ gaaŋ baa namaa fuo! Daaŋgbogonɔŋgu maŋ diyaa ta ku cie *Sitani-i baa u pɔpuorbiemba-i, taa na kã ku yaa nuo-i! ⁴² Na saa da, nyulmu taa mu ko-muo, na saa hã-mi niwuoni mi wuo. Hũŋkuosinni waa-mie, na saa hã-mi hũmma mi nyon. ⁴³ Mi kãa na wulaa, na saa hũu-ma mi har-nei. Mi waa bebelle, na saa hã-mi nyarkpãtãnni mi cinnu mi kũma-i. Mi taa mi jaŋ, na saa kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa kã ka jaal-mi.»

⁴⁴ «Duo waŋ mafamma-i, ba ka cira: «Tie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuo i sie hã ŋ wuo? Yiin haku-i nuo-i hũŋkuosinni-i waa-nie aa i balan-ni hũmma-i? Yiin haku-i nuo-i ŋ juo i wulaa aa i saa hũu-ma ŋ har-yie? Aa yiin haku-i nuo-i i daa-ni bebelle i saa hã-ni nyarkpãtãnni-i ŋ cinnu ŋ kũma-i? N taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i aa i saa kã ka ne-ni?»

⁴⁵ «U ka gbẽ-ba wuo: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ ŋa naa ta na yagar ma cemma da na hã mi baamba-i baa ba hãasimma-i, kuu dii ŋaa na taa na yagar da na ce-ma hã muomei.» ⁴⁶ Terienɔŋgu faŋgu-na, bafamba ka ta ba kã dãamuŋ-nellen aa nelfafaamba ta ba kã Diilonɔŋ-nellen.»

26

Ba saa Yesu belmaŋ-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsãa 11.47-53)

¹ Yesuŋ juo waŋ nel daama-i hiere ti, wuo waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuo:
² «Ma si na suyaa wuo yinni hãi tiyãa aa *korsinni timmaŋ-ponsaŋgu da ku hi ke? Da ku hi, ba ka bel *Molon-Bieno-i a hã ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo.»

³ Yibienja faŋa-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bincuoŋ baa tigiin ba-naa *Diilojigãntaamba yuntieno dumelle-na, ba taa ba bi-yo Kayifu,
⁴ a saa-ma baŋ ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. ⁵ Ba taa ba piiye wuo: «I saa saaya i bel-o ponsaŋgu yinni-na ni ma'i si ku ka du.»

Cienɔŋo nano kũna natikolo-hũmma Yesu yunɔŋgu-na

(Marke 14.3-9; Nsãa 12.1-8)

⁶ Huonɔŋgu faŋgu-na, Yesu waa Betani, *jardãamaŋ waa Simo maŋ nuo-i u dumelle-na. ⁷ Cienɔŋo naŋ wuo kã u wulaa baa sukpekpelluŋ-natikolo nano *alabati-kamoelen. Yesubaa-ba waa ta ba wuo niwuoni. Wuo kã ka kũnnyuo Yesu yunɔŋgu-na. ⁸ *Hãalãbiemaŋ daa kufanɔŋgu-i, ba hõmmu gbuu paŋ guola. Baa ta ba piiye wuo: «Bige-i cie u biena natikolofefeiŋ daayo-i? ⁹ Uu naa gbãa suor-o a da gbeibuɔ a calnu hã sũntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuo suo baa-ba; wuo cira: «Bige-i cie na ta na piiye na guola cienɔŋo huonɔŋga-i? Uŋ cie kumaŋ mie daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, sũntaamba dii baa-na bãanɔŋgu-i baa isuonɔŋgu-i, nga muomi sie tiena baa-na gbula. ¹² U kũna natikolo daayo-i mie tuo cie mi kuliin-yiinɔŋgu yaa-i. ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Neldodol daama da ma waŋ terienɔŋgu terienɔŋgu hĩema-na bande-i-na, cienɔŋo daa uŋ cie mamaŋ daama-i, ma ka bi waŋ nuamba suo-ma.»

Yuda suuraa Yesu-i

(Marke 14.10-11; Like 22.3-6)

¹⁴ Ku huonɔŋgu-na, Yesu *hãalãbien cincienuo ba hãi baamba-na, baŋ bin umanɔŋ *Yuda-Isikaro-i, fuo wuo sire kã *Diilojigãntaamba yuntaamba wulaa
¹⁵ ka yuu-ba wuo: «Da mi kãya-nei na bel Yesu-i, na ka hã-mi bige-i?» Baa kãŋ bafamba warbien komorre baa cincienuo a hã-yo. ¹⁶ A don huonɔŋgu faŋgu-na, Yuda wuo don tuo ne uŋ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Korsinni timmaŋ-ponsaŋgu tigiima-i

(Marke 14.12-16; Like 22.7-13)

17 *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u ponsaanɣu yidiɛlɛŋgu-na, Yesu *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ŋ taara i ce *kɔrsinni tɪmmaŋ-ponsaanɣu niiwuoni-i hie a hā-ni?»

18 Yesu wuɔ cira: «Kāaŋ nellen-huɔŋga-na mɛlŋ daayo wulaa, na ka waŋ baa-yo wuɔ: «Hāalātien wuɔ ku hii u wulaa tɪ, u ka ce kɔrsinni tɪmmaŋ-ponsaanɣu-i naŋ terien-nu'i baa u hāalābiemba-i.»

19 Hāalābiemba ta kā nellen-huɔŋga-na ŋaa Yesuŋ bi waan-ma dumaa ka ce kɔrsinni tɪmmaŋ-ponsaanɣu niiwuoni-i.

Kɔrsinni tɪmmaŋ-ponsaanɣu niiwuoni wuoma-i
(Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsāa 13.21-30)

20 Bāaŋguŋ juɔ suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu-i baa u *hāalābien cɪncieluo ba hāi baamba kā ka tɪena ta ba wuo niiwuoni-i. 21 Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Na hɔlma-na unaa ka hel mi huon-nu.»

22 Ba yammu pāŋ vāa hiere; baa doŋ ta ba yuu-yo, wulawula wuɔ: «Itie, muɔmɛi wɛi?»

23 Yesu wuɔ cira: «Umaŋ wuyaan baa-mi kaladuɔŋgu-na u yaa ka hel mi huon-nu. 24 *Molon-Bieŋo ka ku ŋaa maŋ nyegāaŋ Diilon-nelma-na dumaa; ŋga umaŋ ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, sūlma haraa-yuɔ! Bɔlbɔl uu naa baa hon.»

25 *Yuda wuɔ suuye u yufieŋa-i aa naa cira: «Hāalātie, muɔmɛi wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Ŋ suɔ-ma ŋ yaŋ muɔ.»

(Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. dɪɛ. 11.23-25)

26 Baŋ waa ta ba wuo niiwuoni-i, wuɔ bie *buruo aa jaal Diilonŋo-i aa bŭlnu-yuɔ hā u hāalābiemba-i aa cira: «Hūyāaŋ mi kŭɔma yaa-i daama na wuo.»

27 Ku huonŋu-na, wuɔ bie duvɛŋo ciin-na, aa jaal Diilonŋo-i aa hā-ba baa-yo aa cira: «Nyuaŋ hiere, 28 mi tamma yaa-i, *tobisinniŋ-tamma yaa-i. Ma ka kŭnna pir nuɔmba bɔi āmbabalma. 29 Mi tŭnu-nɛi: Da ma hel fiɛfiɛ-i-na, ni mi To nellen sɪ, mi sie tiraa nyɔŋ duvɛŋo baa-na.»

30 Ku huonŋu-na, baa hāl nɛini gbɛliɛŋ Diilonŋo-i aa sire ta ba kā *Olivi-tibinni-tānuŋgu-na.

Yesu gboya Pier wuɔ u ka cɪina-yuɔ
(Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsāa 13.36-38)

31 Baŋ kāŋ hŭmelle-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Mamaŋ nyegāaŋ Diilon-nelma-na wuɔ:

«Mi ka ko āncɪinaŋo-i

aa yaŋ tŭlmba pisāllā hiere»*

ma yaa ka da-mi isuɔŋ daaku-na. Na ka nanna-miɛ na hieroŋo-i hiere. 32 Ŋga da mi sire, mi ka kā ka cie-na *Galile-i-na.»

33 Pier wuɔ cira: «Banaŋ da ba fiɛ nanna-niɛ hiere, muɔ fuɔ, mi cɛraa mi nanna-niɛ gbula.»

34 Yesu wuɔ cira: «Pier, mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Isuɔŋ daaku-na, kɔhɔldiɛlɛŋo sie hi bu, ŋ ka cɪina-miɛ da i siei wuɔ naŋ sa suɔ-mi.»

35 Pier wuɔ dii u naŋga-i dāamu-na wuɔ da ba fiɛ'a ba ka ko-ba ba hāi-i-na, fuɔ cɛraa u cira u sa suɔ-yo. Hāalābiemba namba-i hiere baa bi waŋ maaduɔma.

Yesubaa-ba hii Getisemane
(Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsāa 18.1)

36 Yesubaa-ba kaa hi terienɣu nanɣu-i ba bɪ-ku Getisemane. Yesu wuɔ gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Tɪenaanaŋ bande aa mi kā dii daalei ka cārā Diilonŋo-i aa bir jo.» 37 Aa naa kā baa Pier baa Sebede bɛpuɔmba-i ba hāi-i-na.† Uŋ kāa

* 26:31 Sakari (Zacharie) 13.7 † 26:37 Sebede bɛpuɔŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsāa. Niɛŋ 4.2.

terienɣu-na, u huɔŋga donɣ ta ka guɔla aa korma tiraa ta ma da-yo. ³⁸ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi huɔŋga si dii huɔŋga, tɛnaanaŋ bande-i-na na cie-mi; baa na duɔfɔŋ.» ³⁹ Aa kã yaan-na cellɛ ka dũuna nisɩŋ u yunɣu-i hɛma-na aa cira: «Baba, da ŋ'a ŋ ka gbãa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. Nɣa baa cira ŋ fer-muɔ, ce-ma nin taaraŋ ma ce dumaa.»

⁴⁰ Ku huonɣu-na, wuɔ bir jo u hãalãbiemba sisi baan daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfɔŋ. Wuɔ pɩŋ-ba aa naa tuɔ piiye baa Pier wuɔ: «Halle na saa gbãa tɛna da huɔŋgu cellɛ baa-mi! ⁴¹ Baa na duɔfɔŋ, taa na cãrã Diilonɣo-i wɛima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaanɣu cemma-na. Anfafamma cemman-maama dii nelbilonɣo huɔŋga-na, ŋga ku fɔŋgũɔ yaa si dii-yuɔ.»

⁴² Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bir ta ka cãrã Diilonɣo-i. Uŋ waan maman gboluonɣu fanɣu-na, u ciɛra: «Baba, da kuɔ yaahuolo daayo saaya u da-mi, wɛima sɩ, ma ce nin taaraŋ ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u hãalãbiemba wulaa jo ji da duɔfɔmmu kuure-bei. ⁴⁴ Wuɔ bir ta ka tiraa cãrã Diilonɣo-i baa ãndaduɔŋ daaku yaa-i. Ku ce i sisi. ⁴⁵ Uŋ juɔ kufanɣu-i, wuɔ jo ji gbɛ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Na saa ye dumaa duɔfɔmmu-na wɛi? Ku piyaa. Ba ka hã ãmbabalmanciraamba-i baa *Molon-Biɛŋo-i. ⁴⁶ Siireŋ i ta! Uman ka hã-ba baa-mi u'i juɔŋ daayo, u saa maa!»

Yesu belma hii

(Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsãa 18.2-12)

⁴⁷ Nelma saa tɩ Yesu nunɣu-na; ba'a ba ne da ban bɩŋ uman *Yuda-i u *hãalãbienɣ cɩncieluo ba hãi baamba-na, u juɔ ji tuɔ yiera baa nelpunɣu nanɣu u huonɣu-na. Banamba waa baa jigãmmu, banamba bɔɛŋa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bɩncuamba yaa puɔraa-ba. ⁴⁸ A ne da ban'a ba jo, Yuda naa gboya-bei wuɔ: «Da mi ka pũrã uman da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Ban kãa ka hi, Yuda wuɔ pãŋ piɛ Yesu caan-nu aa cira: «Hãalãtie, jaalunɣu yaa-i!» Aa kã ka pũrã-yuɔ.

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jɩɛ, nin juɔ maman nuɔ-i ce-ma.»

Baman juɔ baa Yuda-i baa pãŋ piɛ bel Yesu-i. ⁵¹ Baman waa baa Yesu-i, unan wuɔ fa u jigãŋga-i hiel-ka a jafɔŋ *Diilojigãntaamba yuntienɣo maacembilonɣo tɩŋgu-i a kar-ku.

⁵² Yesu wuɔ cira: «Dii ŋ jigãŋga-i ka fognonɣu-na. N saa da, uman duɔ tuɔ ce berru-i baa jigãŋga, jigãŋga'i ji wuyaana-yon. ⁵³ N daa nie sɩ mi sie gbãa muo mi natiɛŋa mi To-i-na wɛi? Aa da ŋ bi da mi muyaa mi natiɛŋa yuɔ, hoi huonɣu-i baa huonɣu-i, un ka saan *dɔrpɔpuɔrbiemba man ba ji kãyã-miɛ, ba ka cor pũnni cɩncieluo baa ni hãi. ⁵⁴ Nɣa da ba jo, maman nyɛgãan Diilon-nelma-na ma ka ce nie aa gbãa ce? Diilon wuɔ ma ce de'i nuɔ-i.»

⁵⁵ Aa naa wan baa nuamba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigãmmu baa bɔɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. Yinni man jon mi wan Diilon-nelma-i baa nuamba-i *Diilodubuɔ-i-na, bige-i ciɛ na saa bel-mi terienɣu-na? ⁵⁶ Nɣa *Diilopɔpuɔrbiemban waan maman Diilon-nelma-na, ma saaya ma ce, ku'i ciɛ.» Hãalãbiemba gbar hiere aa nanna-yuɔ.

Ba kãa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsãa 18.12-14,19-23)

⁵⁷ Ban bilaa Yesu-i, baa kã baa-yo Kayifu terien-nu. U yaa waa *Diilojigãntaamba yuntienɣo-i. *Anjinamma pigãataamba-i baa nelle bɩncuamba waa tigiŋ kusuɔŋ-nu'i. ⁵⁸ Ban kãŋ baa Yesu-i, Pier wuɔ yan ba maa aa suɔ cu ba huon-nu. Ban kaa hi Diilojigãntaamba yuntienɣo cɩŋgu-i, wuɔ suur tɛna baa maacembiemba-i duɔ ne kun ka cor dumaa.

⁵⁹ Diiløjigāntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara āntāalāmma da ba haa Yesu-i-na da ba gbāa ko-yo, ⁶⁰ ŋga ma saa dɔl-ba. Nuamba bɔi juɔ ji kar coima haa-yuɔ. Ku huɔŋgu-na, banamba sire ba hāi ⁶¹ ta ba piiye wuɔ: «U ciera wuɔ fuɔ gbāa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei.»

⁶² Diiløjigāntaamba yuntien wuɔ sire yiɛra aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, baŋ cāl-niŋ nan'a niɛ?» ⁶³ Yesu saa seŋ sūnuŋgu yuɔ. Diiløjigāntaamba yuntien wuɔ cira: «Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Kɔŋkortienŋo maŋ, u yaa nuɔŋo-i wɛi? Nuɔnɛi Diilonŋ-Bienŋ nuɔŋo-i wɛi? Da kuɔ nuɔnɛi, hiel ŋ niele-i Ciceĭlmantienŋo-na aa ŋ sie-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi. Aa mi gbar-ma baa-na: A donŋ fiɛfiɛ daayo-na, na ka da *Molonŋ-Bienŋo tɛnaana Itienŋo caaŋgu-na, na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ jo baa duherru.» †

⁶⁵ Terienŋu faŋgu-na, Diiløjigāntaamba yuntienŋo huɔŋ kaa pāŋ guɔla. Wuɔ pāŋ fa fuɔ fɛɛŋ jonŋgorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «U tuoraaya Diilonŋo-i! Ii si dii die ka tiraa yuu molonŋo; ma cie mie fɛɛ-i i yufellen!» ⁶⁶ Aa naa yuu nuamba-i wuɔ: «Uŋ tuoraaya Diilonŋo-i, namaa na'a niɛ?»

Nuɔŋ baa cira: «U cālāa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaanŋa-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u tūnni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuɔ Diilonŋ uŋ saanŋ *Kɔŋkortienŋo maŋ u yaa nuɔŋo-i, suɔ umanŋ muyaa-ni i ne!»

Pier cɛinaana Yesu-i

(Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsāa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Baŋ taa ba muo Yesu-i huɔŋgu-na, Pier waa tɛna dumellenŋ-huɔŋga-na. Maacembilonŋo§ nanŋo pie kā u wulaa ka cira: «Ma si nuɔ ŋ bi waa baa Galiletaanŋ Yesu daayo-i ke?» ⁷⁰ Pier wuɔ hel-kuɔ nuamba yaanŋa-na hiere. U birii yuu cienŋo-i wuɔ: «ŋ taara ŋ waŋ wuɔ niɛ?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuɔ kā fondumelle-na. Cienŋo nanŋo tiraa da-yo aa tuɔ piiye baa bamaŋ terienŋu-na wuɔ: «Naacolŋ daa u waa baa Nasaretitaanŋ Yesu-i.»

⁷² Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonŋo, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i.»

⁷³ Kuɔ ku ce cɛllɛ, bamaŋ waa, baa pie Pier caaŋ-nu ka cira: «Coima saa fa, unanŋo'i nuɔŋo-i. Da ŋ ta ŋ piiye, ba pāŋ suɔ niŋ hilaa kusuɔŋ-nu.»

⁷⁴ Pier wuɔ pāŋ cira: «Muɔ baa Diilonŋo, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi kar coima, Diilo baa yaŋ-mi!» Uŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, kəhɔldɛlāŋo donŋ tuɔ bu. ⁷⁵ Yesuŋ ŋa naa waŋ mamaŋ baa-yo wuɔ: «Kəhɔldɛlāŋo sie hi bu, ŋ ka cɛina-mie da i siei wuɔ nanŋ sa suɔ-mi», maa pāŋ tɛnu-yuɔ. Wuɔ hel gbuu pāŋ tuɔ kaal.

27

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Marke 15.1; Like 23.1; Nsāa 18.28)

¹ Ku cuo kaala-i-na kəŋkəŋkəŋ, *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i hiere baa nelle bincuamba waŋ-ma aa yiɛra-mɛi wuɔ ba ko Yesu-i. ² Aa bel-o vaa-yo kā baa-yo ka hā *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yuŋgu-na.

Yuda kuɔ u fɛɛ

(Pɔpuɔr. 1.16-20)

† **26:64** Gbelie maŋ-nalāanŋu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13 § **26:69** Maacembilonŋ daayo waa cicienŋo a saanu baa mamaŋ nyɛgāŋ girekimma-na.

³ *Yudaŋ juɔ da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suuraa-yo baa-ba, kuɔ ce-yo biŋkūŋgu. Baŋ hãa-yo komorre baa c̄ncieluo* maŋ, wuɔ biɛ-ya bir kã baa-ya ba wulaa ⁴ ka cira: «Mi saa ce maacenfafamma; mi bilaa diilonɔ-i hã-na neliɛŋo maŋ saa ce biŋkūŋgu na da na ko-yo.»

Baa bir gbɛ-yo wuɔ: «Maasũmpĩɛ! Ma sũlma dii ŋaa nuɔnei.» ⁵ Yuda wuɔ nanna gbeiŋa-i *Diilodubuɔ-i-na aa ta ka nuŋ u fɛɛ.

⁶ *Diilojigãntaamba yuntaamba biɛra gbeiŋa-i aa naa cira: «Gbeiŋ daaya-i tãmmaŋ-gbeiŋa, a saa baa miɛ hũmelle-i, i siɛ gbãa dii-ya Diilon-waana-na.»

⁷ Baa saa-ma, aa kã ka sãa bitomarãŋo suonɔgu-i baa-ya, wuɔ ba ce terienɔgu-i ta ba fuure niraamba kuɔ. ⁸ Ku'i ciɛ na da a ji hi baa nyunɔgo, ba bi suonɔgu fanɔgu-i «tãmmaŋ-suonɔgu.» ⁹ *Diilon ŋ puɔraa *Seremi waŋ mamaŋ, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waan-ma wuɔ:

«Ba biyaa komorre baa c̄ncieluo daayo-i.

*Isirahɛl-baamba naa kar u sullu-i dumɛi.

¹⁰ Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarãŋo suonɔgu-na ŋaa Itien ŋ ŋa na'a mi ce-ma dumaa.»†

Pilati t̄ɛnaana Yesu āndaanɔgu-na

(Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Nsãa 18.29-40; 19.4-16)

¹¹ Baŋ kãa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienɔ yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» ¹² *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle biŋcuɔmba don ta ba cãl-o. Wuɔ finan ŋ sa waŋ weiima. ¹³ Pilati wuɔ cira: «Baŋ cãl-nin ŋ sa nu wei?» ¹⁴ Yesu saa ji seŋ sũnuŋgu yuɔ. Kuɔ bir yan aa cu u huɔŋga-i.

¹⁵ Belle belle, Yuifu ba *kɔrsinni t̄immaŋ-ponsaan da kuɔ hi, Pilati ce ba pigãan kasobilonɔ diei u nanna-yuɔ. ¹⁶ A ne da naacolɔ naŋo waa huɔŋgu fanɔgu-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du cor. Ba taa ba bi-yo Yesu-Barabasi. ¹⁷ Pilati wuɔ yuu nuɔmba-i wuɔ: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu maŋ baŋ biŋ-yo *Kirsai, na taara mi nanna hai?» ¹⁸ Pilati wuɔ suyaa wuɔ nenemuŋgu'i ciɛ ba bel Yesu-i ka hã-yo baa-yo.

¹⁹ Uŋ waa tuɔ gɛr āndaan daaku-i, u ciɛŋo puɔr ba ka tũnu-yuɔ wuɔ u baa dii u nuŋgu Yesu āndaanɔgu-na, u saa ce biŋkūŋgu, kɛɛ isuonɔgu maŋ curaa u mulãan fuɔ dãnsãanɔgu-na.

²⁰ Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle biŋcuɔŋ baa gbo nuɔmba ta ba piye wuɔ ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. ²¹ Pilati wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna hai ba hãi-i-na?»

Baa cira: «I taara ŋ nanna Barabasi yaa-i!»

²² Pilati wuɔ cira: «Aa Yesu maŋ baŋ biŋ-yon *Kirsai mi ce ufanɔ-i niɛ?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daan-nu!»

²³ Pilati wuɔ cira: «U guɔlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migãan dii kunaanɔgu naara wuɔ: «U saaya u gbu daan-nu! U saaya u gbu daan-nu!»

²⁴ Pilatiŋ juɔ da ijieni maara ni kã, wuɔ ne da fuɔ jãŋ vakulonɔ-juuru. Wuɔ biɛ hũmma a saar u nammu-i nuɔmba yaanɔga-na aa naa cira: «Da na ko naacolɔ daayo-i, na da-na-diei, mi nuŋgu s̄i.»

²⁵ Baa siɛ hiere wuɔ: «I hũyãa-ma! Die ko-yo, miɛ yuŋ-maama-i baa i bisãlmba!» ²⁶ Pilati wuɔ nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa hã-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daanɔgu-na.

* 27:3 Niɛŋ 26.15. † 27:10 Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémie) 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

Sorosibaa-baŋ haa kumaŋ Yesu-i-na
(Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Nsāa 19.2-3,17-22)

²⁷ *Pilatiŋ hāa-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba hūu-yo suur baa-yo cīiŋ-huɔŋga-na aa bī ba nabaamba-i hiere ba jo. ²⁸ Baŋ ciɛ mafamma-i, baa hiel u joŋgorbaa-ba-i aa dii joŋgorbuɔ naŋo hā-yo. Joŋgorbuɔ faŋo waa dāa-wuɔŋo. ²⁹ Aa ce huɔni sū nyantuoluo a dii u yuŋgu-na aa hā-yo gboruɔŋgu u nadiɛŋga-na u bella. Baŋ ciɛ mafamma-i, baa ta ba dūuna u yaaŋga-na ba jaal-o. Ba taa ba nyɛ-yo'i dumaŋo-na. Uman duɔ dūuna wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

³⁰ Ba taa ba tu taalni yuɔ aa hūu gboruɔŋgu-i u naŋga-na ta ba muo-yo baa-ku u yuŋ-nu. ³¹ Baŋ gbuu ji nyɛ-yo ye huɔŋgu-na, baa hiel joŋgorbuɔ-i aa bir dii fuɔ fɛɛŋ bīmbīnni yaa hā-yo aa kā baa-yo da ba ka gbu-yo *daaŋgu-na.

³² Baŋ ŋ'a ba hel nellen-huɔŋga-na, baa suu baa Sireniyiɛŋo naŋo, ba bī-yo Simɔ. Baa guor u tūu daaŋgu-i. ³³ Ba kaa hi terieŋgu maŋ baŋ bīŋ-kuŋ «Galgota-i» ku yuŋgu yaa wuɔ yukoluɔŋ-terieŋgu. ³⁴ Baa guɔl gbegege kūŋgu naŋgu baa duvɛŋo a hā Yesu-i wuɔ u nyɔŋ. Yesu wuɔ dāa ne aa naa cira u sie nyɔŋ.

³⁵ Baŋ juɔ gbu Yesu-i daaŋgu-na tī, baa ful tieŋa a cal u joŋgorbaa-ba-i ³⁶ aa naa tīɛna ta ba niya-yuɔ. ³⁷ Baŋ gbuu-yo yuŋgu maŋ nuɔ-i, baa nyegɛŋ-ku jīna u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Uman daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentieŋo yaa-i.» ³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hāi baa-yo; unanɔ-i u nadiɛŋga-na unanɔ-i u nanyuɔŋgu-na.

³⁹ Hūncortaamba ta ba misirrá ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. ⁴⁰ Ba taa ba piie wuɔ: «Nuɔni maŋ ciɛra naŋ gbāa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei hɔlma-na, kor ŋ fɛɛ i ne! Da kuɔ Diilon-Bieŋo yaa nuɔŋo-i, hiire daaŋgu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i a naara nelle bīncuɔmba taa ba bi nyɛ-yo aa ta ba piie wuɔ: ⁴² «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u sie gbāa kor u fɛɛ! Da kuɔ u yaa-i *Isirahel-baamba nellentieŋo-i u hiire fiɛfiɛ daaŋgu-na i ne ku yaa i ka hūu-ma. ⁴³ Ma sī u haa u naŋga-i Diilonɔ'i nuɔ-i aa cira fuɔ Diilon-Bieŋo kɛ? Da kuɔ Diilonɔ dɔl-o, u kor-o i ne!» ⁴⁴ Baŋ ŋa naŋ gbuu cuobaa-ba maŋ baa-yo, baa bi kā ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliŋgu-i
(Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Nsāa 19.25-30)

⁴⁵ Bāaŋguŋ juɔ hi yuhuɔŋga-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne da terieŋgu cuure hiere. Ku tīyāa dumɛi fuɔ bāaŋgu ji tɛɛŋ. ⁴⁶ Bāaŋguŋ juɔ tɛɛŋ, Yesu wuɔ kaasīŋ da gbagaga wuɔ: «Eli, Eli, lama sabatani?» Ku yuŋgu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i ciɛ ŋ nanna-miɛ?† ⁴⁷ Bamaŋ waa, banamba ta ba piie wuɔ: «U bī *Eli!» ⁴⁸ Unanɔ pāŋ gbar ka biɛ kānsaarma namma a nyiɛ-ma niisaarniŋ aa ful-ma gboruɔŋ-nu a kā baa-ma Yesu nuŋgu-na wuɔ u mɔsūnya. ⁴⁹ Banamba bir yan aa gbɛ-yo wuɔ: «Yan i ne sī Eli ka jo ji kor-o!» ⁵⁰ Yesu wuɔ tiraa kaasīŋ da gbagaga aa bi pāŋ hūu u fɛɛ.

⁵¹ Hɔduɔŋgu faŋgu-na, kompanŋa maŋ naa karnu *Diilodubuɔ-i kaa pāŋ taalnu sɔmma hāi; a doŋ dɔrɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. Hiɛŋ maa sagalla; tāŋ niɛ wuɔra muo hiere, ⁵² cīncuɔŋ aa puur. Bamaŋ waa Diilon-baamba-i aa ku, ba fōŋgūɔ baa sire. ⁵³ Yesuŋ juɔ sire, baa hel ba cīncuɔŋa-na a suur *Yerusalemu-i-na. Baŋ suurii, nuɔmba bɔi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba maŋ taa ba niya Yesu-i baa ba yuntieŋo-i, baŋ juɔ da hīɛma sagalaaya a naara mamaŋ taa ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piie wuɔ: «Naacolŋ daayo waa Diilon-Bieŋo kelkel!»

† 27:46 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 22.2

⁵⁵ Caamba bɔi waa yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne. Ba yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba kãyã-yuɔ. ⁵⁶ Maari man̄ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u duoŋo-i Sake ba nyu-i§ a naara Sebede ciɛŋo-i.

Yesu fuuremma-i

(*Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsãa 19.38-42*)

⁵⁷ Bãanɔŋ juɔ hir huɔŋgu man̄ nuɔ-i, weiŋo nan̄o jo. Ba taa ba bi-yo Yosɛfu; u taa u hel Arimate. Fuɔ bi waa Yesu huɔŋgu-na. ⁵⁸ Uŋ juɔ, wuɔ kã *Pilati wulaa ka cãrã kulon̄o-i. Pilati wuɔ hã-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosɛfu wuɔ kã ka har-o a fiɔya-yuɔ baa kompafeleŋga ⁶⁰ aa kã ka fuure-yuɔ fuɔ fɛɛŋ cĩncorreŋ. Wuɔ ciɛ ba hiŋ-de felemma; di waa tãmpɛlleŋ. Uŋ fuuriye-yuɔ, wuɔ bũmal tãmpɛkãŋkarre nande-i a suuye di nuŋgu-i aa ta. ⁶¹ Maari man̄ ta u hel Magidala-i-na wuɔ tĩena cĩncorre yaan̄ga-na baa u duoŋo-i hiere.

⁶² Yesuŋ kuu yiŋgu man̄ nuɔ-i*, *Yuifubaa-ba taa ba tigiin ba *yitĩenangu-i yiŋgu fan̄gu'i nuɔ-i. Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba kũɔl ba-naa kã Pilati wulaa baa *Farisĩɛbaa-ba-i. ⁶³ Baŋ kãa ka hi, baa cira: «Yuntie, coikartien̄ daayo naa cira wuɔ da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yon̄ hĩema-na aa siɛliŋ-yiŋgu-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i ciɛ i tie jo ŋ wulaa yiɛ ŋ hã-ye nuɔmba ba ka ta ba niya u cĩncorre-i yin̄ daani-i ni siɛi-i-na, ni ma'i sĩ u *hãalãbiemba gbãa kã ka hiel-o ka fuo-yo aa tãal nuɔmba-i wuɔ u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balan̄ yan̄ kulon̄ uŋ ciɛ maman̄.»

⁶⁵ Pilati wuɔ cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Nan̄ taaran̄ ba ka niya-diɛ dumaa, kãan̄ baa-ba ba ka niya-diɛ.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nuɔ-i baa sorosibaa-ba-i kã cĩncorre terien̄gu-na. Baŋ kãa ka hi, baŋ ŋa naa bũmal tãmpɛlle man̄ suuye cĩncorre nuŋgu-i, baa tiɛla-diɛ aa ce sorosibaa-ba tĩena ta ba niya-diɛ.

28

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(*Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsãa 20.1-2*)

¹ *Yitĩenanguŋ juɔ cor, ku cuo kaala waa jumaansi. Maari man̄ taa u hel Magidala-i-na, baa u duoŋo-i, baa naar sire ta ba kã da ba ka ne cĩncorre-i. ² Ba'a ba ne da hĩema sagalaaya hɔduɔŋgu baa fõŋgũɔ! Itien̄o *dɔrɔpɔuɔrbilon̄o nan̄o hiire jo ji bũmal tãmpɛlle-i halan̄-de aa bel nyugũŋ tĩena di dɔrɔ. ³ U taa u caa ŋaa diilon̄ duɔ nyiesiŋ uŋ caa dumaa, aa u jon̄gorbaa-ba pusũŋ ŋaa ceikoŋo. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba man̄ taa ba niya cĩncorre-i fuɔ ba kũɔma ta ma nyɛŋ; baa galla ŋaa bikuomba. ⁵ Dɔrɔpɔuɔrbilon̄o wuɔ tuɔ piiye baa caan̄ daaba-i wuɔ: «Baa na yan̄ korma da-na. Mi suyaa miɛ baŋ gbuu Yesu man̄ *daan̄gu-na ko-yo, na taara u yaa-i. ⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel ŋaa uŋ ŋa naa wan̄-ma baa-na dumaa. Juɔŋ na ji da, ba ŋa naa galla-yuɔ terien̄gu man̄ nuɔ-i ku yaa daaku. ⁷ Biriin̄ na kũŋ donduo na ka tũnu u *hãalãbiemba-i wuɔ u siire hel kuomba hɔlma-na. U taa duɔ ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuɔŋ-nu'i. Ma yaa waa mi da mi wan̄-ma baa-na.»

⁸ Caan̄ daaba saa tiraa yiɛra, baa pãŋ gũunu ta ba gbar ba kũŋ da ba ka wan̄ baŋ kaa da maman̄ baa hãalãbiemba-i. Korma'i daama, hɔfɛlle-i daade. ⁹ Ba'a ba ne da hai moloŋo-i juɔŋ daayo-i ba yaan̄ga-na? Yesu fuɔ fɛɛ yaa-i. Wuɔ cira: «Mi jaalaa-na!» Baa piɛ kã ka dũuna u yaan̄ga-na aa pũrã u gbeini-i. ¹⁰ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na yan̄ korma da-na. Kãan̄ na ka wan̄ baa mi baamba-i wuɔ ba ka da-mi Galile-i-na.»

§ 27:56 Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãan̄ girɛkimma-na wuɔ: Sake baa Yosɛfu ba nyu. * 27:62 Yesuŋ kuu yiŋgu man̄ nuɔ-i ku waa jumayiŋgu.

¹¹ Caan daabaŋ curaa ta ba kũŋ, sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cĩncorre-i, banamba sire kã nellen-huonŋa-na ka tũnu *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa mamaŋ curaa hiere. ¹² Diilojigãntaamba yuntaamba tigiin ba-naa baa nelle bĩncuamba-i a waŋ ma saa, aa naa hã sorosibaa-ba-i gbeibuɔ ¹³ aa gbɛ-ba wuɔ: «Wuɔraayaŋ na waŋ baa nuamba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔfũŋ isuonŋu-na, u hãalãbiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huonŋu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fiɛ nu-ma, i ka suɔ inŋ ka waŋ mamaŋ baa-yo u baa gãŋ baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba hũu gbeinŋa-i dii ba jufanninŋ aa bi wuɔra ce baŋ'a ba ce kumaŋ. A ji hi baa nyunŋo, da ŋ cor terienŋu terienŋu, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunni-na ba ta ba waŋ-ma.

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i

(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Nsãa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)

¹⁶ Yibienŋa faŋa-na, *hãalãbienŋ cĩncieluo u diei maŋ tiyãa, baa sire kã Yesuŋ ŋa na'a ba ta ba jã ba-naa tãnuŋgu maŋ nuɔ-i dii *Galile-i-na. ¹⁷ Baŋ ka'a ba ne da-yo, baa dũuna hiere. Banaŋ hɔmmu saa hũu-ma. ¹⁸ Yesu wuɔ piɛ ba caaŋ-nu aa naa cira: «Diilonŋo hãa-mi dɔrfɔŋgũɔ-i baa hĩɛmaŋ-wuonŋo-i hiere. ¹⁹ Terienŋu faŋgu-na, kãaŋ nilɛinŋa-na hiere na ka gbãŋ baa nuamba cu mi huonŋ-nu. Umanŋ duɔ hũu-ma, na *batisenŋ-yo Tuonŋo-i baa u Biɛŋo-i a naara u *Yalle yerre-na. ²⁰ Miŋ ciɛra na ta na ce mamaŋ hiere, na bi hãalã-bei ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Niɛŋ, mi ka waa baa-na yinni maŋ jonŋ a ji hi miwaaŋo tĩmma.»

Marken nyɛgãan Yesu maama man Nelmuoyamma

Marke nyɛgãan u sebɛ-i a vii *nieraamba baa-yo, u saa nyɛgɛn-yo hã *Yuifubaa. Sebɛ domma-na, u waan-ma wuɔ Yesu-i Diilon-Bieno. Nga wuɔ Yesu saa tuɔ taara nuɔmba gbãana suɔ u sinni-i a ce u taa u hinu u bɪ u fɛɛɛ «*Molon-Bieno». U juɔ ku yaa aa sire, ku suɔ kaala dɛi wuɔ Diilon-Bieno.

*Nsãa-Batisin tigiin nuɔmba-i dumaa hã Yesu-i, Marke duɔn u sebɛ-i baa ma yaa-i, aa suonu-mɛi baa Yesu batisemman-kũngu-i, ka cor baa *Sitãnin taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hɛkuraangu-na. Un hilaa mafamma-na, u wan-ma kaala-mɛi wuɔ bɪnkũngu sa yii baa Yesu-i: Duɔ bɪ uman wuɔ u nyaanu-yuɔ kutieno siɛ gbãa yagar; duɔ cira jɛinɔ man sire, u bi sire; duɔ donya *jina man u bi ta; duɔ pir ãmbabalma man, ma bi halan (sap. 1.1–8.30). Yesun gbuɔya u *hãalãbiemba-i baa u kuliin-maama-i kusuɔn-nu, u nungu hii-ma (sap. 8.31–10.52).

U piraan u sebɛ-i baa Yesu kuliin-maama yaa-i. U suurma-i *Yerusalemu-i-na, nuɔn ban jãarã-yuɔ fafamma dumaa, Yuifu ba yuntaamban bigãan-yo dumaa, ban gbuu-yo *daangu-na dumaa ko-yo, aa Diilon un siire-yuɔ dumaa, u nungu hii-ma hiere (sap. 11–16).

*Nsãa un tigiin Yesu jomma-i dumaa
(Matie 3.1-12; Like 3.1-18; Nsãa 1.19-28)*

¹ Yesu *Kirsã *Neldɔdɔlma duɔn bande yaa nuɔ-i. U yaa Diilon-Bieno-i.

² Ma duɔn nãa man bi nyɛgãan dumaa *Isayi* sebɛ-i-na wuɔ: «Diilonɔ ciɛra: *«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ ta n yaan-na ka cãa n hũmelle-i.†*

³ U ka kã ka tuɔ hohuola baa nuɔmba-i *hɛkuraangu-na wuɔ: «Migãan Itieno hũmienã-i. Cãan-yan na viinu-yɛi.»‡»

⁴ Pɔpuɔrbilonɔ fanɔ yaa juɔ jo Nsãa-i, a ji kã ka waa hɛkuraangu-na tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanan na cilɔbabalanɔ-i aa na jo na ji *batisen, ku yaa Diilonɔ ka hur na ãmbabalma-i.» ⁵ Yudetaamba-i hiere ka hel baa Yerusalemutaamba-i ba taa ba kã u wulaa ba kã ba wan ba cãlmuɔ-i baa-yo aa u tuɔ batisen-ba *Yurdɛ nuoraangu-na.

⁶ Nsãan taa u dii jonɔruo man, baa sũ-yo baa nyɔgɔmɛkuɔsinni, aa tuɔ pɛyɛ u nɛgelle-i baa cãanun-kpãnkpaangu. U taa u wuɔ dũngbermba, baa sɔllu. ⁷ U taa u piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Molo ka jo mi huonɔn-na. Kutieno fɔngũ jɛnya mɛi wuonɔ-i, mɛi saa piɛra u natãangu-i. ⁸ Muɔmi batisen-na baa hũmma yon, nga fuɔ duɔ jo, u ka batisen-na baa *Diilon-Yalle.»

*Yesu batisemma-i
(Matie 3.13–4.11; Like 3.21-22; 4.1-13)*

⁹ Nsãa un waa *Yurdɛ-i-na tuɔ *batisen nuɔmba-i, Yesu wuɔ hel Nasarɛti-i-na, dii *Galile mara-i-na a kã u wulaa u ka batisen-yo. ¹⁰ Un baatisen aa u tuɔ hel hũmma-na, wuɔ u ne da dɔrɔ puurii aa *Diilon-Yalle hel konhurun tɛmma jo ji diire-yuɔ. ¹¹ Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Bieno yaa nuɔnɔ-i, n maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ; nuɔnɛi fiɛn mi huɔnga-i.»

* 1:2 Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilonpɔpuɔrbilonɔ. † 1:2 Malaki (Malachie) 3.1 ‡ 1:3 Isayi (Ésaie) 40.3

¹² Diilonɔ-Yalle pãŋ ce Yesu ta kã *hĩekuraŋ-nu. ¹³ Uŋ kãa, *Sitãni wuɔ ka tuɔ tãal-o duɔ guɔl u gbeini-i. U cie yinni komuɔŋa hãi bĩmbaamba hɔlma-na. *Dɔrpɔpuɔrbiemba taa ba kãyã-yuɔ.

Yesu bĩɛ nuɔmba naa cu u huonɔ-nu

(Matie 4.12-22; Like 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Huonɔngu nanɔgu juɔ hi, baa bel Nsãa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ sire kã *Galile-i-na ka tuɔ wanɔ *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. ¹⁵ U taa u piiye wuɔ: «Ku hii, *Diilonɔ-bãanɔ piyaa. Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i aa na sie Neldɔdɔlma-i.»

¹⁶ Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ ji bella Galile dalanga nunɔgu-i tuɔ wuɔ u kã, a ka da gbosobaa-ba namba nanɔ juonɔ; nelieŋo baa u hãanɔ. Ba bĩ mɔlɔŋo-i Simɔ aa bĩ hãanɔ-i Andere. ¹⁷ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Juonɔ i ta, mi ka ce-na nelbilien-gbosobaa namaa.» ¹⁸ Baa bi pãŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu u huonɔ-nu. ¹⁹ Ba'a ba kã yaanɔga-na, a da naacolɔŋo nanɔ-i ba bĩ-yo Sebede, u tĩɛnaana baa u bɛpuɔmba hãi beŋo nanɔ-na ta ba migãanɔ ba jɔnaamba. Ba bĩ bɛpolɔŋo-i Sake, aa bĩ hãanɔ-i Nsãa. ²⁰ Yesu wuɔ bĩ-ba. Baa yanɔ tuonɔ-i beŋo-na baa maacembiemba waa, aa sire cu u huonɔ-nu.

Yesu duɔnya jĩna nanɔ

(Like 4.31-37)

²¹ Ku huonɔgu-na, Yesubaa-ba ji kã Kafarnamu. *Yitĩɛnanɔgunɔ juɔ hi, Yesu wuɔ kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i u pigãanɔ nuɔmba-i. ²² U taa u piiye baa bibɛsĩnni u yanɔ *ãnjĩnamma pigãataamba-i; a ce dumaaŋo-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ²³ Naacolɔŋo nanɔ waa ba hɔlma-na, *jĩna waa u yunɔgu-na. Wuɔ kaasĩŋ wuɔ: ²⁴ «Nasaretitaanɔ Yesu, i cie-ni nie? N juɔ da ŋ ji kɔsuonɔ-ye wuɔ bige-i cie? Mi suɔ-ni; Diilonɔ-nolɔŋo yaa nuonɔ-i.»

²⁵ Yesu wuɔ nuola-yuɔ wuɔ: «Suuye ŋ nunɔgu-i aa ŋ cor hel naacolɔŋo-na.» ²⁶ Jĩna wuɔ gbuu sagalla naacolɔŋo-i aa naa kaasĩŋ da gbagaga aa suɔ hel-yuɔ. ²⁷ Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbɛɛɛ, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i dumandɛ-i? Naacolɔŋ daayo hii dɛ! Anfɛleŋo-i daayo-i. Halle baa jĩnabaa-ba-i hiere ba nu u nunɔgu-i.» ²⁸ Kunɔ cie dumaaŋo-na, Yesu yer die pãŋ gbuo *Galile-i hiere.

Yesu siire jaamba bɔi

(Matie 8.14-17; Like 4.38-41)

²⁹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ hel *Diilonelhãalãdũŋgu-na, fuɔ baa Sake baa Nsãa, a kã Simɔ baŠ dumellenɔ. ³⁰ Simɔ cura saa waa hĩnni; u kũɔma naa gbuu huol da pãmpãmpãŋ, u galla. Ba himma-i, baa tũnu Yesu-i wuɔ cieŋ daayo si dii hĩnni. ³¹ Yesu wuɔ kã ka bel u nanɔ-na u sire; terduonɔgu fanɔgu-na, fafal muɔ pãŋ da-yuɔ. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersĩnni-i.

³² Bãanɔgunɔ juɔ suur huonɔgu manɔ nuɔ-i, nuɔmba kã baa jaamba-i baa jĩna ba nuɔmba-i hiere Yesu wulaa. ³³ Nuɔmba-i hiere nelle-na baa hel kã ka yu dumelle yaanɔga-i. ³⁴ Yesu wuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na, aa bi donya *jĩnabaa bɔi hiel-ba nuɔmba-na. Jĩnabaa-ba taa ba suɔ Yesu-i, a ce dumaaŋo-na u saa tuɔ yanɔ ba ta ba da ba piiye.

Yesu wuɔra Galile-i-na u wanɔ Diilonɔ-nelma-i

(Like 4.42-44)

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ naar sire cicãnjãale-na kã hĩɛŋ-nu ka tuɔ cãrã Diilonɔ-i. ³⁶ Simɔ-i baa u nabentaambaŋ juɔ sire naa-yo, baa hel ta ba taara-yuɔ. ³⁷ Baŋ kaa da-yo, baa cira: «Itie, nuɔmba-i hiere ba taara-nie.»

§ 1:29 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãan girekimma-na wuɔ: Ba kãa Simɔ baa Andere ba dumellenɔ.

³⁸ Yesu gbɛ-ba wuɔ: «Yaan i ta i halan bande-i-na mi bi ka wan Diilon-nelma-nileina man dii katanni-na; mi jomman-yungu yaa kufangu-i.» ³⁹ Ba taa ku'i nuɔ-i a wuɔra gbuo *Galile *Diilonelhhaaladunni-i hiere u tuɔ wan Diilon-nelma-i aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na.

Yesu siire wontorŋo nanjo
(*Matie 8.1-4; Like 5.12-16*)

⁴⁰ Yiingu nanŋu-na, *wontorŋo nanjo kaa ka duuna Yesu caanŋu-na aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-mie, ku sie yar-ni.» ⁴¹ U hujarre gbuu bel Yesu-i. Wuɔ haa u nanŋa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta-nie.» ⁴² Naacolŋo jarma pan ta-yuɔ terduŋgu fanŋu-na. ⁴³ Yesu wuɔ ha-yo humelle-i aa naa wan-ma kuola-mei baa-yo wuɔ: ⁴⁴ «Baa tunu nelienjo baa-ma de! Yan aa ŋ ka *Diilojigantienjo wulaa u ka ne-ni, aa ŋ pa niikonni man dii pamma ŋ ha-yo u migaan ŋ yun-maama-i naa *Moisin nyegaan-ma dumaa*, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-nie.» ⁴⁵ Naacolŋo taa ku yaa nuɔ-i, u saa ka gbaa finan, wuɔ wuɔra wan-ma baa nuɔmba-i hiere. A ce dumaanjo-na, Yesu wuɔ ka ka tiena u den dii hien-nu u sa sie suur nileina-na. Un fie ce mafamma-i, nuɔmba ta ba hel terni-na hiere ba ka u wulaa.

2

Yesu siire murgu nanjo
(*Matie 9.1-8; Like 5.17-26*)

¹ Yesu siire *wontorŋo daayo-i, ku saa da yinni wuɔ bir ka Kafarnamu-i-na. Nuɔmban juɔ nu-ma wuɔ u juɔ, ² baa ka ka suur yu un waa dunŋu man nuɔ-i ka hel baa gonguŋu-i hiere, halle gboluon-munjinnammu saa waa. Yesu wuɔ don tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba. ³ Ba ju'a ba ne da nuɔmba naa tuyaa murgu nanjo-i ta ba jo baa-yo Yesu wulaa. ⁴ Ban juɔ ji da nuɔmba yuu dunŋu-i dumaanjo-na, ba saa da munsuurmu. Baa nyugun dunŋu dorɔ-i-na, a ne Yesu waa holma man nuɔ-i aa kaasŋ dunŋu-i a dii jienjo-i baa u kuugallanŋu-i hiere. ⁵ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nanŋa-i yuɔ cor. Wuɔ gbɛ ba jienjo-i wuɔ: «Mi jle, ŋ ambabalma hurii hiere.» ⁶ *Anjinamma pigataamba namba waa tiena terienŋu-na. Ba nuɔ mafamma-i ce nie? Baa don ta ba joguŋ wuɔ: ⁷ «Bige-i cie naacolŋo daayo tuɔ tuora Diilonjo-i tuoran daama temma-i? Da ma hel Diilonjo-na, hai gbaa hur u nanolŋ ambabalma?» ⁸ Yesu wuɔ pan suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na joguŋ nel daama temma-i na hammu-na? ⁹ A hur u ambabalma-i, baa a ce u sire bie u kuugallanŋu-i tuɔ wuɔ-i, ma hai-i-na, namaa daa hama-i ce feu yan? ¹⁰ Nga mi ka sire naacolŋo daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonjo haa *Molon-Bienjo-i ku fonguɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba ambabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu daayo-i wuɔ: ¹¹ «Sire ŋ bie ŋ kuugallanŋu-i ŋ kun, muomei wan-ma dumaa.» ¹² Naacolŋo wuɔ bi pan sire nuɔmba yufelle-na a bie u kuugallanŋu-i ta tuɔ kun. Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gberɛ, baa ta ba gbelen Diilonjo-i aa ta ba piye wuɔ: «In huɔn, i saa da nel daama temma dede.»

Yesu bie Levi
(*Matie 9.9-13; Like 5.27-32*)

¹³ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji bir ka *Galile dalanŋa-na. Nuɔmba kuɔl ba-naa ka u wulaa. Wuɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigaan-ba. ¹⁴ Wuɔ u cor a da Alfe bienjo man *nampohutienjo-i, u tienaana u maacemman-dunŋu-na. Ba taa ba bi-yo Levi. Yesu wuɔ cira: «Levi, sire i ta!» Levi wuɔ bi sire cu u huon-nu.

* 1:44 Nien Buolman-sɛbɛ-i-na (Lévitique) 14.2-32.

¹⁵ Nuɔmba bɔi taa ba nyaanu Yesu-i. Yiingu nanɔu-na, wuɔ ji kã Levi wulaa ba ka ta ba wuo niwuoni baa u *hãalãbiemba-i. Nampohũutaamba waa bɔi a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹⁶ *Anjinamma pigãataamba man waa *Farisiebbaa-ba-i, ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piiye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienɔ tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?» ¹⁷ Yesu wuɔ nu ban piiyen; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da ɲ waa hinni, ɲ ka ce bige-i perruntien terien-nu? Mi saa jo nelfafaan maa-na, ɲga mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

Kuucɔlaanɔu saa saaya ku guɔl baa kuufɛliɛnɔu-i
(*Matie 9.14-17; Like 5.33-39*)

¹⁸ Yiingu nanɔu-na, *Nsãa-Batisei *hãalãbiemba-i baa *Farisiebbaa-ba naa dii sũngu. Baa jo ji yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ Nsãa hãalãbiemba-i baa Farisiebbaa-ba ta ba dii sũngu aa nan hãalãbiemba sa dii?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa daa dɔrbiɛnɔ jɛnaamba gbãa dii sũngu a ne da dɔrbiɛnɔ dii ba hɔlma-na wei? Na suyaa wuɔ ma siɛ gbãa ce! ²⁰ Nga yiingu dii baa yiingu, ba ka bel dɔrbiɛnɔ-i ta baa-yo. Kufanɔu yiingu'i nuɔ-i ban ka dii sũngu-i.» ²¹ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafɛnɔga a nar jonɔrcɔlɔnɔ. Da ɲ ce-ma, kompafɛnɔga ka taalnu jonɔrcɔlɔnɔ-i naara. ²² Aa ba sa bi dii duvɛnfɛnɔ-i cirkpɔcɔlɔn-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpɔcɔlɔn ka muonu aa duvɛnɔ tiraa kũna. Duvɛnfɛnɔ gbɛ baa cirkpɔfɛlaamba.»

Yitienanɔu maama-i
(*Matie 12.1-8; Like 6.1-5*)

²³ *Yitienanɔu nanɔu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. U *hãalãbiemba ta ba kar bile-i ba wuo ba kã. ²⁴ *Farisiebbaa-ba ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ɲ hãalãbiemba ta ba ce kuman saa saaya cemma yitienanɔu-na?»

²⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kuman, ma sɪ na kalaan-ku Diilon-nelma-na kɛ?» ²⁶ U suurii Diilon-dũngu-na Abiyataan waa *Diiløjigãntaamba yuntienɔ-i huɔnɔu man nuɔ-i, a biɛ Diilon-buruo-i wuo-yo. A ne da a saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, baman si dii *Diiløjigãntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo fanɔ-i. Nga Davidi suurii biɛ-yo wuo, aa bi hã u nuɔmba wuo.»

²⁷ Uɲ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Ku saa ce ɲaa Diilonɔ hielaa nelbilonɔ-i a hã yitienanɔu de! Nga u hielaa yitienanɔu yaa hã nelbilonɔ. ²⁸ A ce dumaanɔ-na, *Molon-Bienɔ yaa yitienanɔu tienɔ-i.»

3

Yesu siire nagãduɔla nanɔ
(*Matie 12.9-14; Like 6.6-11*)

¹ Ku huɔnɔu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Diilonelhãalãdũngu-na. Naacolɔn nanɔ waa ba hɔlma-na u nanɔa naa minan. ² *Farisiebbaa-ba tiena ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire naacolɔn daayo-i *yitienanɔu-na ba ka da ãntãalãmma haa-yuɔ. ³ Yesu wuɔ gbɛ naacolɔnɔ-i wuɔ: «Sire ɲ ji yiera nuɔmba yaanɔga-na.» Naacolɔn wuɔ sire kã ka yiera. ⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, bige-i faa cemma yitienanɔu-na? Anfamma'i faa cemma waa ãmbabalma? Da ɲ da molo yii duɔ ku, ku saaya ɲ kor kutienɔ-i waa ku saaya ɲ yan u ku?» Ba saa sen sũnunɔu yuɔ. ⁵ Ba hɔdor die du Yesu huɔnɔu-i, wuɔ wuɔra ne ba yammu-i aa naa gbɛ naacolɔnɔ-i wuɔ: «Fara ɲ nanɔa-i.» Naacolɔn wuɔ bi fara u

* 2:25 Niɛn Samiɛl sebediɛlanɔ-na (1 Samuel) 21.2-7.

nan̄ga-i, kaa bir ka temma-i. ⁶ Farisēbaa-ba p̄aŋ hel ka ta ba da ba-naa baa *Erōdi baamba-i Yesu komman̄-kūŋgu-na.

Nūmba kūlāa ba-naa jo Yesu wulaa

⁷ Ku huon̄gu-na, Yesu wūo ji ta baa u *hāalābiemba-i a kā Galile dalan̄ga-na. Nūmba kūl ba-naa cu ba huon̄-nu. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, ⁸ banamba *Yerusalēmu, banamba Idume, banamba karnu *Yurdē-i jo, banamba hel nilēiŋa maŋ Tiir baa Sidō-i a kōtōnni-na. Baa nūo Yesu maama-i ku'i ciē ba kūl ba-naa ta ba jo u wulaa dumaan̄o-na. ⁹ Baŋ jūo ji yu-yūo dumaan̄o-na, wūo waŋ baa u hāalābiemba-i wūo ba ne beŋo naŋo hā-yo, jaamba baa ji tiis̄iŋ-yo nanna. ¹⁰ U taa u sire-bei bōmbōŋ a ce ba ta ba nii-yūo hiere da ba yiēya-yūo. ¹¹ *Jinabaa-baŋ waa bamaŋ nūo-i, da ba da Yesu-i ba kā ka dūuna u yaan̄ga-na aa piie da gbagaga wūo: «Diilon̄-Bieŋo yaa nūoŋo-i kelkel!» ¹² Da ba waŋ mafamma-i, Yesu siēl u yufien̄a-i a waŋ baa-ba wūo ba baa waŋ u s̄inni-i baa molo.

Yesu fiēlaa p̄apūrbiemba (Matie 10.1-4; Like 6.12-16)

¹³ Ku huon̄gu-na, Yesu wūo kā ka nyugūŋ t̄anun̄gu nan̄gu-na aa naa b̄i u yufellen̄-nūmba kā u wulaa. ¹⁴ Baŋ k̄aa, wūo hiel nūmba c̄incieluo ba h̄ai bei a ce-ba u *p̄apūrbiemba. U hielaa-ba ba da ba waa u caan̄-nu u tūo pūr-ba baa *Neldōdōlma-i ¹⁵ aa dūo h̄a-ba himma ba ta ba donya *jinabaa-ba-i nūmba-na.

¹⁶ Uŋ hielaa nūmba c̄incieluo ba h̄ai maŋ, ba yiēiŋa yaa daaya: Simō, Yesu taa u b̄i Simō faŋo-i Pier, ¹⁷ baa Sebede b̄emba-i ba h̄ai-i-na Sake-i a naara Ns̄aa-i, Yesu taa u b̄i-ba wūo «Buwanerjesi», ku yun̄gu yaa diilon̄-naarman̄-b̄emba, ¹⁸ baa Andere, baa Filipu, baa Batelemi, baa Matie, baa Toma, baa Alfe bieŋo-i Sake, baa Tade, baa Simō maŋ taa u kuye u nelle maama-i ¹⁹ a naara *Yuda-Isikaro maŋ jūo hel Yesu huon̄gu-na.

Yesu hilaa baa u himma-i hie? (Matie 12.22-32; Like 11.14-23; 12.10)

²⁰ Ku huon̄gu-na, Yesu wūo ta kūŋ baa u *hāalābiemba-i. Baŋ kaa hi, nūmba tiraa kā ka yu-bei a ce halle ba sa da ba f̄ere wūo niuwuoni-i. ²¹ U nyu-i baa u h̄ambaŋ nūo mafamma-i, baa ta ba piie wūo u yun̄gu si dii; aa sire wūo ba ka bel-o kūŋ baa-yo.

²² A ne da *an̄jinamma pigāataamba namba naa hel *Yerusalēmu-i-na jo. Bafaŋ baa ta ba piie wūo: «*Jina ba yuntien̄o-i *Belsebul* yaa dii u yun̄gu-na. U yaa h̄aa-yo himma-i u tūo gb̄a u donya jinabaa-ba-i nūmba-na.» ²³ Baŋ piien̄ dumaan̄o-na, Yesu wūo b̄i ba jo ji tūo piie baa-ba wūo†: «Namaa daa *Sitāni siē tūo donya fūo f̄ereŋ-baamba-i wei? ²⁴ Nelle maŋ di nūmba bigāan̄ ba-naa, yiin̄gu dii baa yiin̄gu, nelle fande ka muonu. ²⁵ Aa da na bi da dumelle maŋ di nūmba sa dōl ba-naa, yiin̄gu dii baa yiin̄gu dumelle fande ka muonu. ²⁶ Sitāni dūo bir tūo ḡaŋ baa fūo f̄ereŋ-baamba-i, da ba ḡaŋ b̄oro hiere, u f̄on̄gūo ce niē aa c̄o u wulaa? ²⁷ Hai moloŋo-i gb̄aa suur u nabien̄ dūŋgu-na a biera u b̄imb̄inni-i hel baa-ni aa u nabien̄o yan̄-yo dumaa? Nga kutien̄ dūo bel u nabien̄o-i vaa-yo igēna, u gb̄aa suur biera u b̄imb̄inni-i hiere ta baa-ni.»

²⁸ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, wūo gb̄ē-ba wūo: «Yaan̄ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nelbiliban̄ ciē āmbabalma maŋ cor hiere, halle baa baŋ waŋ āndaparni maŋ ba h̄a Diilon̄o-i, Diilon̄o gb̄aa ce jande bei aa yan̄ ma t̄i. ²⁹ Nga uman̄ dūo tuora *Diilon̄-Yalle-i, kutien̄o cālāa b̄oi cor; jande siē gb̄aa ce-yūo.»

* 3:22 *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul. † 3:23 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāan̄ gir̄kimma-na wūo... ba jo ji tūo nan̄ gb̄an̄eŋ daani-i baa-ba wūo...

³⁰ Ban̄ taa ba piiye wuɔ jina dii Yesu yun̄gu-na, ku'i ciɛ u tuɔ wan̄ mafamma-i baa-ba.

*Yesu nyu-i baa u h̄amba k̄aa u wulaa
(Matie 12.46-50; Like 8.19-21)*

³¹ Ku huon̄gu-na, Yesu nyu-i baa u h̄amba jo u wulaa dii un̄ waa kusuon̄-nu a ji yiɛra fuoren̄ aa puor̄ wuɔ ba b̄i-yo h̄a-ba. ³² Nuɔmba waa b̄oi t̄ɛna c̄il̄ā Yesu-i. Ba jo ji gb̄ɛ-yo wuɔ: «Itie, ŋ nyu-i baa ŋ h̄amba-i [a naara ŋ t̄uɔbaa-ba] dii yiɛra fuore-na ta ba cie-ni.»

³³ Yesu wuɔ cira: «Na suɔ mi nyu-i baa mi h̄amba-i wei?» ³⁴ Aa wuɔra ne nuɔmba yammu-i aa cira: «Mi nyu-i baa mi h̄amba yaa mi yaan̄ga-na daaba-i. ³⁵ Na saa da, baman̄ ciɛŋ Diilon̄o huon̄ga-i, ba yaa mi h̄amba-i, ba yaa mi t̄uɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

4

*Nuɔmban̄ bel Diilon̄-nelma-i dumaa
(Matie 13.1-23; Like 8.4-15)*

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ ji bir k̄a Galile dalan̄ga-na ka tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i. Nuɔmba k̄uɔl ba-naa k̄a u wulaa. Wuɔ bel nyugun̄ t̄ɛna beŋo nan̄o-na dii h̄umma-na aa nuɔmba waa yiɛra nun̄gu-na. ² U piiye nelma b̄oi baa-ba gb̄an̄ɛiniŋ. Un̄'a u don̄, u gb̄iɛ nuɔmba-i wuɔ: «Karaan̄ na t̄unni-i dei na nu: ³ Naacol̄o nan̄o k̄aa ka nan̄ f̄uma u suon̄gu-na. ⁴ F̄uma nan̄o k̄a ka diire h̄umellen̄-huon̄-na. Huriimba jo ji wuo-yo. ⁵ Unan̄o k̄a ka diire t̄amp̄ellen̄-terien̄-nu. H̄iɛma si dii b̄oi terien̄gu-na, a ce u pa yan̄ unan̄o-i. ⁶ Un̄ paa dumaan̄o-na, u kaas̄inni saa gb̄aa suur k̄a yaan̄-na. B̄aan̄gun̄ juɔ ta ku jo huon̄gu-na, u kuol hiere kp̄ɛmmu! ⁷ Unan̄o k̄a ka diire h̄ien̄-nu. H̄ien̄gu tu suuye-yuɔ a ce u saa gb̄aa dii belle. ⁸ Uman̄ diiriye suon̄-huon̄ga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unan̄o bien̄ komuon̄a baa c̄incielbaa, unan̄o bien̄ komuon̄a sa-a-siɛi, unan̄o bien̄ komuon̄a da-a-ndii.» ⁹ Un̄ waan̄ mafamma-i, u cira: «Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

¹⁰ Baman̄ taa ba nyaanu-yuɔ koko baa u *h̄aal̄abien̄ c̄incieluo ba h̄ai baamba-i, ban̄ juɔ waa ba kula-i baa-yo, baa ta ba piiye wuɔ ba saa suɔ u gb̄an̄ɛini yaan̄ga-i baa ni huon̄gu-i. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilon̄o ciɛ baa namaan̄o-i. U *nellentes̄inni maama man̄ fuyaa, u piḡaan̄ namaan̄o-i baa-ma, ŋga ma piiye baa banamba-i gb̄an̄ɛiniŋ,

*¹² a ce da ba ne-ma, ba siɛ da ma terien̄gu-i,
da ba nu-ma, ba siɛ suɔ ma yun̄gu-i.*

Kuɔ maa naa kaala ba wulaa, baa naa cu Diilon̄o huon̄-nu

*aa ban̄ c̄al̄aa-yo baa man̄ hiere, uu naa hiel-ma u huon̄ga-na.»**

¹³ Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «Nan̄'a na saa suɔ gb̄anal̄aan̄ daaku yun̄gu-i, na ka ce nie gb̄aa suɔ ninanni yunni-i? ¹⁴ F̄uma yaa Diilon̄-nelma-i. ¹⁵ Banan̄ h̄ommu dii ŋaa h̄umellen̄-huon̄ga, da ba nu Diilon̄-nelma-i ma sa cɔ; ba yan̄ *Sit̄ani jo ji hiel-ma aa yan̄-ba. ¹⁶ Banan̄ h̄ommu dii ŋaa t̄amp̄ellen̄-terien̄gu, da ba nu Diilon̄-nelma-i, ma p̄an̄ d̄alnu-b̄ei ba h̄uu-ma. ¹⁷ Ŋga ma siɛ gb̄aa nan̄ kaas̄inni. Weiŋ da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ji ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. ¹⁸ Banan̄ h̄ommu dii ŋaa h̄ien̄-terien̄gu; ¹⁹ da ba nu Diilon̄-nelma-i, ba yan̄ an̄joguɔma-i baa gbein̄-maama-i a naara ba kusun̄-maama jo ji suuye-m̄ei a ce dumaan̄o-na ma siɛ gb̄aa dii belle. ²⁰ A ne da banan̄ h̄ommu dii ŋaa munterfafammu; da ba nu Diilon̄-nelma-i, ba j̄ar̄a-m̄ei h̄uu-ma nammu h̄ai a wuɔ ma h̄umelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa.

* 4:12 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

Kufangu taamba yaa dii ŋaa fūma maŋ diyaa bien komuŋa baa cīncielbaa-ba-i, komuŋa sa-a-siei-i a naara komuŋa da-a-ndii-i.»

Fitīŋ-gbānalāaŋgu
(Like 8.16-18)

²¹ Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Namaanɔ-na, hai moloŋo-i duɔ celien fitīnuɔ-i u ce bīŋkūŋgu cure-yuɔ? Sisɔ u dii-yo muŋgallammun-tuolen? Ma sī da na celien-yo, na haa-yo dɔrɔ kɛ? ²² Na saa da, ku wɛima si dii maman sie ji hel, aa ku nelma si dii maman sie ji nu. ²³ Uman duɔ u ka nu, u nu!»

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Naŋ nuŋ nelma maŋ, taa na ne-ma torro. Niŋ fiŋ baa kekerienŋu maŋ ŋ hā banamba-i, ba ka fi baa ku yaa a bi hā nuŋo-i aa naara kuanŋgu kuɔ. ²⁵ Kuŋ yeŋ baa uman, ba ka hā-yo naara, aa uman kuu sī baa-yo, celle kūŋgu maŋ dii baa-yo, ba ka hūu-ku aa yaŋ-yo.»

Diilon-nellentesinni dii nie?
(Matie 13.31-32; Like 13.18-19)

²⁶ Yesu wuɔ tiraa cira: «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa nelienɔ baa u dīmma. U duu-ma, ²⁷ aa kā ka tuɔ ce u deŋ-maama. Dīmmaŋ paŋ dumaa baa maŋ vāa dumaa, u sa suɔ kuanŋgu kuɔ. ²⁸ Hiema yaa cien dīmma pa ma fɛɛ, aa ce ma vāa a ji dii biena. ²⁹ Da ma ji vāa hi karma-i, u jo ji kar-ma.»

³⁰ Aa tiraa cira: «I ka naŋ gbānalāaŋ haku-i a pigāaŋ Diilon-nellentesinnin yeŋ dumaa? I gbāa saa-ni baa bige-i? ³¹ I gbāa saa-ni baa mutardi-belle, di yaa yuraanu yaŋ. ³² Ŋga da ŋ duu-de, di sire pa a hiel negemmu a maar niifielu-i hiere, huriimba gbāa jo ji sɛ kamma muɔ.»

³³ Yesu naan gbāneŋ daani temma bɔi a pigāaŋ nuɔmba-i Diilon-nelma-i a saa baa ba nelnulle-i. ³⁴ Yesu saa tuɔ waŋ Diilon-nelma-i aa u saa dii gbānalāaŋgu hɔlma-na. Duɔ puur duɔ piye, gbānalāaŋgu, a puur duɔ piye, gbānalāaŋgu. Ŋga da ba ji waa ba kula-i baa u *hāalābiemba-i u suɔ firnu-nie hiere baa-ba.

Yesu yieraaya fafalmu
(Matie 8.23-27; Like 8.22-25)

³⁵ Bāaŋguŋ juɔ hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu wuɔ tīɛ dii beŋo-na aa gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Yaan i karnu i kā bombor damaalei!» ³⁶ U hāalābien baa yaŋ nuɔmba-i terienŋu faŋgu-na aa naa suur baa Yesu-i uŋ waa beŋo maŋ nuɔ-i a ta ba karnu ba kā. Benni nanni bi waa terienŋu-na, nuɔmba naŋ baa biɛ nifanni-i a cu ba huon-nu. ³⁷ Ba'a ba ne da fafalmu naŋ temma siire ta mu pe hūmma-i mu dii beŋo-na. Hoi huɔŋgu-i baa huɔŋgu-i beŋ wuɔ tuɔ yii duɔ yu. ³⁸ Yesu waa galla beŋo huon-yaŋga-na a kuo u yuŋgu-i yukuodaan-nu tuɔ duɔfūŋ. U hāalābiemba pīŋ-yo aa cira: «Hāalātie, i tie yii diɛ ku, aa naŋ waa galla ta ŋ duɔfūŋ ŋaa wɛima si dii.»

³⁹ Yesu wuɔ yiye sire nuola fafalmu-i aa waŋ baa hūmma-i wuɔ ma ciire. Terduɔŋgu faŋgu-na, nie kā ka ciire. ⁴⁰ Wuɔ gbɛ u hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i korda-kūŋgu fuɔ? Ku ce ŋaa na saa haa na naŋga-i Diilon-na wɛi?» ⁴¹ Ba kūɔ maa pāŋ ta ma nyɛŋ, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii nie aa duɔ nuola fafalmu-i baa hūmma-i ni kā ka ciire ni temma-i?»

5

Yesu duɔnya jīnabaa naacolŋo naŋo-na
(Matie 8.28-34; Like 8.26-39)

¹ Yesubaa-baŋ taa ba karnu dalanŋa-i ba kā bomborre maŋ nuɔ-i, ba bī nelle fande-i Geresā. ² Baŋ kaa hi huɔl, Yesu wuɔ u ne da naacolŋo naŋo hilaa

cincuɔŋa-na tuɔ jārā-yuɔ. Naacolŋo faŋo-i *jīna waa u yungu-na. ³ U taa u cɔ cincuɔŋa yaa nuɔ-i. Ku bibie saa waa uman gbāa bella-yuɔ u tīena terduɔŋu-na. Da ba fie vaa-yo baa jɔlgɔbaa u kar-ba. ⁴ Nuɔmba ciɛ u maama yar-ba. U waa da ba ce ba bel-o dii kɔllu u gbeini-na aa vaa u nammu-i baa jɔlgɔbaa wuɔ u baa kā terienɔ. Da ba vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa kara kɔllu-i hiel-du u gbeini-na aa sire ta. ⁵ U waa da ŋ saa da-yo cincuɔŋa-na, ŋ ka da-yo tānni-na. Bāŋgu-i baa isuɔŋgu-i uu dii tuɔ wuɔra u bīŋ yaa-i u kaasīŋ aa tuɔ ce tāmpīɛŋa-i u posol u fɛɛ.

⁶ Uŋ juɔ fara da Yesu-i, wuɔ gbar jo ji dūuna u yaanɔga-na ⁷ aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, Dɔrwuonɔ Biɛŋ nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi; ne Diilonɔ-i aa ŋ yan-mi.» ⁸ Yesu wuɔ nuolaaya jīna-i wuɔ u cor hel-yuɔ ku'i ciɛ wuɔ tuɔ piiye dumaanɔ-na. ⁹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bī-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «I ciinu, ba bī-mi Sālle.» ¹⁰ Aa gbuu tuɔ cārā Yesu-i wuɔ u ce jande aa u baa donya-bɛi hiel-ba nelle-na.

¹¹ A ne da pɛrsālle nande waa ta di wuora tānɔŋu-na. ¹² Jīnabaa baa gbɛ Yesu-i wuɔ: «Jande, ŋ sa yan i hel ka suur pɛrŋ daaba-na wɛi?» ¹³ Yesu wuɔ hā-ba hūmelle-i. Baa hel naacolŋo-na ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ daaba naa yu pɛrmba neifelle-i. Baa pāŋ ta ba gbar ba hiire ba kā ba suur dalanɔga-na ba kunu.

¹⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanɔ-na, baa pisāllā baa gbarunɔ; banamba kā nellen-huonɔga-na, banamba kā sonni-na ka tūnu nuɔmba-i. Nuɔmba hel da ba ji ne. ¹⁵ Baŋ juɔ ji hi da naacolŋ daayo diyaa bimbīnni tīena da welewele Yesu caanɔga-na, korma pāŋ ta ma da-ba. ¹⁶ Baman waa da man ciɛ dumaa hiere, baa suur ma yaanɔga-na wan-ma. ¹⁷ Nuon baa cārā Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienɔga-na. ¹⁸ Yesu wuɔ kā ka tuɔ nyugūŋ beŋo-na duɔ bir. Uŋ duɔnya jīnabaa-ba-i naacolŋo man nuɔ-i, wuɔ cārā-yuɔ wuɔ u yan u kā baa-yo. ¹⁹ Yesu wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Yan aa ŋ kūŋ ŋ ka tūnu ŋ baamba-i Itien ŋ ciɛ hujarre niɛ aa ce baa-ni dumaa.» ²⁰ Naacolŋ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra Dekapol-na u wan Yesuŋ ciɛ kuman yuɔ hiere. Uman duɔ nu nel daama-i, ma ce-yo gbɛɛ.

*Yesu yiɛraaya ciɛŋo nan tām̄ma aa sire bikulonɔ nanɔ
(Matie 9.18-26; Like 8.40-56)*

²¹ Yesubaa-ban birii karnu dalanɔga-i kā bomborre nande-na, nuɔmba kūɔl ba-naa kā u wulaa dii hūmma nunɔga-na. ²² *Diilonelhāalādūŋgu yuntienɔ nanɔ-i ba taa ba bī-yo Yarusi; wuɔ kā ka dūuna Yesu caanɔga-na ²³ aa naa cira: «Itie, mi bilonɔ ka ku mi wulaa, jande kā ŋ ka haa ŋ nammu-i yuɔ ŋ kor-o ŋ hā-mi.» ²⁴ Yesu wuɔ kā ba ta. Nuon baa sire hiere ta ba kā baa-ba. Ba nogol Yesu-i terni-na hiere dumaa.

²⁵ Ciɛŋo nanɔ waa ba hɔlma-na, u tām̄ma taa ma kūnna ku bien cincieluo baa a hāi waa belle fande-na. ²⁶ U ciɛ perrumbaa-ba-i ji gbɛ. U gbeina ji tī hiere aa ku migāan ta ku hor-yuɔ ku kā. Pɛrru bɔi mulāan-yo. ²⁷ Uŋ juɔ nu Yesu maama-i, wuɔ suur nuɔmba hɔlma-na a cor u huon-yanɔga ka yiɛya u jonɔgoruo-i. ²⁸ U taa u piiye u huon-na wuɔ: «Da mi gbāŋ hi u jonɔgoruo-i yiɛya-yuɔ yon, mi kuraa.» ²⁹ U tāŋ maa pāŋ yiɛra. Terduɔŋgu fanɔga-na, wuɔ pāŋ suɔ wuɔ fafalmu daa-yuɔ. ³⁰ Hɔduonɔga fanɔga-na, Yesu wuɔ suɔ wuɔ fōŋgūɔ nanɔ hilaa fuɔ-i-na. Wuɔ miɛl yuu nuɔmba-i wuɔ: «Hai molonɔ-i yiɛyaaya-miɛ?» ³¹ U *hāalābien baa cira: «Itie, nuɔmba yuu ta ba nogol-ni terni-na hiere ŋ bir ta ŋ yuu wuɔ: «Hai molonɔ-i yiɛyaaya-miɛ?»» ³² Yesu wuɔ yan-ba aa tuɔ wuɔra u nira nuɔmba-na uman yiɛyaaya-yuɔ. ³³ Ciɛŋ daa ŋ suyaa wuɔ fafalmu daa-yuɔ, kuɔ ce-yo kūɔnyelle. Wuɔ piɛ dūuna Yesu caanɔga-na aa naa wan ma

yaanga-i hiere baa-yo; u saa fuo ma diei. ³⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi bilo, niŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ, ŋ kuraa. Kã ŋ kã fiɛ; ŋ cɛraa ŋ ji nunu jarŋ daama-i.»

³⁵ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, nuɔŋ baa hel Diilonelhãalãdũngu yuntienɔ cĩngu-na ji ta ba piiye baa-yo wuɔ: «Baa yaŋ hãalãtienɔ muliɛŋ u fɛɛɛ, ŋ bilonɔ jarma yaraa-yo.» ³⁶ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ waŋ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Haa ŋ nanŋa-i miɛ yon.» ³⁷ Aa naa bir nuɔmba-i hiere aa yaŋ Piɛr, baa Sake a naara Sake hãaŋo-i Nsãa ba yaa cu u huon-nu yon.

³⁸ Baŋ kaa hi cĩngu-i, baa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba kaal hiere. ³⁹ Yesu wuɔ suur aa naa gbẽ-ba wuɔ: «Bige-i maacemma-i na wulaa dumaanɔ-i? Bilonɔ saa ku, u duɔfũŋ.» ⁴⁰ Baa bir yaŋ aa ta ba cãmuɔŋ-yo. Wuɔ ce ba hel hiere aa naa ce fuo baa bilonɔ bĩncuɔmba-i a naara u hãalãbiemba'i suur bilonɔŋ waa dũngu maŋ nuɔ-i.

⁴¹ Baŋ suurii, wuɔ bel bilonɔ naŋ-na aa naa cira: «Talita kumi.» Ku yunŋu yaa wuɔ: Bilo, sire, muɔmɛi waan-ma dumaa! ⁴² Terduɔŋgu fanŋu-na, bilon wuɔ pãŋ sire tuɔ wuɔ. Kuɔ ce-ba gbɛɛ. Bilon daa u waa baa bien cĩcieluo a hãi. ⁴³ Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa waŋ nel daama-i baa moloŋo. Aa naa cira ba hã bilonɔ-i bĩŋkũngu u wuɔ.

6

Nasarɛtitaamba cĩnaana Yesu-i (Matie 13.53-58; Like 4.16-30)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ sire terien daaku-na baa u *hãalãbiemba-i a kã ba nelle-na*. ² *Yitĩɛnanŋuŋ juɔ hi, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũngu-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i. U nelma taa ma ce nuɔmba-i gbɛɛɛ, a ne da ba saa waa dɛi baa yuliŋgu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Fuo hilaa baa nel daama-i hie? Fuo kaa da nelnul daade-i hie baa hiŋ daama-i? ³ Ma sɪ Maari bienɔ maŋ fãnaŋo-i, u yaa kɛ? Fuo hãaŋo naŋo yaa Sake-i, baa Yose-i, baa *Yuda-i a naara Simɔ-i. Halle u tũɔbaa-ba dii baa-ye tĩɛnamma-na.» Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na ba saa gbãa hũu Yesu nelma-i. ⁴ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Ba kãŋ *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i terni-na hiere; ŋga u nellen-baamba-i baa u dũŋ-baamba sa kãŋ-yo.» ⁵ Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na, Yesu saa gbãa ce gbɛɛ-wɛima terienŋu-na. Uŋ ciɛ kumaŋ, ku yaa ŋaa a haa u nammu-i jaamba namba-na a sire-bei ba jarma-na. ⁶ U nellen-baambaŋ'a ba saa hũu u nelma-i kuɔ ce-yo gbɛɛɛ.

Yesu puɔraa u hãalãbiemba-i (Matie 10.5-15; Like 9.1-6)

Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *hãalãbiemba-i tuɔ wuɔra nilɛiŋa maŋ Nasarɛti kɔtɔnni-na u waŋ Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i. ⁷ Yiŋgu nanŋu-na, wuɔ ji bɪ u hãalãbien cĩcieluo ba hãi baamba-i a puɔr-ba ba hã-ba-hãi aa hã-ba himma ba ta ba gbã ba donya *jĩnabaa-ba-i, ⁸ aa naa gboya-bei wuɔ ba tamma-na, molo baa biɛ bĩŋkũngu: Molo baa biɛ niiwuoni, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ gbeiŋa; kɛɛɛ ba biɛ gborni yon. ⁹ Wuɔ ba dii naatɛnni aa molo baa biɛ jonŋorbaa-ba hãi. ¹⁰ U taa u bi piiye wuɔ: «Da na har dumelle maŋ nuɔ-i, na tĩɛna dumelle fande-na fuo na tamma. ¹¹ Da ba ka cira ba sa taara ba da na yufelle terienŋu maŋ nuɔ-i, na pir na nallu-i na ta, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.»

¹² Hãalãbiemba taa ku yaa nuɔ-i ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i. ¹³ Ba bi hii donya jĩnabaa bɔi nuɔmba-na aa hure namma jaamba bɔi-na sire-bei ba jarma-na.

* **6:1** Ba nelle yaa Nasarɛti. Niɛŋ Like 4.16.

Nsāa-Batisiŋ kuu kuliŋgu maŋ
(*Matie 14.1-12; Like 9.7-9*)

¹⁴⁻¹⁵ Huoŋgu fangu-na, Yesu yer die wuɔra gbuo terni-i hiere. Banan ba'a *Nsāa-Batisi'i siire hel kuomba hɔlma-na jo, ku'i cie u hi hiŋ daama temma-i. Banan ba'a *Eli yaa siire jo. Banan ba'a yiinataan *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ-i juɔ. *Erɔdi wuɔ nu-ma. U yaa waa *Galile yungu-na. ¹⁶ Wuɔ cira: «Nsāa yaa-i! N siɛ suɔ wuɔ mi cie ba kar u yungu-i, ŋga u'i siire jo daayo.» ¹⁷ Ninsie ninsie, fuɔ fɛɛ yaa naa cie ba bel Nsāa-i dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo-i u mɔlɔ cieŋo'i waa aa wuɔ hūu-yo mɔlɔ wulaa dii-yo. Ba taa ba bɪ mɔlɔ-i Filipu.

¹⁸ Un hūyāa u mɔlɔ cieŋo-i, Nsāa wuɔ wan-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo sɪ. ¹⁹ Cieŋ wuɔ pāŋ cɔ Nsāa-i aa naa tuɔ taara-yuɔ baa komma. Ŋga ma saa naa waa ma gbāa ce. ²⁰ A haa hama-i nuɔ-i? Erɔdi taa u kɔalɔ Nsāa-i. Uu naa suɔ wuɔ nelviŋo aa tiraa suɔ wuɔ Diilon-ŋolɔ, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ siɛya-yuɔ. Nsāa nelma taa ma surnu-yuɔ ma cor. Ŋga u waa duɔ tuɔ piiye, Erɔdi holle pāŋ caar.

²¹ Erodiyadi maaman'a ma ka fa dumaanɔ-na, Erɔdi ji tuɔ ce u homman-yiŋgu ponsaŋgu aa bɪ u kuoyataamba-i, baa sorosi ba yuntaamba-i, baa Galile yuntaamba-i hiere. ²² Erodiyadi bilon wuɔ nyɛŋ nyɛmunɔgu nan temma, kuɔ gbuu dɔlnu Erɔdi-i baa baman waa hiere. Erɔdi wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i mi hā-ni baa-ku?» ²³ Aa naa cira: «Muɔ baa Diilonɔ, niŋ taaran kuman mi ka hā-ni baa-ku. Halle da ŋ fiɛ cira mi cal mi nelle-i sɔmma hāi, a hā-ni sɔmma diei, mi ka ce-ma.»

²⁴ Bilon wuɔ hel nuɔmba-na ka yuu nyuŋo-i. Nyuŋ wuɔ cira: «Kā ŋ ka cira ŋ taara Nsāa-Batisi yungu.» ²⁵ Bilonɔ gūunu baa gbarungu kā nellentienɔ wulaa ka cira: «Mi taara ŋ kar Nsāa-Batisi yungu-i dii-ku tasaan-na hā-mi fiɛfiɛ!» ²⁶ Nellentienɔ yaan kaa pāŋ bir ka den birma. Ŋga u ka ce-ma niɛ, u yaa pāa nunɔgu-i baa-yo nuɔmba-na. ²⁷ Wuɔ naa wuɔ bi pāŋ puɔr sorosiyienɔ nanɔ-i wuɔ u kā ka kar Nsāa-Batisi yungu-i ji hā-yo baa-ku. Sorosiyien wuɔ bi ta kā kasodungu-na ka kar Nsāa yungu-i ²⁸ a dii-ku tasaan-na jo baa-ku ji hā bilonɔ-i baa-ku. Bilon wuɔ hūu-ku ka hā nyuŋo-i baa-ku. ²⁹ Nsāa *hāalābiemban juɔ nu-ma wuɔ ba karaa ba yuntienɔ yungu-i, baa kā ka biɛ u bomborre-i ka fuure-die.

Yesu hāa nelpūŋgu nanɔgu wuo ye
(*Matie 14.13-21; Like 9.10-17; Nsāa 6.1-14*)

³⁰ Yesu *pɔpuɔrbiemban kaa bir jo, baa jo ji tūnu Yesu-i baa ban kaa ce maman hiere. ³¹ A ne da nuɔmba bɔi taa ba jo u wulaa, a ce halle fuɔ baa u *hāalābiemba-i ba sa da ba fɛɛ ba wuo niiwuoni-i yɛɛ. Yesu wuɔ gbɛ u hāalābiemba-i wuɔ: «Yaan i kā hiɛŋ-nu na ka fiisa cɛllɛ.» ³² Baa sire ku yaa nuɔ-i a biɛ beŋo-i ta ta ba kā.

³³ Ban taa dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi daa-ba aa suɔ ban kāŋ kusuŋ-nu. Baa hel terni-na hiere a gbar ta yaanga beɪ. ³⁴ Yesuŋ huɔlaa hūmma-na, wuɔ u ne da nelpūŋgu nan temma u yaanga-na; ba ne ŋaa tūlmba man tienɔ sɪ beɪ. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ pāŋ don tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba. U piiye baa-ba vaaya.

³⁵ Bāanɔŋ juɔ ta ku hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u hāalābiemba piɛ u caan-nu a wan baa-yo wuɔ: «Itie, ŋ suyaa wuɔ ii dii hiɛŋ-nu dɛ? Bāanɔŋ hir ku kā ³⁶ ŋ sa yan nuɔmba kā nileiŋa maŋ kɔtɔnni-na ka taara niiwuoni sāa wuo wei?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hā-ba niiwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «Itie, die fiɛ sāa niiwuoni-i *deniebaa nuɔsūɔ, ni siɛ gbɛ!»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Kāan na ka ne, *buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa kā ka ne aa jo ji cira: «Buruo u ndii a naara titiraamba hāi.»

³⁹ Yesu wuɔ cira ba ce nuɔmba calnu tɛna hɛbɪnaaŋgu-na. ⁴⁰ Nuɔŋ baa tɛna. Banamba komuɔŋa da-a-ndii, banamba komuɔŋa hā-a-hāi baa cɪncielbaa.

⁴¹ Yesu wuɔ biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baan daaba-i a ciir u yunɔŋu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilonɔŋo-i aa bɪlnu-yuɔ hā u hāalābiemba calnu-yuɔ a hā nuɔmba-i. Aa bi calnu titiraamba-i hā-ba hiere. ⁴² Nuɔŋ baa wuo ye hiere. ⁴³ Baa gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien cɪncieluo baa a hāi.

⁴⁴ Nuɔmba maŋ waa, bibemba-i yon, ba kā nuɔmba neifienja hāi nuɔsiba ndii temma nuɔ.

Yesu wuɔyaa hūmma dɔrɔ

(Matie 14.22-33; Nsāa 6.16-21)

⁴⁵ Baŋ bi wuyaa niiwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hāalābiemba biɛ beŋo-i ta u yaan-na ta ba kā Betisada yanga aa fuɔ wuɔ tɛna duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kɪŋ ba cɪnniŋ. ⁴⁶ Nuɔmbaŋ juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kā ka nyugūŋ tānuŋgu-na tuɔ cārā Diilonɔŋo-i.

⁴⁷⁻⁴⁸ Bāaŋguŋ juɔ suur, Yesu yaa waa yon bomborma-na. A ne da fafalmu taa mu jārā u hāalābiemba-i. Wuɔ fara da ba ce sūlma-i dii hūmma holle-na baa beŋo-i. Cuo kaalman-caaŋgu-na, wuɔ sire tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u kā ba wulaa. Uŋ kaa hi, wuɔ ce ŋaa u ciɛl-ba duɔ cor. ⁴⁹ Hāalābieŋ ba'a ba ne da hai moloŋo-i wuɔyaan hūmma dɔrɔ-i-na daayo-i! Baa don ta ba kaasŋ wuɔ sɪ isuɔtienɔ. ⁵⁰ Baŋ daa-yo, ba huleiŋa caaraa. Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmɛi!» ⁵¹ Aa kā ka bel beŋo-i suur. Fafal muɔ bi pāŋ yiɛra. Hāalābieŋ baa kar da hāmmu! ⁵² Niiwuoniŋ-kūŋgu maŋ fiɛ ce cor, ba saa suɔ ku yaanɔŋa-i. Nelma famma yaraa-ba suɔma.

Yesu siire jaamba Genesarɛti-i-na

(Matie 14.34-36)

⁵³ Fafalmuŋ yiɛraaya, Yesubaa-ba perien karnu kā Genesarɛti. ⁵⁴ Baŋ hii bi huɔl, nuɔmba pāŋ suɔ Yesu-i ⁵⁵ aa gbagbarra tūnu ba-naa terni-na hiere. Da ba nu wuɔ u dii kusuɔŋ-nu, ba biɛ ba jaamba-i ba niigallanni-na gbar kā u wulaa.

⁵⁶ Yesu waa duɔ cor terienɔŋu terienɔŋu, nuɔmba biɛ ba jaamba-i ka jina ponsanatigerre-na aa cārā-yuɔ wuɔ u yan ba yiɛya-yuɔ; da ku fiɛ'a u jonɔgoruo tūŋgu, ku ka saanu. Ninsie ninsie, ku waa jeiŋo maŋ duɔ yiɛya-yuɔ fafalmu pāŋ da-yuɔ.

7

Bɪncuɔŋ-hūmelle saa saaya di gbuonu Diilonɔŋ-hūmelle-i

(Matie 15.1-9)

¹ Yiinɔŋu nanɔŋu-na, *Farisɪɛbaa-ba-i baa *āŋjɪnamma pigāataamba maŋ naa hilaa *Yerusalemu-i-na jo, baa kūlāa ba-naa kā Yesu wulaa. ² Ba'a ba ne da Yesu *hāalābiemba namba wuo niiwuoni-i a ne da ba saa saara ba nammu-i a saanu baa *Yuifu ba bɪncuɔŋ-hūmelle-i. ³ A ne da Farisɪɛbaa-ba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ba sa puona baa ba bɪncuɔŋ-maama-i: Ba sa siɛ wuo niiwuoni-i ni ba saa saara ba nammu-i. ⁴ Aa da ba hel sanɔŋa-na kɪŋ, ba ce hūmma'i igɛna aa suɔ wuo niiwuoni-i. Ba bɪncuɔŋ-maama'i saa waa mafamma-i yon: Hūŋkaacimmuŋ-saarma waa ma deŋ, būnammuŋ-saarma waa, bitonniŋ-saarma bi waa.

⁵ Baŋ daa ba wuo niiwuoni-i dumaanɔ-na, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ hāalābiemba sa wuɔ bɪncuɔŋ-hūmelle-i? Ku ciɛ niɛ ba saa saara ba nammu-i aa ta ba wuo niiwuoni-i?»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, *Isayin fii-na baa kuman, na yuu-ku. Isayi waan-ma wuɔ: «Diilonɔ ciera wuɔ:

«Nel daade taamba kãŋ-mi ba nuŋ-nu yon.

Mi maama si dii ba hãmmu-na.

⁷ Baŋ pigãan nuamba-i hũmelle man, bafamba diele.

A ce dumaanɔ-na yunɔ si dii ba Diilojaale-na.»*»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Na birii yan Diilon un waan maman aa vaa na fere baa na bĩncuɔŋ-maama ta na ce. ⁹ Maa namaa cã! Na yagaraa Diilonɔ nuŋgu-i aa bir bel na bĩncuɔŋ-maama yaa nammu hã. ¹⁰ Ma sɪ *Moisi waan-ma wuɔ na ta na dii na bĩncuamba nunni-i ke? Aa tiraa cira uman duɔ wan andaparaanɔ hã u to, sisɔ u nyu, kutienɔ saaya baa komma. ¹¹ Nga namaa birii cira wuɔ uman duɔ wan baa u bĩncuɔŋ-i wuɔ: «Min ŋa naa da kuman da mi kãyã-nie ku cie «kɔrbã»; ku yunɔ yaa wuɔ mi pãa-ku hã Diilonɔ.» Wuɔ kere uman duɔ ce mafamma-i aa u saa ji fie da bĩŋkũŋgu hã u bĩncuɔŋ-i weima sɪ. ¹² Terienɔ fangu-na, na ce nuamba ta ba yan ba bĩncuamba-i ba sa kãyã-bei. ¹³ Na birii bie na bĩncuɔŋ-maama yaa-i a dii-ma Diilon-nelma fuonɔŋu-na ta na hãalã na-naa baa-ma. Na cie ma temma bɔi cor tɪ a ne da ma saa fa.»

*Kuman gbãa guɔla nelien nuon-i
(Matie 15.10-20)*

¹⁴ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ tiraa bi nuamba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Karaan na tũnni-i fafamma na nu mi nelma-i. ¹⁵ Kuman suuriin nelien nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku sie gbãa guɔla-nie Diilon-hũmelle-na; kuman hilaan, ku yaa gbãa guɔla-nie. [¹⁶ Uman duɔ u ka nu, u nu!]»

¹⁷ Un juɔ hel nuamba hɔlma-na kũŋ ciŋgu-na, u *hãalãbiemba cira u firnu nel daama-i pigãan-ba. ¹⁸ Wuɔ cira: «Bisãlmba'i namaanɔ-i wei? Namaa saa suɔ wuɔ kuman suuriin nelien nuɔ ŋ nuŋgu-na ku sie gbãa guɔla-nie wei? ¹⁹ Kuman suuriin ŋ nuŋgu-na ku sa kã ŋ huon-na, ku kã ŋ kusun-nu ka ce binienɔ a hel.» Terienɔ fangu-na, Yesu taara duɔ pigãan wuɔ niwuoni-i hiere ni gbãa wuɔ. ²⁰ Aa naa tiraa cira: «Maman dii nelien nuɔ ŋ huonɔŋa-na, ma yaa gbãa guɔla-nie Diilon-hũmelle-na. ²¹ Anjɔgɔbabalamma hel nelien nuɔ ŋ huonɔŋa'i nuɔ-i: N huonɔŋa'i diyaan-nin bĩŋwosinni-na, cuosinni-na, nelkoll-na, ²² *fuocesinni-na, cãncaya-i-na, hɔdorre-na, nuon-tãalma-na, kakarkuonɔ-na, nenemunɔŋu-na, yebienande-na, bombolma-na, anyagarma-na. ²³ Nelbabalan daama-i hiere ma hel nelien nuɔ ŋ huonɔŋa'i nuɔ-i. Ma yaa guɔlaayan-nie Diilon-hũmelle-na.»

*Nieryienɔ nanɔ haa u nanɔga Yesu-i-na
(Matie 15.21-28)*

²⁴ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ ji ta halan terienɔŋu-na a kã Tiir. Un kãa, wuɔ suur dũŋgu nanɔŋu-na duɔ fuo nuamba baa da-yo. Nga u saa gbãa. ²⁵ Cienɔ nan wuɔ nuɔ u maama nelle fande-na, a ne da *jina waa u bilonɔ-na. Yesu bi himma-i, cien daa wuɔ jo ji dũuna u yaanɔŋa-na ²⁶ a cãrã-yuɔ wuɔ u donya jina daayo-i u bilonɔ-na. Cien daa u waa *nieryienɔ. U taa u hel Fenisi man dii Siiri mara-i-na. ²⁷ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ bie bisãlmba niwuoni-i hã juoraamba baa-ni ku saa fa. Yan da ba wuo ye, ŋ suɔ ŋ bie boini-i ŋ hã juoraamba-i.»

²⁸ Cien wuɔ cira: «Itie, ma sɪ bisãlmban wuo aa jubienɔ man ta a diire hiema-na, juoraamba biera-yei ba wuo ke?» ²⁹ Un waan mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Nin suyaa mafamma-i wan-ma, bir ŋ kũŋ, jina taa halan ŋ bilonɔ-na.» ³⁰ Cienɔ birii ku yaa nuɔ-i kũŋ, kã ka da bilonɔ gaala u munɔŋallammu-na: jina taa.

Yesu cie bobo nanɔ tuɔ piiye

* 7:7 Isayi (Esaie) 29.13

³¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ sire Tiir-na a hel Sidō aa bir hiire kã ka karnu Dekapol nilɛiŋa-i kã ka hel Galile dalaŋga-na. ³² Baa jo baa bobo naŋo-i a ji cãrã-yuɔ wuɔ u haa u naŋga-i yuɔ a firnu u jumelle-i aa puur u tũnni-i. ³³ Yesu wuɔ bel-o hel baa-yo nuɔmba-na. Baŋ hilaa, wuɔ dii u niɛŋa-i naacolŋo tũnni-na aa ce u taalunɔŋu-i hure u jumelle-na. ³⁴ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ciir u yunɔŋu-i aa fiisa da fũɔ aa cira: «Efata!» Ku yunɔŋu yaa wuɔ: Puur! ³⁵ Terduonɔŋu faŋgu-na, naacolŋo tũŋ niɛ pãŋ puur aa u jumel diɛ bi pãŋ firnu u tuɔ piiye da welewele ŋaa u'i sɪ. ³⁶⁻³⁷ Kuɔ fũnuŋ cu nuɔmba hɔmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋ daa u maacemma faa cor! U puur tugbentaamba tũnni-i aa tuɔ ce bobobaa-ba ta ba gbã ba piiye.» Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ma hel. Duɔ waŋ mafamma-i, ku ce ŋaa u kaa namma dii dãamu-na.

8

Nuɔmba neifienɔ hãi wuyaa buruo niehãi yar-ba (Matie 15.32-39)

¹ Yibienɔ faŋa-na, nuɔmba tiraa kũɔl ba-naa ka tigiinɔ Yesu caanɔŋu-na. A ne da niiwuoni saa waa baa-ba. Yesu wuɔ bɪ u *hãalãbiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: ² «Nuɔŋ daaba hujarre gbu di ko-mi; ba yinni siei yaa dɛ-i baa-mi ba saa da bɪŋkũŋgu wuo. ³ Banamba hilaa termaanɔ-nu jo, da mi yaŋ ba bir baa nyulmu-i ku kaa nuɔl-ba hũmelle-na.»

⁴ U hãalãbiemba cira: «Itie, i ka da niiwuoni-i hie hɪɛŋ daaku-na diɛ ji hã nelpũŋ daaku temma da ku wuo ye?»

⁵ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehãi.» ⁶ Yesu wuɔ ce nuɔmba tɛna hɪɛma-na aa naa biɛ buruo niehãi daayo-i a jaal Diilonɔ-i aa bũlnu-yuɔ hã u hãalãbiemba-i wuɔ ba calnu-yuɔ hã-ba. U hãalãbiemba hũu-yo bi calnu-yuɔ. ⁷ Tetebiemba namba bi waa, wuɔ tiraa biɛ bafamba-i a jaal Diilonɔ-i aa hã u hãalãbiemba-i baa-ba wuɔ ba calnu-bei hã nuɔmba-i.

⁸ Nuɔmba maŋ waa hiere, baa wuo ye. Baa gbura ni boini-i dii-ni segeyufienɔ niehãi. ⁹ A ne da nuɔmba maŋ waa, ba gbãa yu nuɔmba neifienɔ hãi temma.

Baŋ juɔ wuo tɪ, Yesu wuɔ hã-ba hũmelle-i wuɔ ba kũŋ ba cɪnninɔ ¹⁰ aa fuɔ baa u hãalãbiemba-i baa biɛ beŋo-i ta ba kã Dalmanuta.

Nuɔmba ciɛra Yesu ce himma ba ne (Matie 16.1-12)

¹¹ Yesubaa-baŋ kãa Dalmanuta-i-na, *Farisɪɛbaa-ba namba jo ji ta ba fanu ba-naa baa-yo. Baa ji cira wuɔ da kuɔ Diilonɔ'i puɔraa-yo, u ce himma ba ne. Ba taa ba waŋ mafamma-i wuɔ sɪ ba ka gbãa cure-yuɔ. ¹² Yesu wuɔ fiisa da fũɔ aa naa cira: «Bige-i ciɛ fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanɔ-i na'a mi ce himma pigãanɔ-na ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ'i puɔraa-mi? Mi waŋ ninsonɔ-i baa-na, bɪŋkũŋgu sa ce dii pigãanɔ-na!» ¹³ Aa naa pãŋ ta baa u *hãalãbiemba-i ka suur beŋo-na ta ba karnu ba kã dalaŋga yiɛŋgu naŋgu-na.

¹⁴ A ne da ma saa naa tɛnu u hãalãbiemba biɛ *buruo. Buruo diei waa baa-ba yon beŋo huonɔŋa-na. ¹⁵ Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Jande, bilaanɔ na fɛɛ Farisɪɛ ba siini-na baa *Erɔdi bi niini-na.» ¹⁶ Hãalãbiemba donɔ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Na saa da, in'a i saa biɛ niiwuoni ku'i ciɛ u tuɔ piiye dɛ-i-na.» ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na piiye wuɔ mi daa na saa biɛ niiwuoni ku'i ciɛ mi ta mi piiye dɛ-i-na? Ku ce ŋaa a ji hi baa nyunɔŋo, miŋ waŋ nelma maŋ na saa hi ta na da ma terienɔŋu-i wei? ¹⁸ Na sa da baa na yufienɔ-i wei? Aa na sa nu baa na tũnni-i wei? Ma karaanu-nei wei? ¹⁹ Miŋ bũlãanu buruo u ndii-i a hã nuɔmba neifienɔ hãi nuɔsiba ndii-i, na biɛraaya boini-i segeyufienɔ niɛ ta?» Baa cira: «Segeyufienɔ cɪncieluo a hãi.»

²⁰ Wuɔ cira: «Aa miŋ bŭlāanu buruo niehāi a hā nuɔmba neifienja hāi ba wuo, segeyufienja nie juɔ tŕe?»

Baa cira: «Segeyufienja niehāi juɔ tŕe.»

²¹ Yesu wuo cira: «Ji hi baa nyunɔ na saa hi suɔ ku yaanga-i yogo wei?»

Yesu puurii yironɔ naŋo yufienja-i

²² Yesubaa-baŋ kaa hi Betisada-i, baa jo baa yironɔ naŋo ji hā-yo wuo u ce jande aa u haa u naŋga-i yuo a puur u yufienja-i. ²³ Yesu wuo bel yironɔ daa u naŋ-na ba hel nellen-huɔŋga-na a kā ba den. Baŋ kaa hi, wuo ce taalunɔ a hure naacolɔ yufienja-na aa ce u nammu-i cuye-yei ku ce cellɛ aa suɔ halan-mu. Uŋ halaan-mu, wuo yuu-yo wuo: «ŋ da wei?» ²⁴ Naacolɔ wuo ne aa naa cira: «Mi da nuɔmba-i ŋga mi sa da-ba dei; mi da-ba ŋaa tibinni aa ta ni wuo.» ²⁵ Yesu wuo tiraa bir cu u nammu-i naacolɔ yufienja-na. Uŋ juɔ halan-mu kufanɔ-i, naacolɔ wuo pāŋ tuɔ da fafamma. ²⁶ U yufienja puurii, Yesu wuo waŋ baa-yo wuo: «Ta ŋ kŭŋ cŕiŋ-nu, baa tiraa ŋ suur nellen-huɔŋga-na.»

Yesu sinni yaa hani-i?

(Matie 16.13-20; Like 9.18-21)

²⁷ Ku huɔŋgu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba ji ta ba kā nilɛiŋa maŋ dii Sesare maŋ Filipu wuonɔ-i u kɔtɔnni-na. Baŋ kāŋ hŭmelle-na, Yesu wuo yuu-ba wuo: «Nuɔmba ciɛra hai moloŋo-i muɔŋo-i?»

²⁸ U hāalābiemba cira: «Banamba ciɛra wuo nuɔnei *Nsāa-Batise-i, banan ba'a nuɔnei *Eli-i, banan ba'a *Diilopɔpuɔrbilɔŋo naŋo-i nuɔŋo-i.»

²⁹ Yesu wuo bir yuu-ba wuo: «Aa namaa fuɔ, na'a hai moloŋo-i muɔŋo-i?»

Pier wuo cira: «Diilonɔ uŋ pāa nunɔ-i aa saan *Kɔŋkortienɔ maŋ, u yaa nuɔŋo-i.» ³⁰ Yesu wuo waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa yan ma hel molo nu-ma.

Yesu kaal u mulɛma-i

(Matie 16.21-28; Like 9.22-27)

³¹ A don huɔŋgu fanɔ-na, Yesu wuo don tuɔ piiye u pigāan u *hāalābiemba-i wuo *Moloŋ-Bienɔ ka mulɛŋ da dei! Nelle bŕincuɔmba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, a naara *āŋjŕamma pigāataamba ka cŕina-yuo aa ko-yo. Ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hŕema-na, sielin-yiŋgu-i u ka sire hel jo. ³² Yesu wuo waan nel daama-i kaala-mei baa-ba. Pier wuo bŕi-yo ba kā ba den ka tuɔ waŋ baa-yo wuo: «Itie, baa ta ŋ piiye dumaa, ku saa fa.» ³³ Yesu wuo miɛl ne u hāalābiemba-i aa naa gbɛ Pier wuo: «*Sitāni, kā ŋ halan mi caan-nu! Ŋ kusŭŋ-maama-i Diilonɔ-maama sŕi, nelbilien-maama.»

³⁴ Ku huɔŋgu-na, wuo bŕi nuɔmba-i baa u hāalābiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuo: «Nuɔni maŋ da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-mie, ŋ saaya ŋ cŕina ŋ ferɛ, aa ŋ saaya ŋ sie mulɛma-i baa kuliŋgu-i. ³⁵ Umanɔ duɔ tuɔ kaal baa u yunɔ yon, u ka kɔsuɔŋ u ferɛ, ŋga umanɔ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u ferɛ mei maama-na baa *Neldɔdɔlma maama-na, kutienɔ ka da cicɛlma maŋ sie ji tŕi dede. ³⁶ Nelien nuɔ, da ŋ da ŋ yufien-niini-i hiere miwaanɔ-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ? ³⁷ Nelien nuɔ, ŋ gbāa sāa ŋ yunɔ-i baa bige-i Diilonɔ wulaa? ³⁸ Na saa da, fiefie ku nuɔmba saa fa, ba jēnaamba sa ku. Umanɔ duɔ tuɔ ce senserre bei u sa taara ba suɔ wuo mei wuonɔ, u sa bi taara u waŋ mi maama-i baa-ba, Moloŋ-Bienɔ duɔ ji jo baa u To fŕŋgŭo-i baa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i, u ka bi ce senserre baa kutienɔ maama-i.»

9

¹ Aa naa cira: «Yaan mi waŋ ninonɔ-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilonɔ-bāanɔ-i aa suɔ da ba ku. Diilonɔ ka ce u bāanɔ-i baa fŕŋgŭo.»

Yesu birii u denj birma
(*Matie 17.1-13; Like 9.28-36*)

² Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niediei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Piɛr, baa Sake a naara Nsãa ba kã ba denj ka nyugũŋ tãnujaataama nanjo-na. Ba'a ba ne da Yesu birii u denj birma. ³ U jɔngorbaa-ba birii baapiɛlmba ta ba caa da kpoikpoi; halle molo siɛ gbãa ce bɪŋkũngu pusũŋ dumaanjo-na. ⁴ *Hãalãbiɛn ba'a ba tiraa ne, a da *Eli baa *Moisi ba caraaya-bɛi ta ba piiye baa Yesu-i. ⁵ Piɛr wuɔ gbɛ̃ Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, i jomma faa bande-i-na dɛ! N sa yan i ce gbuganni siɛi wɛi? Ku diei nanj kũngu, ku diei Moisi kũngu, aa ku diei kũngu nanju-i Eli kũngu.» ⁶ Korma'i naa bilaa Piɛrbaa-ba-i a ce u tuɔ piiye dumaa u yuŋ-nu u sa suɔ uŋ waŋ mamaŋ. ⁷ Duherru nandu jo ji cɪnnu-bɛi. Baa nu molo piiye du huɔŋga-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ, taa na nu u nuŋgu-i.» ⁸ Hãalãbiɛmba wuɔra ne terni-na hiere ba saa da moloŋo baa Yesu-i.

⁹ Baŋ juɔ ta ba hiire tãnuŋgu-na, Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Moloŋ-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa waŋ nel daama-i baa moloŋo! ¹⁰ Hãalãbiɛmba siɛ aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «A sire hel kuomba hɔlma-na, ku yuŋgu yaa wuɔ niɛ?»

¹¹ Baŋ kaa hi yaanŋa-i, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Ma sɪ *ãnjɪnamma pigãataamba ciɛra wuɔ Eli saaya u bir jo igɛna aa Diilonj uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Koŋkortienjo manj u suɔ jo kɛ?»*

¹² Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima; Eli saaya u jo igɛna ji migãan wɛima-i hiere. Nga bige-i ciɛ Diilonj-nelma cira wuɔ: «Moloŋ-Biɛŋo ka mulɛɛŋ da dɛi aa ba siɛ ta ba kãŋ-yo?» ¹³ Mi tũnu-nɛi: Eli juɔ tɪ. Uŋ juɔ, nuɔmba ciɛ ba bãanŋu-i yuɔ. Diilonj-nelmanj waan-ma dumaa, ba bi ciɛ-ma dumɛi.»

Yesu duɔnya jɪna naacombilonjo nanjo-na
(*Matie 17.14-21; Like 9.37-43*)

¹⁴ Yesubaa-baŋ hiiriye ka hi u *hãalãbiɛmba namba terienju-i, baa da nuɔmba juɔ ji yu ba caanŋu-na, aa da *ãnjɪnamma pigãataamba namba juɔ ba ji ta ba fanu ba-naa baa-ba. ¹⁵ Nuɔmba juɔ'a ba ne da Yesu jo, kuɔ ce-ba gbɛɛɛ, baa gbar jãrã-yuɔ ka ta ba jaal-o.

¹⁶ Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ yuu u hãalãbiɛmba-i wuɔ: «Na fanu na-naa baa-ba nel hama-i nuɔ-i?» ¹⁷ Naacolŋo nanjo tɛ dii nuɔmba-na aa cira: «Hãalãtie, *jɪna nanjo dii mi biɛŋo yuŋgu-na a ce-yo bobo. Mi juɔ baa u yaa-i ŋ wulaa. ¹⁸ Duɔ sire-yuɔ terienju terienju, u mal-o. Duɔ mal-o, sãmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na, aa ŋ da u wuɔ u nyiɛni-i aa kuola da girri. Mi waan baa ŋ hãalãbiɛmba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gbãa.»

¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ̃-ba wuɔ: «Fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanjo-i, na sa hũu nelien maama. Na daa niɛ sɪ mi ka tɛna baa-na gbula wɛi? Namaa ji hũu mɛi maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombilonjo-i.» ²⁰ Baa ta ta ba kã baa-yo da ba ka hã-yo. Jɪnanj kaa cira u ne da Yesu-i, wuɔ pãŋ bel naacombilonjo-i gbuu sagalla-yuɔ. Naacombilonj wuɔ hel cii tuɔ bũmallã aa sãmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na.

²¹ Yesu wuɔ yuu tuonjo-i wuɔ: «Jɪna daayo dii-yuɔ ku bãanŋu cuɔ wɛi?»

Tuonj wuɔ cira: «Uu dii-yuɔ dii u bisãnsɪnniŋ. ²² Duɔ ce u ce u suur dãamu-na sisɔ hũmma-na duɔ ko-yo hã-mi. Da ŋ'a ŋ ka gbãa, jande ne Diilonjo-i aa ŋ kãyã-yiɛ.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ŋ'a da miɛ mi ka gbãa? Umanj duɔ haa u nanŋa-i Diilonjo-na, wɛima-i hiere ma gbãa ce hã kutienjo-i.»

* 9:11 Malaki (Malachie) 3.23

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, naacombilonjo to wuɔ pān cira: «Mi haa mi nanŋa-i Diilonjo-na ŋga kāyā-miɛ ni mɛi sɪ kuu dii kpelle.»

²⁵ Baŋ tiyāa kufanŋu-na, nuɔŋ baa ta ba jo ba naara. Yesuŋ daa ba kūɔlāa ba-naa ta ba jo dumaanjo-na, wuɔ cira: «Jina nuɔ, ma'a ŋ'a ŋ gbān ce nuɔmba-i bobobaa baa tugbentaamba? Cor ŋ hel naacombilonjo-na, mi sa taara mi tiraa da-ni yuɔ gbula.» ²⁶ Jina wuɔ kaasɪŋ da gbagaga aa naa gbuu sagalla naacombilonjo-i aa suɔ hel-yuɔ. Naacombilonjo wuɔ galla ŋaa u kuu. Nuɔmba maŋ waa hiere baa da niɛ sɪ u kuu. ²⁷ Yesu wuɔ bel u nanŋ-na sire-yuɔ u yiera u gbeiniŋ.

²⁸ Yesuŋ juɔ kūŋ baa u hāalābiemba-i ba ka waa ba kula-i, baa yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, bige-i ciɛ miɛ i saa gbāa donya jina daayo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Jina daayo temma-i Diilocārālle'i gbāa donya-yuɔ yonŋ.»

*Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(Matie 17.22-23; Like 9.43-45)*

³⁰⁻³¹ Ku huonŋu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire terienŋu-na a suur *Galile huonŋa-na ta ba karnu ba kā. Yesu taa u piiye Diilonjo-nelma-i u pigāan u hāalābiemba-i a ce dumaanjo-na u saa tuɔ taara molo suɔ ba saanŋu. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Ba ka bel *Molonjo-Bienjo-i hā nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonŋ hīema-na, sielinjo-yiŋgu-i u ka sire hel jo.» ³² Hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanŋa-i; ŋga ba siɛ bi siɛ yuu-yo.

*Hai moloŋo-i nelbuɔ-i hāalābiemba-na?
(Matie 18.1-5; Like 9.46-48)*

³³ Yesubaa-baŋ kaa hi Kafarnamu-i a suur ba dūŋgu-na, Yesu wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Injo jon hūmelle-na, na taa na fanu na-naa nel hama-i nuɔ-i?» ³⁴ A ne da hūmelle-na, ba taa ba fanu ba-naa da ba suɔ uman nelbuɔ-i ba hōlma-na. Yesuŋ yuu-ba dumaanjo-na, ba finanŋ ba saa waŋ wɛima. ³⁵ Yesu wuɔ bir tiena aa bɪ-ba cinciɛluo ba hāi-i-na hiere a tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na hōlma-na uman duɔ tuɔ taara u waa na yaanŋa-na, kutienjo saaya u jina u fɛɛ na hieronjo huonjo-nu aa tiraa ce u fɛɛ na maacembilonjo.»

³⁶ Un waan mafamma-i, wuɔ bel bisāmbilonjo nanjo-i jo baa-yo ba hōlma-na. Un juɔ baa-yo, wuɔ tūu-yo aa cira: ³⁷ «Uman duɔ bel bisāmbilonjo daayo temma-i fafamma mɛi maama-na, kuu dii ŋaa u bilaa mɛi fɛɛ yaa-i, aa uman duɔ bel muonjo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienjo bilaa uman puɔraa-mi.»

*Uman duɔ saa bigāan-ye, uu dii baa-ye
(Like 9.49-50)*

³⁸ Ku huonŋu-na, Nsāa wuɔ cira: «Hāalātie, i daa naacoljo nanjo gbuuse-niɛ aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i, miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛnjo-i i ce u yanŋ.»

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo. Na saa da, molo siɛ gbāa gbuuse-miɛ a ce gberɛ-wɛima aa tiraa bir bɪ mi yebabalande-i terduonŋu fanŋu-na. ⁴⁰ Uman duɔ saa bigāan-ye, uu dii baa-ye. ⁴¹ Aa uman duɔ ne muonjo-i aa hā-na hūmma-i na nyonŋ wuɔ *Kirsaa baan namaa, da ku fiɛ waa ciyufelle yonŋ, coima saa fa, kutienjo siɛ naa u daluɔ-i Diilonjo wulaa.»

*Kunanŋu bɔyaa kunanŋ-na
(Matie 18.6-9; Like 17.1-2)*

⁴² «Bisāmba maŋ hūyāa mɛi maama-i, uman duɔ guɔl unanŋ gbeini bei Diilonjo-hūmelle-na, sūlma haraa kutienjo-na. Kumanŋ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonŋu-na aa sɛ-yo dii-yo nuoraan-nu, kuu naa ce bɔlbɔl yuɔ. ⁴³ Da ŋ da ŋ nanŋa dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, kar-ka ŋ nanna. Da ŋ suur Diilonjo-nelle-na baa nanŋa diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hāi-i-na. [⁴⁴ Jamba maŋ wuyaan nuɔmba-i terienŋu-na ba

sa ku, aa ku dāamu sa dɪŋ.] ⁴⁵ Da η da η gboluŋgu dii-ni kuubabalaan̄gu cem̄ma-na, kar-ku η nanna. Da η suur Diilon̄-nelle-na baa gboluŋgu diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa η gbeini-i ni hāi-i-na. [⁴⁶ Jɪamba maŋ wuyaaŋ nuɔmba-i terien̄gu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dɪŋ.] ⁴⁷ Da η da η yufelle dii-ni kuubabalaan̄gu cem̄ma-na, hiel-de η nanna. Da η suur *Diilon̄-nelle-na baa yufelle diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa η yufien̄a-i a hāi-i-na. ⁴⁸ Jɪamba maŋ wuyaaŋ nuɔmba-i terien̄gu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dɪŋ.

⁴⁹ «Na saa da, dāamu ka dii dāmma yiɛ hiere.

⁵⁰ «Dāmma-i bɪŋkūfafaan̄gu; ŋga da ma ji saara, namaa gbāa ce-ma niɛ ma tiraa ce kpɛnnɛ? Diyaan̄ dāmma na fɛrɛŋ nuɔ aa na bel na-naa fafamma.»

10

Ansorre bɔrɔmmaŋ-kūŋgu-i (Matie 19.1-12; Like 16.18)

¹ Ku huon̄gu-na, Yesubaa-ba sire terien̄gu-na a kā *Yude, kā ka waa dii *Yurdɛ bomborma namma-na. Nuɔmba tiraa kūɔl ba-naa kā u wulaa. Wuɔ don̄ tuɔ piye Diilon̄-nelma-i u pigāan̄-ba ŋaa uŋ cemman̄ dumaa koko.

² *Farisɛbaa-ba namba ta ba taara ba cure-yuɔ baa nelma-i, baa piɛ a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon̄-hūmelle-i, nelien̄ nuɔ η gbāa nanna η ciɛŋo-i wɛi?»

³ Yesu wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «*Moisi hāa-na hama-i wuɔ na ta na ce?»

⁴ Baa cira: «Moisi hāa-ye hūmelle-i wuɔ i gbāa tiɛ nanna i caamba-i; ŋga da ŋ'a η nanna-yuɔ η nyegɛŋ sebɛ η hā-yo igɛna umaŋ pigāan̄ wuɔ na ānsorre buɔra.»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Moisi daa na tūnni sa nu ku'i ciɛ u nyegɛŋ mafamma-i hā-na. ⁶ Da ma'i sɪ Diilon̄ uŋ'a u jɪna miwaan̄o-i u maa biɛŋo baa ciɛŋo. ⁷ A ce dumaan̄o-na, bibiɛŋo ka yaŋ u bɪncuɔmba-i aa waa baa u ciɛŋo ⁸ ba gbonu ce kuuduŋgu.* Da ba waa dumaan̄o-na, ba sa tiraa kāŋ-ba nuɔmba hāi, ba kāŋ-ba ŋaa nelduŋo. ⁹ Terien̄gu fan̄gu-na, Diilon̄ duɔ gbonu kumaŋ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

¹⁰ Baŋ juɔ kūŋ cɪŋgu-na, u *hāalābiemba tiraa sire nel daama-i ta ba yuu-yo. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Umaŋ duɔ nanna u ciɛŋo-i aa jā unan̄o, kutien̄o ciɛ *fuocesɪnni, u cālāa cɛdɪelāŋo-i. ¹² Ciɛŋo maŋ duɔ bi hel u bɔlɔ wulaa aa kā ka soŋ yaŋga nan̄ga, ciɛŋo faŋo ciɛ fuocesɪnni'i dumaan̄o-na.»

Yesu cāarā Diilon̄o-i hā bisāmbiembra namba (Matie 19.13-15; Like 18.15-17)

¹³ Ku huon̄gu-na, baa jo baa bisāmbiembra namba-i Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilon̄o-i hā-ba. U *hāalābiemba sire ta ba nuola bamaŋ juɔ baa-ba. ¹⁴ Ku saa dɔlnu Yesu-i, wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yaŋ bisāmba ta ba jo mi wulaa, baa na cie-ba. Bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilon̄-nelle dii bafamba diele-i. ¹⁵ Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ u saa siɛ *Diilon̄-nellentesɪnni-i ŋaa bisālāan̄o, kutien̄o siɛ gbāa suur *Diilon̄-nelle-na.» ¹⁶ Ku huon̄gu-na, wuɔ tūu bisālŋ daaba-i aa haa u nammu-i bei aa cārā Diilon̄o-i hā-ba.

Wɛiŋo nan̄ maama (Matie 19.16-30; Like 18.18-30)

¹⁷ Ku huon̄gu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire biɛ hūmelle-i ta ba kā. Naacol̄ŋo nan̄o gbar jo ji dūuna Yesu yaan̄ga-na aa cira: «Hāalātiefɛfɛi, mi saaya mi ce bige-i da mi gbāa da cicɛlma maŋ sa tɪɛŋ dede-i?»

* **10:8** Miwaan̄o jɪnamman̄-sebɛ (Genɛse) 2.24

18 Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie η ta η bɪ-mi nelfɛfɛiη muɔ? Da ma hel Diilonɔ-na, nelfɛfɛiηo dii wɛi? 19 Diilonɔ un'a i tie wuɔ hūmienɔa maη, ma sɪ η suɔ-ya kɛ? *«Baa ko neliηo, baa ce *fuocesɪnni-i, baa cuo, baa kar coima η haa moloη-na, baa du moloηo, ta η dii η to-i baa η nyu-i ba nuηgu-i.»*†»

20 Naacolη wuɔ cira: «Hāalātie, mi duɔη dii mi bisānsɪnniη ta mi ce mafamma-i hiere.»

21 Un pɪiye dumaano-na, u maama gbuu pāη dɔlnu Yesu-i; wuɔ ne-yo aa naa cira: «Ma tiyāa ma diei: Kā η ka suor η nagāη-niini-i hiere aa η cal gbeɪna faηa-i η hā sūntaamba baa-ya, ku yaa η ka ce wɛiη nuɔ dɔrɔ-i-na. Da η ce mafamma-i, η jo η ji ta η nyaanu-miɛ.» 22 Naacolη daayo naa silaa waa wɛiηo cor. Yesuη juɔ waη mafamma-i, wuɔ pāη vāa u yaanɔa-i aa ta. 23 Un taa, Yesu wuɔ wuɔra ne u hāalābiemba-i aa cira: «Kumaη ka ce wɛiηo duɔ gbāa suur *Diilonɔ-nelle-na kuu dii kpelle.»

24 Nel daama cu u hāalābiemba hɔmmu-i. Yesu wuɔ tiraa tir-ma wuɔ: «Mi jēnaaη namaa, Diilonɔ-nelle suurma dii kpelle dɛ! 25 Na suyaa wuɔ nyɔgɔmɛ duɔ gbāa cor misɛnɛ-fuonɔgu-na kuu dii kpelle dɛ! Nga wɛiηo duɔ gbāa suur Diilonɔ-nelle-na kufanɔgu dii kpelle yaη.»

26 Nel daama migāaη cu u hāalābiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Dumaano-na, hai moloηo-i ka gbāa kor?»

27 Yesu wuɔ ne-ba aa cira: «Nelbiemba wulaa ma siɛ gbāa ce, nga wɛima sa yar Diilonɔ-i.»

28 Piɛr wuɔ cira: «Hāalātie, aa miɛ maη naana i wɛima-i hiere aa tie nyaanu-niɛ fuɔ?»

29 Yesu wuɔ cira: «Mi waη ninsoηo-i baa-na: Uman duɔ ta aa yaη u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u nyu-i, u to-i, u bisālmba-i, sisɔ u sonni-i mɛi maama-na baa *Neldɔdɔlma maama-na, 30 kutien un ka da niman hɛma-na bande-i-na, ni ka maar un taa aa yaη niman sɔmma komuɔηa ndii. U ka da dumienɔa-i, hāmba-i, mɔlāamba-i, nyunaamba-i, bisālmba-i, sonni-i, aa bi da mulɛma-i naara. Aa bisɪnuɔ-i-na, u ka da cicɛlma maη sa tɛiη dede-i. 31 Na saa da, baman taa yaanɔa fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka bir waa huonɔ-nu, aa baman dii huonɔgu-na fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka ta yaanɔa.»

Maman dii ta ma cie Yesu-i Yerusalemu-i-na
(Matie 20.17-19; Like 18.31-34)

32 Ku huonɔgu-na, Yesubaa-ba ji sire ta ba kā *Yerusalemu. Yesu wuɔ ta nuɔmba yaan-na hiere. Baη kāη dumaano-na, korma don ta ma da u *hāalābiemba-i baa baman naa cuu ba huonɔ-nu hiere. Yesu wuɔ bɪ u hāalābien cɪncieluo ba hāi baamba-i ba den ka tuɔ pɪiye baa-ba wuɔ: 33 «Na daa in kāη Yerusalemu-na kɛ? Die kā, ba ka bel *Moloη-Bienɔo-i hā *Diilɔjigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjinamma pigāataamba-i baa-yo. Da ba hā-ba baa-yo, ba ka cira wuɔ u saaya komma aa bir-o hā *niɛraamba-i baa-yo 34 ba nyɛ-yo sūlma aa tu taalni yuɔ aa muo-yo aa suɔ ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɛma-na, siɛliη-yiηgu-i u ka sire hel jo.»

Sebede bɛmbaη muyaa ba natiηa Yesu-i-na
(Matie 20.20-28)

35 Ku huonɔgu-na, Sebede bɛmba maη waa baa Yesu-i, ba taa ba bɪ unano-i Sake aa bɪ unano-i Nsāa, baa piɛ Yesu caan-nu ka cira: «Hāalātie, i juɔ diɛ ji cārā bɪnɔkūnɔgu nanɔgu η wulaa, jande baa yagar.»

36 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na'a mi ce bige-i hā-na?»

† 10:19 Helman-sebɛ (Exode) 20.12-17

³⁷ Baa cira: «I taara da η ji waa η fɔŋgũ-i-na, η yan miɛŋo-i, u diei tɛna η nadiɛyanɔa-na aa u diei bi tɛna η nanyuɔyanɔa-na.»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nanɔ cārāŋ kumanɔ dɛ! Yaahuolo manɔ ka haa-miɛ na ka siɛ u temma haa-nɛi wɛi? Na ka siɛ muliɛŋ mɛi temma-i wɛi?»

³⁹ Baa cira: «Ūu, i ka siɛ.»

Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo manɔ ka haa-miɛ, baa muliɛma manɔ ka bi haa-miɛ, ni ka bi haa-nɛi ninsoŋo. ⁴⁰ Nɔga mɛi siɛ gbāa pā nunɔgu wuɔ mɛlŋo'i ka tɛna mi nadiɛyanɔa-na aa mɛlŋo'i ka tɛna mi nanyuɔyanɔa-na. Muntɛnammu fammunɔ tigiinɔ ta mu cie bamanɔ, ba yaa ka da-mu.»

⁴¹ Ba nahāalābienɔ cɪncieluo baambanɔ juɔ nu nel daama-i, ba hɔmmu pāŋ du baa-ba. ⁴² Yesu wuɔ bɪ-ba hiere a ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fāamaambaa-ba ce hālmaanɔgu baa ba fāamaansinni-i aa nelbōmbōmbaa-ba ta ba haa fɔŋgũ-i nuɔmba-na. ⁴³ Nɔga ku saa saaya ku waa dumaa namaa na wulaa. Umanɔ duɔ tuɔ taara u waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutienɔ saaya u ce u fɛɛ na maacembilonɔ; ⁴⁴ aa umanɔ duɔ tuɔ taara yaanɔga-i, kutienɔ saaya u ce u fɛɛ na kɔriɛŋo. ⁴⁵ Na saa da, *Molon-Bienɔ juɔ kufanɔgu jomma yaa-i hɛma-na duɔ ji cāa nuɔmba-i aa pā u fɛɛ duɔ sāa ba bɔi yunni; u saa jo ba da ba ji cāa-yo.»

Yesu puurii Bartime yufienɔ-i
(*Matie 20.29-34; Like 18.35-43*)

⁴⁶ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ kā ka hi Yeriko. A ne da nelpunɔgu nanɔ temma taa ku nyaanu-yuɔ a naara u *hāalābiemba-i. Banɔ juɔ ta ba hel Yeriko-i-na da ba ta, yironɔ nanɔ waa tɛna hūmelle tūŋgu-na tuɔ cārā. Ba taa ba bɪ-yo Bartime aa bɪ u to-i Time. ⁴⁷ Yironɔ daa unɔ nuɔ nuɔmba piiye ba cor, wuɔ yuu. Baa cira wuɔ Nasaretitaanɔ Yesu yaa curaanɔ. Wuɔ pāŋ sire tuɔ fara u bɪ da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre miɛ!» ⁴⁸ Unɔ faranɔ u bɪ dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi baa yanɔ aa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u budii. Wuɔ migāanɔ dii kunanɔgu naara wuɔ: «Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre miɛ!» ⁴⁹ Yesu wuɔ yiɛra aa naa cira: «Bienɔ u jo.»

Baa cira: «U bɪ-ni, fɛ η huonɔga-i aa η sire η kā.» ⁵⁰ Yironɔ wuɔ pāŋ nanna u jonɔgoruo-i aa tie sire ta tuɔ kā. ⁵¹ Unɔ kaa hi, Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara mi ce bige-i hā-ni?»

Wuɔ cira: «Hāalātie, mi taara η puur mi yufienɔ-i.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «Kā! Ninɔ haa η nanɔga-i miɛ, η kuraa.» Terduonɔgu fanɔgu-na, naacolŋo yufienɔ pāŋ puur. Wuɔ cu Yesu huonɔ-nu ba ta ba kā.

11

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(*Matie 21.1-11; Like 19.28-40; Nsāa 12.12-19*)

¹ Yesubaa-banɔ kaa ta ba pie *Yerusalemu-i, a saanu baa nilɛinɔ nanɔ hɔlma-i, dii *Olivi-tibinni-tānunɔgu-na, ba bɪ dinande-i Betifage aa bɪ dinande-i Betani. Yesu wuɔ wanɔ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: ² «Kāanɔ nelle manɔ i yaanɔga-na daade-i, na suurma-i, na ka da ba vaa kakūmbilonɔ nanɔ, molo saa nyugūŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³ Umanɔ duɔ yuu-na, na cira: «Itienɔ yaa wuɔ i ji fir-o ka hā-yo; wuɔ u ka bir jo baa-yo fiɛfiɛ.»

⁴ Baa kā ka bi da ba vaa kakūmbilonɔ nanɔ-i dumelle nande yaanɔga-na; hūmelle tūŋgu-na. Baa ture ta ba fir-o. ⁵ Nuɔmba waa, banamba ta ba piiye baa-ba wuɔ: «Haba-i daaba-i! Na ce bige-i dumaanɔ-na?» ⁶ Yesunɔ waanɔ mananɔ baa-ba, baa bi wanɔ ma yaa-i baa-ba. Banɔ piiye dumaanɔ-na, baa yanɔ ba ta baa-yo.

7 Baŋ kã baa-yo, baa hiel ba joŋgorbaa-ba-i haa u huonɔŋu-na aa Yesu wuɔ nyugũŋ tɛna-yuɔ. 8 Nuɔmba fõŋgũɔ baa hiel ba joŋgorbaa-ba-i fara-bei hũmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dɔrɔ u kã. Banamba kar fiɛlu ta ba jina. 9 Bamaŋ waa u yaanɔŋa-na baa u huonɔŋu-na hiere baa ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Diilonɔ temma si dii.

*Itien ŋ saan uman jo, Diilo baa-yo!**

10 I bincɔŋo-i *Davidi fõŋgũɔ temma yaa juɔŋ!

Diilo migãan-yo hã-ye.

Dɔrwuonɔ temma si dii!»

11 Yesuŋ kaa suur Yerusalemu-i-na, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka wuɔra ne kumaŋ ciɛŋ hiere. Bãanɔŋu naa tɛ tɛ, wuɔ ta baa u hãalãbiɛŋ cɛncieluo ba hã baamba-i a kã Betani.

Yesu ciɛ yensãanɔŋu nanɔŋu kuol

(Matie 21.18-19)

12 Ku cuo kaala-i-na, Yesubaa-ba sire Betani-i-na ta ba kã *Yerusalemu-i-na, a ne da nyulmu waa Yesu-i-na. 13 Ba kaa hi hɔlma namma-i, wuɔ da *yensãanɔŋu nanɔŋu fiɛlu gbu caa da fafamma ŋaa ku maan, a ne da ku mamman-huonɔŋu'i saa waa huonɔŋu fanɔŋu-na. Yesu wuɔ haar duɔ ka ne sɪ u ka da biena kuɔ. Ŋŋ kaa piɛ, wuɔ da fiɛgbãŋgbãŋlãndu yon du kula. 14 Wuɔ gbɛ yensãanɔŋu-i u *hãalãbiɛmba yufelle-na wuɔ: «Ma bãlãa nyunɔŋo; nan cɛraa ŋ ji maŋ biena hã molo wuɔ.»

Yesu duɔnya torgociraamba-i hiel-ba Diilodubuɔ-i-na

(Matie 21.12-17; Like 19.45-48; Nsãa 2.13-22)

15 Yesubaa-baŋ kaa hi *Yerusalemu-i, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka donya niisuornintaamba-i baa niisãanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa kã ka tiŋŋ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa sɛ bamaŋ suoraŋ nɔnsɔr ba huriimba-i ba titiɛŋa-i nanna, 16 aa cie-ba wuɔ molo baa suur baa kuusuonɔŋu Diilodubuɔ dumelle-na. 17 Ŋŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ biɛ Diilonɔ-nelma-i tuɔ piye u pigãan-ba wuɔ: «Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ta ba bɪ mi dũŋgu-i nilɛiŋa-i hiere a Diilojaaldũŋgu.*»† Ma sɪnni niɛ namaa ce-ku cuo ba teriɛŋu?» 18 Nel daama kã ka hi *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɪnamma pigãataamba-i. Baa pãŋ ta ba taara-yuɔ baa komma. A ne da u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor, a ce dumaanɔ-na ba taa ba kãalã-yuɔ. 19 Bãanɔŋu juɔ suur huonɔŋu maŋ nuɔ-i, Yesu-i baa u *hãalãbiɛŋ baa hel nellen-huonɔŋa-na.

A haa ŋ nanɔŋa-i Diilonɔ-na ku fa weima

(Matie 21.20-22)

20 Ku cuo kaala-i-na, Yesu-i baa u *hãalãbiɛmba naar sire biɛ hũmelle-i. Baŋ kaa hi *yensãanɔŋu teriɛŋu-i, ba'a ba ne da ku kuolaa baa ku yunɔŋu-i hiere. 21 Mamaŋ ciɛ cor hiere ba kãmma-na *Yerusalemu-i-na, maa tɛnu Pier. Wuɔ tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, ne, niŋ waasaan yensãanɔŋu maŋ, ku kuolaa hiere.»

22 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Haan na nanɔŋa-i Diilonɔ-na. 23 Yaan mi wan ninonɔ-i baa-na: Da na haa na nanɔŋa-i Diilonɔ-na, na gbãa gbɛ tãnuŋ daaku-i wuɔ: «Juur ŋ halaŋ bande-i-na ŋ ka suur nuoraanɔŋu-na», aa ma bi ce. Ŋga nan waan mamaŋ, da na saa hũu-ma wuɔ ma gbãa ce, ma sɛ bi ce. 24 Ku'i ciɛ mi ta mi piye baa-na miɛ: Da na ta na cãrã kumaŋ Diilonɔ wulaa, na saaya na hũu-ma wuɔ na daa ku bɪŋkũŋgu-i tɛ. Da na hũu-ma, ku yaa Diilonɔ ka hã-na baa-ku. 25 Aa da ŋ'a ŋ cãrã Diilonɔ-i, a ji ne da molo cãlãa-ni, ce kutiɛŋo-i jande

* 11:9 Gbeliɛman-nalãanɔŋu (Psaume) 118.25-26 † 11:17 Isayi (Ésaie) 56.7

aa ŋ hiel-ma ŋ huɔŋga-na, ku yaa nuɔ niŋ ciɛ maman, na To man dɔrɔ-i-na u ka bi ce-ni jande aa hiel-ma u huɔŋga-na. [²⁶ Nga da na'a na sa hiel nuɔŋ-maama-i na hɔmmu-na, na To man dɔrɔ-i-na, u siɛ bi hiel namaa maama-i u huɔŋga-na.]»

Hai hãa Yesu-i hũmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(*Matie 21.23-27; Like 20.1-8*)

²⁷ Yesubaa-ban kaa hi *Yerusalemu-i, baa kã *Diilodubuɔ-i-na. Yesu wuɔ tuɔ wuɔra u biŋ dumellen-huɔŋga-na. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i a naara nelle biŋcuɔmba sire jo u wulaa ²⁸ ji yuu-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ maman daama-i, hai moloŋo-i hãa-ni hũmelle-i ŋ ta ŋ ce-ma?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi ka bi yuu-na baa nelma diei, da na siɛ-mi, mi ka pigãan-na uman hãa-mi hũmelle-i.» ³⁰ Aa naa yuu-ba wuɔ: «Hai moloŋo-i naa puɔr Nsãa jo ji tuɔ *batischen nuɔmba-i? Diiloŋo'i naa puɔr-o waa nelbiliemba'i naa puɔr-o?» ³¹ Baa don ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Die cira Diiloŋo'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nan suyaa-ma dumaanɔ-na bige-i ciɛ na saa hũu u nelma-i?» ³² I siɛ bi siɛ cira nelbiliemba'i puɔraa-yo.» Nuɔmba-i hiere baa suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔrbiloŋo, da ŋ da ba ciɛra nelbiliemba'i puɔraa-yo, maacemma haraa-bei. ³³ Baa naa ba cira: «I saa suɔ moloŋo man naa puɔr-o.»

Yesu wuɔ bi cira: «Muɔ mi siɛ bi pigãan-na uman hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ maman daama-i.»

12

Suontienɔ nanɔ baa u maacenciraamba
(*Matie 21.33-46; Like 20.9-19*)

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ biɛ gbãɛini tuɔ nan baa-ba wuɔ: «Naacolɔ nanɔ diyaa *ɛɛsɛ-suɔŋgu aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hiŋ fuɔŋgu ba da ba ta ba kãmal ɛɛsɛ-i, aa ce felge ba ta ba nyugũŋ ba niya suɔŋgu-i. Uŋ ciɛ mafamma-i, u biɛ maacenciraamba jĩna-kuɔ aa ta kã nelle.

² «Tibibienɔ karman juɔ hi, wuɔ puɔr u maacembiloŋo nanɔ-i maacenciraamba wulaa, wuɔ u ji hũu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. ³ Maacembiloŋ uŋ juɔ, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o ba saa hã-yo biŋkũŋgu. ⁴ U tiraa puɔr maacembiloŋo nanɔ ba wulaa. Baa muo ufaŋo-i kaasĩnya-yuɔ aa naa tuora-yuɔ. ⁵ U tiraa puɔr maacembiloŋo nanɔ ba wulaa. Baa ko ufaŋo-i. Ba muyaa ba fõŋgũ aa ko ba fõŋgũ. ⁶ Maacembiemba ji ti suontienɔ wulaa aa ku tiɛ u bɛduɔla yaa-i. U cira: «Fiɛfiɛ fuɔ, mi ka puɔr mi bɛduɔla yaa ba wulaa. Fuɔ duɔ kã, ba ka kãŋ-yo.» Aa ce bɛpolɔ sire ta. ⁷ Maacenciraamban juɔ'a ba ne da bɛpolɔ jo, baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienɔ yaa juɔŋ daayo, yaan duɔ jo i ko-yo aa ciilunɔgu ce miɛ kũŋgu.» ⁸ Ba siire ku yaa nuɔ-i, naacombiloŋ uŋ hii, a bel-o ko-yo, aa hel baa-yo suɔŋgu-na ka nanna.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontienɔ daa u ka ce bige-i fiɛfiɛ-i-na? U ka jo ji ko maacenciraan daaba-i aa hã banamba baa suɔŋgu-i. ¹⁰ Na saa kalan nel daama-i Diiloŋ-nelma-na wei wuɔ:

*«Dũmarãamban cĩnaana kpãŋkpara man,
u yaa juɔ bella dũŋgu-i.*

¹¹ *Ku ciɛ nerma miɛ i wulaa.*

*Itienɔ yaa wuɔ ma ce dumaanɔ-na.» **

* **12:11** Gbelieman-nalãangu (Psaume) 118.22-23

12 *Yuifu ba yuntaamba p̄n̄ suɔ wuɔ Yesu naan̄ gb̄anal̄ān̄ daaku-i h̄a ba yaa-i. Baa ta ba taara ba bel-o. A ne da ba taa ba k̄āl̄ā nuɔmba-i, baa naa ba yan̄-yo aa ta.

Nampo saaya u p̄ā h̄a j̄amatigi-i w̄ei?

(Matie 22.15-22; Like 20.20-26)

13 Ku huon̄gu-na, baa ji puɔr *Faris̄ɛbaa-ba namba-i baa *Erɔdi baamba namba-i Yesu wulaa, wuɔ ba ka gb̄an̄ baa-yo bel-o fuɔ f̄ɛɛn̄ nuɔ-āndaan̄gu-na.

14 Ban̄ k̄āa, baa cira: «H̄aal̄atie, i suyaa wuɔ η wan̄ ninsoŋo yaa-i, η sa k̄āl̄ā nelieŋo baa η ninsoŋo-i, η sa bi ce cieluɔ. N̄ gbu η piḡān̄ nuɔmba-i Diilon̄-h̄umelle yaa kelkel.» Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saanu baa mie h̄umelle-i, ku saaya i tie p̄ā nampo-i i h̄a *Oromɛ ba *j̄amatigi-i w̄ei?»

15 Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Na taara na cure muɔmei w̄ei? H̄aa-min̄ warbelle mi ne.» 16 Baa h̄a-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba cie hai yun̄gu-i diɛ?»

Baa cira: «Ba cie Oromɛ ba j̄amatigi yun̄gu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyeḡān̄ hai yerre-i diɛ?»

Baa cira: «Ba nyeḡān̄ Oromɛ ba j̄amatigi yerre'i diɛ.»

17 Yesu wuɔ cira: «Kuman̄ da ku waa j̄amatigi k̄un̄gu-i, p̄ān̄-kun̄ na h̄a j̄amatigi-i baa-ku, aa kuman̄ da ku bi waa Diilon̄-k̄un̄gu-i, na bi p̄ā-ku na h̄a Diilon̄o-i baa-ku.» U k̄un̄ kuɔ cu ba h̄ommu-i.

Kuomba siremman̄-k̄un̄gu-i

(Matie 22.23-33; Like 20.27-40)

18 *Sadus̄ɛbaa-ba wulaa kuomba sie sire. Banan̄ baa k̄a ka gb̄ɛ Yesu-i wuɔ:

19 «H̄aal̄atie, *Moisi nyeḡān̄ nelma namma h̄a-ye wuɔ: «*Uman̄ duɔ saa da bilon̄o baa u cieŋo-i aa ku aa yan̄-yo, u h̄ān̄o saaya u bie-yo a hon̄ bilon̄o h̄a kulon̄o-i.*»† 20 A ne da naacombiamba namba waa nieh̄ai ba nyu wulaa. M̄l̄n̄o sire j̄ā cieŋo, u saa da bilon̄o baa-yo aa ku. 21 Uman̄ cuu-yo, u bie cieŋo-i u saa da bis̄almba baa-yo, fuɔ u ku aa yan̄-yo. Sieliŋ-wuon̄o-i maaduɔma. 22 Ba kuu dum̄ei ka gbuo hiere unaa saa ji da bilon̄o baa cieŋ daayo-i. Ku huon̄gu-na, cie fuɔ f̄ɛɛ suɔ tuɔ nyaanu-bei. 23 Ba hieron̄o-na ban̄ diyaa-yo ba cieŋo cor, kuon̄ da ba ji sire, u ka ce hai wuon̄o-i?»

24 Yesu wuɔ cira: «Na piɛra. Aa na suyaa kuman̄ cie na pira w̄ei? Na saa suɔ Diilon̄-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i ku'i cie. 25 Na saa da, kuon̄ da ba ji sire, cadiile sie waa. Ba ka waa ŋaa *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba. 26 Kuman̄ ŋaa kuomba siremman̄-k̄un̄gu-i, Moisiŋ piiye d̄āamu nan̄ bilaa p̄ɛrfielu† man̄ du maama-i Diilon̄-nelma-na terien̄gu man̄ nuɔ-i, na saa kalan̄ ku terien̄gu-i w̄ei? Ma nyeḡān̄ terien̄gu-na wuɔ: Diilon̄o gb̄ɛ Moisi-i wuɔ: «**Abiramu Diilon̄o yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilon̄o yaa muɔŋo-i, *Yak̄abu Diilon̄o yaa muɔŋo-i.*»§ 27 Ku piḡān̄ wuɔ Diilon̄o-i cic̄lmantaan̄-wuon̄o, bikuon̄-wuon̄o s̄i. Na piɛra b̄oi.»

24 Yesu wuɔ cira: «Na piɛra. Aa na suyaa kuman̄ cie na pira w̄ei? Na saa suɔ Diilon̄-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i ku'i cie. 25 Na saa da, kuon̄ da ba ji sire, cadiile sie waa. Ba ka waa ŋaa *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba. 26 Kuman̄ ŋaa kuomba siremman̄-k̄un̄gu-i, Moisiŋ piiye d̄āamu nan̄ bilaa p̄ɛrfielu† man̄ du maama-i Diilon̄-nelma-na terien̄gu man̄ nuɔ-i, na saa kalan̄ ku terien̄gu-i w̄ei? Ma nyeḡān̄ terien̄gu-na wuɔ: Diilon̄o gb̄ɛ Moisi-i wuɔ: «**Abiramu Diilon̄o yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilon̄o yaa muɔŋo-i, *Yak̄abu Diilon̄o yaa muɔŋo-i.*»§ 27 Ku piḡān̄ wuɔ Diilon̄o-i cic̄lmantaan̄-wuon̄o, bikuon̄-wuon̄o s̄i. Na piɛra b̄oi.»

Nelma man̄ dii yun̄gu Diilon̄-nelma-na

(Matie 22.34-40; Like 10.25-28)

28 *An̄jinamma piḡaatien̄o nan̄ un̄ daa Yesu suyaa *Sadus̄ɛbaa-ba siema, wuɔ piɛ u caan̄-nu a yuu-yo wuɔ: «Diilon̄ un̄ ciɛra i tie wuɔ h̄umien̄a man̄ hiere, hade-i yun̄gu?»

29 Yesu wuɔ cira: «H̄umelle man̄ yun̄gu, di yaa daade: «**Isirah̄el-baan̄ namaa, karaan̄ na t̄un̄ni-i! Diilon̄o yaa Itien̄o-i u diei yon̄.* 30 N̄ saaya η d̄al̄ Itien̄o-i Diilon̄o-i baa η huɔŋa-i hiere, baa η kus̄un̄gu-i hiere, baa η an̄joguɔma-i hiere,

† 12:19 An̄jinamma tiyemman̄-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6 ‡ 12:26 Helman̄-sebɛ (Exode) 3.2-6

§ 12:26 Helman̄-sebɛ (Exode) 3.2,6

baa η fɔŋgũɔ-i hiere.»* 31 Mamanɔ cuu mafamma-i ma yaa daama: «*Ŋ saaya η dɔl η nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl η fɛɛ duma.*»† Diilonɔ un'a i tiɛ wuɔ hũmienɔa man hiere, a hã-i-waanɔ daaya yaa yunɔu.»

32 Anjɔnamma pigãatienɔ wuɔ cira: «Hãalãtie, η waanɔ ninsonɔ, Diilonɔ dii u diei yonɔ, unanɔ si dii yanɔa nanɔa. 33 Terienɔu fanɔu-na, ku saaya neliɛnɔ neliɛnɔ, u dɔl-o baa u huɔŋga-i hiere, baa u añjɔguɔma-i hiere, baa u fɔŋgũɔ-i hiere; aa u saaya u dɔl u nanolŋo-i ŋaa unɔ dɔl u fɛɛ duma. Kufanɔu bɔyaa tãmmaŋ-niini pãmma-na.» 34 Yesu wuɔ ne da u siyaa-yo baa cɛcɛmunɔu. Wuɔ cira: «Ŋ saa maa baa *Diilonɔ-nelle-i.» A hel mafamma-na, molo saa tiraa siɛ yuu-yo baa weima.

Konkortienɔ bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-46; Like 20.41-44)

35 Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ biɛ Diilonɔ-nelma-i tuɔ piye u pigãan nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na aa ji yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonɔ unɔ pãa nunɔu-i aa saanɔ *Konkortienɔ manɔ, *anjɔnamma pigãataamba ta ba piye wuɔ u ka waa *Davidi hãayɛlŋo? Ba taara ba wanɔ wuɔ niɛ dumaanɔ-na? 36 Ma si Davidi fuɔ fɛɛ-i, *Diilonɔ-Yalle ciɛ u nyegɛŋ-ma wuɔ:

«Itienɔ gbɛ mi Tienɔ-i wuɔ:

«Jo η ji tɛna mi caanɔ-nu

aa η yanɔ mi mal η bigãarãamba-i hã η ce η bãanɔu-i bɛi.»‡

37 «Diilonɔ unɔ pãa nunɔu-i aa saanɔ Konkortienɔ manɔ, Davidi fuɔ fɛɛ bi-yo u Tienɔ, u ce niɛ aa ce u hãayɛlŋo yonɔ?»

Yesu friiye añjɔnamma pigãataamba-i

(Matie 23.1-36; Like 20.45-47)

Nuɔmba bɔi waa ta ba nu Yesu tuɔ piye. U nelma taa ma dɔlnu-bɛi ma cor. 38 Wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Bilaanɔ na fɛɛ, baa na ta na ce *anjɔnamma pigãataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonɔorbɔmbɔmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. 39 Da ba suur *Diilonelhãalãdũŋgu-na, sisɔ da ba kã kãlle manɔ nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaanɔ-na. 40 Da ba ce ba bel diilonɔ-i a hũu bikulcaamba nagãŋ-niini-i wuo-ni, a ne da da ba'a ba cãrã Diilonɔ-i ba cãrã-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanɔ ka haa-bɛi, ku ka balanɔ cor.»

Bikulciɛnɔ nanɔ maama

(Like 21.1-4)

41 Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ kã ka tɛna kekerienɔu caanɔu-na *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ne nuɔmba ta ba dii ba gbeɔna-i ba hã Diilonɔ-i. Waamba bɔi taa ba kã ba dii gbeibɔmbɔmbaa. 42 Bikulcesũntienɔ nanɔ jo ji dii tãmabienɔa hãi. 43 Yesu wuɔ bi u *hãalãbiemba-i a tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Ciɛŋ daa unɔ diyaa kumanɔ, ku maaraa banambanɔ diyaa kumanɔ hiere. 44 Bafamba paraa dii aa yanɔ boluonɔu; ŋga ciɛŋ daa unɔ diyaa kumanɔ, ku yaa waa u yunɔu-na yonɔ; kuanɔu si dii yanɔa nanɔa.»

13

Mamanɔ ka da nelbiliemba-i aa miwaanɔ suɔ duɔ ti

(Matie 24.1-2; Like 21.5-6)

1 Yesuŋ juɔ tuɔ hel *Diilodubuɔ-i-na, u *hãalãbilonɔ nanɔ tuɔ piye baa-yo wuɔ: «Hãalãtie, ne dubuɔ daayo temma-i! Ne banɔ maa-yo baa tãmpɛŋna manɔ! A faa cor!»

* 12:30 Anjɔnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.4-5 † 12:31 Buolman-sebɛ (Lévitique) 19.18

‡ 12:36 Gbeliemannalãanɔu (Psaume) 110.1

² Yesu wuɔ cira: «ŋ daa dũngu man daaku-i ke? Yiingu dii baa yiingu ku ka fara hiere hĩema-na!»

(*Matie 24.3-14; Like 21.7-19*)

³ Ban kaa hi *Olivi-tibinni-tānũngu-i, Yesu wuɔ tĩena bir u yaanga-i *Diilodubuɔ-i-na. A ne da huɔngu fangu-na, Piere baa Sake baa Nsāa, a naara Andere, ba yaa waa baa-yo yon. Baa yuu-yo wuɔ: ⁴ «Hāalātie, niŋ waan nelma man daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suɔ ma cemman-huɔngu-i?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Gbāan molo baa ji pira-nei. ⁶ Nuɔmba bɔi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de bafamba diele. Uman duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilon ŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno man, u yaa ufaŋo-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁷ Da na ji da berru ce terni-na hiere, baa na tie holle. Mafamma saaya ma ce, ŋga miwaanjo tĩmma'i sie pān waa huɔngu fangu-na. ⁸ Nuɔmba kaa ta ba gān siyaabaa siyaabaa, baa nilɛiŋa nilɛiŋa. Hĩema kaa ta ma wuɔra ma sagalla. Nyulmu kaa bi waa. Nifanni-i daani-i hiere hāanjo. Ku domma'i dumaanjo-na.

⁹ «Namaanjo-i, mi ka gbuya-nei jĩna. Ba ka bĩ-na fāamaambaa-ba wulaa. Ba ka muo-na *Diilonelhāalādũnni-na. Ba ka kã baa-na fɔŋgɔtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa meɪ maama-na. Huɔngu fangu'i nuɔ-i na ka da na fere piiye mi maama-i baa-ba. ¹⁰ Aa miwaanjo suɔ duɔ tĩ, nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba saaya ba nu *Neldɔdɔlma-i ka saa. ¹¹ Da ba ji bel-na ta ba kã baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa na tie holle wuɔ na sie ka suɔ nan ka wan man. Da na ka hi, manan da ma ka par hā-na, na wan ma yaa-i. Ma sie ji hel namaa hɔmmu-na, ma kaa hel *Diilon-Yalle huɔn-na.

¹² «Banamba kaa bel ba fereŋ hāmba-i a hā ba ko-ba, banamba ba fereŋ mɔlbaa, banamba ba bisāmba, banamba bi sire pu baa ba bĩncuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ¹³ Nuɔmba-i hiere ba kaa bigāan-na meɪ maama-na. Ŋga uman duɔ nyaar ji hi ku bālma-i, kutienjo ka kor.»

(*Matie 24.15-28; Like 21.7-19*)

¹⁴ «Nuɔni man da ŋ kalan terien daaku-i, ŋ gbān kpelle ŋ suɔ ku yungu-i. Da na ji da Terbiɛnatienuo juɔ ji tĩena terienju man u saa saaya u tĩena-kuɔ*, namaa manan da na ji waa *Yude-i-na, na ta na gbar na kã tānniŋ. ¹⁵ Uman duɔ ji waa u dũngu dɔrɔ-i-na, u hiere u tuɔ gbar; u baa cira u suur biɛ bĩŋkũngu dũngu-na. ¹⁶ Uman duɔ ji waa suon-nu, u baa cira u jo ciŋ-nu ji biɛ waanjongoro. ¹⁷ Kusũntaamba-i baa biantaamba-i, sũlma haraa-bei yinni fanni-na. ¹⁸ Taa na cārā Diilonjo-i ku baa ji ce waan-huɔngu. ¹⁹ Diilon ŋ jĩena miwaanjo-i ji hi baa nyungo, yaahuolo man temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa da ma hel ufaŋo-na, u temma sa ji da-ba. ²⁰ Kuɔ Itienjo saa naa hiel kunangu yin daani-na, molo naa saa kor. Ŋga u yufellen hilaa baman nuɔ-i, u nie ba yaa-i aa hiel kunangu nie.

²¹⁻²² «Na saa da, coikartaamba ka ta ba jo; uman duɔ jo, wuɔ Diilon ŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno man, u yaa ufaŋo-i, banamba ka cira bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka ce nelma bɔi baa gbere-weima bɔi da ba pira halle Diilonjo yufellen hilaa baman nuɔ-i. A ce dumaanjo-na, uman duɔ ji gbɛ-na wuɔ Diilon ŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan Konkortieno man uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na hũu-ma, u taal-na. ²³ Terienju fangu-na, bilaan na fere, mi gbuɔya-nei jĩna.»

(*Matie 24.29-31; Like 21.25-28*)

²⁴ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ bāl, *bāangu ka bir cure, ceinjo ka ce da bĩntũu.* ²⁵ *Mɔɛŋa ka par diire, bĩmbĩnni man dɔrɔ-i-na hiere ni ka halan ni fonni-na.* †

* **13:14** Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11 † **13:25** Nien Isayi sebe-i-na (Ésaie) 13.10; 34.4.

²⁶ «Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i ba ka da *Molon-Bieŋo jo duherru-na. Ba ka da u yuntesinni-i baa u bɔbɔima-i. ²⁷ Duɔ jo, u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, u ka ce *dɔrpɔpuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere baa hiɛma-na hiere a tigiin-ba terduɔŋ-nu.»

(Matie 24.32-35; Like 21.29-33)

²⁸ «Na saa da *yensaaŋgu-i, da na ji da ku caa fiɛlu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii. ²⁹ Kuuduɔŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama ce, na saaya na suɔ wuɔ *Molon-Bieŋo jomma piyaa. ³⁰ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na, nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³¹ Dɔrɔ-i baa hiɛma-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(Matie 24.36-44)

³² «Ŋga kumaŋ ŋaa yiinŋu faŋgu fɛɛ-i, sisɔ huɔŋgu faŋgu fɛɛ-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dɔrpɔpuɔrbiemba famba fɛɛ-i dɔrɔ-i-na baa Bɛpolŋ fuɔ fɛɛ-i, ba sa suɔ-ku. Tuoŋo yaa suyaan-kuŋ u diei yoŋ. ³³ Nan'a na sa suɔ yiinŋu-i, baa na duɔfɔŋ. ³⁴ Mi gbɔa saa-ku baa naacolŋo nan maama. U taa u kɔ nelle. Uŋ'a u ta, u dii u dumelle weima-i hiere u maacembiemba nan-na; nelieŋo nelieŋo baa u maacemma. Uŋ cie mafamma-i, u waŋ baa umaŋ taa u niya fondumelle-i wuɔ: «Baa duɔfɔŋ!» ³⁵ Terieŋgu faŋgu-na, baa na bi duɔfɔŋ, na sa suɔ dumellentien uŋ ka jo huɔŋgu maŋ nuɔ-i: U ka jo dɔnambaaŋ-nu wa, isuɔhollen wa, kɔhɔlaamba-na wa, cucuuyun-nu wa, na sa suɔ. ³⁶ Duɔ fiɛ jo huɔŋgu huɔŋgu, na baa yan u jo ji da na duɔfɔŋ. ³⁷ Min waan mamaŋ daama-i baa-na, mi bi waŋ maaduɔma famma yaa-i baa nuɔmba-i hiere wuɔ ba baa duɔfɔŋ.»

14

Ba saa Yesu belmaŋ-maama-i

(Matie 26.1-5; Like 22.1-2; Nsɔa 11.45-53)

¹ *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa *anjɔnamma pigaaataamba taa ba taara nelma da ba cure Yesu-i gbɔa bel-o ko-yo. *Kɔrsinni timmaŋ-ponsaanŋu-i, baa *ban'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u kɔŋguŋ juɔ tɛ yinni hɔi aa da ni hi, ² baa ta ba piye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaanŋu hɔlma-na ni ma'i si ku ka du.»

Cieŋo nano kɔna natikolo Yesu yunŋu-na

(Matie 26.6-13; Nsɔa 12.1-8)

³ Yibienja faŋa-na Yesu waa Betani baa u *haalabiemba-i tuɔ wuo niiwuoni *jardaaaman waa Simɔ maŋ nuɔ-i u dumelle-na. Cieŋo nano jo baa natikolo nano *alabati-kamoelen. Natikolo faŋo cie baa *naar-yamma ma kula. U sulu waa kpelle. Uŋ juɔ, wuɔ kaya kamoele nunŋu-i aa kɔnna natikolo-i Yesu yunŋu-na. ⁴ Nuɔmba maŋ waa, banamba hɔmmu pɔŋ du baa cieŋ daayo-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Bige-i cie u biɛna natikolofɛɛiŋ daayo-i temma-i? ⁵ Uu naa gbɔa suor-o *deniebaa nuɔsɔ komuɔŋa ndii a kɔyɔ sɔntaamba-i.» Aa ta ba waana. ⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaan cieŋo fiisa! Bige-i cie na ta na guɔla u huɔŋga-i? Uŋ cie kumaŋ mie daaku-i, ku faa. ⁷ Sɔntaamba-i dii baa-na baaŋgu-i baa isuɔŋgu-i; na gbɔa kɔyɔ-bei huɔŋgu maŋ dɔlaanu-nei. Ŋga muɔmi si dii baa-na gbula. ⁸ Cieŋ daayo cie u kuusaanunŋu yaa-i: U kɔna natikolo-i mie tuɔ cie mi kuliin-yiinŋu yaa-i. ⁹ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Neldɔdɔlma da ma waŋ terieŋgu terieŋgu hiɛma-na bande-i-na, cieŋ daa uŋ cie mamaŋ daama-i, ba ka bi ta ba waŋ-ma nuɔmba ta ba suɔ-ma.»

Yuda suoraa Yesu-i

(Matie 26.14-16; Like 22.3-6)

¹⁰ Yesu *hāalābieŋ c̄ncieluo ba hāi baamba-na, ba naŋ biŋ umaŋ *Yuda-Isikaro-i, wuɔ ta ka waŋ baa *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i wuɔ fuɔ gbāa kāyā-bei ba bel Yesu-i. ¹¹ Kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei. Baa pā nuŋgu baa-yo wuɔ duɔ gbāa ce-ma, ba ka hā-yo gbeiŋa. Yuda wuɔ doŋ tuɔ taara uŋ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

*Yesu ce k̄rs̄inni t̄immaŋ-ponsaan̄gu-i baa u hāalābiemba
(Matie 26.17-25; Like 22.7-14,21-23; Nsāa 13.21-30)*

¹² *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u ponsaan̄gu yidiɛlāŋgu-na, baŋ koŋ *k̄rs̄inni t̄immaŋ-ponsaan̄gu niikonni-i yiŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, ŋ taara i ka ce k̄rs̄inni t̄immaŋ-ponsaan̄gu niwuoni-i terieŋ haku-i nuɔ-i a hā-ni?» ¹³ Yesu wuɔ waŋ baa ba hāi wuɔ: «Kāaŋ nellen̄-huoŋga-na na ka da naacolŋo naŋo t̄yāa hūmmaŋ-būnaŋga, na cu u huon̄-nu. ¹⁴ Duɔ ka suur dumelle maŋ nuɔ-i, na suur baa-yo. Da na suur, na waŋ baa dumellentieŋo-i wuɔ hāalātieŋ wuɔ u pigāaŋ-na d̄uŋgu maŋ uŋ ka hā-yo baa-ku u wuo k̄rs̄inni t̄immaŋ-ponsaan̄gu niwuoni-i baa u hāalābiemba-i. ¹⁵ U ka pigāaŋ-na dubuɔ naŋo d̄ɔɔ-i-na. U tigiŋ t̄i; b̄imb̄inni-i dii-yuɔ. Na ce niwuoni-i kusuon̄-nu'i i ka wuo.» ¹⁶ Hāalābiemba ta. Baŋ k̄a ka hi, ba bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan̄-ma dumaa. Baa ce niwuoni-i.

¹⁷ Bāaŋguŋ juɔ suur, Yesu wuɔ jo baa u hāalābieŋ c̄ncieluo ba hāi baamba-i. ¹⁸ Baŋ juɔ t̄ɛna ta ba wuo niwuoni-i, Yesu wuɔ cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Na h̄olma-na, unaa ka hel mi huon̄-nu; kutieŋo-i dii tuɔ wuo baa-mi bande-i-na.» ¹⁹ Ba yammu p̄aŋ v̄aa. Baa ta ba yuu-yo ba da-ba-diei. Umaŋ duɔ puur wuɔ: «Hāalātie, muɔm̄ei wei?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Kutieŋo dii hāalābieŋ c̄ncieluo ba hāi baan̄ namaa h̄olma yaa nuɔ-i; kutieŋo wuo baa-mi kaladuon̄-nu. ²¹ *Molon̄-Bieŋo ka ku ŋaa Diilon̄-nelmaŋ waan̄-ma dumaa, nuharuŋgu si dii-m̄ei. Ŋga umaŋ ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, s̄ulma haraa kutieŋo-na; b̄ɔlb̄ɔl uu naa baa hon̄.»

(Matie 26.26-30; Like 22.15-20; Kor. d̄ɛ. 11.23-25)

²² Baŋ waa ta ba wuo niwuoni-i, Yesu wuɔ ji bie *buruo, aa jaal Diilon̄o-i aa b̄ulnu-yuɔ hā-ba aa cira: «H̄yāaŋ, mi k̄ɔma yaa daama.» ²³ Ku huon̄gu-na, u bie duv̄eŋo ciŋ-na aa jaal Diilon̄o-i aa hā-ba baa-yo ba nyon̄ hiere. ²⁴ Baŋ juɔ nyon̄ t̄i, wuɔ cira: «Mi t̄amma yaa-i; tobis̄ifelenniŋ-t̄amma yaa-i. Ma ka k̄unna nuɔmba b̄oi maa-na.» ²⁵ Aa cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Ni *Diilon̄-nellen̄ s̄i, mi sie tiraa nyon̄ duv̄eŋo.» ²⁶ Ku huon̄gu-na, baa h̄al̄ n̄eini gb̄elieŋ Diilon̄o-i aa sire ta k̄a *Olivi-tibinni-t̄anuŋgu-na.

Yesu gboya Piɛr wuɔ u ka c̄ina-yuɔ

(Matie 26.31-35; Like 22.31-34; Nsāa 13.36-38)

²⁷ Yesubaa-baŋ k̄a *Olivi-tibinni-t̄anuŋgu-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Ma nyegāaŋ Diilon̄-nelma-na wuɔ: «*Mi ka ko ānc̄inaŋo-i aa yaŋ t̄ulmba pis̄all̄.*»*» Yesu wuɔ cira: «Terieŋgu faŋgu-na, namaa na ka nanna-mie hiere. ²⁸ Ŋga da mi ji sire, mi ka k̄a ka cie-na *Galile-i-na.»

²⁹ Piɛr wuɔ cira: «Banamba da ba fie nanna-nie, muɔ fuɔ mi c̄raa mi nanna-nie.»

³⁰ Yesu wuɔ cira: «Piɛr, mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni, nyuŋgo daayo-na, isuɔduon̄ daaku-na, k̄h̄old̄iel̄aŋo sie hi tir bu, ŋ ka c̄ina-mie da i siei wuɔ naŋ sa suɔ-mi.»

³¹ Piɛr wuɔ dii u naŋga-i d̄āamu-na wuɔ da ba fie'a ba ka ko-ba ba hāi-i-na, fuɔ c̄raa u cira u sa suɔ-yo. Banamba bi waŋ maaduɔma.

*Yesubaa-ba k̄a Getisemane
(Matie 26.36-46; Like 22.39-46)*

* 14:27 Sakari (Zacharie) 13.7

³² Ku huonɔŋu-na, Yesubaa-ba sire kã terienɔŋu nanɔŋu-na ba bɪ-ku Getisemane. Baŋ kãa, Yesu wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Tĩenaananɔŋ bande mi ka cãrã Diilonɔŋo-i aa jo.» ³³ Uŋ'a u ta, wuɔ ta baa Piɛr, baa Sake a naara Nsãa. Baŋ kãŋ hũmelle-na, u holle donɔŋ ta di tie, korma ta ma da-yo. ³⁴ Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Mi huonɔŋa si dii huonɔŋa; tĩenaananɔŋ bande na cie-mi. Baa na duɔfũŋ!» ³⁵ Aa kã yaan-na cellɛ ka dũuna tuɔ cãrã Diilonɔŋo-i wuɔ duɔ siɛ u baa yaŋ yaahuolo daayo haa-yuɔ. ³⁶ Uŋ waanɔŋ mamanɔŋ ma yaa daama, u ciɛra: «Baba, wɛima si dii mamanɔŋ gbãa yar-ni cemma, jande maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; ŋga baa fer-muɔ, ce-ma niŋ taaranɔŋ ma ce dumaa.»

³⁷ Ku huonɔŋu-na, wuɔ sire duɔ ji ne Piɛrbaa-ba-i; a jo ji da ba kuraa duɔfũŋ. Wuɔ cira: «Simɔ, ŋ duɔfũŋ wɛi? Halle ŋ saa gbãa tĩɛna da huonɔŋu cellɛ, ŋ yaŋ duɔfũmmu nuɔl-ni. ³⁸ Baa na duɔfũŋ, taa na cãrã Diilonɔŋo-i wɛima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaanɔŋu cemma-na. Anfafamma cemmaŋ-maama dii nelbilonɔŋ huonɔŋa-na, ŋga ku fõŋgũɔ yaa si dii-yuɔ.» ³⁹ Uŋ waanɔŋ mafamma-i, wuɔ tiraa bir ta ka cãrã Diilonɔŋo-i baa nelduonɔŋ daama yaa-i.

⁴⁰ Uŋ kaa cãrã tĩ aa bir jo hãalãbiemba wulaa, wuɔ jo ji da duɔfũmmu yirii-ba. Ba saa suɔ baŋ ka waŋ mamanɔŋ baa-yo. ⁴¹ Wuɔ tiraa bir ta. Uŋ kaa bir tuɔ jo siɛlinɔŋ-jomma-i, wuɔ jo ji gbɛ-ba wuɔ: «Na saa duɔfũŋ ye dumaa wɛi? Ku hii. Ba ka hã ambabalmanciraamba baa *Molonɔŋ-Biɛnɔŋo-i. ⁴² Siirenɔŋ i ta, umanɔŋ ka hã-ba baa-mi u'i juonɔŋ daayo.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Like 22.47-53; Nsãa 18.3-12)

⁴³ Nelma saa ji tĩ Yesu nunɔŋu-na, ba'a ba ne da *Yuda juɔ ji tuɔ yiɛra baa nelpũŋu nanɔŋu u huonɔŋu-na. Yuda nunɔŋu waa baa u *hãalãbienɔŋ cinciɛluo ba hã baamba-i. Bamanɔŋ waa baa-yo, banamba waa baa jigãmmu, banamba bõɛŋa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i, a naara nelle bĩncuɔmba yaa naa puɔraa-ba.

⁴⁴ A ne da baŋ'a ba jo, Yuda gbuɔya-bei wuɔ: «Da mi ka pũrã umanɔŋ jaal-o, u yaa-i, na bel-o fafamma na kã baa-yo.» ⁴⁵ Baŋ juɔ ji hi, wuɔ piɛ Yesu caanɔŋ-nu aa naa cira: «Hãalãtie» aa pũrã-yuɔ jaal-o. ⁴⁶ Bamanɔŋ waa u huonɔŋu-na baa bi pãŋ piɛ bel Yesu-i. ⁴⁷ Hãalãbilonɔŋ nanɔŋ wuɔ pãŋ fa u jigãŋga-i hiel-ka a jafũŋ *Diilojigãntaamba yuntienɔŋ maacembilonɔŋ tũŋgu-i a yer-ku. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Na hilaa baa jigãmmu baa bõɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁴⁹ Ma sɪ i da i-naa yinni manɔŋ jonɔŋ *Diilodubuɔ-i-na kɛ? Mi kã mi waŋ Diilonɔŋ-nelma-i mi pigãanɔŋ nuɔmba-i kusuonɔŋ-nu'i. Bige-i cie na saa siɛ bel-mi? ŋga mamanɔŋ nyɛgãanɔŋ Diilonɔŋ-nelma-na, ma saaya ma ce ku'i ciɛ.» ⁵⁰ Hãalãbiemba gbar hiere aa yaŋ-yo.

⁵¹ Baŋ bilaa Yesu-i ta ba kã baa-yo, naacombilonɔŋ nanɔŋ cu ba huonɔŋ-nu. Naacombilonɔŋ fanɔŋ wuɔ naanɔŋ kompanɔŋa yonɔŋ u kũɔma-na. Bamanɔŋ bilaa Yesu-i, baa kã nii-yuɔ da ba bel-o. ⁵² Wuɔ nanna kompanɔŋa-i hã-ba aa gbar tãmporuonɔŋu.

Ba kãa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Matie 26.57-68; Like 22.54-55,63-71; Nsãa 18.13-14,19-24)

⁵³ Baŋ bilaa Yesu-i, baa kã baa-yo *Diilojigãntaamba yuntienɔŋ cĩŋgu-na. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa nelle bĩncuɔmba-i, a naara *ãnjĩnamma pigãataamba-i, baa jãnu ba-naa terienɔŋu-na. ⁵⁴ A ne da baŋ taa ba kã baa Yesu-i, Piɛr wuɔ yaŋ ba maa aa suɔ cu ba huonɔŋ-nu kã ka suur baa-ba Diilojigãntaamba yuntienɔŋ cĩŋgu-na. Uŋ suurii, wuɔ kã ka tuɔ yiraanɔŋ dãamu baa bamanɔŋ niɛyanɔŋ dumelle-i. ⁵⁵ Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara ãntãalãmma da ba haa Yesu-i-na da ba gbãa ko-yo, ŋga ma saa dɔl-ba. ⁵⁶ Nuɔmba bɔi taa ba kar coima-i ba haa-yuɔ,

ŋga ba nelma taa ma hel ma-naa honniŋ. ⁵⁷ Banan baa sire baa coiŋ daama-i ta ba piiye wuɔ: ⁵⁸ «I nuɔ u ciɛra wuɔ: «Nelbiliemban ma *Diilodubuɔ man daayo-i, mi ka muonu-yuɔ aa ma uufɛɛŋo yinni siɛi hɔlma-na; ufaŋo siɛ waa nelbilien uumaŋo.» ⁵⁹ Halle ban fiɛ wan mafamma-i, ma saa ce kuuduɔŋgu. ⁶⁰ Diilojigantaamba yuntien wuɔ sire yiɛra nuɔmba-na aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, ban cāl-nin nan'a niɛ?» ⁶¹ Yesu saa sen sūnŋgu yuɔ. Wuɔ cira: «Diilon ŋ pāa nŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno man, u yaa nuɔŋo-i wei? In tuɔlnun Diilono man, fuɔ biɛŋo'i nuɔŋo-i wei?»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» Aa naa cira: «Yiinŋu dii baa yinŋu na ka da *Molon-Bieno tɛnaana Itieno caanŋu-na. Na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo.» ⁶³ ŋ waan mafamma-i, Diilojigantaamba yuntieno huɔŋ kaa pāŋ du; wuɔ fa fuɔ fɛɛŋ jonŋorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «Ii si dii die ka tiraa yuu molonŋo! ⁶⁴ ŋ tuoraaya Diilonŋo-i namaa na'a niɛ?» Baa sire hiere wuɔ u cālāa, kɛɛ u saa baa kuliŋgu. ⁶⁵ Banamba pāŋ ta ba tu taalni yuɔ, aa naa vaa u yufien-a-i aa ta ba dudul-o. Da ba dudul-o, ba yuu-yo wuɔ: «ŋ suyaa uman muyaa-ni wei? Bi kutieno yerre-i i ne!» Baman naa niɛyan dumelle-i, baa bel-o ta ba caa u tūnni-i.

Pier ciinaana Yesu-i

(Matie 26.69-75; Like 22.56-62; Nsāa 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ban taa ba ce Yesu-i kpāncɔlgūɔ faŋo-i, Pier waa yogo hiɛma-na† dumellen-huɔŋga-na. *Diilojigantaamba yuntieno maacembilonŋo‡ nanŋo jo ⁶⁷ ji da u yiraan dāamu-i. Wuɔ ne-yo da kelkelkel aa cira: «Ma sī nuɔ ŋ waa baa Nasaretitaan Yesu-i kɛ?»

⁶⁸ Pier wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, mɛi saa suɔ ŋ nelma yaanŋa-i; ŋ taara ŋ wan wuɔ niɛ?» ŋ waan mafamma-i, wuɔ pāŋ hel ka yiɛra fondumelle-na. [Kɔhɔldiɛlāŋ wuɔ don tuɔ bu.]

⁶⁹ ŋ kāa ka yiɛra fondumelle-na, maacembilon daayo daa-yo. Wuɔ tuɔ piiye baa baman waa dumelle-na wuɔ: «Unanŋo yaa yiɛraaya daayo-i.» ⁷⁰ Pier wuɔ tiraa ju-ma wuɔ coima. Cɛllɛ, baman waa, baa gbɛ-yo wuɔ: «Ma sī Galileyien nuɔ kɛ? N ju-ma gbāŋgbāŋ, unanŋo'i nuɔŋo-i.»

⁷¹ Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonŋo mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi karaa coima, Diilonŋo baa yan-mi!» ⁷² ŋ taa u wan mafamma-i huɔŋgu man nuɔ-i, kɔhɔldiɛlāŋ wuɔ don tuɔ bu hāalŋ-bumma-i. Yesuŋ ŋa naa wan maman baa-yo wuɔ: «Kɔhɔldiɛlāŋo siɛ hi tir bu, ŋ ka ciina-miɛ da i siɛi wuɔ nan sa suɔ-mi» nelma famma pāŋ tɛnu-yuɔ. Wuɔ pāŋ nan yunŋu tuɔ kaal.

15

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Matie 27.1-2,11-14; Like 23.1-5; Nsāa 18.28-38)

¹ Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigantaamba yuntaamba naar tigiin ba-naa, baa nelle bincuɔmba-i, a naara *ānjɛnamma pigāataamba-i. Kuu dii ŋaa *Yuifu ba *nellentaamba yaa naa naaraa tigiin ba-naa, a da ba-naa, aa bel Yesu-i vaa-yo kā baa-yo ka hā *Pilati-i baa-yo. ² Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Yuifu ba nellentienŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» ³ Diilojigantaamba yuntaamba don ta ba cāl-o baa nelma bɔi.

⁴ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ban cāl-nin balbalbal nan'a niɛ?» ⁵ Yesu saa ji sen sūnŋgu yuɔ. Kuɔ bir yan aa cu Pilati huɔŋga-i.

† 14:66 Ba waa baa Yesu-i sāŋkānsɔ-dɔrɔ. ‡ 14:66 Maacembilon daayo waa ciciɛŋo a saanu baa maman nyɛgāan girekimma-na.

*Pilati h̄aa-ba Yesu-i wuɔ ba ka ko-yo**(Matie 27.15-26; Like 23.13-25; Ns̄aa 18.39–19.16)*

⁶ Belle belle, *k̄ors̄inni t̄imman̄-ponsaan̄ da kuɔ hi, *Pilati nanna kasobilon̄o diei. Nuɔmba yaa pigāan̄ ba yufellen̄-nol̄ho u nanna-yuɔ. ⁷ Naacol̄ho nan̄o waa kaso-i-na, ba taa ba b̄i-yo Barabasi. U waa baa bubɔlaamba namba. Ijieni nan̄ niɛ ciɛ nelle-na bafamba hi ko nelien̄o, baa bel-ba ka suuye-bei. ⁸ Nuɔmba sire k̄a Pilati wulaa dii u cīnḡu-na ka ta ba c̄ar̄a-yuɔ wuɔ u h̄a-ba kasobilon̄o-i ŋaa un̄ jo u h̄a-ba dumaa koko. ⁹ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna *Yuifu ba nellentien̄o yaa wei?» ¹⁰ Fuɔ f̄er̄e wuɔ suyaa wuɔ nenemunḡu'i ciɛ *Diiløjigāntaamba yuntaamba bel Yesu-i ka h̄a-yo. ¹¹ Pilatin̄ yuu dumaan̄o-na, Diiløjigāntaamba yuntaamba gbo nuɔmba-i wuɔ ba cira u nanna Barabasi. ¹² Pilati wuɔ tiraa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Na'a mi ce nan̄ b̄in̄ uman̄ Yuifu ba nellentien̄o-i niɛ?»

¹³ Baa kaas̄in̄ hiere wuɔ: «Gbu-yo *daan̄-nu!»

¹⁴ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «U guɔlaaya bige-i?»

Baa migāan̄ ta ba kaas̄in̄ b̄omb̄ōn̄ wuɔ: «Gbu-yo *daan̄-nu! Gbu-yo daan̄-nu!»

¹⁵ Pilati wuɔ hiel Barabasi-i kaso-i-na duɔ f̄ɛ ba h̄ammu-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa suɔ h̄a-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daan̄gu-na.

*Sorosibaa-ban̄ ciɛ karaan̄gu man̄ baa Yesu-i**(Matie 27.27-31; Ns̄aa 19.2-3)*

¹⁶ *Pilatin̄ h̄aa-ba Yesu-i, sorosibaa baa h̄uu-yo suur baa-yo cīn̄-huɔŋga-na aa naa b̄i ba nabaamba jo hiere. ¹⁷ Ban̄ juɔ, baa biɛ jon̄gorbuɔ nan̄o dii h̄a-yo. Jon̄goruo fan̄o waa d̄aa-wuon̄o, aa naa ce huɔni s̄u nyantuoluo dii u yun̄gu-na. ¹⁸ Ban̄ ciɛ mafamma-i, baa ta ba nyɛ-yo aa cira ba jaal-o. Uman̄ duɔ puur wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!» ¹⁹ Aa ta ba muo u yun̄gu-i baa gboruon̄gu aa ta ba tu taalni yuɔ, aa naa ta ba cor ba d̄uuna u yaan̄ga-na. ²⁰ Ban̄ juɔ nyɛ-yo ye huɔn̄gu man̄ nuɔ-i, baa hiel ba jon̄gorbuɔ-i u nuon̄gu-na aa bir dii fuɔ f̄er̄en̄ b̄imb̄inni-i h̄a-yo aa hel baa-yo da ba ka gbu-yo *daan̄gu-na.

*Yesu gbumman̄-huɔn̄gu h̄ii**(Matie 27.32-44; Like 23.26-43; Ns̄aa 19.17-27)*

²¹ Sorosibaa-ban̄ hilaa baa Yesu-i ta ba k̄a da ba ka gbu-yo, baa suu baa Sireniyiɛn̄o nan̄o hilaa suon̄-nu tuɔ jo. Ba taa ba b̄i-yo Simɔ. U b̄emba waa ba h̄ai; ba taa ba b̄i unan̄o-i Alɛs̄andire aa b̄i unan̄o-i Urufusi. Ban̄ taa ba k̄a baa *daan̄gu man̄ da ba ka gbu Yesu-i, baa bel u yaa-i a haa-ku h̄a-yo. ²² Ban̄ k̄aa baa Yesu-i terien̄gu man̄ nuɔ-i, ba b̄i-ku Gɔlgota, ku yun̄gu yaa wuɔ yukoluon̄-terien̄gu. ²³ Ban̄ h̄ii, baa guɔl *miir baa duv̄en̄o a h̄a-yo wuɔ u nyɔn̄. Wuɔ yagar wuɔ u siɛ nyɔn̄. ²⁴ Baa gbu-yo daan̄gu-na aa naa ful tien̄a a cal u jon̄gorbaa-ba-i. ²⁵ Ban̄ gbuu Yesu-i huɔn̄gu man̄ nuɔ-i, b̄aan̄gu naa bon̄ t̄i. ²⁶ Ban̄ gbuu-yo yun̄gu man̄ nuɔ-i, baa nyɛḡen̄-ku j̄ina u yud̄ar̄o-i-na wuɔ: «*Yuifu ba nellentien̄o.» ²⁷ Baa bi gbuu cuobaa-ba h̄ai baa-yo. Unan̄o-i u nadien̄ga-na, unan̄o-i u nanyuon̄gu-na. [²⁸ Maman̄ nyɛḡaan̄ Diilon̄-nelma-na wuɔ: «Ba diyaa-yo baa nelbabalaamba*», ma'i saa ce daama-i wei?]

²⁹ H̄uncortaamba ta ba mis̄ir̄r̄a ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. Ba taa ba piye wuɔ: «Hai daayo-i! Nan̄ saa cira wuɔ nan̄ ka muonu *Diilodubuɔ-i aa mayo yinni siei wei? ³⁰ Kor ŋ f̄er̄e i ne! Hiire daan̄gu-na i ne!» ³¹ *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ān̄jinamma pigāataamba taa ba bi nyɛ-yo aa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u siɛ gb̄aa kor u f̄er̄e. ³² Da kuɔ u yaa-i *Kon̄kortien̄o-i Diilon̄ un̄ saan̄-yo, da kuɔ u yaa-i

* 15:28 Isayi (Ésaie) 53.12

*Isirahel-baamba nellentienjo-i, u hiire fiɛfiɛ daanɔ-*na* i ne, ku yaa i ka hũu u maama-i.» Ban ɲa nan gbuu baman baa-yo, baa kã ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliŋgu-i

(*Matie 27.45-56; Like 23.44-49; Nsãa 19.28-30*)

³³ Bãanɔn juɔ hi yuhuɔnɔga-i, ba'a ba ne da terienɔ cuure hiere. Ku tiyãa dumɛi fuɔ bãanɔn ji tɛɛɲ. ³⁴ Kun juɔ tɛɛɲ, Yesu wuɔ kaasɪn da gbagaga wuɔ: «*Eloyi, Eloyi, lama sabatani?*» Ku yunɔn yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i ciɛ ɲ nanna-miɛ? ³⁵ Baman waa, banan baa ta ba piiye wuɔ: «Niɛn, u bi *Eli.» ³⁶ Unan wuɔ gbar kã ka nyiɛ kãnsaarma namma-i niisaarnin aa to-ma gboruɔn-nu a hã-yo wuɔ u mɔsũnya hin, aa naa cira: «Yaan mi hã u mɔsũnya, aa i ne si Eli ka jo ji har-o *daanɔ-*na*.» ³⁷ Yesu wuɔ tiraa kaasɪn da gbagaga, aa bi pãn hũu u fɛɛɛ.

³⁸ Kompanɔa man naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pãn taalnu sɔmma hãi; a donɔ dɔrɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. ³⁹ Sorosi ba yuntienjo nanjo waa yiera Yesu caanɔn-*na*. Un juɔ da u kuu kuliŋ daaku-i, wuɔ cira: «Naacoln daayo waa Diilon-Bienjo kelkel.»

⁴⁰ Caamba namba bi waa yiera yargaa ta ba fara ba ne. Maari man taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba baa u duonjo-i Sake bisãlãanjo-i ba nyu-i†. A naara Salome bi waa. ⁴¹ Ba yaa naa cuu Yesu huon-nu ta ba kãyã-yuɔ un waa *Galile-i-na. Caamba namba naa bi nyaa u huon-nu jo *Yerusalemu-i-na. Caamba fan baa ciinu.

Yesu fuuremma-i

(*Matie 27.57-61; Like 23.50-56; Nsãa 19.38-42*)

⁴² Yesun hũyãa u fɛɛɛ huonɔn man nuɔ-i, bãanɔn naa ta ku kã suurma-na. Aa ba *yitiɛnanɔn waa ɲaa bisɪn ku temma, a ce dumaanjo-na ba waa gbagbarramma-na. ⁴³ Naacolnjo nan wuɔ don holle kã *Pilati wulaa ka cãrã kulonjo-i. Ba taa ba bi-yo Yosefu, u taa u hel Arimate. U waa nelbuɔ *Yuifu ba *nellentaamba hãlma-na. U taa u niya *Diilon-bãanɔn domma-i. ⁴⁴ Pilatin nuɔ wuɔ Yesu kuu, kuɔ ce-yo gbɛɛɛ. Fuɔ wulaa u kuu donduo. Wuɔ ce ba bi sorosi ba yuntienjo-i a ji yuu-yo da kuɔ u kuu yiinaa. ⁴⁵ Sorosi ba yuntien wuɔ suur ma yaanɔga-na a wan-ma baa-yo. Wuɔ suɔ hã Yosefu-i hũmelle-i wuɔ u ka har-o. ⁴⁶ Yosefu wuɔ kã ka sãa kompanɔa-i aa kã ka har-o *daanɔ-*na* a finya-yuɔ aa kã baa-yo ka fuure-yuɔ cɪncorre nande-na baa naa hin-de tãmpɛllen.

Ban kaa nanna ti, wuɔ bũmal tãmpɛlle nande-i a suuye cɪncorre nunɔn-i. ⁴⁷ Maari man taa u hel Magidala-i-na baa u duonjo-i Yose ba nyu-i, baa yiera ne ban gaala Yesu-i kusuon-nu.

16

Yesu siire hel kuomba hãlma-na

(*Matie 28.1-8; Like 24.1-12; Nsãa 20.1-10*)

¹ *Yitiɛnanɔn juɔ cor, Maari man taa u hel Magidala-i-na, baa u duonjo-i Sake ba nyu-i, a naara Salome-i, baa sãa natikolo wuɔ ba ka kũnna Yesu-i-na. ² Ku cuo kaala-i-na*, baa naar biɛ hũmelle-i ta ba kã cɪncorre-na. ³ Ban kãn, baa ta ba piiye wuɔ: «I kaa da hai u bũmal tãmpɛlle-i halan-de cɪncorre nunɔn-na hã-ye?»

⁴ Ban kaa piɛ, baa fara da tãmpɛlle bũmalãa halan. A ne da di maama saa naa fa baa bɔbɔima-i. ⁵ Baa kã ka suur cɪncorre-na. Ba'a ba ne da naacolnjo nanjo tiɛnaana ba nadieyanɔga-na baa jonɔnɔpilanjo. Korma pãn ta ma da-ba.

† 15:40 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: Sake bisãlãanjo-i baa Yose ba nyu-i. * 16:2 Ku cuo kaala waa jumaansi.

⁶ Naacolonɔ daa wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Baa na yan korma da-na, mi suyaa miɛ ban gbuu Nasarɛtitaan Yesu man *daanɔgu-na ko-yo, na taara u yaa-i. Uu si dii bande-i-na, u siire hel kuomba hɔlma-na. Niɛn, baa naa galla-yuɔ bande yaa nuɔ-i. ⁷ Kãan na ka tũnu u *hãalãbiemba-i baa Piɛr, wuɔ u taa duɔ ka cie-na *Galile; na ka da-yo kusuɔn-nu'i nãa un nãa wan-ma baa-na dumaa.»
⁸ Caan daaba kũma gbuu ta ma nyɛn; baa hel baa gbarunɔgu ta. Ban taa dumaanɔ-na, ba saa ka gbãa wan wɛima baa molonɔ korma nammu-na.

Yesu caraaya Maari-i

(Matie 28.9-10; Nsãa 20.11-18)

[⁹ Yesun naaraa sire jumaansi cucuuyunɔgu-na, u caraaya Magidalataan Maari yaa igɛna. Wuɔ duɔnya *jinabaa niehãi fuɔ-i-na. ¹⁰ U yaa kãa ka tũnu Yesu wuɔrataamba-i. U kãa ka da-ba kuliin-kaalunɔgu-na yogo. ¹¹ Wuɔ cira: «Yesu siire, mi daa-yo nuɔ baa mi yufelle!» U wuɔrataamba saa hũu-ma wuɔ ninsonɔ.

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i

(Matie 28.16-20; Like 24.13-49; Nsãa 20.19-23)

¹² Ku huonɔgu-na, Yesu *hãalãbiemba hãi baamba namba ji ta ba kã neyelle nande-na; Yesu wuɔ bir u den birma carra-bei. ¹³ Hãalãbien daaba bir ka wan-ma baa ba nabaamba-i. Ba saa tiraa hũu bafamba maama-i.

¹⁴ Kufanɔgun curaa, Yesu fuɔ fɛɛ wuɔ yan u hãalãbiemba man tiyãa cinciɛluo baa u diei wuonɔ-i ba tɛna ta ba wuo niwuoni aa u carra-bei tuɔ wan baa-ba wuɔ: «Bige-i cie min siire ba da-mi aa jo ji wan-ma baa-na na saa hũu-ma?» ¹⁵ Aa naa cira: «Kãan nilɛinã-na hiere na ka wan *Neldɔɔlma-i baa nuɔmba-i hiere. ¹⁶ Uman duɔ hũu-ma aa *batisen, u kuraa. Nga uman duɔ saa hũu-ma, kutienɔ ka caa. ¹⁷ Baman da ba hũu-ma, ban ka ta ba suɔ-ba dumaa ku yaa daaku: Ba ka ta ba gbuuse-miɛ aa ta ba donya *jinabaa-ba-i, ba ka ta ba piiye nelfɛɛmma-na; ¹⁸ da ba fiɛ bel jienɔ-i, u siɛ gbãa ce-ba bin kũnɔgu, aa da ba fiɛ nyɔn puɔsɔnɔ-i, u siɛ gbãa ce-ba wɛima. Ba ka ta ba haa ba nammu-i jaamba-na aa ta ba cãrã Diilonɔ-i ba sire-bei.»

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na

(Like 24.50-53; Pɔpuɔr. 1.9-11)

¹⁹ Itienɔ-i Yesun juɔ piiye baa-ba ti, wuɔ nyugun ka tɛna Diilonɔ caan-nu.
²⁰ Un taa dumaanɔ-na, u *hãalãbiemba ta ka ta ba wuɔra terni-na hiere ba wan *Neldɔɔlma-i. Itien wuɔ tuɔ kãyã-bei ba maacemma-na aa bi tuɔ kãyã-bei ba ta ba ce gbɛɛ-wɛima ba pigãan nuɔmba-i ba da ba suɔ wuɔ ban wan man ninsonɔ.]

Liken nyegāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Like nunḡu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiemba-na, nga fuɔ wuɔraaya baa Pol ba ta ba wan Diilon-*nelma-i* (File. 24). U yaa bi nyegāan Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sebɛ-i. Yesun siire ce maman hierɛ, u wuɔraaya yuure ma yaanḡa-i aa suɔ nyegān-ma. U sebɛ-i-na, u pigāan wuɔ Yesu yaa *Konkortieno-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i hierɛ āmbabalma nammuna. U waan Yesu nelnyulmun-kūḡu-i bɔi u sebɛ-i-na. Wuɔ nuɔmba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sūntaamba-i hierɛ.

U duɔn u sebɛ-i baa *Nsāa-Batishi homman-kūḡu ka cor baa Yesu homman-kūḡu (sap. 1–2). Ku huonḡu-na, u piiye Nsāa-Batishin *baatishin Yesu-i dumaa baa *Sitānin taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hɛkuraanḡu-na (sap. 3.1–4.13). Kufanḡu huonḡu-na, u suɔ dii u nunḡu-i Yesu nun-āndaanḡu-na baa u āncemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14–9.50). Yesun taa dumaa Galile-i-na kā *Yerusalemu-i-na, u nunḡu hii-ku. U waan nelma bɔi u sebɛ-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51–19.27).

U piraan u sebɛ-i baa maman daa Yesu-i Yerusalemu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daan-nu ko-yo, Diilonḡo yan-ba aa sire-yuɔ. Kufanḡu huonḡu yaa nuɔ-i un nyugāan kā Tuonḡo wulaa (sap. 19–24).

Like piiye un nyegāan u sebɛ-i yunḡu man nuɔ-i

¹ Tofil, mi ninsontien nuɔ, Yesun siire ce nelma man i hɔlma-na, nuɔmba bɔi duɔn ta ba nyegān-ma. ² Baman waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, ban waan-ma baa-ye dumaa, nuɔmba bi nyegāan-ma dumɛi. ³ Ku'i ciɛ, mɛi fɛɛ-i, mi bi sire wuɔra yuure-mɛi fafamma a ne man ciɛ dumaa. Min juɔ suɔ ma yaanḡa-i, mi da ku saaya mi gbura-mɛi nyegān-ma hā-ni ⁴ n da n suɔ wuɔ ban waan maman baa-ni u maama-na coima sɪ.

Dɔrpɔpuɔrbilonḡo caraaya Sakari-i

⁵ *Erɔdin waa nellentesinni-na huonḡu man nuɔ-i *Yude-i-na, *Diilojigāntieno nanḡo waa Abiya baamba-na, ba taa ba bi-yo Sakari. U ciɛnḡo waa *Aarɔ hāayɛlnḡo; ba taa ba bi-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u ciɛnḡo-i baa naa vii baa Diilonḡo-i. Ba taa ba nu u nunḡu-i aa ta ba wuɔ u hūmelle-i fafamma. ⁷ Nga Elisabeti waa cɛnyɛinḡo, a ce ba ji vāa ba hāi-i-na hierɛ ba saa da bilonḡo baa ba-naa.

⁸ Yiinḡu nanḡu-na, Sakari wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ce u maacemma-i, bafamba yiinḡu'i waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi baman, ba hiel nelduɔ suur ka ce maman dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusūnanḡo-i. ¹⁰ Nuɔn baa yiɛra ḡonḡuonḡu-na ta ba cārā Diilonḡo-i. ¹¹ Sakari juɔ'a u ne da Itienḡo *dɔrpɔpuɔrbilonḡo nanḡo-i u caan-nu. Dɔrpɔpuɔrbilonḡo waa yiɛra wusūnanḡo-igānḡa nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu pān caar, u kūɔma ta ma nyɛn. ¹³ Dɔrpɔpuɔrbilonḡo cira: «Sakari, baa yan korma da-ni. Nin cārān kuman Diilonḡo wulaa, u ka hā-ni baa-ku. N ciɛnḡo ka ce kusunḡu, a hon naacombilonḡo. Duɔ hon-yo, n haa u yerre-i Nsāa. ¹⁴ U homma ka dɔlnu-niɛ aa fɛ n huonḡa-i nāa bige-i! Ku ka bi dɔlnu nuɔmba bɔi. ¹⁵ U ka waa nelbuɔ Diilonḡo wulaa. U siɛ ji tuɔ nyɔn kolma man gbāa bel nelienḡo. *Diilon-Yalle ka yu u huonḡa-i aa u suɔ duɔ hon. ¹⁶ U ka ce *Isirahɛl-baamba bɔi bir jo ba Tienḡo-i

Diilonjo wulaa. ¹⁷ U ka ce Diilonjo maacemma-i baa *Eli huɔnga temma, baa u himma bi temma a dii bisâlmba-i baa ba bîncuɔmba-i ba-naa nuɔ. Bamanɗ sa nuɔɗ Diilonjo nunɗu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiin nuɔmba hɔmmu-i a ce ba ta ba niya Itienjo jomma-i.»*

¹⁸ Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi ciɛɗo-i i v̄aa t̄i, de-i-na mi ce niɛ suɔ wuɔ ɗ waɗ ninsoɗ?»

¹⁹ Dɔrpɔpuɔrbilonɗ wuɔ cira: «Ba bî-mi Gabiryel. Mii dii baa Diilonjo-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji t̄nu-niɛ baa neldɔdɔl daama-i. ²⁰ Nɗa niɗ'a ɗ saa h̄uu mi nelma-i, ɗ ka ce bobo nuɔ, ɗ siɛ gb̄aa ta ɗ piye a ji hi maɗ ka ce yiɗɗu maɗ nuɔ-i. Miɗ waan-ma baa-ni dumaa, ma yiɗ da kuɔ hi, ma ka bi ce.»

²¹ Kuɗ ciɛ dumaanjo-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔnga-na. A ne da nuɔmba taa ba cie u helma-i gɔɗgũɗɗu-na. Uɗ vaaya dumaanjo-na, kuɔ cu ba hɔmmu-i. ²² Uɗ juɔ hel, u saa gb̄aa duɔ puur u nunɗu-i piye baa-ba; wuɔ naa u tuɔ piye baa u nammu. Baa p̄an suɔ wuɔ b̄iɗkũɗu ciɛ-yo dii d̄uɗ-huɔnga-na.

²³ Uɗ juɔ b̄al u maacemma-i, wuɔ kũɗ. ²⁴ Yinni saa da, kusũɗu yiɛra u ciɛɗo-na. Wuɔ ce caamba ndii u sa hel, aa naa tuɔ piye u huɔɗ-na wuɔ: ²⁵ «Diilonjo niɛ mi yaan-na; senserre maɗ taa di da-mi baa nuɔmba-i, u hurii-de.»

Dɔrpɔpuɔrbilonjo caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huɔngu-na, Diilonɗ wuɔ puɔr *dɔrpɔpuɔrbilonjo-i† *Galile nelle nande-na ba bî-de Nasareti, ²⁷ bilonyɔnyuroɗo nanjo wulaa ba bî-yo Maari. Baa naa bel-o dɔrruɗ t̄i. U dɔrɗo-i ba taa ba bî-yo Yosefu. U waa j̄amatigi *Davidi h̄ayɛlɗo.

²⁸ Dɔrpɔpuɔrbilonjo k̄a ka suur Maari wulaa aa naa cira: «Maari, gbuɗ f̄ɛ ɗ huɔnga-i; Itienjo ciɛ baa-ni. U kuɔnu u huɔnga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama cu Maari huɔnga-i, u tuɔ piye u huɔɗ-na wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumande-i?»

³⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonjo gb̄ɛ-yo wuɔ: «Diilonjo ciɛ baa-ni, baa yaɗ korma da-ni. ³¹ N ka ce kusũɗu a hoɗ naacombilonjo. Da ɗ hoɗ-yo, ɗ haa u yerre-i Yesu. ³² U ka waa nelbuɔ, ba ka ta ba bî-yo Dɔrwuɗo Biɛɗo. Diilonjo ka ce-yo f̄ɗɗɔtienjo u haayienjo-i Davidi temma. ³³ U ka t̄ena *Isirahel-baamba yuɗ-nu gbula, aa u f̄ɗɗu sa ji t̄i dede.»

³⁴ Maari wuɔ cira: «Muɔmi sa bi suɔ bibienjo yogo, ma ka ce niɛ gb̄aa ce?»

³⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonjo gb̄ɛ-yo wuɔ: «*Diilonɗ-Yalle ka jo ɗ wulaa, Dɔrwuɗo ka h̄a-ni ku f̄ɗɗu-i. Ku'i ciɛ miɛ niɗ ka hoɗ naacombilonjo maɗ, ba ka ta ba bî-yo Diilonɗ-Biɛɗo. ³⁶ N daa na horoɗo-i Elisabeti-i ke! Naacombilonɗ-kusũɗu yiɛraaya-yuɔ; ɗ siɛ suɔ wuɔ u yaanga c̄aa. Baɗ taa ba gb̄ɛ uman wuɔ cɛnyeiɗo, u caamba niediei yaa dei kuɗ yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilonjo-i.»

³⁸ Maari wuɔ cira: «Mii dii Itienjo nan-na, u yaɗ ma ce ɗaa niɗ waan-ma dumaa.» Uɗ waan mafamma-i, dɔrpɔpuɔrbilonjo bir ta.

Maari k̄aa Elisabeti terien-nu

³⁹ Yibienja faɗa-na, Maari wuɔ sire gb̄aana k̄a *Yude nelle nande-na duɔ ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa t̄anninɗ. ⁴⁰ Uɗ kaa hi dii u gboluɗɗu-i Sakari dumelle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilonjo p̄an sagalla Elisabeti kusũɗu-na. *Diilonɗ-Yalle p̄an yu Elisabeti huɔnga-i. ⁴² U tuɔ piye baa Maari-i da gbagaga wuɔ: «Diilonjo ciɛ baa-ni a yaɗ caamba-i hiere, aa bi ce baa bilonjo maɗ ɗ kusũɗu-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienjo nyu waa hie ji har m̄ei temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Miɗ nuɔ ɗ jaaluɗu-i, ku gbuu dɔlnu bilonjo-i mi kusũɗu-na; u sagalla.

* 1:17 Malaki (Malachie) 3.23-24 † 1:26 Dɔrpɔpuɔrbilonɗ daayo-i ba bî-yo Gabiryel, niɛɗ 1.19.

45 Itienj unj puɔraa ba ji wanj mamanj baa-ni, ninj hũyāa-ma wuɔ ma ka ce, nanj yunju dɔlaa.»

46 Maari wuɔ bi pānj donj tuɔ hāl wuɔ:

«Mɛi gbu mi jaal Itienjo yaa mi huɔŋga-na.

47 Diilonjo manj kuraan-miŋ,
mi huɔŋga gbuu fɛ baa-yo da hɪninni!

48 U niɛ u maacembilonjo yaan-na.

Coima saa fa, a donj fiɛfiɛ-i-na, nuɔmbanj sirenj ba jo dumaa, ba ka cira mi yunju dɔlaa.

49 Itienjo ciɛ baa-mi cor.

U fafaanju temma si dii.

50 Bamanj kālāayānj-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba banj sirenj ba cu ba-naa dumaa.

51 U ciɛ bɛmma;

u duɔnya bombolmantaamba-i.

52 U hũyāa fōŋgũɔ-i fōŋgōtaamba wulaa
aa ce nawalaamba da yunju.

53 Nyulmunj waa bamanj nuɔ-i, u hāa ba wuo ye,
aa bir waamba-i u saa hā-ba bɪŋkũŋgu.

54 U juɔ ji kāyā *Isirahel-baamba-i.

U juɔ ji kor u cāarāamba-i.

U saa yanj u ānfafamma cemma-i

55 *Abiramu-i-na baa u huonj-baamba-na.

Uu naa pā nunju fanju yaa baa i bɪncuɔmba-i.»

56 Maariŋ kāa Elisabeti terienju-na, u ciɛ caamba siɛi temma aa suɔ bir kũŋ.

Nsāa homma-i

57 Elisabeti kusũŋgunj juɔ vāa, wuɔ bɔrɔ naacombilonjo. 58 U caantaamba-i baa u huraamba nu-ma wuɔ u buɔra. Kuɔ gbuu dɔlnu-bɛi wuɔ Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa-yo. 59 Yinni niehāi cor, niisiɛi-yiinju-na, ba *jā bilonjo-i† aa haa tuonjo yerre yaa yuɔ wuɔ Sakari. 60 Nyunjo yagar aa cira: «I ka tiɛ bɪ-yo Nsāa.»

61 Baa cira: «Ba bɪ nanj dũŋ-wuonj hayo-i dumaanjo-na?» 62 Aa yuu tuonjo-i bobomma-na unj taaranj u haa yerre manj u biɛŋo-na. 63 Tuonj wuɔ ce ba hā-yo yilaanju. Unj hũyāa yilaanju-i wuɔ nyɛgɛŋ wuɔ: «U yerre yaa Nsāa.» Kuɔ cu ba hɔmmu-i hiere. 64 Terduonju fanju-na, u jumelle pānj firnu, wuɔ donj tuɔ piiye aa tuɔ gbɛliɛŋ Diilonjo-i. 65 Korma pānj bel ba nellenj-baamba-i baa-yo. Yibienja faŋa-na, nelma famma yaa waa *Yude nilɛiŋa faŋa-na hiere. 66 Diilonjo naa silaa ce baa naacombilonj daayo-i cor, a ce umanj duɔ nu nel daama-i, kutienjo tuɔ yuu u fɛrɛ wuɔ: «Aa naacombilonj daayo duɔ ji waa niɛ?»

Diilonjo diyaa nalāanju Sakari nunju-na

67 Terduonju fanju-na, *Diilonj-Yalle pānj yu Sakari huɔŋga-i. Diilonj wuɔ dii nel daama-i u nunju-na u tuɔ hāl-ma nalāanju wuɔ:

68 «Itienjo gbɛi baa jaalunju.

*Isirahel-baamba Diilonjo temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

69 U hāa-ye ninsonj-konkortienjo.

U hielaa-yo *Davidi hāayɛlmba-na.

U hielaa-yo u cāarāŋo dũŋ-nu hā-ye.

70 Wuɔ ciɛ u *pɔpuɔrbiemba wanj ma yaa dii ku huɔŋgu-na

71 wuɔ u ka hũu-ye i bigāarāamba nammu-na.

72 Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa i bɪncuɔmba-i.

† 1:59 Buolmanj-sebɛ (Lévitique) 12.3

Uŋ pãa nuŋgu maŋ u *tobisinni-na, ku maama saa karaanu-yuɔ.

⁷³ U pãa nuŋgu faŋgu yaa baa i bincɔiŋo-i *Abiramu-i

⁷⁴ wuɔ u ka hũu-ye i bigãarãamba nyisenni-na

aa ce i tiɛ cãa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.

⁷⁵ I ka waa nelfafaan miɛ baa nelviin miɛ yinni maŋ jon a ji hi i kuliinŋu.»

⁷⁶ Aa gbɛ bɛpolŋo-i wuɔ:

«Mi biɛ, nuɔ fuɔ, ŋ ka ta yaanŋa Itienŋo-na

ka cãa u hũmelle-i,§

a ce dumaanŋo-na ba ka ta ba bĩ-ni Dɔrwuonŋo pɔpuɔrbilonŋ nuɔ.

⁷⁷ N ka ce u baamba suɔ wuɔ

Diilonŋo ka hur ba ãmbabalma-i a kor-ba.

⁷⁸ Miɛ Diilonŋo faa aa u tiraa waa hujantienŋo.

U ka pa bãfeliɛŋgu yiɛ.

Ku ka waa ŋaa bãansɛniɛŋgu.

⁷⁹ U ka pa-ku hã bamaŋ dii kukulma-na.

U ka pa-ku hã bamaŋ dii kuliinŋ-hũmelle-na.

Bãfeliɛŋgu faŋgu ka dii-ye yaafɛllenŋ-hũmelle-na.»*

⁸⁰ Naacombilonŋ wuɔ tuɔ vãa u jo, kunaŋ kuɔ bi ta ku naara u nelnulle-i. U waa tɛna hiɛŋ-nu. Huɔŋgu nanŋu juɔ hi, u donŋ tuɔ wanŋ Diilonŋ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i (Matie 1.18-25)

¹ Maari kusũŋguŋ juɔ vãa, kuɔ saanu baa *Oromɛ ba *jãmatigi wuɔ ba kãŋ nuɔmba-i hiere nelle-na. Ba taa ba bĩ-yo Ogisi. ² Nuɔkãl daade temma saa ce dede. Huɔŋgu faŋgu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yunŋu-na. ³ Neliɛŋo neliɛŋo, u saaya u kã u nehollenŋ ka nyegɛŋ u yerre-i. ⁴⁻⁵ Yosɛfu waa *Davidi hãayɛlŋo. U waa tɛna Nasarɛti, dii *Galile huɔŋ-na. Fuɔ wuɔ sire terienŋu-na tuɔ kã u tonelle-na duɔ ka nyegɛŋ u yerre-i baa u dɔrŋo-i Maari-i. Ba bĩ ba nelle-i Betelɛmu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huɔŋ-na. ⁶ Banŋ kãa, Maari kusũŋgu ka bel-o dii terienŋu-na ⁷ u honŋ u bilodɛlãŋo-i naacombilonŋo. Ba saa naa da muncɔmmu niraanŋ-dũŋgu-na. Wuɔ ce nyarkpãtãnni fɛnya bilonŋo-i aa galla-yuɔ kũnanŋ-na.

⁸ Nelle kɔtuɔŋgu-na, ãnciinaamba namba waa ta ba cɔ ba tũlmba caanŋ-nu ba niya-bei. ⁹ Ba juɔ'a ba ne da Itienŋo *dɔrpɔpuɔrbilonŋo nanŋo-i ba yaanŋa-na; u caraaya-bei baa cecerma nanŋ temma; ba hulɛiŋa pãŋ caar. ¹⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonŋo gbɛ-ba wuɔ: «Baa na yanŋ korma da-na, mi juɔ baa neldɔdɔlma da mi ji tũnu-nɛi. Ma ka fɛ nuɔmba hɔmmu-i hiere: ¹¹ Isuɔŋ daaku-na, na konŋkortienŋo huɔŋ Davidi ba nelle-na. Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konŋkortienŋo maŋ u yaa-i, aa u yaa Itienŋo-i. ¹² Nanŋ ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fɛnya bilosɛlãŋo nanŋo baa nyarkpãtãnni aa galla-yuɔ kũnanŋ-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba namba juɔ ji naara daayo-i, ba ta ba hãl ba tuɔlnu Diilonŋo-i. Ba maama saa waa dei baa yuliinŋu-i. Ba taa ba hãl wuɔ:

¹⁴ «Diilonŋo gbɛ baa tuɔlnumma dii dɔrɔ-i-na,

aa uŋ dɔlãa nelbiliemba-i, yaafɛlle waa hiɛma-na.»

¹⁵ Dɔrpɔpuɔrbiembanŋ juɔ hãl tɛ, ba ta nyugũŋ dɔrɔ. Banŋ taa, ãnciinaamba cira: «Yaanŋ i kã nellenŋ-huɔŋga-na i ka ne Diilonŋ uŋ puɔraa ba ji wanŋ ma-manŋ baa-ye maŋ ciɛ dumaa.» ¹⁶ Baa sire gbãana kã ka da Maari-i baa

Yosefu-i baa bilosiɛlāŋo-i kūnaŋo-na. ¹⁷ Baŋ daa bilonŋo-i, baa don ta ba piiye dɔrpɔpuɔrbilonŋ uŋ waanŋ mamanŋ u kūngu-na. ¹⁸ Umanŋ duɔ nu-ma, ku ce-yo gbɛɛ. ¹⁹ Maari wuɔ bella nel daama-i hiere u huɔŋ-na tuɔ jɔguɔŋ-ma; u saa yan ma diei karaanu-yuɔ. ²⁰ Ku huonŋu-na, āncinaamba bir gūunu. Dɔrpɔpuɔrbilonŋ uŋ waanŋ-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hāl neini ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i ba kūŋ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonŋ uŋ juɔ da yinni niisɛi-i, baa *jā-yo* aa haa u yerre-i Yesu†. *Dɔrpɔpuɔrbilonŋo naa pigāanŋ Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusūŋgu suɔ da ku yiɛra-yuɔ.

Yesu pām̄ma-i da ba hā Diilonŋo-i

²² Naacombilonŋ u bīncuɔmba yuŋ-maama migāamanŋ-yiingunŋ juɔ hi ŋaa manŋ waanŋ dumaa *Moisi *ānjīnamma-na†, baa bi kā baa naacombilonŋo-i *Diilodubuɔ-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pā-yo hā Diilonŋo-i ²³ ŋaa manŋ bi nyegāanŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «Naacombilodīɛlāŋo saaya u pā hā Diilonŋo.» § ²⁴ Baa naa bi saaya ba pā niikonni a saa baa ānjīnaduɔŋ daama-i: koŋhuriimba hāi sisɔ nɔnsɔr ba huriimba hāi.

²⁵ A ne da bīncɔiŋo naŋo waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bī-yo Siminyɔ. U taa u nu Diilonŋo nuŋgu-i aa tiraa vii baa-yo. Umanŋ naa saaya u jo ji kor *Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilonŋ-Yalle waa-yuɔ. ²⁶ Dii naa tūnu-yuɔ wuɔ Itienŋ uŋ ka saanŋ *Koŋkortienŋo manŋ, u ka da-yo baa u yufelle aa suɔ ku. ²⁷ Diilonŋ-Yallenŋ waa-yuɔ dumaanŋo-na, wuɔ kā Diilodubuɔ-i-na. Baŋ kāa baa Yesu-i da ba ka pā-yo hā Diilonŋo-i ŋaa manŋ nyegāanŋ dumaa ānjīnamma-na, ²⁸ Siminyɔ wuɔ hūu-yo tūu-yo aa naa cira:

²⁹ «Itie, fiɛfiɛ fuɔ, niŋ waanŋ mamanŋ ma cie.

Ŋ cāarāŋo huɔŋga fiɛ; ŋ gbāa hūu-yo dumaa.

³⁰ Mi daa Koŋkortienŋo-i baa mi yufelle.

³¹ Niŋ saanŋ umanŋ hā nelbiliemba-i hiere, mi daa-yo.

³² U yaa *niɛraamba fitīnuɔ-i.

U yaa ka ce ba suɔ ŋ saanŋgu.

Aa ce ŋ baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

³³ Kuɔ cu naacombilonŋo bīncuɔmba hɔmmu-i. ³⁴ Siminyɔ wuɔ cārā Diilonŋo-i hā-ba aa naa gbɛ nyuŋo-i wuɔ: «Ŋ biɛŋo jomma ka kɔsuɔŋ nuɔmba bɔi *Isirahel-na aa bi kor nuɔmba bɔi. U ka pigāanŋ Diilonŋo sīnni-i, ŋga nuɔmba ka bigāanŋ-yo. ³⁵ A ce dumaanŋo-na, u ka puure nuɔmba bɔi kusūŋ-maama. Aa nuɔ fuɔ, cieŋ nuɔ, ānjɔguɔma ka gbuu ko-ni.»

³⁶ *Diilopɔpuɔrbilonŋo naŋo bi waa ba taa ba bī-yo Ani. Aser dūŋ-wuonŋo'i waa. Ba taa ba bī u to-i Faniɛl. Uu naa gbuu vāa ce cicɔŋo. Uŋ siire u bilosīnni-na aa naacolŋo manŋ jā-yo, naacolŋo cie biɛŋ niehāi baa-yo aa ku aa yanŋ-yo. ³⁷ U saa tuɔ naa Diilodubuɔ-i-na. U taa u dii sūŋgu-i aa tuɔ cārā Diilonŋo-i bāanŋu-i baa isuɔŋgu-i. A ne da u biɛŋ komuɔŋa naa baa a naa'i waa belle fande-na. ³⁸ Fuɔ wuɔ bi jo huɔŋgu fanŋu-na ji da naacombilonŋo-i. Wuɔ jaal Diilonŋo-i aa naa tuɔ piiye u maama baa bamanŋ taa ba niya Yerusalemu kormanŋ-yiingunŋo-i.

³⁹ Mamanŋ nyegāanŋ ānjīnamma-na, Yesu bīncuɔmbanŋ kaa ce-ma tī, baa bir kā Nasareti-i-na; ba nelle yaa-i difande-i dii *Galile-i-na.

⁴⁰ Naacombilonŋ wuɔ tuɔ vāa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bige-i! Diilonŋo naa firnu u huɔŋga-i baa-yo.

* 2:21 Buolmanŋ-sebɛ (Lévitique) 12.3 † 2:21 Niɛŋ Like 1.31. ‡ 2:22 Niɛŋ Buolmanŋ-sebɛ-i-na (Lévitique) 12.3-8. § 2:23 Helmanŋ-sebɛ (Exode) 13.2,12

Ba kã baa Yesu-i ponsaŋ-nu

⁴¹ Belle belle, Yesu bĩncuamba taa ba kã ba ce *kõrsinni tĩmman-ponsaŋgu-i *Yerusalemu-i-na. ⁴² Yesuŋ juo da bienj cĩncieluo a hãi, baa kã baa-yo. ⁴³ Ponsaŋguŋ kaa bãl, baa gũunu. Yesu wuo yaŋ-ba aa tĩena dii Yerusalemu-i-na ba saa suo. ⁴⁴ Nuamba naa maara cor hũmelle-na. Baŋ naa-yo, ba da nie sĩ uu dii nuamba hõlma-na. Ba wuo yififiŋgu, molonj yufelle saa haa-yuo. Ba donj ta ba taara-yuo nuamba-na ⁴⁵ ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba kã Yerusalemu-i-na. ⁴⁶ Yinni hãi cor, sieliŋ-yiŋgu-i, ba kã ka da-yo *Diilodubuɔ-i-na; u tĩenaana *anjĩnamma pigãataamba hõlma-na tuo yuu-ba ba ta ba piye u tuo nu. ⁴⁷ Bamaŋ waa hiere, u maama cu ba hõmmu-i. ⁴⁸ U bĩncuambaŋ kaa da-yo dumaŋo-na, kuɔ ce-ba gbɛɛ. Nyuŋ wuo cira: «Naacombilo, ŋ cie bige-i yiɛ dumandɛ-i-na? Nj cie i hulɛiŋa fũnuŋ caar i sire tiɛ taara-niɛ.»

⁴⁹ Yesu wuo cira: «Bige-i cie na ta na taara-miɛ? Na saa suo wuo mi saaya mi waa mi To dũŋgu-na wei?»

⁵⁰ Ba saa suo u nelma yuŋgu-i. ⁵¹ Wuo naa wuo sire ba ta Nasarɛti-i-na. U taa u nu u bĩncuamba nuŋgu-i. Mamaŋ cie cor hiere, nyuŋo saa yaŋ ma diei karaanu-yuo.

⁵² Yesu wuo tuo vãa u jo aa kuaŋgu bi ta ku naara u nelnulle-i. U maama taa ma dõlnu Diilonjo-i aa bi ta ma dõlnu nuamba-i.

3*Nsãaŋ cie u maacemma-i dumaa**(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Nsãa 1.19-28)*

¹ *Oromɛ ba *jãmatigi manj ba naŋ biŋ-yonj Tiber, uŋ daa bienj cĩncieluo baa a ndii-i belle manj nuo-i fõŋgũo-i-na, belle fande-na *Põse-Pilati yaa waa *Yude yuŋgu-na aa *Erõdi waa *Galile yuŋ-nu, u mólõ-i Filipu fuo waa Iture yuŋ-nu baa Tirakoniti bi yuŋ-nu, Lisaniyasi fuo waa Abileni yuŋ-nu. ² Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i. Belle fande'i nuo-i Diilonj uŋ caraaya Sakari biɛŋo-i Nsãa-i *hĩekuraŋgu-na a piye baa-yo. ³ Uŋ piye baa-yo dumaŋo-na, wuo tuo wuora nilɛiŋa manj *Yurdẽ kõtõnni-na u waŋ baa nuamba-i wuo ba nanna ba cilõbabalaŋo-i aa ba *batisɛŋ ku yaa Diilonjo ka hur ba ãmbabalma-i. ⁴ Diilonj uŋ puwraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sĩ daama-i wei? Isayi waan-ma wuo:

*«Molo dii tuo hohuola hĩekuraŋgu-na wuo:**«Migãaŋ Itienjo hũmienja-i.**Cãaŋ-yaŋ na viinu-yɛi.**⁵ Diiyaanuj fonni-i!**Tãnnij yɛŋ terni manj nuo-i baa tãntũnni-i,**na herra-niɛ na saanu-niɛ.**Hũmienjaŋ miɛlãa terni manj nuo-i, na viinu-yɛi,**aa amanj cuolaanu, na diinu-yɛi.**⁶ Nuamba-i hiere ba ka da Diilonj uŋ ka kor-ba dumaa.»**

⁷ Nuamba bõi taa ba jo Nsãa tuo batisɛŋ-ba. Wuo tuo waŋ baa-ba wuo: «Nelbabalaan namaa temma-i daana-i, hai juo tũnu-nei wuo da na batisɛŋ Diilonjo siɛ ka gãŋ baa-na? ⁸ Taa na ce kumaŋ faa, ku yaa ka pigãaŋ wuo na naana na cilõbabalaŋo-i kelkel. Baa na ta na ne wuo sĩ *Abiramuj yɛŋ na bĩncõiŋo Diilonjo siɛ ka gãŋ baa-na! Mi tũnu-nei, naŋ fiɛ da tãmpĩɛŋa manj daaya-i, Diilonjo gbãa bir-a ce-ya Abiramu hãayɛlmba namaa fuoŋgu-na†. ⁹ Maale nuŋgu saaraa jĩna. Tibiŋgu manj da ku saa manj biefɛfɛiŋa, ku jũŋ aa senu.»

* 3:6 Isayi (Ésaie) 40.3-5 † 3:8 Niɛŋ Nsãa sebɛ-i-na 8.33-39.

10 Nuɔŋ baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Kufanɔu terienɔu-na, i saaya i ce bige-i?»

11 Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Jonɔgorbaa-ba hãi da ba waa baa nuɔni maŋ, umaŋ saa da biŋkũngu ŋ hã-yo u diei, aa niwuon da ni bi waa baa nuɔni maŋ, umaŋ saa da duɔ wuo ŋ hã-yo.»

12 *Nampohũutaamba namba naa bi jo u duɔ ji batisen-ba, bafaŋ baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, miɛ i saaya i ce bige-i?»

13 Wuɔ gbɛ bafamba-i wuɔ: «Nuɔmbaŋ saaya ba ta ba pã kumaŋ ba hã-na, baa na ta na hũu na cor kufanɔu-i.»

14 Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «Aa miɛ fuɔ, i saaya i ce bige-i?»

Wuɔ gbɛ bafamba-i wuɔ: «Baa na ta na du nuɔmba-i na hũu ba gbeŋa-i. Taa na yii baa na cufaluŋgu yaa yon.»

15 Diilon ŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, nuɔmba taa ba niya u jomma-i. Baŋ juɔ da Nsãa-i ba da niɛ sɪ u yaa-i. 16 Nsãa wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi batisen-na baa hũmma yon, ŋga unaa jo dii, u fõngũ jienya mei wuon-o-i, mei saa piɛra u natãanɔu-i. Fuɔ ka batisen-na baa *Diilon-Yalle baa dãamu. 17 Kãkãruonɔu dii u nanɔga-na. U ka pe u ðimma-i. Duɔ ji pe-ma tɪ hiere torre-na, u ka kũl belle-i dii-de inonɔgõ-na aa senu fuoru-i baa dãamu. Dãamu fammu sa ðiŋ dede.»

18 Nsãa taa u dii nelma bɔi nuɔmba tũnni-na, a ce dumaan-o-na u taa u waŋ *Neldɔdɔlma-i baa-ba. 19 Erɔdi wuɔ hũyãa u mɔlõ cieno a dii-yo. Ba taa ba bɪ cieno-i Erodiyadi. Aa naa tiraa ce wɛima bɔi ma saa fa. U yaa waa nellentien-o-i Galile-i-na. Nsãa wuɔ fulnu-yuɔ wuɔ u maacemma saa fa. 20 Wuɔ ce baa bel Nsãa-i dii-yo kaso, a migãan tuɔ naara kuanɔgu u cãlmuɔ-i-na.

Yesu batisemma-i
(*Matie 3.13-17; Marke 1.9-11*)

21 Nuɔmba-i hiere ba kãa ka *batisen. Baŋ taa ba batisen huonɔgu-na, Yesu wuɔ bi kã ba ka batisen-yo. Baŋ baatisen-yo tɪ, wuɔ tuɔ cãrã Diilon-o-i. Dɔrɔ wuɔ puur. 22 *Diilon-Yalle hel konhurun temma jo ji diire-yuɔ. Baa nu molo piye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛno yaa nuon-o-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ; nuɔnei fiɛŋ mi huonɔga-i.»†

Yesu bincuambaŋ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku
(*Matie 1.1-17*)

23 Yesun duon u maacemma-i huonɔgu maŋ nuɔ-i, u waa baa bien komorre baa cinciɛl temma. Nuɔmba taa ba jɔguon wuɔ Yosefu biɛno.

Yosefu to-i ba taa ba bɪ-yo Eli.

24 Eli to-i ba taa ba bɪ-yo Mata.

Mata to-i ba taa ba bɪ-yo Levi.

Levi to-i ba taa ba bɪ-yo Mɛlki.

Mɛlki to-i ba taa ba bɪ-yo Yanai.

Yanai to-i ba taa ba bi bɪ-yo Yosefu.

25 Yosefu faŋo to-i ba taa ba bɪ-yo Matatiyasi.

Matatiyasi to-i ba taa ba bɪ-yo Amosi.

Amosi to-i ba taa ba bɪ-yo Nahomu.

Nahomu to-i ba taa ba bɪ-yo Esili.

Esili to-i ba taa ba bɪ-yo Nagai.

26 Nagai to-i ba taa ba bɪ-yo Maatɪno.

Maatɪn to-i ba taa ba bi bɪ-yo Matatiyasi.

Matatiyasi faŋo to-i ba taa ba bɪ-yo Semiɛ.

† 3:22 Gbeliemaŋ-nalãanɔu (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaie) 42.1

Semie to-i ba taa ba bi-yo Yosεki.
 Yosεki to-i ba taa ba bi-yo Yoda.
 27 Yoda to-i ba taa ba bi-yo Yohana.
 Yohana to-i ba taa ba bi-yo Eresa.
 Eresa to-i ba taa ba bi-yo Sorobabel.
 Sorobabel to-i ba taa ba bi-yo Salatiel.
 Salatiel to-i ba taa ba bi-yo Neri.
 28 Neri to-i ba taa ba bi-yo Melki.
 Melki faᅇo to-i ba taa ba bi-yo Adi.
 Adi to-i ba taa ba bi-yo Kosamu.
 Kosamu to-i ba taa ba bi-yo Elmadamu.
 Elmadamu to-i ba taa ba bi-yo Er.
 29 Er to-i ba taa ba bi-yo Yesu.
 Yesu faᅇo to-i ba taa ba bi-yo Elieser.
 Elieser to-i ba taa ba bi-yo Yorimu.
 Yorimu to-i ba taa ba bi-yo Mata.
 Mata faᅇo to-i ba taa ba bi-yo Levi.
 30 Levi faᅇo to-i ba taa ba bi-yo Siminyo.
 Siminyo to-i ba taa ba bi-yo Yuda.
 Yuda to-i ba taa ba bi-yo Yosεfu.
 Yosεfu faᅇo to-i ba taa ba bi-yo Yonamu.
 Yonamu to-i ba taa ba bi-yo Eliyakimu.
 31 Eliyakimu to-i ba taa ba bi-yo Meleya.
 Meleya to-i ba taa ba bi-yo Mena.
 Mena to-i ba taa ba bi-yo Matata.
 Matata to-i ba taa ba bi-yo Natamu.
 Natamu to yaa *Davidi.
 32 Davidi to yaa Yese.
 Yese to yaa Yobedi.
 Yobedi to yaa Bosi.
 Bosi to yaa Sala.
 Sala to yaa Naso.
 33 Naso to yaa Aminadabu.
 Aminadabu to yaa Adime.
 Adime to yaa Arni.
 Arni to yaa Esirumu.
 Esirumu to yaa Peresi.
 Peresi to yaa *Yuda.
 34 Yuda faᅇo to yaa *Yakabu.
 Yakabu to yaa *Isaki.
 Isaki to yaa *Abiramu.
 Abiramu to yaa Tera.
 Tera to yaa Nahor.
 35 Nahor to yaa Seruge.
 Seruge to yaa Erehu.
 Erehu to yaa Pelegi.
 Pelegi to yaa Eber.
 Eber to yaa Sala.
 36 Sala faᅇo to yaa Kanamu.
 Kanamu to yaa Arpasadi.
 Arpasadi to yaa Semu.

Sɛmu to yaa *Nowe.
 Nowe to yaa Lemɛki.
 37 Lemɛki to yaa Matusalɛmu.
 Matusalɛmu to yaa Enɔki.
 Enɔki to yaa Yerɛdi.
 Yerɛdi to yaa Maleleyɛl.
 Maleleyɛl to yaa Kenamu.
 38 Kenamu to yaa Enɔsi.
 Enɔsi to yaa Sɛti.
 Sɛti to yaa Adāma.
 Diilonɔ ŋ ɔ hiela miwaanɔ-i u maa Adāma faɔ yaa jina.

4

Sitāni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i
 (Matie 4.1-11; Marke 1.12-13)

1 *Diilonɔ-Yalle naa yu Yesu huɔŋga-i. Uɔ hilaa *Yurdɛ-i-na, die kã baa-yo *hiɛkuraanɔgu-na. 2 Uɔ kãa terienɔgu-na, *Sitāni wuɔ nyaanu-yuɔ duɔ ka guɔl u gbeini-i. U cie yinni komuɔŋa hãi baa-yo tãalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii kuuwuɔŋgu u nuɔŋgu-na. Ku huɔŋgu-na, nyulmu sire cuɔl-o. 3 Sitāni wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɔ-Bieɔ yaa nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpɛl daade bir kuuwuɔŋgu i ne!»

4 Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: <Niiwuoni-i yonɔ, ni sie gbãa ce nelien nuɔ ŋ ba.>» 5 Uɔ waan mafamma-i, Sitāni nyugũŋ baa-yo dɔrɔ a ka pigãan-yo nilɛiŋa-i hiere hiɛma-na da hɔlhɔlhɔl 6 aa cira: «Niŋ daa nilɛiŋa man daaya-i hiere baa a huɔya-niini-i, mɛi waanɔ; da miɛ mi ka ce kuman baa-ya mi ce. 7 Da ŋ dũuna jaal-mi, mi ka hã-ni baa-ya.»

8 Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: <Ŋ saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itienɔ-i Diilonɔ yaa-i; aa ŋ ta ŋ cãa u yaa u diei yonɔ.>†»

9 Sitāni wuɔ hiere baa-yo a kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na aa cira: «Da kuɔ Diilonɔ-Bieɔ yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire hiɛma-na i ne. Ma sɪ ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

10 <Diilonɔ ka ce u *dɔrpɔpuɔrbiemba ta ba niya-niɛ.>

11 Aa tiraa cira:

<Ba ka tũu-ni ba nammu-na
 ŋ baa ka tisɪŋ ŋ fɛrɛ terienɔgu.>‡»

12 Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: <Baa dãn Itienɔ-i Diilonɔ-i ŋ ne.>§»

13 Sitāni wuɔ ce ji gbɛ; u saa ji gbãa guɔl Yesu gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yan-yo tuɔ cie huɔŋgu nanɔgu.

Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na
 (Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)

14 *Sitāniŋ juɔ ta aa yan Yesu-i, wuɔ bir kã *Galile-i-na baa *Diilonɔ-Yalle fɔŋgũɔ-i. Uɔ kãa, baa fũnuɔŋ ta ba gbɛlien-yo terni-na hiere. 15 U taa u wan Diilonɔ-nelma-i *Diilonelhaalãdũnni-na. Nuɔmba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

16 Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ ji kã Nasareti-i-na. U vãa kusuɔŋ-nu'i. *Yitienanɔguŋ juɔ hi, wuɔ kã *Diilonelhaalãdũnɔgu-na. U taa u kã koko. Diilonɔ-nelmanɔ juɔ hi

* 4:4 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 8.3 † 4:8 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.13 ‡ 4:11 Gbɛlieman-nalãanɔgu (Psaume) 91.11-12 § 4:12 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.16

kamma, wuɔ sire duɔ kalaŋ. ¹⁷ Baa hã-yo *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i *Isayi sebɛ yaa wuɔ u kalaŋ. Wuɔ puur terienɔ man ɔn nyegãan wuɔ:

¹⁸ «Itieŋo *Yalle dii mi yunɔgu-na.

Na saa da, u hielaa-mi
mi da mi wanɔ *Neldɔdɔlma-i baa sũntaamba-i.

U puɔraa-mi

mi da mi wanɔ baa kɔraamba-i wuɔ kɔrsĩnni tɛ,
aa wanɔ baa yiriemba-i wuɔ ba yufienɔ ka puur;
aa bamanɔ dii pɔrtɔmma-na wuɔ pɔrtɔmma tɛ,

¹⁹ aa wanɔ baa-ba wuɔ Diilonɔ ka firnu u huɔŋga-i baa nuɔmba-i fiɛfiɛ-i-na.»*

²⁰ Uɔn kalaan tɛ, wuɔ suuye sebɛ-i aa hã Diilonelhãalãdũngu maacenceronɔ-i baa-yo aa tɛna. Nuɔmba-i hiere baa diŋ-yuɔ ta ba ne-yo. ²¹ Wuɔ cira: «Min kalaan nelma manɔ daama-i, ma ciɛ nyunɔgo daayo'i nuɔ-i.» ²² Nuɔmba kar da hãmmu! Wuɔ cor tuɔ piiye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba hãmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosɛfu bienɔ'i sɪ wɛi?»

²³ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yiŋgu dii baa yiŋgu, na ka nanɔ gbãnalãan daaku-i baa-mi wuɔ: «Perruntie, sire ŋ fɛɛ i ne!» Aa na ka cira: «I nuɔ ninɔ ciɛ mamanɔ hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma nanɔ fɛɛɔ nelle-na i ne.»» ²⁴ Aa tiraa gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilonɔ-i, u nellen-baamba sa kãŋ-yo. ²⁵ Yaan mi tũnu-nɛi, *Eli bãanɔgu-na, bikulcaamba bɔi waa *Isirahel-na, Diilonɔ wuɔ ce bienɔ sisi baa caamba niediei u saa dãa. Nyul muɔ suur nelle-na†. ²⁶ Nga Diilonɔ wuɔ yanɔ bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulciɛnɔ nanɔ wulaa Sarɛputa, dii Sidɔ†. ²⁷ Aa Diilopɔpuɔrbilonɔ-i Elise bãanɔgu-na, *wontuɔrmba bɔi waa Isirahel-na, nga Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaan bafamba-i aa sire umanɔ naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bi-yo Naama§.»

²⁸ Banɔ juɔ nu mafamma-i, ba hãmmu pãŋ guɔla hiere. ²⁹ Ba nelle waa tãnuŋ-nu. Baa sire tisiŋ-yo hiel-o Diilonelhãalãdũngu-na, a hel baa-yo nellen-huɔŋga-na, a nyugũŋ baa-yo tãnuŋgu dɔrɔ-i-na wuɔ ba ka sɛ-yo nanna. ³⁰ Yesu wuɔ yanɔ-ba aa yɛgɛl hel ba hɔlma-na ta.

Yesuŋ siire jaamba-i dumaa Kafarnamu-i-na

(Marke 1.21-28)

³¹ Yesuŋ hilaa Nasarɛti-i-na, wuɔ ta kã Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Uɔn kãa, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũngu-na *yitɛnanɔgu-na ka tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i. ³² U taa u piiye baa bibɛsĩnni u yanɔ *ãnjĩnanna pigãataamba-i; a ce dumaanɔ-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ³³ Naacolɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, *jina waa u yunɔgu-na. Wuɔ kaasĩŋ da gbagaga wuɔ: ³⁴ «Nasarɛtitaan Yesu! I ciɛ-ni nie? N juɔ da ŋ ji kɔsuɔŋ-ye wuɔ bige-i ciɛ? Mi suɔ-ni, Diilonɔ-nolɔ yaa nuɔnɔ-i.»

³⁵ Yesu wuɔ cira: «Suuye ŋ nunɔgu-i aa ŋ cor ŋ hel naacolɔ-na.» Jina wuɔ mal naacolɔ-i nuɔmba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaanɔgu yuɔ. ³⁶ Kuɔ ce nuɔmba-i gbɛɛ, baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Naacolɔ daayo hii dɛ! Baa jĩnabaa-ba-i hiere u donya-bɛi baa u nuŋ-ãndaanɔgu.» ³⁷ Kunɔ ciɛ dumaanɔ-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

³⁸ Uɔn hilaa *Diilonelhãalãdũngu-na, wuɔ kã Simɔ ciŋ-nu. Simɔ cura sa waa hĩnni; u kũma naa gbuu huol da pãmpãmpãŋ, u galla. Ba cãrã Yesu-i wuɔ u sire-yuɔ. ³⁹ U kã ka ture ciɛnɔ yudɔrɔ-i-na, a nuola jarma-i. Ciɛnɔ pãŋ da u fɛɛ terduɔŋgu fanɔgu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersĩnni-i.

* 4:19 Isayi (Ésaie) 61.1-2 † 4:25 Jãmatigi ba sebedielãno (1 Rois) 17.1 ‡ 4:26 Jãmatigi ba sebedielãno (1 Rois) 17.8-16 § 4:27 Jãmatigi ba sebhãalĩno (2 Rois) 5.1-14

⁴⁰ Bãangun juo ta ku suur huongu man nuo-i, jaamban waa baa baman hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuo tuo haa u nammu-i bei u sire-bei.

⁴¹ Jaan daaba hõlma-na, *jinabaa-ba waa nuamba boi-na. Duo donya uman baamba-i, ba ta ba kaasij wuo: «Diilon-Bienjo yaa nuonjo-i kelkel!» Jinabaa-ba naa suo wuo Diilon un pãa nungu-i aa saan *Konkortienjo man, u yaa Yesu-i; a ce dumaano-na Yesu tuo nuola-bei, u sa yan ba da piye.

(*Marke 1.35-39*)

⁴² Cuon juo kaal, u sire ka hien-nu. Nuamba taara-yuo ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuo u baa da ta aa yan-ba. ⁴³ Wuo wan baa-ba wuo: «Mi saaya mi wuora wan *Diilon-bãangu *Neldodolma-i nilaina nanja-na hiere; Diilonjo puora-mi baa ma yaa.» ⁴⁴ Aa naa ta tuo wuora *Yude *Diilonelhãalãdũnni-na u wan Diilon-nelma-i.

5

Gberε-tetebelle

¹ Yiingu nanngu-na, Yesu kãa Genesareti dalanga-na. Nuamba kũal ba-naa kã u wulaa da ba ka nu Diilon-nelma-i. ² Wuo da benni nanni-i ni hãi hũmma nunngu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jonaamba-i. ³ Wuo kã ka suur kunangu-na, Simo kũngu'i waa aa ce u forra-kuo celle konkondaangu-na. Un furaaya-kuo, Yesu wuo tiena a don tuo wan Diilon-nelma-i u pigãan nuamba-i.

⁴ Un juo piye ti, wuo gbẽ Simo-i wuo: «Kã pututu terienngu-na, na ka nan na jonaamba-i.»

⁵ Simo wuo cira: «Hãalãtie, i naan juonjo-i co i saa da binũngu bel, nga nin waan-ma dei, mi sie yagar η nungu-i.» Aa naa ta. ⁶ Ban kãa ka nan ba jonaamba-i, baa bel titiraamba-i jonaamba yu ta ba yii da ba kar. ⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bi ba jo baa ba benjo-i a ji kãyã-bei ba jul titiraamba-i. Ban julii-ba, benni-i ni hãi-i-na nie yu ta ni yii da ni nyierã hũmma-na. ⁸ Simo-Pieren daa mafamma-i, wuo kã ka dũuna Yesu caangu-na aa naa cira: «Itie, muonjo-i ambabalmanceron muo, baa pie-mi.» ⁹ Titiraan daaba ciinumma diyaa korma yuo baa baman waa baa-yo hiere benjo-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaa-ba-i Sebede bepuamba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bi unanjo-i Sake aa bi unanjo-i Nsãa. Yesu wuo wan baa Simo-i wuo: «Baa yan korma dani, a don nyungo, η ka yan tetebelle-i aa ta η dii nuamba-i Diilon-hũnun-nu.»

¹¹ Yesun waan mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yan-ni aa cu u huon-nu.

Yesu siire wontorjo nanjo

(*Matie 8.1-4; Marke 1.40-45*)

¹² Yiingu nanngu-na, Yesu kãa nelle nande-na. *Wontorjo nanjo da-yo aa pie ka dũuna u caan-nu aa cira: «Itie, da η ta η taara mi jarma ta-mie, mi suyaa mie ku sie yar-ni.» ¹³ Yesu wuo haa u nanja-i yuo aa naa cira: «Mi taara η jarma ta.» Naacoljo jarma pãn ta yuo terduongu fanngu-na. ¹⁴ Yesu wuo wan-ma kuola-mei baa-yo wuo u baa yan ma hel; aa u kã *Diilojigãntienjo wulaa u ka ne-yo, aa u pã niikonni man dii pãmma u hã-yo u migãan u yun-maama-i ηaa *Moisij nyegãan-ma duma*. Ku yaa nuamba ka suo wuo u jarma taa-yuo kelkel.

¹⁵ Kufangu ciε, Yesu yerre migãan ta di du di kã. Nuamba boi taa ba jãnu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cãrã-yuo u tuo sire-bei ba jarma-na.

¹⁶ Nga huongu nan-nu duo ce, u yan-ba aa ta kã u den ka cãrã Diilonjo-i aa bir jo.

* **5:14** Nien Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

Yesu siire murgu naŋo
(*Matie 9.1-8; Marke 2.1-12*)

¹⁷ Yiingu nanɣu-na, Yesu taa u waŋ Diilonɣ-nelma-i u pigāan nuɔmba-i. A ne da *Farisɛbaa-ba namba waa tɛna ba hɔlma-na, baa *anjɛnamma pigāataamba namba. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itienɔ fɔŋgũɔ waa baa-yo u tuɔ sire jaamba-i. ¹⁸ Balamba namba tũu murgu naŋo-i kuugallaŋ-nu jo baa-yo, wuɔ ba ji suur jina-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ¹⁹ A ne da nuɔmba naa yu dũŋgu-i, ba saa suɔ baŋ ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugũŋ dũŋgu dɔrɔ-i-na, aa kaasɛŋ-ku dii-yo baa u kuugallaŋgu-i nuɔmba hɔlma-na jina-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ²⁰ Yesu wuɔ ne da ba haa ba naŋga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jɛiŋo-i wuɔ: «Mi jɛɛ, ŋ āmbabalma hurii hiere.» ²¹ Anjɛnamma pigāataamba-i baa Farisɛbaa-ba dorŋ ta ba piiye wuɔ: «Hai moloŋo-i daayo-i aa u tuɔ tuora Diilonɣo-i? Da ma hel Diilonɣo-na, hai moloŋo-i gbāa hur u nanolŋo āmbabalma-i?»

²² Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nel daama temma-i na hɔmmu-na? ²³ A hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire a tuɔ wuɔ-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yaŋ? ²⁴ Nga mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɣo hāa *Moloŋ-Bieŋo-i ku fɔŋgũɔ-i hɛma-na u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ bie ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kũŋ, muɔmɛi waan-ma dumaa.»

²⁵ Naacolŋo bi sire ba yufelle-na a bie u kuugallaŋgu-i tuɔ gbɛlieŋ Diilonɣo-i u kũŋ. ²⁶ Maa ce-ba hiere gbɛrɛ; baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɣo-i bibieŋo!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piiye wuɔ: «I daa gbɛrɛ-weima nyuŋgo-i-na.»

Yesu bɛ Levi-i
(*Matie 9.9-13; Marke 2.13-17*)

²⁷ Yesuŋ hilaa terienɣu-na, wuɔ da *nampohũutienɔ naŋo tɛnaana u maacemmaŋ-dũŋgu-na, ba taa ba bɛ-yo Levi. Wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Levi, sire i ta.» ²⁸ Levi bi pāŋ nanna u maacemma-i aa sire cu u huonɣ-nu.

²⁹ Ku huonɣu-na, Levi wuɔ ce kalle u dumelle-na Yesu yerren aa bɛ u jo ba ji ta ba wuo niwuoni-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba. Nampohũutaamba waa ba hɔlma-na. ³⁰ *Farisɛbaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *anjɛnamma pigāataamba-i? Kuɔ gbuu jaŋ-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piiye baa Yesu *hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na wuo aa ta na nyɔŋ baa nelbabalaan daaba temma-i?»

³¹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ waa hɛnni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-nu? ³² Mi saa jo nelfafaan maa-na, nga mi juɔ nelbabalaan maa-na ba da ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i.»

Yesu piiye sũŋgu maama
(*Matie 9.14-17; Marke 2.18-22*)

³³ Baŋ waa mafamma-na, *Farisɛbaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «*Nsāa-Batise *hāalābiemba dii sũŋgu-i aa ta ba cārā Diilonɣo-i, miɛ baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i ciɛ naŋ baamba sa dii?»

³⁴ Yesu wuɔ siɛ-ba baa gbānalāaŋgu wuɔ: «Nɛlie gbāa tuɔ jā ciɛŋo aa na ce u jēnaamba dii sũŋgu ku yiingu-na dɔrbiɛŋo yufelle-na wɛi? ³⁵ Nga yiingu dii baa yiingu, ba ka bel dɔrbiɛŋo-i ta baa-yo. Kufanɣu yinni'i nuɔ-i baŋ ka dii sũŋgu-i.»

³⁶ Aa naa tiraa naŋ gbānalāaŋgu naŋgu baa-ba wuɔ: «Ba sa taal jɔŋgorfɛleŋo-i a nar uucɔlɔŋo. Da ŋ ce-ma, jɔŋgorfɛleŋo kompanɣa siɛ bie baa uucɔlɔŋo kaŋga-i, u yaa daayo u taalaa tɛ. ³⁷ Ba sa bi dii duvɛnfɛleŋo-i cirkpɔcɔlɔŋ-na. Umanɣ duɔ ce-ma, cirkpɔu ka muonu aa duvɛŋo ka kũnna. ³⁸ Nga da ŋ'a ŋ dii duvɛnfɛleŋo-i, ŋ saaya ŋ dii-yo cirkpɔfɛleŋ-na. ³⁹ Na saa da,

umanɔ duɔ tuɔ nyɔŋ duvɛncɔlɔŋo-i uufɛlɛŋo sa dɔlnu-yuɔ a ce dumaanɔ-na u sa taara-yuɔ.»

6

Yitɛnanɔŋu maama

(*Matie 12.1-8; Marke 2.23-28*)

¹ *Yitɛnanɔŋu nanɔŋu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *h̄aalābiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natiɛŋa-na ba wuo. ² *Farisɛbaa-ba namba ta ba waŋ baa-ba wuo: «Bige-i ciɛ na ta na ce kumanɔ saa saaya cemma yitɛnanɔŋu-na?»

³ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuo: «Nyulmu nanɔŋ bilaa *Davidi-i wuɔ ce kumanɔ baa u nuɔmba-i*, ma sɪ na kalaan-ku kɛ? ⁴ U nanɔŋ suurii Diilonɔ-d̄ɔŋgu-na dumaa a biɛ Diilonɔ-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miɛ Diilonɔ-h̄umelle-i, bamanɔ si dii *Diilɔjigāntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo faŋo-i.» ⁵ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «*Molonɔ-Biɛŋo yaa yitɛnanɔŋu tienɔ-i.»

Yesu siire nagāduɔla nanɔŋo

(*Matie 12.9-14; Marke 3.1-6*)

⁶ *Yitɛnanɔŋu bi nanɔŋu-na, Yesu wuɔ suurii *Diilonel h̄aalād̄ɔŋgu-na tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i. A ne da naacolɔŋo nanɔŋo waa ba h̄alma-na, u nadienanɔŋa naa minanɔ. ⁷ *Anɔŋinamma pigāataamba-i baa *Farisɛbaa-ba k̄a ka tiɛna ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire jɛiŋo yitɛnanɔŋu-na ba da āntāalāmma haa-yuɔ. ⁸ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ naacolɔŋo-i wuɔ: «Sire ŋ jo ŋ ji yiɛra nuɔmba yaanɔŋa-na.» Naacolɔŋ wuɔ sire jo ji yiɛra. ⁹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi yuu-na nelma diei: A saa baa miɛ Diilonɔ-h̄umelle-i, bige-i faa cemma yitɛnanɔŋu-na? Anfafamma'i faa cemma waa āmbabalma? Da ŋ da molo yii duɔ ku, ku saaya ŋ kor-o waa ku saaya ŋ yan u ku?» ¹⁰ Aa naa wuɔra ne ba yammu-i hiere aa waŋ baa naacolɔŋo-i wuɔ: «Fara ŋ nanɔŋa-i.» Naacolɔŋ wuɔ bi fara u nanɔŋa-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba h̄ammu gbuu p̄an du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «I ka ce Yesu daayo-i niɛ?»

Yesu fiɛlaa u p̄ɔpuɔrbiemba-i

(*Matie 10.1-4; Marke 3.13-19*)

¹² Yibienɔ faŋa-na, Yesu wuɔ k̄a t̄anunɔŋu nanɔŋu-na ka cārā Diilonɔ-i cɔ u yufienɔ-na. ¹³ Cuonɔ juɔ kaal, wuɔ bi u *h̄aalābiemba-i a fiɛl c̄incieluo ba h̄ai bei, a tuɔ bi-ba *p̄ɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Uŋ fiɛlaa bamanɔ ba yirɛiŋa yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuɔ bi Simɔ faŋo yaa Pier-i,) baa u h̄aanɔ-i Andere, baa Sake, baa Nsāa, baa Filipu, baa Batelemi, ¹⁵ a naara Matie, baa Toma, baa Alfe biɛŋo-i Sake, baa Simɔ manɔ taa u kuye u nelle maama-i, ¹⁶ a naara Sake biɛŋo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro manɔ juɔ hel Yesu huonɔŋu-na.

Jaamba b̄ɔi juɔ Yesu ji sire-bei

(*Matie 4.23-25*)

¹⁷ Yesuŋ juɔ fiɛl u *p̄ɔpuɔrbiemba-i ti, wuɔ hiire baa-ba t̄anunɔŋu-na ka yiɛra baa-ba kpankpataanɔŋu nanɔŋu-na. U *h̄aalābiemba namba waa terienɔŋu faŋu-na, baa sa waa dei baa yuliinɔŋu-i a naara nelp̄unɔŋu nanɔŋu. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalemu, banamba Tiir, banamba Sidɔ dii d̄ammanɔ-nuoraanɔŋu caan-nu. ¹⁸ Baa juɔ da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duɔ sire jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya *jinabaa-ba-i u hiel-ba nuɔmba yunni-na. ¹⁹ F̄ɔŋḡuɔ nanɔŋo taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaanɔ-na, baa ta ba taara ba yiɛya-yuɔ hiere.

* **6:3** Niɛŋ Samiɛl sebɛdiɛlāŋo-na (1 Samuel) 21.2-7.

Yesu gboya u hāalābiemba-i
(*Matie 5.1-12*)

²⁰ Nuɔmbaŋ nii Yesu-i-na da ba yiɛya-yuɔ, wuɔ wuɔra ne u *hāalābiemba-i aa naa cira:

«Sūntaanŋ namaanŋo-i, na yunni dɔlaa;

*Diilonŋ-nelle-i namaa diele-i.

²¹ Nyulmuŋ yeŋ namaa namanŋ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; niwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa namanŋ kaalaanŋ fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; na kaa waa nyembinninŋ.

²² Nuɔŋ da ba bigāanŋ-na,

da ba nanna-nei,

da ba ta ba tuora-nei,

sisɔ da ba ta ba biɛna na yirɛiŋa-i *Molonŋ-Bieŋo maama-na, na yunni dɔlaa.

²³ Taa na gbu na nyɛ yiinŋu fanŋu-na, aa na ta na muora na gbugbanni-i; Diilonŋo kaa pā-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, ba bīncuɔmba ciɛ karaanŋu fanŋu temma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i.

²⁴ Nga waanŋ namaanŋo-i, sūlma haraa-nei;

na ciɛ na bāanŋu-i tī.

²⁵ Niiwuoninŋ haaya baa namaa namanŋ fiɛfiɛ-i-na, sūlma haraa-nei;

na kaa waa nyulmu-na.

Namaa namanŋ dii nyembinni-na fiɛfiɛ-i-na, sūlma haraa-nei;

na kaa waa kuliinŋ-kaaluŋ-nu.

²⁶ Nuɔmba-i hiere da ba ta ba bī na yefafalle,

ŋaa ba bīncuɔmba naŋ bīŋ coikartaamba maŋ naa ciɛ ba fɛrɛ
Diilopɔpuɔrbiemba

ba yefafalle-i dumaa, sūlma haraa-nei.»

Taa na dɔl na bigāarāamba-i
(*Matie 5.38-48; 7.12*)

²⁷ «Namaa namanŋ karaa na tūnni-i ta na nu mi nelma-i, yaanŋ mi tūnu-nei: Taa na dɔl na bigāarāamba-i, taa na ce ānfafamma bamanŋ diyaanŋ lunŋu nei.

²⁸ Umanŋ duɔ haa u nubabalaanŋu nuɔni maŋ nuɔ-i, baa waasa kutieŋo-na, yaŋ aa ŋ ta ŋ jɔguɔŋ kuufafaanŋu baa-yo. Taa na cārā Diilonŋo-i na hā bamanŋ ciɛŋ-naŋ kuujanŋu-i. ²⁹ Umanŋ duɔ caa ŋ tūŋ daaku-i, bir daaku-i ŋ hā-yo. Umanŋ duɔ biɛ ŋ jonŋorbuɔ-i, baa ciɛ-yo ŋ jonŋoryelle-na. ³⁰ Umanŋ duɔ cārā ŋ wulaa, hā-yo. Aa umanŋ duɔ biɛ bīŋkūŋu ŋ wulaa, baa yuu-yo ku maama. ³¹ Naŋ taaranŋ nuɔmba ta ba ce kumanŋ ba hā-na, taa na ce ku temma na bi hā-ba.

³² Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yonŋ, na jaaluŋgu sī Diilonŋo wulaa. Na saa da, halle bamanŋ sa wuɔyaanŋ Diilonŋ-hūmelle-i ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ³³ Da na ta na bi ce ānfafamma-i bamanŋ ciɛŋ ānfafamma-i nei yonŋ, na jaaluŋgu sī Diilonŋo wulaa. Halle bamanŋ sa wuɔyaanŋ Diilonŋ-hūmelle-i ba ce kufanŋu-i.

³⁴ Aa da na ta na dii cēmieŋa-i naŋ suyaa wuɔ bamanŋ ka gbāa suu-ya, na jaaluŋgu sī Diilonŋo wulaa. Halle bamanŋ sa wuɔyaanŋ Diilonŋ-hūmelle-i, da ba suɔ wuɔ umanŋ ka gbāa suu cēmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i. ³⁵ Nga, taa na dɔl na bigāarāamba-i, taa na ce ānfafamma bei, taa na hā aa na baa ta na ciɛ ku sɔlaanŋu huonŋu-na. Ku yaa Diilonŋo ka pā-na bɔi. Aa na ka waa Dɔrwuonŋo beŋ namaa. U yaa faa. U faa baa nuɔmba-i hiere ka hel baa bamanŋ sa suyaanŋ ānfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere. ³⁶ Na saaya na waa hujantaanŋ namaa, ŋaa na Tonŋ yeŋ hujantienŋo dumaa.»

Yesuŋ waanŋ mamanŋ a kā cālmuɔ yanŋa-na
(*Matie 7.1-5*)

³⁷ «Baa na ta na cāl na-naa, ku yaa Diilonjo sie ka cāl-na. Baa na ta na haa cālmuo-cānkuole na-naa nuɔ, ku yaa Diilonjo sie ka haa cālmuo-cānkuole nei. Uman duɔ cāl nuɔni man, ce jande aa η yan-yo, ku yaa nuɔ da η bi cāl Diilonjo-i u ka ce jande aa yan-ni. ³⁸ Nin fin baa kekerienju man η hā nuɔmba-i, ba ka fi baa ku yaa hā-ni, terienju fanju-na, yan η nanga ta ka fara, ku yaa ba ka fi nan kūngu-i aa fēl-ku ku yu kūnna hā-ni.»

³⁹ Yesu wuɔ nan gbānalāanju baa-ba wuɔ: «Namaa daa yiro gbāa bel u nayiron nagān-na ba kā terienju aa ba sie ka par suur fuon-nu wei? ⁴⁰ *Hāalābilonjo sa suɔ u yan u hāalātienjo-i, nga hāalābilonjo man duɔ hāalā ka hi u fuonju-i, u ka tuɔ suɔ ŋaa u hāalātien un suɔ dumaa.

⁴¹ «Nan cie nie da hūyānjo-i unan yufellen aa daabolma-i nan yufelle-na η saa da-ma? ⁴² Daabolma-i nan ferēn yufelle-na jūnnu dumandε-i η bir η gbē η nabentienjo-i wuɔ: «Yan mi hiel hūyānjo-i η yufelle-na hā-ni.» Angbān gbāama! Hiel daabolma-i η yufelle-na igēna, ku yaa η ka ta η da dei a gbāa hiel hūyānjo man η nabentienjo yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Tibifafaanju sa man biebabaleina, tibibabalaanju sa bi man biefefaina. ⁴⁴ Ba suɔ tibinni-i ni biena'i nuɔ-i. Ba sa yagal musienja kaapugammu-na, aa ba sa bi biera hālēina caatteren-yun-nu. ⁴⁵ Neliēn nuɔ η huŋgan yuu baa man, ma yaa hilaan η nunju-na. Nelfefainjo-i u ānfafamma hel u hɔfafanga'i nuɔ-i aa nelbabalanjo-i u maacembabalamma hel u hɔbabalanja'i nuɔ-i.»

Jaagɔciraamba hāi maama

(Matie 7.24-27)

⁴⁶ «Bige-i cie na ta na bi-mi «Itie, Itie», aa da mi wan man baa-na, na sie ce-ma? ⁴⁷ Uman duɔ jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigāan-na kutien un saa baa uman: ⁴⁸ U saa baa neliēnjo man wuɔ u ma dūngu, aa hīn ka hi tāmpēlle-i jina ku tuole-i. Ku tuolen jiena fafamma aa u ma-ku, diilonjon juɔ tā, kanni gbar, hūmma būn ka nan-ku, ma saa gbāa naara-ku. ⁴⁹ Nga uman juon u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa uman wuɔ u ma dūngu aa u saa hīn jina ku tuole-i aa ma-ku. Diilonjon juɔ tā, hūmma būn ka nan-ku, ku pān cii hiere, bīnkūngu saa tē.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntienjo nanjo maacembilonjo-i

(Matie 8.5-13)

¹ Yesun juɔ piye u nelma-i ti baa nuɔmba-i, wuɔ ta kā Kafarnamu. ² *Orome ba sorosi ba yuntienjo nanjo waa nelle fande-na, u maacembilonjo nanjo maama waa kpelle yuɔ. Maacembilonjo daayo tuɔ jan. U jarma waa kpelle.

³ Yesun juɔ, sorosi ba yuntienjo daayo nu-ma. Wuɔ puɔr *Yuifu ba bīncuamba namba-i u wulaa, wuɔ ba ka cārā-yuɔ u ji sire u maacembilonjo-i hā-yo.

⁴ Bīncuonjo daaba kā ka ta ba cārā Yesu-i aa ta ba piye wuɔ: «Naacolnjo daayo saaya kāyamma. ⁵ Yuifubaa mie i maama dɔlnu-yuɔ; η saa da, u'i maa i *Diilonelhāalādūngu-i hā-ye.»

⁶ Yesu wuɔ ta tuɔ kā baa-ba sorosi ba yuntienjo cīngu-na. Ban kaa pie cīngu-i, ba suu baa sorosi ba yuntienjo tiraa puɔr u jēnaamba namba Yesu wulaa. Baa wan baa Yesu-i wuɔ: «Itie, i jien wuɔ i ji wan baa-ni, wuɔ η baa mulien η ferε; kerε nuɔ η saa saaya η suur fuɔ temma dumelle-na ⁷ ku'i cie η da u saa sie jo u ferε η wulaa. Nga da η sie, η wan nelma diei, u maacembilonjo ka sire. ⁸ Wuɔ fuɔ ferε-i nuɔmba dii u yun-nu, aa fuɔ bi waa banan yun-nu. Duɔ gbē uman wuɔ: «Kā η ka ce daaku!» N η da kutienjo kāa. Duɔ bi gbē uman wuɔ:

«Jo bande!» N da kutienjo bi juo. Duo bi tiraa gbɛ u maacembilonjo-i wuo: «Ce daama!» N da u cie-ma.»

⁹ Yesu wuo kar da hãmmu! Naacolɔ uɔ juo piiye ti, Yesu wuo bir u yaanga-i nuomba-na aa naa cira: «Yaan mi tũnu-nei; *Isirahel-na hiere, mi saa da uman haa u nanɔa-i miɛ naacolɔ daayo temma-i.» ¹⁰ Sorosi ba yuntienjo pɔpuɔrbien baa bir ta ba kũɔ. Baɔ kaa hi ciɔngu-i, baa da maacembilon daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulciɛno nanjo biɛno kuu Yesu sire-yuo

¹¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuo ta tuo kã nelle nande-na, ba bi-de Nayine. U *hãalãbiemba waa baa-yo a naara nelpũngu nanɔu. ¹² Baɔ kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tũyãa bikulonjo nanjo ta ba kã da ba ka fuure. U waa naacombilonjo, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yan-ba. Nuomba boi taa ba kã u fuuremma-na. ¹³ Yesuɔ daa nyuɔno-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuo wan baa-yo wuo: «Ciɛn nuo, budii; baa kaal.» ¹⁴ Aa naa piɛ ka haa u nanɔa-i kulonjo-na. Baman naa tũyãa-yo baa yiera. Wuo wan baa-yo wuo: «Naacombilo, sire!» ¹⁵ Wuo bi yiiye sire tiɛna, aa don tuo piiye. Yesu wuo gbɛ nyuɔno-i wuo: «Biɛ n biɛno yaa-i.» ¹⁶ Korma pãɔ bel-ba hiere terienɔu fanɔu-na. Baa ta ba gbɛliɛn Diilonjo-i aa ta ba piiye wuo: «*Diilopɔpuɔrbilobuo hilaa-yiɛ. Diilonjo juo ji kãyã u nuomba-i.» ¹⁷ Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa nilɛina man u kɔtɔnni-na.

Nsãa-Batisti puɔraa u hãalãbiemba-i Yesu wulaa (Matie 11.2-6)

¹⁸ Yesuɔ cie maman hiere, Nsãa *hãalãbiemba kã ka tũnu-yuo baa-ma. ¹⁹ Wuo bir puɔr ba hãi Yesu wulaa wuo ba ka yuu-yo keɛɛ *Konkortienjo man saaya u jo, u yaa ufanjo-i wei sisɔ uu dii huon-nu? ²⁰ Baa kã ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsãa-Batisti puɔraa-ye n wulaa, wuo i ji yuu-ni keɛɛ Konkortienjo man saaya u jo, u yaa nuonjo-i wei sisɔ uu dii huon-nu?» ²¹ A ne da huonɔgu fanɔu-na, Yesu waa tuo sire jaamba boi ba jarma-na aa tuo donya *jinabaa-ba-i nuomba yunni-na aa bi tuo puur yiriemba yufienja-i. ²² Wuo wan baa-ba wuo: «Kãan na ka tũnu Nsãa-i baa nan daa kuman, baa nan nuo maman: *Yiriemba yufienja puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuo*, *wontuɔrmba jarma taa bei, *tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuo* *Neldɔɔlma-i.* ²³ Uman gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonɔgu-na kutienjo yungu dɔlaa.»

Nsãa-Batisti sɔnni-i (Matie 11.7-19)

²⁴ Nsãa pɔpuɔrbien baɔ taa, Yesu wuo tuo taara u pigãan nuomba-i baa Nsãa sɔnni-i, wuo yuu-ba wuo: «Na kãa ka ne bige-i *hiɛkuraanɔgu-na? Fafalmuɔ sagallan hiɛngu-i dumaa na kãa ka ne ku yaa wei? ²⁵ Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne uman diyaa bimbifafanni wei? Ma si baman diyaaɔ bimbifafanni-i aa ta ba ce ba bãanɔgu-i baa dii jãmatigi ba dũnnin ke? ²⁶ Nga namaa kãa ka ne bige-i? Ma si na kãa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonjo'i ke? Aa naacolɔ fanjo-i, mi tũnu-nei, u maaraa Diilopɔpuɔrbiemba-i. ²⁷ Maman nyegãan Diilon-nelma-na wuo: «*Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonjo wuaya ta n yaan-na ka cãa n hũmelle-i*†, ba gbɛ Nsãa yaa-i. ²⁸ Yaan mi tũnu-nei, Nsãa temma saa hi hon caan-biemba-na yogo, a ne da uman si dii baa yungu *Diilon-nelle-na u maaraa Nsãa-i. ²⁹ Nuomba-i hiere ka hel baa *nampohũutaamba-i ba nuo Nsãa nelma-i aa suo wuo Diilonjo maacemma vii, ba ce Nsãa *batisen-ba. ³⁰ Nga *Farisiɛbaa-ba-i baa *ãnjɔnamma pigãataamba yagaraa wuo Nsãa

* 7:22 Niɛn Isayi sebe-i-na (Ésaie) 35.5-6; 61.1. † 7:27 Malaki (Malachie) 3.1

baa batisen-ba. A ce dumaanɔ-na, Diilonɔ unɔ taa u taara u ce kumanɔ hã-ba, ba ciinaana-kuɔ.»

³¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Mi gbãa saa fiɛfiɛ ku nuɔmba-i baa haba-i? ³² Mi gbãa saa-ba baa bisãlmba manɔ tɛnaana ponsanatigerrenɔ. Banamba ta ba wanɔ baa banamba-i wuɔ:

«I hulii tulammu hã-na, na saa nyɛnɔ,
i hãl kuliin-nɛini hã-na, na saa kaal.»

³³ *Nsãa-Batisinɔ juɔ aa u sa dii dibelle u nunɔgu-na, u sa nyɔnɔ kolma, na cira wuɔ *jina dii u yunɔgu-na. ³⁴ *Molon-Bienɔ unɔ wuɔ aa tuɔ nyɔnɔ, na tiraa sire ta na piiye wuɔ: «Naacolɔ daa fuɔ bi yii baa niiwuoni yaa yonɔ baa konyolle, aa tiraa sire bel jɛru baa nampohũutaamba baa nelbabalaamba.» ³⁵ Nga bamanɔ siyaa Diilonɔ nelma-i ba suyaa wuɔ ma faa.»

Yesu kãa Simɔ cɛin-nu

³⁶ *Farisɛyienɔ nanɔ waa, ba taa ba bi-yo Simɔ. Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ ji bi Yesu-i wuɔ ba ka wuɔ niiwuoni u terienɔgu-na. Yesu wuɔ kã ba ka ta ba wuɔ.

³⁷ A ne da saasorcienɔ nanɔ waa nelle fande-na. Wuɔ nu-ma wuɔ Yesu dii Simɔ terienɔgu-na ba ta ba wuɔ niiwuoni. Wuɔ kã baa natikolo-hũmma *alabati-kamoelenɔ ³⁸ ka yiɛra saanu baa Yesu gbeini-i tuɔ kaal. Unɔ kaal dumaanɔ-na, nyinyɔlma ta ma kũna Yesu gbeini-na. Wuɔ ce u yukuɔsinni-i a hurre-niɛ aa pũrã-niɛ nammu hãi aa ce natikolo-hũnɔ daama-i a kũna-niɛ.

³⁹ Simɔ daa mafamma-i ce bige-i, u pãnɔ tuɔ piiye u huɔnɔ-na wuɔ: «Kuɔ naacolɔ daayo waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ ninsonɔ, cienɔ manɔ yiɛyaayanɔ-yuɔ daayo-i uu naa suɔ wuɔ cɛfɛfɛinɔ sɪ.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Simɔ, nelma dii mi da mi wanɔ-ma baa-ni.»

Simɔ wuɔ: «Hãalãtie, wanɔ-ma.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Naacolɔ nanɔ cẽmelle waa nuɔmba hãi nuɔ; diɛlã-wuonɔ-i neifienɔ-komuɔnɔ hãi baa cɛncieluo, hãalinɔ-wuonɔ-i neifienɔ ndii.

⁴² Ba saa gbãa da ba pã-ya, u ce hujarre bei aa ce ba yanɔ-ya. Ba hãi-i-na, cẽmellentienɔ maama ka dɔlnu hai yanɔ?»

⁴³ Simɔ wuɔ cira: «Mɛi huɔnɔ-na, umanɔ gbeinɔ-i waa bɔi u maama ka dɔlnu u yaa yanɔ.»

Yesu wuɔ cira: «Nɔ waanɔ ninsonɔ.» ⁴⁴ Aa naa bir u yaanɔga-i cienɔ-na, aa gbẽ Simɔ-i wuɔ: «Nɔ daa cienɔ daayo-i kɛ? Minɔ diyaa mi gboluonɔgu-i nɔ dumelle-na, nɔ saa hã-mi hũmma mi saara mi gbeini-i. Nga fuɔ kaalaa kũna u nyinyɔlma-i mi gbeini-na a saara-niɛ hã-mi, aa hurre-niɛ baa u yukuɔsinni-i. ⁴⁵ Nɔ saa jãrã-miɛ pũrã-miɛ, nɔga fuɔ-i, dii unɔ suurii nɔ dumelle-na ji hi baa fiɛfiɛ, u saa yanɔ mi gbeini pũrãmma-i. ⁴⁶ Nɔ saa hure namma mi yunɔgu-na, nɔga cienɔ daayo kũna natikolo-hũmma mi gbeini-na. ⁴⁷ Ku'i cie mi ta mi tũ-ninɔ miɛ: Mi maamanɔ dɔlaanu-yuɔ dɔlnumma manɔ daama-i, ku pigãanɔ wuɔ u ãmbabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. Nga umanɔ ãmbabalma-i da ma saa hur bɔi, mi maama sa dɔlnu kutienɔ-i bɔi.» ⁴⁸ Aa naa wanɔ baa cienɔ-i wuɔ: «Nɔ ãmbabalma hurii.» ⁴⁹ Bamanɔ waa juwuoterienɔgu-na baa donɔ ta ba jɔguɔnɔ wuɔ: «Naacolɔ daa fuɔ hilaa hie aa tuɔ gbã u hur ãmbabalma-i?» ⁵⁰ Yesu wuɔ wanɔ baa cienɔ-i wuɔ: «Ninɔ haa nɔ nanɔga-i miɛ nɔ kuraa, kã fiɛi.»

8

Caamba namba taa ba kãyã Yesu-i baa u hãalãbiemba-i

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ji sire tuɔ wuɔra nilɛinɔ-na hiere u wanɔ *Diilonɔ-bãanɔgu *Neldɔdɔlma-i u kã. U *hãalãbienɔ cɛncieluo ba hãi baamba waa baa-yo ² a naara caamba namba. Wuɔ duɔnya *jinabaa halanɔ-ba caamba famba yunni-na, aa naa bi sire banamba jarma namma-na. Ba taa ba bi unanɔ-i

Maari. Fuɔ taa u hel Magidala. Jɪnabaa niehāi naa hilaa fuɔ-i-na. ³ Aa bɪ unanɔ-i Sani. Fuɔ bɔlɔ waa *Erɔdi dumelle maacembiemba yuntienɔ nanɔ, ba taa ba bɪ-yo Kusa. Aa ta ba bɪ unanɔ-i Susani a naara capɔŋgu nanɔ. Ba taa ba ce ba nagāŋ-niini-i ba kāyā Yesu-i baa u hāalābiemba-i.

Nuɔmbaŋ bel Diilonɔ-nelma-i dumaa
(*Matie 13.1-23; Marke 4.1-20*)

⁴ Nuɔmba taa ba hel nilɛiŋa-na hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiŋgu nanɔ-na, wuɔ nanɔ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: ⁵ «Naacolɔŋo nanɔ kaa ka nanɔ fūma u suonɔ-na. Unanɔ kā ka diire hūmellenɔ-huɔŋ-na. Nuɔmba ta ba cor ba fiɛna-yuɔ; huriimba jo ji wuo-yo hiere. ⁶ Unanɔ kā ka diire tāmpellenɔ-terienɔ-nu a pa, kpekelma ce u ku. ⁷ Unanɔ kā ka diire hɛŋ-nu; hɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Umanɔ diiriye suonɔ-huɔŋga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesuŋ waanɔ mafamma-i, u piye da gbagaga wuɔ: «Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

⁹ U *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Gbānalāaŋ daaku yuŋgu yaa wuɔ niɛ?»

¹⁰ U cira: «Diilonɔŋo ciɛ baa namaanɔ-i. U *nellentesinni maama manɔ fuyaa, u pigāaŋ namaanɔ-i baa-ma. Nga ma piye baa banamba-i gbāɛiniŋ; a ce dumaanɔ-na,

da ba ne-ma, ba siɛ da ma terienɔ-i,

*aa da ba nu-ma, ba siɛ suɔ ma yuŋgu-i.**»

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāaŋgu yuŋgu yaa daaku: Diilonɔ-nelma yaa fūma-i, aa nuɔmba hɔmmu yaa u mundiiremmu-i. ¹² Nuɔmba nanɔ hɔmmu dii ŋaa hūmellenɔ-huɔŋga, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ba yanɔ *Sitāni jo ji hiel-ma ba hɔmmu-na, a ce dumaanɔ-na ba siɛ da hūu-ma aa kor. ¹³ Bananɔ hɔmmu dii ŋaa tāmpellenɔ-terienɔŋu, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ma gbuu dɔlnu-bei; ba hūu-ma. Nga ma siɛ gbāa nanɔ kaasinni. Da ku ji huol, ba har jina. ¹⁴ Bananɔ hɔmmu dii ŋaa hɛŋ-terienɔŋu, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ba yanɔ ānjɔguɔma-i baa gbein-maama-i a naara ba kusūŋ-maama jo ji suuye-mɛi. A ce dumaanɔ-na ma siɛ gbāa dii belle ba wulaa. ¹⁵ Bananɔ hɔmmu dii ŋaa hɛfafamma, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hɔfafanɔga aa nyaar ta ba wuɔ ma hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa.»

Fitinɔ-gbānalāaŋgu
(*Marke 4.21-25*)

¹⁶ Yesu wuɔ tiraa nanɔ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ba sa celienɔ fitinuɔ-i aa ce bɪŋkūŋgu cure-yuɔ. Da ba celienɔ-yo, ba haa-yo dɔrɔ ku yaa ŋ da dūŋ-huɔŋga ciɛ gbaa hiere. ¹⁷ Ku wɛima si dii mananɔ siɛ ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii mananɔ siɛ ji nu. ¹⁸ Kuŋ yɛŋ baa umanɔ, ba ka hā-yo naara, aa umanɔ kuu sɪ baa-yo, cɛlle kūŋgu manɔ unɔ haa u nanɔga-i kuɔ, ba ka hūu-ku aa yanɔ-yo. Terienɔŋu fanɔgu-na, na saaya na ta na suɔ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hāmba juɔ u wulaa
(*Matie 12.46-50; Marke 3.31-35*)

¹⁹ Yesuŋ waa tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i, u nyu-i baa u hāmba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuɔmba yuu, ba saa gbāa da ba piɛ u caanɔ-nu. ²⁰ Baa wanɔ ba Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hāmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii gɔŋgūŋgu-na.»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Bamanɔ nuɔŋ Diilonɔ-nelma-i aa ce-ma, ba yaa mɛi nyubaa-ba-i, ba yaa mɛi hāmba-i.»

Yesu yiɛraaya fafalmu
(*Matie 8.23-27; Marke 4.35-41*)

²² Yiŋgu nanɔ-na, Yesu wuɔ ji bel nyugūŋ beŋo nanɔ-na baa u *hāalābiemba-i aa naa cira: «Yaanɔ i karnu dalanɔga-i i kā bombor damaalɛi-i.»

* **8:10** Isayi (Ésaïe) 6.9

Baa bi ta ta ba karnu ba kā. ²³ Ba'a ba kā yaanga-na, Yesu wuɔ duɔfūŋ. Ba kaa hi hɔlma namma-i, fafalmu naŋ temma sire suuye-bei. Hūmma doŋ ta ma suur beŋo-na. Baa ta ba yii da ba kunu. ²⁴ Hāalābiemba ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Hāalātie, sire, i yii diɛ ku!» Yesu wuɔ sire nuola fafalmu-i baa hūmma-i niɛ kā ka ciire. ²⁵ Kuɔ cu ba hɔmmu-i, ba kūŋ maa ta ma nyɛŋ. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaa na'a na haa na naŋga-i miɛ hie?» Baa ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hūmma-i ni kā ka ciire ni temma-i?»

Yesu duɔnya jɪnabaa naacolŋo naŋo-na
(*Matie 8.28-34; Marke 5.1-20*)

²⁶ Yesubaa-baŋ karaanu ka hi Geres-a dii Galile dalaŋga bomborma namma-na, baa huɔl. ²⁷ *Jina ba nolŋo naŋo waa nelle fande-na, u bāaŋgu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u biŋ tāmporuŋgu aa tuɔ kā u cɔ cɪncuɔŋ-na. Yesubaa-baŋ huɔlāa u da-ba, u ta tuɔ jārā-bei. ²⁸ Uŋ juɔ hi, u kaasɪŋ aa dūuna Yesu caaŋgu-na aa piiye da gbagaga wuɔ: «Dɔrwuŋŋo Biɛŋ nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi.»

²⁹ Yesu wuɔ nuolaaya jɪnabaa-ba-i wuɔ ba hel-yuɔ ku'i ciɛ wuɔ tuɔ piiye dumaanŋo-na. Ku waa da ku sire-yuɔ yiŋgu maŋ nuɔ-i, ba bel-o vaa-yo baa jɔlgɔbaa jina. Nga da ba fiɛ vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa suur hiɛŋ-nu. ³⁰ Jɪnabaa daaba naa ciinu cor u yuŋgu-na. Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bi-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «Ba bi-mi Sālle.»

³¹ Jɪnabaa-ba bir yaŋ aa ta ba cārā Yesu-i wuɔ u baa donya-bei ba kā yaahuol-terienŋu-na.

³² A ne da pɛrsālle nande waa ta di wuora tānuŋgu-na. Jɪnabaa-ba cārā Yesu-i wuɔ u yaŋ ba ka suur pɛrmba famba yaa nuɔ-i. Yesu wuɔ hā-ba hūmelle-i. ³³ Baa hel naacolŋo-na a kā ka suur pɛrmba-na. Pɛrmba pāŋ ta ba gbar ba hiire, ba kā ba kunu dalaŋga-na. ³⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanŋo-na, baa pisāllā baa gbaruŋgu; banamba kā nellen-huŋga-na, banamba kā sonni-na ka waŋ-ma. ³⁵ Nuɔmba hel da ba ji ne. Baŋ juɔ ji hi, baa da naacolŋ daayo diyaa bimbinni tɛna da welewele Yesu caaŋgu-na. Korma pāŋ ta ma da-ba. ³⁶ Bamaŋ waa da baŋ duɔnya jɪnabaa daaba-i dumaa naacolŋo-na, baa ta ba piiye ba tūnu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa cārā Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienŋu-na. Wuɔ kā ka nyugūŋ beŋo-na duɔ bir. ³⁸ Uŋ duɔnya jɪnabaa-ba-i naacolŋo maŋ nuɔ-i, wuɔ cārā-yuɔ wuɔ u yaŋ u kā baa-yo. Yesu wuɔ cira: ³⁹ «Yaŋ aa ŋ kūŋ ŋ ka tūnu nuɔmba-i Diilonŋ uŋ ciɛ kumaŋ niɛ.» Naacolŋ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra u waŋ Yesuŋ ciɛ kumaŋ yuɔ hiere.

Yesu yiɛraaya ciɛŋo naŋ tamma aa sire bikuloŋo naŋo
(*Matie 9.18-26; Marke 5.21-43*)

⁴⁰ Yesuŋ hilaa Geres-a-na jo, nuɔmba kūɔl ba-naa kā ka yu-yuɔ. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacolŋo naŋo waa, ba taa ba bi-yo Yarusi. U waa *Diilonelhāalādūŋgu yuntienŋo. Wuɔ jo ji dūuna Yesu caaŋgu-na a tuɔ cārā-yuɔ wuɔ u kā u dumelle-na ⁴² kɛɛ u biloduɔla yii baa u yuŋgu. Bilonŋo bien cɪncieluo baa a hāi waa belle fande-na. Yesu wuɔ ta ba ta ba kā. Nuɔmba fūnuŋ yu-yuɔ ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Ciɛŋo naŋo bi waa ba hɔlma-na, u tamma taa ma kūnna. Ku bien cɪncieluo baa a hāi waa belle fande-na. U ciɛ pɛrru-i ji gbɛ. U gbeɪŋa tiraa tɪ aa tamma saa yiɛra. ⁴⁴ Ciɛŋ daayo piɛ Yesu huŋŋ-yaŋga a yiɛya u jɔŋgoruo tūŋgu-i. Uŋ yiɛyaaya jɔŋgoruo-i terienŋu maŋ nuɔ-i, tamma pāŋ yiɛra. ⁴⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ molo yiɛyaaya-yuɔ. Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i yiɛyaaya-miɛ?»

Wulawula wuɔ fuɔ sɪ, wulawula wuɔ fuɔ sɪ. Pier wuɔ cira: «Hāalātie, molo saa yiɛya-niɛ, nuɔmba yaa yuu ta ba tiɕiŋ-ni.»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Molo yiɛyaaya-miɛ. Mi daa kuanɔŋu paraaya-miɛ ku'i cie mi suɔ.»

⁴⁷ Ciɛŋ daa uŋ daa Yesu suyaa dumaanɔ-na, u kũɔma donɔ ta ma nyɛŋ. Wuɔ piɛ dũuna u yaanɔga-na, aa naa piiye nuɔmba-i hiere ba yufelle-na kumanɔ ciɛ u yiɛya-yuɔ. Aa fafalmunɔ daa-yuɔ terduanɔŋu fanɔŋu-na dumaa, wuɔ tiraa wanɔ mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Mi bilo, niŋ haa ŋ nanɔga-i miɛ, ŋ kuraa. Kā ŋ kā fiɛi.»

⁴⁹ Yesuŋ taa u wanɔ mafamma-i huɔŋgu manɔ nuɔ-i, molonɔ wuɔ hel Diilonelhāalādũŋgu yuntienɔ ciŋgu-na ji wanɔ baa-yo wuɔ: «Baa yanɔ hāalātienɔ muliɛŋ u fɛrɛ, ŋ bilonɔ jarma yaraa-yo.» ⁵⁰ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ wanɔ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Da ŋ haa ŋ nanɔga-i miɛ, ŋ bilonɔ ka sire.» Uŋ waanɔ mafamma-i, baa cor ta ba kā. ⁵¹ Banɔ kaa hi ciŋgu-i, u saa siɛ molo suur baa-yo dũŋgu-na. U ciɛ fuɔ baa Pier baa Nsāa baa Sake a naara bilonɔ to-i baa u nyu-i ba'i suur baa-yo yonɔ. ⁵² Nuɔmba-i hiere ba waa kaaluŋ-nu. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na kaal, u saa ku, u duɔfũŋ.» ⁵³ Baa bir yanɔ aa ta ba cõmuɔŋ-yo. Bafamba wulaa ma tiɛ. ⁵⁴ Yesu wuɔ bel bilonɔ nanɔga-i, aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Bilonɔ wuɔ puur u yufienɔ-i aa pãŋ yiye sire. Yesu wuɔ cira ba hã-yo biŋkũŋgu u wuo. ⁵⁶ Kuɔ ce u biŋcuɔmba-i gberɛ. Yesu wuɔ wanɔ baa-ba wuɔ ba baa yanɔ ma hel.

9

Yesu puɔraa u hāalābiemba-i (*Matie 10.5-15; Marke 6.7-13*)

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ tigiinɔ u *hāalābienɔ cinciɛluo ba hāi baamba-i a hā-ba himma baa fõŋgũɔ ba da ba gbāa ta ba donya *jinabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra wanɔ *Diilon-bāanɔŋu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa wanɔ baa-ba wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa biɛ bũɔle, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ niuwuoni, molo baa biɛ gbeinɔ, molo baa bi biɛ jonɔgorbaa-ba hāi. ⁴ Da na kā terienɔŋu terienɔŋu, aa ba ka hā-na dũŋgu wuɔ na ta na cɔ, na tiɛ dũŋgu fanɔŋu-na fuɔ na tamma. ⁵ Nɔga da na kā da na ka har bamanɔ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.» ⁶ U hāalābiemba ta ta ba wuɔra nilɛinɔ-na hiere ba wanɔ *Neldɔdɔlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba kā.

Erɔdi huɔŋga cuu (*Matie 14.1-12; Marke 6.14-29*)

⁷ Mamanɔ ciɛŋ hiere, *Erɔdi manɔ waa *Galile yunɔŋu-na wuɔ nu-ma. Uŋ nuɔ-ma, u huɔŋ kaa cu. Banamba taa ba piiye wuɔ *Nsāa-Batisi yaa siire kuon-nelle-na a jo. ⁸ Bananɔ ba'a *Eli yaa caraaya-bɛi. Bananɔ ba'a yiinataanɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ'i siire kuon-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuɔ cira: «Mi ciɛ ba kar Nsāa yunɔŋu-i, hai molonɔ-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

Yesu hāa nelpũŋgu nanɔŋu wuo ye (*Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsāa 6.1-14*)

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiembanɔ kaa bir jo, baa jo ji tũnu-yuɔ baa banɔ kaa ce mamanɔ hiere. Yesu wuɔ ce ba hel nellen-huɔŋga-na kā ba denɔ, dii nelle nande caanɔŋu-na ba bi-de Betisada. ¹¹ Banɔ fiɛ ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huon-nu. Banɔ kaa hi, Yesu wuɔ hā-ba muntienammu aa biɛ *Diilon-nellentesinni maama-i wanɔ baa-ba aa bi sire jaamba manɔ waa ba hɔlma-na.

¹² Bāanɔŋu juɔ donɔ ta ku hir huɔŋgu manɔ nuɔ-i, u *hāalābienɔ cinciɛluo ba hāi baamba kā u wulaa ka cira: «Itie, inɔ yɛŋ hiɛŋgu-na dumandɛ-i aa bāanɔŋu

ta ku suur, η sa ce nuɔmba bɔrɔ kã nilɛiŋa maŋ kɔtɔnni-na ka taara niiwuoni wuo, baa muncɔmmu wɛi?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hã-ba niiwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yon baa titiraamba hãi. Da η bi'a miɛmɛi ka sãa ji hã nelpɔŋ daaku-i hiere η waŋ-ma.» ¹⁴ A ne da bɛmba maŋ waa, ba yuu nuɔmba neifiɛŋa hãi nuɔsiba ndii temma.

Yesu wuɔ cira: «Ciɛŋ ba tɛna nuɔmba komuɔŋa hã-a-hãi baa cɪncielbaa.»

¹⁵ U hãalãbiemba ce nuɔmba tɛna. ¹⁶ Yesu wuɔ biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi baan daaba-i a ciir u yunɣu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilonɔ-i. Uŋ jaalaa Diilonɔ-i, wuɔ bɔlnu-niɛ hã u hãalãbiemba calnu-niɛ hã nuɔmba-i.

¹⁷ Nuɔmba wuo hiere niɛ yar-ba. Hãalãbiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufiɛŋ cɪncieluo baa a hãi a ta baa-ni.

Yesu sɪnni yaa hani-i?

(Matie 16.13-28; Marke 8.27–9.1)

¹⁸ Yiɛŋgu nanɣu-na, Yesu kãa u deŋ ka tuɔ cãrã Diilonɔ-i. U *hãalãbiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba waŋ wuɔ niɛ mɛi kɔŋgu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciɛra wuɔ nuɔnɛi *Nsãa-Batise-i, banan ba'a nuɔnɛi *Eli-i, banan ba'a yiinataan *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ'i birii jo nuɔŋo-i.»

²⁰ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmɛi?»

Pier wuɔ cira: «Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ maŋ, u yaa nuɔŋo-i.»

²¹ Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yan molo nu-ma. ²² Aa naa cira: «*Moloŋ-Biɛŋo saaya u gbuu mulɛŋ. Nelle bɪncuɔmba-i baa *Diilo-jigãntaamba yuntaamba-i a naara *ãnjɪnamma pigãataamba ka cɪina-yuɔ aa bel-o ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yon hɛma-na, siɛliŋ-yiɛŋgu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Nuɔni maŋ da η ta η taara η nyaanu-miɛ, η saaya η cɪina η fɛrɛ aa η jo i ta. Aa η saaya η ta η siɛ mulɛma-i baa kuliɛŋgu-i yinni maŋ jon. ²⁴ U maŋ duɔ tuɔ kaal baa u yunɣu yon, kutienɔ ka kɔsuɔŋ u fɛrɛ; nga u maŋ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fɛrɛ mɛi maama-na, kutienɔ ka da cicɛlma maŋ siɛ ji tɪ dede. ²⁵ Da η da η yufiɛŋ-niini-i hiere hɛma-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ? ²⁶ U maŋ duɔ tuɔ ce sɛsɛrɛ u sa taara ba suɔ wuɔ u cuu mi huon-nu, aa bi tuɔ ce sɛsɛrɛ baa mi nelma wamma-i, Moloŋ-Biɛŋ duɔ ka bir jo baa u fɔŋgũ-i, baa u To wuonɔ-i a naara u To u dɔrɔpuɔrbiemba wuonɔ-i, u ka bi ce sɛsɛrɛ baa kutienɔ maama-i. ²⁷ Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilonɔ-bãanɣu-i baa ba yufelle aa suɔ ku.»

Yesu birii u deŋ birma

(Matie 17.1-8; Marke 9.2-8)

²⁸ Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niisiɛi temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Nsãa a naara Sake ba kã tãnuŋgu nanɣu-na da ba ka cãrã Diilonɔ-i. ²⁹ Uŋ kaa tuɔ cãrã Diilonɔ-i u yaanɣa fũnuŋ bir ka deŋ birma aa u jonɣorbaa-ba bir baapiɛlmba ta ba gbu ba caa da muimui. ³⁰ Wuɔ u ne da nuɔmba hãi juɔ ji ta ba piiye baa-yo: *Moisi baa *Eli. ³¹ Dɔrɛcerma namma'i naa dii-ba huonɣa ba ta ba piiye baa Yesu-i uŋ ka ku kuliɛŋgu maŋ *Yerusalemu-i-na a perien u maacemma-i bãl-ma. ³² N siɛ suɔ wuɔ Pierbaa-ba naa kor duɔfũŋ bir ba nammu-i ba honniŋ, nga ba yagar sire da cecɛr daama diyaa Yesu-i huonɣa baa muɔŋ daaba-i ba hãi-i-na u caan-nu. ³³ Nuon daaban juɔ ta ba ta, Pier wuɔ waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, i jomma faa bande-i-na dɛ! N sa yan i ce gbuganni siɛi wɛi? Ku diei nan kɔŋgu, ku diei Moisi kɔŋgu, aa ku diei kɔŋgu nanɣu-i Eli kɔŋgu.» U taa u piiye dumaa u yun-nu, u sa suɔ uŋ waŋ maman.

³⁴ Uŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, duherru nandu jo ji cɪnnu-bei. Korma ta ma da-ba. ³⁵ Ba'a ba ne, da molo piiye duherru-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, mi hiela u yaa-i. Taa na nu u nuŋgu-i*.» ³⁶ Molon daa uŋ juɔ piiye ti, *hāalābiemba da Yesu yaa u diei yoŋ; ba saa da molonɔ baa-yo. Kuŋ cie dumaanɔ-na, ba fiinan nel daama-na, ba saa waŋ-ma baa molonɔ huɔŋgu fanɔ-na.

Yesu duɔnya jina naacombilonɔ nanɔ-na
(*Matie 17.14-18; Marke 9.14-27*)

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ hiire tɔnuŋgu-na baa u *hāalābiemba-i. Nelpuŋgu nanɔ jo u wulaa. ³⁸ Naacolɔ nanɔ waa ba hɔlma-na. Wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Hāalātie, jande, ne mi biɛŋo-i, u yaa u diei yoŋ mi wulaa. ³⁹ *Jina dii u yuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ dumandɛ-i, u tugol kaasɪŋ. Duɔ kaasɪŋ, jina mal-o u tuɔ tārā aa sãmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ, u muliɛŋ-yo da suu aa suɔ ji ciire-yuɔ. ⁴⁰ Mi cāarā ŋ hāalābiemba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gbāa.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Fiefie ku nuɔŋ namaanɔ-i na sa hūu neliɛŋ maama; na saa fa. Na daa niɛ si mi ka tiɛna baa-na gbula a tiera na nonni-i wei?» Aa naa gbɛ naacolɔ-i wuɔ: «Jo baa ŋ biɛŋo-i bande.» ⁴² Naacombilonɔ uŋ kaa tuɔ piɛ Yesu-i, jina wuɔ sire-yuɔ. Wuɔ cii pãŋ tuɔ tārā. Yesu wuɔ nuola jina-i wuɔ u cor hel naacombilonɔ-na. U bi siremma yaa dumaanɔ-na u jarma-na. Wuɔ hā u to-i baa-yo. ⁴³ Nuɔmba maŋ waa hiere kuɔ ce-ba gbɛɛ. Wulawula wuɔ Diilonɔ hii, wulawula wuɔ Diilonɔ hii.

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(*Matie 17.22-23; Marke 9.30-32*)

Yesu āncemman taa ma ce nuɔmba-i hiere gbɛɛ dumaanɔ-na, wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ⁴⁴ «Karaan na tūnni-i na nu nel daama-i fafamma: Ba ka bel *Molon-Biɛŋo-i hā nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo.» ⁴⁵ U hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanɔga-i; ma yuŋgu naa fuo-bei, ba saa gbāa da ba suɔ-ma. Ba siɛ bi siɛ da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuɔ-i hāalābiemba-na?
(*Matie 18.1-5; Marke 9.33-37*)

⁴⁶ Ku huɔŋgu-na, Yesu *hāalābiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suɔ uman nelbuɔ-i ba hɔlma-na. ⁴⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ biɛ bisāmbilonɔ nanɔ jina u caanɔgu-na aa naa waŋ baa-ba wuɔ: ⁴⁸ «Uman duɔ ne muɔŋo-i aa bel bisāmbilonɔ daayo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienɔ bilaa mei fɛɛ yaa-i; aa uman duɔ bel muɔŋo-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa uman puɔraa-mi. Na saa da, uman duɔ ce u fɛɛ cɛkūɔ na hɔlma-na hiere, u yaa-i nelbuɔ-i.»

⁴⁹ Nsāa wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Hāalātie, i daa naacolɔ nanɔ taa u bi ŋ yerre-i aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i. Miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛŋo-i, i ce u yaŋ.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo, uman duɔ saa bigāan-na, kutienɔ dii baa-na.»

Yesu kamma-i Yerusalemu-i-na

⁵¹ Diilonɔ uŋ ŋa naa saaya u hūu Yesu-i yinni maŋ nuɔ-i, niŋ juɔ ta ni piɛ, wuɔ sire wuɔ fuɔ fuɔ kã *Yerusalemu-i-na. ⁵² Aa naa puɔr nuɔmba ta u yaan-na. Kutaaman kaa hi *Samari nelle nande-i, baa yiɛra wuɔ ba tigiin cie-yo. ⁵³ Nɔga ban waa da ba cor kã Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa hūu-ma u duɔ har ba nelle-na. ⁵⁴ Ban juɔ hi da-ma dumaanɔ-na, Sake-i baa Nsāa-i baa

* 9:35 Isayi (Ésaïe) 42.1; Like 3.22

cira: «Itie, ɲ sa yaŋ i ce Diilonɔ naar ko-ba wɛi?» ⁵⁵ Yesu wuɔ bir nuola-bei.†
⁵⁶ Aa ba cor ta ba kã nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i niɛ?
(Matie 8.19-22)

⁵⁷ Baŋ kãŋ hũmelle-na, naacolɲo naŋo gbɛ̃ Yesu-i wuɔ: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niŋ kãŋ terni maŋ nuɔ-i hiere.»

⁵⁸ Yesu gbɛ̃-yo wuɔ: «Muncɔmmu dii baa bũɔrãamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; ɲga terienɲu si dii baa *Molon-Bienɔ-i u duɔ tuɔ cɪnnu u yunɲu-i.»

⁵⁹ Aa naa miɛl waŋ baa unanɔ-i wuɔ: «Jo i ta».

Naacolɲo gbɛ̃-yo wuɔ: «Yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tɪ, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

⁶⁰ Yesu wuɔ gbɛ̃-yo wuɔ: «Yaŋ kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuɔŋo-i ɲ kã ɲ ka ta ɲ wuɔra ɲ waŋ *Diilonɔ-bãanɲu maama-i baa nuɔmba-i.»

⁶¹ Unanɲ wuɔ tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mɛi ka ta mi nyaanu-niɛ, ɲga yaŋ mi ka cãrã hũmelle-i cɪɲɲu-na igɛ̃na.»

⁶² Yesu wuɔ cira: «ɲ saa da, umaŋ duɔ tuɔ kũ baa niimba-i aa tuɔ miɛl u ne u huonɲu-na, kutienɔ siɛ gbãa guona Diilonɔ-suonɲu-na.»

10

Yesu puɔraa nuɔmba komuɔŋa siɛi baa cɪncieluo ba hãi

¹ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ tiraa hiel nuɔmba komuɔŋa siɛi baa cɪncieluo ba hãi a puɔr-ba ba hã-ba-hãi nilɛiŋa-na hiere baa terni maŋ uŋ ɲa naa saaya u kã-niɛ, ba da ba ta u yaan-na. ² Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Dɪmma dii bɔi ɲga ma kartaamba saa ciinu. Cãarãŋ suontienɔ-i u puɔr nuɔmba namba naara.»

³ Aa naa cira: «Miŋ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ɲaa mi ciɛŋ tũlmba ka dii-ba maamunaamba-na. ⁴ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeiŋa, molo baa biɛ buɔra, molo baa bi biɛ naatɛnni. Aa da na ta na kã, molo baa ka yiɛra hũmelle-na wuɔ u jaal molonɔ. ⁵ Da na ka suur cɪɲɲu maŋ nuɔ-i, mamaŋ dii cemma igɛ̃na ma yaa daama, na cira: «Tiyãan dɛi.» ⁶ Da kuɔ yaafɛllentienɔ dii cɪɲɲu fanɲu-na, na jaaluŋɲu ka hi-yo, da ma'i sɪ ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba jãrã-nei fafamma terienɲu maŋ nuɔ-i, na har na tɛna kusuɔŋ-nu'i. Da ba hã-na kumaŋ, na hũu na wuɔ. Da ba bi hã-na kuunyɔŋɲu maŋ, na hũu na nyɔŋ. Maacembilonɔ saaya baa u maacemma sullu. Baa na ta na horuonu na muŋharmunterni-i.

⁸ Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hã-na kumaŋ, na hũu na wuɔ fiɛi. ⁹ Aa jaamba maŋ dii nelle fande-na, na sire-bei aa na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilonɔ-bãanɲu piyaa-ba tɪ. ¹⁰ ɲga da na suur nelle maŋ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hã-na muntɛnammu, na kã nellen-huɔŋga-na na ka cira:

¹¹ «I pirii i nallu-i na nelle-na, ɲga mamaŋ dii, na saaya na suɔ wuɔ Diilonɔ-bãanɲu piyaa tɪ.» ¹² Mi tũnu-nei, bamaŋ da ba saa ka hã-na muntɛnammu, Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiɲɲu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ kutaamba-na, ku ka balaŋ yaŋ Sodɔmutaamba kũŋɲu-i*.»

(Matie 11.20-24)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaan namaanɔ-i, sũlma haraa-nei! Betisadataan namaanɔ-i, sũlma haraa-nei! Gbɛrɛ-wɛi ma maŋ ciɛ namaa hɔlma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa nilɛiŋa faŋa taamba naa kũnna cuonɲu ba fɛrɛŋ nuɔ aa dii buɔrbaa jonɲor ba tɛmma a pigãan wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i. ¹⁴ Terienɲu fanɲu-na, Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiɲɲu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ nei, ku ka balaŋ

† 9:55 Banamba naaraaya wuɔ: «Na saa suɔ wuɔ na balaan cor wɛi? *Molon-Bienɔ saa jo duɔ ji ko nuɔmba, ɲga u juɔ duɔ ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10. * 10:12 Sodɔmutaamba kũŋɲu-i: Niɛŋ Miwaanɔ jɪnamman-sebɛ-i-na (Genɛse) 19.24-28.

yaŋ Tiirtaamba kūŋgu-i baa Sidōtaamba kūŋgu-i hiere. ¹⁵ Kafarnamutaan namaaŋo-i, na daa niɛ sɪ namei ka maar nuamba-i hiere wei? Na taa na fɛrɛ; namei ka waa ba hieroŋo-i hiere ba huoŋ-nu.»

¹⁶ Aa naa waŋ baa uŋ hiela bamaŋ duɔ puɔr-ba wuɔ: «Da na kã, umaŋ duɔ ka nu na nunni-i, kutieŋo nuɔ meɪ nuŋgu yaa-i; umaŋ duɔ ka ciina-nei, u ciinaana muɔmei. A ne da umaŋ duɔ ciina muɔŋo-i, u ciinaana umaŋ puɔraami.»

¹⁷ *Pɔpuɔrbiembraŋ kãa aa jo, ba jo ji ta ba nyɛ da musɛmusɛ aa ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, halle baa *jɪnabaa-ba-i hiere, diɛ piiye baa-ba aa bɪ ŋ yerre-i ba nu i nunni-i.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi daa *Sitãni hilaa dɔrɔ-i-na jo ji diire ŋaa diilon-nyiesɪmma. ¹⁹ Niɛŋ, mi hãa-na himma-i ninsoŋo na ta na gbã na fiɛna jɛnaamba-i baa namɛlmba-i, aa ta na gbã na yar bigaarãŋo-i; a ce dumaanona biŋkūŋgu siɛ gbãa ce kuubabalaanŋu nei. ²⁰ Na saa da! Kumaŋ saaya ku fɛ na hɔmmu-i ku'i sɪ wuɔ *jɪnabaa-ba nuɔ na nunni-i, ŋga ku yaa daaku: Na saaya na suɔ wuɔ na yirɛiŋa nyegãaŋ dii dɔrɔ-i-na.»

Yesu huɔŋga fiɛ

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Terduoŋgu fanŋu-na, *Diilon-Yalle pãŋ ce Yesu huɔŋga fɛ. Wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntieŋ nuɔ dɔrɔ-i-na baa hiɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huɔŋga-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebɛsuɔtaamba-na, aa cɛr pigãaŋ bisãmbiembra-i baa-ka, ŋ jaaluŋgu bɔi. Ninsoŋo, ŋ ciɛ ŋ huɔŋga yaa dumaanona Baba.»

²² Aa naa cira: «Mi To birii weiima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuoŋo-na, molo sa suɔ Bɛpolŋo-i, aa da ma bi hel Bɛpolŋo-na baa uŋ taaraŋ u pigãaŋ bamaŋ baa-yo, molo sa suɔ Tuoŋo-i.» ²³ Aa naa bir fulnu u *hãalãbiembra-i ba kula wuɔ: «Naŋ dan kumaŋ daaku-i, bamaŋ daaŋ-kuŋ ba yunni dɔlaa. ²⁴ Yaan mi tũnu-nei, *Diilopɔpuɔrbiembra bɔi baa fɔŋgãtaamba bɔi taa ba taara ba da nan dan kumaŋ, aa nu nan nuŋ mamaŋ, ŋga ba saa ji gbãa†.»

Samariyiɛŋo naŋo maama

²⁵ *Anjɪnamma pigãatieŋo naŋo sire yiɛra aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duɔ cure-yuɔ wuɔ: «Hãalãtie, da mi ta mi taara mi ka da cicɛlma maŋ sa tiɛŋ dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

²⁶ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba nyegãaŋ wuɔ niɛ *anjɪnamma-na?»

²⁷ Naacolŋ wuɔ cira: «Ba ciɛra wuɔ: «*N saaya ŋ dɔl Itieŋo-i Diilonŋo-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusũŋgu-i hiere, baa ŋ fɔŋgã-i hiere, baa ŋ anjɔguɔma-i hiere, aa ŋ bi dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛrɛ dumaa.*»†»

²⁸ Yesu wuɔ cira: «Ma yaanŋa yaa-i. Da ŋ ta ŋ ce mafamma-i, ŋ ka da cicɛlma maŋ sa tiɛŋ dede-i.»§ ²⁹ Ŋga anjɪnamma pigãatieŋo tuɔ taara u pigãaŋ Yesu-i wuɔ u nelma saa kã hiɛŋ-nu. U bir yuu-yo wuɔ: «Mi nanolŋo yaa hai?»

³⁰ Yesu wuɔ siɛ-yo baa nel daama-i wuɔ: «Naacolŋo naŋo hilaa *Yerusalemu-i-na a tuɔ hiire u kã Yeriko. Uŋ kãŋ hũmelle-na, cuobaa-ba ka ciɛ-yo hũu u bɪmbɪnni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Baŋ muyaa-yo dumaanona, ba nanna-yuɔ aa ta. ³¹ *Diilojigãntieŋo naŋo tuɔ jo ji da-yo, u ciɛl cor aa yaŋ-yo. ³² *Levitiyiɛŋo naŋo jo ji ce maaduɔma. ³³ *Samariyiɛŋo naŋo jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo. ³⁴ U yiɛra. Duvɛ waa baa-yo, u ce duvɛŋ daayo-i a saar u pãnni-i aa hure namma niɛ aa vaaya-niɛ. Uŋ ciɛ mafamma-i, kakũmuɔ waa baa-yo; u tetɛŋ-yo haa-yo u kakũmuɔ-i-na a kã baa-yo niraan-muŋharmu nammu-na ka migãaŋ bel-o fafamma. ³⁵ Ku cuo

† 10:24 Niɛŋ Pier diɛ. 1.10-12. ‡ 10:27 Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.5; Buolman-sebɛ (Lévitique) 19.18 § 10:28 Niɛŋ Buolman-sebɛ-i-na (Lévitique) 18.5.

kaala-i-na, u hiel warbienja* hã terientienjo-i, wuɔ u hũu u tuɔ bel jɛiŋo-i, kɛrɛ fuɔ cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuɔ waanɔ u tuɔ bel-o, duɔ ji jo, u ka pã-ya hã-yo.»

³⁶ Yesu wuɔ yuu añjinamma pigãatienjo-i wuɔ: «Nan huɔŋga-na, balan daaba-i ba siɛi-i-na, hayo-i niɛ jɛiŋ daayo-i wuɔ u nanoljo?»

³⁷ Anjinamma pigãatien wuɔ cira: «Uman ciɛ hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Kã ŋ ka ta ŋ ce dumɛi!»

Nɛliɛŋŋ saaya u par maman

³⁸ Yesuŋ taa u kã *Yerusalemu-i-na baa u *hãalãbiemba-i, ba kã ka hi nelle nande-i. Ciɛŋo nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba bĩ-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. ³⁹ U hãanjo waa, ba taa ba bĩ-yo Maari. Maari wuɔ kã ka tɛna Yesu caanɔŋu-na tuɔ nu u tuɔ piye. ⁴⁰ A ne da huɔŋgu fanɔŋu-na, Marti yaanɔŋa naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hãanŋŋ yaan mi ta mi gonya mi da-mi-diei nan daa ku biyaa wɛi? N sa wan baa-yo u jo ji kãyã-miɛ wɛi?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hãa, ŋ huɔŋga yuu baa nelma bɔi, ku'i ciɛ ŋ yaanɔŋa huol huolŋ daama temma-i. ⁴² Nɛliɛŋ nuɔ ŋ saaya ŋ ne wɛima diei par. Dan'a ŋ par, ŋ ne maman faa. Maariŋ paraa maman, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hũu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigãan u hãalãbiemba-i ban cãrãŋ Diilonjo-i dumaa (Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ Yiinɔŋu nanɔŋu-na, Yesu waa terienɔŋu nanɔŋu-na tuɔ cãrã Diilonjo-i. Un juɔ cãrã tɛ, u *hãalãbilonjo nanjo wan baa-yo wuɔ: «Itie, hãalã-yiɛ i tiɛ cãrã Diilonjo-i ŋaa Nsãa un hãalãayã u hãalãbiemba-i dumaa.»

² Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cãrã Diilonjo-i, ciɛranɔŋ: <I To nuɔ, yan nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnɛi Diilonɔŋ nuɔŋo-i. Pa ŋ bãanɔŋu-i yiɛ.

³ Ta ŋ hã-ye niiwuoni-i yinni man jon.

⁴ Uman duɔ cãl miɛŋo-i i ce-yo jande.

Diɛ bi cãl-ni ŋ ce-ye jande;

ŋ baa gãŋ baa-ye.

Baa yan wɛima gbãa tãal-e dii-ye kuubabalaanɔŋu cemma-na.»»

⁵ Un waan mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanjo-na, uman duɔ sire kã u jɛiŋo nan wulaa isuɔhollen ka tuɔ muo dũŋgu-i yuɔ, wuɔ u sire hã-yo niiwuoni,

⁶ kɛrɛ u jɛiŋo nanjo haraa-yuɔ, u saa da kuuwuonɔŋu duɔ hã-yo. ⁷ U jɛiŋo tɛ dii dũŋgu-na aa cira: <Baa muliɛŋ-muɔ; mi gaala tɛ baa mi bisãlmba-i aa dũŋgu tiraa gbonu, mi siɛ gbãa sire da mi biɛ niiwuoni hã-ni.> ⁸ Yaan mi tũnu-nɛi, naacolŋ duɔ cor tuɔ muo dũŋgu-i, u jɛiŋ duɔ fiɛ'a u saa ne ba jɛiŋni-i aa sire, un muo u huol u yaan-na u ka sire hã-yo un taaran niman hiere.

⁹ «Yaan mi tũnu-nɛi: Cãrãŋ! Ba ka hã-na. Taaraayan! Na ka da. Bɛiŋ! Ba ka siɛ-na. ¹⁰ Uman cãrãŋ ba hã u yaa-i, uman taaraayan u yaa daan, aa uman bɛiŋ ba siɛ u yaa-i.

¹¹ «Namaanjo-na, hai molon biɛŋo-i duɔ cãrã teterienjo u wulaa, u yan-yo aa bel jɛiŋo hã-yo? ¹² Sisɔ duɔ cãrã cumelle, u yan-yo aa bel namienjo hã-yo? ¹³ Namaa naman balaan, da na ta na suɔ-ma na hã na bisãlmba-i

* **10:35** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «Wuɔ hiel *deniebaa-ba hã hã terientienjo-i.»

bimbifafanni, ku ce niɛ aa na To-i dɔrɔ-i-na, bamaɲ cāarāɲ u *Yalle-i u siɛ hā-ba baa-de?»

Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(*Matie 12.22-30; Marke 3.22-27*)

¹⁴ Yiingu nanɲu-na, Yesu waa tuɔ donya *jina nanɲo-i naacolɲo nanɲo-na. Jina wuɔ ciɛ naacolɲo-i bobo. Uɲ juɔ hel, naacolɲo donɲ tuɔ piye, kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i. ¹⁵ Banamba ta ba piye wuɔ: «Jina ba yuntienɲo-i *Belsebul* yaa hā-yo himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.» ¹⁶ Banamba ta ba taara ba cure-yuɔ, baa cira wuɔ da kuɔ Diilonɲo puɔraa u yaa-i, u ce bɪɲkūɲgu pigāaɲ-ba ba ne. ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ɲ da neduɔleɲ-baaɲ namaaɲo-i na sa gbo, yiingu dii baa yiingu, na nelle ka muonu. ¹⁸ Namaa nanɲ ciɛra wuɔ Belsebul hā-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i hā, *Sitāni duɔ tuɔ gāɲ baa fuɔ fɛɛɲ baamba-i, u fōɲgūɔ ce niɛ aa cɔ u wulaa? ¹⁹ Sitāni duɔ hā-muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai moloɲo-i hā bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fɛɛɲ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁰ Muɔ fuɔ, Weimantienɲo yaa hā-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigāaɲ wuɔ *Diilonɲ-bāaɲgu paa-nei tɪ.

²¹ «Fōɲgōtienɲo maɲ jɪɛna kuumuɔɲgu u caaɲ-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa siɛ suur-yuɔ. ²² Nga umaɲ fōɲgūɔ-i jɪɛnya fuɔ wuɔɲo-i duɔ jo, uɲ haa u nanɲa u kuumuɔɲgu maɲ nuɔ-i, u hūu-ku aa biɛra u bimbinni-i hiere calnu-niɛ hā nuɔmba.

²³ «Umaɲ duɔ uu si dii baa-mi, kutienɲo bigāaɲ-mi, aa umaɲ duɔ u sa tigiin baa-mi, u pisállā.»

(*Matie 12.43-45*)

²⁴ «*Jina duɔ hel moloɲo-na, u kā ka tuɔ wuɔra u bɪɲ hɪɛɲ-nu duɔ taara muntɪɛnammu. Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi muntercɔlɔmmu-na.»

²⁵ Aa bi bir. Duɔ kā ka da kutienɲo gbuu migāaɲ u huɔɲga-i da welewele aa tigiin-ka, ²⁶ u bir ka bɪ u najinabaa niehāi, bamaɲ balaɲ yaɲ ufaɲo-i, ba jo ji suur tɪɛna-kei. Da ba jo ji waa dumaanɲo-na, ku migāaɲ balanɲ kutienɲo-na a yaɲ dɪɛlā-kūɲgu-i.»

²⁷ Yesuɲ taa u waɲ mafamma-i, ciɛɲo nanɲo piye da gbagaga nuɔmba-na wuɔ: «Ciɛɲo maɲ huɔɲ-ni aa fiɛ-ni u yuɲgu dɔlaa!» ²⁸ Yesu wuɔ yaɲ aa gbɛ-yo wuɔ: «Cira, bamaɲ nuɔɲ Diilonɲ-nelma-i aa wuɔ ma hūmelle-i ba yunni dɔlaa.»

Nuɔmba ciɛra Yesu ce bɪɲkūɲgu ba ne
(*Matie 12.38-42*)

²⁹ Nuɔmbaɲ gbuu ji ta ba ciinu huɔɲgu maɲ nuɔ-i Yesu caaɲgu-na, wuɔ cira: «Fiɛfiɛ ku nuɔɲ namaaɲo-i na saa fa; na ciɛra mi ce bɪɲkūɲgu hā na ne. Nga bɪɲkūɲgu sa ce dii hā-na, mamaɲ daa *Yonasi-i ma ka saanu baa-na. ³⁰ Yonasiɲ waa kumaɲ Ninivetaamba wulaa†, *Moloɲ-Biɛɲo ka waa kufangu temma yaa-i namaa na wulaa. ³¹ Gɛɲgɛryiingu-na, Seba nellentienɲo ka da nuɲgu fiɛfiɛ ku nuɔɲ namaaɲo-na. Fuɔ siire termaanɲ daaku-na a karnu nilɛiɲa-i hiere duɔ ji nu *Salomɔ nelma-i‡, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloɲo dii umaɲ maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nuɲgu-i. ³² Ninivetaamba nuɔ Yonasi nuɲgu-i aa nanna ba cilɔbabalaɲo-i§, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloɲo dii umaɲ maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuɔ na siɛ nu u nuɲgu-i. Terienɲu fanɲgu-na, Diilonɲ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma.»

* **11:15** *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul. † **11:30** Yonasi (Jonas) 3.3-5 ‡ **11:31** Jāmatigi ba sebedɪɛlāɲo (1 Rois) 10.1-10 § **11:32** Yonasi (Jonas) 3.5-10

Fitɪŋ-gbānalāngu
(*Matie 5.15; 6.22-23*)

³³ «Molo sa celien fitɪnuɔ-i aa fuo-yo, sisɔ aa ce bɪŋkūngu cure-yuɔ. Da η celien-yo, η haa-yo dɔrɔ dūŋ-huɔŋga ce cerre hiere. ³⁴ Neliɛŋ nuɔ η yufienɔ yaa nan fɛrɛŋ kerre fitɪnuɔ-i. N yufien da a fa, η waa cecerma-na; ŋga η yufien da a saa fa, η waa kukulma-na. ³⁵ Terienɔ fangu-na, gbāŋ fitɪnuɔ maŋ dii baa-ni u baa ji dɪŋ aa yaŋ-ni. ³⁶ Da η waa hiere cecerma-na, η bɪŋkūngu diei si dii kukulma-na, η ka waa ŋaa η suurii fitɪŋ-dūŋ-nu.»

Yesu haa cālmuɔ Farisɛbaa-ba-na
(*Matie 23.1-36; Marke 12.38-40*)

³⁷ Yesuŋ juɔ piiye tɪ, *Farisɛyienɔ nanɔ bi-yo wuɔ ba ka wuo niiwuoni u ciŋgu-na. Yesu wuɔ kā ba ka ta ba wuo. ³⁸ Uŋ ŋa u saa saara u nammu-i aa suɔ duɔ wuo niiwuoni-i, kuɔ ce Farisɛyien daayo-i gbɛrɛ. ³⁹ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Farisɛbaa namaaŋo-i, naa dii ŋaa neliɛŋo maŋ saaraa kalni honni-i aa yaŋ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migāaŋ na kūɔma yaa da welewele aa na hɔmmu yu baa cuosinni baa balaanɔ. ⁴⁰ Mimiɛl namaa temma-i daana-i, umaŋ ciɛ huonɔgu-i u'i saa ce huonɔga-i wɛi? ⁴¹ Firiinuŋ na hɔmmu-i baa sūntaamba-i η ka da na birii nuɔfafaan namaa.

⁴² «Farisɛbaa namaaŋo-i, sūlma haraa-nɛi; da na ce na dii Diilonɔ *yufelle-i ka cor baa niifiɛlu-i du sinni-na hiere aa na siɛ bi ce kumaŋ vii, na siɛ bi tiraa dɔl Diilonɔ-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igɛna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ.

⁴³ «Farisɛbaa namaaŋo-i, sūlma haraa-nɛi; da na suur *Diilonelhāalādūŋgu-na, na taara na tɛna yaan-na. Na taara da na waa nuɔmba-na, ba ta ba piɛ ba jaal-na. ⁴⁴ Sūlma haraa-nɛi; naa dii ŋaa cɪncuɔŋa maŋ gbuyaanu, nuɔmba saa suɔ wuɔ munterbabalammu, ba ta ba wuɔ ba cor a dɔrɔ.»

⁴⁵ *Anjɪnamma pigāatienɔ nanɔ gbɛ-yo wuɔ: «Hāalātɛ, da η ta η piiye dɛ-i na, ma sɪ η bi tuora miɛ fɛrɛ-i kɛ?»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Anjɪnamma pigāataaŋ namaaŋo-i, sūlma bi haraa-nɛi; da na ce na biɛ conɔgorni maŋ neliɛ siɛ gbāa tūu-ni a hā nuɔmba-i wuɔ ba tūu, aa na siɛ bi bel ba tūu. ⁴⁷ Sūlma haraa-nɛi; na bɪncuɔmbaŋ kuɔ *Diilopɔpuɔrbiemba maŋ, na siire ta na ma ba cɪncuɔŋa-i. ⁴⁸ Nan ciɛ mafamma-i, kuu dii ŋaa na pigāaŋ wuɔ na bɪncuɔmbaŋ ciɛ kumaŋ ku faa. Bafamba kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i aa namaa ta na ma ba cɪncuɔŋa-i. ⁴⁹ Ku'i ciɛ Diilonɔ uŋ suɔ wɛima-i hiere, u waŋ-ma gbar-ma wuɔ: «Mi ka saan mi pɔpuɔrbiemba namba hā-ba. Ba ka ko banamba bɛi, aa ce banamba kpāncɔlgū.» ⁵⁰ Diilopɔpuɔrbiemba maŋ baŋ kuɔ-ba a donɔ dii miwaanɔ domma-na, Diilonɔ kaa yuu fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaaŋo-i kumaŋ ciɛ na ko-ba. ⁵¹ Yaan mi tūnu-nɛi, baŋ kuɔ Abel* aa ko bamaŋ cu-yo hiere a ji hi Sakari† maŋ baŋ kuɔ-yo mumbuolmuŋ-terienɔ hɔlma-na baa *Diilodubuɔ-i, ba kaa yuu-na kumaŋ ciɛ na ko-ba.

⁵² «Anjɪnamma pigāataaŋ namaaŋo-i, sūlma haraa-nɛi! Nan fuyaa mamaŋ gbāa ce nuɔmba suɔ Diilonɔ-i; naa dii ŋaa neliɛŋo maŋ gbuɔnu dūŋgu aa fuo diele-i. Fuɔ siɛ suur aa bamaŋ taaraayan ba suur u siɛ bi yaŋ ba da suur.»

⁵³ Yesuŋ juɔ hel juwuoterienɔgu-na, anjɪnamma pigāataamba-i baa Farisɛbaa-ba jo ji yu-yuɔ ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma bɔi ⁵⁴ wuɔ sɪ u ka piiye cāl ba da āntāalāmma haa-yuɔ.

* **11:51** Miwaanɔ jɪnammaŋ-sebɛ (Genèse) 4.8 † **11:51** Ancɔlɔmmaŋ-sebehāalɪŋo (2 Chroniques) 24.20-22

12

Uman saaya k̄aal̄amma (Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piiye baa *Faris̄ɛbaa-ba-i, nuɔŋ baa k̄uɔl ba-naa jo ji yu-yuɔ. Wuɔ wan̄ baa u *h̄aal̄abiemba-i wuɔ: «Bilaŋ na fɛrɛ Faris̄ɛ ba dawɔruɔ-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yan̄ ba ji celien̄-na baa-yo. ² Nelma man̄ fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fiɛ fuo wan̄ maman̄, ma ka nu.

⁴ «Mi j̄ɛnaŋ namaa, yaan̄ mi t̄nu-nei, baa na ta na k̄aal̄ã uman̄ gb̄ãa ko-na yon̄ aa u siɛ gb̄ãa ce kunaan̄gu nei. ⁵ Mi ka piḡaan̄-na nan̄ saaya na ta na k̄aal̄ã uman̄. Na saaya na ta na k̄aal̄ã Diilon̄o yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gb̄ãa dii-ni d̄ãamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na k̄aal̄ã u yaa-i. ⁶ Na saa da, ba sa suor tiḡal̄ãamba ndii warbien̄a h̄ai yon̄ wɛi? A ne da u diei maama sa karaanu Diilon̄o-i. ⁷ Halle na yukuɔs̄inni man̄ daani-i, Diilon̄o k̄aan̄-ni hiere. Terien̄gu fan̄gu-na, baa na ta na tie holle; na b̄oyaa tiḡal̄ãamba-na titirre.

⁸ «Mi t̄nu-nei: Uman̄ duɔ yiera-mɛi nuɔmba yaan̄ga-na wuɔ mɛi wuon̄o, *Molon̄-Bien̄o kaa yiera-mɛi *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba yaan̄ga-na wuɔ kutien̄o-i fuɔ bi wuon̄o. ⁹ Nga uman̄ duɔ c̄ina-miɛ nuɔmba yaan̄ga-na, Molon̄-Bien̄o kaa bi c̄ina kutien̄o-i d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba yaan̄ga-na. ¹⁰ Uman̄ duɔ wan̄ noparaan̄-ãndaan̄gu baa Molon̄-Bien̄o-i, jande gb̄ãa ce kutien̄o-na, ŋga uman̄ duɔ wan̄ noparaan̄-ãndaan̄gu baa *Diilon̄-Yalle-i, jande c̄eraa u ce kutien̄o-na. ¹¹ Da ba b̄i-na yiin̄gu yiin̄gu *Diilon̄el̄h̄aal̄ãd̄un̄ni-na, sisɔ yaataamba wulaa, sisɔ f̄ãamaan̄ ba terien̄-nu; baa na yan̄ na h̄ommu cu wuɔ na siɛ ka suɔ nan̄ ka wan̄ maman̄ a kor. ¹² Da na ka hi, Diilon̄-Yalle ka piḡaan̄-na nan̄ saaya na wan̄ maman̄.»

Weiŋo man̄ mil̄aan̄ u gb̄anal̄aan̄gu

¹³ Yesuŋ taa u piiye, naacol̄ŋo nan̄o t̄ɛ dii nuɔmba-na aa gb̄ɛ-yo wuɔ: «H̄aal̄ãtie, wan̄ baa mi m̄al̄ã-i u yan̄ i calnu i to ciilun̄gu-i.»

¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi j̄iɛ, hai juɔ haa-mi gen̄gertie muɔ na yun̄gu-na, sisɔ caltie muɔ, mi da mi cal namaa ciilun̄gu?» ¹⁵ Aa naa wan̄ baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Bilaŋ na fɛrɛ, baa na yan̄ gb̄ein̄-maama yu na h̄ommu-i ji cor. Na suyaa wuɔ nelien̄ nuɔ da ŋ fiɛ waa weiŋ nuɔ nie nie, ŋ weis̄inni siɛ gb̄ãa haa kunaan̄gu ŋ yinni-na.» ¹⁶ Aa naa nan̄ gb̄anal̄aan̄ daaku-i baa-ba wuɔ: «Belle nande-na, weiŋo nan̄o d̄imma naa gbuu ce. ¹⁷ U tuɔ piiye u huɔŋ-na wuɔ: «Mundiimu s̄i baa-mi, mi ka ce d̄iŋ daama-i nie?» ¹⁸ Aa j̄i cira: «Mi suyaa miŋ ka ce kuman̄. Mi ka muonu mi in̄ɔŋḡɔbaa-ba-i aa ma b̄ɔmb̄ɔŋ-baamba a dii-ma baa mi naḡan̄-niini-i hiere. ¹⁹ Da mi gb̄ãa ce mafamma-i, mi d̄imman̄ ciinu, mi ka t̄ɛna ta mi wuo yon̄ aa ta mi nyɔŋ, aa bi ta mi ce mi b̄aan̄gu-i. Mi ka ce bien̄a b̄oi, mi siɛ guona.» ²⁰ Diilon̄o gb̄ɛ-yo wuɔ: «Ŋ mil̄aan̄ ŋ sa c̄ɛ, isuɔŋ daaku-na ŋ ka ku. Da ŋ ku, niŋ daa d̄imma man̄ daama-i ma ka ce hai maama-i?»»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Kuuduɔŋgu yaa baa baman̄ gbaraan̄ ba nyaanu miwaan̄ daayo weis̄inni-i aa yan̄ Diilon̄-niini-i.»

Hɔcugb̄an̄gb̄al̄ãnde (Matie 6.25-34)

²² Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ gb̄ɛ u *h̄aal̄abiemba-i wuɔ: «Da mi ta mi piiye baa-na wuɔ na baa tie holle baa na niwuon̄iŋ-k̄un̄gu-i, baa na niidiiniŋ-k̄un̄gu-i; ²³ kuu dii ŋaa nelien̄ nuɔ ŋ yun̄gu b̄oyaa niwuoni-na aa ŋ k̄uɔma b̄oyaa niidiini-na. ²⁴ Nieŋ huriimba-i! Ba sa guona, aa in̄ɔŋḡɔbaa-ba bi s̄i baa-ba, ŋga Diilon̄o h̄ã ba ta ba wuo. Na saa buɔ huriimba-na titirre wɛi? ²⁵ Namaan̄o-na, hai molon̄o-i baa u h̄oculle-i hiere u gb̄ãa naara kunaan̄gu u yinni-na? ²⁶ Ku f̄ɔŋḡuɔ ŋ'a uu si dii-nei na da na ce maayilemma famma-i,

bige-i cie na hõmmu ta mu cu baa na niiwuoniᅇ-kũᅇgu-i baa na niidiiniᅇ-kũᅇgu-i? ²⁷ Nieᅇ pũlmaᅇ puᅇ ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi sũ jonᅇgorbaa. Mi tũnu-nei, halle *Salomõ-i baa u weisinni-i hiere, u saa ji dii kompaᅇga maᅇ faa yaᅇ puᅇlma-i dede. ²⁸ Hiᅇᅇgu maᅇ hiᅇᅇgu, Diilonᅇ duõ diyaa-kuõ fafamma nyuᅇᅇgo-i-na diyaanᅇ daama temma-i, aa bisĩnuõ dāamu waa da mu caa-ku; namaa namaᅇ nelbilieᅇ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanᅇga-i Diilonᅇ-na ku haama. ²⁹ Baa na yaᅇ na hõmmu ta mu cu baa na niiwuoniᅇ-kũᅇgu-i. Baa na ta na hel na jõᅇᅇᅇᅇ-ma. ³⁰ Bamaᅇ sa suyaanᅇ Diilonᅇ-i, ba yaa gbagbaraayanᅇ nifanni huonᅇ-nu. Namaa To suyaa wuõ ni maama dii-nei. ³¹ Yaanᅇ u maama yaa yu na hõmmu-i igēna, na ka da u hāa-na baa daani-i naara.

³² «Celle-baanᅇ namaa namaᅇ nuõ mi babĩmuõ-i, baa na yaᅇ korma da-na. Ku dõlaanu na To-i u hā-na u nelle-i. ³³ Suoraanᅇ na nagāᅇ-niini-i aa na hā sũntaamba baa gbeinaᅇ faᅇa-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ᅇaa na tieraa ya gbeibuõ jina *Diilonᅇ-nelle-na. Gbeinaᅇ faᅇa sa ji tĩ dede, a sa bi ji kã terieᅇgu. Molo si dii duõ ji bie-ya na wulaa terieᅇgu-na, nyei bi si dii duõ ji wuo-ya. ³⁴ Neliᅇᅇ nuõ niᅇ tieraa ya kusuᅇᅇ-nu ᅇ huᅇᅇga dii kusuᅇᅇ-nu'i.»

Baa na gonya duᅇfũmmu

³⁵ «Tigiinᅇ na fere, baa na yaᅇ na fitĩmbaa-ba diᅇ. ³⁶ Na saaya na waa ᅇaa maacembieᅇmba maᅇ ba yuntieᅇᅇ kãa bilohiyãlle aa ba tĩena ta ba cie u jomma-i wuõ duõ jo ba hĩl dumelle-i hā-yo. ³⁷ Ba yuntieᅇᅇ duõ jo ji da ba saa kor duᅇfũᅇ, ba yunni dõlaa. Mi tũnu-nei, ᅇ da ba yuntieᅇᅇ biyaa maacemmaᅇ-jonᅇgoruo dii, aa ce ba tĩena u hā-ba niiwuoni ba wuo. ³⁸ Duõ fie jo isuᅇholleᅇ, sisõ cuo kaalmanᅇ-caanᅇ-nu, a jo ji da ba saa duᅇfũᅇ, ba yunni ka dõl. ³⁹ Na saa da, da ᅇ suõ cuoyuo uᅇ ka suur-nie huᅇᅇgu maᅇ nuõ-i, ᅇ sie yaᅇ u ji kanu ᅇ dũᅇᅇgu-i. ⁴⁰ Namaa fere-i nan'a na saa tĩena baa-ma wuõ *Molonᅇ-Bieᅇᅇ ka jo huᅇᅇgu maᅇ nuõ-i, u jo huᅇᅇgu faᅇᅇgu'i nuõ-i. Terieᅇᅇgu faᅇᅇgu-na, na saaya na tigiinᅇ na fere.»

⁴¹ Pier yuu-yo wuõ: «Itie, gbānalāanᅇ daaku vii *hāalābieᅇᅇ mie yonᅇ wei, sisõ ku vii nuõmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuõ cira: «Da ᅇ nu wuõ maacembilonᅇ maᅇ vii, aa tuõ cē, u yaa umaᅇ u yuntieᅇᅇ kãa nelle aa ce u tuõ ne u dumelle-i aa tuõ hā u namaacembieᅇmba namba-i niiwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntieᅇᅇ duõ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i maᅇ saaya ma ce dumaa, fuõ yuᅇᅇgu dõlaa. ⁴⁴ Mi tũnu-nei, u yuntieᅇᅇ ka haa-yo u nagāᅇ-niini yuᅇ-nu hiere. ⁴⁵ ᅇga duõ da nie sĩ u yuntieᅇᅇ sie bir jo fieᅇfie, aa donᅇ tuõ muo u namaacembieᅇmba-i, ku beᅇmba-i baa ku caamba-i hiere, tuõ wuo aa tuõ nyõᅇ u ye; ⁴⁶ uᅇ ᅇ'a u saa tĩena baa yiᅇᅇgu maᅇ maama-i, baa huᅇᅇgu maᅇ maama-i, u yuntieᅇᅇ jo huᅇᅇgu faᅇᅇgu'i nuõ-i. Duõ jo ji da-yo dumaanᅇ-na, uᅇ ka haa kumaᅇ yuõ, u'i ka suõ-ku. U ka ce-yo ᅇaa bamaᅇ sa nuõᅇ Diilonᅇ-nuᅇᅇgu-i baᅇ ceᅇ-baᅇ dumaa.

⁴⁷ «Maacembilonᅇ maᅇ suyaa u yuntieᅇᅇᅇ taaranᅇ kumaᅇ, aa u saa taara u ce-ku, fuõ temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuõ. ⁴⁸ ᅇga maacembilonᅇ maᅇ sa suyaanᅇ u yuntieᅇᅇᅇ taaranᅇ kumaᅇ, duõ ce mamaᅇ saaya ba muo-yo, ba sa muo fuõ temma-i bõi. Da ba hā nuõni maᅇ bõi, ba ka yuu-ni bõi, da ba hā nuõni maᅇ bõi ᅇ tieraa, ba ka yuu-ni cor nuᅇᅇgu faᅇᅇgu-i.»

Yesu saa jo baa yaafēlle

(Matie 10.34-36)

⁴⁹ «Muõmi juõ baa dāamu'i hĩema-na. Mi taara dāanᅇ daamu ta mu caa. ⁵⁰ Weima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huᅇᅇga sie gbāa tĩena terduᅇᅇ-nu.

⁵¹ «Na daa niɛ sɪ mi juɔ baa yaafɛlle'i hɛma-na wɛi? Coima, mi juɔ baa bɔrɔmma. ⁵² Nuɔmba ka donɔ ta ba gɔŋ dũnni dũnni. Bamaŋ da ba waa ba ndii ba dũngu-na, ba siɛi ka ta ba gɔŋ baa ba hɛi aa ba hɛi bi ta ba gɔŋ baa ba siɛi. ⁵³ Tonaamba ka ta ba gɔŋ baa bɛpuɔmba-i; bɛpuɔmba bi ta ba gɔŋ baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba gɔŋ baa ba biemba-i; biemba bi ta ba gɔŋ baa nyunaamba-i. Hũyãamba ka ta ba gɔŋ baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gɔŋ baa hũyãamba-i*.»

(*Matie 16.2-3*)

⁵⁴ Yesu wuɔ tiraa wanɔ baa nuɔmba-i wuɔ: «Da na da diilonɔ biilli, na cira: «U ka dɔa», aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu kã bɔpagũngu-na, na cira: «Babãangu ka waa», aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaanɔ namaa temma-i daana-i, na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonɔ yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i ma yungu-i? ⁵⁷ Bige-i ciɛ na sa suɔ-ma ce kumaŋ faa cemma? ⁵⁸ Molonɔ cɛmɛl da di waa-niɛ, aa kutienɔ bi-ni, da na ta na kã hũmelle-na, gbãŋ baa-yo ŋ cãrã-yuɔ. Ni ma'i sɪ, duɔ kã baa-ni fãamaambaa-ba wulaa, ba ka hã kpãŋkpannintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tũnu-nɛi, da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pã ŋ cɛmelle ti hiere, ŋ cɛraa ŋ da munhelmu.»

13

Yesu wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalaŋo-i

¹ *Pilati wuɔ puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ wanɔ nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piiye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuɔ cira: «Na daa niɛ sɪ Galiletaanɔ daabanɔ kuu kuliŋgu maŋ, ku pigãanɔ wuɔ ba yaa balaanɔ yanɔ Galiletaamba-i hiere wɛi? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cɪncieluo niisiɛi maŋ Siloe dujaataama naŋ cii haa-bei ko-ba, na daa niɛ sɪ ba yaa balaanɔ yanɔ Yerusalemutaamba-i hiere wɛi? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ naŋ gbãnalãanɔ daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolɔŋo naŋo diyaa *ɛrɛsɛ-suonɔ, aa sũ *yensãanɔ kuɔ. Yiŋgu naŋgu-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ. ⁷ U wanɔ baa u maacembilonɔ-i wuɔ: «Bieŋa siɛi yaa de-i tibiŋ daaku sa maŋ. Jã-ku ŋ nanna! Ku tiyãa ta ku bõnɔŋ hɛma-i gbãŋgbãŋ.» ⁸ Maacembilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «Yanɔ ku cõnu bende-i-na; mi ka hɪŋ ku yungu-i aa dii hũŋgu ne ⁹ sɪ ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ jã-ku nanna.»»

Yesu siire ciɛŋo naŋo yitɛnanɔŋu-na

¹⁰ *Yitɛnanɔŋu naŋgu-na, Yesu kãa *Diilonelhãalãdũngu naŋgu-na ka tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i u pigãanɔ nuɔmba-i. ¹¹ A ne da ciɛŋo naŋo waa baa-ba dũngu-na, *jina waa u yungu-na a ce-yo jɛiŋo. Uŋ gaala jarma-na, ku bieŋ cɪncieluo baa niisiɛi waa belle fande-na. U saa gbãa tuɔ ciir u wuɔ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bi u jo. Uŋ juɔ, wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, ŋ jarma taa-niɛ.» ¹³ Aa naa bi haa u nammu-i yuɔ. Ciɛŋ wuɔ bi pãŋ ciir yiɛra derre! Uŋ ciirii yiɛra dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i.

¹⁴ Yesuŋ siire jɛiŋo-i yitɛnanɔŋu-na, ku saa dõlnu Diilonelhãalãdũngu yun-tienɔ-i, wuɔ tuɔ wanɔ baa nuɔmba-i wuɔ: «Maacemmaŋ-yinni dii yinni niediei saahõlma-na*; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuɔ-i ba ta ba sire-nɛi na jarma-na; bige-i ciɛ na sire jo yitɛnanɔŋu-na?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaanɔ namaa temma-i daana-i! Namaanɔ-na, niintaamba-i baa kakũntaamba-i, da ku waa yitɛnanɔŋu-i ba sa kã baa-ba

* **12:53** Mise (Michée) 7.6 * **13:14** Helmaŋ-sebɛ (Exode) 20.9-10; Anjɪnamma tiyemman-sebɛ 5.13-14

ba ka nyɔŋ hūmma wei? ¹⁶ Aa ciɛŋo maŋ daayo-i, ma sɪ *Abiramu hāayɛlŋo naŋo-i kɛ? *Sitāniŋ ciɛ-yo jeiŋo ku bien cɪncieluo baa niisiɛi yaa dɛ-i. Miŋ daa-yo, mii naa yaŋ-yo baa u jarma-i wuɔ yitɛnanŋu wei?»

¹⁷ Yesu bigāarāamba waa nuɔmba hɔlma-na. Uŋ piiye dumaŋo-na, senserre gbuu da-ba. A ne da uŋ taa u ce himma maŋ, ma taa ma dɔlŋu nuɔmba-i hiere.

Diilon-bāanŋu doŋ tɛntɛŋ

(Matie 13.31-33; Marke 4.30-32)

¹⁸ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ cira: «Mi gbāa saa *Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ¹⁹ Mi gbāa saa-ni baa mutardi-belle†. Da ŋ duu-de, di sire pa ce tibiinŋu, huriimba ta ba jo ba sɛ kamma ku negemmu-na.»

²⁰ Aa tiraa cira: «Mi gbāa saa Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ²¹ Mi gbāa saa-ni baa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluɔŋ-nu a du farniŋ-jūmmu-i kolloyufienɔa siɛi baa-ni; ni sire ce jūmmu nyurā.»

Hūmelle maŋ kāaŋ Diilon-nelle-na

(Matie 7.13-14,21-23)

²² Yesu wuɔ cor tuɔ suur nilɛiŋa-na hiere u waŋ Diilon-nelma-i u kā *Yerusalemu-i-na. ²³ Naacolŋo naŋ wuɔ yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋaa nuɔmba maŋ ka suur Diilon-nelle-na ba siɛ ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira: ²⁴ «Gbāaŋ kpelle na suur baa dumelle maŋ wullu diele yaa-i. Mi tūnu-nɛi, nuɔmba bɔi ka cira ba suur baa-de, ŋga ba siɛ gbāa. ²⁵ Dumellentiŋ duɔ ji sire a gbonu dūŋgu-i aa yaŋ namaa namanŋ gɔŋgūŋgu-na, na ka doŋ ta na muo dūŋgu-i aa ta na piiye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hɪl dūŋgu-i i suur!» U ka cira u sa suɔ-na.

²⁶ «Kufanŋu huɔŋgu-na, na ka doŋ ta na piiye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuɔ aa tie nyɔŋ baa nuɔnɛi wei? Nuɔnɛi saa ta ŋ wuɔra ŋ waŋ Diilon-nelma-i ŋ pigāaŋ-ye nilɛiŋa-na wei?»

²⁷ «U ka bir waŋ baa-na wuɔ: «Kāaŋ na halaŋ mi caaŋ-nu, mi sa suɔ-na, na hieroŋo-i hiere āmbabalmanciraanŋ namaa.» ²⁸ Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakɔbu-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere *Diilon-nelle-na, aa ba cie namaaŋo-i wuɔ na siɛ da suur, na hɔmmu ka gbuu guɔla na ta na kaal. ²⁹ Nuɔmba ka hel terni-na hiere a jo u källe-na ji ta ba wuɔ aa ta ba nyɔŋ. ³⁰ Huɔŋgu fanŋu-na, bamaŋ dii huɔŋgu-na fiɛfiɛ-i-na, banamba ka ta yaan-na, aa bamaŋ dii yaanŋa-na, banamba ka bir tɛ huɔŋ-nu.»

(Matie 23.37-39)

³¹ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, *Farisiɛbaa-ba namba piɛ u caaŋ-nu a waŋ baa-yo wuɔ: «*Erɔdi taara duɔ ko-ni, ta bande-i-na ŋ kā yaŋga nanŋa!»

³² Yesu wuɔ cira: «Kāaŋ na ka waŋ baa jumɛlɛŋo faŋo-i wuɔ nyuŋgo-i baa bisɪnuɔ-i mi donya *jinabaa aa sire jaamba; daakūŋgu-i, mi bāl mi maacemma-i. ³³ ŋga nyuŋgo-i baa bisɪnuɔ-i baa daakūŋgu-i, mi saaya mi cor baa mi hūmelle-i ta mi kā *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuɔrbilonŋo saa saaya u ku yaŋga nanŋa.»

³⁴ Aa naa cira: «E Yerusalemutaanŋ namaa! Namei kuɔŋ Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilon duɔ saanŋ umaŋ hā-na, na naŋ kutienŋo-i baa tāmpɛlɛiŋa ko-yo. Mei ciɛ ji gbɛ. Mi na'a mi tigiinŋ-na ŋaa kūɔnaŋonŋ tigiinŋ u biemba-i dumaa aa pūl-bɛi, ŋga na saa hūu-ma. ³⁵ Diilonŋo ka yaŋ na nelle-i hā-na. Aa mi tūnu-nɛi, da na saa ji ta na cira: «Itienŋ uŋ saanŋ umaŋ u jo, Diilo baa-yo» na siɛ tiraa da mi yufelle.»

† 13:19 Mutardi-belle dii cekūɔ ŋaa sɔrhɛbelle.

14

Farisɛ ba yuntienɔ nanɔ ciɛ källe aa bɪ Yesu-i

¹ *Yitɛnanɔŋu nanɔŋu-na, Yesu kää *Farisɛ ba yuntienɔ nanɔ dumelle-na ba da ba ka wuo niwuoni. Nuamba bir ka yan aa ta ba ne Yesu-i wuɔ sɪ u ka ce cäl. ² A ne da naacolɔ nanɔ waa u yaanɔŋa-na, kũnyurãmmaŋ-jarma waa-yuɔ. ³ Wuɔ yuu *ãnjɪnamma pigãataamba-i baa Farisɛbaa-ba-i wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonɔ-hũmelle-i, da ɲ sire jɛiŋo yitɛnanɔŋu-na ku faa waa ku saa fa?» ⁴ Ba saa seŋ sũnuŋgu yuɔ. Wuɔ bel naacolɔŋo-i a sire-yuɔ u jarma-na, aa naa ce u kũŋ.

⁵ Naacolɔŋ un taa, wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Namaanɔŋo-na, umanɔ biɛŋo-i duɔ par suur hũnfuonɔ-nu yitɛnanɔŋu-na, kutienɔ yan-yo dii wuɔ yitɛnanɔŋu wɛi? Da ku fiɛ waa u niinɔ, u yan-yo dii hũnfuonɔŋu-na wuɔ yitɛnanɔŋu-na wɛi?» ⁶ Ba saa da mumpiiyemmu.

⁷ Banɔ biɛ bamanɔ källe-na, Yesu wuɔ ne da umanɔ duɔ jo, u tuɔ taara u tɛna yaanɔŋa-na. Wuɔ wanɔ baa-ba wuɔ: ⁸ «Molonɔ duɔ bɪ-ni u källe-na, da ɲ kã, baa wuɔya ɲ ka tɛna yaanɔŋa-na. Unɔ biɛ bamanɔ, kuniɛ sɪ unaa maaraa nuonɔ-i ɲ sa suɔ. ⁹ Da ɲ kã ka tɛna yaanɔŋa-na, källentienɔ duɔ ka jo ji cira ɲ sire ka tɛna huonɔ-nu aa hã unanɔ teterte fande-i, ɲ yaanɔŋa ka ce wullu. ¹⁰ Da ba bɪ-ni, da ɲ kã, tɛna huonɔ-nu. Ku yaa umanɔ biɛ-na duɔ ka jo ji da-ni huonɔŋu-na, u ka cira: «Mi jɛ, sire ɲ ji tɛna yaanɔŋa-na.» Kufanɔŋu huonɔŋu-na, u ka ce-ni bɔi nuamba-na. ¹¹ Umanɔ duɔ tuɔ tetɛŋ u fɛrɛ, ba ka hiire-yuɔ, ɲga umanɔ duɔ tuɔ hiire u fɛrɛ, ba ka tetɛŋ-yo.»

¹² Mafammanɔ curaa, wuɔ wanɔ baa umanɔ taa u ce källe-i wuɔ: «Da ɲ ta ɲ ce källe-i, ku saa saaya ɲ bɪ ɲ jɛnaamba yonɔ, baa ɲ hãmba, baa ɲ huraamba, baa ɲ caantaamba manɔ waamba-i. Da ɲ bɪ ba yaa yonɔ, yiŋgu dii baa yiŋgu, bafamba ka bi ce aa bɪ-ni. Niŋ ciɛ ãnfafamma manɔ bɛi, ma sɔlaanɔŋu ka suu yiŋgu fanɔŋu-na. ¹³ Da ɲ'a ɲ ce källe-i, ɲ saaya ɲ bɪ baa sũntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i. ¹⁴ Bafamba siɛ gbãa pã ɲ babɪmuɔ sullu-i hã-ni. Diilonɔŋo'i kaa pã-ni unɔ ka sire nelviimba-i yiŋgu manɔ nuɔ-i. A ce dumaanɔŋo-na ɲ yunɔŋu ka dɔl.»

¹⁵ Naacolɔŋo nanɔ waa tuɔ wuo baa-ba, unɔ juɔ nu nel daama-i, wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Jaa bamanɔ ka da wuo niwuoni-i *Diilonɔ-nelle-na ba yunni ka dɔl dumei!»

¹⁶ Yesu wuɔ nanɔ gbãnalãanɔ daaku-i baa-yo wuɔ: «Naacolɔŋo nanɔ taa u ce källe aa tũnu nuamba bɔi. ¹⁷ Niiwuoninɔ-huonɔŋunɔ juɔ hi, u puɔr u maacembilonɔŋo-i wuɔ u ka bɪ-ba. ¹⁸ Maacembilonɔŋ duɔ kã ka bɪ umanɔ, kutienɔ gbɛ-yo wuɔ u siɛ gbãa kã. Diɛlã-wuonɔŋo gbɛ-yo wuɔ: «Mi sãa suonɔŋu, mi saaya mi kã ka ne-ku. Kã ɲ ka wanɔ baa ɲ yuntienɔŋo-i wuɔ u ce jande mi siɛ gbãa hi baa-na.» ¹⁹ U cor kã unanɔ wulaa, fuɔ ka gbɛ-yo wuɔ: «Mi sãa niikũrãamba duonɔŋa ndii, mi saaya mi kã ka kũ baa-ba ne. Kã ɲ ka wanɔ baa ɲ yuntienɔŋo-i wuɔ u ce jande kɛrɛ mi siɛ gbãa hi baa-na.» ²⁰ U cor kã unanɔ wulaa, fuɔ ka tiraa gbɛ-yo wuɔ: «Mi jãa ciɛŋo fɛlemma mi siɛ gbãa hi baa-na.»

²¹ «Maacembilonɔŋo bir kã ka tũnu u yuntienɔŋo-i baa-ma. U yuntienɔŋo huonɔŋa pãŋ guɔla, u wanɔ baa-yo wuɔ: «Baa tɛna; bir ɲ kã nellenɔ-huonɔŋa-na ɲ ka bɪ sũntaamba-i baa nagãduɔlbaa-ba-i baa yiriemba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.» ²² Maacembilonɔŋo bir ta. Unɔ kãa aa bir jo kufanɔŋu-i, u jo ji wanɔ baa u yuntienɔŋo-i wuɔ: «Mi biɛ nuamba jo, ɲga muntɛnammu tɪyãa yogo.» ²³ U yuntienɔŋo tiraa wanɔ baa-yo wuɔ: «Bir ɲ kã sonnɪnɔ-hũmienɔŋa-na ɲ ka gbãŋ baa nuamba-i ba jo ji yu mi dũŋgu-i. ²⁴ Yaanɔ mi tũnu-nei, miŋ biɛ bamanɔ diɛlũɔ-i-na, ba siɛ da wuo mi niwuoni-i.»

Nj saaya η ce bige-i igɛna aa suɔ cu Yesu huon-nu?
(Matie 10.37-38)

²⁵ Nuɔmba bɔi baa cuu Yesu huon-nu ta ba kã *Yerusalɛmu-i-na. Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ: ²⁶ «Nuɔni man da η ta η nyaanu-miɛ, η saaya η ce-mi bɔlbɔl η to-i-na, baa η nyu-i-na, baa η ciɛŋo-na, baa η bisɔlmba-na, baa η hɔmba-na, baa η mɔlbaa-ba-na, baa η tũɔbaa-ba-na, halle baa nan fɛɛ-i-na. Ni ma'i sɪ, η siɛ gbãa cu mi huon-nu. ²⁷ Aa nuɔni man da η'a η sa siɛ muliɛma-i baa kuliŋgu-i, η siɛ gbãa cu mi huon-nu. ²⁸ Na hɔlma-na, uman duɔ cira u ma dubuɔ, ma sɪ u tɛna igɛna a ne dũŋguŋ ka yu dumaa, aa ne da kuɔ gbeɪŋa man dii baa-yo a ka gbãa baal-ku. ²⁹ Ni ma'i sɪ, duɔ jina ku tuole-i, aa u saa ji gbãa baal-ku, nuɔmba ka ta ba nye-yo ³⁰ aa ta ba piiye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlnu naacolŋ daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.» ³¹ Kuuduɔŋgu yaa-i baa nellentienɔ man dii baa sorosibaa neifienɔ ndii. Duɔ da berru baa u nanellentienɔ man dii baa sorosibaa neifien-cɪncieluo, u saaya u tɛna igɛna a ne da kuɔ fuɔ sorosibaa neifienɔ ndii ka gbãa ce berru-i baa sorosibaa neifien-cɪncieluo-i. ³² Duɔ da u siɛ gbãa, η da u diyaa nuɔmba ka cãrã-yuɔ; u siɛ yan u ji jo ji diire-yuɔ. ³³ Maman dii, uman duɔ saa ne u nagãŋ-niini-i aa yan-ni, kutienɔ siɛ gbãa cu mi huon-nu.

³⁴ «Dãmma-i bɪŋkũfafaŋgu, ŋga da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce niɛ ce kpɛnnɛ? ³⁵ Ma siɛ bi gbãa ce hũɔŋgu, ma siɛ bi tiraa gbãa fa manamma ba biɛ ka kũnna fuoren. Uman duɔ u ka nu, u nu!»

15

Bige-i fɛŋ Diilonɔ huɔŋga-i?
(Matie 18.12-14)

¹ *Nampohũutaamba-i baa ãmbabalmanciraamba taa ba kã Yesu wulaa ba kã ba nu u nelma-i. ² *Farisɛbaa-ba-i baa *ãnjɪnamma pigãataamba ta ba waana wuɔ u ciɛ niɛ yan nelbabalaamba ta ba piɛ-yo aa tiraa tuɔ siɛ u wuo niiwuoni-i baa-ba?

³ Yesu wuɔ nan gbãnalãan daaku-i baa-ba wuɔ: ⁴ «Namaanɔ-na, tũlmba komuɔŋa ndii da ba waa baa uman, aa u diei balla-bei, kutienɔ siɛ yan komuɔŋa naa baa cɪncieluo nennaa baamba ta ba wuora aa kã ka taara uman baala wei? ⁵ Duɔ ka da-yo, u huɔŋga ka gbuu fɛ u tũu-yo kũŋ baa-yo ⁶ ka bɪ u jɛnaamba-i baa u caantaamba-i a wan baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tũmaanɔ-i, yaan na hɔmmu fɛ mei kaŋga temma-i.»

⁷ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Yaan mi tũnu-nei, ãmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalanɔ-i, kuŋ fɛŋ Diilonɔ huɔŋga-i dumaa dɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔŋa naa baa cɪncieluo nennaa man saa nanna ba cilɔbabalanɔ-i wuɔ sɪ bafamba vii, ba siɛ gbãa fɛ-ka dumaanɔ-na.»

⁸ Aa naa tiraa cira: «Neifien-cɪncieluo duɔ waa baa ciɛŋo man, aa neifelle balla dũŋ-huɔŋga-na u wulaa, u siɛ celien fitnuɔ aa pir dũŋgu-i hiere a taara-die wei? ⁹ Duɔ da-de, u huɔŋga ka gbuu fɛ u bɪ u jɛnaamba-i baa u caantaamba-i a wan baa-ba wuɔ: «Mi daa mi warbelle-i, yaan na hɔmmu fɛ mei kaŋga temma-i.» ¹⁰ Yaan mi tũnu-nei, ãmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalanɔ-i, *dɔrpɔpuɔrbiamba waa hɔfɛlle fande temma yaa nuɔ-i dɔrɔ-i-na.»

Naacolŋo nanɔ biɛŋo gbaraa aa ka bir jo

¹¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Naacolŋo nanɔ waa baa bɛpuɔmba hãi. ¹² Yiinju nanɔ-na, bisɔlãanɔ gbɛ tuonɔ-i wuɔ: «Baba, miɛ in saaya i da kuman η nagãŋ-niini-na, hã muɔ baa mi kũŋgu-i fiɛfiɛ.» Tuonɔ cal u nagãŋ-niini-i hã-ba.

¹³ Yinni saa da, hãaŋo suor fuɔ niini-i aa biɛ gbeɪŋa faŋa-i kã hɛŋ-nu baa-ya, kã ka biɛna-yei hiere kakarkuon-na. ¹⁴ U gbeɪŋaŋ kaa tɪ huɔŋgu maŋ nuɔ-i, nyulmu naŋ temma suur nelle fande-na a ce u sa da niiwuoni u wuo. ¹⁵ A ne da naacolŋo naŋo waa nelle fande-na tuɔ heŋ pɛrmba, naacombilonɔ kã u wulaa wuo u ka taara maacemma. Naacolŋo biɛ-yo u tuɔ ceŋ u pɛrmba-i. ¹⁶ Nyulmuŋ gbu mu ko-yo dumaanɔ-na, u tuɔ nenu pɛrmba niiwuoni-i. Nga hai ka hã fuɔ baa-ni? ¹⁷ U gbuu ji tɛna jɔguɔŋ da suu, aa cira: «Maacembiemba maŋ dii baa mi to-i hiere, niiwuoni sa tɪ-bei, aa muɔmei daami ta mi ku nyulmu-na. ¹⁸ Mi ka sire bir kã mi to wulaa ka waŋ baa-yo wuo mi cãlãa Diilonɔ-i aa tiraa cãl fuɔ fɛrɛ-i. ¹⁹ U baa tiraa u tuɔ kãŋ-mi u biɛŋ muɔ, u yaŋ aa u bel-mi ŋaa u maacembilonɔ muɔ.» ²⁰ Aa sire ta.

«Uŋ kaa tuɔ piɛ cɪŋgu-i, tuonɔ fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jãrã-yuɔ kã ka gbuu pũrã-yuɔ u fɛrɛŋ nuɔ. ²¹ Bɛpolŋo gbɛ-yo wuo: «Baba, mi cãlãa Diilonɔ-i aa tiraa cãl naŋ fɛrɛ-i, baa tiraa ŋ ta ŋ bi-mi ŋ biɛŋ muɔ.» ²² Tuonɔ fara bi u maacembiemba-i a waŋ baa-ba wuo: «Gbaraan na ka biɛ jɔŋgoruo maŋ faa yaŋ dũŋgu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hã-yo. ²³ Aa iŋ muyaa balyuŋgu maŋ, na kã na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaanɔ. ²⁴ Mi taa mi kãŋ mi biɛŋ daayo-i baa bikuomba, ŋga mi daa-yo nyuŋgo-i cicɛlma; uu naa balla, mi daa-yo.» Ponsaanɔ yaa bi duɔŋ dumaanɔ-na.

²⁵ «A ne da huɔŋgu faŋgu-na, bɛpomɔŋo waa dii suon-nu. Uŋ juɔ tuɔ jo ji piɛ cɪŋgu-i, u nu niimarni du, baa kaasɪŋgu. ²⁶ U bi maacembilonɔ diei a yuu-yo wuo: «Bige-i cie cɪŋgu-na?»

²⁷ «Maacembilonɔ cira: «N hãaŋo yaa birii jo. Uŋ juɔ hɪnni ŋ to ji da-yo, u huɔŋga gbuu fɛ. U ce i bel balyuŋgu maŋ iŋ muyaa-ku ko-ku hã-yo.» ²⁸ Mɔŋo huɔŋga pãŋ du. U cɪina wuo u siɛ suur cɪŋgu-na.

«Ba kã ka tũnu tuonɔ-i. U hel jo ji tuɔ cãrã-yuɔ. ²⁹ Naacombilonɔ gbɛ-yo wuo: «Baba, mei dii ŋ caanɔ-na ta mi cãa-ni ku daa biena bɔi. Mi saa yagar ŋ nuŋ-ãndaanɔ-i dede. Nga yinduɔŋgu ŋ saa ji bel-ku a cira yolonɔ wuo: «Hũu ŋ ka ko ŋ wuo baa ŋ jɛnaamba-i.» ³⁰ Aa ŋ biɛŋo maŋ daayo-i, fuɔ maŋ kãa ka biɛna ŋ nagãŋ-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, ŋ ce ba bel balyuŋgu ko hã-yo.»

³¹ «Tuonɔ gbɛ-yo wuo: «Nuɔ ŋ dii baa muɔŋo-i bãanɔ-i baa isuɔŋgu-i, mei nagãŋ-niini-i hai niini-i? Naŋ niini sɪ wei? ³² N hãaŋo-i, mi taa mi kãŋ-yo baa bikuomba, ŋga mi daa-yo nyuŋgo-i cicɛlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yaŋ aa ŋ kũna ŋ huɔŋga-i aa i ce ponsaanɔ-i.»»

16

Cɛcɛmuntienɔ naŋ maama

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuo: «Weiŋo naŋo waa, kombiyiɛ waa baa-yo. Baa ji tũnu-yuɔ wuo kombiyiɛŋ daayo biɛna u nagãŋ-niini-i. ² Wuo bi-yo ji waŋ baa-yo wuo: «Niŋ ceŋ mamaŋ hiere mi nuɔ-ma. A bãl nyuŋgo, ŋ siɛ tiraa gbãa waa mi kombiyiɛŋ nuɔ. Ce aa ŋ tagaaya niŋ daa kumaŋ ŋ pigãan-mi.» ³ Kombiyiɛŋo tɛna tuɔ jɔguɔŋ wuo: «Mi yuntienɔ wuo u nanna-miɛ maacemma-na. Duɔ nanna-miɛ, mi ka ce niɛ? Mi siɛ bi gbãa kũ, aa da miɛ mi ta mi wuɔra mi cãrã, senserre ka ta di da-mi.» ⁴ Aa ji cira: «Ahã! Mi suyaa miŋ ka ce kumaŋ da ba nanna-miɛ nuɔmba baa bi nanna-miɛ.» ⁵ U yuntienɔ cɛmienan waa bamaŋ nuɔ-i hiere, u tuɔ bi-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Diɛlã-wuonɔ juɔ, u yuu-yo wuo: «N saaya ŋ pã niɛ hã mi yuntienɔ-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pã namma gbɔŋgbɔyufien komuɔŋa ndii.»

«Kombiyiɛŋo waŋ baa-yo wuo: «N cɛmellen nyɛgãan sebɛ maŋ nuɔ-i, u yaa daayo. Tɛna donduo ŋ nyɛgɛŋ gbɔŋgbɔyufien komuɔŋa hãi baa cɪncieluo.»

⁷ Aa bi unanɔ jo. Uŋ juɔ, u yuu ufaŋo-i wuo: «Nuɔ ŋ saaya ŋ pã niɛ?»

«U cira: «Mi saaya mi pã ðimma buɔrbaa komuɔŋa ndii.»

«Kombiyienjo wan baa-yo wuɔ: «Nj cēmellen nyegāan sebe man nuɔ-i, u yaa daayo. Nyegēŋ buɔrbaa komuɔŋa naa.»⁸ Uŋ cie baa u yuntienjo cēmientaamba-i cemma man daama-i, u yuntienj uŋ juɔ nu-ma, u gbeliēŋ-yo wuɔ u cē u cor.»

Yesu wuɔ cira: «Na saa da, bamanj sa wuɔyaan Diilonj-hūmelle-i ba suɔ ba suuye ba-naa ba yanj bamanj wuɔyaan-denj.⁹ Mi tūnu-nei, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbeija-i. Terienju fanju-na, gbeija manj dii baa-na hīema-na bande-i-na, ciēŋ-yanj na bel jēnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiingju manj nuɔ-i, ba hā-na muntienammu Diilonjo caanju-na.¹⁰ Umanj duɔ suɔ bīŋkūcekūɔma belma, kutienjo ka suɔ bīŋkūbuɔ belma. Umanj duɔ cāl bīŋkūcekūɔma belma, kutienjo ka cāl bīŋkūbuɔ belma.¹¹ Da na cāl miwaan daayo gbeija belma, hai ka sie hā namaa ninsoŋ-bīŋkūŋgu na tiera? ¹² Da ŋ cāl molonj bīŋkūŋgu belma, Diilonj uŋ ŋa na'a u hā nuɔ kumanj, u ka ce nie aa hā-ni baa-ku? ¹³ Na suyaa wuɔ maacembilonjo diei sie gbāa cāa nuɔmba hāi. Nj ka da u bigāan u diei aa ðal u diei, u ka waa baa u diei aa cīna u diei. Ku yaa ŋaa namaa kūŋgu-i, na sie gbāa ta na kuye Diilonjo-i aa bi ta na kuye gbeija-i terduanju fanju-na.»

¹⁴ Gbeija taa a ðalnu *Farisiebaa-ba-i a cor. Yesuŋ waan nel daama-i, baa bir yanj aa ta ba nyε-yo. ¹⁵ Wuɔ wanj baa-ba wuɔ: «Namaanjo-i, da na da nuɔmba-i na ce na fεε nelviinj namaa, ŋga Diilonjo suɔ na hōmmu-i. Nelbilibanjanj kaal kumanj, Diilo sa hiel u yufelle kuɔ. ¹⁶ Yiinaa-i-na, nuɔmba taa ba nu *Moisi anjinamma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i aa ta ba ce ba weima-i. Ba cie kufanju-i a ji hi Nsāa bāanju-i. A ðonj Nsāa bāanju-na, ba duɔŋ ta ba nu *Diilonj-nelle maama-i. A ce dumaanjo-na, nuɔmba-i hiere ba gbāŋ kpelle da ba suur-die.

¹⁷ «Dɔrɔ-i baa hīema-i ni gbuonumma dii fεu yanj anjinamma nelbelle diei gbuonumma-i.

¹⁸ «Na saa da; umanj duɔ nanna u ciēŋo-i aa jā unanjo, kutienjo cie *fuocesinni-i dumaanjo-na; aa da ba nanna ciēŋo manj aa ŋ biε-yo, ŋ bi cie fuocesinni-i dumaanjo-na.»

Weiŋo baa sūntienjo

¹⁹ «Weiŋo nanjo waa tuɔ gbu u diiya u fεε. U taa u ce u bāanju-i aa bi tuɔ wuo niuwuofafanni yaa yinni manj jonj. ²⁰ A ne da sūntienjo nanjo waa tuɔ galla u dumelle yaanjanj-na, ba taa ba bī-yo Lasaar. Pānni'i naa gbuyaa u kūɔma-i hiere. ²¹ Weiŋ duɔ wuo aa juuru manj diire hīema-na, Lasaar tuɔ nenu-duɔ, ŋga u sie bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nallā u pānni-i? ²² Uŋ juɔ ku, *dɔrɔpuɔrbiemba biε-yo kā baa-yo *Abiramu caan-ju dii ninsoŋ-nelle-na. Ku huonju-na, weiŋo bi ji ku, ba fuure-yuɔ. ²³ U kā ka tuɔ gbu u ce sūlma-i dāamu-na. U juɔ ciir u yunju-i ku yaa nuɔ-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caanju-na. ²⁴ U fara tuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Abiramu, mi to nuɔ, mi mulienj mi cor dāan daamu-na, jande, ce hujarre mie aa ŋ puɔr Lasaar ka dii u niele-i hūmma-na a ji dii mi nunju-na mi nuhōlle fērē.»

²⁵ «Abiramu gbē-yo wuɔ: «Mi bie, ma sī ŋ suyaa wuɔ ninj waa miwaanjo-na, ŋ waa ŋ fεεŋ nuɔ aa Lasaar waa sūlma-na kε? Fiefie-i-na, uu dii fiisaan-ju bande-i-na aa nuɔ ŋ cer waa sūlma-na. ²⁶ Da mi fie hūu-ma, fobāmbāale dii i hōlma-na. Molo sie gbāa hel bande-i-na a karnu kā namaa terienju-na, aa molo sie bi gbāa hel namaa terienju-na a karnu jo bande-i-na.»

²⁷ «Weiŋo gbē-yo wuɔ: «Da ma waa dumaanjo-na, yanj aa ŋ puɔr-o mie cīŋgu-na ²⁸ u ka piiye tūnu mi hāmba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terien daaku-na.»

29 «Abiramu gbě-yo wuɔ: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

30 «Weiŋo cira: «Abiramu, mi to nuɔ, mafamma sie gbě baa-ba. Nga moloŋ duɔ hel kuon-nelle-na a ka piye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilɔbalaŋo-i.»

31 «Abiramu gbě-yo wuɔ: «Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, molo duɔ fie hel kuon-nelle-na kã, u kãa gbãŋgbãŋ.»»

17

Baŋ gãaŋ hãalãbiemba-i baa nelma maŋ (Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42)

1 Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Nuɔmba sie gbãa naa kuubabalaŋgu muncemmu-i, nga umaŋ duɔ dii u nanolŋo-i kuubabalaŋgu cemma-na, sũlma haraa kutienŋo-na. 2 Kumaŋ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonŋu-na aa se-yo dii-yo nuoraŋ-nu kuu naa ce bɔlbɔl yuɔ. 3 Terienŋu faŋgu-na, bilaŋ na fere.»

«Ŋ natobiŋ duɔ cãl-ni, ŋ piye baa-yo da yambaa. Duɔ sie u cãlmuɔ-i, ŋ yaŋ ma tĩ. 4 Duɔ fie cãl-ni ku yu niehãi yinduonŋu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u cãrã-nie, baa gãŋ baa-yo.»

5 Yesu *pɔpuɔrbien baa waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, in haa i naŋga-i nie dumaa, kãyã-yie kunaŋgu naara-kuɔ.»

6 Yesu wuɔ gbě-ba wuɔ: «Halle da ku fie waa na haa na niele'i mie yon, na gbãa gbě tibiŋ daaku-i wuɔ ku fuur ka sũ ku fere nuoraŋgu-na, aa ma bi ce.»

7 Aa naa cira: «Namaaŋo-na, umaŋ duɔ bie maacembilonŋo jina u suonŋu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ ceŋ u muɔru, duɔ hel hienŋu-na jo, kutienŋo ka gbě-yo wuɔ u tiena donduo wuo niwuoni-i wei? 8 Ma sĩ u bir gbě-yo wuɔ: «Ce mei niwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ bie ŋ hã mi wuo igena. Da mi wuo tĩ, nuɔ ŋ ka suɔ wuo.» Ma sa ce dumei wei? 9 Maacembilon duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o tĩŋgu wei? 10 Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i. Baŋ hãa-na mamaŋ, da na ce-ma, na saaya na cira: «Mienŋo-i maacembien mie yon, i cie i maacemma.»»

Yesu siire wontuɔrmba cĩncieluo

11 Yesuŋ taa u kã *Yerusalemu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor. 12 U kaa tuɔ suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jãrã-yuɔ. Ba waa wontuɔrmba cĩncieluo. Baŋ juɔ pie, baa yiera aa naa ta ba fara* ba piye baa-yo wuɔ: 13 «Hãalãtie, jande, ce hujarre yie.»

14 Yesu wuɔ fara waŋ baa-ba wuɔ: «Kãaŋ *Diilojigãntaamba ka ne-na.»†

Baa ta ta ba kã. Baŋ kãŋ hũmelle-na, ba jarŋ maa ta-bei. 15 Unaŋ wuɔ bir tuɔ gbelien Diilonŋo-i da gbagaga u jo. 16 Uŋ juɔ hi Yesu caaŋgu-na, wuɔ dũuna jaal-o. A ne da u waa *nieryienŋo; u taa u hel Samari. 17 Yesu wuɔ cira: «Ba siire cĩncieluo-i-na hiere, nga nenna baamba curaa hie? 18 Bige-i cie ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diilonŋo-i ŋaa nieryien daa uŋ birii ji jaal-o dumaa?» 19 Aa naa gbě naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kã! Niŋ haa ŋ naŋga-i mie ŋ kuraa.»

Molon-Bien uŋ ka bir jo dumaa (Matie 24.23-28,37-41)

20 Yiŋgu naŋgu-na, *Farisiebaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diilon-bãaŋgu ka donŋo yaku-i?»

* 17:12 Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 13.45-46 † 17:14 Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 14.2-3

Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ-bãangu sa ji donɔ domma nanɔ temma ba da-ku baa ba yufelle, ²¹ aa cira: «Ku yaa bande ku yanɔga; ku yaa de ku yanɔga.» Na saaya na suɔ wuɔ Diilonɔ-bãangu duɔn ti na hɔlma-na.»

²² Aa naa wanɔ baa *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, *Molon-Bienɔ kũɔma kaa bel-na, nɔga na siɛ da-yo halle yinduɔngu. ²³ Nuɔmba kaa ta ba tãal-na wuɔ ba daa-yo yanɔga nanɔga. Banamba ka gbɛ-na wuɔ: «Uu dii daalei», bananɔ ba'a: «Uu dii terienɔ daaku-na.» Da ba pigãan-na terienɔ manɔ, baa na kã; ba tãal-na. ²⁴ Diilonɔ unɔ nyiesinɔ dumaa ba da-yo terni-na hierɛ, Molon-Bienɔ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumɛi terni-na hierɛ. Molo si dii duɔ ji pigãan moloɔ baa-yo. ²⁵ Nɔga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiɛfiɛ ku nuɔmba ka ciina-yuɔ aa ce-yo sũlma.

²⁶ «Mamanɔ taa ma ce *Nowe bãangu-na, Molon-Bienɔ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ²⁷ Nowe bãangu-na, nuɔmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejãlle. Ba tiyãa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiingu manɔ Nowenɔ suurii begubuɔ-i-na aa yanɔ diilopepetienɔ dãa hɔr-ba hierɛ.† ²⁸ Mamanɔ taa ma bi ce Loti bãangu-na, ma temma ka ce. Loti bãangu-na, nuɔnɔ baa bi guɔnya wuolalle baa nyolle, suorungu baa sãamungu, kũlle baa jaaguɔ. ²⁹ Nɔga yiingu manɔ Lotinɔ hilaa Sodɔmu-i-na, Diilonɔ wuɔ kũnna dãnɔgbɔguɔngu nanɔ temma a kukul nuɔmba-i hierɛ.‡ ³⁰ Molon-Bienɔ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ³¹ Duɔ jo yiingu manɔ nuɔ-i, umanɔ duɔ ji waa gɔnɔgũɔn-nu, u baa cira u suur dũn-nu a biɛra u bimbinni-i; umanɔ duɔ bi waa hienɔ-nu, u baa bi cira u bir kũnɔ. ³² Mamanɔ daa Loti cienɔ-i ma si ma tiyãanu-nei ke? * ³³ Umanɔ duɔ tuɔ kaal baa u yungu yonɔ, kutienɔ ka kɔsuɔnɔ u fɛrɛ; nɔga umanɔ duɔ tuɔ kɔsuɔnɔ u fɛrɛ, kutienɔ ka kor u fɛrɛ. ³⁴ Mi tũnu-nei, yiingu fanɔgu-na, nuɔmba hãi gbãa waa galla munɔgalladuɔmu-na, ba biɛ u diei ta aa yanɔ unanɔ-i. ³⁵ Caamba hãi gbãa waa ta ba sɔrɔnɔ, ba biɛ u diei ta aa yanɔ unanɔ-i. [³⁶ Nuɔmba hãi gbãa waa ta ba guona, ba biɛ u diei ta aa yanɔ unanɔ-i.]»

³⁷ Hãalãbienɔ baa yuu-yo wuɔ: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bĩnkũkuliinɔ da ku waa kusuɔnɔ-nu, kpaalbaa-ba tigiinɔ kusuɔnɔ-nu'i.»

18

Cacãrãtie sa mulienɔ

¹ Ku huongu-na, Yesu wuɔ nanɔ gbãnalãanɔ daaku-i baa u *hãalãbiemba-i duɔ pigãan-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cãrã Diilonɔ-i yinni manɔ jonɔ; ba baa yanɔ ba kũɔma senɔ. U gbɛ-ba wuɔ: ² «Gẽngertienɔ nanɔ waa nelle nande-na, u saa tuɔ kãalã Diilonɔ-i aa u saa bi tuɔ kãnɔ moloɔ. ³ A ne da, bikulcienɔ nanɔ bi waa nelle fande-na. Bikulcienɔ daayo ji da weima baa moloɔ nanɔ; u kã ka bi kutienɔ-i gẽngertienɔ wulaa. ⁴ Duɔ kã, gẽngertienɔ siɛ ne u yaan-na. Cienɔ siɛ bi bir. Yiingu nanɔgu-na, gẽngertienɔ ji cira: «Mi suyaa miɛ mi sa kãalã Diilonɔ-i aa mi sa bi kãnɔ nelienɔ. ⁵ Nɔga cienɔ daa unɔ jo u mulienɔ-mi yinni manɔ jonɔ dumandɛ-i-na, mi ka ce ba ãndaangu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i si u ka tuɔ jo u huol mi yaan-na.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ gẽngertiebabalanɔ daa unɔ waanɔ manɔ ke? ⁷ Aa Diilonɔ manɔ Diilonɔ, ku ce niɛ aa u yufellenɔ hilaa bamanɔ nuɔ-i, da ba ta ba cãrã-yuɔ bãangu-i baa isuɔngu-i u siɛ ne ba yaan-na? ⁸ Mi tũnu-nei: U siɛ dure aa ce-ma. *Molon-Bienɔ duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba nanɔga yuɔ wei?»

† **17:27** Miwaanɔ jĩnammanɔ-sebɛ (Genɛse) 6.9–7.24 § **17:29** Miwaanɔ jĩnammanɔ-sebɛ (Genɛse) 18.20–19.25 * **17:32** Miwaanɔ jĩnammanɔ-sebɛ (Genɛse) 19.26

Ba sa cārā Diilonjo-i baa bombolma

⁹ Nuɔmba namba taa ba ne ba fɛɛ wuɔ ba vii, a ce dumaɔŋo-na, ba taa ba ne wuɔ ba bɔyaa banamba-na. Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i hā-ba wuɔ: ¹⁰ «*Farisīeyienjo naŋo-i baa *nampohūtienjo naŋo-i ba kāa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cārā Diilonjo-i. ¹¹ Farisīeyien wuɔ sire yiera aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaanɔ ŋaa banambaŋ ceŋ dumaa: Mi sa cuo, mi huɔŋga saa balan baa nelienjo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ŋaa nampohūtienjo maŋ yieraaya duɔlei u temma. ¹² Mi dii sūŋgu-i i hāi saaholma-na, aa da mi da bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu, mi hiel ŋ *yufelle-i hā-ni.»

¹³ «Nampohūtien wuɔ yiera dii huonɔ-nu, u saa sie duɔ ciir u yaanɔga-i, aa tuo muo u pāmpīnaŋga-i aa cira: «Diilo, mi suyaa miɛ mi ciluɔ saa fa, jande, baa gāŋ baa-mi.»»

¹⁴ Yesu wuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi tūnu-nei, balan daaba-i ba hāi-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diilonjo hurii nampohūtienjo āmbabalma-i aa yaŋ Farisīeyienjo maama-i. Na saa da, umaŋ duɔ tuo tɛtɛŋ u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ; ŋga umaŋ duɔ tuo hiire u fɛɛ, ba ka tɛtɛŋ-yo.»

*Yesu cārā Diilonjo-i hā bisāmbiamba namba
(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)*

¹⁵ Ku huonɔgu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilonjo-i hā-ba. U *hāalābiambaŋ daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola bamaŋ juɔ baa-ba. ¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaan bisāmba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Baŋ juɔ, wuɔ cira: «Bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilon-nelle dii bafamba diele. ¹⁷ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ saa sie *Diilon-nellentesinni-i ŋaa bisālāaŋo, kutienjo sie gbāa suur *Diilon-nelle-na.»

*Weiŋo naŋ maama
(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)*

¹⁸ *Yuifu ba yuntienjo naŋ wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefɛɛi, da mi ta mi taara mi da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ bi-mi nelfɛɛiŋ muɔ? Da ma hel Diilonjo-na, nelfɛɛiŋo dii wei? ²⁰ Diilon ŋ'a i tie wuɔ hūmienja maŋ, ma sī ŋ suɔ-ya kɛ? Ta ŋ wuɔ a yaa-i: «Baa ce *fuocesinni, baa ko nelienjo, baa cuo, baa kar coima ŋ haa moloŋ-na, aa ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nuŋgu-i.»*

²¹ Naacolŋ wuɔ bir waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Mi duɔŋ dii mi bisānsinniŋ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²² Ūŋ piiye dumaɔŋo-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tīyāa ma diei: Suor ŋ nagāŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeiŋa faŋa-i ŋ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weiŋ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-miɛ.»

²³ Naacolŋ daayo naa silaa waa weiŋo cor. Yesuŋ juɔ waŋ mafamma-i, wuɔ gbuu pāŋ vāa u yaanɔga-i. ²⁴ Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁵ Na saa da, kumaŋ ka ce nyɔgōmɛ duɔ gbāa cor misɛnɛ fuonɔgu-na kuu dii kpelle dɛ! Ūga kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na, kufanɔgu dii kpelle yaŋ.»

²⁶ Nuɔŋ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaɔŋo-na, hai moloŋo-i ka gbāa da Diilonjo-i?»

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ da ma yar nuɔmba-i cemma, ma sie gbāa yar Diilonjo-i.»

²⁸ Piɛr wuɔ cira: «Itie, aa miɛ maŋ yaan i nagāŋ-niini-i hiere aa tie nyaanu-niɛ, i ka da bige-i kuɔ?»

* 18:20 Helmaŋ-sebɛ (Exode) 20.12-16; Anjīnamma tiyemman-sebɛ 5.16-20

²⁹ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umanɔ duɔ ta aa waŋ u dumelle-i, u ciɛŋo-i, u hãmba-i, u bĩncuɔmba-i, u bisãlmba-i Diilon-maama-na, ³⁰ kutienɔ uŋ ka da kumanɔ hĩɛma-na bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa waŋ kumanɔ. Aa u ka da cicɛlma manɔ sa tĩɛŋ dede-i bisĩnuɔ-i-na.»

Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(*Matie 20.17-19; Marke 10.32-34*)

³¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ bĩ u *hãalãbienɔ cĩncieluo ba hãi baamba-i ba deŋ, a waŋ baa-ba wuɔ: «Na daa inɔ kãŋ *Yerusalɛmu-i-na kɛ? *Diilonɔpuɔrbiembanɔ nyɛgãanɔ mamanɔ *Molon-Biɛŋo maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i. ³² Ba ka bel-o hã *niɛraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sũlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ, ³³ aa muo-yo, aa ko-yo. Nɔga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi hĩɛma-na, siɛlinɔ-yiŋgu-na, u ka sire hel jo.» ³⁴ Hãalãbiemba saa suɔ u nelma yaanɔga-i, ma yunɔgu naa fuo-bɛi, a ce dumaanɔ-na, ba saa suɔ uŋ taaranɔ u waŋ mamanɔ baa-ba.

Yesu puurii yironɔ nanɔ yufienɔ
(*Matie 20.29-34; Marke 10.46-52*)

³⁵ Yesuŋ kaa tuɔ piɛ Yeriko-i, yironɔ nanɔ waa tĩɛna hũmelle tũŋgu-na tuɔ cãrã. ³⁶ Uŋ juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

³⁷ Baa cira: «Ma sĩ Nasarɛtitaanɔ Yesu'i curaanɔ.»

³⁸ Wuɔ pãŋ tuɔ fara u piye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hãayɛlɔ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!» ³⁹ Bamanɔ naa taa yaanɔga-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nunɔgu-i. Wuɔ migãanɔ tuɔ kaasĩŋ u naara wuɔ: «Davidi hãayɛlɔ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

⁴⁰ Yesuŋ juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiɛra aa naa ce ba jo baa-yo. Banɔ juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «Ŋ taara mi ce bige-i hã-ni?»

Naacolɔŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufienɔ-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufienɔ-i! Niŋ haa ŋ nanɔga-i miɛ ŋ kuraa.» ⁴³ U yufienɔ aa bi pãŋ puur terduɔŋgu fanɔgu-na, wuɔ cu Yesu huonɔ-nu tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i u kã. Nuɔmbanɔ daa mafamma-i, ba hieronɔ-i baa bi kã ba ta ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i.

19

Yesu haraa Sase terienɔ-nu

¹ Yesuŋ suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor, ² *nampohũutaamba yuntienɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bĩ-yo Sase. Sase waa bĩŋkũntienɔ. ³ Yesuŋ kãa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmbanɔ yuu dumaanɔ-na, u saa gbãa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaanɔ-na ka nyugũŋ tibiinɔ-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesuŋ juɔ hi terienɔgu fanɔgu-i, wuɔ ciir u yunɔgu-i a waŋ baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔŋɛi nuɔ-i nyunɔgo-i-na.»

⁶ Sase huɔŋ kaa pãŋ fɛ, wuɔ hiire da donduo kũŋ baa-yo. ⁷ Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu ciɛ niɛ jo ji har nelbabalan daayo temma wulaa? ⁸ Sase wuɔ sire yiɛra Yesu yaanɔga-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagãŋ-niini-i sɔmma hãi, a hã sũntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Miŋ duu bamanɔ a hũu ba gbɛinɔ-i, mi ka hã-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacolɔŋ daa uŋ bi yeŋ *Abiramu hãayɛlɔŋo, konɔkoro suurii u dumelle-na nyunɔgo-i-na. ¹⁰ *Molon-Biɛŋo juɔ duɔ ji taara bamanɔ baala a korba.»

*Ba sa biɛra japūngu hīɛŋ-nu gbāngbāŋ
(Matie 25.14-30)*

¹¹ Baŋ kaa ta ba piɛ *Yerusalemu-i, nuɔŋ baa da niɛ sɪ *Diilon-ɓānɔŋu ka pāŋ don huɔŋgu fanɔŋu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huɔŋgu fanɔŋu-na, u waa tuɔ piye baa-ba. ¹² Wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuɔ naŋo kāa nemaale ba da ba ka hā-yo nellentesinni u duɔ ji tɛna u nelle-na. ¹³ Uŋ'a u ta, u bɪ u maacembiemba cɪncieluo a ji cal gbeɪŋa hā-ba, aa waŋ baa-ba wuɔ: «Taa na torgoŋ baa gbeɪŋ daaya-i, mi kā aa jo.» ¹⁴ A ne da u nellen-baamba naa bigāaŋ-yo. Uŋ taa, ba sire puɔr nuɔmba u huɔŋ-nu dii ku yuŋ-terienɔŋu-na wuɔ ba ka waŋ baa-ba wuɔ ba sa taara naacolŋ daayo nellentesinni-i.

¹⁵ «Naacolŋ uŋ kaa da nellentesinni-i aa bir jo, u ce ba bɪ u maacembiemba maŋ uŋ ŋa naa cal gbeɪŋa-i hā-ba wuɔ ba ta ba torgoŋ, duɔ ji ne baŋ daa kumaŋ. ¹⁶ Diɛlā-wuɔŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi naŋga-i baa niŋ hāa-mi gbeɪŋa maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma cɪncieluo.»

¹⁷ «Nellentienɔ cira: «Ku faa, maacembilofɛɛiŋ nuɔ; niŋ suyaa cɛllɛ-kūŋ daaku belma, mi ka haa-ni niɛiŋa cɪnciel yuŋ-nu.»

¹⁸ «Hāalɪŋ-wuɔŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi naŋga-i baa niŋ hāa-mi gbeɪŋa maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma ndii.»

¹⁹ «Nellentienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Mi ka bi haa nuɔŋo-i niɛiŋa ndii yuŋ-nu.»

²⁰ «Siɛliŋ-wuɔŋ wuɔ jo ji cira: «Yuntie, ŋ gbeɪŋa yaa daaya, mi naa fiŋya-yiɛ baa fɔtɔruɔ jina kɔtuɔŋgu. ²¹ Naŋ huɔŋga don ka cor a ce mɛi sa hɪrā-niɛ, ku'i ciɛ mi fiŋya-yiɛ jina kɔtuɔŋgu. Da ŋ saa jina kumaŋ, ŋ biɛ ku yaa-i; aa da ŋ saa duu kumaŋ, ŋ kar ku yaa-i.»

²² «Nellentienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Maacembilobabalaŋ nuɔ naŋ temma-i daani-i, ŋ piye bel ŋ fɛɛɛ. Niŋ suyaa wuɔ mi huɔŋga don, aa da mi saa jina kumaŋ mi biɛ ku yaa-i, da mi saa duu kumaŋ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i ciɛ ŋ saa kā ka jina mi gbeɪŋa-i gbeɪŋ-dūŋ-nu? Miŋ juɔ dɛ-i-na, mi naa saa jo ji da a huonaana mi hūu-ya wɛi?» ²⁴ Nuɔmba waa u caaŋgu-na, u waŋ baa-ba wuɔ: «Hūyāaŋ u gbeɪŋa-i na hā umaŋ daa gbeinyuŋo-i sɔmma cɪncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma sɪ fuɔ daa gbeinyuŋo temma sɔmma cɪncieluo kɛ!»

²⁶ «U cira: «Yaŋ mi tūnu-nɛi, umaŋ duɔ da, kuaŋgu ka naara u kūŋgu-i, ŋga umaŋ duɔ saa da, cɛllɛ-kūŋgu maŋ dii, ku hūu.» ²⁷ Uŋ waŋ mafamma-i, u cira: «Mi bigāarāamba maŋ saa ta ba taara mi waa ba yuŋgu-na, bilaaŋ-baŋ na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen.»»

²⁸ Yesuŋ juɔ piye tɪ, wuɔ ta nuɔmba yaŋ-na ba ta ba kā Yerusalemu-i-na.

*Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsāa 12.12-19)*

²⁹ Yesubaa-baŋ kaa ta ba piɛ Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tānuŋgu caaŋgu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: ³⁰ «Kāaŋ nelle maŋ i yaŋga-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakūmbilonɔ naŋo, molo saa nyugūŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³¹ Umaŋ duɔ yuu-na, na cira Itienɔ yaa ciɛra na fir-o ka hā-yo.»

³² Uŋ puɔraa bamaŋ, baa kā ka bi da kakūmbilonɔ-i ŋaa uŋ waŋ-ma dumaa. ³³ Ba ture ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na fir kakūmbilonɔ-i?»

³⁴ Baa cira: «Itienɔ yaa ciɛra i fir-o ka hā-yo.» ³⁵ Aa naa fir-o ka hā Yesu-i baa-yo.

Baŋ kāa baa-yo, baa hiel ba joŋgorbaa-ba-i haa u huɔŋgu-na aa ce Yesu nyugūŋ ba ta ba wuɔ ba suur nelle-na. ³⁶ Nuɔmba maŋ waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bɛi hɪɛma-na u tuɔ wuɔ ba dɔrɔ u kā. ³⁷ Baŋ kaa ta ba hiire

Olivi-tibinni-tānɔŋgu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, hāalābiemba-i ba kɔŋgu-na hiere, ba hōmmu gbuu fɛ. Baa don ta ba hāl neini da kabakaba ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i wuɔ u ciɛ gbɛrɛ-wɛima bɔi pigāaŋ-ba. ³⁸ Ba taa ba hāl wuɔ:

«*Itien uŋ saan nellentienɔ man u jo, Diilo baa-yo!*»

I suuriinu i-naa baa Diilonɔ-i

Dɔrwuonɔ gbɛ baa tuɔnumma.»

³⁹ A ne da *Farisɛbaa-ba namba waa ba hɔlma-na. Baŋ juɔ da ba hāl neini-i kabakaba dumaanɔ-na, baa wan baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ sa wan baa ŋ hāalābiemba budii wɛi?»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi tūnu-nei, da ba fiɛ budii, tāmɔɔɛŋa ka sire ta a hāl ba sɔlaanɔ-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesuŋ kaa piɛ da nelle-i, wuɔ pāŋ tuɔ kaal ⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaan namaa, kuɔ naa naa suɔ kumaŋ ka fɛ na hōmmu-i nyunɔ daayo-na, kuu naa fa. Nga ku fuyaa-nei; na siɛ gbāa suɔ-ku. ⁴³ Yiinɔ dii baa yiinɔ, na bigāarāamba ka jo ji dii-na huɔŋga. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na siɛ da muŋkormu. ⁴⁴ Diilonɔ uŋ juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hūu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba siɛ yan dūŋgu diei ku gbɛinin.»

Yesu duɔnya niisuornintaamba-i Diilodubuɔ-i-na

(*Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsāa 2.13-22*)

⁴⁵ Yesuŋ kaa ka suur *Diilodubuɔ-i-na da niisuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bɛi ⁴⁶ aa naa tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Ma nyɛgāaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Mi dūŋgu ka ce Diilojaaldūŋgu.*»† Ma sinni niɛ namaa ce-ku *cuo ba terienɔ*‡?»

⁴⁷ Yesu taa u wan Diilonɔ-nelma-i u pigāaŋ nuɔmba-i yinni man jon Diilodubuɔ-i-na. *Diilojigāntaamba yuntaambaŋ daa-ma dumaanɔ-na, baa *ānjɔnamma pigāataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. ⁴⁸ Nga u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor a ce ba saa suɔ baŋ ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloŋo-i hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(*Matie 21.23-27; Marke 11.27-33*)

¹ Yesuŋ kaa ka tuɔ wan *Neldɔdɔlma-i u pigāaŋ nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, yiinɔ nanɔŋu-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjɔnamma pigāataamba-i a naara nelle bɔncuɔŋ baa kā ² ka cira: «Naacolɔ nuɔ, hai hāa nuɔ hūmelle-i ŋ ta ŋ ce niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei: ⁴ Pigāaŋ-muɔ umaŋ naa puɔraa Nsāa tuɔ *batiɛŋ nuɔmba-i; Diilonɔ'i naa puɔraa-yo sisɔ nelbiliemba'i naa puɔraa-yo?» ⁵ Baa don ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonɔ'i naa puɔraa-yo, u ka cira: «Nanɔ suyaa-ma dumaanɔ-na, bige-i ciɛ na saa hūu u nelma-i?» ⁶ Die bi hɔr-ma cira nelbiliemba'i naa puɔraa-yo, bamaŋ dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ; ba ka nanɔ-ye baa tāmɔɔɛŋa ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suɔ umaŋ naa puɔraa-yo.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigāaŋ-na umaŋ hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ kumaŋ daaku-i.»

Suontienɔ nanɔ baa u maacembiemba

(*Matie 21.33-46; Marke 12.1-12*)

* **19:38** Gbɛliemaŋ-nalāanɔŋu (Psaume) 118.26 † **19:46** Isayi (Ésaïe) 56.7 ‡ **19:46** Seremi (Jérémie) 7.11

9 Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naacolŋo naŋo diyaa *εɛsɛ-suɔŋgu* aa biε maacenciraamba jina-kuɔ aa kã nelle duɔ ka vaaya. 10 Tibibienŋaŋ juɔ hi karma, u puɔr u maacembilonŋo diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka hũu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. Maacembilonŋo ta kã. Uŋ kãa, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkũŋgu. 11 Suontienŋo tiraa puɔr maacembilonŋo naŋo ba wulaa. Ba tiraa bel ufaŋo-i a muo-yo aa gbuu tuora-yuɔ aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkũŋgu. 12 U tiraa puɔr maacembilonŋo naŋo ba wulaa ba ce ba siεi. Ba muo ufaŋo-i posol-o aa donya-yuɔ. 13 Suontienŋo cira: «Mi ka ce niε?» Aa ji cira: «Mi ka puɔr mi beɔduɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kã, kuniε sɪ ba ka kãŋ-yo.» Aa ce u biεŋo ta kã ba wulaa. 14 Baŋ juɔ'a ba ne da u jo, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienŋo yaa juɔŋ daayo. Yaan i ko-yo aa ciiluŋgu ce miε kũŋgu.» 15 Ba sire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonŋo-i hel baa-yo suɔŋgu-na ka ko-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Suontienŋo daa u ka ce bige-i? 16 U ka jo ji ko-ba aa hã banamba baa suɔŋgu-i.»

Nuɔŋ baa cira: «Diilo baa jo baa-ma!» 17 Baŋ piiye dumaanŋo-na, Yesu wuɔ cira: «Mafamma da ma saa ce, baŋ nyεgãaŋ nelma maŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Dũmarãambaŋ cĩnaana kpãŋkpara maŋ, u yaa juɔ bella dũŋgu-i*†, nelma famma yuŋgu yaa haku-i? 18 Nuɔni maŋ da ŋ par diire a naŋ ŋ fεɛ kpãŋkpara daayo-na, ŋ ka kara ŋ fεɛ; duɔ bi par diire naŋ nuɔni maŋ, u ka putɛnu-niε.» 19 *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataaŋ baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu naanŋ gbānalāaŋ daaku-i hã ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huɔŋgu faŋgu-na, ŋga ba taa ba kãalã nuɔmba-i.

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wεi?

(*Matie 22.15-22; Marke 12.13-17*)

20 A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, baa doŋ ta ba cumanŋ Yesu-i da ba bel-o. Baŋ puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kã u wulaa ka ce ba fεɛ nelfafaamba wuɔ sɪ ba ka gbãa ce u piiye cãl ba bel-o hã fãamaambaa-ba-i baa-yo. 21 Baŋ kãa, baa cira: «Hãalãtie, i suyaa wuɔ ŋ waŋ ninsoŋo yaa-i, aa ŋ sa kãalã nelienŋo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce cieluɔ, ŋ gbu ŋ pigãaŋ nuɔmba-i Diilonŋ-hũmelle yaa-i kelkel. 22 Nga, a saa baa miε hũmelle-i, ku saaya i tiε pã nampo-i i hã *Oromε ba *jãmatigi-i wεi?» 23 Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: 24 «Hãa-minŋ warbelle mi ne.» Baa hã-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba ciε hai yuŋgu-i die?»

Baa cira: «Ba ciε Oromε ba jãmatigi yuŋgu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyεgãaŋ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyεgãaŋ Oromε ba jãmatigi yerre-i die.»

25 Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ da ku waa jãmatigi kũŋgu, pãaŋ-kunŋ na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku waa Diilonŋ-kũŋgu-i, na bi pã-ku na hã Diilonŋo-i baa-ku.» 26 Ba saa gbãa cure-yuɔ bel-o nuɔmba yaanŋa-na. U nel maa bir yanŋ aa naa cu ba hɔmmu-i, baa naa ba par fiinamma.

Kuomba siremmaŋ-kũŋgu-i

(*Matie 22.23-33; Marke 12.18-27*)

27 *Sadusiebaa-ba wulaa kuomba siε sire. Banaŋ baa kã ka gbɛ Yesu-i wuɔ: 28 «Hãalãtie, *Moisi nyεgãaŋ nelma namma hã-ye wuɔ: «*Umaŋ duɔ ku aa yanŋ u ciεŋo-i u saa da bilonŋo baa-yo, u hãaŋo saaya u biε-yo a honŋ bilonŋo hã kulonŋo-i.*† 29 A ne da naacombiemba namba waa niehãi ba nyu wulaa. Mɔlŋo sire jã

* 20:9 Niεŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 5.1. † 20:17 Gbɛliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 118.22 ‡ 20:28 Anjĩnamma tiyemmaŋ-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6

ciɛŋo, u saa da bisãlmba baa-yo aa ku. ³⁰ Umanj cuu-yo, u biɛ ciɛŋo-i u saa da bisãlmba baa-yo, fuɔ tiraa ku aa yanj-yo; ³¹ sielinj-wuonjo-i maaduɔma. Ba kuu dumɛi niehãi-i-na ka gbuo hiere unaa saa da bilonjo baa ciɛŋ daayo-i. ³² Ku huonju-na, fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bei. ³³ Ba hieronjo-na, banj diyaa-yo ba ciɛŋo cor, yiingju manj kuonj da ba ji sire, u ka ce hai wuonjo-i?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Miwaanj daayo-na cadiile dii, ³⁵ nga Diilonj unj ka fiɛl bamanj wuɔ nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba hɔlma-na ba da ba tɛna u nelle-na, bafamba siɛ ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula ŋaa *dɔrɔpɔuɔrbiemba; ba siɛ tiraa gbãa ku. Banj siire hel kuomba hɔlma-na ba ciɛ Diilonj-biemba. ³⁷ Moisi bi waanj kuomba siremanj-kũŋgu-i unj piiye pɛrfielu maama-i kusuɔŋ-nu wuɔ dãamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuɔ: <*Abiramu Diilonjo, *Isaki Diilonjo, *Yakɔbu Diilonjo>» ³⁸ Diilonjo-i cicɛlmantaan-wuonjo, bikuonj-wuonjo sɪ. Diilonjo wulaa nuɔmba-i hiere baa dii cicɛlma.»

³⁹ Unj piiye dumaanjo-na, *ãnjɛnamma pigãataamba nanj baa cira: «Hãalãtie, ŋ suyaa piiyemma.» ⁴⁰ Aa ba saa siɛ da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

Konjortienjo bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-45; Marke 12.35-37)

⁴¹ Ku huonju-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonj unj pãa nunju-i wuɔ u ka saanj *Konjortienjo manj, nuɔmba ta ba piiye wuɔ u ka waa *Davidi hãayɛljo? Ba taara ba wanj wuɔ nie dumaanjo-na? ⁴² Ma sɪ Davidi fuɔ fɛrɛ waanj-ma gbar-ma Gbeliemanj-nɛini-na wuɔ:

<Itienjo gbɛ mi Tienjo-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tɛna mi caanj-nu,

*⁴³ aa ŋ yanj mi mal ŋ bigãarãamba-i hã ŋ ce ŋ bãanju-i bei.»**

⁴⁴ Diilonj unj pãa nunju-i aa saanj Konjortienjo manj, Davidi bi-yo u Tienjo, u ce nie aa ce u hãayɛljo yonj?»

Yesu friiye ãnjɛnamma pigãataamba-i

(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

⁴⁵ Ku huonju-na, Yesu wuɔ wanj baa u *hãalãbiemba-i nuɔmba-na wuɔ: ⁴⁶ «Bilaanj na fɛrɛ, baa na ta na ce *ãnjɛnamma pigãataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonjorbõmbõmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. Da ba kã *Diilonelhãalãdũŋgu manj nuɔ-i, sisɔ kãlle manj nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaanj-na. ⁴⁷ Da ba ce ba bel diilonjo-i a hũu bikulcaamba nagãŋ-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba cãrã Diilonjo-i, ba cãrã-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanj ka haa-bei ku ka balanj cor.»

21

Bikulciɛŋo nanjo ciɛ sãmma

(Marke 12.41-44)

¹ Ku huonju-na, Yesu wuɔ ne da waamba namba dii gbeinã-i kekerienju-na da ba hã Diilonjo-i. ² Wuɔ u ne da bikulciɛŋo nanjo kãa ka dii tãmabienã hãi. A ne da u waa sũntienjo. ³ Yesu wuɔ cira: «Yaanj mi wanj ninsonjo-i baa-na: Ciɛŋ daayonj diyaa kumanj, ku maaraa banambanj diyaa kumanj hiere. ⁴ Bafamba paraa dii aa yanj boluonju; nga ciɛŋ daa unj diyaa kumanj, ku yaa waa u yunju-na yonj; kunanju si dii yanja nanja.»

Mamanj ka da nelbiliemba-i aa miwaanjo suɔ duɔ tɪ

(Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)

⁵ Nuɔmba naŋ baa yieraaya ta ba piiye wuɔ: «*Diilodubuɔ daayo faa cor. Ba maa-yo baa tãmpɛfɛfɛiŋa, aa baŋ pãa bimbinni maŋ hã ba tuɔlnu-yuɔ ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: ⁶ «Naŋ daa dũŋgu maŋ daaku-i, yiŋgu dii baa yiŋgu, ku ka fara hiere hĩɛma-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce niɛ suɔ huɔŋgu faŋgu-i?»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Baa na yaŋ molo ji pira-nei. Nuɔmba bɔi ka ta ba jo. Uman duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilon uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, u yaa ufaŋo-i, aa tiraa cira, miwaanɔ tĩmma hii. Baa na cu ba huɔŋ-nu! Ba tãal-na. ⁹ Da na ji ta na da berru ce terni-na hiere, aa nuɔmba ta ba ciina ba yuntaamba-i, baa na yaŋ korma da-na. Mafamma'i saaya ma ce igɛna, ŋga miwaanɔ tĩmma'i siɛ pãŋ waa huɔŋgu faŋgu-na. ¹⁰ Nuɔmba kaa ta ba gãŋ siyaabaa siyaabaa, baa nilɛiŋa nilɛiŋa. ¹¹ Hĩɛma kaa ta ma sagalla bõmbõŋ a naara nyulmu-i baa jarcelienumma kaa waa terni nanni-na. Korda-bimbinni kaa ta ni hel dɔrɔ-i-na. ¹² Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, ba ka bel-na ce-na kpãncõlgũɔ. Ba ka kã baa-na *Diilonelhãalãdũnni-na ka gɛr-na aa dii-na kaso. Naŋ cuu muɔmi huɔŋ-nu, yiŋgu dii baa yiŋgu ba ka bel-na kã baa-na fãamaambaa-ba wulaa, baa fõŋgõtaamba wulaa. ¹³ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i na ka da na fɛrɛ piiye kumaŋ ciɛ na ta na nyaanu-miɛ. ¹⁴ Baa na tie holle wuɔ na siɛ ji suɔ naŋ kaa piiye mamaŋ a kor. ¹⁵ Naŋ ka waŋ mamaŋ, meɪ fɛrɛ'i ka dii-ma na nunni-na. A ce dumaanɔ-na, da na waŋ-ma, na bigãarãamba siɛ gbãa da manamma waŋ. ¹⁶ Halle na tobaa-ba-i baa na nyubaa-ba-i, baa na mɔlbaa-ba-i, baa na hãmba-i, baa na huraamba-i, a naara na jẽnaamba ka dii-na na bigãarãamba nammu-na ba ko banamba nei. ¹⁷ Nuɔmba-i hiere ba ka bigãan-na meɪ maama-na. ¹⁸ Ŋga, halle unan yukuɔsibelle diei siɛ kar diire. ¹⁹ Da na hĩrã na kũɔma-i na ka da cicɛlma maŋ sa tĩɛŋ dede-i.»

(Matie 24.15-21; Marke 13.14-19)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba ciilãayã *Yerusalemu-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ u muonumma hii tĩ. ²¹ Bamaŋ da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kã tãnniŋ; bamaŋ da ba ji waa Yerusalemu huɔŋga-na ba hel; aa bamaŋ da ba ji waa hĩɛŋgu-na, ba baa cira ba suur nelle huɔŋ-na. ²² Mamaŋ nyegãan hiere Yerusalemu kũŋgu-na Diilon-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuɔ-i. *Isirahel-baambaŋ ciɛ ãmbabalma maŋ, ba ka pã ma sullu-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²³ Yiŋ daani ka huol. Kusũntaamba-i baa biantaamba-i sũlma haraa-bei yinni fanni-na. Diilonɔ ka pigãan Isirahel-baamba-i u jãyãmma-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²⁴ Ba ka ko banamba baa jigãmmu, aa bel banamba a pisãllã baa-ba jãmalãbaa-ba-na hiere. *Niɛraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa sɛrɛ-yuɔ ce ba bãanɔgu-i.»

(Matie 24.29-35; Marke 13.24-31)

²⁵ «Bãanɔgu kaa bir ku deŋ birma baa cɛiŋo-i baa mɔɛŋa-i hiere. * Dãmmaŋ-nuoraanɔgu siɛ ji ta ku suɔ dumma, a ce dumaanɔ-na, nuɔmba hõmmu kaa cu baa-ku, korma siɛ ji waa dɛi bei. ²⁶ Bimbinni maŋ dii dɔrɔ-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuɔmba da ba jɔguɔŋ ne mamaŋ ka da-ba, korma ka ce ba naŋ yir. ²⁷ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i, baŋ ka da *Molon-Bienɔ hilaa dɔrɔ-i-na baa u fõŋgũɔ-i duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo. ²⁸ Mafamma da ma ji doŋ ta ma ce, siireŋ na ta na ne u hũmelle-i, na korman-huɔŋgu piyaa.» ²⁹ Aa naa waŋ nel daama-i pigãan-ba wuɔ: «Niɛŋ *yensãanɔgu-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰ da na ji da ni duɔŋ ta ni caa fiɛlu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii tĩ. ³¹ Kuuduɔŋgu yaa-i, da

* 21:25 Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel sebɛ-i-na (Ézéchiel) 32.7; Yowel sebɛ-i-na (Joël) 3.3-4.

na bi ji da maman daama duɔŋ ta ma ce, na saaya na suɔ wuɔ *Diilon-bāan̄gu hii tɪ. ³² Yaan̄ mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³³ Dɔrɔ-i baa hiɛma-i ni ka gbuo, ŋga mɛi nelma sa ji gbuo dede. ³⁴ Bilaan̄ na fɛɛ, baa na yan̄ na hɔmmu yu baa ponsann̄i-maama, baa konyollen̄-maama, baa ānjɔguɔma. Da na saa bel na fɛɛ, yiin̄ daaku ka tugol-na. ³⁵ Ku ka tugol nuɔmba-i hiere ŋaa kəllun̄ tugol b̄iŋwuon̄o dumaa bel-o. ³⁶ Yaahuolo man̄ juɔŋ, vaan̄ na fɛɛ baa Diilocārälle-i ku yaa u ka kāyā-nei na hel-yuɔ. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiɛra Molon̄-Biɛŋo yaan̄ga-na a piie.»

³⁷ Yesu taa u dii bāan̄gu-i *Diilodubuɔ-i-na u wan̄ Diilon̄-nelma-i u pigāan̄ nuɔmba-i, aa tuɔ kā u cɔ *Olivi-tibinni-tānun̄-nu. ³⁸ Cuo duɔ kaal, nuɔmba naar kūl ba-naa jo Diilodubuɔ-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

22

Yuda suoraa Yesu-i

(Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsāa 11.45-53)

¹ *Ban̄'a ba sa dii siini-i *buruo man̄ nuɔ-i u ponsaan̄gun̄ juɔ ta ku piɛ, ba bi b̄i ponsaan̄gu fan̄gu yaa *kərs̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gu-i, ² *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānj̄inamma pigāataan̄ baa ta ba taara ba ko Yesu-i, ŋga ba taa ba kāalā nuɔmba-i.

³ Huon̄gu fan̄gu'i nuɔ-i, *Sitāniŋ suurii *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nun̄gu waa Yesu *hāalābien̄ c̄incieluo ba hāi baamba-na.

⁴ Wuɔ sire kā ba ka nunu ba-naa baa Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, un̄ ka kāyā-bei dumaa ba bel Yesu-i.

⁵ Kuɔ gbuu dɔlnu-bei, baa cira ba ka hā-yo gbein̄a. ⁶ Yuda wuɔ hūu-ma aa naa tuɔ ne un̄ ka da hɔfafaan̄gu man̄ ba bel Yesu-i nuɔmba baa suɔ.

Yesu puɔraa ba da ba ka ce kərs̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gu niwuoni-i

(Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsāa 13.21-30)

⁷ *Ban̄'a ba sa dii siini-i *buruo man̄ nuɔ-i u ponsaan̄gun̄ juɔ hi, ban̄ kon̄ *kərs̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gu t̄ulmba-i yiin̄gu man̄ nuɔ-i, ⁸ Yesu wuɔ wan̄ baa Pier-i baa Nsāa-i wuɔ: «Kāan̄ na ka ce ponsaan̄gu niwuoni-i, diɛ kā i ka wuo.»

⁹ Baa yuu-yo wuɔ: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰ Wuɔ cira: «Da na ka suur nellen̄-huon̄ga-na, na ka da naacolŋo nan̄o t̄üyāa h̄umman̄-būnan̄ga, na cu u huon̄-nu. Duɔ ka suur dumelle man̄ nuɔ-i, na suur baa-yo. ¹¹ Da na suur, na wan̄ baa dumellentiŋo-i wuɔ hāalātien̄ wuɔ u pigāan̄-na d̄un̄gu man̄ un̄ ka hā-yo baa-ku u wuo kərs̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gu niwuoni-i baa u *hāalābiemba-i. ¹² U ka pigāan̄-na dubuɔ nan̄o dɔrɔ-i-na; b̄imb̄inni dii-yuɔ tɪ. Na ce niwuoni-i kusuon̄-nu'i.» ¹³ Pierbaa-ba ta. Ban̄ kāa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesun̄ waan̄-ma dumaa. Baa ce kərs̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gu niwuoni-i.

(Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. d̄iɛ. 11.23-25)

¹⁴ Niiwuoniŋ-huon̄gun̄ juɔ hi, Yesu wuɔ jo ji t̄iɛna baa u *pɔpuɔrbiemba-i. ¹⁵ Wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaan̄ daaku-i baa-na aa suɔ suur yaahuolo-na. ¹⁶ Yaan̄ mi t̄ūnu-nei, da ŋ da yiɛ i da i-naa diɛ tiraa ce ponsaan̄ daaku-i ku siɛ waa bande; ku ka waa *Diilon̄-nellen̄. Kun̄ donyan̄ kuman̄ kuu dii kusuon̄-nu'i.» ¹⁷ Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ biɛ d̄uvɛŋo ciin̄-na a jaal Diilon̄o-i, aa cira: «H̄üyāan̄ na nyon̄ t̄ɛnt̄ɛŋ. ¹⁸ Mi t̄ūnu-nei, *Diilon̄-bāan̄ da ku saa ji don̄, mi sa ji tiraa dii d̄uvɛŋo mi nun̄gu-na.»

¹⁹ Ku huon̄gu-na, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diilon̄o-i aa b̄ulnu-yuɔ hā-ba, aa cira: «Mi kūma yaa-i, ma ka ce t̄āmmān̄-k̄un̄gu na maama-na. Taa na ce min̄ ciɛ kuman̄ daaku-i mi maama ta ma t̄iɛnu-nei.»

20 Baŋ juɔ wuo niiwuoni-i tɪ, wuɔ tiraa biɛ duvɛŋ-ciing-a-i hã-ba aa cira: «Mi tãmma maŋ ka kũna na maama-na ma yaa daama ciing-a-na. Diilonjo ka bel u *tobisɪfɛlenni-i baa ma yaa-i. 21 Niɛŋ, umaŋ ka hel mi huon-nu, uu dii tɛna tuɔ wuo baa-ye bande-i-na. 22 Ba ka ko *Molon-Biɛŋo-i ninsoŋo ŋaa Diilonjo un'a ma ce dumaa, ŋga umaŋ ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa kutienjo-na.»

23 *Hãalãbiɛŋ baa doŋ ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Miɛŋo-na bande-i-na, hai molonjo-i siɛ ce daama temma-i?»

Hãalãbiɛmba-na hai molonjo-i yunju?

24 Ku huonju-na, *hãalãbiɛŋ baa ta ba taara ba suɔ umaŋ yunju ba hɔlma-na. Kuɔ ce ijieni. 25 Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Nellentaamba haa fɔŋgũ-i nuɔmba-na, fɔŋgɔtaamba ta ba guor nuɔmba ta ba bi-ba nelfafaamba. 26 Ku saa saaya ku waa dumaanjo-na namaa na wulaa. Umaŋ duɔ waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutienjo saaya u ce u fɛrɛ cɛkũɔ, umaŋ duɔ waa na yunju-na, kutienjo ce u fɛrɛ ŋaa maacembilonjo. 27 Yaan mi yuu-na nelma diei: Nuɔ baa ŋ maacembilonjo-i hai nelbuɔ-i? Nuɔnei sɪ wɛi? Ŋga mei dii na hɔlma-na ŋaa na maacembilonjo muɔ. 28 Miŋ ciɛ mulɛma maŋ cor hiere, na hɪɛrã na kũma-i a tɛna baa-mi. 29 Terienju fanju-na, mi To un hãa-mi fɔŋgũ-i dumaa, muɔmi ka bi hã-na baa-yo dumɛi, 30 i die ka waa baa i-naa mi nelle-na a tie wuo aa tie nyonjo baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dũnni cɪncieluo ni hãi-niini yun-nu.»

Yesu gboya Simɔ-Piɛr wuɔ u ka cɪna-yuɔ

(Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsãa 13.36-38)

31 Ku huonju-na, Yesu wuɔ tuɔ piye baa Simɔ-i wuɔ: «Simɔ, ne! *Sitãni cãarã-nei Diilonjo wulaa duɔ sagalla-nei ne sɪ u ka gbãa hũu-na mi wulaa. 32 Ŋga mei cãarã Diilonjo-i a hã nuonjo-i wuɔ ŋ Diilonjo-hũmellenjo-kũngu baa ku. Ŋ ka nanna-miɛ ŋga ŋ ka bir jo. Da ŋ jo, ŋ kãyã ŋ nabaamba-i.»

33 Piɛr wuɔ cira: «Itie, da ba fiɛ dii-ni kaso, ŋ ka bi da ba diyaa muonjo-i baa-ni. Halle da ku fiɛ waa kuliingu, mii dii ŋ huon-nu.»

34 Yesu wuɔ cira: «Piɛr, yan ŋ fɛrɛ, muɔmei tũɔ-nin, isuɔduonjo daaku-na, kɔholdɪɛlãŋo siɛ hi bu, ŋ ka cɪna-miɛ da i siɛi wuɔ nan sa suɔ-mi.»

35 Ku huonju-na, Yesu wuɔ waŋ baa *hãalãbiɛmba-i hiere wuɔ: «Mi nan puɔraa-na aa naa cira nelie baa biɛ gbeinjo, nelie baa biɛ buɔra, nelie baa biɛ naatenni; biŋkũngu kaa naa na wulaa wɛi?»

Baa cira: «E'e, ma saa ka ce.»

36 Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fiɛfiɛ ku kũngu-i kuuduonjo sɪ: Gbeinjo da a waa baa umaŋ, u biɛ-ya. Buɔra duɔ waa baa umaŋ, u biɛ-yo. Aa nuoni maŋ jigãŋga sɪ baa-ni, ŋ suor ŋ jonjoruo-i ŋ sãa kanaanjo. 37 Yaan mi tũnu-nei, mamanjo nyegãanjo Diilonjo-nelma-na wuɔ: «Ba ka ce-yo nelbalaŋo»*, ba gbɛ muɔmei. Ma ka bi ce. Mi maama maŋ nyegãanjo sebɛ-i-na, ma cemmanjo-yiingu hii.»

38 Hãalãbiɛŋ baa cira: «Itie, jigãmmu hãi daa tɪ.»

Yesu wuɔ cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliingu piɛ ku jo

(Matie 26.36-46; Marke 14.32-42)

39 Yesuŋ waanjo mafamma-i, wuɔ hel ta tuɔ kã *Olivi-tibinni-tãnunju-na. Ba taa ba kã koko terienju fanju-na. U *hãalãbiɛŋ baa bi sire cu u huon-nu.

40 Baŋ kaa hi, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Cãarãŋ Diilonjo-i wɛima baa gbãa tãal-na dii-na kuubalaanjo cemma-na.» 41 Aa fuɔ wuɔ cor kã yaan-na cɛllɛ ka dũuna tuɔ cãrã wuɔ: 42 «Baba, da ŋ siɛ ŋ maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; ŋga baa cira ŋ fer muɔ, ce-ma ninjo taaranjo ma ce dumaa.» [43 Huonju fanju-na, *dɔrɔpɔrɔbilonjo nan wuɔ jo ji carra-yuɔ a dii holle yuɔ. 44 U huonjanjo ŋa na'a

* 22:37 Isayi (Ésaïe) 53.12

ka saa waa huɔŋga dumaŋo-na, kunan kuɔ migāan naara u Diilocārälle-i. U cufaluŋ kuɔ ta ku künna ŋaa tām̄ma.]

⁴⁵ Uŋ juɔ cārā tī, wuɔ sire jo u hāalābiemba wulaa jo ji da hɔculle ciɛ ba kor duɔfūŋ. ⁴⁶ Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na duɔfūŋ? Siireŋ na ta na cārā Diiloŋo-i bīŋkūŋgu baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaan̄gu cemma-na.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsāa 18.3-11)

⁴⁷ Nelma saa ji tī Yesu nun̄gu-na, ba'a ba ne da nuɔmba namba jo. Yesu *hāalābien̄ cīncieluo ba hāi baamba-na, ban̄ taa ba bī uman̄ *Yuda-i, u yaa waa nuɔŋ daaba yaan̄ga-na. Ban̄ juɔ hi, wuɔ piɛ duɔ pūrā Yesu-i jaal-o. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Yuda, ŋ ka jaal *Molon̄-Bieŋo-i baa jaaluŋ daaku yaa-i a da ŋ pigāan̄-ba baa-yo ba bel-o kɛ?»

⁴⁹ Baman̄ waa baa Yesu-i baa suɔ suɔ fiɛfiɛ-i-na wuɔ ku huɔŋgu siɛ fa. Baa yuu Yesu-i wuɔ: «Itie, i bie i jigāmmu-i bei wei?» ⁵⁰ Unan̄ wuɔ pāŋ biɛ u kaan̄ga-i a jafūŋ *Diilojigāntaamba yuntien̄o maacembilon̄o nan̄o nadietūŋgu-i a yerku. ⁵¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan̄ dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kā ka bel naacolŋo tūŋgu-i a nar-ku ku temma-i. ⁵² Uŋ naraa-ku, wuɔ wan̄ baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, a naara bīncuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁵³ Ma sī yinni man̄ jon̄ i da i-naa Diilodubuɔ-i-na kɛ? Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi terien̄gu fan̄gu-na? Fiɛfiɛ yaa namaa huɔŋgu-i, baa *Sitāni bi huɔŋgu-i; na gbāa ce kuman̄ dolaanu-nei.»

Pier cīinaana Yesu-i

(Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsāa 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Ban̄ bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntien̄o cīŋgu-na. Pier wuɔ yan̄ ba maa aa suɔ cu ba huon̄-nu. ⁵⁵ Uŋ kaa hi, wuɔ da nuɔmba namba yiraan̄ dāamu gōŋgūŋ-huɔŋga-na, wuɔ kā ka tīena baa-ba. ⁵⁶ Maacembilon̄o nan̄ wuɔ ne Pier da kelkelkel aa naa cira: «Naacolŋ daayo waa baa Yesu-i.»

⁵⁷ Pier wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, mɛi sa suɔ-yo.»

⁵⁸ Cɛllɛ, naacolŋo nan̄o da-yo, wuɔ cira: «Ma sī nuɔ ŋ bi waa baa-ba kɛ?»

Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ haanu, muɔ sī!»

⁵⁹ Kuɔ vaaya cɛllɛ, unan̄o saa hūu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

⁶⁰ Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ wan̄ wuɔ niɛ dumandɛ-i?» Uŋ taa u wan̄ mafamma-i, kōhōldiɛlāŋo don̄ tuɔ bu. ⁶¹ Yesu wuɔ miɛl ne-yo. Uŋ ŋa naa gbɔya-yuɔ baa nelma man̄ wuɔ isuɔduɔŋ daaku-na, kōhōldiɛlāŋo siɛ hi bu, kɛɛ u ka cīina-yuɔ da i siei wuɔ u sa suɔ-yo† maa pāŋ tīenu Pier-i. ⁶² Wuɔ hel fuoren̄ gbuu pāŋ tuɔ kaal.

Ba kāa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsāa 18.19-24)

⁶³ Ban̄ bilaa Yesu-i aa jīna nuɔmba man̄ ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo. ⁶⁴ Baa naa vaa u yufien̄a-i aa ta ba muo-yo. Uman̄ duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai molon̄o-i muyaa-ni? Bī kutien̄o yerre-i i ne!» ⁶⁵ Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

⁶⁶ Cuon̄ juɔ kaal, *Yuifu ba bīncuɔmba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataan̄ baa jānu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u āndaan̄gu-i. ⁶⁷ Ban̄ juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilon̄

† 22:61 Niɛŋ 22.34.

uŋ pãa nunngu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo man u yaa nuɔŋo-i wan-ma baa-ye.»

Yesu wuɔ cira: «Da mi fie wan wuɔ nie, na sie hũu-ma, ⁶⁸ aa da mi yuu-na baa maman, na sie sie-mi. ⁶⁹ Nga maman dii, *Molon-Bienjo ka kã ka waa Itienjo caan-nu.»[†]

⁷⁰ Uŋ waan mafamma-i, ba hieronjo-i baa cira: «Diilonj-Bienjo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁷¹ Baa cira: «Ii si dii die ka yuu molonjo, mie ferɛ-i i nuɔ-ma u nunngu-na; wuɔ fuɔ Diilonj-Bienjo.»

23

Ba kãa baa Yesu-i fãamaan ba terien-nu

(Matie 27.1-2,11-14; Marke 15.1-5; Nsãa 18.28-38)

¹ Ku huonngu-na, baa sire hierɛ a kã baa Yesu-i *Pilati wulaa. ² Ban kaa hi, baa gbɛ Pilati-i wuɔ: «I daa naacolj daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pã nampo-i a hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i. Aa cira Diilonj uŋ pãa nunngu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo man, u yaa ufaŋo-i aa tiraa cira fuɔ nellentienjo.»

³ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁴ Pilati wuɔ wan baa *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hierɛ wuɔ: «Mei saa da cãlmuɔ naacolj daayo-na.»

⁵ Baa yagar aa naa ta ba kaasŋ wuɔ: «U saa fa; nelboronjo. U duɔŋ baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuo *Yude-i hierɛ baa-ku, fiefie-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba ferɛŋ-maama.»

⁶ Pilatiŋ juɔ nu ba biɛ Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacolj daayo-i Galileyienjo-i wei?»

⁷ Baa cira: «Ūu, Galileyienjo.» A ne da huonngu fanngu-na, *Erɔdi yaa waa Galile yunngu-na. Kuɔ bi saanu u juɔ yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuɔ saan Yesu-i a hã-yo.

⁸ Erɔdi wuɔ nuɔ Yesu maama-i ku bãanngu cuɔ, wuɔ tuɔ taara u da u yufelle nga u saa ji da-yo. Pilatiŋ juɔ saan-yo hã-yo, kuɔ gbuu dɔlnu-yuɔ; wuɔ tuɔ taara u ce gbɛrɛ-weima fuɔ ne. ⁹ Wuɔ yuu-yo baa nelma boi, nga Yesu saa ji seŋ sũnunngu yuɔ. ¹⁰ A ne da huonngu fanngu-na, *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba waa Erɔdi terienngu-na gbuu ta ba kar coikãŋkareŋa ba haa-yuɔ. ¹¹ Erɔdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nyɛ-yo aa tuora-yuɔ da dei aa dii yuntaan-jongoruo hã-yo ku da ku col-o aa bir saan-yo hã Pilati-i baa-yo. ¹² Erɔdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, nga yiinngu fanngu-na, baa pãŋ bel j̄ɛru.

(Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsãa 18.39–19.16)

¹³ Yesuŋ birii jo, *Pilati wuɔ bi *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellen-nuɔmba-i ¹⁴ a ji cira: «Namei juɔ baa naacolj daayo-i ji hã-mi wuɔ u wuɔra u gbo nuɔmba-i. Mei yuu-yo namaa ferɛ-i na yufellen, nan haa maman yuɔ mi saa da-ma yuɔ. ¹⁵ Na saa da *Erɔdiŋ birii saan-yo hã-mi wei? Fuɔ saa bi da uŋ cie kuman aa ku hi u kuliinngu. ¹⁶ Mi ka ce ba muo-yo yon aa nanna-yuɔ.»

[¹⁷ Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *kɔrsinni timman-ponsaanngu-i, Pilati nanna ba kasobilonjo diei.] ¹⁸ Nuɔŋ baa sire hierɛ ta ba kaasŋ wuɔ: «Ko naacolj daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!» ¹⁹ Barabasi wuɔ gbuɔ nuɔmba ce

[†] 22:69 Gbelieman-nalãanngu (Psaume) 110.1

ijieni nanni nellen-huɔŋga-na, aa naa tiraa ko neliɛŋo. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. ²⁰ Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piiye baa-ba. ²¹ Baa yagar aa ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Gbu-yo *daaŋ-nu! Gbu-yo daaŋ-nu!» ²² Pilati wuɔ yuuba ku yu u beyufienja siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ cie kumaŋ aa na'a i ko-yo. Mamaŋ dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.» ²³ Baa yagar aa naa gbuu pɔŋ ta ba kaasɪŋ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daaŋ-nu ko-yo. ²⁴ Baŋ kaasɪŋ dumaanɔ-na, Pilati saa gbãa duɔ yagar, wuɔ naa u hũuma. ²⁵ Uŋ hũyãa-ma dumaanɔ-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuɔ maŋ gbuɔ nuɔmba ce ijieni-i aa tiraa ko neliɛŋo, aa hã-ba Yesu-i wuɔ ba kã, kumaŋ da ku ka dɔlnuŋ-bei, ba ce-ku yuɔ.

Yesu-i u kuliŋ-hũmelle-na

(*Matie 27.32-34; Marke 15.21-23*)

²⁶ *Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, sorosibaa baa biɛ baŋ ka gbuŋ-yoŋ *daaŋgu maŋ nuɔ-i a haa-ku hã-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Baŋ kãŋ hũmelle-na, baa suu baa Sireniyiɛŋo naŋo hilaa suon-nu. Ba bɪ-yo Simɔ. Baa bel-o haa daaŋgu-i hã-yo, aa ce u cu Yesu huon-nu. ²⁷ Nuɔmba saa waa dei ba huon-guna. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunnɪŋ ta ba kaal. ²⁸ Yesu wuɔ miɛl tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caaŋ namaa, baa na kaal mei maama-na, taa na kaal namaa fɛrɛŋ maa-na baa na bisãlmba maa-na. ²⁹ Na saa da, yiŋgu dii baa yiŋgu, ba kaa cira: «Caamba maŋ saa hon da, baa bamaŋ saa fiɛ dede, ba yunni dɔlaa.» ³⁰ Yiŋgu faŋgu-na, nuɔmba kaa ta ba gbɛ tãnni-i wuɔ: «Ciŋ na haa-yiɛ!» aa gbɛ tãnyienja-i wuɔ: «Suuyɛŋ-yiɛ!» ³¹ Da ba dii daabinaaŋgu-i dãamu-na, ba ka ce daakuraaŋgu fuɔ niɛ?»

³² Baa bilaa gburanɔgbotaamba namba ba hãi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbummaŋ-huɔŋgu hii

(*Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsãa 19.17-27*)

³³ Tãnyelle nande dii ba bɪ-de Yukoluonɔ. Baŋ kaa hi tãnyelle fandɛ-i baa gbu Yesu-i baa gburanɔgbotaan daaba-i ba hãi-i-na. Unanɔ-i u nadien-na, unanɔ-i u nanyuɔŋ-nu.† ³⁴ Baŋ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gãŋ baa-ba; baŋ ceŋ kumaŋ ba sa suɔ-ku.»

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jonɔgorbaa-ba-i, ba saa suɔ baŋ ka hã umaŋ aa yaŋ umaŋ. Baa naa ba ful tienja calnu-bei.‡ ³⁵ Nuɔŋ baa yiɛra ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaan baa ta ba piiye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u fɛrɛ i ne. Duɔ kor u fɛrɛ, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu-i aa saan *Konkortienɔ maŋ u yaa ufaŋo-i.» ³⁶ Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hã-yo niisaarni wuɔ u nyɔŋ,§ ³⁷ aa naa cira: «Da kuɔ nuɔnei Yuifu ba nellentien nuɔŋo-i, kor ŋ fɛrɛ i ne.» ³⁸ Baa nyɛgãan u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentienɔ yaa daayo.»

³⁹ Ba naŋ gbuu gburanɔgbotaamba maŋ, unanɔ wuɔ bir gbɛ Yesu-i wuɔ: «Naŋ saa cira wuɔ Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu-i aa saan Konkortienɔ maŋ u yaa nuɔŋo-i wei? Kor ŋ fɛrɛ aa ŋ kor miɛŋo-i kɛ!»

⁴⁰ Ku saa dɔlnu u nawuonɔ-i, wuɔ tuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Naŋ sa kãalã Diilonɔ-i de! Ma si ii dii mulienduɔma yaa nuɔ-i baa-yo kɛ? ⁴¹ Baŋ bilaa miɛŋo-i ba ninsonɔ. Miɛ ãntaaramma'i diyaa-ye kuliŋ daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla biŋkũŋgu ba bel-o da ba ko-yo gbãŋgbãŋ.» ⁴² Aa naa waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesinni-na, ŋ baa yaŋ mi maama karaanu-niɛ.»

* **23:30** Ose (Osée) 10.8 † **23:33** Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 53.12. ‡ **23:34** Gbeliemaŋ-nalãanɔgu (Psaume) 22.19 § **23:36** Gbeliemaŋ-nalãanɔgu (Psaume) 69.22

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Mi wan ninsono-i baa-ni: Nyungo daayo-na, η ka suur baa-mi Diilon-nelle-na.»

Yesu kuliingu-i

(*Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsaa 19.28-30*)

⁴⁴ Bāangu jua hi yuhuŋga-i, ba'a ba ne da teriengu cuure hiere da bintuu. Ku tiyāa dumɛi fuɔ bāangu ji tɛɛŋ. ⁴⁵ Kompanga man naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pān taalnu ka holle-na sɔmma hāi. ⁴⁶ Yesu wuɔ kaasŋ da gbagaga wuɔ: «Baba, hūu-mi.» Aa bi hūu u fɛɛ. ⁴⁷ Sorosi ba yuntieno nan un daa mafamma-i, wuɔ gbɛliɛŋ Diilon-o-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo naa vii.» ⁴⁸ Nuɔmba man naa kaa ka ta ba ne, ban juɔ da-ku dumaŋo-na, baa bir ta ba misirra ba yunni-i ba kŋŋ. ⁴⁹ Yesu sɔsuɔtaamba-i baa caamba man naa nyaanu-yuɔ a hel *Galile-i-na kã, baa yiera da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(*Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsaa 19.38-42*)

⁵⁰ Naacofɛfɛiŋo nano waa *Yuifu ba *nellentaamba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Yosefu. Yosefu naa tuɔ kãalã Diilon-o-i. ⁵¹ U nabaambaŋ ciɛ kumaŋ Yesu-i-na, u saa siɛ dii u nungu-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diilon-bāangu domma-i. ⁵² Yesuŋ kuu, wuɔ kã *Pilati wulaa ka cãrã-yuɔ. Pilati wuɔ hã-yo baa-yo. ⁵³ Wuɔ kã ka har-o a finya-yuɔ aa kã ka fuure-yuɔ cɛncorre nande-na, baa hɛŋ-de tãmpɛllɛŋ. Baa sa fuure moloŋo diɛ dede. ⁵⁴ Yiingu fangu waa jumayiingu, Yuifu ba *yitɛnanŋu naa saaya ku doŋ bāsuurungu-na. ⁵⁵ Caamba man naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huon-nu ka ne ban naana dumaa. ⁵⁶ Ban kaa nanna ti, baa bir kŋŋ da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka kŋnna-yuɔ. Ban'a ba ce mafamma-i bāl, bāangu suurii ti. Yitɛnanŋu hii. Baa tɛna fiisa ŋaa man nyɛgãan dumaa *anjinamma-na.*

24

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(*Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsaa 20.1-10*)

¹ *Yitɛnanŋu cuo kaala-i-na,* caan daaba naar kã cɛncorre-na baa natikolo-i ² kã ka da tãmpɛlle man ban ŋa naa ce-de suu cɛncorre nungu-i di bŋmalãa halan. ³ Ba suurii ku yaa-i, ba saa da kulon-o-i. ⁴ Ba hɔŋ muɔ cu, ba'a ba ne da nuɔmba hāi, ba jongorbaa-ba caa da kpɛikpɛi. ⁵ Kor maa ta ma da-ba, baa nisŋ ba yammu-i. Nuŋ daa baa gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na jo ji ta na taara umaŋ dii cicɛlma-i bikuon hɔlma-na? ⁶ Uu si dii bande-i, u siire hel. Un taa u wan mamaŋ baa-na *Galile-i-na, ma tiyāanu-nɛi wɛi? ⁷ Ma si uu naa cira: «Fuɔ ba hã nelbabalaamba baa *Molon-Bien-o-i ba gbu-yo *daan-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon hɛma-na, siɛliŋ-yiingu-i u ka sire hel jo.»† Ma saa wan wɛi?»

⁸ Yesu nel maa pān tɛnu-bei. ⁹ Baa ta kŋŋ ka tŋnu u *hãalãbiemba-i ba kŋngu-na hiere. ¹⁰ Caamba man waa da mafamma-i ba yirɛiŋa yaa daaya: Maari man taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duon-o-i Sake nyu-i, baa Sani, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kã ka tŋnu Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ¹¹ Ban tŋnu-bei, pɔpuɔrbiemba da niɛ si ba ce kɔrni; ba saa hūu-ma. ¹² Pier wuɔ sire gbar kã cɛncorre-na ka gbina ne, a da kompanga yaa yon hɛma-na. U huon kaa cu, wuɔ naa wuɔ bir kŋŋ.

* **23:56** Helman-sebɛ (Exode) 20.10; Anjinamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 5.14 * **24:1** Ku cuo kaala waa jumaansi. † **24:7** Niɛŋ 9.22; 17.25; 18.32-33.

*Emawusi hūmelle-na
(Marke 16.12-13)*

¹³ Yinduŋgu fanḡu-na, bamaŋ taa ba nyaanu Yesu-i, ba hāi baa sire ta ba kā nelle nande-na, ba bī-de Emawusi. Di hōlma yuu kilobaa cīncieluo u diei temma baa *Yerusalemu-i. ¹⁴ Ba taa ba piiye Yesu maama yaa-i ba kā. ¹⁵ Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu. ¹⁶ Ba daa moloŋo-i, ŋga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo. ¹⁷ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na waŋ wuɔ niɛ?» Baa yiɛra, ba yammu gbuu vāa hiere. ¹⁸ Unanŋo-i ba taa ba bī-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce nan saa nu mamaŋ ciɛ Yerusalemu-i-na yiŋ daani-na wɛi?»

¹⁹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

Baa cira: «Mamaŋ daa Nasaretitaan Yesu-i, nan saa nu-ma wɛi? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i, u yaa waa naacolŋ daayo-i. Uŋ taa u ce mamaŋ hiere, ma taa ma dōlnu Diiloŋo-i aa bi ta ma dōlnu nelbiliemba-i. ²⁰ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba hāa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daan-nu ko-yo. ²¹ Ii naa haa i nanḡa-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahel-baan miɛŋo-i. Ŋga ba kuɔ-yo ku yinni siɛi yaa nyunḡo-i. ²² Caamba maŋ dii baa-ye, banamba naaraa kā cīncorre-na, aa jo ji tiraa cu i hōmmu-i ²³ wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔrpɔpuɔrbiemba kaa carra-bɛi a waŋ baa-ba wuɔ u siire hel. ²⁴ Baŋ piiye dumaanŋo-na, i nabaamba namba bi sire kā ka da-ma ŋaa baŋ waan-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

²⁵ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaanŋo-i, na sa gbuu suɔ ku yunḡu. Na sa hūu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa waŋ-ma baa-na wɛi? ²⁶ Ba saa waŋ-ma wuɔ Diiloŋ uŋ pāa nunḡu-i wuɔ u ka saan *Koŋkortieŋo maŋ, duɔ jo, u ka ce sūlma aa suɔ don u yuntesiŋni-i wɛi?» ²⁷ Baŋ nyegāan u maama maŋ Diiloŋ-nelma-na, wuɔ suur ma yaanḡa-na tuɔ waŋ-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi sebɛbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kā.

²⁸ Baŋ kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaan-na. ²⁹ Ba saa hūu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bāanḡu tīɛ tī, yan aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

³⁰ Baŋ juɔ cira ba wuo niiwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo-i aa jaal Diiloŋo-i, aa hūl-on hā-ba. ³¹ Huɔŋgu fanḡu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Baŋ bi suyaa-yo terieŋgu maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. ³² Baa ta ba piiye wuɔ: «Uŋ taa u piiye Diiloŋ-sebɛ maama-i baa-ye hūmelle-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i hōmmu naa gbuu fɛ ŋaa ba kūɔna hūŋhīnaŋo muɔ.» ³³ Ba saa tiraa tīɛna, baa pāŋ sire bir kā Yerusalemu-i-na kā ka da *hāalābiemba maŋ tīyāa cīncieluo u diei, ba tigiin ba-naa, a naara ba nabaamba namba. ³⁴ Baŋ kāa ka da bamaŋ, baa cira: «Itieŋo siire ninsoŋo, Simɔ daa-yo.» ³⁵ Bafamaŋ bi daa mamaŋ Emawusi hūmelle-na, baa bi suur ma yaanḡa-na waŋ-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

*Yesu caraaya u hāalābiemba-i
(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsāa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)*

³⁶ *Hāalābieŋ baŋ waa ta ba piiye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fɛɛ-i ba hōlma-na. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Tīyāan dei!» ³⁷ Korma pāŋ ta ma da-ba wuɔ sī *jīna. ³⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i korman-kūŋgu fuɔ? Bige-i ciɛ na ta na dii nuharunḡu miɛ? ³⁹ Niɛŋ mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔmɛi mi fɛɛ! Juɔŋ na ji yiɛya-miɛ na ne. Jīna muɔ sī. Jīna dii ŋaa fafalmu; kūɔma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, ŋga ni yaa daani muɔmi-na.» ⁴⁰ Uŋ taa u waŋ mafamma-i, wuɔ tuɔ pigāan-ba u nammu-i baa u gbeini-i. ⁴¹ Ba hōŋ muɔ gbuu fɛ da yogogo, ŋga ba saa hūu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiɛra kar da hāmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuonḡu dii baa-na bande-i-na wɛi?» ⁴² Teterieŋo nanŋo waa boluonḡu, baa hīɛ-yo, baa

biɛ-yo hã-yo. ⁴³ Wuɔ hũu-yo wuo-yo ba yufelle-na. ⁴⁴ Aa naa wan baa-ba wuɔ: «Miŋ taa mi wan mamaŋ baa-na i wuɔramma-na, ma'i sɪ daama-i wei? Mi maama maŋ nyegãaŋ *Moisi *ãnjĩnamma-na, baa *Diilopɔpuɔrbiemba sebɛbaa-ba-na a naara gbɛliɛmaŋ-nɛini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi ciɛ.» ⁴⁵ Uŋ piiye dumaanɔ-na, kuɔ kãyã-bɛi ba suɔ Diilonɔ-nelma yaanɔga-i. ⁴⁶ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Baŋ nyegãaŋ mamaŋ, ba ciɛra wuɔ: Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu-i aa saanɔ *Konkortienɔ maŋ, u saaya u ku a ce yinni hãi hĩɛma-na aa siɛlinɔ-yiinɔgu-na u sire hel kuomba hɔlma-na ⁴⁷ aa nuɔmba ka nu u maama-i nilɛinɔ-na hiere ka saa. Ba ka donɔ ta ba wanɔma *Yerusalemu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalanɔ-i, ku yaa Diilonɔ ka ce jande ba ãmbabalma-na hiere. ⁴⁸ Mamaŋ ciɛ daama-i hiere, namɛi daa-ma, namɛi saaya na wuɔra wanɔma. ⁴⁹ Terienɔgu fanɔgu-na, mi To uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka hã-na fɔŋgũɔ maŋ, da mi kã, mi ka saanɔ-yo hã-na. Baa na kã terienɔgu; tĩɛnaananɔ na cie u jo igɛna.» †

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na
(*Marke 16.19-20; Pɔpuɔr. 1.9-11*)

⁵⁰ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalemu-huonɔga-na a kã Betani caanɔ-nu. Baŋ kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔrɔ tuɔ cãrã Diilonɔ-i u hã-ba. ⁵¹ Ba juɔ'a ba ne da u nyugũŋ dɔrɔ. § ⁵² Baa jaal-o aa naa ta kũŋ, ba hɔmmu gbuu fɛ da yogogo. ⁵³ Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kã ba jaal Diilonɔ-i.

† 24:49 Pɔpuɔr. 1.4-5 § 24:51 Niɛŋ Pɔpuɔr. 1.9.

Nsāaŋ nyεgāaŋ Yesu maama maŋ Nelmuoyamma

Nsāa nuŋgu waa Yesu *hāalābien cīncieluo ba hāi baamba-na. Duɔ tuɔ waŋ fuɔ fεrεŋ maama-i, u sa bī u yerre-i; kunie u cira «*hāalābilonɔ naŋo» (18.15), kunie wuɔ «hāalābilonɔ maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yaŋ» (13.23).

Sebe domma-na, u taara u cira wuɔ Yesu yaa Diilon-āndaanɔ-i, ŋga u cie u fεrε nelieŋo jo hīema-na (sap. 1). Ku huonɔ-i, Nsāa piye gbεrε-weima niehāi maama. Yesu cie gbεrε-weima famma-i a pigāaŋ u sinni. Aa bi piye Yesuŋ wuɔraaya suu baa nuɔmba maŋ ba maama. Ba suumaŋ kāayā nuɔmba-i dumaa baa kutaamba famba fεrε-i, u nuŋgu hii-ma. *Yuifu ba yuntaambaŋ cūɔ Yesu-i dumaa, baŋ cīnaana-yuɔ dumaa wuɔ u'i sī Diilon-Konkortieŋo-i, Nsāa nuŋgu bi hii mafamma-i (sap. 2–12).

Ku huonɔ-i, baŋ bilaa Yesu-i isuŋgu maŋ nuɔ-i, mamaŋ cie, u suurii ma yaanɔ-i na waŋ-ma: Yesuŋ diyaa nelma-i dumaa u *pɔpuɔrbiemba tūnni-na, uŋ cāarā Diilonɔ-i dumaa (sap. 13–17), baa baŋ cie u āndaanɔ-i dumaa a ji ta ba ko-yo (sap. 18–19). Sebe periema-na, u waan Yesu siremmaŋ-kūŋgu-i aa waŋ fuɔ uŋ nyεgāaŋ u sebe-i yunɔ-i maŋ nuɔ-i (sap. 20–21).

Nelma cie ma fεrε nelbilonɔ

¹ Ku domma-na, Nelma naa waa tī. Nelma naa waa baa Diilonɔ, aa maa naa waa Diilonɔ. ² Ku domma-na, Nelma naa waa baa Diilonɔ. ³ Diilonɔ cie ma yaa ce bimbinni-i hiere. Bimbinni maŋ cie hiere, ma nuŋgu dii ni cemma-na. ⁴ Cicēlma waa Nelma yaa nuɔ-i. Aa cicēlma famma yaa waa nelbiliemba fitinuɔ-i. ⁵ Fitinuɔ uŋ juɔ, kukulma saa gbāa cie-yo.

⁶ Huonɔ nuŋgu juɔ hi, Diilonɔ saan molo jo. Ba taa ba bī kutieŋo-i Nsāa. ⁷ U saan-yo wuɔ u ji piye fitinuɔ maama baa nuɔmba-i kumaŋ ka ce ba hūu u maama-i. ⁸ Ku saa ce ŋaa Nsāa yaa waa fitinuɔ-i de! Ŋga uu naa jo duɔ ji waŋ fitinuɔ maama yon baa nelbiliemba-i. ⁹ Nelma yaa waa ninson-fitinuɔ-i. Ma juɔ hīema-na ji kaala nuɔmba yammu-i hiere.

¹⁰ Nelma waa tī miwaanɔ-na. Ma yaa jīena miwaanɔ-i. Ŋga nelbiliemba yagaraa-ma. ¹¹ Ma juɔ ma fεrεŋ nelle-na, ma nellen-baamba cīna-mēi. ¹² Ŋga banamba siyaa-ma aa hūu ma maama-i. Ma hāa kufanɔ taamba-i ku fōŋgūɔ-i ba da ba ce Diilon-bisālmba. ¹³ Diilon-bisālmba famba-i ku saa ce ŋaa u huon-ba nelbilon temma, ku saa bi ce ŋaa ku dolaanu moloŋo-i u ce u hon-ba, ŋga ku dolaanu fuɔ fεrε yaa u hon-ba.

¹⁴ Nelma cie ma fεrε nelbilonɔ jo ji waa i hɔlma-na. I daa u fafaanɔ-i. U waa hujantieŋo aa tiraa waa ninsowaraŋo. Fafaanɔ fanɔ-i i To-i hāa u Beduola-i baa-ku. ¹⁵ Nsāa yaa juɔ ji tuɔ waŋ u maama-i. U taa u piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Miŋ taa mi gbē umaŋ miε uu dii huon-nu, u yaa daayo-i. Aa mēi suɔ da mi hon, uu naa waa tī; a ce dumaanɔ-na u maaraa muonɔ-i.» ¹⁶ U cie baa-ye cor. Cuobaa-baŋ kaal, u bi ce baa-ye dumēi. ¹⁷ *Moisi yaa juɔ baa *anjnamma-i ji hā-ye, ŋga hujarre-i baa ninsonɔ-i, Yesu-Kirsa yaa juɔ baa-ni. ¹⁸ Moloŋ yufelle saa haa Diilonɔ-na dede. Ŋga u Beduola pigāaŋ-ye u sinni-i. U yaa dii tīena baa-yo.

*Nsāa-Batise āndaanɔ-i
(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Like 3.1-18)*

19 Nsãa nun-ãndaangu yaa daaku. Un waa tuɔ *batisen nuɔmba-i, *Yuifu ba yuntaamba man waa *Yerusalemu-i-na, baa puɔr *Diiløjigãntaamba namba-i baa *Levitibaa-ba namba-i wuɔ ba ka yuu u sɪnni-i. Baŋ kãa ka hi, baa cira: «Naacolŋ nuɔ, naŋ hilaa hie?» 20 Nsãa saa fuo ma diei bei; wuɔ cira: «Baa na ta na ne wuɔ sɪ Diiløj un pãa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ *Konŋkortienŋ man, u yaa juɔ muɔŋo-i, muɔ sɪ.»

21 Baa cira: «Nuɔnei *Eli-i wei?»

Nsãa wuɔ cira: «E'e, muɔ sɪ.»

Baa cira: «Nuɔnei *Diilopɔpuɔrbilonŋ nuɔŋo-i wei?»

Wuɔ cira: «E'e.»

22 Baa cira: «A naŋ hilaa hie? Nuɔmba'i puɔraa-ye; pigãanŋ-ye ŋ sɪnni-i i ka tũnu-bei.»

23 Nsãa wuɔ siɛ-ba baa *Isayi* ãndaanŋ daaku-i wuɔ:

«Muɔmei *hohuolaayan* *hɛkuraanŋu-na wuɔ:

«*Sirenŋ na cãa Itienŋ hũmelle-i*.†»

24 *Fariŋbaa-ba waa pɔpuɔrbienŋ daaba hɔlma-na. 25 Baa cira: «Ŋ ciɛra wuɔ Diiløj un pãa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ Konŋkortienŋ man, u'i sɪ nuɔŋo-i, aa cira Eli'i sɪ nuɔŋo-i aa tiraa cira Diilopɔpuɔrbilonŋo'i bi sɪ nuɔŋo-i; a ma bilaa niɛ ŋ ta ŋ batisen nuɔmba-i?»

26 Nsãa wuɔ cira: «Muɔmi batisen-na baa hũmma yonŋ, ŋga molonŋo nanŋo dii na hɔlma-na, na sa suɔ-yo. 27 Mi juɔ yaanŋa kufanŋu tienŋo-na, ŋga mi saa piɛra u natãanŋu-i.» 28 Nel daama-i hiere ma ciɛ Betani. Nsãa taa u batisen nuɔmba-i kusuɔŋ-nu'i, dii *Yurdɛ bomborma-na.

Yesu yaa Diiløj-Tũmbilonŋo-i

29 Ku cuo kaala-i-na, Nsãa wuɔ u ne da Yesu jo u wulaa. Wuɔ cira: «*Diiløj-Tũmbilonŋo yaa juɔŋ daayo. U yaa piriinŋ nelbiliemba ãmbabalma-i. 30 Mi taa mi gbɛ u yaa-i miɛ uu dii huonŋ-nu, ŋga u taa yaanŋa muɔŋo-na, a ce dumaanŋo-na u maaraa-mi. 31 Mei saa ta mi suɔ-yo, ŋga mi juɔ ji ta mi *batisen nuɔmba-i hũmma-na da mi ce *Isirahel-baamba suɔ-yo.»

32 Un waanŋ mafamma-i, u cira: «Mi daa *Diiløj-Yalle hilaa dɔrɔ-i-na konŋhurunŋ temma jo ji diire-yuɔ. 33 Mi saa ta mi suɔ-yo. Ŋga umanŋ puɔraa-mi wuɔ mi ji batisen nuɔmba-i hũmma-na, uu naa gbɛ-mi wuɔ: «Da ŋ ji da mi Yalle hiiriye ji diire umanŋ nuɔ-i, u yaa ka tuɔ batisen nuɔmba-i baa-de.»

34 Mi daa mafamma-i nuɔ baa mi yufelle. Mi siɛ fuo-ma: Naacolŋ daa u yaa Diiløj-Bienŋo-i.»

Bamanŋ cuu Yesu huonŋ-nu dɛlɛlɔ

35 Ku cuo kaala-i-na, Nsãa wuɔ tiraa kã baa u *hãalãbiemba hãi terduonŋu fanŋu-na. 36 U juɔ'a u ne da Yesu cor. Wuɔ cira: «*Diiløj-Tũmbilonŋo yaa kãanŋ daayo!» 37 Hãalãbienŋ daabanŋ nuɔ mafamma-i, baa pãnŋ ta cu Yesu huonŋ-nu. 38 Yesu wuɔ u miɛl ne ku yaa nuɔ-i, a da-ba u huonŋu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuu dii niɛ?»

Baa cira: «Arabi, ŋ haraa hie?» (Arabi yunŋu yaa wuɔ hãalãtie.)

39 Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ i ta, na ka suɔ-ku.» Baa kã baa-yo ka suɔ un haraa kusuɔŋ-nu. Bãanŋu naa tɛrɛŋ tɪ, baa pãnŋ perienŋ bãanŋu boluonŋu-i baa-yo.

40 Hãalãbienŋ daaba-i ba hãi-i-na, ba taa ba bɪ unanŋo-i Andere, Simɔ-Pier hãanŋo'i waa. 41 Fuɔ wuɔ ta kã mɔlŋo yaa wulaa-i igɛna ka wanŋ baa-yo wuɔ: «Diiløj un pãa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ *Konŋkortienŋ man, i daa-yo.» (Ba bɪ u yaa-i *Kirsai-girɛkimma-na.) 42 Aa naa kã baa Simɔ-i Yesu wulaa. Yesu wuɔ

* 1:23 Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girɛkimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonŋo. † 1:23 Isayi (Ésaïe) 40.3

ne-yo aa naa cira: «Nsāa biɛŋ nuɔ, ba bɪ-ni Simɔ; i ka tiɛ bɪ-ni fiɛfiɛ-i-na Sefasi.» (Sefasi yunɔu yaa wuɔ tãmpɛlle.)

⁴³ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ cira u kã *Galile. Uŋ hilaa, wuɔ suu baa naacolŋo nanɔ-i ba bɪ-yo Filipu; wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Filipu, jo i ta!» ⁴⁴ Filipu taa u hel Betisada. Ba taa ba hel neduɔle baa Andere-i baa Pier hiere. ⁴⁵ Ku huonɔu-na, Filipu wuɔ bi kã ka da Natanayɛl; wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «*Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbien ban waan naacolŋo man maama-i ba seɛbaa-ba-na, i daa-yo. Ba bɪ-yo Yesu, Nasaretitaan Yosefu biɛŋo.»

⁴⁶ Natanayɛl wuɔ cira: «Niŋ huɔŋ, ŋ nuɔ ba'a bɪŋkũfafaanɔu hilaa Nasareti-i-na dede wɛi?»

Filipu wuɔ cira: «Jo i ta ŋ ka da baa ŋ yufelle.»

⁴⁷ Yesuŋ juɔ'a u ne da Natanayɛl jo, wuɔ cira: «*Isirahelyien kerre yaa daade-i; huhurma diei maa si dii-yuɔ.»

⁴⁸ Natanayɛl wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nanɔ suyaa muɔ hie?»

Yesu wuɔ cira: «Aa Filipu suɔ duɔ bɪ-ni, mii naa da-ni *yensãanɔu yunɔu-na.»

⁴⁹ Uŋ waan mafamma-i, Natanayɛl wuɔ cira: «Hãalãtie, Diilon-Bienɔ yaa nuɔŋo-i, *Isirahel-baamba nellentienɔ yaa nuɔŋo-i!»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Miŋ ciɛra mi daa-ni yensãanɔu yunɔu-na ku'i ciɛ ŋ hũu mi nelma-i. Yiinɔu dii baa yiinɔu, ŋ ka da maman maaraa daama-i.» ⁵¹ Aa naa cira: «Mi wan ninsonɔ-i baa-na: Yiinɔu dii baa yiinɔu na ka da dɔrɔ puurii aa *dɔrɔpuɔrbiemba ta ba nyugũŋ aa ta ba hiire *Molon-Bienɔ yudɔrɔ-i-na.» †

2

Yesu birii hũmma-i kolma

¹ Yesuŋ blɛ Filipu-i baa Natanayɛl, yiinɔu diei cor, hãalɪŋ-yiinɔu-na, ba ta ba jã ciɛŋo dii nelle nande-na ba bɪ-de Kana; dii dii *Galile huɔŋ-na. Yesu nyu waa kãlle fande-na ² a naara Yesu-i baa u *hãalãbiemba-i. ³ Huɔŋu nanɔu juɔ hi, ba kolma yor. Yesu nyu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ba kolma* yuraa.»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Nnaa, yan-ma ŋ hã muɔ, ku saa hi mi wulaa yogo.»

⁵ Nyuŋ wuɔ wan baa maacembiemba-i wuɔ: «Duɔ wan maman baa-na, na ce-ma.» ⁶ A ne da bɔɛŋa nanɔ waa terienɔu-na; baa naa jina-yei ta ba dii hũmma ba saara ba fɛɛ a saa baa *Yuifu ba Diilon-hũmelle-i. A waa bɔɛŋ niediei. Di diei gbãa yu litiribaa komuɔŋa ndii temma. ⁷ Yesu wuɔ wan baa maacembiemba-i wuɔ: «Kãan na ka hu hũmma na ji dii bɔɛŋ daaya yu.» Baa kã ka hu hũmma-i ji dii bɔɛŋa yu.

⁸ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kaan manamma na ka hã uman niɛŋ niwuoni-i.» Ba kaa ka hã-yo. ⁹ Hũmma birii kolma! Wuɔ hũu nyɔŋ, u saa suɔ man hilaa kusuɔŋ-nu. Maacembiemba fuɔ ba suyaa. Wuɔ bɪ dɔrbienɔ-i ¹⁰ a ji tuɔ piie baa-yo wuɔ: «Kolma man dɔlaan, ba hã nuɔmba-i ma yaa-i igɛna. Da ba ji nyɔŋ ye, ba suɔ hã-ba maman sa dɔlaan. Nuɔ fuɔ, nan bir yan kondɔdɔlma-i ji ta ŋ hã-ba baa-ma huon-nu!»

¹¹ Yesu kaan ce hin daama yaa-i. U ciɛ-ma Kana dii Galile mara nuɔ. U pigãan u fɛɛ pigãan daama temma yaa-i u hãalãbiemba hũu u maama-i.

¹² Uŋ hilaa terienɔu-na, u kã Kafarnamu ka ce yinni cɛlle. U nyu waa baa-yo baa u hãmba-i a naara u hãalãbiemba-i.

Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na

(*Matie 21.12-13; Marke 11.15-17; Like 19.45-46*)

¹³ *Yuifu ba *kɔrsinni timman-ponsaanɔu juɔ ta ku piɛ, Yesu wuɔ kã *Yerusalemu-i-na. ¹⁴ Uŋ kãa, wuɔ kã ka da ba suor niimba baa tũmba

† **1:51** Niɛŋ Miwaanɔ jɪnamman-sebe-i-na (Genɛse) 28.12. * **2:3** *Yuifubaa-ba taa ba fɛ ba kolma-i baa tibibienɔ nanɔ ba bɪ-ya *ɛɛɛɛ. Ba bɪ ba kolma-i duvɛŋo.

baa nōnsɔr ba huriimba *Diilodubuɔ-i-na. Aa da bamaŋ huraan gbeɪŋa-i ba tɛnaana ba taabalebaa-ba canni-na ta ba hor gbeɪŋa-i. ¹⁵ Wuɔ ce iyiemba a pāl comelle a muo-ba hiere donya-bei hiel-ba Diilodubuɔ-i-na baa ba niimba-i baa ba tūlmba-i hiere. Aa naa se gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna baa ba gbeɪŋa-i. ¹⁶ Aa gbɛ bamaŋ taa ba suor nōnsɔr ba huriimba-i wuɔ: «Biyaan na huriimba-i na hiel-ba bande-i-na; baa na ce mi To dūŋgu-i gbeitaara-terienŋu.»

¹⁷ Uŋ cie mafamma-i, mamaŋ nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Diilo, mi kuye ŋ dūŋgu maama-i. Ma gbu ma ko-mi*»†, nelma faŋ maa tɛnu u *hāalābiemba-i.

¹⁸ Yuifubaa baa yuu-yo wuɔ: «ŋ ka ce hiŋ hama-i pigāan-ye i suɔ wuɔ niŋ cie mamaŋ daama-i, ba hāa-ni hūmelle-i aa ŋ suɔ ce-ma?»

¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muyaanaŋ Diilodubuɔ-i, na ka da mi maa-yo yinni siei hōlma-na yoŋ.»

²⁰ Baa cira: «Baŋ maa bīŋkūŋgu maŋ bien komuɔŋa hāi baa niediei, nan'a nan' ka ma-ku yinni siei hōlma-na yoŋ!»

²¹ Yesuŋ taa u waŋ Diilodubuɔ maŋ maama-i, u yaa fuɔ fereŋ kerre-i. ²² Uŋ juɔ ku aa sire, nelma faŋ maa tɛnu u *hāalābiemba-i; baa pāŋ hūu mamaŋ nyegāan hiere Diilon-nelma-na baa Yesuŋ waan mamaŋ hiere.

Yesu suɔ nelbiliemba kusūnni-i

²³ Yesuŋ kāa *Yerusalemu-i-na, u cie gberɛ-weima bɔi *kɔrsinni tīmmaŋ-ponsaanŋu yinni-na. A ce dumaanɔ-na, nuɔmba maŋ daa gberɛ-wein daama-i, ba fōŋgūɔ baa hūu u maama-i. ²⁴ Ŋga Yesu naa konnu-bei, a ce u saa haa u nanŋa bei. ²⁵ Fuɔ fere taa u suɔ nelbilonɔ kusūŋgu-i, u saa waa duɔ ka yuu molonɔ wuɔ melɔŋo dii nie?

3

A hon fɛlemma

¹ *Fariŋeyienɔ nanɔ waa ba taa ba bī-yo Nikodemu; u waa *Yuifu ba yuntienɔ. ² Isuɔŋgu nanŋu-na, wuɔ sire kā Yesu wulaa ka cira: «Hāalātie, i suyaa yie nuɔŋo-i Diilonɔ'i puɔraa-ni baa u nelma-i; ni ma'i sī niŋ ceŋ gberɛ-weima maŋ daama-i, nelgbāŋgbālāan sie gbāa ce-ma.»

³ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsonɔ-i baa-ni: Uman duɔ saa puma hon fɛlemma, kutienɔ yufelle sie gbāa haa *Diilon-nelle-na.»

⁴ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nelienɔ maŋ vāa tī, u ce nie gbāa puma hon fɛlemma-i? U gbāa bir suur u nyu kusūŋgu-na u tiraa hon-yo wei?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsonɔ-i baa-ni: Uman duɔ saa hon hūmma-na baa *Diilon-Yalle-na, kutienɔ sie gbāa suur Diilon-nelle-na. ⁶ Da ŋ hon nelbilon homma-i, nelbilon huɔŋga'i waan-nie, da ŋ bi hon Diilon-Yallen homma-i, Diilon-Yallen huɔŋga'i waan-nie. ⁷ Miŋ ciɛra na puma hon fɛlemma-i, baa yaŋ ma cu ŋ huɔŋga-i. ⁸ Ŋ saa da, terienŋu maŋ da ku dɔlnu fafalmu-i mu sire; da ŋ ji cira ŋ suɔ, ŋ da mu du; ŋ sie suɔ muŋ hilaa kusuɔŋ-nu, ŋ sie bi tiraa suɔ muŋ kāŋ kusuɔŋ-nu. Bamaŋ huɔŋ Diilon-Yalle homma-i baa dii dumɛi.»

⁹ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nel daama gbāa ce nie ce?»

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «ŋ sie suɔ wuɔ nelpigāatien nuɔ *Isirahel-na, nel daama cie nie yar-ni suɔma? ¹¹ Yaŋ mi waŋ ninsonɔ-i baa-ni: In suɔ mamaŋ, i piiye ma yaa-i; aa in daa mamaŋ, i waŋ ma yaa-i aa na sa taara na hūu-ma. ¹² Nelma maŋ ciɛŋ hīɛma-na bande-i-na, da mi waŋ-ma na sa hūu-ma, na ka ce nie gbāa hūu dɔr-maama-i mi wulaa? ¹³ Molo saa kā dɔrɔ-i-na dede, da ku saa

† 2:17 Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 69.10

waa *Molon-Bieŋo yaa-i. U yaa hilaa dərɔ-i-na jo. ¹⁴ *Moisi nan haa kəvɛllun-jiŋeŋo-i daangu-na dumaa *hɛkuraangu-na, ba ka bi haa Molon-Bieŋo-i daangu-na dumai. ¹⁵ Ku yaa baman hūyāa u maama-i, ba ka da cicɛlma man sa tɛŋ dede-i. ¹⁶ Na saa da, nelbiliba maama gbuu silaa dɔlnu Diilonjo-i u naa u hā-ba u Bɛduɔla-i wuɔ uman duɔ hūu u maama-i, kutienjo baa ka caa, ŋga u da cicɛlma man sa tɛŋ dede. ¹⁷ Diilonjo saa saan u Bieŋo jo hɛma-na duɔ ji kəsuaŋ nelbiliba-i, ŋga u saan-yo wuɔ u ji kor-ba. ¹⁸ Uman duɔ hūu Diilon-Bieŋo maama-i, ba sa ka yuu kutienjo-i baa wɛima. Ŋga uman duɔ saa hūu-ma, kumanj cɛ u saa hūu Diilon-Bɛduɔla maama-i, Diilonjo ka gāŋ baa-yo. ¹⁹ Kumanj juɔ baa kufangu-i ku yaa daaku: Fitnuɔ juɔ miwaanjo-na, ŋga nelbiliba ciluaŋ balaan dumaanjo-na, ba bir yan aa par kukulma. ²⁰ Nɛlieŋo man duɔ tuɔ ce kuubabalaangu-i, cecerma sa dɔlnu-yuɔ. U sa taara u carra wuɔ ba ka da u cilɔbabalaŋo-i. ²¹ Ŋga nelfeŋeŋo sa fuo; u ce u wɛima-i hiere cecerma-na wuɔ nuɔmba da unj cen Diilonjo huɔŋga-i dumaa.»

Nsāa taara duɔ yan terienju-i hā Yesu

²² Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ji kā *Yude baa u *hāalābiemba-i ka tuɔ *batiŋeŋ nuɔmba-i. ²³ *Nsāa waa terienju nanju-na bi tuɔ batiŋeŋ. Ba bɪ terienju fanju-i Ayinɔ. Kuu dii Salimu caan-nu. Hūmma waa bɔi terienju-na ku'i cɛ Nsāa wuɔ kā ka waa terienju-na. ²⁴ Huɔŋgu fanju-na, ba saa naa hi dii-yo kaso-i-na yogo.

²⁵ Yiingu nanju-na, u hāalābiemba namba ji ta ba fanu ba-naa baa *Yui-fuyieŋo nanjo-i nɛlieŋ nuɔ ninj saaya ŋ migāan ŋ fɛrɛ dumaa a saanu baa Yuifu ba Diilon-hūmelle-i. ²⁶ Baa kā ka gbɛ Nsāa-i wuɔ: «Hāalātie, ninj waan naacoljo man maama-i baa-ye; uman waa baa-ni dii *Yurdɛ bomborma namma-na, u duɔŋ tuɔ batiŋeŋ nuɔmba-i, a ce dumaanjo-na nuɔmba-i hiere ba kā fuɔ yaa wulaa-i.»

²⁷ Nsāa wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Diilon duɔ saa hā-ni baa kumanj, ŋ sie gbāa da-ku. ²⁸ Namaa fɛrɛ-i mi waan-ma na yufellenj miɛ Diilon unj pāa nunju-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo man, u'i sɪ muɔŋo-i, ŋga u puɔraa muɔmi da mi jo u yaan-na yonj.»

²⁹ Unj waan mafamma-i, wuɔ nanj gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ da ŋ ta ŋ jā cɛŋo, ŋ huɔŋga gbuu fɛ da yogogo wuɔ ŋ ka da hūnyɔmma. Ŋ jɛŋ duɔ ne da ŋ huɔŋga fɛ, ŋ bi da fuɔ kaanŋa fɛ. Muɔ mii dii ŋaa dərbiŋeŋo jɛŋo'i baa-mi; mi huɔŋga fɛ gbarnu. ³⁰ Ku saaya kuanju ta ku suur-yuɔ ku naara aa kuanju cɛr ta ku hel muɔmi-na.

³¹ «Uman hilaa dərɔ-i-na jo, uu dii nuɔmba-i hiere ba yun-nu. Uman duɔ honj hɛma-na, hɛman-wuɔŋo, u wan hɛman-tɪmma. Uman hilaa dərɔ-i-na jo, uu dii nuɔmba-i hiere ba yun-nu. ³² Unj daa man baa unj nuɔ man, u wan ma yaa-i, ŋga molo sa hūu u nelma-i. ³³ Uman duɔ hūu u nelma-i, kutienjo pigāan wuɔ Diilonjo wan ninsoŋo. ³⁴ Na saa da, Diilon unj puɔraa uman, u yuu kutienjo huɔŋga-i baa u *Yalle-i, a ce dumaanjo-na u wan Diilon-nelma. ³⁵ Bɛpoljo maama dɔlnu Tuonjo-i a ce Tuonjo diyaa wɛima-i hiere u nan-na. ³⁶ Uman duɔ hūu Bɛpoljo maama-i, kutienjo ka da cicɛlma man sa tɛŋ dede-i. Ŋga uman duɔ saa hūu Bɛpoljo maama-i, u sie da cicɛlŋ daama-i aa Diilonjo tiraa gāŋ baa-yo.»

4

Yesu cāarā hūmma Samaricieŋo nanjo wulaa

¹ Nuɔmbanj kāŋ Yesu tuɔ *batiŋeŋ-ba, ba kā ka tūnu *Farisɛbaa-ba-i wuɔ Yesu da nuɔmba u batiŋeŋ u yan Nsāa-i. ² A ne da fuɔ saa tuɔ batiŋeŋ-ba u

fɛɛ, u *hāalābiemba'i taa ba batisen-ba. ³ Man juɔ waa dumaanɔ-na, wuɔ sire *Yude-i-na a bir tuɔ kā *Galile-i-na. ⁴ Uu naa saaya u karnu *Samari-i cor. ⁵ Un kāa ka hi tuɔ karnu, wuɔ kā ka suur nelle nande-na ba bɪ-de Sikaar. Dii dii Yosefu suonɔgu caan-nu. Suonɔgu fangu-i *Yakɔbu yaa hāa Yosefu-i baa-ku.* ⁶ Yakɔbu kɔlɛnɔ waa kusuɔn-nu'i. Yesun wuɔyaa mulien dumaanɔ-na, wuɔ tɛna kɔlɛn daayo nunɔgu-na tuɔ fiisa. Bāanɔgu naa hi yuhuɔnga-i tɪ. ⁷ Samaricienɔ nanɔ jo duɔ ji hu hūmma. Yesu wuɔ cira: «Cien nuɔ, n sa hā-mi hūmma namma mi nyɔn wɛi?» ⁸ A ne da u hāalābiemba naa kā nellen-huɔn-na da ba ka sāa niwuoni.

⁹ Cienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ma sɪ *Yuifuyien nuɔ kɛ? A bige-i cie n ta n cārā hūmma-i *Samariyen muɔmi wulaa?» Ninsie ninsie, Yuifubaa-ba saa ta ba sie ba ce wɛima baa Samaritaamba-i.

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ n taa n suɔ Diilon-caluɔ-i aa suɔ uman cārān hūmma-i n wulaa, nuɔnei naa bir cārā u wulaa aa uu naa hā-ni cicɛlman-hūmma.»

¹¹ Cien wuɔ cira: «Kɔlɛnɔ-i filofilo dumandɛ-i-na aa kɔlɛncanga bi sɪ baa nuɔ, nan ka da kufangu cicɛlman-hūmma-i hie a hā muɔ baa-ma? ¹² I bincɔinɔ-i Yakɔbu yaa birii kɔlɛn daayo-i hā-ye, fuɔ fɛɛ nyuɔn u hūmma-i, u bisālmba sire nyɔn-ma baa ba muɔru-i hiere. Nan ne wuɔ sɪ nan maaraa Yakɔbu-i wɛi?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Uman duɔ nyɔn hūn daama-i, hūnkuɔsɪnni ka tiraa bir bel-o. ¹⁴ Nga muɔ da mi hā uman mi hūmma-i u nyɔn, ma ka ce hūnfoele kutienɔ huɔnga-na, aa cicɛlma man sa tɛn dede ma'i ka ta ma hel hūnfoele fande-na, a ce dumaanɔ-na hūnkuɔsɪnni cɛraa ni ji bel-o.»

¹⁵ Cien wuɔ: «Hā muɔ hūmma famma-i hūnkuɔsɪnni baa ji tiraa bel-mi aa mi baa ji tiraa jo bande-i-na wuɔ mi ji hu hūmma.»

¹⁶ Yesu wuɔ: «Kā n ka bɪ n bɔlɔ-i na jo.»

¹⁷ Cien wuɔ: «Bɔlɔ si dii baa-mi.»

Yesu wuɔ: «Ma dɔlaa-ni! ¹⁸ N tɛnaana baa bibɛmba ndii cor tɪ. Aa nin yɛn baa uman fiɛfiɛ-i-na, n bɔlɔ-i sɪ. N saa kar coima.»

¹⁹ Un waan mafamma-i, cien wuɔ: «Ku biyaa nna nuɔnɔ-i *Diilopɔpuɔrbilon nuɔ.» ²⁰ Aa naa cira: «Yan mi yuu-ni nelma diei: Samari-bincɔmba siire jaal Diilonɔ-i tɔnun daaku yaa nuɔ-i, bige-i cie Yuifubaa namaanɔ-i na'a Diilojaalterienɔ dii *Yerusalemu?»

²¹ Yesu wuɔ: «Cien nuɔ, yan mi wan ninsonɔ-i baa-ni: Yiingu dii baa yiingu na sie ji tiraa ta na jaal i To-i Diilonɔ-i tɔnun daaku-na, na sie bi ji tiraa ta na jaal-o Yerusalemu-i-na. ²² Samaritaan namaanɔ-i na sa suɔ nan jaal uman, a ne da Yuifubaa miɛnɔ-i, Konkortienɔ hilaa miɛmɛi nuɔ-i, a ce dumaanɔ-na i suɔ in jaal uman. ²³ Nga yiingu dii baa yiingu, *Diilon-Yalle ka ce ninson-Diilojaaltaamba ta ba jaal i To-i Diilonɔ-i baa huɔnga diei. Yiingu fangu hii tɪ yɛɛ. I To-i Diilonɔ-i taara ba ta ba jaal-o dumɛi. ²⁴ Diilonɔ-i molo sa da-yo; baman jaalaan-yon ba saaya ba ta ba jaal-o baa huɔnga diei, aa ba yan u *Yalle dii-ba hūmelle-na.»

²⁵ Cien wuɔ: «Mi suyaa miɛ Diilon un pāa nunɔgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ man, u ka jo. Ba bɪ u yaa-i *Kirsai. Duɔ jo, u ka wan ma yaanga-i hiere baa-ye.»

²⁶ Yesu wuɔ: «Nin gbɛn uman, u yaa piiyen baa-ni daayo-i.»

²⁷ Un taa u wan mafamma-i, u hāalābiemba jo ji ta ba yiɛra.

Ban juɔ ji da u piiye baa cien daayo-i, kuɔ cu ba hɔmmu-i. Nga molo saa sie duɔ yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie n ta n piiye baa cien daayo-i? N'a u ce bige-i hā-ni?»

* 4:5 Nien Miwaanɔ jɪnamman-sɛbɛ (Genèse) 33.19; Yosuwe (Josué) 24.32.

²⁸ Ciɛŋ wuɔ ɲaŋ u būnaŋga-i aa naa gbar kã nellen-huɔŋga-na ka tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: ²⁹ «Juɔŋ i ta na ka da, ma miŋ siire ce mamaŋ hiere, naacolŋo naŋo waan-ma baa-mi. Ku biyaa ŋaa Diilonŋ uŋ pãa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ Konkortienŋo maŋ, u yaa juɔ.» ³⁰ Nuɔŋ baa hel kã Yesu wulaa. ³¹ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, u hãalãbiemba waa ta ba cãrã-yuɔ wuɔ u wuo niiwuoni-i. ³² Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Mi daa niiwuoni nanni da mi wuo ŋga namaa na sa suɔ niiwuoni fanni-i.»

³³ Hãalãbienŋ baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku ce molo juɔ baa niiwuoni ji hã-yo wei?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Umaŋ puɔraa-mi, da mi gbãa ce u huɔŋga-i, a ce u maacemma ka bãl, mɛi niiwuoni yaa nifanni-i. ³⁵ Ma sɪ namaa fɛɛ-i da na ce na ta na piiye wuɔ ðimma ce caamba naa aa ba suɔ kar-ma kɛ? Ciiriŋ na yunni-i na ne; nuɔmba maŋ juɔŋ, baa dii ŋaa ðimma maŋ vãa hi karma. ³⁶ Umaŋ karaaŋ ðimma-i u ka da u cufaluŋgu sullu-i aa uŋ karaa ðimma maŋ, ma ka kã Diilonŋ-nellenŋ. A ce dumaanŋo-na, umaŋ duuŋ baa umaŋ karaaŋ, ba hɔfɛlle-i diiduɔle. ³⁷ Da ba cira: «Unaŋo-i duuŋ aa unaa kar» ba saa kar coima. ³⁸ Suonŋu maŋ namaa saa kũ-ku, mi puɔraa na ka ta na ka kufanŋu ðimma yaa-i. Banamba'i kũ-ku cufal, aa namaa kã ka ta na ka ku ðimma-i.»

³⁹ Ciɛŋ uŋ tũonu nuɔmba-i wuɔ uŋ siire ce mamaŋ hiere Yesu waan-ma baa-yo, ba fɔŋgũ hũu Yesu maama-i nelle fande-na. ⁴⁰ A ce dumaanŋo-na, baŋ juɔ ji da-yo, baa cãrã-yuɔ wuɔ u tɛna baa-ba. Yesu wuɔ tɛna ce yinni hãi ⁴¹ a piiye baa-ba u fɛɛ.

Uŋ ciɛ mafamma-i, nuɔmba bɔi tiraa hũu u maama-i naara. ⁴² Baa ta ba piiye baa ciɛŋo-i wuɔ: «Iŋ nuɔ naŋ nelma-i aa jo ji nu fuɔ maama-i a suɔ wuɔ u yaa miwaanŋo konkortienŋo-i kelkel, ku yaa kãyã-yiɛ i hũu u maama-i.»

Yesu siire nelbuɔ naŋ biɛŋo

⁴³ Yesuŋ siire Sikaar-na, wuɔ cor baa u hũmelle-i tuɔ kã *Galile-i-na. ⁴⁴ Fuɔ fɛɛ wuɔ waan-ma wuɔ: «Ba sa kãŋ *Diilopɔpuɔrbilonŋo-i u fɛɛŋ nelle-na.»

⁴⁵ Uŋ kaa hi Galile-i, Galiletaanŋ baa gbuu bel-o da fafamma. Baŋ ŋa naa kã *Yerusalemu-i-na *kɔrsinni timmaŋ-ponsaanŋu-na, ba daa uŋ ciɛ mamaŋ hiere, ku'i ciɛ uŋ kãa ba terienŋu-na, ba suɔ u belma.

⁴⁶ Ku huonŋu-na, wuɔ ji tiraa kã Kana-i-na uŋ ŋa naŋ birii hũmma-i kolma-i kusuɔŋ-nu. A ne da fãamaanŋo naŋo biɛŋo taa u jaŋ. U waa Kafarnamu.

⁴⁷ Tuonŋ uŋ juɔ nu wuɔ Yesu hilaa *Yude-i-na jo Galile-i-na, wuɔ kã ka cãrã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u kã baa-yo Kafarnamu-i-na ka sire u biɛŋo-i hã-yo, kɛɛ jarma cɔraanu-yuɔ cor. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Ku ce ŋaa da na saa da gbɛɛ-i baa na yufelle-i na sa hũu-ma wei?»

⁴⁹ Naacolŋ wuɔ cira: «Itie, jande baa sɛɛɛ. Da ŋ sɛɛɛ, mi biɛŋo ka ku.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Bir ŋ kũŋ, ŋ biɛŋo siire.»

Naacolŋ wuɔ bi hũu-ma aa naa bir tuɔ kũŋ. ⁵¹ Uŋ kãŋ hũmelle-na, wuɔ suu baa u maacembiemba jo u wulaa. Wuɔ yuu-ba. Baa cira: «ŋ biɛŋo siire, i taa i kã diɛ ka waŋ ma yaa baa-ni.»

⁵² Wuɔ yuu-ba wuɔ: «U siire yaku-i?»

Baa cira: «U siire cicuɔŋ-nu, bãanŋu naa ciɛl yuhuɔŋga-na cellɛ.» ⁵³ Tuonŋ wuɔ bi ne da huɔŋgu bi faŋgu'i nuɔ-i Yesu naa gbẽ-yo wuɔ u biɛŋo siire. Kuŋ ciɛ dumaanŋo-na, fuɔ baa u dumellenŋ-baamba-i hiere baa pãŋ hũu Yesu maama-i.

⁵⁴ Yesuŋ hilaa Yude-i-na bir kã Galile-i-na, u gbɛɛ daayo yaa ciɛ ba ce ba hãi terienŋu faŋgu-na.

5

Yesu siire murgu naŋo

1 Ku huonḡu-na, *Yuifubaa-ba ji ta ba ce ba ponsaḡu nanḡu-i *Yerusalemu-i-na. Yesu wuḡ kā. 2 A ne da Tūḡ-dumelle* caḡu-na hūnfuonḡu nanḡu dii, ba bī-ku ebiremma-na «Betisata»†. Gbuganni ndii waa ciilā-kuḡ. 3-4 [*Dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ waa tuḡ jo u sagalla hūmma-i hūnfuonḡu daaku-na. Duḡ sagalla-mei, jeiḡo maḡ duḡ gbāa suur igēna, u jarḡ da ma fiε kuola niε niε, fafalmu pāḡ da-yuḡ.] A ce dumaḡo-na, jaamba bɔi waa terienḡu-na ta ba cɔrɔ gbugaḡ daani-na [ba cie hūmma sagallamma-i]: Yiriemba waa, cisɛduɔlbaa-ba waa a naara murgubaa-ba bi waa. 5 Unanɔ waa ba hɔlma-na, uḡ gaala jarma-na, ku bienḡ komorre baa cīncieluo niisiei waa belle fande-na. 6 Yesuḡ kāa ka da u gaala, aa nu wuḡ u bāḡḡu cuḡ jarma-na, wuḡ yuu-yo wuḡ: «Ŋ taara ḡ sire wei?»

7 Jeiḡ wuḡ cira: «Hāalātie, hūḡ da ma sagalla, mi siε da molo dii-mi; muḡ da mi namallā da mi ka suur dii huonḡu-na, unaa ta yaanḡa miε suur. Mi ce-ma niε?»

8 Yesu wuḡ: «Sire ḡ biε ḡ figḡḡu-i ḡ kūḡ.»

9 Terduonḡu fanḡu-na, fafalmu pāḡ da naacolḡo-na. Wuḡ sire biε u figḡḡu-i tuḡ kūḡ. A ne da yiḡḡu fanḡu waa *yitiḡanḡu. 10 Yuifu ba yuntaambaḡ daa u tūyāa figḡḡu-i, baa ta ba waḡ baa-yo wuḡ: «Ŋ saa suḡ wuḡ nyunḡo-i yitiḡanḡu wei? Bige-i cie ḡ sire biε figḡḡu tūu?»

11 Naacolḡ wuḡ: «Umanḡ siire-miε u yaa ciεra mi biε mi figḡḡu-i kūḡ.»

12 Baa cira: «Hai molonḡo-i ufanḡo-i?»

13 Naacolḡo yiεra bege! U sa suḡ Yesu-i duḡ pigāanḡ-yo. A ne da nuḡmba naa maara cor. Yesu baala ba hɔlma-na.

14 Ku huonḡu-na, Yesu wuḡ ji da naacolḡo-i *Diilodubuḡo-i-na. Wuḡ waḡ baa-yo wuḡ: «Nuḡnei daani yeryer fiεfiε-i-na, da ḡ'a ḡ sa taara weiḡa namma da-ni mamanḡ balaanḡ yanḡ dielā-maanḡ daama-i, baa tiraa ḡ cāl Diilonḡo-i.»

15 Naacolḡ wuḡ kā ka waḡ baa Yuifu ba yuntaamba-i wuḡ naacolḡ daayo yaa naa sire-yuḡ u jarma-na. 16 Yuifu ba yuntaanḡ baa sire ku yaa nuḡ-i a cɔ Yesu-i wuḡ u cie niε sire molonḡo yitiḡanḡu-na?

17 Yesu wuḡ gbē-ba wuḡ: «Mi biyaa mi to-maama. Mi To sa nanna yiḡḡu baa u maacemma-i.»

18 Uḡ waanḡ mafamma-i, Yuifu ba yuntaanḡ baa pāḡ ta ba taara-yuḡ baa komma, wuḡ u saa kāḡ yitiḡanḡu-i aa tiraa cira Diilonḡo-i fuḡ tohoiḡo; dumaaḡo-na, u saa u fεrε baa Diilonḡo-i. 19 Yesu wuḡ gbē-ba wuḡ: «Yaanḡ mi waḡ ninsonḡo-i baa-na: Bεpolḡo siε gbāa da dumaa u tuḡ ce. U ne Tuonḡo yaa-i aa tuḡ ce. Tuonḡ uḡ ceḡ mamanḡ, Bεpolḡo bi ce ma yaa-i. 20 Bεpolḡo maama dɔlnu Tuonḡo-i, u yaa pigāanḡ-yonḡ u maacemma-i u tuḡ ce. U ka pigāanḡ-yo mamanḡ maaraa daama-i a ce-na gbεrε. 21 Tuonḡ uḡ pīḡ bikuomba-i dumaa ba sire, Bεpolḡ duḡ tuḡ taara umanḡ waa u gbeini-na u sire-yuḡ dumei. 22 Aa Tuonḡo sa ce molonḡ āndaanḡu, u yaanḡ āndacelle-i hā Bεpolḡo yaa-i, 23 ku yaa nuḡmba ka ta ba kāḡ-yo ḡaa banḡ kāḡ Tuonḡo-i dumaa. Umanḡ duḡ u sa kāḡ Bεpolḡo-i, kuu dii ḡaa u sa kāḡ u To maḡ puḡraa-yo.

24 «Yaanḡ mi waḡ ninsonḡo-i baa-na: Mi To yaa puḡraa-mi, a ce dumaḡo-na umanḡ duḡ nu mi nelma-i aa haa u nanḡa mi To-i-na, kutienḡo daa cicēlma maḡ sa tiεḡ dede-i ti. Ba siε ka yuu-yo baa weiḡa. Kuu dii ḡaa kutienḡo kuu ti aa sire. 25 Yaanḡ mi tūnu-nei: Yiḡḡu dii baa yiḡḡu, bikuomba ka nu Diilonḡ-Biεḡo piḡye. Ku yiḡḡu hii ti yεrε. Umanḡ duḡ nu u nunḡu-i, kutienḡo ka da cicēlma maḡ siε ji ti dede. 26 Cicēlmanḡ yεḡ baa Tuonḡo-i dumaa u tuḡ hā nuḡmba-i baa-ma, u bi hāa Bεpolḡo-i baa-ma dumei u tuḡ hā-ba. 27 Aa u birii āndacelle-i hā

* 5:2 Baa naa ma koko dii Yerusalemu-i huonḡa aa hiel dumienḡa. Dumienḡa fanḡa-i yireiḡa waa-yiε. Dimanḡ daade-i ba taa ba bī-de Tūḡ-dumelle. † 5:2 «Betisata» yunḡu yaa wuḡ «hujarren-dūnni».

Bepolɔo yaa baa-de wuɔ u yaa *Molon-Bieɲo-i. ²⁸ Baa na yan ma ce-na gberɛ. Na saa da, yiingu dii baa yiingu, baman suurii hɛma-na ba ka nu Molon-Bieɲo piye. ²⁹ Da ba ji nu u piye, ba ka sire hel cincuɔɲa-na. Baman taa ba ce anfamma-i ba ka kã Diilon-nellen, nga baman taa ba ce kuubabalaangu-i ba ka kã dāamu-na. ³⁰ Mei sie gbãa ce bin̄kūngu mi fere. Ban ciera mi ger duma, mi ger dumɛi. Mi sa ce kuman dolaanu muɔ, uman puɔraa-mi, mi ce fuɔ kuudɔlnun̄gu'i. Terien̄gu fan̄gu-na, mi gbãa cira mi suɔ germa.

³¹ «Kuɔ muɔmei taa mi wan mi maama-i mi fere, yungu naa saa waa mi nelma-na. ³² Nga unan̄o-i waan-man, aa mi suyaa miɛ u wan ma yaanga yaa-i. ³³ Ma sɪ na puɔraa nuɔmba Nsãa wulaa wuɔ ba ka yuure mi sinni-i ke? Ban kãa, Nsãa saa ka fuo ninson̄o-i bei. ³⁴ Un̄ waan man baa-ba mi maama-na, ma sa kãyã muɔ, ma kãyã namei. Mi wan mafamma-i da mi kor namei. ³⁵ Nsãa waa ɲaa fitinuɔ na hɔlma-na, na hũyãa-ma ce na bāangu-i cɛlle yon̄ baa-yo. ³⁶ A ne da mei maaraa Nsãa-i. Mi Ton̄ hãa-mi maacemma man mi ta mi ce, ma yaa pigāan̄ mi sinni-i aa ma yaa bi pigāan̄ wuɔ mi To yaa puɔraa-mi. ³⁷ Aa uman puɔraa-mi, u bi bi mi yefafalle. Nga na saa nu u yalle-i dede, na saa bi da u yufelle dede. ³⁸ Un̄ puɔraa uman, nan̄'a na saa hũu u nelma-i, na ce niɛ aa gbãa hũu fuɔ maama-i? ³⁹ Na suyaa wuɔ cicɛlma man sa tɛn̄ dede ma da Diilon-nelma yaa nuɔ-i, ku'i ciɛ na vaa na fere baa ma kamma-i. A ne da ma yaa bi piyen̄ mei maama-i ⁴⁰ aa na sa taara na cu mi huon̄-nu a ji kor.

⁴¹ «Mi sa taara nuɔmba dɔl-mi. ⁴² Mi suɔ-na. Mi suyaa miɛ Diilon̄o maama sa dɔlnu-nei. ⁴³ Mi juɔ mi To yerren̄ aa na sa taara na da mi yufelle. Nga molon̄ duɔ jo u feren̄ jomma, na sire ta na gbar na nyaanu-yuɔ. ⁴⁴ Namaa nan̄ birii yan̄ Diilon̄o-i aa ta na taara nelbiliemba'i dɔl-na, na ka ce niɛ gbãa hũu u maama-i? ⁴⁵ Baa na da niɛ sɪ muɔmei kaa cãl-na mi To terien̄gu-na; muɔ sɪ. Nan̄ haa na nan̄ga-i *Moisi man̄ nuɔ-i, u yaa ka cãlāan̄-nan̄. ⁴⁶ Na saa da, Moisi nyegāan̄ mei maama'i u seɓe-i-na. Kuɔ naa naa hũu u maama-i, naa naa bi hũu mei maama-i. ⁴⁷ Nga nan̄'a na saa hũu un̄ nyegāan̄ manan̄, na ka ce niɛ gbãa hũu mei nelma-i?»

6

Yesu hãa nelpūngu nan̄gu wuo ye (Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Like 9.10-17)

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ kã *Galile dalanga yiengu nan̄gu-na; ba bi bi dalanga fan̄ga-i Tiberiyadi-dalanga. ² Un̄ taa u ce himma-i u sire jaamba-i dumaan̄o-na, nuɔn̄ baa kũɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. ³ Wuɔ kã ka nyugūn̄ t̄an̄un̄gu nan̄gu-na tɛna baa u *hãalãbiemba-i. ⁴ *Yuifu ba *kɔrsinni timman̄-ponsaan̄gu naa piɛ tɪ. ⁵ Wuɔ u ne da nelpūngu nan̄gu jo. Wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «I ka da niwuoni-i hie diɛ sãa hã nuɔn̄ daaba-i hierɛ ba wuo?» ⁶ Uu naa suɔ un̄ saaya u ce kuman, nga u taa u yuu duɔ ne Filipun̄ ka wan̄ manan̄.

⁷ Filipu wuɔ cira: «Da ɲ fiɛ biɛ *deniebaa nuɔsũɔ a sãa niwuoni-i wuɔ ɲ cal hã-ba t̄ent̄ɛn̄, ba siɛ da hierɛ.»

⁸ U hãalãbilon̄o nan̄o waa, Simɔ-Pier hãan̄o; ba taa ba bi-yo Andere. Fuɔ wuɔ cira: ⁹ «*Buruo u ndii dii baa naacombilon̄o nan̄o bande-i-na a naara titiraamba hãi. Nga nifanni gbãa fa hama-i a hã nelpūn̄ daaku temma-i?»

¹⁰ Yesu wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Ciɛn̄ ba tɛna hierɛ.» Hɔlma famma-na, hiengu waa bɔi. Nuɔn̄ baa tɛna. Bibemba man̄ waa, ba gbãa yu nuɔmba neifien̄a hãi nuɔsiba ndii temma. ¹¹ Yesu wuɔ biɛ buruo-i a jaal Diilon̄o-i aa naa calnu-yuɔ hã-ba. Aa naa bi hã-ba titiraamba-i ban̄ taaran̄ duma.

¹² Baŋ gbuu ji wuo ye tī huɔŋgu maŋ nuɔ-i, wuɔ waŋ baa u hāalābiemba-i wuɔ: «Bieraayan boini maŋ tīyāa, mi sa taara ni bīena.» ¹³ Baa biera baŋ wuyaa buruo u ndii daayo-i aa boini maŋ tīe, niε yu segebaa cīncieluo ba hāi.

¹⁴ Nuɔmbaŋ daa gbεε faŋo-i, baa ta ba piie wuɔ: «*Diilopɔpuɔrbiloŋo maŋ naa saaya u jo hīema-na, u yaa juɔ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mei.» ¹⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba ka jo ji bel-o fɔŋgūɔ ce-yo nellentienjo; wuɔ ta halan ba caaŋgu-na bir ka tīena u da-u-diei dii tãnuŋgu-na.

*Yesu wuɔyaa hūmma dɔrɔ
(Matie 14.22-23; Marke 6.45-52)*

¹⁶ Bāaŋguŋ juɔ hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu *hāalābien baa hiire kā dalaŋga-na, ¹⁷ ka biε beŋo ta ba karnu ba kā Kafarnamu yaŋga. Bāaŋgu ji tī ba sa da Yesu-i. ¹⁸ Fafalpepetienjo naŋo sire tuɔ sagalla hūmma-i dalaŋga-na. ¹⁹ Ba gbaraa kilobaa-ba ndii, sisɔ niediei temma, ba'a ba ne da Yesu-i ba caaŋ-nu; u wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jo. Kor maa pãŋ ta ma da-ba. ²⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!» ²¹ Ba'a ba yiεra biε-yo ku yaa nuɔ-i, a da ba hii baŋ taa ba kā kusuɔŋ-nu.

Niiwuoni maŋ hāaŋ nelbiliemba-i ninsoŋ-cicēlma-i

²² Ku cuo kaala-i-na, nuɔmba maŋ naa tīyāa bomborma namma-na ba saa da Yesu-i. A ne da u *hāalābiembaŋ taa ba ta dēndīεle-na, beŋo diei waa yon hūmma nuŋgu-na. Ba biyaa u yaa-i ta. Cuon kaalaa nuɔmba saa da Yesu-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daayo curaa hie? U saa naa bi suur baa u hāalābiemba-i cicuɔŋgu-na!» ²³ Ba'a ba ne da benni nanni hilaa Tiberiyadi-i-na jo ji yiεra Yesuŋ ŋa naa jaal Diiloŋo-i aa hā-ba *buruo-i kusuɔŋ-nu ku caaŋgu-na. ²⁴ Baa ne da Yesu-i baa u hāalābiemba-i molo si dii benaamba famba-na. Baa bel-ba nyugūŋ ta ba karnu ba kā Kafarnamu-i-na da ba ka taara-yuɔ.

²⁵ Baŋ karaanu ka da-yo, baa cira: «Hāalātie, ŋ juɔ yaku-i bande-i-na?»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Miŋ ceŋ gbεε maŋ, ku saa ce ŋaa na suyaa fuɔ yuŋgu yaa-i aa ta na taara-miε, ŋga miŋ hāa-na niiwuoni-i na wuo ni yar-na, ku'i ciε na ta na taara-miε. ²⁷ Baa na ta na ce maacemma-i na taara niiwuoni maŋ bīenaanan, taa na ce na taara niiwuoni maŋ sa bīenaanan aa ta ni kā baa nelienjo Diiloŋ-nelle-na. *Moloŋ-Bienjo hā nuɔmba-i ni yaa-i; u To-i Diiloŋo haa u dānyuɔ-i u yaa nuɔ-i duɔ pigāaŋ wuɔ u'i hāa-yo ku fɔŋgūɔ-i.»

²⁸ Baa yuu-yo wuɔ: «I saaya i tie ce Diiloŋo huɔŋga-i niε?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Diiloŋ uŋ taaraŋ kumaŋ na wulaa, ku yaa daaku: U taara uŋ puɔraa umaŋ, na hūu u maama-i.»

³⁰ Baa cira: «ŋ ka ce gbεε hayo-i pigāaŋ-ye i suɔ wuɔ Diiloŋo puɔraa nuɔnei? ³¹ I bīncuɔmbaŋ waa *hīekuraŋgu-na, Diiloŋo naa tuɔ hā-ba niiwuoni ba ta ba wuo. Ma nyεgāaŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*U hielaa niiwuoni dɔrɔ-i-na nanna hā ba wuo.*»*

³² Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Niiwuoni maŋ hilaa dɔrɔ-i-na *Moisi saa hā-na baa-ni. Mi To yaa hāaŋ-naŋ ninsoŋ-niiwuoni maŋ hilaŋ dɔrɔ-i-na. ³³ Diiloŋ-niiwuoni yaa nimaŋ hilaŋ dɔrɔ-i-na. Ni yaa hāaŋ nuɔmba-i ninsoŋ-cicēlma-i.»

³⁴ Uŋ waŋ mafamma-i, baa cira: «I tie, ta ŋ hā-ye niiwuoni fanni-i i tie wuo.»

³⁵ Yesu wuɔ gbε-ba wuɔ: «Muɔmei cicēlmaŋ-niiwuoni-i. Umaŋ duɔ cu mi huon-nu, nyulmu cεraa mu bel-o aa umaŋ duɔ hūu mi nelma-i, hūŋkuɔsīnni

* **6:31** Helmaŋ-sebe (Exode) 16.4,15; Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 78.24

ceraa ni bel-o. ³⁶ Mi waan-ma baa-na cor tī, aa na tiraa da-ma baa na yufien-a-i, nga na saa hūu-ma. ³⁷ Mi To duɔ hā-mi bamaŋ hiere, ba ka cu mi huon-nu. Uman duɔ cu mi huon-nu, mi sa ji donya-yuɔ mi fereŋ nuɔ dede. ³⁸ Hama-i nuɔ-i? Mi saa hel dɔrɔ-i-na da mi ji ce mi kuudɔlnunŋu, mi juɔ da mi ji ce umaŋ puɔraa-mi u kuudɔlnunŋu. ³⁹ A ne da umaŋ puɔraa-mi u sa taara uŋ hāa-mi bamaŋ, u diei balla-bei. U taara miwaanɔ tīmmaŋ-yiinggu-i, mi sire kutaamba-i hiel-ba cincuŋa-na. ⁴⁰ Na saa da, mi To taara umaŋ duɔ suɔ-mi aa hūu mi nelma-i, kutienɔ da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i aa mi sire-yuɔ miwaanɔ tīmmaŋ-yiinggu-na.»

⁴¹ Yesuŋ ciera wuɔ u yaa-i cicēlmaŋ-niiwuoni maŋ hilaa dɔrɔ-i-na, ku saa dɔlnu *Yuifubaa-ba-i. ⁴² Baa ta ba piiye wuɔ: «Yosefu bien daa u sa suɔ aa cɔrnu! I suɔ u to-i aa suɔ u nyu-i, u bir gbē-ye dumaa wuɔ fuɔ hilaa dɔrɔ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Baa na yan na hɔmmu guɔla. ⁴⁴ Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanɔ-na molo sie gbāa cu mi huon-nu u fere ni u saa dii u nunŋu-i. Umaŋ duɔ cu mi huon-nu, duɔ fie ku, miwaanɔ tīmmaŋ-yiinggu-na, mi ka sire-yuɔ. ⁴⁵ *Diilopɔpuɔrbiemba nyegāaŋ nel daama-i wuɔ:

«Diilonɔ ka hāalā-bei hiere baa u nelma-i.» †

Umaŋ duɔ nu mi To nelma-i aa sie u nun-āndaanŋu-i, kutienɔ ka cu mi huon-nu. ⁴⁶ Dumaanɔ-na ku saa ce ŋaa molo daa mi To-i dede de! Ma'i sī. Umaŋ hilaa Diilonɔ wulaa jo, u yaa daa-yo u diei yon.

⁴⁷ «Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Umaŋ duɔ hūu mi nelma-i, kutienɔ daa cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i tī. ⁴⁸ Muɔmei cicēlmaŋ-niiwuoni-i. ⁴⁹ Na tobaa-ba wuyaa niiwuoni-i hīekuraanŋu-na nga ba kuu. ⁵⁰ A ne da niiwuoni maŋ hilaan dɔrɔ-i-na, umaŋ duɔ wuo-ni, kutienɔ sa ku. ⁵¹ Muɔmei cicēlmaŋ-niiwuoni maŋ hilaa dɔrɔ-i-na jo. Umaŋ duɔ wuo-ni, kutienɔ ka da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i. Miŋ ka hā nelbiliemba-i niiwuoni maŋ ba da ba da ninson-cicēlma-i, mei fereŋ kūɔma yaa-i.»

⁵² Uŋ waan mafamma-i, maa gbuu jan Yuifubaa-ba-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daa wuɔ u hā-ye u kūɔma-i i wuo-ma wuon hama-i temma-i?»

⁵³ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Da ŋ da na saa wuo *Molon-Bienɔ kūɔma-i aa nyɔŋ u tāmma-i, na sie da ninson-cicēlma-i. ⁵⁴ Umaŋ duɔ wuo mi kūɔma-i aa nyɔŋ mi tāmma-i, u daa cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i tī. Duɔ fie ku, miwaanɔ tīmmaŋ-yiinggu-na, mi ka sire-yuɔ. ⁵⁵ Mi kūɔma-i ninson-niiwuoni aa mi tāmma-i ninson-kuunyɔŋgu. ⁵⁶ Umaŋ duɔ wuo mi kūɔma-i aa nyɔŋ mi tāmma-i, kutienɔ dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo. ⁵⁷ Mi To maŋ puɔraa-mi, cicēlma dii baa u yaa-i. U yaa hāa muɔŋo-i cicēlŋ daama-i; a ce dumaanɔ-na, umaŋ duɔ wuo mi kūɔma-i, mi ka bi hā kutienɔ-i cicēlma famma-i. ⁵⁸ Niiwuoni maŋ hilaa dɔrɔ-i-na jo, ni yaa daani. Nii sī niiduɔni baa na tobaa-ban wuyaa niman aa ku. Umaŋ duɔ wuo niiwuon daani-i, kutienɔ ka da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i.»

⁵⁹ Yesuŋ waan mamaŋ baa nuɔmba-i Kafarnamu *Diilonelhāalādūŋgu-na ma yaa mafamma-i.

Yesu nelma cie kpelle u hāalābiemba wulaa

⁶⁰ Yesuŋ piiye dumaanɔ-na, u *hāalābiemba fɔŋgūɔ baa cira: «Nel daama cemma dii kpelle cor; hai gbāa sie daama temma-i?» ⁶¹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ku saa dɔlnu-bei, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nel daama cie kpelle na wulaa wei? ⁶² Aa da na ji da *Molon-Bienɔ nyugūŋ u kā u muntercɔlɔmmu-na, na ka waŋ wuɔ nie? ⁶³ *Diilon-Yalle yaa hāan nelien nuɔŋo-i cicēlma-i, ni ma'i sī nelien nuɔŋo-i baa

† 6:45 Isayi (Ésaie) 54.13

ŋ yundaan̄gu-i ŋ sie gbāa ce b̄iŋk̄uŋgu. Miŋ waan̄ nelma maŋ baa-na, Diilon̄-Yalle dii ma yaa nuo-i baa cic̄lma-i hiere. ⁶⁴ Nga banamba dii na h̄alma-na, ba saa h̄uu-ma.» Ninsie ninsie, Yesu wuɔ suya ānyagarmantaamba-i dii ku domma-na, aa wuɔ bi suya umaŋ ka hel u huon̄-nu, ku'i cie wuɔ tuɔ wan̄ mafamma-i. ⁶⁵ Uŋ piye dumaan̄o-na, wuɔ cira: «Da na da mi ciera molo sie gbāa cu mi huon̄-nu ni Diilo saa dii u nuŋgu, ku yun̄gu yaa kufan̄gu-i.»

⁶⁶ A don̄ yiŋgu fan̄gu-na, u h̄aalābiemba f̄oŋḡuɔ bir, ba sa tiraa nyaanu-yuɔ. ⁶⁷ Baŋ birii, Yesu wuɔ yuu u h̄aalābien̄ c̄incieluo ba h̄ai baamba-i wuɔ: «Namaa na bi taara na bir mi huon̄-nu wei?»

⁶⁸ Simo-Pier wuɔ cira: «Itie, cic̄lma maŋ sa t̄ien̄ dede-i ma nelma dii baa nuon̄ei; i bir nan̄ huon̄gu-na ka nyaanu hai? ⁶⁹ I haa i nan̄ga-i nuon̄ei nuo-i, aa i suya wuɔ Diilon̄ uŋ puɔraa u nol̄o maŋ jo, u yaa nuon̄o-i.»

⁷⁰ Yesu wuɔ cira: «Ma s̄i naa dii c̄incieluo baa na h̄ai ke? Hai fiɛlaa-na? Muom̄ei s̄i wei? A ne da Sitāni-nol̄o dii na h̄alma-na.» ⁷¹ U gb̄e *Yuda yaa dumaan̄o-na. Simo-Isikaro biɛŋo. U nuŋgu waa Yesu h̄aalābien̄ c̄incieluo ba h̄ai baamba-na. U yaa juɔ hel Yesu huon̄gu-na.

7

Yesu h̄amba taara u hel piḡaan̄ u f̄ere

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ cor tuɔ wuɔra *Galile yaa nuo-i, u sa taara u k̄a *Yude-i-na. *Yuifu ba yuntaamba taa ba taara-yuɔ baa komma ku'i cie u saa tuɔ taara u k̄a. ² A ne da huon̄gu fan̄gu-na Yuifu ba ponsaan̄gu maŋ baŋ b̄iŋkun̄ *gbugann̄i-ponsaan̄gu-i kuu naa pie t̄i. ³ U h̄amba gb̄e-yo wuɔ: «Ŋ sa ta bande-i-na k̄a Yude-i-na wei? Da ŋ k̄a, ŋ *h̄aalābiemba maŋ dii terien̄gu-na ba ka bi da ŋ āncemma-i. ⁴ Nelien̄ nuɔ da ŋ ta ŋ taara ba suɔ-ni, ŋ saaya ŋ hel piḡaan̄ ŋ f̄ere. Niŋ ceŋ himma maŋ daama-i, ŋ saaya ŋ hel nuamba-i hiere ba da-ni.» ⁵ A ne da bafamba f̄ere-i ba saa naa haa ba nan̄ga Yesu-i-na.

⁶ Yesu wuɔ gb̄e-ba wuɔ: «Namaa daa ma cemman̄-huon̄gu hii, nga mei wulaa ku saa hi yogo. ⁷ Nelbiliemba sie gbāa biḡaan̄ namaan̄o-i, nga ba biḡaan̄ muon̄o-i wuɔ mi cie nie ta mi piye wuɔ ba maacemma saa fa?» ⁸ Aa naa cira: «Taa na k̄a mi yaan̄-na ponsaan̄gu-na, muomi k̄amman̄-huon̄gu saa hi.» ⁹ U waan̄ ma yaa-i baa-ba aa bir t̄ena Galile-i-na.

Yesu nelma cie Yuifubaa-ba-i gber̄e

¹⁰ Yesu h̄ambaŋ taa ponsaan̄gu-na, wuɔ bi sire nya a ba huon̄-nu. Nga u saa yan̄ molo da-yo. ¹¹ Ponsaan̄gun̄ kaa don̄, *Yuifu ba yuntaamba taara-yuɔ ba saa da-yo. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» ¹² Fuɔ nelma yaa waa nuamba nunni-na. Ban̄ ba'a nelf̄eɛiŋo. Ban̄ ba'a nelf̄eɛiŋo s̄i, keɛ u pira nuamba-i. ¹³ Nga ba taa ba k̄aal̄a Yuifu ba yuntaamba-i a ce ba sa sie piye u maama-i gbagaga.

¹⁴ Ponsaan̄gun̄ juɔ hi ku holle-i, Yesu wuɔ k̄a *Diilodubuɔ-i-na ka tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i. ¹⁵ Kuɔ ce Yuifubaa-ba-i gber̄e. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacol̄i daa u saa bi ce kalaŋo, fuɔ cie nie tuɔ suɔ Diilon̄-nelma-i jeje dumand̄e-i?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Miŋ wan̄ maman̄ daama-i mei huɔya-maama s̄i, Diilon̄o'i puɔraa-mi baa-ma. ¹⁷ Umaŋ duɔ h̄uu-ma duɔ ce Diilon̄o huon̄ga-i, kutien̄o ka suɔ wuɔ mei nelma s̄i. ¹⁸ Umaŋ duɔ tuɔ wan̄ fuɔ f̄ereŋ maama-i, ŋ da kutien̄o kaal u f̄ere. Nga umaŋ duɔ tuɔ taara u ce u p̄puɔrtien̄o ce boi, fuɔ yaa ninsontien̄o-i, huhurma sa waa u nelma-na. ¹⁹ Ma s̄i *Moisi yaa h̄aa-na *ānj̄inamma-i ke? A bige-i cie na sa wuɔ ma h̄umelle-i? Ma bilaa nie na ta na taara na ko-mi?»

²⁰ Nuon̄ baa cira: «Ŋ yun̄gu siire wei? Hai taaraayan̄ duɔ ko-ni?»

21 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi ciɛ nelma diei yon aa ma ce-na gbɛɛ. 22 Moisi wuɔ na ta na *jã bibɛmba-i; nga ku saa don fuɔ bãan-nu, ku duɔn i bĩncuɔn-bãan-nu. Nga Moisin waan-ma, da ku fiɛ waa *yitiɛnanɔn-gu-i na jã nuɔmba-i. 23 Namaa da na ta na jã yitiɛnanɔn-gu-na wuɔ na wuɔ Moisi hũmelle, ku ce niɛ muɔ miɲ siire nelfiɲo-i yitiɛnanɔn-gu-na, na sire wuɔ hii? 24 Baa na ta na ne nuɔmba yammu aa na ta na piiye. Da na da maman, na taara ma yaanɔn-ga-igɛna ku yaa na ka suɔ nan saaya na wan maman.»

Yesu yaa Konkortieno-i wei?

25 Yesuɲ waa tuɔ piiye, Yerusalemutaamba namba da-yo. Baa ta ba piiye wuɔ: «Ban taaran naacolɲo man da ba ko-yo, u'i sɪ daayo-i wei? 26 U yaa piien daayo nuɔmba-na aa ba fiinan aa yan-yo. Ku baa ji waa i yuntaamba daa niɛ sɪ u yaa *Konkortieno-i? 27 Ba siɛ siɛ! Naacolɲ daayo-i i suɔ un hilaa kusuɔn-nu, a ne da Konkortien duɔ ji jo, molo siɛ suɔ un hilaa kusuɔn-nu.»

28 Huɔnɔn-gu fanɔn-gu-na, Yesu waa tuɔ wan Diilon-nelma-i *Diilodubuɔ-i-na, wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Ma sɪ na'a na suɔ-mi aa tiraa suɔ mi munhelmu-i? Na saaya na suɔ wuɔ mi saa jo mi ferɛn jomma; moloɲo-i ciɛ mi jo. Aa kutieno-i huhurmantieno sɪ, nga na sa suɔ-yo. 29 Muɔ fuɔ, mɛi suɔ-yo. Kuman ciɛ mi ta mi suɔ-yo, mi hilaa fuɔ terien-nu'i jo, aa u yaa puɔraa-mi.»

30 Yesuɲ waan mafamma-i, baa pãn ta ba taara ba bel-o. Nga u belman-huɔnɔn-gu saa naa hi, a ce molo saa siɛ duɔ haa u nanɔn-ga yuɔ. 31 Mafaman fiɛ ce, nuɔmba bɔi yagar hũu u nelma-i ba hɔlma-na aa naa ta ba cuo ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Diilon un pãa nunɔn-gu-i wuɔ u ka saan Konkortieno man, duɔ fiɛ ji jo, u ji ce gbɛɛ hayo-i u maar naacolɲ daayo wuɔn-o-i?»

Yesu nelma cuu Yuifubaa-ba hɔmmu-i

32 Nuɔmban cuo ba wan Yesu maama-i, *Farisiɛbaa-ba ji nu-ma. Ban nuɔ-ma, ba sire baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i a puɔr *Diilodubuɔ niyataamba namba wuɔ ba ka bel-o. 33 Yesu wuɔ ka gbɛ-ba wuɔ: «Mi ka tiɛna baa-na ce yinni cɛllɛ aa suɔ bir kã uman puɔraa-mi u wulaa. 34 Miɲ kãn kusuɔn-nu, na siɛ gbãa kã, a ce dumaanɔn-na, na ka taara-miɛ na siɛ da-mi.»

35 *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Wuɔ u kã hie aa cira i siɛ gbãa da-yo? Ku ce Yuifubaa-ba man dii hiɛnɔn-gu-na u taara duɔ kã ba yaa wulaa-i ka wan Diilon-nelma-i baa *niɛraamba-i wei? 36 Nel hama-i temma-i dumandɛ-i? «Miɲ kãn kusuɔn-nu namaa na siɛ gbãa kã, a ce dumaanɔn-na na ka taara-miɛ na siɛ da-mi?»»

Yesu wan Diilon-Yalle maama

37 *Gbugannin-ponsaanɔn-gu timman-yiɲnɔn-gu yaa waa yibuɔ-i. Yiɲnɔn-gu fanɔn juɔ hi, Yesu wuɔ sire yiera aa naa piiye da gbagaga baa nuɔmba-i wuɔ: «Hũnkuɔsɪn da ni bel uman, u jo mi wulaa u ji nyɔn hũmma-i. 38 Naa man waan dumaa Diilon-nelma-na wuɔ: «Uman duɔ haa u nanɔn-ga miɛ, cicɛlman-hũmma ka ta ma bũn kutieno huɔnɔn-ga-na nãa nuoraanɔn-gu.» 39 Baman naa hũyãa Yesu nelma-i, ban nãa saaya ba da *Diilon-Yalle man, Yesu taa u wan difande maama yaa dumaanɔn-na. Huɔnɔn-gu fanɔn-gu-na, Diilonɔn saa naa hi pigãan Yesu bɔbɔima-i, a ce dumaanɔn-na, molo saa naa hi da Diilon-Yalle-i yogo.

Nuɔmba saa nunu ba-naa Yesu kũnɔn-gu-na

40 Yesuɲ piiye dumaanɔn-na, banan baa ta ba piiye dii nuɔmba hɔlma-na wuɔ: «Coima saa fa, naacolɲ daayo yaa *Diilopɔpuɔrbilonɔn-o-i!» 41 Banan ba'a: «Diilon un pãa nunɔn-gu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno man, u yaa-i!» Banan ba'a: «Diilon un pãa nunɔn-gu-i wuɔ u ka saan Konkortieno man, u ce niɛ aa hel *Galile?»

* 7:38 Niɛn Esekɛl (Ézéchiel) 47.1; Sakari (Zacharie) 14.8.

42 Diilon-*nelma* saa cira wuɔ Konkortienɔ ka waa *Davidi hāayēlnɔ wei? Aa tiraa cira wuɔ u ka hon Betelɛmu, Davidi ba nelle-na.» 43 Kuɲ ciɛ dumaanɔ-na, ba saa nunu ba-naa Yesu kũngu-na. 44 Banaɲ baa ta ba taara ba bel-o, nga hai ka siɛ haa u nanɲa yuɔ?

45 *Diilodubuɔ niyataamba bir kã bamaɲ puɔraa-ba ba wulaa.† Baɲ kãa, baa yuu-ba wuɔ: «Ku kaa ce niɛ aa na saa bel-o jo baa-yo?»

46 Baa cira: «In siire, i saa da molo piye naacolɲ daayo temma-i dede.»

47 *Farisɛbaa baa cira: «Ku ce namaa na bi yaan u pira-nei ti yaa de-i-na wei? 48 Na nuɔ ba'a i yuntien hayo-i cuu u huon-nu? Sisɔ Farisɛyien hayo-i cuu u huon-nu? 49 Bamaɲ cuu u huon-nu, u diei sa suɔ *anjɲamma-i. Niɲ daaba de-i hiere Diilonɔ gaaɲ baa-ba!»

50 Farisɛyienɔ naɲo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Nikodemu; u yaa naa kãa Yesu wulaa isuɲngu nanɲu-na.‡ Fuɔ wuɔ gbɛ-ba wuɔ: 51 «Na suyaa wuɔ a saa baa miɛ anjɲamma-i, die saa yuu molonɔ-i a suɔ un ciɛ kumaɲ, i siɛ gbãa ce-yo binɲũngu de?»

52 Baa cira: «Nuɔ ɲ taara ɲ cu Galiletaamba huon-nu wei? Kã ɲ ka migaaɲ ɲ kalaɲ Diilon-*nelma*-i fafamma ɲ ne, ɲ sa ka da *Diilopɔpuɔrbilo naɲo hilaa Galile-i-na.»

53 [Baɲ juɔ piye ti, baa sire bɔrɔ kũɲ ba cɲniɲ.]

8

Ba bilaa ciɛɲo naɲo-i baa bibienɔ jo baa-yo Yesu wulaa

1 Nuɔmbaɲ buɔra, Yesu wuɔ ta kã *Olivi-tibinni-tãnuɲgu-na. 2 Ku cuo kaala-i-na, wuɔ naar jo *Diilodubuɔ-i-na. Nuɔmba-i hiere baa kũɔl ba-naa jo u wulaa. Wuɔ tɛna tuɔ waɲ Diilon-*nelma*-i baa-ba. 3 U juɔ'a u ne da *anjɲamma pigãataamba-i baa *Farisɛbaa-ba juɔ ji jɲina molon ciɛɲo naɲo-i ba yaanɲa-na, wuɔ ba bilaa-yo baa bibienɔ. 4 Baɲ jɛna-yuɔ, baa gbɛ Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, i bilaa ciɛɲ daayo-i baa bibienɔ. 5 A ne da anjɲamma-na, *Moisi ciera wuɔ i tɛ naɲ caamba famba temma-i baa tãmpɛlɛɲa i ko-ba. Nuɔ fuɔ, naɲ'a niɛ?»

6 Ba yuu-yo dumaanɔ-na da ba ne si u ka piye cãl ba bel-o. Yesu wuɔ yan-ba aa naa ture u yunɲu-i tuɔ nyegɛɲ hɛma-na baa u niele. 7 Baa cor ta ba yuu-yo. Baɲ yuu-yon ba titirre dumaanɔ-na, wuɔ ciir u yunɲu-i aa naa cira: «Namaanɔ-na, umaɲ duɔ saa ce kuubabalaanɲu dede, kutienɔ don u naɲ-yo mi ne.» 8 Aa naa tiraa ture u yunɲu-i tuɔ nyegɛɲ hɛma-na. 9 Un piye baa-ba dumaanɔ-na, baa don ta ba ta ba da-ba-diei. Ba binɲɔɲo yaa taa igɛna aa banamba cu. Ba taa dumɛi hiere aa ji yan Yesu yaa yon baa ciɛɲ daayo-i. 10 Yesu wuɔ ciir u yunɲu-i aa naa cira: «Ciɛɲ nuɔ, ba curaa hie? Molo saa naɲ-ni wei?»

11 Ciɛɲ wuɔ cira: «Hãalãtie, molo saa naɲ-mi.»

Yesu wuɔ cira: «Ahãa! Kã, muɔmi siɛ bi gãɲ baa-ni. Nga baa tiraa ɲ ce kuubabalaanɲu.»]

Yesu yaa fitɲnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na

12 Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ ji tiraa tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Muɔmɛi fitɲnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na. Umaɲ duɔ cu mi huon-nu, u siɛ waa kukulma-na, u ka da gbagbaama maɲ kãaɲ baa-yo Diilon-nelle-na.»

13 *Farisɛbaa baa gbɛ-yo wuɔ: «Nuɔ da ɲ ji ta ɲ waɲ naɲ fɛɛɲ maama-i, yunɲu ce niɛ waa naɲ nelma-na?»

14 Yesu wuɔ cira: «Muɔ mi suyaa mi muɲhelmu-i aa tiraa suɔ mi muɲkãmmu-i, a ce dumaanɔ-na, da mi fiɛ ta mi waɲ mamaɲ mi kũngu-na,

† 7:45 *Diilojigãntaamba yuntaamba yaa naa puɔraa-ba baa *Farisɛbaa-ba-i. Niɛɲ 7.32. ‡ 7:50 Niɛɲ 3.1-2.

mi sa kar coima. A ne da namaaŋo-i, na sa suɔ mi muŋhelmu, na sa suɔ mi muŋkammu. ¹⁵ Namaa ne nelma-i nelbilien nemma aa ta na cāl nuɔmba-i, a ne da meɪ sa cāl nelieno. ¹⁶ Aa da mi fie cāl umaŋ, da ŋ ne-ma, ŋ da-ma ninsoŋo. Hama-i nuɔ-i? Mi sa ce weɪma-i mi diei; umaŋ puɔraa-mi, uu dii baa-mi. ¹⁷ Ma sɪ ma nyegāaŋ na *ānjɪnamma-na wuɔ: «*Siertaŋ da ba yu ba hāi nelma maŋ nuɔ-i, ninsoŋo.*»* ¹⁸ Terienŋu faŋgu-na, muɔ baa mi To-i miemeɪ siertaŋ miemeɪ maama-na; u yaa puɔraa-mi.»

¹⁹ Farisɪɛbaa-ba yuu-yo wuɔ: «ŋ to dii hie?»

Yesu wuɔ cira: «Na sa suɔ muɔŋo-i na ka ce nie gbāa suɔ mi To-i. Kuɔ na taa na suɔ muɔŋo-i, naa naa gbāa suɔ mi To-i.»

²⁰ Yesu waa *Diilodubuɔ-na tuɔ waŋ Diilon-ŋ nelma-i aa tuɔ piiye nel daama-i. U waa baŋ dii gbeɪŋa-i kusuɔŋ-nu ba hā Diilon-ŋo-i. U belmaŋ-huɔŋguŋ ŋa naa ku saa hi dumaŋŋo-na, molo saa haa u naŋga yuɔ.

Yesu pigāaŋ u sɪnni-i

²¹ Yesu wuɔ suonu u āndaŋgu-i baa-ba wuɔ: «Mi ka ta. Aa mi suyaa miɛ na ka taara-miɛ. Na sie bi gbāa kā miŋ kāŋ kusuɔŋ-nu; a ce dumaŋŋo-na, na ka ku baa na āmbabalma-i.»

²² *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i cie wuɔ i sie gbāa kā uŋ kāŋ kusuɔŋ-nu? U taara duɔ ko u fere wei?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Namaa hilaa hɪemaŋ bande aa meɪ hel dɔrɔ. Hɪemaŋ-baamba'i namaaŋo-i aa muɔŋo-i hɪemaŋ-wuɔŋ muɔ sɪ, ²⁴ ku'i cie miɛ na ka ku baa na āmbabalma-i. Coima saa fa, da na saa hūu-ma wuɔ umaŋ dii gbula u yaa muɔŋo-i, na ka ku baa na āmbabalma-i.»

²⁵ Baa yuu-yo wuɔ: «Nuɔŋo-i hai moloŋ nuɔnei?»

Yesu wuɔ cira: «Mi pigāaŋ-na mi sɪnni-i dii ku domma-na. ²⁶ Na nelma bɔi dii mi da mi waŋ-ma baa-na, na yuŋ-maama bɔi bi dii mi da mi fienu-meɪ. Ŋga umaŋ puɔraa-mi huhurmantieno sɪ. Uŋ pigāaŋ-mi mamaŋ, mi waŋ ma yaa-i baa nuɔmba-i.»

²⁷ Yesuŋ piiye baa-ba, ba saa suɔ wuɔ u gbɛ u To yaa-i. ²⁸ Wuɔ cira: «Da na ji haa *Molon-Bieno-i dɔrɔ huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na ka suɔ suɔ wuɔ umaŋ dii gbula u yaa muɔŋo-i. Na ka bi suɔ wuɔ mi sa ce weɪma mi fere. Mi Toŋ waŋ mamaŋ baa-mi, mi waŋ ma yaa-i. ²⁹ Umaŋ puɔraa-mi, mi ce u huɔŋga-i; a ce dumaŋŋo-na uu dii baa-mi; u saa nanna-miɛ mi diei yoŋ.»

³⁰ Yesuŋ piiye dumaŋŋo-na, nuɔmba bɔi hūu u nelma-i.

Ninsoŋo sa dɔlnu nelbiliemba-i

³¹ *Yuifubaa-ba maŋ naa hūyāa Yesu nelma-i, wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Da na bel mi nelma-i nammu hāi, na ka ce mi *hāalābien namaa kelkel. ³² Na ka suɔ ninsoŋo-i aa ninsoŋo ka ce na waa na fereŋ nuɔ.»

³³ Baa cira: «ŋ waŋ wuɔ nie de-i? Miɛŋo-i *Abiramu hāayɛlŋ miɛ, ii dii i fereŋ nuɔ, i saa ce nelien-kɔrsɪnni dede.»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ ce āmbabalma-i, kutieno cie kɔrieno āmbabalma wulaa. ³⁵ A ne da kɔrieno sie gbāa ce dūŋgu baa u yuntieno-i, ŋga u yuntieno bieno yaa gbāa ce dūŋgu-i baa u to-i. ³⁶ Terienŋu faŋgu-na, Bepolŋ duɔ cira nuɔni maŋ dii ŋ fereŋ nuɔ, nii dii ŋ fere nuɔ kelkel. ³⁷ Mi suyaa miɛ Abiramu hāayɛlŋ namaa, ŋga na taara na ko-mi wuɔ mi nelma sa dɔlnu-nei. ³⁸ Muɔ miŋ daa mamaŋ mi To wulaa, mi waŋ ma yaa-i. Ŋga namaaŋo-i, na toŋ hāalāyā-nei mamaŋ, na ce ma yaa-i.»

³⁹ Baa cira: «Miɛ to yaa Abiramu.»

* **8:17** Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 17.6, 19.15; Kammaŋ-sebe (Nombres) 35.30

Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa waa Abiramu bisālŋ namaa kelkel, naa naa ta na ce Abiramu temma-i. ⁴⁰ Nŋa na bir yan aa ta na taara na ko-mi a ne da miŋ daa ninsoŋo maŋ mi To wulaa, mi waan u yaa baa-na. Nan ceŋ mamaŋ mafamma-i Abiramu maacemma'i wei? ⁴¹ Na biyaa na to u maama.»

Baa cira: «Miɛŋo-i būrāan miɛ sī; i to dii u diei yoŋ, u yaa Diiloŋo-i.»

⁴² Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Muɔmi hilaa Diiloŋ-terien-nu'i jo, aa mi juɔ fuɔ jomma'i. Kuɔ na to yaa naa waa Diiloŋo-i ninsoŋo, muɔmi kūŋgu naa ta ku dɔlnu-nei. Mi saa jo mi ferɛŋ jomma, u yaa puɔraa-mi. ⁴³ Nan'a na sa nu mi nelma-i ku'i cie miŋ wan mamaŋ baa-na, na sa suɔ ma yunŋu-i. ⁴⁴ Na to yaa *Sitāni. Na taara na ce fuɔ kusūŋgu yaa-i. Dii ku domma-na, u yii baa nelkollɛ yaa-i. Un'a u sa wan ninsoŋo-i dumaanŋo-na, u saa siɛ ninsoŋo-i dede. U yaa coima tienŋo-i, a ce dumaanŋo-na u nelma-i hiere coima. ⁴⁵ Nŋa muɔ fuɔ, mei wan ninsoŋo yaa-i; ku'i cie ŋ da na saa hūu mi nelma-i. ⁴⁶ Namaanŋo-na, hai gbāa da cālmuɔ haa-miɛ? Da kuɔ mi wan ninsoŋo, bige-i cie na ta na cīina mi nelma-i? ⁴⁷ Uman duɔ waa Diiloŋ-wuonŋo, ŋ da kutienŋo nu Diiloŋo nelma-i. Nŋa namaanŋo-i, Diiloŋ-baan namaa sī, ku'i cie na sa nu mi nelma-i.»

⁴⁸ Baa cira: «Diɛ cira nuɔŋo-i *Samariyiɛŋ nuɔ, i saa kar coima; aa *jīna ka sire ŋ yunŋu-i dii.»

⁴⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi yunŋu saa sire; mi kāŋ mi To yaa-i aa namaa na yagar wuɔ na siɛ kāŋ muɔŋo-i. ⁵⁰ Mei sa taara mi jīna mi ferɛ dɔrɔ, moloŋo'i dii tuɔ ce mafamma-i, aa kufanŋu tienŋo yaa suyaan neliɛŋo neliɛŋo kumanŋu gbīɛ baa-yo. ⁵¹ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ tuɔ nu mi nunŋu-i u sa ji suu baa kuliŋgu-i dede.»

⁵² Yesuŋ waan mafamma-i, Yuifubaa-ba gbē-yo wuɔ: «Fiɛfiɛ fuɔ, nuharunŋu si dii, i suyaa wuɔ nii si dii gbāŋgbāŋ. Abiramu-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba kuu hiere, aa nan ta ŋ piiye wuɔ uman duɔ tuɔ nu nan nunŋu-i kutienŋo sa ji suu baa kuliŋgu-i dede. ⁵³ Daa u cɔrnu dɛ! Nan daa niɛ sī nan maaraa i to-i Abiramu-i wei? Nŋa fuɔ u kuu, Diilopɔpuɔrbiemba tiraa ku.»

⁵⁴ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ muɔmei taa mi kaal mi ferɛ, yunŋu naa saa waa-kuɔ. Nŋa mi To yaa kaalaan-miŋ. Na gbē u yaa-i wuɔ namaa Diiloŋo ⁵⁵ aa na sa bi suɔ-yo. Muɔ fuɔ, mei suɔ-yo. Da mi cira mi sa suɔ-yo, mi ka ce coikartien muɔ namaa temma-i. Mi suɔ-yo aa tiraa ta mi nu u nunŋu-i. ⁵⁶ Abiramu maŋ namaa to, un juɔ suɔ wuɔ u ka hi mi jommaŋ-yiŋgu-i, u huɔŋga gbuu pāŋ fɛ. Un juɔ da-mi, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i?»

⁵⁷ Yuifubaa baa cira: «Nan saa bi hi da bienŋ komuɔŋa hāi baa cīncieluo-i yogo aa cira nan daa Abiramu-i; ŋ daa-yo dan hama-i temma-i?»

⁵⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Aa Abiramu suɔ duɔ honŋ, muɔmi maŋ dii gbula mii naa waa.»

⁵⁹ Un waan mafamma-i, baa biɛra tāmpɛlɛiŋa wuɔ ba nan-yo. Wuɔ yan-ba aa naa fuo hel *Diilodubuɔ-i-na ta.

9

Yesu puurii yironŋo nan yufienŋa

¹ Yesuŋ taa ka hi hɔlma namma-i, wuɔ da yironŋo nanŋo. Kutienŋo huɔŋ baa u yirsīnni-i. ² U *hāalābiɛŋ baa yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, bige-i yirii naacolŋ daayo-i? Fuɔ ferɛŋ āmbabalma'i yirii-yo waa u bīncuɔŋ-maama'i yirii-yo?»

³ Yesu wuɔ cira: «Fuɔ āmbabalma sī, u bīncuɔŋ-maama bi sī. Diiloŋ un hii dumaa, u yirii duɔ pigāŋ nelbiliemba-i ku yaa-i. ⁴ Cuo duɔ gbāŋ kaal, i saaya i tie ce mi pɔpuɔrtienŋo maacemma-i, ni ma'i sī, bāan da ku tī, molo siɛ gbāa ce bīŋkūŋgu. ⁵ Miŋ yeŋ nelbiliemba hɔlma-na, muɔmei ba fitīnuɔ-i.»

6 Uŋ waan mafamma-i, wuɔ tu taalunɔ hiɛma-na aa guɔlnu-kuɔ baa hiɛma-i a hure yironɔ daa u yufienɔ-na ⁷ aa naa cira: «Kā ŋ ka saar ŋ yaanɔa-i Siloe hūnfuonɔ-na.» (Siloe yunɔ yaa wuɔ pɔpuɔrbilonɔ.) Naacolɔ wuɔ kā ka saar u yaanɔa-i, u yufienɔ aa pān puur; wuɔ bir tuɔ kūn.

8 Uŋ kaa ka hi, u caantaamba-i baa baman taa ba suɔ-yo hiere baa piel u maa-na. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔ daa u yaa saa tuɔ tɛna u cārā wɛi?»

9 Banan ba'a u yaa-i, banan ba'a u'i sɪ kɛɛ u nabieraŋo. Naacolɔ fuɔ fɛɛ wuɔ cira: «Muɔmɛi mi fɛɛ!»

10 Baa yuu-yo wuɔ: «Ŋ ciɛ ŋ yufienɔ-i niɛ a puur?»

11 Wuɔ cira: «Ban bɪn naacolɔ man Yesu-i, u yaa ciɛ kpɔkpɔtuɔnɔ hure-yɛi aa cira mi kā Siloe-i-na ka saar-a. Mi kaa ku yaa-i ka saar-a, a pān puur.»

12 Baa yuu-yo wuɔ: «Naacolɔ fanɔ we-i-na?»

Wuɔ cira: «Na fen muɔ, mɛi suɔ hie?»

Diilonɔ gbāa nu nelbalaŋo nunɔu-i wɛi?

13-14 Yesuŋ puurii naacolɔ daayo yufienɔ-i yiinɔ man nuɔ-i, ku waa *yitienanɔ. Naacolɔ un piiye dumaanɔ-na, baa bel-o kā baa-yo *Farisɛbaa-ba wulaa. ¹⁵ Farisɛbaa baa bi yuu-yo u yufienan ciɛ dumaa puur. Wuɔ cira: «U huure kpɔkpɔtuɔnɔ yɛi aa cira mi kā ka saar mi yaanɔa-i. Mi kaa ka saar-ka ku yaa nuɔ-i, mi yufienɔ puur.»

16 Farisɛbaa-ba namba ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔ man ciɛ maacen daama-i u siɛ gbāa jo Diilonɔ-jomma. Na saa da, u sa kān yitienanɔ baa u maacemma-i.»

Banan ba'a: «Āmbabalmanceron hayo-i gbāa ce nel daama temma-i?» Kun ciɛ dumaanɔ-na, baa hel ba-naa honniŋ.

17 Farisɛbaa baa yuu naacolɔ-i wuɔ: «Nuɔ fuɔ, nan'a niɛ naacolɔ daayo kūnɔ-na?»

Wuɔ cira: «Mɛi wulaa, *Diilopɔpuɔrbilonɔ.»

18 *Yuifubaa baa sire wuɔ naacolɔ daa u saa naa yir. Baa bɪ u bɪncuɔmba jo. ¹⁹⁻²⁰ Ban juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa biɛnɔ-i naacolɔ daayo-i wɛi?»

Baa cira: «Ūu, miɛ biɛnɔ.»

Yuifubaa ba'a: «U huɔn baa yirsinni-i wɛi?»

Naacolɔ bɪncuɔn ba'a: «Ūu, u huɔn baa-ni.»

Yuifubaa ba'a: «U yufienɔ ciɛ niɛ aa puur fiɛfiɛ-i-na?»

21 U bɪncuɔn ba'a: «Coima saa fa, i saa suɔ u yufienan ciɛ dumaa puur, aa i saa bi tiraa suɔ uman puurii-ya.» Aa naa cira: «Yuuŋ fuɔ fɛɛ-i, bisālānɔ sɪ; man ciɛ dumaa, u ka wan-ma baa-na.» ²² Kuman naa ciɛ ba wan mafamma-i, Yuifubaa baa wurii-ba wuɔ uman duɔ cira Diilonɔ un pāa nunɔu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ man u yaa Yesu-i, ba nyaa kutienɔ-i *Diilonelhāalādunɔ-na. ²³ Kufanɔ korma'i naa ciɛ u bɪncuɔmba cira ba yuu fuɔ fɛɛ-i bisālānɔ sɪ.

24 Ku huonɔ-na, Farisɛbaa-ba tiraa ji bɪ naacolɔ-i ji cira: «Ne Diilonɔ-i aa ŋ wan ninonɔ-i; naacolɔ daayo-i nelfɛɛinɔ sɪ, miɛ fɛɛ-i i suyaa-ma.»

25 Naacolɔ wuɔ cira: «Mɛi siɛ gbāa cira nelfɛɛinɔ, mɛi siɛ bi gbāa cira nelfɛɛinɔ sɪ. Nga ma diei maama man meinɔ suyaa-ma: U puurii mɛi yufienɔ-i.»

26 Baa yuu-yo wuɔ: «U ciɛ-ni niɛ? U puurii ŋ yufienɔ-i puur hama-i temma-i?»

27 Naacolɔ wuɔ cira: «Mi waan-ma baa-na, na saa yiera nu-ma. Bige-i ciɛ na'a mi tir-ma? Namaa na bi taara da na ce u *hāalābien namaa wɛi?»

28 Baa pān ta ba tuora-yuɔ aa naa cira: «Nuɔnei u hāalābilonɔ nuɔ! Miɛ fuɔ, *Moisi hāalābien miɛ. ²⁹ I suyaa wuɔ Diilonɔ piiye baa Moisi-i, nga daayo-i i sa suɔ u munhelmu!»

³⁰ Naacolŋ wuɔ cira: «Namaa gberɛ! Na sa suɔ u munhelmu a ne da u puurii mɛi yufienɔ-i! ³¹ Na suyaa kerre wuɔ Diilonɔ sa nu nelbabalaamba nunni-dɛ! Uman duɔ tuɔ wuɔ u hūmelle-i aa tuɔ ce u huɔŋga-i u nu fuɔ nunɔ yaa-i. ³² Molonɔ man huɔŋ baa yirsinni-i, in siire ji hi baa nyunɔ, i saa nu-ma dede wuɔ melŋ daayo puurii kutienɔ yufienɔ-i. ³³ Kuɔ naacolŋ daa u saa naa jo Diilon-jomma, uu naa saa gbāa ce binjūngu.»

³⁴ Baa cira: «Daa u cɔrnu dɛ! Nuɔni man huɔŋ baa āmbabalma-i, nuɔnɛi gbāa pigān miɛnɔ-i nelma wɛi?» Aa naa pān nyaa-yo hiel-o Diilonelhāalādūngu-na.

Yirsinni dii ni hāi

³⁵ Ban duɔnya naacolŋo-i, Yesu wuɔ nu-ma aa kā u wulaa ka yuu-yo wuɔ: «Ŋ haa ŋ nanɔga-i *Molon-Bienɔ-na wɛi?»

³⁶ Naacolŋ wuɔ: «Hāalātie, u yaa hai? Pigān-mi baa-yo; mi taara mi hūu u maama-i!»

³⁷ Yesu wuɔ: «U yaa ŋ yaanɔga-na; u yaa piien baa-ni.»

³⁸ Naacolŋ wuɔ: «Itie, mi hūyāa-ma.» Aa naa pān dūuna Yesu yaanɔga-na.

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi juɔ hīɛma-na da mi ji ce nelma diei. Mi juɔ da mi ji puur yiriemba yufienɔ-i aa suuye bamanɔ daanɔ ba waanɔ-i.»

⁴⁰ *Farisiebbaa-ba namba waa u caanɔgu-na, baa cira: «Miɛ fuɔ i saa yir yogo.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa suɔ-ma wuɔ na yirii, āmbabalma naa saa waa-nɛi, ŋga nanɔ ciera namaa saa yir, na āmbabalma dii ma temma-i yogo.»

10

Yesu yaa ānciinafɛfɛinɔ-i

¹ Ban tīyāa nelma famma-na, Yesu wuɔ ji nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Uman duɔ yan naatuɔngu dumelle-i aa suur yanɔ nanɔga, coima saa fa, ba bī u yaa-i cuoyuo-i. ² Ŋga uman duɔ suur baa dumelle-i, u yaa naatuɔntienɔ-i, u yaa ānciinanɔ-i. ³ Tūlmba suɔ ba tienɔ-i. Duɔ kā dɛ-i-na, uman niɛyan naatuɔngu-i u sire puur dumelle-i hā-yo, u tuɔ bī tūlmba-i ba yiriɛn-na ba da-ba-diei, ba ta ba hel. ⁴ Ban suɔ-yonɔ dumaanɔ-na, duɔ ji bī-ba ba hel hiere, u ta ba yaan-na aa ba cu-yo. ⁵ Ŋga da ba'a ba sa suɔ-ni, ba siɛ siɛ cu ŋ huon-nu. Ban'a ba sa suɔ ŋ yalle-i, da ŋ bī-ba, ba bir yan aa ta ba gbar-niɛ.»

⁶ Yesuŋ naan gbānalāan daaku-i, ba saa suɔ ku yunɔgu-i. ⁷ Wuɔ tiraa cira: «Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Muɔmɛi naatuɔngu dumelle-i. ⁸ Baman juɔ yaanɔga muɔmi-na hiere, cuobaa; ŋga tūlmba saa nu ba nunni-i. ⁹ Muɔmɛi dumelle-i. Uman duɔ suur baa dumelle-i, kutienɔ kuraa. U gbāa tuɔ suur aa tuɔ hel kuŋ dolaanu-yuɔ dumaa, aa u ka tuɔ da u niiwuoni-i. ¹⁰ Cuoyuo jomman-yunɔgu yaa a ji cuo, sisɔ a ji ko, da ma'i bi sī a ji guɔla. Ŋga muɔmi juɔ da mi ji kor nelbiliemba-i ba waa ba fɛrɛn nuɔ.

¹¹ «Da ŋ nu wuɔ ānciinafɛfɛinɔ-i, u yaa muɔnɔ-i. Uman ka hūu-ma ku u tūlmba maama-na, u yaa ānciinafɛfɛinɔ-i. ¹² Da ba biɛ uman u tuɔ cen tūlmba-i, ba sa bī ufanɔ-i ānciinanɔ. Tūlmba-i fuɔ baamba sī; u taara gbeinɔ. Fuɔ temma-i, duɔ ji da jara jo, u gbar aa yan u jo ji bel u yufellen-wuonɔ-i ta. ¹³ Fuɔ juɔ duɔ ji taara gbeinɔ; tūlmba maama ce niɛ aa waa kpelle u huɔŋga-na? ¹⁴⁻¹⁵ Muɔmɛi ānciinafɛfɛinɔ muɔnɔ-i. Muɔ baa mi To-i in suɔ i-naa dumaa, muɔ baa mi tūlmba-i i bi suɔ i-naa dumɛi. Aa mi hūyāa-ma da mi ku ba maama-na. ¹⁶ Tūlmba namba bi dii baa-mi yanɔ nanɔga. Mi saaya mi kā ka nyaa-ba jo baa-ba tūusɛlle ji ce di diei aa ānciinanɔ bi waa u diei. Da mi kā, ba ka nu mi nunɔgu-i.

¹⁷ «Min hūyāa-ma da mi ku mi tūlmba maama-na aa da mi sire, ku ciɛ mi maama ta ma dɔlnu mi To-i. ¹⁸ Muɔ da mi saa siɛ, molo siɛ gbāa ko-mi. Ku

dolaanu muɔmei mi pā mi fere. Ku fɔngũɔ dii-mie mi da mi ku aa sire. Mi To puɔraa-mi baa ma yaa-i.»

¹⁹ Yesuŋ waan mafamma-i, *Yuifubaa baa tiraa hel ba-naa honniŋ. ²⁰ Ba fɔngũɔ baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋ daa u yunŋu si dii! *Jina dii-yuɔ! Baa na ta na nu u nelma-i.» ²¹ Bananŋ ba'a: «Jina duɔ waa moloŋo manŋ nuɔ-i, u sie gbāa piiye dumandε-i-na. Namaa daa jina ba nolŋo gbāa puur moloŋ yufienŋa wei?»

Yuifubaa-ba cīnaana Yesu-i

²² Waan-huonŋuŋ juɔ hi, *Yuifubaa baa ta ba ce *Diilodubuɔ *migāamanŋ-ponsaanŋu-i *Yerusalemu-i-na. ²³ Yesu wuɔ kā ka tuɔ wuɔra u biŋ *Salomɔ kukuruunŋu-na. ²⁴ Yuifubaa baa kā ka ciilā-yuɔ aa naa yuu-yo wuɔ: «ŋ ka kaala ŋ nelma-i baa-ye yaku-i? Da kuɔ Diilonŋ unŋ pāa nunŋu-i wuɔ u ka saan *Konŋkortienŋo manŋ u yaa nuonŋo-i, wanŋ ninsonŋo-i baa-ye ke!»

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Mi waan-ma baa-na cor tī, ŋga na saa hūu-ma. Miŋ ceŋ mamanŋ mi To yerre-na ma yaa pigāanŋ mi sinni-i. ²⁶ Ŋga nanŋ'a naa sī mei tūlŋ namaa, na saa hūu mi nelma-i. ²⁷ Mi suɔ mi tūlmba-i. Ba nu mi nelma-i aa ta ba nyaanu-mie. ²⁸ Mi hā-ba cicēlma manŋ sa tīenŋ dede. Ba cεraa ba ku, aa molo sie gbāa hūu-ba mi wulaa. ²⁹ Mi To yaa hāa-mi baa-ba, u fɔngũɔ jienya nuɔmba-i hiere ba wuonŋo-i, a ce dumaanŋo-na, molo sie gbāa hūu u diei u wulaa. ³⁰ Muɔ baa mi To-i kuuduonŋu yaa-i.»

³¹ Unŋ piiye dumaanŋo-na, Yuifubaa baa tiraa biera tāmpeleŋa da ba nanŋ-yo. ³² Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Mi To cie mi ce nelfafamma bɔi pigāanŋ-na. Miŋ cie mamanŋ, na taara na nanŋ-mi ko-mi hama-i yunŋ-nu'i jebi?»

³³ Yuifubaa ba'a: «Niŋ cie nelfafamma manŋ, i saa cira i nanŋ-ni mafamma maa-na; niŋ wuɔranŋ ŋ biēna Diilonŋo yerre-i wuɔ nuɔ Diilonŋ nuɔ, ku'i cie yie i nanŋ-ni ko-ni.»

³⁴ Yesu wuɔ: «Ma nyegāanŋ na *ānjinamma-na wuɔ Diilonŋo ciera: «*Namaanŋo-i naa dii ŋaa Diilonŋo.*» *³⁵ Diilonŋ-nelmanŋ vii bamanŋ, Diilonŋo ciera wuɔ baa dii ŋaa Diilonŋo. I sie bi gbāa maar Diilonŋ-āndaanŋu-i. ³⁶ Unŋ hielaa muɔmi manŋ puɔr-mi mi jo hēma-na, bige-i cie da mi cira Diilonŋ-Bieŋ muɔ, na'a mi biēna Diilonŋo yerre? ³⁷ Da kuɔ mi sa ce mi To maacemma, baa na hūu mi nelma-i. ³⁸ Ŋga da kuɔ mi ce ma yaa-i, hūyāanŋ-manŋ. Da na fie'a na saa haa na nanŋa mie, miŋ ceŋ mamanŋ, hūyāanŋ-manŋ wuɔ Diilonŋ-maacemma; ku yaa na ka suɔ wuɔ mi To dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo.»

³⁹ Unŋ waan mafamma-i, Yuifubaa baa tiraa sire wuɔ ba bel-o. Wuɔ kor ba wulaa.

⁴⁰ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ bir kā *Yurdē bomborre nande-na, dii Nsāanŋ taa u *batisenŋ nuɔmba-i kusuonŋ-nu, ka tīena da huonŋu cεlle. ⁴¹ Nuonŋ baa kūɔl ba-naa nyaa u huonŋ-nu. Ba taa ba piiye wuɔ: «Nsāanŋ siire, u saa ce himma dede. Ŋga unŋ waanŋ mamanŋ hiere naacolŋ daayo kūnŋu-na, ninsonŋo.»

⁴² Nuɔmba bɔi hūyāa Yesu nelma-i terienŋu fanŋu-na.

11

Lasaar kuliŋgu-i

¹⁻² Yesu jienŋo nanŋo waa Betani-i-na ba taa ba bi-yo Lasaar. U tūɔbaa-ba waa ba hāi: Ba taa ba bī unanŋo-i Marti aa bī unanŋo-i Maari. Maari fanŋo yaa naa kūɔna natikolo-hūmma-i Itienŋo gbeini-na aa naa hurre-nie baa u yukuɔsinni-i.*

* **10:34** Gbeliemanŋ-nalāanŋu (Psaume) 82.6 * **11:1-2** Nsāa 12.3

Lasaar wuɔ ji cii jarma-na. ³ U tūɔbaa-ba puɔr ba ka wan̄ baa Yesu-i wuɔ u j̄iɛŋo jan̄. ⁴ Ban̄ waan̄-ma, Yesu wuɔ cira: «Jan̄ daama saa jo da ma ji ko Lasaar, nga ma juɔ da ma ji ce Diilon̄o-i bɔi baa u Biɛŋo-i hiere.»

⁵ Lasaar baa u tūɔbaa-ba-i, ba maama taa ma dɔlnu Yesu-i ma cor. ⁶ Ban̄ tūɔnu-yuɔ wuɔ Lasaar si dii h̄inni, wuɔ yan̄ yinni h̄ai cor ⁷ aa naa suɔ gb̄ɛ u *h̄aalābiemba-i wuɔ: «I ka bir k̄ā *Yude-i-na.»

⁸ U h̄aalābiemba cira: «H̄aalātie, ma s̄i *Yuifubaa-ba taa ba taara ba nan̄-ni baa t̄amp̄ēl̄iŋa ko-ni terien̄gu fan̄gu-na k̄e? Ku saa bi da yinni yogo aa ŋ'a i bir k̄ā!»

⁹ Yesu wuɔ nan̄ gb̄analāan̄ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ma s̄i l̄erbaa c̄incieluo ba h̄ai dii b̄aan̄gu-na k̄e? Da ŋ ta ŋ wuɔ b̄aan̄gu-na, ŋ sa tis̄iŋ ŋ f̄ere duma, ¹⁰ ŋga da ŋ ta ŋ wuɔ isuɔŋgu-na, cecer maa s̄i, ŋ sa gb̄an̄ aa tis̄iŋ ŋ f̄ere.»

¹¹ Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «I j̄iɛŋo-i Lasaar yaa kuraa duɔf̄un̄, mi ka k̄ā ka p̄iŋ-yo.»

¹² U h̄aalābiemba cira: «Da kuɔ u kuraa duɔf̄un̄, yan̄-yo fafalmu ka da-yuɔ.»

¹³ Yesu taa u taara u wan̄ Lasaar kuliŋgu maama yaa baa-ba dumaan̄o-na, nga ba saa suɔ. Bafamba daa niɛ s̄i u wan̄ duɔf̄ugb̄an̄gb̄al̄ammun̄ maama.

¹⁴ Ban̄'a ba saa suɔ Yesu nelma yaan̄ga-i dumaan̄o-na, wuɔ naa wuɔ wan̄-ma gbar-ma baa-ba wuɔ Lasaar jarma yaraa-yo. ¹⁵ Aa naa cira: «Un̄'a u saa ku mi caan̄-nu, ku dɔlaanu-miɛ cor. Ku ka k̄āyā-nei na haa na nan̄ga-i miɛ fafamma. Siiren̄ i ka ne kun̄ yen̄ dii duma.»

¹⁶ U h̄aalābilon̄o nan̄o waa, ba taa ba b̄i-yo Toma, Girekibaa ba'a Didimu; ku yun̄gu yaa wuɔ p̄iɛbaa. Fuɔ wuɔ gb̄ɛ u nah̄aalābiemba namba-i wuɔ: «Yaan̄ i k̄ā, da ku ka waa kuliŋgu, i bi ku baa Itien̄o-i hiere.»

Yesu yaa cic̄elma tien̄o-i

¹⁷ Yesun̄ k̄āa ka hi, wuɔ nu wuɔ ban̄ fuuriye Lasaar u yinni naa yaa waa yiŋgu fan̄gu-na. ¹⁸ Betani-i baa *Yerusalemu-i ku saa yu kilobaa-ba siɛi, ¹⁹ a ce dumaan̄o-na, *Yuifubaa bɔi baa hilaa k̄ā da ba ka jaal kuliŋgu-i.

²⁰ Martin̄ juɔ nu wuɔ Yesu jo dii, wuɔ sire tuɔ j̄ārā-yuɔ aa naa yan̄ Maari yaa t̄iɛna dumelle-na baa niraamba-i. ²¹ Un̄ kaa hi, wuɔ gb̄ɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tūɔ naa saa ku. ²² Nga mi suyaa miɛ nin̄ yen̄ terien̄gu man̄ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, da ŋ c̄ārā kuman̄ Diilon̄o wulaa, u ka h̄ā-ni baa-ku.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Ŋ tūɔ ka sire.»

²⁴ Marti wuɔ cira: «Mi suyaa miɛ miwaan̄o t̄imman̄-yiŋgu-na, kuon̄ da ba ji ta ba sire, u ka sire.»

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Muɔmei siiren̄ kuomba-i aa muɔmei cic̄elma-i. Uman̄ duɔ haa u nan̄ga miɛ, duɔ fiɛ ku, u ka sire. ²⁶ Aa uman̄ duɔ haa u nan̄ga miɛ, u c̄eraa u ku; ku yun̄gu yaa wuɔ u daa cic̄elma man̄ sa t̄iɛŋ dede-i. N̄ h̄ūyāa mafamma-i w̄ei?»

²⁷ Marti wuɔ: «Itie, mi h̄ūyāa-ma. Mi h̄ūyāa-ma wuɔ *Kon̄kortien̄o man̄ naa saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i. Nuɔnei Diilon̄-Biɛŋ nuɔŋo-i.»

²⁸ Martin̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ ta k̄un̄. Un̄ kaa hi, wuɔ cuo b̄i Maari-i a wan̄ baa-yo wuɔ: «H̄aalātien̄o juɔ; wuɔ mi ji wan̄ baa-ni ŋ k̄ā u wulaa.»

²⁹ Maarin̄ nuɔ mafamma-i, wuɔ p̄an̄ sire baa gbarun̄gu tuɔ k̄ā Yesu wulaa.

³⁰ Yesu wuɔ sa hi suur nellen̄-huɔŋga-na yogo, Martin̄ k̄āa ka da-yo terien̄gu man̄ nuɔ-i, u waa yogo kusuɔŋ-nu'i. ³¹ Yuifubaa-ba man̄ waa ta ba ce jaalun̄gu-i, ban̄ juɔ da Maari t̄aanu hel dumaan̄o-na, baa sire cu u huon̄-nu wuɔ s̄i u k̄ā t̄ɛŋo c̄incorre'i nuɔ-i duɔ ka kaal. ³² Wuɔ k̄ā ka hel Yesu terien̄gu-na. Un̄ kaa'a u ne da Yesu-i, wuɔ k̄ā ka d̄ūuna u yaan̄ga-na aa naa cira: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tūɔ naa saa ku.» ³³ Aa p̄an̄ haa u nammu-i u yun̄-nu. Baman̄ naa k̄āa baa-yo, baa bi k̄ā ba ta ba kaal hiere.

Yesuṅ daa banṅ kaal dumaanṅo-na, u huonṅ kaa pānṅ kūl. ³⁴ Wuṅ yuu-ba wuṅ: «Na fuuriye-yuṅ hie?»

Baa cira: «Itie, jo i ta i ka pigānṅ-ni baa terienṅu-i.» ³⁵ Yesu wuṅ pānṅ donṅ tuṅ kaal. ³⁶ Yuifubaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuṅ: «Na saa da, kulonṅo maama taa ma dālnu-yuṅ de!» ³⁷ Bananṅ baa ta ba piiye wuṅ: «Ma sī u yaa puurii yironṅo yufienṅa-i ke? Bige-i cie u saa cie Lasaar baa ku?»

³⁸ Yesu huonṅaṅ ṅa naa gbuu kūl dumaanṅo-na, wuṅ kā ba kā cīncorre terienṅu-na. Di waa tāmpēfuonṅ-nu aa ba ce tāmpēlle suuye di nunṅu-i. Banṅ kaa hi, ³⁹ wuṅ cira: «Halaanṅ tāmpēlle-i!»

Marti wuṅ cira: «Itie, u yinni naa yaa de-i unṅ fuuriye; u ka donṅ tuṅ hūnṅ dii.»

⁴⁰ Yesu wuṅ cira: «Marti, ma sī mi waanṅ-ma baa-ni miε da ṅ haa ṅ nanṅa miε ṅ ka da Diilonṅ unṅ hii dumaa ke?»

⁴¹ Baa halanṅ tāmpēlle-i. Yesu wuṅ tā u yunṅu-i dāro aa naa cira: «Baba, ninṅ nuṅ mi nunṅu-i mi jaal-ni bōi. ⁴² Mi suyaa miε ṅ sa yagar mi nunṅu-i, ṅga bamanṅ dii mi caanṅu-na mi piiye ba yaa da ba suṅ wuṅ nuṅnei puṅraa-mi.»

⁴³ Unṅ waanṅ mafamma-i, wuṅ piiye da gbagaga wuṅ: «Lasaar, sire ṅ hel ṅ jo bande!» ⁴⁴ Kulonṅ wuṅ hel jo; u gbeini fiṅnya baa u nammu-i hiere ka hel baa u yunṅu-i. Yesu wuṅ cira: «Firiinṅ-yonṅ aa na yanṅ u kā!»

Ba taara ba ko Yesu-i

(Matie 26.1-5; Marke 14.1-2; Like 22.1-2)

⁴⁵ *Yuifubaa bōi baa kāa Maari ba terienṅu-na da ba ka jaal ba tūṅ kuliinṅu-i. Banṅ juṅ da Yesu cie nel daama-i, ba fōnṅūṅ baa hūu u maama-i. ⁴⁶ Bananṅ baa bir yanṅ aa kā ka tūnu *Farisēbaa-ba-i baa unṅ cie mamānṅ. ⁴⁷ Banṅ tūṅnu-bēi dumaanṅo-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Farisēbaa baa tigiinṅ *nellentaamba-i aa naa cira: «Naacolṅ daa u wuṅra u ce himma bōi, i ka ce niε? ⁴⁸ Diε bi yanṅ u cor tuṅ ce, nuṅmba-i hiere ba ka cu u huonṅ-nu. Da ṅ bi da ba cuu u huonṅ-nu, *Oromēbaa-ba ka jo ji muonu i *Diilodubuṅ-i aa ko-ye hiere.»

⁴⁹ Unanṅo waa ba hōlma-na, ba taa ba bī-yo Kayifu. U yaa waa *Diilojigāntaamba yuntienṅo-i belle fande-na. Fuṅ wuṅ cira: «Na sa suṅ ku yaanṅa-i de! ⁵⁰ Na saa suṅ wuṅ nelduṅ duṅ ku a kor nelle-i hiere ku bōyaa nelle da di muonu wēi?»

⁵¹ Kayifunṅ waanṅ nelma manṅ daama-i fuṅ maawamma sī. Unṅ waa Diilojigāntaamba yuntienṅo-i belle fande-na dumaanṅo-na, Diilonṅo yaa diyaa-ma u nunṅu-na, wuṅ Yesu yaa saaya u ku Yuifubaa-ba maama-na ⁵² aa bi ku tigiinṅ Diilonṅ-bisālmba manṅ dii hīenṅu-na a ce-ba kuuduṅgu. ⁵³ Yinduṅgu fanṅu-na, Yuifu ba yuntaanṅ baa yiera-mēi wuṅ fuṅ ba ko Yesu-i. ⁵⁴ Banṅ puu mafamma-i, Yesu wuṅ yanṅ-ba aa tuṅ fuo u hel. Duṅ hel u sa yanṅ ba da-yo. Ku huonṅu-na, wuṅ ji ta baa u *hāalābiemba-i ka fiṅna nelle nande-na ba bī-de Efiramu, di saa maa baa hīekuraanṅu-i.

⁵⁵ *Kōrsinni timmanṅ-ponsaanṅunṅ juṅ piε, *Yuifubaa baa jānu ba-naa da bāmbāale *Yerusalemu-i-na da ba tigiinṅ ba fεε a saa baa ba Diilonṅ-hūmelle-i aa ponsaanṅu suṅ da ku hi. ⁵⁶ Nuṅmbanṅ juṅ dumaanṅo-na, baa ta ba taara Yesu-i Diilodubuṅ dumelle huonṅa-na, ba sa da-yo ba da-yo. Baa ta ba piiye wuṅ: «Na yuu ba'a naacolṅ daayo ka jo ponsaanṅ daaku-na wēi?» ⁵⁷ A ne da Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Farisēbaa-ba naa waanṅ baa nuṅmba-i wuṅ umanṅ duṅ suṅ unṅ yenṅ kusuṅ-nu, kutienṅo pigānṅ-ba baa-yo ba ka bel-o.

12

Maari kūṅna natikolo-hūmma Yesu gbeini-na
(Matie 26.6-13; Marke 14.3-9)

1 *Kōrsinni tīmman-ponsaanḡuḡ juo t̄ie yinni niediei aa da ku hi, Yesu wuo kã Lasaarbaa-ba wulaa dii Betani-i-na. Lasaar faḡo yaa naa kuu aa Yesu wuo sire-yuo. 2 Uḡ kãa, baa haa bituonḡu u yerrenḡ. Marti yaa ciε niiwuoni-i aa biε hã-ba. Lasaar waa baa-ba tuo wuo. 3 Maari wuo biε natikolo naḡo-i litiri boluonḡu, a kũna Yesu gbeini-na aa ce u yukuos̄inni-i hurre-niε. Natikolo faḡo-i baa ciε-yo baa *naar-yomma ma kula. U sully waa kpelle. Wuo sire nyaayã dũḡu-i. 4 Yesu *hãalãbilonḡo manḡ ba nanḡ biḡ-yonḡ *Yuda-Isikaro-i, umanḡ juo hel Yesu huonḡu-na, wuo cira: 5 «Natikolo daayo naa gbãa da *deniebaa nuos̄u komuonḡa ndii. Bige-i ciε u saa yanḡ i suor-o a hã sũntaamba baa gbeina faḡa-i?» 6 Ku saa ce ḡaa sũntaamba hujarre waa-yuo ku'i ciε u tuo wanḡ mafamma-i de! U taa u wanḡ-ma baa u huoya-maama. U yaa taa u tiera ba gbeina-i, a ne da u taa u cuo; a ce dumaanḡo-na u taa u dii u nanḡa-i yei.

7 Uḡ waanḡ mafamma-i, Yesu wuo cira: «Yuda, yanḡ ciεḡo fiisa! U kũna natikolo daayo-i miε tuo cie mi kuliḡḡu yaa-i. 8 Sũntaamba dii baa-na bãanḡu-i baa isuonḡu-i, ḡga muomi siε t̄iena baa-na gbula.»

Nuomba gbagbarra Yesu huon-nu

9 *Yuifubaa-banḡ juo nu wuo Yesu juo dii Betani-i-na, baa sire kaal ba-naa kã da ba ka ne-yo aa bi ne Lasaar. 10 *Diilojigãntaamba yuntaanḡ baa sire wuo ba ko Lasaar 11 wuo u siremma ciε Yuifubaa b̄oi nanna ba b̄incuonḡ-hũmelle-i aa hũu Yesu maama-i.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na (Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Like 19.28-40)

12 Ku cuo kaala-i-na, nelpũḡu manḡ naa juo *Yerusalemu-i-na da ba ji ce *kōrsinni tīmman-ponsaanḡu-i, baa nu-ma hiere ka saa wuo Yesu jo dii. 13 Baa sire kar nampurni ta ba kã da ba ka jãrã-yuo. Ba taa ba hãl wuo: «Diilonḡo temma si dii!

Itienḡ uḡ saanḡ umanḡ jo, Diilo baa-yo!

Diilo baa *Isirahel-baamba nellentienḡo-i!»*

14 Yesuḡ jonḡ hũmelle-na, wuo ji da kakũmuo naḡo-i, wuo bel-o nyugũḡ. Ma bi nyegãanḡ dum̄ei Diilonḡ-nelma-na wuo:

15 «*Sinyotaanḡ namaa, baa na tie holle.

Nienḡ, na nellentienḡo'i juonḡ daayo na wulaa.

U nyugãanḡ t̄iena kakũmbilonḡ-na.»†

16 Nel daamanḡ taa ma ce huonḡu manḡ nuo-i, u *hãalãbiemba saa naa suo ma yaanḡa-i. Yesuḡ juo nyugũḡ kã d̄or̄o-i-na, maa suo t̄enu-bei wuo *Diilonḡopuor̄biembanḡ waanḡ mamanḡ u kũḡu-na, ma yaa taa ma ce-yuo dumaanḡo-na.

17 Bamanḡ waa hiere da uḡ siire Lasaar dumaa, baa ta ba wanḡ-ma baa nuomba-i. 18 Nuombanḡ nuo gb̄erε daayo maama-i, baa kũl ba-naa ta ba jo u wulaa. 19 *Faris̄iebaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuo: «Ma s̄i na daa k̄e? Nuomba-i hiere baa dii u huonḡ-nu; ma maaraa-na na gbãa ce biḡkũḡu!»

Yesu wanḡ u kuliḡḡu maama

20 Bamanḡ naa juo *Yerusalemu-i-na da ba ji jaal Diilonḡo-i ponsaanḡu-na, Gir̄ekibaa-ba bi waa-bei. 21 Baa kã ka ta ba piiye baa Filipu-i wuo: «I taara diε piiye baa Yesu-i.» Filipu waa Yesu *hãalãbilonḡo. U taa u hel Betisada dii *Galile mara nuo. 22 Filipu wuo kã ka tũnu Andere. Baa sire ba hãi-i-na ka hi Yesu-i baa-ma. 23 Yesu wuo cira: «*Molonḡ-Biεḡo uḡ ka da yerre huonḡu manḡ nuo-i, ku yaa hii daaku-i.» 24 Aa naa cira: «Yaanḡ mi wanḡ ninsonḡo-i baa-na: Da ḡ

* 12:13 Gbelieman-nalãanḡu (Psaume) 25.26 † 12:15 Sakari (Zacharie) 9.9

da dɪbelle saa suur hɪema-na a hɔr, di bi tɪe di diei yaa-i; nga da di suur hɪema-na a hɔr, ɲ da di diyaa biena bɔi. ²⁵ Umanɲ duɔ tuɔ dɔl u fɛrɛ, kutienɔ ka kɔsuɔŋ u fɛrɛ; nga umanɲ duɔ hiel u nanɲa u fɛrɛŋ nuɔ miwaanɲ daayo-na, kutienɔ ka da cicɛlma manɲ sa tɪeŋ dede-i. ²⁶ Umanɲ duɔ tuɔ taara duɔ ce mi cāarāŋo, kutienɔ saaya u tuɔ nyaanu-miɛ. Muɔ da mi waa kusuɔŋ-nu, mi cāarāŋo ka bi waa kusuɔŋ-nu'i. Mi To ka ce mi cāarāŋo ce bɔi.

²⁷ «Minɲ yɛŋ terienɲu manɲ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, mi huɔŋga si dii huɔŋga. Mi sa suɔ minɲ ka wanɲ mamanɲ baa mi To-i. Mi juɔ yaahuolo daayo maama yaa nuɔ-i, mi siɛ bi siɛ cira u kor-mi yuɔ.» ²⁸ Aa naa cira: «Baba, ce ɲ yerre ce bɔi!» Unɲ waanɲ mafamma-i, baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi ciɛ mi yerre ce bɔi tɪ, mi ka tiraa ce di ce bɔi.» ²⁹ Bamanɲ waa nu molonɲ daa unɲ piiye, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ'i naaraa!» Bananɲ ba'a: «*Dɔrɔpɔuɔrbilonɔ'i piiye baa-yo!»

³⁰ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Molonɲ daa u saa piiye mɛi maa-na, u piiye namaa maa-na. ³¹ Fiɛfiɛ yaa Diilonɔ ka pigāanɲ nelbiliemba-i u jāyamma-i. Kunɲ hii terienɲu manɲ fiɛfiɛ-i, Diilonɔ ka donya miwaanɲ daayo tienɔ-i†. ³² Aa da ba ji haa-mi dɔrɔ, mi ka fa nelbiliemba-i hiere piɛ-ba mi caan-nu.»

³³ Yesu waanɲ nel daama-i a pigāanɲ unɲ ka ku kuliŋgu manɲ. ³⁴ Nuɔŋ baa cira: «*Āŋjinamma ciɛra wuɔ Diilonɲ unɲ pāa nunɲu-i wuɔ u ka saanɲ *Konkortienɔ manɲ, u sa ku dede. Ma da niɛ nanɲ'a Molonɲ-Bienɔ gbɛ ba haa-yo dɔrɔ? Ma diei ma hāi Molonɲ-Bienɔ yaa hai molonɔ-i?»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fitɪnuɔ dii baa-na yogo, nga u siɛ cɔ. Terienɲu fanɲu-na, wuɔsaanɲu manɲ dii na gbeini-na, siirenɲ na ce-ku, ku yaa na ka hi baa cecerma-i. Na saa da, da ɲ ta ɲ wuɔ kukulma-na ɲ sa suɔ niŋ kāŋ kusuɔŋ-nu. ³⁶ Da na ta na taara na waa cecerma-na, fitɪnuɔŋ yɛŋ baa-na huɔŋgu manɲ nuɔ-i, haanɲ na nanɲa yuɔ huɔŋgu fanɲu'i nuɔ-i.»

Yesunɲ waanɲ mafamma-i, wuɔ hel ba hɔlma-na ka fuo.

Yuifubaa-ba saa hūu Yesu nelma-i

³⁷ Yesunɲ fiɛ ce gbɛrɛ-weima bɔi *Yuifubaa-ba yufelle-na, molo saa hūu u nelma-i. ³⁸ Diilonɲ unɲ puɔraa *Isayinɲ wanɲ mamanɲ, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi ciɛra wuɔ:

«Itie, ɲ daa hai molonɔ-i hūyāa i nelma-i?

Ŋ pigāanɲ hai molonɔ-i wuɔ ɲ hii?»§

³⁹ Kumanɲ ciɛ ba siɛ gbāa hūu-ma, Isayi bi waanɲ-ma. U ciɛra wuɔ: «Diilonɔ ciɛra:

⁴⁰ «Mi ciɛ-ba yiriemba,

a ce ba baa ta ba da baa ba yufienɲa-i.

Mi guɔlaa ba ānjɔguɔma-i,

a ce ba baa ta ba suɔ nelma yaanɲa-i.

Ku'i ciɛ ba siɛ gbāa hūu mi nelma-i aa jo mi ji sire-bɛi ba jarma-na.»*

⁴¹ Isayi naa fara da Yesu bɔbɔima-i ku'i ciɛ u piiye nel daama-i. U waanɲ Yesu maama'i dumaanɔ-na.

⁴² *Yuifu ba yuntaamba famba fɛrɛ-i, ba fɔŋgūɔ baa hūyāa Yesu nelma-i, nga baa kāalā *Farisiɛbaa-ba-i wuɔ da ba wanɲ-ma, ba ka nyaa-ba *Diilonelhāalādūŋgu-na. ⁴³ Bafamba wulaa, bɔlbɔl nelbiliemba dɔl-ba aa Diilonɔ bigāanɲ-ba.

Yesu jomanɲ-yiŋgu-i

⁴⁴ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa nuɔmba-i da gbagaga wuɔ: «Umanɲ duɔ hūu mi nelma-i, kutienɔ saa hūu mɛi nelma, u hūyāa umanɲ puɔraa-mi u nelma. ⁴⁵ Da ɲ da muɔŋo-i, ɲ daa umanɲ puɔraa-mi. ⁴⁶ Muɔmi dii ɲaa fitɪnuɔ.

† 12:31 Miwaanɲ daayo tienɔ yaa *Sitāni-i. § 12:38 Isayi (Ésaïe) 53.1 * 12:40 Isayi (Ésaïe) 6.10

Mi juo hīema-na miε umañ duo hūu mi maama-i, kutienjo baa tīe kukulma-na. ⁴⁷ Mi saa jo da mi ji gāñ baa nelbiliemba-i, mi juo da mi ji kor-ba; a ce dumaanjo-na, umañ duo nu mi nelma-i aa yagar ma hūmelle wuosaanjo-i, mei sa gāñ baa-yo. ⁴⁸ Umanj duo cīna-miε baa mi nelma-i hiere, kutienjo daa muotienjo u fereñ nuo tī. Miñ waan nelma manj baa-yo, ma'i ka gāñ baa-yo miwaanjo timmanj-yiinggu-na. ⁴⁹ Hama-i nuo-i? Mi sa wanj mei kusūñ-maama. Mi To yaa puɔraa-mi, aa miñ gbīe mi wanj mamanj hiere, u pigāañ-mi baa-ma u fere. ⁵⁰ Aa mi suyaa miε unj waan mamanj baa-mi, ma yaa diyaanj nelienj nuonjo-i cicēlmanj-hūmelle-na. A ce dumaanjo-na unj waan-ma baa-mi dumaa, mi bi wanj-ma dumēi.»

13

Yesu saaraaya u hāalābiemba gbeini-i

¹ *Kōrsinni timmanj-ponsaanjo waa ŋaa bišinj ku temma. Nyunjo ku temma-i, Yesu wuo suɔ wuo u tammanj-huonjo hii tī duo kã Tuonjo wulaa. Bamanj waa baa-yo hīema-na, ba maama taa ma dōlnu-yuo. U dōlaa-ba a ji hi u tamma. ² Ku isuonjo-na, baa tīena ta ba wuo niwuoni-i. A ne da huonjo fanjo-na, *Sitāni naa dii-ma tī *Yuda huonjo-na wuo u hel Yesu huonjo-na. Yuda to yaa Simo-Isikaro-i. ³ Ŋga Yesu wuo suyaa wuo fuo fere hilaa Diilonj-terienj-nu jo, aa u ka bir kã u wulaa. Aa tiraa suɔ wuo u To birii weima-i hiere hã-yo. ⁴ Wuo sire jukalaanjo-na a hiel u jonjoruo-i aa biε kompanja nanja pēyē u negelle-i. ⁵ Unj ciε mafamma-i, wuo biε bīñkūñjo a dii hūmma tuo saara u *hāalābiemba gbeini-i aa tuo hurre-niε baa kompanja manj u negelle-na. ⁶ Unj kaa hi Simo-Pier, Simo-Pier wuo gbē-yo wuo: «Itie, nanj siε gbāa saara mei gbeini-i.»

⁷ Yesu wuo: «Pier, miñ ceñ kumanj daaku-i ŋ siε gbāa suɔ ku yunjo-i nyunjo-i-na, ŋga yiinggu dii baa yiinggu ŋ ka suɔ-ku.»

⁸ Pier wuo: «Mi siε siε aa yanj nuo ŋ saara mi gbeini-i!»

Yesu wuo: «Da ŋ saa yanj mi saara-niε, ŋ suɔ kerre ŋ nunjo sī baa-mi weimana!»

⁹ Simo-Pier wuo: «Da ma waa dumaanjo-na, saara-niε aa ŋ saara baa mi nammu-i baa mi yunjo-i hiere.»

¹⁰ Yesu wuo: «Umanj duo ce hūmma-i u ne welewele hiere, u kuonj, u saara u fere ce niε? Mi saa yagar-ma u gbeini. Namaa na kuonj, ŋga na hieronjo sī.»

¹¹ Uu naa suɔ umanj ka hel u huonjo-na ku'i ciε wuo ba saa konj hiere.

¹² Unj juo saara ba gbeini-i tī, wuo biε u jonjoruo-i dii, aa kã ka tīena u muntienammu-na aa cira: «Miñ ciε kumanj nei daaku-i, na suyaa ku yunjo-i wei? ¹³ Da na ce na ta na bī-mi wuo: «Hāalātie.» Kuniε na'a: «Itie.» Ma dōlaa-na; na saa kar coima. ¹⁴ Muomi manj na Tienj muo baa na hāalātienj muo, da mi saara na gbeini-i, namaa na saaya na bi ta na saara na-naa gbeini. ¹⁵ Mi pigāañ-na nelma'i. Taa na ce ku yaa-i na hōlma-na. ¹⁶ Yaan mi wanj ninsonjo-i baa-na: Maacembilonjo sa maar u yuntienjo-i, aa pōpuorbilonjo sa maar umanj puɔraa-yo. ¹⁷ Da kuɔ na saa naa suɔ-ma, fiεfiε-i-na na suyaa-ma. Da na wuo ma hūmelle-i, na yunni dōlaa.

¹⁸ «Da na da mi piye de-i-na, mi sa gbē na hieronjo. Mi suɔ miñ fiεlaa bamanj. Ŋga mamanj nyegāañ Diilonj-nelma-na, ma gbīe ma ce. Ma nyegāañ wuo: «*Umanj taa u wuo baa-mi kaladuonjo-na, u birii tuo gāñ baa-mi.*»*

¹⁹ Mi ka wuoya wanj-ma baa-na aa ma suɔ da ma ce; ku yaa da ma ji ce, na ka hūu-ma wuo umanj dii gbula u yaa muonjo-i. ²⁰ Yaan mi wanj ninsonjo-i baa-na: Umanj duo bel mi pōpuorbilonjo-i fafamma, kutienjo bilaa muomei; aa umanj duo bel muonjo-i fafamma, u bilaa umanj puɔraa-mi.»

* **13:18** Gbeliemanj-nalāanjo (Psaume) 41.10

Yesu firiyɛ Yuda-i

²¹ Yesuŋ waan mafamma-i, u huonŋa pān kūl. Wuɔ cira: «Mi siɛ fuo-ma nei: Na hɔlma-na, unaa ka hel mi huonŋ-nu.»

²² *Hāalābiɛŋ baa bir ta ba ne ba-naa aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U gbɛ hai?» ²³ Hāalābilonŋo man maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yan, u waa tɛna u caanŋu-na. ²⁴ Simɔ-Pier wuɔ piye baa-yo baa u nanŋa, wuɔ u yuu-yo u gbɛ hai? ²⁵ Hāalābilonŋo wuɔ miɛl cira: «Itie, ŋ gbɛ hai molonŋo-i?»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Da mi nafiyɛ *buruo-i hā uman, u yaa-i.» Aa naa bɔl buruo-i a nafiyɛ hā *Yuda-Isikaro. ²⁷ Yudan hūyāa buruo-i, *Sitāni wuɔ pān sire-yuɔ. Yesu wuɔ cira: «Yuda, sire ŋ ce niŋ saaya ŋ ce maman, baa sɛɛ baa-ma!» ²⁸ Baman waa hiere juwuoterienŋu-na ba saa suɔ u nelma yaanŋa-i. ²⁹ Yudan taa u tiera ba gbeinŋa-i, banamba da niɛ sɪ Yesu taara u ka sāa ban saaya ba ce ponsaanŋu-i baa niman, sisɔ wuɔ u ka hā sūntaamba-i bɪŋkūŋu. ³⁰ Yudan hūyāa buruo-i dumaanŋo-na, wuɔ pān sire hel. Ku waa isuonŋu.

Taa na dɔl na-naa

³¹ *Yudan hilaa, Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ-i-na, nuɔmba daa *Molon-Biɛŋo bɔbɔima-i baa Diilonŋo maama-i Molon-Biɛŋo-na. ³² [Uŋ ciɛ ba da Diilonŋo bɔbɔima-i yuɔ,] ku siɛ vaaya, Diilonŋo ka bi ce ba da Molon-Biɛŋo maama-i fuɔ-i-na.» ³³ Aa naa cira: «Mi jēnaanŋ namaa, mi yinni saa tiraa tɛ bɔi na hɔlma-na. Na ka taara-miɛ na siɛ da-mi. Miŋ taa mi wanŋ maman baa *Yuifubaa-ba-i, mi wanŋ-ma baa namɛi fiɛfiɛ-i-na: «Miŋ kāŋ kusuonŋ-nu, na siɛ gbāa kā.» ³⁴ Mi ka hā-na nelfɛlemma aa suɔ ta. Nelfɛlemma famma yaa daama: Taa na dɔl na-naa. Muɔ miŋ dɔlāa-na dumaa, taa na dɔl na-naa dumɛi. ³⁵ Da na ta na dɔl na-naa, nuɔmba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ mɛi baanŋ namaa.»

³⁶ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, ŋ kā hie?»

Yesu wuɔ cira: «Pier, miŋ kāŋ kusuonŋ-nu, ŋ siɛ gbāa kā baa-mi fiɛfiɛ-i-na, ŋga ŋ ka ta ŋ jo huonŋ-nu.»

³⁷ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, bige-i dii fiɛfiɛ-i-na aa ŋ'a mi siɛ gbāa kā baa-ni? Da mi fiɛ'a mi ka ku nanŋ maama-na, wɛima sɪ.»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «ŋ ka siɛ ku mɛi maama-na ninsonŋo wɛi? Ne! Yanŋ mi wanŋ ninsonŋo-i baa-ni: Kɔhɔldiɛlāŋo siɛ hi bu, ŋ ka ciina-miɛ da i siɛi wuɔ nanŋ sa suɔ-mi.»

14*Da ŋ da Yesu-i ŋ daa Diilonŋo yaa-i*

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na yanŋ na hɔmmu cu. Yaanŋ aa na haa na nanŋa-i Diilonŋo-na baa muɔmi-na. ² Muntɛnammu bɔi dii mi To dumelle-na. Kuɔ muntɛnammu saa naa waa, mii naa waa hie wuɔ mi ka tigiinŋ muntɛnammu cie-na? ³ Da mi kā ka tigiinŋ na muntɛnammu-i tɪ, mi ka bir ji biɛ-na na ka tɛna mi caanŋ-nu.» ⁴ Aa naa cira: «Miŋ kāŋ kusuonŋ-nu na sa bi yanŋ ku hūmelle-i suɔma.»

⁵ Toma wuɔ cira: «Itie, i sa suɔ niŋ kāŋ kusuonŋ-nu, i ce niɛ gbāa suɔ ku hūmelle-i?»

⁶ Yesu wuɔ: «Muɔmɛi hūmelle-i, muɔmɛi ninsonŋo-i aa muɔmɛi cicɛlma-i. Molo siɛ gbāa kā mi To wulaa ni kutienŋo saa cor baa muɔ. ⁷ Da na suɔ muonŋo-i, na ka suɔ mi To-i. Ŋga fiɛfiɛ-i-na, na suyaa-yo aa na daa-yo.»

⁸ Filipu wuɔ cira: «Itie, da ŋ pigāanŋ-ye ŋ To-i i siɛ tiraa yuu-ni baa wɛima.»

⁹ Yesu wuɔ: «Filipu, mi bāanŋu cuɔ baa-na, aa nanŋ waa yogo nanŋ sa suɔ-mi! Da ŋ da muonŋo-i, ŋ daa mi To yaa-i; ku ce niɛ ŋ'a mi pigāanŋ-na mi To-i? ¹⁰ Ŋ saa hūu-ma wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduonŋu yaa-i wɛi? Miŋ wanŋ nelma manŋ baa-na, mɛi huɔya-maama sɪ. Inŋ yɛŋ kuuduonŋu baa mi To-i, u'i ciɛŋ u fɛɛŋ

maacemma. ¹¹ Da mi cira muo baa mi To-i kuuduŋgu yaa-i, na saaya na hūu-ma wuo ninsoŋo. Da kuo coima, na sa ne miŋ ceŋ mamaŋ wei? ¹² Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na, miŋ ceŋ mamaŋ daama-i, umaŋ duo haa u naŋga mie, u gbāa ce ma temma. Aa ji da miŋ kāŋ mi To wulaa de-i-na, kutieŋo gbāa ce mamaŋ maaraa daama-i yeε. ¹³ Da na cārā bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu, aa bī mi yerre-i, mi ka ce-ku hā-na a ce mi To ce boi. ¹⁴ Da na cārā kumaŋ aa bī mi yerre-i, mi ka ce-ku hā-na.»

Yesu waŋ u hortieŋo maama

¹⁵ «Da kuo mi maama doŋnu-nei, na ka vaa na feε ta na ce miŋ waŋ mamaŋ baa-na. ¹⁶ Mi ka waŋ baa mi To-i u hā-na kakāyātieŋo u ji tīe baa-na gbula. ¹⁷ Kakāyātieŋo faŋo yaa *Diilon-Yalle-i; di yaa ninsontieŋo-i. Nelbiliemba sa da-yo, ba sa bi suo-yo, a ce dumaŋo-na u sie gbāa jo ba wulaa. Nga uŋ yeŋ baa namaŋo-i, na suo-yo aa u ka tīe baa-na gbula. ¹⁸ Mi sie ta aa yaŋ-na yombīŋ namaa; mi ka bir jo. ¹⁹ Ceŋle, nuomba sie tiraa ta ba da-mi, nga namaŋo-i, na ka ta na da-mi. Mi ka tīe gbula aa namaa na ka tīe gbula. ²⁰ Ku yiin da ku hi, na ka suo wuo muo baa mi To-i kuuduŋgu yaa-i, aa namaa baa muoŋo-i kuuduŋgu bi yaa-i. ²¹ Umaŋ duo bella mi nelma-i aa tuo ce-ma, mi maama doŋnu u yaa-i. A ne da mi maamaŋ doŋnuŋ umaŋ, kutieŋo maama ka doŋnu mi To-i aa bi doŋnu mei feε-i, aa mi ka pigāaŋ kutieŋo-i mi feε.»

²² *Yuda naŋo waa a naara *Yuda-Isikaro-i, fuo wuo cira: «Itie, bige-i cie ŋ'a ŋ ka yaŋ nuomba namba-i aa pigāaŋ miemei baa ŋ feε?»

²³ Yesu wuo cira: «Mi maama da ma ta ma doŋnu umaŋ, u ka tuo ce miŋ waŋ mamaŋ. Duo tuo ce-ma, u maama ka doŋnu mi To-i. Aa u maŋ da ma doŋnu mi To-i, i ka jo ji har kutieŋo-na. ²⁴ Mi maŋ da ma'a ma sa doŋnu umaŋ, u sa ce miŋ waŋ mamaŋ. A ne da miŋ waŋ mamaŋ baa-na, mei kusūŋ-maama sī, mi To maama. U yaa puora-mi. ²⁵ Mii dii baa-na yogo aa waŋ daama-i hiere baa-na. ²⁶ Mi To ka saŋ Diilon-Yalle jo mei yerreŋ. Di ka kāyā-nei. Di ka jo ji waŋ ma yaŋga-i baa-na hiere aa miŋ waŋ mamaŋ cor hiere, di ka ce ma tīenu-nei. ²⁷ Mi fē na hōmmu-i, aa mi fē-mu mei fēmma. Mi sa fē-mu ŋaa nelbiliembaŋ fēŋ ba-naa hōmmu dumaa. Baa na yaŋ na hōmmu cu, baa na bi yaŋ korma ta ma da-na. ²⁸ Ma sī mi waŋ-ma baa-na mie: «Mi ka ta nga mi ka bir jo ke?» Da kuo mi maama doŋnu-nei, miŋ kāŋ mi To wulaa, ku saaya ku doŋnu-nei. Hama-i nuo-i? Mi To maaraa muoŋo-i. ²⁹ Mi waliεya waŋ nel daama-i baa-na ku yaa da ma ji ta ma ce na ka suo wuo mi waŋ ninsoŋo. ³⁰ Miwaan daayo tieŋo* jo dii mi huon-nu; a ce dumaŋo-na, mi sie tiraa da piye boi baa-na. Nga u sie gbāa ce bīŋkūŋgu mie. ³¹ Nelbiliemba saaya ba suo wuo mi To maama doŋnu-mie, aa tiraa suo wuo mi Toŋ'a mi ce mamaŋ, mi ce ma yaa-i ku'i cie *Bigāarāŋo tuo jo. Siireŋ i halaŋ bande-i-na!»

15

Yesu dii ŋaa εεSē-tibiin-kerre

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuo ji naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa u *hāalābiemba-i wuo: «Muomei *εεSē-tibiin-kerre-i aa mi To yaa ku tieŋo-i. ² Mi negemmu maŋ sa maŋ hiere, u ka kar-mu nanna aa mumaŋ maŋ, u ka jūrā-muo a ce mu migāaŋ ta mu maŋ fafamma. ³ Miŋ waŋ nelma maŋ baa-na, ma migāaŋ-na tī. ⁴ Nyaarāaŋ-mie ŋaa muo miŋ nyaarāa-nei dumaa. Na suyaa wuo negenŋa maŋ da ka saa nyaar ka nyu-i-na ka sie gbāa maŋ de! Kuuduŋgu yaa baa namaŋo-i: Da na saa nyaar muomi-na, na sie gbāa ce bīŋkūfafaŋgu.

* **14:30** Miwaan daayo tieŋo yaa *Sitāni-i.

⁵ «Muṓmēi tibiingu-i, aa namei ku negemmu-i. Muṓ da miε mii si dii, na sie gbāa ce bīnkūngu. Umanṓ duṓ nyaar-miε aa muṓmi bi nyaar-yuṓ, kutienṓ gbāa ce weima bōi. ⁶ Umanṓ duṓ saa nyaar-miε, ba būul kutienṓ-i ka nanna puona ṅaa da ba jā neṅṅa-i banṓ būul-kanṓ ka nanna dumaa ka kuol ba biε-ka dii-ka dāamu-na caa-ka. ⁷ ṅga da na nyaar-miε, aa mi nelma waa na hōmmu-na, da na ta na taara kumanṓ, na cārā-kuṓ, na ka da-ku. ⁸ Da na ta na ce maacenfafamma na hā Diilonṓ-i, aa cu mi huonṓ-nu, ku yaa ciεṅ mi To ce bōi. ⁹ Mi Tonṓ dōlaa-mi dumaa, muṓmi bi dōlaa namaanṓ-i dumēi. Tiyāanṓ mi caanṓ-nu mi ta mi ce baa-na. ¹⁰ Miṅ waanṓ mamanṓ baa-na, da na ta na ce-ma, na maama ka ta ma dōlnu-miε ṅaa muṓ miṅ ceṅ mi To maama-i mi maama ta ma dōlnu-yuṓ dumaa.»

Yesu hāalābiemba birii u jēnaamba

¹¹ Yesunṓ waanṓ mafamma-i, wuṓ cira: «Mi taara na hōmmu fē da yogogo mēi kaanṅa temma-i ku'i ciε mi ta mi waṅ nel daama-i baa-na. ¹² Mi nelma yaa daama: Taa na dōl na-naa ṅaa muṓmiṅ dōlaa-na dumaa. ¹³ Nelieṅ nuṓ da ṅ hūu-ma ku ṅ jēnaamba maama-na, nelnyul hamu-i dii ji maar mufammu-i? ¹⁴ Miṅ waanṓ mamanṓ baa-na, da na ce-ma, na ka ce mi jēnaanṓ namaa. ¹⁵ Mi sa tiraa mi bī-na maacembienṓ namaa, mi bī-na mi jēnaanṓ namaa. Hama-i nuṓ-i? Maacembilonṓ sa suṓ u yuntienṓ kusūngu-i. A ne da namaanṓ-i, mi Tonṓ waanṓ mamanṓ baa-mi hiere, mi waanṓ-ma baa-na. Terienṅu fanṅu-na, mi sie gbāa bī-na mi maacembienṓ namaa. ¹⁶ Ku saa ce ṅaa namei fiεlaa muṓ, muṓmēi fiεlaa namaa aa puṓr-na wuṓ na ka ce maacenfafamma aa na yanṓ na maacemma da belle, ku yaa da na cārā bīnkūngu bīnkūngu mi To wulaa aa bī mi yerre-i u ka hā-na baa-ku. ¹⁷ ṅga miṅ taaranṓ kumanṓ na wulaa, ku yaa daaku: Taa na dōl na-naa.»

Nelbiliemba bigāanṓ Diilonṓ-i

¹⁸ «Da na da nelbiliemba bigāanṓ-na, na saaya na suṓ wuṓ ba bigāanṓ muṓmēi igēna. ¹⁹ Kuṓ na waa baa-ba, baa naa dōl-na wuṓ bafamba baanṓ namaa. ṅga mi fiεlaa namaanṓ-i hiel-na ba hōlma-na; bafamba baanṓ namaa sī, ku'i ciε ba bigāanṓ-na. ²⁰ Yaanṓ mi nel daama ta ma fienu-nei: «Maacembilonṓ sa maar u yuntienṓ-i.»* Da ba huol mi yaanṓ-na, ba ka bi huol namaa na yaanṓ-na. Da ba nu mi nunṅu-i, ba ka bi nu namaa kūngu-i. ²¹ Ba ka ce mafamma-i mēi maana. Ban'a ba saa suṓ umanṓ puṓraa-mi, ku'i ciε. ²² Kuṓ mi saa naa jo ji piiye baa-ba, molo naa saa cāl-ba. ṅga de-i-na, ba sie gbāa da āntāalamma.»

²³ «Umanṓ duṓ bigāanṓ muṓṅo-i, kutienṓ bi bigāanṓ mi To-i. ²⁴ Miṅ ciε himma manṓ ba daa-ma. Aa ba suyaa wuṓ molo sie gbāa ce ma temma. Kuṓ ba saa naa da-ma, molo naa saa cāl-ba. ṅga ba daa-ma aa cor ta ba bigāanṓ-mi baa mi To-i hiere. ²⁵ Na saa da! Mamanṓ nyεgāanṓ ba *ānjīnamma-na, ma'i saa ce daama-i wēi? Ma nyεgāanṓ wuṓ: «*Ba bigāanṓ-mi gbāṅgbāṅ.*»†

²⁶ «Mi To uṅ ka hā-mi kakāyātienṓ manṓ mi saanṓ-yo hā-na, u yaa ninson-tienṓ-i. Duṓ jo, u ka piiye mi maama-i tūnu nuṓmba-i. ²⁷ Aa namaa fεrε-i, iṅ waa baa i-naa dii ku domma-na, na ka bi ce mi siertaanṓ namaa.

16

Diilonṓ-Yallenṓ ka jo ji ce mamanṓ

¹ «Mi sa taara ku ji nuṓl-na Diilonṓ-hūmelle-na ku'i ciε mi ta mi waṅ daama-i hiere baa-na. ² Ba ka nyaa-na *Diilonelhāalādūnni-na. Aa yiingu dii baa yiingu, bamanṓ ji taa ba ko-na, ba ka da niε sī ba cāa Diilonṓ'i dumaanṓ-na.

* 15:20 Nieṅ Matie 10.24; Nsāa 13.16. † 15:25 Gbeliemanṓ-neini (Psaumes) 35.19; 69.5

³ Baŋ'a ba saa suɔ mi To-i baa meɪ fɛɛ-i hiere, ku'i ka dii-ba mafamma cemma-na. ⁴ Kumaŋ ciɛ mi wuɔya ta mi waŋ-ma baa-na, mi taara da ma ji ta ma ce, na suɔ wuɔ mi waan-ma baa-na cor tɪ. Mii naa waa na caaŋ-nu ku'i ciɛ mi saa waŋ-ma baa-na dii ku domma-na. ⁵ De-i-na, mi ta da mi kã umaŋ puɔraa-mi u wulaa, aa molo saa da duɔ yuu-mi wuɔ: «Nj kã hie?» ⁶ Mi suyaa miɛ miŋ waan mamaŋ baa-na daama-i, ma'i saa dɔlnu-nɛi. ⁷ A ne da mi waan ninsoŋo yaa baa-na. Da mi ta, ku ka kãyã-nɛi. Na saa da, da mi saa ta, kakãyãtienŋo siɛ gbãa jo. Fuɔ mi kã ka hi aa saan-yo hã-na. ⁸ Duɔ jo, u ka pigãan nelbiliemba-i wuɔ ba piɛra ãmbabalma kũngu-na, ba piɛra viisinni kũngu-na aa pira Diilonŋ-berru kũngu-na. ⁹ Baŋ'a ba saa hũu meɪ nelma-i, ku'i pigãan ãmbabalma-i. ¹⁰ Aa miŋ kãŋ mi To wulaa, na siɛ tiraa da-mi, ku'i pigãan viisinni-i. ¹¹ Aa miwaan daayo tienŋo* yuŋ-maamaŋ fielaanu tɪ, ku'i pigãan Diilonŋ-berru-i.

¹² «Nelma bɔi dii yogo mi da mi waŋ-ma baa-na, ŋga da mi waŋ-ma baa-na fiɛfiɛ-i-na, ma ka muliɛŋ-na. ¹³ *Diilonŋ-Yalle da di ji jo, di yaa ninsoŋo tienŋo-i, di ka kaala ninsoŋ-belle-i baa-na. Di sa ji waŋ difande kusũŋ-maama. Diŋ nuɔ mamaŋ, di ji waŋ ma yaa-i aa bi tũnu-nɛi mamaŋ juɔŋ. ¹⁴ Di ka da mi kusũŋ-maama-i ji piiye tũnu-nɛi, a ce dumaanŋo-na di ka ce-mi bɔi. ¹⁵ Mi To maama-i hiere meɪ maama, ku'i ciɛ na da mi ciɛra di ka da mi kusũŋ-maama-i ji piiye tũnu-nɛi.»

Yesu tamma saa dɔlnu u hãalãbiemba-i

¹⁶ Kufanŋu huonŋu-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Cɛllɛ na ka naa-mi, aa cɛllɛ na ka bir da-mi.»

¹⁷ U hãalãbiemba namba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma'i dumandɛ-i: «Cɛllɛ na ka naa-mi, aa cɛllɛ na ka bir da-mi? Aa tiraa cira u kã u To wulaa. ¹⁸ Uŋ gbɛŋ cɛllɛ maŋ, u yuŋgu yaa wuɔ niɛ? I saa suɔ u nelma yaanŋa-i.»

¹⁹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba taara ba yuu-yo. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi waan-ma baa-na miɛ: «Cɛllɛ na ka naa-mi, aa cɛllɛ na ka bir da-mi.» Na yuu na-naa ma yaa nuɔ-i wei? ²⁰ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Namaanŋo-i na kaa haa na nammu-i na yunnin ta na gbu na kaal aa banamba waa ponsaan-nu. Na hɔmmu ka guɔla, ŋga na hɔguɔla ka bir ce hɔfɛlle. ²¹ Ciɛŋo kusũŋ da ku bel-o, yaanŋa sa waa-yuɔ. ŋga duɔ ji gbãŋ da u yuŋgu-i, bilonŋo fɛ u huonŋa-i a ce u muliɛma karaanu-yuɔ. ²² Ku yaa ŋaa namaa kũngu-i: Na yammu vãa fiɛfiɛ-i-na, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu, mi ka tiraa da-na. Da mi ji'a mi da-na, na hɔmmu ka fɛ aa molo cɛraa u gbãa guɔla-muɔ. ²³ Ku yiŋgu da ku ji hi, na siɛ yuu-mi baa nelma. Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na cãrã kumaŋ aa bɪ mi yerre-i, mi To ka hã-na baa-ku. ²⁴ Na saa hi cãrã bɪnkũngu yogo aa bɪ mi yerre-i. Cãraŋ, na ka da, aa da na da, na hɔmmu ka fɛ gbarnu.

²⁵ «Mi waan nel daama-i hiere baa-na gbãneiniŋ. ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu, mi siɛ tiraa ta mi piiye baa-na dumaanŋo-na. Mi To u maamaŋ yeŋ dumaa, mi ka bi waŋ-ma baa-na dumɛi. ²⁶ Ku yiŋgu da ku hi, na ka cãrã Diilonŋo-i aa bɪ mi yerre-i. Mi saa cira mi kaa cãrã Diilonŋo-i hã-na de! Na maama dɔlnu-yuɔ, na gbãa cãrã-yuɔ na fɛɛ. ²⁷ Naŋ dɔlaa muonŋo-i aa hũu-ma wuɔ mi hilaa fuɔ terienŋ-nu'i jo, ku'i ciɛ na maama ta ma dɔlnu-yuɔ. ²⁸ Mi hilaa mi To yaa wulaa-i jo hɛma-na. Fiɛfiɛ-i-na, mi ka ta hɛma-na bir kã mi To wulaa.»

²⁹ Uŋ waan mafamma-i, u hãalãbiɛŋ baa cira: «Fiɛfiɛ fuɔ, ŋ yaan gbãneini-i aa ta ŋ kaala ŋ nelma-i. ³⁰ I suyaa yende-i-na wuɔ ŋ suɔ wei-ma-i hiere. Diɛ tie taara diɛ yuu-ni baa mamaŋ, ŋ wuɔya suɔ-ma. Terienŋu fanŋu-na, i hũyãa-ma wuɔ ŋ juɔ Diilonŋ-jomma.»

* 16:11 Miwaan daayo tienŋo yaa *Sitãni-i.

³¹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ma sɪ na'a na hũyāa mi nelma-i fiefie-i-na ke? ³² Nga mi tũnu-nei, huɔŋgu nanɔgu ka hi, aa ku hii tɪ yere, na ka pisallā; nelieŋo nelieŋo baa u munɔkammu aa yan mi tɛ mi diei yon. Nga mi sie tɛ mi diei; mi To dii baa-mi. ³³ Nanɔ cuu mi huon-nu, mi taara na hɔmmu fɛ ku'i cie mi ta mi wan mafamma-i baa-na. Nelbiliemba ka mulieŋ-na miwaan daayo-na, nga vaan na fere, mi guɔlaaya ba fɔŋgũ-i.»

17

Yesu Diilocārälle-i

¹ Yesuŋ juɔ piye tɪ, wuɔ tā u yunɔgu-i dɔrɔ aa naa cira: «Baba, ku hii. Ce ŋ Biɛŋo ce bɔi, kumanɔ ka ce fuɔ bi ce nuɔ ŋ ce bɔi. ² Ŋ haa-yo nelbiliemba yun-nu wuɔ u hā u dombũurāamba-i cicɛlma man sa tieŋ dede-i. ³ A ne da cicɛlma man sa tieŋ dede-i ma yaa a suɔ ninsoŋ-Diilonɔ nuɔŋo-i aa bi suɔ *Kɔŋkortieŋo muɔmi man nin puɔraa-mi. ⁴ Mi cie ŋ ce bɔi hɛma-na. Ninɔ ŋa naa hā-mi maacemma man, mi cie-ma. ⁵ Baba, minɔ ŋa naa waa baa-ni aa miwaanɔ suɔ duɔ don, ninɔ ŋa naa ce mi ce bɔi dumaa, ce mi ce bɔi dumei fiefie-i-na.

⁶ «Ninɔ fiɛlaa bamanɔ miwaanɔ-na hā-mi, mi pigāanɔ-ba ŋ sinni-i. Nanɔ baamba'i waa, ŋ bir-ba hā muɔ baa-ba. Ba nuɔ ŋ nuŋgu-i. ⁷ Ba suyaa fiefie-i-na wuɔ ninɔ hā-mi mamanɔ hiere, nanɔ kusunɔ-maama. ⁸ Ninɔ waanɔ mamanɔ baa-mi, mi waanɔ-ma baa-ba. Ba siyaa-ma. Ba suyaa wuɔ mi hilaa nanɔ terieŋ-nu'i jo. Aa ba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ⁹ Mi cārā-nie da mi hā-ba. Mi sa cārā-nie da mi hā nelbiliemba-i hiere de! Ninɔ hā-mi bamanɔ, mi cārā-nie da mi hā ba yaa-i; nanɔ baamba-i. ¹⁰ Mei kũŋgu-i nanɔ kũŋgu, aa nanɔ kũŋgu-i mei kũŋgu. Mi bɔbɔima da ba yaa nuɔ-i. ¹¹ Muɔmi sa tiraa mi ye dii miwaanɔ-na, mi kā nanɔ terieŋ-nu, a ne da bafamba dii-yuɔ yogo. Baba, cālmuɔ sɪ nuɔni man nuɔ-i, jande, ta ŋ niya-bei ŋ fere baa nanɔ fereŋ fɔŋgũ; ŋ hāa muɔŋo-i u yaa-i. Ku yaa ba ka waa baaduɔmba ŋaa muɔ baa nuɔŋo-i inɔ yey baaduɔŋ mie dumaa. ¹² Ninɔ hā-mi fɔŋgũ man, minɔ cie huɔŋgu man baa-ba, mi nieya-bei baa u yaa-i. Mi nieya-bei, u diei saa ji balla mi wulaa, da ku saa waa umanɔ naa saaya u balla ŋaa man nyegāanɔ dumaa Diilonɔ-nelma-na.*

¹³ «Fiefie-i-na, mi ka bir kā ŋ wulaa. Mi taara ba hɔmmu fɛ gbarnu mei kaanɔga temma-i, ku'i cie mi tɛ hɛma-na aa ta mi wanɔ mafamma-i. ¹⁴ Minɔ waanɔ ŋ nelma-i baa-ba, nelbiliemba bigāanɔ-ba wuɔ ba sa wuɔ hũmeduɔle baa-ba ŋaa muɔ. ¹⁵ Ku saa ce ŋaa mi cārā-nie wuɔ ŋ hiel-ba miwaanɔ-na de! Ma'i sɪ. Mi cārā-nie wuɔ ŋ ta ŋ niya-bei *Bigāarāŋo baa da suur ba hɔlma-na. ¹⁶ Ba sa wuɔ hũmeduɔle baa nelbiliemba-i ŋaa muɔ. ¹⁷ Nanɔ nelma yaa ninsoŋo-i. Pigāanɔ-ba baa-ma ba suɔ-ma aa ta ba cāa nuɔnei yon. ¹⁸ Ninɔ puɔraa muɔmi-i dumaa miwaanɔ-na, mi bi puɔraa bafamba-i dumei miwaanɔ-na. ¹⁹ Muɔ mi cāa nuɔnei yon ba da ba da ninsoŋo-i aa fulnu nuɔnei ta ba bi cāa-ni.

²⁰ «Mi sa cārā-nie da mi hā bafamba yon de! Bamanɔ ka nu ba nelma-i aa hũu mi maama-i, mi bi cārā-nie da mi hā kutaamba-i. ²¹ Baba, mi cārā-nie wuɔ ŋ yan ba ce kuuduɔŋgu ŋaa muɔ baa nuɔ inɔ yey baaduɔŋ mie dumaa. Yan i suurnu i-naa, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²² Ninɔ cie mi ce bɔi dumaa, mi bi cie ba ce bɔi dumei, ku yaa ba ka gbāa ce kuuduɔŋgu ŋaa muɔ baa nuɔ inɔ yey kuuduɔŋgu dumaa. ²³ Ku yunɔgu yaa daaku: Mi ka waa baa-ba aa ŋ waa baa-mi, ku yaa ba ka gbāa ce kuuduɔŋgu kelkel. Dumaanɔ-na, nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi aa tiraa suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-nie ŋaa mei maamanɔ dɔlnunɔ-nie dumaa.

²⁴ «Baba, ninɔ dɔlaa-mi dumaa aa miwaanɔ suɔ duɔ don, mi taara ninɔ cie mi ce bɔi dumaa, da mi waa kusuɔŋ-nu, mi dombũurāamba waa mi caanɔ-nu ta

* **17:12** Nieŋ Nsāa sebɛ-i-na 13.18 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

ba da-mi. ²⁵ Baba, η faa teu! Nelbiliemba saa suɔ-ni, ηga mei suyaa-ni aa dombūurāamba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²⁶ Mi pigāaη-ba η sīnni-i, aa mi ka cor ta mi pigāaη-ba baa-ni, ku yaa niη dɔlaa muɔηo-i dumaa, bafamba ka bi dɔl ba-naa dumei, aa muɔ baa bafamba-i i gbonu ce baaduη miε.»

18

Yesu belma hii

(*Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Like 22.47-53*)

¹ Yesuη juɔ cārā Diilonɔ-i tī, wuɔ hel baa u *hāalābiemba-i a jāal Sedurō kaangu-i kā bomborma namma-na. Tibinnin-suonɔu nanɔu waa terienɔu fanɔu-na, baa kā ka suur-kuɔ. ² Ba taa ba kā terien daaku-na koko; a ce dumaanɔ-na, *Yuda man taa u taara u hel u huonɔu-na, u taa u suɔ ku saanɔu. ³ Wuɔ sire nyaa ba huon-nu dii tibinnin-suonɔu-na baa sorosibaa-ba-i a naara *Diilodubuɔ niyataamba namba. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Farisīebaa-ba yaa naa hāa-yo Diilodubuɔ niyataamba-i. Fitimbaa-ba waa baa-ba a naara jigāmmu. ⁴ Yesu wuɔ suyaa maaη ka da-yo. Baη kāa ka hi, wuɔ piε yuu-ba wuɔ: «Na taara hai moloηo-i?»

⁵ Baa cira: «I taara Nasaretitaan Yesu.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» Yuda man taa u taara u hel u huonɔu-na, u waa baa-ba.

⁶ Yesuη ciera muɔmei terienɔu man nuɔ-i, baa bir baa ba honni kā ka cii da burɔη! ⁷ Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara hai?»

Baa cira: «I taara Nasaretitaan Yesu.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi saa cira muɔmei wei? Da na'a na taara muɔmei, yaan bamaη daaba kā.» U gbē u hāalābiemba yaa-i. ⁹ Uη ηa naa waη maaη, ma'i sa cien daama-i wei? Uu naa cira: «Baba, niη hāa-mi bamaη, u diei saa balla mi wulaa.»*

¹⁰ A ne da jigānɔa waa baa Simɔ-Pier; wuɔ fa-ka hiel-ka pāη jafūη *Diilojigāntaamba yuntienɔ maacembilonɔ nadietūnɔu-i a yer-ku. Ba taa ba bī naacolɔo-i Malkusi. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Pier, dii η jigānɔa-i ka foguonɔu-na!» Aa naa cira: «Mi To uη ciera maaη da-mi, η sa taara ma da-mi wei?»

¹² Yesuη bi waan mafamma-i, sorosibaa-ba-i baa ba yuntienɔo-i a naara Diilodubuɔ niyataamba kā ka bel-o vaa u nammu-i mu hāi-i-na.

¹³ Belle fande-na, Kayifu yaa waa Diilojigāntaamba yuntienɔo-i. Baη vaa-yo, baa kā baa-yo Kayifu cura yaa wulaa-i igēna. Ba taa ba bī-yo Ani. ¹⁴ A ne da Kayifu duɔηo faηo yaa naa gbē *Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ nelduη duɔ ku a kor nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu.†

Simɔ-Pier ciinaana Yesu-i

(*Matie 26.69-70; Marke 14.66-68; Like 22.55-57*)

¹⁵ Baη bilaa Yesu-i ta ba kā baa-yo, Simɔ-Pier baa u nahāalābilonɔ naηo-i baa cu ba huon-nu. *Diilojigāntaamba yuntienɔo taa u suɔ Simɔ-Pier nabentienɔo-i, a ce dumaanɔ-na, baη kaa hi Diilojigāntaamba yuntienɔo ciingui, *hāalābilon daa wuɔ kā ka suur baa Yesu-i hiere. ¹⁶ Pier wuɔ yiera fondumelle-na u saa suur. Hāalābilon daa wuɔ hel piiye baa cienɔo man taa u niya dumelle-i aa naa ce Pier suur. ¹⁷ Cien daa wuɔ yuu Pier wuɔ: «Ma sī naacolɔ daa u hāalābilonɔ naηo'i nuɔηo-i ke?»

Pier wuɔ cira: «U hāalābilonɔ sī muɔ de!» ¹⁸ Waanɔu waa; *Diilojigāntaamba yuntienɔo maacembiemba-i baa bamaη niēyan-yuɔ baa dii dāamu ta ba yiraan. Pier wuɔ kā ka tuɔ yiraan baa-ba.

(*Matie 26.59-66; Marke 14.55-64; Like 22.66-71*)

* 18:9 Niēη 6.39; 17.12. † 18:14 Niēη 11.50.

19 Baŋ kãa baa Yesu-i, *Diiløjigãntaamba yuntienjo wuɔ yuu-yo a kã u *hãalãbiemba yanŋa, baa uŋ wuɔraŋ u waŋ nelma maŋ baa nuɔmba-i ma yanŋa. 20 Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ waa mi wulaa, mi piiye-meɪ nuɔmba-i hiere ba yufellen. Mi piiye-meɪ *Diilonelhãalãdũnni-na aa piiye-meɪ *Diilodubuɔ-i-na. *Yuifubaa-ba jãnu ba-naa terni fanni'i nuɔ-i. Mi saa fuo ma diei beɪ. 21 Ma ce niε ŋ ta ŋ yuu-mi? Miŋ piiye baa bamaŋ, ba suyaa miŋ waan mamaŋ baa-ba; yuu ba yaa-i, ba ka waŋ ma yaanŋa-i baa-ni.»

22 Yesuŋ piiye dumaanjo-na, Diiløjigãntaamba yuntienjo niyatienjo naŋ wuɔ caa u tũngu-i aa naa cira: «ŋ piiye baa Diiløjigãntaamba yuntienjo yaa de-i-na wei?»

23 Yesu wuɔ cira: «Da kuɔ mi cãlãa piiyemma, pigãaŋ-mi miŋ cãlãa kusuɔŋ-nu; ŋga da kuɔ mi saa cãl piiyemma, ŋ muyaa-mi hama-i nuɔ-i?»

24 Ani wuɔ yan-yo baa ijiemba-i aa saan-yo hã Kayifu-i baa-yo, u yaa waa Diiløjigãntaamba yuntienjo-i.

(Matie 26.71-75; Marke 14.69-72; Like 22.58-62)

25 Baŋ taa baa Yesu-i ta ba kã Kayifu terienju-na, Simɔ-Pier wuɔ tiena dii dãntorre-na. Naacoljo naŋ wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ma sɪ naacolj daa u *hãalãbilonjo naŋo'i nuɔŋo-i ke?»

Pier wuɔ cira: «U hãalãbilonjo sɪ muɔ de!» 26 *Diiløjigãntaamba yuntienjo maacembilonjo naŋo waa, ba kuuduɔŋgu'i baa Pierŋ jafãaŋ umaŋ tũngu-i yerku. Fuɔ wuɔ cira: «Ma sɪ meɪ daa nuɔ baa naacolj daayo-i tibinniŋ-suonju-na ke?» 27 Pier wuɔ tiraa hel-kuɔ wuɔ coima, fuɔ sɪ. Kɔhaldielãŋ wuɔ donj tuɔ bu.

Ba kãa baa Yesu-i fãamaaŋ ba terien-nu

(Matie 27.1-2,11-31; Marke 15.1-20; Like 23.1-5,13-25)

28 Cuonj kaalaa kãŋkãŋkãŋ, baa naar hel baa Yesu-i Kayifu terienju-na a kã baa-yo ba fãamaaŋo wulaa. Fãamaaŋo faŋo waa *Oromeyienjo. Baŋ kaa hi, *Yuifu ba yuntaamba saa sie suur fãamaaŋo dumelle-na; wuɔ da ba suur, ba ka guɔla ba fere a ce ba sie gbãa wuɔ *korsinni timmaŋ-ponsaanju niwuoni-i. 29 *Pilati yaa waa fãamaaŋo-i belle fande-na. Wuɔ hel yuu-ba wuɔ: «Na'a naacolj daayo cie bige-i?»

30 Baa cira: «Kuɔ u maacemma naa fa, ii naa saa jo baa-yo ji hã-ni.»

31 Pilati wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Biyaaŋ-yonj na kã baa-yo na ka ce u andaanju-i namaa cemma.»

Baa cira: «Mie sie gbãa hã-ba hũmelle-i i fere wuɔ ba ko moloŋo.» 32 Yesuŋ ŋa na'a u ka ku kuliŋgu maŋ, ku'i sa juɔŋ daaku-i wei?†

33 Pilati wuɔ bir suur u dumelle-na aa bi Yesu-i ji yuu-yo wuɔ: «Nuɔnei Yuifu ba nellentienj nuɔŋo-i wei?»

34 Yesu wuɔ cira: «Moloŋo-i waan mi maama baa-ni wei? Sisɔ naŋ kusũŋ-maama'i?»

35 Pilati wuɔ cira: «Ne niŋ fen-minj! Ŋ daa muɔ Yuifuyienj muɔ wei? Ŋ nellen-baamba'i hãa muɔ baa-ni baa *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i, ŋ guɔlaaya bige-i ba wulaa?»

36 Yesu wuɔ cira: «Meɪ nellentesinni sa hel hiema-na bande. Kuɔ ni taa ni hel hiema-na bande, bamaŋ cuu mi huon-nu baa naa gbãŋ kpelle a hũu-mi Yuifubaa-ba nammu-na. Ŋga meɪ nellentesinni-i miwaan daayo niini sɪ.»

37 Uŋ waan mafamma-i, Pilati wuɔ cira: «Terienju faŋgu-na, nellentienj nuɔ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Nellentienj muɔ ŋaa niŋ waan-ma dumaa. Mi juɔ ji hon hiema-na da mi waŋ ninsoŋo maama. Umaŋ duɔ cu ninsoŋo huon-nu ŋ da kutienjo nu mi nelma-i.»

† 18:32 Niεŋ 12.32-33.

³⁸ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ninsoŋo yaa bige-i fuɔ?» Aa naa tiraa hel kã Yuifubaa-ba wulaa ka cira: «M̄ei saa da kumaŋ ciε na'a na ko naacolŋ daayo-i. ³⁹ Nga ma diei dii, kumaŋ ciεŋ koko, belle belle, da na'a na ce na k̄orsinni t̄immaŋ-ponsaan̄gu-i, mi nanna kasobilon̄o diei hã-na. Na taara bende-i mi nanna Yuifu ba nellentien̄o yaa hã-na wei?»

⁴⁰ Baa kaas̄iŋ wuɔ: «I sa taara ŋ nanna ufaŋo-i! I taara ŋ nanna Barabasi!» A ne da Barabasi faŋo waa cuoyuo.

19

Pilati hãa-ba h̄umelle-i wuɔ ba ko Yesu-i

¹ Maŋ juɔ waa dumaan̄o-na, *Pilati wuɔ cira ba jo baa Yesu-i ji muo-yo. ² Sorosibaa baa ce huɔni a sũ nyantuoluo dii u yun̄gu-na. Aa naa bi dii jon̄gorbuɔ hã-yo ce-yo ŋaa nellentien̄o. Jon̄gorbuɔ faŋo waa dãa-wuon̄o. ³ Baŋ ciε mafamma-i, baa ta ba piε ba jaal-o. Uman̄ duɔ piε, wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni.» Aa caa u t̄un̄gu-i.

⁴ Pilati wuɔ tiraa hel waŋ baa-ba wuɔ: «Mi ka ce ba hel baa-yo jo baa-yo, ku yaa na ka suɔ wuɔ m̄ei saa da kumaŋ ciε na'a na ko-yo.» ⁵ Aa naa bi ce ba hel baa Yesu-i baa huɔniŋ-nyantuoluo-i u yun̄gu-na a naara jon̄gorbuɔ-i u nuon̄gu-na. Baŋ juɔ baa-yo, Pilati wuɔ cira: «U yaa daayo!»

⁶ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuɔ niyataan̄ baŋ juɔ'a ba ne da Yesu-i, baa pãŋ don̄ ta ba kaas̄iŋ wuɔ: «Gbu-yo *daan̄-nu! Gbu-yo daan̄-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Kãan̄ na ka gbu-yo na fεε; m̄ei saa da kumaŋ ciε na'a na ko-yo.»

⁷ Yuifubaa baa cira: «U ciε u fεε Diilon̄-Biεŋo; a ne da a saa baa miε *ãnj̄inamma-i, fuɔ temma-i i saa saaya i yan̄-yo, i gb̄iε i ko-yo.»

⁸ Baŋ waan̄ mafamma-i, Pilati holle pãŋ caar. ⁹ Wuɔ bir suur baa Yesu-i ka yuu-yo wuɔ: «Naŋ hel hie?» Yesu saa seŋ s̄un̄un̄gu yuɔ.

¹⁰ Pilati wuɔ cira: «ŋ finaanaŋ muɔm̄ei nuɔ-i wei? N̄ saa suɔ wuɔ mi gbãa nanna-niε, mi gbãa bi ce ba gbu-ni *daan̄gu-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ Diilo saa naa hã-ni baa ku f̄on̄gũɔ-i, nii naa saa gbãa ce b̄iŋk̄un̄gu muɔmi-na. Terien̄gu fan̄gu-na, uman̄ juɔ baa-mi ji hã-ni, fuɔ cãlmuɔ maaraa nan̄ wuon̄o-i.» ¹² Pilatiŋ nuɔ nel daama-i wuɔ pãŋ tuɔ taara u nanna Yesu-i. Yuifubaa baa sire ta ba kaas̄iŋ wuɔ: «Da kuɔ nan̄ j̄iεŋo s̄i *j̄ãmatigi-i, nanna-yuɔ! Uman̄ duɔ ce u fεε nellentien̄o, j̄ãmatigi bigãarãŋo!»

¹³ Baŋ piye dumaan̄o-na, Pilati wuɔ tiraa hel baa Yesu-i kã baa-yo terien̄gu nan̄gu-na ba b̄i-ku «Gabata» ebirem̄ma-na. Fãamaan̄o t̄iεna kusuɔŋ-nu'i u gεr. Baŋ kãa, wuɔ t̄iεna u tetere-na. ¹⁴ Bãan̄gu naa hi yuhuɔŋga-i t̄i, aa *k̄orsinni t̄immaŋ-ponsaan̄gu waa ŋaa bis̄iŋ ku temma. Pilati wuɔ gb̄ε Yuifubaa-ba-i wuɔ: «Na nellentien̄o yaa daayo!» ¹⁵ U waan̄ mafamma-i ce niε? Baa sire ta ba kaas̄iŋ wuɔ: «Ko-yo! Ko-yo! Gbu-yo daan̄-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Na'a mi gbu na nellentien̄o yaa daan̄gu-na wei?»

*Diilojigãntaamba yuntaan̄ baa cira: «Da ma hel *Oromε ba *j̄ãmatigi-i-na, nellentien̄o nan̄o si dii baa-ye.» ¹⁶ Pilati wuɔ hã-ba Yesu-i wuɔ ba ka gbu-yo daan̄gu-na.

Ba taa baa Yesu-i da ba ka ko-yo

(Matie 27.32-44; Marke 15.21-32; Like 23.26-43)

¹⁷ *Pilatiŋ hãa-ba h̄umelle-i, baa hel baa Yesu-i nellen̄-huɔŋga-na kã baa-yo baŋ b̄iŋ terien̄gu maŋ ebirem̄ma-na «Gɔlgota-i», ku yun̄gu yaa wuɔ yukoluon̄gu. Baŋ ka gbun̄-yon̄ *daan̄gu maŋ nuɔ-i, baa haa-ku hã fuɔ fεε yaa t̄ũu-ku. ¹⁸ Ba kãa baa-yo kusuɔŋ-nu'i ka gbu-yo, a naara nuɔmba namba ba hãi; unan̄o-i k̄otuɔŋ daaku-na, unan̄o-i k̄otuɔŋ daaku-na.

¹⁹ Pilati wuɔ nyegɛn haa Yesu yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Nasaretitaan Yesu, *Yuifu ba nellentienɔ.» ²⁰ Ba nan gbuu-yo terienɔ man nuɔ-i, kuɔ sa maa baa nellenhuɔnga-i, aa ba nan nyegāan nelma man haa u yudɔrɔ-i-na, baa nyegāan-ma ebiremma-na, baa latemma-na, baa girekimma-na; a ce dumaanɔ-na, Yuifubaa bɔi baa kalan-ma. ²¹ *Diiløjigāntaamba yuntaan baa sire kā Pilati wulaa ka cira: «Hur Yuifu ba nellentienɔ-i aa n nyegɛn wuɔ: «Naacoln daayo ciera u yaa Yuifu ba nellentienɔ-i.»»

²² Pilati wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Min nyegāan kuman, mi nyegāan ku yaa-i; mi sie gbāa hur-ku aa nyegɛn kunganɔ.»

²³ Sorosibaa-ban gbuu Yesu-i, baa biɛ u niidiini-i calnu-niɛ sɔmma naa; nelduɔnɔ biɛ sɔmma diei. Aa naa bi biɛ u jonɔrɔbuɔ-i. Jonɔrɔbuɔ daayo-i munɔgbommu saa waa-yuɔ; kompanɔ diei duɔn dɔrɔ-i-na ji hi cicaara-i. ²⁴ Baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Baa na yan i taalnu jonɔrɔbuɔ daayo-i, yaan i ful tienɔ i ne uman ka da-yo.» Maman nyegāan Diilon-nelma-na ma'i sɔ daama-i wei? Ma nyegāan wuɔ: «*Ba calaanu mi niidiini-i ba-naa nuɔ aa ful tienɔ biɛ mi jonɔrɔbuɔ-i.*»*

²⁵ Ban gbuu Yesu-i, u nyu waa u caangu-na baa u nyu hāanɔ nanɔ, a naara Maari man Kulopasi cienɔ-i, baa Maari man taa u hel Magidala-i-na. ²⁶ Yesu wuɔ ne da u nyu-i baa u *hāalābilonɔ man maama-i taa ma dɔlnu-yuɔ ba waa yiɛra ba-naa canniɔ; wuɔ gbɛ nyunɔ-i wuɔ: «Nnaa, n biɛnɔ yaa-i.» ²⁷ Aa gbɛ hāalābilonɔ-i wuɔ: «n nyu yaa-i.»

Un piiye dumaanɔ-na, hāalābilonɔ daa u saa bir u huonɔ nyunɔ-na; wuɔ biɛnɔ u ka tɛna fuɔ terienɔ-nu.

Yesu kuliingu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Like 23.44-49)

²⁸ Yesunɔ cienɔ mafamma-i, wuɔ ne da man waa cemmanɔ hiere ma cienɔ. Wuɔ cira: «Hūnkuɔsinni bilaa-mi.»† U waan ma yaa-i a ce man nyegāan Diilon-nelma-na ma da ma gbāa ce. ²⁹ Būnanɔ nanɔ waa terienɔ-na niisaarni'i naa yuu-ka. Sorosibaa baa dii kānsaarman niisaanɔ daani-na aa naa ful-ma *isopegboruon-nu kā baa-ma Yesu nunɔ-nu. ³⁰ Yesu wuɔ mɔsūnya niisaanɔ daani-i aa naa cira: «Fiɛfiɛ fuɔ, weiɔma tɛ.» Aa naa bi nisnɔ u yunɔ-i, u tamma yaa dumaanɔ-na.

Ba fūɔ Yesu gbugbeinɔ-i baa puɔlungu

³¹ Ban gbuu Yesubaa-ba-i yiingu man nuɔ-i, ku waa jumayiingu. Ku cuo kaala waa *yitiɛnanɔ; a ce dumaanɔ-na, *Yuifu ba yuntaamba saa ta ba taara yitiɛnanɔ hi Yesubaa-ba-i dii dɔrɔ-i-na. A tiraa naara yitiɛnanɔ fanɔ waa yibuɔ ba wulaa. Baa kā ka cārā *Pilati-i wuɔ u yan ba ka kara ba gbeini-i ku yaa ba ka ku donduo ba har-ba aa yitiɛnanɔ suɔ da ku hi. ³² Pilati wuɔ hā-ba hūmelle-i. Sorosibaa baa kā. Ban nɔ naa gbu baman baa Yesu-i, baa kara diɛlā-wuonɔ gbeini-i aa kā ka kara hāalin-wuonɔ niini-i. ³³ Ba birii ku yaa nuɔ-i da ba kara Yesu niini-i, a da u kuu; a ce dumaanɔ-na ba saa karaniɛ. ³⁴ Sorosiyienɔ nanɔ yagar fɔ u gbugbeinɔ-i baa u puɔlungu-i. Un fūɔ-yo dumaanɔ-na, tɛn maa ta ma hel baa hūmma.

³⁵ Uman nyegāan nel daama-i, u daa-ma nuɔ baa u yufelle, u sa kar u huɔyasanga. Fuɔ fɛrɛ suyaa wuɔ u wan ninonɔ. U taara na hūu-ma wuɔ ninonɔ ku'i cienɔ u tuɔ wan-ma baa-na. ³⁶ Diilon-nelmanɔ piiye terienɔ man nuɔ-i wuɔ: «*Ba sie kanu halle u gboluonɔ diei*»‡, ma'i saa ce daama-i wei?

* **19:24** Gbelieman-nalāanɔ (Psaume) 22.19 † **19:28** Niɛn Gbelieman-neini (Psaumes) 69.22 baa 22.16. ‡ **19:36** Helman-sebe (Exode) 12.46; Gbelieman-nalāanɔ (Psaume) 34.21

³⁷ Aa ma tiraa piiye terienḡu nanḡu-na wuḡ: «Ba ka bir ta ba ne baḡ fūḡ uman.»[§]

Yesu fuuremma-i

(*Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Like 23.50-56*)

³⁸ Ku huonḡu-na, Yosefu manḡ taa u hel Arimate-i-na, wuḡ kā ka cārā *Pilati-i aa duḡ ka har Yesu-i. Fuḡ bi waa Yesu huonḡu-na, ḡga fuḡ taa u kāalā *Yuifu ba yuntaamba-i, a ce dumaanḡo-na, u taa u fuo u kūḡu-i. Pilati wuḡ hā-yo hūmelle-i u kā ka har Yesu-i. ³⁹ Nikodemu manḡ naa kāa Yesu wulaa isuḡḡu nanḡu-na, wuḡ kā ka naara-yuḡ. Nikodemu wuḡ guḡlaa *miir-namma baa alowesi*-namma a kā. Ma yoyondonḡ maa yuu kilobaa komorre baa cīnciel temma. ⁴⁰ Baa kāyā ba-naa ba hāi-i-na a tiil kulonḡo-i baa natikolo-nanḡ daama-i aa finya-yuḡ. Ba migāanḡ-yo ḡaa Yuifubaa-banḡ bi migāanḡ ba kuomba-i dumaa aa suḡ fuure-bei.

⁴¹ Ba nanḡ gbuu Yesu-i kusuḡḡ-nu, tibinninḡ-suonḡu nanḡu waa ku caanḡu-na. Tibinninḡ-suonḡ daaku huḡḡa-na, cīncorfelende waa, baa sa hi fuure molonḡo diḡ yogo. ⁴² *Yitienanḡuḡ hii tī dumaanḡo-na, baa kā baa Yesu-i kusuḡḡ-nu'i ka fuure-yuḡ aa da ba da ba fεε tigiinḡ cie yitienanḡu-i.

20

Yesu siire hel kuomba hōlma-na

(*Matie 28.1-8; Marke 16.1-8; Like 24.1-12*)

¹ *Yitienanḡu cuo kaala-i-na*, Maari manḡ taa u hel Magidala-i-na, wuḡ sire naar cīcānjāale-na a kā Yesu cīncorre-na. Tāmpēbuḡ nanḡo naa suuye di nunḡu-i. Unḡ kāa ka hi, wuḡ da tāmpēl daade būmalāa halanḡ. ² Wuḡ bir ḡūunu baa gbarunḡu kā ka da Simḡ-Pier baa *hāalābilonḡo manḡ maama-i taa ma dōlnu Yesu-i. Wuḡ gbē-ba wuḡ: «Ba hielaa Itienḡo-i cīncorre-na, aa i saa suḡ banḡ diyaa-yo kusuḡḡ-nu.»

³ Pier baa hāalābilonḡ daayo-i baa sire ta ba gbar ba kā cīncorre terienḡu-na. ⁴ Hāalābilonḡ daa wuḡ gbar ka hi yaanḡa Pier-na. ⁵ Unḡ hii, u saa suur, wuḡ yiera aa naa gbīina tuḡ ne. U niε ku yaa-i a da kompabienḡ† yaa yonḡ cīncorre huḡḡa-na. ⁶ Simḡ-Pierḡ juḡ ji hi, wuḡ cor suur a bi da kompabienḡ jīena dumandε hīema-na. ⁷ Baa naa ce kompanḡa nanḡa a finya kulonḡo yaanḡa-i, wuḡ da kafanḡa fiḡḡ jīna ka denḡ. ⁸ Hāalābilonḡ daayo suḡ suur fiεfiε-i-na. Unḡ suurii ka da-ku dumaanḡo-na, wuḡ suḡ hūu-ma wuḡ Yesu siire ninsonḡo. ⁹ Ninsie ninsie, Diilonḡ-nelmanḡ waanḡ mamanḡ wuḡ Yesu naa saaya u sire hel kuomba hōlma-na, u hāalābiemba saa naa hi suḡ ma yaanḡa-i yogo. ¹⁰ Hāalābienḡ daabanḡ kaa da-ma dumaanḡo-na, baa bir kūḡ.

Yesu caraaya Magidalataanḡ Maari-i

(*Matie 28.9-10; Marke 16.9-11*)

¹¹ *Hāalābienḡ daabanḡ taa, Maari wuḡ yiera cīncorre nunḡu-na tuḡ kaal. Unḡ kaal, wuḡ ji gbīina wuḡ fuḡ ne cīncorre huḡḡa-i; ¹² a da bige-i daaku-i? *Dōrpōpuōrbiemba hāi baa jonḡorpielmba. Ba tīenaana banḡ ḡa naa galla Yesu-i kusuḡḡ-nu: Unanḡo-i u yunḡuḡ waa kusuḡḡ-nu, unanḡo-i u gbeininḡ waa kusuḡḡ-nu. ¹³ Dōrpōpuōrbiemba yuu-yo wuḡ: «Bige-i cie ḡ ta ḡ kaal?»

Maari wuḡ cira: «Ba hielaa mi Tienḡo-i aa mi saa suḡ banḡ diyaa-yo kusuḡḡ-nu.»

¹⁴ Wuḡ u miel ne ku yaa-i a da Yesu-i u huonḡu-na, ḡga u saa suḡ wuḡ u yaa-i; ¹⁵ u daa niε sī banḡ fuuriye Yesu-i suonḡu manḡ nuḡ-i kutienḡo yaa-i.

§ 19:37 Sakari (Zacharie) 12.10 * 19:39 Alowesi: Tibiinḡu nanḡ yerre-i dumaanḡo-na, ba ce natikolo baa-ku. * 20:1 Ku cuo kaala waa jumaansi. † 20:5 Bafamba taa ba finya ba kuomba-i baa kompabienḡa.

Yesu wuɔ cira: «Cieŋ nuɔ, bige-i cie ŋ ta ŋ kaal? Ŋ taara hai moloŋo-i?»

Wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, da kuɔ nuɔnei biyaa-yo, pigāaŋ-mi niŋ j̄ena-yuɔ kusuɔŋ-nu mi ka biɛ-yo.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Maari!»

U mielāa ku yaa-i a suɔ suɔ-yo. Wuɔ piiye ebiremma-na wuɔ: «Araabuuni!» Ku yunŋu yaa wuɔ: Hāalātie.

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa bella-mie! Mi saa hi nyugūŋ kā mi To wulaa yogo. Maman dii cemma: Kā ŋ ka waŋ baa mi baamba-i wuɔ mie mi nyugūŋ kā mi To wulaa, u yaa namaa bi To. Mi kā mi Diilonŋo wulaa, u yaa namaa bi Diilonŋo.»

¹⁸ Maari wuɔ bi ta ka tūnu hāalābiemba-i wuɔ u daa Itienŋo-i, aa bi waŋ un puɔraa-yo baa maman.

Hāalābiemba daa Yesu yufelle

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Like 24.36-49)

¹⁹ Yinduŋgu faŋgu dānambāaŋgu-na, *hāalābiemba tigiŋ ba-naa dūŋgu naŋgu-na aa naa gbonu-kuɔ ba fereŋ nuɔ. Ba taa ba kālā *Yuifu ba yun-taamba-i ku'i cie baa gbonu-kuɔ ba fereŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne da Yesu-i ba hōlma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tīyāaŋ dei!» ²⁰ Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ pigāaŋ-ba u nammu-i baa u gbugbeŋo-i. Hāalābiembaŋ daa-yo, ba hōmmu gbuu pāŋ fɛ da yogogo. ²¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Tīyāaŋ dei!» Aa naa cira: «Mi To uŋ puɔraa-mi dumaa, muɔ mi bi puɔr-na dumɛi.»

²² Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ hul fafalmu dii-bei aa naa cira: «Mi hāa-na *Diilonŋ-Yalle yaa-i. ²³ Da na pir bamaŋ āmbabalma-i, ma ka pir, ŋga da na saa pir bamaŋ maama-i, ma ka t̄ie ba yunni-na.»

Toma daa Yesu yufelle

²⁴ *Hāalābiembaŋ daa Yesu-i, Toma maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Piɛbaa-ba-i u saa waa. ²⁵ U nabaamba kā ka tūnu-yuɔ wuɔ ba daa Itienŋo-i. Toma wuɔ cira: «Muɔ da mi saa da heŋa fonni-i u nammu-na, da mi saa dii mi niele-i foŋ daani-na, da mi saa dii mi naŋga-i u gbugbeŋo-na, mi cɛraa mi hūu-ma.»

²⁶ Yinni niediei cor, niehāi yiŋgu-na, hāalābiemba tiraa tigiŋ ba-naa duduŋgu faŋgu-na. Toma waa baa-ba kufanŋu-i. Baa gbonu dūŋgu-i ba fereŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne tiraa da Yesu-i ba hōlma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tīyāaŋ dei!» ²⁷ Aa naa cira: «Toma, jo baa ŋ niele-i bande. Ne mi nammu-i. Dii ŋ naŋga-i mi gbugbeŋo-na ŋ ne. Baa ce ŋ hōmmu-i mu hāi; hūu-ma wuɔ muɔmei!»

²⁸ Toma wuɔ cira: «Nuɔnei mi Tienŋ nuɔ, nuɔnei mi Diilonŋ nuɔ!»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Ŋ daa mi yufelle ku'i cie ŋ hūu-ma; yaŋ mi tūnu-nie: Bamaŋ da ba saa da mi yufelle aa hūu-ma, kutaamba yunni dɔlaa.»

³⁰ Yesu cie gberɛ-weima namma u hāalābiemba hōlma-na aa ma saa waŋ sebe daayo-na. Gberɛ-weima famma bi ciinu. ³¹ Ŋga mamaŋ nyegāaŋ daama-i, ma nyegāaŋ wuɔ na suɔ aa hūu-ma wuɔ Yesu yaa *Konkortienŋo maŋ Diilonŋ uŋ saanŋ-yo, u yaa Diilonŋ-Bienŋo-i. Aa da na hūu u nelma-i, na ka da cicɛlma maŋ sa t̄ien dede-i fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i.

21

Hāalābiemba tiraa da Yesu-i

¹ Ku huŋgu-na, Yesu *hāalābiemba namba tiraa da-yo dii Tiberiyadi dalanŋa-na. Baŋ daa-yo dumaa ku yaa daaku: ² Simɔ-Pier, baa Toma maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Piɛbaa-ba-i, ba waa yiŋgu naŋgu-na baa ba-naa, a naara Natanayel maŋ taa u hel Kana nelle-na dii *Galile mara-i-na, baa Sebede bepuɔmba-i a naara hāalābiemba namba ba hāi. ³ Simɔ-Pier wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mei taara da mi ka naŋ juɔŋo.»

Baa cira: «Miɛ fɛɛɛ-i i ka kã baa-ni.» Ba taa ku yaa-i, ku waa isuɔŋgu, kã ka suur beŋo-na a naŋ juɔŋo-i da suu, ba saa da bɪŋkũŋgu bel.

⁴ Kun juɔ ta ku kaala huɔŋgu maŋ nuɔ-i, baa da moloŋo naŋo yieraaya bomborma-na; ŋga ba saa suɔ wuɔ Yesu yaa-i. ⁵ Yesu wuɔ cira: «Mi jẽnaaŋ namaa, na daa bel wei?»

Baa cira: «I saa da bɪŋkũŋgu.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Naan juɔŋo-i na nadieyanga-i na ka da.» Baa bi naŋ juɔŋo-i a bel titiraamba-i juɔŋo yu tuɔ yar-ba famma. ⁷ *Hãalãbiloŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i u waa. Fuɔ wuɔ gbɛ Simɔ-Pier wuɔ: «Itienjo yaa-i!» Simɔ-Pierŋ nuɔ mafamma-i, uu naa hiel u jonɔɔɔ-i, wuɔ pãŋ biɛ-yo dii-yo aa naa tie suur hũmma-na. ⁸ U nabaan baa fa titiraan daaba-i kã baa-ba bomborma-na baa beŋo-i. Ku saa naa gbãa maa dumaa, metiribaa komuɔŋa ndii temma.

⁹ Baŋ huɔlaa, baa da dãamu baa teterienjo mu dɔɔ a naara *buruo. ¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Naŋ bilaa titiraamba maŋ, juɔŋ baa banamba bande.» ¹¹ Simɔ-Pier wuɔ suur beŋo-na a fa juɔŋo-i hel baa-yo bomborma-na. Uu naa yu baa tetekãŋkarɛŋa. Ba waa komuɔŋ-niehãi baa cɪncieluo titiraamba siɛi juɔŋo-na. Baŋ fiɛ ciinu dumaanjo-na, juɔŋo saa kar. ¹² Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ na ji wuo niiwuoni-i.» Hãalãbien baa pãŋ suɔ wuɔ Itienjo yaa-i, ŋga hai ka siɛ yuu-yo? ¹³ Yesu wuɔ piɛ a biɛ buruo-i bũlnu-yuɔ hã-ba; aa naa bi hã-ba titiraamba-i.

¹⁴ Yesuŋ siire hel kuomba hɔlma-na, u caraaya u hãalãbiemba-i i siɛi yaa dɛ-i.

Yesu yuu Pier a ka hi u bɛyufienja-i

¹⁵ Baŋ juɔ wuo niiwuoni-i tɪ, Yesu wuɔ cira: «Simɔ, Nsãa biɛŋ nuɔ, mi maama dɔlnu-niɛ a yaŋ daaba-i wei?»

Simɔ wuɔ siɛ wuɔ: «Ũu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fɛɛɛ ŋ suyaa wuɔ ŋ maama dɔlnu-miɛ.»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombũurãamba-i* dɛi.» ¹⁶ Aa naa tiraa cira: «Simɔ, Nsãa biɛŋ nuɔ, mi maama dɔlnu-niɛ wei?»

Simɔ wuɔ siɛ wuɔ: «Ũu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fɛɛɛ ŋ suyaa wuɔ ŋ maama dɔlnu-miɛ.»

Yesu wuɔ cira: «Ta ŋ ne mi dombũurãamba-i.» ¹⁷ Aa naa tiraa yuu-yo ku yu u bɛyufienja-i wuɔ: «Simɔ, Nsãa biɛŋ nuɔ, mi maama dɔlnu-niɛ wei?» Simɔ huɔŋ kaa pãŋ du baa Yesu-i, wuɔ u ciɛ niɛ tuɔ yuu-yo i sa-i-siɛi dumaanjo-na. Wuɔ cira: «Itie, ŋ suɔ nelma-i hiere, aa ŋ suyaa kerre wuɔ ŋ maama dɔlnu-miɛ!»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombũurãamba-i dɛi.» ¹⁸ Aa naa cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Niŋ ŋa naa waa naacolɔŋ nuɔŋo-i, ŋ taa ŋ pɛyɛ ŋ nɛgɛlle-i ŋ fɛɛɛ, aa terienɔŋ maŋ dɔlaanu-niɛ ŋ kã kusuɔŋ-nu'i; ŋga da ŋ ji vãa, ŋ ka tetɛŋ ŋ nammu-i ba pɛyɛ ŋ nɛgɛlle-i hã-ni, aa niŋ'a ŋ sa taara ŋ kã kusuɔŋ-nu, ba kã baa-ni kusuɔŋ-nu'i.» ¹⁹ Yesu piye ãndaan daaku-i duɔ pigãan Pierŋ ka ku kuliŋgu maŋ a ce Diiloŋo ce bɔi. Uŋ waan mafamma-i, wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Suur mi nallu-na.»

²⁰ Pier wuɔ u miɛl ne ku yaa nuɔ-i, a da *hãalãbiloŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yaŋ ba huɔŋgu-na. Hãalãbiloŋo faŋo yaa naa yuu Yesu-i jukalaanɔŋu-na wuɔ: «Itie, ŋ'a hai ka hel ŋ huɔŋgu-na?» ²¹ Pierŋ daa-yo dumaanjo-na, wuɔ cira: «Itie, daa fuɔ, hama-i ka da-yo?»

²² Yesu wuɔ cira: «Da mi fiɛ cira u tɛɛ ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i? Nuɔ suur mi nallu-na.» ²³ Nel daa maa sire gbuo terni-i hiere wuɔ hãalãbiloŋ

* **21:15** Dombũurãamba-i: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba bɛ-ba tũmbiamba. Baman hũyãa Yesu maama-i u taa u hinu u bɪ-ba u tũmbiamba. Niɛŋ sap. 10.

daayo siɛ ku. A ne da Yesu saa waŋ mafamma; u ciɛra: «Da mi fiɛ cira u tɛɛ ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i?»

²⁴Hāalābilonjo faŋo yaa daa nel daama-i aa nyɛgɛŋ-ma, aa i suyaa wuɔ u saa kar u huɔyasaŋga.

²⁵Yesu ciɛ nelma bɔi. Diɛ i biɛ-ma ma yuŋ-nu hiere nyɛgɛŋ-ma maŋ ciɛ dumaa, mei huɔŋ-na, sɛbɛbaa-ba famba siɛ gbāa suur miwaanjo-na.

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ Nelmuoyamma

Like sɛbɛbaa-ba dii ba hāi Diilonj-nelmaŋ-sɛbɛ-i-na. Yesuŋ siire ce mamanj hiere, u nyegāaŋ ma yaa-i u sɛbɛdiɛlāŋo-na (Yesu maama maŋ Likeŋ nyegāaŋ-ma). Hāalīŋ-wuonjo yaa daayo-i. Mamanj ciɛ Yesu huonju-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hāalābiembaŋ daa *Diilonj-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilonj-Yallenj ciɛ ba da holle-i dumaa a waŋ *Kirsa-nelma-i aa nuɔmba bɔi hūu-ma. Diilonj-dūŋ-baambaŋ ciɛ sūlma maŋ, u nuŋgu bi hii-ma. Diilonj-Yallenj bi kāayā-bei dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waŋ mafamma-i.

Hāalābiembaŋ duɔŋ dumaa ta ba waŋ Kirsa-nelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalemu-i-na, sɛbɛ daayo duɔŋ baa ku yaa-i (sap. 1–7). Ku huonju-na, maŋ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ waŋ (sap. 8–12). Aa perienj baa Pol baa u nabaamba-i baŋ wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a waŋ Kirsa-nelma-i baa *niɛraamba-i (sap. 13–28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ pigāaŋ wuɔ molo siɛ gbāa fillā Diilonj-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni siɛ da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduɔŋ-maama sī, nuɔmba-i niliɛŋa-na hiere ba maama.

Yesu nyugūmma-i duɔ kā Tuonjo wulaa

¹⁻² Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilonj-nelma-i aa ce mamanj hiere a ji hi u nyugūmma-i, mi waŋ ma yaa-i mi sɛbɛdiɛlāŋo-na. Aa suɔ duɔ ta, uŋ ŋa naa hiel bamaŋ ce-ba u *pɔpuɔrbiemba, *Diilonj-Yalle ciɛ u pigāaŋ-ba ba maacemma-i. ³ Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suɔ wuɔ u siire. U ciɛ yinni komuɔŋa hāi baa-ba tuɔ carra-bei u piiye *Diilonj-bāaŋgu maama-i.

⁴ Yiingu nanju-na, ba waa ta ba wuo niiwuoni, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na maa *Yerusalemu-i-na; miŋ waŋ mamanj baa-na wuɔ mi To pāa-na nuŋgu, ciyaan ma ce igēna. ⁵ Na saa da, Nsāa *baatiseŋ nuɔmba-i baa hūmma, ŋga namaaŋo-i, ku siɛ da yinni, mi ka batiseŋ-na baa Diilonj-Yalle-i.»

⁶ Yiingu nanju-na, baa ji tigiin ba-naa. U pɔpuɔrbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋ ka bir hā *Isirahel-baamba-i baa fōŋgūo-i fiɛfiɛ dumandɛ wei?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi To uŋ diyaa huonju maŋ baa ma cemma-i, kuu sī namaa kuusuonju. ⁸ ŋga u Yalle da di jo-nei, na ka da fōŋgūo ta na waŋ mi maama-i Yerusalemu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa niliɛŋa nanja-i hiere hīɛma-na.»

⁹ Uŋ waŋ mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugūŋ u kā dɔrɔ, u nyugūŋ u kā dɔrɔ, kā ka balla nyaasinni-na. ¹⁰ Baa bi yagar yiera tā ba yunni-i ta ba ne. Ba juɔ'a ba ne da jonjorpiɛlntaamba hāi ba caaŋgu-na. ¹¹ Jonjorpiɛlntaanj daaba gbɛ-ba wuɔ: «Galiletaanj namaa, bige-i ciɛ na yiera diŋ dɔrɔ-i-na ta na ne dumaanjo-na? Nanj daa Yesuŋ taa dumaa kā dɔrɔ-i-na, duɔ ji cira u jo, u ka bi jo dumɛi.»

¹² Ba waa *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. Ku hɔlma yuu kilo diei temma baa Yerusalemu huonja-i. Baa bir gūunu jo Yerusalemu-i-na. ¹³ Baŋ juɔ, baa kā ka nyugūŋ suur dūŋgu nanju-na, ba jo ba tigiin ba-naa kusuon-nu'i koko. Bamaŋ waa, ba yaa daaba: Piɛr, Nsāa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maŋ Alfe biɛŋo waa, Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maŋ Sake biɛŋo-i, ba'i waa dumaanjo-na. ¹⁴ Ba hieronjo-i, baa ta ba tigiin ba-naa kpɛkpɛ ba cārā Diilonjo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hāmba-i.

Hai ka suur Yuda fuɔŋgu-na?

15 Yiinŋu nanŋu-na, Piɛr wuɔ ji sire yiɛra Diilon-dūŋ-baamba hɔlma-na, ba waa nuɔmba komuɔŋ-niediei temma, aa naa cira: ¹⁶ «Tobiŋ namaa, nelma maŋ nyɛgāaŋ Diilon-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diilon-Yalleŋ ciɛ *Davidi waŋ mamaŋ* *Yuda kūŋgu-na, ma ciɛ. Yuda yaa juɔ ce tayaana ba ka bel Yesu-i. ¹⁷ Yuda waa baa-ye i tiɛ ce maacenduɔma. ¹⁸ Uŋ ciɛ maacembabalaŋ daama-i da gbeiŋa maŋ, u s̄aa suɔŋgu baa-ya. † U juɔ par diire u yuŋ-nu suɔŋgu faŋgu-na a muonu u kusūŋgu-i, u purru hel hiere bomborma-na. ¹⁹ Yerusalemutaamba nuɔ nel daama-i hiere ka saa, a ce ba haa suɔŋgu faŋgu yerre-i ba nelma-na wuɔ «Hakɛldama», ku yuŋgu yaa wuɔ t̄ammaŋ-suɔŋgu. ²⁰ A ne da ma nyɛgāaŋ Gbeliemaŋ-nɛini-na wuɔ:

«U dumelle saaya di muonu;

molo baa waa t̄ɛna-diɛ.» ‡

Aa tiraa nyɛgēŋ wuɔ:

«Molo saaya u biɛ u maacemma-i.» §

²¹ «Terienŋu faŋgu-na, bamaŋ waa baa-ye i wuɔramma-na hiere baa Itienɔ-i, ²² a donŋ Ns̄aa uŋ *baatiseŋ-yo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, a ka hi u nyugūmmaŋ-yiinŋu-i, kutienɔ saaya u hel ba yaa nuɔ-i a naara-yiɛ i tiɛ waŋ u siremma kūŋgu-i.»

²³ Uŋ juɔ piiye t̄i, baa hiel nuɔmba h̄ai da ba fiɛl u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi. ²⁴ Baŋ ciɛ mafamma-i, baa c̄arā Diilonɔ-i cira: «Itienŋ nuɔ, nuɔnɛi suyaanŋ i h̄ammu-i hiere. Niŋ ka hiel umaŋ ba h̄ai baanŋ daaba-na, pigāaŋ-ye baa-yo ²⁵ u biɛ maacemma* maŋ Yudaŋ naana-mɛi aa k̄a u mun̄k̄ammu.» ²⁶ Baŋ juɔ c̄arā t̄i, baa ful tienŋa a hiel. Tienŋa bel Matiyasi. Matiyasi wuɔ suur naara *pɔpuɔrbiemba-i. Baa naa t̄iɛ c̄incieluo u diei.

2*Diilon-Yalle jomma-i*

¹ *P̄antek̄oti-yiinŋu-na, Diilon-dūŋ-baamba waa hiere tigiin terduɔŋ-nu. ² Ba juɔ'a ba ne da ijieni naŋ temma hilaa d̄ɔrɔ-i-na ŋaa fafalumu, a jo ji yu baŋ waa dūŋgu maŋ nuɔ-i. ³ Ba'a ba tiraa ne, a da d̄āamu nammu calnu mu haa ba yunni-na. ⁴ Muŋ calaanu haa-bei dumaanɔ-na, *Diilon-Yalle p̄anŋ yu ba h̄ammu-i a ce ba donŋ ta ba piiye niɛraanŋ-nelma.

⁵ A ne da *Yuifubaa-ba maŋ wuɔyaanŋ ba Diilon-hūmelle-i fafamma, ba f̄ɔŋgūɔ baa hilaa nilɛiŋa-na hiere jo *Yerusalemu-i-na yibienŋa faŋa-na. ⁶ Baa t̄iɛna ji nu ijienŋ daani-i, baa sire gbar k̄a ka yu. Bamaŋ waa hiere, nelienɔ nelienɔ u nuɔ Yesu *pɔpuɔrbiemba piiye fuɔ fɛrɛŋ nelma-i. ⁷ Kuɔ cu ba h̄ammu-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Ma s̄i Galiletaamba-i daaba-i hiere kɛ? ⁸ Ba ciɛ niɛ ta ba nu i nelma-i hiere ba waŋ-ma baa-ye? ⁹ N̄ siɛ suɔ wuɔ miɛ maŋ j̄aanu i-naa bande-i-na, Partitaamba dii-yiɛ, Meditaamba dii, Elamutaamba dii, Mesopotamitaamba dii, bamaŋ hilaa *Yude-i-na baa bi dii, Kapad̄ɔsitaamba dii, P̄ɔtaamba dii, Asitaamba dii, ¹⁰ Firgitaamba dii, P̄anfilitaamba dii, Esipitaamba dii, Libitaamba maŋ dii Sirɛni caanŋu-na baa dii, bamaŋ hilaanŋ *Ɔr̄omu-i-na bafamba bi dii, ¹¹ Yuifukireiŋa dii, bamaŋ bi suurii Yuifus̄inni-na baa bi dii, Kiretitaamba dii, Arabubaa-ba dii, aa i hieronɔ-na, Diilon uŋ ciɛ

* **1:16** Niɛŋ Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 41.10. † **1:18** Niɛŋ Matie sebɛ-i-na 27.3-8. ‡ **1:20** Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 69.26 § **1:20** Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 109.8 * **1:25** Yudaŋ taa u ce maacemma maŋ baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i ba gb̄ɛ ma yaa-i.

maacenfafamma man, nelieno nelieno u nuɔ-ma u fɛɛɛ nelma-na.» ¹² Kuɔ ce-ba gbɛɛ, ba sa suɔ ban jɔguɔn maman. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumandɛ-i?» ¹³ Banan baa bir yan aa ta ba nyɛ pɔpuɔrbiemba-i wuɔ ba nyuɔn kolma.

Piɛr āndaangu-i

¹⁴ Man juɔ waa dumaango-na, Piɛr wuɔ sire yiera baa u nabaamba-i* aa naa don tuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «*Yuifubaa namaa, baa namaa namaɔn dii tɛna *Yerusalemu-i-na, mi ka wan nelma diei baa-na, karaan na tɔnni-i dɛi na numma. ¹⁵ Na suyaa wuɔ bāangu saa hi bon yogo aa na'a ba nyuɔn kolma, ba daama hie? ¹⁶ Na saa da, Diilonɔn un puɔraa Yowel wan maman, ma'i ciɛn. ¹⁷ Yowel waan-ma wuɔ:

«Diilonɔn ciɛra wuɔ:

«Miwaanɔ tɔmmann-huɔngun-na,
mi ka gbuo nuɔmba-i hiere baa mi *Yalle-i.
Na bisalmba ka ta ba ce mi pɔpuɔrunɔn-i.
Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piiye baa-ba.
Aa ta mi piiye baa bɛncuɔmba-i dānsānniɔn.

¹⁸ Coima saa fa, baman cāa-minɔn hiere,
caamba-i baa bɛmba-i,
mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huɔn daaku-na,
ba ka waa mi pɔpuɔrbiemba.

¹⁹ Mi ka ce gbɛɛ-wɛima dɔrɔ-i-na baa hɛma-na hiere:
Tamma kaa waa, dāamu kaa waa, nyaasinni kaa bi waa bɔi.

²⁰ Bāangu kaa bir cure ŋaa isuɔnɔn
aa cɛiɔn bir ce dāa ŋaa tamma.
Mafamma ka ce aa Itienɔn jomman-yiɔnɔn suɔ hi.
Yiɔnɔn fanɔn temma siɛ ji waa;
ku kaa waa yibuɔ.

²¹ A ce dumaango-na, umann duɔ ji tuɔ gbuuse Itienɔn-i, kutienɔn ka kor.»†»

²² Piɛr wuɔ suonu u āndaangu-i wuɔ: «*Isirahel-baan namaa, yaan mi wan nelma diei baa-na: Diilonɔn pigāan-na Nasaretitaan Yesu fɔngū-i. U ciɛ u ce gbɛɛ-wɛima bɔi na hɔlma-na. Namaa fɛɛ-i na saa yan-ma damma. ²³ Ba bel diilonɔn-i bel-o hā-na. Diilonɔn suɔ wɛima-i hiere; uu naa suɔ wuɔ na siɛ yan-yo. Ma bi ciɛ: Na bilaa-yo a hā baman sa kāan Diilonɔn-i ba gbu-yo *daan-nu ko-yo. ²⁴ Ŋga hɛma saa naa waa ma gbāa wuo-yo. A ce dumaango-na, ban kuɔ-yo, Diilonɔn yan-ba aa sire-yuɔ. ²⁵ Na saa da, *Davidi piiye u maama wuɔ:

«Mi da Itienɔn-i hanni man jonn mi yaanɔn-na.
U sa taara mi kūma nyɛn,
ku'i ciɛ u jo ji waa mi caan-nu.

²⁶ Kufanɔn hɔfɛlle yaa yuu mi huɔnɔn-i
a ce mi ta mi piiye dumandɛ-i-na.

Mi suyaa wuɔ da mi ku, mi ka fiisa.

²⁷ Diilo, mi suyaa wuɔ ŋ siɛ yan mi tɛ dii kuon-nelle-na.

Ŋ siɛ siɛ yan nan nolɔn hɔr dii hɛma-na.

²⁸ Hūmelle man kāan ŋ wulaa,
ŋ pigāan-mi baa-de.

Da mi waa ŋ caanɔn-na
ŋ ka ta ŋ ce baa-mi.»‡»

* **2:14** Yesu pɔpuɔrbiemba yaa ban gbɛn-ban.
Gbɛlieman-nalāangu (Psaume) 16.8-11

† **2:21** Yowel (Joël) 3.1-5a

‡ **2:28**

²⁹ Pier wuɔ cor baa u āndaangu-i wuɔ: «Tobiŋ namaa, mi ka waŋ ninsoŋo-i baa-na i bincɔiŋo-i Davidi kūŋgu-na: Davidi kuu ba fuure-yuɔ, a ji hi baa nyuŋgo u cɔncorre dii i hɔlma-na. ³⁰ Davidi waa Diilopɔpuɔrbilongo. Diilongo naa pā nuŋgu baa-yo wuɔ duɔ saa ji waa, u jāmatisiŋni-i, u ka hā u hāayēlŋo naŋo'i baa-ni. ³¹ A ce dumaango-na, Davidi naa tɛna baa-ma wuɔ *Konkortieno ka ku aa sire. Na saa da u ciɛra: «Diilongo siɛ yaŋ u nolŋo tɛ dii kuon-nelle-na» aa «u siɛ yaŋ u hɔr dii hɛma-na.» ³² Konkortieno faŋo yaa Yesu-i. Diilong un siire-yuɔ, miɛ maŋ daaye-i hiere i daa-ma nuɔ. ³³ Diilongo kāa baa-yo u ka tɛna u caaŋ-nu, aa un ŋa naa pā nuŋgu maŋ baa-yo wuɔ u ka hā-yo u Yalle-i, u hāa-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Naŋ daŋ mamaŋ daama-i baa naŋ nuŋ mamaŋ, difande maacemma'i. ³⁴ Davidi fuɔ fɛɛɛ saa kā dɔrɔ-i-na, ŋga u piiye Yesu kūŋgu-i wuɔ:

«Itieno gbɛ mi Tieno-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tɛna mi caaŋ-nu

³⁵ aa ŋ yaŋ mi mal ŋ bigāarāamba-i hā ŋ ce ŋ bāaŋgu-i bei.» §

³⁶ Terienŋu faŋgu-na, nuharuŋgu si dii, Isirahel-baan namaango-i hiere na saaya na suɔ wuɔ naŋ gbuu Yesu maŋ *daaŋgu-na, Diilongo ciɛ u yaa-i Itieno-i aa tiraa ce-yo Konkortieno.»

³⁷ Baŋ juɔ nu nel daama-i, kuɔ ce-ba bɔŋkūŋgu. Baa yuu Pierbaa-ba-i* wuɔ: «Dumaango-na, i saaya i ce bige-i?» ³⁸ Pier wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i aa na jo ba ji *batiŋeŋ-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diilongo ka hur na āmbabalma-i. Mafaŋ da ma ce, Diilongo ka hā-na u Yalle-i. ³⁹ Na saa da, Diilongo pāa nuŋgu-i baa namei baa na bisāimba, wuɔ u ka hā-na u Yalle-i. U bi pāa-ku baa un ka bɪ bamaŋ yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huon-nu.»

⁴⁰ Pier waan nelma bɔi baa-ba a dii sirɛiŋa bei ba da ba hūu-ma. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Siyaan konkoro-i, ku yaa mamaŋ kaa da fiɛfiɛ ku nuɔmba-i ma siɛ ka da-na.» ⁴¹ Yiingu faŋgu-na, nuɔmba bɔi hūyāa Pier nelma-i aa ce ba batiŋeŋ-ba. Ba yuu nuɔmba neifelle nuɔsiba ndii temma bamaŋ naa suurii naara Diilong-dūŋ-baamba-i. ⁴² Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilong-nelma-i Yesu pɔpuɔrbiemba wulaa. Ba waa ŋaa cɛduɔŋ-biemba, ta ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi cārā Diilongo-i baa ba-naa. ⁴³ Yesu pɔpuɔrbiemba taa ba ce gbɛɛ-wɛima bɔi, a ce dumaango-na korma taa ma da nuɔmba-i baa-ba.

⁴⁴ Diilong-dūŋ-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huɔŋga baa ba nagāŋ-niini-i. ⁴⁵ Ba waa umaŋ duɔ da kumaŋ, u suor-ku aa jo baa gbeiŋa-i ba ji cal-a ba-naa nuɔ a saa baa gbeiŋ-maamaŋ yeŋ-bei dumaa. ⁴⁶ Yinni maŋ jon baa dii *Diilodubuɔ-i-na, ba sa nanna yiingu. Ba taa ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa cinni-na. Ba niiwuoni wuoma taa ma dɔl aa ba hōmmu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba hāl neini-i ba tuɔlnu Diilongo-i. Ba maama taa ma dɔlnu nuɔmba-i hiere nelle-na. Aa yinnin taa ni cor dumaa, Itieno taa u kor nuɔmba-i dumɛi u naara ba källe-na.

3

Murgu naŋo siire

¹ Yiingu naŋgu-na, bataruŋgu-na, Pier baa Nsāa-i ba taa ba kā da ba ka cārā Diilongo-i. ² A ne da naacolŋo naŋo waa, un siire, u saa gbāa wuɔ dede. Yinni maŋ jon, ba biɛ-yo ba kā ba jina *Diilodubuɔ dumɛlle nande yaanga-na u tuɔ cārā bamaŋ suurin ba wulaa. Dumɛlle fande-i, ba bɪ-de wuɔ «Dumɛfafalle». ³ Pierbaa-baŋ kāa da ba ka suur, wuɔ tuɔ cārā ba wulaa. ⁴ Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolŋ wuɔ tuɔ ne-ba wuɔ sɪ ba taara ba hā-yo bɔŋkūŋgu.

§ 2:35 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 110.1 * 2:37 Pierbaa-ba-i: Ba gbɛ Pier baa u napɔpuɔrbiemba namba yaa-i.

⁶ Pɛr wuɔ cira: «Warbelle sɪ mi yerren, ŋga kumanj dii baa-mi, mi ka hã-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaanj Yesu-Kirsa yerre-na, sire ŋ ta ŋ wuɔ!» ⁷ Aa kã ka bel u nadienanga-i duɔ sire-yuɔ. Naacolŋo gbeinj niε pãnj firnu. ⁸ Wuɔ wuɔr sire pãnj tuɔ wuɔ. Uŋ siire dumaanjo-na, wuɔ tuɔ gbɛliεj Diilonjo-i aa tuɔ tetiera aa kã ba ta ba suur baa Pɛrbaa-ba-i Diilodubuɔ-i-na. ⁹ Nuɔmba juɔ'a ba ne da hai molonjo-i gbɛlaanj Diilonjo-i u suur daayo-i? ¹⁰ Umanj tɛnaananj Diilodubuɔ dumelle yaannga-na u cãrã, u yaa-i. Kuɔ ce-ba gbɛrɛ aa tiraa dii kũɔnyelle-bei.

Piερŋ waanj mamanj Diilodubuɔ-i-na

¹¹ Naacolŋ daa uŋ siire, wuɔ pãnj nyaarãa Pɛrbaa-ba-i. Nuɔnj baa jo ji yu-bei dii *Salomɔ kukuruunɔgu-na ta ba ne-ba. ¹² Piερŋ daa banj neŋ-banj dumaanjo-na, wuɔ cira: «*Isirahel-baanj namaa, baa na yanj ku ce-na gbɛrɛ. Baa na ta na ne wuɔ sɪ miεmɛi siire naacolŋ daayo-i baa i fɛrɛj fɔŋgũɔ, sisɔ i wuɔ Diilonj-hũmelle-i fafamma ku'i ciε i gbãa sire-yuɔ; ku'i sɪ. ¹³ I bɪncuɔmbanj siire wuɔ Diilonjo manj hũmelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara *Yakɔbu-i, banj siire wuɔ Diilonjo manj hũmelle-i, u'i ciε u cãarãno ce bɔi. U cãarãno fanjo yaa Yesu-i. Na ciε ba bel-o ka hã *Pilati-i baa-yo. Pilati wuɔ u nanna-yuɔ, na'a ma siε gbãa wuɔ. ¹⁴ Na ciinaana Diilonj-nolŋo-i, na ciε ba bel nelviinj-o-i aa ce ba nanna nelkoronjo-i. ¹⁵ Na ciε ba ko cicɛlma tienjo-i. Ŋga nanj fiε ko-yo, Diilonjo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, i daa-yo nuɔ. ¹⁶ Inj haa i nannga-i yuɔ ku'i kãayã naacolŋ daayo-i; na sa bi yanj-yo suɔma. Inj haa i nannga-i Yesu-i-na, ku'i ciε u sire-yuɔ yeryer dumandɛ-i-na na yufelle-na.

¹⁷ «Tobiŋ namaa, mi suyaa miε na saa naa suɔ-ma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere. ¹⁸ Ŋga Diilonj uŋ ŋa naa ce u *pɔpuɔrbiemba wuɔya wanj mamanj, wuɔ uŋ ka saanj *Konjortienjo manj, u ka muliεj; nelma famma yaa ciε.

¹⁹ «Mamanj dii cemma fiεfiε-i-na, naananj na cilɔbabalanjo-i aa na bir na jo Diilonjo wulaa, ku yaa u ka hur na ãmbabalma-i. ²⁰ Mafanj da ma ce, u ka pa kufiεj-bãanɔgu nei. Aa uŋ ŋa naa hiel Konjortienjo manj dii ku dommana, u ka bir saanj u jo. Konjortienjo fanjo yaa Yesu-i. ²¹ Dumandɛ-i-na, uu dii tɛna dii dɔrɔ-i-na tuɔ ciε miwaanjo duɔ bibirre ŋaa Diilonj uŋ ciε u pɔpuɔrbiemba wanj-ma dumaa dii ku bembienja-na. ²² Na saa da, *Moisi waanj Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: «*Diilonjo ka hiel u *pɔpuɔrbilonjo nanjo mɛi temma na hɔlma-na. Pɔpuɔrbilonjo fanj duɔ wanj mamanj, baa na yagar-ma.* ²³ Umanj duɔ saa nu u nunɔgu-i, ba ka hiel kutienjo nunɔgu-i Diilonjo baamba-na aa ba ka ko-yo.» ²⁴ Diilopɔpuɔrbiemba manj siire piiye hiere, a donj *Samiel-na, ba waanj nyunɔgo ku yinj daani maama-i. ²⁵ Diilonj uŋ pãa nunɔgu manj aa ce u pɔpuɔrbiemba wanj ku maama-i, u pãa-ku baa namei. Aa uŋ pãa nunɔgu-i baa na bɪncuɔmba-i kusuɔŋ-nu aa gbɛ Abiramu-i wuɔ: «*Mi ka ta mi cor baa nanj hãayɛlmba yaa-i mi ce baa dũnni-i hiere hɛma-na*»†, na nunɔgu dii nupãlle fandɛ-na. ²⁶ Ku'i ciε na da Diilonjo ciε u cãarãno jo namei wulaa-i igɛna duɔ ji kãyã-nei na nanna na maacembabalamma-i.»

4

Ba bilaa Pɛrbaa-ba-i

¹ Pɛr baa Nsãa-i banj waa ta ba piiye baa nuɔmba-i, *Diiløjigãntaamba-i baa *Diilodubuɔ sorosibaa-ba yuntienjo-i, a naara *Sadusɛbaa-ba jo ji da-ba. ² Pɛrbaa-ba taa ba piiye baa nuɔmba-i wuɔ Yesu kuu aa sire, kɛrɛ yiinɔgu dii baa yiinɔgu kuomba ka bi sire fuɔ temma-i. Banj juɔ ji da ba piiye dumaanjo-na, ku saa dɔlnu-bei. ³ Baa bel-ba. Bãanɔgu naa tɪ tɪ. Baa kã ka dii-ba kaso ba cɔ.

* **3:23** Anjinamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 18.15,18,19. † **3:25** Miwaanjo jinammanj-sebe (Genèse) 22.18

4 Baŋ fiε bel-ba, baŋ hii piiye baa bamaŋ hiere, ba fɔŋgũɔ baa hũu-ma. Bamaŋ naa hũyãa-ma, ba gbãa yu nuɔmba neifiera hãi nuɔsiba ndii temma.

5 Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔmba-i, a naara *ãnjĩnamma pigãataamba-i, baa jãnu ba-naa *Yerusalemu-i-na.

6 *Diiløjigãntaamba yuntienɔ maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Ani-i, u waa baa u dumellen-baamba-i hiere, a naara Kayifu, baa Nsãa, baa Alesãndire. 7 Baŋ jãanu ba-naa, baa ce ba jo baa Pierbaa-ba-i. Baŋ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa hilaa baa hiŋ daama-i hie a ji sire naacolŋ daayo-i? Hai moloŋo-i puɔraa-na?»

8 Huoŋgu fanŋu-na, *Diiloŋ-Yalle naa yu Pier huoŋga-i, wuɔ cira: «Nelle yuntaaŋ namaa, baa bĩncuɔŋ namaa, 9 i ciε ãnfafamma molo-na aa na bi-ye ji ta na yuu-ye iŋ ciε dumaa sire-yuɔ u murgusinni-na, dumei sɪ wei? 10 Nelma diei dii na saaya na suɔ-ma hiere baa *Isirahel-baamba-i: Naŋ gbuu Nasarɛtitaŋ Yesu maŋ *daaŋgu-na ko-yo aa Diiloŋo sire-yuɔ, fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i naacolŋ daayoŋ siire yeryer na yufelle-na dumandε-i. 11 Ba waŋ Yesu fuɔ maama yaa Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

«Tãmpɛlle maŋ dumarãaŋ namaaŋo-i naŋ ciinaana-die, di yaa juɔ bella dũŋgu-i.»*

12 Yesu yaa gbãa kor nelbiliemba-i u diei yoŋ. Da ma hel ufaŋo-na, Diiloŋo saa hã-ye moloŋo yaŋga naŋga umaŋ gbãa kor-e.»

13 Pierbaa-baŋ daa holle-i piiye dumaa, kuɔ cu ãndacetaamba hɔmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nelgbãŋgbãlãamba; ba sa suɔ sebe. Baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu wuɔrataamba. 14 Da ba ne naacolŋo maŋ siire ba caaŋgu-na, ba siε suɔ baŋ ka waŋ mamaŋ. 15 Baa ce ba hiel Pierbaa-ba-i gɔŋgũoŋ-nu aa naa yuu ba-naa wuɔ: 16 «I ka ce-ba niε? Nuɔmba-i hiere Yerusalemu-i-na ba suyaa wuɔ ba yaa siire naacolŋ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mei; i siε bi gbãa ju-ma. 17 Nga die i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiere, i saaya i gboya-bei wuɔ ba baa yaŋ i tiraa nu ba biε Yesu yerre-i baa moloŋo. Umaŋ duɔ bi-de, kumaŋ da ku waa, u ka da-ku.»

18 Baŋ juɔ da ba-naa ti, baa bi Pierbaa-ba-i a ji waŋ baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ba tiraa nu ba biε Yesu yerre-i ba nunni-na, ba baa bi waŋ u maama baa moloŋo.

19 Pierbaa baa gbε-ba wuɔ: «Namaa ferε-i niε-kuŋ na ne! I ce namaa maama yaa-i aa yaŋ Diiloŋ-maama-i wei? 20 Mie fuɔ, iŋ nuɔ mamaŋ, aa da mamaŋ, i siε gbãa fiinaŋ-mei.»

21 Baŋ siire naacolŋo-i, kuɔ gbuu dɔlnu nuɔmba-i, baa ta ba gbelien Diiloŋo-i, a ce dumaŋo-na ãndacetaamba saa da nelma da ba cãl-ba; baa naa ba siel ba yufienja yaa piiye baa-ba aa nanna-bei ba kã. 22 Baŋ siire naacolŋo maŋ, u bienja naa cor bien komuɔŋa hãi.

Diiloŋ-dũŋ-baamba cãarã Diiloŋo-i

23 Baŋ naana Pier-i baa Nsãa-i, baa ta kã ba nabaamba wulaa. *Diilo-jigãntaamba yuntaamba-i baa bĩncuɔmbaŋ waŋ mamaŋ baa-ba hiere, baa tũnu ba nabaamba-i baa-ma. 24 Baŋ tũnu-bei dumaŋo-na, baa gbonu cãrã Diiloŋo-i wuɔ: «Itie, nuɔnei hielaa dɔrɔ-i baa hiεma-i, baa dãmman-nuoraŋgu-i. Aa bi hiel ni huɔya-niini-i hiere. 25 Nuɔnei ciε ŋ *Yalle dii nel daama-i i bĩncuɔŋo-i *Davidi† nuŋgu-na u waŋ-ma wuɔ:

«Bige-i ciε nuɔmba sire ta ba pepiena nilienja-na? Ba saa suɔ wuɔ baŋ puu mamaŋ, ma siε kã terienŋu wei?»

26 Fɔŋgãtaamba siire terenŋ yiera, aa yuntaamba pũulã Itienŋo-i baa u Yufellen-Nolŋo-i.»‡

† 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diiloŋ-cãarãŋo.

‡ 4:26 Gbeliemãŋ-nalãaŋgu 2.1-2

† 4:11 Gbeliemãŋ-nalãaŋgu (Psaume) 118.22

† 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diiloŋ-cãarãŋo.

‡ 4:26 Gbeliemãŋ-nalãaŋgu 2.1-2

† 4:11 Gbeliemãŋ-nalãaŋgu (Psaume) 118.22

† 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diiloŋ-cãarãŋo.

‡ 4:26 Gbeliemãŋ-nalãaŋgu 2.1-2

† 4:11 Gbeliemãŋ-nalãaŋgu (Psaume) 118.22

† 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diiloŋ-cãarãŋo.

‡ 4:26 Gbeliemãŋ-nalãaŋgu 2.1-2

²⁷ Ninsie ninsie, *Erɔdi-i baa *Pɔse-Pilati-i a naara *niɛraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hiere, ba tigiin ba-naa nel daade§ yaa nuɔ-i, a pūlā η cāarāŋo-i Yesu-i. Ba tigiin ba-naa a pūlā η Yufellen-Nolŋo-i. ²⁸ Dumandɛ-i-na, niŋ ŋa naa pu mamaŋ, mamaŋ waa η huŋga-na, ba ciɛ ma yaa-i. ²⁹ Fiɛfiɛ-i-na, Itie, η daa baŋ wur η cāarāŋ miɛŋo-i dumaa. Hā-ye holle i tiɛ gbā i waŋ η nelma-i. ³⁰ Kāyā-yiɛ i tiɛ gbā i sire jaamba-i aa bi tiɛ ce nelma bɔi baa gberɛ-weima bɔi η cāarāŋo-i Yesu yerre-na.»

³¹ Baŋ juɔ cārā Diilonŋo-i tɪ, hɛŋ maa sagalla baŋ waa tigiin kusuŋ-nu. Diilonŋ-Yalle pāŋ yu ba hɔmmu-i hiere. Baa da holle ta ba waŋ Diilonŋ-nelma-i.

Diilonŋ-dūŋ-baambaŋ bilaa ba-naa dumaa

³² Diilonŋ-dūŋ-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba hɔlma-na, η siɛ gbāa suɔ wuɔ mɛl kūŋgu-i daaku-i aa mɛl kūŋgu-i daaku-i. ³³ Himma naŋ temma waa Yesu *pɔpuɔrbiemba āncemma-na ta ma pigāaŋ wuɔ Yesu siire kelkel. Diilonŋo naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonniŋ waa baa bamaŋ hiere, baa cinniŋ bi waa baa bamaŋ, ba taa ba suor-ni ba jo ba hā Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa ni gbein-a-i. Bafaŋ da ba hūu-ya, ba ne ba gbein-maamaŋ jienya ma-naa dumaa aa bi hɔnu-yɛi dumɛi. A ce dumaanŋo-na sūntie saa waa ba hɔlma-na.

³⁶ Unaŋo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bɪ-yo Yosefu. U waa *Levitiyiɛŋo. U taa u hel Sipire. Pɔpuɔrbiemba taa ba bɪ-yo Barnabasi, ku yuŋgu yaa wuɔ Sirɛintienŋo. ³⁷ Suonŋu naŋgu waa baa-yo, wuɔ suor-ku aa naa jo baa ku gbein-a-i ji hā pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

5

Diilo sa siɛ huhurma-i

¹ Naacolŋo naŋo waa, ba taa ba bɪ-yo Ananiyasi aa bɪ u ciɛŋo-i Safira. Terienŋu naŋgu waa baa-ba, baa suor terienŋ daaku-i ² aa naa saa-ma aa bɔlŋo hiel gbein-a naŋa aa kā baa a boluonŋu-i ka hā Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

³ Uŋ kāa, Piɛr wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ananiyasi, bige-i ciɛ η yaŋ *Sitāni tāal-ni η hiel kunaŋgu gbein-a-na aa jo ji ta η kar coima-i baa *Diilonŋ-Yalle-i? ⁴ Terienŋu-i naŋ kūŋgu, molo saa cira η suor-ku. Niŋ fiɛ suor-ku, gbein-a-i naŋ waŋa. Bige-i ciɛ η ce maacenŋ daama temma-i? Niŋ karaa coima maŋ, η saa kar-ma baa η nanuɔmba, η karaa-ma baa Diilonŋo.»

⁵ Ananiyasiŋ nuɔ nel daama-i, u pāŋ cii, u bi kuliinŋu yaa dumaanŋo-na. Umanŋ duɔ nu nel daama-i, u kūɔma pāŋ ta ma nyɛŋ. ⁶ Naacienŋ baa jo ji biɛ-yo ka fuure.

⁷ Ciɛŋo saa waa. Bɔlŋonŋ kuu, lɛrbaa-ba siɛi temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Uŋ juɔ ji suur, u saa suɔ wuɔ weima ciɛ. ⁸ Piɛr yuu-yo wuɔ: «Ciɛŋ nuɔ, na suora na terienŋu-i sul daadu'i nuɔ-i wei?»

Ciɛŋ wuɔ siɛ wuɔ: «Ūu, ku sullu yaa-i.»

⁹ Piɛr wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na saa-ma baa η bɔlɔ-i aa da na cure Diilonŋ-Yalle-i? Ne, bamaŋ kāa ka fuure η bɔlɔ-i ba yaa bi suuriinŋ daaba, ba ka bi biɛ nuɔŋo-i ka fuure-niɛ.» ¹⁰ Ciɛŋ wuɔ pāŋ cii terienŋu fanŋu-na a ku Piɛr caanŋu-na. Naacienŋ ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa biɛ ufanŋo-i bir gūunu ka fuure bɔlŋo caanŋu-na. ¹¹ Diilonŋ-dūŋ-baamba kūɔma migāaŋ ta ma nyɛŋ ma naara. Umanŋ duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo kūɔnyelle.

Gberɛkulaŋo

¹² Yesu *pɔpuɔrbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gberɛ-weima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiin ba-naa *Salomɔ kukuruunŋu yaa nuɔ-i.

¹³ Nuɔmba-i hiere nelle-na ba taa wan̄ ba yefafalle, nga molo saa tuɔ siɛ u piɛ-ba. ¹⁴ Caamba-i baa bɛmba man̄ naa hũyãan̄ Itien̄o maama-i baa sa waa dɛi baa yuliingu-i. ¹⁵ Nuɔmba waa da ba ce ba hel baa gbãngbaarbaa, baa figinni a galla ba jaamba-i Pier muncormu-na, wuɔ duɔ tuɔ cor aa u yalle yiɛya uman̄, u sire. ¹⁶ Nilɛin̄a man̄ *Yerusalemu kɔtɔnni-na hiere, nuɔmba bɔi taa ba hel-yɛi ba jo baa ba jaamba-i pɔpuɔrbiemba wulaa. *Jinabaa-ban̄ bi waa baman̄ nuɔ-i, ba taa ba jo baa-ba. Uman̄ duɔ jo baa u wuon̄o, u sire.

Ban̄ haa kuman̄ Yesu pɔpuɔrbiemba-na

¹⁷ Nuɔmban̄ jon̄ pirpir Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa dumaan̄o-na, ku saa dɔlnu *Diiløjigãntaamba yuntien̄o-i baa u kuoyataamba-i *Sadusiɛbaa-ba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu ¹⁸ aa naa bel pɔpuɔrbiemba-i ka dii-ba kaso. ¹⁹ Ku isuŋgu-na, Itien̄o *dɔrpɔpuɔrbilon̄o jɔ ji h̄il kaso-i a hiel-ba aa naa gbɛ-ba wuɔ: ²⁰ «Kãan̄ *Diilodubuɔ-i-na na ka wan̄ hũmefɛlɛnde maama-i hiere baa nuɔmba-i.»

²¹ Ku cuo kaala-i-na, pɔpuɔrbien̄ baa naar kã Diilodubuɔ-i-na ka don̄ ta ba wan̄ Diilon̄-nelma-i. Diiløjigãntaamba yuntien̄o-i baa u kuoyataamba saa suɔ wuɔ ba hilaa. Cuon̄ kaalaa, baa b̄i b̄incuɔmba-i da ba ji ce ãndaan̄gu-i. Ban̄ juɔ, baa puɔr wuɔ ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba. ²² Baa kã ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira: ²³ «I saa ka da molon̄o kaso-i-na. In̄ kãa, kaso naa waa b̄in̄ u temma-i, aa baman̄ niɛyan̄-yuɔ ba waa ba munyierammu-na hiere dumien̄a yammu-na. I h̄ilãa-yo ku yaa nuɔ-i, i saa da molon̄o huɔŋga-na.»

²⁴ Sorosibaa-ba man̄ niɛyan̄ Diilodubuɔ-i ba yuntien̄o-i, baa *Diiløjigãntaamba yuntaamban̄ nuɔ nel daama-i, ba hɔn̄ muɔ pãŋ cu; ba sa suɔ ku huon̄gun̄ ka jo baa kuman̄. ²⁵ Ba'a ba ne da naacoln̄o nan̄o juɔ ji tuɔ tũnu-bɛi wuɔ: «Nan̄ bilaa balamba man̄ ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba wan̄ Diilon̄-nelma-i dii Diilodubuɔ-i-na.» ²⁶ Sorosi ba yuntien̄ wuɔ pãŋ sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Ban̄ kãa, ba saa kã baa bubuɔs̄inni, wuɔ s̄i nuɔmba ka nan̄-ba baa tãmpɛlɛin̄a.

Ba ce Yesu pɔpuɔrbiemba ãndaan̄gu-i

²⁷ Ban̄ kãa ka bel Yesu *pɔpuɔrbiemba-i jo baa-ba, *Diiløjigãntaamba yuntien̄ wuɔ yuu-ba wuɔ: ²⁸ «Ma s̄i i waan̄-ma baa-na kuola-mɛi wuɔ na baa b̄i naacoln̄ daayo yerre-i baa molon̄o kɛ? Ma daa niɛ na yan̄-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miɛmɛi kuɔ-yo kɛ?»

²⁹ Pier baa u nabaamba-i baa cira: «I siɛ gbãa maar Diilon̄o nun̄gu-i ka ce nelbilien̄ kũŋgu. ³⁰ Nan̄ gbuu Yesu man̄ *daan̄gu-na ko-yo, i tobaa-ban̄ siire wuɔ Diilon̄o man̄ hũmelle-i, u siire-yuɔ ³¹ aa kã baa-yo ka j̄ina u caan̄-nu. U hãa-yo yuntes̄inni-i aa ce-yo kon̄kortien̄o. U ciɛ kufan̄gu-i duɔ kãyã *Isirahɛl-baamba da ba nanna ba cilɔbabalan̄o-i aa u duɔ hur ba ãmbabalma-i. ³² Nel daama-i miɛ i daa-ma nuɔ, *Diilon̄-Yalle bi daa-ma. Baman̄ nuɔn̄ Diilon̄o nun̄gu-i, u hã-ba di yaa-i.»

³³ *Nellentaamban̄ juɔ nu nel daama-i, ba hɔmmu pãŋ guɔla. Baa pãŋ ta ba taara ba komma. ³⁴ *Farisiɛyien̄o nan̄o waa baa-ba, ba taa ba b̄i-yo Gamaliɛl. U waa *ãn̄jinamma pigãatien̄o. Nuɔmba taa ba kãn̄-yo nelle-na. Wuɔ sire yiɛra ba hɔlma-na aa naa cira: «Cien̄ ba hel ḡɔŋgũon̄-nu.»

³⁵ Ban̄ hilaa, wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ: «Isirahɛl-baan̄ namaa, jɔgaan̄ na ne igɛna aa na suɔ na ce nan̄ taaran̄ na ce kuman̄ balan̄ daaba-na. ³⁶ Ku belle-na, Tedasi siire ce u fɛɛ nelbuɔ. Nuɔmba sire cu u huon̄-nu ta ba kã nuɔmba nuɔsiba h̄ai caan̄-nu. Ban̄ juɔ ko-yo, ba curaa hie? Ba saa pisãllã hiere wɛi? ³⁷ Fuɔ kũŋgun̄ curaa, ban̄ taa ba kãn̄ nuɔmba-i belle-na, Yuda man̄ taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuɔmba bɔi cu u huon̄-nu. Ban̄ juɔ

ko ufaŋo-i, bamaŋ naa cu u huon-nu, na daa-ba wei? ³⁸ Fiefiε-i-na, bamaŋ daaba-i, mi gbāa waŋ mamaŋ: Nieŋ-baŋ aa na yaŋ-ba. Da kuɔ ba ce nelieŋ-maama, yiingu dii baa yiingu, ma ka bīena. ³⁹ Nga da kuɔ Diilon-maama ninsoŋo, na sie gbāa bīena-mei. Nieŋ torro, na baa ji ta na gāŋ baa Diilonjo aa cira na gāŋ baa nelbiliemba?»

⁴⁰ Gamalielŋ piye dumaanjo-na, ba kā ka ciire aa naa bī pɔpuɔrbiemba suur. Baŋ suurii, baa bel-ba muo-ba da dei aa naa waŋ baa-ba wuɔ ba baa tiraa yaŋ ba da ba bīe Yesu yerre-i baa moloŋo! Baŋ cie mafamma-i, baa nanna-bei ba ta.

⁴¹ Baŋ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei wuɔ Diilonjo ka tuɔ kāŋ-ba nelfafaamba Yesu huonŋu-na. ⁴² Kuŋ cie dumaanjo-na, yinni maŋ joŋ, ba waŋ *Neldɔdɔlma-i *Diilodubuɔ-i-na baa cinni-na wuɔ Yesu yaa *Konkortieŋo maŋ Diilonjo ŋ saan-yo.

6

Yesu pɔpuɔrbiemba calaanu maacemma-i

¹ Nuɔmba bɔi taa ba hūu Yesu maama-i huon daaku-na, a ce dumaanjo-na bamaŋ piyeŋ girekimma-i, baa ta ba waana wuɔ bamaŋ piyeŋ ebiremma-i, ba cal niwuoni-i yinni maŋ joŋ aa ba sa hā bafamba bikulcaamba-i. ² Yesu *pɔpuɔrbiembaŋ daa ba waana dumaanjo-na, baa tigiin Diilon-dūŋ-baamba-i hiere a waŋ baa-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ i sie gbāa yaŋ Diilon-nelma wamma-i aa die ne niwuoniŋ-kūŋgu, ku saa biε dumaanjo-na. ³ Hielaan nuɔmba niehāi na hɔlma-na. Nuɔmba famba yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na. *Diilon-Yalle saaya di yu ba hɔmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maaceŋ daama-i hā ba yaa-i ⁴ aa mie i fulnu Diilocārälle baa u nelma wamma.»

⁵ Bamaŋ waa hiere, baa hūu-ma aa naa sire hiel Etieni. Diilon-maama-i baa Diilon-Yalle naa yu Etieni huonŋa-i. Baŋ hiela Etieni-i, baa hiel Filipu, baa Purokɔr, baa Nikanɔr, baa Timɔ a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Antiyɔsi, nga uu naa suur Yuifusinni-na. ⁶ Baŋ hiela-ba, baa pigāan pɔpuɔrbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilonjo-i hā-ba.

⁷ Diilon-nelma taa ma gbuo terni-i ma kā. Yinniŋ cor dumaa, nuɔmba hūu-ma dumei *Yerusalɛmu-i-na. *Diilojigāntaamba maŋ naa hūyāa Yesu maama-i baa sa waa dei.

Ba bilaa Etieni-i

⁸ Diilonjo naa silaa ce baa Etieni-i: Uu naa hā-yo himma u tuɔ ce gberε-wεima bɔi nelle-na. ⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kā *Diilonelhāalādūŋgu nanŋu-na ba kā ba nu Diilon-nelma-i. Ba taa ba bī Diilonelhāalādūŋgu faŋgu-i «Kufieŋ ba dūŋgu»*. Yuifubaa-ba famba kā ba ta ba fanu ba-naa baa Etieni-i Diilon-nelma-na. Ba hɔlma-na, banamba taa ba hel Sireni, banamba Alesāndiri, banamba Silisi, banamba *Asi. ¹⁰ *Diilon-Yalle naa waa baa Etieni a ce ba saa gbāa piye yar-o.

¹¹ Kuŋ nuɔlaa-ba, ba bir yaŋ aa biε nuɔmba gbeinŋa-na ba ta ba wuɔra ba waŋ wuɔ: «Naacolŋ daayo u wuɔra u tuora *Moisi-i baa Diilonjo-i; baanjo sī.»

¹² Ba cie ku yaa-i nuɔmba hɔmmu du baa Etieni-i nelle-na. Bincuɔmba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i hiere ba hɔmmu duu baa-yo. Baŋ cie kufanŋu-i, ba kā ka bel-o kā baa-yo *nellentaamba wulaa.

* **6:9** Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i kɔrsinni-na a kā baa-ba *Ɔromu aa ji nanna-bei. Ku gbāa waa Yuifubaa-ba famba hāayɛlmba yaa baŋ gbēŋ-baŋ bande-i-na.

13 Baŋ kãa baa-yo, ba tiraa bi coikartaamba namba kã, wuɔ siertaamba. Baa kã ka ta ba kar coima-i ba haa-yuɔ wuɔ: «Naacolŋ daayo sa gbuu piiye *Diilodubuɔ yefafalle, halle baa *ãnjĩnamma-i hiere. 14 I daa u wuɔra u piiye wuɔ Nasaretitaan Yesu ka muonu Diilodubuɔ-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.» 15 Bamaŋ waa hiere gẽŋgerterienŋu-na, baa diŋ-yuɔ ta ba ne-yo. U yaanŋa taa ka caa ŋaa *dɔrpɔpuɔrbilonŋ yaanŋa.

7

Etiɛni andaanŋu-i

1 Siertaambaŋ juɔ piiye ti, *Diilojigãntaamba yuntienŋ wuɔ yuu Etiɛni-i wuɔ: «Baŋ waŋ mamaŋ ninsoŋo wei?» 2 Etiɛni wuɔ cira: «Mi nellenŋ-tobiŋ namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka waŋ nelma diei baa-na: Na suyaa wuɔ aa i bĩncɔiŋo-i *Abiramu suɔ duɔ sire Mesopotami-i-na ka tĩena Arã-i-na, Cagaanŋ-Diilonŋ naa carra-yuɔ 3 a waŋ baa-yo wuɔ u yaŋ u huraamba-i aa u sire ba jãmalã-i-na, kɛɛ u ka pigãanŋ-yo jãmalã naŋo u ka tĩena. 4 Abiramu sire* ka tĩena Arã-i-na. Uŋ kãa terienŋu-na, u tonŋ juɔ ku, Diilonŋo ce u jo ji tĩena naŋ yenŋ jãmalã maŋ nuɔ-i daayo-i.

5 «Uŋ juɔ, Diilonŋo saa hã-yo munturemmu aa bi cira mu yaa daamu. U yaanŋ aa pã nuŋgu baa-yo wuɔ: «Mi ka hã-ni jãmalã daayo-i. Da ŋ saa ji waa, ŋ huonŋ-baamba ka biɛ-yo cor.»† A ne da huonŋgu fanŋu-na, bilo saa waa baa Abiramu-i. 6 Diilonŋo gbẽ-yo wuɔ: «*Nhuonŋ-baamba ka waa juɔma-na, ba ka bel-ba kɔrsĩnni-na jãmalã fanŋo-na gbuu mulĩenŋ-ba. Ba ka ce bienŋ nuɔsiba hãi mulĩema. 7 Nŋa bamaŋ ka bel-ba kɔrsĩnni-na, muɔmɛi ka pã kutaamba-i mi fɛɛ. Da mi ji ce mafamma-i, ŋ hãayɛlmba ka suɔ sire terienŋu-na ji tĩena bande ta ba buol-mi.*»‡

8 «Uŋ waanŋ mafamma-i, wuɔ bel *tobisĩnni baa Abiramu-i aa naa ce u *jã a dãnya tobisĩnni fanni-i§. Ku'i ciɛ na da *Isakinŋ juɔ honŋ, yinni niehãi cor, niisiɛi yiinŋu-na, Abiramu jã-yo. Isakinŋ bi siire da *Yakɔbu-i, u bi jã-yo. Yakɔbu bi sire ce maaduɔma baa i bĩncuɔmba-i*.

9 «I bĩncuɔmba sire bigãanŋ ba hãanŋo-i Yosefu-i aa bel-o suor-o ba sãa-yo kã baa-yo Esipi. Nŋa Diilonŋo waa baa Yosefu-i. 10 U hielaa u yunŋu-i mulĩema-na hiere aa ce-yo nelnurãŋo aa tiraa ce u kũŋgu dɔlnu Esipitaanŋ jãmatigi-i. Jãmatigi haa-yo u jãmalã yunŋ-nu baa u dumelle bi yunŋu-na.

11 «Nyulmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa jãmalã-i hiere. Kuu naa balanŋ cor, a ce i bĩncuɔmba sa da niwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na. 12 Yakɔbu ji nu wuɔ ba suor dĩmma dii Esipi-i-na. U puɔr i bĩncuɔmba kã ka sãa bir kũŋ.

13 «Baŋ juɔ kã hãalinŋo-i, Yosefu pigãanŋ-ba u fɛɛ wuɔ fuɔ yaa Yosefu-i. Terienŋu fanŋu'i nuɔ-i, jãmatiginŋ suyaa Yosefu baamba-i. 14 Yosefu wuɔ ce u mɔlbaa-ba bir kũŋ ka jo baa tuonŋo-i baa u dumellenŋ-baamba-i hiere. Ba kũŋgu-na, ba waa nuɔmba komuɔŋa siɛi baa cĩncieluo nuɔmba ndii. 15 Yakɔbu kãa kãmma famma yaa-i Esipi-i-na. Diilonŋ-babĩmuɔ kaa hi-yo kusuonŋ-nu'i baa i bĩncuɔmba-i hiere. 16 Ba waa umaŋ duɔ ku, ba biɛ-yo ka fuure-yuɔ Sisɛmu. Ba fuuriye-bei Abiramuŋ sãa cĩncorre maŋ Amɔr bisãlmba wulaa†.

17 «Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu maŋ baa Abiramu-i, ku cemmanŋ-huonŋuŋ juɔ ta ku piɛ, miɛ baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. 18 Jãmatigi naŋo ji nyugũŋ.

* 7:4 Girekimma-na ba ciɛra u siire Kalde jãmalã-i-na. Kalde-i baa Mesopotami-i jãmalã duonŋo yaa-i. † 7:5 Niɛŋ Miwaanŋo jĩnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8. ‡ 7:7 Niɛŋ Miwaanŋo jĩnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 15.13-14, Helmanŋ-sebe-i-na (Exode) 3.12. § 7:8 Niɛŋ Miwaanŋo jĩnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 17.10-14. * 7:8 Yakɔbu bepuɔmba waa cĩncieluo baa ba hãi. Etiɛni bĩɛ ba yaa-i bande-i-na wuɔ ba bĩncuɔmba. † 7:16 Niɛŋ Miwaanŋo jĩnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 23.1-18; 33.19; 50.7-13.

Jāmatigi faŋo saa tuɔ suɔ Yosefu-i. ¹⁹ Wuɔ fūnuŋ tuɔ ce karaaŋgu baa i bīncuɔmba-i. U waa ciɛŋo maŋ duɔ hoŋ u biloŋo-i, u bel diiloŋo-i ce u nanna-yuɔ u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huɔŋ huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. U maama saa naa fa baa fafaŋgu-i. Uŋ huɔŋ, u bīncuɔmba gbāaŋ fuo-yo ba dūŋgu-na u ce caamba siɛi yon baa-ba. ²¹ Baŋ juɔ suɔ baa-ba aa ce ba biɛ-yo ka nanna, jāmatigi biloŋ wuɔ biɛ-yo ce-yo ŋaa fuɔ bilohoiŋo, a fiɛ-yo u ji vāa. ²² Ku ciɛ dumɛi Moisi suɔ Esipitaamba āncemma-i hiere. U taa u nu nelma-i ŋaa u yuŋgu ka muonu aa wɛima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Uŋ juɔ da bien komuɔŋa hāi, wuɔ kā duɔ ka ne u nellen-baamba-i†. ²⁴ Yiingu nanɔŋu-na, wuɔ ji da Esipiyiɛŋo nanɔ ce ba wuoŋo nanɔ-i sūlma. Wuɔ hūu naacolŋo-i aa naa muo Esipiyiɛŋo-i ko-yo. ²⁵ U taa u taara u ce u nellen-baamba suɔ wuɔ Diiloŋo ciɛ u'i jo duɔ ji kor-ba. Nga ba saa suɔ-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuɔ da ba baamba namba gāŋ. Wuɔ karnu-bɛi aa naa tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na gāŋ, ma sī namei kuuduɔŋgu?» ²⁷ Uman taa u jīnya u nawuoŋo-i wuɔ sɛ Moisi-i da yɛr, aa naa cira: «Hai moloŋo-i diyaa naŋ nuŋgu-i? ²⁸ Ŋ taara da ŋ ko-mi ŋaa niŋ kuɔ Esipiyiɛŋo-i dumaa cicuɔŋgu-na wɛi?» ²⁹ Uŋ piye dumaŋo-na, Moisi saa gbāa duɔ tiraa tīɛna; wuɔ gbar ka tīɛna Madiyā. U kaa biɛ ciɛŋo-i kusuɔŋ-nu'i a hoŋ bisālmba hāi baa-yo.

³⁰ «Bien komuɔŋa hāi cor. Yiingu nanɔŋu-na, *dɔrpɔpuɔrbiloŋo nanɔ carra Moisi-i dii *hīekuraŋgu-na Sinayi tānuŋgu hɔlma-na. Wuɔ u ne da bige-i daaku-i? Dāamu'i caaŋ tibiyele nande-i aa dɔrpɔpuɔrbiloŋo waa dii mu huɔŋga-na. ³¹ Kuɔ cu u huɔŋga-i. Wuɔ ta tuɔ piɛ duɔ ka ne dāamu fammu-i dɛi. Wuɔ u ne da Itieŋo piye baa-yo wuɔ: ³² «Moisi, ŋ bīncuɔmba Diiloŋo yaa muɔŋo-i: Abiramu siire wuɔ mɛi hūmelle yaa-i, Isaki-i baa Yakɔbu-i hiere maaduɔma.» Moisi kūɔma pāŋ ta ma nyɛŋ, a ce u saa tiraa siɛ duɔ ne terieŋgu faŋgu yaŋga-na. ³³ Itieŋo gbɛ-yo wuɔ: «Hiel naatɛnni-i ŋ gbeini-na; niŋ yɛŋ terieŋgu maŋ nuɔ-i daaku-i Diiloŋ-terieŋgu. ³⁴ Mi baambaŋ ceŋ sūlma maŋ Esipi-i-na, mi daa-ma; baŋ bireŋ, mi nuɔ, ku'i ciɛ mi hiire jo miɛ mi ji kor-ba. Jo mi ji puɔr-ni ba wulaa.»§

³⁵ «*Isirahɛl-baambaŋ siɛ Moisi maŋ wuɔ u halan, molo saa dii u nuŋgu ba berru-na, Moisi duɔŋo faŋo yaa Diiloŋ uŋ ciɛ dɔrpɔpuɔrbiloŋo jo ji puɔr-o wuɔ u ka waa ba yuŋ-nu aa hūu-ba Esipitaamba nyisɛnni-na. ³⁶ Moisi yaa ciɛ himma-i a hiel i bīncuɔmba-i Esipi-i-na. U ciɛ-ma Esipi-i-na, aa ce-ma dāmmaŋ-nuoradāama-i-na aa tiraa ce-ma hīekuraŋgu-na duɔ gbāa kor-ba. U ciɛ kufanɔŋu-i bien komuɔŋa hāi.

³⁷ «Moisi duɔŋo faŋo yaa gbɛ Isirahɛl-baamba-i wuɔ Diiloŋo ka hiel ba nellen-wuoŋo nanɔ ce-yo u *pɔpuɔrbiloŋo fuɔ temma hā-ba*. ³⁸ Aa i bīncuɔmbaŋ waa hīekuraŋgu-na, u yaa waa ba hɔlma-na baa Diiloŋo-i. Dɔrpɔpuɔrbiloŋo taa u piye baa u yaa-i Sinayi tānuŋgu-na u tuɔ kā u tūnu i bīncuɔmba-i. U yaa taa u jo baa cicɛlmaŋ-nelma-i u jo u waŋ-ma baa-ye. ³⁹ I bīncuɔmba bir yaŋ ba sa nu u nuŋgu-i. Ba cīnaana-yuɔ aa ta ba taara ba bir kā Esipi-i-na.

⁴⁰ «Baŋ diyaa mafamma-i ba hɔmmu-na, ba gbɛ *Aarɔ-i wuɔ: «Ce tīnni ŋ hā-ye, nimaŋ ka kāyā-yiɛ i hi i munɔkammu-i. Moisi hielaa-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suɔ uŋ curaa kusuɔŋ-nu.»† ⁴¹ Yibieŋa faŋa-na, baa sire kul nambiloŋo a ce-yo tīŋgu ta ba buol. Baŋ kulii nambiloŋo-i, kuɔ silaa gbuu dɔlnu-bɛi ŋaa bige-i! Baa ce ponsaŋgu ma yerreŋ. ⁴² Diiloŋ wuɔ ne-ba aa yaŋ-ba ba ta ba buol

† 7:23 Moisi waa *Isirahel wuoŋo nanɔ. § 7:34 Niɛŋ Helmaŋ-sebɛ-i-na (Exode) 3.1-10. * 7:37 Anjīnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 18.15. † 7:40 Helmaŋ-sebɛ-i-na (Exode) 32.1,23.

mɔɛŋa baa cɛiŋo baa b̄aŋgu ŋaa maŋ nyeḡaŋ dumaa Diilopɔpuɔrbiemba sebe-i-na wuɔ:

⟨Isirahel-baaŋ namaa,
naŋ cie bien komuɔŋa h̄ai maŋ h̄iekuraan̄gu-na,
na taa na ko niikonni-i na h̄a muɔm̄ei wei?
Na taa na bi p̄a niip̄anni-i na h̄a muɔm̄ei wei?
43 Ma s̄i na birii yaŋ aa kul t̄nni ta na buol?

Na saa t̄uu Mol̄oki†d̄uŋgu-i
baa Erefāšm̄ele-i ta baa-ni wei?
Na cie k̄alluŋ-nobimba famba-i ta na buol-ba.
Mi ka ce ba k̄a baa-na dii *Babil̄ni huon̄-nu.⟩* »

44 Etiɛni wuɔ cor baa u āndaan̄gu-i wuɔ: «*Tobis̄nniŋ-d̄uŋgu waa baa i b̄incuɔmba-i h̄iekuraan̄gu-na. Diilon̄-nelma waa ku yaa nuɔ-i. Moisi cie-ku ŋaa Diilon̄ŋ piḡaŋ-yo ku cemma-i dumaa. 45 Ku huon̄gu-na, i b̄incuɔmba huon̄-baamba ji wuɔ d̄uŋ daaku ciilun̄gu-i. Yosuwe yaa waa ba yaan̄ga-na. Diilon̄ wuɔ k̄aȳa-bei ba donya nuɔmba maŋ waa hiere j̄amal̄a daayo-na aa bie d̄uŋ daaku-i ji t̄iɛna baa-ku. Ku t̄iȳa dum̄ei ji hi *Davidi b̄aan̄gu-i. 46 Diilon̄ŋ taa u ce baa Davidi-i u cor; Davidi wuɔ c̄ar̄a h̄umelle-i u wulaa wuɔ u yaŋ u ma ninson̄-d̄uŋgu h̄a-yo *Isirahel-baamba ta ba jo ba jaal-o ku.† 47 D̄uŋgu fan̄gu-i, *Salom̄'i juɔ ma-ku h̄a Diilon̄ŋ-i.‡ 48 Ŋga D̄ɔrwuon̄ŋ sa cɔ d̄uŋ-nu ŋaa Diilopɔpuɔrbilon̄ ŋŋ waan̄-ma dumaa wuɔ: 49 ⟨Itien̄ŋ ciera wuɔ:

«D̄ɔɔ yaa m̄ei f̄ŋḡotes̄nniŋ-teterre-i.
Mi cie h̄iɛma-i ta mi haa mi gbeini.
Namaa gb̄aa ma d̄uŋ haku-i h̄a muɔŋŋo-i?
Mi mun̄f̄isammun̄-terien̄gu yaa hie h̄iɛma-na?
50 B̄imb̄inni maŋ dii hiere,
m̄ei nap̄rren̄-niini'i s̄i wei?⟩»§

51 Etiɛni wuɔ cira: «Ānyagarmantaan̄ namaa temma-i daana-i, Diilon̄ŋ b̄iɛna ji gb̄e! Na sa sie *Diilon̄-Yalle wulaa. Na biyaa na b̄incuɔŋ-maama.

52 Diilopɔpuɔrbilon̄ hayo-i siire aa na b̄incuɔmba saa ce-yo s̄ulma? Halle bamaŋ siire piiye Nelviin̄ŋ jomman̄-k̄uŋgu-i, na b̄incuɔmba kuɔ-ba. Fiefiɛ-i-na Nelviin̄ŋ ŋŋ juɔ, namaa na hel u huon̄-nu aa bel-o ko-yo. 53 Ŋ sie suɔ wuɔ Diilon̄ŋ puɔraa d̄ɔrpɔpuɔrbiemba ji h̄a namei baa u *ānj̄inamma-i, na yaŋ aa h̄u-ma nanna.»

Ba naan̄ Etiɛni-i ko-yo

54 Etiɛniŋ piiye dumaan̄ŋ-na, u piiye suur *nellentaamba-na. Baa p̄aŋ pu baa-yo. 55 A ne da *Diilon̄-Yalle naa yu u huon̄ga-i. Wuɔ t̄a u yun̄gu-i tuɔ ne d̄ɔɔ. Wuɔ u ne da Diilon̄ŋ yaan̄ga caa da kpoikpoi aa da Yesu yieraaya Diilon̄ŋ caan̄gu-na. 56 Wuɔ cira: «Niɛŋ, d̄ɔɔ puurii, aa *Molon̄-Bieŋŋ yaa yieraaya daayo Diilon̄ŋ caan̄gu-na!» 57 Baa p̄aŋ suunu ba t̄unni-i aa naa ta ba kaas̄iŋ, aa k̄a ka yu-yuɔ bel-o.

58 Baŋ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellen̄-huon̄ga-na, k̄a baa-yo k̄atuon̄gu ka ta ba naŋ-yo baa t̄amp̄el̄eŋa da ba ko-yo. Naacombilon̄ŋ naŋŋ waa baa-ba, ba taa ba b̄i-yo Sol. Siertaan̄ŋ baa hielaa ba jon̄gorbaa-ba-i h̄a u yaa tuɔ niya-bei aa k̄a ka ta ba naŋ Etiɛni-i. 59 Baŋ naŋ-yon̄ŋ dumaan̄ŋ-na, wuɔ ji cira: «Yesu, Itien̄ŋ

† 7:43 Mol̄oki: T̄iŋgu naŋ yerre-i dumaan̄ŋ-na. Isirahel-baamba naa bie t̄iŋgu fan̄gu-i Kanaataan̄ wulaa ta ba buol-ku. § 7:43 Erefā: T̄iŋgu naŋ yerre-i dumaan̄ŋ-na. Baa kulii-ku ŋaa m̄ele ta ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta ba bi buol. * 7:43 Am̄osi (Amos) 5.25-27 † 7:46 Niɛŋ Samiel sebeh̄aal̄iŋŋ-na (2 Samuel) 7.1-16. ‡ 7:47 Niɛŋ J̄amatigi ba sebed̄iel̄aŋŋ-na (1 Rois) 6.1-38. § 7:50 Isayi (Ésaie) 66.1-2a

nuɔ, hũu-mi.» ⁶⁰ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ dũuna aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Itie, baa ne ban ceŋ kuman.» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cii, u kuliŋgu yaa dumaanɔ-i.

8

Solŋ haa kuman Diilon-dũŋ-baamba-na

¹ Etieni kuliŋgu dɔlaanu Sol ŋaa bige-i! Etieniŋ kuu yiŋgu man nuɔ-i, baa sire suuye Diilon-dũŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisállã hiere; banamba ta ba kã *Yude, banamba *Samari aa naa yan Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa yon. ² Nelfafaamba namba biɛ Etieni-i ka fuure aa ce manan waa cemma hiere u kuliŋgu-na. ³ Sol wuɔ gbuu faya u fɛɛ tuɔ ce karaanɔ-i baa Diilon-dũŋ-baamba-i: U taa u wuɔra cinni-na u bel caamba-i baa bɛmba-i hiere u kã u diiba kaso.

Diilon-nelma hii Samari-i

⁴ Diilon-dũŋ-baamba man gbaraa pisállã, ba taa ba wuɔra ba wan *Neldɔdɔlma-i nilɛiŋa-na. ⁵ Filipu wuɔ kã ka hel *Samari nelle nande-na, a don tuɔ piiye *Konkortienɔ maama-i. ⁶ U bi taa u ce gbɛɛ-weima ba hɔlma-na. U waa duɔ wan manan, u ce-ma nuɔmba yufelle-na. A ce dumaanɔ-na duɔ tuɔ piiye, ba kar ba tũnni-i fafamma ta ba nu. ⁷ U duɔnya *jinabaa bɔi nuɔmba-na. Duɔ donya uman, u kaasŋ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa bɔi baa jaamba bɔi. ⁸ Kuɔ gbuu fũnuŋ dɔlɔnu nuɔmba-i nelle fande-na.

⁹ A ne da hironɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Simɔ. Simɔ himma naa ce *Samaritaamba-i gbɛɛ, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ jina u fɛɛ kpage. ¹⁰ Bincuɔmba-i baa bisálmba-i hiere, ba taa ba kãalã-yuɔ. Ba taa ba piiye wuɔ: «Diilon-himma yaa dii baa naacolŋ daayo-i, ban biŋ manan <ninsoŋ-himma-i>.» ¹¹ Simɔ naa da yinni baa u himma cemma-i ba hɔlma-na, ku'i ciɛ ba ta ba kãalã-yuɔ kãalãŋ daama temma-i. ¹² Filipun juɔ kã ka wan *Diilon-bãanɔ maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa bɛmba-i hiere baa hũu Neldɔdɔlŋ daama-i aa naa ce ba *batisen-ba. ¹³ Simɔ fuɔ fɛɛ wuɔ bi hũuma aa ce ba *batisen-yo. Ban baatisen-yo, wuɔ pãŋ nyaarãa Filipu-i. Filipu himma bir yan aa ta ma ce fuɔ fɛɛ-i gbɛɛ.

¹⁴ Yesu *pɔpuɔrbiemban juɔ nu-ma dii *Yerusalemu-i-na wuɔ Samari-taamba hũyãa Diilon-nelma-i, baa saan Pier-i baa Nsãa-i ba wulaa. ¹⁵ Pier-i baa Nsãa-i ban kãa, baa cãrã Diilonɔ-i hã-ba wuɔ u hã-ba u *Yalle-i. ¹⁶ Huɔŋgu fanɔgu-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilon-Yalle-i yogo. Baa baatisen-ba yaa yon. ¹⁷ Ku'i ciɛ Pierbaa-ban kãa, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cãrã Diilonɔ hã-ba u Yalle-i. ¹⁸ Simɔ daa mafamma-i ce bige-i? Wuɔ hiel gbeŋa duɔ hã Pierbaa-ba-i. Aa naa cira: ¹⁹ «Hãan-muɔ baa hiŋ daama-i; da mi haa mi nammu-i uman nuɔ-i, kutienɔ da Diilon-Yalle-i!» ²⁰ Pier wuɔ cira: «Simɔ, ŋ daa niɛ sɪ ba sãa Diilon-caluɔ-i baa gbeŋa wei? Niŋ diyaa mafamma-i ŋ huɔŋga-na, mi waasaan-ni baa ŋ gbeŋa-i hiere. ²¹ N saa kon baa Diilonɔ-i. N sie gbãa da biŋkũŋgu bande-i-na. ²² Hiel nel daama-i ŋ huɔŋga-na, ma saa fa, aa ŋ cãrã Itienɔ-i si u ka ce jande niɛ. ²³ Mi niɛ da ŋ balaan cor, aa da *Sitãni taa yaanɔa niɛ.»

²⁴ Uŋ piiye dumaanɔ-na, Simɔ wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Namaa fɛɛ-i, cãarãŋ Itienɔ-i na hã-mi, wuɔ nan waan manan daama-i, u baa yan ma da-mi.»

²⁵ Pierbaa-ban juɔ wan Itienɔ melma-i ti, baa bir kã Yerusalemu-i-na. Ba taa ba wan Neldɔdɔlma-i Samari nilɛiŋa bɔi-na ba kã.

Fãamaanɔ nanɔ hũyãa Yesu maama-i

²⁶ Yiingu nan̄gu-na, Itien̄o *d̄arp̄p̄uarbilon̄o ji wan̄ baa Filipu-i wūo: «Sire ŋ ka biε h̄umelle man̄ hilaa *Yerusalemu-i-na ta di k̄a Gasa-i-na. H̄umelle fande-i nūm̄ba sa biε-de dumaa.» ²⁷ Filipu wūo sire ta, u saa s̄εε. Uŋ biyaa h̄umelle-i tūo k̄a, wūo fara da wotortien̄o nan̄o k̄a u yaan̄ga-na. F̄āmaan̄o nan̄o'i waa u hūŋga-na. U taa u hel Etiyopi. J̄āmatigi* man̄ waa Etiyopi-i-na ba ta ba b̄i-yo K̄āndasi, u yaa waa u naḡāŋ-niini yun̄gu-na. Wūo jūo Yerusalemu-i-na ji jaal Diilon̄o ²⁸ aa bir tūo k̄ūŋ. U taa u kalan̄ *Isayi s̄εbe-i u k̄ūŋ.

²⁹ *Diilon̄-Yalle gb̄ε Filipu-i wūo: «Gb̄āana ŋ ka hi wotortien̄ daayo-i.» ³⁰ Filipu wūo gbar ka hi-yo. Uŋ hii, wūo da u kalan̄ *Isayi s̄εbe. Wūo yuu-yo wūo: «Niŋ kalan̄ man̄, ŋ sūo-ma w̄ei?» ³¹ Naacol̄ŋ wūo cira: «Molo dūo saa hielnu-m̄ei baa-mi, mi siε gb̄āa sūo-ma.» Aa naa ce Filipu nyuḡūŋ t̄ēna u caan̄gu-na. ³² Uŋ taa u kalan̄ terien̄gu man̄, ku yaa daaku:

«Ba ciε-yo s̄ulma

u saa j̄i puur u nun̄gu-i wan̄ w̄eima ŋaa t̄ūmaan̄o.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kūs̄inni-i wa,

u sa wan̄ w̄eima.

³³ *Ba ciε-yo nels̄s̄ain̄o*

aa h̄ūu nin̄son̄o-i u wulaa.

Ban̄ kūo-yo, u ka ce niε da hūŋgu molo dūo ji wan̄ ku maama?»†

³⁴ Naacol̄ŋ wūo yuu Filipu-i wūo: «*Diilon̄p̄p̄uarbilon̄o piye hai maama-i dumand̄ε-i? U piye fūo maama waa u piye unan̄ maama?» ³⁵ Filipu wūo suur nelma yaan̄ga-na, a don̄ tūo piye Yesu *Neld̄d̄alma-i baa-yo. ³⁶ Ban̄ kaa hi yaan̄ga-i, baa da h̄ūmma namma. Naacol̄ŋ wūo cira: «H̄ūmma namma yaa daama, ŋ sa *batisen̄-mi w̄ei?» [³⁷ Filipu wūo cira: «Da kūo ŋ h̄ūȳāa Yesu maama-i h̄iŋ, mi gb̄āa batisen̄-ni, w̄eima si dii.» Naacol̄ŋ wūo cira: «Mi h̄ūȳāa-ma wūo Yesu-Kirsa yaa Diilon̄-Bien̄o-i.»] ³⁸ Aa naa ce ba yiεra. Ban̄ yiεraaya, baa hiire ba h̄āi-i-na suur h̄ūmma-na, Filipu wūo batisen̄-yo. ³⁹ Ban̄ hilaa, naacol̄ŋo hūŋga gbuu f̄ε. Wūo u ne naa Filipu-i; Diilon̄-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo b̄iŋk̄ūŋgu; wūo cor baa h̄af̄elle-i tūo k̄ūŋ. ⁴⁰ Filipu jūo'a u sūo da u f̄εε As̄oti. Wūo cor tūo wan̄ Neld̄d̄alma-i nil̄ein̄a-na hiere u k̄a. U ciε dum̄ei fūo ka hi Sesare.

9

Sol̄ŋ h̄ūȳāa Yesu maama-i dumaa

(P̄p̄uar: 22.5-16; 26.12-18)

¹ A ne da hūŋgu fan̄gu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itien̄o baamba-i baa u yufelle, wūo dūo hi uman̄, u ko-yo. Yiingu nan̄gu-na, wūo ji sire k̄a *Diiløjiḡantaamba yuntien̄o wulaa, ² wūo u ce s̄εbebaa h̄ā-yo, u k̄a Damasi *Diilon̄elh̄aal̄ād̄ūnni-na, wūo ba h̄ā-yo h̄umelle-i dūo da baman̄ suurii Itien̄o h̄umelle-na; caamba-i ka hel baa b̄emba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na. ³ Diiløjiḡantaamba yuntien̄o ce s̄εbebaa-ba-i h̄ā u ta.

Uŋ kaa tūo piε Damasi-i, wūo u ne da cecerma nan̄ temma hilaa d̄ar̄o-i-na jo ji dii-yo hūŋga. ⁴ Wūo p̄āŋ hel cii. Uŋ cii dumaan̄o-na, wūo nu molo piye baa-yo wūo: «Sol, bige-i ciε ŋ ta ŋ ce karaan̄ daaku temma-i baa-mi?» ⁵ Wūo yuu wūo: «Hai moloŋo'i?» Kutien̄ŋ wūo cira: «Mūo Yesu. Ŋ ce karaan̄gu-i baa mūm̄ei. ⁶ Sire ŋ perien̄ ŋ suur nelle-na; man̄ dii cemma, da ŋ suur ba ka wan̄-ma baa-ni.»

* **8:27** J̄āmatigi daayo waa ciεŋo a saanu baa man̄ nyεḡāan̄ gir̄ekimma-na. † **8:33** Isayi (Ésaïe) 53.7-8a

⁷ Nuɔmba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuɔ molon daayo piiye, da ba ne, ba sie da-yo. Baa yiɛra kar da hãmmu! ⁸ Sol wuɔ sire. Duɔ puur u yufienɔ-i, u sie da bɪŋkũngu. Baa bel u nan-na, a perien suur baa-yo Damasi-i-na. ⁹ U cie yinni siei aa u yufienɔ suɔ da a puur. Yin daani-i ni siei-i-na, u saa dii bɪŋkũngu u nuŋgu-na.

¹⁰ A ne da Itienɔ wuonɔ nanɔ waa Damasi-i-na, ba taa ba bɪ-yo Ananiyasi. Itien wuɔ carra-yuɔ aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuɔ cira: «Mi siyaa.»

Itien wuɔ cira: ¹¹ «Sire mi puɔr-ni naacolɔ nanɔ wulaa, ba bɪ-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumellen, dii hũmelle man ban bɪŋ-den Hũmeviile-i di tũngu-na. Dumandɛ-i-na, uu dii tuɔ cãrã Diilonɔ-i, ¹² aa u daa ŋ kãa u wulaa dii dũngu-na ka haa ŋ nammu-i yuɔ a cãrã Diilonɔ-i u yufienɔ da a puur.»

¹³ Ananiyasi wuɔ cira: «Itie, nuɔmba bɔi waan naacolɔ daayo maama baa-mi. Baman cuu ŋ huon-nu Yerusalemu-i-na, un haa kuman bɛi, mi nuɔ-ku. ¹⁴ Nin daa un juɔ bande-i-na, *Diiløjigãntaamba yuntaamba'i hãa-yo hũmelle-i u duɔ ji bel baman gbuusiŋ ŋ yerre-i.»

¹⁵ Itien wuɔ cira: «Yan aa ŋ kã, mi hiela naacolɔ daayo-i u duɔ pigãan *niɛraamba-i mi sinni-i, aa bi pigãan nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahel-baamba-i hiere. ¹⁶ Un ka mulien dumaa mi maama-na, mɛi fɛɛ yaa ka pigãan-yo baa-ku.»

¹⁷ Un juɔ piiye dumaanɔ-na, Ananiyasi wuɔ sire ta kã Yuda ciŋgu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itienɔ yaa puɔraa-mi ŋ wulaa wuɔ mi ji puur ŋ yufienɔ-i aa yu ŋ huonɔga-i baa *Diilon-Yalle-i. Ba bɪ-yo Yesu. Nin taa ŋ jo hũmelle-na u yaa caraaya-niɛ.» ¹⁸ Un bi waan mafamma-i, ninanni nanni yer u yufienɔ-na ŋaa tetefuoru a diire. U yufienɔ pãŋ puur. Wuɔ pãŋ sire baa *batiŋ-yo. ¹⁹ Ku huonɔgu-na, wuɔ wuɔ niwuoni-i a da fõngũ.

Sol yufienɔ puurii, wuɔ tɛna Damasi-i-na ce yinni cellɛ baa Yesu baamba-i. ²⁰ Un tɛnaana, wuɔ don tuɔ wan Yesu maama-i Diilonelhãalãdũnni-na, wuɔ Yesu yaa Diilon-Bienɔ-i. ²¹ Ku cu nuɔmba hãmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Baman taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolɔ daayo'i saa tuɔ huol ba yammu-i wɛi? Ku baa ji waa u suyaa u fɛɛ jo duɔ ji bel-ba ka hã Diiløjigãntaamba yuntaamba yaa baa-ba?» ²² Ban fiɛ ba wan mafamma-i, Sol kũɔma saa kara; yinniŋ cor dumaa, kunanɔgu'i suuriŋ-yuɔ ku naara. Duɔ biɛ tagaaya pigãan wuɔ Diilon un saan *Konkortienɔ man, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba man Damasi-i-na ba sie da nelma wan.

²³ Ku huonɔgu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuɔ ba ko-yo. ²⁴ Ban puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* bãanɔgu-i baa isuonɔgu-i. Sol wuɔ nu-ma wuɔ ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuonɔgu nanɔgu-na, baman waa u huonɔgu-na, baa dii-yo sãmbaga nuɔ a hiire-yuɔ jina nelle huon-yanɔga-na.

Sol birii kã Yerusalemu-i-na

²⁶ Ban hiiriye Sol jina nelle huonɔgu-na, wuɔ ta bir kã *Yerusalemu-i-na. Un kãa ka hi, wuɔ kã Diilon-dũŋ-baamba wulaa. Baa bir yan aa ta ba kãalã-yuɔ. Baa sa hũu-ma wuɔ u hũyãa Yesu maama-i ninonɔ. ²⁷ Barnabasiŋ daa ba kãalã-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ kã baa-yo Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa. Ban kãa, Itien un caraaya-yuɔ dumaa Damasi hũmelle-na a piiye baa-yo, Barnabasi wuɔ suur ma yaanɔga-na hiere a wan-ma baa-ba, aa un bi daa holle-i dumaa a wan Yesu maama-i Damasi-i-na, wuɔ bi wan mafamma-i baa-ba. ²⁸ A don huonɔgu fanɔgu-na, Sol wuɔ ce ba wuɔratienɔ: U taa u wuɔra baa-ba Yerusalemu

* **9:24** Nelle munsuurmu: Yiinaa-i-na, nuɔmba bɔi taa ba ma kokobaa ba ciilãa ba nilɛŋa-i aa hiel dumienɔ. Ba taa ba ce mafamma-i ba bigãarãamba baa gbãa tugol-ba. Dumienɔ yammu-na, ba taa ba jina nuɔmba ta ba niya-yɛi.

huɔŋga-na u waŋ Itienjo maama-i. Uu naa fɛ̃ u huɔŋga-i baa ma wamma-i. ²⁹ Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba maŋ piyenj girɛkimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. ³⁰ Diilonj-dũŋ-baambaŋ juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saanjo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

³¹ Huɔŋgu fanju-na, Diilonj-dũŋ-baamba waa ba fɛɛɛŋ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunanjo taa ku naara ba Diilonj-hũmellen-kũŋgu-na. Ba taa ba siɛ Itienjo wulaa aa *Diilonj-Yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kã.

Ene siire u jarma-na

³² Pier fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u waŋ Diilonj-nelma-i. Yiingu nanju-na, wuɔ ji kã Lida duɔ ka ne Diilonj-dũŋ-baamba maŋ waa terienju-na. ³³ A ne da murgu nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Ene. U bienj niisiɛi waa belle fande-na u sa gbãa sire. ³⁴ Pier wuɔ kã ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-niɛ! Sire ŋ pɪŋ ŋ figiingu-i ŋ jina.» Ene wuɔ bi pãŋ yiye sire. ³⁵ Uŋ siire dumaanjo-na Lidataamba da-yo, baa pãŋ hũu Itienjo maama-i baa Sarɔtaamba-i hiere.

Tabita kuu aa sire

³⁶ Diilonj-dũŋ-wuɔŋo nanjo waa Yope-i-na, ba taa ba bɪ-yo Tabita, Girɛkibaa ba'a Dɔrkasi. Ku yunju yaa wuɔ yɔrɔŋo. U waa ciɛŋo. Uu naa firnu u nanga-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kãyã sũntaamba-i. ³⁷ Pierŋ waa yibienja maŋ nuɔ-i Lida-i-na, Dɔrkasi wuɔ cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuɔ hũmma-i aa biɛ-yo ka galla-yuɔ dũŋgu nanju-na. Dũŋgu fanju waa dɔrɔ. ³⁸ Lida-i baa Yope-i ni saa gbãa da hɔlma baa ni-naa, a ce dumaanjo-na, Diilonj-dũŋ-baamba naa numa Yope-i-na wuɔ Pier juɔ ji waa dii Lida-i-na. Baa puɔr nuɔmba hãi u wulaa wuɔ ba ka cãrã-yuɔ u jo donduo.

³⁹ Pɔpuɔrbiembanj kãa ka hi, baa waŋ ma yaanjo-i baa Pier. Pier saa tiraa tɛna; wuɔ kã ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Ban juɔ ji hi, baa nyugũŋ baa Pier kulonj uŋ waa dũŋgu maŋ nuɔ-i. Bikulcaamba sire baa kaalunju-i jo ji ta ba pigãan Pier kulonj uŋ waa baa-ba aa nyɛ jonjorbaa-ba maŋ hã-ba. ⁴⁰ Pier wuɔ ce nuɔmba hel hiere dũŋgu-na aa wuɔ dũuna cãrã Diilonjo-i. Uŋ juɔ cãrã tɪ, wuɔ bir u yaanjo-i kulonjo-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulonj wuɔ puur u yufienja-i. Uŋ puurii u yufienja-i da-yo, wuɔ sire tɛna. ⁴¹ Pier wuɔ bel u nanjo-na u sire u gbeiniŋ. Uŋ siire, wuɔ bɪ Diilonj-dũŋ-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigãan-ba baa-yo. ⁴² Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaanjo-na, Yopetaamba fãŋgũɔ baa hũu Itienjo maama-i. ⁴³ Pier wuɔ tɛna Yope-i-na da huɔŋgu. U nanj haraa naacoljo maŋ nuɔ-i, ba bɪ-yo Simɔ, u waa jeruo.

10

Kɔrnei hũyãa Yesu maama-i

¹ *Oromɛ ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba bɪ-ba *Itali-taanj-sorosibaa. Ba yuntienjo nanjo waa, ba taa ba bɪ-yo Kɔrnei. ² U taa u wuɔ *Yuifu ba Diilonj-hũmelle-i fafamma baa u dumellenj-baamba-i. U taa u kãalã Diilonjo-i. U taa u kãyã sũntaamba-i aa bi tuɔ cãrã Diilonjo-i bãanjo-i baa isuɔŋgu-i.

³ Batarunju nanju-na, wuɔ tɛna u dũŋgu-na a ji da *dɔrɔpɔpuɔrbilonjo nanjo suurii-yuɔ ka cira: «Kɔrnei!» ⁴ Kɔrnei kũɔma pãŋ donj ta ma nyɛŋ. Wuɔ dɪŋ dɔrɔpɔpuɔrbilonjo-na tuɔ ne aa yuu-yo wuɔ: «Kuu dii niɛ?»

Dɔrɔpɔpuɔrbilonjo cira: «Diilonjo'i puɔraa-mi ŋ wulaa; niŋ cãrãŋ-yuɔ aa bi tiraa ta ŋ kãyã sũntaamba-i ku dɔlaanu-yuɔ. ⁵ Ku'i ciɛ wuɔ mi ji waŋ baa-ni ŋ puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bɪ naacoljo nanjo jo; ba bɪ-yo Simɔ. U yerre

nande yaa Pïer. ⁶ Uŋ haraa uman̄ nuə-i, ba bi bï-yo Simə; jeruo. U cïngu dii dāmman̄-nuoraan̄gu nuŋ-nu.»

⁷ Dərpəpuərbilon̄ŋ juə piiye tï aa ta, Kərnei wuə bï u maacembiemba hāi baa u sorosiyien̄ŋo nan̄ŋo. Sorosiyien̄ŋo fan̄ŋo taa u bi wuə Yuifu ba Diilon̄-hūmelle-i fafamma. ⁸ Ban̄ juə, u biē piiye maman̄ ciē hiere tūnu-bēi, aa puərba Yope-i-na Pïer wulaa.

⁹ Ku cuo kaala-i-na, Pïer fuə saa bi suə wuə ba puəraa nuəmba ta ba jo dii u wulaa. Bāan̄gun̄ juə hi yuhuəŋga-i, u nyugūŋ dūŋgu nan̄gu dərə-i-na duə jaal Diilon̄ŋo-i. A ne da huəŋgu fan̄gu-na, Kərnei pəpuərbiemba naa piē nelle-i tï.

¹⁰ Nyulmu ji bel Pïer dii dərə-i-na, u ce ba ta ba ce niwuoni da ba hā-yo. Wuə u ne dərə-i-na, a da bige-i daaku-i? ¹¹ Dərə puurii aa bīŋkūŋgu nan̄gu ta ku hiire ku jo. Ku waa ŋaa kompan̄ga, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na hiere.

¹² Bimbaamba-i ba sinni-na hiere ba waa: Hīēŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūulāamba waa hiere. ¹³ Kan̄ juə saanu baa Pïer, wuə nu molo piiye wuə: «Pïer, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!»

¹⁴ Pïer wuə cira: «Mī siē wuo; niwuoni man̄ nyaa-ye, niwuoni man̄ saa fa hiere, miŋ siire mi saa wuo-ni dede.»

¹⁵ Molon̄ daa wuə cira: «Diilon̄ duə migāan̄ kuman̄, nuə baa ce-ku kuubabalaan̄gu.» ¹⁶ Ku tirii ce i siēi aa kompan̄ga bir nyugūŋ dərə-i-na.

¹⁷ Kərnei pəpuərbiemban̄ kāa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigāan̄-ba Simə dumelle-i. A ne da huəŋgu fan̄gu-na, Pïer waa tuə jəguəŋ nel daama-i u sa da yaan̄ga mēi. Pəpuərbiemban̄ kāa ka hi fondumelle-i, ¹⁸ ba fara ta ba yuu wuə: «Ban̄ bīŋ Simə man̄ Pïer, u haraa bande yaa nuə-i wēi?»

¹⁹*Diilon̄-Yalle gbē Pïer wuə: «Sire, nuəmba namba juə ji ta ba yuu ŋ maama, baa dii nuəmba siēi. ²⁰ Hiire ŋ kā na kā, muəmēi puəraa-ba ŋ wulaa, baa ce ŋ hōmmu-i mu hāi.»

²¹ Pïer wuə hiire jo ji cira: «Muəmēi Pïer. Ku faa wēi?»

²² Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntien̄ŋo nan̄ŋo'i puəraa-ye ŋ wulaa, ba bï-yo Kərnei. Naacol̄ŋ daayo-i nelfēfēiŋŋo aa u kālā Diilon̄ŋo-i. Yuifubaa-ba-i hiere ba bï u yefafalle. Diilon̄ŋo puəraa dərəpəpuərbilon̄ŋo nan̄ŋo ji wan̄ baa-yo wuə u ce ŋ kā u wulaa kērē nelma dii ŋ da ŋ ka piiye baa-yo.» ²³ Pïer wuə ce ba suur nyəŋ hūmma-i aa naa cə yiin̄gu fan̄gu-na. Ku cuo kaala-i-na, wuə sire baa-ba ba ta ba kā Sesare-i-na. Diilon̄ŋ-dūŋ-baamba man̄ waa Yope-i-na, banan̄ baa sire kā baa-ba.

²⁴ Pïerbaa-ba wuəyaa yififiŋgu diei. Ku cuo kaala-i-na, ba suə hi Sesare-i. Ba kāa ka da Kərnei tigiin̄ u dūŋ-baamba-i baa u jēnakpekpelmba-i tuə cie-ba.

²⁵ Pïerŋ kāa ka tuə suur, Kərnei wuə sire jārā-yuə kā ka dūuna duə jaal-o. ²⁶ Pïer wuə cira: «Baa ce dumaa, Diilon̄ muə sī, sire!» Aa naa bel u sire. ²⁷ Uŋ siire, baa ta ba piiye ba suur. Pïer suurii ku yaa-i, a da nuəmba tīēnaana da bāmbāale.

²⁸ Wuə jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wuə a saanu baa *Yuifubaa miē Diilon̄-hūmelle-i, Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba piē *niēraamba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumien̄ŋa-na. Ŋga ma miŋ yēŋ terien̄gu man̄ nuə-i nyuŋŋo-i-na, Diilon̄ŋo pigāan̄-mi wuə mi baa ta mi ne molon̄ŋo wuə u balaan̄. ²⁹ Ku'i ciē na da nan̄ bīē-mi, mi saa ce mi hōmmu-i mu hāi, mi sire ta jo. Dē-i-na mi taara mi suə, ku faa na bī-mi wēi?»

³⁰ Kərnei wuə cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa dē-i, bāan̄gu naa bi don̄ ta ku tērēŋ fiēfiē ku bi temma yaa dē-i. Mi suur mi dūŋgu-na ta mi jaal Diilon̄ŋo-i. Mi juə'a mi ne da naacol̄ŋo nan̄ŋo-i mi yaan̄ga-na, u jon̄gorbaa-ba carra ŋaa duəŋŋo.

³¹ Naacol̄ŋo gbē-mi wuə: «Kərnei, niŋ cārāŋ kuman̄ Diilon̄ŋo wulaa u ka hā-ni baa-ku. Aa niŋ kāyāŋ sūntaamba-i u daa-ni. ³² Puər nuəmba Yope-i-na, ba ka bī naacol̄ŋo nan̄ŋo jo, ba bī-yo Simə. U yerre nande yaa Pïer. Uŋ haraa naacol̄ŋo

maŋ nuə-i, ba bi bī-yo Simə; jeruo. U ciŋgu dii dāmman-nuoraanɡu nuŋ-nu.›
³³ Miŋ nuə mafamma-i mi saa sere; mi pāŋ puər miε ba ka bī-ni. Niŋ hūyāa-
 ma jo, ku faa. Itien ŋ hāa-ni maman ŋ da ŋ ji waŋ baa-ye, i tigiin i-naa die
 nu ma yaa-i.»

Pierŋ āndaanɡu-i

³⁴ Pier wuə biε āndaanɡu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mei suyaa miε Diilonjo
 sa ce cieluə. ³⁵ Da ŋ fiε ta ŋ hel hie, aa ta ŋ kāŋ-yo, aa bi ta ŋ ce kuuviinɡu, ŋ
 maama ta ma dəlnu-yuə. ³⁶ U puəraa ba ka waŋ *Neldədəlma-i baa *Isirahel-
 baamba-i, wuə Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuə baa-yo, kere u yaa nuəmba-i
 hiere ba Tienjo-i. ³⁷ Nsaan waan Diilon-nelma-i aa *batisen nuəmba-i aa
 kuman ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duəŋ *Galile yaa nuə-i. ³⁸ Diilon
 ŋ hiela Nasaretitaan Yesu-i dumaa aa hā-yo u *Yalle-i baa himma-i, na
 suyaa-ku. Diilonjo waa baa-yo, a ce duə cor terienɡu terienɡu, u kāyā nuəmba-i
 aa donya *jinabaa-ba-i nuəmba-na. ³⁹ ŋ ciε maman *Yerusalemu-i-na baa
 *Yuifu ba nileiŋa naŋa-na hiere i daa-ma nuə. Ba yan aa bel-o gbu-yo *daan-
 nu ko-yo. ⁴⁰ Baŋ fiε ko-yo, u ciε yinni hāi yon hēma-na, sielin-yiinɡu-i, Diilonjo
 sire-yuə aa ce u wuəra carra nuəmba-i. ⁴¹ Nuəmba hiero saa da-yo. Diilon ŋ
 hiela miε maŋ ku domma-na wuə siertaan miε, miεmei daa-yo. I wuyaa baa
 i-naa, aa nyəŋ baa i-naa. ⁴² U puəraa-ye wuə i waŋ Neldədəlma-i baa Isirahel-
 baamba-i, aa waŋ baa-ba wuə Diilonjo haa u yaa-i gēŋgertienjo-i nuəmba-i
 hiere ba yunɡu-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diilopəpuərbiemba-i hiere ba
 siire waŋ u maama cor, wuə nuəni maŋ da ŋ hūu u maama-i, ŋ āmbabalma
 hur halaŋ.»

Nieraamba daa Diilon-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji tī Pier nunɡu-na, Diilon wuə saan u *Yalle-i Kərneibaa-ba-
 na hiere. ⁴⁵ *Yuifubaa-ba maŋ naa hilaa jo baa Pier, kuə ce-ba gberε wuə
 *nieraamba bi daa *Diilon-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraan baŋ daa Diilon-Yalle-i, baa don
 ta ba piiye nelfelemma-na aa ta ba hāl neini ba tuəlnu Diilonjo-i. Pier wuə
 cira: ⁴⁷ «Ba daa Diilon-Yalle-i miε bi temma-i, hai gbāa cie-ba wuə ba siε da
 *batisen.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batisen-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Kərneibaa baa
 cārā-yuə wuə u tēna ce yinni cεlle baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cāl Pier

¹ *Nieraaman hūyāa Yesu maama-i, Yesu *pəpuərbiemba-i baa Diilon-
 dūŋ-baamba maŋ waa *Yude-i-na baa nu-ma. ² Pierŋ juə bir kā *Yerusalemu-i-
 na, Diilon-dūŋ-baamba maŋ waa *Yuifubaa-ba-i, baa ta ba waŋ baa-yo ³ wuə u
 ciε niε suur *nieraamba dūnni-na, aa tiraa wuə niwuoni-i baa-ba? ⁴ Maŋ ciε
 dumaa hiere, Pier wuə suur ma yaanɡa-na a waŋ-ma baa-ba wuə: ⁵ «Mi waa
 Yope-i-na ta mi cārā Diilonjo-i, mi juə'a mi ne da bīŋkūŋɡu naŋɡu hilaa dərə-i-
 na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompanɡa, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na. Kaŋ
 juə saanu baa-mi, ka yiera. ⁶ Mi ne ka huəŋɡa-na da suu a da bīmbaamba-i
 ba sīnni-na hiere: Hieŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūlāamba waa
 hiere. ⁷ Miŋ daa-ba dumaanjo-na, mi nu molo piiye baa-mi wuə: «Pier, sire
 ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!» ⁸ Miε: «Molon nuə, mei siε wuo. Niiwuoni maŋ nyaa-
 ye baa niman saa fa hiere, miŋ siire mi saa dii ku diei mi nunɡu-na dede.»
⁹ Molon daa u tē dii dərə-i-na aa cira: «Diilon duə migāan kuman, nuə baa
 ce-ku kuubabalaanɡu.» ¹⁰ Ku tirii ce i siεi aa kompanɡa bir nyugūŋ baa
 bīmbaamba-i hiere dərə-i-na.

11 «Kaŋ bi birii nyugūŋ, miε mi ne da nuɔmba siei juɔ ji ta ba suur miŋ haraa dumelle maŋ nuɔ-i, wuɔ ba hilaa Sesare. Ba puɔraa-ba muɔmɛi wulaa-i. 12 *Diilon-Ŷalle gbē-mi wuɔ: «Baa ce ŋ hɔmmu-i mu hāi, sire na kā.» Naŋ daa nuɔmba niediei maŋ daaba-i, ba yaa saan-mi i kā Kɔrnei terienŋu-na. 13 In kaa, u biε piiye pigāaŋ-ye, wuɔ u tɛnaana u dūŋgu-na, a ji da *dɔrpɔpuɔrbilonɔ naŋo caraaya-yuɔ a waŋ baa-yo wuɔ u puɔr ba ka bī-mi Yope-i-na 14 mi ka waŋ nelma namma baa-yo, kεε nelma famma ka kor-o baa u dumellen-baamba-i hiere. 15 Miŋ kaa ka hi don ta mi piiye, ku saa vaaya, Diilon-Ŷalle suur ba hɔmmu-na ŋaa diŋ bi suurii miεŋo-na dumaa ku domma-na. 16 Itien uŋ waan nelma maŋ, wuɔ Nsāa *baatiseŋ-ye baa hūmma, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu Diilonɔ ka batisen-ye baa u *Ŷalle-i; nelma famma pāŋ tɛnu-miε. 17 Miε in hūyāa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diilonɔ hā-ye kumaŋ, u bi hāa bafamba-i kuuduŋgu faŋgu yaa-i. Muɔmi naa gbāa cie Diilonɔ-i wuɔ u baa hā-ba wɛi?»

18 Piεŋ juɔ piiye dumaanɔ-na, ba hɔmmu suɔ ciire. Baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-i bibienɔ! U bi kāayā niεraamba da ba nanna ba cilɔbalaŋo-i aa duɔ kor-ba.»

Antiyɔsi Diilon-dūŋ-baamba maama

19 Baŋ kuɔ Etiēni-i aa pisāllā* Diilon-dūŋ-baamba maŋ, banamba kā ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba Antiyɔsi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yon ta ba waŋ Yesu maama-i baa-ba. 20 Sipiretaamba namba waa ba hɔlma-na baa Sirenitaamba namba. Baŋ kaa hi Antiyɔsi-i, baa bi piiye-mɛi baa *niεraamba-i. 21 Itienɔ taa u kāyā-bɛi, a ce dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi baa hūyāa Diilon-nelma-i a cu Itienɔ huon-nu. 22 Nel daama kā ka hi Diilon-dūŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baŋ nuɔ-ma, baa saan Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyɔsi-i-na. 23 Barnabasiŋ kaa ka hi da Diilon uŋ cie baa-ba cemma maŋ, kuɔ gbuu fūnuŋ dɔlnu-yuɔ. Wuɔ dii sireiŋa bɛi, wuɔ ba baa hel Itienɔ huon-nu. 24 Barnabasi waa nelviŋo, *Diilon-Ŷalle naa yu u huonŋa-i baa Yesu maama-i, a ce dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi baa hūyāa Itienɔ maama-i.

25 Ku huonŋu-na, Barnabasi ji ta kā Tarse duɔ ka taara Sol-i. 26 Uŋ kaa da-yo, wuɔ ce ba bir kā Antiyɔsi-i-na ka tɛna ce benfille baa Diilon-dūŋ-baamba-i. Ba hāalāyā nuɔmba bɔi Diilon-hūmelle-i terienŋu-na. Ba duon Antiyɔsi yaa nuɔ-i ta ba bī Diilon-dūŋ-baamba-i «Kertɛbaa-ba-i».

27 Huonŋu faŋgu-na, *Diilopɔpuɔrbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a kā Antiyɔsi-i-na. 28 Ba taa ba bī unanɔ-i Agabusi. Diilon-Ŷal diε sire-yuɔ a ce u tuɔ piiye wuɔ nyulbabalammu ka suur niεiŋa-na hiere. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juɔ suur *Oromε ba *jāmatigi maŋ ba naŋ bīŋ-yon Kulodi-i u bāaŋgu-na.)

29 Uŋ piiye dumaanɔ-na, Diilon-dūŋ-baamba-i Antiyɔsi-i-na, baa saa-ma wuɔ umaŋ duɔ saanu kumaŋ, u jo baa-ku ba saan-ku hā tobimba maŋ *Yude-i-na ba kāyā ba fεε. 30 Baŋ saanu baa kumaŋ hiere, baa jānu-kuɔ a puɔr Barnabasi baa Sol ba ka hā yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Piεr kaso

1 Huonŋu bi faŋgu-na, jāmatigi maŋ waa *Yude-i-na, wuɔ bel Diilon-dūŋ-baamba namba-i tuɔ ce-ba sūlma. Ba taa ba bī-yo *Erɔdi*. 2 U tīyāa kufaŋgu-na ji ce ba ko Nsāa mɔlɔ-i Sake-i†. 3 Uŋ cie mafamma-i, wuɔ ne da ku dɔlaanu

* 11:19 Niεŋ 8.1,4. * 12:1 Ba gbē *Erɔdi maŋ ba naŋ bīŋ-yon Agirpa-dielanɔ-i. † 12:2 Ba gbē Sebede bamba maŋ waa Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa-i. Yesu pɔpuɔrbiemba-na, ba kaan ko Sake yaa Yesu maama-na.

*Yuifubaa-ba-i, wuə tiraa ce ba bel Pier. Baŋ bilaa Pier yibienja maŋ nuə-i, *baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuə-i, ba taa ba ce u ponsaanŋu-i yinni fanni yaa nuə-i. ⁴ Wuə ce ba kã ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa c̄ncieluo niediēi ba ta ba niya-yuə ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuə *kərs̄inni t̄immaŋ-ponsaanŋ da ku cor, u b̄i nuəmba-i ji ce u āndaanŋu-i. ⁵ Pier wuə t̄iε ba nammu-na dii kaso-i-na. Diilonŋ-dūŋ-baamba gbuu faya ba fεε ta ba cārā Diilonŋo-i ba hã-yo.

⁶ Andaanŋu naa saaya ku ce ŋaa bis̄iŋ ku temma, isuŋŋu-na, sorosibaa-ba hãi jo ji yiεra Pier yudəra-i-na u tuə duəfūŋ aa banamba waa dumelle yaanŋa-na. Baa naa vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hãi. ⁷ Itienŋo *dərpuərbiilonŋo naŋo hiire jo. Pierŋ waa dūŋgu maŋ nuə-i, kuə pāŋ ce da cerre. Wuə kã ka muo Pier aa cira: «Sire donduo!» Pier wuə sire. Jəlgəbaa-ba fir u nammu-na hiere. ⁸ Dərpuərbiilonŋo cira: «Migāan ŋ vaa ŋ kpaŋkpaanŋu-i aa ŋ vaa naatenni comienja-i.» Pier wuə migāan vaa u kpaŋkpaanŋu-i aa naa bi vaa u naatenni comienja-i. Dərpuərbiilonŋ wuə cira: «Dii ŋ jonŋoruo-i i ta.» ⁹ Pier wuə dii u jonŋoruo-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ŋaa dānsāanŋu. ¹⁰ Ba kã ka cor munniyadielāmmu-i, aa sire ka cor hāalīŋ-muumu-i. Baŋ kaa hi dumebuə-i, wuə puur u fεε ba hel. Dumelle fande waa kəllun-diele. Baŋ hilaa a wuə maa cεε, Pier wuə u ne naa dərpuərbiilonŋo-i, u taa. ¹¹ Uŋ taa huŋŋu-na, Pier wuə suə suə wuə dānsāanŋu s̄i. Wuə cira: «Fiēfiē-i-na, mi suyaa miε Itienŋo yaa puəraa dərpuərbiilonŋo ji hūu-mi Erədi nyis̄enni-na. Yuifubaa-baŋ taa ba jəguəŋ-mi baa mamanŋ, Diilonŋo saa hūu-ma.»

¹² Pierŋ juə suə u fεεŋ maa-na dumaanŋo-na, wuə ta kã Nsāa maŋ ba naŋ b̄iŋ-yonŋ Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa b̄i nyuŋo-i Maari. Nuəmba b̄oi waa terienŋu-na ta ba cārā Diilonŋo-i. ¹³ Uŋ kãa ka hi tuə muo dumelle-i, maacembilonŋo† naŋo waa, ba taa ba b̄i-yo Ōrədi, wuə kã duə ka h̄il-de. ¹⁴ Uŋ kaa nu Pier yalle-i, u huŋŋa pāŋ f̄ε a ce dumelle h̄ilma maama karaanu-yuə. Wuə bir gūunu baa gbarunŋu ka tūnu-bei wuə Pier juə. ¹⁵ Nuəŋ baa cira: «Ŋ yunŋu si dii wεi?» Maacembilonŋ wuə cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier s̄i, ku ka waa u jufoinŋo.» ¹⁶ Pier wuə bi faya u fεε tuə muo dumelle-i. Ba ji naa ba kã ka h̄il-de a da-yo; kuə ce-ba gbεε. ¹⁷ Pier wuə ce u naŋga-i ce ba budii aa naa suur ma yaanŋa-na piiye tūnu-bei Itienŋ uŋ hiela-yo dumaa kaso-i-na. Uŋ juə piiye t̄i, wuə cira: «Kāan na ka tūnu Sake-i§ baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuə kã yaŋga naŋga.

¹⁸ Cuonŋ juə kaal, sorosibaa-ba saa suə Pierŋ curaa kusuəŋ-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «U curaa hie?» ¹⁹ Jāmatigi wuə ce ba wuəra taara-yuə ba saa da-yo. Wuə ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba baŋ ciε dumaa u ji tuə kor, aa naa ko-ba. Uŋ ciε mafamma-i, wuə ta kã Sesare ka da yinni cεε.

Erədiŋ kuu dumaa

²⁰ *Erədi waa berrunŋ baa Tiirtaamba-i baa Sidətaamba-i. A ne da niiwuoni hel *Erədi jāmalā yaa nuə-i ni kã ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cārā-yuə. Umanŋ taa u ce maacemma-i Erədi ducəŋŋu-na, ba taa ba b̄i-yo Bilatusi; baa cārā u yaa duə ta ba yaanŋ-na. ²¹ Baŋ diyaa yiinŋu maŋ kuŋ juə hi, Erədi wuə dii u nellentes̄inninŋ-jonŋoruo-i ka t̄iεna u f̄onŋōs̄inninŋ-teterre-na tuə gbu u piiye baa nuəmba-i. ²² Duə piiye, nuəŋ ba'a: «Diilonŋo'i piiyenŋ daayo-i, nelbilonŋo s̄i.» ²³ Terduəŋŋu fanŋu-na, Itienŋo *dərpuərbiilonŋo pāŋ naŋ Erədi-i baa jarma, wuə u ciε niε hūu Diilonŋo yerre-i ce-de u diele? U naanŋ-yo baa j̄ian-jarma. J̄iamba wuo-yo ko-yo.

† 12:13 Maacembilonŋ daayo waa ciεŋo. § 12:17 Ba gbε̄ Yesu hāanŋo yaa-i.

²⁴ Diilon-*nelma* taa ma muonu terni-na hiere ma kã. ²⁵ Barnabasi-i baa Sol baŋ kãa baa congoruonŋu* maŋ *Yerusalemu-i-na, baŋ kaa hũu-ku, baa gũunu kã Antiyosi-i-na. Ba kãmma-na, baa kã baa Nsãa maŋ ba naŋ biŋ-yon Marke-i†.

13

Diilonŋo puəraa Sol baa Barnabasi

¹ *Diilopəpuərbiemba namba waa Antiyosi Diilon-dũŋ-baamba-na, baa Diilonelpigãataamba namba. Ba hõlma-na Barnabasi waa a naara Siminyõ. Siminyõ faŋo-i, ba taa ba bi-yo Uubilonŋo. Lusiwusi maŋ taa u hel Sireni-i-na, u waa. Manahai maŋ ciε niεŋgu-i baa *Erõdi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa. ² Yiingu nanŋu-na, ba ji dii sũŋgu aa tigiin ba-naa ta ba cãrã Itienŋo-i. *Diilon-Yalle gbẽ-ba wuõ: «Miŋ hãa Barnabasi-i baa Sol maacemma maŋ, yaŋ-baŋ ba fεεŋ nuõ ba ce-ma.» ³ Baŋ juõ bál sũŋgu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cãrã Diilonŋo-i hã-ba, aa hã-ba hũmelle-i ba ta.

Barnabasibaa-ba kãa Sipire

⁴ *Diilon-Yallen ciε Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaanŋo-na, baa kã Selusi ka biε baatonŋo-i ta ba kã Sipire. ⁵ Baŋ kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba waŋ Diilon-*nelma*-i *Yuifu ba *Diilonelhãalãdũnni-na. Baŋ biŋ Nsãa maŋ Marke-i, u waa baa-ba tuõ kãyã-bei. ⁶ Baa karnu Salamine huõŋga-i hiere ka hi Pafõsi. Baŋ kãa Pafõsi-i-na, ba da hironŋo naŋo-i, ba bi-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyienŋo. U taa u wuõra u tãal nuõmba-i wuõ fuõ Diilopəpuərbilonŋo. ⁷ U waa Serju-Polusi dumellenŋ. Serju-Polusi yaa waa fãamaanŋo-i nelle fande-na. U taa u cẽ ŋaa jumelienŋo. Barnabasibaa-baŋ kãa, wuõ ce ba bi-ba wuõ ba ka waŋ Diilon-*nelma*-i baa-yo, kεε ma nyulmu dii-yuõ. Baa kã ku'i nuõ-i ka ta ba piiye. ⁸ Hironŋ daayo-i Girekibaa-ba taa ba bi-yo Elimasi, ku yunŋu yaa wuõ hironŋo. Wuõ sire wuõ hũi, wuõ Serju-Polusi baa hũu ba nelma-i, kεε ba tãal-o. ⁹ Sol yerre nande yaa wuõ Pol, Diilon-Yalle naa yu u huõŋga-i. Wuõ diŋ hironŋo-na tuõ ne, ¹⁰ aa ji gbẽ-yo wuõ: «Huhurmantien nuõni maŋ daani-i, ŋ balaŋ cor. Nuõŋo-i Sitãnitien nuõ. Ŋ sa taara ŋ da ãnfafamma-i baa ŋ yufelle. Ŋ sa yaŋ Itienŋo maacemma bienammasi-i dumaa wei? ¹¹ Ne! Diilonŋo ka gãŋ baa-ni, u ka ce ŋ yir suur dũŋ-nu a da huõŋgu celle.» Terduõŋgu faŋgu-na, hironŋ daa u yufienŋa pãŋ diŋ aa yaŋ-yo. Wuõ da terienŋu-i hiere da kullu. Wuõ tuõ wuõra u tafũrrã u taara molo duõ bel u naŋ-na. ¹² Serju-Polusiŋ daa mafamma-i, Itienŋo nelma pãŋ ce-yo gbεε; wuõ pãŋ hũu-ma.

Polbaa-ba kãa Pisidi

¹³ Ku huõŋgu-na, Pol baa u wuõrataamba sire Pafõsi-i-na a biε baatonŋo-i kã Pεrge, dii Pãnfili mara nuõ. Baŋ kãa Pεrge-i-na, Nsãa wuõ ka bir kã *Yerusalemu aa yaŋ-ba. ¹⁴ Pol baa Barnabasi baa cor kã Antiyosi, dii Pisidi mara nuõ. *Yitienanŋuŋ juõ hi, baa kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka suur tiena. ¹⁵ Baŋ juõ kalaŋ *ãŋŋinamma seβε-i ti, baa *Diilopəpuərbiemba baamba-i, Diilonelhãalãdũŋgu yuntaamba puõr ba waŋ baa Polbaa-ba-i wuõ da kuõ nelma dii ba da ba piiye dii sireiŋa nuõmba-na, kεε ba gbãa sire piiye.

¹⁶ Pol wuõ sire yiera aa naa ce nuõmba budii baa u nanŋa. Baŋ budii, wuõ cira: «*Isirahel-baanŋ namaa, baa *niεraŋŋ namaa namanŋ suurii *Yuifu ba Diilon-hũmelle-na, karaŋ na tũnni-i na nu mi nelma-i. ¹⁷ Isirahel-baanŋ miε in wuõ Diilonŋo maŋ hũmelle-i, Diilonŋo faŋo yufelle hilaa miε biŋcuõmba

* 12:25 Niεŋ 11.30. † 12:25 Barnabasi horonŋo-i Nsãa faŋo-i. Niεŋ Kol. 4.10.

yaa nuɔ-i u hã-ba huɔngu bɔi ban ŋa naa waa juɔma-na huɔngu-na dii Esipi-ina. Uŋ cie mafamma-i, u kãyã-bei ba hel terienɔgu fanɔgu-na, ¹⁸ aa fie-ba bien komuɔŋa hãi temma *hiekuraanɔgu-na. ¹⁹ Mafamman curaa, u ko siyaabaa niehãi *Kanaa jãmalã-i-na aa hã Isirahel-baamba-i baa ba terienɔgu-i*. ²⁰ Nel daama-i hiere ma cie bien nuɔsiba hãi komuɔŋa hãi baa cinci el temman hɔlma-na. Ku huɔngu-na, u hã-ba yuntaamba. Yuntaan daaba tiyãa baa-ba a ji hi *Samiel† bãanɔgu.

²¹ «Kufanɔgu huɔngu-na, i bincumbaa ji cira ba taara jãmatigi. Diilonɔ hã-ba Sawul. Ba taa ba bɪ u to-i Kisi. *Bensaamie dũŋ-baamba'i waa. Sawul cie bien komuɔŋa hãi jãmatigisinni-na. ²² Ku huɔngu-na, Diilonɔ halan-yo aa haa *Davidi. Uŋ haa Davidi-i, u cira: «Min taa mi taara uman, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese biɛŋo-i. U'i ka tuɔ ce mi huɔnga-i.»

²³ «Diilonɔ cie Davidi hãayɛlŋo nanɔ yaa jo Yesu-i ji kor Isirahel-baamba-i ŋaa uŋ ŋa nan pãa ma nuŋgu-i dumaa. ²⁴ Aa Yesu suɔ duɔ doŋ u maacemma-i, Nsãa waan Diilon-nelma-i baa Isirahel-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilɔbalaŋo-i aa jo u ji *batisen-ba.

²⁵ «Nsãa maacemman juɔ piɛ timma, wuɔ tuɔ piiye wuɔ: «Uman saaya u jo, uu dii huon-nu. Baa na ta na ne wuɔ sɪ muɔmɛi; muɔ sɪ. Naacolŋo fanɔ-i mɛi saa piɛra u natãanɔgu-i.»

²⁶ «Tobiŋ namaa, nelma man kuraan-yen, Diilonɔ saan-ma hã miɛmɛi baa-ma. U saan-ma hã *Abiramu hãayɛlmba-i aa bi saan-ma hã namaa man suurii Yuifu ba Diilon-hũmelle-na. ²⁷ Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suɔ Yesu sinni-i, ba bel-o ko-yo. Ban wan manan yitlenanni-na hiere *Diilopɔpuɔrbiemba seɛbaa-ba-na, ba cie ma yaa-i.

²⁸ «Ban bilaa-yo a fie ka da u saa cãl, ba yagar ce *Pilati ko-yo. ²⁹ Maama nyegãan Yesu kũŋgu-na, man juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daanɔgu-na ka fuure-yuɔ. ³⁰ Diilonɔ yan-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na. ³¹ Baman cuu u huon-nu a hel *Galile-i-na a kã Yerusalemu-i-na, uŋ siire, u caraaya ba yaa-i yinni bɔi-na. Nyunɔgo ku bãanɔgu-na, ba yaa dii ta ba wan u maama-i baa Isirahel-baamba-i. ³² Mie ferɛ-i, i juɔ die ji wan *Neldɔdɔlma famma yaa baa-na wuɔ Diilon uŋ pãa nuŋgu man baa i bincumbaa-i, ³³ u cie-ku hã ba huon-baan miɛmɛi: U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na ŋaa man nyegãan dumaa Gbelieman-nalãanɔgu man hãalŋ-kũŋgu-na wuɔ:

«Mi biɛŋo yaa nuɔŋo-i.

Muɔmɛi huɔŋ-ni nyunɔgo-i-na.»†

³⁴ Diilonɔ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, u saa yan u hɔr. Uu naa hi wan-ma wuɔ:

«Min pãa nufafaanɔgu man baa Davidi-i,

nuharunɔgu si dii, mi ka ce-ku hã-na.»§

³⁵ Ku'i cie na da ma waan terienɔgu nanɔgu-na wuɔ:

«N sie sie yan ŋ nolŋo hɔr hɛma-na.»*

³⁶ A ne da Davidi man waan mafamma-i, u siire ce Diilonɔ huɔnga-i ji ku. Uŋ kuu, ba fuuriiye-yuɔ baa u bincumbaa-i aa u hɔraa. ³⁷ Nga Diilonɔ siire Yesu yaa hiel-o hɛma-na, u saa da hɔr. ³⁸ Tobiŋ namaa, terienɔgu fanɔgu-na, na saaya na suɔ wuɔ fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i in juɔ ji tie wan ambabalma hurman-maama-i baa-na. *Moisi anjɪnamma saa gbãa hur na ambabalma-i. ³⁹ Nga baman hũyãa fuɔ maama-i, ba ambabalma hurii aa yan-ba ba ferɛŋ nuɔ. ⁴⁰ Terienɔgu

* 13:19 Niɛŋ Anjɪnamma tiyemman-seɛ-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † 13:20

Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Samiel yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔ.

† 13:33 Gbelieman-nalãanɔgu (Psaume) 2.7 § 13:34 Isayi (Ésaïe) 55.3

* 13:35 Gbelieman-nalãanɔgu (Psaume) 16.10

fangu-na, bilaŋ na fεε, baa na yaŋ Diilonɔpuɔrbiembanɔ waŋ maman, ma ji wuo-na. ⁴¹ Ba ciεra wuo: «Diilonɔ ciεra:

«*Bombolmantaŋ namaa, niεŋ!*

Mi ka ce nelma namma na bāaŋgu-na.

Nelma famma-i molo duɔ waŋ-ma baa-na na siε hūu-ma.

Ma ka ce-na gberε aa na ka ku halaŋ.»†»

⁴² Baŋ juɔ hel Diilonelhaalādūŋgu-na, nuɔmba jo ji ta ba cārā Pol baa Barnabasi-i wuo yiŋɛnaŋgu maŋ juɔŋ, ba tiraa ba tir nelduɔŋ daama-i. ⁴³ Nuɔmbaŋ juɔ bɔrɔ, Yuifubaa-ba-i baa niεraamba maŋ suurii Yuifusinni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huon-nu ta ba piiye baa-ba ba dii siεiŋa bei wuo ba ne Diilonɔ ānfafamma-i aa ba nyaar-yuo. Ba maama saa waa dei baa yuliŋgu-i.

⁴⁴ Yiŋɛnaŋgu juɔ hi, nuɔmba-i hiere nelle-na baa tigiŋ ba-naa da ba nu Itienɔ nelma-i. ⁴⁵ Yuifubaa-baŋ juɔ da nelpūŋ daaku temmaŋ hilaa, ba bir yaŋ aa ce-ku nenemuŋgu. Pol duɔ waŋ maman, ba'a coima aa ta ba tuora-yuo. ⁴⁶ Polbaa-ba doŋ holle waŋ baa-ba wuo: «Diilon-nelma naa vii Yuifubaa namɛi igēna. Nga naŋ juɔ ta na ciina-mɛi wuo na sa taara na da cicēlma maŋ sa ŋiεŋ dede-i, i ka yaŋ-na aa ka waŋ-ma baa niεraamba. ⁴⁷ Itienɔ waŋ ma yaa baa-ye wuo:

«*Mi ciε-ni niεiŋa-i hiere a fitnuɔ nuɔ*

ŋ da ŋ gbāa hi terni-i hiere baa konkor-nelma-i.»‡»

⁴⁸ Niεraambaŋ juɔ nu nel daama-i, kuɔ gbuu dɔlnu-bei. Baa pāŋ ta ba kaal Itienɔ nelma-i wuo ma faa. Bamaŋ naa waa da ba da kor, baa hūu-ma.

⁴⁹ Itienɔ nelma doŋ ta ma gbuo niεiŋa faŋa-i hiere. ⁵⁰ Yuifubaa-ba bir yaŋ aa tāal caamba maŋ waa bīŋkūntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilon-hūmelle-na, baa nellen-bīncuɔmba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. ⁵¹ Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terienɔgu-na, aa ta kā Ikoniyɔmu. ⁵² Baŋ fiε donya-bei, bamaŋ naa cu Yesu huonɔgu-na, baa cor baa ba hɔfelle-i. *Diilonɔ-Yalle naa bi yu ba hɔmmu-i.

14

Polbaa-baŋ ciε kumaŋ Ikoniyɔmu-i-na

¹ Pol baa Barnabasi-i baŋ kāa Ikoniyɔmu-i-na, baa tiraa kā *Yuifu ba *Diilonelhaalādūŋgu-na ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i. Baŋ waŋ-manɔ dumaa, Yuifubaa-ba saa gbāa da ba yagar-ma baa *niεraamba-i. Ba bɔi baa hūyāa-ma. ² Yuifubaa-ba maŋ saa hūu-ma, baa yaŋ aa kā ka gbo niεraamba-i baa Diilon-dūŋ-baamba-i. ³ Baŋ fiε gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa ŋiεna da huonɔgu Ikoniyɔmu-i-na. Baa naa haa ba nanɔa Itienɔ-na aa ta ba piiye. U taa u kāyā-bei ba ta ba ce nelma bɔi baa gberε-weima bɔi a pigāaŋ wuo baŋ waŋ u ānfafamma maŋ, coima sɪ. ⁴ Kuŋ ciε dumaanɔ-na, nuɔmba saa gbāa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ⁵ Yuifubaa-ba-i baa niεraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa naŋ-ba baa tāmpēlɛiŋa ko-ba. ⁶⁻⁷ Polbaa-ba nu-ma. Baŋ nuɔ-ma, baa gbar kā Likawoni ka ta ba waŋ *Neldɔdɔlma-i. Ba waŋ-ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa niεiŋa maŋ kɔtɔnni-na hiere.

Mamaŋ ciε Lisire-i-na

⁸ Naacolɔ naŋo waa Lisire-i-na, u saa gbāa tuɔ sire u yiεra. Uŋ siire, u saa gbāa tɛtɛŋ u gboluonɔgu-i dede. ⁹ Yiŋgu nanɔgu-na, wuo ŋiεna tuɔ nu Pol tuɔ piiye. Pol wuo ji diŋ-yuo tuɔ ne, a ji da u suyaa wuo Diilonɔ gbāa sire-yuo

† 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5 ‡ 13:47 Isayi (Ésaïe) 49.6

u jarma-na. ¹⁰ Wuɔ piiye baa-yo da gbagaga wuɔ: «Sire η yiera η gbeini!» Naacolη wuɔ tie sire pāη tuɔ wuɔ. ¹¹ Lisiretaamban daa mafamma-i, baa ta ba piiye likawonimma-na wuɔ: «I tinni cīeη nelbiliemba a hiire* jo ji tīena baa-ye.» ¹² Kuη ciε dumaanjo-na, baa ta ba bī Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuɔη-nu Pol yaa piyeη, a ce dumaanjo-na baa ta ba bī ufaηo-i Hermesi.†

¹³ Yewusi jigāntieη wuɔ kā ba nunu ba-naa baa nuɔmba-i aa wuɔ bel balmba namba a tuɔlnu-bei jo baa-ba u tinniη-dūηgu-na duɔ ji ko-ba tinni-na hā Pol baa Barnabasi-i. U tinniη-dūηgu waa nelle munsuurmu-na‡. ¹⁴ Polbaa-ba saa suɔ ku yuηgu. Ban juɔ suɔ, ba hɔmmu pāη guɔla; baa taalnu ba jonjorbaa-ba-i aa gbar kā ba wulaa ka ta ba wan baa-ba wuɔ: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i dumandε-i-na? Caamba'i bi huɔη miεηo-i namaa temma-i. I juɔ baa *Neldɔdɔlma'i die ji tūnu-nei, wuɔ na nanna ānsɔsɔη daama-i aa na cu Cicēlmantieηo huon-nu. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hīema-i baa dāmmaη-nuoraanηgu-i baa ni huɔya-niini-i hiere. ¹⁶ Yiinaa-i-na, u yaan nuɔmba-i ba fεreη nuɔ ba sire wuɔ ba hūmieηa. ¹⁷ Nan fiε waa na fεreη nuɔ, u saa yan u ānfafamma cemma-i: U dāa u hā-na dii, u ce na dīmma ta ma ce fafamma, u hā na ta na wuo na ye aa tiraa tuɔ fē na hɔmmu-i.» ¹⁸ Polbaa-ban fiε piiye dumaanjo-na, nuɔmba saa ta ba ne da ba yan niη daaba komma-i da ba hā-ba.

¹⁹ Ku huonηgu-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; banamba hilaa Ikoniyɔmu, banamba hel Antiyɔsi man Pisidi mara-i-na. Ban juɔ, baa gbo nuɔmba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba nan Pol baa tāmpēlēiηa wuɔ ba ko-yo. Huonηgu nanηgu juɔ hi, ba da nie sī u kuu, baa būul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna. ²⁰ Diilonη-dūη-baamba kā ka tigiη u caanηgu-na, wuɔ sire ba bir suur nellen-huonηga-na.

Polbaa-ba birii ta ba kā Antiyɔsi man Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ ta baa Barnabasi-i ta ba kā Dεrbu. ²¹ Ban kaa hi, baa wan *Neldɔdɔlma-i baa Dεrbutaamba-i. Nuɔmba fɔηgūɔ baa hūu-ma. Ban siire Dεrbu-i-na, baa bir kā Lisire-i-na ka cor kā Ikoniyɔmu. Ban hilaa Ikoniyɔmu-i-na, baa kā Antiyɔsi man Pisidi mara-i-na. ²² Ba waa da ba cor terieηgu terieηgu, ba ta ba piiye ba dii sireiηa Diilonη-dūη-baamba-na wuɔ ba bel Yesu maama-i nammu hāi. Aa bi ta ba piiye baa-ba wuɔ: «I saaya i muliēη da dei aa suɔ die suur *Diilonη-nelle-na.» ²³ Diilonη-dūη-baamba man waa hiere nilēiηa faηa-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sūηgu, aa cārā Itieηo-i hā-ba, ba haa ba nanηa-i u yaa nuɔ-i.

²⁴ Ban ciε mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kā Pānfili mara nuɔ. ²⁵ Ban kāa Pānfili-i-na, baa wan Diilonη-nelma-i Pεrge-i-na, aa cor kā Atali ²⁶ ka biε baatonjo-i ta ba kā Antiyɔsi man Siiri-i-na. Ba wuɔsaanηgu duon kusuɔη-nu'i. Ban wuɔraaya ce maman daama-i hiere, ba cārā Diilonηo-i hā-ba kusuɔη-nu'i aa ba suɔ ta. ²⁷ Diilonη uη kāayā-bei ba ce maman hiere, ban kāa ka hi, baa tigiη Diilonη-dūη-baamba-i hiere tūnu-bei baa-ma, aa uη bi kāayā *niēraamba-i dumaa ba hūu Yesu maama-i, baa tiraa wan mafamma-i baa-ba. ²⁸ Ban ciε mafamma-i, baa tīena ce huonηgu baa-ba cellε.

15

Nieraamba saaya ba jā wēi?

¹ Nuɔmba nan baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyɔsi-i-na ji ta ba piiye baa *niēraamba man hūyāa Yesu maama-i wuɔ: «Da na saa *jā ηaa *Moisi

* **14:11** Bafamba wulaa tinni waa tānuη-nu. † **14:12** Girεkibaa-ba wulaa, tinni waa boi. Ba tinni yuntieηo yaa ban taa ba bī-yo Yewusi-i, aa u pɔpuɔrbilonjo-i Hermesi. ‡ **14:13** Nelle munsuurmu: Niēη 9.24 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

*anjɪnamman waan-ma dumaa, na sie gbãa kor.» ² Pol baa Barnabasi-i ba saa hũu-ma baa-ba. Kuɔ sire bel vaa.

Diilon-dũn-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terienɔ fangu taamba namba, wuɔ ba kã *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³ Aa naa tigiin ba hũmelle-i hã-ba; ba sire ta. Ba kãmma-na, ba curaa baa Fenisi, a kã ka hel *Samari. Nieraamban hũyãa Itienɔ maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tũnu Diilon-dũn-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba waan-ma baa baman, ku gbuu fũnuɔn dɔlnu kutaamba-i.

⁴ Ban kaa hi Yerusalemu-i, Diilon-dũn-baamba jãrã-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pɔpuɔrbiemba-i. Diilon un kãayã Polbaa-ba ce maman hiere, baa tũnu-bei baa-ma.

⁵ Ban juɔ piiye ti, *Farisiebãa-ba man hũyãa Yesu maama-i ba hɔlma-na, banamba sire wuɔ nieraamba man hũyãa Yesu maama-i, ba saaya ba jã aa ta ba wuɔ Moisi anjɪnamma hũmelle-i.

Nelma ka da yaanga

⁶ Ban piiye dumaanɔ-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku andaangu-na. ⁷ Andan daaku waa pãna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiera aa naa cira: «Tobin namaa, na suyaa wuɔ dii ku domma-na Diilon un hielaami na hɔlma-na wuɔ mi ka waan *Neldɔdɔlma-i baa *nieraamba-i ba nu-ma aa hũu-ma. ⁸ Fuɔ man suyaan nuɔmba kusũnni-i, da na da u hãa-ba u *Yalle-i nãa un hãa miɛnɔ-i baa-de dumaa, kuu dii nãa u pigãan wuɔ u hũyãa-ma ba da ba piɛ-yo. ⁹ Diilonɔ kãn-ye kuuduɔngu hiere baa-ba. Ba hũyãa u maama-i ku'i ciɛ u hur ba ambabalma-i aa waan-ba welewele waan daama temma-i. ¹⁰ Congoruɔngu man i bincuɔmba saa gbãa tũu-ku, miɛ fɛrɛ-i i saa gbãa tũu-ku, bige-i ciɛ na'a i haa-ku hã nieraamba-i baa-ku? Baa na feɔ Diilonɔ-i. ¹¹ I hũyãa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbãngbãn, kuuduɔngu yaa baa bafamba-i.»

¹² Pierɔn piiye dumaanɔ-na, terienɔ ce da sensenɔn nãa molo si dii. Diilon un kãayã Pol baa Barnabasi-i ba ce nelma man hiere nieraamba hɔlma-na, ka hel baa gbɛrɛ-weima-i, bafan baa suur ma yaanga-na ta ba waan-ma. ¹³ Ban juɔ piiye ti, Sake* wuɔ cira: «Tobin namaa, niɛn, ¹⁴ dii ku domma-na, Diilon un curaa corma man duɔ hiel nieraamba namba ce-ba fuɔ baamba, Simɔ† waan ma yaanga-i hiere baa-ye. ¹⁵ Kun curaa corma man, ku juɔ ji ce kuuduɔngu baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i. Diilopɔpuɔrbiemba nyegãan wuɔ:

¹⁶ Itienɔ ciera: *«Yiingu dii baa yiingu, mi ka bir jo.*

*Da mi jo, *Davidi dũngu man cii,*

mi ka sire-kuɔ.

Mi ka migãan-ku ma-ku

ku yiera ku gbeiniɔ.

¹⁷ *Mafan da ma ce, nuɔmba man saa hi suɔ-mi yogo,*

ba ka taara-miɛ suɔ-mi.

Min bɛ baman nilɛnã-na hiere da mi ce-ba mi baamba,

ba ka ta ba taara ba Tienɔ-i.

Muɔmɛi waan-ma dumaa.

Da mi waan maman, mi ce-ma.

¹⁸ *Aa min waan-ma ku bãangu cuɔ.»†»*

¹⁹ Sake wuɔ suonu u andaangu-i wuɔ: «Ku'i ciɛ na da nieraamba man cuu Itienɔ huon-nu, mɛi sa taara i mulɛn-ba. ²⁰ Nga maman dii cemma, i nyegɛn sɛbe a waan baa-ba wuɔ ba waan cufiɛn-kũma wuoma-i, baa bɪmbaamba man ba saa cãa ba nonni-i, ka hel baa tãmma-i hiere. Aa ba hiel ba nanɔa

* **15:13** Ba gbɛ Yesu hãanɔ yaa-i. Niɛn 12.17 baa 21.18. † **15:14** Ba gbɛ Pier yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simɔ-i. ‡ **15:18** Amosi (Amos) 9.11-12

bɪŋwosɪnni-na. ²¹ Na saa da, a donɔ dii i bɪncuɔŋ-bāaŋ-nu, *Moisi *ānjɪnamma waŋ nilɛiŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yitɛnaŋgu baa ma kalamma-i *Diilonelhāalādūnni-na.»

²² Sakenɔ juɔ piiye dumaanɔ-na, Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa Diilonɔ-dūŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuɔmba ba hɔlma-na a puɔr-ba baa Polbaa-ba-i Antiyɔsi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba hāi; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

²³ Baŋ hielaa-ba, baa nyegɛŋ sɛbɛ-i hā-ba. Sɛbɛ huɔya-maama yaa daa-ma: «I natobɪŋ namaa namaŋ niɛraanɔ namaanɔ-i Antiyɔsi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pɔpuɔrbienɔ miɛŋo-i a naara *Yerusalemu Diilonɔ-dūŋ-baamba yaataamba-i, miɛmɛi nyegāanɔ sɛbɛ daayo-i diɛ hā-na.

²⁴ I nuɔ wuɔ i nellenɔ-baamba namba kāa na terienɔgu-na ka piiye cu na hɔmmu-i. Baa na tie holle, miɛ saa puɔr-ba. ²⁵ Inɔ nuɔ-ma, i daa i-naa aa hiel nuɔmba diɛ puɔr-ba na wulaa. Kutaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. ²⁶ Ba yaa i jɛnaamba. Ba siyaa kuliŋgu-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na. ²⁷ I hielaa Yuda baa Silasi ba da ba ka waŋ inɔ nyegāanɔ mamaŋ sɛbɛ-i-na hā-na baa ba fɛɛɛŋ nunni. ²⁸ *Diilonɔ-Yalle-i baa miɛ fɛɛɛ-i i sa taara i haa conɔgoruonɔgu nanɔ temma hā-na, ŋga mamaŋ siɛ gbāa ciɛl kɔtuɔŋgu ma yaa daa-ma: ²⁹ Na hiel na nanɔga cuffɛŋ-kūɔma wuoma-na, baa bɪmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, baa tāmna-i. Aa na ne bɪŋwosɪnni-i aa na yaŋ-ni. Da na ce-ma ŋaa inɔ waanɔ-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilonɔ-yiŋgu.»

³⁰ Ba taa baa sɛbɛ-i ku yaa nuɔ-i, kā ka hi Antiyɔsi-i; ba tigiŋ Diilonɔ-dūŋ-baamba-i hiere a hā-ba baa-yo. ³¹ Diilonɔ-dūŋ-baamba hūu-yo kalaŋ-yo. Baŋ kalaanɔ-yo, u huɔya-maama gbuu silaa dɔlnu-bɛi hiere ŋaa bige-i! Ba kūɔma pāŋ firnu.

³² Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilopɔpuɔrbiemba, baa piiye nelma bɔi baa Diilonɔ-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bɛi ba migāanɔ bel Yesu maama-i nammu hāi.

³³ Ba daa huɔŋgu cɛllɛ baa-ba aa suɔ da ba bir kūŋ. Baŋ'a ba ta yiŋgu-na, Diilonɔ-dūŋ-baamba gbuu jaal-ba da dɛi aa hā-ba hūmelle-i. ³⁴ [Baŋ hā-ba hūmelle-i, Silasi saa ta.]

³⁵ Pol baa Barnabasi-i bafamba waa tɛna Antiyɔsi ta ba waŋ Itienɔ maama-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buɔra

³⁶ Huɔŋgu nanɔgu juɔ hi, Pol wuɔ gbɛ Barnabasi-i wuɔ: «Inɔ curaa waŋ Itienɔ maama-i nilɛiŋa maŋ nuɔ-i hiere, yaŋ i bir i kā-yɛi i ka ne bamaŋ hūyāa-ma baŋ yɛŋ mamaŋ nuɔ-i.» ³⁷ Barnabasi wuɔ tuɔ taara ba kā baa Nsāa maŋ ba nanɔ bɪŋ-yonɔ Marke-i. ³⁸ Pol saa hūu-ma, wuɔ uu naa kā baa-ba aa ka bir aa yaŋ-ba dii Pānfili. ³⁹ Kuɔ sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba bɔrɔ. Barnabasi wuɔ biɛ Marke-i ba kā ka biɛ baatonɔ ta ba kā Sipire. ⁴⁰ Diilonɔ-dūŋ-baamba cārā Diilonɔ-i hā Pol aa u biɛ Silasi-i ba ta. ⁴¹ Ba wuɔraaya bɪŋ Siiri nilɛiŋa-na hiere baa Silisi waanɔ-i ta ba dii sireiŋa Diilonɔ-dūŋ-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huonɔ-nu

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa dumaanɔ-na, ba kā ka hel Dɛrɔbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuonɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyienɔ aa hūu Yesu maama-i aa u to-i Girɛkiyiɛnɔ. ² Tobimba maŋ waa Lisire-i-na baa Ikoniyoɔmu-i-na, ba taa ba bɪ Timote yefafalle. ³ Pol wuɔ tuɔ taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba maŋ waa terienɔgu-na, baa

suyaa wuə Timote to-i Girekiyiəŋo. Pol wuə naa u *jǎ-yo aa ba suə ta. ⁴ Yesu *pəpuərbiemba-i baa *Yerusalemu Diilon-dün-baamba yaataamban yiəraaya nelma* maŋ nuə-i, Polbaa da ba cor terienġu terienġu, ba waŋ ma yaa-i baa Diilon-dün-baamba-i; aa cira ba wuə ma hūmelle-i ŋaa baŋ waan-ma dumaa. ⁵ Yinnin taa ni cor dumaa, Diilon-dün-baamba taa ba naŋ kaasinni Diilon-hūmelle-na dumai, aa bi ta ba ciinu ba kǎ.

Pol dānsāaŋ Torasi-i-na

⁶ Ku huonġu-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka waŋ Diilon-nelma-i *Asi nileiŋa-na. *Diilon-Yalle saa hūu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuonŋo-i. ⁷ Baŋ kaa piə Misi-i, baa ta ba taara ba kǎ Bitini. Yesu Yalle saa hūu-ma. ⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a kǎ ka hi Torasi. ⁹ Isuonġu nanġu-na, Pol wuə dānsǎ da Maseduoniyiəŋo naŋo juə ji yiəra tuə cǎrǎ-yuə wuə u kǎ ka kǎyǎ-bəi dii Maseduoni-i-na. ¹⁰ Yiə† pǎŋ suə yiə Diilonŋo taara i ka waŋ *Neldədlma-i baa Maseduonitaamba-i. I saa tiraa tǎena, yiə pǎŋ sire tiə tigiin i hūmelle-i.

¹¹ In juə'a i ta yiinġu maŋ nuə-i Torasi-i-na, yiə biə baatonŋo-i pǎŋ kar vii Samotirase, ka hiire. In hii yiinġu maŋ nuə-i, ku cuo kaala-i-na, yiə cor kǎ Neyapolisi. ¹² In siire terienġu-na, yiə kǎ Filipu ka tǎena da yinni terienġu fanġu-na. Filipu yaa waa nebuə-i Maseduoni-i-na. *Oroməbaa-ba'i waa tǎena terienġu-na.

Lidi hūyǎa Itienŋo maama-i

¹³ In kǎa Filipu-i-na, *yitǎenanġuŋ juə hi, yiə hel nellen-huonġa-na a kǎ kaanġu nanġu nunġu-na. Ii naa suə wuə Diilojaalterienġu ka waa terienġu-na. In kǎa, yiə da caamba namba; yiə tǎena piie baa-ba. ¹⁴ Unanŋo waa ba hǎlma-na, ba taa ba bi-yo Lidi. U taa u hel Tiyatire. U taa u suor nelbǎmbǎŋ ba kompammu aa u taa u kuye Diilon-kūŋu-i. In kǎa ka tiə piie dumaanŋo-na, wuə kar u tūŋu-i tuə nu in waŋ mamaŋ. Polŋ waan mamaŋ hiere, Itien wuə kǎyǎ-yuə ma suur u tūnni-na dəi. ¹⁵ Maŋ suurii u tūnni-na dəi dumaanŋo-na, wuə ce ba *batisen-yo baa u dumellen-baamba-i hiere aa naa gbē-ye wuə: «Da kuə na hūyǎa-ma wuə mi hūyǎa Itienŋo maama-i kelkel, juəŋ na ji har məi terien-nu.» Aa naa gbǎŋ baa-ye i ji hūu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yiinġu nanġu-na, i taa i kǎ Diilojaalterienġu-na a suu baa maacembilonŋ† naŋo. Maacembilon daayo-i, *jǎna waa u yunġu-na a ce u tuə suə mamaŋ juəŋ u waŋ-ma. U taa u da gbeiŋa bəi kufanġu-na u hǎ baman biyaa-yo maacemma-na. ¹⁷ Maacembilon daa wuə cu i huon-nu tuə piie da gbagaga wuə: «Balan daaba cǎa Dərwuonŋo. Ba pigǎan-na konkor-hūmelle yaa-i.» ¹⁸ U ciə kufanġu-i da yinni bəi i huonġu-na. Pol huonġa ji guəla baa-yo. Wuə waŋ baa u jǎna-i wuə: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor ŋ hel ciəŋo-na!» Terduonġu fanġu-na, jǎna wuə pǎŋ yan ciəŋo-i.

¹⁹ U taamban juə da u sa tiraa u da biŋkūŋu u hǎ-ba, baa bel Pol baa Silasi-i kǎ baa-ba āndacetaamba wulaa dii ġenġerterienġu-na§ ²⁰ ka hǎ *Oromə ba fǎamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juə ji ta ba guəl nelle-i ba hǎ-ye. ²¹ Ba juə baa hūmefelende. A ne da hūmelle fande nyaa Oroməbaa miəŋo-i: I siə gbǎa siə-de, i siə bi gbǎa wuə-de.»

* **16:4** Nelma famma yaa piie cor 15.29. † **16:10** Like naa bi tuə wuəra baa Pol hǎnni nanni. ‡ **16:16** Maacembilon daayo waa ciəŋo. § **16:19** Bafamban ġer āndenni-i kusuon-nu ba bi nyon sanġa-i kusuon-nu'i. Terienġu fanġu dii yuəyuə hǎnni-na hiere.

²² Baŋ piiye dumaanjo-na, nuɔmba maŋ waa hiere, baa sire wuɔ ba siɛ yaŋ Polbaa-ba-i. Fāamaambaa-ba ce ba col ba jonjorbaa-ba-i aa hā-ba hūmelle-i wuɔ ba muo-ba. ²³ Baa fūnuŋ muo-ba da dɛi aa kā ka dii-ba kaso. Baŋ diyaa-ba, baa waŋ baa umaŋ niɛyaŋ kasobiemba-i wuɔ u tuɔ ne-ba dɛi. ²⁴ Naacolŋ uŋ nuɔ mafamma-i, wuɔ kā baa Polbaa-ba-i dubilonjo maŋ dii tuogbuole-na ka sɔgɔlnu ba gbeini-i daanŋu naŋ-nu.

²⁵ Isuɔhollen juɔ hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cārā Diilonjo-i aa ta ba hāl nɛini ba tuɔlnu-yuɔ. Kasobiemba namba waa dii ba dūnni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba juɔ'a ba suɔ, da hīema sagalaaya hɔduɔŋgu, ka hel baa kasodūŋgu-i hiere! Dūnfenni pāŋ puur. Baŋ ŋa naa vaa kasobiemba-i baa jɔlgɔbaa-ba maŋ, ba fir hiere. ²⁷ Umaŋ taa u niya kasobiemba-i u taa u duɔfūŋ; wuɔ cɛ. Wuɔ u ne da dūnfenni puurii hiere. Wuɔ fa u taacɛɛŋo-i hiel-o duɔ ko u fɛɛ wuɔ sɪ kasobiemba gbaraa hiere. ²⁸ Pol wuɔ kaasɪŋ wuɔ: «Baa ce ŋ fɛɛ gbomma, molo saa kā terienŋu!»

²⁹ Naacolŋo kūɔma nyɛŋ dumaa ma fɛɛŋ nuɔ. Wuɔ ce ba hā-yo dāamu; u gbar kā ka dūuna Polbaa-ba caanŋu-na ³⁰ aa cira ba hel gōŋgūɔŋ-nu. Baŋ hilaa, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Mi jēnaaŋ namaa, muɔmi saaya mi ce bige-i a gbāa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da ŋ hūu Itienjo-i Yesu maama-i, ku yaa gbāa kor-ni baa ŋ dumellen-baamba-i hiere.» ³² Aa naa doŋ ta ba waŋ Itienjo maama-i baa-yo baa u dumellen-baamba-i hiere.

³³ Isuɔduɔŋgu faŋgu-na, wuɔ kā baa-ba ka saar ba pānni-i aa naa pāŋ ce ba *batiŋ-yo baa u baamba-i hiere. ³⁴ Baŋ juɔ batiŋ-ba tɪ, wuɔ kā baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuo niwuoni. Uŋ hūyāa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hōmmu gbuu pāŋ fɛ da yogogo.

³⁵ Cuonŋ juɔ kaal, fāamaambaa-ba puɔr sorosibaa-ba ka waŋ baa kaso-biemba niyatienjo-i wuɔ u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolŋ wuɔ kā ka cira: «Pol, fāamaambaa-ba puɔraa ba jo wuɔ mi nanna-nɛi. Hilaaŋ na kā na muŋkammu.» ³⁷ Pol wuɔ yagar aa naa gbɛ sorosibaa-ba-i wuɔ: «Ku cie niɛ ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuɔmba-na ŋ siɛ suɔ wuɔ Oromɛbaa miɛ*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiɛfiɛ-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-yiɛ! Ma siɛ gbāa wuɔ dumaanjo-na! Kāaŋ na ka waŋ baa-ba wuɔ ba jo ba fɛɛ ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fāamaambaa-ba saa naa suɔ wuɔ Pol baa Silasi-i Oromɛbaa. Sorosibaa-baŋ kāa ka hi-ba baa nelma-i, ba kūɔma pāŋ ta ma nyɛŋ. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cārā-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Baŋ hilaa, baa cārā-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰ Baa ta kā Lidi terienŋu; kā ka da Diilon-dūŋ-baamba-i. Baa piiye dii sireiŋa bei aa naa cārā hūmelle-i ta.

17

Mamaŋ daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, kā ka hel Apoloni a suɔ ta ba kā Tesalonike-i-na. *Diilonelhāalādūŋgu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na. ² A ne da Pol sa da Diilonelhāalādūŋgu aa cor-ku. Wuɔ kā ka suur a tuɔ firnu Diilon-nelma-i baa-ba. U cie mafamma-i *yitienanni siɛi. ³ U tagaaya pigāaŋ-ba wuɔ *Konjortienjo naa saaya u mulienŋ aa ku. Aa duɔ ku, Diilonjo sire-yuɔ. Aa Konjortienjo faŋo yaa Yesu maŋ uŋ waŋ u maama-i baa-ba.

⁴ Polŋ piiye dumaanjo-na, Yuifubaa-ba namba hūu-ma cu ba huonŋ-nu fuo baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba maŋ taa ba kuye Diilon-kūŋgu-i ba bɔi bi cuu

* **16:37** *Yuifubaa bɔi saa naa gbāa da *Oromɛ ba sɪnni-i, ŋga Pol naa da-ni (niɛŋ Pɔpuɔr. 22.25-29; 23.27). Da ŋ waa Oromɛyienŋ nuɔŋo-i, molo saa saaya u muo-ni baa daanŋu, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyanŋbāanŋu.

ba huon-nu, baa caamba bəi. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa. ⁵ Ku saa dəlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu aa wuəra taara nanŋalbaa a tigiin nuamba-i ta ba wuəra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kūl ba-naa kā Yasō dumelle-na wuə ba ka bel Polbaa-ba-i ka hā fāamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuəŋ-nu'i. ⁶ Ba kaa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasō yaa-i baa Diilon-dūŋ-baamba namba kā baa-ba fōŋgōtaamba wulaa ka ta ba piye da gbagaga wuə: «Baləŋ daaba wuəraaya du niləŋa-i hiere, ba hii bande yaa fiεfiε-i-na. ⁷ Yasō yaa haraa-ba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jāmatigi nuŋgu-i aa ta ba piye wuə jāmatigi nanə dii, kεε ba bī-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dəlnu nuamba-i baa fōŋgōtaamba-i hiere. ⁹ Yasōbaa-ba juo pā gbeibuə hā-ba aa ba suə nanna-bēi.

Polbaa-ba kaa Bere

¹⁰ Ku isuəŋgu-na, Diilon-dūŋ-baamba ce Polbaa-ba ta kā Bere. Baŋ hii, baa kā *Yuifu ba *Diilonelhāalādūŋgu-na ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i. ¹¹ Yuifubaa-ba maŋ waa Bere-i-na baa naa fa waŋ bamaŋ waa Tesalonike-i-na. Diilon-nelma numma taa ma dəlnu bafamba-i ŋaa bige-i! Yinni maŋ jon ba kalaŋ-ma ba ne da kuə Polŋ waŋ mamaŋ baa-ba ma yaanŋa yaa-i. ¹² Nuamba bəi baa hūyāa Yesu maama-i ba həlma-na. Aa Girekibaa-ba maŋ bi waa, ba fōŋgū baa hūyāa-ma. Caamba waa-bēi. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba maŋ waa Tesalonike-i-na baŋ juo nu wuə Pol kaa Bere-i-na ka tiraa tuə waŋ Diilon-nelma-i, baa sire nyaa u huon-nu wuə ba ka du terieŋgu-i aa gbo nuamba-i yuə. ¹⁴ Diilon-dūŋ-baambaŋ daa-ma dumaanə-na, baa kā baa Pol dāmmaŋ-nuoraanŋu-na ka biε baatonə ta, aa waŋ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saan Pol ka hi Ateni aa bir. Baŋ'a ba bir, wuə puər-ba wuə ba ka waŋ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduo.

Polŋ waan mamaŋ baa Atenitaamba-i

¹⁶ Polŋ tīenaana Ateni-i-na tuə cie Silasi-i baa Timote-i, duə cor kusuəŋ-nu, u da cufəllu, a cor kusuəŋ-nu, u da tinni; kuə gbuu fūnuŋ ta ku kukul-o. ¹⁷ A ce duə kā *Diilonelhāalādūŋgu-na, u waŋ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba maŋ taa ba kuye Diilon-kūŋgu-i. Aa yiinŋu yiinŋu, duə kā nellen-huəŋga-na ka da bamaŋ, u bi piye baa-ba.

¹⁸ Bamaŋ naa cie Epikure ba kalaŋo-i baa Sitoyisi ba kalaŋo-i kā yaan-na, yiinŋu nanŋu-na, banamba jo ji ta ba piye baa Pol. Banamba ta ba yuu banna wuə: «Āndapirrentieŋ daa u waŋ wuə niε?» Bamaŋ naa nuə Polŋ piiyen Yesu maama-i baa kuomba siremmaŋ-kūŋgu-i, baa cira: «Ku biyaa ŋaa u piye Diilohūmefelenden-maama.»

¹⁹ Baŋ piye dumaanə-na, baa bel Pol kā baa-yo gēŋgertaamba* wulaa ka cira: «Niŋ juo ji ta ŋ piye hūmefelende maŋ maama-i, i taara i suənu kunanŋu diε. ²⁰ Niŋ waŋ mamaŋ, ma cie nerma miεŋo-na, i taara i suə ma yaanŋa-i.» ²¹ A ne da nelfelemma numma-i baa ma wamma taa ma dəlnu Atenitaamba-i baa niraamba maŋ waa ba həlma-na ŋaa bige-i! ²² Pol wuə sire yiεra gēŋgertaamba yaanŋa-na aa naa cira: «Atenitaan namaa, ma miŋ daa-na damma maŋ, ku biyaa ŋaa cufəllu sa cor-na. ²³ Na saa da, mi wuəramma-na, mi daa na cufəllu-i hiere nellen-huəŋga-na. Aa mi daa ba nyεgāan dunandu-na wuə: «Cufēnerieŋo.» Naŋ buol cufēnerieŋo maŋ aa na sa suə-yo, muəmi juo da mi ji pigāan-na u yaa-i. ²⁴ U yaa Diilon-o-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. U yaa dərə-i baa hīema-i ni Tienə-i. Molo siε gbāa ma dūŋgu a hā u suur. ²⁵ U yaa hāan-yen fafalmu-i i tiε fiisa. Biŋkūŋgu biŋkūŋgu, u yaa hāan nelbiliemba-i

* 17:19 Ba taa ba bī gēŋgertaan daaba beliŋgu-i Aropasi.

baa-ku, a ce dumaanjo-na, u sa taara moloŋ napərren-biŋkūngu. ²⁶ U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduŋo diei nuɔ ba tiena gbuo hiema-i hiere. U huonu huongu-i hā-ba belle-na aa dii yumma ba niliŋa-na. ²⁷ U taara nelbiliemba taara-yuɔ, ku'i cie u ce-ma dumaanjo-na. Da ku fie balan nie nie, ŋ gbāa tafurrā da-yo. Coima saa fa, Diilonjo saa maa baa-ye. ²⁸ Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i in yey hiema-na tie gbā i ce i weimambaa-ba-i. Na fānaamba namba waan ma yaa-i wuɔ: «Diilonjo bisālmba namba'i miɛŋo-i.» ²⁹ In yey Diilonjo bisālŋ miɛ, bige-i cie da na ce na kul sēne jina wuɔ Diilonjo yaa dumaanjo-na? Bige-i cie da na ce na kul wargbe? Bige-i cie da na ce na sisin tãmpelle jina? Diilonjo-i nelie sie gbāa suɔ-yo kul-o. ³⁰ Maman cie cor ku huongu-na, Diilonjo sa ne-ma, wuɔ nuamba saa ta ba suɔ kuyungu. Fiefie-i-na, u taara nelienjo nelienjo, duɔ fie waa hie, u nanna u cilɔbabalanjo-i. ³¹ Bige-i cie wuɔ ma ce dumaanjo-na? U diyaa yiinggu duɔ ce nuamba-i hiere ba āndaangu-i ku cemma-i. U hielaa molo duɔ ji ce-ma. U siire kutienjo-i hiel-o kuomba hɔlma-na a pigāan wuɔ u yaa hielaa-yo.»

³² Polŋ juɔ cira Diilonjo siire moloŋo hiel-o kuomba hɔlma-na, banan baa bir yan aa ta ba nyɛ-yo, banan baa cira: «Cie yiinggu nanŋu ŋ ji wan mafamma-i baa-ye.» ³³ Pol wuɔ ta aa naa yan-ba.

³⁴ Kuŋ fie ce dumaanjo-na, banamba yagar hūu Yesu maama-i a cu u huonnu. Ba hɔlma-na, gēngertienjo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Deni, aa cienjo nanjo bi waa, ba taa ba bi-yo Damarisi, a naara nuamba namba.

18

Pol kaa Korēnti

¹ Ku huongu-na, Pol wuɔ ji ta Ateni-i-na kã Korēnti. ² Belle fande-na, *jāmatigi man waa *Ɔrɔmu-i-na, wuɔ ciera *Yuifubaa-ba sire hiere Ɔrɔmu-i-na. Ba taa ba bi-yo Kulodi. A ne da Yuifuyienjo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Akilasi, u taa u hel P5. Ba taa ba bi u cienjo-i Pirsili. Bafamba waa tiena *Itali. Ban juɔ cira ba sire, baa sire kã Korēnti-i-na. Ban kãa, ku saa da huongu Pol wuɔ kã ka da-ba; wuɔ bel jieru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduɔma hiere. Ba taa ba ce kompadūnni. Polŋ wuɔ har ba yaa nuɔ-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yitienangu-i, u kã *Diilonelhāalādūngu-na ka tuɔ gbān baa Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i ba da ba hūu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i ban juɔ hel Maseduɔni-i-na jo, Pol wuɔ yan u maacemma-i aa fulnu Diilonjo-nelma wamma yaa yon. U taa u piiye u pigāan Yuifubaa-ba-i wuɔ Yesu yaa *Konkortienjo-i. ⁶ Baa bir yan aa bigāan-yo aa ta ba tuora-yuɔ. Pol wuɔ muora u jonjorbaa-ba-i* aa gbē-ba wuɔ: «Maman da ma ji da-na, namaa yun-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kã niɛraan wulaa.»

⁷ Un taa terienjo-na, wuɔ kã nieryienjo nanjo ciinggu-na, ba taa ba bi-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilonjo-kūngu-i. U ciinggu naa kuo Diilonelhāalādūngu-na. ⁸ Uman waa Diilonelhāalādūngu yungu-na, ba taa ba bi-yo Kiripusi. Fuɔ wuɔ hūu Itienjo maama-i baa u dumellenjo-baamba-i hiere. Korēntitaamba bɔi taa ba hūu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batisen-ba.

⁹ Isuongu nanŋu-na, Itienjo ji piiye baa Pol dānsāan-nu wuɔ: «Baa kãalā, cor ŋ ta ŋ piiye. ¹⁰ Mi dii baa-ni, molo sie gbāa ce-ni biŋkūngu. Mi baamba dii bɔi nel daade-na, ta ŋ piiye.» ¹¹ Pol wuɔ tiena Korēnti-i-na tuɔ wan Diilonjo-nelma-i. U tienaana ce belle diei baa boluongu.

¹² Yiinggu nanŋu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kã baa-yo fāamaan ba terienjo-nu. Uman waa ku huongu-na Akayi† yungu-na, ba taa ba bi-yo

* **18:6** Pol cie kufanŋu-i a pigāan wuɔ u sie tiraa dii u nunŋu-i ba weima-na. † **18:12** Korēnti dii Akayi huonjo-na.

Galinyə. ¹³ Baŋ k̄aa baa-yo, baa gbē-yo wuə: «Naacolŋ daa u juə baa u den Diilojaale, a ne da di sa k̄a hūmeduəle baa *ānj̄namma-i.» ¹⁴ Pol wuə u puur u nuŋgu-i duə piiye, Galinyə wuə s̄ieŋ-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuə uu naa ce kuubabalaanŋu naŋ temma-i, mi naa ce āndaanŋu-i ku cemma-i. ¹⁵ Nŋa naŋ ceŋ na-naa na Diilonŋ-hūmellenŋ-kūŋ-nu, baa yir̄ieŋ-kūŋ-nu, baa na ānj̄nammanŋ-kūŋ-nu, namei saaya na fielnu-kuə na-naa nuə; mei nuŋgu s̄i.» ¹⁶ Aa naa hiel-ba gēŋḡerdūŋgu-na.

¹⁷ Baŋ hilaa, ba hieroŋo-i baa bel Diilonelhāalādūŋgu yuntienŋo-i ta ba muoyo gēŋḡerdūŋgu yaanŋa-na. Ba taa ba b̄i naacolŋo-i Səsiteni. Galinyə wuə gbuu fiinaanŋ ce ŋaa u saa da-ba.

Pol birma-i duə k̄a Antiyəsi-i-na

¹⁸ Ijien daaniŋ ciə cor, Pol wuə tiraa t̄iena da huəŋgu Korēnti-i-na. Ku huəŋgu-na, wuə ji cārā hūmelle-i tobimba wulaa duə k̄a Siiri mara nuə; fuə baa Akilasi-i baa u ciəŋo-i Pirsili-i hiere. Wuə p̄aa nuŋgu baa Diilonŋo-i, a ce dumaanŋo-na baŋ kaa hi S̄aŋkire-i, wuə ce ba cir u yuŋgu-i aa ba suə da ba suur baatonŋo-na.

¹⁹ Baŋ kaa hi Efesi-i, baa b̄əɾə. Pol wuə k̄a *Diilonelhāalādūŋgu-na ka tuə piiye baa *Yuifubaa-ba-i. ²⁰ Uŋ juə'a u ta, baa cārā-yuə wuə u yanŋ aa t̄iena ce yinni cellə baa-ba. ²¹ Wuə cira: «Yaanŋ mi ta. Diilonŋ duə siə, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka biə baatonŋo-i ka hiire Sesare.

²² Uŋ hiiriye Sesare-i-na, wuə k̄a *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilonŋ-dūŋbaamba-i aa suə tuə k̄a Antiyəsi-i-na.

²³ Polŋ k̄aa Antiyəsi-i-na, wuə t̄iena da huəŋgu cellə aa naa tiraa sire biə Galasi nilieŋa-i a yuŋ-nu baa Firgi waanŋa-i tuə wuəra u dii sireiŋa bamanŋ cuu Yesu huonŋ-nu hiere.

Apoləsi maama

²⁴ Polŋ taa u wuəra u dii sireiŋa-i Diilonŋ-dūŋbaamba-na huəŋgu manŋ nuə-i, *Yuifuyieŋo naŋ wuə jo Efesi-i-na, ba taa ba b̄i-yo Apoləsi. U taa u hel Alesāndiri. Naacolŋ daa u taa u suə u piiye aa tiraa tuə suə Diilonŋ-nelma-i ŋaa bige-i! ²⁵ U taa u suə Yesu hūmelle-i aa u taa u hinu p̄aama baa u nelma wamma-i. Aa duə u wanŋ-ma, ma sa ciəl; ŋ siə suə wuə u taa u suə Ns̄aa *batemu yaa yonŋ.

²⁶ Yiinŋu nanŋu-na, wuə gbuu f̄ə u huəŋga-i baa nelma-i *Diilonelhāalādūŋgu-na. Akilasi waa baa u ciəŋo-i. Baŋ juə hel, baa b̄i-yo ka migāanŋ kaala Diilonŋ-hūmelle-i baa-yo. ²⁷ Akayi k̄ammanŋ-maama waa-yuə, Diilonŋ-dūŋbaamba dii sireiŋa yuə aa naa nyeḡeŋ sebe h̄a Akayi Diilonŋ-dūŋbaamba-i wuə duə k̄a, ba bel-o deɪ.

Uŋ k̄aa, Diilonŋ uŋ ciə baa bamanŋ ba h̄uu Yesu maama-i, ku k̄ayā-bei b̄oi. ²⁸ U waa duə ce u biə Diilonŋ-nelma-i a tagaaya pigāanŋ Yuifubaa-ba-i nuəmba-na, wuə ba suurii h̄ieŋ-nu, keɾe Diilonŋ uŋ p̄aa nuŋgu-i wuə u ka saan *Konŋkortienŋo manŋ, u yaa juə Yesu-i.

19

Pol birii k̄a Efesi-i-na

¹ Apoləsiŋ waa Korēnti-i-na huəŋgu manŋ nuə-i, Pol wuə karnu tānni-i k̄a ka hi Efesi-i. Uŋ k̄aa, wuə da Diilonŋ-dūŋbaamba namba-i, ² wuə yuu-ba wuə: «Nanŋ h̄uyāa Yesu maama-i, na daa *Diilonŋ-Yalle-i wei?»

Baa cira: «Ba b̄i bige-i Diilonŋ-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuə yuu-ba wuə: «Namaa daa *batemu hayo-i?»

Baa cira: «Ns̄aa batemu.»

⁴ Pol wuə cira: «Bamaŋ naana ba ciləbabaŋo-i Nsāa taa u hā ba yaa-i u batəmu-i aa tuə piiye baa nuəmba-i wuə umaŋ ka jo fuə huonŋu-na, ba haa ba nanŋa yuə. U taa u gbē Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piiye baa-ba dumaanŋo-na, baa ce ba *batiŋeŋ-ba Itienŋo-i Yesu yerre-na. ⁶ Baŋ baatiŋeŋ-ba, wuə haa u nammu-i bei aa cārā Diilonŋo saan u *Yalle-i hā-ba. Baŋ juə da Diilonŋ-Yalle-i, baa donŋ ta ba piiye nelfeemma-na. Diilonŋ uŋ diyaa mamaŋ ba nunni-na, baa ta ba waŋ-ma baa nuəmba-i. ⁷ Bamaŋ naa cieŋ mafamma-i, ba gbāa yu nuəmba cinciəluo baa ba hāi temma.

⁸ Pol saa tuə naa *Diilonelhaalādūŋgu-na. Duə kā, u biε *Diilonŋ-bāanŋu maama-i a piiye ma yaanŋa-i baa nuəmba-i ba da ba hūu-ma. U nuŋgu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U cie mafamma-i caamba siεi. ⁹ Nga banamba saa hūu-ma, aa bir ta ba nyε Itienŋo hūmelle-i nuəmba-na. Polŋ juə da ba ce dumaanŋo-na, wuə kā baa bamaŋ hūyāa-ma Tiranusi nakoleŋ-cīŋgu-na ka tuə waŋ Diilonŋ-nelma-i baa-ba kusuəŋ-nu'i yinni maŋ jonŋ. ¹⁰ U cie mafamma-i biena hāi. A ce dumaanŋo-na, *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere *Asi-i-na baa *niəraamba-i, baa nu Itienŋo maama-i.

¹¹ Diilonŋo naa hā Pol himma nanŋ temma u tuə ce gberε-weima-i. ¹² A ce nyarkpātāanŋu maŋ da ku yiεya Pol kūəma-i aa ba haa-ku jεiŋo maŋ nuə-i, u sire. Jaamba bəi siire dumaanŋo-na, aa *jīnabaa-ba bi hilaa nuəmba bəi-na dumaanŋo-na.

Sikeva bεpuəmba maama

¹³ *Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuəra ba donya *jīnabaa-ba-i ba hiel-ba nuəmba-na. Yiinŋu nanŋu-na, baa ji sire wuə bafamba cīŋ Yesu-i-na aa donya-bei ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Polŋ piiyeŋ Yesu maŋ maama-i, fuə yerre-na curaŋ na hel naacolŋ daayo-na!» ¹⁴ Diilojigāntaamba yuntienŋo maŋ ba nanŋ bīŋ-yonŋ Sikeva-i, fuə bεpuəmba'i naa cie maacemma famma-i. Ba waa nuəmba niehāi.

¹⁵ Baŋ piiye dumaanŋo-na, jīna bir gbē-ba wuə: «Mi suə Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuə, namaa hilaa hie?» ¹⁶ Uŋ waa naacolŋo maŋ nuə-i wuə pāŋ diire-bei baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel tāmporni naacolŋo cīŋgu-na, baa tāmma-i nyelēlē ba kūəma-na. ¹⁷ Korma pāŋ ta ma da Yuifubaa-ba maŋ waa Efesi-i-na hiere baa *niəraamba-i, a ce ba sa siε bī Yesu yerre-i ānsəmma-na.

¹⁸ Bamaŋ naa hūyāa Yesu maama-i, baŋ cie guəyuə maŋ cor hiere, ba fōŋgūə baa ta ba jo ba yiεra nuəmba-na ba waŋ-ma a pigāanŋ wuə ba siε tiraa ce ma temma. ¹⁹ Bamaŋ naa bi waa hiriemba-i, ba fōŋgūə baa jo baa ba himmaŋ-sebebaa-ba-i ji tigiinŋ-ba caa-ba nuəmba yufelle-na. Baa tagaaya sebebaa daaba sullu-i, a da ba yuu bafamba neifienŋ-komorre baa a ndii* temma. ²⁰ Itienŋo barguə-i-na, Diilonŋ-nel maa da fōŋgūə ta ma gbuo terni-i hiere ma kā.

Efesi siire yiεra u gbeiniŋ

²¹ Ku huonŋu-na, Pol wuə ji cira u ka cor kā *Yerusalemu. Nga aa suə duə kā Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduəni igēna baa Akayi. U taa u bi piiye wuə duə hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kā *Ɔrəmu. ²² Uŋ puu mafamma-i dumaanŋo-na, wuə saan kakāyātaamba hāi Maseduəni-i-na: Timote baa Erati; aa fuə wuə tīεna *Asi-i-na a ce yinni cεlε. ²³ Kufanŋu yinni-na, Itienŋo hūmelle kūŋ kuə ce nelle sire du. ²⁴ Fānaŋo nanŋo waa tuə kul niikulni, ba taa ba bī-yo Demetursi. Uu naa biε maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tiinŋu nanŋu waa Efesi-i-na, ba

* **19:19** Huonŋu fanŋu-na, ku waa ba gbāa pā maacembienŋ komuəŋ-niehāi baa cinciəluo baa gbeinŋ daaya-i belle diei-i-na.

taa ba bɪ-ku Artemisi. Tiingu fangu dɔngu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargɛ ba suor. Ba taa ba kɔl gbeɪŋa-i ku maacemma-na.

²⁵⁻²⁶ Polŋ kaa ka tuɔ wan Yesu maama-i, Demetursi wuɔ da u gbuonu bafamba sanŋa. Wuɔ bɪ u maacenciraamba-i baa u nafanaamba-i hiere a ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Naacolŋo maŋ juɔ ji tuɔ wuɔra u piiye daayo-i, wuɔ ba bɪ-yo Pol; uŋ wuɔraŋ u wan mamaŋ na saa bi yan-ma numma. Wuɔ iŋ kul tinni maŋ, yuŋgu si dii-niɛ. A ne da miɛ i wuo ma'i nuɔ-i. Nuɔmba cuu u huon-nu wuɔ u wan ninsoŋo. U saa bɔl-ku Efesi bande yon; u yii duɔ gbuo Asi nilɛɪŋa-i hiere baa nel daama-i. ²⁷ Mamaŋ jaan muɔ, ku saa ce ŋaa u yii duɔ bɪɛna hɔ miɛ yon, ŋa u ka ce Artemisi dɔngu nuonŋu hel nuɔmba-na, a ce ba siɛ tiraa ta ba kɔŋ Artemisi fuɔ fɛɛ-i, a ne da Asitaamba-i baa nuɔmba-i hiere miwaanŋo-na ba buol u yaa-i.»

²⁸ Demetursiŋ piiye dumaanŋo-na, nuɔmba hɔmmu gbuu pɔŋ guɔla; baa sire ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii!» ²⁹ Ijien daa niɛ ce nelle-i hiere di sire yiɛra di gbeiniŋ. A ne da Maseduɔnitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hɔi. Ba taa ba bɪ unanŋo-i Gawusi aa bɪ unanŋo-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kɔ baa-ba ponsanatigerre-na. ³⁰ Pol wuɔ cira u kɔ. Diilonŋ-dɔŋ-baamba cie-yo wuɔ u baa kɔ. ³¹ U jɛnaamba namba bi waa nelbɔmbɔmbaa Asi-i-na, bafamba puɔr ba ji wan baa-yo wuɔ u baa kɔ. ³² Ijieni saa waa dɛi ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai! Ba fɔŋgɔ waa da ŋ yuu-ba, ba siɛ suɔ kumaŋ cie nuɔmba tigiin ba-naa.

³³ *Yuifuyienŋo nanŋo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bɪ-yo Alesɔndiri. Baa wan ma yaanŋa-i baa-yo aa naa titiire-yuɔ dii-yo nuɔmba hɔlma-na wuɔ u piiye baa-ba. Wuɔ sire u nanŋa-i wuɔ nuɔmba budii. ³⁴ Nuɔmba saa naa suɔ wuɔ Yuifuyienŋo. Ban juɔ suɔ, baa cor ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma si dii!» Ba cie lɛrbaa-ba hɔi temma kaasɪŋgu-na.

³⁵ Kombiyienŋo maŋ waa ba nelle-na, u yaa juɔ gbɔŋ baa nuɔmba-i ba budii. Ban budii, wuɔ cira: «Efesitaan namaa, hai moloŋo-i dii aa u saa suɔ wuɔ Artemisi dɔngu-i baa ku nobiŋo maŋ hilaa dɔrɔ-i-na diire, miɛ niini? ³⁶ Kutienŋo si dii. Terienŋu fangu-na, na saaya na budii. Aa da na'a na ce kumaŋ, na jɔguɔŋ na ne aa na suɔ na ce-ku. ³⁷ Nan siire bel balan daaba-i ta na jo baa-ba, ba saa bi guɔla bɪŋkɔŋgu Artemisi dɔngu-na, ba saa bi bɪ u yebabalande, na'a i ce-ba niɛ? ³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba ka bɪ umaŋ, gɛŋgɛrtaamba dii, ba bɪ kutienŋo-i kusuɔŋ-nu'i; ba jɛna yinni ta ba ce ɔndenni-i. ³⁹ Da ku bi waa nelma namma dii na wulaa, diɛ ji tigiin i-naa hiere, na jo, i ka fiɛlnu-mɛi. ⁴⁰ Ni ma'i sɪ, dumandɛ-i-na, fɔŋgɔtaan da ba bɪ-ye yuu-ye wuɔ: «Bige-i dii nyunŋo-i-na aa na tigiin na-naa?» I da hama-i wan-ma aa ba hɔu-ma? I ka ce ba da niɛ sɪ i taara i hel ba huon-nu, a ne da ma'i sɪ.» ⁴¹ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ ce nuɔmba bɔrɔ kɔŋ ba cɪnniŋ.

20

Pol taa Efesi-i-na

¹ Ijien daaniŋ juɔ bɔl, Pol wuɔ tigiin Diilonŋ-dɔŋ-baamba-i a dii sirɛɪŋa bei, aa cɔrɔ hɔmelle-i ba wulaa a ta tuɔ kɔ Maseduɔni. ² Uŋ kaa hi, wuɔ tuɔ wan Diilonŋ-nelma-i baa tobimba-i u dii sirɛɪŋa bei u kɔ, ka hi Girɛsi. ³ Uŋ hii Girɛsi-i wuɔ tɛna ce caamba siɛi. Ku huonŋu-na, u ji tuɔ taara u biɛ baatonŋo-i kɔ Siiri. Baa gbuuya-yuɔ wuɔ *Yuifubaa-ba taara-yuɔ baa weima. Wuɔ yan baatonŋo-i aa naa bir hel Maseduɔni yanŋa. ⁴ Bamaŋ taa ba wuɔra baa-yo, ba yirɛɪŋa yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bɪ-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekɔndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa,

fuə taa u hel Dərбу. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵ Yiε ce ba ta yaan̄ga ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶ *Ban̄'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuə-i, u ponsaan̄gu naa piε tī, kuŋ juə ce cor tī, yiε biε baaton̄o-i Filipu-i-na a nyaa ba huon̄-nu Torasi-i-na. I ciε yinni ndii hūmelle-na aa suə diε hi.

Pol siire naacombilon̄o nan̄o

In̄ k̄aa Torasi-i-na, yiε ce yinni nieh̄ai terien̄gu-na. ⁷ S̄amadi-d̄anamb̄aan̄gu-na, yiε tigiin̄ i-naa baa Diilon̄-d̄un̄-baamba-i diε wuo Itien̄o niiwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaan̄o-na u nelma sa tī. U piiye ji tuə hi isuəholle. ⁸ Ii naa waa s̄an̄k̄anso d̄arə. In̄ waa d̄un̄gu maŋ nuə-i, fit̄imbaa-ba waa b̄oi kuə. ⁹ Naacombilon̄o nan̄o waa baa-ye t̄iena f̄en̄etiri-i-na tuə nu Pol tuə piiye; ba b̄i-yo Etike. Nelmaŋ juə'a ma sa tī ma tī dumaan̄o-na, naacombilon̄o daa wuə kor duəf̄un̄. In̄ juə'a i suə, u hilaa dii s̄an̄k̄anso d̄arə-i-na a cor d̄un̄ni siεi jo ji diire h̄ema-na. I k̄aa ka sire-yuə ku yaa nuə-i, a da u kuu. ¹⁰ Pol wuə hiire p̄an̄ jo ji t̄uu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicēlma!» ¹¹ In̄ birii nyuḡun̄ kufan̄gu-i, wuə calnu Itien̄o niiwuoni-i i wuo aa tiraa cor baa u nelma-i. U piiye dum̄ei ji kaal cuo-i aa suə ta. ¹² Un̄ siire naacombilon̄o-i, kuə f̄un̄un̄ d̄alnu nuəmba-i ŋaa bige-i! Baa saan̄-yo k̄un̄ baa-yo.

Pol curaa k̄a Mil̄eti

¹³ In̄ siire Torasi-i-na, yiε k̄a As̄osi. In̄'a i ta, Pol wuə fuə ka wuə k̄a. Miε yiε suur baaton̄-na ta yaan̄ga ka tie cie-yo. ¹⁴ Un̄ juə jo, wuə suur baa-ye yiε cor k̄a Mitileni. ¹⁵ In̄ siire Mitileni-i-na yiin̄gu maŋ nuə-i, ku cuo kaala-i-na, yiε k̄a ka tie hi Kiȳosi. In̄ siire Kiȳosi-i-na, cuo kaal yiε k̄a ka tie hi Sam̄osi. Sielin̄-yiin̄gu-i, i suə tie suur Mil̄eti-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *P̄antek̄oti-i kusuəŋ-nu'i, a ce dumaan̄o-na, wuə bella Efesi-i cor; wuə duə haar ba kaa bella-yuə.

¹⁷ In̄ hii Mil̄eti-i, wuə puər ba ka b̄i Diilon̄-d̄un̄-baamba yaataamba yaa Efesi-i-na ba jo. ¹⁸ Ban̄ juə, wuə cira: «Min̄ waa waama maŋ na h̄olma-na ji ta mi ta, na suə-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itien̄o maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kunie mi ji ta mi hiel nyinyəlma. *Yuifubaa-ban̄ haa kumaŋ miε, Diilon̄o'i suyaan̄-kuŋ. ²⁰ Maman̄ gb̄aa fa na maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waan̄-ma baa-na puon̄a-na aa tiraa waŋ-ma baa-na na dumien̄a-na. ²¹ Mi muyaa mi natiēŋa Yuifubaa-ba-na baa *niēraamba-i hiere wuə ba nanna ba ciləbabaŋo-i a gb̄aa cu Diilon̄o huon̄-nu, aa h̄uu Itien̄o-i Yesu maama-i. ²² Dumand̄-i, *Diilon̄-Yalle ciε mi ta mi k̄a Yerusalemu; mi saa suə maman̄ ciyaan̄-min̄ terien̄gu-na. ²³ Min̄ suyaa maman̄, da mi k̄a terien̄gu terien̄gu, Diilon̄-Yalle gb̄uya-miε wuə ba kaa huol mi yaan̄-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da mi fiε ku, m̄ei wulaa w̄eima s̄i. Kumaŋ gb̄aan̄, min̄ biyaa mi gboluon̄gu-i maman̄ nuə-i, mi ce-ma ma cemma-i. Diilon̄ un̄ ciε baa nelbiliemba-i cemma maŋ, aa Itien̄ wuə mi wuəra waŋ-ma, mi donya ku yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a waŋ *Diilon̄-b̄aan̄gu maama-i baa-na, ŋga fiεfiε-i-na, mi suyaa miε na siε tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i ciε mi ta mi kuolamei baa-na nyun̄go-i-na miε nuəni maŋ da ŋ h̄uu mi nelma-i nanna, m̄ei yun̄-maama s̄i. ²⁷ Diilon̄ un̄ taaran̄ kumaŋ, mi waan̄-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nei. ²⁸ Bilaan̄ na f̄erε fafamma, aa na bi bel Diilon̄-Yallen̄ h̄aa-na baman̄. Taa na ne Diilon̄-d̄un̄-baamba-i fafamma. Diilon̄o p̄aa fuə f̄erεŋ Biēŋo yaa duə gb̄aa da-ba. ²⁹ Mi suyaa miε da mi bir mi huon̄gu-i, nelbabalaamba ka jo ji suur na h̄olma-na a guəla-nei. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa f̄erε-i na h̄olma-na, banamba ka sire baa coima-i a t̄aal Diilon̄-d̄un̄-baamba cu ba huon̄-nu. ³¹ Terien̄gu fan̄gu-na, suyaan̄ na f̄erεŋ belma, aa na baa yan̄

ma karaanu-nei wuɔ mi cie biena siei baa-na ta mi dii nelma-i na tūnni-na bāanġu-i baa isuonġu-i, kunie mi ji ta mi kaal baa-ma yeɛ.

³² «Fiefiɛ-i-na, mi diyaa-na Diilonġo nan-na aa tiraa dii-na u hujarren-nelma nan-na. U yaa gbāa ce na nan kaasinni u hūmelle-na aa hā-na ciilunġu man ġiena ta ku cie u baamba-i. ³³ Miŋ waa baa-na, mi saa ji nenu molon warbelle dede, mi saa bi nenu molon nyarkpātāanġu dede. ³⁴ Nieŋ mi nammu-i, mi cie maacemma-i baa mu yaa-i a yiera baa i yuŋ-maama-i muɔ baa mi nabaamba-i hiere; namaa feɛ-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāan-na wuɔ na saaya na sieya na napuonġa-i dumɛi a gbāa da na da kāyā sūntaamba-i aa yan Itienġo-i Yesu nelma ta ma t̄ɛnu-nei wuɔ: «Yudɔdolle dii hamma-na yan hūuma-na.»»

³⁶ Polŋ juɔ piiye t̄i, baa dūuna hiere cārā Diilonġo-i. ³⁷ Baŋ juɔ ta ba jaal-o aa u duɔ ta, baa nan yunġu hiere ta ba kaal. ³⁸ Unġ ciera ba sie tiraa da u yufelle, ku yaa migāan ce ba ta ba kaal. Baŋ juɔ jaal-o t̄i, baa saan-yo u ka suur baatonġo-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ Inġ buɔra baa Efesi Diilonġ-dūŋ-baamba yaataamba-i, mie yie ta baa baatonġo-i tie kā Kōsi. Ku cuo kaala-i-na, yie sire Kōsi-i-na a kā Ōrōdi. Inġ siire Ōrōdi-i-na, yie kā Patara. ² Inġ kāa Patara-i-na, yie da baatonġo nanġo kā Fenisi; yie suur ufanġo-na a ta. ³ Inġ kaa pie Sipire-i, yie yan-yo i nanyuonġ-nu aa naa bella cor tie kā Tiir, dii Siiri mara nuɔ. Conġorni man waa baatonġo-na, nii naa saaya ni hiire kusuonġ-nu'i. ⁴ Inġ hii terienġu-i, yie da Diilonġ-dūŋ-baamba namba, yie t̄ɛna ce yinni niehāi baa-ba. Bafan baa ta ba piiye baa Pol wuɔ u baa kā *Yerusalemu-i-na. *Diilonġ-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nūnni-na. ⁵ Inġ juɔ'a i ta yiinġu man nuɔ-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisāimba-i a saan-ye kā baa-ye dāmman-nuoraanġu-na. Inġ kaa hi nuoraanġu nunġu-i, yie dūuna cārā Diilonġo-i ⁶ aa sire jaal i-naa. Inġ jaalaa i-naa, mie yie suur baatonġo-na aa bafan baa ġūunu ta ba kūŋ.

⁷ Inġ siire terienġu-na, yie kā Pitolemayisi. Inġ hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonġo-na. Inġ hiiriye, yie kā ka jaal tobimba man dii terienġu-na aa t̄ɛna ce yiinġu diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yie sire cor kā Sesare. Inġ hii, yie har Filipu terien-nu. Filipu fanġo waa Diilonelwaranġo. Ba nan hielaa nuamba niehāi man Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kāyā Yesu *pəpuərbiemba-i, u waa ba hōlma-na. * ⁹ U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi sonġ yogo. Ba waa *Diilopəpuərbiemba hiere.

¹⁰ Yiinġu nanġu-na, *Diilopəpuərbielonġo nan wuɔ hel *Yude-i-na jo, ba taa ba b̄i-yo Agabusi. ¹¹ Unġ juɔ ji da-ye, wuɔ bie Pol kpankpaanġu-i a vaa fuɔ feɛɛŋ gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilonġ-Yalle ciera wuɔ kpankpaanġ daaku tien duɔ kā Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandɛ yaa nuɔ-i a hā *niɛraamba-i baa-yo.» ¹² Unġ piiye dumaanġo-na, mie feɛ-i yie gbuu cārā Pol baa terienġu fanġu taamba-i wuɔ u baa kā Yerusalemu-i-na. ¹³ Wuɔ bir gbē-ye wuɔ: «Bige-i cie na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, wɛima s̄i. Da ba fie ka ko-mi, wɛima s̄i. Mi hūyāa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienġo-i Yesu maama-na.» ¹⁴ Unġ yagaraa mie nunġu-i, i saa ce-ku ku hāi; yie yan-yo aa naa cira: «Ma ce ŋaa Itien unġ taaran-mei dumaa.»

¹⁵ Ku huonġu-na, yie tigiinġ ta tie kā Yerusalemu-i-na. ¹⁶ Diilonġ-dūŋ-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huonġ-nu. Inġ kaa hi, baa ce i kā ka har naacolġo nanġo-na, ba b̄i-yo Minasō. U taa u hel Sipire. U huonġu cuɔ Yesu hūmelle-na.

Pol kāa Sake dumellen

* 21:8 Nieŋ 6.5.

17 In kãa *Yerusalemu-i-na, kuɔ fūnuŋ dɔlnu tobimba maŋ waa terienŋu-na!
 18 Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ kã baa-ye Sake† dumelle-na. Yiε kã ka da Diilon-
 dūŋ-baamba yaataamba-i hiere terienŋu-na. 19 Pol wuɔ jaal-ba, aa Diilon uŋ
 kãayã-yuɔ u ce mamaŋ hiere *niεraamba hɔlma-na, wuɔ suur ma yaanŋa-na
 a waŋ-ma baa-ba.

20 Uŋ juɔ piiye tɪ, baa gbɛliεŋ Diilonɔ-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-
 ba maŋ cuu Yesu huon-nu aa yagar nyaar *Moisi *ānjɪnamma-na ba ciinu
 cor. 21 Ba nuɔ ŋ maama-i. Ba gbɛ-ba wuɔ naŋ wuɔra ŋ piiye baa Yuifubaa-
 ba maŋ dii juɔma-na wuɔ ba nanna Moisi ānjɪnamma-i. Wuɔ naŋ ciεra ba
 baa tiraa ba ta ba *jã ba bisãlmba-i aa ba nanna ba bɪncuɔŋ-maama-i. 22 Dε-i-
 na, nuharuŋgu si dii-mei, ba ka suɔ wuɔ ŋ juɔ. Terienŋu faŋgu-na, i ka ce-ma
 niε?» 23 Aa naa cira: «Ne, mamaŋ dii cemma, nuɔmba naa dii bande-i-na,
 ba pãa nuŋgu baa Diilonɔ-i, 24 ne-ba na ka migãaŋ na yunniŋ-maama-i aa ŋ
 yiεra baa nimaŋ dii pãmma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ŋ ce
 mafamma-i, nuɔmba ka ne da naŋ fεrε-i ŋ wuɔ Moisi ānjɪnamma hūmelle-i.
 Ba ka suɔ terienŋu faŋgu-na wuɔ baŋ waŋ mamaŋ ŋ kūŋgu-na hiere coima.
 25 Aa niεraamba maŋ cuu Yesu huon-nu, in yiεraaya mamaŋ‡, i nyεgãaŋ-ma
 hã-ba, wuɔ ba yaŋ cuŋfiεŋ-kūɔma wuoma-i, baa bɪmbaamba maŋ ba saa cãa
 ba nonni-i, baa tãmma famma fεrε-i aa ba hiel ba nanŋa bɪŋwosɪnni-na.»

26 Baŋ piiye dumaanɔ-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ gbonu baa balan
 daaba-i ka don tuɔ migãaŋ u yuŋ-maama-i. Baŋ hilaa migãmmaŋ-terienŋu-na,
 wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka tūnu *Diilojigãantaamba-i kuŋ saaya ku bãl yiinŋu
 maŋ nuɔ-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuɔ-i-na

27 Polbaa-ba yunniŋ-maama migãama naa saaya ma ce yinni niehãi. Yin
 daaniŋ juɔ ta ni kã bãlma-i, *Yuifubaa-ba naŋ baa da Pol *Diilodubuɔ-i-na,
 baa gbo nuɔmba-i yuɔ ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. 28 Ba
 siire ta ba kaasɪŋ wuɔ: «*Isirahel-baanŋ namaa, kuraan-kun! Naacolɔ maŋ
 wuɔraayan u bɪεna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuɔra u piiye wuɔ
 Isirahel-baanŋ miε i saa fa, nuɔŋ miε sɪ. Aa tiraa cira *Moisi *ānjɪnamma saa
 fa baa Diilodubuɔ-i hiere. U yaa tiraa sire biε *niεraamba jo ji suur baa-ba
 Diilodubuɔ-i-na a guɔla-yuɔ hã-ye.» 29 Kumaŋ ciε ba ta ba piiye wuɔ u juɔ baa
 niεraamba Diilodubuɔ-i-na, ba daa-yo baa Efesiyeŋo nanɔ nellen-huɔŋga-na,
 ba da niε sɪ u juɔ baa-yo Diilodubuɔ-i-na. Efesiyeŋo faŋo-i, ba taa ba bɪ-yo
 Turofimu.

30 Ijien daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuɔmba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-
 na a bel-o hiel-o Diilodubuɔ-i-na§ aa pãŋ bɪŋ dūnfenni-i. 31 Baŋ hielaa-yo,
 baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kã ka hi *Oromε ba sorosi ba yuntienɔ-i, wuɔ
 *Yerusalemu huolaa. 32 Sorosi ba yuntienɔ pãŋ sire ne sorosibaa-ba namba
 baa u nayuntaamba namba, ba ta ta ba gbar ba kã. Nuɔmbaŋ juɔ'a ba ne da
 sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiεra ta ba ne.

33 Baŋ juɔ ji hi, sorosi ba yuntienɔ bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jɔlgɔbaa-ba
 hãi. Baŋ vaa-yo, wuɔ yuu u sɪnni-i aa naa yuu uŋ ciε kumaŋ. 34 Nŋa, nuɔmbaŋ
 yuu dumaanɔ-na, ba piiye ba da-ba-den hiere; a ce sorosi ba yuntienɔ saa
 ji suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuɔ naa wuɔ cira ba kã baa-yo sorosi ba ciŋ-nu.
 35-36 Baa biε-yo ta. Nuɔmba-i hiere baa cu ba huon-nu ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Kuɔŋ-
 yon! Kuɔŋ-yon!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur
 baa-yo, baa ta ba nii-yuɔ. Sorosibaa baa naa baa tūu-yo ta ba suur baa-yo.

† 21:18 Sake yaa waa Diilon-dūŋ-baamba yuŋ-nu Yerusalemu-i-na. Niεŋ Gal. 1.19. ‡ 21:25 Niεŋ
 15.1-29. § 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuɔ-i-na koi koi, ba kãa baa-yo niεraan-gɔŋgɔŋgu'i nuɔ-i.

Polj waanj mamanj baa Yerusalemutaamba-i

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba cingū-na, wuɔ yuu sorosi ba yuntienjo-i girəkimma-na wuɔ: «Mi gbāa piiye baa-ni wɛi?»

Sorosi ba yuntienjo cira: «Naŋ daa girəkimma-i hie ta ŋ nu-ma? ³⁸ Esipiyienjo manj siire pu aa nuɔmba neifienja hāi cu u huonj-nu hienju-na, meɪ na'a sɪ u yaa nuonjo-i.»

³⁹ Pol wuɔ cira: «Muonjo-i, *Yuifuyien muɔ, mi huonj Tarse, dii Silisi mara nuɔ; mi hel nebuɔ-na; nelgbāngbālāŋ muɔ sɪ. Jande mi cārā-niɛ, yanj mi piiye cɛllɛ baa nuɔmba-i.» ⁴⁰ Sorosi ba yuntienjo hā-yo hūmelle-i. Pol wuɔ yiera munyugūmmu-na aa naa ce u nanja-i wuɔ nuɔmba budii. Baa bi budii. Wuɔ biɛ nelma-i ebiremma-na wuɔ:

22

¹ «Mi mɔlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaan mi wanj nelma yaanja-i baa-na.» ² Polj duonj tuɔ piiye ebiremma-na, baa gbuu budii da tententɛŋ ŋaa molo si dii. Wuɔ cira: ³ «Muonjo-i *Yuifuyien muɔ. Mi huonj Tarse, dii Silisi mara nuɔ; ŋga mi vāa bande yaa nuɔ-i. Mi waa baa Gamaliɛl. U yaa hāalāyā-miɛ bincunjo-hūmelle-i hiere. Mi Diilonj-kūŋgu waa kpelle ŋaa kūŋ yɛŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyunjo-i-na. ⁴ Bamanj naa suur Itienjo hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi ciɛ ba bel caamba namba baa bɛmba namba dii-ba kaso. ⁵ Da na'a mi tāal-na, na yuu *Diilojigāntaamba yuntienjo-i baa nelle bincunjo-i, ba ka wanj-ma baa-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyegāanj seɛbaa hā-mi wuɔ mi ka hā i nellenj-tobimba manj dii Damasi-i-na, wuɔ ba hā-mi hūmelle-i mi bel bamanj cuu Yesu huonj-nu terienju-na jo baa-ba *Yerusalemu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i. ⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta mi piɛ Damasi-i, bāanju naa hi yuhuonja-i tɪ. Mi juɔ'a mi suɔ da cecerma nanj temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-mi huonja. ⁷ Mi pāŋ cii. Miŋ cii dumaanjo-na, mi nu molo piiye baa-mi wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaan daaku temma-i baa-mi?»

⁸ «Mi yuu miɛ: «Hai moloŋo-i piiyen?»

Kutienjo gbɛ-mi wuɔ: «Muɔ Nasarɛtitaan Yesu, muɔmɛi piiyen. Ŋ ce karaanju-i baa muɔmɛi.» ⁹ Bamanj waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ŋga moloŋ daa unj waanj mamanj ba saa nu-ma. ¹⁰ Unj piiye dumaanjo-na, mi yuu miɛ: «Mɛi Tie, mi saaya mi ce niɛ?»

U gbɛ-mi wuɔ: «Diilonj unj taaranj ŋ ce mamanj, sire ŋ kā Damasi-i-na ba ka pigāanj-ni baa-ma.» ¹¹ Cecerŋ daama pāŋ yir muɔ gbula. Baa bel mi nanj-na kā baa-mi Damasi-i-na.

¹² «A ne da naacolho nanjo waa Damasi-i-na, ba taa ba bɪ-yo Ananiyasi. U taa u wuɔ *ānjɪnamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba manj waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba bɪ u yefafalle. ¹³ Wuɔ jo ji da-mi. Wuɔ piɛ mi caan-nu aa naa cira: «Sol, puur ŋ yufienja-i!» Mi yufienja bi pāŋ puur terduonju fanju-na mi ta mi da. ¹⁴ Wuɔ gbɛ-mi wuɔ: «I bincunbanj siire cu Diilonjo manj huonj-nu'i, u hielaa-ni duɔ pigāanj-ni u huonja-i aa duɔ ce ŋ da ŋ da Nelviinjo-i baa ŋ yufelle, aa tiraa ce u piiye baa-ni baa fuɔ fɛrɛŋ nunju. ¹⁵ U taara ninj daa mamanj aa nu mamanj, ŋ wuɔra ŋ wanj-ma baa nuɔmba-i hiere. ¹⁶ Baa sɛrɛ, sire ŋ ce ba *batisenj-ni aa ŋ gbuuse-yuɔ u hur ŋ āmbabalma-i hiere niɛ.»

¹⁷ «Miŋ juɔ bir kā Yerusalemu-i-na, yiinju nanju-na, mi kā *Diilodubuɔ-i-na ka ta mi cārā Diilonjo-i. Itienj wuɔ carra-miɛ. ¹⁸ Miɛ mi ne da-yo. U gbɛ-mi wuɔ: «Pol, da ŋ fiɛ wanj wuɔ niɛ mi maama-na, Yerusalemutaamba siɛ hūu-ma. Sire ŋ hel ba nelle-na donduo, baa tɛna!»

19 «Mie cira mie: «Itie, ba suyaa wuə bamaŋ cuu ŋ huon-nu muəmei taa mi wuəra *Diilonelhāalādūnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso. 20 Aa mi waa baŋ taa ba ko Etiēni maŋ taa u waŋ ŋ maama-i. U kuliŋgu dalaanu-mie. Bamaŋ kuə-yo, muəmei taa mi niya ba jonŋorbaa-ba-i.»* 21 Miŋ waan mafamma-i, Itieŋo gbē-mi wuə: «Sire ŋ kā, mi taara mi puər-ni termaan-nu *niēraamba wulaa.»»

22 Nuəmba naa kar ba tūnni-i ta ba nu Pol tuə piiye. Uŋ juə cira wuə Diilon wuə u ka saan u yaa-i niēraamba wulaa, baa pāŋ don ta ba kaasŋ wuə: «Kuəŋ naacolŋ daayo-i, baa na yaŋ-yo!» 23 Ba taa ba kakarra aa hiel ba jonŋorbaa-ba-i ta ba naŋ-ba dərə aa ta ba bi kūəl hēma-i ba naŋ dərə-i-na. 24 Maŋ juə waa dumaanŋo-na, sorosi ba yuntieŋ wuə cira ba suur baa Pol ba ciŋgu-na ka muo-yo, ku yaa u ka waŋ ninsoŋo-i. 25 Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba muo-yo. Wuə yuu sorosi ba yuntieŋo maŋ waa u caanŋu-na wuə: «Hai hāa-na hūmelle-i wuə da na bel *Oromeyieŋo maŋ, na gbāa muo-yo a ne da na saa ce u āndaanŋu-i yogo?»

26 Uŋ piiye dumaanŋo-na, yuntieŋ daayo kā ka gbē ba yuntieŋo maŋ naa cira ba muo-yo wuə: «Yuntie, i taa i yii die cāl dē! Naacolŋ daayo-i Oromeyieŋo.»

27 Sorosi ba yuntieŋ wuə sire jo ji yuu Pol wuə: «Nuəŋo-i Oromeyieŋ nuə wēi?»

Pol wuə cira: «Ūu.»

28 Sorosi ba yuntieŋo cira: «Muəmi hielaa gbeibuə da mi gbāa da Oromesinni-i.»

Pol wuə cira: «Muə fuə, mi huəŋ baa-ni.» 29 Uŋ piiye dumaanŋo-na, bamaŋ naa saaya ba muo-yo, baa pāŋ forra u caanŋu-na. Sorosi ba yuntieŋ uŋ cie ba vaa-yo, kor maa pāŋ ta ma da-yo.

Ba juə baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

30 Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntieŋo ce ba bī *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duə ji suə baŋ cāl Pol mamaŋ nuə-i jebi. Baŋ juə, wuə ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

1 Pol wuə tuə ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobiŋ namaa, mi suyaa mie ji hi baa nyunŋo, mi wuəyaa Diilon-hūmelle-i baa huəŋga diei; terieŋgu fanŋu-na, mi sa cāl mi fere baa wēima.» 2 *Diilojigāntaamba yuntieŋo-i ba taa ba bī-yo Ananiyasi; wuə gbē bamaŋ waa Pol caanŋu-na wuə: «Muyaŋ u nunŋu-i na hā-yo!»

3 Pol wuə cira: «ŋ ciera ba muo muəmei wēi? Diilonŋo ka bi muo nuəŋo-i. Huhurmantieŋ nuəni maŋ daani-i; ma sī ŋ juə da ŋ ji ce āndaanŋu-i a saanu baa *ānjīnamma yaa kē? Ma ce niē ŋ bir ciel-ma jīna aa cira ba muo-mi?»

4 Nuəŋ baa cira: «ŋ tuora Diilojigāntaamba yuntieŋo yaa wēi?»

5 Pol wuə cira: «Aoo! Tobiŋ namaa, mi saa naa suə wuə u yaa-i Diilojigāntaamba yuntieŋo-i, mi cālāa. Diilon-nelma ciera wuə: «*Baa piiye babalaa ŋ hā nellentieŋo-i.*»*»

6 Pol wuə suyaa wuə nellentaamba namba waa *Sadusiebaa aa bannamba *Farisiebaa, wuə cira: «Tobiŋ namaa, muəŋo-i Farisieyieŋ muə, mi bīncuamba-i Farisiebaa. Da na da na ce meī āndaanŋu-i nyunŋo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hīŋ taalunŋu-i kuomba siremma-na, ku'i juə baa mafamma-i.» 7 Uŋ piiye dumaanŋo-na, Sadusiebaa-ba-i baa Farisiebaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sōmma hāi. 8 Kumaŋ cie ku ce ijieni-i, Sadusiebaa-ba ciera bafamba saa hūu-ma wuə kuomba ka sire, ba saa bi hūu-ma wuə *dərəpəpuərbiemba dii baa Diilonŋo-i, ba saa bi tiraa hūu-ma wuə jīnabaa-ba

* 22:20 Nieŋ 7.58; 8.1. * 23:5 Helmaŋ-sebe (Exode) 22.27

dii. Farisēbaa ba'a bafamba hūyāa-ma wuə daani-i hiere nii dii; ku'i juə baa ijieni-i.

⁹ *Anjinamma pigāataamba namba waa ba həlma-na, ba waa Farisēbaa; bafamba sire muo jān wuə bafamba saa da Poln cālāa kusuəŋ-nu, kere jina'i ka carra-yuə dii; da ma'i sī dərɔpəpuərbilonɔ. ¹⁰ Kuə sire bel vaa. Korma don ta ma da sorosi ba yuntienɔ-i wuə sī ba ka hənu Pol. Wuə ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba həlma-na a kā baa-yo ba cīŋgu-na.

¹¹ Ku isuəŋgu-na, Itien wuə carra Pol a waŋ baa-yo wuə: «Vaa ŋ fere! Nin waan mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kā, ŋ waŋ-ma duməi *Orəmu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

¹² Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu ba-naa cucuuyunɡu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuə da ba saa ko-yo, juuru sa wuo, hūmma sa nyəŋ.

¹³ Baman naa cie mafamma-i baa curaa nuəmba komuəŋa hāi-i. ¹⁴ Baa sire kā ka ne *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bīncuəmba-i a waŋ baa-ba wuə: «I daa i-naa, aa i waasaan wuə die saa ko Pol, molo sa dii bīnkūŋgu u nuŋgu-na. ¹⁵ Fiefi-e-i-na, namaa da na si-e baa *nellentaamba-i, na kā sorosi ba yuntienɔ wulaa, wuə u ce ba jo baa-yo na ji migāan ce u āndaanɡu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, mi-e i ka gbān kpelle ko-yo hūmelle-na.»

¹⁶ Pol hāsīŋo naŋo waa nu-ma. Wuə kā ka tūnu Pol baa-ma dii sorosi ba cīŋgu-na. ¹⁷ Pol wuə bī sorosi ba yuntienɔ naŋo-i a ji waŋ baa-yo wuə: «Kā baa naacombilon daayo-i na yuntienɔ wulaa, nelma dii u duə waŋ-ma baa-yo.» ¹⁸ Sorosiyien wuə kā baa naacombilonɔ-i ba yuntienɔ wulaa ka cira: «Pol yaa bī-e-mi hā-mi naacombilon daayo-i wuə mi jo baa-yo ŋ wulaa, kere ŋ pəpuərunɡu dii u wulaa.» ¹⁹ Ba yuntien wuə bel naacombilonɔ naŋ-na ba kā ba den ka yuu-yo wuə: «Ku faa wei?»

²⁰ Naacombilon wuə cira: «Ku faa. Kuu dii ŋaa Yuifubaa-ba saa-ma wuə ba ka jo ji waŋ baa-ni ŋ kā baa Pol bisīnuə-i-na ba ka migāan ce u āndaanɡu-i.

²¹ Da ba jo, ŋ baa hūu-ma. Baman taaraayan-yuə baa komma-i ba curaa nuəmba komuəŋa hāi-i. Ba waasaan wuə da ba saa ko-yo, molo sa dii bīnkūŋgu u nuŋgu-na. Bafamba tigiin tī, ba cie nuənei.» ²² Sorosi ba yuntien wuə cira: «Mi nuə, ŋga ma diei dii: Baa yan molo suə wuə ŋ tūnu-mi-e.» Aa naa ce u bir kūŋ.

Ba saan Pol hā fāamaanɔ-i baa-yo

²³ Naacombilon uŋ taa, sorosi ba yuntienɔ bī baman cuu ufaŋo-i ba hāi, a ji gbē-ba wuə: «Hielaan sorosibaa nuəsūə na tigiin-ba, baa sūŋgbartaamba komuəŋa siei baa cīncieluo, a naara puəlnintaamba nuəsūə. Die wuo isuəniwuoni-i tī, na ka kā Sesare. ²⁴ Nieŋ sūnaamba namba na ji kā baa Pol. Mi taara u hi fāamaanɔ terienɡu-i u yunɡu baa jaŋ-yo.» Fāamaanɔ faŋo-i ba taa ba bī-yo Felisi. ²⁵ Aa nyegēŋ sebe daayo-i hā-ba wuə ba ka hā-yo. U nyegāan wuə:

²⁶ «Fāamaa, mi pāa-ni jaalunɡu.

Muə Kulodi-Lisiyasi, muəmei nyegāan sebe daayo-i da mi hā-ni. ²⁷ Ban kāa baa naacolŋo man, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Min juə suə mi-e *Oromeyienɔ, mi kā baa sorosibaa-ba-i ka hūu-yo ba wulaa ²⁸ kā baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suə ban cāl-on mamān nuə-i jebi.

²⁹ Mi kāa ku yaa nuə-i, ka da ba cāl-o ba hūmellen-kūŋ-nu. U saa ce mamān hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo. ³⁰ Dumand-e-i-na, mi nuə ba'a ba jəguəŋ-yo baa komma, ku'i cie mi saan-yo hā-ni. Mi waan-ma baa-ba mie da kuə wei-ma dii, ba kā naŋ wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi biε Pol isuŋgu fangu-na a kā ka hi Antipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, bamaŋ waa baa ba gbeini-i, baa gūunu aa naa yaŋ bamaŋ waa baa sūnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Baŋ kaa hi Sesare-i, baa dii seβε-i fāamaanjo naŋ-na baa Pol hiere. ³⁴ Fāamaan wuɔ kalaŋ seβε-i aa naa yuu Pol uŋ hel yasinni maŋ nuɔ-i. Pol wuɔ cira u hel Silisi mara nuɔ. ³⁵ Fāamaan wuɔ cira: «Bamaŋ cālāaŋ-niŋ da ba jo, nelma maŋ dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kā baa-yo ka jina-yuɔ *Erɔdi ciin-nu.

24

Fāamaanjo tienaana Pol āndaanġu-na

¹ Baŋ juɔ baa Pol ji hā fāamaanjo-i, yinni naa cor, diilonġ-yiinġu-na, *Diilodubuu jigāntaamba yuntienjo-i Ananiyasi wuɔ sire baa nelle bincuaamba namba-i a jo baa āndaanġu-i fāamaanjo wulaa. Baa naa bi jo baa naacolġo naŋo u duɔ ji piiye cu ba huon-nu. Ba bī naacolġo-i Tertulusi. ² Baŋ juɔ, fāamaan wuɔ ce ba bī Pol jo. Uŋ juɔ, Tertulusi wuɔ don tuɔ piiye wuɔ: «Yuntie, in yey fiisaanġu maŋ nuɔ-i daaku-i nuɔnei juɔ baa-ku. N migāaŋ weima bɔi hā-ye. ³ I sie gbuu gbāa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-nie jina ku'i cie mi ta mi cārā-nie mie ŋ ce jande aa ŋ kar ŋ tūŋgu-i i piiye celle yon baa-ni. ⁵ Naacolġ daayo-i nelienjo sī; i daa u wuɔra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hiere. Nasaretitaan Diilonġ-hūmelle yuntienjo naŋo'i. ⁶ U taa u yii duɔ bi bīena *Diilodubuu-i hā-ye, ku'i cie i bel-o. [Ii naa cira i ce āndaanġu-i mie cemma, ⁷ Lisiyasi* yaŋ aa kā ka hūu-yo i wulaa fōŋgūɔ ⁸ aa cira mamaŋ da ma waa i jo naŋ wulaa.] Miŋ waan mamaŋ, da kuɔ coima, u yaa-i ŋ yuu-yo.» ⁹ Yuifubaa baa cira ma yaanġa yaa-i, keε ma cie dumei.

¹⁰ Fāamaan wuɔ hā Pol baa āndaanġu-i. Pol wuɔ cira: «Yuntie, mi suyaa mie nyunġo saa jina-nie āndacelle-na mie jāmalā-i-na. Terienġu fangu-na, mi holle sa tie baa weima. ¹¹ Mi kāa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilonġo. Miŋ kāa, ku saa cor yinni cinciueluo ni hāi yogo. Da ŋ'a mi tāal-ni yuu-ba ŋ ne. ¹² Aa ŋ yuu-ba da kuɔ ba daa mi cie āndapirre baa moloŋo Diilodubuu-i-na, siso *Diilonelhāalādūnni-na, da ma'i bi sī yaŋa naŋa, ba waŋ-ma. Da kuɔ ba bi daa mi wuɔra mi gbo nuɔmba-i, ba bi tiraa ba waŋ mafamma-i.

¹³ «Baŋ waan mamaŋ hiere daama-i āŋgbāŋgbālāmma. ¹⁴ Mi gbāa waŋ mamaŋ baa-ni, ma yaa daama: Hūmelle maŋ bafamba ciēra di saa fa, muɔ mi suurii di yaa nuɔ-i ta mi cāa i bincuaambaŋ siire cu Diilonġo maŋ huon-nu'i. Mamaŋ nyegāaŋ *āŋjinamma-na baa *Diilopəpuərbiemba seβεbaa-ba-na, mi hūyāa-ma wuɔ ninsoŋo. ¹⁵ Mi hūyāa-ma mie nelfafaamba maŋ kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiinġu dii baa yiinġu, Diilonġo ka sire-bei. Bafamba fere maŋ daaba-i ba bi hūyāa-ma mei temma-i. ¹⁶ Terienġu fangu-na, ku'i cie mi ta mi gbāŋ kpelle, mi baa cāl Diilonġo-i, mi baa bi cāl moloŋo.

¹⁷ «Miŋ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāanġu cuɔ. Miŋ kaa wuɔra, mi da gbeina celle bel mi naŋ-na da mi ji kāyā mi nellenġ-baamba-i aa bi da hā Diilonġo-i. ¹⁸ Da ŋ da ba daa-mi Diilodubuu-i-na, kuu dii ŋaa mii naa kā baa ma yaa-i: Mi kāa ka migāaŋ mi yuŋ-maama. Nuɔmba bɔi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! ¹⁹ Da ku waa weima, Yuifubaa-ba maŋ hilaanġ *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuɔ mii naa cāl, ba yaa naa saaya ba waa nyunġo-i-na a pigāaŋ-ni miŋ cālāa terienġu maŋ nuɔ-i. ²⁰ Baŋ kāa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cālmuɔ hayo-i haa-mie? ²¹ In kāa, aa mi sire yiēra waŋ nelma maŋ mie: «Mi suyaa mie da ŋ da ba ce mei āndaanġu-i nyunġo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hīŋ taalunġu-i kuomba

* 24:7 Sorosi ba yuntienjo maŋ bilaa Pol ba bī u yaa dumaanjo-na. Nieŋ 23.26.

siremma-na ku'i juɔ baa mafamma-i, ba ka ta ba nii-miɛ ma yaa nuɔ-i, ni ma'i sɪ, ba nuɔ wuɔ mi guɔlaaya bige-i?»

²² Fāamaanɔ-i ba taa ba bɪ-yo Felisi, wuɔ suyaa Yesu hūmelle-i konnu-diɛ. Polɔ juɔ piiye tɪ, u saa kar āndaanɔ-i yiiŋgu fanɔgu-na, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Lisiyasi duɔ ji jo, mamanɔ da ma waa, mi ka tūnu-nei baa-ma.» ²³ Aa naa wan baa sorosi ba yuntienɔ nanɔ-i wuɔ u dii Pol kaso jina. Duɔ dii-yo, u yan u waa u fɛrɛn nuɔ u jēnaamba ta ba gbā ba kā ba ne-yo aa ta ba ce u pɔpuɔrni-i.

²⁴ Ku saa da yinni, wuɔ jo baa u ciɛnɔ-i aa naa puɔr ba ka bɪ Pol wuɔ u ji piiye Yesu-Kirsa hūmellen-kūŋgu-i pigāan-ba. U ciɛnɔ-i, ba taa ba bɪ-yo Durusil, u waa Yuifuyienɔ. ²⁵ Pol wuɔ jo ji tuɔ piiye baa-ba nelien nuɔ nin saaya η ce Diilonɔ huɔŋga-i dumaa, baa nin saaya η bel η fɛrɛ dumaa, baa Diilonɔ un kaa yuu-ye dumaa. Un piiyen, Felisi hol diɛ don ta di tie, wuɔ cira: «Yiera dumaa nyunɔgo-i-na; da mi ji da mi fɛrɛ yiiŋgu man nuɔ-i, mi ka tiraa ce ba bɪ-ni η jo.» ²⁶ U taa u bi ne wuɔ sɪ Pol ka hā-yo gbeina. A ce dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ puɔr ba ta ba bɪ-yo kpɛkpɛ ba hā-yo. ²⁷ U ciɛ dumɛi suu! Naacolɔ nanɔ ji jo ji hor-o fāamaansinni-na. A ne da biena hāi naa cor tɪ. Naacolɔ fanɔ-i ba taa ba bɪ-yo Pɔrkusi-Fɛtusi. Felisin taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaanɔ-na, wuɔ yan Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

25

Fɛtusi tɛnaana Pol āndaanɔ-na

¹ Fɛtusin juɔ ji hor Felisi-i, wuɔ ce yinni sisi aa naa sire kā *Yerusalemu-i-na. ² Un kāa, *Diiloljigāntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kā baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuɔ u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u āndaanɔ-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hūmelle-na. ⁴ Fɛtusi wuɔ wan baa-ba wuɔ Pol siɛ gbāa jo, uu dii kaso. Aa cira fuɔ fɛrɛ-i u saa jo duɔ ji vaaya Yerusalemu-i-na; ⁵ da kuɔ Pol cālāa, duɔ u ta, ba hiel nuɔmba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u āndaanɔ-i.

⁶ Fɛtusin ciɛ yinni man Yerusalemu-i-na aa bir kā Sesare-i-na, ni saa cor yinni cinciɛluo-i. Un kāa yiiŋgu man nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, wuɔ kā gɛŋgerterienɔgu-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Ban juɔ baa-yo, *Yuifubaa-ba man hilaa Yerusalemu-i-na kā, baa sire ciilā-yuɔ hiere ta ba gbu ba kar coikāŋkarɛina ba haa-yuɔ. ⁸ Pol wuɔ cira: «Mi saa cāl manamma Yuifu ba Diilonɔ-hūmelle-na, mi saa bi cāl manamma *Diilodubuɔ-i-na, mi saa bi tiraa cāl *Oromɛ ba *jāmatigi-i, na hiire-miɛ hama-i nuɔ-i?»

⁹ Fɛtusin taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaanɔ-na, wuɔ yuu Pol wuɔ: «Ŋ taara mi kā baa āndaanɔ daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wei?»

¹⁰ Pol wuɔ cira: «Mɛi āndaanɔ hii fāamaanɔ ba terienɔgu-i ku kar kusuɔn-nu'i, ku siɛ gbāa bir kā terienɔgu nan-nu. Nan fɛrɛ-i η suyaa kerre wuɔ mi saa cāl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuɔ mi cālāa ninsonɔ, aa min ciɛ mamanɔ ma hii ba ko-mi, mi siɛ ciina kuliŋgu-i. Nga ban haa mamanɔ miɛ, da kuɔ mi saa ce-ma, molo siɛ gbāa hā-ba baa-mi. Kun hii terienɔgu man daaku-i, yaan āndaanɔ-i na hā Oromɛ ba jāmatigi-i baa-ku.» ¹² Fɛtusi wuɔ piiye baa u caantaamba-i aa naa wan baa Pol wuɔ: «Nin'a i yan āndaanɔ-i hā jāmatigi-i, η ka kā u wulaa.»

Fɛtusibaa-ba saa Pol āndaanɔ maama

¹³ A ne da nellentienɔ nanɔ waa ba taa ba bɪ-yo Agirpa*. Agirpa tūɔ nanɔ waa, ba taa ba bɪ-yo Berenisi. Fɛtusin ciɛ Pol āndaanɔ-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tūɔ-i baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fɛtusi-i. ¹⁴ Ban juɔ ji

* **25:13** Ba gbɛ Erɔdi-Agirpa man hāalɔn-wuonɔ yaa-i. Niɛn *Erɔdi sinni-na dii ānfirnumma-na.

ta ba da yinni dumaŋo-na, yiingu nanɔŋu-na, Fɛtusi wuɔ biɛ Pol kũngu-i tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Mi juɔ ji da Felisi bilaa naacolŋo nanɔŋo-i jina dii kaso-i-na. ¹⁵ Miŋ kãa *Yerusalemu-i-na, *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bĩncuɔmba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yaŋ-yo. ¹⁶ Mi gbɛ-ba miɛ *Oromɛbaa miɛ diɛ bel moloŋo-i aa i saa ce u ãndaanɔŋu-i i siɛ gbãa ko-yo. ¹⁷ Ba sire jo baa-mi. In juɔ mi saa sɛrɛ; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i diɛ ji ce u ãndaanɔŋu-i. ¹⁸ Mɛi na'a sɪ u ciɛ kuubabalaanɔŋu nanɔŋ temma-i, a ji da ma'i sɪ. ¹⁹ Ba fanu ba-naa ba Diilonɔŋ-hũmellen-kũŋ-nu, baa naacolŋo nanɔŋ kũŋ-nu. Naacolŋo faŋo-i wuɔ ba bɪ-yo Yesu. U kuu, Pol fuɔ wuɔ u kuu aa sire. ²⁰ Mɛi ne nel daama cu mi huɔŋga-i; mi saa suɔ miŋ ka ce kumanɔŋ. Mi naa mi yuu Pol da kuɔ u taara ãndaanɔŋ daaku kã Yerusalemu. ²¹ Pol wuɔ fuɔ ãndaanɔŋu sa kã terienɔŋu, kɛrɛ kuŋ hii terienɔŋu manɔŋ nuɔ-i, i yaŋ-ku i hã *jãmatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo jina miɛ da mi da yiingu, mi saanɔŋ-yo hã jãmatigi-i baa-yo.»

²² Agirpa wuɔ cira: «Naacolŋ daayo-i mɛi taara mi da-yo baa mi yufelle u piiye mi nu.»

Fɛtusi wuɔ cira: «Wɛima sɪ, bisĩnuɔ ŋ ka da-yo.»

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saanɔŋ Agirpa-i baa niimarni u jo ji suur gɛŋgɛrdũŋgu-na baa u tũ-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbɔmbɔmbaa-ba manɔŋ waa nelle-na. Baŋ juɔ, Fɛtusi wuɔ ce ba jo baa Pol. ²⁴ Baŋ juɔ baa-yo, Fɛtusi wuɔ cira: «Nellentienɔŋo-i baa namaa namaŋ dii bande-i-na hiere, na daa naacolŋ daayo-i kɛ? Miŋ kãa Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-miɛ jo bande-i-na, wuɔ naacolŋ daa u saa baa kuliingu. ²⁵ Muɔ da mi ne, mi siɛ da uŋ ciɛ kumanɔŋ aa ba'a ba ko-yo. Nga uŋ ciɛra i yaŋ ãndaanɔŋu-i hã jãmatigi-i baa-ku, mi ka saanɔŋ-yo hã-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma jebi u kũngu-na da mi nyɛgɛŋ saanɔŋ hã jãmatigi-i, ku'i ciɛ na da mi ciɛ ba jo baa-yo nyunɔŋo-i-na i diɛ ji yuu-yo Agirpa nanɔŋ fɛrɛ-i ŋ yufelle-na, ku niɛ sɪ mi ka gbãa da manamma nyɛgɛŋ. ²⁷ Mɛi niɛ da, da na bel moloŋo-i da na saanɔŋ-yo terienɔŋu nanɔŋ-nu, uŋ ciɛ kumanɔŋ na bel-o, na saaya na nyɛgɛŋ-ku hã terienɔŋu faŋgu taamba-i bafamba bi suɔ.»

26

Polɔŋ waanɔŋ mamanan baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuɔ cira: «Pol, ãndaanɔŋu-i dii nuɔnɛi wulaa-i; piiye mamanan dii nanɔŋ wulaa.» Pol wuɔ fara u nanɔŋa-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-baŋ haa mamanan miɛ hiere, niŋ hãa-mi hũmelle-i mi da mi waŋ manɔŋ bilaa dumaa tũnu-niɛ nyunɔŋo-i-na, ku dɔlaanu-miɛ cor. ³ Na niŋ yeŋ terienɔŋu manɔŋ nuɔ-i, molo siɛ gbãa pigãan-ni Yuifu ba bĩncuɔŋ-maama-i, aa ŋ suɔ baŋ fanuŋ ba-naa nelma manɔŋ nuɔ-i hiere. Terienɔŋu faŋgu-na, jande, fɛ ŋ huɔŋga-i aa ŋ nu mi nelma-i.

⁴ «Ma miŋ siire ce kumanɔŋ *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyunɔŋo saa jina-yiɛ baa i-naa. Ba suyaa wuɔ *Farisleyienɔŋ muɔ, aa tiraa suɔ wuɔ i Diilonɔŋ-hũmellen-kũngu kuolaaya yaŋ Yuifubaa-ba namba-i. Da ŋ yuu-ba, da ba'a ba ka waŋ ninsonɔŋo-i baa-ni, ba ka waŋ-ma baa-ni. ⁶ Aa da ŋ da ba ce mɛi ãndaanɔŋu-i nyunɔŋo-i-na, kuu dii ŋaa Diilonɔŋ uŋ pãa nunɔŋu manɔŋ baa i tobaa-ba-i, miŋ hĩŋ ku taalunɔŋu-i, ku'i juɔ baa mafamma-i. ⁷ *Isirahɛl-baamba-i hiere ba kũngu-na ba hĩŋ ku taalunɔŋu-i, ku'i ciɛ ba ta ba cãrã Diilonɔŋo-i bãanɔŋu-i baa isuɔŋgu-i.

«Nellentie, muɔ miŋ bi hĩŋ taaluduɔŋgu faŋgu-i, Yuifubaa-ba gãŋ baa-mi ma yaa nuɔ-i. ⁸ Namaa niɛ-ma niɛ, Yuifubaa namaanɔŋo-i, aa cira Diilonɔŋo siɛ gbãa sire kuomba-i? ⁹ Mɛi fɛrɛ manɔŋ daami-i, mii naa da niɛ sɪ mi saaya mi gbãŋ

kpelle a hiel Nasaretitaan Yesu yerre-i nuamba nunni-na. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Baman naa cu Yesu huon-nu, *Diiløjigāntaamba yuntaamba naa hā-mi hūmelle-i mi bel ba fōngūo dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wuora *Diilonelhāalādūnni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu hūmelle-na. Mi huonḡan ḡa naa gbuu du baa-ba dumaanḡo-na, da mi ce mi hel nyaa ba huon-nu nilēiḡa nanḡa-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Min waa ta mi ce karaanḡu fanḡu-i, yiinḡu nanḡu-na, Diiløjigāntaamba yuntaamba ji hā-mi hūmelle-i mi ta mi kā Damasi. ¹³ Mi waa baa nuamba namba. Nellentie, muəmei tūo-nin, bāanḡu juo hi yuhuonḡa-i, miε mi ne da cecerma nan temma hilaa doro-i-na jo ji dii-ye huonḡa. Cecerḡ daama taa ma carra ma yan bāanḡu-i. ¹⁴ Yiε pān cii hiere, meḡ nu molo piiye baa-mi ebiremma-na wuo: «Sol, bige-i cie ḡ ta ḡ ce karaanḡ daaku temma-i baa-mi? Nḡ saa suə wuo ḡ ce gbāḡgbāḡ wēi?»

¹⁵ «Miε yuu miε: «Hai moloḡo-i piiyeḡ?»

«Kutienḡo gbē-mi wuo: «Muə Yesu, muəmei piiyeḡ, ḡ ce karaanḡu-i baa muəmei. ¹⁶ Sire ḡ yiera. Mi caraaya-nie da mi ce-ni mi cāarān nuə, aa nin daa mananḡ daama-i nyunḡo-i-na, ḡ ce ma watienḡ nuə baa min ka ta mi pigāan-ni mananḡ hiere. ¹⁷ Mi ka puor-ni ḡ nellenḡ-baamba wulaa baa *niēraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siε gbāa ce-ni bīḡkūḡu. ¹⁸ Kā ḡ ka hiel-ba kukulma-na ḡ dii-ba cecerma-na. Kā ḡ ka hūu-ba *Sitāni wulaa ḡ hā Diilonḡo-i baa-ba. Da ba hūu mi maama-i, ba āmbabalma ka hur aa ba nunḡu ka waa baa Diilonḡ-baamba-i.»

¹⁹ «Nellentie, Itien un caraaya-miε a wan mananḡ baa-mi mi siε gbāa yagar-ma. ²⁰ Mi duonḡ Damasi yaa nuə-i igēna ta mi wan u maama-i, aa hel terienḡu-na kā *Yerusalemu. Min siire Yerusalemu-i-na, mi wuora gbuo *Yude nilēiḡa-i hiere ka cor baa niēraamba-i. Mi taa mi piiye baa-ba miε: «Naanan na ciləbabaḡo-i aa na suur Diilonḡ-hūmelle-na. Yaan na ciluə tuə fa ku yaa pigāanḡ wuo na naana na ciləbabaḡo-i ninsonḡ.» ²¹ Da ḡ da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuə-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yunḡu yaa kufanḡu-i. ²² Nḡa Diilonḡo saa hūu-ma. Ji hi baa nyunḡo, muəmei daami ta mi wan u maama-i baa nuamba-i hiere, mi sa bo moloḡo baa-ma. *Diilopəpuərbiembanḡ siire wan mananḡ a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma meḡ. ²³ Ba waanḡ-ma wuo: «Diilonḡ un ka saanḡ *Konḡkortienḡo manḡ, u ka muliεḡ. Aa duə ku, u yaa ka sire igēna kuomba hōlma-na. Duə sire, u ka pigāanḡ i baamba-i konḡkor-hūmelle-i baa niēraamba-i hiere.»»

²⁴ Polḡ juo piiye hi terienḡ daaku-i, Fetusi wuo kaasḡn da gbagaga wuo: «Pol, nuə ḡ siε waa dii ḡ fεε nuə! Sebe siire ḡ yunḡu-i!»

²⁵ Pol wuo cira: «Fetusi, mi saa piel. Min wanḡ-manḡ dumaa ma cie dumai.

²⁶ Manḡ cie terienḡu manḡ nuə-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku'i cie mi da holle yiera u yaanḡa-na ta mi wanḡ-ma.» ²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopəpuərbiembanḡ waanḡ mananḡ, ḡ hūyāa-ma wēi? Mi suyaa miε ḡ hūyāa-ma.»

²⁸ Agirpa wuo cira: «Pol, ḡ taara ḡ ce-mi Kirsa wuonḡ muə hoi dumandε-i-na wēi?»

²⁹ Pol wuo cira: «Da ku fiε waa fiεfiε sḡ, wēima sḡ. Aa nanḡ diei sḡ, min piiyeḡ baa namaa namanḡ hiere nyunḡo-i-na, mi cārā Diilonḡo-i miε u ce-na meḡ temma-i; nḡa mananḡ daa-mi daama-i u baa yanḡ ma yaa da-na.»

³⁰ Polḡ juo piiye ti, Agirpa-i baa Fetusi-i a naara Berenisi-i baa bamanḡ waa hiere, baa sire ta ba hel. ³¹ Umanḡ duə puur duə piiye, wuo: «Meḡ saa suə kumanḡ cie ba bel naacolḡ daayo-i aa migāanḡ ta ba taara ba ko-yo.» ³² Agirpa wuo tuə

pīiye baa Fətusi-i wuɔ: «Kuɔ u saa naa cira na yan āndaanġu-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumandε-i-na nii naa nanna-yuɔ.»

27

Ba kaa baa Pol jāmatigi wulaa

¹ I tammanġ juɔ hel yīnġu-na diε kā *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatonġo, aa naa dii Pol sorosi ba yuntienġo nanġo nanġo-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bī sorosi ba yuntienġo fanġo-i Yulusi. U waa *jāmatigi sorosibaa-ba yaa nuɔ-i. ² Inġ taa baa baatonġo manġ, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuɔ kā *Asi-i-na. Naacolġo nanġo waa baa-ye, ba taa ba bī-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduɔni mara nuɔ. ³ Inġ taa yīnġu manġ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiε kā ka hi Sidō. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. Inġ hii Sidō-i, wuɔ hā-yo hūmelle-i u suur nellenġ-huɔnġa-na ka taara u yufienġ-niini-i u jēnaamba wulaa bir jo.

⁴ Inġ siire Sidō-i-na diε cor, fafal muɔ ta mu jārā-yiε. Yiε naa yiε cīil ka bella Sipire kətuɔnġu-i tiε kā, ⁵ kā ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfilii-i kā ka hi Mira, dii Lisi mara nuɔ. ⁶ Inġ hii Mira-i, sorosi ba yuntienġ wuɔ da baatonġo nanġo hilaa Alēsāndiri tuɔ kā Itali-i-na, wuɔ ce i hel suur u yaa nuɔ-i.

⁷ Inġ biyaa hūmelle-i, i saa gbāa tiε gbar fafamma; i ciε sūlma-i dumεi diε ka hi Kinide-i. Kuġ ciε dumaanġo-na, i daa yinni hūmelle-na. Inġ juɔ ne da fafalmu sa hūu-ma, yiε karnu hel Salmone, a cīil Kirēti kətuɔnġu nanġu-na. ⁸ Inġ fiε kā terienġu-na, i ciε sūlma-i dumεi aa diε hi baatonġ ba munyierammu manġ banġ bīn-munġ «Munyierafafammu-i»; dii Lase caanġu-na.

⁹ I bāanġu cuɔ hūmelle-na cor, a ce *Yuifu ba sūnġu manġ banġ dii-kuġ dikara-huɔnġu-na, ku ji cor. Kuɔ migāanġ ta ku balanġ-yiε baatonġo gbarma-na ku kā. Polġ daa-ku dumaanġo-na, wuɔ gboya bamanġ waa baatonġo-na wuɔ: ¹⁰ «Mi jēnaanġ namaa, diε suuye i yufienġa-i aa cor, i siε ka hi. Baatonġo siε hi, conġorni siε hi! Aa miε fεrε-i diε saa gbānġ, i ka tīε-manġ.» ¹¹ Baatonġo yuntienġo-i baa u tienġo-i baa yagar Pol nunġu-i. Sorosi ba yuntienġ wuɔ bi cu ba huonġ-nu. ¹² Inġ ŋa naa yiεra munyierammu manġ nuɔ-i, mu saa fa waanġ-huɔnġu-i. Munyierammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kirēti bāsuurunġu-na. Inġ waa baa bamanġ, ba fōnġūɔ baa cira i gbānġ kpelle a hi terienġu fanġu-i, kεrε ba taara ba ka tīεna kusuɔnġ-nu'i aa waanġu cor. ¹³ Fafalmu manġ taa mu jo huonġu fanġu-na, mu saa waa baa fōnġūɔ dumaa. Muɔ hilaa cicaaryanġa ta mu kā doryanġa. Baa da niε sī ma ka dɔl-ba. Baa ce yiε sire bella Kirēti kətuɔnġu-i tiε kā.

¹⁴ I saa maa, fafalmu nanġ tenġ muɔ sire i doryanġa-na a jo ji suuye-yiε; ba bī fafalmu fammu-i «Erakilō». ¹⁵ Baatonġ wuɔ tuɔ kā kətuɔnġu; i saa gbāa diε yiεra-yuɔ, yiε naa yiε yanġ muɔ ta mu kā baa-ye mu munġāmmu. ¹⁶ Yiε kā ka cor terienġu nanġu kətuɔnġu-na aa yanġ-ku i nadienġ-na. Ba bī terienġu-i Koda. Kuɔ cīnnu-yiε cεlle fafalmu-na. Beġo nanġo waa baa-ye tuɔ kāyā-yiε. Inġ cīenu dumaanġo-na, yiε gbānġ baa ufanġo-i haa-yo baatonġo-na. ¹⁷ Inġ haa-yo, maacenciraamba manġ dii baatonġo-na, baa ce iyiemba a pērā baatonġo-i wuɔ u baa ji bīεna. Yiε kāalā yiε sī fafalmu ka kā baa baatonġo-i Libi jāmalā yanġa u ka nyugūnġ hīemugāanġu-na yiεra i wulaa; a ce dumaanġo-na, yiε hiire baatonġo kompanġa-i aa naa yanġ i fεrε hā fafalmu ta mu kā baa-ye mu munġāmmu.

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce hūmma ta ma sagalla-yiε bōmbōnġ ma naara. Yiε naa yiε parra conġorni-i nanna hūmma-na. ¹⁹ Yiinġu fanġu curoġo-na, bamanġ ciεnġ maacemma-i baatonġo-na, baa biε baatonġ-bīmbīnni-i baa ba fεrεnġ nammu a nanna-niε.

²⁰ I ciε yinni bōi molo sa da bāanġu yufelle baa mɔenġa-i hiere. Fafal muɔ bi tīε mu temma-i kunanġu sa parra-muɔ. I saa tiraa tiε hīnġ taalunġu i fεrεnġ nuɔ.

²¹ I daa yinni i saa wuo kuuwuonġu. Pol wuɔ sire yiεra i hɔlma-na aa cira: «Mi

jɛnaaŋ namaa, kuɔ naa naa nu mi nunɔŋu-i aa i tɛna dii Kirɛti-i-na, maaŋ juɔ ta ma da-ye daama-i a ji ce i tie nanna conɔgorni-i, maa naa saa da-ye. ²² Maaŋ dii fiɛfiɛ-i-na, fiɛŋ na hɔmmu-i, molo siɛ ku, baatonɔ yaa ka tɛ-manɔ yon. ²³ Miŋ cuu Diilonɔ man huon-nu'i ta mi cɔa-yo, u puɔraa *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ-i mi wulaa isuɔŋgu-na u ji waŋ baa-mi ²⁴ wuɔ mi baa kɔalɔ, kɛɛ da ku fiɛ ce niɛ niɛ, mi ka hi jɔmatigi-i u ce mi ɔndaanɔ-i. A ce dumaanɔ-na, baaŋ dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u siɛ yaŋ ba ku. ²⁵ Terienɔŋu faŋgu-na, fiɛŋ na hɔmmu-i, mi haa mi nanɔga-i Diilonɔ-na. Uŋ waan-ma dumaa u ka bi ce-ma dumɛi. ²⁶ Mi suya miɛ fafalumu ka kɔ baa-ye ka nanna bomborma nammanɔ.»

²⁷ Fafulmu biɛŋ baa-ye da suu hɔmma-na a ce yinni cɔncieluo ni siɛi. Cɔncieluo ni naa yiinɔŋu isuɔŋgu-na, isuɔhollen juɔ ta di hi, baaŋ ciɛŋ maacemma-i baatonɔ-na, baa suɔ wuɔ i piɛ bomborma namma. ²⁸ Baa fi hɔmma pupurma-i a da ma yuu mɛtiribaa komorre baa cɔncieluo niehɔi. Yiɛ cor. In kaa maa cɛllɛ, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu mɛtiribaa komorre baa niisiɛi. ²⁹ Baa ta ba kɔalɔ wuɔ sɔ baatonɔ ka kɔ ka jɔŋ tɔmpɛŋa hɔmma-na. Baa ful baatonɔ fagammu naa huon-yaŋga-na aa tɛna ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huonɔŋu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiere beŋo man waa baa-ye baatonɔ-na aa gbɛ-ye dumaa wuɔ ba taara ba hiere gbu baatonɔ fagammu nammu yaanɔga-na a bella-yuɔ u baa ji bibirre. ³¹ Pol wuɔ gbɛ sorosibaa-ba-i baa ba yuntienɔ-i wuɔ: «Da ŋ da na yaan balan daaba hel, na ka tɛ-manɔ.» ³² Baa naa hiel beŋo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuɔ. Pol juɔ piiye dumaanɔ-na, sorosibaa baa kar iyien daaba-i aa naa yaŋ beŋo ta.

³³ In tɛnaana tie cie cuo kaalma-i, Pol wuɔ cira: «I cie yinni cɔncieluo baa ni naa yaa dɛi hɔculle-na, aa molo saa dii kuuwuonɔŋu u nunɔŋu-na. ³⁴ Jande, wuyaan! Ku yaa fɔŋgɔɔ ka da-nei na hel-mɛi. Baa na tie holle, i ka hi hɔnni hiere unan yunɔŋu siɛ jan-yo.» ³⁵ Uŋ piiye dumaanɔ-na, *buruo nanɔ waa, wuɔ biɛ-yo aa jaal Diilonɔ-i ba yaanɔga-na hiere aa bɔl-on a don tuɔ wuɔ. ³⁶ Sirɛinɔ suɔ da-ba hiere baa kɔ ba ta ba wuɔ. ³⁷ Miɛ man waa baatonɔ-na, i waa nuɔŋ miɛ nuɔsɔ komuɔŋa siɛi baa cɔncieluo nuɔŋ miɛ niediei.

³⁸ Baatonɔ daa wuɔ tɔyɔa dimma yaa bɔi. Baŋ juɔ wuɔ tɔ, baa huɔl-ma kɔnna hɔmma-na a parra conɔgorni-i aa baatonɔ duɔ ce fiɛfiɛ.

³⁹ Cuon juɔ kaal, maacenciraan baa fara da terienɔŋu nanɔŋu-i ba saa suɔ-ku, aa da hɔmma wuyaa terienɔŋu faŋgu yiɛŋgu nanɔŋu-i. Baa cira ba ka gbɔŋ kpelle hi terienɔŋu faŋgu-i. ⁴⁰ Baa fir baatonɔ-i aa yaŋ fagammu-i dii hɔmma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Baŋ cie mafamma-i, baa vaa baatonɔ kompanɔga-i yaanɔga-na fafalumu da mu kɔ baa-ye terien daaku-na.

⁴¹ In taa ka hi hɔlma namma-i, hɛmugaaŋ kuɔ yiera baatonɔ-i u saa gbɔa duɔ cor. U yaanɔga suurii hiere hɛmugaaŋgu-na. Hɔŋ maa ta ma jo ma nan u tuole-i ma kara-diɛ. ⁴² Sorosibaa-baŋ daa-ma dumaanɔ-na, baa cira ba ko kasobiemba man waa baa-ye hiere wuɔ sɔ da ba sɔ hel ba ka gbar. ⁴³ Ba yuntien wuɔ cie-ba. U saa tuɔ taara ba ko Pol ku'i cie wuɔ cie-ba aa naa cira: «Baaŋ suyaan sɔmma, ba ta yaanɔga ba ta ba sɔ ba kɔ bomborma-na, ⁴⁴ banamba ka nyugɔŋ baatonɔ-yilanni-na cu ba huon-nu.» Ba cie dumɛi a gbɔa huɔl hiere; molo saa tɛ-manɔ.

28

Polbaa-ba huɔlaa kɔ Malti

¹ In namalɔayɔ huɔl hɔmma-na tɔ huonɔŋu man nuɔ-i, yiɛ yuu, baa cira terienɔŋu faŋgu-i ba bi-ku Malti.* ² A ne da diilo taa u dɔa, waanɔŋu'i daaku.

* **28:1** Hɔmma-i diyaa Malti-i huonɔŋa.

Terienḡu fanḡu taamba silaa ce baa-ye, a dii dāḡbəḡuḡu nanḡ temma aa bī-ye i ka tiē yiraanḡ. ³ Pol wuḡ kaal daamiēḡa nanḡa duḡ dii dāamu-na, a ne da gbeina waa galla-yei, Pol saa da-yo. Dāamuḡ wurii bel-o, wuḡ donḡ Pol nanḡa-i a pāḡ nyaar. ⁴ Terienḡu fanḡu taambaḡ daa mafamma-i, ba tīḡḡu nanḡu waa ba taa ba bī-ku «Ninsontienḡo», baa ta ba piie baa ba-naa wuḡ: «Naacolḡ daayo siē waa dii nelfefeiḡo, u ka waa nelkoronḡo. Na saa da, uḡ fiē kor hūmma-na, Ninsontienḡo saa yanḡ-yo.» ⁵ Pol wuḡ misirrā jīēḡo-i dii-yo dii dāamu-na aa yiera tuḡ ne; bīḡkūḡu saa ce-yo. ⁶ Ba taa ba ne wuḡ sī u ka pāḡ nyurā terduḡḡu fanḡu-na, sisḡ u ka pāḡ ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bīḡkūḡu ciē. Baa bir yanḡ aa ta ba piie wuḡ: «Naacolḡ daa u siē waa dii gbāḡgbāḡ.»

⁷ Inḡ waa terienḡu maḡ nuḡ-i, ba fāamaaḡo dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bī-yo Pubilusi. Wuḡ gbuu bel-e ḡaa u jēnaaḡ miē aa ce i ce yinni siēi baa-yo u dumelle-na. ⁸ U to wuḡ waa galla; wuḡ sa waa hīnni, tḡḡotḡḡoninḡo'i waa-yuḡ aa u kūma tiraa huol da pāmpāmpāḡ. Pol wuḡ suur ka haa u nammu-i yuḡ aa cārā Diilonḡo-i hā-yo; wuḡ pāḡ sire.

⁹ Polḡ siire bīncōḡo-i, jaamba maḡ waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei. ¹⁰ Uḡ siire jaamba-i dumaanḡo-na, baa migāaḡ bel-e fafamma naara. Inḡ juḡ'a i ta, bīmbīnni maḡ maama-i waa-yiē hiere, baa hā-ye baa-ni wuḡ i bel i nanḡ-na tiē kā.

Polbaa-ba curaa Ḷḡamu

¹¹ I ciē caamba siēi Malti-i-na aa suḡ diē cor. Inḡ'a i ta, yiē suur baatonḡo nanḡo-na, ba bī-yo «Diyosikuur» ku yunḡu yaa wuḡ pīēbaa.† Baatonḡo fanḡ wuḡ hilaa Alesāndiri a jo ji yiera ciē waanḡ-huḡḡu cor. ¹² Inḡ taa dumaanḡo-na, yiē kā ka hi Sirakuse; yiē ce yinni siēi kusuḡḡu-na aa cor. ¹³ Inḡ curaa, yiē bella konḡkondaanḡu-i kā ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu nanḡ muḡ sire i huonḡ-yanḡa-na ta mu tišḡ-ye; a ce dumaanḡo-na, yiē ce yinni hāi yonḡ aa hi Pusōli-i. ¹⁴ Inḡ hii nelle fande-i, yiē da Diilonḡ-dūḡ-baamba namba. Baa cira i tīēna ce yinni niehāi baa-ba. Yiē tīēna ce yinni fanni-i aa suḡ cor tiē kā *Ḷḡamu-i-na. ¹⁵ Diilonḡ-dūḡ-baamba maḡ Ḷḡamu-i-na baḡ juḡ nu wuḡ i jo dii, baa sire jārā jo nelle nande-na, ba bī-de «Ducōnni siēi». Banaḡ baa cor jo Apiyusi sanḡa-na da ba ji jārā-yiē. Polḡ juḡ'a u ne da-ba, wuḡ jaal Diilonḡo-i aa naa migāaḡ dii sirēḡa u fēḡḡ nuḡ. ¹⁶ Inḡ kaa hi Ḷḡamu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa kasobiemba namba-i; baa ce u kā ka biē dūḡḡu u deḡ, aa jīna sorosiyiē tuḡ niya-yuḡ.

Polḡ ciē kumaḡ Ḷḡamu-i-na

¹⁷ Polbaa-baḡ hii *Ḷḡamu-i, wuḡ ce yinni hāi, siēlinḡ-yiḡḡu-i, wuḡ bī *Yuifu ba bīncuḡmba maḡ waa terienḡu-na ba jo u wulaa. Baḡ juḡ, wuḡ gbē-ba wuḡ: «Tobiḡ namaa, nanḡ daa mi bīē-na de-i, ku saa balanḡ. Mi saa cāl miē nellenḡ-baamba-i, mi saa bi guḡla manamma i bīncuḡḡ-hūmelle-na, ḡga ba bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hā *Oromēbaa-ba-i baa-mi. ¹⁸ Oromēbaa-ba yuu-mi, mi biē piie. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliḡḡu. Ba'a ba nanna-miē, ¹⁹ ḡga i nellenḡ-baamba yagar wuḡ ma siē gbāa ce. Ku yaa nuḡ-i mi naa miē ba yanḡ mi āndaanḡu-i hā *Oromē ba *jāmatigi ka ce-ku. Na baa ji da niē sī mi taara da mi dii mi nellenḡ-baamba yunni-i wēima-na? Ma'i sī. ²⁰ Ku'i ciē mi bī-na da mi ji waḡ ma yaanḡa-i baa-na. *Isirahēl-baambaḡ hīḡ kumaḡ taalunḡu-i, ba bilaa muḡḡo-i kufanḡu maama'i nuḡ-i dumandē-i-na.» ²¹ Bīncuḡḡ baa cira: «Fē ḡ huḡḡa-i; i saa da sebe hilaa *Yude-i-na jo wuḡ ḡ ciē wēima, i saa bi da

† 28:11 Pīēbaa daaba-i, ba taa ba bī unanḡo-i Kasitor aa bī unanḡo-i Polusi. Gireki ba tīḡḡu-i waa. Baatonḡ-maacenciraanḡ baa biyaa-ku ku ta ku niya-bei.

i natobiŋo naŋo juɔ wuɔ ŋ guɔlaaya bɪŋkũŋgu. ²² I suyaa yiɛ nin suurii Diilon-
hũmelle maŋ nuɔ-i, nuɔmba cɪina-diɛ terni-na hiere, ŋga miɛ taara naŋ fɛɛ-i ŋ
waŋ di maama baa-ye.» ²³ Baŋ piiye dumaŋo-na, baa dii yiŋgu baa ba-naa.

Yiŋgu faŋguŋ juɔ hi, baa jo maar yidiɛlɔŋgu-i Pol wulaa dii u dumelle-na.
Pol wuɔ biɛ *Diilon-bãaŋgu maama-i tuɔ piiye baa-ba, a doŋ cucuuyunŋu-na
ji tuɔ hi dãnambãaŋgu. Duɔ tuɔ piiye u kã, u ka biɛ *Moisi *ãnjĩamma-i
piiye baa-ba, kuniɛ u biɛ *Diilopɔpuɔɔɔɔɔɔ maama-i a piiye baa-ba. U taa
u ce mafamma-i ba da ba suɔ wuɔ uŋ waŋ mamaŋ Yesu kũŋgu-na coima sɪ.
²⁴ Banan baa hũu-ma, banamba saa hũu-ma. ²⁵ Kuŋ ciɛ dumaŋo-na, baa hel
ba-naa honniŋ aa naa sire ta ba ta. Pol wuɔ cira: «Ma dɔlaa *Diilon-Yalle puɔɔ
*Isayi-i i bɪncuɔmba wulaa. Diilon-Yalle gbɛ-yo wuɔ:

²⁶ *«Kã ŋ ka waŋ baa Isirahɛl-baamba-i
wuɔ ba nu nelma-i ŋga ba sa suɔ ma yaanŋa-i;
ba ne colcol ŋga ba sa da bɪŋkũŋgu.*

²⁷ *Ba nyaayã ba fɛɛ.*

*Ba suuye ba tũnni-i ba sa taara ba nu baa-ni,
aa suuye ba yufienŋa-i ba sa taara ba da baa-ya.*

Ba sa taara ba suɔ mi nelma yaanŋa-i aa jo mi ji kor-ba.» †»

²⁸ Pol wuɔ cira: «Terienŋu faŋgu-na, na saaya na suɔ wuɔ fiɛfiɛ-i-na, Diilonŋo birii
saan koŋkor-nelma-i hã *niɛraamba baa-ma. Bafamba fuɔ, ba ka nu-ma.» [

²⁹ Polŋ piiye dumaŋo-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na
ba kũŋ.]

³⁰ Pol wuɔ biyaa u yerren dũŋgu Ɔɔɔmu-i-na. U ciɛ bienŋa hãi dũŋgu faŋgu-na.
Nuɔmba taa ba kã u wulaa. U saa tuɔ donya moloŋo u fɛɛŋ nuɔ. ³¹ U taa u waŋ
Diilon-bãaŋgu maama-i baa nuɔmba-i aa tuɔ kalaŋ-ba baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa
maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemma-i aa u waa u fɛɛŋ nuɔ.

† 28:27 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

Polɲ nyegãan seɓe maɲ hã Ɖrɔmɔtaamba-i Nelmuoyamma

Ɖrɔmɔtaamba nuɔ Diilonɲ-nelma-i nuɔmba naɲ wulaa aa hũu-ma. Polɲ nuɔ ba maama-i dumaanɔ-na, uɲ juɔ'a u kã, u nyegẽɲ seɓe daayo-i duɔ tũnu-bei wuɔ u ka kã ba terienɲu-na ka jaal-ba.

Pol firiinu *Neldɔdɔlma-i baa-ba seɓe daayo-na. U nelma-i hiere ma kãa ka jũɲ nelma diei nuɔ; wuɔ *Yuifuyienɲ nuɔ o, Yuifuyienɲ nuɔ sɪ o, da ɲ haa ɲ nanɲa-i Yesu-i-na yonɲ, Diilonɲo tuɔ kãɲ-ni nelviinɲ nuɔ aa u *Yalle ta di kãyã-nie ɲ wuɔsaanɲu-na (sap. 1–8).

U piye Yuifubaa-ba maɲ ciinaana Yesu-i ba kũɲgu-i: Wuɔ baɲ ciinaana Yesu-i, Diilonɲo firiinu u huɔɲga-i baa *niɛraamba maɲ hũyãa u maama-i a kor-ba. U cie kufanɲu-i a pigãan wuɔ nuɔmba-i hiere ba maama dɔlnu-yuɔ, u sa ce ciɛluɔ. A ce dumaanɔ-na u saa bi nanna Yuifubaa-ba-i. Yiinɲu dii baa yiinɲu ba ka hũu Yesu maama-i aa Diilonɲo kor-ba (sap. 9–11).

U bi tagaaya pigãan Diilonɲ-dũɲ-baambaɲ saaya ba waa dumaa ba-naa nuɔ, baa baɲ bi saaya ba bel banamba-i dumaa fiɛnamma-na (sap. 12–15). U perienɲ u seɓe-i baa jaalupãlle, aa cira ba ta ba cãrã Diilonɲo-i ba hã-yo u wuɔsaanɲu-na, aa duɔ hi ba terienɲu-i ba kãyã-yuɔ u cor baa u hũmelle-i (sap. 15–16).

Jaalunɲu

¹ Muɔ Pol, muɔmɛi nyegãan seɓe daayo-i. Yesu-Kirsa cãarãɲ muɔ. Diilonɲo cie-mi Yesu *pɔpuɔrbilonɲ muɔ aa bɔ-mi mi denɲ mi ta mi wuɔra mi wanɲ u *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. ² Nelma famma-i Diilonɲ uɲ pãa ma nunɲu-i ku bãanɲu cuɔ. Wuɔ cie u *pɔpuɔrbiemba yaa nyegẽɲ-ma u seɓe-i-na. ³ Ma vii u Biɛɲo yaa-i Itienɲo-i Yesu-Kirsa-i. A saa baa u nelbilosinni-i, u waa jãmatigi *Davidi hãayɛlnɲo. ⁴ Nɲa uɲ kuu aa sire, *Diilonɲ-Yalle pigãan wuɔ Diilonɲ-Biɛɲo kelkel. ⁵ Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i Diilonɲ uɲ cie baa-mi a ce-mi u pɔpuɔrbilonɲ muɔ u yerre fafaanɲu maama-na, nuɔmba-i nilɛiɲa-na hiere ba da ba haa ba nanɲa yuɔ aa ta ba nu u nunɲu-i. ⁶ Diilonɲ uɲ biɛ namaa namanɲ a hã Yesu-Kirsa-i, na nunɲu bi dii nuɔɲ daaba-na.

⁷ Diilonɲ uɲ dɔlaa namaa namanɲ Ɖrɔmu-i-na hiere aa bi-na ce-na u baanɲ namaa, mi nyegẽɲ seɓe daayo-i da mi hã namei.

I To-i Diilonɲo-i, baa Itienɲo-i Yesu-Kirsa-i ba kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Pol taara u ce horre baa Ɖrɔmɔtaamba-i

⁸ Mi ka jaal Diilonɲo yaa igẽna na maama-na, Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. Hama-i nuɔ-i? Ku yunɲu yaa daaku: Nilɛiɲa-na hiere ba wanɲ na Diilonɲ-hũmellen-kũɲgu-i. ⁹ Yinni maɲ jonɲ na maama sa karaanu-miɛ mi Diilocãrãlle-na; Diilonɲo yaa mi siɛra. Mi wanɲ u Biɛɲo *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i, kuu dii ɲaa mi cãa Diilonɲo-i baa huɔɲga diei yonɲ. ¹⁰ Mi bi cãrã-yuɔ bãanɲu-i baa isuɔɲgu-i, wuɔ duɔ siɛ, u yanɲ mi da kã na wulaa. ¹¹ Mi gbu mi taara mi da na yufelle a cal Diilonɲo sãmma-i baa-na ku yaa fãɲgũɔ ka da-nei. ¹² Mi taara mi cira: Da mi kã i ka da i-naa, i ka gbãa dii sireiɲa i-naa nuɔ i Diilonɲ-hũmelle wuɔsaanɲu-na.

¹³ Tobinɲ namaa, mi taara na suɔ wuɔ minɲ duɔɲ ta mi dii yinni-i wuɔ mi kã na terienɲu-na ku yuu niele, ɲga ji hi baa nyunɲo, mi saa hi da mi fɛrɛ yogo. Mi taara mi maacemma da belle na hɔlma-na ɲaa maɲ daa belle dumaa yammu nammu-na. ¹⁴ Mi saaya mi hi nuɔmba-i hiere baa Neldɔdɔlma-i: bamaɲ

yufienja-i puurii baa bamaŋ yufienja-i saa puur, ka cor baa bamaŋ suyaan yienggu-i baa bamaŋ sa suyaan yienggu-i hiere. ¹⁵ Ku'i cie mi ta mi taara mi ka waŋ-ma baa namaa namaŋ bi dii fiɛna Ɔrɔmu-i-na.

Fõŋgũo dii Neldɔdɔlma-na

¹⁶ Senserre sa da-mi baa *Neldɔdɔlma wamma-i. Ma yaa Diilonjo fõŋgũo-i. U ce ma yaa-i u kor bamaŋ hũyãa-ma hiere, a doŋ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niɛraamba-i hiere. ¹⁷ Neldɔdɔl daama pigãaŋ Diilonj uŋ kãŋ nuɔmba-i dumaa nelviimba. Viisinni da Yesu yaa nuɔ-i yon; da ŋ haa ŋ naŋga-i yuɔ, Diilonjo tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ ŋaa maŋ nyegãaŋ dumaa u nelma-na wuɔ: «*Umanj duɔ haa u naŋga-i Diilonjo-na, nelviinjo; u ka kor.*»*

Nelbiliemba cãl ba cor

¹⁸ Diilonjo tiyãa dii dɔrɔ-i-na aa tuɔ pigãaŋ nelbiliemba-i wuɔ u huɔŋga duu baa-ba, kɛɛ ba sa kãŋ-yo aa ba sa bi tiraa ce u huɔŋga-i. Ba ce ba maacembabalamma-i ba fiɛna ninsoŋo-i. ¹⁹ Ŋ sie suɔ wuɔ kumaŋ gbãa suɔ Diilonj-kũngu-na, ku saa fuo-bei. Diilo fuo fɛɛ yaa pigãaŋ-ba baa-ku. ²⁰ U pigãaŋ-ba baa-ku niɛ niɛ? Molonj yufelle saa haa Diilonjo-na dede, ŋga die ne uŋ hielaa miwaanjo-i dumaa dii ku huɔŋgu-na ji hi baa nyungo, i da u sinni-i baa u himma-i u maacemma-na. A ce dumaanjo-na nelbiliemba sie da ãntãalãmma. ²¹ Ba suyaa Diilonjo-i aa yagar ba sa dii u nuŋgu-i ku diima, ba sa jaal-o ku jaaluŋgu. Ba yunni kuu aa yaŋ-ba, ba ãnjɔguɔma piɛra-bei dii-ba kukulma-na. ²² Ba daa niɛ sɪ ba cẽ a ne da ba milãaŋ. ²³ Ba birii yaŋ Cagaan-Diilonjo maŋ sa ji kãaŋ terienju aa sisin nelbiliemba baa bĩmbaamba-i ta ba buol. Huriimba-i dii, baabũulãamba bi dii. A ne da tãmmaŋ-bĩŋkũngu sa cɔ. ²⁴ Diilonjo daa-ma dumei u yaŋ-ba ba fɛɛŋ nuɔ ba kakarkuonj-maacemma-na ba ta ba ce kumaŋ dɔlaanuŋ-bei. Ba tiyãa ku yaa nuɔ-i ta ba ce sendawɛima-i ba-naa nuɔ. ²⁵ Ba yaan Diilonjo ninsoŋo-i aa cu coimaŋ huonj-nu. Diilonj uŋ hielaa bĩmbinni maŋ, ba buol ni yaa-i aa ta ba pã niipãnni ba hã-ni aa bir yaŋ umaŋ hielaa-ni. A ne da u yaa saaya gbɛliɛma hɔnni maŋ jon. Ma cie! ²⁶ Diilonjo daa-ma dumei u yaŋ-ba ba fɛɛŋ nuɔ ba ta ba ce ba sendawɛima-i. Ba caamba birii yaŋ bɛmba-i aa ta ba galla baa ba nacaamba. ²⁷ Bɛmba-i maaduɔma, ba yaan caamba-i aa ta ba ku ba-naa maa-na. Ba naan bĩŋwosinnin; ba galla baa ba nabɛmba. A ce dumaanjo-na, baŋ taaranj kumaŋ ba da-ku. ²⁸ Baŋ juɔ'a Diilonj-maama saa hi-ba, Diilonjo naa u yaŋ-ba baa ba ãnjɔgɔbabalamma-i ba ta ba ce kumaŋ saa saaya cemma. ²⁹ Balaanju-i hiere ku gbuɔra ku-naa bei. Ba sa fũnuŋ suɔ baŋ bĩŋ kumaŋ ãnfafamma-i gbula: cãncaya'i daayo, hɔbabalaŋga'i daaka, nenemuŋgu'i daaku, nelkollɛ'i daade, berru'i daadu, huhurma'i daama, balaanju'i daaku. Ba yaa sikuɔntaamba, ³⁰ yebĩɛnataamba. Ba bigãaŋ Diilonjo-i, bubɔlaamba, bombolmantaamba, fofortaamba, ba hinu kuubabalaanju cemma'i ŋaa bige-i, ba sa nu ba bĩncɔin nuŋgu. ³¹ Ba yunni kuu aa yaŋ-ba, ba sa kã yaduɔŋga, hɔduraamba, ba sa ce hujarre nelien-na. ³² A ne da ba suyaa wuɔ Diilonjo wulaa, bamaŋ ciɛŋ kumaŋ daaku temma-i, ba saa baa kuliinju! Ŋga ba suuye ba yufienja-i ta ba ce-ku, aa tiraa ta ba dii sũnuŋgu ba hã bamaŋ ciɛŋ-kunj.

2

Diilonj uŋ gɛr dumaa

¹ Nuɔni maŋ daan nelma ŋ cãl banamba-i, da ŋ fiɛ waa niɛ niɛ, ŋ sie kor. Da ŋ ta ŋ cãl banamba-i, kuu dii ŋaa ŋ cãl ŋ fɛɛ. Hama-i nuɔ-i? Naa dii kuuduɔŋgu yaa hiere. ² I suyaa wuɔ bamaŋ ciɛŋ maacembabalaŋ daama temma-i, Diilonj

* 1:17 Abakuke (Habaquq) 2.4

uŋ haa kumaŋ bei, u ninsoŋo. ³ Nuɔ da ŋ ta ŋ cāl banamba-i, aa bi ta ŋ ce ba temma-i, ŋ yuu wuɔ ŋ ka kor Diilonɔ wulaa wei? ⁴ Sisɔ Diilonɔ uŋ gbuu fūnuŋ fa aa waa hɔhɪnantienɔ, nanɔ daa kufanɔ-i ʼansɔsɔmma wei? N saa suɔ wuɔ u fafaanɔ saaya ku ce ŋ bir ŋ ciluɔ-i wei? ⁵ Nga nin'a ŋ sa nu baa ŋ tūnni-i, aa yagar wuɔ ŋ sie bir ŋ ciluɔ-i, nanɔ ferɛ'i taaraayan yaahuolbabalaŋo-i ŋ hā ŋ ferɛ Diilonɔ uŋ ka pigāan nuɔmba-i u jāyamma-i yiiŋgu manɔ nuɔ-i. U suɔ u pā. ⁶ U ka pā nelienɔ nelienɔ baa u maacemma sullu-i. ⁷ Bamaŋ vaa ba ferɛ baa ʼnfafaŋo-i Diilonɔ duɔ gbɛlienɔ-ba aa da ba da cicɛlma manɔ sa tɛŋ dede-i, ma ka dɔl-ba. ⁸ Nga bamaŋ puu bubuɔsɪnni baa-yo, bamaŋ cɪinaana ninsoŋo-i aa faya ba ferɛ baa ʼmbabalma cemma-i, u ka pigāan-ba u jāyamma-i. ⁹ Bamaŋ ciɛŋ ʼmbabalma-i, ba ka da yaahuolo-i baa mulɛma yar-ba. A doŋ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niɛraamba-i hiere. ¹⁰⁻¹¹ A ne da umaŋ ciɛŋ ʼnfafamma-i, duɔ fiɛ tuɔ hel hie, Diilonɔ sa ce ciɛluɔ; u ka gbɛlienɔ kutienɔ-i aa ce-yo bɔi aa fɛ u huɔŋga-i. A doŋ Yuifubaa-ba-na ka cor baa niɛraamba-i hiere.

¹² Bamaŋ saa suɔ *Moisi ʼanjɪnamma-i aa ta ba wuɔ ba cāl, Diilonɔ ka caa-ba; ŋga u sa ka ne ʼanjɪnamma aa caa-ba. A ne da bamaŋ suyaa-ma hiere aa suuye ba yufienɔ-i ta ba wuɔ ba cāl-ma, u ka yuu-ba saa baa ma yaa-i aa caa-ba. ¹³ Baa na ta na ne wuɔ sɪ bamaŋ nuɔŋ ʼanjɪnamma-i yonɔ ba yaa nelviimba-i Diilonɔ wulaa; ba'i sɪ. Bamaŋ wuɔyaan ma hūmelle-i di kūŋgu-na hiere, ba yaa nelviimba-i. ¹⁴ Na saa da, ʼanjɪnamma si dii baa niɛraamba-i, ŋga ba suɔ-ma ba karnu ba wuɔ ma hūmelle-i. Manɔ fiɛ'a maa si dii baa-ba ba nammuna, maa dii ba hɔmmu-na. ¹⁵ Dumaanɔ-na, ba ciluɔ pigāan wuɔ ʼanjɪnamman taaranɔ nuɔmba ta ba ce kumaŋ, kuu dii ba hɔmmu-na. A naara kufanɔ-i, ban suɔ ʼnfafamma-i bɔ-ma ʼmbabalma-na, ba hɔmmu sa hūu-ma ba ce mananɔ temma, ku bi pigāan wuɔ ʼanjɪnamma dii ba hɔmmu-na. ¹⁶ Gɛŋgeryiiŋgu-na, mafamma-i hiere ma ka suɔ. A saanu baa miŋ wanɔ *Neldɔdɔlma manɔ, yiiŋgu fanɔgu-na, Diilonɔ ka ce Yesu-Kirsa gɛr nuɔmba yuŋ-maama-i. Mamaŋ fuyaa hiere, ma ka hel bomborma-na.

Yuifubaa-ba-i baa ʼanjɪnamma-i

¹⁷ Nuɔni manɔ wuɔ nuɔ *Yuifuyienɔ nuɔ, wuɔ nanɔ suɔ *Moisi ʼanjɪnamma-i, ŋ kaal ŋ ferɛ wuɔ Diilonɔ-i namaa wuonɔ, ¹⁸ ŋ suɔ Diilonɔ kusūŋgu-i, aa ʼanjɪnamma ciɛ ŋ ta ŋ suɔ kumaŋ faa cemma. ¹⁹ Nuɔni manɔ wuɔ nuɔnei diyaanɔ nuɔmba-i hūmelle-na, wuɔ nuɔnei puuriinɔ nuɔmba yufienɔ-i, ²⁰ wuɔ nuɔnei pigāan bamaŋ sa suyaanɔ kuyunɔgu, wuɔ nuɔnei kalaanɔ bamaŋ sa suyaanɔ yienɔgu, wuɔ ʼanjɪnamma ciɛ nanɔ suɔ nelma-i hiere baa ninsoŋo-i hiere. ²¹ Nuɔni manɔ hāalāyāŋ banamba-i, bige-i ciɛ ŋ sa hāalā ŋ ferɛ? Nuɔni manɔ wuɔ cuoyunɔgu saa fa, bige-i ciɛ nanɔ ta ŋ cuo? ²² Nuɔni manɔ wuɔ *fuocesɪnni saa fa, bige-i ciɛ nanɔ ta ŋ ce-ni? Nuɔni manɔ sa taaraayan ŋ da tɪnni-i baa ŋ yufelle, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ biɛ bɪmbɪnni-i tɪnniŋ-dūnni-na? ²³ Nuɔni manɔ kaalaanɔ ŋ ferɛ wuɔ ʼanjɪnamma dii baa-ni, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ cāl ma wuɔsaanɔgu-i ŋ blɛna Diilonɔ yerre-i. ²⁴ Diilonɔ-nelma gbaraa-ma wuɔ: «Namei ciɛ *niɛraamba sa kāŋ Diilonɔ-i.»*

²⁵ Da ŋ ta ŋ wuɔ ʼanjɪnamma-i, yunɔgu dii ŋ *jamma-na. Nga da ŋ'a ŋ sa wuɔ ʼanjɪnamma-i, yunɔgu si dii ŋ jamma-na. ²⁶ Naa umaŋ duɔ saa *jā aa tuɔ wuɔ ʼanjɪnamma-i fafamma, ku ce Diilonɔ ka cɪina-yuɔ wuɔ u saa jā wei? ²⁷ Terienɔgu fanɔgu-na, nuɔni manɔ jā aa ʼanjɪnamma sebe waa baa-ni aa ŋ sa wuɔ ma hūmelle-i, fuɔ manɔ saa jā aa tuɔ wuɔ-de u ka cira ŋ cālāa cemma. ²⁸ Da ŋ nu wuɔ Yuifuyienɔ-i, yufienɔ-nemma sɪ; aa *sɪnjāanɔgu-i pādorre sɪ. ²⁹ Nga da ŋ

* 2:24 Isayi (Ésaïe) 52.5

nu wuɔ Yuifuyienjo-i, ba suɔ-yo u huɔŋ-na. Aa da ŋ bi nu wuɔ sɪnjãaŋgu-i ba da-ku ŋ huɔŋ-na. *Diilonɔ-Yallen-sɪnjãaŋgu yaa kufanɔŋ-i, ʔnjɪnamman-sɪnjãaŋgu sɪ. Yuifuyien fuɔ temma-i nuɔmba sa gbɛlien-yo, ŋga Diilonɔ'i gbɛlaaŋ-yonɔ.

3

¹ Terienɔŋu fanɔŋu-na, yunɔ haku-i dii Yuifusɪnni-na? Yunɔŋu dii sɪnjãaŋgu-na wei? ² Yunɔŋu dii Yuifusɪnni-na bãmbãale. Diɛlã-kũŋgu yaa daaku: Diilonɔ diyaa u nelma-i *Yuifubaa-ba nammu yaa nuɔ-i. ³ Baŋ fiɛ'a ba hiero saa ji yiera-mɛi, ku ce Diilonɔ ka bir baa huon-ãndaanɔ wuɔ ba saa ji yiera-mɛi wei? ⁴ U siɛ bir baa huon-ãndaanɔ. Nelbilien da ba fiɛ waa huhurmantaamba hiero, Diilonɔ siɛ gbãa ce huhurmantienɔ dede, ŋaa man nyegãaŋ dumaa u nelma-na wuɔ:

«Ninsonɔ ka waa baa-ni ŋ nelma-na hiero.

*Uman duɔ cãl-ni, u cãlãa-ni gbãŋgbãŋ.»**

⁵ Nelbiliemba gbãa bi cira wuɔ diɛ tiɛ ce ʔmbabalma-i ku saa balan, kɛɛ ku faa. Ku faa yunɔŋu man nuɔ-i ku yaa daaku: Diɛ ne miɛ ʔncemma-i baa Diilonɔ-maama-i, i suɔ ku'i nuɔ-i wuɔ Diilonɔ faa. Wuɔ da kuɔ miɛ ʔmbabalma ce i tiɛ da Diilonɔ fafaanɔŋu-i, ma bilaa niɛ u tuɔ gãŋ baa-ye? ⁶ Diilonɔ duɔ tuɔ gãŋ baa-ye, u ninsonɔ! Kuɔ u saa naa fa, uu naa ce niɛ tuɔ suɔ nuɔmba pãmma baa ba maacemma sullu-i? ⁷ Ŋga da kuɔ miŋ kar coima man, ma kaala Diilonɔ sɪnni-i ninsonɔ aa ta ma ce Diilonɔ-i bɔi, ma da niɛ u dii-mi baa ʔmbabalmanciraamba tuɔ gãŋ baa-mi? ⁸ Da kuɔ miɛ ʔmbabalma yaa ciɛŋ i tiɛ da Diilonɔ fafaanɔŋu-i, i gbãa cira ku saaya i tiɛ ce ʔmbabalma-i Diilonɔ tuɔ pigãaŋ u fafaanɔŋu-i kɛ? Yebiɛnataamba gbɛi-ku dumaa wuɔ mɛi wuɔra mi wan ma yaa-i. Kutaamba-i Diilonɔ ka gãŋ baa-ba; aa ba yaa taaraaya-mɛi.

Molo saa vii

⁹ Mi gbãa wan wuɔ niɛ? *Yuifubaa miɛ i bɔyaa banamba-na wei? I saa buɔ-bɛi! Mi tagaaya pigãaŋ-na cor miɛ Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i hiero ʔmbabalma nyugãaŋ-bɛi hiero ka saa. ¹⁰ Ma nyegãaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «Nelviinɔ si dii aa bi cira u yaa daayo.

¹¹ *Molo sa nu nelma, molo si dii uman taaraayan Diilonɔ-i.*

¹² *Ba naana hũmelle-i hiero, ba ciɛ nelsɔsɔyaamba.*

Anfafammancero si dii aa bi cira u yaa daayo.†

¹³ *Ba nuŋ-ãndɛnni balaan ŋaa kuudãlãŋgu.*

Ba nunni yii baa huhurma yaa yonɔ.

Ba nuŋ-ãndɛnni dii ŋaa tɪmma.‡

¹⁴ *Ba haa ba nubabalaanɔŋu yaa nuɔmba-na ka nan bãanɔŋu-i.*

Ba nunni yuu baa ʔndababalanni.§

¹⁵ *Aa ba nammu dii fiɛfiɛ nelkolle-na.*

¹⁶ *Da ba cor kusuɔŋ-nu, ba guɔla-kuɔ aa kɔsuɔŋ nuɔmba-i aa cor baa ba fɛɛɛ.*

¹⁷ *Ba sa suɔ ban bɪŋ kuman yaafɛlle-i.**

¹⁸ *Ba sa kãalã Diilonɔ-i halle cɛkũɔ.»†*

¹⁹ A ne da i suyaa wuɔ *ʔnjɪnamman waan man hiero, ma vii baman dii ʔnjɪnamma yaa nuɔ-i. Mafamma ciɛ molo baa gbãa duɔ da ʔntãalãmma aa nuɔmba-i hiero ba da ba suɔ wuɔ ba cãlãa Diilonɔ-i. ²⁰ Na saa da, molo siɛ gbãa wuɔ ʔnjɪnamma-i ma kũŋgu-na hiero a vii Diilonɔ wulaa. Anjɪnamma ce nelien nuɔ ŋ suɔ wuɔ ʔmbabalmanceron nuɔ.

* **3:4** Gbɛlieman-nalãanɔŋu (Psaume) 51.6 † **3:12** Gbɛlieman-nɛini (Psaumes) 14.1-3; 53.2-4 ‡ **3:13** Gbɛlieman-nalãanɔŋu (Psaume) 140.4 § **3:14** Gbɛlieman-nalãanɔŋu (Psaume) 10.7 * **3:17** Isayi (Ésaïe) 59.7-8 † **3:18** Gbɛlieman-nalãanɔŋu (Psaume) 36.2

Viisinni da niε?

²¹ Nga fiεfiε-i-na, Diilonjo pigāan-ye unj kān-yeη nelviin miε dumaa aa u sa ne *Moisi *ānjīnamma-i, ηaa maη nyεgāan dumaa ānjīnamman-σεβε-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba σεβεbaa-ba-na. ²² Diilonjo ne nelbiliembanj haa ba nanja Yesu-Kirsa-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kān-ba nelviimba. Nuoni maη da η hūu *Kirsa maama-i, u tuɔ kān-ni nelviin nuɔ. Na saa da, nuamba-i hiere baa dii kuuduɔŋgu, ²³ ba cālāa Diilonjo-i; a ce dumaanjo-na molo sa gbāa piε Diilonjo-i. ²⁴ Nga Diilonjo-i baa u fafaanɔ-ye u ce-ba nelviimba ba ta ba gbā ba piε-yo. U ce mafamma-i gbānɔgbān u sa hūu bīnkūŋgu ba wulaa. U ciε Yesu-Kirsa yaa hūu-ba āmbabalma nammu-na ce-ba nelviimba. ²⁵ Diilonjo ciε u yaa-i tāmman-kūŋgu a pir āmbabalma-i bamanj haa ba nanja yuɔ ba yunni-na. Ambabalma maη ciε yiinaa-i-na, uu naa suuye u yufienja mei, u saa yuu ma cēmelle; nga u pigāan baa tāmman-kūŋ daaku-i wuɔ u wuɔ hūmelle. ²⁶ Tāmman-kūŋ daaku bi pigāan Diilonjo viisinni-i nyunjo ku bāan daaku-na. Ku pigāan wuɔ Diilonjo-i nelviinjo dii yiinaa, aa u bi kān bamanj haa ba nanja-i Yesu-i-na nelviimba.

²⁷ Da ma waa dumaanjo-na, molo gbāa kaal u fεε wuɔ fuɔ nelviinjo wεi? Molo siε gbāa kaal u fεε. Hama-i nuɔ-i? Diilonjo sa kān-ye nelviin miε wuɔ i wuɔ ānjīnamma, nga inj haa i nanja Yesu-Kirsa-i-na, ku'i ciε u tuɔ kān-ye nelviin miε. ²⁸ I gbāa wanj manj ma yaa daama: Diilonjo kān nelien nuɔ-i nelviin nuɔ wuɔ η haa η nanja-i Yesu-Kirsa-i-na, u sa kān-ni wuɔ η wuɔyaa ānjīnamma. ²⁹ Mi saa yagar-ma da kuɔ Diilonjo ciε *Yuifu ba wuonjo yon. Diilonjo bi si dii baa banamba-i wεi? Uu dii baa-ba. ³⁰ Diilonjo dii u diei yon, unanjo si dii yanga nanja. Yuifubaa-ba maη haa ba nanja Yesu-i-na u ka tuɔ kān-ba nelviimba, aa *niεraamba maη bi haa ba nanja Yesu-i-na u ka bi tuɔ kān bafamba-i nelviimba. ³¹ Diε cira wuɔ Diilonjo ne nelien nuɔ ninj haa η nanja Yesu-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kān-ni nelviin nuɔ, ku pigāan wuɔ yunjo si dii ānjīnamma-na wεi? Ku'i sī; nga ku ce i migāan suɔ ānjīnamma munyierammu-i Diilonjo-hūmelle-na.

4*Abiramu nahaale maama*

¹ Nienj i bīncɔinjo-i *Abiramu kūŋgu-i. I gbāa wanj wuɔ niε u maama-na? Unj siire u daa bige-i? ² Unj ciε kumanj, kuɔ Diilonjo naa ne ku yaa-i aa cira nelviinjo, uu naa gbāa tuɔ kaal u fεε. Nga u siε gbāa kaal u fεε Diilonjo yaanjan-na. ³ Diilonjo-nelma waan wuɔ niε u kūŋgu-na? Ma ciera wuɔ: «*Abiramu haa u nanja Diilonjo-na, Diilonjo ne u nahaale-i aa cira nelviinjo.*»* ⁴ Neliεn nuɔ da η ta η taara bīnkūŋgu, η ce maacemma-i a gbāa da ku bīnkūŋgu-i. Dumaanjo-na, η saa da-ku gbānɔgbān; η cufalaa aa da-ku. ⁵ Kuuduɔŋgu sī baa viisinni-i. Nj siε gbāa ce maacemma da viisinni-i; nga da η haa η nanja-i Diilonjo-na yon, wuɔ u yaa ciε nelbabalanjo-i nelviinjo, Diilonjo ne ninj haa η nanja-i yuɔ dumaa aa tuɔ kān-ni nelviin nuɔ. ⁶ Diilonjo unj'a u saa ne umanj ciluɔ-i aa suɔ tuɔ kān-yo nelviinjo, *Davidi hālāa kutienjo yudɔdallen-nalāanɔ yaa wuɔ:

⁷ «*Diilonjo unj ciε jande bamanj cālmuo nuɔ-i,
unj hurii bamanj āmbabalma-i,
kutaamba yunni dɔlāa.*

⁸ *Itienj unj'a u sa kān umanj āmbabalma-i,
kutienjo yunju dɔlāa.*†

⁹ Yudɔdalle fande vii bamanj *jāa yon wεi? Bamanj saa jā, ba nunju bi si dii-die wεi? I waan ma yaa cor yiε: «Diilonjo niε Abiramun haa u nanja-i yuɔ

* **4:3** Miwaanjo jīnamman-seβε (Genèse) 15.6 † **4:8** Gbelieman-nalāanɔ (Psaume) 32.1-2

dumaa yaa aa cira nelviinjo.» ¹⁰ Mafamma cie yaku-i? Abiramu naa jā tī sisō u saa naa hi jā yogo? U saa naa hi jā yogo. ¹¹ Aa Abiramu suō duō jā, uu naa haa u nanḡa Diilonjo-na, a ce dumaano-na Diilonjo naa tuō kān-jo nelviinjo. Ku huonḡu yaa nuō-i Diilonjo cie u suō jā a duō pigāan wuō fuō viisinni dānyuō yaa *jāmma-i†. A ce dumaano-na, bamanḡ saa jā hiere aa haa ba nanḡa-i Diilonjo-na, Abiramu cie ba to. Diilonjo bi kān bafamba-i nelviimba. ¹² Bamanḡ jāa, u yaa bi cie ba to-i. Mi sa gbē bamanḡ jāa yonḡ de; nḡa mi gbē bamanḡ jāa aa tiraa haa ba nanḡa-i Diilonjo-na nḡa fuonḡ nḡa naa haa-ka yuō dumaa aa suō duō jā.

Diilonḡ-nupālle vii bamanḡ haa ba nanḡa yuō

¹³ Ku saa ce nḡa Diilonjo nie *Abiramunḡ wuōyaa *ānjīnamma-i dumaa aa pā nunḡu-i baa-jo de! Nḡa unḡ haa u nanḡa-i Diilonjo-na dumaa, Diilonjo nie ku yaa-i aa pā nunḡu-i baa-jo. Diilonjo kāan-jo nelviinjo aa pā nunḡu-i baa-jo wuō u ka hā fuō baa u huonḡu-i hīema-iš. ¹⁴ Diilonḡ unḡ pāa nunḡu maḡ, kuō bamanḡ taa ba wuō ānjīnamma-i ba yaa naa saaya ba da-ku yonḡ, yunḡu naa saa waa nahaale-na, aa Diilonjo nupālle naa waa āndagbāḡgbālāḡḡu. ¹⁵ Die i ne, ānjīnamma jo baa Diilonḡ-berru; a ne da ānjīnamma da ma'a maa si dii kusuonḡ-nu, cālmuo si dii.

¹⁶ Ku'i cie nḡ da Diilonjo pāa u ciilunḡu nunḡu-i baa bamanḡ haa ba nanḡa yuō, ku da ku ce gbāḡgbāḡ-kūḡḡu a vii Abiramu hāayēlmba-i hiere. Ku saa ce nḡa bamanḡ wuōyaanḡ ānjīnamma-i bafamba da-ba-diei kūḡḡu-i; Abiramunḡ yenḡ i to hiere, bamanḡ haa ba nanḡa-i Diilonjo-na fuō temma-i, ba nunḡu bi dii-kuō.

¹⁷ Ma nyegāanḡ Diilonḡ-nelma-na wuō: «*Mi ka ce-ni siyaabaa bōi bīncōinḡ nuō.*»* Diilonjo maḡ siireḡ bikuomba-i, umanḡ hielaanḡ bīmbīnni maḡ saa hi hel yogo baa u nunḡ-āndaanḡu, Abiramu haa u nanḡa-i Diilonjo fanḡo yaa nuō-i. Diilonjo fanḡo wulaa Abiramu yaa i to-i.

¹⁸ Nelma maḡ nelie sie gbāa hūu-ma, Abiramu hūyāa ma yaa-i. U haa u nanḡa-i Diilonjo-na ma yaa nuō-i aa tīena tuō cie. U cie dumēi a ce siyaabaa bōi bīncōinḡ nḡa Diilonḡ unḡ'a naa wanḡ-ma dumaa baa-jo wuō: «*ḡ huonḡu ka ciinu.*»†

¹⁹ U bienḡa taa a kā bienḡ komuōḡa ndii-i-na; duō ne, u da fuō kuu tī aa u cieḡo-i Sara naa cor bilodalle-i aa u nanḡa saa kā u huonḡ-nu dede; nḡa Abiramu saa kar Diilonjo-na. ²⁰ Uu naa tīena baa-ma wuō Diilonḡ unḡ pāa nunḡu maḡ, u ka ce-ku. U saa naa ce u hōmmu-i mu hāi. Unḡ haa u nanḡa-i Diilonjo-na, ku diyaa sireinḡa yuō a ce u gbēlienḡ Diilonjo-i. ²¹ Uu naa fūnunḡ suō wuō Diilonḡ unḡ waanḡ mamanḡ, ku fōḡḡuō dii-yuō u duō ce-ma. ²² Ku'i cie *Diilonjo ne unḡ haa u nanḡa-i yuō dumaa aa cira nelviinjo.* ²³ «*Diilonjo nie unḡ haa u nanḡa-i yuō dumaa aa cira nelviinjo*»†: Nelma famma saa nyegēḡ vii fuō da-u-diei. ²⁴ Ma bi vii miē maḡ haa i nanḡa-i Diilonjo-na. U yaa siire Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba hōlma-na. U ji ne inḡ haa i nanḡa-i yuō dumaa aa cira nelviinḡ miē. ²⁵ U siyaa ba ko Yesu-i i āmbabalma maama-na aa sire-yuō ce-ye nelviinḡ miē.

5

I suuriinu i-naa baa Diilonjo-i

¹ Inḡ haa i nanḡa Diilonjo-na a ce nelviinḡ miē u wulaa, Itienjo-i Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuō baa-jo fiēfiē-i-na. ² Inḡ haa i nanḡa Diilonjo-na, fuō yaa cie i tie da u hujarre-i. Hujar daade dii baa-ye bāanḡu-i baa isuōḡḡu-i. Aa inḡ tīenaana baa-ma wuō i ka ce i bāanḡu-i baa Diilonjo-i, ku'i gbu ku fē i hōmmu-i. ³ Aa ku'i sī yonḡ, die fiē waa yaahuolo-na, i hōmmu fē. I suyaa wuō yaahuolo yaa cieḡ i

† 4:11 Nienḡ Miwaanjo jīnammanḡ-sebē-i-na (Genèse) 17.9-14

jīnammanḡ-sebē-i-na 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18.

† 4:18 Miwaanjo jīnammanḡ-sebē (Genèse) 15.5

§ 4:13 Nienḡ Miwaanjo

* 4:17 Miwaanjo jīnammanḡ-sebē (Genèse) 17.5

† 4:23 Miwaanjo jīnammanḡ-sebē 15.6

doluonu-mei. ⁴ Aa die doluonu-mei ku ce i nyaar-mei. Aa die nyaar-mei ku ce i tie hɪŋ ma taalunɔ. ⁵ In hɪŋ taalunɔ maŋ, ku sie gbãa tãal-e. Hama-i nuɔ-i? Diilonɔ silaa ce baa-ye cor; un hãa-ye u *Yalle maŋ di cie i tie suɔ un kuŋ i maama-na dumaa.

⁶ Coima saa fa, kuŋ ŋa naa gbuu bɪŋ dɔŋgu yiε huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Diilonɔ un ŋa naa dii huɔŋgu maŋ, kuŋ juɔ hi, *Kirsaa kuu āmbabalmanciraan miε i maama-na. ⁷ A hũu-ma ku nelviin maama-na kuu dii kpelle! Molo gbãa ji da sireiŋa a ku nelfeifeiŋ maa-na. ⁸ A ne da miε in ŋa naa gbuu suur āmbabalma-na bāl i nuhɔeŋ-na, Kirsaa kuu i maama-na. Diilonɔ cie ku yaa-i a pigãan-ye un dɔlaa-ye ka hi kusuɔŋ-nu. ⁹ Fiefiε-i-na, Yesuŋ cie u fere tãmmaŋ-kɔŋgu a ce-ye nelviin miε Diilonɔ yaanga-na, u ce niε aa u sie kor-e u berru-na? ¹⁰ Ii naa waa bigãaruŋ baa Diilonɔ-i, u sie u Biεŋo ku a dii-ye i-naa nuɔ baa-yo. In suurii i-naa nuɔ tɪ, fiefiε-i-na u Biεŋon siire, u ce niε aa u sie kor-e? ¹¹ A naara kufanɔ-i, Itienɔ-i Yesu-Kirsaa cie i hɔmmu gbuu fε baa Diilonɔ-i. U yaa diyaa-ye i-naa nuɔ fiefiε-i-na baa Diilonɔ-i.

Adãmanɔ guɔlaaya kumanɔ Yesu migãan-ku

¹² Adãma yaa diyaa āmbabalma-i hɪema-na. Kuu dii ŋaa nelduɔŋo'i diyaa āmbabalma-i hɪema-na aa kuliinɔ nyaanu āmbabalma-i jo. A ce dumaanɔ-na nuɔmba-i hiere baŋ cie āmbabalma-i, kuliinɔ naa cure-bei hiere. ¹³ Aa Diilonɔ suɔ duɔ hã *Moisi-i *ānjɪnamma-i, āmbabalma naa suur tɪ hɪema-na, ŋga ānjɪnamman ŋa na'a ma saa waa dumaanɔ-na, Diilonɔ saa tuɔ kãŋ āmbabalma-i. ¹⁴ A ne da a don Adãma bãanɔ-na, a ji hi Moisi kɔŋgu-i, kuliinɔ cie ku bãanɔ-i, halle bamanɔ saa cāl Adãma temma-i a yagar Diilonɔ nunɔŋu-i, ku taa ku wuo-ba.

Adãma-i baa *Kɔŋkortienɔ maŋ naa saaya u jo, ba maacemma nyaanu maana. Adãma guɔlaaya nelbiliemba-i, Kɔŋkortienɔ jo ji migãan-ba. ¹⁵ Adãma cālmuɔ sie gbãa fi baa Diilonɔ-sãmma-i. Nelduɔŋ cālmuɔ maama-na kuliinɔ wuyaa nuɔmba bɔi ninsonɔ, ŋga Diilonɔ hujarre temma si dii. Aa un cie sãmma maŋ nelduɔŋ maama-na, Yesu-Kirsaa maama-na, ma maaraa kufanɔ-i aa ma bi hii nuɔmba bɔi. ¹⁶ Aa Diilonɔ-sãmmaŋ juɔ baa kumanɔ, kuuduɔŋgu sɪ baa nelduɔŋ cālmuɔŋ juɔ baa kumanɔ. Ambabalma diein juɔ baa gɛŋgeruɔ maŋ, gɛŋgerɔ fanɔ juɔ baa Diilonɔ-berru, a ne da in cie āmbabalpepetienɔ maŋ, Diilonɔ cie hujarre yiε u saa cāl-e. ¹⁷ Da kuɔ cālmuɔtienɔ diei maama-na kuliinɔ cie ku bãanɔ-i ninsonɔ, bamanɔ siyaa Diilonɔ sãmma-i aa u ce-ba nelviimba u saa hũu bɪŋkɔŋgu ba wulaa, Yesu-Kirsaa da-u-diei cie ba da ba ce ba bãanɔ-i ka hi hie?

¹⁸ Terienɔŋ fanɔ-na, nelduɔŋ āmbabalmanɔ cie Diilonɔ gãŋ baa nelbiliemba-i hiere dumaa, nelduɔŋ āncenviima bi kuraa nelbiliemba-i hiere dumai aa hiel-ba kuliinɔ-na. ¹⁹ Nelduɔŋ diei un yagaraa Diilonɔ nunɔŋu-i dumaa a ce nuɔmba bɔi ce āmbabalmanciraamba, nelduɔŋ diei bi siyaa Diilonɔ nunɔŋu-i dumai a ce nuɔmba bɔi ce nelviimba Diilonɔ wulaa.

²⁰ Kumanɔ ŋaa *ānjɪnamma-i, Diilonɔ hãa-ye baa-ma i die suɔ wuɔ i āmbabalma maaraaya cor. Ŋga i āmbabalma-i baa ma maaramma-i hiere Diilonɔ-hujarre maaraa-ma aa bir jãrã. ²¹ Diilonɔ cie hujarre yiε aa ce-ye nelviin miε i die da cicɛlma maŋ sa tɪeŋ dede-i Itienɔ-i Yesu-Kirsaa barguɔ-i-na. A ce dumaanɔ-na āmbabalmanɔ cie ma bãanɔ-i baa nelkolle-i dumaa, Diilonɔ-hujarre ce di bãanɔ-i baa kɔŋkoro-i dumai.

6

I karaanu i-naa nuɔ baa āmbabalma-i

¹ Kufanġu terienġu-na i gbāa cira niε? I saaya i cor baa āmbabalma-i Diilonġo duo ce hujarre yiε bōi wēi? ² Ma'i sī! Ii dii ŋaa i kuu a karnu i-naa nuo baa āmbabalma-i, i ce niε gbāa tiraa cor baa-ma?

³ Na saa suo wuo miε maŋ *baatiseŋ hiere a suur Yesu-Kirsa horre-na, kuu dii ŋaa i kuu baa-yo'i wēi? ⁴ Inġ daa *batemu-i, kuu dii ŋaa i kuu baa *Kirsa-i aa ba fuure-yiε baa-yo i To-i Diilonġo duo sire-yiε ŋaa uŋ siire fuo-i dumaa baa u himma-i i die waa bāfelien-nu. ⁵ Na saa da, da kuo i kuu kulduoŋgu baa Kirsa-i, i ka bi sire sireduoma baa-yo. ⁶⁻⁷ Umanġ duo ku, u kuraa āmbabalma nammu-na. Terienġu fanġu-na na saaya na suo wuo ba gbuu i cicuoŋgu-i baa Kirsa-i a ko i balaanġu-i a hūu-ye āmbabalma nammu-na. ⁸ Da kuo i kuu baa Kirsa-i, i suyaa wuo i ka sire waa baa-yo. ⁹ I suyaa kerre wuo Kirsaŋ siire hel kuomba hōlma-na, u siε tiraa ku; kuliinġu siε tiraa gbāa ce bīŋkūŋgu yuo. ¹⁰ Kirsa kuu i diei a kure āmbabalma-i gbula. Uŋ siire fiεfiε-i-na, u cāa Diilonġo. ¹¹ Kuuduŋgu yaa baa namaa bi fεε-i: Na gbīε na dii-ma na hōmmu-na wuo na kuu a karnu na-naa nuo baa āmbabalma-i aa sire waa Yesu-Kirsa horre-na ta na cāa Diilonġo.

¹² Terienġu fanġu-na, āmbabalma saa saaya ma tiraa ta yaanġa nei a ce na ta na ce kumanġ dōlaanun-nei. ¹³ Baa na tiraa na nanna na fεε na hā āmbabalma-i ma ce-na kōraanġ namaa ta ma ce kuubabalaanġu baa-na. Ŋga nanġ kuu aa sire waa cicēlma fiεfiε-i-na, yaanġ aa na hā Diilonġo-i baa na fεε u ce-na ānfafammanciraanġ namaa, tuo ce ānfafamma baa-na. ¹⁴ Nanġ yaanġ ānjīnamma-i aa cu Hujarrentienġo huon-nu, āmbabalma siε tiraa gbāa ce bīŋkūŋgu nei.

¹⁵ Ŋga inġ yaanġ ānjīnamma-i aa cu Hujarrentienġo huon-nu, i ka cor tiε ce āmbabalma-i wuo ānjīnamma sa tiraa ma ye dii i yun-nu wēi? Ma'i sī! ¹⁶ Na saa suo wuo da ŋ nanna ŋ fεε hā nelienġo ŋaa kōrienġ nuo, a ta ŋ nu u nunġu-i, ŋ cie kutienġo kōrienġ nuo ninsoŋo wēi? Ku gbāa waa ŋ naana ŋ fεε hā āmbabalma, mafamma kā baa-ni kuliin-nu. Ku gbāa bi waa ŋ naana ŋ fεε hā Diilonġo ta ŋ nu u nunġu-i; kufanġu kā baa-ni viisinninġ. ¹⁷ Ŋga yaanġ i tie jaal Diilonġo-i: Namaa namanġ āmbabalma naa ce-na kōraanġ namaa, na yaanġ fiεfiε-i-na aa ta na nu Diilonġo nunġu-i baa huonġa diei, aa siε banġ waanġ mamanġ baa-na. ¹⁸ Na hilaa āmbabalma kōrsinni-na a suur viisinninġ-kōrsinninġ. Kuu dii ŋaa na hielaa na nanġa āmbabalma cemma-na, na suurii kuuviin-nu fiεfiε-i-na. ¹⁹ Na nelnulle gbīε baa-na ku'i cie mi biε nel daama-i da mi tagaaya pigāan-na. Dielūo-i-na, nanġ ŋa naa nanna na fεε dumaa ŋaa kōraanġ namaa a hā āmbabalma-i ta na ce kakarkuonġo-i, a ji ce na pu baa Diilonġo-i, naananġ na fεε dumēi fiεfiε-i-na na hā Diilonġo-i, na ta na ce kuuviinġu a waa nelfafaanġ namaa.

²⁰ Ambabalmanġ ŋa naa ta na yaan-na huonġu-na, na saa ta na yuure viisinninġ-maama. ²¹ Nanġ taa na ce kumanġ ku huonġu-na, na daa bige-i kuo? Ma sī nyunġo-i-na ku da-na senserre ke? Maacemma famma temma kā baa nelienġo kuliin-nu.

²² Ŋga fiεfiε-i-na, na kuraa āmbabalma nammu-na ta na cāa Diilonġo. Nanġ daa kumanġ kuo, ku yaa daaku: Na ciluo faa a saanu baa Diilonġ uŋ taaranġ-yuo dumaa, aa na ka da cicēlma maŋ sa tīenġ dede-i. ²³ Na saa da, āmbabalma pā ma tienġo-i baa kuliinġu, a ne da da ŋ waa Itienġo-i Yesu-Kirsa horre-na, Diilonġo hā-ni baa cicēlma maŋ sa tīenġ dede-i gbāŋgbāŋ.

7

I karaanu i-naa nuo baa ānjīnamma-i

¹ Tobin namaa, mi suyaa miε na suɔ kuŋ wuɔ dumaa i hɔlma-na. Na suyaa wuɔ nelien nuɔ da ŋ waa cicɛlma yaa-i ŋ saaya ŋ ta ŋ wuɔ hũmienja-i an saaya a wuɔ dumaa. ² Terienɔ fangu-na, casoŋo bɔlɔ duɔ waa cicɛlma, u siε gbãa hel ansorre-na. Nga bɔlɔ duɔ ku, bɪŋkũngu siε gbãa bella-yuɔ ba ansorre-na. ³ Duɔ yan u bɔlɔ-i cicɛlma aa kã ka son bibienɔ nan-na, u cãlãa; u ciε *fuocesinni. Nga u bɔlɔ duɔ ku, nelma siε gbãa yuu-yo; u gbãa son bibienɔ nan-na aa u siε cãl. ⁴ Tobin namaa, kuuduɔŋgu yaa baa namaaŋo-i; nan kuu baa *Kirsa-i, kuu dii ŋaa na karaanu na-naa nuɔ baa *Moisi *anjɪnamma-i. Na ciε unan baan namaa. Uman siire kuomba hɔlma-na, i ciε fuɔ baan miεmi die gbãa tiε ce kuman dɔlaanun Diilonɔ-i. ⁵ In waa tiε ce kuman dɔlaanun-yiε, anjɪnamma taa ma pigãan kuman saa fa cemma. Da ma cira kuman saa fa, i tiε taara i ce ku yaa-i, a ne da ku yaa kãan baa-ye kuliŋgu-na. ⁶ Nga fiεfiε-i-na, in kuu baa Kirsa-i, kuu dii ŋaa i karaanu i-naa nuɔ baa anjɪnamma-i. Iyɔŋo man waa i gbeini-na, u karaa aa yan-ye i ferɛn nuɔ; i gbãa cãa Diilonɔ-i cãafɛlɛmma. I yan cãacɔlɔmma-i, Moisin nyegãan man, aa i tiε nu *Diilon-Yalle yaa wulaa-i.

Anjɪnamma sinni-i

⁷ Terienɔ fangu-na, i gbãa cira niε? Anjɪnamma balaan ambabalma temma-i wei? Ma'i sɪ! Anjɪnamma yaa ciε mi suɔ ambabalma-i. Kuɔ anjɪnamma saa naa cira: «Baa ce nenemunɔ-i»*, mii naa saa suɔ wuɔ nenenunɔ balaan. ⁸ Ambabalma dɛraa anjɪnamma yaa nuɔ-i a ce muɔŋo-i nenenuntien muɔ. Anjɪnan da ma'a maa si dii, ambabalma kure. ⁹ Dielũɔ-i-na, anjɪnamman ŋa na'a ma saa waa, mi taa mi ce mi bãanɔ-i; ŋga anjɪnamman juɔ jo, ambabalma yaa ciεn ma bãanɔ-i ¹⁰ aa muɔmi cɛr kure. Anjɪnamma man naa saaya ma kãyã-yiε i tiε ce i bãanɔ-i, ma birii yan aa kɔsuɔŋ muɔŋo-i. ¹¹ Ambabalma dɛraa anjɪnamma yaa nuɔ-i a tãal-mi kɔsuɔŋ-mi.

¹² Anjɪnamma famma ferɛ-i Diilon-maama, ma hũmienja-i Diilon-waanja. A vii aa tiraa fa. ¹³ Bɪŋkũfafaanɔ gbãa jo baa mei kɔsuɔma-i wei? Ku siε gbãa! Ambabalma yaa juɔ baa-ma. Ma ciεn bɪŋkũfafaanɔ yaa nuɔ-i a kɔsuɔŋ-mi da ma pigãan ma balaanɔ-i baa ma hɔdorre-i.

Ambabalma taa yaanɔa nelbilonɔ-na

¹⁴ I suyaa wuɔ *anjɪnamma hilaa Diilon wulaa, a ne da muɔŋo-i nelbilogbãŋgbãlãn muɔ, aa ambabalma tiraa ta yaanɔa miε. ¹⁵ Mi sa suɔ min cɛn kuman: Min taaran kuman mi sa ce kufanɔ, kuman sa dɔlaamin mi bir mi ce ku yaa-i. ¹⁶ Mi suyaa wuɔ min cɛn kuman ku saa fa. Terienɔ fangu-na mi suyaa wuɔ anjɪnamma faa. ¹⁷ A ce dumaanɔ-na ku pigãan wuɔ mei maacemma sɪ mafamma-i; ambabalma man mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i. ¹⁸ Kuman ciε mi wan-ma dumaanɔ-na, mi suyaa wuɔ anfafamma si dii mi kusũngu-na. Mi niε da anfafamma cemman-nuonɔ dii miε, ŋga ma cemman-fɔŋgũɔ yaa hie? ¹⁹ Min taaran anfafamma man, mi sa ce mafamma; min'a mi sa taara ambabalma man, mi ce ma yaa-i. ²⁰ Da mi ta mi ce kuman mi sa taara-kuɔ, mei maacemma sɪ mafamma-i; ambabalma man mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i.

²¹ Fiεfiε-i-na, mi suyaa kuman dii-miε: Da mi ta mi taara mi ce anfafamma-i, ambabalma yaa bir ta yaanɔa. ²² Mi huɔŋga-na, Diilon-anjɪnamma dɔlnu-miε. ²³ Nga mi niε da nelma namma'i dii ta ma gãn baa man dɔlaa-min mi huɔŋga-na. Ma ciε ambabalma ta yaanɔa miε, a ce mi ta mi hel mi ce ma yaa-i. ²⁴ Mei sũlɔ daama fuɔ! Ma kã baa muɔmei daami da ma ka kɔsuɔŋ-mi, hai ka hũ-mi? ²⁵ Mi jaal Diilonɔ yaa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na, u yaa hũyãa-mi.

* 7:7 Helman-sebe (Exode) 20.17; Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.17

Mi gbāa cira: Muo fuo, mi siyaa Diilonjo anjinamma-i, ma dolnu-mie, nga mi kusun-maama ce mi ta mi cu ambabalman-huon-nu.

8

Iyunni dii Diilonj-Yalle nammu-na

¹ Fiefie-i-na fuo! Baman suurii Yesu-Kirsa horre-na, Diilonjo sie ka gan baa-ba. ² Bige-i cie mi wan-ma dumaano-na? *Diilonj-Yalle fonguo man haanyen ninsoj-cicelma-i Yesu-Kirsa horre-na, u kuraa-ye ambabalma nammu-na baa kuliingu bi nammu-na. ³ *Moisi *anjinamma saa waa ma gbāa ce mafamma-i. Nelbiliemba nayusinni yaa naa ce ku ta ku yar anjinamma-i. Kuman yaraa anjinamma-i, Diilonjo cie u Biemo ce-ku: U saan-yo u jo ambabalmanciraan mie temma, a ji bal baa ambabalma-i nelbilien mie i holma-na. U cie dumai a kure-mei. ⁴ Mie man yaan i kusun-maama-i aa tie ce Diilonj-Yalle kusungu, Diilonjo cie mafamma-i i die gbāa tie wuo anjinamma-i man saaya ma wuo dumaa. ⁵ Baman cien ba feren kusun-maama-i, ba yii baa kuman dolaanun-bei. A ne da baman cien Diilonj-Yalle kusungu-i, ba yii baa kuman dolaanun Diilonj-Yalle. ⁶ Da n ta n yii baa nan kusun-maama yon, ma ka baa-ni kosuoma-na; nga da n ta n yii baa kuman dolaanun Diilonj-Yalle-i, ku ka baa-ni cicelma-na baa hofellen. ⁷ Baman hommu-i yuu baa bafamba feren kusun-maama yon, kutaamba-i Diilonj-bigaaramba; ba sa sie Diilonjo wulaa aa ba sie gbāa sie u wulaa. ⁸ Baman yaan ba kusun-maama ta yaanga bei, ba sie gbāa ce binkungu hel Diilonjo yufellen. ⁹ Nga namaano-i, Diilonj-Yallen yen na hommu-na, na sa ce na kusun-maama. Diilonj-Yallen taaran kuman, na ce ku yaa-i. *Kirsa Yal da die di si uman nuo-i, kutieno-i Kirsa wuono si. ¹⁰ A ne da da ku Kirsa dii na hommu-na, Diilonjo cie-na nelviin namaa, a ce dumaano-na u Yalle haana cicelma man sa tien dede-i. Ambabalma ka ce na ku banamba temma-i, ¹¹ nga uman siire Yesu-i hiel-o kuomba holma-na, u Yallen yen baa-na, u ka bi sire namaano-i baa-de.

¹² Teriengu fangu-na tobin namaa, cemelle dii-yie. Nga cemelle man dii-yie di yaa daade: I yan i kusun-maama-i aa i tie ce kuman dolaanun Diilonj-Yalle yaa-i. ¹³ Na saa da, da na ta na ce kuman dolaanun-nei, na ka kosuon na fere. Nga da na yan Diilonj-Yalle kayā-nei na hiel na gboluongu kuubabalaangu cemma-na, na ka da cicelma man sa tien dede-i.

Diilonj-Yalle ce-ye Diilonj-bisaln mie

¹⁴ Baman yaan *Diilonj-Yalle ta ba yaan-na hiere, Diilonj-bisalmba. ¹⁵ Kuman cie mi wan-ma dumaano-na, nan daa Diilonj-Yalle man, di sa ce-na koran namaa, a ce na ta na kaala; nga di ce-na Diilonj-bisaln namaa, a ce i tie gbā i bi Diilonjo-i «Baba!» ¹⁶ Diilonj-Yalle fande fere yaa fien i hommu-i a pigaan-ye wuo Diilonj-bisaln mie. ¹⁷ Aa in yen Diilonj-bisaln mie, u ciilungu vii miemei; i ka wuo-ku baa i-naa baa *Kirsa-i. In mulien baa-yo, i ka bi ce i baangu-i baa-yo u yuntesinni-na.

¹⁸ Mi suyaa mie in cen muliema man nyungo-i-na, ma sie gbāa fi baa in ka ce i baangu-i dumaa bisinuo-i-na. ¹⁹ Na saa da, Diilonj-bisalmba sinnin ka suo yiingu man nuo-i, heman-niini-i hiere ni niya yiingu fangu himma-i. ²⁰ Heman-niini-i hiere ni naa yungu, aa ni nagan-na si, Diilonjo yaa cie-ni dumaano-na. Mafaman fie ce, kuu dii naa ku cii nga ku saa kunna. ²¹ Yiingu dii baa yiingu, Diilonjo ka hu-ni guoyu nammu-na ni waa ni feren nuo Diilonj-bisaln temma, ta ni ce ni baangu-i. ²² I suyaa kerre wuo ji hi baa nyungo, heman-niini-i hiere ni gbu ni biren aa ta ni cufal naa kusungu bilaa cieno. ²³ Aa ni si yon, Diilonj-bisaln mie i bi biren dii cicaara. Diilonjo ha-ye u Yalle-i i die

suɔ wuɔ uŋ pãa nuŋgu maŋ, u ka ce-ku. I cie Diilonɔ duɔ hã-ye Diilonɔ-bisãlmba munyierammu-i a kor-e muliema-na hiere gbula. ²⁴ I kuraa, ŋga i hĩŋ koŋkoro faŋo taalunɔgu yonɔ. Niŋ hĩŋ kumaŋ taalunɔgu-i, da ŋ da-ku, ŋ sie gbãa tiraa ta ŋ hĩŋ ku taalunɔgu-i. Hai moloŋo'i daa bĩŋkũŋgu dede aa tiraa cor tuɔ hĩŋ ku taalunɔgu-i? ²⁵ Ŋga niŋ hĩŋ kumaŋ taalunɔgu-i, da ŋ'a ŋ sa da ku yufelle, ŋ da ŋ fie ŋ huɔŋga-i ta ŋ cie-ku.

²⁶ A naara kufanɔgu-i, kuŋ nuɔl-eŋ dumaanɔ-na, Diilonɔ-Yalle bi kãyã-yie. Na saa da, i sa suɔ kumaŋ saaya cãrãmma Diilonɔ wulaa. Ŋga Diilonɔ-Yalle fande fere yaa gbuu di birenɔ di cãrã Diilonɔ-i di hã-ye. Diŋ birenɔ baa mamaŋ, ma sie gbãa hel nelieŋ nuŋ-nu. ²⁷ Diilonɔ uŋ suɔ nuɔmba kusũŋ-maama-i dumaanɔ-na, u suɔ u Yallen cãrãŋ kumaŋ u wulaa. Diilonɔ uŋ taaran kumaŋ, u Yalle cãrã ku yaa-i u wulaa di hã u baamba-i. ²⁸ I suyaa wuɔ Diilonɔ maamanɔ dɔlnuŋ bamaŋ, uŋ biẽ bamaŋ a saanu baa uŋ yieraaya-mei dumaa, weiima-i hiere ma fa ba maama. ²⁹ Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaanɔ-na, Diilonɔ yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, u cie ba yaa da ba ce u Biẽŋo nabieraamba a ce u Biẽŋo duɔ da hãmba bɔi. ³⁰ U yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, u biẽ ba yaa-i pie-ba u caan-nu. Aa uŋ biẽ bamaŋ, u cie ba yaa-i nelviimba. Aa uŋ cie bamaŋ nelviimba-i, u cie ba yaa da ba ce ba bãanɔgu-i baa u Biẽŋo-i.

Diilonɔ-nelnyulmu temma si dii

³¹ I gbãa tiraa naara hama-i? Diilonɔ duɔ gbãŋ waa baa-ye ti, hai gbãa biẽna i maama-i? ³² U saa nyaayã fuɔ fereŋ Biẽŋo-i; u hãa-ba baa-yo ba ko-yo i maama-na hiere. U ce nie aa u sie hã-ye bĩmbĩnni-i hiere a naara u Biẽŋo-i? ³³ Diilonɔ yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, hai moloŋo'i gbãa cãl-ba? Diilonɔ fuɔ fere wuɔ ba saa cãl, ³⁴ hai gbãa cira ba cãlãa? Yesu-Kirsa yaa kuu i sɔlaanɔgu-i, aa ku'i sĩ yonɔ; u siire ka waa Diilonɔ caanɔgu-na tuɔ cãrã Diilonɔ-i u hã-ye. Terienɔgu fanɔgu-na molo sie gbãa cãl-e. ³⁵ I maamanɔ dɔlnuŋ *Kirsa-i dumaa, bige-i gbãa bɔrɔ-yie baa-yo? Muliema sie gbãa, sũlma sie gbãa, yaahuolo sie gbãa, nyulmu sie gbãa, naaluɔ sie gbãa, bãani sie gbãa, kuliinɔgu sie bi gbãa. ³⁶ Ŋaa maŋ nyegãanɔ dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«Itie, nan maama-na, cuo duɔ kaal, kuliinɔgu hũŋ ku cu-ye dumaa ka nan bãanɔgu-i. Ba hammu doŋ baa-ye mu cor:

*Ba ce-ye ŋaa ban kãŋ baa tũlmba maŋ da ba ka ko-ba ban ceŋ-ban dumaa.»**

Mie ii bi dii dumai i muntienammu-na.

³⁷ Ŋga mafamanɔ fie ma ce, i maamanɔ dɔlnuŋ umaŋ, u ce ma ta ma tie mie maama-i nuɔ-i. ³⁸ Coima saa fa, mi suyaa mie Diilonɔ uŋ dɔlaa-ye dumaa, bĩŋkũŋgu sie gbãa bɔrɔ-yie baa-yo. Kuliinɔgu sie gbãa, cicelma sie bi gbãa, *dɔrɔpɔuɔrbiemba sie gbãa, *jĩnabaa-ba sie bi gbãa, isuɔtaamba sie gbãa, nyunɔgo ku weiima sie gbãa, bisĩŋ ku weiima sie bi gbãa, himma sie gbãa, ³⁹ dɔr-niini sie gbãa, hĩemaŋ-niini sie bi gbãa. Diilonɔ uŋ pigãanɔ-ye uŋ dɔlaa-ye dumaa Itienɔ-i Yesu-Kirsa jomma-na, ku bĩŋkũŋgu si dii kumaŋ gbãa bɔrɔ-yie baa-yo.

9

Diilonɔ uŋ hielaa u yufelle bamaŋ nuɔ-i

¹ Muɔŋo-i *Kirsa wuonɔ muɔ, a ce dumaanɔ-na miŋ ka waŋ mamaŋ coima sĩ; ninsoŋo yaa-i. *Diilonɔ-Yalle ce mi ta mi suɔ-ma mi huɔŋga-na wuɔ mi waŋ ninsoŋo. ² Miŋ taaran mi waŋ mamaŋ ma yaa daama: Mi huɔŋga si dii huɔŋga, ma gbu ma kukul-mi. ³ Kuɔ Diilonɔ naa gãŋ baa muɔmei aa hiel mi nuŋgu-i Kirsa horre-na aa cer yan mi nellen-tobimba-i, kuu naa dɔlnu-mie yan. ⁴ Ba yaa haba-i? Ba yaa *Isirahel-baamba-i. Diilonɔ cie ba yaa-i u bisãlmba, u caraaya

* 8:36 Gbelieman-nalãanɔgu (Psaume) 44.23

ba yaa-i, u bilaa *tobisinni-i baa ba yaa-i, u hãa ba yaa u *anjɪnamma-i, u pigãaŋ ba yaa ba ta ba buol-o, u pãa nuŋgu-i baa ba yaa-i. ⁵ Bafamba bɪncuamba yaa Abiramubaa-ba-i. Aa nelsinni-na, Kirsa maŋ bɪmbɪnni-i hiere ni yuŋgu-na, u bɪncuamba yaa bafamba-i. Kirsa-i Diilonɔ, u gbɛ baa gbɛliema hɔnni maŋ jon. Ma ciɛ!

⁶ Nga ban'a ba saa hũu Kirsa maama-i, ku pigãaŋ wuɔ Diilonɔ-nupãlle ciɛ gbãŋgbãŋ wei? Ku'i sɪ! Na saa da, Isirahel-baamba-i hiere, ba hieronɔ sɪ Isirahel-baamba Diilonɔ wulaa; ⁷ aa *Abiramu bisãlmba-i hiere, ba hieronɔ sɪ Abiramu bisãlŋ-kirɛiŋa. Hama-i nuɔ-i? Diilonɔ gbɛ Abiramu-i wuɔ: «*Miŋ pãa nuŋgu maŋ baa-ni wuɔ mi ka hã-ni huonɔ, *Isaki yaa ka hã-ni baa huonɔ fangu-i.*»* ⁸ U taara u cira wuɔ Abiramuŋ huonɔ bisãlmba maŋ hiere fuɔ homma-i, Diilonɔ sa kãŋ-ba Abiramu bisãlmba. Nga uŋ pãa nuŋgu-i aa hã-yo bamaŋ, u kãŋ ba yaa-i Abiramu bisãlmba-i. ⁹ Diilonɔ pãa nuŋgu-i baa-yo wuɔ: «*Mi ka bir jo belle maŋ juon fɛfɛ ku temma-i, huonɔ fangu-na, Sara ka da bɛpolɔ.*»†

¹⁰ Aa u'i sɪ yon. Erebeke bi daa pɛbaa baa i bɪncɔiŋo-i Isaki-i. ¹¹ Bisãlŋ daaba saa naa hi hon yogo, ba saa naa ce kuufafaŋgu dede, ba saa naa bi ce kuubabalaŋgu dede. Nga Diilonɔ hiel nuamba-i fuɔ hielma. ¹² Wuɔ gbɛ Erebeke-i wuɔ: «*Bɛpomalɔ ka tuɔ cãa hãaŋo-i.*»‡ U ciɛ mafamma-i duɔ pigãaŋ wuɔ u sa ne molonɔ añcemma aa hiel-o, nga u nyaanu fuɔ fɛrɛŋ nuŋ-ãndaŋgu. ¹³ Ma bi nyegãaŋ dumɛi wuɔ: «**Yakɔbu-i baa Esawu-i, mi yufelle hilaa Yakɔbu yaa nuɔ-i.*»§

Diilonɔ yufelle bi hilaa banamba-na

¹⁴ Terienɔ fangu-na, i gbãa cira niɛ? Diilonɔ maacemba saa fa wei? Ku'i sɪ! ¹⁵ U gbaraa-ma baa *Moisi-i wuɔ: «*Da mi ta mi taara mi ce hujarre umaŋ nuɔ-i, mi ce-yuɔ. Da mi ta mi bi taara mi ce baa umaŋ, mi bi ce baa-yo.*»* ¹⁶ Diilonɔ sa ne ŋ huonɔga, u sa bi ne ŋ añcemba. U ne u hujarre yon. ¹⁷ Diilonɔ-nelmaŋ-seɓe-i-na, Diilonɔ gbɛ Esipi jãmatigi-i wuɔ: «*Mi ciɛ-ni jãmatigi nuɔ da mi pigãaŋ-ni mi fɔŋgũɔ-i, ku yaa mi yerre ka du terni-na hiere ka saa.*»† ¹⁸ Terienɔ fangu-na, Diilonɔ duɔ tuɔ taara u ce hujarre umaŋ nuɔ-i, u ce. Duɔ bi tuɔ taara u naara kungaŋ anyagarma maŋ nuɔ-i, u bi naara.

¹⁹ Unaa ka gbɛ-mi wuɔ: «*Bige-i ciɛ Diilonɔ tiraa tuɔ cãl-e? Hai molonɔ-i gbãa ciɛ Diilonɔ-i u huɔya-maama cemba-na?*» ²⁰ Naŋ hilaa hie, nuɔni maŋ nelbilon nuɔ, aa ta ŋ fanu baa Diilonɔ-i? Birenɔga gbãa gbɛ ka matienɔ-i wuɔ: «*Bige-i ciɛ ŋ ma-mi dumandɛ-i?*» ²¹ Kumaŋ da ku dɔlnu bitomarãŋo-i u ma ku yaa-i baa u yemaŋgu-i. Da ku dɔlnu-yuɔ u ma sukpekpelluŋ-bituonɔgu, da ku bi dɔlnu-yuɔ u ma sudɔdɔlluŋ-bituonɔgu baa yemaduonɔgu fangu-i.

²² Bamaŋ duu Diilonɔ huonɔga-i, bamaŋ gbɛ kɔsuɔma-i, Diilonɔ duɔ tiera ba nuonɔgu-i duɔ ji pigãaŋ-ba u jãyãmma-i baa u fɔŋgũɔ-i yiŋgu nanɔgu, nan'a niɛ? ²³ Aa uŋ ciɛ hujarre-i bamaŋ nuɔ-i, uŋ tigiŋ bamaŋ dii ku domma-na ba da ba ta ba ce ba bãaŋgu-i baa-yo, duɔ ce baa-ba ceŋ daama temma-i, a pigãaŋ wuɔ hujantienɔ, nan'a niɛ? ²⁴ Uŋ bɛ miɛ maŋ *Yuifubaa-ba hɔlma-na baa *niɛraamba bi hɔlma-na hiere, u ciɛ baa miɛmɛi, u saa ce baa Yuifubaa yon.

²⁵ U waan ma yaa-i Ose seɓe-i-na wuɔ:

«*Bamaŋ saa waa mi baamba,
mi ka ce-ba mi baamba.
Bamaŋ maama-i saa ta ma dɔl-min,*

* 9:7 Miwaanɔ jɪnammaŋ-seɓe (Genèse) 21.12 † 9:9 Miwaanɔ jɪnammaŋ-seɓe (Genèse) 18.10
‡ 9:12 Miwaanɔ jɪnammaŋ-seɓe (Genèse) 25.23 § 9:13 Malaki (Malachie) 1.2-3 * 9:15
Helmaŋ-seɓe (Exode) 33.19 † 9:17 Helmaŋ-seɓe (Exode) 9.16

mi ka ta mi ku ba maama-na ɲaa nɛliɛŋo baa u dɔrŋo.

²⁶ *Aa ban ɲa naa gbɛ nuɔmba-i terni man nuɔ-i wuɔ mei baamba sɩ, kufanɲu terni-na, ba ka ta ba bi-ba Cicɛlmantienɲo bisɩlmba.»†*

²⁷ *Isayi bi waan *Isirahɛl-baamba maama wuɔ: «Halle da ku fiɛ'a Isirahɛl-baamba ka ciinu niɛ niɛ, ba da-ba-diei ka kor-bɛi yon; ²⁸ kɛɛ Itien ɯŋ waan maman nelbiliemba kɯŋgu-na, u ka ce-ma hiere aa u ka tiraa ce-ma pãmpãŋ.»§

²⁹ Isayi duɔŋo fanɔ naa bi wuɔya wan-ma wuɔ:

«Kuɔ Dombuɔ saa naa yan huonɲu hã-ye, ii naa gbuo hiere ɲaa Sodamutaambaŋ gbuyaa dumaa.

Maman daa Gomɔrtaamba-i maa naa bi da-ye.»*

Viisinni da Diilonɲa, ni sa da anjɩnamma-na

³⁰ In taaran i wan maman ma yaa daama: *Nieraamba man saa ta ba wuɔ *anjɩnamma-i da ba da viisinni-i, ba daa-ni. Ba daa-ni dan hama-i temma-i? Ban haa ba nanɲa-i *Kirsai-na ku'i ciɛ ba da-ni. ³¹ A ne da *Isirahɛl-baamba famba man taa ba wuɔ anjɩnamma-i da ba da-ni, ba saa gbãa da-ni. ³² Bige-i ciɛ ba saa gbãa da-ni? Ba saa haa ba nanɲa Kirsai-na taara-niɛ, ba taaraaya-niɛ baa ba ciluɔ, ku'i ciɛ ba saa gbãa da-ni. Ba kãa ka tisɩŋ ba fɛɛ tãmpɛlle† man malãan nuɔmba-i. ³³ Diilonɲ ɯŋ waan diman maama-i u sebɛ-i-na wuɔ:

«Mi ka jɩna tãmpɛlle *Sinyɔ-i-na, nuɔmba ka ta ba tisɩŋ ba fɛɛ die.

Di ka ta di mal nuɔmba-i.

Nga uman duɔ haa u nanɲa die, u yaanɲa siɛ ture.»†

10

¹ Tobin namaa, maman yuu mi huɔŋga-i, mi taara *Yuifubaa-ba kor. Mi gbu mi cãrã ku yaa Diilonɲo wulaa mi hã-ba. ² Coima saa fa: Ba hinu pãama baa Diilonɲ-kɯŋgu-i, ɲga ba saa suɔ hũmefafalle-i. ³ Nɛliɛŋ nuɔ nin saaya ɲ ce kuman Diilonɲo tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ, ba saa suɔ-ku aa ta ba taara ba ce nelviimba bafamba fɛɛɛ cemma. A ce dumaanɔ-na, Diilonɲ ɯŋ ciɛ kuman duɔ gbãa ce-ye nelviin miɛ, ba saa siɛ-ku. ⁴ A ne da *Kirsai yaa juɔ ji baal *Moisi *anjɩnamma-i. U ciɛ mafamma-i kuman ka ce baman da ba haa ba nanɲa-i yuɔ Diilonɲo tuɔ kãŋ-ba nelviimba.

⁵ Na saa da, uman taaraayan viisinni-i anjɩnamma barguɔ-i-na, Moisin waan maman ku kɯŋgu-na, ma yaa daama wuɔ: «Uman duɔ gbãa wuɔ anjɩnamma hũmienɲa-i hiere, a ka kor-o.»* ⁶ Nga uman hũyãa Diilonɲ-maama-i duɔ taara viisinni-i, maman waan baa-yo ma yaa daama wuɔ: «Baa cira: <Hai ka nyugũŋ dɔrɔ-i-na ka bi Kirsai-i?> ⁷ Baa bi tiraa ɲ cira: <Hai ka suur hẽema-na ka sire Kirsai-i?>» ⁸ Ma nyegãan wuɔ: «Diilonɲ-nelma dii ɲ caanɲu-na; maa dii ɲ nunɲu-na, maa dii ɲ huɔŋga-na.»† Ma ciɛra wuɔ na hũu Diilonɲ-maama-i. I wuɔra i wan ma yaa-i baa nuɔmba-i. ⁹ Na saa da, da ɲ puur ɲ nunɲu-i a wan-ma nuɔmba yufelle-na wuɔ Yesu yaa Itienɔ-i, aa hũu-ma hɩŋ wuɔ Diilonɲo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, ɲ ka kor. ¹⁰ Da ɲ hũu-ma hɩŋ, Diilonɲo tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ. Da ɲ puur ɲ nunɲu-i a wan-ma, Diilonɲo kor-ni. ¹¹ Na saa da, Diilonɲ-nelma ciɛra wuɔ: «Uman duɔ haa u nanɲa yuɔ, kutienɲo yaanɲa siɛ ture.»† ¹² A ce dumaanɔ-na Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i kuuduɔŋgu yaa-i;

† 9:26 Ose (Osée) 2.1,25 § 9:28 Isayi (Ésaïe) 10.22-23 * 9:29 Isayi (Ésaïe) 1.9. Maman daa Sodamutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i ku da Miwaanɲo jɩnamman-sebɛ-i-na (Genèse) 19.23-28. † 9:32 Tãmpɛlle man malãan nuɔmba-i: Ba gbɛ Yesu yaa-i. Niɛŋ Pier dɛ. 2.4,8. † 9:33 Niɛŋ 10.11; Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 8.14; 28.16; Pier dɛ. 2.6-8. * 10:5 Buolman-sebɛ (Lévitique) 18.5; Gal. 3.12 † 10:8 Anjɩnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 30.12-14 † 10:11 Isayi (Ésaïe) 28.16

bɪŋkũŋgu saa bɔrɔ-bei. Yunteduɔŋo'i yiɛŋ ba yuŋ-nu hiere tuɔ ce ɔnfafamma-i bamaŋ muyaŋ ba natiɛŋa yuɔ. ¹³ Naa maŋ nyɛgãaŋ dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Umaŋ duɔ muo u natiɛŋa Itieŋo-na, u ka kor-o.*»[§] ¹⁴ Nga da ba saa haa ba naŋga yuɔ, ba ka ce niɛ gbãa muo ba natiɛŋa yuɔ? Aa da ba saa nu u maama-i, ba ka ce niɛ gbãa haa ba naŋga yuɔ? Aa molonɔ duɔ uu si dii duɔ tuɔ waŋ u nelma-i, ba ka ce niɛ gbãa nu-ma? ¹⁵ Aa molonɔ duɔ saa puɔr ma yerreŋ, ma ka ce niɛ gbãa waŋ? Ma waanɔ Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Bamaŋ juɔŋ baa neldɔdɔlma-i, ba jomma sa suɔ aa fɛ huɔŋga.*»^{*} ¹⁶ Nga nuɔmba-i hiere ba saa siɛ *Neldɔdɔlma-i. *Isayi waanɔ-ma wuɔ: «*Itie, iŋ waŋ nelma maŋ, ŋ daa hai hũyãa-ma?*»[†] ¹⁷ Terieŋgu faŋgu-na, Kirsa nelma numma yaa juɔŋ baa ma hũuma-i.

¹⁸ Yaanɔ mi yuu-na: Nuɔmba saa nu nelma famma-i wei? Ba nuɔ-ma! Diilonɔ-nelma ciɛra wuɔ:

«*Ba nelma gbuyaa hiɛma-i hiere.*

Nuɔmba nuɔ ba nelma-i niɛiŋa-na hiere ka saa.»[‡]

¹⁹ Mi ka tiraa yuu ne: *Isirahɛl-baambaŋ nuɔ-ma, ba saa naa suɔ ma yaanɔga-i wei? Ma yaanɔga suyaa! Moisi yaa waanɔ-ma diɛlũɔ wuɔ: «*Diilonɔ ciɛra:*

«*Nan'a na sa kãŋ bamaŋ wuɔ niɛraamba, mi ka ce na ta na ce yeɓma bei.*

Mi ka ce na hɔmmu du baa bamaŋ sa suyaŋ bɪŋkũŋgu.»[§]

²⁰ Aa Isayi daa holle cira: «*Diilonɔ ciɛra:*

«*Bamaŋ saa ta ba taara-miɛ, ba daa-mi.*

Bamaŋ saa ta ba yuu-mi baa weiɓa, mi caraaya ba yaa-i.»^{*}

²¹ Nga kumaŋ ŋaa Isirahɛl-baamba kũŋgu-i, Diilonɔ ciɛra:

«*Bãanɔgu-i baa isuɔŋgu-i mi bi mi baamba-i, ŋga ba sa siɛ-mi.*

Ba sa nu mi nuŋgu-i aa tiraa pu bubuɔsinni baa-mi.»[†]

11

Diilonɔ saa ciɛna Isirahɛl-baamba-i

¹ Terieŋgu faŋgu-na, yaanɔ mi yuu-na: Diilonɔ ciɛnaana u baamba-i *Isirahɛl-baamba-i wei? U saa ciɛna-bei. Mei fɛrɛ-i Isirahɛl nellenɔ-wuɔŋ muɔ, *Abiramu hãayɛlŋ muɔ aa *Bensaamiɛ dũŋ-wuɔŋ muɔ. ² Diilonɔ u yufellenɔ hilaa bamaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, u siɛ gbãa ciɛna-bei. *Eliŋ muyaa u natiɛŋa Diilonɔ-na Isirahɛl-baamba maama-na kusuɔŋ-nu Diilonɔ-nelma-na, ma sɪ na suɔ ku terieŋgu-i ke? ³ U ciɛra wuɔ: «*Itie, ba kuɔ ŋ *pɔpuɔrbiemba-i aa muonu mumbuol-muŋ-terni-i. Muɔmei tiyãa mi diei ŋ huɔŋgu-na, ŋga baa dii ta ba taara-miɛ baa komma.*»^{*} ⁴ Uŋ waanɔ mafamma-i Diilonɔ siyaa-yo baa hama-i? U ciɛra wuɔ: «*ŋ saa tɛɛ ŋ diei! Nuɔmba neiɛŋa siɛi nuɔsiba ndii dii baa-mi mi jɪnamma-na, kutaamba saa pigeŋ dede Baal'tyaanɔga-na.*»[‡] ⁵ Kuubiduɔŋ daaku yaa nyuŋgo ku bãanɔgu-na: Diilonɔ uŋ fiɛlaa cɛlle-baamba maŋ Isirahɛl-baamba-na, baa dii yogo. ⁶ U ciɛ baa-ba aa fiɛl-ba, u saa ne ba maacemma. Kuɔ uu naa ne ba maacemma, baa naa saa cira u ciɛ baa-ba.

⁷ Ku yuŋgu yaa daaku wuɔ Isirahɛl-baambaŋ taa ba taara kumaŋ, ba saa da-ku; Diilonɔ uŋ fiɛlaa bamaŋ bei, ba'i daa-ku yonɔ. Ba boluonɔgu ciɛ ɔnyagarmantaamba⁸ ŋaa maŋ nyɛgãaŋ dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Ji hi baa*

§ 10:13 Yowel (Joël) 3.5 * 10:15 Isayi (Ésaïe) 52.7 † 10:16 Isayi (Ésaïe) 53.1 ‡ 10:18

Gbɛliɛmaŋ-nalãanɔgu (Psaume) 19.5 § 10:19 Anjɪnamma tiyemmanɔ-seɓe (Deutéronome) 32.21

* 10:20 Isayi (Ésaïe) 65.1 † 10:21 Isayi (Ésaïe) 65.2 * 11:3 Jãmatigi ba seɓediɛlãŋo (1 Rois) 19.10,14

† 11:4 Baal: Tiinɔgu nanɔ yerre-i dumaanɔ-na. ‡ 11:4 Jãmatigi ba seɓediɛlãŋo (1 Rois) 19.18

nyunḡo Diilonḡo cie ba hɔmmu ku aa yan-ba, aa cu ba yammu-i, aa suuye ba tūnni-i ba sa nu baa-ni.» § 9 *Davidi bi ciɛra wuɔ:

«Baḡ wuo niidɔdɔlni maḡ,
mi taara Diilonḡo ce-ni ḡaa kəllu a bel-ba,
u ce-ni ḡaa juḡḡo a cure-bei,
u ce ni yaa u sɔḡɔlnu ba gbeini-i a suu ba āmbabalma sɔlaḡḡu-i.

10 *Mi taara u yir-ba, ba baa tiraa ta ba da baa ba yufieḡa-i.*

Aa u haa yaahuolo-i bei, ba baa gbāa ciir wuɔ baa-yo.» *

11 Yaḡ mi yuu-na: Isirahel-baambaḡ tisāḡ ba fɛɛ a cii, ba ka pāḡ tɛ dii hɛma-na wɛi? Ba siɛ pāḡ tɛ dii. Ba cālmuo birii yan aa kāyā *niɛraamba kor. A ce dumaḡḡo-na, Isirahel-baamba ka ta ba ce yelma bei. 12 Da kuɔ ba cālmuo cie ānfafamma nelbiliemba-na, da kuɔ ba ciima kāyā niɛraamba-i, da ba sire, ku ka kāyā nelbiliemba-i ka hi hie?

Niɛraamba kormaḡ-kūḡḡu-i

13 Fieɛi mi nelma vii *niɛraḡ namaɛi. Namaa namaḡ *Isirahel-baḡ namaa sɪ, Diilonḡo puɔraa-mi namaa hɔlma yaa nuɔ-i. Mi maacemma sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. 14 Mi bi ce kufaḡḡu-i da mi ce mi nellen-tobimba-i yelmantaamba a gbāa da mi kor banamba bei. 15 Na saa da, Diilonḡ uḡ ciɛlaa-ba kɔtuḡḡu, ku cie fuɔ baa niɛraamba-i ba suurnu ba-naa. Duɔ ji siɛ ba piɛ-yo, kufaḡḡu ka waa niɛ niɛ? Ku ka waa ḡaa ba kuu aa sire.

16 Na saa da, da ḡ pā didiɛlamma-i hā Diilonḡo-i, ḡ dimma-i hiere ma cie Diilonḡ-maama. Da ḡ pā tibikāalmba-i hā Diilonḡo-i, tibinegemmu-i hiere mu cie Diilonḡ-muumu. 17 Isirahel-baamba dii ḡaa ciḡḡ-tibiḡḡu aa niɛraḡ namaḡḡo-i na waa ḡaa hɛḡḡ-tibiḡḡu. Diilonḡo karaa ciḡḡ-tibiḡḡu negemmu nammu nanna, aa biɛ hɛḡḡ-tibiḡḡu negemmu gbo mu fonni-na. Ciḡḡ-tibiḡḡu negemmuḡ daḡ tibiḡḡmma maḡ, namaa na bi da maaduɔma famma yaa-i, aa ma hel hiere kaasiduḡḡ daani yaa nuɔ-i. 18 Kufaḡḡu terieḡḡu-na, baa na nyɛ baḡ karaa negemmu maḡ. Na ce niɛ aa nyɛ-mu? Negaḡḡa sa tūu kaasinni, ḡaa kaasinni'i tūyāḡḡ negega! 19 Unaa gbāa bi cira: «Diilonḡo karaa negemmu fammu-i aa dii muɔmɛi mu fuḡḡḡu-na.» 20 U waḡḡ ninsoḡḡo, ḡaa kumaḡ cie Diilonḡo kar-mu, ku yaa daaku: Mu saa haa mu naḡḡa yuɔ ku'i cie u kar-mu halaḡḡ-mu. Nuḡḡḡ haa ḡ naḡḡa-i yuɔ ku'i cie u dii-ni mu fuḡḡḡu-na. Yan aa ḡ nanna bombolma-i aa ḡ ta ḡ kāalā Diilonḡo-i. 21 Diilonḡ duɔ kar ciḡḡ-tibiḡḡu negemmu-i nanna, bige-i gbāa cie-yo hɛḡḡ-tibiḡḡu muumu karma-na? 22 N saa da, Diilonḡo pigāḡḡ u fafaḡḡḡu-i baa u hɔdorre-i pigāḡḡ daama temma yaa-i: U huḡḡḡa doḡḡ baa bamaḡḡ naana u hūmelle-i aa fa baa nuḡḡi maḡ nyaarāa-yuɔ. Da ḡ bi nanna-yuɔ, u bi kar-ni nanna ciḡḡ-negemmu temma. 23 Aa Isirahel-baḡ da ba nanna ba ānyagarma-i, Diilonḡo ka bir dii-ba ba fonni-na. Ku fḡḡḡḡḡ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. 24 Nuḡḡḡo-i, naḡ waa hɛḡḡ-tibiḡḡ-nu, ba kar-ni jo ji gbo-ni ciḡḡ-tibiḡḡ-nu; mafan da ma saa yar Diilonḡo-i, ciḡḡ-tibiḡḡu fɛɛḡḡ negemmu gbomma ce niɛ gbāa yar-o?

Isirahel-baamba kormaḡ-kūḡḡu-i

25 Tobinḡ namaa, mi taara na suɔ Diilonḡo kusūḡḡu-i, ku yaa na ka suɔ wuɔ na nelnulle gbiɛ baa-na. *Isirahel-baamba namba nyaayā ba fɛɛɛ. A ce dumaḡḡo-na Diilonḡo yaḡḡ-ba tuɔ cie *niɛraamba maḡ dii da ba kor hiere, ba kor aa u suɔ kor-ba. 26 Isirahel-baamba ka kor hiere dumɛi ḡaa maḡ nyegāḡḡ dumaa wuɔ:
«Korḡḡortieḡo ka hel *Sinyɔ;

§ 11:8 Anḡḡnamma tiyemḡḡ-sebe (Deutéronome) 29.3; Isayi (Ésaie) 6.10; 29.10
Gbeliɛmaḡ-nalāḡḡu (Psaume) 69.23-24

* 11:10

u ka hiel *Yakɔbu h̄ayɛlmba-i ɔnyagarma-na.

²⁷ Mi ka hur ba ɔmbabalma-i halan-ma bei aa bel *tobisinni baa-ba.»†

²⁸ Isirahel-baambaŋ'a ba saa siɛ *Neldɔdɔlma-i, diɛ i ne-ku, ba ciɛ Diilon- bigāarāamba, ŋga ku kuraa niɛraaŋ namaaŋo-i. A ne da diɛ ne Diilon u yufellen hilaa-bei dumaa, i ne da ba maama dɔlnu-yuɔ yogo ba bincuɔmba maa-na. ²⁹ Na saa da, Diilon duɔ h̄a-ni, u h̄aa-ni. U yufel da di hel-niɛ, di hilaa-niɛ; u sa bir baa huon-ɔndaanŋu. ³⁰ Yiinaa-i-na, namaa na saa ta na nu Diilonɔ nunŋu-i, Isirahel-baambaŋ juɔ ciina u nunŋu-i huonŋu maŋ nuɔ-i, u suɔ ce hujarre namaaŋo-na. ³¹ Ba yagaraa Diilonɔ nunŋu-i fiɛfiɛ-i-na a ce u ce hujarre namaaŋo-na, aa bafamba da ba bi da u hujarre-i. ³² Kumaŋ ciɛ mi waŋ-ma dumaanŋo-na, Diilonɔ yaan Isirahel-baamba-i baa niɛraamba-i hiere ba fɛrɛŋ nuɔ ba suur ɔmbabalma-na b̄al ba nuhɔɛŋ-na aa suɔ duɔ ce hujarre bei hiere.

³³ Coima saa fa, Diilonɔ fafaanŋu temma si dii! U nu nelma-i ma numma-i aa tuɔ suɔ wɛima-i hiere. Molo siɛ gb̄aa suɔ u huɔya-maama-i ti-ma, molo siɛ bi gb̄aa konnu u kusũŋu-i ³⁴ ŋaa maŋ nyeḡaaŋ dumaa u nelma-na wuɔ: «Hai gb̄aa suɔ Itienɔ kusũŋ-maama-i?

Hai gb̄aa dii nelma u tũŋ-nu?»‡

³⁵ Hai diyaa c̄ɛmelle yuɔ dede aa u duɔ ji suu-de huon-nu?»§

³⁶ Bimb̄inni-i hiere u yaa hielaa-ni, nii dii fuɔ naḡan-na aa ni tiȳaa fuɔ t̄ɛma. Yaan i tiɛ gb̄eliɛŋ u yaa-i h̄onni maŋ jon! Ma ciɛ.

12

Diilon-bilon-wuɔsaanŋu

¹ Tobin namaa, Diilon uŋ ciɛ hujar daade temma-i yiɛ, jande, mi c̄ar̄a-nei, h̄aan-yon baa na fɛrɛ ŋaa ban h̄an-yon t̄amman-kũŋu dumaa. Yaan na ciluɔ tuɔ fa. Taa na ce kumaŋ dɔlaanun-yuɔ. Ba buol Diilonɔ-i dumɛi ninon-buolma-i. ² Baa na ta na nyaanu nelbiliemba kuucenŋu-i, yaan Diilonɔ bir-na u birma a h̄a-na ɔnjɔgɔfɛlemma, ku yaa na ka ta na suɔ Diilonɔ huonŋa-i: Kumaŋ faa, kumaŋ dɔlaanun-yuɔ baa kumaŋ vii, na ka ta na suɔ-ku.

³ Diilon uŋ firiinu u huonŋa-i aa ce baa-mi, mi ka dii nelma na tũnni-na hiere: Yaan bombolma-i aa nelienɔ nelienɔ u jina u fɛrɛ u fuonŋu-na. Nan haa na nanŋa-i Diilonɔ-na aa u h̄a-na f̄onŋɔbaa-ba maŋ, taa na ce na wɛimambaa-ba-i na saanu baa ba yaa-i. ⁴ Nelbilon uŋ yɛŋ dumaa baa terni bɔi u kũɔmana, terienŋu terienŋu baa ku maacemma, ⁵ miɛ in fiɛ ciinu, i suuriinu i-naa dumɛi. Ii dii ŋaa i gbuɔnu ce nelduɔŋo *Kirs̄a horre-na, nelienɔ nelienɔ baa u munyierammu. ⁶ Diilonɔ firiinu u huonŋa-i a h̄a-ye i de-i-deŋ f̄onŋɔbaa. Duɔ h̄a nuɔni maŋ u pɔpuɔrunŋu cemman-f̄onŋũɔ-i, baa haar baa-yo u h̄umelle-na. ⁷ K̄aȳamman-f̄onŋũɔ duɔ waa baa uman, u tuɔ k̄aȳa. U nelma piḡaaman-f̄onŋũɔ duɔ waa baa uman, u tuɔ waŋ-ma u piḡaaŋ. ⁸ Sirɛin-f̄onŋũɔ duɔ waa baa uman, u tuɔ dii sirɛin-a-i banamba-na. Uman duɔ da u naḡan-na, kutienɔ yan u nanŋa ta ka fara baa huonŋa diei. Uman duɔ da yaanŋa-i, u ce u yaatesinni-i baa p̄ama. Duɔ h̄a uman f̄onŋũɔ-i wuɔ u tuɔ k̄aȳa s̄untaamba-i, kutienɔ tuɔ ce-ma baa hɔf̄elle.

⁹ Na nelnyulmu saaya mu kon, huhurma saa saaya ma waa-muɔ. Gbuu na biḡaaŋ ɔmbabalma-i aa na vaa na fɛrɛ baa ɔnfafamma yaa-i. ¹⁰ Taa na dɔl na-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien namaa. Taa na jina na fɛrɛ banamba huonnu. ¹¹ Taa na hinu p̄ama-i, baa na ce yentaan namaa. Vaan na fɛrɛ baa Itienɔ maacemma-i, baa na f̄ɛ baa-ma. ¹² Nan h̄in kumaŋ taalunŋu-i, yaan

† 11:27 Isayi (Ésaïe) 59.20-21 ‡ 11:34 Isayi (Ésaïe) 40.13 § 11:35 Yɔbu (Job) 41.3

ku ta ku fẽ na hõmmu-i. Weinj da ma da-na, na doluonu-mei. Taa na hinu Diilocârâlê-i. ¹³Taa na kâyã Diilonj-dũj-baamba manj naaluõ uñ suurii-bei. Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma. ¹⁴Taa na cãrã Diilonjo-i na hã bamanj ciẽj-nanj kpãncõlgũõ-i. Taa na cãrã kuufafaangu na hã-ba; baa na haa na nubabalaangu bei. ¹⁵Taa na nyẽ baa bamanj nyiẽj, aa na ta na kaal baa bamanj kaalaanj. ¹⁶Taa na nunu na-naa. Baa na ta na tẽtẽj na fẽrẽ; yaanj aa na ta na siẽ maacemma manj sãlsãl-maama-i*. Baa na da niẽ sĩ na suõ weima-i hiere.

¹⁷Baa na ta na suu ãmbabalma sõlaangu-i baa ãmbabalma. Gbãanj na ta na ce kumanj faa na hã nuõmba-i hiere. ¹⁸Gbãanj na ta na gbo baa nuõmba-i hiere; baa na yanj ma hella namaa. ¹⁹Mi jẽnaanjanj namaa, baa na ta na suu sõlaangu-i na fẽrẽ, yaanj Diilonjo yaa tuõ suu-ku. Na saa da, ma nyegãanj Diilonj-nelma-na wuõ: Itienjo ciẽra wuõ: «*Yaanj sõlaangu-i na hã muõ. Muõmẽi ka pã nelienjo nelienjo baa kumanj saaya baa-yo.*»† ²⁰Nga kumanj namaa kũngu-i, ku yaa daaku: «*Nyul da mu ta mu ko ñ bigãarãño-i, hã u wuõ. Hũñkuõsĩñ da ni bel-o, hã u nyõñ. Da ñ ce mafamma-i kuu dii ñaa ñ gbãlãa dãnciẽña'i kũnna u yungu-na.*»‡ ²¹Baa na yanj ãmbabalma da yungu nei, ciẽj ãnfafamma-i na hiel ãmbabalma-i na hõlma-na.

13

Taa na siẽ fõngõtaamba wulaa

¹Nelienjo nelienjo u saaya u tuõ siẽ fõngõtaamba wulaa. Kumanj ciẽ mi wanj-ma dumaanjo-na, fõngõtesinni-i hiere ni hel Diilonj-na, u yaa jĩena fõngũõ-i hiere. ²A ce dumaanjo-na umanj duõ tuõ gãnj baa fõngõtaamba-i, u gãnj baa Diilonjo. Bamanj ciĩnaanjanj fõngõtaamba nuñ-ãndaangu-i, banj taaranj kumanj ba ka da-ku. ³Da ñ ta ñ ce kuuviingju, korma sa da-ni baa fõngõtaamba-i. Korma da ãmbabalmanciraamba'i baa-ba. Terienju fangu-na, da ñ'a ñ sa taara korma ta ma da-ni baa-ba, yanj aa ñ ta ñ ce kuuviingju, ku yaa bafamba fẽrẽ-i ba ka ta ba gbeliẽj-ni. ⁴Fõngõtaamba ce Diilonj-maacemma'i dumaanjo-na da ba dii-ye hũmefafalle-na. Nga da ñ bir yanj aa ta ñ ce kuubabalaangu, ñ saaya ñ kãalã-bei. Diilonj uñ hãa-ba comelle manj, u saa hã-ba baa-de gbãnjgbãnj, ba ce fuõ maacemma'i baa-de. Umanj duõ cãl, banj haa kumanj yuõ, ku pigãanj Diilonj-berru. ⁵Ku'i ciẽ i gbĩẽ i tiẽ siẽ fõngõtaamba wulaa. I baa ne muoru yonj aa tiẽ siẽ, i ne i hõmmu, i suyaa wuõ ku faa.

⁶Ku'i bi ciẽ ñ da na saaya na ta na pã na nampobaa-ba-i. Bamanj hũyãanj nampo-i, Diilonjo'i bi hãa bafamba-i maacemma famma-i. ⁷Ninj saaya ñ pã kumanj, pã-ku ñ hã kuñ vii umanj. Taa na pã nampobaa-ba-i na hã ba taamba-i, umanj duõ saaya baa kãmma, na kãñ-yo. Umanj duõ saaya baa bõbõima, na ce-yo bõi.

Anjĩnamma tuole-i

⁸Da ma hel nelnyulmu-na, baa na yanj bĩnkũnj cẽmelle waa unanj nuõ-na. Na saa da, umanj duõ yanj banamba maama ta ma dõlnu-yuõ, kuu dii ñaa kutienjo tiẽ baa *Moisi *anjĩnamma-i ma kũngu-na hiere. ⁹Kumanj ciẽ mi wanj-ma dumaanjo-na, mananj nyegãanj ãnjĩnamma-na wuõ: «*Baa ce *fuocesĩnni, baa ko nelienjo, baa cuo, baa nenu nelienjo*»* ka cor baa manamma-i hiere, ma juõ ji gbura ma-naa nelma diei manj daama yaa nuõ-i wuõ: «*Ñ saaya ñ dõl ñ nanoljo-i ñaa ninj dõl ñ fẽrẽ dumaa.*»† ¹⁰Da ñ ta ñ dõl ñ nanoljo-i, ñ sa jõguõnj-

* **12:16** Yaanj aa na ta na siẽ maacemma manj sãlsãl-maama-i: Girekimma-na terienj daaku gbãa bi nu nunj daama-i: «*Yaanj aa na ta na siẽ na piẽ nawalaamba-i.*» † **12:19** Anjĩnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 32.35 ‡ **12:20** Bĩncuõnj-nelmanj-sebe (Proverbes) 25.21-22 * **13:9** Helmanj-sebe (Exode) 20.13-17; Anjĩnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 5.17-21 † **13:9** Buolmanj-sebe (Lévitique) 19.18

yo baa kuubabalaangu. Terienḡu fanḡu-na, nelnyulmu da mu waa-niɛ, kuu dii ḡaa ḡ tɛ baa ānḡinamma-i hiere ma kūḡu-na.

Ku piɛ ku jo dii

¹¹ Baa na hūu nel daama-i na nanna. Inḡ yen huḡḡu maḡ nuḡ-i daaku-i, namaa fɛɛ-i na suḡ-ku. Baa na duḡfūḡ, siireḡ, ku hii! Konkoro piyaa-ye fiɛfiɛ-i-na a yanḡ inḡ ḡa naa hūu Diilonḡ-maama-i fɛlɛmma-i huḡḡu maḡ nuḡ-i. ¹² Isuḡḡu niinu tɛ, cuo piyaa kaalma. Yaanḡ i nanna kukulmanḡ-maacemma-i aa i tɛ ce bāantɛmma. ¹³ Yaanḡ i tɛ ce kuuviḡḡu, bāantaamba ce dumɛi. I yanḡ niwuoniḡ-gbuolaanḡu-i, baa kolmanḡ-gbuolaanḡu-i, baa biḡwosinni-i ni sinni-na hiere. I yanḡ bɛrkarre-i baa nenemunḡu-i. ¹⁴ Yaanḡ i biɛ Itienḡo-i Yesu-Kirsa maama aa i ne i kusūnniḡ-maama-i aa i yanḡ-ma.

14

Baa cāl ḡ nawuonḡo-i

¹ Baa na ta na tɛl umanḡ saa nanḡ kaasinni dɛi yogo Diilonḡ-hūmelle-na; taa na piɛ-yo na caanḡ-nu. Baa na ta na fanu na-naa baa-yo u ānḡḡuḡma-na. ² Naa unanḡo dii u suyaa wuḡ niwuoni-i hiere ni gbāa wuo. A ne da umanḡ saa nanḡ kaasinni dɛi yogo Diilonḡ-hūmelle-na u sa dii kūḡma u nunḡu-na, u wuo diḡmma yonḡ. ³ Umanḡ wuyaanḡ niwuoni-i hiere, u baa nyɛ umanḡ wuḡ ninanni nyaa-yo, aa umanḡ sa wuyaanḡ niwuoni-i hiere u baa cāl umanḡ wuyaanḡ-ninḡ. Diilonḡ unḡ siyaa dii-yo u horre-na, yunḡu si dii u cālma-na. ⁴ Nanḡ hilaa hie aa da manamma ta ḡ cāl unanḡ cāarāḡo-i? Ku nuḡlaa-yo wa, ku saa nuḡ-o wa! Ma hii nuḡ baa bige-i? Aa ku siɛ gbāa nuḡ-o; Itienḡo dii tuḡ kāyā-yuḡ. Ku fḡḡḡuḡ dii-yuḡ u tuḡ kāyā-yuḡ.

⁵ Banaḡ wulaa, yinni-i hiere ni sa saa; ni maar ni-naa. Banaḡ ba'a yinni-i hiere nii dii niiduḡni. Nɛliɛḡo nɛliɛḡo, u yanḡ mamaḡ dii u huḡḡa-na ma ye-yo. ⁶ Umanḡ buḡranḡ yinni-i, u bḡrḡ-niɛ Itienḡo maa-na. Umanḡ wuyaanḡ bimbinni-i hiere, u bi wuo-ni Itienḡo maa-na. Kumanḡ ciɛ mi wanḡ-ma dumaanḡo-na, kutienḡo jaal Diilonḡo-i ni maama-na. Aa umanḡ wuḡ niwuoni nanni nyaa-yo, u bi ce-ma Itienḡo maa-na. Fuḡ bi jaal Diilonḡo-i. ⁷ Na saa da, i hɔlma-na, molo si dii tɛna u fɛɛḡ maa-na, molo sa bi ku kā u fɛɛḡ maa-na. ⁸ Da ḡ honḡ Diilonḡ-horre-na, ḡ huḡḡ Itienḡo maa-na, aa da ḡ bi ku, ḡ kuu Itienḡo maa-na. A ce dumaanḡo-na ii dii cicɛlma wa, i kuu wa, i tienḡo yaa Yesu-Kirsa-i. ⁹ Bige-i ciɛ mi wanḡ-ma dumaanḡo-na? U kuu aa sire jo ji waa bikuomba-i baa cicɛlmantaamba-i hiere ba yunḡ-nu. ¹⁰ Nḡa ma bilaa niɛ nanḡ da manamma ta ḡ cāl ḡ nawuonḡo-i? Ma bilaa niɛ nanḡ ta ḡ nyɛ ḡ nawuonḡo-i sūlma? I ka cor hiere Diilonḡ-fuore-na u yuu-ye i de-i-diei. ¹¹ Na saa da, ma nyɛḡāanḡ Diilonḡ-nelma-na wuḡ:

«Muḡ Cicɛlmantienḡ muḡ,

mi siɛ kar ku coima,

nuḡmba-i hiere ba ka jo ji dūuna mi yaanḡa-na.

*Aa nɛliɛḡo nɛliɛḡo u ka puur u nunḡu-i wanḡ-ma wuḡ muḡmɛi Diilonḡo-i kelkel.»**

¹² Terienḡu fanḡu-na, nɛliɛḡo nɛliɛḡo unḡ ciɛ kumanḡ, u ka yiɛra Diilonḡo yaanḡa-na a wanḡ-ku.

Baa guḡ ḡ nawuonḡo gbeini-i

¹³ A ce dumaanḡo-na, yaanḡ i yanḡ i-naa cālma. Yaanḡ aa na bel na fɛɛ unanḡ nuḡ ḡ baa ji guḡ unanḡ gbeini-i a pira-yuḡ Diilonḡ-hūmelle-na. ¹⁴ Itienḡo-i Yesu ciɛ mɛi suḡ, aa tiraa tir suḡ wuḡ kuuwuonḡu saa nyaa nɛliɛḡo. Nḡa umanḡ duḡ tuḡ jḡḡuḡ wuḡ kuuwuonḡ daaku nyaa-yo, ḡ bi da ku nyaa-yo. ¹⁵ Da ḡ

* 14:11 Isayi (Ésaïe) 45.23

ta η ce kuujangu η natobiŋo-na baa niŋ wuo kumaŋ, η naana nelnyulmuŋ-hūmelle-i. *Kirsan̄ kuu umaŋ maa-na-i, η ka kɔsuɔŋ-yo kuuwuon̄ maa-na yon̄ wɛi? ¹⁶ Kumaŋ faa nan̄ yufelle-na, da η suɔ wuɔ ku cemma gbāa biɛna Diilon̄-hūmelle yerre-i, ne-ku aa η yaŋ-ku. ¹⁷ Na saa da, *Diilon̄-nellen̄-kūŋgu-i niwuoniŋ-kūŋgu sɪ, niinyɔnniŋ-kūŋgu bi sɪ. Diilon̄-nellen̄-kūŋgu yaa viisinni, baa yaafɛlle baa hɔfɛlle, ni da *Diilon̄-Yalle yaa wulaa-i. ¹⁸ Umaŋ duɔ tuɔ cāa Kirsa-i cāama famma temma-i, u kūŋgu dɔlnu Diilon̄o-i aa nuɔmba bi bi u yefafalle.

¹⁹ Terien̄gu fan̄gu-na, kumaŋ juɔŋ baa yaafɛlle-i muntien̄ammu-na aa ta ku ce i hieroŋo-i i tie nan̄ kaasinni Diilon̄-hūmelle-na, yaan̄ i vaa i fɛrɛ baa kufangu cemma yaa-i. ²⁰ Baa na guɔla Diilon̄-maacemma-i baa niwuoni. Niiwuoni-i hiere ni faa ninsoŋo, ŋga kuuwuon̄gu maŋ ka guɔl η natobiŋo gbeini-i Diilon̄-hūmelle-na, ku wuoma saa fa. ²¹ Biŋkūŋgu biŋkūŋgu, kumaŋ gbāa guɔl η natobiŋo gbeini-i Diilon̄-hūmelle-na, ne-ku aa η yaŋ-ku. Da kuɔ nan̄ kūɔwuole-i sisɔ η konyɔlle ka guɔl u gbeini-i, ne-ku aa η yaŋ-ku. ²² Niŋ suɔ kumaŋ η huɔŋga-na kufangu biŋkūŋgu yaŋga-na, yaŋ ku tie nuɔ baa Diilon̄o na hɔlma-na. Umaŋ sa ciɛŋ u wɛima-i baa hɔmmu hāi, kutien̄o yuŋgu dɔlaa. ²³ ŋga umaŋ duɔ tuɔ wuo biŋkūŋgu aa u huɔŋga saa hūu-ma baa-ku a kā u Diilon̄-hūmelle yaŋga-na, Diilon̄o ka yuu-yo. U ka yuu-yo niɛ niɛ? U āncemma-i baa u Diilon̄-hūmelle sa kā yanduɔŋga. A ne da kumaŋ sa kāan̄ yanduɔŋga baa η Diilon̄-hūmelle-i kuubabalaan̄gu.

15

Biyaan̄ Yesu-Kirsa maama

¹ Miɛ maŋ yiɛraaya don̄ Diilon̄-hūmelle-na, ku saaya i tie kāyā bamaŋ saa yiɛra don̄ miɛ temma-i. I saa saaya i tie ce kumaŋ dɔlaan̄uŋ miɛ yon̄. ² Neliɛŋo neliɛŋo i hɔlma-na, u saaya u vaa u fɛrɛ baa kumaŋ dɔlaan̄uŋ banamba-i a kāyā-bei ba nan̄ kaasinni Diilon̄-hūmelle-na. ³ Na saa da, *Kirsa saa tuɔ ce kumaŋ dɔlaan̄uŋ fuɔ. Ma nyegāan̄ Diilon̄-nelma-na wuɔ: «*Diilo, bamaŋ taa ba tuora-niɛ, ba tuosinni birii haa muɔmɛi nuɔ-i.*»*

⁴ Mamaŋ nyegāan̄ Diilon̄-nelma-na hiere dii ku bien̄a-na, ma nyegāan̄ da ma pigāan̄-ye nelma. Ma ce-ye hɔhɪnantaan̄ miɛ aa ta ma dii sireiŋa yiɛ i die gbāa die tie hɪŋ Diilon̄-ciilun̄gu taalun̄gu. ⁵ Diilo fuɔ maŋ hɔhɪnammu tien̄o-i baa sireiŋa tien̄o-i, u kāyā-nei na ta na nunu na-naa ŋaa Yesu-Kirsan̄ waan̄-ma dumaa. ⁶ Ku yaa na ka gbonu hiere ce noduɔŋgu ta na gbɛliɛŋ Diilon̄o-i Itien̄o-i Yesu-Kirsa To-i.

⁷ Terien̄gu fan̄gu-na, taa na siɛ na-naa Diilon̄o yerre fafaan̄gu maama-na, ŋaa Kirsan̄ siyaa namaan̄o-i dumaa. ⁸ Yaan̄ mi tūnu-nei, Kirsa juɔ duɔ ji kāyā *Yuifubaa-ba-i. Diilon̄ un̄ ŋa naa pā nun̄gu maŋ baa ba biŋcuɔmba-i, Yesu juɔ ji ce ku yaa-i a pigāan̄ wuɔ Diilon̄ duɔ wan̄ mamaŋ, u ce-ma. ⁹ U bi juɔ *niɛraamba da ba gbāa gbɛliɛŋ Diilon̄o-i u ānfafamma maama-na ŋaa maŋ nyegāan̄ dumaa Diilon̄-nelma-na wuɔ:

«*Ku'i ciɛ mi ka ta mi gbɛliɛŋ-ni niɛraamba hɔlma-na,*

aa ta mi hāl nɛini mi tuɔlnu-niɛ.»†

¹⁰ Ma bi nyegāan̄ wuɔ:

«*Niɛraan̄ namaa, yaan̄ na hɔmmu fɛ Itien̄o baamba muumu temma-i.*»‡

¹¹ Ma bi tiraa nyegāan̄ wuɔ:

«*Niɛraan̄ namaan̄o-i hiere, taa na gbɛliɛŋ Itien̄o-i!*

* **15:3** Gbɛliɛman̄-nalāan̄gu (Psaume) 69.10 † **15:9** Gbɛliɛman̄-nalāan̄gu (Psaume) 18.50 ‡ **15:10** An̄ŋnamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 32.43

Nelbilien namaaŋo-i hiere niliŋa-na, taa na hāl neini na tuɔlnu-yuɔ.» §

¹² Aa bi tiraa nyegēŋ *Isayi seɓe-i-na wuɔ:

«Yese* hāayēlho nanjo ka jo.

U ka sire waa niɛraamba yuŋ-nu.

Nuɔmba-i niliŋa-na hiere ba ka haa ba nanŋa-i u yaa nuɔ-i.» †

¹³ Nan haa na nanŋa Diilonjo-na, fuɔ maŋ i cicuɔŋgu tienjo-i, u fē na hɔmmu-i da hinni, aa gbuu dii yaafēlle na muntienammu-na, ku yaa *Diilonj-Yalle ka ce na ta na hɪŋ u ciilunŋu taalunŋu bɔi.

Mamanj yuu Pol huɔŋga-i

¹⁴ Tobij namaa, mēi fere-i mi suyaa-ma wuɔ na hɔmmu yuu baa ānfafamma, na suɔ wēima-i hiere, aa na gbāa dii nelfafamma na-naa tūnniŋ.

¹⁵ Nŋa mi suuye mi yufienja-i aa waŋ manamma cor seɓe daayo terni bɔi-na, da mi ce nelma namma tēnu-nei. Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa-mi ku'i cie mi ce-ma dumaanjo-na. ¹⁶ U cie-mi Yesu-Kirsa cāarāŋ muɔ *niɛraamba hɔlma-na. U diyaa u *Neldɔdɔlma-i mi nammu-na mi ta mi waŋ-ma baa-ba kumaŋ ka ce *Diilonj-Yalle bɔ-ba ba deŋ, a migāaŋ-ba ba pā ba fere hā Diilonjo-i.

¹⁷ Terienŋu fanŋu-na, Diilo baa Yesu-Kirsa-i, mi gbāa gbēlien mi fere Diilonj-maacemma-na. ¹⁸ Mi gbāa cira *Kirsa yaa kāayā-miε mi bir niɛraamba yammu-i Diilonjo-na ba ta ba nu u nunŋu-i. U cie-ma baa mi nuŋ-āndaanŋu a naara mi āncemma. ¹⁹ U cie-ma baa himma baa gbere. U cie-ma baa Diilonj-Yalle fōŋgūɔ yaa-i. Ku cie dumēi mi gbuo terni-i hiere baa Kirsa Neldɔdɔlma-i, a doŋ dii *Yerusalemu, jo ji hel baa Iliri niliŋa-i hiere. ²⁰ Mamanj naa yu mi huɔŋga-i, mi taa mi taara mi fulnu niliŋa maŋ saa nu Kirsa maama-i dede, a waŋ Neldɔdɔlma-i baa-ba. Mi saa ta mi taara mi haaya unan dūŋgu ku'i cie mi fulnu niliŋa maŋ saa nu u maama-i dede. ²¹ Mi cie-ma ŋaa maŋ nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na wuɔ:

«Baŋ ŋa na'a ba saa waŋ u maama baa bamaŋ dede,

ba ka da-yo,

aa bamaŋ saa naa nu u maama da,

ba ka suɔ ma yaanŋa-i.» ‡

Wuɔsaanŋu maŋ dii Pol gbeini-na

²² Maacen daama yaa taa ma bella-miε a ce mi saa gbāa kā ka ne-na.

²³ Fiεfiε-i-na ma tē terien daaku-na. Miŋ duɔŋ ta mi taara da mi kā ka ne-na ku daa bienja bɔi. ²⁴ Mi ka kā Esipanyi. Mi kāmna-na, mi ka yiɛra na terienŋu-na a ce yinni celle baa-na aa suɔ cor, ku yaa mi huɔŋga ka fē. Aa mi hil mi ne na kakāyāŋgu yaa-i da mi gbāa ka cor baa mi hūmelle-i. ²⁵ Dumandε-i-na, mi kā *Yerusalemu da mi ka hā Diilonj-dūŋ-baamba-i pɔpuɔrunŋu. ²⁶ Diilonj-dūŋ-baamba maŋ Maseduɔni-i-na, baa bamaŋ dii Akayi-i-na, ba naan gbeina da ba kāyā Diilonj-dūŋ-baamba maŋ nawalaamba-i Yerusalemu-i-na. Mi kā baa congoruonŋu fanŋu yaa-i. ²⁷ Ku dɔlaanu ba yaa-i ba ce-ma. Aa ma cemma faa, baa naa saaya ba ce-ma. Baa naa saaya ba ce-ma yuŋ haku-i nuɔ-i? *Yuifubaa-ba maŋ hūyāa Yesu maama-i, ba calaa ba Diilonj-hūmelle-i baa *niɛraamba-i; niɛraamba saaya ba bi cal ba nagāŋ-niini-i baa bafamba-i ke! ²⁸ Da mi ji bāl baa mafamma-i, da mi gbāŋ kā ka hā-ba congoruonŋu fanŋu-i, mi pāŋ biε Esipanyi hūmelle a ka yiɛra na terienŋu-na aa suɔ cor. ²⁹ Mi suyaa miε da mi hi na terienŋu-i, *Kirsa ka silaa ce baa-ye cor.

§ 15:11 Gbēliemanj-nalāanŋu (Psaume) 117.1 * 15:12 Yese: Davidi to yaa-i. Niεŋ u sɪnni-i Samiel seɓediɛlāŋo-na (1 Samuel) 16.5-13. U bi waa Yesu haayienjo. Niεŋ Matie seɓe-i-na 1.6. † 15:12 Isayi (Ésaïe) 11.10 ‡ 15:21 Isayi (Ésaïe) 52.15

³⁰Tobiŋ namaa, miŋ ka taara kumaŋ na wulaa, ku yaa daaku: Nien Itienjo-i Yesu-Kirsa-i baa *Diilonj-Yallenj diyaa nelnyulmu maŋ i hõmmu-na, aa na ta na cārā Diilonjo-i na hā-mi, a kāyā-miε mi malunju-na. ³¹Cāarāŋ Diilonjo-i u kor-mi *Yude ānyagarmantaamba nammu-na, aa miŋ kāŋ baa pɔpuɔrunju maŋ Yerusalemu-i-na, Diilonj-dūŋ-baamba ka hūu-ku mi wulaa. ³²Mafaŋ da ma ce, mi ka hi na terienju-i baa hɔfɛlle, aa Diilonj duɔ siε, mi kaa bi da fiisa cellε. ³³Diilonjo-i Hɔfɛllentienjo waa baa-na hiere. Ma ce dumaa.

16

Jaalupalle

¹Mi ka dii i tūo-i Febe-i na naŋ-na, u ce Diilonj-maacemma-i u kāyā Diilonj-dūŋ-baamba maŋ Sāŋkire-i-na*. ²Duɔ kā, na ne Itienjo-i aa na bel-o fafamma ŋaa maŋ saaya ma ce dumaa Diilonj-dūŋ-baanj miε i hõlma-na. Kumaŋ maama-i da ma waa-yuɔ, na kāyā-yuɔ baa ku biŋkūŋgu-i. U kāayā nuɔmba bɔi, halle mei fεε maŋ daami-i.

³Mi jaalaa Pirsika-i† baa Akilasi-i, ba yaa mi namaacenciraamba Yesu-Kirsa suonju-na. ⁴Ba hīērā kuliŋgu-i da ba gbāa hūu muɔŋo-i kuɔ. Mi jaalba. Aa mei da-mi-diei sī yonj. Diilonj-dūŋ-baamba maŋ *niēraaŋ-nileiŋa-na hiere, ba jaalaa-ba.

⁵Mi jaalaa Diilonj-dūŋ-baamba maŋ tigiŋj ba cārā Diilonjo-i Akilasi ba dumelle-na.

Mi jaalaa mi jienjo-i Epayineti-i. U yaa hūyāa *Kirsa maama-i igēna *Asi-i-na.

⁶Mi jaalaa Maari-i, u vaa u fεε baa na maama-i.

⁷Mi jaalaa Andorkusi-i baa Yuniya-i. Bafamba-i mei nellenj-tobimba. I waa kaso-i-na baa i-naa. Yesu *pɔpuɔrbiemba namba'i bafamba-i, ba kūŋgu dɔlnu nuɔmba-i. Bafamba daa yuŋ-biŋcɔsinni muɔ-na Kirsa horre-na.

⁸Mi jaalaa Ampilatusi-i, u maama dii kpelle mi huɔŋga-na Itienjo horre-na.

⁹Mi jaalaa Urbē-i, u yaa i namaacenceroŋo Kirsa suonju-na. Aa bi jaal Sitakisi-i; fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na.

¹⁰Mi jaalaa Apelesi-i, u pigāaŋ wuɔ u nyaarāa Kirsa-i-na.

Mi jaalaa Aritobul dumellenj-baamba-i.

¹¹Mi jaalaa mi nellenj-tobiŋo-i Erodijɔ-i. Aa jaal Narsisi dumellenj-baamba maŋ hūyāa Itienjo maama-i.

¹²Mi jaalaa Tirfeni-i baa Tirfosi-i. Caŋ daaba-i ba hāi-i-na, ba vaa ba fεε baa Itienjo maacemma-i. Aa bi jaal Perside-i, fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na, aa u bi vaa u fεε baa Itienjo maama-i.

¹³Mi jaalaa Urufusi-i, Itienjo yufellenj-nolho-i. Aa bi jaal u nyu-i, uu dii ŋaa mei fεε-i mi bi nyu.

¹⁴Mi bi jaalaa Asēŋkiri-i, baa Filegɔ-i, baa Ermesi-i, baa Paturobasi-i, baa Ermasi-i baa tobimba maŋ dii baa-ba hiere.

¹⁵Mi jaalaa Filologi-i baa Yulusi-i, aa jaal Nerienjo-i baa tōncienjo-i, aa bi jaal Olēmpasi-i baa Diilonj-dūŋ-baamba maŋ dii baa-ba hiere.

¹⁶Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa cɛduɔŋ-bienj namaa.

Bamaŋ dii Kirsa horre-na hiere ba pāa-na jaalunju.

¹⁷Tobiŋ namaa, jande mi cārā-nei, Diilonj-hūmelle maŋ maama-i waan baa-na, bamaŋ mielāa-ma, bilaan na fεε kutaamba-na; ba jo baa bɔrɔmma, aa ba pira nuɔmba-i Diilonj-hūmelle-na. Baa na ta na piε kutaamba-i. ¹⁸Ba sa cāa Itienjo-i *Kirsa-i, ŋga ba cāa ba kusūnni. Ba tāal bamaŋ sa suyaan ku yaanŋa-i

* **16:1** Sāŋkire: Nienj Pɔpuɔr. 18.18. † **16:3** Pirsika yerre nande yaa wuɔ Pirsili. Nienj Pɔpuɔr. 18.2.

baa ba nudɔdɔlle-i. ¹⁹ Namaaŋo-i, nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ na nu Itieno nunngu-i. Terienngu fanngu-na, ku dɔlnu-miɛ baa-na. Nga mi taara na ta na suɔ ɔnfafamma-i na ce-ma aa na baa yan ɔmbabalma ji kpatalla-nei. ²⁰ Diilonɔ-i Hofɛllentieno-i, a saa baa cɛllɛ, u ka mal *Sitāni-i hā na ce na bāanngu-i yuɔ. Itieno-i Yesu u kāyā-nei.

²¹ Mi nabentieno-i Timote jaalaa-na, a naara mi nellen-tobimba-i Lusiwusi-i baa Yasɔ-i baa Sosipater hiere.

²² Muɔ Tertusi, mi bi jaalaa-na. Ii dii baa i-naa Itieno horre-na. Muɔmei nyegāan Pol sebe daayo-i hā-yo.

²³ Gawusi bi pāa na jaalunngu. Muɔ Pol, mi haraa u yaa nuɔ-i. Diilon-dūn-baamba-i hiere ba tigiin fuɔ terien-nu'i ba jaal Diilonɔ-i. Nelle gbeitieratieno-i Erati jaalaa-na baa i natobiŋo-i Kartusi-i.

[²⁴ Itieno-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere. Ma ce dumaa.]

Jaaluperienngu

²⁵ Yaan i tie jaal Diilonɔ-i! Miŋ wan *Neldɔdɔlma man baa-na Yesu-Kirsa maama-na, u yaa gbāa ce na yiera don u hūmelle-na a saa baa nelma famma-i. Diilonɔ kusunngu man naa fuo dii ku domma-na, ku puuriye fiɛfiɛ-i-na Neldɔdɔl daama yaa nuɔ-i. ²⁶ Diilonɔ man si dii duɔ ji kā terienngu, u ciɛ u *pɔpuɔrbiemba wan u kusunngu-i ba sebebbaa-ba-na nuɔmba-i hiere nilɛiŋa-na ba da ba suɔ-ma aa hūu-ma aa ce-ma.

²⁷ Diilonɔ yaa u diei yon nelnurāŋo-i. Yaan i tie jaal-o hōnniŋ jon Yesu-Kirsa barguɔ-i-na! Ma ciɛ!

Polņ nyegāaņ sebedielāņo maņ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Pol cie belle diei baa boluoņgu Korēnti-i-na. Korēntitaamba nuō Yesu maama-i u yaa wulaa-i igēna. Huoņgu faņgu-na, gbeiņa saa waa dei Korēnti-i-na, baa biņwosinni-i ka hel baa sitāni-maacemma-i ma sinni-na hiere. A ce dumaano-na Diilon-ħūmelle wuosaaņgu waa kpelle Diilon-dūņ-baamba wulaa.

Huoņgu naņgu juo hi, Pol wuo nu wuo ba sa tiraa ba nunu ba-naa. Bafamba fere-i baa bi nyegāaņ sebe hā Pol a yuu-yo baa nelma boi. Pol wuo nyegēņ sebe daayo-i duo dii nelma ba tūnni-na; wuo ba yaņ berru-i aa ba bel ba-naa fafamma ku yaa faa Diilon-dūņ-baamba hōlma-na (sap. 1–4). Aa cira ba hiel ba naņga biņwosinni-na, aa weiņ da ma suur ba hōlma-na, ba fielnu-mei ba fere; ba baa kā nelgbāņgbālāņ wulaa wuo u ka fielnu-mei hā-ba (sap. 5–6). U nuņgu hii ānsoreņ-maama-i (sap. 7), baa cufieņ-kūōma wuomaņ-kūņgu-i (sap. 8–10), baa Itieņo niiwuoniņ-kūņgu-i (sap. 11). *Diilon-Yalleņ hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-ba maņ, u nuņgu hii ba kūņgu-i (sap. 12–14). U nuņgu bi hii kuomba siremmaņ-kūņgu-i (sap. 15).

Aa suō duo pā-ba jaaluperieņgu-i, u diyaa sireiņa bei wuo ba naņ gbeiņa ba hā *Yerusalemu Diilon-dūņ-baamba-i (sap. 16).

Sebe daayo-na, Pol yuu nyōlma baa nelnyulmuņ-kūņgu-i: Wuō Diilon-dūņ-wuoņ duo tuo ce biņkūņgu biņkūņgu, u saaya u ce-ku baa nelnyulmu (sap. 13).

Jaaluņgu

¹ Muō Pol, Diilono biē-mi ce-mi Yesu-Kirsa *pōpuōrbilon muō ņaa uņ'a ma ce dumaa. Muō baa i natobiņo-i Sōsiteni-i ² miēmei nyegāaņ sebe daayo-i die hā Diilon-dūņ-baaņ namaa namaņ dii Korēnti-i-na. I nyegāaņ-yo die hā Diilon uņ buō namaa namaņ na deņ a ce-na fuō baaņ namaa Yesu-Kirsa horre-na. I bi nyegāaņ-yo die hā bamaņ biēņ Itieņo yerre-i terni-na hiere. Bafamba Yuntieņo miē bi Yuntieņo.

³ I To-i Diilono-i baa Itieņo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-ņei aa fē na hōmmu-i.

Pol pā Diilono-i jaaluņgu

⁴ Diilono niē na horre-i baa Yesu-Kirsa-i aa ce baa-na. Terieņgu faņgu-na, mi jaal-o yinni maņ joņ mafamma-na. ⁵ Coima saa fa, naņ hūyāa *Kirsa maama-i Diilono cie-na biņkūntaaņ namaa weiima-na hiere: Na nu nelma-i ma numma-i aa tiraa ta na suō yieņgu. ⁶ Kumaņ cie ma ce dumaano-na, Kirsa nelma daa muntieņafafammu na hōlma-na ku'i cie. ⁷ A ce namaa namaņ niēyaņ Itieņo-i Yesu-Kirsa jommaņ-yiieņgu himma-i, Diilon uņ hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-ba maņ, u diei saa naa-ņei. ⁸ Diilo fuō fere yaa ka kāyā-ņei na nyaar u nelma-na a ji hi yiieņgu faņgu-i; ku yaa cālmuo sie ji da haa-ņei. ⁹ U yaa biē-na wuo na ce horre baa u Biēņo-i Yesu-Kirsa-i; u sa waņ weiima aa ji bir baa huoņ-āndaaņgu.

Korēnti Diilon-dūņ-baamba sa nunu ba-naa

¹⁰ Tobiņ namaa, jande mi cārā-ņei, niēņ Itieņo-i Yesu-Kirsa-i aa na bel na-naa. Baa na bir na honni-i na-naa nuō. Bilaaņ na-naa fafamma na ce noduoņgu aa na waa baa āņjōgōduōma. ¹¹ Tobiņ namaa, kumaņ cie mi ta mi waņ mafamma-i Kiloē dumelleņ-baamba tūōnu-miē wuo na sa nunu na-naa. ¹² Wuō na hōlma-na, banamba ciēra wuo ba cuu mei huoņ-nu, baaņ

ba'a bafamba cuu Apolōsi huon-nu, banan ba'a bafamba dii Pier* huon-nu, banan ba'a bafamba dii *Kirsa huon-nu. ¹³ Namaa wulaa, Kirsa calaanu wei? Ba gbuu muomei *daangu-na ko-mi na maama-na wei? Na daa *batemu-i mei yerre yaa nuo-i wei? ¹⁴ Da ma hel Kiripusi-i-na baa Gawusi-i-na, mi jaal Diilon-o-i min'a mi saa *batisen moloņo na hōlma-na. ¹⁵ Ku yaa molo sie gbāa cira na baatisen mei yerren. ¹⁶ Ninsoņo! Muomei baatisen Sitefanasi dumellen-baamba-i, mafamma naa karaanu-mie. Da ma hel bafamba-na, mi saa hūu-ma mie mi baatisen moloņo na hōlma-na. ¹⁷ Kirsa saa puor-mi wuo mi ji batisen nuomba, ņga u puōraa-mi wuo mi wuōra wan *Neldōdōlma yaa-i aa mi baa ce-ma baa nelbilien-cēcēmunģu ku yaa Kirsa kuliņģu ka waa baa yunģu daangu-na.

¹⁸ Na saa da, da ba ta ba wan Kirsa kuliņģu maama-i daangu-na, baman piēra, ba da-ku miminsinni. ņga mie man biyaa koņkor-hūmelle-i, i suyaa wuo Diilon-o hii. ¹⁹ Na saa da, ma nyegāan Diilon-nelma-na wuo:

«Mi ka bīēna nelnurāamba nelnulle-i

aa bīēna cēcēmuntaamba cēcēmunģu-i.»†

²⁰ Terienģu fanģu-na, nelnurāamba gbāa da hama-i wan? Baman suyaan yiēņģu-i, ba gbāa da hama-i? Baman wuo ba suo ba piiye, ba gbāa da hama-i? Ma sī Diilon-o birii nelbiliemba cēcēmunģu-i miminsinni ke?

²¹ Na saa da, Diilon-oņ cīe u cēcēmunģu-i kusuōņ-nu, nelbiliemba-i baa ba cēcēmunģu-i hiere ba saa suo-yo. Ku'i cīe Diilon-o cira wuo nelbiliemban neņ kuman wuo miminsinni, u ka ce ku yaa-i kor baman hūyāa u maama-i.

²² *Yuifubaa-ba taara ba da gberε-weima-i baa ba yufelle aa suo hūu-ma, Girēkibaa ba'a bafamba taara cēcēmunģu. ²³ ņga mie fuo, ban gbuu Kirsa man daangu-na ko-yo, mie wan fuo maama yaa-i. Yuifubaa da ba nu-ma, ku gbuu jan-ba wuo i tuora Diilon-o-i. Girēkibaa ba'a i ce miminsinni. ²⁴ ņga Diilon-oņ bīē baman kor-ba hiere, Yuifubaa o, Girēkibaa o, in wan Kirsa man maama-i daayo-i, ba suyaa wuo u yaa pigāan Diilon-o himma-i baa u nelnulle-i. ²⁵ Nelbiliemban neņ Diilon-o maacemma man wuo miminsinni, ma bōyaa bafamba cēcēmunģu-na, aa ban neņ kuman wuo nayusinni Diilon-o wulaa, ku bōyaa bafamba fōņģōtesinni-na.

²⁶ Tobin namaa, niēņ na hōlma-na na ne. Diilon-oņ bīē namaa naman, nelbiliemba ne wuo nelnurāamba si dii bōi nei, fōņģōtaamba si dii bōi, nelbōmbōmbaa-ba bi si dii-nei dumaa. ²⁷ ņga nelbiliemban neņ baman wuo mimiēlmba, Diilon-o hielaa ba yaa-i a ture nelnurāamba yammu-i. Aa ban neņ baman wuo yunģu sī-bei, u hielaa ba yaa-i a dii senserre-i fōņģōtaambana. ²⁸ Nelbiliemban'a ba sa kāņ baman, ban neņ baman wuo nelsōsōyaamba, Diilon-o hielaa ba yaa-i duo pigāan wuo ban neņ kuman hīēma-na wuo bīņkūbuo, fuo wulaa yunģu si dii-kuo. ²⁹ U cīe mafamma-i molo baa gbāa duo kaal u ferε u yaanģa-na. ³⁰ U yaa cīe na ce Yesu-Kirsa baan namaa, aa Yesu-Kirsa yaa cīe u hā-ye u cēcēmunģu-i: Na saa da, Yesu-Kirsa yaa cīe Diilon-o ce-ye nelviin mie, aa ce-ye fuo baan mie aa tiraa hūu-ye *Sitāni nammu-na.

³¹ Terienģu fanģu-na, ņaa man nyegāan dumaa Diilon-nelma-na wuo: «Uman duo tuo taara u kaal u ferε, u saaya u cira: <Diilo baa Itienjo yaa-i.>‡

2

¹ Tobin namaa, muo min bi kāa na terienģu-na da mi ka wan Diilon-kusunģu-i baa-na, mi saa ka piiye pigāan wuo muomei suyaan mi piiye mi yan

* **1:12** Pier yerre nande yaa Sefasi. Nieņ Nsāa 1.42. † **1:19** Isayi (Ésaie) 29.14 ‡ **1:31** Seremi (Jérémie) 9.23

nuōmba-i hiere, mi saa bi ka piiye pigāaņ wuo muōmei suyaan yiēngu mi yaņ-ba. ² Mii naa waņ-ma aa yiera-mei wuo baņ gbuu Yesu-Kirsa maņ *daaņgu-na ko-yo, mi kā ka waņ fuō maama yaa yoņ baa-na, mi sie haa manamma mei. ³ Miņ taa mi kā na terieņgu-na, fōņgūō saa waa-mie aa korma naa ce mi kūōma ta ma nyēņ. ⁴ Miņ kāa, mi saa ka puur-na baa neldōdōlma na da na cu mi huoņ-nu ņaa nuōmbaņ puur ba-naa dumaa, ņga *Diiloņ-Yalle himma yaa cie na sie mi nelma-i. ⁵ A ce dumaanō-na, naņ hūyāa Yesu maama-i ku saa ce ņaa nelbilieņ-cēcēmunģu'i cie na hūu-ma, ņga Diiloņ-himma yaa cie na hūu-ma.

Diiloņo nu nelma

⁶ Bamaņ naaņ kaasinni Diiloņ-hūmelle-na i hāalā-bei nelnulle. ņga nelnulle fande-i diiduōle sī baa nelbiliemba diele-i, diiduōle bi sī baa miwaan daayo yuntaamba diele-i. Bafamba yuntesinni sa cō. ⁷ I pigāaņ nuōmba-i Diiloņ-nelnulle. Diiloņo kusūņgu maņ fuyaa nelbiliemba-na, i hāalā nuōmba-i ku yaa-i. Aa miwaanō suō duō doņ, Diiloņo naa yiera-mei duō pigāaņ-ye u kusūņgu-i i die ji tie ce i bāaņgu-i baa-yo. ⁸ Diiloņo kusūņ daaku-i miwaanō yuntaamba sa suō-ku. Kuō ba taa ba suō-ku, baa naa saa gbu yuntaamba Yuntieņo-i *daaņgu-na ko-yo. ⁹ ņga ma cie ņaa maņ nyegāaņ dumaa Diiloņ-nelma-na wuo:

«Moloņ yufellen'a di saa haa kumaņ nuō-i dede,

kumaņ maama-i saa suur nelieņ tūņ-nu dede,*

kumaņ molo saa jōģuōņ ku maama dede,

Diiloņo tigiin ku yaa-i a hā u maamaņ dōlnuņ bamaņ.»

¹⁰ Biņkūņgu faņģu-i, Diiloņo cie u *Yalle pigāaņ miemei baa-ku. *Diiloņ-Yalle suō nelma-i hiere; halle di suō Diiloņo huōya-maama-i. ¹¹ Hai moloņo-i gbāa suō u nanoloņo kusūņ-maama-i ji cor kutieņ fuō fere-i? Ku yaa ņaa Diiloņo kūņģu-i: Da ma hel u Yalle-na, molo sie gbāa suō u kusūņģu-i. ¹² A ne da mie iņ daa Yalle maņ, nelbilieņ diele sī, Diiloņ diele. U hāa-ye baa-de i die suō uņ cie ānfafamma maņ yie hiere. ¹³ Anfafaņ daama-i, die i waņ ma maama-i, i sa waņ-ma baa mie cēcēmunģu, i waņ-ma baa nelma maņ Diiloņ-Yalle hāalāyā-yie baa-ma. A ce dumaanō-na, i waņ Diiloņ-Yalle maama-i baa Diiloņ-Yalle yēņ bamaņ nuō-i. ¹⁴ Nelbiloņ nuōņo-i ņ yundaanģu-i, ņ sie gbāa hūu Diiloņ-Yalle maama-i. Diiloņ-Yalle'a di si dii ņ huōņģa-na, ma maaraa-ni ņ suō ma yaaņģa-i. Da ņ nu-ma, ņ da-ma miminsinni. ¹⁵ Diiloņ-Yal da di waa umaņ nuō-i, u gbāa suō nelma-i hiere ma yaaņģa-i, a ne da fuōņ ceņ mamaņ, nelgbāņģbālāaņ sie gbāa suō ma yaaņģa-i. ¹⁶ Na saa da, ma nyegāaņ Diiloņ-nelma-na wuo:

«Hai suyaan Itieņo kusūņģu-i?

Hai gbāa pigāaņ-yo nelma?»†

ņga mieņo-i i suō *Kirsa kusūņģu-i.

3

I hieroņo-i Diiloņ-maacenciraan mie

¹ Tobieņ namaa, coima saa fa, *Diiloņ-Yalle yēņ bamaņ nuō-i, baņ piiyen baa-ba dumaa, mi saa gbāa piiye baa-na dumaanō-na. Mi piiye baa-na ņaa nuōmba maņ cieņ ba fereņ kusūņ-maama, aa tiraa piiye baa-na ņaa tontobaa namaa *Kirsa horre-na. ² Mi hāa-na nyōlma'i dumaanō-na na mōsūņ. Kuō mii naa hā-na juuru, naa naa saa gbāa wuo-du. Halle ji hi baa fiefie, na sie gbāa wuo biņkūņģu. ³ Kumaņ cie mi waņ-ma dumaanō-na, ku yaa daaku: Naa dii ta na ce na kusūniņ-maama-i yogo. Nenemunģu maņ dii na hōlma-na, baa

* 2:9 Isayi (Ésaie) 64.3 † 2:16 Isayi (Ésaie) 40.13

berru maņ bi dii, ni yaa pigāaņ wuᵅ na ce na kusūniņ-maama, na saa nanna nelbiliemba ciluᵅ-i yogo. ⁴ Da na ta na piiye wuᵅ: «Mēi dii baa Pol», «Mēi dii baa Apolᵅsi*», bamaņ sa suyaaņ Diiloņo-i ba'i sa piiyeņ dumaaņo-na wēi?

⁵ Ma diei ma hāi, hai moloņo-i Apolᵅsi-i? Aa hai moloņo-i Pol? Ma si Diiloņ-maacembienj miε yonj kε? Kunaņgu si dii ji cor kufaņgu-i. Miε waaņ Yesu maama-i baa-na yonj aa na bi siε-ma. Itienj uņ calaanu maacemma maņ hā-ye, i ciε ma yaa-i. ⁶ Kuu dii ņaa, mēi sūᵅ tibinni-i aa Apolᵅsi kūnna hūmma-i niε, ņga Diiloņo yaa ciε ni cē. ⁷ Umaņ sūᵅ, baa umaņ kūᵅna hūmma-i, i sa kāņ bafamba-i. Umaņ ciε ni cē, i ne u yaa-i. U yaa Diiloņo-i. ⁸ Umaņ sūᵅņ baa umaņ kūᵅnaņ hūmma-i ba saa hiere, unaa saa maar unāņo; nelieņo nelieņo u ka da u maacemma sullu-i. ⁹ Kumaņ ciε mi waņ-ma dumaaņo-na, i ce maacemma-i baa Diiloņo aa namei u suonjgu-i.

Mi gbāa saa-na baa dūņgu maņ Diiloņ uņ yēņ tuᵅ ma-ku. ¹⁰ Diiloņo ciε baa-mi a hā-mi baa-ku mi fu ku tuole-i. Mi fuu-ku fafamma ņaa dumarāfēfēiņ muᵅ. Fiefiε-i-na, banamba dii ta ba haaya-kuᵅ. ņga nelieņo nelieņo, uņ maņ dumaa, u tuᵅ ne-ku torro. ¹¹ Dūņgu tuole jīna tī; Yesu-Kirsa yaa ku tuole-i, molo siε gbāa tiraa jīna dūņgu naņ tuole. ¹² Banamba ka jo baa sēne ji ma, banamba wargbε, banamba tāmpēfēfēiņa, banamba jo baa dēnni ji ma, banamba hiēņgu, banamba tirēiņa. ¹³ ņga maacenfafamma-i baa maacembabalamma-i ma ka suᵅ gēņgeryiņgu yaa nuᵅ-i. Yiņgu faņgu kaa waa dāamuņ-yiņgu. Aa dāamu fammu yaa kaa pigāaņ nelieņo nelieņo u maacemma sinni-i. ¹⁴ Umaņ duᵅ ma baa kumaņ aa dāamu siε gbāa caa-ku, kutieņo ka da u maacemma sullu-i. ¹⁵ ņga umaņ maacemma-i da ma caa, kutieņo cii. Fuᵅ fuᵅ, u ka kor, ņga u ka waa ņaa nelieņo maņ u dūņgu bilaa ta ku caa aa u gbāņ gbar hel.

¹⁶ Na saa suᵅ wuᵅ namei Diiloņo dūņgu-i aa u *Yalle waa na hōmmu-na wēi? ¹⁷ Umaņ duᵅ bīēna Diiloņ-dūņgu-i, Diiloņo ka kᵅsuᵅņ kutieņo-i. Kumaņ ciε mi waņ-ma dumaaņo-na, Diiloņo ciε dūņgu faņgu-i fuᵅ da-u-diei kūņgu aa namei dūņgu faņgu-i.

¹⁸ Molo baa tāal u fεε na hōlma-na! Umaņ duᵅ fer nelbiliemba-i a tuᵅ ne u fεε wuᵅ nelnurāņo, kutienj duᵅ tuᵅ taara Diiloņ-nelnulle-i, u saaya u ce u fεε mimilāņo. ¹⁹ Bige-i ciε mi waņ-ma dumaaņo-na? Nelbilienj baņ bīņ kumaņ nelnulle-i, Diiloņo daa-ku miminsinni. Na saa da, Diiloņ-nelma ciεra wuᵅ: «Diiloņo bel cēcēmuntaamba-i baa bafamba fεεeņ cēcēmunģu yaa-i.»† ²⁰ Ma tiraa nyegēņ wuᵅ: «Itieņo suᵅ nelnurāamba āņģuᵅma-i. U suyaa wuᵅ yuņģu si dii-mēi.»‡ ²¹ Terieņgu faņgu-na, molo baa kaal u fεε wuᵅ fuᵅ dii baa mēļo. Na saa da, bīmbīnni-i hiere namaa niini-i: ²² Muᵅ baa Apolᵅsi-i baa Pier, namaa baāņ miε. Miwaanj-o-i baa cicēlma-i a naara kuliņģu-i, namaa niini-i. Nyuņģo-i baa bisīnuᵅ-i, namaa niini-i. ²³ ņga namaaņo-i Kirsa baāņ namaa, aa Kirsa-i Diiloņ-wuᵅņo.

4

Kirsa pᵅpuᵅrbiemba maama

¹ Kumaņ ņaa miε kūņģu-i, muᵅ baa Apolᵅsi-i, na saaya na ta na kāņ-ye *Kirsa maacembienj miε. Diiloņ-kusūņģu maņ naa fuo, u hāa-ye baa-ku i diε puure-kuᵅ pigāaņ nuᵅmba-i baa-ku. ² A ne da da ba dii wēima nelieņ nuᵅ ņ naņ-na, ba taara ņ ce-ma maņ saaya ma ce dumaa.

³ Mēi wulaa, da na fiε ta na waņ wuᵅ niε, sisᵅ nelbilienj da ba fiε ta ba waņ wuᵅ niε, maasūmpīε. Mēi fεε-i, mi sa ji cira mi maacemma faa, mi sa ji

* 3:4 Niēņ Pᵅpuᵅr. 18.24-28. † 3:19 Yᵅbu (Job) 5.13 ‡ 3:20 Gbeliemanj-nalāaņģu (Psaume) 94.11

cira ma balaan. ⁴ Mi saa da mi cālmuo terienģu-i, ņga miņ fi'e'a mi saa da cālmuo mi fereņ nuo, kufanģu sa pigāan wuo mi vii de. Itienģo yaa gbāa cira mi maacemma faa siso ma balaan. ⁵ Terienģu fanģu-na, baa na wuoya na ta na cāl nuomba-i a ne da ba cālmanģ-huoņģu saa hi. Yaan Itienģo jo. Duo jo, mamanģ cie kukulma-na hiere, u ka puure-mei aa bi puure nuomba kusūnniņ-maama-i. Mafanģ da ma ce, nelienģo nelienģo Diilonģo ka pā-yo baa jaaluņģu manģ saaya baa-yo.

⁶ Tobinģ namaa, nelienģ nuo ņ saa saaya ņ ce ji cor kumanģ nyegāanģ. A ce dumaanģo-na, mi biyaa nelma bōi muo baa Apolōsi-i i kūņģu-na a tagaaya pigāanģ-na na da na suo nelma famma yaanģa-i. Mi sa taara na hōlma-na, unaa tuo wuora u hōģorra u fere wuo fuo dii baa melģo aa cīina unanģo-i. Ku'i cie mi bie mie maama-i tagaaya pigāanģ-na. ⁷ Da ņ ta ņ wuora ņ hōģorra ņ fere dumaanģo-na, hai moloņģo-i juo ce-ni bōlbōl banamba-na? Bige-i dii baa-ni nanģ yerrenģ-kūņģu-i? Nimanģ dii baa-ni hiere, Diilonģo'i saa hā-ni baa-ni wei? Da kuo Diilonģo'i hāa-ni baa-ni, ma bilaa nie ņ ta ņ wuora ņ hōģorra ņ fere ņaa nanģ niidanni?

⁸ Tobinģ namaa, na daa nie sī na yie. Namaa wulaa na cie bīņkūntaanģ namaa. Na duoņ yaanģa miēņģo-na ta na ce na yuntesīnni-i. Kuo naa naa ce ninsoņ-yuntaanģ namaa, kuu naa saa gbuu suo aa dōlnu-mie. Ii naa kā ka tie ce i bāanģu-i baa-na. ⁹ Mei huoņģ-na Yesu *pōpuorbienģ miēņģo-i, Diilonģo jīena miemei huonģu-na ņaa kasobiemba manģ banģ jīena-bei ba denģ da ba ka ko-ba. A ce dumaanģo-na, nelbiliemba-i baa *dōrpōpuorbiemba-i hiere ba ta ba hel ba nyē-ye. ¹⁰ Miemei birii ce mimiēl mie Kirsa maama-na, aa namaa na ce nelnurāanģ namaa Kirsa horre-na! Mie i naa yunģu aa fōņģūo cer waa namaanģo-na! Nuomba sa kāņ miēņģo-i, aa ta ba kāņ namaanģo-i! ¹¹ A ji hi baa nyunģo, ii dii nyulmu-na baa hūņkuosīnni-na. Niidiini sī baa-ye, ba sie yanģ i muoma-i, i sie bi da tuolenģ-muntīenammu: Die cor dei, i cor dei. ¹² I ce maacemma-i ņaa i ka ku die gbāa die da i nuņ-juuru-i. Umanģ duo tuora-yie, i cārā Diilonģo-i hā kutienģo-i. Umanģ duo ce-ye kpāncōlgūo, i hīrā i kūōma-i. ¹³ Umanģ duo tuo bīena i yirēiņģa-i, i suo nuonģu baa kutienģo-i. A ji hi baa nyunģo, nelbiliemba ne-ye nelsōsaanģ mie, ba ne-ye ņaa juoraanģ mie.

¹⁴ Ku saa ce ņaa mi nyegēņ nel daama-i da mi ture na yammu-i de! Ku'i sī. Kuu dii ņaa nanģ yenģ mi bisālģ namaa, aa na maama tiraa ta ma dōlnu-mie, ku'i cie mi ta mi nyegēņ-ma da mi tigāanģ-na nelma. ¹⁵ Na saa da, halle da na fie da nuomba neifienģa ndii ba ta ba kalanģ-na Kirsa maama-i, na to dii u diei yonģ; u yaa muo. Bige-i cie mie na to yaa muoņģo-i? Muōmei waanģ *Neldōdōlma-i baa-na na hūu-ma a ce Yesu-Kirsa baanģ namaa. ¹⁶ Terienģu fanģu-na, jande, mi cārā-nei, taa na ce mei temma-i. ¹⁷ Mi puu ma yaa-i mi saanģ mi bieņģo-i* Timote-i na wulaa. Timote maama sa suo aa dōlnu-mie, u vii Diilonģ-hūmelle-na. Miņ wuo wuōsaanģu manģ Yesu-Kirsa hūmelle-na, mi saanģ-yo u duo ka tir kufanģu maama yaa baa-na ņaa miņ wuōraņģ mi wanģ-ma dumaa baa Diilonģ-dūņ-baamba-i terni-na hiere.

¹⁸ Na hōlma-na, banamba daa nie sī mi sie bir kā, ba donģ ta ba hōģorra ba fere. ¹⁹ ņga Diilonģ duo sie, ku sie vaaya mi ka kā na wulaa. Da mi kā, bombolmantaamba famba-i, mi ka ne da kuo banģ wanģ mamanģ ba gbā ba ce-ma. ²⁰ Da ņ sie Diilonģo nuņģu-i, ku sa bāl nuņ-āndaanģ-nu yonģ, ku saaya ku da ņ ciluo-i-na. ²¹ Na taara da mi ta mi kā, mi bel nyanģbāanģu mi nanģa-na ta mi kā, sisō na taara mi ta mi kā baa hīehīenģo? Nieņ na par.

* **4:17** Timote-i, Pol fereņ bieņģo sī, ņga u taa u kāņ-yo u bieņģo Diilonģ-hūmelle-na. Nieņ Pōpuor. 16.1.

5

Korēntitaambaņ ceņ bīņwosīnni maņ

¹ I wuōra i nu-ma terni-na hiere wuō bīņwosīnni nanni cie na hōlma-na. Bīņwosīņ daani-i, halle bamaņ sa suyaāņ Diilonō-i ba sa sie ce-ni: Ba'a na hōlma-na unaa galla baa u to cieņo. ² Mafammaņ fiε ce, na cor ta na kaal na fεε. Ma sī kuu naa saaya ku jaņ-na, aa umaņ cie maacembabalamma famma-i na donya-yuō hiel-o na hōlma-na. ³ Muō fuō, mii si dii baa-na terieņgu-na, ņga mi huōņga dii. Kumaņ saaya ku ce kutieņo-na, mi yiεraaya-kuō tī ņaa mii dii baa-na terieņgu-na. ⁴ Terieņgu faņgu-na, tigiin na-naa Itieņo Yesu yerre-na. Da na tigiin na-naa, u ka kāyā-nei aa muōmi ka ta mi bi jōguōņ na maama. ⁵ Da na tigiin, na nyaa-yo na hiel-o na hōlma-na na hā *Sitāni-i baa-yo. Mi taara u nanna u cilōbabaļaņo-i aa Diilonō kor-o Itieņo jommaņ-yiņgu-i ku'i cie miε na donya-yuō hiel-o na hōlma-na.*

⁶ Na kaal na fεε gbāņgbāņ! Na saa suō wuō siini-i baa ni yornumma-i ni gbāa sire burjūmmu bōi wēi? ⁷ Ambabalma dii ņaa siini. Hielaāņ-maņ na hōlma-na, ku yaa na ka koņ hiere, na ka waa ņaa burjūmmu maņ siini saa dii muō. Aa na kuōņ tī. Yesu-Kirsa cie u fεε tāmman-ķūņgu a migāāņ na hōmmu-i. U yaa *kōrsīnni tīmman-ponsaāņgu tūmbilonō-i†. ⁸ Terieņgu faņgu-na, yaāņ i nanna i cilōbabaļaņo-i baa bīņwosīnni-i, nii dii ņaa siini; aa i ce ponsaāņgu-i baa huōņga diei, ku yaa ņaa burjūmmu maņ siini saa dii muō.

⁹ Miņ nyεgāāņ seβε† maņ hā-na cor, mi waāņ-ma yuō miε baa na ta na pie kakarkuontaamba-i. ¹⁰ Da mi cira na baa pie kakarkuontaamba-i, mi sa gbē kakarkuontaamba-i hiere miwaāņo-na, mi sa bi gbē bamaņ cieņ cāncaya-i hiere miwaāņo-na, mi sa gbē bamaņ cieņ dudubūle-i hiere miwaāņo-na, mi sa bi gbē cufēbuoltaamba-i hiere miwaāņo-na. Da ņ'a ņ sa taara ņ pie bafamba-i hiere daaba-i, ņ ka naa ņ hel miwaāņo-na. ¹¹ Da mi cira na baa pie kakarkuontaamba-i, mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce kakarkuonō-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce cāncaya-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba buol cuffieņa-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba bīena nuōmba yirēiņa-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa yaņ kolma ta yaāņga bēi. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba du nuōmba-i. Halle na saa saaya na wuo niwuoni baa kufaņgu taamba-i.

¹² Bamaņ saa hūu Yesu maama-i, mēi sie gbāa waņ bafamba yuņ-maama-i. Bamaņ dii hūmeduōle-na baa namaa, na saaya na ta na waņ bafamba yuņ-maama yaa-i ¹³ aa na yaņ puoņ-nuōmba-i na hā Diilonō baa-ba, u'i ka suō uņ ka ce-ba dumaa. Terieņgu faņgu-na, «*duōnyāņ nelbabaļaņo-i na hiel-o na hōlma-na*»§, ņaa maņ nyεgāāņ dumaa Diilon-nelma-na.

6

Taa na fiεlnu na nelma-i na fεε

¹ Bige-i cie nel da ma suur Diilon-dūņ-baaņ namaa na hōlma-na, na sa fiεlnu-mēi na-naa nuō, na sire bī na-naa bamaņ sa suyaāņ Diilonō-i ba wulaa wuō ba ka fiεlnu-mēi? ² Namaa saa suō wuō Diilon-dūņ-baamba yaa kaa ger nuōmba-i hiere hīema-na ba yuņ-maama-i wēi? Da na waa da na ji ger nuōmba-i hiere ba yuņ-maama-i, nelyilemma gbāa yar-na germa wēi? ³ Na saa suō wuō i ka bi

* 5:5 Nieņ Kor. hāa. 2.6-11: Terieņgu-na, ņ gbāa da wuō u donyamma-i Diilon-dūņgu-na ku kāayā-yuō bōi. Ku cie u nanna u cilōbabaļaņo. † 5:7 Kōrsīnni tīmman-ponsaāņgu tūmbilonō-i: Nieņ ku nelma-i Helmaņ-seβε-i-na (Exode) 12.3-21. ‡ 5:9 Seβε faņo nuņgu saa dii Diilon-nelmaņ-seβεbaa-ba-na. § 5:13 Anjīnamma tiyemmaņ-seβε (Deutéronome) 17.7

ger *dōrpōpuərbiemba yuņ-maama-i wei? Aa ji da baa miwaan daayo nelma!
⁴ Da na da weima-i baa na-naa, na bir yan aa kā ka ne uman si dii baa-na na Diilon-hūmelle-na u duō fiēlnu-mēi hā-na! ⁵ Senserre sa da-na wei? Ku ce namaa hōlma-na nelnurā si dii uman gbāa fiēlnu na nelma-i wei? ⁶ Ma ce niē Diilon-dūņ-baan namaaņo-i na-naa nuō, na ji ta na bī na-naa? Aa tiraa bī na-naa nelgbāņgbālāa wulaa?

⁷ Da na gbāņ bī na-naa tī, ku'i pigāaņ wuō na naana Diilon-hūmelle-i. Bige-i ciē moloņ duō ce-na kuujanġu, namaa sa tiil-ku nammaņ temma? Bige-i ciē na sa siē ba cuo-na? ⁸ Namaa sa siē ba ce kuujanġu nei, aa namaa cer ta na ce kuujanġu banamba-na. Na sa siē ba du-na, aa namaa ta na du banamba-i. Ņ siē suō wuō na wuō Diilon-hūmeduōle yaa-i hiere. ⁹ Ma sī na suyaa wuō bamaņ ciēņ kuubabalaanġu-i ba siē ka da munsuurmu *Diilon-nelle-na kē? Baa na tāal na fere: Bamaņ ciēņ kakarkuoņo-i, baa cufēbuoltaamba-i, baa bamaņ ciēņ fuocesīnni-i, baa bēmba maņ ciēņ ba-naa, ¹⁰ baa cuobaa-ba-i, baa cāncayataamba-i, baa konyōrāamba-i, baa yebīēnataamba-i, baa bamaņ ciēņ dudubūōle-i, ba siē da suur Diilon-nelle-na. ¹¹ Na hōlma-na banamba waa daama yaa nuō-i. Ņga fiēfiē-i-na, naņ suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Diilon-Yalle ciē Diilonō hur na āmbabalma-i, aa bō-na na deņ a ce-na fuō baan namaa, aa ce-na nelviin namaa.

¹² Da na ce na ta na piye wuō: «Bīņkūņgu saa nyaa-mi», ninsoņo, Ņga bīmbīnni hieroņo saa fa baa-ni. Mi gbāa cira: «Bīņkūņgu saa nyaa-mi.» Ņga bīņkūņ maama sa ji ta yaanġa miē dede. ¹³ Da na ce na bi ta na piye wuō: «Niiwuoni ciē kusūņ maa-na aa kusūņgu bi ce niiwuoniņ maa-na.» Mafamma-i ninsoņo, Ņga yiinġu dii baa yiinġu Diilonō ka dīņ-ni ni hāi-i-na hiere. I kūōma saa ce da ma ta ma ce kakarkuoņo, ma ciē i diē tiē cāa Itieņo yaa baa-ma; ma tieņo yaa ufaņo-i. ¹⁴ Na saa da, Diilonōņ siire Itieņo-i kuomba hōlma-na baa kumaņ, u ka bi sire miēņo-i baa kuuduōņgu faņgu yaa-i.

¹⁵ Ma sī na suyaa wuō na kūōma-i *Kirsa kūōma kē? Terieņgu faņgu-na, mi gbāa biē Kirsa kūōma-i ka ce-ma saasorciēņ maama wei? Ma nu dei wei? ¹⁶ Na saa suō wuō da Ņ galla baa saasoro-i Ņ ciē kuuduōņgu baa-yo wei? Ma nyegāaņ Diilon-nelma-na wuō: «Ba hāi-i-na ba gbonu ce kuuduōņgu.»* ¹⁷ Ņga uman duō waa horre-na baa Itieņo-i, Diilon-Yalle ce-yo kuuduōņgu baa-yo.

¹⁸ Hielaan na naņga-i figīiņ-kakarkuoņo-na. Nuōmbaņ ceņ āmbabalma maņ, ma sa kpatalla ba kūōma-na, Ņga uman duō ce figīiņ-kakarkuoņo-i, kuu dii Ņaa u ciē gbomma fuō fereņ kūōma yaa nuō-i. ¹⁹ Na saa suō wuō na kūōma yaa Diilon-Yalle dūņgu-i wei? Diilon-Yalle fande-i Diilonō'i hāa-na baa-de; dii dii na hōmmu-na. Na saa suō wuō na kūōma-i namaa maama si wei? ²⁰ Diilonō sāa-na sukpepelluņ. Terieņgu faņgu-na, taa na ce-yo bōi baa na kūōma-i.

7

Pol piye cejālēņ-kūņgu

¹ Naņ nyegāaņ sebe maņ hā-mi, i ka waņ fuō maama yaa fiēfiē-i-na. Na ciēra wuō bibiēņ nuō da Ņ saa biē ciēņo ku faa. ² Ma miņ ka waņ mamaņ, ma yaa daama: Da na ta na taara na hiel na naņga-i kakarkuoņo-na, bibiēņ nuō Ņ saaya Ņ biē Ņ yerreņ ciēņo, aa ciēņo bi soņ u yerreņ bōō nuō. ³ Bibiēņoņ saaya u tuō ce kumaņ u hā u ciēņo-i u tuō ce-ku, aa ciēņoņ bi saaya u tuō ce kumaņ u hā u bōō-i u bi tuō ce-ku. ⁴ Ansorre-na, ciēņo siē gbāa ce kumaņ dōlaanu-yuō baa fuō fereņ kūōma-i; u bōō maama. Aa bōō siē bi gbāa ce kumaņ dōlaanu-yuō baa fuō bi maama-i, u ciēņ maama. ⁵ Unaa baa yagar unāņo muņgallammu-na.

* 6:16 Miwaanō jīnammaņ-sebe (Genèse) 2.24

Mi saa yagar-ma da na'a na saa-ma wuō na ka bel na fεε a da huōņgu cēlle a gbāa da na cārā Diilonō-i fafamma aa suō cor baa na ānsorre-i di temma-i. Ni ma'i sī da na yaņ ku vaaya, na siε ji gbāa bel na fεε, a ce dumaano-na, *Sitāni ka hi-na guōl na gbeini-i. ⁶ Mi waan nelma'i, ku saa ce ņaa mi guor-na na da na ce-ma dε!

⁷ Coima saa fa, kuō nuōmba-i hiere baa naa waa siraamba mei temma-i, ku yaa naa dōlnu muō. ņga Diilonō saa ce-ye kuuduōņgu hiere: U hāa unāņo daaku aa hā unāņo daaku. ⁸ Maman dii mi da mi waņ-ma baa siraamba-i baa bikulcaamba-i, ma yaa daama: Da na tīε dēi ņaa muōmiņ tīyāa dumaa mi saa biε ciēņo, ku faa. ⁹ ņga nuōni maņ da ņ suō wuō ņ siε gbāa bel ņ fεε, biε ciēņo. Da ņ biε ciēņo-i ku bōyaa ņ tīεna ņ diei aa cε-maama ta ma ko-ni. Da ku bi waa ciēņ nuō, ņ soņ. Da ņ soņ bibiēņ-na ku bōyaa ņ tīε ņ diei aa bε-maama ta ma ko-ni.

¹⁰ Baman dii ānsorre-na aa waa Diilon-dūņ-baamba hiere, bafamba maama yaa daama; mei saa waņ-ma, Itieņo'i waan-ma. Wuō ciēņo saa saaya u hel u bōlō wulaa. ¹¹ Duō hel, u saa saaya u biε bōlņo naņo. Da kuō bibiēņ maama dii-yuō, u bir u kā ba ka nunu ba-naa baa u bōlō-i. Aa bibiēņ nuō ņ saa bi saaya ņ nanna ņ ciēņo-i.*

¹² Mei fεε-i, miņ ka waņ maman baa banamba-i ma yaa daama: Da ņ hūu Diilon-maama-i, aa ņ ciēņo saa hūu-ma, aa hūu-ma duō tīεna baa-ni, ņ saa saaya ņ nanna-yuō wuō u saa hūu Diilon-maama-i. ¹³ Kuuduōņgu yaa baa caamba-i; nuō da ņ hūu Diilon-maama-i, aa ņ bōlō saa hūu-ma, aa hūu-ma ņ da ņ tīεna baa-yo, ņ saa saaya ņ hel u wulaa. ¹⁴ Bōlņo faņo temma-i, uņ hūyāa-ma kertīēciε soņ-yuō, u piyaa Diilonō-i. Aa ciēņo maņ saa hūu Diilon-maama-i aa hūu-ma soņ kertīeyiēņo-na, u piyaa Diilonō-i. Kuō ma saa naa waa dumaa, baa naa cira ba bisālmba-i siε gbāa piε Diilonō-i a ne da ba piyaa-yo. ¹⁵ ņga uman duō u saa hūu Diilon-maama-i, aa u tīēnatiēņo hūu Diilon-maama-i, aa wuō fuō si dii u tīēnatiēņo maama-na, ba baa cie-yo; ba yaņ u kā. Kufanņgu terieņgu-na, u tīēnatiēņo maņ hūyāa Diilon-maama-i, u yaa bōlņo-i wa, u yaa ciēņo-i wa, uu dii u fεεņ nuō. Diilonō bīε-na wuō na waa yaafēllen. ¹⁶ Da ņ yagar aa nyaar, naņ ka gbāa kor ņ tīēnatiēņo-i wei? ņ siε gbāa ce Diilon nuō suō mafamma-i.

Tīyāaņ na temma-i

¹⁷ Da ma hel daama-na, naņ ņa naa waa dumaa aa Diilonō bī-na, na tīε dumei; Diilonō yaa wuō ma ce dumaa. Mi wuōra mi waņ ma yaa-i terni-na hiere baa Diilon-dūņ-baamba-i.

¹⁸ Diilonōņ taa u bī-na huōņgu maņ nuō-i, da kuō unāņ nuō ņ naa *jā, baa yaņ senserre ta di da-ni baa ņ *jāmma-i. Da kuō ņ saa naa bi jā, baa yaņ senserre ta di da-ni wuō ņ saa jā, tīε dumaa, baa cira ņ jā. ¹⁹ ņ jā o, ņ saa jā o, yuņgu si dii-kuō. Kuman gbāaņ, ņ baa yagar Diilonō nuņgu-i. ²⁰ Naņ ņa naa waa waama maņ aa Diilonō suō duō bī-na, na hieroņo-i hiere na saaya na tīε dumei. ²¹ Diilonōņ taa u bī-ni, da kuō nii naa waa kōriēņ nuō, baa yaņ ma jaņ-ni. ņga da ba hā-ni hūmelle-i ņ da ņ hel kōrsīnni-na, hel-niε. ²² Na saa da, Itieņo-i Yesu-Kirsa duō bī kōriēņo maņ, u jo ji ce nebiņo u wulaa, aa uman duō waa nebiņo aa u bī-yo, u jo ji ce u kōriēņo. ²³ Diilonō sāa-na sukpekpelluņ, baa na bir na ce nelbiliemba kōraaņ namaa. ²⁴ Tobiņ namaa, mi siε kar ku coima, naņ waa dumaa aa Diilonō bī-na, waan waama famma yaa-i u hūmelle-na.

Baman saa hi suur ānsorre-na

* 7:11 Nieņ Matie sebe-i-na 5.32.

²⁵ Kumaņ ņaa bamaņ saa hi suur ānsorre-na ba kūņgu-i, mi ka piye celle kuō. Miņ ka waņ mamaņ, ma saa hel Itieņo nuņ-nu, mei huōya-maama. Diiloņo faa baa-mi, a ce huhurma si dii mi nelma-na.

²⁶ Mulīemaņ maaraaya fiēfiē-i-na, mei wulaa ku bōyaa nuōmba tiē ba temma-i ba baa suur ānsorre-na. ²⁷ Da kuō cieņo dii baa-ni ti, baa nanna-yuō. Da kuō cie sī baa-ni, baa dii ņ yuņgu-i cakūņgu-na. ²⁸ Ku saa ce ņaa da ņ bie cieņo-i ku balaan dē! Ku saa bi ce ņaa cieņ duō soņ ku balaan dē! ņga bamaņ suurii ānsorre-na ba ka mulīeņ yaņ siraamba-i ku'i cie miē na baa suur-diē.

²⁹ Tobin namaa, miņ taaraņ mi waņ mamaņ ma yaa daama: Huōņgu saa tiraa tiē bōi. Terieņgu faņgu-na, a doņ fiēfiē-i-na, caantaamba saaya ba waa ņaa ba saa dii caamba. ³⁰ Bamaņ kaalaan ba ce ņaa weiima saa da-ba. Bamaņ nyieņ ba ce ņaa ba hōmmu saa fē. Bamaņ sāa bimbīnni-i, ba baa haa ba naņga niē. ³¹ Bamaņ daaņ miwaanō tōnō-i, ba baa haa ba naņga yuō. Miwaan daa uņ yeņ waama maņ, u siē tiraa cō.

³² Mi sa taara āņjōguōma yu na hōmmu-i. Na saa da, umaņ duō saa dii cieņo, ņ da u yii baa Itieņo maacemma yaa yon; u taara u ce kumaņ dōlaanuņ Itieņo-i. ³³ ņga umaņ duō dii cieņo, u yii baa miwaan daayo maama; u taara u ce kumaņ dōlaanuņ u cieņo. ³⁴ A ce dumaanō-na uu dii sōmma hāi. Kuuduōņgu yaa baa caamba-i, umaņ duō saa soņ, ņ da u gbu u yii baa Itieņo maacemma yaa yon. U weiima-i hiere ma kāa ka jūņ Diiloņo yaa nuō-i. ņga cieņo maņ duō soņ, u yii baa miwaan daayo maama; u taara u ce kumaņ dōlaanuņ u bōb.

³⁵ Da na da mi piye dumandē-i-na, mi taara namaa fafaanģu'i. Na baa da niē sī mi taara mi cie-na, ma'i sī. Mi taara na nyaar Itieņo'i nuō-i baa huōņga diei aa na ta na ce kumaņ faa cemma.

³⁶ Fiēfiē-i-na, umaņ duō ne da u dōrņo maama yuu u huōņga-i, aa ne da fuō duō saa bie-yo ku ka ce kpelle u wulaa, u gbāa bie-yo, bāaniņo sī. ³⁷ ņga umaņ duō yiera-mei wuō u sa taara u dii cieņo, aa ne da da ba bōrō baa u dōrņo-i ku siē ce bāaniņo, aa u gbāa bel u fēfē cakūņgu-na, da kuō ma hilaa fuō fēreņ huōņ-na, ku faa. ³⁸ Terieņgu faņgu-na, umaņ duō jā u dōrņo-i ku faa, umaņ duō hiel u naņga u dōrņo maama-na, kufanģu tiraa fa yaņ.

³⁹ Casoiņ nuōņo-i, ņ bōb duō waa cicēlma, ņ siē gbāa kā ka soņ yaņga naņga. ņga duō ku, nii dii ņ fēreņ nuō, ņ gbāa soņ bibieņo maņ dōlaanu-niē. Kumaņ gbāaņ, bibieņo faņo saaya u hūu Yesu maama-i. ⁴⁰ ņga mei wulaa duō tiē u saa soņ, ku ka buō-yuō yaņ duō kā ka soņ bibieņo naņ-na. Mafamma-i mei huōya-maama, aa mi suyaa miē *Diiloņ-Yalle bi dii baa muōņo-i.

8

Cufieņ-kūōma maama-i

¹ Fiēfiē-i-na, i ka ne cufieņ-kūōma kūņgu-i. I hieroņo-i i suō weiima bōi fuō ninsoņo ņaa naņ waan-ma dumaa, ņga na saaya na suō wuō sōsuōmuņgu jo baa bōlbōlsīnni, a ne da nelnyulmu ce i naņ kaasīnni Diiloņ-hūmelle-na. ² Umaņ duō tuō ne wuō fuō suō bīņkūņgu, u saa hi tuō suō ņaa uņ saaya u suō dumaa. ³ ņga umaņ duō yaņ Diiloņo maama ta ma dōlnu-yuō, Diiloņo suō u yaa-i.

⁴ Terieņgu faņgu-na, cufieņ-kūōma-i i gbāa tiē wuo-ma wei? I suyaa wuō cufēllu-i bīņkūņgu sī, aa tiraa suō wuō Diiloņo dii u diei yon! ⁵ Banamba daa ninanni ta ba buol-ni dōrō-i-na baa hīēma-na hiere wuō bafamba diiliemba yaa-i. Bafamba wulaa diiliemba dii bōi aa yuntaamba bi dii bōi. ⁶ A ne da miē fuō miē wulaa, Diiloņo dii u diei yon. U yaa i To-i. U'i hielaa bimbīnni-i hiere aa i tiēnaana fuō maa-na'i. Aa Itieņo bi dii u diei, u yaa Yesu-Kirsa-i. Diiloņo cie u yaa hiel bimbīnni-i hiere aa fuō barguō yaa nuō-i in yeņ cicēlma dumandē-i-na. ⁷ ņga i hieroņo saa suō wuō cufēllu-i bīņkūņgu sī. Banamba miē cufieņ-i

a ce ji hi baa nyunġo, da ba ta ba wuo cufiēŋ-kūōma-i ba ta ba jōguōŋ cufiēŋa maama, aa da ŋaa ba guōla ba Diilonġ-hūmelle-i. Ba saa hi naŋ kaasinni yogo ku'i juōŋ baa ānjōguōma famma-i. ⁸ A ne da ku saa ce ŋaa niwuoni yaa gbāa piē-ye Diilonġo-na. Diē saa wuo, kunaŋgu sa hel-yiē, diē bi wuo, kunaŋgu sa suur-yiē.

⁹ Naŋ yeŋ na fereŋ nuō dumaa ta na ce kumaŋ dōlaanuŋ-nei, gbāaŋ bamaŋ saa hi naŋ kaasinni yogo Diilonġ-hūmelle-na, na baa ji biēna ba Diilonġ-hūmellen-kūŋgu-i. ¹⁰ Ŋaa bamaŋ saa hi naŋ kaasinni-i yogo, unaa kā ka da nuōni maŋ suyaan yiēŋgu ŋ tiēnaana tinnin-dūŋ-nu ta ŋ wuo kūōma; fuō u siē bi kā na ta na wuo wei? ¹¹ Duō wuo aa u huōŋga saa ji hūu-ma, naŋ sōsuōmunġu'i saa jo baa mafamma-i wei? Nuōnei ciē u kōsuōŋ u fere. A ne da *Kirsā kuu fuō bi maama-na. ¹² Da na ta na ce gbomma famma-i Diilonġ-dūŋ-baamba maŋ saa hi naŋ kaasinni-i yogo na guōl ba gbeini-i Diilonġ-hūmelle-na, na saaya na suō wuō na ce-ma Kirsā fuō fere yaa nuō-i. ¹³ Ku'i ciē na da muō da mi suō wuō da mi wuo daaku-i, mi ka guōl mēlġo gbeini-i Diilonġ-hūmelle-na, mi ne ku biŋkūŋgu-i aa yaŋ-ku; mi siē tiraa dii-ku mi nuŋgu-na.

9

Kumaŋ saaya baa Yesu pōpuōrbiemba-i

¹ Muō mi siē gbāa ce kumaŋ dōlaanu-miē wei? Yesu *pōpuōrbilon muō sī wei? Mi saa da Itienġo-i Yesu-i baa mi yufelle-i wei? Miŋ ciē maacemma maŋ hā Itienġo-i, ma'i sī namaaŋo-i wei? ² Banaŋ da ba fi'a ba saa hūu-ma wuō Yesu pōpuōrbilon muō, namaa fuō na saaya na hūu-ma. Naŋ hūyāa Itienġo maama-i mi wulaa, ku yaa pigāaŋ wuō Yesu pōpuōrbilon muō.

³ Bamaŋ ciēra mi maacemma saa fa, miŋ ka waŋ mamaŋ baa-ba ma yaa daama: ⁴ Yesu pōpuōrbien miēŋo-i i sa wuo wei? I sa nyōŋ wei? ⁵ Mi saa saaya mi jā ciēŋo Diilonġ-dūŋ-baamba-na u tuō wuōra baa-mi ŋaa Yesu pōpuōrbiembaŋ ceŋ-maŋ dumaa baa Itienġo hāmba-i a naara Pier wei? ⁶ Sisō muō baa Barnabasi-i yon, miēmēi saaya i ce maacemma-i a taara i nuŋ-juuru-i? ⁷ Naŋ siire, na nuō wuō molo kāa sorosimma-na aa tuō pā u fere wei? Sisō mēlġ daayo sūō tibinni-i aa u sa wuo ni bienġa-i? Da ma'i bi sī ānciinaŋ daayo sa nyōŋ u muōru nōnō-i? Na nuō-ma dede wei?

⁸ Miŋ waŋ nelma maŋ daama-i, nelbiliemba'i jōgaan dumaanġo-na yon wei? Ma sī maaduōma famma yaa bi nyegāaŋ *Moisi *ānjīnamma-na ke? ⁹ Ma nyegāaŋ ānjīnamma-na ninsoŋo wuō: «*Niiŋ duō tuō muō dīmma-i ŋ saa saaya ŋ vaa u nuŋgu-i.*»* Ku ce namaa na'a Diilonġo kaalaaya niimba yaa aa waŋ mafamma-i wei? ¹⁰ Ma sī nel daama waan a vii miēmēi ke? Coima saa fa, ma fuliinu miēmēi. Ma sī umaŋ duō tuō kū, u suyaa wuō u ka da biŋkūŋgu ku'i ciē u tuō kū ke? Nuō da ŋ suō wuō naŋ dīmma ciē dēdiēni hiere, ŋ waa hie kā wuō naŋ ka muō-ma? Da ŋ da umaŋ muyaanaŋ u dīmma-i, u suyaa kerre wuō u ka da belle-mēi ku'i ciē. ¹¹ Inġ ciē Diilonġ-maacemma-i na hōlma-na, kuu dii ŋaa i duu dīmma. Da ŋ duu dīmma-i, ŋ saa saaya ŋ kar-ma wei? ¹² Bamaŋ wuyaanaŋ na nagāŋ-niini-i wuō ni vii-ba, ni vii miēŋo-i yaŋ bafamba-i. Ŋaa i fiinaan aa bel i muliēma-i nammu hāi. I sa taara *Kirsā *Neldōdōlma bir baa ma huonġu ku'i ciē i hīrā i muliēma-i.

¹³ Ma sī na suyaa kerre wuō bamaŋ ciēŋ maacemma-i *Diilodubuō-i-na, ba niwuoni hel Diilodubuō yaa nuō-i ke? Aa suō wuō *Diilojigāntaamba niini bi hel ba maacemma'i nuō-i ke? ¹⁴ Kuuduōŋgu yaa baa bamaŋ waan Neldōdōlma-i. Itienġ wuō ba ta ba wuo ma'i nuō-i.†

* **9:9** Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 25.4; Tim. dē. 5.17-18 † **9:14** Niēŋ Like sebe-i-na 10.7.

15 Na nagāņ-niini vii-mi, nga mi niē-ni aa yaņ-ni. Baa na da niē sī mei taara na ta na hā-mi bīņkūņgu ku'i cie mi ta mi waņ nel daama-i dē! Ma'i sī. Aa mi da mi cārā na wulaa, bālbāl mi ku. Miņ waņ Diilon-nelma-i gbāņgbāņ mi sa hūu bīņkūņgu, ku fē mi huōnga-i. Aa molo siē gbāa ce mi yaņ kufanģu-i.

16 Mi siē gbāa gbeliēņ mi fēre wuō mi waņ Neldōdōlma. Maacemma namma-i, ku dōlaanu-miē o, ku saa dōlnu-miē o, mi ka ce-ma. Aa da mi saa ce-ma, sūlma haraa-miē. 17 Kuō muōmei naa sire mi fēreņ nuō ta mi ce-ma, mii naa saaya baa pāmna, nga mei saa sire mi fēreņ siremma, Diilono'i ciēra mi ce-ma. 18 Terieņgu fanģu-na, mei maacemma sullu yaa hadu-i? Du yaa a waņ Diilon-nelma-i gbāņgbāņ, mi baa hūu bīņkūņgu a ne da mii naa saaya mi hūu.

19 Mii dii mi fēreņ nuō, nga mi cie mi fēre na hieroņo-i na kōriēņ muō da mi gbāņ da nuōmba bōi hā Kirsa-i. 20 Da mi waa baa *Yuifubaa-ba-i, mi ce mi fēre Yuifuyiēņ muō da mi gbāņ da-ba. Na saa da, Moisi āņjīnamma siē gbāa yuu-mi baa wēima, nga da mi waa baa bamaņ wuōyaan-man, mi ta mi wuō-ma da mi gbāņ da-ba. 21 Kuuduōņgu yaa baa bamaņ sa suyaan Moisi āņjīnamma-i, da mi bi waa bafamba hōlma-na, mi ce mi fēre ba temma-i da mi gbāņ da-ba. Ku saa ce ņaa mi taara mi cira mi cīnaana Diilono āņjīnamma-i dē! Ma'i sī. Mi wuō ma yaa-i Kirsa wuōsaanģu-na. 22 Da mi waa baa bamaņ saa naņ kaasīnni yogo Diilon-hūmelle-na, mi ce mi fēre ņaa mei fēre-i mi saa hi naņ kaasīnni yogo, da mi gbāņ da-ba. Da mi suur terieņgu terieņgu, mi ce mi fēre terieņgu fanģu taamba temma, da mi gbāņ da banamba kor-bei. 23 Mi ce daama-i hiere Neldōdōlma da ma gbāa hi terni-i hiere aa muōmi bi da mi kūņgu-i.

24 Na suyaa wuō gbaruntaamba gbar hiere, nga umaņ duō ta yaņ banamba-i u yaa yaraa; aa ba pā u yaa-i. Terieņgu fanģu-na, gbāaņ ba baa ta aa yaņ-na. 25 Bamaņ taaraayan ba ka finu gbaruņģu-na, ba hīrā muliēma-i ku tigiima-na. Ba ce muliēma famma-i da ba ka da kumaņ ku sa gbāņ bīenamna. A ne da miē iņ donyaņ kumaņ, ku sa bīēna da. 26 Ku'i cie na da muō miņ gbar mi kā, mi sa gbar mi yuņ-nu. Mi saa baa ciekūrāņo maņ sa jafāaņ u yuņ-nu. 27 Mi ce mi kūōma-i kpāncōlgūō aa mi suō mi fēreņ belma. Mi sa taara da mi ji waņ Diilon-nelma-i tī baa banamba-i muōmi hel hōntōbilonō.

10

Yaņ cufiēņa buolma-i

1 Tobīņ namaa, mamaņ daa i bīncuōmba-i *Moisi bāanģu-na, mi taara na suō-ma hiere. Duherru nandu naa cīnnu-bei a saan-ba ba kā ka karnu dāmman-nuoraanģu-i. 2 Ku cie ņaa ba *baatiseņ duherru-na baa dāmman-nuoraanģu-na a ce kuuduōņgu baa Moisi-i. 3 Ba hieroņo-i ba wuyaa Diilon-niiwuoduōni, 4 aa nyōņ Diilon-hūnduōma. Hūmma famma taa ma hel tāmpēllen, aa tāmpēlle fande yaa waa *Kirsā-i. U waa baa-ba terni-na hiere. 5 Mafammaņ fiē ce, ba fōņģūō saa ta ba ce Diilonō huōņga-i, ku'i cie ba wuōra ku dii *hīekuraanģu-na.

6 Nel daama cie da ma pigāaņ-ye wuō i saa saaya i yaņ āmbabalma cemmanmaama ta ma dōlnu-yiē ņaa maņ taa ma dōlnu i bīncuōmba-i dumaa. 7 Baa na ta na buol cufiēņa-i ņaa i bīncuōmbaņ taa ba ce dumaa. Diilon-nelma waanma wuō: «*Ba tīēnaana wuo niwuoni-i aa nyōņ kolma-i. Baņ juō wuo tī, ba sire ce ba bāanģu-i.*»* 8 Baa na yaņ i tie ce figiņ-kakarkuōņo-i ņaa i bīncuōmba naņ ceņ dumaa. Ba cie ku yaa-i nuōmba neifieņ-cīncieluo baa di diei nuōmba nuōsiba ndii kuu-bei yinduōņģu-na.† 9 Baa na yaņ i feņ Kirsa-i ņaa i bīncuōmba

* 10:7 Helmaņ-sebe (Exode) 32.6 † 10:8 Niēņ Kāmman-sebe-i-na (Nombres) 25.1-9.

naņ fiēņ-yo dumaa a ce jēnaamba doņ-ba ko-ba.† 10 Baa na ta na waana ņaa i bīncuamba naņ waanaņ dumaa, a ce *dōrpōpuōrbilonō maņ kuōņ nuōmba-i u jo ji ko-ba.Š

11 Nel daama ciē nuōmba da ba gbāa suō ba fēreņ belma. Ba nyegāaņ-ma da ba gboya miē maņ piyaa miwaanō tīmma-i. 12 Terieņgu faņgu-na, umaņ duō tuō ne wuō sī fuō yieraaya u gbeiniņ, u gbāņ u baa ji cii. 13 Maman guōlaaņ nelbiliemba gbeini-i Diilon-ħūmelle-na, ma yaa bi guōlaaņ namaa niini-i. ņga Diilonō-i nunni hāi tieņo sī; u siē yaņ ma jīnya-ņei. Kumaņ da ku ta ku guōl na gbeini-i, u ka kāyā-ņei aa pigāaņ-na naņ ka ce dumaa hel-kuō.

14 Mi jēnaaņ namaa, terieņgu faņgu-na, jande, niēņ cufieņa buolma-i aa na yaņ-ma. 15 Mi suyaa miē na suō kuyunģu ku'i ciē mi ta mi piiye baa-na dumandē-i. Miņ waņ mamaņ, namaa fēre-i niēņ-maņ na ne, coima wēi? 16 Diē tiē wuo Itieņo niiwuoni-i, iņ jaal Diilonō-i ciingā maņ maa-na-i, ka sa pigāaņ wuō Kirsa tāmma yaa ciē i waa u horre-na wēi? Iņ bi calnuņ *buruo maņ baa i-naa, u'i sa pigāaņ wuō Kirsa kūōma yaa ciē i waa u horre-na wēi? 17 Buruo diei dii; iņ fiē ciinu, i wuo burduōņo faņo yaa-i. Ku yaa pigāaņ wuō ii dii horduōleņ.

18 Niēņ *Isirahēl-baamba-i, ba mumbuolmuņ-terieņgu-i Diilon-kūņgu, a ce dumaanō-na, bamaņ wuyaaņ bīmbaamba maņ baņ koņ-baņ terieņgu-na, kutaamba dii Diilonō horre-na. 19 Ku saa ce ņaa mi taara mi cira cufēllu-i baa du kūōma-i nii dii baa yunģu waama namma, 20 ma'i sī. ņga mi taara mi cira baņ koņ bīmbaamba maņ cufieņa-na, ba sa ko-ba ba hā Diilonō, ba ko-ba ba hā *jīnabaa. A ne da mi sa taara wēima waa na hōlma-na baa jīnabaa-ba-i. 21 Na siē gbāa nyōņ baa Itieņo ciingā-i aa miel nyōņ baa jīna ba kaanga-i. Na siē gbāa wuo Itieņo niiwuoni-i aa tiraa miel wuo jīna ba niini-i. 22 Diē vaaya kufanģu-i, Itieņo huōņga ka du baa-ye; a ne da i siē gbāa fi baa-yo.

Yaaņ i tiē kāyā i-naa Diilon-ħūmelle-na

23 Na ciera bīņkūņgu saa nyaa-ye. Ninsoņo, bīņkūņgu saa nyaa-ye, ņga bīmbiņni hieroņo saa fa baa-ye. Bīņkūņgu saa nyaa-ye, ņga bīmbiņni hieroņo sa ce i naņ kaasīnni Diilon-ħūmelle-na. 24 Nēlieņo nēlieņo, u saaya u tuō taara banamba fafaanģu, u baa tuō ne fuō kūņgu-i.

25-26 Ma nyegāaņ Diilon-nelma-na wuo: «*Miwaanō-i baa u huōya-niini-i hiere Itie fuō niini-i*»*, a ce dumaanō-na, da na da kūōma maņ sanģa-na, na baa cira na yuu ma sīnni-i, na sāa na wuo; na baa jaana na hōmmu-i.

27 Molon duō bī-ni wuō ņ kā na ka wuo niiwuoni, da kuō kutieņo saa hūu Yesu maama-i, da ņ kā, da ba hā-ni kumaņ, ņ baa jaana ņ huōņga-i, ņ hūu ņ wuo fiēya aa ņ baa yuu moloņo baa wēima. 28 ņga moloņ duō da tūnu-niē wuō kūōņ daama-i cufēlluņ-kūōma, ne kutieņo-i aa ņ yaņ; baa wuo. Da ņ wuo, ņ ka hā kutieņo-i āņjōgōbabalamma. 29 Mi saa ne namaa āņjōgōma aa piiye, mi niē umaņ gbuōya-ņei fuō maama'i aa piiye.

Unaa gbāa cira: «Da kuō bīņkūņgu saa nyaa-mi, ma da niē na'a mi saa saaya mi wuo daaku-i, wuō da mi wuo-ku mi ka hā unāņo āņjōgōbabalamma? 30 Da mi da kuuwuonģu-i aa jaal Diilonō-i aa suō da mi wuo-ku, ma ce niē unaa jo ji tuō gāņ baa-mi wuō mi ciē niē wuo-ku?» 31 Mi gbāa waņ mamaņ, ma yaa daama: Na wuo wa! Na nyōņ wa! Sisō da na ta na ce bīņkūņgu bīņkūņgu, na saaya na ta na ce-ku Diilon-yerre fafaanģu. 32 Baa na yaņ na ciluō tuō guōl banamba gbeini-i; u baa guōl *Yuifu ba niini-i, u baa guōl *niēraamba niini-i, u baa bi guōl Diilon-dūņ-baamba niini-i. 33 Taa na ce mēi temma: Muōmi vaa

† 10:9 Niēņ Kāmman-sebe-i-na (Nombres) 21.4-7. § 10:10 Niēņ Kāmman-sebe-i-na (Nombres)

17.6-14. * 10:25-26 Gbēliēmaņ-nalāaņgu (Psaume) 24.1

mi fεε wεima-na hiere ta mi ce kumaņ kāayāņ nuamba-i. Mi sa taara mēi fafaaņgu, mi taara nuamba-i hiere ba fafaaņgu Diilonō duō kor-ba.

11

¹ Muōmiņ biyaa *Kirsā maama-i dumaa, namaaņo-i biyaaņ mēi bi maama-i dumēi.

Cieņo saaya u suuye u yuņgu-i Diilocārālle-na

² Kasi saa da-na: Miņ waaņ nelma maņ baa-na, na wuō ma hūmelle-i. Wεima-na hiere mi nelma sa karaanu-nēi. ³ Ņga mi taara na suō wuō *Kirsā yaa nuamba-i hiere ba yuņgu-i. Bibieņo yaa cieņo yuņgu-i aa Diilonō yaa Kirsā yuņgu-i. ⁴ Bibieņ nuō da ņ yaņ ņ cucūņgu-i ņ yuņgu-na aa ta ņ cārā Diilonō-i, sisō ta ņ waņ Diilopōpuōruņgu-i, kuu dii ņaa ņ saa kāņ Kirsā yaa-i. ⁵ Aa cieņ duō yaņ u yuņgu-i gbāņgbāņ aa tuō cārā Diilonō-i sisō duō yaņ-ku aa tuō waņ Diilopōpuōruņgu-i, kuu dii ņaa u saa kāņ u bōlō yaa-i, a ne da u yaa u yuņgu-i. Cieņo faņo temma dii ņaa cieņo maņ cirii u yuņgu-i. ⁶ Cieņo maņ duō u sa taara u vaa bīņkūņgu u yuņgu-na, u sa hāyā-kuō bōlbōl wēi? Ņga i suyaa wuō cieņ duō cir u yuņgu-i, sisō duō hāyā-kuō, ku da-yo senserre, terieņgu faņgu-na bōlbōl u tuō suuye-kuō. ⁷ Bibieņo yaa Diilonō nabieraņo-i, u yaa pigāaņ Diilonō fafaaņgu-i, a ce dumaaņo-na, duō tuō cārā Diilonō-i, u saa saaya u suuye u yuņgu-i. Aa cieņo pigāaņ bibieņo fafaaņgu. ⁸ Na saa da, Diilonō saa hiel bibieņo-i cieņ-na, u hielaa cieņo yaa bibieņo-na. ⁹ Aa ku saa ce ņaa ba maa bibieņo yaa a hā cieņo-i dē! Ba maa cieņo yaa a hā bibieņo-i. ¹⁰ Terieņgu faņgu-na, cieņo saaya u ne *dōrpōpuōrbiemba-i aa tuō suuye u yuņgu-i a pigāaņ u munyieraammu-i. ¹¹ Ņga na saaya na suō wuō Itieņo wulaa, bibieņo sie gbāa muo sāntorma baa cieņo-i, aa cieņo sie bi gbāa muo sāntorma baa bibieņo-i. ¹² Mi taara mi cira, cieņo hilaa bibieņ-na aa bibieņo hel cieņ-na, aa ba hāi-i-na hiere ba hilaa Diilon-na.

¹³ Namaa fεε-i niēņ-kuņ na ne! Cieņ duō yaņ u yuņgu-i u saa suuye-kuō aa tuō cārā Diilonō-i, ku biyaa wēi? ¹⁴ Ma sī na daa bibieņo yukuōsīņ da ni tu cor ku ta ku da-yo senserre kē? ¹⁵ A ne da ku'i saaya caamba-i. Diilonō hāa bafamba-i yukuōsīnni-i ni da ni ta ni suuye ba yunni-i. ¹⁶ Umaņ duō u dii nuharuņgu nel daama-na, kutieņo saaya u suō wuō Diilon-dūņ-baamba-i terni-na hiere a naara miε fεε-i i ce-ma dumēi.

Itieņo niwuoni maama-i

¹⁷ Miņ ka dii mi nuņgu-i mamaņ nuō-i fiεfiε-i-na, mi sie gbēlieņ-na. Na tigiima sa kāyā-nēi Diilon-hūmelle-na, ma guōla-nēi. ¹⁸ Mi nuō ba'a da na tigiin na-naa, banamba bō ba deņ, aa mi suyaa miε ma gbāa ce. ¹⁹ Mi suyaa miε na saaya na bōrō ku yaa bamaņ nyaarāa Diilonō-na ba ka suō. ²⁰ Da na jānu na-naa da na wuo Itieņo niwuoni-i, na sa wuo-ni niņ saaya ni wuo dumaa. ²¹ Niiwuon da ni hi wuoma, na kā ka biε na juurumbaa. A ce dumaaņo-na, banaņ da ba ce ba tīε baa nyulmu-i aa banamba wuo ye aa nyōņ ye ta ba ce koņhiliinģu. ²² Da na da na sa taara na cal baa moloņo, bige-i ciε na sa wuo dii na cīnniņ aa ta na jo? Sisō na taara na biēna Diilon-dūņ-baamba yerre yaa wēi? Bige-i ciε na ta na ture sūntaamba yammu-i? Na'a mi waņ wuō niε baa-na? Na taara mi gbēlieņ-na wēi? Mi sie sie aa gbēlieņ-na.

²³ Miņ daa mamaņ Itieņo wulaa aa waņ-ma baa-na ma yaa daama: Baņ ņa naa saaya ba bel Itieņo-i Yesu-i isuōņgu maņ nuō-i, wuō biε *buruo ²⁴ aa jaal Diilonō-i, aa būlnu-yuō aa cira: «Mi kūōma yaa daama-i miņ hāņ-naņ baa-ma, taa na ce miņ ciε kumaņ daaku-i mi maama ta ma tīenu-nēi.» ²⁵ Baņ juō wuo niwuoni-i tī, wuō biε duvēņo ciin-na hā-ba aa cira: «Ba ka bel-mi ko-mi. Mi tāmna maņ ka kūnna, kuu dii ņaa ma yaa daama-i ciinģa-na. Diilonō ka bel u

tobisifelenni-i baa ma yaa-i. Da na ta na nyōņ-yo huōņgu huōņgu, na ce min cie kumaņ daaku-i mi maama tēnu-nei.» ²⁶ Na saa da, aa Itieņo suō duō bir jo, huōņgu huōņgu, da na wuo buruo-i wuoņ daama temma-i aa nyōņ duvēņo-i, na waņ u kuliņgu maama yaa dumaano-na. ²⁷ Ku'i cie na da umaņ duō waa waama namma aa wuo Itieņo buruo-i, sisō aa nyōņ Itieņo duvēņo-i, kutieņo saa kāņ Itieņo kūōma-i baa u tām̄ma-i hiere; a ce dumaano-na, Diiloņo ka yuu-yo. ²⁸ Terieņgu faņgu-na, nelieņo nelieņo, u saaya u ne u fere igēna aa suō duō wuo buruo daayo-i aa nyōņ duvēņ daayo-i. ²⁹ Umaņ duō saa kāņ buruo daayo-i baa duvēņ daayo-i wuo Itieņo kūōma, aa suuye u yufieņa-i a wuo-ni, Diiloņo ka gāņ baa-yo. ³⁰ Ku'i cie na da jaamba-i baa jeiliemba maaraaya na hōlma-na baa kuliņgu-i hiere. ³¹ Kuō i taa i ne i fere igēna aa suō tie wuo, Diiloņo naa waa hie tuō gāņ baa-ye? ³² Ņga Diiloņo sa taara i ka caa baa banamba-i ku'i cie u tuō gāņ baa-ye u dii-ye hūmelle-na.

³³ Tobieņ namaa, terieņgu faņgu-na, da na jānu na-naa da na wuo Itieņo niiwuoni-i, ciyaan na-naa. ³⁴ Nyul da mu waa umaņ nuō-i, u wuo dii u ciieņ-nu aa u tuō jo, ku yaa da na ji jānu na-naa u sie cāl Diiloņo ji tuō gāņ baa-yo.

Nelma maņ tīyāa, da mi kā mi ka fielnu-mei.

12

Diiloņ-Yalleņ hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-ba maņ

¹ Tobieņ namaa, mi nuņgu ka hi *Diiloņ-Yalle maacemma yaa fiefie-i-na; mi taara ma kaala na wulaa. ² Na suyaa wuo naņ ņa na'a na saa hi hūu Itieņo maama-i na taa na gbar na nyaanu tinni, a ne da nunni sī baa-ni ni ta ni piiee. ³ Ku'i cie mi ta mi taara mi waņ-ma baa-na mie Diiloņ-Yalle sie gbāa waa moloņ-na aa kutieņo wuo Yesu dāņgāaņ! Ma sie gbāa ce. Aa molo sie bi gbāa cira Yesu yaa Itieņo-i, da Diiloņ-Yalle saa dii-ma u nuņ-nu.

⁴ Diiloņ-Yalleņ hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-ba maņ ba ta ba ce Diiloņ-maacemma-i baa dii sīnni bōi, ņga Diiloņ-Yalduōl daade yaa hāaņ-baņ baa-ba. ⁵ Maacemma sīnni dii bōi, ņga ma ce hā Yunteduōņo yaa-i. ⁶ Ancemma dii bōi, ņga Diiloduōņo faņo yaa hāaņ i hieroņo-i ku fōņgūō-i i tie ce-ma. ⁷ Diiloņo hāa-ye fōņgōbaa i yuņ-niņ i tie fa i-naa maama. Fōņgōbaa-ba famba yaa pigāaņ Diiloņ-Yalle maacemma-i. ⁸ Diiloņ-Yalle ce unāņo nelnurāņo, aa ce unāņo ānsuōmantieņo. ⁹ Diiloņ-Yalduōl daade hā unāņo fōņgūō-i u haa u naņga-i Diiloņo-na ninsoņ-haama, aa hā unāņo fōņgūō-i u tuō sire jaamba. ¹⁰ Di hā unāņo fōņgūō-i u tuō gbā u ce himma, aa hā unāņo u tuō ce Diilopōpuōrni, aa hā unāņo u tuō suō Diiloņ-maacemma-i u bōrō-mei baa *jīna ba maama-i. Di hā unāņo fōņgūō-i u tuō gbā u piiee nelfeemma, aa hā unāņo u tuō gbā u hielnu-mei. ¹¹ Diiloņ-Yal daade yaa cieņ mafamma-i di diei yoņ. Fōņgūō maņ duō dōlnu-die di hā-ni baa u yaa-i.

Diiloņ-dūņ-baamba dii ņaa nelfiņo

¹² Terni bōi dii nelieņ nuō ņ kūōma-na. Ņga ni gbuōnu hiere ce kūōduōma. Terņ daani-i baa ni ciinumma-i ni gbuōnu ce nelduōņo. Bamaņ hūyāa *Kirsa maama-i baa dii dumei. ¹³ I hieroņo-i hiere i daa batemu-i Diiloņ-Yalduōl daade'i nuō-i a gbonu ce ņaa nelduōņo; *Yuifubaa o, *nieraaamba o, kōraamba o, nebimba o, Diiloņ-Yalduōl daade yaa dii i hōmmu-na. ¹⁴ Nelbiloņ kūōma-i terieņgu diei sī, terni bōi gbuōnu ce-ma. ¹⁵ Gboluoņ da ku cira: «Muō sī naņga-i, mi nuņgu si dii kūōma-na», gbāņgbāņ sī wei? Kufaņgu gbāa bō ku deņ wei? ¹⁶ Tūņ da ku cira: «Muō sī yufelle-i, mi nuņgu si dii kūōma-na», ku saa kar

* **11:29** Verse daayo gbāa bi nu nuņ daama-i: «Umaņ duō saa kāņ Itieņo horre-i aa suuye u yufieņa-i wuo buruo daayo-i aa nyōņ duvēņ daayo-i, Diiloņo ka gāņ baa-yo.»

coima wei? ¹⁷ Kuō nelbilonj kūōma-i hiere maa naa waa yufelle yon, ii naa tie nu niε? Aa kuō maa naa waa hiere tūņgu, ii naa tie nu hūlāanġu-i niε? ¹⁸ Na saa da, Diilonjo saa ma-ye u yuņ-nu. U maa-ye kuņ dōlaanu-yuō dumaa; a sōgōlnu i terni-i uņ taaraņ ni waa kusuōņ-nu. ¹⁹ Kuō terienġu diei waa nelbilonjo-na, baa naa saa ta ba bī u kūōma-i wuō kūōma. ²⁰ Terni bōi dii nelbilonjo kūōma-na, ņga ni gbuōnu ce kūōma diei.

²¹ Yufelle siε gbāa gbē naņga-i wuō: «Mi sa taara-niε.» Yuņgu siε bi gbāa gbē gboluonġu-i wuō: «Mi sa taara-niε.» ²² In neņ terni maņ i kūōma-na wuō yuņgu si dii-niε, ni yaa faaņ i maama-i ni yaņ. ²³ In'a i sa kāņ terni maņ, i bel ni yaa-i fafamma. In fuo nimaņ aa i sa siε waņ ni maama, i ne ni yaa-i fafamma ²⁴ a ne da terni maņ niifuoni sī i sa ne-ni dumaanjo-na. In'a i sa kāņ terni maņ i kūōma-na, Diilonjo maa-ye aa ce terni fanni waa baa yuņgu. ²⁵ U saa tuō taara i kūōma terni muo sāntorma baa ni-naa; u taa u taara ni ta ni jōguōņ ni-naa maama aa ta ni fa ni-naa maama. ²⁶ Terienġu diei da ku ta ku jaņ, terni nanni ce kuuduōņgu baa-ku hiere. Da ba ce terienġu diei bōi, ninanni hōmmu bi fē hiere. ²⁷ A ne da namēi Kirsa kūōma-i. Na hieronjo-i hiere naa dii baa na terni u kūōma-na. ²⁸ Ku'i ciε na da Diilonjo hāa nuōmba-i ba da-ba-deņ maacemma u dūņgu-na. U duōņ ce banamba Yesu *pōpuōrbiemba igēna, aa ce banamba ta ba ce u pōpuōrunġu, aa ce banamba Diilonelpigāataamba, banamba ta ba ce gbεε-weima, banamba ta ba sire jaamba, banamba ta ba kāyā nuōmba, banamba yaataamba, banamba bi ta ba piiye nelfεmma. ²⁹ Ba hieronjo-i Yesu pōpuōrbiemba wei? *Diilopōpuōrbiemba wei? Ba hieronjo-i nelpigāataamba wei? Ba ce gbεε-weima wei? ³⁰ Ba hieronjo-i ba sire jaamba wei? Ba gbā ba piiye nelfεmma-i wei? Ba gbā ba hielnu-mēi wei? ³¹ *Diilonj-Yallen hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-ba maņ, gbāaņ na da bamaņ faa yaņ bēi. Gbāaņ na da bamaņ kāyāņ nuōmba-i ba yaņ. Mi ka pigāaņ-na kumaņ yuņgu yaņ hiere; ku yaa ņaa nelnyulmu-i.

13

Nelnyulmu

¹ Halle da ņ fiε ta ņ nu nelma-i hiere hīεma-na ka cor baa *dōrpōpuōrbiemba maama-i, da kuō nelnyulmu si dii-niε, ņ ce gbāņgbāņ. Dumaanjo-na nii dii ņaa jolonjo maņ baņ mar-onj ba yuņ-nu, sisō kponjo maņ baņ mar-onj ba yuņ-nu; u tuō du u ce ijieni nuōmba tūnni-na yon. ² Da ņ fiε ta ņ gbāņ ņ ce Diilopōpuōrni-i; aa ta ņ suō weima-i hiere, aa bi ta ņ suō Diilonjo kusūņgu-i, da ņ fiε haa ņ naņga-i Yesu-i-na fuō a gbāa ta ņ ce tānni ta ni forra, nelnyul da muō muu si dii-niε, ņ ce gbāņgbāņ. ³ Da ņ fiε cal ņ nagāņ-niini-i hiere hā sūntaamba, da ņ fiε siε ba dii-ni dāamu-na Diilonj-hūmelle maama-na, nelnyul da muō muu si dii-niε, ņ ce gbāņgbāņ.

⁴ Nelnyulmuņ yeņ umaņ nuō-i, u huōņga sa huol, u faa, u sa nenu, u sa tētēņ u fεε, bombolma sa dōlnu-yuō. ⁵ Nelnyulmuņ yeņ umaņ nuō-i, u sa ce senda-weima, u sa taara u fεεņ fafaanġu, u huōņga sa guola, u sa tiera nelma u huōņ-na. ⁶ Nelnyulmuņ yeņ umaņ nuō-i, āmbabalma sa dōlnu-yuō, ninsonjo yaa dōlaanuņ-yuō. ⁷ Nelnyulmuņ yeņ umaņ nuō-i, u tiil weima-i hiere nammaņ temma, u hūu weima-i hiere, u haa u naņga-i Diilonjo-na weima-na hiere aa tiraa tuō hīrā u kūōma-i.

⁸ Nelnyulmu sa ji tī dede, ņga yiinġu dii baa yiinġu Diilopōpuōrunġu cemma ka bāl, nelfεmma wamma ka bāl, mēl suō yiēņgu, ku siε ji waa. ⁹ Na saa da, miε sōsuōmuņgu saa hi ku fuonġu-i aa inj ceņ Diilopōpuōrunġu maņ, i siε gbāa ce-ku hi ku fuonġu-i. ¹⁰ ņga Diilonj duō ji hā-ye kumaņ hii ku fuonġu-i, kumaņ saa hi ku fuonġu-i ku ka gbuo.

¹¹ Na saa da, in̄ ņa naa waa bisālŋ miēņo-i, i taa i piiye bisānsinni aa tie jōguoŋ bisānsinni aa bi tie ce bisānsinni. I yammun̄ juo cē huoŋgu-na, i saa nanna bisānsinni-i wēi? ¹² Kuuduōŋgu yaa baa daaku-i; in̄ dan̄ maman̄ nyuŋgo-i-na ma saa kaala i wulaa, ņga yiingū dii baa yiingū, ma ka kaala i wulaa hiere da gbaa! I sa suo Diiloŋo-i fafamma fiēfiē-i-na, ņga yiingū dii baa yiingū i ka suo-yo ņaa fuo fere uŋ suo-yen̄ dumaa.

¹³ In̄ yen̄ terien̄gu man̄ nuo-i nyuŋgo-i-na, bimbinni siei dii: ānhūuma, baa nahaale, baa nelnyulmu. ņga ni siei-i-na, nelnyulmu yaa yuŋgu.

14

Nelfelemma kūŋgu-i baa Diilopōpuorni kūŋgu-i

¹ Gbāaŋ kpelle nelnyulmu waa-ņei. *Diiloŋ-Yallen̄ hāŋ nuomba-i fōŋgōbaa-ba man̄, taa na kuye ba maama. Ku huraa baŋ ceŋ Diilopōpuorni-i baa uman̄. ² Uman̄ duo tuo piiye nelfelemma-na, molo sa nu u nelma-i, u sa piiye baa nelbiliemba, u piiye baa Diiloŋo. Nelma man̄ fuyaa nelbiliemba-na, Diiloŋ-Yalle diyaa ma yaa kutien̄o nuŋgu-na u tuo waŋ-ma. ³ ņga uman̄ cieŋ Diilopōpuoruŋgu-i, u kāyā banamba-i ba ta ba naŋ kaasinni Diiloŋ-hūmelle-na, u dii sireiŋa bēi, aa bi dii holle bēi. ⁴ Uman̄ piyen̄ nelfelemma-na, ku kāyā fuo da-u-diei yon̄. A ne da uman̄ cieŋ Diilopōpuorni-i, ku kāyā Diiloŋ-dūŋ-baamba-i hiere ba kūŋgu-na.

⁵ Mi taara na hieroŋo-i na ta na piiye nelfelemma-na, ņga maman̄ yuu mi huoŋga-i yan̄, ma yaa ņaa na ta na gbā na ce Diilopōpuorni-i. Uman̄ cieŋ Diilopōpuorni-i u fa wēima u yan̄ uman̄ piyen̄ nelfelemma-na. Mi saa yagar-ma duo tuo piiye aa tuo hielnu-mēi u hā Diiloŋ-dūŋ-baamba-i.

⁶ Tobin̄ namaa, ņaa muo da mi gbuu kā na terien̄gu-na hāa, aa Diilo saa carra-miē baa nelma mi da mi ka piiye tūnu-ņei, mi saa kā baa sōsuomufelēŋgu da mi ka pigāaŋ-na, mi saa kā baa Diilopōpuoruŋgu da mi ka waŋ baa-na, mi saa bi kā da mi ka hāalā-ņei bīŋkūŋgu, aa kā ka ta mi piiye nelfelemma-na, ku gbāa kāyā-ņei bige-i nuo-i? ⁷ Kuuduōŋgu yaa baa niimarni-i, da ba ta ba mar-ni ba yuŋ-nu, naŋ gbāa ce nie suo baŋ mar nalāaŋgu man̄? ⁸ Aa uman̄ buuŋ yerre-i, duo saa bu-de fafamma, hai ka suo wuo ku duu aa hel kā berru-na? ⁹ Kuuduōŋgu yaa baa namaaŋo-i; da na ta na piiye nelma man̄ nuomba sa nu-ma, ba ka ce nie suo naŋ waŋ maman̄? Kuu dii ņaa na hiel na nuŋ-fafalmu yon̄. ¹⁰ Nelma bōi dii hīema-na, aa yuŋgu dii ma hieroŋo-na hiere. ¹¹ ņga moloŋ duo tuo piiye baa-mi aa uŋ piyen̄ baa-mi nelma man̄ nuo-i mi sa nu-ma, kutien̄o waa nerien̄o muomi wulaa aa mēi fere-i mi bi waa nerien̄ muo fuo u wulaa. ¹² Terien̄gu faŋgu-na, Diiloŋ-Yallen̄ hāŋ nuomba-i fōŋgōbaa-ba man̄, naŋ kuŋ ba huon̄-nu, gbāaŋ na da baman̄ kāayāŋ Diiloŋ-dūŋ-baamba kā yaan̄-na.

¹³ A ce dumaan̄o-na, uman̄ piyen̄ nelfelemma-na, u saaya u cārā Diiloŋo hā-yo ku fōŋgūo-i u tuo hielnu uŋ waŋ maman̄. ¹⁴ Da mi ta mi cārā Diiloŋo-i nelfelemma-na, mi huoŋga cārā ninsoŋo, ņga mi sa suo miŋ waŋ maman̄. ¹⁵ Terien̄gu faŋgu-na, mi ka ce bige-i? Mi ka cārā Diiloŋo-i nelfelemma-na, mi ka bi cārā-yuo mi nelma-na. Mi ka hāl ņēini-i a tuolnu Diiloŋo-i nelfelemma-na, mi ka bi hāl-ni tuolnu-yuo mi nelma-na. ¹⁶ Ni ma'i sī, da ņ jaal Diiloŋo-i nelfelemma-na yon̄, niŋ yen̄ baa baman̄ ba ka ce nie suo wuo ņ pāa Diiloŋo-i jaaluŋgu aa da ba sie wuo: «Ma cie?» ¹⁷ ņ jaaluŋ da ku fiē fa nie nie, ku sie gbāa kāyā moloŋo Diiloŋ-hūmelle-na.

¹⁸ Muo minj yar-naņ hiere nelfelemma wamma-na, mi jaal Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁹ Nga Diilonj-dūņ-baanj mie die tigiin, mei sa piye nelfelemma-na agaga aa nuomba sie da manamma kūņ. Mei taara mi piye da ku fie waa nelma hāi yon, ma suur nuomba tūnni-na ba sire baa-ma.

²⁰ Tobin namaa, baa na ta na jōguonj ņaa bisālŋ namaa, taa na ce bincōmma. Nga da kuo kuubabalaan cemma-i, cieņ na fere bisāmbienj namaa. Bafamba sa suo kuubabalaan cemma-i. ²¹ Ma nyegāan *ānjīnamma-na wuo: Itienjo ciera:

*«Minj taaranj mi wanj mamaj baa *Isirahel-baamba-i, mi ka ce niēraamba yaa wanj-ma baa-ba.*

Mi ka piye niertimma baa-ba.

*Mafan da ma fie ce, ba sie nu mi nungu-i.»**

²² Terienju fanju-na, ku pigāan wuo nelfelemma saa ce Diilonj-dūņ-baanj maa-na, ma cie bamanj saa hūu Yesu maama-i ba maa-na; aa Diilopōpuorunju saa ce bamanj saa hūu Yesu maama-i ba maa-na, ņga ku cie Diilonj-dūņ-baanj maa-na.

²³ ņaa Diilonj-dūņ-baanj da ba tigiin hiere aa donj ta ba piye nelfelemma-na ba hieronjo-na hiere, nelgbāņgbālāņ duo jo ji suur na hōlma-na, sisō umanj saa hi hūu Itienjo maama-i, a da na ce dumaanjo-na, u sie cira na pielaa wei? ²⁴ Nga da na waa hiere ta na ce Diilopōpuorni, aa umanj saa hi hūu Itienjo maama-i u jo ji suur nu na piye, u ka suo terienju-na wuo u maacemma saa fa. Nanj wanj mamaj hiere u kūņgu-na u sie gbāa ju-ma. ²⁵ Kufanju huonju-na, u maama manj naa fuo, ma ka hel bomborma-na hiere. Mafan da ma ce, u ka dūuna jaal Diilonjo-i aa cira: «Coima saa fa, Diilonjo dii baa-na kelkel!»

Diilojaalenj saaya di ce dumaa

²⁶ Tobin namaa, nanj saaya na ta na ce dumaa ku yaa daaku: Da na tigiin na-naa, umanj duo da nalāanju, u hāl. Umanj duo da nelma duo piye pigāan banamba-i, u gbāa piye-mei. Diilonj duo carra umanj baa nelma, u gbāa wanj-ma. Umanj duo waa duo piye nelfelemma-na, u piye. Umanj duo waa duo hielnu nelfeļeņ daama-i ba nelma-na, u hielnu-mei. Mamaj daama-i hiere ma saaya ma ta ma kāyā Diilonj-dūņ-baamba-i Diilonj-hūmelle wuo saanju-na. ²⁷ Bamanj piyenj nelfelemma-na, ba saa saaya ba cor nuomba hāi sisō ba siei. Aa da ba'a ba piye, ba ta ba piye ba hā ba-naa; aa molo saaya u waa tuo hielnu-mei. ²⁸ Da kuo molo saa da duo hielnu-mei, ba yanj aa ba ta ba piye ba huonj-na baa Diilonjo. ²⁹ Diilonj unj puor bamanj baa u nelma-i, ba hāi sisō ba siei da ba piye, banamba ne da kuo banj waan mamaj ninsonjo. ³⁰ Nga Diilonj duo carra moloņo na hōlma-na baa nelma, umanj duonj tuo piye, u saaya u budii aa Diilonj unj caraaya umanj, u piye u maama-i. ³¹ Diilonj duo puor-na hiere baa nelma, na gbāa wanj-ma, ņga na saaya na ta na piye na da-na-diei, ku yaa ma ka suur nuomba tūnni-na aa sireiņa ka da-ba. ³²⁻³³ Diilonjo sa taara nuomba ta ba ce weima-i ba yun-ny, u taara ma ta ma ce manj saaya ma ce dumaa. A ce dumaanjo-na, bamanj cieņ u pōpuorni-i, ku fōņgūo dii-bei ba ta ba gbā ba bel ba fere.

ņaa manj ceņ dumaa Diilonj-dūnni-na hiere, ³⁴ Diilonj-dūņ-baanj da ba tigiin ba-naa, caamba saaya ba suuye ba nunni-i; ba saa saaya ba ta ba piye. ņaa manj bi nyegāan dumaa *ānjīnamma-na wuo ba saaya ba ta ba hiire ba fere.

³⁵ Cieņo manj duo tuo taara u yuu nelma namma suo, u cie da ba kūņ cīņgu-na u ka yuu u bōlo-i. Cieņo saa saaya u piye Diilonj-dūņ-baamba hōlma-na, ku saa fa.

* **14:21** Isayi (Ésaie) 28.11-12

³⁶ Na daa niē sī Diilonj-nelma hilaa namaa terienj-nu'i wēi? Sisō na daa niē sī namēi nuō-ma na da-na-diei yonj wēi? ³⁷ Umanj duō cira fuō ce Diilopōpuōrunju, sisō *Diilonj-Yalle hāa fuō fōngūō, kutienj saaya u suō wuō minj nyēgāanj mamān hā-na daama-i ma hilaa Itienj nuņ-nu. ³⁸ Umanj duō cīna nel daama-i, Diilonj ka bi cīna kutienj-o-i.

³⁹ Tobinj namaa, terienju fanju-na, taa na taara Diilopōpuōrni cemmanj-fōngūō yaa-i, ņga baa na cie moloņo wuō u baa piye nelfeemma-na. ⁴⁰ Kumān gbāan, da na'a na ce mamān, ma saaya ma ce fafamma, ijieni saa saaya ni waa ma cemma-na.

15

Kirsa siremanj-kūņgu-i

¹ Tobinj namaa, minj waanj *Neldōdōlma manj baa-na na hūu-ma aa bel-ma nammu hāi, mi taara mi tir ma yaa baa-na fiefie-i-na. ² Minj waanj-ma baa-na dumaa, da na saa bibirre-mēi, aa gbāa bel-ma nammu hāi, ma ka korna, da ma'i sī na ce gbāngbān. ³ Nelma manj suurii mēi fere-i mi tūnni-na, mi bi diyaa ma yaa-i na tūnni-na. Maa dii baa yunju. Ma yaa daama wuō: *Kirsa kuu i āmbabalma maama-na ņaa manj waanj dumaa Diilonj-nelma-na. ⁴ Uņ kuu ba fuure-yuō, sielinj-yiinju-i u sire hel cīncorre-na ņaa Diilonj-nelmanj waanj-ma dumaa. ⁵ Uņ hilaa, u caraaya Pier aa sire carra u *hāalābiemba manj waa cīncieluo ba hāi baamba-i. ⁶ Ku huonju-na, tobimba manj daa-yo, ba curaa nuōmba nuōsiba hāi komuōņa ndii-i. Ba waa hiere terduōņ-nu aa da-yo. Banamba kuu-bei, ņga ba bōi dii yogo. ⁷ Kufanju huonju-na, u carra Sake-i, aa carra u *pōpuōrbiemba-i hiere.

⁸ Kufanju huonju-na fiefie-i-na, u suō carra muōņo-i. Mi waa ņaa bilonj manj saa vāa aa ba hoņ-yo. ⁹ Na saa da, Yesu pōpuōrbiemba-i hiere ba bōyaa muōmēi nuō-i. Mi cie karaanju baa Diilonj-dūņ-baamba-i cor, ba saa naa saaya ba ta ba bī-mi Yesu pōpuōrbilonj muō. ¹⁰ ņga minj yenj dumaa nyunjo-i-na, mi saaya mi ta mi jaal Diilonj yaa-i. Diilonj uņ cie baa-mi aa hā-mi fōngūō manj, mi saa hūu-yo nanna, mi cie maacemma-i baa-yo a yanj Yesu pōpuōrbiemba namba-i hiere. Mi suyaa miē mi saa ce-ma baa mēi fereņ fōngūō, mi cie-ma baa Diilonj-fōngūō. ¹¹ Terienju fanju-na, bafamba o, muō o, i wanj Neldōdōlduōņ daama yaa-i baa nuōmba-i. Namaa na bi hūyāa ma yaa-i.

Kuomba siremanj-kūņgu-i

¹² Bige-i cie die tie piye yiē *Kirsa siire hel kuomba hōlma-na, banamba ta ba piye na hōlma-na wuō kuomba siē gbāa sire? ¹³ Da kuō kuomba siē gbāa sire ninsoņo, suō Kirsa saa sire ke! ¹⁴ Aa da kuō Kirsa saa sire, inj wanj mamān nelgbāngbālamma, aa na haa na naņga-i yuō gbāngbān. ¹⁵ A naara kufanju-i, miē inj wuōraņ i wanj mamān, da kuō kuomba siē gbāa sire, ma sī kuu dii ņaa i wuōra i kar coima i haa Diilonj-na wuō u siire Kirsa-i hiel-o kuomba hōlma-na. ¹⁶ Da kuō kuomba siē gbāa sire, suō Kirsa saa sire. ¹⁷ Aa da kuō Kirsa saa sire, na haa na naņga-i yuō gbāngbān aa na āmbabalma dii ma yunju. ¹⁸ Dumaanjo-na, ku bi pigāan wuō Diilonj-dūņ-baamba manj kuu ba siē ka da Diilonj-o-i. ¹⁹ Da kuō inj haa i naņga-i Kirsa-i-na ku kāyā-yiē hīema-na bande yonj, nuōmba-i hiere ba bōyaa miēmi nuō-i.

²⁰ ņga Diilonj wuō i wanj ninsoņo-i, Kirsa siire hel kuomba hōlma-na. Diilonj siire u yaa igēna duō pigāan wuō kuomba ka sire fuō temma-i. ²¹ Na saa da, nelduōņo diei uņ diyaa kuliinju-i dumaa hīema-na, nelduōņo diei ka ce kuomba sire dumēi. ²² Adāma huonj-baambaņ kuņ hiere dumaa Adāma maama-na, Yesu huonj-baamba ka bi sire hiere dumēi Yesu barguō-i-na. ²³ Baņ ka sire cu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Kirsa fuō siire tī, u yaa siire dīelūō.

Duo ji jo, bamaņ cuu u huon-*nu*, ba ka suō sire. ²⁴ Mafaņ da ma ce, miwaaņo tīmma yaa hii: Kirsa ka hūu fōņgūō-i baa yuntesīnni-i a naara himma-i ni taamba wulaa, aa hā i To-i Diilonō-i baa nelle-i. ²⁵ Dumandē-i-na, Kirsa ka tīe yuntesīnni-na, Diilonō duo ji mal u bigāarāamba-i huongu maņ nuō-i, u suō bir nelle-i hā Diilonō-i. ²⁶ Uņ ka kōsuōņ u bigāarāņo maņ tuogbuole-na u yaa kuliņgu-i. ²⁷ Ma nyegāaņ Diilonō-nelma-na wuo: «*Diilonō diyaa wēima-i hiere u naņ-na.*»* Nga da ba cira Diilonō diyaa wēima-i hiere u naņ-na, ku saa ce ņaa fuō fere uu dii u naņ-na de! Ku'i sī. ²⁸ Diilonō duo ji dii wēima-i hiere Bepolņo naņ-na, Bepolņo ka bir dii u fere Diilonō naņ-na. A ce dumaaņo-na, Diilonō yaa ka waa wēima-i hiere ma yuņgu-na.

²⁹ Kuō bikuomba saa naa waa da ba sire, bamaņ baatisen ba sōlaaņgu-i, baa naa waa hie ta ba batisen? Da kuō kutienō sie sire, ņ ce ba batisen-ni u maama-na yuņ haku-i nuō-i? ³⁰ Aa miē fere-i, kuō ba saa naa waa da ba sire, ii naa waa hie tie sāa kuliņgu-i hōnni maņ jon? ³¹ Coima saa fa, muō baa kuliņgu-i i huul i-naa yinni maņ jon. Ma sī na suyaa wuo naņ hūyāa Itienō-i Yesu-Kirsa maama-i mi huonga fīe baa-na ke? Terienģu faņgu-na na saaya na bi suō wuo kuliņgu hūņ ku cu-mi yinni maņ jon. ³² Efesi-i-na bande-i-na, mi bigāarāamba dii mi huonģu-na ņaa jarbaa. Miņ malāa baa-ba dumaa, da kuō mi malāa baa-ba da mi da bīņkūņģu hīema-na bande yon, yuņ haku-i dii-kuō? Da kuō kuomba sa sire, baņ waņ-maņ dumaa: «*Juōņ i tie ce i bāaņģu-i, kuliņģu saa maa.*»†

³³ Baa na tāal na-naa: Nelfefēiņ duo cu nelbabaļaņ huon-*nu*, ku bīena u fafaaņģu-i. ³⁴ Na piēra bōi, yaaņ aa na bir na jo hūmefafalle-na aa na ne kuubabalaaņģu cemma-i aa na yaņ-ku. Mi suyaa miē na hōlma-na banamba saa hi suō Diilonō-i yogo, ku'i cie mi ta mi waņ-ma senserre da di da-na.

Kuombaņ ka sire waa dumaa

³⁵ Unaa gbāa tuō jōģuōņ wuo: «*Kuomba ka sire niē? Aa da ba sire, ba ka waa niē?*» ³⁶ Mimilā, ma sī da ņ duu dīmma-i ma pa aa dībelle hōr ke? ³⁷ Niņ duu kumaņ, dībelle yaa yon fiēlu si dii. Ku gbāa waa jijabelle, ku gbāa bi waa kumaņģu. ³⁸ Da ņ duu-de, Diilonō ce di sire pa a hiel fiēlu-i kuņ dōlaanu fuō dumaa. Dīmma dii baa ma fiēlu ma fiēlu. ³⁹ Tāmmaņ-niini-i hiere nii bi dii dumēi: Nelbiliemba kūōma dii ma deņ, bīmbaamba maama-i ma deņ, huriimba maama-i ma deņ, titiraamba maama-i ma bi deņ. ⁴⁰ Bīmbīnni bi dii dōrō-i-na baa hīema-na hiere. Dōr-niini dii ni deņ baa hīemaņ-niini-i. ⁴¹ Bāaņģu carramma dii ma deņ, cēiņo maama-i ma deņ, mōeņa maama-i ma bi deņ. Halle mōeņa-i a-naa nuō, a sa carra carraduōma.

⁴² Kuomba siremmaņ-kūņģu ka waa dumēi. Da ba dii kulonō-i hīema-na u hōr ņaa dībellen hōr dumaa. Duo ji sire, u sa tiraa suō baņ bīņ kumaņ kuliņģu-i. ⁴³ Umaņ duo tuō suur hīema-na, u ko hujarre aa fōņgūō sa waa-yuō. Duo ji sire hel, u maama sa fa baa fafaaņģu-i aa fōņgūō tiraa waa-yuō. ⁴⁴ Da ba ta ba fuure, ba fuure kūōsōsōmma, ņga bamaņ ka sire, ba ka sire baa dōr-kūōma. Iņ yeņ hīema-na baa kūōma-i dumaa, *Diilonō-Yalle ka bi hā-ye kūōfēmma dumēi dōrō-i-na. ⁴⁵ Na saa da, Diilonō-nelma ciēra wuo: «*Diilonō uņ maa nelbilonō maņ dīelūō-i-na, u diyaa cicēlma-i yuō*»‡; ba taa ba bī u yaa Adāma-i. Nga AdāmaŠ maņ juō jo huonģu-na, u yaa hāaņ nuōmba-i cicēlma-i. ⁴⁶ Kūōsōsōmma yaa juōņ dīelūō aa suō hā dōr-maama-i. ⁴⁷ Ba maa Adāma maņ dīelā-wuonō-i baa hīema, aa hāaļiņ-wuonō hel dōrō jo. ⁴⁸ Hīemaņ-baamba dii ņaa baņ maa umaņ baa hīema-i uņ yeņ dumaa, aa dōr-baamba waa ņaa umaņ

* 15:27 Gbeliemaņ-nalāaņģu (Psaume) 8.7 † 15:32 Isayi (Ésaie) 22.13 ‡ 15:45 Miwaaņo jīnammaņ-sebe (Genèse) 2.7 § 15:45 Adāma maņ juō huonģu-na u yaa *Kirsa-i.

hilaa dārō-i-na jo uņ yēņ dumaa. ⁴⁹ In yēņ hīēmaņ-wuoņo temma-i dumaa, i ka bi waa Dārwoņo temma dumai.

⁵⁰ Tobin namaa, miņ taaraņ mi waņ mamaņ baa-na, ma yaa daama: In yēņ baa i kūōma maņ daama-i, i siē gbāa suur *Diilon-nelle-na baa-ma. I kūōņ daama-i kūōsōmma, ma hōr, i ce niē gbāa tiē baa-ma aa da cicēlma maņ sa tiēņ dede-i?

⁵¹ Mi ka puure Diilono kusūņgu-i pigāaņ Diilon-dūņ-baaņ namaaņo-i: Na saa da, i siē ku hiere ņga i hieroņo-i hiere i kūōma ka bir. ⁵² Miwaanō timmaņ-yiņgu-i, yerre ka bu. Yer da diē ji bu, i kūōma ka pāņ bir hōduoņgu aa kuomba ka sire baa kūōfelēmma a waa gbula ba siē gbāa ku. ⁵³ I kūōņ daama-i kuliņgu yar-ma, aa ma hōr, a ce dumaaņo-na, ma saaya ma bir kuliņgu baa ta ku yar-ma, aa ma baa ta ma bi hōr. ⁵⁴ In kuņ aa tiē hōr, i kūōņ da ma ji bir a ce i sa tiraa i ku aa i sa tiraa i hōr, mamaņ nyegāaņ Diilon-nelma-na, ma'i saa ce mafamma-i wei? Ma nyegāaņ Diilon-nelma-na wuo:

«Kuliņgu gbaraa fuo, ba yaraa-ku!»*

⁵⁵ Kuliņ nuō, ņ fōņgūō curaa hie?

ņ naana ņ puōluņgu-i hie?»†

⁵⁶ Kuliņgu puōluņgu yaa āmbabalma-i aa āmbabalma fōņgūō hel *āņjīnamma yaa nuō-i. ⁵⁷ ņga yaaņ i tiē jaal Diilono-i. U yaa ciē ku sa yar-e Itieņo-i Yesu-Kirsa barguo-i-na.

⁵⁸ Terieņgu faņgu-na, mi jēnaaņ namaa, yieraayaņ na doņ, molo baa ji gbāa halaņ-na na munyierammu-na. Taa na gbu na kā yamma baa Itieņo maacemma-i. Na saaya na suō wuo naņ ceņ mulēma maņ Itieņo maacemma-na, na sa ce-ma gbāņgbāņ.

16

Korēntitaamba kakāyāņgu-i

¹ Kumaņ ņaa gbeinalle kūņgu-i da na kāyā *Yerusalemu Diilon-dūņ-baamba-i, miņ waaņ mamaņ baa Galasi Diilon-dūņ-baamba-i, ciēņ maaduōma famma yaa-i. ² Jumaansi jumaansi, nelieņo nelieņo, uņ saanu baa kumaņ, u hiel-ku u tiera-kuō u fereņ nuō u jīna. Baa na cira na cie-muo aa suō da na doņ gbeiņa namma-i. ³ Da mi ji kā, na ka hiel nuōmba, mi puōr-ba baa naņ daa kumaņ Yerusalemu-i-na, aa nyegēņ sebe haa-kuō ba ka hā-ba. ⁴ Da kuō mei fere-i mi saaya mi kā, i ka kā hiere.

Polņ saaya u cor terni maņ nuō-i

⁵ Mi ka kā Maseduōni aa suō cor kā na wulaa. ⁶ Da mi kā, mi taara mi da huōņgu cēlle baa-na, halle mi jōguoņ da mi ce waaņ-huōņgu-i hiere kusuōņ-nu'i, ku yaa da mi ji'a mi cor kā kusuōņ-nu, na ka kāyā-miē mi cor. ⁷ Mi sa taara mi ka yiera mi gbeiniņ aa cor. Mi taara Diilon duō siē, mi da yinni baa-na cēlle. ⁸ ņga mi taara mi ce *Pāntekōti-i Efesi bande aa suō ta mi kā. ⁹ Diilono tigiņ terfafaaņgu hā-mi mi da mi ce mi maacemma-i, ņ siē suō wuo mi bigāarāamba ciinu.

¹⁰ Timote duō kā, na bel-o fafamma u kūōma baa seņ. Fuō baa muōņo-i i ce maacenduōma yaa-i Itieņo suoņgu-na. ¹¹ Molo baa bēņ-yo. Duō ji hi tamma, na kāyā-yuo u jo ji hi-mi baa hōfēlle. Mi cie-yo bande-i-na baa Diilon-dūņ-baamba-i.

¹² Mi diyaa sireiņa Apolōsi-i-na ji gbē; miē u gbonu baa tobimba-i kā na terieņgu-na, u saa hūu-ma duō kā fiēfiē. Duō ji da huōņgu maņ u ka kā.

Nelperiema

* 15:54 Isayi (Ésaie) 25.8 † 15:55 Ose (Osée) 13.14

¹³ Baa na duofūņ, yieraayan na doņ Diilon-ħūmelle-na. Baa na yan na kūōma seņ, vaan na fεε. ¹⁴ Naņ ceņ maman ħiere, ma saaya ma ta ma pigāan na nelnyulmu nolaanġu-i.

¹⁵ Ma sī na suō Sitefanasi-i baa u dumellen-baamba-i ke? Ma sī na suyaa wuō Akayi-i-na ħiere ba yaa ħūyāa Yesu maama-i igēna, aa ba yaa bi vaa ba fεε baa Diilon-maacemma-i Diilon-dūņ-baamba ħolma-na ke? Terienġu fanġu-na, tobiņ namaa, jande, mi cārā-nei, ¹⁶ taa na nu bafamba temma-i ba wulaa baa baman nyaarāa ta ba ce maacemma-i baa-ba.

¹⁷ Sitefanasi-i, baa Fōrtunatusi-i, a naara Akayikusi-i ba jomma dōlaanumiε cor. Miņ daa bafamba-i, ku ciε ņaa mi daa namei. ¹⁸ Baņ juō, ba fīε mi ħuōņga-i ņaa baņ bi fēņ namaa muumu-i dumaa. Bafamba temma-i na gbīε na ta na gbeliεņ-ba, nelfafaamba.

¹⁹ *Asi Diilon-dūņ-baamba-i ħiere ba jaalaa-na. Akilasi-i baa Pirsika-i* a naara Diilon-dūņ-baamba maņ tigiin ba terienġu-na, ba pāa-na Itieno horre jaalunġu. ²⁰ Diilon-dūņ-baamba maņ dii ħiere bande-i-na, ba jaalaa-na.

Taa na jaal na-naa fafamma ņaa ceduōņ-bien namaa.

²¹ Muō Pol, mi pāa na jaalunġu; muōmei nyegāan terien daaku-i baa mi fεεņ nanġa.

²² Uman duō cira Itieno maama sa dōlnu-yuō, kutieno dāņġāan! «Maranata!»† — Itie, jo!

²³ Itieno-i Yesu-i u kāyā-nei.

²⁴ Na maama dōlnu-miε ħiere Yesu-Kirsa horre-na.

* **16:19** Pirsika yerre nande yaa wuō Pirsili. Niεņ Pōpuor. 18.2. † **16:22** Maranata: Ku yunġu yaa wuō: Itien nuō, jo! Niεņ Amp. 22.20.

Polŋ nyegāaŋ sebehāalīŋo maŋ hā Korēntitaamba-i Nelmuoamma

Polŋ nyegāaŋ sebedielāŋo-i hā Korēntitaamba-i, ku huonŋu-na, nuomba namba ji ta ba piye wuɔ Yesu *pɔpuɔrbilonŋo sɪ. Ku saa dɔlnu-yuɔ. Uŋ juɔ'a u bir duɔ kā ba wulaa, u nyegēŋ sebe daayo-i duɔ kaala nelma namma baa-ba.

Nelma diei yuu u huonŋa-i: U taara terni-na hiere nuomba suɔ i To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ka saa. U maacemma muliema ciinu cor. Nga u fiε u huonŋa-i baa-ma (sap. 1–7).

U piye kpɔkpuɔla naŋ maama; wuɔ Korēntitaamba firnu ba nammu-i a gbāa da kāyā *Yerusalemu Diilonŋ-dūŋ-baamba-i fafamma (sap. 8–9).

U nuŋgu hii bamaŋ yaan fuɔ nelma-i aa jo baa ba deŋ maama ji ta ba waŋ baa Korēntitaamba-i. Wuɔ kutaamba ciε ba fεε Yesu pɔpuɔrbiemba yuntaamba a ne da Yesu pɔpuɔrbiemba sɪ. Bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bei. Wuɔ Yesu pɔpuɔrbilonŋ-maacemma sɪ mafamma-i. Fuɔ fεε-i Yesu pɔpuɔrbilonŋo, ŋga u ciε u fεε cεkūɔ duɔ gbāa ce banamba da yuŋgu. U sa taara yerre, u sa bi taara gbeiŋa. U waan Diilonŋ-nelma-i baa Korēntitaamba-i gbāŋgbāŋ; u saa ji hūu warbelle molonŋ wulaa. U pigāaŋ wuɔ Diilonŋo ce u nelnyulmu-i gbāŋgbāŋ (sap. 10–13).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋo muɔ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miemei nyegāaŋ sebe daayo-i die hā Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa namanŋ dii Korēnti-i-na a naara bamaŋ bi dii Akayi* huonŋa-na hiere. ² I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fε na hɔmmu-i.

³ Yaanŋ i tie tuɔlnu Diilonŋo-i Itienŋo-i Yesu-Kirsa To-i. U yaa hujarre tienŋo-i. U yaa Diilonŋo maŋ diyaanŋ sireiŋa-i yiε weiima-na hiere. ⁴ U dii sireiŋa yiε i muliemaŋ-hɔnni-na hiere i die gbāa tie bi dii sireiŋa bamaŋ ciεŋ muliema-i ma sɪnni-na hiere ŋaa fuɔ uŋ dii-yiε dumaa. ⁵ Na saa da, iŋ siire bie *Kirsa muliema-i bāmbāale dumaa, Diilonŋo bi dii sireiŋa yiε bāmbāale dumei Kirsa barguɔ-i-na. ⁶ Die tie muliεŋ, i sa muliεŋ gbāŋgbāŋ, ku ce sireiŋa ta a da-na aa ta ku bi kor-na. Aa Diilonŋ duɔ tuɔ dii sireiŋa yiε, u taara i bi tie dii namaanŋo-na ta na hɪrā muliema-i miε temma-i. ⁷ Terienŋu fanŋu-na, i huleiŋa sa tie baa na maama-i. I suyaa wuɔ naŋ siyaa ta na muliεŋ miε temma-i, na ka bi da sireiŋa-i miε bi temma-i.

⁸ Tobinŋ namaa, i taara na suɔ mamaŋ daa-ye *Asi-i-na. Muliema naa silaa jɪnya-yiε cor, i taa i taara i yunni, i saa naa hūu-ma wuɔ i ka hel-mei. ⁹ Ii naa tɪena baa-ma wuɔ i kuliinŋ-belle hii. Nga mafamma ciε pigāaŋ-ye wuɔ i baa haa i naŋga-i miε fεεŋ fɔŋgūɔ-i-na. I haa-ka Diilonŋ-na, wuɔ u yaa gbāa sire kuomba-i. ¹⁰ U yaa kuraa-ye kuliinŋ daaku-na aa u ka tiraa kor-e ku temma-na. Coima saa fa, i haa i naŋga yuɔ haama famma-i wuɔ u ka tiraa kor-e. ¹¹ Aa namaa bi fεε-i na kāyā-yiε baa na Diilocārālle-i u kor-e. A ce dumaaŋo-na duɔ nu nuomba bɔi cacārāŋgu aa ce baa-ye, ku ka bi ce nuomba bɔi da nelma jaal-o i maama-na.

Pol buraana u kāmma-i Korēnti-i-na

* 1:1 Korēnti dii Akayi huonŋ-na.

¹² In bilaa i fεε duma terni nanni-na ku huraa namaa terienġu-na, ku yaa gbu ku fε i hōmmu-i. I suyaa wuō i ciε maacenfafamma. I sa kā moloŋ terienġu-na baa hōmmu hāi; i kā baa huōŋga diei. Diilonġ-āncemma, nelbilienġ-maama sī. Diilonġo kāayā-yiε i firnu i hōmmu-i baa-na wεima-na hiere. ¹³ Aa in nyεgēŋ nelma maŋ i hā-na, ma yuŋgu saa fuo. Da na kalaŋ da mamaŋ, ma yaa-i. Mi huōŋ-na ma ka kaala na wulaa. ¹⁴ Dumandε-i-na ku saa kaala na wulaa wuō Itienġo-i Yesu jommaŋ-yiŋgu-i, na hōmmu ka fε baa-ye aa miε muumu bi fε baa namaaŋo-i.

¹⁵⁻¹⁶ Miŋ ŋa naa haa mi naŋga-i nei dumaŋo-na wuō na hōmmu fiε baa-ye, mi cira mi ka kā namaa terienġu yaa nuō-i igēna aa suō cor kā Maseduōni-na. Aa da mi ka hel Maseduōni-i-na, mi tiraa bir jo na wulaa ku ce i hāi a naara kuaŋgu na hōfēlle-na. Aa da mi ji ta mi cor da mi kā *Yude-i-na, na kāyā-miε mi hi. ¹⁷ Ŋga mi kāmmaŋ'a ma saa ji hel, ku ce ŋaa ku pigāaŋ wuō mii naa bel-ma baa mi nanyuōŋgu wεi? Sisō huhurmantienġ muō; da mi waŋ mamaŋ, cuo siε kaal, mi bir baa mi huōŋgu. ¹⁸ In waŋ nelma maŋ baa-na, huhurma diei maa si dii mei; Ninsontienġo yaa mi siera. ¹⁹ Mei fεε-i baa Silasi-i a naara Timote-i in waŋ Diilonġ-Bienġo maŋ maama-i baa-na, in waŋ Yesu-Kirsa maŋ maama-i baa-na, huhurma diei maa si dii-yuō. U wεima-i hiere maa naa koŋ. ²⁰ Na saa da, Diilonġ uŋ pāa nunnī maŋ hiere, fuō yaa ka ce-ni. Ku'i ciε fuō yerre-na i tiε jaal Diilonġo-i wuō «Ma ciε!» a tiε ce-yo bōi. ²¹ Aa Diilo fuō fεε yaa kāayāŋ miεŋo-i baa namaaŋo-i hiere *Kirsa huōŋgu-na. U yaa hielaa u yufelle yiε ²² aa haa u dānyuō-i yiε a ce-ye fuō baŋ miε. U bi hāa-ye u *Yalle-i i diε suō wuō i ka da uŋ jīena ciilunġu maŋ tuō ciε-ye.

²³ Na saa da, kumaŋ ciε mi saa tiraa bir kā Korēnti-i-na na wulaa, mi saa ta mi taara mi ce kuuaŋgu nei ku'i ciε. Diilonġo yaa mi siera; da kuō mi kar coima u baa yaŋ-mi. ²⁴ I sa taara i guor-na baa Diilonġ-hūmellenġ-kūŋgu-i. Na bilaa-de nammu hāi tī, ŋga i taara i kāyā-nei na hōmmu fε baa di wuōsaŋgu-i.

2

¹ A ce dumaŋo-na miε mi siε bir kā na wulaa ka tiraa du na hōmmu-i. ² Namei fiεŋ mi huōŋga-i, da mi kā ka du na hōmmu-i, hai ka da fε mei kaŋga-i? ³ Bamaŋ saaya ba fε mi huōŋga-i, mi sa taara mi kā ba ka du-ka, ku'i ciε mi naa mi bir aa nyεgēŋ seβε* hā-na. Mi suyaa miε mi huōŋ da ka fε, ku bi dōlnu namaaŋo-i hiere. ⁴ Coima saa fa, miŋ taa mi nyεgēŋ seβε faŋo-i mi huōŋga saa naa waa huōŋga, mi nyεgāaŋ-yo baa nyinyōlma. Mi saa nyεgēŋ-yo da mi ce-na kuuaŋgu, ŋga mi nyεgāaŋ-yo na da na suō wuō mi kuye na kūŋgu-i.

Ba sa muo cālmuoŋtiεŋo cīlā cīŋgu

⁵ Umaŋ ciε kuuaŋgu-i miε na hōlma-na, kutienġo saa ce-ku muō-na, ŋga u ciε-ku na hieroŋo'i nuō-i. Da miε mi siε dii gbuoya-kuō, mi gbāa cira u ciε-ku na fōŋgūō nuō. ⁶ Naŋ nuolaaya kutienġo-i duma, ku ka gbē baa-yo. ⁷ Fiefiε-i-na, yaŋ aa na ce jande yuō aa na dii sirēiŋa yuō, ku yaa hōdulle siε coruōnu-yuō a seŋ u kūōma-i. ⁸ Jande, mi cārā-nei, bilaaŋ-yoŋ fafamma u suō wuō u maama dōlnu-nei. ⁹ Na saa da, miŋ nyεgāaŋ seβε-i† hā-na yuŋgu maŋ nuō-i ku yaa daaku: Mi taa mi taara mi ce-na ne da kuō na nu mi nuŋgu-i wεima-na hiere. ¹⁰ Da na ce jande umaŋ nuō-i, mei bi ce jande kutienġo-na. Na saa da, da kuō naacolŋ daayo cālāa-mi, mi ciε jande yuō, aa mi niε namei aa ce jande faŋo-i. *Kirsa yaa mi siera. ¹¹ Mi sa taara i yaŋ ma dōl *Sitāni-i ku'i ciε mi ta mi ce-ma dumaŋo-na. I saa bi yaŋ u kusūŋ-maama-i suōma.

* **2:3** Seβε faŋo saa dii Diilonġ-nelma seβε-i-na; nyuŋgo ku bāaŋgu-na molo sa suō uŋ yeŋ kusuōŋ-nu.

† **2:9** U waŋ seβε faŋo maama yaa-i verse 3-i-na.

Pol saayiera Torasi-i-na

¹² Miŋ kãa Torasi-i-na da mi ka waŋ *Kirsã *Neldɔdɔlma-i, Itienjo naa gbuu tigiŋ terienju-i hã-mi mi da mi waŋ-ma. ¹³ Nga miŋ kãa, mi saa ka da mi natobiŋo-i Tite-i, mi huŋga saa gbãa tiena terduŋ-nu. Mi naa mi cãrã hũmelle-i Torasitaamba wulaa a nyaanu-yuɔ jo Maseduŋi-i-na.

Kirsã hũlãangu dii-yie

¹⁴ I sie gbuu gbãa jaal Diilonjo-i! In yey horre-na baa *Kirsã-i, Diilonjo taa i yaan-na. A ce die cor terienju terienju, nuɔmba suɔ wuɔ Kirsã yaraa bigãarãŋo-i. U cie die cor terienju terienju, ba ta ba nu Kirsã hũlãangu-i yie. ¹⁵⁻¹⁶ Na saa da, Diilonjo wulaa, ii dii ŋaa Kirsã natikolo nuɔmba hɔlma-na. Bamaŋ biyaa hũmehabalalle-i, bafamba wulaa kuliŋ-hũlãangu'i dii-yie ta ku jo baa kuliŋgu. Bamaŋ biyaa koŋkor-hũmelle-i, cicɛlman-hũlãangu'i dii-yie ta ku jo baa cicɛlma. Hai gbãa ce maaceŋ daama temma-i? ¹⁷ Nga miŋjo-i Diilonjo'i hãa-ye baa-ma wuɔ i ce-ma. Nuɔmba bɔi cie Diilonj-nelma-i ta ba taara gbeŋa baa-ma. Mie ii si dii kufangu taamba temma-i. Mie in yey Kirsã horre-na, i sa waŋ Diilonj-nelma-i baa hɔmmu hãi; i waŋ-ma baa huŋga diei Diilonjo yufelle-na.

3*Tobisifɛlenni maaraa anjɛnamma-i*

¹ Namaa wulaa, miŋ waan mamaŋ daama-i, na ka tiraa cira i kaal i fere wei? Sisɔ na taara die i kã na terienju-na, i kã baa sebe ka pigãan wuɔ nelfafaan mie ŋaa banamaŋ ceŋ-manj dumaa wei? Mi sie sie aa ce-ma. Mi sa bi taara namaa sebe-i da mi gbãa kã yanŋa nanŋa. ² Mie sebe yaa namaa fere-i. Sebe faŋo nyegãan i hɔmmu-na. Nuɔmba-i hiere ba gbãa da-yo aa kalaŋ-yo. ³ Sebe faŋo-i *Kirsã yaa nyegãan-yo. Ku da-nei wuɔ u yaa nyegãan-yo aa puɔr mie fuɔ baa-yo. U saa nyegãan-yo baa nyegãdiele, u nyegãan-yo baa Cicɛlmantienjo *Yalle. U saa bi nyegãan-yo tãmpɛllenj, u nyegãan-yo nelbilienj-hɔmmu-na.*

⁴ Kirsã cie i haa i nanŋa Diilonjo-na, ku'i cie i tie waŋ mafamma-i. ⁵ I suyaa wuɔ ma maaraa-ye i die gbãa ce maaceŋ daama-i baa mie fereŋ fɔŋgũ-i. I fɔŋgũ hel hiere Diilonj-na. ⁶ U yaa hãa-ye baa ku fɔŋgũ-i i tie waŋ *tobisifɛlenni maama-i baa nuɔmba-i. Tobisifɛlenni fanni saa nyegãan tãmpɛllenj ŋaa *Moisi *anjɛnamaŋ nyegãan tãmpɛlle-na dumaa. Nga ni hilaa *Diilonj-Yalle-na. Anjɛnamma jo baa kuliŋgu a ne da Diilonj-Yalle jo baa cicɛlma.

⁷ Anjɛnamaŋ taa ma nyegãan huŋgu maŋ nuɔ-i tãmpɛŋa-na, Diilonjo naa carra Moisi-i baa cecerma naŋ temma, a ce *Isirahel-baamba saa gbãa da ba ne u yaanŋa-i.† Anjɛnamma maŋ juŋ baa kuliŋgu, ma jomma da ma fa fafaan daaku temma-i a ne da ma sa cɔ, ⁸ Diilonj-Yalle maacemma ka fa ka hi hie? ⁹ Anjɛnamma maŋ cãlãan nuɔmba-i, ma maacemma da ma fa fafaan daaku temma-i, Diilonj-Yalle maŋ cieŋ nuɔmba-i nelviimba, difande maama ka fa ka hi hie? ¹⁰ Halle i gbãa cira fafaangu maŋ waa anjɛnamma huŋgu-na, ku sie gbãa fi baa fiefie ku kũŋgu-i. ¹¹ Bĩŋkũŋgu maŋ saa waa da ku cɔ, Diilonj duɔ migãan-ku migãan daama temma-i, kumaŋ cuŋ u ka migãan-ku ka hi hie? ¹² I haa i nanŋa-i ku yaa nuɔ-i ku'i cie i nunni sa ce yelma baa nelma-i. ¹³ I sa ce ŋaa Moisiŋ taa u ce dumaa. Fuɔ taa u suuye u yaanŋa-i baa kompanŋa† wuɔ

* **3:3** Tãmpɛllenj: Pol piye *Moisi *anjɛnamma maama yaa bande-i-na. Maa naa nyegãan tãmpɛllenj. Nieŋ Helmanj-sebe-i-na (Exode) 24.12. Nelbilienj-hɔmmu-na: *Seremi ciera wuɔ anjɛnafɛlemma ka nyegãan nelbiliemba hɔmmu-na. Nieŋ Seremi sebe-i-na (Jérémie) 31.33. † **3:7** Nieŋ Helmanj-sebe-i-na (Exode) 34.27-35. ‡ **3:13** Nieŋ Helmanj-sebe-i-na (Exode) 34.33-35.

*Isirahel-baamba baa da u yaanŋaŋ dŋŋ ka kã duma. ¹⁴ Nga kuu naa gbuu bŋŋ dŋŋgu Isirahel-baamba-na a ce ba saa ta ba suɔ u nelma tuole-i. Halle ji hi baa nyunŋo, da ba ta ba kalaŋ *Tobisicɔlɔnniŋ-sebe-i, kompaŋga cɛnu-bei yogo, ba sa da ma tuole-i. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i Kirsa yaa nuɔ-i, kompaŋga halaŋ ŋ yaanŋa-na. ¹⁵ Ji hi baa nyunŋo, Isirahel-baan da ba ta ba kalaŋ Moisi sebebaa-ba-i, ku ce ŋaa kompaŋga cɛnu-bei ba sa da ma tuole-i dei. ¹⁶ Nga ŋaa maŋ nyegāaŋ duma: «*Umaŋ duɔ bir jo Itienŋo wulaa, kompaŋga halaŋ u yaanŋa-na.*» § ¹⁷ Baŋ gbɛŋ Itienŋo maŋ bande-i, Diilonŋ-Yalle yaa-i. A ne da Itienŋo Yal da di waa kusuɔŋ-nu, kutaamba waa ba fereŋ nuɔ. ¹⁸ Miɛ maŋ kompaŋga halaŋ i yammu-na hiere, Itienŋo fafaanŋu da-yiɛ. I duɔŋ tiɛ bibirre i kã diɛ ka fa Itienŋo temma. Itienŋo Yalle maacemma yaa mafamma-i.

4

Pol kũma saa seŋ baa Diilonŋ-maacemma-i

¹ Diilonŋo yaa ciɛ baa-ye aa hã-ye maacenfafan daama-i ku'i ciɛ i kũma sa seŋ baa-ma. ² I cɛinaana kukulmaŋ-maacemma-i baa sensenda-wɛima-i hiere. I sa tãal nelienŋo, i sa bi waŋ Diilonŋ-nelma-i baa huhurma. I waŋ ninsoŋ-belle yaa-i i kaala-diɛ baa nuɔmba-i Diilonŋo yufelle-na. I ce mafamma-i nelienŋo nelienŋo u duɔ suɔ wuɔ huhurmantaan miɛ sɪ. ³ In waŋ *Neldɔdɔlma maŋ, da kuɔ ma cɛnu, da kuɔ ma sa kaala, kuu dii ŋaa ma saa kaala bamaŋ biyaa hũmebabalalle-i ba yaa wulaa-i. ⁴ Kufanŋu taamba cɛinaana Neldɔdɔlma-i. *Sitãni cuu ba yammu-i hiere. U yaa miwaan daayo tienŋo-i. U ciɛ ba sa da cecerma maŋ dii Neldɔdɔlma-na ta ma pigāaŋ *Kirsa fafaanŋu-i. A ne da da ŋ da Kirsa-i ŋ daa Diilonŋo yaa-i. ⁵ I sa waŋ miɛ fereŋ-maama baa nuɔmba-i; i waŋ Yesu-Kirsa maama'i baa-ba, wuɔ u yaa Itienŋo-i. Miɛ fuɔ, i gbãa waŋ kumaŋ i kũŋgu-na, i gbãa cira i cãa namei Yesu fuɔ maama-na. ⁶ Diilonŋo maŋ naa ciera: «Cecerma saaya ma hel a karnu kukulma-i», uuduɔŋo faŋo yaa bi diyaa cecerma-i i hõmmu-na i tiɛ da u fafaanŋu-i Kirsa yaanŋa-na i suɔ-ku.

⁷ Na saa da, i sa gbãŋ muonumma ŋaa yerruŋ-bitonni, ŋga Diilonŋo hãa miɛŋo-i nelfafan daama temma-i i diɛ hi nelbiliemba-i baa-ma. Mafamma ciɛ nuɔmba da ba suɔ wuɔ hiŋ daama temma hilaa Diilonŋ-na, miɛ maacemma sɪ. ⁸ I ce sũlma-i ma sɪnni-na hiere, ŋga ku saa nuɔl-e dede. I hõmmu calaanu, ŋga i kũma saa seŋ. ⁹ Ba huol i yammu-i, ŋga Diilonŋo saa nanna-yiɛ dede. Ba se-ye ba nanna, ŋga i saa tɛ-manŋ. ¹⁰ Yinni maŋ joŋ Yesu muliɛma temma haa-yiɛ, i nal u kuliŋgu-i i ne. Diilonŋo ce mafamma-i Yesu-Kirsa himma da ma ta ma bi da-yiɛ. ¹¹ Miɛ maŋ dii cicɛlma-i, yinni maŋ joŋ kuliŋgu hũŋ ku cu-ye Yesu maama-na. Mafamma ce u himma da ma ta ma da tãmmaŋ-nuɔŋ miɛŋo-na. ¹² Terienŋu fanŋu-na, miɛ i mal baa kuliŋgu-i namaa na da na gbãa da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i.

¹³ Ma nyegāaŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Mi hũyãa-ma ku'i ciɛ mi waŋ-ma.*» * Miɛ i bi hũyãa Yesu maama-i dumei ku'i ciɛ i tiɛ waŋ-ma. ¹⁴ I suyaa wuɔ umaŋ siire Itienŋo-i Yesu-i hiel-o kuomba hõlma-na, u ka bi sire miɛŋo-i u temma-i, aa kã baa-ye ka jina u caan-nu baa namaanŋo-i hiere. ¹⁵ Kumaŋ haanŋ-yiɛ daaku-i hiere, ku haa-yiɛ namaa maa-na. Ku haa-yiɛ Diilonŋ-hujarre da di ta di hi nuɔmba-i hiere di kã. A ce dumaanŋo-na, jaalunŋu maŋ ka ta ku hã Diilonŋo-i, ku ka ciinu, aa nuɔmba ka ta ba bi u yefafalle.

¹⁶ Ku'i ciɛ na da i kũma sa seŋ da. I kũŋ da ma fiɛ ta ma pɔtɔr, kuanŋgu'i naaraayan i huleiŋa-na yinni maŋ joŋ. ¹⁷ Muliɛma maŋ haanŋ-yiɛ fiɛfiɛ-i-na, ma ka tɪ. Aa i gbãa cira muliɛma sɪ. Ma tigiin fafaanŋu'i ma ciɛ-ye, aa fafaanŋu

fanġu temma si dii, aa ku sa ji tī dede. ¹⁸ Baŋ'a ba sa da kumaŋ baa ba yufelle, miε i fara i ne ku yaa-i. Baŋ dan kumaŋ baa ba yufelle-i ku sa cə, ŋga baŋ'a ba sa da kumaŋ baa ba yufelle, ku sa ji kā terienġu.

5

¹ Na saa da, hīema-na bande-i-na, i kūōma dii ŋaa gbuganni, ma sa cə. Ŋga i suyaa wuə diε ku, Diilonġo ka hā-ye kūōfεlemma dərə-i-na. Kūōfεlemma famma ka waa ŋaa kəllun-dūnni a ce i siε tiraa gbāa ku. ² In yen terienġu maŋ nuə-i fiεfiε-i-na, i gbu i niya kūōma famma damma-i a ce i tiε waana. *³ Ŋga i suyaa wuə diε hel gbugaŋ daani-na, i siε tiε bebelle. ⁴ I sa taara i ku aa suə da kūōŋ daama-i, i taara i da-ma cicēlma ku'i ciε i tiε niya aa tiε waana. ⁵ Diilo fuə fεrε yaa tigiin i cicuəŋġu-i dumaanġo-na tuə cie-ye, aa hā-ye u *Yalle-i i diε suə wuə uŋ tigiin kumaŋ hiere i ka da-ku. ⁶ A ce dumaanġo-na sirēiŋa da-ye yinni maŋ jon, aa i suyaa wuə diε waa baa i kūōŋ daama-i, i maa baa Itienġo nelle-i. ⁷ Kumaŋ ciε mi waŋ-ma dumaanġo-na, i ne in haa i naŋga-i kumaŋ nuə-i aa tiε wuə, i sa ne in dan kumaŋ baa i yufienġa. ⁸ Sirēiŋa dii-yiε ninsonġo, ŋga i taara i yaŋ i kūōŋ daama-i aa kā ka waa Itienġo caaŋ-nu. ⁹ Ŋga kumaŋ yunġu, i taara i fē Itienġo huəŋga-i. Ii dii baa i kūōŋ daama-i wa, ii si dii baa-ma wa, i taara i fē u huəŋga-i. ¹⁰ Na saa da, i ka cor hiere *Kirsa wulaa u yuu-ye. Neliεŋo neliεŋo, uŋ ciε kumaŋ hīema-na bande-i-na, ku faa wa, ku balaan wa, u ka da u maacemma sullu-i.

Koŋkor-maacemma

¹¹ Baŋ biŋ kumaŋ a kāŋ Itienġo-i i suə-ku, ku'i ciε i tiε gbāŋ baa nuəmba da ba siε-ku. Diilonġo suə i kusūnni-i hiere fafamma. Aa namaa fεrε-i mi suyaa wuə na bi suə-ye fafamma. ¹² I sa taara i tiraa kaal i fεrε baa-na, ŋga i taara na hōmmu fē baa-ye. Ku yaa bamaŋ yaan hōmmu-i aa ta ba ne bomborma, na ka ta na suə ba siεma. ¹³ Aa miεŋo-i, diε pepiena kusuəŋ-nu, i pepienaana Diilon-maa-na; diε bi waa welewele kusuəŋ-nu, i ciε welewele namaa maa-na. ¹⁴ Na saa da, *Kirsa nelnyulmu taa yaanġa yiε i āncemma-na hiere. Miε maŋ hūyāa-ma wuə nelduəŋo diei'i kuu nuəmba-i hiere ba maama-na, miε maŋ hūyāa-ma wuə i kuu baa kutienġo-i, Kirsa nelnyulmu taa yaanġa yiε i āncemma-na hiere. ¹⁵ Kumaŋ ciε u ku nuəmba-i hiere ba maama-na, u taa u taara bamaŋ dii cicēlma-i hiere, ba baa tiraa tiε bafamba fεrεŋ maa-na, ba tiε fuə maa-na. Fuə maŋ kuu ba solaanġu-i aa sire.

¹⁶ Terienġu fanġu-na, i sa tiraa i ne moloŋo munyierammu aa kāŋ-yo. Dielūə-i-na, i taa i ne Kirsa-i nelbilogbāŋgbālāŋo, ŋga fiεfiε-i-na, i sa tiraa i ne-yo dumaa. ¹⁷ Da ŋ gbāŋ suur Kirsa horre-na, ŋ ciε nelfeŋ nuə: Ancəlōmma curaa, ānfεlemma'i duəŋ. ¹⁸ Kufanġu-i daaku-i hiere Diilon-maacemma. U yaa ciε Kirsa dii-ye i-naa nuə baa-yo aa dii koŋkor-maacemma-i i naŋ-na. ¹⁹ Na saa da, Diilonġo puəraa Kirsa ji dii nelbiliemba-i ba-naa nuə baa-yo, u saa fer ba cālmuə-i. Aa u hāa miεmei baa koŋkor-āndaanġu-i.

²⁰ Terienġu fanġu-na, i ciε Kirsa pəpuərbien miε. Kuu dii ŋaa Diilonġo muo u natienġa nei. Jande, niεŋ Kirsa-i aa na siε Diilon-konkoro-i na suur na-naa nuə baa-yo. ²¹ Kirsa saa naa ce halle āmbabalma diei, ŋga Diilonġo haa i āmbabalma-i hā u yaa-i duə gbāa duə ce-ye nelviin miε fuə barguə-i-na.

6

¹ Terienġu fanġu-na, in ceŋ maacemma-i baa Diilonġo-i, jande, i cārā-nei, Diilon uŋ ciε baa-na cemma maŋ, baa na bel-ku baa na nanyuəŋġu. ² Na saa da, Diilonġo ciεra wuə:

* 5:2 Niεŋ Ōrəm. 8.2.

«Niŋ cāarā kumaŋ, ku huōŋ da ku hi, mi ka ce-ku hā-ni.

Koŋkor-yiīŋ da ku hi, mi ka kor-ni.»*

Mi tūnu-nei, koŋkor-yiīŋgu yaa daaku-i. Diiloŋo taara u kor-na huōŋ daaku yaa nuō-i.

³ I sa taara i guol unanŋ gbeini a ce nuōmba ji da muncālm̄u i maacemma-na. ⁴ I yaan aa tie ce weima-i hiere i pigāan wuō Diiloŋ-cāarāan miε kelkel. Muŋema-i baa sūlma-i a naara korma sa ce-ye biŋkūŋgu, i caa-ni hūmman-temma. ⁵ Ba muyaa-ye babalaa, aa dii-ye kaso-i-na, aa tūu nuōmba-i kūnna-yiε. Kuniε maacemma maaramma ce i sa da duōfūŋ, i sa bi da wuo niwuoni. ⁶ I pigāan wuō Diiloŋ-cāarāan miε i viisinni-na, baa i Diiloŋ-hūmelle suōmana, baa i hōhinanŋa-na, baa i fafaanŋu-na, baa *Diiloŋ-Yalle maacemma-na, baa i nelnyufafammu-na, ⁷ baa i ninsoŋo wamma-na, baa Diiloŋ-fōŋgūō bi barguō-i-na. I ciε viisinni yaa-i i bercebimbinni-i tie muo baa-ni aa tie cenea i fεε baa-ni. ⁸ Yiīŋgu nanŋu ba ce i ce bōi, yiīŋgu nanŋu ba ture i yammu-i. Ba wanŋ i yebabalande-i dii, ba wanŋ i yefafalle-i dii. Ba ne-ye wuō coikartaan miε, a ne da i wanŋ ninsoŋo yaa-i. ⁹ Ba ne-ye ŋaa ba sa suō-ye, a ne da ba suō-ye fafamma. Ba ne-ye wuō bikuonŋ miε, a ne da miεmei daaye i gbeini-na. Ba huol i yammu-i ŋga ba saa gbāa ko-ye. ¹⁰ Ba ce kuujanŋu yiε, i hōmmu bir yanŋ aa ta mu fε. Ba ne-ye wuō nawalaanŋ miε, a ne da miεmei ciεŋ nuōmba bōi waamba. Ba ne-ye wuō biŋkūŋgu sī baa-ye, ba saa suō wuō miεmei biŋkūntaanŋ miεŋo-i kelkel.

¹¹ Mi jēnaanŋ namaa, Korēntitaanŋ namaa, i fūnuŋ firnu i hōmmu-i a piiye baa-na. ¹² I saa fuo i kusūnni-i nei, ŋga namēi fuyaa na kusūnni-i miε-na. ¹³ A ce dumaanŋo-na mi ka piiye baa-na ŋaa mi piiye baa mi bisāimba: Firiinuŋ na bi hōmmu-i baa-ye fafamma!

Cecerma-i baa kukulma-i ni siε gbāa gbonu

¹⁴ Bamaŋ saa hūu Kirsa-maama-i, baa na dii na nuŋgu baa-ba ba āncemma-na. Kuufafaanŋu-i baa kuubabalaanŋu gbāa ce niε kā hūmeduōle? Cecerma gbāa nunu ma-naa baa kukulma-i nunuŋ hama-i temma-i? ¹⁵ *Kirsa-i baa *Sitāni-i, ba gbāa suurnu ba-naa niε niε? Sisō umaŋ Kirsa horre-na, u gbāa gbonu ce hama-i baa umaŋ si dii-diε? ¹⁶ Diiloŋ-dūŋgu-i baa tinni-i ni piyaa ni-naa bige-i nuō-i? Miεmei Cicēlmantienŋo dūŋgu-i ŋaa fuō fεreŋ waanŋ-ma dumaa wuō:

«Mi ka tēna ce mi bāanŋu-i baa-ba.

Mi ka waa ba Diiloŋ muō

aa ba waa mi baamba.»†

¹⁷ Terienŋu fanŋu-na, Itienŋo nel daama vii namēi wuō:

«Hilaanŋ ba hōlma-na, biriīŋ ba huonŋ-nu.

Baŋ biŋ kumaŋ biŋkūbabalaanŋu-i, baa na yiεya-kuō,

ku yaa mi ka yanŋ na piε-mi.‡

¹⁸ Mi ka waa na To muō

aa na waa mi bεpuōŋ namaa baa mi bienŋ namaa.»§

Itienŋo-i Weimantienŋo āndaanŋu yaa-i.

7

¹ Mi jēnaanŋ namaa, nuŋ daaku temmanŋ pāa baa-ye, yaanŋ i migāanŋ i kūōma-i baa i hōmmu-i i halanŋ dugaanŋu manŋ dii-niε hiere aa i vaa i fεε i tie kāŋ Diiloŋo-i a ce nelfafaanŋ miε kelkel.

* **6:2** Isayi (Ésaïe) 49.8 † **6:16** Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 26.12; Esekīel (Ézéchiel) 37.27 ‡ **6:17** Isayi (Ésaïe) 52.11; Esekīel (Ézéchiel) 20.34 § **6:18** Samīel sebehāallīŋo (2 Samuel) 7.14; Isayi (Ésaïe) 43.6

Pol huŋga fiε

² Baa na fuo na kusūnni yiε! I saa ce kuujan̄gu molo-na, i saa kəsuoŋ moloŋo, i saa bi du moloŋo. ³ Na baa da niε sī mi piiye de-i-na da mi cāl-na, ma'i sī. Mi waan̄-ma baa-na cor tī miε: I kuye na maama-i bāan̄gu-i baa isuŋgu-i, halle kuliŋgu siε gbāa hiel na maama-i i hōmmu-na. ⁴ Mi haa mi nan̄ga-i nei cor. Mi huŋga fiε baa-na cor. Ku'i ciε in̄ fiε i muliēŋ, mi kūōma saa kara yinduŋgu, aa mi huŋga fiε da yogogo.

⁵ Na saa da, in̄ juō Maseduōni-i-na* i saa da tuoleŋ-muntienammu. I ciε muliēma-i ma sīnni-na hiere: I bigāarāamba siε yan̄-ye, korma siε tiraa yan̄-ye. ⁶ Nga Diilo fuō man̄ diyaan̄ sirēiŋa-i nuōmba-na, u ciε Tite jomma dii sirēiŋa yiε. ⁷ Aa Tite jomma yaa saa dii sirēiŋa-i yiε yon̄, nan̄ diyaa sirēiŋa-i yuō baa nelma man̄, u juō ji hi-ye baa-ma a fē i hōmmu-i. U ciεra wuō mi kūōma gbuu bel-na, wuō maman̄ ciε cor ma saa dōlnu-nei, wuō na vaa na fεε ta na ce na kāyā-miε. Ku'i ciε mi huŋga tiraa fē naara.

⁸ Na saa da, miŋ saan̄ seβε man̄ hā-na cor, uu naa guōla na hōmmu-i. Miŋ nuō-ma, maa naa jan̄-mi, aa kuu naa ce-mi biŋkūŋgu. ⁹ Nga fiεfiε-i-na, u maama sa jan̄-mi. Mi huŋga fiε. Ku saa ce ŋaa na hōmmuŋ ŋa naa guōla ku'i fiε mi huŋga-i de, ŋa hōguōla daayon̄ juō baa kuman̄, ku'i fiε-ka. U ciε na bir na ciluō-i. Na hōguōla faŋo naa jo Diilon̄-jomma, a ce dumaan̄o-na i saa ce kuujan̄gu nei. ¹⁰ Bige-i ciε mi wan̄-ma dumaan̄o-na? Hōguōla man̄ duō jo Diilon̄-jomma-i, u jo baa bibirremma a ce ŋ bie koŋkor-hūmelle. Hōguōla faŋo temma-i u maama sa jan̄-ni. A ne da hōguōla man̄ juōŋ nelbilien̄-jomma-i, u jo baa nelien̄-kəsūōma. ¹¹ Namaa wuon̄on̄ juō Diilon̄-jomma, niēŋ u ānfaan̄o-i na hōlma-na: U ciε na sire yiεra na gbeiniŋ, u ciε na gbāa piiye kor na fεε, u ciε maman̄ ciε cor ma jan̄-na, u ciε na ta na kāalā Diilon̄o-i, u ciε mi kūōma bel-na, u ciε Diilon̄-maama yu na hōmmu-i, u ciε na cāl āmbabalma cetien̄o-i. Na ciluō pigāan̄ wuō namaa nuŋgu saa waa nel daama-na.

¹² Terien̄gu fan̄gu-na, da na da mi nyegāan̄ seβε-i hā-na, mi saa nyegēŋ-yo uman̄ cālāa cemma-i fuō maa-na, uŋ cālāa uman̄†, mi saa bi nyegēŋ-yo fuō maa-na; ŋga nan̄ vaa na fεε baa i maama-i dumaa, mi nyegāan̄-yo na da na suō ma yaa-i Diilon̄o yufelle-na.

¹³ Ku'i ciε ŋ da sirēiŋa daa-ye. A naara kufan̄gu-i, na hieron̄o-i nan̄ bilaa Tite-i fafamma dumaa a fē u huŋga-i, kufan̄gu juō ji tiraa naara kunan̄gu i hōfelle-na bōi. ¹⁴ Miŋ wan̄ ninson̄o-i baa namaan̄o-i dumaa yinni man̄ jon̄, mi bi wan̄-yo baa Tite-i dumēi. Miŋ kaalaa na kūŋgu-i baa-yo dumaa, u bi kaa da-ku dumēi, a ce dumaan̄o-na, na saa ture mi yaan̄ga-i. ¹⁵ Duō ne na hieron̄o-i nan̄ taa na nu u nuŋgu-i dumaa, nan̄ taa na kāalā-yuō dumaa, baa nan̄ bilaa-yo fafamma dumaa, na maama migāan̄ ta ma dōlnu-yuō ma naara.

¹⁶ Terien̄gu fan̄gu-na mi huŋga fiε, mi gbāa haa mi nan̄ga-i nei wεima-na hiere.

8*Yaan̄ na nammu ta mu fara*

¹ Tobin̄ namaa, Diilon̄ uŋ ciε baa Maseduōni Diilon̄-dūŋ-baamba-i dumaa, i taara i pigāan̄-na ku yaa-i na suō-ku. ² Wεima bōi daa-ba. Nga ban̄ ŋa naa fiε waa muliēma-na, ba hōmmu naa gbuu fē da yogogo a ce ba firnu ba nammu-i, ŋ siε suō wuō nawalkireiŋa. ³ Mi daa-ma nuō! Ba muoraaya ba fεε. Mi gbāa cira ba muoraaya ba fεε cor yεε, a ne da molo saa guor-ba. ⁴ Ba fūnuŋ nyaar wuō i ce jande aa i yan̄ bafamba bi da saan̄ ba kakāyāŋgu-i a hā Diilon̄-baamba

* **7:5** In̄ juō Maseduōni-i-na: Niēŋ 2.13. † **7:12** Ku biyaa ŋaa kutien̄o cālāa Pol fuō fεε yaa-i. Saa-ku baa 2.5.

maŋ *Yerusalemu-i-na. ⁵ Inj taa i jɔguɔŋ kumaŋ, ba ciɛ cor kufanɔu-i: Ba siyaa Itienɔ wulaa, aa tiraa sire siɛ miɛ i wulaa ŋaa Diilonɔ un taaraŋ-kuɔ dumaa.

⁶ Maŋ ciɛ dumaanɔ-na, i dii sireiŋa Tite-i-na wuɔ un ciɛ namaa na don kpɔkpuɔla maŋ da na kȃyȃ sũntaamba-i, u gbãŋ u ka perien-yo. ⁷ Namaanɔ-i Diilonɔ firiinu u huɔŋga-i baa-na weima-na hiere. Na wuɔ u hũmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa, na suɔ u nelma wamma-i, na suɔ ma belle-i, na hinu pȃama-i aa in hȃalȃayȃ-nei nelnyulmu* maŋ, na bilaa-mu nammu hȃi. Terienɔu fanɔu-na gbãan na firnu na nammu-i kpɔkpuɔla daayo-na.

⁸ Ku saa ce ŋaa mi guor-na na da na ce-ma. Ŋga mi piiye da mi tũnu-nei yon na da na suɔ banambaŋ yuu nyɔlma baa-ma dumaa aa ce ba temma, ku yaa mi ka suɔ na nelnyulmu nolaanɔu-i. ⁹ Itienɔ-i Yesu-Kirsan ciɛ baa-ye dumaa, na saa bi yan-ku suɔma: U waa muɔrɛŋo dɔrɔ-i-na, ŋga u niɛ u muɔrɛtesinni-i aa yan-ni duɔ gbȃa duɔ ji kȃyȃ nawalaan miɛŋo-i. U ciɛ ku yaa-i a ce-ye muɔraan miɛ.

¹⁰ Mi piiye mi kusũŋ-maama yaa baa-na, aa ma yaa faa cemma na wulaa. Na saa da, belle maŋ curaa, namei siyaa kpɔkpuɔla daayo kũŋgu-i igȃna, aa namei tiraa sire baa-ku igȃna. ¹¹ Nan ŋa naa sire yiɛra baa-ma dumaa, ciɛŋ-maŋ dumɛi bende-i-na a saanu baa kumaŋ dii na nammu-na. ¹² Da ŋ firnu ŋ huɔŋga-i baa Diilonɔ-i, ŋ da u siyaa niŋ daa kumaŋ da ŋ hȃ-yo; u siɛ cira ŋ ka cuo ji hȃ-yo.

¹³ Ba saa cira na muora na fɛrɛ a hȃ banamba-i wuɔ na kȃyȃ-bei. Ŋga ba taara na waa kuuduɔŋgu hiere a ta na saa. ¹⁴ Dumandɛ-i-na, ku haaya baa namaanɔ-i, na gbȃa kȃyȃ bamaŋ dii naaluɔ-i-na. Ku yaa yiingu nanɔu namaa da na ji waa naaluɔ-i-na aa ku haaya baa bafamba-i ba ka ne na yaan-na. Na ka ce dumɛi gbȃa ce kuuduɔŋgu ¹⁵ ŋaa maŋ nyegȃan dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«Ku waa umaŋ duɔ fiɛ biɛra *mani-i bɔi, u sa haaya u wulaa, aa umaŋ duɔ fiɛ biɛra-yuɔ cɛkũɔ, u sa yor-yuɔ.»†

Titebaa-ba ka kȃ Korēnti-i-na

¹⁶ I siɛ gbuu gbȃa jaal Diilonɔ-i, u ciɛ na maama waa kpelle Tite huɔŋga-na ŋaa maŋ yeŋ kpelle miɛ hɔmmu-na dumaa. ¹⁷ Inj ciɛra u bir kȃ na wulaa, u saa dure. U ciɛra na terienɔu kȃmmaŋ-maama waa u huɔŋga-na dii yiinaa.

¹⁸ I natobiŋo nanɔu dii, Diilonɔ-dũŋ-baamba kaal-o terni-na hiere *Neldɔdɔlma wamma-na; i ka ce u saan-yo ba kȃ. ¹⁹ Diilonɔ-dũŋ-baamba hiellaa u yaa-i u duɔ kȃ baa-ye *Yerusalemu-i-na ka hȃ-ba conɔoruɔŋ daaku-i. I ce kufanɔu-i Itienɔ duɔ da yefafalle nuɔmba nunni-na, aa ba bi suɔ wuɔ i jɔguɔŋ kuufafaanɔu baa-ba. ²⁰ I sa taara nuɔmba ji bɛna i yerre-i conɔorbuɔ daayo maama-na. ²¹ I taara i tiɛ ce kumaŋ faa Itienɔ yaanɔu-na halle baa nelbiliemba bi yaanɔu-na.

²² I natobiŋo nanɔu bi dii, i daa u hinu pȃama. Dumandɛ-i-na, u fũnuŋ haa u nanɔu nei a ce kumaŋ migȃan naara u pȃama-na. I ka ce u kȃ baa-ba.

²³ Terienɔu fanɔu-na, kumaŋ ŋaa Tite kũŋgu-i, u yaa mi wuɔratienɔu, u yaa mi namaacencerɔŋo. Aa tobimba hȃi baamba maŋ ka saan-yo, bafamba-i Diilonɔ-dũŋ-baamba pɔpuɔrbiemba; ba ancemma ce nuɔmba ta ba bɪ *Kirsaa yefafalle. ²⁴ Da ba ka hi, na bel-ba ku belma. Ciɛŋ ba suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-nei kelkel, ku yaa Diilonɔ-dũŋ-baamba-i terni-na hiere ba ka suɔ wuɔ na sa dɔl-ba na nuŋ-nu yon, aa ba ka suɔ wuɔ i sa kaal-na gbãŋgbãŋ.

9

Kakȃyȃŋgu

* 8:7 In hȃalȃayȃ-nei nelnyulmu maŋ; Niɛŋ Kor. diɛ. 13. † 8:15 Helmaŋ-sebɛ (Exode) 16.18.

¹ Kakāyāŋgu maŋ saaya ku kā *Yerusalemu Diilon-*dūŋ*-baamba wulaa, man-amma si dii mi da mi naara ku kūŋgu-na. ² Mi suyaa miε na taara na ce bīŋkūŋgu. Mi gbelaan-na Maseduɔnitaamba yaanga-na miε: «Akayi* Diilon-*dūŋ*-baamba tigiin tī dii bendiala da ba kāyā Yerusalemu Diilon-*dūŋ*-baamba-i.» Maŋ yeŋ kpelle na hɔmmu-na dumaa, ku diyaa sireiŋa ba bɔi-na. ³ Mi sa taara mi ce coikartien muɔ ku'i cie mi wuɔya puɔr tobiŋ daaba-i na wulaa. Gbāan da mi ji ta mi kā, mi kā ka da na tigiin ninsoŋo ŋaa miŋ waan-ma baa-ba dumaa. ⁴ Ni ma'i sī, miŋ waan baa Maseduɔnitaamba-i miε i haa i naŋga nei, diε kā baa-ba ka da na saa tigiin tī, senserre ka da-mi baa-ba; mi siε gbāa waŋ namaa diele maama. ⁵ Ku'i cie naŋ pāa kakāyāŋgu maŋ nuŋgu-i, mi cārā tobiŋ daaba-i miε ba ta yaanga miε ka tigiin-ku cie-mi. Da mi kā ka da-ku mi yaan-na, ku yaa ka pigāan wuɔ ku dɔlaanu namei na ce; molo saa guor-na.

Niŋ duu kumaŋ ŋ kar ku yaa-i

⁶ Na saa da, da ŋ duu cekūɔ, ŋ ka kar cekūɔ. Da ŋ bi duu bɔi, ŋ ka kar bɔi. ⁷ Neliεŋo neliεŋo, u fara u naŋga-i ŋaa maŋ yeŋ dumaa u huɔŋga-na, u baa ce u hɔmmu-i mu hāi u baa bi guor u fεε. Bige-i cie mi waŋ-ma dumaanɔ-na? Ku yuŋgu yaa daaku: Uman faaran u naŋga-i baa hɔfafanga, fuɔ maama yaa dɔlaanuŋ Diilonɔ-i. ⁸ Aa Diilonɔ yaa gbāa haaya bimbinni-i ni sinni-na hiere hā-na, a ce-na bīŋkūntaan namaa, na ta na par na ce sām-ma-i ma sinni-na hiere ⁹ ŋaa maŋ nyεgāan dumaa Diilon-nelma-na wuɔ: «U firiinu u naŋga baa sūntaamba-i.

U sām-ma sa ji ku dede!»†

¹⁰ Uman hāan gonɔuonɔŋo-i diduuma-i, aa tuɔ hā-yo u nuŋ-juuru-i, u ka bi firnu u huɔŋga-i hā namaanɔ-i na diduuma-i aa ce na sām-ma da belle. ¹¹ Na ka ce ninsoŋ-waan namaa, ta na gbā na ce na sām-ma-i hɔnni-na hiere. A ce dumaanɔ-na diε hi baman baa na kakāyāŋgu-i, ba ka gbuu jaal Diilonɔ-i ku maama-na. ¹² Na saa da, naŋ ceŋ kakāyāŋgu maŋ daaku-i, ku sa kāyā Diilon-*dūŋ*-baamba yon, ŋga ku ka ce nuɔmba bɔi ta ba ce Diilonɔ-i kasi saa da-yo. ¹³ Kakāyāŋ daaku ka pigāan naŋ yuu nyɔlma baa Diilon-maama-i dumaa. Naŋ siyaa *Kirsā *Neldɔdɔlma-i ta na wuɔ baa-ma dumaa, ku ka ce Diilon-*dūŋ*-baamba famba ta ba gbeliεŋ Diilonɔ-i. Naŋ firiinu na hɔmmu-i a cal na nagān-niini-i baa bafamba-i dumaa, ka cor baa banamba-i hiere, ba ka gbeliεŋ-yo ku maama-na. ¹⁴ Diilon uŋ cie baa-na cemma maŋ, ku ka ce ba ta ba cārā Diilonɔ-i ba hā-na a pigāan wuɔ na kūŋgu dɔlnu-bɛi. ¹⁵ Yaan i tiε jaal Diilonɔ-i! Uŋ cie sām-ma maŋ yiε ma siε gbāa waŋ.

10

Pol pigāan u fɔŋgɔtesinni-i

¹⁻² Muɔ Pol, mi taara nelma diei na wulaa. Nuɔmba gbīε-ku dumaa wuɔ da mi waa na hɔlma-na mi waa hinni, aa da mi hel na hɔlma-na mi ta mi ce. Jande, mei fεε'i cāarāŋ-nei baa *Kirsā hɔhinaŋga temma. Baa na yaŋ da mi ji kā na wulaa mi kā baa bubuɔsinni. Banamba gbīε-ku dumaa wuɔ nelgbāŋgbālāŋ muɔ, kεε fɔŋgūɔ si dii-miε Diilon-hūmelle-na. Mi ka pigāan kutaamba-i mi jāyamma-i. ³ Nelgbāŋgbālāŋ miε ninsoŋo, ŋga i sa mal nelgbāŋgbālāŋ-maluŋgu. ⁴ In kuoraaya i fεε baa niman malun daaku-na, nelgbāŋgbālāŋ-niini sī; Diilon-niikuoranni. Ni yaa kāyāŋ-yiε i tiε muonu Diilon-bigāarāamban cīεŋ terni maŋ nuɔ-i. I suuye coikartaamba nunni-i baa ni yaa-i. ⁵ Bombolmantaamba maŋ ciyaan nuɔmba-i Diilonɔ suɔma-na, i yar-ba baa ni yaa-i. Baman sa hūyāan āŋhūuma-i, i gbāŋ baa-ba ba ta ba nu Kirsā

* 9:2 Korēnti dii Akayi huɔŋ-na. Niεŋ 1.1. † 9:9 Gbeliεman-nalāanɔ (Psaume) 112.9

nunŋu-i baa ni yaa-i. ⁶ Aa da na ji ta na nu i nunŋu-i fafamma huonŋu maŋ nuo-i, i ka pigāaŋ ānyagarmantaamba-i i jāyāmma-i.

⁷ Na ne nelma-i doro yonŋ aa ta na piiye. Umanŋ duo suo wuo fuo Kirsa wuonŋo, kutienŋo saaya u bi suo wuo mienŋo-i Kirsa baanŋ mie fuo temma-i. ⁸ Itienŋonŋ hāa-ye fōŋgūo maŋ, da ku fie waa mi cie bombolma baa-yo cellε, senserre sie gbāa da-mi. U hāa-ye baa-yo i die kāyā-nei na nanŋ kaasinni Diilonŋ-hūmelle-na, u saa hā-ye baa-yo wuo i kosuonŋ-na. ⁹ A ce dumaanŋo-na, mi sa taara na ta na jōguonŋ wuo mi du-na baa mi sebebbaa-ba-i. ¹⁰ Banamba ciēra wuo mi ce mi cor mi sebebbaa-ba-na a ne da da mi waa na hōlma-na, mi waa ŋaa ciēŋ muo aa da mi ta mi piiye, mi nelma sa sire kūōma. ¹¹ Bamanŋ waanŋ mafamma-i, ba saaya ba suo wuo inŋ maa aa tie nyegēŋ mamanŋ i hā-na, die kā i ka bi ce-ma.

¹² Na saa da, bamanŋ kaalaanŋ ba fere, mie i sie sie saa i fere baa-ba, i sie bi gbāa fi baa-ba. Bafamba saa ba fere baa bafamba fere yonŋ. Ba fi ba fere baa-naa nuo. Miminsinni nanni maaraa nifanni-i wei? ¹³ A ne da mienŋo-i i sie sie kaal i fere ji cor ku terienŋu-i. Diilonŋ unŋ hāa-ye maacemma maŋ, i bāl ma yaa nuo-i. Ma yaa kāa baa-ye i ka hi namaa terienŋu-i. ¹⁴ Diilonŋ unŋ'a i kā terni maŋ nuo-i hiere, namaa terienŋu nunŋu bi dii. A ce dumaanŋo-na, inŋ kāa ka hi-na baa Kirsa *Neldōdōlma-i, i saa cor ku terienŋu-i. ¹⁵ Terienŋu fanŋu-na, i sa kaal i fere bananŋ maacemma-na. Ŋga i taara na yiēra donŋ Diilonŋ-hūmelle-na i maacemma ta ma da belle ma kā na hōlma-na a saanu baa Diilonŋ unŋ huonu suonŋu-i dumaa.* ¹⁶ Mafanŋ da ma ce, i ka bi gbāa tie wanŋ Neldōdōlma-i nilēiŋa maŋ na kōtonni-na, ku yaa i sie tie kaal i fere bananŋ maacemma-na ba terni-na.

¹⁷ Diilonŋ-nelma ciēra wuo: «*Umanŋ duo tuo taara u kaal u fere, u saaya u cira: <Diilo baa Itienŋo yaa-i.>*»† ¹⁸ Terienŋu fanŋu-na, ku saa ce ŋaa umanŋ kaalaanŋ u fere u yaa faa dε! Ŋga Itienŋ unŋ kaal umanŋ u yaa faa.

11

Baa na ta na sie nelma-i hiere

¹ Mi ka ce mi miminsinni-i baa-na cellε, jande, tieraaayanŋ mi nuonŋu-i. ² Na saa da, na maama dōl-minŋ a ce mi ta mi ce yelma nei. Aa yelma famma hilaa Diilonŋ-na. Kuu dii ŋaa mi fii-na hiere dōrru a hā bibienŋo diei baa-na. Bibienŋo fanŋo yaa *Kirsa-i. Mi taara na tie fafamma dumandε-i-na a ji hi na nyemunŋ-yiinŋu-i mi hā-yo baa-na. ³ Mi suyaa mie fuo da-u-diei maama yaa yuu na hōmmu-i. Mi kāalā mie na baa ji yanŋ ba tāal-na bir-na u huonŋ-nu ŋaa Awanŋ yaanŋ jienŋo tāal-o dumaa baa u nudōdōlŋu-i.* ⁴ Mi nie da umanŋ duo jo baa mamanŋ, na tiera u nuonŋu-i: Ba juo baa Yesu nanŋ maama o, na sie-ma. Ba juo baa *Diilonŋ-yalle nanŋ maama o, na sie-ma. Ba juo baa neldōdōlma nanŋ maama o, na hūu-ma.

⁵ Nanŋ kaal bamanŋ wuo Yesu *pōpuorbienŋ-kireiŋa, mei wulaa, ba saa buo muo-na. ⁶ Nelma dii yonduo mi nunŋu-na ninsonŋo, ŋga weima sa yar-mi suōma. Namaa fere-i na suo-mi nyunŋo sī.

⁷ Mi waanŋ Diilonŋ-*Neldōdōlma-i baa-na gbāŋgbāŋ mi saa hūu binŋkūŋu na wulaa. Mi cie mi fere cekūo a gbāa da mi ce na ce bōi. Minŋ cie kufanŋu-i, ku ce mi cālāa cemma wei? ⁸ Minŋ waa na terienŋu-na, yammu nanŋ Diilonŋ-dūŋ-baamba'i taa ba kāyā-mie. Kuu dii ŋaa mi hūyāa bafamba nagāŋ-niini yaa a fa namaa maama. ⁹ Ku saa ce ŋaa binŋkūŋ-maama saa waa-mie na terienŋu-na dε! Ŋga mi saa ji kā yinduonŋu unanŋ nuo ŋ wulaa wuo ŋ hā-mi daaku baa

* **10:15** Nienŋ Orōm. 15.17-21. † **10:17** Seremi (Jérémie) 9.23; Kor. dīε. 1.31 * **11:3** Awanŋ yaanŋ jienŋo tāal dumaa: Nienŋ Miwaanŋo jnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 3.1-6,13.

daaku. Nimaŋ maama-i waa-miε hiere, tobimba maŋ naa hel Maseduoni-na kā, ba kāa baa-ni ka hā-mi.† Weima-na hiere mi bilaa mi fεε, kumaŋ ka ce mi baa ji ce congoruonŋu na wulaa, aa mi ka cor ta mi bel mi fεε dumei. ¹⁰ Mi huonŋa fiε baa mafamma-i. Aa Akayi huonŋa-na hiere, molo siε gbāa ce mi nanna nelma famma-i. Miŋ waŋ mamaŋ coima sī. Kirsa yaa mi siera; u hāalāayā-miε u ninsoŋo wamma-i. ¹¹ Ku ce na maama sa dāl-miŋ ku'i ciε mi sa siε na nagāŋ-niini-i wei? Ma'i sī. Diilo fuo fεε suyaa wuo na maama dālnu-miε. ¹² Nga mi siε hūu warbelle na wulaa ku yaa bamaŋ taaraayaŋ da ba saa ba fεε baa-ye ba siε gbāa. ¹³ Kufanŋu taamba-i Kirsa pɔpuɔrbiemba sī; huhurmantaamba. Ba ciε ba fεε Kirsa pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Baa na yaŋ ku ce-na gberε: *Sitāni fuo fεε sa ce u fεε dɔrpɔpuɔrbilonŋo dii wei? ¹⁵ U cāarāaŋ da ba ce ba fεε ānfafammanciraamba, ku ce niε aa ce-na gberε? Nga baŋ ciε maacembabamma maŋ, Diilonŋo ka pā-ba baa ma sullu-i.

Polŋ daa sūlma maŋ

¹⁶ Mi ka tiraa tir-ma baa-na: Molo baa tuo ne-muo mimilāŋ muo. Da na yagar ta na ne-mi mimilāŋ muo, dumaanŋo-na yaan mi bi kaal mi fεε baa-na celle a ce mi miminsinni-i. ¹⁷ Miŋ ka waŋ mamaŋ fiεfiε-i-na, Itieŋo kusūŋ-maama sī. Mi ka kaal mi fεε ŋaa mimilāŋ muo. ¹⁸ Nuomba boi kaal ba fεε a saanu baa baŋ yeŋ dumaa; muomi ka bi kaal mi fεε. ¹⁹ Namaa namaŋ wuo na nu nelma, namei tieraaayaŋ mimiεlmba nonni-i, dumaa sī wei? ²⁰ Na siε ba ta ba ce-na ŋaa kōraaŋ namaa. Na siε ba ta ba du-na. Na siε ba ta ba hūu na nagāŋ-niini-i. Na siε ba ta ba fiεna-nei. Na siε ba ta ba ture na yammu-i aa na sa waŋ weima. ²¹ Miε i saa da holle ce kufanŋu temma-i nei; jande, baa na gāŋ baa-ye!

Mi ka tiraa cor baa mi miminsinni-āndenni-i. Banambaŋ siε ba kaal ba fεε mamaŋ nuo-i, muomi ka bi siε kaal mi fεε mei. ²² Kutaamba-i *Ebirebaa ninsoŋo. Mei fεε-i Ebireyieŋ muo. *Isirahel-baamba. Mei fεε-i Isirahel-wuonŋ muo. *Abiramu hāayēlmba. Mei fεε-i unanŋo'i muonŋo-i. ²³ Ba ciε mi da mi piye ŋaa mi yunŋu siire. Ba'a bafamba *Kirsā cāarāamba; ŋga mei curaa bafamba-i. Mi mulāaŋ ku maacemma-na yaŋ-ba. Baŋ diyaa-mi kaso-i-na dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. Baŋ muyaa-mi dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. Miŋ yuraaya kuliŋgu-i dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. ²⁴ *Yuifubaa-ba muyaa-mi i ndii. Muoru da-du-diei-na hiere, ba muyaa-mi comeyufieŋ komorre baa cīncieluo nennaa‡. ²⁵ *Oromεbaa-ba muyaa-mi i siεi aa mi bigāarāamba naŋ-mi baa tāmpēlēiŋa-i da ba ko-mi i diei.§ Baatonŋo ciinu baa-mi i siεi, aa mi ciε isuoyiŋgu diei baa bāaŋ-yiŋgu diei hūmma-na i diei. ²⁶ Mi wuoramma-na nilēiŋa-na, hōnni boi dii hūmma wuyaa-mi naa, cuobaa-ba bilaa-mi naa, mi nellen-tobimba-i Yuifubaa-ba bilaa-mi naa, *niεraamba bilaa-mi naa. Mi curaa nilεbabalēiŋa-na aa cor terbabalanni-na hīehuleiŋa-na. Dāmmanŋ-nuoraanŋu wuyaa-mi naa, coikartaamba maŋ wuo bafamba Kirsa-baamba, ba ciε-ye sūlma.

²⁷ Mi ciε maacenŋkekelma boi, mi mulāaŋ cor. Hōnni boi dii, mi taa mi co mi yufieŋ-na; nyulmu'i daamu, hūŋkuosinni'i daani! Hōnni boi dii, da mi ce mi naa mi co nyulmu. Waanŋu mulāaŋ-mi aa niidiini saa bi tiraa waa baa-mi. ²⁸ Mi ka finanŋ ma boluonŋu-na. A naara mafamma-i hiere, yinni maŋ jon mi jōguonŋ Diilonŋ-dūŋ-baamba-i hiere ba maama. ²⁹ Umanŋ duo saa naŋ kaasinni

† 11:9 Niεŋ Filip. 4.15-18. ‡ 11:24 A saa baa ba *Moisi *āŋŋinamma-i ba saa saaya ba muo nelieŋo-i ku cor comeyufieŋ komuonŋa hāi. Ku'i ciε ba ta ba muo nuomba-i ba yiεra comeyufieŋ komorre baa cīncieluo nennaa. Niεŋ Anŋinamma tiyemmanŋ-sebe-i-na (Deutéronome) 25.3. § 11:25 Niεŋ Pɔpuɔr. 16.22; 14.19.

dēi Diilon-ḥūmelle-na, mi da ŋaa muɔmēi saa naŋ kaasinni. Molon duɔ nanna Diilon-ḥūmelle-i, ku sa suɔ aa jan-mi.

³⁰ Da kuɔ mi saaya mi kaal mi fere, mi ka kaal mi fere mi nayusinni yaa nuɔ-i. ³¹ Diilon-o-i Itien-o-i Yesu To-i, ban gbelien uman ḥonniŋ jon, u suyaa wuɔ mi sa kar coima. ³² Miŋ waa Damasi-i-na, fāamaanŋo maŋ waa terien-gu-na Aretasi bāan-gu-na, wuɔ jīena nuɔmba nelle dumien-ya yammu-na hiere wuɔ da miē mi hel, ba bel-mi. ³³ Ŋga ba yaan-ba aa dii-mi sām-baga nuɔ a hiel-mi baa fontālma koko-i-na a jina-miē bomborma-na mi ta. Ku ciē dumēi mi gbāa kor u nammu-na.*

12

Diilonŋo caraaya Pol

¹ Na saa da, a kaal ŋ fere yun-gu si dii-kuɔ, ŋga mi siē gbāa budii; fuɔ mi kaal mi fere. Miŋ ka kaal mi fere maman nuɔ-i gboluon daaku-na, Itien un caraaya-miē a pigāan-mi maman, mi ka dii mi nun-gu-i ma yaa nuɔ-i. ² Mi suɔ Diilon-dūŋ-wuonŋo nanŋo-i*, Diilonŋo biyaa-yo kā baa-yo dii u terien-gu-na dii fēnfēlle-na aa bir jo baa-yo; ku bien cīncieluo a naa yaa de-i. U kāa baa fuɔ fere yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mei sa suɔ kunan-gu ji cor Diilo fuɔ fere-i. ³⁻⁴ Miŋ suyaa ma diei maama maŋ, Diilonŋo kāa baa naacolŋ daayo-i u nelle-na. U kāa baa fuɔ fere yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mi sa suɔ kunan-gu ji cor Diilonŋo-i. Un kāa terien-gu-na ka nu nelma maŋ, ma siē gbāa waŋ; aa molo saa saaya u hiel-ma u nun-gu-na. ⁵ Mi gbāa kaal fuɔ temma yaa-i a yaŋ mei fere-i. Muɔmi kaal mi fere mi nayusinniŋ yon. ⁶ Da ku dɔl-miŋ, mi gbāa kaal mi fere aa mi siē kar mi huɔyasaŋga ŋaa mimilāŋ muɔ. Ŋga mi siē kaal mi fere. Mi sa taara ba haami dɔrɔ ji cor. Mi taara ban nun maman mi nun-gu-na baa ban daa mi ciluɔ-i dumaa ba kāŋ-mi saa baa ni yaa-i.

⁷ Na saa da, Diilon un biyaa-mi ka pigāan-mi nelma maŋ u nelle-na ma waa nelbuɔ cor. U sa taara mi ce bombolmantien muɔ ku'i ciē u yaŋ mi ta mi mulien mi kūma-na. Ku ciē ŋaa u hāa *Sitāni-i ḥūmelle-i u tuɔ gāŋ baa-mi mi baa gbāa ce bombolmantien muɔ. ⁸ Mi cāarā Itien-o-i i siēi wuɔ u hiel-mi mulien daama-na. ⁹ Miŋ cāarā-yuɔ dumaanŋo-na, u gbē-mi wuɔ: «Miŋ cen baa-ni dumaa ku ka gbē baa-ni. Mi fōŋgūɔ da nayusinniŋ-huon-gu'i nuɔ-i fafamma.» Un juɔ piiye dumaanŋo-na, mi naa mi yaŋ aa ta mi kaal mi fere mi nayusinni'i nuɔ-i. Ku yaa *Kirsā fōŋgūɔ ka hiel-mi. ¹⁰ Ku'i ciē na da mi huon-ga fiē baa mi nayusinni-i, baa mi tuosinni-i, baa mi yaahuolo-i, baa mi sūlma-i, baa mi muliema-i Kirsā maama-na. Muɔ da mi naa yun-gu huon-gu maŋ nuɔ-i, huon-gu fan-gu'i nuɔ-i fōŋgūɔ da-miē.

Pol huon-ga cuu baa Korēntitaamba-i

¹¹ Na ciē mi ta mi piiye ŋaa mi yun-gu siire, a ne da namēi naa saaya na ta na kaal-mi. Mi siē gbāa ciē muonu can-ga ninsonŋo, ŋga naŋ kaal bamaŋ bafamba-i wuɔ Yesu *pɔpuɔrbien-kireiŋa, ba saa buɔ muɔ-na halle cekūɔ. ¹² Kumaŋ pigāan wuɔ Yesu pɔpuɔrbilon muɔ, ku ciē na ḥolma-na: Mi fiē mi huon-ga-i baa wei-ma-i hiere, Diilonŋo kāayā-miē mi ce gberē-wei-ma bɔi baa nelma bɔi na ḥolma-na. ¹³ Mi ciē bige-i hā Diilon-dūŋ-baamba namba-i aa mi saa ce-ku hā namaanŋo-i? Mi saa yagar-ma miŋ'a mi saa ce na yiēra baa mi yun-maama-i. Da kuɔ miŋ ciē mafamma-i mi cālāa cemma, ciēŋ-miŋ jande.

¹⁴ Muɔmēi daami mi tigiin tī da mi kā na wulaa sieliŋ-kāmma-i, aa namaa nun-gu siē waa mi yun-maama-na. Mi taara namēi, mi sa taara na nagāŋ-niini. Na saa da, bisālm-ba sa fiē ba bīncuɔmba, bīncuɔmba'i fiyaan ba bisālm-ba.

* **11:33** Niēŋ Pɔpuɔr. 9.23-25. * **12:2** Pol gbē fuɔ fere yaa dumaanŋo-na. Niēŋ verse 7-i-na.

15 Mi ka hiel mi nanŋa-i mi fεε aa tiraa siεya mi kūōma-i na maama-na. Ku ce na maamaŋ fūnuŋ ma dɔlnu-miε dumandε-i-na, mi maama ka ta ma balannu namaaŋo-i wei? 16 Na suyaa wuɔ mi saa har mi yuŋ-maama-i haa hā-na. Nga banamba ka cira huhurmantiεŋ muɔ; kεε mi yaaŋ-na aa cure-nei. 17 Miŋ saan bamaŋ ba kā na wulaa hiere, mi ciε u diei ka tāal-na hūu biŋkūŋgu na wulaa dede wei? 18 Mi nan cāarā Tite kā na wulaa baa tobiŋo maŋ miŋ waan u maama-i baa-na; Tite kaa tāal-na hūu biŋkūŋgu na wulaa wei? Tite-i baa muɔŋo-i i saa ce maacenduɔma yaa wei? I saa wuɔ hūmeduɔle yaa wei?

19 Dii yiinaa na jɔguɔŋ wuɔ sī i piiye die kor i fεε. Ma'i sī. In yεŋ *Kirsa horre-na, ku'i ciε i tiε piiye dumaanŋo-na; Diilonŋo yaa i siεra. Mi jēnaaŋ namaa, i taara na nanŋ kaasīnni Diilonŋ-hūmelle-na ku'i ciε i tiε waŋ daama-i hiere baa-na. 20 Mi holle tie baa kāmma-i na terienŋu-na wuɔ sī mi siε ka da-na miŋ taaraŋ mi ka da-na dumaa. Da mi saa bi ka da-na dumaanŋo-na, namaa na ka bi piel mi maa-na. Berru-i, baa yelma-i, baa hɔdulle-i, baa nenemuŋgu-i, baa yebiεnande-i, baa dondorre-i, baa bombolma-i, baa āŋguɔlma-i, mi sa taara mi ka da-ni na terienŋu-na. 21 Mi holle tie wuɔ sī da mi kā na terienŋu-na Diilonŋo ka tiraa ture mi yaanŋa-i na hɔlma-na. Mi holle tie wuɔ sī mi ka kā ka da nuɔmba bɔi saa nanna ba maacembabalamma-i yogo. Wuɔ sī mi ka kā ka da ba curaa baa ba *fuocesīnni-i baa ba biŋwosīnniŋ-maacemma-i. Kufaŋgu ka ce mi kaal ba yuŋ-nu.

13

Nelperiema

1 Mi kāmma i siεi yaa dε-i na wulaa. Ma nyεgāaŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Siertaamba hāi sisɔ ba siεi da ba da nelma maŋ nuɔ-i hiere, ma ka fiεlnu.*»* 2 Miŋ ŋa naa kā hāalīŋ-kāmma-i mii naa hi gboya āmbabalmanciraamba-i. Dumandε-i-na, miŋ yεŋ yargaa yogo, mi ka tir-ma baa-na na hieroŋo-i hiere: Da mi kā ka da umaŋ sa wuɔyaanŋ hūmelle-i, mi siε yaŋ-yo. 3 Ma sī na taara na suɔ da kuɔ miŋ waŋ mamaŋ *Kirsa nuŋ-āndaanŋu kε? Na ka suɔ-ma. Kirsa-i nayusīnnintienŋo sī, u ka ce bibesīnni na hɔlma-na. 4 Baŋ taa ba gbu-yo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u waa nayusīnnintienŋo ninsoŋo, ŋga uŋ kuu aa sire, Diilonŋ-fŋŋgūɔ dii-yuɔ. Miε fεε-i maaduɔma, in yεŋ horre-na baa-yo, i naa yuŋgu, ŋga Diilonŋ-fŋŋgūɔ ciε i ka da fŋŋgūɔ. Diε kā, i ka pigāaŋ-na baa-yo i ciluɔ-i-na.

5 Niεŋ na hɔmmu-i aa na yuu na fεε na ne da kuɔ na wuɔ Diilonŋ-hūmelle-i fafamma. Niεŋ na hɔmmu-i na ne, Yesu-Kirsa si dii-muɔ wei? Mi saa yagar-ma da kuɔ na saa hūu u maama-i. 6 Nga mi suyaa miε da na ne miε ciluɔ-i, na ka suɔ wuɔ i wuɔ Diilonŋ-hūmelle-i fafamma. 7 In cārāŋ kumaŋ Diilonŋo wulaa, ku yaa daaku: Na hiel na nanŋa āmbabalma cemma-na. Ku saa ce ŋaa i taara i pigāaŋ wuɔ miε i faa dε! Ma'i sī. Nga i taara na vaa na fεε baa ānfafamma cemma yaa-i, halle nuɔŋ da ba fiε cira miε i sa wuɔ Diilonŋ-hūmelle-i fafamma, weiima sī. 8 Na saa da, miε i gbāa cu ninsoŋo huonŋ-nu yonŋ, ŋga i siε gbāa cie-yo u maacemma-na. 9 Namaa da na da fŋŋgūɔ Diilonŋ-hūmelle-na, aa ba fiε ta ba piiye wuɔ miε i naa yuŋgu, weiima sī. In cārāŋ kumaŋ Diilonŋo wulaa i hā-na, i taara u kāyā-nei na bir jo hūmefafalle-na a ji hi na fuonŋu-i Diilonŋ-hūmelle-na.

10 Mi sa taara da mi kā, mi ka ta mi nuola-nei ku'i ciε mi waa yargaa aa nyεgēŋ seβε daayo-i hā-na. Na saa da, Itienŋ uŋ hāa-mi fŋŋgūɔ maŋ, u hāa-mi baa-yo wuɔ mi kāyā-nei na nanŋ kaasīnni u hūmelle-na, u saa hā-mi baa-yo wuɔ mi kɔsuɔŋ-na.

* 13:1 Anjīnamma tiyemmaŋ-seβε (Deutéronome) 19.15

¹¹ Tobinŋ namaa, mamanŋ tīyāa ma yaa daama: Taa na nyε! Gbāanŋ na hi na fuonŋu-i Diilonŋ-hūmelle-na. Taa na dii sirēiŋa na-naa nuɔ. Taa na nunu na-naa. Bilaanŋ na-naa fafamma. Mafanŋ da ma ce, Diilonŋo-i nelnyulmuntienŋo-i baa yaafēllentienŋo-i u ka waa baa-na.

¹² Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ɛduɔŋ-bienŋ namaa.

Diilonŋ-dūŋ-baamba-i hiere ba pāa na jaaluŋgu.

¹³ Itienŋo-i Yesu-Kirsa kāyā-nei. Diilonŋo pigāanŋ-na unŋ dɔl-nanŋ dumaa aa u *Yalle waa baa-na hiere.

Pol nyɛgãaŋ sɛbɛ maŋ hã Galasitaamba-i Nelmuoyamma

Pol nyɛgãaŋ sɛbɛ daayo-i hã Galasi Diilon-ɗũŋ-baamba. *Yuifubaa-ba waa-bɛi, *niɛraamba bi waa. Ba nuɔ Yesu-Kirsa maama-i Pol yaa wulaa-i aa hũu-ma. Nga huɔŋgu nanɗu juɔ hi, nuɔmba namba kã ka ta ba guɔl ba gbeini-i. Kutaamba taa ba piiye wuɔ Pol fuɔ fɛrɛ-i Yesu *pɔpuɔrbilon-kerre sɪ, aa unɗ waŋ Diilon-nelma-i dumaa, ma yaanɗa'i sɪ. Ba taa ba bi piiye wuɔ niɛraamba maŋ hũyãa Yesu maama-i ba saaya ba *jã a saa baa Yuifu ba *ãnjɪnamma-i.

Baŋ piiyen dumaanɔ-na, ma kã ka hi Pol. Pol wuɔ nyɛgɛŋ sɛbɛ daayo-i a tagaaya pigãaŋ-ba ba da ba suɔ wuɔ fuɔ-i Yesu pɔpuɔrbilonɔ-i kelkel (sap. 1–2). U biyaa *Tobisɪcɔlɔnniŋ-sɛbɛ maama-i tagaaya pigãaŋ-ba wuɔ molo siɛ gbãa wuɔ Yuifu ba ãnjɪnamma-i a ce nelviinɔ Diilonɔ yufelle-na; kɛrɛ da ŋ hũu Yesu maama-i ku yaa gbãa ce-ni nelviinɗ nuɔ (sap. 3–4). Wuɔ Yesu-Kirsa hũyãa Diilon-ɗũŋ-baamba-i ãnjɪnamma nyisɛnni-na a ce ba waa ba fɛrɛŋ nuɔ; kɛrɛ ba yaŋ ba hɔmmu fɛ gbarnu. Nga wuɔ baŋ yeŋ ba fɛrɛŋ nuɔ, ba baa nanɗ hãlmaan-nu baa kufanɗu-i a ta ba ce kumaŋ dɔlaanun-bɛi. Ba yaŋ *Diilon-Yalle ta di ta ba yaan-na ba ãncemma-na hiere (sap. 5–6).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonɗ muɔ. Pɔpuɔrbilosɪnni fanni-i mi saa da-ni nuɔŋ nammu-na, mi saa bi da-ni nelieŋ bargɔ-na, ŋga Yesu-Kirsa-i baa i To-i Diilonɔ maŋ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, ba yaa hãa-mi baa-ni. ² Muɔ baa tobimba maŋ dii bande-i-na hiere, i jaalaa Diilon-ɗũŋ-baanɗ namaa namanɗ dii Galasi-i-na. ³ I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i, ba kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

⁴ Yesu-Kirsa ciɛ u fɛrɛ tãmmaŋ-kũŋgu a pir i ãmbabalma-i i yunni-na a duɔ hũu-ye miwababalaŋ daayo nammu-na ŋaa i To-i Diilonɗ unɗ taaraŋ-kuɔ dumaa. ⁵ Terieŋgu fanɗu-na, yaanɗ bɔbɔima ta ma haa Diilonɔ-na hɔnni maŋ jon! Ma ce dumaa.

Neldɔɗɔlma dii ma diei yon

⁶ Nanɗ duɔŋ ta na ciina Diilonɔ-i donduo dumaanɔ maŋ nuɔ-i, ku cuu mi huɔŋga-i; ŋ siɛ suɔ wuɔ u yaa ciɛ baa-na aa bi-na *Kirsa barguɔ-i-na duɔ ce-na u baanɗ namaa; na bir yaŋ ufanɔ-i aa ta na gbar na nyaanu neldɔɗɔlma namma. ⁷ A ne da neldɔɗɔlma namma si dii ji fa yii baa Kirsa maama-i. Ba tãal-na. Ba taara ba cure Kirsa *Neldɔɗɔlma-i. ⁸ Inɗ waanɗ Neldɔɗɔlma maŋ baa-na, umanɗ duɔ kã ka waŋ u denɗ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutienɔ-i. Halle da ku fiɛ'a miɛmɛi, Diilo baa yaŋ-ye. Da ku fiɛ'a *dɔrpɔpuɔrbilonɔ, Diilo baa yaŋ-yo. ⁹ I gbuɔya-nei baa-ma cor, mi tiraa mi tir ma yaa baa-na daama-i: Nanɗ hũyãa Neldɔɗɔlma maŋ, umanɗ duɔ kã ka waŋ u denɗ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutienɔ-i. ¹⁰ Namaa wulaa, dumandɛ-i-na mi taara nelbiliemba'i dɔl-mi waa mi taara Diilonɔ'i dɔl-mi? Mi taara mi ce kumaŋ dɔlaanunɗ nelbiliemba wɛi? Kuɔ mi taa mi taara nelbiliemba dɔl-mi, mii naa saa gbãa waa Kirsa cãarãŋ muɔ.

Polɗ daa Yesu pɔpuɔrbilosɪnni-i dumaa

¹¹ Tobinɗ namaa, yaanɗ mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Minɗ waanɗ *Neldɔɗɔlma maŋ baa-na, nelbilonɗ huɔyasaŋga sɪ. ¹² Mi saa nu-ma nelieŋ nun-nu, mi saa bi hãalã-mɛi molonɗ wulaa; Yesu-Kirsa fuɔ fɛrɛ yaa tigãaŋ-mi baa-ma.

¹³ Miŋ ŋa naa ta mi wuɔ *Yuifu ba Diilon-ḥümelle-i dumaa, na saa bi yaŋ-ma numma. Mi taa mi ce Diilonɔ dũŋ-baamba-i kpãncɔlgũɔ mi cor. Mi taa mi taara mi muonu Diilonɔ dũŋgu-i. ¹⁴ Mii naa silaa vaa mi fεε cor baa Yuifu ba Diilon-ḥümelle wuɔsaŋgu-i; a ce dumaanɔ-na, mi nabaamba-na, nuɔmba bɔi saa ta ba fi baa-mi. ¹⁵ Nga ku huɔŋguŋ juɔ hi, umaŋ hielaa u yufelle miε dii mi nyu kusũŋgu-na, u ciε baa-mi aa bi-mi ce-mi u wuon muɔ, ¹⁶ aa pigãaŋ-mi u Biɛŋo-i mi da mi waŋ u maama-i baa *niɛraamba-i. Mafamaŋ ciε, mi saa piε molon caaŋ-nu wuɔ mi ka yuu-yo baa nelma. ¹⁷ Mi saa bi kã *Yerusalemu-i-na ka ne bamaŋ taa yaanɔ muɔ-na Yesu pɔpuɔrbilontesinni-na. Mi yaan aa sire kã Arabi*. Ku huonɔ-na, mi suɔ bir jo Damasi-i-na. ¹⁸ Mi ciε biena siεi aa suɔ da mi kã Yerusalemu-i-na da mi ka taara Pier† suɔ-yo. Miŋ kaa da-yo, mi ciε yinni cinciɛluo baa ni ndii yon baa ufaŋo-i. ¹⁹ Miŋ kãa terienɔ-na, da ma hel fuɔ baa Itienɔ hãaŋo-i Sake-i-na, mi yufelle saa haa Yesu *pɔpuɔrbilonɔ naŋ-na. ²⁰ Miŋ waŋ mamaŋ daama-i coima si; Diilonɔ yaa mi siɛra.

²¹ Miŋ hilaa terienɔ-na, mi kã Siiri mara nuɔ, aa sire terienɔ-na a kã Silisi mara nuɔ. ²² Bamaŋ cuu Kirsa huon-nu *Yude-i-na, ba saa naa hi da mi yufelle yogo. ²³ Ba taa ba nu nuɔmba piiye yon wuɔ: «Umaŋ taa u ce-ye kpãncɔlgũɔ-i, u yaan fiεfiε-i-na aa tuɔ waŋ Yesu maama baa nuɔmba-i; ŋ siε suɔ wuɔ uu naa gbuu cɔ-ma.» ²⁴ Kuŋ ciε dumaanɔ-na, baa ta ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i mi maama-na.

2

Yesu pɔpuɔrbiemba daa ba-naa Yerusalemu-i-na

¹ Bien cinciɛluo baa a naa ku huonɔ-na, mi tiraa bir kã *Yerusalemu-i-na baa Barnabasi. Mii naa bi ce Tite kã baa-mi. ² Mi kãa Diilon-kãmma. Miŋ kãa, yiŋgu naŋgu-na, yiε da i-naa baa Diilon-dũŋ-baamba yaataamba-i ba kula. Miŋ waŋ *Neldɔdɔlma-i dumaa baa *niɛraamba-i, miε suur ma yaanɔ-na a piiye tũnu-bei. Mi saa ta mi taara mi maacemma ce maacɛŋgbãŋgbãlãmma ku'i ciε miε suur ma yaanɔ-na a piiye tũnu-bei. ³ Halle mi nawuonɔ-i Tite waa nieryienɔ, nga molo saa ji guor-o yinduonɔ wuɔ u *jã. ⁴ Ŋ siε suɔ wuɔ huhurmantaamba namba waa guɔl baa Diilon-dũŋ-baan miɛŋo-i. Bafamba taa ba taara u jã. Ba yagalaa suur baa-ye da ba ne in yɛŋ i fεɛŋ nuɔ dumaa Yesu-Kirsa horre-na aa da ba bir ce ku yaa sɔgɔlnu *Moisi *ãnjɛnamma-i i gbɛini-na. ⁵ I saa hũu aa hã-ba halle cɛkũɔ. I ciε mafamma-i ninsonɔ maŋ dii Neldɔdɔlma-na u duɔ gbãa tɛ u temma-i na da na suɔ-yo.

⁶ Miŋ piiye tũnu yaataamba-i, ba saa da manamma naara. A ne da ba kãŋ ba yaa-i nelbɔmbɔmbaa-ba-i Diilon-dũŋgu-na, nga ban niε kumaŋ aa ta ba kãŋ-ba, mɛi sa ne kufaŋgu-i. Diilonɔ sa ce ciɛluɔ. ⁷ Ba saa da manamma haa. Nga ba daa Diilon uŋ puɔraa Pier dumaa wuɔ u waŋ Neldɔdɔlma-i baa *Yuifubaa-ba-i, u bi puɔraa muonɔ-i dumɛi wuɔ mi waŋ-ma baa niɛraamba-i. ⁸ Uŋ puɔraa Pier dumaa Yuifubaa-ba wulaa, u bi puɔraa muonɔ-i dumɛi banamba wulaa. ⁹ Sake-i baa Pier a naara Nsãa-i ba taa ba kãŋ ba yaa-i Diilon-dũŋ-baamba yuntaan-kirɛiŋa-i. Bafamaŋ juɔ suɔ wuɔ Diilonɔ'i ciε baa-mi aa hã-mi maacɛŋ daama-i, baa dii hũmma muɔ baa Barnabasi-i i nammu-na a pigãaŋ wuɔ ba hũyãa-ma. Terienɔ fanɔgu-na, yiε saa-ma baa i-naa; miε yiε i ka kã niɛraamba hɔlma-na ka tɛ waŋ Yesu maama-i, bafaŋ ba'a ba ka kã Yuifu ba wulaa. ¹⁰ Ba taaraaya nelma diei yon i wulaa: wuɔ i baa yaŋ ba sũntaamba maama karaanu-yiε Yerusalemu-i-na. Mi bi ciε-ma ma cemma-i.

Pol cãlãa Pier nuɔmba-na

* **1:17** Arabi: Nelle naŋ yerre-i dumaanɔ-na. † **1:18** Pier yerre nande yaa wuɔ Sefasi. Niɛŋ Nsãa 1.42.

11 Ku huonngu-na, Pier wuɔ ji jo Antiyɔsi-i-na i wulaa. Uŋ juɔ, mi saa yaŋ-yo; uu naa silaa cāl cor. 12 Uŋ juɔ, u taa u gbonu u wuo niiwuoni-i baa tobimba maŋ *niɛraamba-i. Huonngu nanngu juɔ hi, Sake wuɔ saan nuɔmba jo. Bafamba taa ba kuye *jammaŋ-kunngu-i. Baŋ juɔ, Pier wuɔ kaaalã, u sa tiraa wuo niiwuoni-i baa niɛraamba-i. 13 *Yuifubaa-ba namba waa baa-yo, bafamba-i hiere baa bi suuye ba yufienɔ-i aa cu Pier huon-nu. Halle Barnabasi fuɔ fɛɛ yaan ba taal-o dii-yo ba dawɔruɔ-i-na. 14 Min juɔ da ba ciluɔ sa kã hūmeduɔle baa ninsoŋo maŋ dii *Neldɔdɔlma-na, miɛ fulnu Pier nuɔmba-na miɛ: «Nuɔni maŋ Yuifuyien nuɔ, nuɔ da ŋ yaŋ Yuifusinni-i aa ce ŋ fɛɛ nieryien nuɔ, ma da niɛ ŋ ta ŋ taara ŋ guor niɛraamba-i ce-ba Yuifubaa?

15 «Miɛ fuɔ, miɛ huon baa Yuifusinni-i; niɛraan miɛ sɪ, ba kãŋ ba yaa-i ambabalmanciraamba-i wuɔ ba sa wuɔ *Moisi *anjɪnamma-i. 16 Nga i suyaa wuɔ nelie sie gbãa wuɔ anjɪnamma-i a ce nelviinɔ Diilonɔ yufelle-na. Da ŋ hūu Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa Diilonɔ tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ. Ku'i cie miɛ i bi hūu Yesu-Kirsa maama-i die gbãa ce nelviin miɛ Diilonɔ yufelle-na. Ku saa ce ŋaa anjɪnamma wuɔsaangu yaa ka ce-ye nelviin miɛ Diilonɔ yufelle-na de! In hūyãa Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa ka ce-ye nelviin miɛ, ni ma'i sɪ anjɪnamma wuɔsaangu sie gbãa ce moloŋo nelviinɔ. 17 Miɛ maŋ Yuifubaa miɛ, da kuɔ in hūyãa Yesu maama-i die vii Diilonɔ yaanga-na, i cie ambabalmanciraan miɛ baa niɛraamba-i hiere kuuduonngu, ku yungu yaa wuɔ *Kirsa yaa diyaan nuɔmba-i ambabalma cemma-na ke! A ne da ma'i sɪ. 18 Min naana hūmelle maŋ, da mi tiraa bir jo-die, ku pigãan wuɔ mi cālãa cemma. 19 Na saa da, anjɪnamma cie mei hiel mi nannga ma wuɔsaangu-na da mi ta mi ce baa Diilonɔ. Kuu dii ŋaa ba gbuu-mi baa Kirsa-i ko-mi. A ce dumaanɔ-na anjɪnamma sie gbãa yuu-mi baa weiima. 20 Kuu dii ŋaa mi kuu, mi yalle taa aa Kirsa diele yaa cɛr waa-mie. Min yen terienngu maŋ nuɔ-i nyunngo-i-na, mi haa mi nannga-i Diilon-Bienɔ yaa nuɔ-i. U yaa dɔlaa-mi aa hūu-ma ku mi maama-na. 21 Mi sie ciina Diilonɔ hujarre-i. Kuɔ anjɪnamma yaa taa ma ce-ye nelviin miɛ Diilonɔ yufelle-na, dumaanɔ-na Kirsa kuliŋgu naa ce gbãŋgbãŋ.»

3

Anjɪnamma sa ce nelienɔ nelviinɔ

1 Galasitaan namaanɔ-i daana-i, na yunni kuu aa yaŋ-na. Hai moloŋo-i biɛnaana na yunni-i biɛnan daama temma-i? N sie suɔ wuɔ Yesu-Kirsaŋ kuu yungu maŋ nuɔ-i *daanngu-na, ma waan kaala baa namaanɔ-i.

2 Mi ka yuu-na baa nelma diei yon: Diilonɔ hãa-na u *Yalle-i wuɔ na wuɔyaa *Moisi *anjɪnamma yaa fafamma sisɔ u hãa-na baa-de wuɔ na yieraaya nu *Neldɔdɔlma-i aa hūu-ma? 3 Bige-i cie na yunni ku aa yaŋ-na dumaanɔ-na? Bige-i cie nan duon maman baa *Diilon-Yalle-i na ta na taara na perien-ma fiefie-i-na baa namaa fɛɛŋ fɔŋgũɔ? 4 Na daa nelma bɔi. Na yuu ba'a Diilonɔ pigãan-na baa-ma gbãŋgbãŋ wei? U saa pigãan-na baa-ma gbãŋgbãŋ! 5 Diilonɔ duɔ hãa-na u Yalle-i aa tuɔ ce gbɛɛ-weiima-i na hɔlma-na, u ce kufangu-i wuɔ na wuɔ anjɪnamma sisɔ u ce-ku wuɔ na nuɔ Neldɔdɔlma-i aa hūu-ma?

6 Na saa da, Diilon-nelma ciɛra wuɔ: «*Abiramu hūyãa Diilon-nelma-i aa haa u nannga yuɔ ku'i cie Diilonɔ tuɔ kãŋ-yo nelviinɔ.»* 7 Terienngu fanngu-na, na saaya na suɔ wuɔ bamaŋ hūyãa Diilon-nelma-i Abiramu temma-i, ba yaa Abiramu bisãlŋ-kirɛiŋa-i. 8 A saanu baa mamaŋ nyegãan Diilon-nelma-na, Diilonɔ taara *niɛraamba maŋ da ba hūu u maama-i u dii-ba baa nelviimba, ku'i cie u wuɔya wan neldɔdɔl daama-i baa Abiramu-i wuɔ: «Mi ka ta mi cor baa nuɔnei

* 3:6 Miwaanɔ jɪnamman-sebe (Genèse) 15.6

mi ce baa dūnni-i hiere hɛma-na.»† 9 A ce dumaanjo-na, Abiramun haa u nanɗa-i Diilonjo-na u ce baa-yo dumaa, uman duɔ bi haa u nanɗa-i yuɔ u ka bi ce baa-yo Abiramu temma-i.

10 A ne da baman haa ba nanɗa anjinamma wuɔsaangu-na, Diilonjo waasaan-ba. Bige-i ciɛ mi wan-ma dumaanjo-na? Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Baman sa wuɔyaan anjinamma-i hiere ma kūngu-na, Diilonjo ka waasabeɪ.*»† 11 Aa bi tiraa nyegēn wuɔ: «*Uman duɔ haa u nanɗa Diilonjo-na, nelviinjo; u ka kor.*»§ Terienɗu fanɗu-na, ku kaalaaya wuɔ molo siɛ gbāa wuɔ anjinamma-i a ce nelviinjo Diilonjo yufelle-na. 12 Nga ma bi tiraa nyegēn wuɔ: «*Uman duɔ gbāa wuɔ anjinamma hūmienɗa-i hiere, a ka kor-o.*»* Terienɗu fanɗu-na, ku pigāan wuɔ a haa ŋ nanɗa-i Diilonjo-na baa a haa ŋ nanɗa-i anjinamma wuɔsaangu-na, nelduɔma sɪ.

13 Nga molo saa gbāa wuɔ anjinamma-i ma kūngu-na hiere. A ce dumaanjo-na Diilonjo naa waasa-yiɛ. Nga Yesu-Kirsan kuu *daangu-na, ku pigāan wuɔ u hūyāa miɛ waasamma-i ce-ma u maama. Kuman ciɛ mi wan-ma dumaanjo-na, ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Da ba nun uman daan-nu, ku pigāan wuɔ Diilonjo waasaan kutienjo-i.*»† 14 Ku ciɛ dumɛi Diilon un ŋa naa pā nunɗu man baa Abiramu-i wuɔ u ka ce baa-yo, Yesu-Kirsa ce ku jo ji bure bi hi niɛraamba-i. Aa Diilon un pāa u Yalle man nunɗu-i, i hieronjo-i in hūyāa u maama-i ku'i ciɛ i tiɛ da-de.

15 Tobin namaa, mi ka wan nelma diei a pigāan-na a saa baa kun ceɗ dumaa i tiɛ da-ku: Molon duɔ pā nunɗu baa u nanolɗo aa nyegēn sebɛ aa haa u niele, u siɛ gbāa ka bir jo baa huon-āndaangu. 16 A ne da Diilonjo pāa u nunɗu-i baa Abiramu-i baa u huonɗu-i. Ba saa cira: «U huon-baamba». Ku ka ce ŋaa baa dii bɔi. Ba ciɛra: «U huonɗu». A pigāan wuɔ uu dii u diei; aa u yaa *Kirsa-i. 17 Min taaran mi wan maman ma yaa daama: Diilon un pāa nunɗu man baa Abiramu-i, Moisi anjinamma siɛ gbāa jo bien nuɔsiba hāi baa bien komorre baa cɪncieluo ku huonɗu-na ji boruona-kuɔ. Ma siɛ gbāa ce. 18 Da kuɔ Diilon un pāa nunɗu man, ku da anjinamma wuɔsaangu'i nuɔ-i, ba sa tiraa bɪ kufanɗu-i nupālle. A ne da Diilon un ciɛ baa Abiramu-i uu naa pā nunɗu'i baa-yo aa ce-ma.

Anjinamma yunɗu yaa haku-i?

19 Terienɗu fanɗu-na, Diilonjo hāa-ye *anjinamma-i yun haku-i nuɔ-i? U naaraaya-mɛi u nupālle-na i die tiɛ da i maacembabalamma-i. U ciɛ ku yaa-i a tuɔ ciɛ *Abiramu hāayɛlɗo jomma-i; nupālle vii u yaa-i. Anjinamma famma-i *dɔrɔpɔuɔrbiemba'i hāa *Moisi-i baa-ma u jo baa-ma ji hā-ye. 20 A ne da Diilon un pāa nunɗu man baa Abiramu-i, molo saa waa ba hɔlma-na, Diilo fuɔ fɛɛ yaa piiye baa Abiramu-i. 21 Terienɗu fanɗu-na, anjinamman wan maman, ma hilaa ma deɗ baa Diilon-nupālle-i wɛi? Ma saa hel ma deɗ! Kuɔ anjinamma namma waa ta ma gbā ma kor nuɔmba-i, maa naa gbāa ta ma ce nelienjo-i nelviinjo Diilonjo yufelle-na. 22 Nga Diilon-nelma karaa āndaangu-i wuɔ āmbabalma cuure nuɔmba-i hiere, a ce dumaanjo-na baman da ba hūu Yesu-Kirsa maama-i, Diilon un pāa nunɗu man, u ka ce-ku hā-ba.

23 Aa *Kirsa maama suɔ da ma jo, anjinamma naa ce-ye ŋaa kasobien miɛ fuɔ Diilonjo ji pigāan-ye Kirsa maama-i i die hūu-ma. 24 A ce dumaanjo-na, anjinamma naa waa i yun-nu ta ma dii-ye hūmelle-na ma ciɛ Kirsa duɔ jo i die hūu u maama-i a ce nelviin miɛ Diilonjo yufelle-na. 25 Kirsan juɔ aa i hūu u maama-i, anjinamma sa tiraa ma ye i yunɗu-na.

† 3:8 Miwaanjo jinamman-sebɛ (Genèse) 12.3 † 3:10 Anjinamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 27.26 § 3:11 Abakuke (Habaquq) 2.4 * 3:12 Buolman-sebɛ (Lévitique) 18.5; ɔrom. 10.5 † 3:13 Anjinamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 21.23

²⁶ Fiefiε-i-na, nan hūyāa Yesu-Kirsa maama-i, na cie Diilon-bisālŋ namaa hiere. ²⁷ Namaa naman *baatiseŋ hiere a suur Kirsa horre-na, na biyaa Kirsa maama. ²⁸ *Yuifuyieŋ nuo o, Yuifuyieŋ nuo sī o, kōrieŋ nuo o, kōrieŋ nuo sī o, bibieŋ nuo o, cicieŋ nuo o, yungu si dii-kuo. Na cie baaduon namaa Yesu-Kirsa horre-na. ²⁹ Aa da na waa Kirsa baan namaa, na cie Abiramu huon-baan namaa, a ce dumaanō-na, Diilon un pāa nungu man baa Abiramu-i na nungu dii-kuo.

4

¹ Miŋ taaran mi wan maman baa-na ma yaa daama: Kuu dii ŋaa bisālāanō man saaya u sire wuo u bīncōiŋ-ciilunŋu. Ciilunŋu vii u yaa-i, ŋga u yaanŋan'a ka saa hi kaala yogo, uu dii ŋaa kōrieŋo: U sie gbāa ce kuman dōlaanu-yuo baa ciilun daaku-i. ² Nuomba'i dii ta ba ne fuo fere-i aa bi ta ba ne u weima-i ba cie u bīncōiŋ un diyaa huonŋu man ku da ku hi.* ³ Ku yaa naa waa ŋaa mie kūŋgu-i. I waa ŋaa bisālŋ mie. Bīncuon-hūmelle naa guor i tie wuo-de ŋaa kōraan mie. ⁴ ŋga Diilon un ŋa naa dii huonŋu man, kun juo hi, u saan u Biēŋo jo. U juo cieŋo'i ji hon-yo *ānjīnamma bāanŋu-na ⁵ duo gbāa sāa i yunni-i, mie man waa ānjīnamma nyisēnni-na. U cie mafamma-i i die gbāa die ce Diilon-bisālŋ mie.

⁶ Nan yeŋ Diilon-bisālŋ namaa, ku'i cie Diilonō saan u Biēŋo *Yalle-i† na hōmmu-na. Di yaa cieŋ i tie bī Diilonō-i «Baba». ⁷ Terieŋgu fanŋu-na, na sa tiraa na ye kōraan namaa, naa dii bepuon namaa. Nan yeŋ u bepuon namaa, u ka hā-na ciilunŋu man un jīena-kuo duo hā u bisālmba-i baa-ku.

Galasitaamba maama yuu Pol huonŋa-i

⁸ Dielūo-i-na, na saa ta na suo ninon-Diilonō-i, a ce dumaanō-na naa naa ta na ko na fere na hā diiliesōyaamba. ⁹ ŋga fiefiε-i-na, na suo ninon-Diilonō-i, mi gbāa cira Diilonō yaa suyaan-nan fiefiε-i-na, ma da nie na ta na taara na bir dii na yunni-i ānsōsamma-na? Na taara na bir jo kōrsīnni-na wei? ¹⁰ Na fiēlaa yinni nanni, baa caamba namba, baa biena nan ta na ce ponsanni aa ta na tie maraama wuo na ce Diilon-huonŋa. ¹¹ Na ce korma ta ma da-mi baa-na. Ku ce miŋ cie mulēma man baa-na, mi cie-ma gbāŋgbāŋ wei?

¹² Tobin namaa, muo miŋ cie mi fere namaa temma-i dumaa, jande, mi cārā-nei, cieŋ na fere mei bi temma-i dumai. Na saa ce kuujanŋu diei mie. ¹³ Na suyaa wuo miŋ waan *Neldōdōlma-i baa-na dielā-wamma-i, jarma'i cie mi wan-ma baa-na. ¹⁴ Miŋ waa jarma-na, naa naa gbāa cīna-mie, naa naa gbāa bi ta na ce nyenyelma mie, ŋga mafamma saa ce. Na yaan aa bel-mi ŋaa *dōrpōpuorbilōŋ muo, na bilaa-mi ŋaa muomei Yesu-Kirsa-i. ¹⁵ Mi suyaa mie ku naa na'a na ka gbāa, naa naa hiel na yufieŋa-i hā-mi. Na hōmmu naa gbuu fē huonŋu fanŋu-na da yogogo. Bige-i juo ce? Hōfelle falle curaa hie? ¹⁶ Miŋ waan ninonō-i baa-na ku'i cie na da nie sī mi bigāan-na wei?

¹⁷ Baman gbaraan ba nyaanu-nei, ban jōguon maman baa-na, ma saa fa. Ba taara ba kar-na muonō-na na waa baa ba yaa-i ta na gbar na nyaanu-bei. ¹⁸ Da ŋ ta ŋ kuye ānfafamma-i hōnni man jon, ku faa; ku saa saaya ku waa mei yufelleŋ yon. ¹⁹ Mi bisālŋ namaa, na maama gbu ma ko-mi, ma jan-mi ŋaa cieŋo kusūŋ da ku bel-o kun jan-yon dumaa. Da mi ji suo wuo na cie baaduon namaa baa *Kirsa-i, ku yaa jan daama ka ciire-mie. ²⁰ Mi huonŋa cuu baa-na, a ce dumaanō-na mi gbuu ta mi taara dumandē-i-na mi waa na hōlma-na a suo miŋ ka wan maman baa-na.

Abiramu horre maama

* 4:2 Pol ba bāanŋu-na, Girekibaa-ba wulaa, tuonō yaa pigāan u bepolon hii bibieŋo huonŋu man nuo-i. Huonŋu fanŋu'i nuo-i tuon duo uu si dii, bepolno gbāa wuo u ciilunŋu-i. † 4:6 Diilon-Yalle-i baa u Biēŋo Yalle-i Yaduole yaa-i.

21 Namaa namanj taaraayan na bir kã *Moisi *anjĩnamma-na, na'a niε? Na saa nu mamanj waan anjĩnammanj-sebe-i-na wei? 22 Ma nyegãan wuɔ: *Abiramu daa bepolɔ diei baa kɔrciɛɔ-i, aa u bi diei baa nebiciɛɔ-i.† Kɔrciɛɔ-i ba taa ba bĩ-yo Agaar aa bĩ nebiciɛɔ-i Sara. 23 Kɔrciɛɔ biɛɔ huɔɔ nelbilienj homma, a ne da nebiciɛɔ biɛɔ-i Diilonɔ'i pãa nunju baa-yo aa hã-yo baa-yo.

24 Nelma famma gbãa bi pigãan-ye bige-i? I gbãa saa caan daaba-i ba hãi-i-na baa *tobisinni hãi. Dielã-tobisinni yaa nimanj ciε Sinayi tãnunju-na. § Ni yaa juɔ baa kɔrsinni-i. I gbãa saa ni yaa baa Agaar. 25 Agaar yerre yaa haa Sinayi tãnunju-na dii Arabi-i-na. Agaar bi dii ɔaa ninj daa *Yerusalemu-i dumaa nyunjo-i-na, bamanj dii-yuɔ, ba yaa u bisãlmba-i; anjĩnamma ciε-ba kɔraamba. 26 Nga Yerusalemu manj dɔrɔ-i-na, u yaa dii ɔaa nebiciɛɔ-i, uu dii u ferɛɛ nuɔ; u yaa miε nyu-i. 27 Na saa da, Diilonj-nelma ciεra wuɔ:

«Cɛparɔ bisãlmba ka ciinu yanj cɛnikɔruɔ baamba-i.

Terienju fanju-na, ciɛɛ nuɔni manj ɔ nanɔga saa kã ɔ huɔɔ-nu dede, fɛ ɔ huɔɔga-i.

Ta ɔ nyε ɔ tataala, nuɔni manj saa da ku jamma-i dede.»*

28 Tobin namaa, *Isakinj yɛɛ nupãllenj-bilonjo dumaa, namaa naa bi dii nupãllenj-bisãlj namaa dumɛi. 29 Nga naacombilonjo manj huɔɔ nelbilienj homma-i, unj taa u ce umanj huɔɔ *Diilonj-Yalle homma-i kpãncɔlgũɔ-i dumaa, kuu bi dii dumɛi nyunjo-i-na. 30 Nga Diilonj-nelma waan wuɔ niε kufanjgu kũngun-na? Ma ciεra wuɔ: «Kɔrciɛɔ biɛɔ siε gbãa wuɔ tuɔɔ ciilunju-i kuduɔɔngun baa nebiciɛɔ biɛɔ-i. A ce dumaanjo-na, donya kɔrciɛɔ-i baa u biɛɔ-i.»†

31 Tobin namaa, terienju fanju-na, miε ii si dii kɔrciɛɔ bisãlj miε, ɔga ii dii nebiciɛɔ bisãlj miε; ii dii i ferɛɛ nuɔ.

5

Ii dii i ferɛɛ nuɔ

1 *Kirsa hũyãa-ye i die waa i ferɛɛ nuɔ kelkel. Terienju fanju-na, gbãan ba baa ji tiraa dii-na kɔrsinni-na!

2 Niɛɛ, muɔ Pol, minj ka wanj mamanj baa-na ma yaa daama: Da na ce ba *jã-na, Kirsa maama siε tiraa waa baa yunju na wulaa. 3 Yaan mi tiraa tir-ma baa-na: Umanj duɔ ce ba jã-yo, kutienjo saaya u wuɔ *Moisi *anjĩnamma-i ma kũngun-na hiere kpãɔkpaani. 4 Namaa namanj vaa na ferɛ baa anjĩnamma-i wuɔ na taara na vii Diilonjo yaanɔga-na, na buɔra baa Kirsa-i; Diilonjo anfafamma kuraaya-nɛi.

5 Miε fuɔ, inj hũyãa Kirsa maama-i, i suyaa wuɔ Diilonjo ka tuɔ kãɔ-ye nelviinj miε. *Diilonj-Yalle ciε i tiεna kufanjgu tiεnamma yaa-i. 6 Da ɔ waa Yesu-Kirsa horre-na, ɔ *jãa o, ɔ saa jã o, yunju si dii-kuɔ. Kumanj yunju, ku yaa i hũu u maama-i a tiε dɔl baa i-naa.

7 Naa naa biε hũmefafalle. Hai molonjo-i juɔ ce na nanna-die? Hai juɔ ce na ciina ninsonjo-i? 8 Na saaya na suɔ wuɔ umanj biε-na ce-na u baan namaa, fuɔ maacemma sɪ mafamma-i. 9 Siini-i baa ni yornumma-i ninj sirej burjũmmu-i dumaa, nelduɔɔ diei gbãa guɔla Diilonj-dũɔ-baamba-i hiere dumɛi. 10 Muɔ fuɔ, Itienjo ciε mi holle sa tie baa na maama-i. Mi suyaa wuɔ na siε jɔguɔɔ na denj maama baa muɔminj jɔguɔɔ mamanj. Nga umanj guɔlaan na gbeini-i, duɔ fiε waa niε niε, Diilonjo ka yuu-yo.

† 4:22 Nienj Miwaanjo jĩnammanj-sebe-i-na (Genèse) 15–21. § 4:24 Nienj Helmanj-sebe-i-na (Exode) 19–24. * 4:27 Isayi (Ésaïe) 54.1 † 4:30 Miwaanjo jĩnammanj-sebe (Genèse) 21.9–10

¹¹ Tobin namaa, maman ηaa mei maama-i, kuo mi Diilon-nelma wamma-na, mii naa cor ta mi piye baa nuamba-i wuo da η ta η taara η vii Diilonο yaanga-na fuo η jā, baa naa waa hie ta ba huol mi yaan-na? Aa Kirsan kuu *daangu-na, baa naa waa hie ta ba ciina ku nelma-i? ¹² Baman huolaan na yammu-i baa *jamma-kungu-i, ba yaan bafamba feren canni-i ta ba cie bige-i? Ba sa funun kar-ni nanna bəlbəl wei? Ku yaa i ka suo wuo jamma-maama dii kpelle ba wulaa.

I baa fer i kusun-maama-i

¹³ Tobin namaa, namaano-i Diilonο biε-na ce-na u baan namaa, na da na waa na feren nuo. Nga baa na ce kufangu-i gboruongu a ta na ce kuman dolaanu-nei. Yaan aa na yan na maama ta ma dolnu na-naa na ta na kayā na-naa. ¹⁴ Na saa da, *Moisi *anjamma-i hiere ma juo ji gbura ma-naa nelma diei maan daama yaa nuo-i wuo: «*Ta η dəl η nanolηo-i ηaa nin dəl η ferε dumaa.*»* ¹⁵ Nga da na bir yan aa ta na hel na gan baa na-naa, na bigaan na-naa ηaa bimbaan namaa; da na saa gbān, na ka kosuon na-naa.

¹⁶ Min ka wan maman baa-na ma yaa daama: Yaan *Diilon-Yalle ta di ta na yaan-na, ku yaa na ka ne na kusunni-maama-i aa yan-ma. ¹⁷ Nelbilonο kusun-maama-i baa Diilon-Yalle kusun-maama-i maaduoma si. Diilon-Yalle kusun-maama-i baa nelbilonο kusun-maama-i ma sa ka hūmeduole. Ma hai-i-na, ma sa gbo baa ma-naa; ku'i cie na sa gbā na ce kuman dolaanun-nei. ¹⁸ Da na yan Diilon-Yalle ta na yaan-na, anjamma sie tiraa gbāa yuu-na baa weima.

¹⁹ Kuman daan nelbiliemba hōlma-na ku sa puul. Ku yaa daaku: saasorsinni, tilāsinni, binwosinni, ²⁰ cufebuole, isomma, bigāaru, berru, nahuonga, hōdulle, yelma, bəromma, nuharungu, ²¹ nenemungu, konhiliungu, gbuolaangu, ni yaa kaan dumaano-na. Min waan maman baa-na cor, mi ka tiraa tir-ma baa-na: Baman cien kufangu-i, ba sie da munsuurmu *Diilon-nelle-na.

²² Nga Diilon-Yallen dii kuman nelien nuo η huonga-na, ku yaa daaku: nelnyulmu, hōfelle, yaafelle, hōhinanga, hujarre, fafaangu, viisinni, ²³ hiehieno, gbāngbamungu. Anjamma sa ciina nifanni-i daani-i. ²⁴ Baman hūyāa *Kirsa maama-i, ba gbuu ba kusunni-maama-i baa ba hōbabalammu-i *daangu-na ko-ni hiere. ²⁵ Da kuo ii dii tiena Diilon-Yalle tēnamma, i saaya i tie ce din taaran i tie ce kuman. ²⁶ Yaan i nanna bombolma-i baa āntaaramma-i baa nenemungu-i i hōlma-na.

6

Yaan i tie kayā i-naa

¹ Tobin namaa, *Diilon-Yallen yer baa namaa naman, da na da molo ce kuubabalaangu, na bel-o da hiehie na dii-yo hūmefafalle-na. Aa na bel na fere unan nuo η baa ji suur fuo nallu-na. ² Taa na kayā na-naa. *Kirsa taara ku yaa na wulaa. ³ Uman duo tuo ne wuo si u temma si dii, a ne da u sie gbāa cii muonu canga, kutieno taal u fere. ⁴ Nelieno nelieno, u ne fuo feren ciluo-i u ne. Duo da u faa, u gbāa tuo muo u pāmpinannga-i a saa baa fuo feren ciluo-i; nga u baa muo-ka wuo fuo bəyaa mel-na. ⁵ Nelieno nelieno baa u yun-maama.

⁶ Uman duo tuo hel u wan Diilon-nelma-i baa-ni, kutieno saaya u da kunganu η nagān-niini-na.

⁷ Baa na taal na fere: Molo sie gbāa bin Diilonο yaanga-i. Da η duu kuman, η ji kar ku yaa-i. ⁸ Uman duo vaa u fere baa kuman dolaanun fuo fere, ma ka

* 5:14 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18

wuo-yo; nga umanɗ duɔ vaa u fere baa kumanɗ dɔlaanunɗ Diilonɗ-Yalle-i, di ka pã-yo baa cicɛlma manɗ sa tɛɛnɗ dede. ⁹ Baa na yanɗ i kũɔma senɗ baa ɓnfafamma cemma-i. I kũɔnɗ da ma saa kara, i ka da i maacemma sullu-i dunɗ saaya du da huɔngu manɗ nuɔ-i. ¹⁰ Terienɗu fanɗu-na, die da i fere huɔngu huɔngu, i saaya i tie ce ɓnfafamma-i nuɔmba-na hiere, ku huraa bamanɗ dii Diilonɗ-dũnɗ-baamba horre-na.

Andaperienɗu

¹¹ Muɔmei hũyãa ta mi nyegɛnɗ fiɛfiɛ-i-na baa mi fereɗ nanɗa, na saa da meɪ nyegɛmma dii wagaga. ¹² Bamanɗ guoraanɗ-nanɗ wuɔ na *jã, ba sa taara nel-biliemba bigãanɗ-ba *Kirsa kuliinɗu maama-na *daanɗu-na, ku'i cie. Ba taara yerre yonɗ. ¹³ Bamanɗ kuuyenɗ *jãmanɗ-kũnɗu-i daaba-i wuɔ *ɓnjɓnamma, bafamba fere-i ba sa wuɔ ɓnjɓnamma-i. Nga ba guor-na da na jã aa ba da ba gbeliɗ ba fere. ¹⁴ Muɔ fuɔ, mi sa gbeliɗ mi fere, nga mi gbeliɗ Itienɗo-i Yesu-Kirsa yaa u diei yonɗ. U yaa siyaa ba ko-yo i sɔlaanɗu-na. Fuɔ kuliinɗu yaa cie miwaanɗo bɪmbɪnni nuonɗu hel muɔ-na; ni sa tiraa gbãa yuu-mi baa weima. ¹⁵ Terienɗu fanɗu-na, ɗ *jãa o, ɗ saa jã o, yunɗu si dii-kuɔ. Kumanɗ yunɗu, ku yaa ɗ ce nelfɛɗ nuɔ. ¹⁶ Bamanɗ wuɔyaanɗ hũmel daade-i hiere, Diilonɗo fɛ ba hɔmmu-i aa kãyã-bei, ba yaa Diilonɗ-baamba-i kelkel.

¹⁷ Pãduɗna manɗ mi kũɔma-na, a pigãanɗ wuɔ Yesu nolɗ muɔ, molo baa tiraa u mulɛɗ-mi.

¹⁸ Tobinɗ namaa, Itienɗo-i Yesu-Kirsa u kãyã-nei hiere. Ma ce dumaa.

Polŋ nyegãaŋ sebɛ maŋ hã Efesitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ taa u nyegãŋ sebɛ daayo-i u waa kaso. U nyegãaŋ-yo hã Diilonŋ-dũŋ-baamba maŋ waa Efesi. Ba hɔlma-na, *Yuifubaa-ba waa, *niɛraamba bi waa. Pol taa u taara ba hieroŋo-i ba suɔ Diilonŋo kusũŋgu-i ku yaa ku ka gbãa kãyã-bei ba tɛnamma-na.

Diilonŋ uŋ taa u taara mamaŋ aa miwaaŋo suɔ duɔ doŋ, u waaŋ ma yaa pigãaŋ-ba sebɛ domma-na; wuɔ Diilonŋo ciɛra *Kirsã yaa ka waa bĩmbĩnni-i hiere ni yuŋgu-na baa nuɔmba-i hiere ba bi yuŋgu-na; a ce dumaanŋo-na, bamaŋ hũyãa Yesu-Kirsã maama-i, Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba-i hiere, ba ciɛ baaduɔmba fiɛfiɛ-i-na (sap. 1–3).

Diilonŋ-dũŋ-baambaŋ saaya ba bel ba-naa dumaa, u nuŋgu hii kufanŋu-i; wuɔ ba yaŋ ba maama ta ma dɔlnu ma-naa, ba ta ba kãŋ ba-naa aa bi ta ba kãŋ Diilonŋo-i (sap. 4–6).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsã *pɔpuɔrbilonŋ muɔ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔmɛi nyegãaŋ sebɛ daayo-i da mi hã namaa namaŋ hũyãa Yesu-Kirsã maama-i Efesi-i-na a ce Diilonŋ-dũŋ-baanŋ namaa. ² I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsã-i, ba kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Diilonŋ uŋ ciɛ baa-ye dumaa Yesu-Kirsã barguɔ-i-na

³ Yaanŋ i tie tuɔlnu Diilonŋo-i, Itienŋo-i Yesu-Kirsã To-i. Inŋ yɛŋ horre-na baa *Kirsã-i, u ciɛ baa-ye aa hã-ye dɔrciilunŋu-i ku sɪnni-na hiere dɔrɔ-i-na. ⁴ Aa Diilonŋo suɔ duɔ jina miwaaŋo-i, u yufelle naa hel-yiɛ i die waa fuɔ baanŋ miɛ Kirsã barguɔ-i-na. U ciɛ mafamma-i i die waa welewele u yaanŋa-na cãlmuɔ baa waa-yiɛ. ⁵ I maama dɔlaanu-yuɔ, a ce dii ku domma-na, u taa u taara u ce-ye u bisãlŋ miɛ Yesu-Kirsã barguɔ-i-na. ⁶ Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tie jaal Diilonŋo-i wuɔ u friinu u huɔŋga-i baa-ye cor a hã-ye u Bɛduɔla-i. ⁷ U yaa ciɛ tãmmaŋ-kũŋgu a sãa i yunni-i aa pir i ãmbabalma-i. Diilonŋo pigãaŋ-ye u fafaanŋu-i dumɛi ku sɪnni-na hiere. ⁸ U friinu u huɔŋga-i baa-ye a ce-ye nelnurãaŋ miɛ baa cɛcɛmuntaanŋ miɛ. ⁹ U pigãaŋ-ye u kusũŋgu-i. Anfafamma maŋ waa u huɔŋga-na dii ku domma-na, u pigãaŋ-ye baa-ma. ¹⁰ Ma cemmanŋ-huɔŋ da ku hi, u ka ce-ma: U ka tigiinŋ dɔrbĩmbĩnni-i hiere baa hĩɛmanŋ-niini-i aa haa Kirsã-i ni yuŋ-nu.

¹¹ Diilonŋo hielaa u yufelle yiɛ dii ku domma-na a saanu baa fuɔŋ taaranŋ ku ce dumaa. Diilonŋo ce wɛima-i hiere kuŋ dɔlaanu fuɔ dumaa. Terienŋu fanŋu-na inŋ yɛŋ Kirsã horre-na, uŋ pãa nuŋgu maŋ baa-ye, u hãa-ye baa-ku. ¹² A ce dumaanŋo-na, miɛ maŋ haa i nanŋa-i Kirsã-i-na igɛna, yaanŋ i tie gbɛliɛŋ Dombuɔ-i.

¹³ Namaa fɛrɛ-i nanŋ bi nuɔ ninsoŋo-i, nanŋ nuɔ koŋkor-*Neldɔdɔlma-i, na hũyãa Kirsã maama-i. Nanŋ hũyãa-ma dumaanŋo-na, Diilonŋo dãanya-nei baa u *Yalle-i uŋ ŋa naa pã dimaŋ nuŋgu-i baa-na. ¹⁴ Di yaa fiɛŋ i hɔmmu-i wuɔ Diilonŋ duɔ ji kor-e gbula i ka da i niɛluɔ-i. Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tie jaal Dombuɔ-i.

Pol cãarã Diilonŋo-i hã Efesitaamba-i

¹⁵ Tobinŋ namaa, ku'i ciɛ minŋ juɔ nu wuɔ na haa na nanŋa Itienŋo-i Yesu-i-na aa ta na dɔl Diilonŋ-dũŋ-baamba-i hiere, ¹⁶ mi sa nanna yiinŋgu baa Diilonŋo jaalma-i

na maama-na. Na maama sa karaanu-miɛ. ¹⁷ Aa mi cārã Itienjo-i Yesu-Kirsa Diilonjo-i, i To maŋ fafaanġu tienjo-i, wuɔ u hã-na u *Yalle-i di ce-na nelnurãan namaa a pigãan-na baa-yo na suɔ-yo dɛi. ¹⁸ U puur na yufienja-i na suɔ uŋ biɛ-na maman nuɔ-i, aa uŋ j̄ena ciilufafaanġu maŋ tuɔ cie u baamba-i na bi suɔ ku sinni-i, ¹⁹ aa bi tiraa suɔ uŋ ceŋ maacemma-i baa himma maŋ temma-i u hã miɛ maŋ hũyãa u maama-i. ²⁰ U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na baa hiduɔma famma yaa-i a j̄ina-yuɔ u caanġu-na dii dɔrɔ-i-na. ²¹ Yuntes̄inni-i hiere, baa f̄ŋḡotes̄inni-i hiere, baa nellentes̄inni-i hiere ka hel baa himma-i hiere, *Kirsa dii ni dɔrɔ. Nelbõmbõmbaa-ba maŋ dii nyunġo-i-na baa baman juɔŋ bis̄inuɔ-i-na hiere, Kirsa dii ba yun-nu. ²² Diilonjo haa-yo b̄imb̄inni-i hiere ni yun-nu, aa bi haa-yo fuɔ d̄ũŋ-baamba bi yun-nu. ²³ Diilonj-d̄ũŋ-baamba yaa Kirsa borre-i; ba weima-i hiere ma kãa ka j̄ũŋ u yaa nuɔ-i. U yaa weima-i hiere miwaanjo-na.

2

Diilonjo kuraa-ye gbãŋgbãŋ

¹ Diɛlũɔ-i-na, na ãmbabalma-i baa na cãlmuɔ naa ce-na ŋaa bikuonj namaa Diilonjo wulaa. ² Na taa na wuɔ nelbilienj temma; naa naa cu *j̄ina ba yuntienjo huon-nu. Baman c̄iinaana Diilonjo nunġu-i u yaa diyaa-ba kuɔ. ³ Miɛ fɛrɛ-i ii naa bi waa dumɛi; i taa i ce kumanj dɔlaanu-yiɛ, i taa i ce i yufienj-maama. A ce dumaanjo-na, Diilonjo naa ka gãŋ baa-ye ŋaa uŋ kaa gãŋ baa bafamba-i dumaa.

⁴ Ŋga Diilonjo hujarre temma si dii, i maama silaa dɔlnu-yuɔ cor, ⁵ a ce i ãmbabalmanj ŋa naa fiɛ ce-ye bikuonj miɛ, u siire-yiɛ baa *Kirsa-i. Diilonjo cie baa-na ku'i cie na kor. ⁶ Inj suurii Kirsa horre-na, Diilonjo siire-yiɛ baa-yo a hiel-e kuomba hɔlma-na i ka tiɛ ce i bãanġu-i baa-yo dɔrɔ-i-na. ⁷ U cie mafamma-i duɔ pigãan baman juɔŋ miɛ huonġu-na hiere wuɔ Yesu-Kirsa horre cie u fa baa-ye cor. ⁸ Nanj hũyãa Kirsa maama-i ku'i cie Hujarrentienjo kor-na gbãŋgbãŋ. Namaa cufaluŋġu s̄i; Diilonj-maacemma. ⁹ U saa ne na ãnfafamma aa kor-na, ku yaa molo siɛ gbãa gbɛlienj u fɛrɛ. ¹⁰ Na saa da, Diilonjo yaa maa-ye aa ce-ye nuɔfelaan miɛ Yesu-Kirsa horre-na i diɛ tiɛ ce ãnfafamma. Anfafamma famma-i u tigiinj-ma dii ku domma-na i diɛ tiɛ ce-ma.

Kirsa horre cie Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba ce baaduɔmba

¹¹ Ma s̄i na suyaa wuɔ diɛlũɔ-i-na na waa *niɛraan namaa? *Yuifubaa-ba taa ba bi-na wuɔ na saa *j̄ã, aa ta ba gbɛ ba fɛrɛ wuɔ ba j̄ã a saa baa pãduɔŋa maŋ ba kũɔma-na. ¹² Huonġu fanġu-na, naa naa maa *Kirsa-i-na; na waa niɛraan namaa, na nunġu saa waa baa *Isirahel-baamba-i; na nunġu saa waa Diilonj-nupãŋġu-na, na saa ta na h̄in b̄inġũŋ taalunġu, aa na saa ta na suɔ Diilonjo-i. ¹³ Ŋga fiɛfiɛ-i-na, namaa namanj naa gbuu maa Diilonjo-na, nanj suurii Yesu-Kirsa horre-na, u tãmma piyaa-na yuɔ. ¹⁴ Yesu-Kirsa yaa juɔ baa yaafɛlle-i. U cie Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba ce baaduɔmba. Bigãaru maŋ waa ba hɔlma-na ŋaa d̄ũŋkɔruonġu ta ku karnu-bei, u kuu naara-kuɔ. ¹⁵ U buraana Yuifu ba *ãnj̄inamma-i baa ma h̄umienja-i hiere, aa gbonu niɛraamba-i baa Yuifubaa-ba-i ce-ba baaduɔmba u horre-na. U juɔ baa yaafɛlle-i jomma famma yaa-i. ¹⁶ Kirsa kuu *daanġu-na a tigiinj niɛraamba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ce-ba baaduɔmba, aa dii-ba ba-naa nuɔ baa Diilonjo-i. U kuu a hiel bigãaru-i ba hɔlma-na.

¹⁷ Terienġu fanġu-na, namaa namanj naa maa, baa namaa namanj naa piɛ hiere, Kirsa juɔ baa yaafɛllenj-nelma ji wanj baa-na. ¹⁸ Na saa da, Kirsa cie i hieronjo-i hiere i gbãa tiɛ piɛ Diilonjo-i *Diilonj-Yalle barguɔ-i-na.

¹⁹ A ce dumaano-na, na sa tiraa na ye nieraan namaa Diilon-baamba holma-na; na cie Diilon-dun-baan namaa, gbulgbulbul. ²⁰ Naa dii nga kpankparabaa namaa aa Diilono ce-na tuo ma dubuo baa-na. Dubuo fango-i Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa ku tuole-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i, aa Kirsa yaa tintingbo-i. ²¹ Fuɔ yaa bilaaya-kuɔ ku yiera ku gbeini-na ta ku yuure ku ka da ku ce Diilon-dungu. ²² Namaa nan bi yen Kirsa horre-na, na nungu dii dun daaku-na. Diilon-Yalle dungu yaa ka waa dungu fangu-i.

3

Polɔ saaya u ce maacemma man

¹ Ku'i cie muɔ Pol, ban diyaa muɔmi man kaso-i-na wuɔ mi waan Yesu-Kirsa maama-i baa *nieraan namaano-i, mi ta mi carã Diilono-i mi ha-na. ² Diilon un cie baa-mi a ha-mi maacemma man, wuɔ mi ce-ma a kayã-nei, na saa bi yan nelma famma-i numma. ³ Diilono pigãan-mi u kusungu-i. Mi hii dii mi nungu-i cɛɛ nelma famma-na baa-na cor. ⁴ Da na kalan mi seɓe-i, na ka da min suyaa Diilono kusungu-i dumaa a ka *Kirsa maama-na. ⁵ Nelma famma-i, Diilono saa naa pigãan yinataamba-i baa-ma. Nga fiɛfiɛ-i-na, u *Yalle pigãan Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa fuɔ ferɛn baamba-i baa-ma hiere. ⁶ Nelma famma yaa daama wuɔ: Nieraan namaano-i nan suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Neldɔɔɔlma cie na da na wuo ciiluduɔngu baa *Yuifubaa-ba-i, na cie baaduɔn namaa baa Yuifubaa-ba-i; Diilon un pãa nungu man, na nungu dii-kuɔ.

⁷ Diilono-i bibieno! U cie baa-mi a ce-mi Neldɔɔɔl daama watien muɔ. ⁸ N sie suɔ wuɔ Diilon-dun-baamba-i hiere ba boyaa muɔmei nuɔ-i, nga Diilono cie baa-mi aa hiel-mi mi da mi ka wan Kirsa anfafamma man maatimma si baa nieraamba-i. ⁹ Aa Diilon un ceɗ u kusungu-i dumaa, mi kaala-kuɔ baa nuamba-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. Dii ku domma-na u yaan nel daama-i u huɔn-na. ¹⁰ U cie-ma dumei duɔ ce Diilon-dun-baamba da ba pigãan yuntaamba-i baa fongotaamba man dii doro-i-na u cecɛmungu-i ku sinni-na hiere. ¹¹ Mafamma-i daama-i hiere ma waa u huɔnga-na dii ku domma-na. U cie Itieno-i Yesu-Kirsa ce ma yaa daama-i. ¹² In yen baa Yesu-Kirsa-i aa tiraa haa i nanɗa yuɔ, i ka da holle piɛ Diilono-i. ¹³ Terienɗu fangu-na, jande, min ceɗ sulma man na maama-na, baa na yan ma seɗ na kuɔma-i. Sulɗ daama yaa ka ce na ce boi.

Polɔ carãɗ kuman Diilono wulaa

¹⁴ Ku'i cie mi ta mi duuna i To-i Diilono yaanga-na aa ta mi carã-yuɔ. ¹⁵ Tonaamba-i hiere doro-i-na baa hɛma-na ba tosinni hilaa u yaa nuɔ-i. ¹⁶ Wuɔ un yen nelbuɔ, u ce u *Yalle dii holle nei. ¹⁷ Aa nan haa na nanɗa-i *Kirsa-i-na, u ce u maama yu na hommu-i. U kayã-nei na nan kaasinni u humelle-na aa nelnyulmu da muntɛnammu na hommu-na, ¹⁸ ku yaa Diilon-dun-baan namaano-i hiere na kungu-na, na ka gbãa suɔ Kirsa nelnyulmu nolaangu-i. ¹⁹ Kirsa nelnyulmu man cuu nelbilibemba hommu-i, mi carã Diilono-i wuɔ u kayã namaano-i na suɔ mu yaanga-i, ku yaa na hommu ka gbuu yu baa Diilono maama-i.

²⁰ Uman gbãa ha-ye cor in carã kuman baa in joguɔn-ma dumaa a saanu baa u fonguɔ man ciɛn maacemma-i i hommu-na, ²¹ jaaluɗu gbɛ baa u yaa-i Diilon-dungu-na yinni man jon Yesu-Kirsa barguɔ-i-na! Ma cie.

4

Diilon-dun-baamba dii baaduamba

¹ Jande, terienḡu fanḡu-na, baḡ diyaa muɔmi maḡ kaso-i-na wuɔ mi cāa Itienḡo-i, mi cārā-nei, yaaḡ na wuɔsaḡḡu saa baa Diilonḡ uḡ taaraḡ-kuɔ dumaa. ² Taa na hiire na fɛɛ aa na waa hīehīe baa na-naa. Baa na yaḡ na hɔmmu ta mu huol. Taa na dɔl baa na-naa aa umaḡ duɔ ce umaḡ kumaḡ, kutienḡo tiil-ku nammaḡ-temma. ³ *Diilonḡ-Yallenḡ cie na ce kuuduɔḡḡu dumaa, gbāaḡ yaafēlle ce na tīe dumɛi. ⁴ *Kirsaa borre dii di diei yonḡ, Diilonḡ-Yalle-i di bi diei ḡaa Diilonḡ uḡ cie na haa na naḡḡa-i nelduɔma diei nuɔ dumaa. ⁵ Itienḡo dii u diei pe, aa na hūyāa nelduɔma diei, aa *batɛmu duɔḡo yaa naḡ daa-yo. ⁶ Diilonḡo bi dii u diei, aa u yaa i hieronḡo-i hiere i To-i. U yaa i yuḡ-nu hiere. U biɛ i hieronḡo-i hiere u ce u maacemma-i, aa waa i hieronḡo-i i hɔmmu-na.

⁷ ḡḡa i hieronḡo-i hiere, Kirsaa cie baa-ye a hā-ye i de-i-denḡ maacemma a saanu baa uḡ taaraḡ-kuɔ dumaa. ⁸ Ba nyɛḡāaḡ fuɔ maama'i Diilonḡ-nelma-na wuɔ:

«Uḡ nyugāaḡ kā dɔɔ-i-na,

u kāa baa kasobiemba

*aa u calaa bīm̄bīnni hā nelbiliemba-i.»**

⁹ A ne da da ba cira: «U nyugāaḡ kā dɔɔ-i-na» ku pigāaḡ wuɔ u hiiriye igēna hīema-na. ¹⁰ Umaḡ hiiriye, uuduɔḡo faḡo yaa tiraa bir nyugūḡ kā dɔɔ-i-na duɔ gbāa duɔ gbuo terni-i hiere. ¹¹ U yaa hāa nuɔmba-i ba da-ba-denḡ maacemma: U cie banamba Yesu *pɔpuɔɔbiemba, aa ce banamba ta ba ce u pɔpuɔɔrunḡu, banamba *Neldɔdɔlma waraamba aa banamba tayaanabaa sisɔ Diilonḡelpigāataamba. ¹² U cie ma yaa-i a ce Diilonḡ-baamba ta ba gbā ba ce u maacemma-i ba kāyā ba-naa ba naḡ kaasīnni Diilonḡ-hūmelle-na. ¹³ Mafaḡ da ma ce, i ka suɔ Diilonḡ-Bienḡo-i hiere kuuduɔḡḡu aa hūu u maama-i. I ka ce babīncuɔḡ miɛ Diilonḡ-hūmelle-na a tīe suɔ wɛima-i hiere Kirsaa temma-i. ¹⁴ I siɛ tiraa waa ḡaa bisālḡ miɛ nuɔmba ta ba tāal-e ba pira-yiɛ Diilonḡ-hūmelle-na ḡaa fafalmuḡ wuɔraḡ mu bīḡ baa beḡo dumaa hūmmaḡ dɔɔ. Nuɔmba siɛ tiraa ta ba gbā ba guɔl i gbeini-i. ¹⁵ ḡḡa yaaḡ nelnyulmu waa i ninsonḡo wamma-na, ku yaa i ka biɛ Kirsaa maama-i hiere. U yaa i yuḡḡu-i aa miɛ i waa u borre-i. ¹⁶ Fuɔ yaa cie i bel i-naa fafamma bel daama temma-i tīe kāyā i-naa; nelienḡo nelienḡo baa u maacemma. Die tīe ce i maacemmambaa-ba-i maḡ saaya ma ce dumaa, ḡ da kunaḡḡu naara-yiɛ aa ḡ da i naḡ kaasīnni fafamma nelnyulmu-na.

Anfɛlenḡo

¹⁷ Miḡ gbu mi cārā kumaḡ na wulaa Itienḡo yerre-na ku yaa daaku: Jande, baa na tiraa na ta na ce ḡaa bamaḡ sa suyaḡḡ Diilonḡo-i baḡ cenḡ dumaa. Yuḡḡu si dii ba āḡḡḡuɔma-na. ¹⁸ Ba nyaayā ba fɛɛ aa ba sa bi tiraa suɔ bīḡkūḡḡu; a ce dumaḡḡo-na ba nuḡḡu si dii Diilonḡ-horre-na. Ba āḡḡḡuɔma cuure aa yaḡ-ba. ¹⁹ Ba sa suɔ baḡ bīḡ kumaḡ senserre-i; a ce dumaḡḡo-na ba maacemma yaa tīlāsīnni-i; ba naa ma yaa-i ba wuɔ juuru-i. ²⁰ Na suyaḡ *Kirsaa-i baa ma yaa wɛi? ²¹ Mi suyaḡ miɛ na nuɔ u maama-i aa ba hāalāayā-nei baa ninsonḡo maḡ dii u hūmelle-na ²² wuɔ na nanna na āncɔlɔmma-i. Naḡ taa na ce mamaḡ dīelūɔ-i-na, na hiel na gboluḡḡu mɛi. Ambabalma cemma taa ma dɔlnu-nei ḡaa bige-i! Ma yaa taa ma dii-na hūmɛbabalalle-na. ²³ Aa bi hāalā-nei wuɔ na yaḡ *Diilonḡ-Yalle bir na āḡḡḡuɔma-i. ²⁴ Wuɔ na biɛ Diilonḡ-huɔḡḡa a ce nuɔfɛlaaḡ namaa aa ninsonḡo ce na waa nelviḡḡ namaa baa nuɔfafaḡḡ namaa.

²⁵ Terienḡu fanḡu-na, hielaḡḡ na naḡḡa coima-na. I cie duduɔḡ-baaḡ miɛ, a ce dumaḡḡo-na na hieronḡo-i hiere na saaya na ta na waḡ ninsonḡo-i baa na-naa. ²⁶ Umaḡ u huɔḡ da ka guɔla, u bel u fɛɛ u baa ji ce cāl. Aa u gbāḡ u hiire u huɔḡḡa-i aa bāaḡ-yufelle suɔ da di suur. ²⁷ Baa na yaḡḡ *Sitāni da mumbelmu

* 4:8 Gbeliɛmaḡ-nalāaḡḡu (Psaume) 68.19

nɛi. ²⁸ Umanɔ duɔ tuɔ cuo, u yanɔ cuoyɔngu-i aa u siɛya u napuɔŋa-i a taara u yerren-kɔŋgu aa bi da kɔyɔ sɔntaamba-i. ²⁹ Baa na yanɔ ɔndababalaanɔ diei hel na nunni-na. Nelma manɔ gbɔa kɔyɔ tobimba-i aa dii sirɛŋa-bei, na ta na wanɔ ma yaa-i. ³⁰ Baa na guɔla Diilonɔ-Yalle huɔŋga-i, Diilonɔ dɔanya-nɛi baa di yaa-i tuɔ cie konkor-yiŋgu-i. ³¹ Baa na ta na nyɔ na nonni-i baa na-naa. Yaanɔ yavɔale-i baa hɔdulle-i. Yaanɔ ijieni-i baa tuosinni-i. Niɛŋ ɔmbabalma-i ma sinni-na hiere aa na yanɔ-ma. ³² Taa na ce ɔnfafamma na-naa nuɔ aa na ta na ce hujarre na-naa nuɔ. Taa na ce jande na-naa nuɔ ŋaa Diilonɔ unɔ cie jande nɛi dumaa Kirsa barguɔ-i-na.

5

Na wɛima-i hiere ma saaya ma waa cecerma-na

¹ Namɛi Diilonɔ-bisɔlɔ namaanɔ-i, na maama sa suɔ aa dɔlnu-yuɔ. Terienɔgu fanɔgu-na, gbɔanɔ na ta na ce u temma. ² Nelnyulmu saaya mu ta na wɛima-i hiere ma yaanɔ-na *Kirsa temma-i. Kirsa dɔlaa-ye fuɔ a ji hɔu-ma ku i maama-na. U pɔa u fɛrɛ, a ce u fɛrɛ tɔmmaŋ-kɔŋgu manɔ dɔlaanunɔ Diilonɔ-i.

³ Namaanɔ-i Diilonɔ-baanɔ namaa, a ce dumaanɔ-na biŋwosinni-i baa pɔpɔrsinni-i ni sinni-na hiere ka hel baa cɔncaaya-i mi sa taara mi nu ni maama na hɔlma-na. ⁴ Tilɔsinniŋ-ɔndaanɔ saa bi saaya ku hel na nunni-na, baa miminsinniŋ-ɔndɛnni-i ka hel baa ɔndasɔsɔnni-i hiere. Yaanɔ aa na ta na jaal Diilonɔ yaa. ⁵ Na saa da, da ŋ ta ŋ ce cɔncaaya-i, kuu dii ŋaa ŋ yaanɔ Diilonɔ-i aa ta ŋ kuye ŋ yufien-niini, a ce dumaanɔ-na bamanɔ ciɛŋ cɔncaaya-i, baa biŋwosinni-i, baa pɔpɔrsinni-i, ba siɛ da munsuurmu Kirsa-i baa Diilonɔ-i ba nelle-na.

⁶ Baa na yanɔ ba tɔal-na baa nelsɔsɔmma pira-nɛi. Daaku temma yaa ciɛŋ Diilonɔ tuɔ gɔnɔ baa ɔnyagarmantaamba-i. ⁷ Terienɔgu fanɔgu-na, baa na cu ba huɔŋ-nu. ⁸ Diɛlɔ-i-na, naa naa waa kukulma-na; fiɛfiɛ-i-na, nanɔ yenɔ Itienɔ horre-na, naa dii cecerma-na. A ce dumaanɔ-na, taa na wuɔ ŋaa cecermanɔ-biɛmanɔ wuɔ dumaa; ba hɔmmu kuɔŋ. ⁹ Cecermanɔ-bisɔlmba ɔncemma yaa ɔnfafamma, baa viisinni, baa ninsowalle. ¹⁰ Gbɔanɔ na ta na suɔ kumanɔ dɔlaanunɔ Itienɔ-i. ¹¹ Baa na dii na gboluonɔgu kukulmanɔ-maacemma-na; belle si dii-mɛi. Yaanɔ aa na ta na firre bamanɔ ciɛŋ-manɔ. ¹² Banɔ fuo ba ce mamanɔ; sensenda-wɛima; ma siɛ gbɔa wanɔ. ¹³ Na saa da, da ŋ firre moloŋo-i, unɔ ceŋ mamanɔ ŋ da ma hilaa hiere bomborma-na. ¹⁴ A ne da wɛinɔ da ma hel bomborma-na, ma kaala nuɔmba-i hiere ba wulaa. Ku'i cie ba'a:

«Duɔfɔmmuntie, sire!

Sire ŋ hel kuomba hɔlma-na

Kirsa ka pa bɔanɔgu niɛ.»

¹⁵ Terienɔgu fanɔgu-na, niɛŋ na wuɔsaanɔgu-i torro. Baa na ta na ce bisɔnsinni, taa na ce biɔncɔmma. ¹⁶ Inɔ yenɔ yinni manɔ nuɔ-i daani-i, yifafanni sɔ. A ce dumaanɔ-na, vaanɔ na fɛrɛ baa kuufafaanɔgu cemma-i. Baa na gonya ɔnsɔsɔmma. ¹⁷ Baa na ce bisɔnsinni, yaanɔ aa na taara Itienɔ huɔŋga-i na suɔka.

¹⁸ Baa na ta na nyɔŋ kolma-i na ye. Konɔbuolaanɔgu biɛna nɛliɛŋo. Yaanɔ *Diilonɔ-Yalle yaa ta di yu na hɔmmu-i hɔnni manɔ jonɔ. ¹⁹ Diilonɔ-Yallenɔ diyaa nɛini manɔ na nunni-na, taa na hɔl-ni na dii sirɛŋa na-naa nuɔ. Taa na hɔl gbɛliɛmanɔ-nɛini-i na tuɔlnu Itienɔ-i baa huɔŋga diei. ²⁰ Taa na jaal i To-i Diilonɔ-i hɔnni-na hiere baa wɛima-na hiere Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na.

Diilonɔ-dɔŋ-baanɔ ɔnsorɛ

²¹ Niɛŋ *Kirsa-i aa na ta na siɛ na-naa wulaa. ²² Caanɔ namaa, taa na siɛ na bɔlbaa-ba wulaa ŋaa nanɔ siɛ Itienɔ wulaa dumaa. ²³ Na saa da, bibiɛŋo yaa

ciɛŋo yuŋgu-na ɲaa Kirsan yɛŋ Diilon-dũŋ-baamba yuŋgu-na dumaa. Diilon-dũŋ-baamba yaa fuɔ borre-i aa fuɔ u ce ba koŋkortieŋo. ²⁴ A ce dumaanjo-na, ciɛŋo saaya u tuɔ siɛ u bɔlɔ wulaa weima-na hiere ɲaa Diilon-dũŋ-baambaŋ siɛ Kirsa wulaa dumaa.

²⁵ Bɔlaan namaa, taa na dɔl na caamba-i ɲaa Kirsan dɔlaa Diilon-dũŋ-baamba-i dumaa aa hũu-ma ku ba maama-na ²⁶ a bɔ-ba ba deŋ hã Diilonjo-i baa-ba. U ciɛ u nelma-i baa hũmma a caya-bei da welewele ²⁷ ba da ba ta ba ne fafamma u yaanɲa-na; dugaanɲu baa waa molo-na, unan kũɔma baa yii iyiiemba, aa cãlmuɔ baa bi waa molo-na. ²⁸ Bibieŋo saaya u yan u ciɛŋo maama ta ma dɔlnu-yuɔ dumɛi ɲaa fuɔ fɛrɛŋ kũɔma maaman dɔlnuŋ-yuɔ dumaa. Uman duɔ tuɔ dɔl u ciɛŋo-i, kuu dii ɲaa u dɔl u fɛrɛ. ²⁹ Na saa da, ɲ siɛ gbãa bigãan ɲ fɛrɛ, ɲga ɲ taara niiwuoni ɲ hã ɲ fɛrɛ aa ta ɲ ne ɲ fɛrɛ fafamma ɲaa Kirsan neŋ Diilon-dũŋ-baamba-i dumaa. ³⁰ Ba yaa miɛŋo-i aa miɛmɛi Kirsa kũɔma-i. ³¹ Ma nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Ku'i ciɛ bibieŋo ka yan u to-i baa u nyu-i aa waa baa u ciɛŋo ba gbonu ce kuuduɔŋgu.*»* ³² Nel daama tuole dii purru. Muɔ fuɔ, mɛi ciɛra ma vii Kirsa yaa-i baa Diilon-dũŋ-baamba-i. ³³ Nga ma bi vii namaanjo-i: Bibieŋo bibieŋo, u saaya u tuɔ dɔl u ciɛŋo ɲaa un dɔl u fɛrɛ dumaa; aa ciɛŋo ciɛŋo, u tuɔ siɛ u bɔlɔ wulaa.

6

Bincɔmba-i baa ba bisãlmba-i ban saaya ba waa dumaa

¹ Bisãlɲ namaa, taa na nu na bincɔmba nunni-i ɲaa Itieŋ un taaran-kuɔ dumaa, ku'i faa. Namaa maama yaa mafamma-i. ²⁻³ «*Ta ɲ kãŋ ɲ to-i baa ɲ nyu-i ku yaa ɲ huɔŋga ka fɛ aa ɲ ka da yinni hiɛma-na.*»* Nelma famma yaa Diilon-ãnjɲadɛlãmma man baa nupãlle-i. ⁴ Bientobaa namaa, baa na ta na du na bisãlmba hɔmmu-i, yaan aa na nuola-bei fafamma, na dii nelfafamma ba tũnni-na ɲaa Itieŋ un taaran-kuɔ dumaa.

Kɔraamba-i baa ba yuntaamba-i ban saaya ba waa dumaa

⁵ Kɔraan namaa, taa na nu na yuntaamba nunni-i, aa na firnu na hɔmmu-i baa-ba na ta na kãŋ-ba ɲaa nan ceŋ dumaa baa *Kirsai. ⁶ Baa na ta na ce ba yufellen yon ba da ba dɔl-na. Nan yɛŋ Kirsa kɔraan namaa, firiinuŋ na hɔmmu-i na ta na ce Diilon un taaran kuman. ⁷ Fiɛŋ na hɔmmu-i baa ba maacemma-i. Baa na ta na ne-ma ɲaa nelieŋ-maama, taa na ne-ma ɲaa Itieŋo maama. ⁸ Na saaya na suɔ wuɔ kɔrieŋ nuɔ o, kɔrieŋ nuɔ sɪ o, niŋ ciɛ ãnfafamma man, Itieŋo ka pã-ni baa-ma.

⁹ Yuntaan namaanjo-i, taa na bi ce maaduɔma yaa-i baa na kɔraamba-i. Baa na ta na nuola-bei. Na saaya na suɔ wuɔ namaa baa bafamba-i hiere Yunteduɔŋo'i dii-nei dɔrɔ-i-na. Aa Yuntieŋo faŋo sa ce ciɛluɔ.

Diilon un hãa-ye bercebɪmbɪnni man

¹⁰ Maman tɪyãa ma yaa daama: Itieŋo fɔŋgũɔ temma sɪ, a ce dumaanjo-na yaan na fɔŋgũɔ tuɔ hel u yaa nuɔ-i. ¹¹ Diilon un hãa-na bercebɪmbɪnni man, biyaan-niŋ na tɛrɛŋ na yiɛra, ku yaa *Sitãni siɛ gbãa yii baa-na. ¹² Na saa da, i sa gãŋ baa nelbilibiamba, i gãŋ baa jɲabaa, baa kartaamba, baa hiriemba, baa isuɔtaamba. ¹³ Terieŋgu fanɲu-na, Diilon un hãa-na bercebɪmbɪnni man hiere, biyaan-niŋ; baa na yan ku diei! Ku yaa Sitãni duɔ diire-nei yiŋgu yiŋgu, na yiɛra ku diei nuɔ. Ma ka dɔl-na. ¹⁴ Siireŋ na tɛrɛŋ na yiɛra: Na ce ninsoŋo-i ɲaa kpankpaanɲu na pɛyɛ na nageiŋa-i, aa na ce viisɪnni-i ɲaa kolluŋ-jonɲoruɔ na dii. ¹⁵ Na ce *Neldɔdɔlma wamma-i ɲaa naatenni na dii na gbɛini-na; yaafɛlle

* **5:31** Miwaanjo jɲammaŋ-sebe (Genèse) 2.24

* **6:2-3** Helman-sebe (Exode) 20.12; Anjɲamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.16

da ma yaa nuɔ-i. ¹⁶ Naŋ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i baa huɔŋga maŋ, taa na cinnu na fɛɛ baa huɔŋga faŋga yaa-i hɔnni-na hiere *Bigãarãŋo heinã baa ji hi-na. ¹⁷ Ciɛŋ Diilon-koŋkoro-i ŋaa kɔllun-cucũŋgu na dii na yunni-na, aa na biɛ *Diilon-Yalle jigãŋga-i, ka yaa Diilon-nelma-i.

¹⁸ Diilon-Yalle barguɔ-i-na, taa na gbu na cãrã Diilonɔ-i weima-na hiere. Vaan na fɛɛ baa Diilocãrãlle-i aa na ta na cãrã na hã Diilon-dũŋ-baamba-i hiere. ¹⁹ Taa na bi cãrã na hã muɔŋo-i, wuɔ u kãyã-miɛ, da mi puur mi nuŋgu-i da mi waŋ Neldɔdɔlma-i huɔŋgu huɔŋgu, mi kũɔma baa nyɛŋ, aa u pigãaŋ-mi miŋ saaya mi waŋ mamaŋ. ²⁰ Miŋ feŋ mi ye kaso-i-na, ba puɔraa muɔmɛi baa nel daama-i. Terienŋu faŋgu-na, maŋ gbɛ ma waŋ dumaa, taa na cãrã Diilonɔ-i wuɔ u kãyã-miɛ mi kũɔma baa nyɛŋ baa ma wamma-i.

Jaaluperienŋu

²¹ Mamaŋ dii bande-i-na, i natobiŋo-i Tisike duɔ kã, u ka waŋ-ma baa-na na suɔ miŋ yeŋ mamaŋ nuɔ-i. Tisike maama dii kpelle mi huɔŋga-na, u vaa u fɛɛ baa Itienɔ maacemma-i. ²² Mi siire-yuɔ baa ma yaa-i miɛ u ka waŋ ma yaanŋa-i baa-na a fẽ na hɔmmu-i.

²³ I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i, ba fẽ tobimba hɔmmu-i aa ce-ba nelnyulmuntaamba baa aŋhũumantaamba. ²⁴ Bamaŋ gbu ba kuye Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-i bãaŋgu-i baa isuɔŋgu-i, Diilo kãyã-bei hiere.

Polɔ nyɛgãaŋ sebɛ maŋ hã Filiputaamba-i Nelmuoyamma

Pol yaa waanɔ Diilonɔ-nelma-i baa Filiputaamba-i ba nu-ma aa hũu-ma (Pɔpuɔɔ: 16.11-40). Ku huonɔgu-na, baa bel-o dii-yo kaso Yesu maama-na. Filiputaanɔ baa hiel moloŋo ba hɔlma-na baa conɔgoruonɔgu u kã ka hã Pol dii kaso-i-na. Ba bɪ naacolɔŋo-i Epafuroditi. Kufanɔgu maama yaa nuɔ-i Pol nyɛgãŋ sebɛ daayo-i duɔ jaal-ba.

U duɔŋ a dii sireiŋa bei wuɔ ba nyaar *Neldɔdɔlma-na aa ba muonu-mɛi terni-na hiere. Wuɔ ba ta ba hiire ba fɛɛ ɲaa Yesuŋ taa u hiire u fɛɛ dumaa (sap. 1–2). U gbuɔya-bei wuɔ ba bel ba fɛɛ coikartaamba-na, wuɔ da ɲ haa ɲ nanɔga-i Yesu-i-na, ku yaa gbãa ce-ni nelviin nuɔ Diilonɔ yufelle-na, Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle wuɔsaanɔgu sɪ (sap. 3). U bi piiye baa-ba wuɔ ba yanɔ aa ba nunu ba-naa ba ce Itienɔ maacemma-i (sap. 4).

U sebɛ huɔŋga-na hiere, u diyaa sireiŋa Diilonɔ-dũŋ-baamba-na wuɔ banɔ yanɔ Itienɔ horre-na, ba ta ba nyɛ. Wuɔ Yesuŋ hãa-ye kumanɔ, ku maaraa bɪmbɪnni-i hiere, a ce dumaanɔ-na umanɔ duɔ haa u nanɔga-i yuɔ wɛima-na hiere, kutienɔ huɔŋga gbãa fɛ.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Timote, miɛmɛi nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i. Yesu-Kirsa cãarãanɔ miɛ. I nyɛgãaŋ-yo die hã namaa namaŋ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonɔ-dũŋ-baanɔ namaa Filipu-i-na, baa na yaataamba-i, baa bamanɔ kãayãŋ-bei ba maacemma-na Diilonɔ-dũŋgu-na. ² I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i, ba kãyã-nei bɔi aa fɛ na hɔmmu-i.

Polɔ cãrãŋ kumanɔ u hã Filiputaamba-i

³ Da mi jɔguɔŋ na maama huɔŋgu huɔŋgu, mi jaal Diilonɔ-i ma yerrenɔ. ⁴ Da mi ta mi cãrã Diilonɔ-i mi hã-na huɔŋgu huɔŋgu, mi huɔŋga fɛ da yogogo. ⁵ Nanɔ diyaa na nanɔga-i baa-mi *Neldɔdɔlma wamma-na, a donɔ dii yidiɛlãŋgu maŋ nanɔ nuɔ Diilonɔ-nelma-i, ji hi baa nyunɔgo, ku'i fiɛŋ mi huɔŋga-i. ⁶ Mi suyaa kerre miɛ Diilonɔ unɔ duɔŋ maacenfafamma maŋ na hɔmmu-na, u siɛ yanɔ-ma boluonɔgu. U ka ce-ma ka bãl-ma Yesu-Kirsa jommanɔ-yiinɔgu-na. ⁷ Na maama dii kpelle mi huɔŋga-na cor, a ce da mi ta mi jɔguɔŋ na kũŋgu-i jɔguɔŋ daama temma-i, mi ninsonɔ. Diilonɔ unɔ cie baa-mi aa hã-mi maacemma maŋ, na kãayã-miɛ mi ce-ma. Na kãayã-miɛ kaso-i-na bande-i-na. Miŋ ɲa naa bi waa mi fɛɛŋ nuɔ huɔŋgu-na ta mi wanɔ Neldɔdɔlma-i mi pigãanɔ nuɔmba-i, ba da ba hũu-ma wuɔ ninsonɔ, na kãayã-miɛ. ⁸ Yesu-Kirsanɔ dɔl-enɔ dumaa, muɔmi bi dɔl-na dumɛi, Diilonɔ yaa mi siɛra.

⁹ Miŋ cãrãŋ mamanɔ Diilonɔ wulaa mi hã-na, ma yaa daama: Mi taara nanɔ dɔl na-naa dumaa, u yanɔ kuanɔgu ta ku suur-kuɔ ku naara a ce na ta na suɔ ninsonɔ-i aa ta na nu nelma-i ma numma-i. ¹⁰ Ku yaa na ka ta na suɔ kumanɔ faa cemma. Mafanɔ da ma ce, molo siɛ da cãl-na, na ka waa nelviinɔ namaa ta na cie *Kirsa jommanɔ-yiinɔgu-i. ¹¹ Yesu-Kirsa ka ce na ãncemma-i hiere ma fa. Ku yaa ka ce nuɔmba ta ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i aa ta ba tuɔlɔnu-yuɔ.

Pol wɛima-i hiere ma kãa ka jũŋ Kirsa yaa nuɔ-i

¹² Tobinɔ namaa, mi taara na suɔ wuɔ mamanɔ daa-mi daama-i, ma birii yanɔ aa ce *Neldɔdɔlma kã yaanɔ-na. ¹³ A ce dumaanɔ-na, sorosibaa-ba maŋ

niɛyan *jāmatigi-i a naara nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ ba diyaa-mi kaso-i-na *Kirsā maama yaa nuɔ-i. ¹⁴ Baŋ bilaa-mi, ku kāayā Diilon-ɔ-dūŋ-baamba bɔi ba da holle Itienjo hūmelle-na. Ba wuɔra ba waŋ Neldɔɔɔlma-i halle ba sa kālā neliɛŋo baa ma wamma-i. ¹⁵ Mi suyaa miɛ ba hɔlma-na, banamba waŋ Kirsā maama-i baa nenemuŋgu, banamba ta ba waŋ-ma baa yelma; ŋga banamba bi dii ta ba waŋ-ma baa hɔfafanŋa. ¹⁶ Kufanŋu taamba-i mi maama ɔlnu-bei. Ba suyaa wuɔ Diilonjo ciɛ mi jo Neldɔɔɔlma maama yaa nuɔ-i da mi ji kaala-mɛi baa nuɔmba-i. ¹⁷ Aa yan bamaŋ waan-maŋ baa yelma-i, ba huɔya-maama saa fa, ba taara kuaŋgu naara mi muliɛma-i kaso-i-na. ¹⁸ Ŋga ba waan-ma baa yelma o, ba waan-ma baa hɔfafanŋa o, wɛima sɪ. Kumaŋ gbāaŋ, Kirsā maama yaa waan. Mi huɔŋga fiɛ baa ku yaa-i aa mi siɛ yan ka guɔla. ¹⁹ Mi suyaa miɛ mafamma-i daama-i hiere, na Diilocārālle-i a naara Yesu-Kirsā *Yalle ka ce ma ɔl-mi. ²⁰ Mi tɛnaana baa mafamma cemman-maama-i mi huɔŋga-na aa mi yaanŋa siɛ ture gbula. Mi suyaa miɛ mi cicɛlma o, mi kuliŋgu o, mi ka ta mi ce Kirsā yerre ta di du. ²¹ Mɛi wulaa, da mi waa cicɛlma-i, mi wɛima-i hiere ma kāa ka jūŋ Kirsā yaa nuɔ-i. Da mi bi tiraa ku, mi saa cii. ²² Ŋga da kuɔ da mi tɛ cicɛlma-i mi ka gbāa fa wɛima, terienŋu fanŋu-na da ba yuu-mi, mi sa suɔ miŋ ka par mamaŋ. ²³ Da ba cira mi par, mi huɔŋga dii sɔmma hāi: Kanaŋga'a mi ku, kanaŋga'a mi tɛ cicɛlma. A ku ka waa baa Kirsā-i, mi taara ku yaa-i. Ku yaa faa yan. ²⁴ Ŋga namaa maama-na, da mi tɛ cicɛlma, ku ka buɔ-nei. ²⁵ Miŋ suyaa mafamma-i, mi suyaa miɛ mi ka tiraa da huɔŋgu baa-na, a kāyā-nei Diilon-hūmelle-na aa bi fɛ na hɔmmu-i diɛ. ²⁶ Terienŋu fanŋu-na, da mi ji gbāa hel kaso-i-na bir kā na wulaa, ku ka fɛ na hɔmmu-i Kirsā horre-na aa naara kuaŋgu u jaaluŋgu-na.

Vaan na fɛɛ baa Diilon-maama-i

²⁷ Kumaŋ gbāaŋ, na ta na wuɔ na saanu baa *Kirsā *Neldɔɔɔlma-i. A ce dumaanjo-na, mi juɔ gbāa kā wa, mi saa ji gbāa kā wa, da mi jaal yuu, mi nu ba'a na bilaa Diilon-maama-i nammu hāi, aa bel na-naa fafamma aa ce kuuduŋgu aa vaa na fɛɛ baa maacemma-i nuɔmba bɔi da ba nu Neldɔɔɔlma-i. ²⁸ Baa na ta na kālā na bigāarāamba-i, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba kā dāamu-na aa namaa na ta na kā Diilon-nellen. Diilonjo'i ciɛ mafamma-i hiere. ²⁹ Kumaŋ ciɛ mi ta mi waŋ mafamma-i, Diilonjo saa ce baa-ye wuɔ i hūu Kirsā maama yon, u bi ciɛ baa-ye wuɔ i muliɛŋ u maama-na. ³⁰ Nan ŋa naa da-mi malunŋu maŋ nuɔ-i, mii dii-kuɔ yogo, na saa bi yan-ma suɔma; namaa na suurii ku yaa nuɔ-i dumandɛ-i-na.

2

Biyaan Yesu-Kirsā gboluonŋu-i

¹ Nan dii sireiŋa na-naa nuɔ *Kirsā horre-na, aa u nelnyulmu ta mu fɛ na hɔmmu-i, nan yen kuuduŋgu baa *Diilon-Yalle-i, nan ɔl baa na-naa aa ta na ce hujarre na-naa nuɔ, ² da na ta na taara mi huɔŋga fɛ gbarnu, taa na nunu na-naa. Terienŋu fanŋu-na, na saaya na ta na ɔl na-naa aa ce na hɔmmu-i kuuduŋgu baa na anjoguɔma-i hiere. ³ Da na'a na ce kumaŋ, baa na ce-ku baa yelma, baa na bi ce-ku baa bombolma. Yaan aa na ta na hiire na fɛɛ. Taa na jina na fɛɛ banamba huon-nu. ⁴ Baa na ta na joguon namaa maama yon; taa na bi joguon banamba maama. ⁵ Biyaan Yesu-Kirsā gboluonŋu-i:

⁶ Uu dii kuuduŋgu baa Diilonjo-i dii ku domma-na, ŋga u saa ne kufanŋu-i.

⁷ U yaan aa ce u fɛɛ ŋaa kəriɛŋo.

U ciɛ u fɛɛ kuuduŋgu baa nelbiliemba-i.

U ciɛ u fɛɛ nelbilonɔ nelbiliba hɔlma-na.

⁸ U siyaa hiire u fɛɛ a nu Diilonɔ nunɔ-ɔ aa hũu-ma ku kulbabalaanɔ-ɔ
*daanɔ-na.

⁹ Ku'i ciɛ Diilonɔ haa-yo dɔɔ

aa hã-yo yuntesinni maɔ maaraa yuntesinni-i hiere.

¹⁰ U taara bamaɔ dii dɔɔ-i-na baa hĩema-na baa bamaɔ suurii hĩema-na, ba
ta ba dũuna ba jaal-o.

¹¹ U taara nuɔmba-i hiere ba suɔ-ma aa waɔ-ma wuɔ:

«Yesu-Kirsa yaa Itienɔ-i!» a ce i To-i Diilonɔ yerre ce bɔi.

Diilon-dũɔ-baamaɔ saaya ba waa dumaa

¹² Terienɔ fangu-na, mi jẽnaaɔ namaa, miɔ ɔ naa waa baa-na, na taa na
nu mi nunɔ-ɔ. Nyunɔ-ɔ-i-na, miɔ fiɛ'a mii si dii, diyaanɔ kunanɔ na naara-kuɔ.
Vaanɔ na fɛɛ baa na konkoro kũɔ-ɔ aa na ta na kãalã Diilonɔ-ɔ. ¹³ Na saa da,
Diilonɔ unɔ taaraɔ kumaɔ, u yaa diyaanɔ ku cemmanɔ-maama-i na hõmmu-na aa
hã-na ku fõɔ-ɔ-i na ta na ce-ku.

¹⁴ Da na ta na ce mamaɔ, molo baa waana, molo baa bi ce andapirre; ¹⁵ ku
yaa na ka waa nelfafaanɔ namaa, na hõmmu ka waa welewele. Na ka waa
Diilonɔ-bisãlɔ namaa. Cãlmuɔ siɛ waa nei huhurmantaamba hɔlma-na baa
nelbabalaamba hɔlma-na miwaanɔ daayo-na. Na ka waa ɔaa fitinuɔ ba hɔlma-
na ¹⁶ ta na waɔ cicẽlmanɔ-nelma-i baa-ba. Ku yaa *Kirsa jommanɔ-yiinɔ-ɔ mi
huɔɔga ka fẽ baa-na da yogogo. Dumaanɔ-na, mi maacemma ka waa baa
yunɔ, mi mulĩema siɛ ce gbãɔgbãɔ. ¹⁷ Nanɔ hũyãa Yesu maama-i aa ce mamaɔ
hiere hã Diilonɔ-ɔ, kuu dii ɔaa na hielaa na fɛɛ sɔɔɔ; a ce dumaanɔ-na, da
ba fiɛ ko-mi, ku ka perienɔ yuliye na sɔɔɔ-ɔ. Mafaɔ da ma ce, mi huɔɔga ka
fẽ; aa mi huɔɔ da ka fẽ, namaa muumu ka bi fẽ mɛi kaanɔa temma-i. ¹⁸ Namaa
fɛɛ-ɔ, na hõmmu saaya mu fẽ aa mɛi kaanɔa bi fẽ namaa muumu temma-i.

Pol taara u puɔr Timote-i baa Epafuroditi-i

¹⁹ Itienɔ-ɔ Yesu-Kirsa duɔ siɛ, ku siɛ vaaya, mi ka puɔr Timote ka ne-na aa
jo ji tũnu-miɛ mi huɔɔga fẽ. ²⁰ Fuɔ yaa dii tuɔ hel u jɔɔɔ na maama-i kelkel
mɛi temma-i. U yaa u da-u-diei yonɔ. ²¹ Banamba-i hiere ba yaanɔ Yesu-Kirsa
maama-i aa ta ba yii baa ba fɛɛɔ-maama. ²² Namaa fɛɛ-ɔ na daa Timotenɔ
ciɛ maacemma-i cemmanɔ: U vaa u fɛɛ ce Diilonɔ-maacemma-i baa-mi ɔaa
bisãlãanɔ unɔ vaa u fɛɛ ce maacemma-i baa u bincɔinɔ dumaa. ²³ Mi yunɔ-maanɔ
da ma gbãɔ kaala, mi ka puɔr u yaa na wulaa. ²⁴ Aa mi suyaa miɛ Itienɔ siɛ
yaɔ ku da huɔɔgu u ka ce mɛi fɛɛ-ɔ mi da mi fɛɛ kã na wulaa.

²⁵ Mi niɛ da ku saaya mi ce mi natobinɔ-ɔ Epafuroditi bir kã na wulaa. U
yaa mi nabentienɔ maacɔnɔ daama-na, u yaa kãayãɔ-miɛ maluɔ daaku-na. Na
puɔraa u yaa baa na kakãyanɔ-ɔ u ji hã-mi. ²⁶ Na kũɔma gbuu bel-o. U nuɔ
wuɔ na nuɔ u jarma kũɔ-ɔ, a ce dumaanɔ-na u huɔɔga saa tĩena terduɔnɔ-
nu. ²⁷ Coima saa fa, u jaanɔ. U jaanɔ fuɔ tuɔ yii duɔ ku; ɔaa Diilonɔ ciɛ hujarre-
yuɔ aa sire-yuɔ. Aa fuɔ da-u-diei nuɔ sĩ yonɔ, u bi ciɛ hujarre muɔnɔ-ɔ ni ma'i
sĩ kunanɔ na naara mi sũlma-i. ²⁸ Mi ka gbãɔ hã-yo hũmelle-i donduo u
kã na ka da-yo si na hõmmu ka fẽ. Mafaɔ da ma bi ce, kunanɔ ka bi parra
mɛi añjɔɔma-na. ²⁹ Duɔ hi, na bel-o fafamma. Namaa wuonɔ-ɔ Kirsa horre-
na. Nuɔmba famba temma saaya na ta na kãɔ-ba. ³⁰ Bige-ɔ ciɛ mi waɔ-ma
dumaanɔ-na? U taa u yii duɔ ku *Kirsa maacemma maama-na. Nanɔ saanɔ-yo
u duɔ ji ce maacemma maɔ hã-mi na fuonɔ-ɔ, u ciɛ-ma fuɔ tuɔ yii duɔ tĩe-
maɔ.

3

Yesu maama yaa yunɔ

¹ Tobinɔ namaa, mamanɔ tɔyãa ma yaa daama: Nanɔ yɛnɔ Itienɔ horre-na, taa na gbu na nyɛ. Minɔ waanɔ mamanɔ baa-na cor, da mi fiɛ bir jo-mɛi, mɛi wulaa wɛima sɪ. Aa ku yaa faa baa namaanɔ-i. ² Bilaanɔ na fɛrɛ nelbabalaambana. Juoraanɔ daaba temma-i, ba yii baa *jãmmaɔ-kũngu yaa yonɔ. ³ Da nɔ nu wuɔ ninsonɔ-*sɪnjãanɔ-i, ku yaa miɛ kũngu-i. Hama-i nuɔ-i? *Diilonɔ-Yalle fande fɛrɛ yaa kãayãnyɛ i tiɛ cãa Diilonɔ-i, aa i sa ne *Kirsai ye. A naara kufanɔ-i i saa haa i nanɔga-i nelbilien-ãncemmanɔ. ⁴ A ne da mɛi naa gbãa bi haa mi nanɔga-i nelbilien-ãncemman-na a yanɔ nuɔmba-i hiere. Mii naa gbãa haa-ka yanɔ-ba niɛ niɛ? ⁵ Muɔnɔ-i *Ebireyienɔ muɔ, mi bɪncuɔmba-i Ebirebaa. *Isirahel hãayɛlnɔ muɔ aa *Bensaamiɛ dũn-wuonɔ muɔ. Minɔ huɔnɔ, yinni niehãi cor, niisiɛi yiinɔgu-na ba jã-mi. Mi waa *Farisiɛyienɔ muɔ, mi wuɔyaa *Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-i Farisiɛbaa-banɔ wuɔ-deɔnɔ dumaa. ⁶ Mii naa vaa mi fɛrɛ baa di kũngu-i fuɔ ta mi wuɔra mi ce Diilonɔ-dũn-baamba-i sũlma. Mi wuɔyaa-de diɔ saaya di wuɔ dumaa, molo saa naa waa u gbãa cãl-mi di wuɔsaanɔgu-na. ⁷ Daama-i hiere mii naa da nãa ma gbãa kãyã-miɛ, nãa nyunɔgo-i-na, minɔ suyaa Yesu-Kirsai, mi daa yunɔgu si dii-mɛi. ⁸ Coima saa fa, minɔ juɔ gbãa suɔ Itienɔ-i Yesu-Kirsai, mi daa ku temma si dii aa da daama-i hiere ãnsɔsɔmma. Fuɔ maama'i nuɔ-i minɔ siyaa hiel mi nanɔga-i wɛima-na hiere. Mi daa daama-i hiere nãa hũini. Mi ciɛ mafamma-i da mi gbãa da mi da Kirsai ⁹ a waa baa u yaa-i. Ku saa ce nãa minɔ wuɔyaa Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-i ku'i ciɛ-mi nelviinɔ muɔ dɛ! Ku'i sɪ. Minɔ hũyãa Kirsai maama-i, ku'i ciɛ-mi nelviinɔ muɔ. Viisinni fanni-i, da nɔ hũu Kirsai maama-i, Diilonɔ jãrã-niɛ baa-ni.

¹⁰ Minɔ taaranɔ kumanɔ, mi taara mi suɔ Kirsai baa himma manɔ ciɛ u sire hel kuomba hɔlma-na. Mi taara mi mulienɔ fuɔ temma-i aa ku fuɔ kuliinɔgu temma-i ¹¹ a gbãa da mi bi sire kuomba hɔlma-na.

Minɔ donyanɔ kumanɔ mi donya ku yaa-i

¹² Ku saa ce nãa minɔ donyanɔ kumanɔ mi hii-ku dɛ! Mi saa hi-ku. Yesu-Kirsanɔ hii muɔnɔ-i bel-mi, ku'i ciɛ mi vaa mi fɛrɛ da mi bi hi minɔ donyanɔ kumanɔ.

¹³ Tobinɔ namaa, mɛi huɔnɔ-na, minɔ donyanɔ kumanɔ mi saa hi-ku yogo, nãa mi ciɛ nelma diei: Mamanɔ ciɛ cor hiere, mi hielaa-ma mi huɔnɔga-na aa vaa mi fɛrɛ baa mamanɔ juonɔ. ¹⁴ Terienɔgu fanɔgu-na, Diilonɔ unɔ ciɛ Yesu-Kirsai bɪ-ye duɔ ka pã-ye baa kumanɔ dɔrɔ-i-na, mi donya ku yaa-i.

¹⁵ Miɛ manɔ naanɔ kaasinni Diilonɔ-hũmelle-na hiere, nel daama yaa saaya ma waa i hɔmmu-na. Nãa da kuɔ na hɔmmu calaanu terienɔgu nanɔ-nu, Diilonɔ ka kaala ku terienɔgu-i baa-na. ¹⁶ Da ku fiɛ ce niɛ niɛ, inɔ wuɔyaa hũmelle manɔ ji hi baa nyunɔgo, yaanɔ i cor baa-de.

¹⁷ Tobinɔ namaa, taa na ce nãa muɔ minɔ ciɛ dumaa. Bamanɔ suurii miɛ nalluna, taa na ne ba yaa-i aa na ta na ce. ¹⁸ Mi waanɔ-ma titirre-mɛi cor baa-na miɛ *Kirsanɔ kuu yunɔgu manɔ nuɔ-i *daanɔgu-na, nuɔmba bɔi sa kãnɔ-ku, a ce dumaanɔ-na kutaamba ciɛ Yesu bigãarãamba. Mi tiraa mi tir ma yaa baa-na aa ta mi kaal. ¹⁹ Kufanɔgu taamba yaanɔ Diilonɔ-i aa ta ba cãa ba kusũnni. Kumanɔ saaya ku da-ba senserre, ba gbɛlienɔ ba fɛrɛ ku yaa nuɔ-i. Ba sa jɔguonɔ manamma miwaanɔ huonɔgu-na. Ba kã da ba ka kɔsuonɔ ba fɛrɛ. ²⁰ A ne da miɛnɔ-i, Diilonɔ-nelle taamba yaa miɛnɔ-i. Itienɔ-i Yesu-Kirsai ka hel kusuonɔ-nu'i ji kor-e. I ne fuɔ hũmelle yaa-i dɛ-i-na. ²¹ Duɔ jo, u ka bir i kũɔsɔsɔnɔ daama-i ce-ma ma waa baa fɔnɔgũɔ nãa fuɔ maamanɔ yɛnɔ dumaa. Unɔ cenɔ wɛima hiere baa himma manɔ, u ka ce-ma baa ma yaa-i.

4

Andaperienɔ

¹ Tobinɔ namaa, na maama dɔlnu-miɛ, na kũɔma gbuu fũnuɔɔ bel-mi! Namei fiɛɔ mi huɔŋga-i aa namei mi muliɛma sully-i! Nanɔ saaya na bel Itienɔ nelma-i kpelle dumaa, mi waanɔ ma yaa baa-na daama-i.

² Evodi, nuɔ baa Sɛntisi-i, jande mi gbu mi cārā-nɛi, nanɔ yɛɔ Itienɔ horre-na baa na-naa, yaanɔ aa na ta na nunu na-naa. ³ Mi nahāal, nanɔ fɛɛ-i, jande, mi haa mi nanɔga-i nuɔnɛi nuɔ-i, kāyā caanɔ daaba-i ba suur ba-naa nuɔ. Ba yaa mulāanɔ baa-mi baa Kilema-i a naara mi nabaamba namba-i *Neldɔdɔlma wamma-na. Diilonɔ nyegāanɔ bafamba yirɛiɔa-i ti cicɛlmanɔ-sebɛ-i-na.

⁴ Nanɔ yɛɔ Itienɔ horre-na, taa na nyɛ yinni manɔ jonɔ. Mi tiraa tir-ma: Taa na nyɛ! ⁵ Bilaanɔ nuɔmba-i hiere da hɛhɛ. Itienɔ jomma piyaa. ⁶ Baa na tie holle baa bɛɔkũɔŋgu, kumanɔ maama-i da ma waa-nɛi na cārā-kuɔ Diilonɔ wulaa aa na ta na bi jaal-o. ⁷ Mafanɔ da ma ce, Diilonɔ-hɔfɛlle manɔ maaraa nelbiliemba ānjɔguɔma-i hiere, di ka ce Yesu-Kirsa maama tiɛ na hɔmmu-na baa na ānjɔguɔma-na.

⁸ Tobinɔ namaa, miɔ ka perienɔ baa manɔ ma yaa daama: Nelma manɔ ninsonɔ-i hiere, baa manɔ sa bɛnaananɔ nɛliɛɔ yerre, manɔ vii, manɔ kuɔɔ, manɔ huhurma si dii-mɛi, nelma manɔ faa hiere, mi taara na ta na yii baa ma yaa-i. ⁹ Miɔ hāalāayā-nɛi baa nelma manɔ, nanɔ nuɔ manɔ mi nuɔŋu-na baa nanɔ daa miɔ ciɛ manɔ, taa na ce ma yaa-i. Mafanɔ da ma ce, Diilonɔ-i Hɔfɛllentienɔ ka waa baa-na.

Poljaalaa Filiputaamba-i

¹⁰ Na gbāanɔ tiraa pigāanɔ-mi wuɔ na saa nanna-miɛ. Maa naa waa na hɔmmu-na dii yiinaa, ŋga na saa naa da na fɛɛ da na ce-ma. A ce dumaanɔ-na, mi huɔŋga gbuu fɛ da yogogo baa Itienɔ hũmelle wuɔsaanɔgu-i. ¹¹ Ku saa ce ŋaa mɛi naaluɔ-i ciɛ mi ta mi piiye daama-i dɛ! Ma'i sɛ. Mɛi sa jaana bɛɔkũɔŋgu; ku miɛɔ-mi. ¹² Mi suɔ mi fɛɛɛɔ belma naaluɔ-huɔŋgu-na, aa bi suɔ mi fɛɛɛɔ belma kuɔ yɛɔ baa-mi huɔŋgu-na. Hɔnni-na hiere baa wɛima-na hiere mɛi dii mi fɛɛɛɔ nuɔ. Mi wuyaa ye o, mi saa wuɔ ye o, mii dii mi fɛɛɛɔ nuɔ. Mi daa bɛɔkũɔŋgu o, mi saa da bɛɔkũɔŋgu o, mii dii mi fɛɛɛɔ nuɔ. ¹³ *Kirsa ciɛ mi ta mi gbā mi hirā ku makpāanɔ-i. U yaa diyaanɔ ku fɔŋgũɔ-i miɛ. ¹⁴ Ŋga nanɔ suyaa-ma kāyā-miɛ mi sũlma-na, ku faa.

¹⁵ Filipu Diilonɔ-dũɔ-baanɔ namaanɔ-i, na saa bi yanɔ-ma suɔma, miɔ duɔɔ *Neldɔdɔlma wamma-i huɔŋgu manɔ nuɔ-i aa hel Maseduɔni-i-na, Diilonɔ-dũɔ-baamba-na hiere, namei kāayā-miɛ yonɔ baa na nagānɔ-niini-i. ¹⁶ Miɔ ŋa naa fiɛ waa Tesalonike-i-na, na kāayā-miɛ ku yuu niele. ¹⁷ Ku saa ce ŋaa mi taara na ta na hel na kāyā muɔ yinni manɔ jonɔ, ŋga mi taara kunanɔ naara na ānfafamma sully-i. ¹⁸ Nanɔ saanɔ nimanɔ miɛ hiere, mi daa-ni; Epafuroditi juɔ ji hā-mi baa-ni. Na ciɛ mi ce bɛɔkũntienɔ muɔ. Mi sa tiraa taara bɛɔkũɔŋgu. Na kakāyāŋgu dii ŋaa tāmmanɔ-kũɔŋgu. Tāmmanɔ-kũɔŋgu manɔ ku hũlāanɔgu dɔlaanu Diilonɔ-i u siɛ-ku. ¹⁹ Miɔ cuu Diilonɔ manɔ huonɔ-nu'i, bɛɔkũɔŋgu saa naa baa-yo. Nanɔ taaranɔ nimanɔ hiere u ka hā-na baa-ni Yesu-Kirsa horre-na. ²⁰ Yaanɔ i tie gbɛliɛɔ i To-i Diilonɔ-i hɔnni manɔ jonɔ. Ma ciɛ.

Jaaluperienɔ

²¹ Jaalaanɔ na nellenɔ-baamba manɔ hũyāa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonɔ-dũɔ-baamba. I baamba manɔ dii baa-mi bande-i-na, ba jaalaa-na.

²² Diilonɔ-dũɔ-baamba manɔ dii bande-i-na hiere, ba jaalaa-na. I baamba manɔ bi ciɛɔ *jāmatigi maacemma-i ba gbuu pā na jaalunɔgu. ²³ Itienɔ-i Yesu-Kirsa u kāyā-nɛi hiere.

Polɔ nyɛgãaŋ sebɛ maŋ hã Kolossitaamba-i Neltuoyamma

Pol nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i hã Diilonɔ-dũŋ-baamba maŋ waa Kolosi. Ku biyaa ŋaa Pol fuo fɛrɛ saa hi nelle falle-i dede, u wuɔratienɔ naŋo-i kãa ka waŋ Diilonɔ-nelma-i baa-ba ba hũu-ma. U wuɔratienɔ faŋo-i ba taa ba bi-yo Epafirasi. Fuo taa u bi hel Kolosi yaa nuo-i.

Huɔŋgu naŋgu juo hi, baa dii Pol kaso. Huhurmantaamba namba kã ka ta ba guol Kolossitaamba gbeini-i wuo da ŋ ta ŋ taara ŋ ka da Diilonɔ-i ŋ saaya ŋ ta ŋ buol *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i aa ŋ saaya ŋ *jã. Ŋ saaya ŋ bi ne niuwuoni nanni baa niinyɔnni nanni aa yaŋ-ni, baa ma temma boi. Epafirasi wuo kã ka hi Pol baa-ma.

Pol wuo nyɛgɛŋ sebɛ daayo-i a gbuya Diilonɔ-dũŋ-baamba-i wuo Diilonɔ uŋ cie Yesu-Kirsa kor-ba dumaa, ku gbɛ; kuaŋgu si dii da ku ce naara-kuo. Nelbilien añcemma sie gbãa ce nelien nuo ŋ ka da Diilonɔ-i. Da ŋ haa ŋ naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na yon, ŋ kuraa nyuŋgo, ŋ kuraa bisinuo (sap. 1-2).

Ku huɔŋgu-na, u dii u nuŋgu-i a piiye pigãaŋ-ba baŋ saaya ba ta ba wuo hũmefɛlɛŋ daade-i dumaa ku ta ku dɔlɔnu *Kirsa-i (sap. 3.1-4.1-6). U piraan u sebɛ-i baa jaalupãlle (sap. 4.7-18).

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, Yesu-Kirsa *pɔpɔuɔrbilon muo ŋaa Diilonɔ uŋ'a ma ce dumaa. Muo baa mi natobiŋo-i Timote-i, miɛmɛi nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i ² die hã namaa namaŋ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i Kolosi-i-na a ce Diilonɔ-dũŋ-baan namaa. I natobimba yaa namaanɔ-i Yesu-Kirsa horre-na.

I To-i Diilonɔ kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Polɔ cãrãŋ Diilonɔ baa maman

³ Hɔnni maŋ jon i cãrã Itienɔ-i Yesu-Kirsa To-i i hã-na, aa tie jaal-o na maama-na. ⁴ Ku yuŋgu yaa daaku wuo: Naŋ haa na naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa naŋ dɔl Diilonɔ-dũŋ-baamba-i hiere dumaa, i nuo-ku. ⁵ *Neldɔdɔlma yaa ninson kerre-i, maŋ hii-na, ma pigãaŋ-na Diilonɔ uŋ tigiin kumaŋ tuo cie-na dɔrɔ-i-na. Naŋ haa na naŋga-i kufanɔgu bɪŋkũŋgu-na, ku'i cie na hũu Yesu maama-i aa ta na dɔl na-naa dumandɛ-i-na. ⁶ Neldɔdɔlma gbuo terni-i hiere ma kã, aa ta ma bi ce ma maacemma-i ŋaa maŋ ceŋ dumaa namaa na hɔlma-na. Dii yiinɔgu maŋ nuo-i naŋ nuo-ma, maa dii ta ma ce maacemma-i na hɔlma-na. Naŋ nuo-ma, na suyaa wuo ninsonɔ aa tiraa suo wuo Diilonɔ-i hujarrentienɔ. ⁷ Epafirasi yaa cie kufanɔgu maacemma-i baa-na, u yaa i jienɔ, u yaa i nabentienɔ. Maacembilofɛfɛinɔ'i *Kirsa suonɔgu-na na hɔlma-na. ⁸ *Diilonɔ-Yallen diyaa nelnyulmu maŋ na hɔmmu-na, u waan mu maama baa-ye. ⁹ Ku'i cie dii in nuo na maama-i, i faya i fɛrɛ tie cãrã Diilonɔ-i i hã-na. I cãrã-yuo wuo u yaŋ u *Yalle ce-na nelnurãaŋ namaa baa cɛcɛmuntaan namaa, ku yaa na ka suo u huɔŋga-i fafamma. ¹⁰ Ku yaa na ka gbãa ta na ce kumaŋ dɔlaanun-yuo weima-na hiere. Na ka ta na ce añfafamma-i ma sinni-na hiere, aa na ka migãaŋ ta na suo Diilonɔ-i na kã. ¹¹ I cãrã-yuo, fuo maŋ u fɔŋgũo temma si dii, wuo u hã-na ku fɔŋgũo-i na gbãa ta na yiera baa weima-i hiere na hɔmmu baa ta mu huol. ¹² I Ton jienã ciilufafaanɔgu maŋ dii gbagbaaman-nelle-na tuo cie u baamba-i, u cie namaanɔ-i ku wuotaan namaa; a ce dumaanɔ-na yaan na hɔmmu fɛ na ta na jaal-o. ¹³ U hũyãa-ye kukulma

nyisenni-na a kã baa-ye u Biẽño nelle-na. U Biẽño maama sa suɔ aa dɔlnu-yuɔ.
 14 Fuɔ yaa ciẽ i kor aa i ãmbabalma hur halan̄.

Da η da Yesu-i η daa Diilon̄o yaa-i

15 Molon̄ yufelle siẽ gbãa haa Diilon̄o-na, ηga un̄ yen̄ dumaa, ku da u Biẽño yaa nuɔ-i. Diilon̄ un̄ maa bĩmbĩnni man̄ hiere, uu dii ni yaan̄-na. 16 Bige-i ciẽ mi wan̄-ma dumaan̄o-na? Diilon̄o ciẽ u yaa hiel bĩmbĩnni-i hiere dɔrɔ-i-na baa hiẽma-na. In̄ dan̄ niman̄ baa in̄'a i sa da niman̄ hiere; himma-i baa nellentesinni-i baa fɔngɔtesinni-i ka hel baa yuntesinni-i hiere, fuɔ yaa hielaa-ni a vii u fere baa-ni. 17 U yaa taa yaan̄ga bĩmbĩnni-na hiere, aa bĩmbĩnni-i hiere fuɔ yaa ciẽ ni tiẽ. 18 U yaa Diilon̄-dũn̄-baamba yun̄gu-i aa bafamba waa u borre. U yaa mundommu-i. U yaa siire igẽna kuomba hɔlma-na a duɔ gbãa waa yaan̄ga hiere. 19 Ku dɔlaanu Diilon̄o-i u dii u sinni-i hiere u Biẽño-na. 20 U ciẽ u yaa dii fuɔ fere-i baa nelbiliemba-i ba-naa nuɔ. U Biẽn̄ un̄ kuu kũnna u tãmma man̄ *daan̄gu-na, ma yaa diyaa yaafɛlle-i hiẽma-na baa dɔrɔ-i-na hiere. 21 Namaa fere-i, d̄ielũɔ-i-na, naa naa maa Diilon̄o-na. Nan̄ taa na ce ãmbabalma man̄, a naara ãnjɔgbabalamma man̄ waa na kusũnni-na, maa naa ce na bigãan̄ Diilon̄o-i. 22 Nga fiẽfiẽ-i-na, u ciẽ u Biẽño jo ji ku nelbilon̄ temma a dii-na na-naa nuɔ baa-yo, na da na waa nelfafaan̄ namaa u caan̄gu-na cãlmuɔ baa waa-n̄ei. 23 Nga na saaya na ce Yesu maama-i ηaa gboruon̄gu a yiiye-m̄ei yiẽra; na baa yan̄ molo tãal-na halan̄-na na munyierammu-na. Nan̄ nuɔ *Neldɔdɔlma-i aa haa na nan̄ga-i Diilon̄o ciilun̄gu-na, baa na yan̄ molo pira-n̄ei. Nelma famma-i ba wan̄ ma yaa-i terni-na hiere baa nuɔmba-i aa muɔ Pol mi ce ma watien̄ muɔ.

Pol maacemma-i

24 Min̄ ceη muliẽma man̄ daama-i fiẽfiẽ-i-na na maama-na, ma dɔlnu-miẽ mi ta mi nyẽ baa-ma. *Kirsan̄ muliẽn̄ muliẽma man̄ Diilon̄-dũn̄-baamba* maama-na, muɔmi suyaanu muliẽma famma yaa-i dumandẽ-i-na. 25 Mi ciẽ Diilon̄-dũn̄-baamba famba cãaran̄ muɔ. Diilon̄o hãa-mi maacemma famma yaa-i na hɔlma-na wuɔ mi wan̄ u nelma-i hiere baa-na. 26 Nelma famma naa fuo yiinataamba-na, ηga fiẽfiẽ-i-na u pigãan̄ u dũn̄-baamba-i baa-ma. 27 U taara ba suɔ nel daama gbãa kãyã nuɔmba-i nil̄iɛn̄a-na hiere kãyãmma man̄. Nelma famma yaa daama: Kirsa dii na hɔmmu-na, u yaa fiẽn̄ na hɔmmu-i wuɔ na ka da Diilon̄o-i. 28 I wan̄ Kirsa fan̄o maama yaa-i baa nuɔmba-i hiere; diẽ da uman̄, i dii bĩncuɔn̄-nelma u tũnni-na a tigiin̄-yo fafamma Kirsa horre-na a hã Diilon̄o-i baa-yo. 29 Ku'i ciẽ na da mi ce maacẽn̄ daama-i aa Kirsan̄ hãa-mi fɔngũɔ man̄, mi vaa mi fere baa u yaa-i. U yaa kãayãn̄-miẽ.

2

1 Namaan̄o-i baa Lawodisetaamba-i, ka hel baa baman̄ bi nuɔ mi maama-i namaa temma-i aa ba sa suɔ-mi, mi taara na suɔ min̄ vaa mi fere dumaa na maama-na. 2 Mi vaa mi fere vaama famma-i da mi dii sirein̄a n̄ei aa nelnyulmu da mu ce na bel na-naa fafamma, aa Diilon̄o duɔ hã-na cẽcẽmun̄gu-i ku sinni-na hiere. Ku yaa na ka suɔ u kusũn̄gu-i, ku yaa na ka suɔ *Kirsa-i. 3 Nelnulle-i hiere baa cẽcẽmun̄gu-i hiere nii dii baa u yaa-i.

4 Mi sa taara nudɔdɔltie naa tãal-na, ku'i ciẽ mi ta mi wan̄ mafamma-i. 5 Min̄ fiẽ'a mii si dii na caan̄-nu, mi huɔn̄ga dii. Aa da mi da nan̄ ceη na w̄eima-i fafamma dumaa, baa nan̄ bilaa Kirsa maama-i kpelle dumaa, ku sa gbuu suɔ aa dɔlnu-miẽ.

* 1:24 Diilon̄-dũn̄-baamba: Ma nyẽgãan̄ girekimma-na wuɔ: «Kirsan̄ muliẽn̄ muliẽma man̄ u borre maama-na...» Ba gbẽ Diilon̄-dũn̄-baamba yaa dumaan̄o-na. Niẽn̄ Kol. 2.19.

Kirsa yaa weima-i hiere

⁶ Naŋ hūyāa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i dumaa, taa na wuɔ na saanu baa-ma dumɛi. ⁷ Naan̄ kaasinni u horre-na aa na yan̄ na weimambaa-ba-i hiere na hā u yaa-i. Nyaaraan̄-yuɔ ŋaa maŋ waan̄ baa-na dumaa aa na gbu na ta na ce Diilonjo-i kasi saa da-yo.

⁸ Baa na yan̄ molo ji kar u huɔyasaŋga cure-nei hēna-nei. Baŋ wan̄ mamaŋ baa-na, ba b̄incuɔŋ-maama. Ma hilaa nelbilien̄ ānjɔguɔma-na hēma-na bande, *Kirsa maama s̄i. ⁹ Bige-i ciɛ mi wan̄-ma dumaan̄o-na? Ku yun̄gu yaa daaku wuɔ: Sinni maŋ dii Diilonjo-na hiere, ni yaa bi dii Kirsa-i-na. ¹⁰ Aa u yaa ciɛ namaa na da Diilon̄-b̄imb̄inni-i hiere ni k̄un̄gu-na. U yaa f̄ɔŋḡotes̄inni-i hiere baa yuntes̄inni-i hiere ni yun̄gu-na. ¹¹ Fuɔ maama yaa nuɔ-i namaa na *j̄ā, aa *j̄amma famma-i nelbilien̄-maama s̄i, Kirsa maama. Ku yaa hielaan̄ ānjɔgɔbabalamma-i i h̄ommu-na. ¹² Naŋ daa *bat̄emu-i kuu dii ŋaa ba fuuriye-nei baa Kirsa-i aa na sire baa-yo. Diilonjo himma maŋ siire-yuɔ hiel-o kuomba h̄olma-na, naŋ haa na nan̄ga-i m̄ei ku'i ciɛ na sire baa-yo.

¹³ D̄iel̄uɔ-i-na, na āmbabalma-i baa naŋ ŋa na'a na saa j̄ā, kuu naa ce-na ŋaa bikuon̄ namaa Diilonjo yaan̄ga-na. Ŋga fiɛfiɛ-i-na, u siire-nei baa Kirsa-i. U hurii i āmbabalma-i hiere. ¹⁴ I cālmuɔ ŋa naa nyeḡɛŋ sebe maŋ nuɔ-i, Kirsa kuliin̄gu ciɛ u taalnu-yuɔ. ¹⁵ U Biɛŋo kuliin̄gu bi ciɛ u yar u biḡaar̄amba-i aa h̄u f̄ɔŋḡotes̄inni-i baa yuntes̄inni-i ba wulaa, aa bel-ba vaa-ba hel baa-ba nuɔmba-i hiere ba da ba suɔ wuɔ u yaraa-ba.

¹⁶ Terien̄gu fan̄gu-na, nuɔmban̄ cāl-naŋ dumaa na niiwuon̄in̄-k̄un̄gu-na baa na niinyon̄niin̄-k̄un̄gu-na, baa na ta na k̄an̄-ku. Baŋ bi cāl-naŋ dumaa ponsanni k̄un̄gu-na, baa ceifelen̄o k̄un̄gu-na a naara *yit̄ien̄an̄gu k̄un̄gu-na, baa na bi ta na k̄an̄ kufan̄gu-i. ¹⁷ Baŋ nyaaraa mamaŋ nuɔ-i daama-i hiere, ma waa ŋaa nelma maŋ juɔŋ ma foguon̄gu, a ne da Kirsa yaa ma belle-i. ¹⁸ Bamaŋ wuɔ bafamba sa ce bombolma aa ta ba buol *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba-i, baa na yan̄ ba t̄aal-na hiel-na h̄ont̄obilonjo. Baŋ wan̄ mamaŋ hiere, ba ciɛra wuɔ Diilonjo'i caraaya-bei baa-ma. Bafamba f̄ɛɛŋ ānjɔguɔma ce ba ta ba h̄oḡorra. ¹⁹ Ba saa bel Kirsa maama-i nammu h̄ai, a ne da u yaa i yun̄gu-i aa miɛ i waa u borre-i. Fuɔ yaa ciɛ i bel-i-naa fafamma bel daama-i temma-i tiɛ k̄aȳā-i-naa aa kuan̄gu ta ku suur-yiɛ ku naara ŋaa Diilon̄ uŋ taaran̄-kuɔ dumaa.

²⁰ Naŋ kuu baa Kirsa-i, nelbiliemba nunni siɛ tiraa gb̄aa bel-na. Ma daa nie na ta na nu ba nunni-i ŋaa naa dii baa-ba? Da ba ce ba'a: ²¹ «Daaku saa saaya ŋ yiɛya-kuɔ, daaku saa saaya ŋ wuo-ku, daaku saa saaya ŋ biɛ-ku.» ²² Nimaŋ nifanni-i daani-i hiere ni cor ni k̄ā baa ni yaan̄ga. Ancemma famma-i daama-i nelbiliemba'i juɔ baa-ma. ²³ Da ŋ ta ŋ ne-ma, ma biyaa ŋaa ma faa; ma guor-ni ŋ c̄ar̄ā Diilonjo-i, aa ce ŋ hiire ŋ f̄ɛɛ, aa tiraa ce ŋ ce ŋ k̄ūma-i kp̄ānc̄ɔlḡū. Ŋga yun̄gu si dii-m̄ei, ma sa ce nelien̄ nuɔ ŋ suɔ ŋ f̄ɛɛŋ belma kelkel.

3

¹ Naŋ siire baa *Kirsa-i kuliin̄gu-na, waan̄ na f̄ɛɛ baa d̄ɔr-niini taaramma yaa-i. Kirsa dii kusuɔŋ-nu'i t̄ien̄a Diilonjo caan̄gu-na. ² Yaan̄ h̄iemaŋ-niini-i aa na vaa na f̄ɛɛ baa d̄ɔr-niini yaa-i. ³ Na saa da, naa dii ŋaa na kuu aa na yalɛiŋa k̄ā ka c̄iŋ baa Kirsa-i Diilonjo-na. ⁴ Na yalɛiŋa tien̄o yaa Kirsa-i. Duɔ jo yiin̄gu maŋ nuɔ-i, na ka bi waa baa-yo ta na ce na b̄aan̄gu-i.

Ancɔlmma baa ānf̄emma

⁵ Terien̄gu fan̄gu-na, hielaan̄ ānjɔgɔbabalamma-i na h̄ommu-na; ma yaa diyaan̄-naŋ b̄iŋwos̄inni-na, baa t̄il̄ās̄inni-na hiere, baa fiḡiŋ-h̄ālmaan̄gu-na, baa c̄ancaaya-i-na. Na saa da, da ŋ ta ŋ ce c̄ancaaya-i, kuu dii ŋaa ŋ yaan̄

Diilonjo-i aa ta η kuye η yufien-*niini*. ⁶ Mafamma temma yaa juoη baa Diilonjo-berru-i. ⁷ Namaa nan ηa na'a na saa hi suo *Kirsai, na taa na ce ku yaa-i. ⁸ Nga fiεfiε-i-na, hɔdulle-i, baa hɔguɔla-i, baa hɔbabalaŋga-i, baa tuosinni-i, baa tɔlāsinnin-āndenni-i, niεη-nin hiere aa na yan-ni. ⁹⁻¹⁰ Nan naana na āncɔmma-i aa suur ānfεemma-na, hielaan na nanŋa coima-na. Yinni man jon Diilonjo ce-na nelfelaan namaa na da na waa fuɔ temma a ta na suo-yo fafamma. ¹¹ Terienŋu fanŋu-na, *Yuifuyien nuɔ o! Yuifuyien nuɔ sɔ o! N *jāa o! N saa jā o! N suo sebe o! N sa suo sebe o! Perruntiyien nuɔ o! Korien nuɔ o! Nebin nuɔ o! Na cie hiere kuuduŋgu, unaa saa buɔ unan-na. Nga kuman yunŋu, ku yaa Kirsai. U yaa weima-i hiere na hieronjo-i hiere na wulaa.

¹² Diilonjo yufellen hilaa-nei u ce-na u baan namaa aa tuɔ dɔl-na, namaa na bi saaya na waa hujantaan namaa, aa na ta na kāyā na-naa. Na saaya na waa hiehiε, aa na ta na hiere na fεε. Baa na bi yan na hɔmmu ta mu huol. ¹³ Uman duɔ ce uman kuujanŋu, kutienjo tiil-ku namman-temma. Aa wein da ma waa baman hɔlma nuɔ-i, ba yan ma tɔ ηaa Itien un yan namaa maama tɔ dumaa u huŋga-na. ¹⁴ Nga kuman yunŋu hiere, ku yaa ηaa nelnyulmu-i. Nelnyul da mu waa-nei, ku yaa na ka gbāa bel na-naa fafamma. ¹⁵ Kirsan juɔ baa yaafelle man, Diilo yan na ta na kuye di maama. Na saa da, Diilonjo jɔguoη difande maama yaa-i baa-na na da na gbāa ce baaduη namaa. Taa na gbu na ce-yo kasi saa da-yo. ¹⁶ Yaan Kirsai nelma da muntienafafammu na hɔmmu-na. Taa na hāalā na-naa baa-ma aa na ta na dii nelma na-naa tūnnin. Na ta na ce-ma bincɔmma. Taa na jaal Diilonjo-i baa *Diilonjo-Yallen dii neini man na nunni-na. Taa na hāl-ni na tuɔlnu-yuɔ aa hāl-ni gbelien-yo baa na hɔmmu-i hiere. ¹⁷ Nan wan man hiere, baa nan ceη man hiere, taa na ce-ma ηaa Kirsan taaran-kuɔ dumaa. Aa fuɔ barguɔ-i-na, taa na ce i To-i Diilonjo-i kasi saa da-yo.

Diilonjo-dūn-baamba saaya ba waa dumaa ba dūnnin-hɔmmu-na

¹⁸ Caan namaa, taa na sie na bɔlbaa-ba wulaa ηaa Itien un taaran-kuɔ dumaa. ¹⁹ Bɔlaan namaa, yaan na caamba maama ta ma dɔlnu-nei; baa na ta na vāa na yammu-i baa-ba.

²⁰ Bisālŋ namaa, da ku fiε ce niε niε, taa na nu na bincɔmba nunni-i, ku yaa dɔlaanun Itienjo-i. ²¹ Bientobaa namaa, baa na ta na ce kuujanŋu na bisālmba-na, ku gbāa seη ba kūɔma-i.

²² Koraan namaa, da ku fiε ce niε niε, taa na nu na yuntaamba nunni-i. Baa na ta na ce ba yufellen yon ba da ba dɔl-na. Da ba hā-na maacemma-i, niεη Itienjo-i aa na ce-ma baa huŋga diei. ²³ N maacemma da ma fiε waa hama-i temma-i, firnu η huŋga-i η ce-ma. Baa ta η ne-ma wuɔ nelien maama, ta η ne-ma ηaa Kirsai maama. ²⁴ Na saaya na suo wuɔ Itienjo ka pā-na. Un jiena ciilunŋu man tuɔ cie u baamba-i, na ka da-ku. Itienjo yaa Kirsai-i aa na cāa u yaa-i. ²⁵ Diilonjo sa ce cieluɔ; a ce dumaanjo-na, uman duɔ ce maacembabalamma-i ma ka wuo-yo.

4

¹ Yuntaan namaa, bilaan na koraamba-i fafamma ban bel nelienjo dumaa. Na saaya na suo wuɔ unanjo dii dɔrɔ-i-na namaa bi yunŋu-na.

Amperiema

² Vaan na fεε na ta na cārā Diilonjo-i hɔnni man jon. Taa na ce-yo kasi saa da-yo. ³ Aa na bi ta na cārā-yuɔ na hā miεjo-i; wuɔ u tigiin terienŋu-i u hā-ye i gbān wan *Kirsai maama-i baa nuɔmba-i. Dɔlɔ-i-na maa na fuo, ηga fiεfiε-i-na Diilonjo pigān-ye baa-ma. Mii dii kaso-i-na mafamma maama yaa nuɔ-i.

⁴ Miŋ saaya mi waŋ-ma kaala-meɪ dumaa nuɔmba suɔ-ma, cāarāŋ-yuɔ u hā-mi ku fōŋgũɔ-i. ⁵ Taa na suɔ na fereŋ bel-ma bamaŋ saa hi hūu Yesu maama-i ba hɔlma-na. Baa na gonya ānsəsɔmma aa na yaŋ kuufafaŋgu cemma-i. ⁶ Na saaya na ta na suɔ nuonŋu baa nuɔmba-i aa na yaŋ belle waa na nelma-na, ku yaa umaŋ duɔ yuu-na baa nelma na ka suɔ u siɛma.

Jaaluperienŋu

⁷ Mamaŋ dii-miɛ bande-i-na, Tisike duɔ kā, u ka waŋ-ma baa-na. Mi kuye u maama-i. U yaa mi natobiŋo, u yaa mi wuɔratienŋo, u ce pāama baa-mi Itienŋo maacemma-na. ⁸ Mi siire-yuɔ baa ma yaa-i miɛ u ka waŋ ma yaŋga-i baa-na a fē na hɔmmu-i. ⁹ Ba ka ce hūmelle-i kuuduonŋu baa na nellenŋ-wuonŋo-i Onesimu-i. I natobiŋo naŋo'i ufaŋo-i *Kirsā horre-na, u wuɔ Kirsā hūmelle-i fafamma. Mi bi kuye fuɔ maama-i. Da ba kā, mamaŋ dii bande-i hiere, ba ka waŋ-ma baa-na.

¹⁰ Aritarke maŋ dii baa-mi kaso-i-na, u jaalaa-na. Marke maŋ Barnabasi ba horonŋo bi pāa na jaaluŋgu. Kumaŋ ŋaa Marke kūŋgu-i, mi waŋ-ma baa-na tī; duɔ kā yiŋgu maŋ nuɔ-i na terienŋu-na, na bel-o fafamma. ¹¹ Baŋ bīŋ Yesu maŋ Yutusi-i u bi jaalaa-na. Na saa da, *Yuifubaa-ba maŋ hūyāa Kirsā maama-i, ba siɛi baŋ daaba yaa dii baa-mi i tie waŋ *Diilonŋ-bāaŋgu maama-i. Ba kāyā-miɛ bɔi.

¹² Epafirasi* bi pāa na jaaluŋgu. Uŋ yeŋ Kirsā cāarāŋo, u vaa u fere tuɔ cārā Diilonŋo-i u hā-na hɔnni maŋ jon na da na bel Diilonŋ-hūmelle-i nammu hāi aa naŋ kaasinni die a gbāa ta na ce Diilonŋo huonŋa-i wɛima-na hiere. ¹³ Mi ka gbeliŋ-yo u huonŋ-nu: U vaa u fere na maama-na baa Lawodisetaamba maama-na ka hel baa Irapolisitaamba-i hiere. ¹⁴ I jīŋo-i Like-i daatoryiŋo-i a naara Demasi-i ba bi pāa-na jaaluŋgu.

¹⁵ Jaalaanŋ i natobimba maŋ dii Lawodise-i-na, baa Ninfa-i baa Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ tigiinŋ ba cārā Diilonŋo-i u dumelle-na. ¹⁶ Da na kalaŋ sebe daayo-i tī, na saanŋ-yo na hā Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ dii Lawodise-i-na bafamba bi ka kalaŋ-yo. Mi nyegāanŋ unanŋo bi hā bafamba-i, da ba kalaŋ-yo ba ka saanŋ-yo bi hā namaa na kalaŋ. ¹⁷ Waanŋ baa Arsipe-i wuɔ meɪ ciɛra Itienŋ uŋ hāa-yo maacemma maŋ, u gbāŋ u ce-ma fafamma.

¹⁸ Mi pāa-na jaaluŋgu bɔi. Muɔ Pol, muɔmeɪ nyegāanŋ terienŋ daaku-i baa mi fereŋ naŋga. Yaanŋ ma ta ma tīɛnu-neɪ wuɔ mii dii kaso.

Diilo kāyā-neɪ.

* **4:12** Ma nyegāanŋ girekimma-na wuɔ: Na nellenŋ-wuonŋo-i Epafirasi bi pāa na jaaluŋgu. Saa-ku baa 1.7.

Polņ nyegāņ sebedielāņo maņ hā Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Polņ hilaa hāalīņ-helma-i tuō wuōra u waņ Diilonj-nelma-i, u hii Tesalonike nelle-i ku yaa nuō-i. Uņ hii waņ-ma, nuōmba namba hūu-ma. Nğa *Yuifubaa-ba maņ waa terienģu-na, banamba saa hūu-ma baa-yo, a ce u saa da huōņģu, wuō ta kā Bere (Pōpuōr. 17.1-10). Ku huonģu-na, u wuōratienģo-i Timote wuō ji nyaanu-yuō ka da-yo dii Korēnti.

Uņ birii u huonģu-i aa kumaņ ce Tesalonike-i-na, Timote wuō suur ku yaanģa-na a tūnu-yuō. Kuō gbuu silaa dōlnu-yuō. Wuō nyegēņ sebe daayo-i a saan-yo hā Tesaloniketaamba-i.

U duōņ baa Diilojaale; wuō u nuō wuō ba nyaarāa Yesu maama-na aa ba maama tiraa ta ma dōlnu ma-naa (sap. 1). Ku huonģu-na, u dii u nuņģu-i uņ cie maacemma-i dumaa ba hōlma-na Tesalonike-i-na (sap. 2–3). U diyaa sireiņa bei wuō ba ta ba ce kumaņ dōlaanuņ Diilonģo-i. Kumaņ saa bi kaalaa ba wulaa kuomba siremmaņ-kūņģu-na, baa *Kirsa jommaņ-kūņģu-na, u kaalaa-yo-kuō baa-ba wuō Itienģo ka jo, aa bamaņ hūyāa u maama-i ba ka waa baa-yo (sap. 4–5).

Jaaluņģu

¹ Muō Pol, muō baa Silvē* a naara Timote, miemei nyegāņ sebe daayo-i a die hā Diilonj-dūņ-baan namaa namaņ cuu Itienģo-i Yesu-Kirsa huonģ-nu dii Tesalonike-i-na. Diilonģo kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Tesaloniketaambaņ wuō Diilonj-hūmelle-i dumaa

² Yinni maņ jonj i jaal Diilonģo-i na maama-na hiere, aa die tie cārā-yuō huōņģu huōņģu, na maama sa karaanu-yiē. ³ Ninsie ninsie, naņ haa na naņģa-i Itienģo-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa nelnyulmuņ yenj kpelle dumaa na hōmmu-na, a naara naņ gbu na niya u jomma-i dumaa, die tie jaal i To-i Diilonģo-i, mafamma siē gbāa karaanu-yiē. ⁴ Tobinģ namaa, i suyaa wuō Diilonģo dōlaa-na aa fiēl-na ce-na u baanģ namaa. ⁵ Inģ waanģ *Neldōdōlma maņ baa-na, ma saa waa nelgbāņģbālāmma yonģ, *Diilonj-Yalle himma waa-meī aa ninsonģ-kerre yaa-i. I suyaa i fereņ belma na hōlma-na die kāyā namei na da na fa. ⁶ Na cie ņaa miē baa Itienģo-i inģ cie dumaa: a hūu Diilonj-nelma-i ba ta ba gbu ba muliēņ-na ma maama-na. Nğa, baņ fiē ba muliēņ-na, Diilonj-Yalle fiē na hōmmu-i. ⁷ Naņ cie mafamma-i, bamaņ hūyāa Diilonj-nelma-i Maseduōni-i-na, baa Akayi-i-na hiere, na pigāņģ-ba hūmefafalle yaa-i. ⁸ Itienģo maama hilaa na terienģu-na a bure ka hi Maseduōni-i baa Akayi-i hiere; aa ba'i sī yonģ, naņ haa na naņģa-i Diilonģo-na dumaa, nuōmba nuō-ma terni-na hiere ka saa. A ce ii si dii die muliēņ i fere waņ manamma meī. ⁹ Inģ kāa na terienģu-na aa na ka bel-e fafamma dumaa, ba waņ-ma terni-na hiere, aa tiraa ta ba waņ wuō na naana na cufiēņģa-i aa cu ninsonģ-Diilonģo huonģ-nu ta na cāa-yo. U yaa Cicēlmantienģo-i. ¹⁰ Dē-i-na, na cie u Biēņģo-i Yesu jomma yaa-i a hel dōrō-i-na. U piēņģ u yaa-i sire-yuō kuomba hōlma-na. U yaa ka kor Diilonģo-i hā-ye.

2

Polņ cie maacemma maņ Tesalonike-i-na

* 1:1 Silvē yerre nande yaa wuō Silasi.

¹ Tobin̄ namaa, namaa fere-i na suyaa wuō i saa kā na nelle-na gbāngbāņ. ² Baņ tuoraaya-yiē dumaa aa ce-ye kpāncōlgūō-i Filipu-i-na aa i suō diē kā na terien̄gu-na, na saa yaņ-ku suōma. Aa in̄ kāa, i bigāarāamba fiē ka cira ba siē yaņ-ye, Diilon̄o hāa-ye holle i gbāņ waņ *Neldōdōlma-i baa-na. ³ In̄ waņ mamaņ baa-na, ninson̄-kerre yaa-i, i sa jōguōņ-na baa kuubabalaan̄gu, i sa bi taara i tāal moloņo. ⁴ Diilon̄o niē da i hōmmu faa, ku'i ciē u hā-ye baa Neldōdōlma-i wuō i waņ-ma baa nuōmba-i. Uņ ciēra i waņ mamaņ, i waņ ma yaa-i. Ku saa ce ņaa i piīye nuōmba da ba dōl-e, ņga i piīye Diilon̄o'i duō dōl-e. U yaa suyaan̄ i hōmmu-i hiere. ⁵ Na suyaa kerre wuō i saa tiē piīye dawōruō, i saa bi tiē piīye na da na hā-ye bīņkūņgu; Diilon̄o yaa i siēra. ⁶ I saa taara yerre na terien̄gu-na, ka feņ ji bī terni nanni-na. ⁷ A ne da in̄ yen̄ Yesu-Kirsa *pōpuōrbien̄ miē, ii naa gbāa haa i fōņgūō-i nei. ņga mafamma saa ce; i yaan̄ aa bel-na da hīēhīē ņaa baņ bel bisālāaņo dumaa. ⁸ Na maama dōlnu-yiē ma cor, a ce in̄ ņa naa kā diē ka waņ Neldōdōlma-i baa-na, kuō kuliin̄gu na fiē jo, ii naa hūu-ma ku na maama-na. Coima saa fa, na maama dii kpelle i hōmmu-na cor.

⁹ Tobin̄ namaa, in̄ ciē mulfiēma maņ na hōlma-na, ma maama tiyāanu-nei ke? I ciē maacemma-i bāan̄gu-i baa isuōņgu-i a taara i nuņ-juuru-i i fere. I waa mafamma-na aa bi tiē waņ Neldōdōlma-i baa-na. ¹⁰ In̄ ciē kumaņ na daa-ku, Diilo fuō fere bi daa-ku. I ciluō naa fa aa vii baa-na na hōlma-na. I saa cāl moloņo. ¹¹ Na suyaa kerre wuō ii naa bel Diilon̄-dūņ-baan̄ namaaņo-i hiere ņaa i bisāl̄ namaa ¹² a dii nelma-i na tūnni-na, aa dii sireiņa nei, aa waņ-ma kuola-mei baa-na wuō na ta na ce Diilon̄o huōņga. U yaa bīēņ-naņ wuō na ka ce na bāan̄gu-i baa-yo u nelle-na.

¹³ In̄ waan̄ Diilon̄-nelma-i baa-na, na suō-ma wuō Diilon̄-nelma, kerē nelien̄-nelma sī, aa hūu-ma; i bi jaal Diilon̄o-i yinni maņ jon̄ mafamma-na. Ninsie ninsie, Diilon̄-nelma. Ma kāyā ma hūutaan̄ namaaņo-i na hōmmu-na.

¹⁴ Tobin̄ namaa, Diilon̄-dūņ-baamba maņ dii *Yude-i-na, *Yuifubaa-baņ haa yaahuolo maņ bei, namaa nellen̄-baamba bi haa yaahuolo faņo temma yaa nei. Mamaņ daa bafamba-i, ma'i bi daa namaaņo-i. ¹⁵ Yuifuduōņ daaba'i kuō Itien̄o-i Yesu-i baa *Diilopōpuōrbiemba-i, aa tiraa haa yaahuolo-i miēņo-na. Ba bigāaņ nuōmba-i hiere; ba maacemma sa dōlnu Diilon̄o-i. ¹⁶ Ba sa taara i piīye pigāaņ *niēraamba suō baņ ka kor dumaa. A ce dumaan̄o-na, ba migāaņ ba naara kumaņgu ba āmbabalma-na. Ma saa ji fa Diilon̄o juō yagar gāņ baa-ba.

Tesaloniketaamba kūma bilaa Pol

¹⁷ Tobin̄ namaa, in̄ fiē ta hel na hōlma-na, i hōmmu dii kusuōņ-nu'i. In̄ taa, ku saa da yinni na kūma fūnūņ bel-e, a ce i gbuu vaa i fere diē gbāņ bir kā ka ne-na. ¹⁸ In̄ duōņ tiē waņ-ma wuō i ka kā ka ne-na, ku yuu niele. Muō Pol, muō fuō mei suyaa mi maama-i. ņga hōnni maņ jon̄ *Sitāni tuō boruona i hūmelle-i. ¹⁹ Haba-i ciēņ i tiē hīņ Diilon̄-papāmūņgu taalūņgu-i? Haba-i fiēņ i hōmmu? Namei sī wei? Itien̄o-i Yesu duō ji jo, namei ka ce i ce bōi. ²⁰ Coima saa fa, namei ka ce i ce bōi, namei ka fē i hōmmu-i.

3

¹ Ku'i ciē na da in̄ buōra i-naa nuō aa i sa tiraa nunu-nei, ma saa ji fa, i naa i tiēna i kula Atēni-i-na ² aa puōr i natobiņo-i Timote-i na wulaa. Timote ce Diilon̄-maacemma; u wuōra u waņ *Neldōdōlma-i baa nuōmba-i. I puōraa u duō ka dii sireiņa nei na Diilon̄-hūmellen̄-kūņgu-na ³ kumaņ ka ce yaahuolo maņ haan̄-yiē daayo-i u baa ji ce unan̄ nuō ņ nanna hūmelle-i. Namaa fere-i na suyaa wuō miē maņ hūyāa Kirsa-maama-i kuu dii ņaa i bi hūyāa-ma diē mulfiēņ yaa-i. ⁴ In̄ waa na hōlma-na, ii naa gbuu-nej wuō miē maņ hūyāa

Diilonj-maama-i, ba ka ce-ye kpāncōlgūō. Ninsie ninsie, ma bi cie; na saa yaņ-ma damma. ⁵ Ku'i cie na da miņ'a mi sa nunu-ņei, mi da mi sie gbāa tēna da mi cie, mi naa mi puor Timote-i u duō ka ne Diilonj-maamaņ yēj dumaa na hōmmu-na aa ji tūnu-miē. Mi holle naa ta di tie wuō sī *Sitāni daa munsuurmu na hōlma-na a ce i maacemma ce maaceņgbāņgbālāmma. ⁶ Ņga Timoteņ kāa aa jo, u juō baa nelfafamma ji tūnu-yiē. U ciēra wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na yogo, aa na dōl na-naa. Aa tiraa cira na gbu na kuye i maama; wuō na kūōmaņ bilaa miēņo-i dumaa, miē maama bi bilaa namaaņo-i dumēi. ⁷ Tobin namaa, in fiē i ye yaahuolo-na baa muliēma-na, in juō nu wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na, sireiņa daa-ye. ⁸ Naņ nyaarāa Itieņo maama-na, i kūōma firiinu fiēfiē-i-na. ⁹ Naņ fēņ i hōmmu-i dumaa Diilonj-hūmelle-na, i sie gbuu gbāa jaal Diilonj-o-i! ¹⁰ Bāaņgu-i baa isuōņgu-i, i gbu i cārā-yuō wuō u kāyā-yiē i bir kā na wulaa ka da-na baa i yufelle, aa nelma maņ saa kaala na wulaa Diilonj-hūmelle-na, i kaala-mēi baa-na.

¹¹ I To-i Diilonj fuō fere-i, baa Itieņo-i Yesu-i, ba hā-ye hūmelle-i i gbāņ bir kā na wulaa. ¹² Aa naņ dōl na-naa dumaa, aa bi ta na dōl nuōmba-i hiere, Itieņo tuō dii kuaņgu u naara-kuō, a ce na ta na dōl na-naa űaa miē in dōl-naņ dumaa. ¹³ U migāaņ na hōmmu-i a ce-na nelfafaāņ namaa a ce Itieņo-i Yesu duō ji jo baa u baamba-i, i To-i Diilonj baa da cālmuo nei.

4

Wuōsaāņgu maņ dōlaaņuņ Diilonj-o-i

¹ Tobin namaa, mamaņ tīyāa i diē waņ-ma baa-na, ma yaa daama: Naņ saaya na ta na wuō wuōsaāņgu maņ ku ta ku dōlnu Diilonj-o-i, i pigāaņ-na baa-ku. Ninsie ninsie, na bi wuō wuōsaāņgu faņgu yaa-i. Ņga fiēfiē-i-na, i gbu i cārā-ņei, niēņ Itieņo-i Yesu-i aa na dii kuaņgu na naara-kuō. ² Itieņo-i Yesuņ'a i tie wuō wuōsaāņgu maņ, na saa bi yaņ-ku suōma; i waāņ-ku baa-na cor. ³ Diilonj uņ taaraņ kumaņ, u taara na ciluō fa; u sa taara na ta na ce biņwosīnni. ⁴ U taara na hieroņo-i na vii baa na caamba-i fafamma, na baa yaņ nelbiliemba da na yireiņa mumbiēnammu, ⁵ na baa yaņ cakūņgu ta yaāņga nei űaa bamaņ sa kāalāayāņ Diilonj-o-i kuņ taa yaāņga bei dumaa. ⁶ Cakūņ daaku-i, molo baa ce gbomma famma-i u nanolj-na. I waāņ-ma baa-na tī kuola-mēi wuō, bamaņ ciēņ gbomma famma temma-i, Diilonj ka suu ma sōlaāņgu-i hiere bei. ⁷ Na saa da, Diilonj saa cira i tie wuōra i ce pōpōrsīnni, űga wuō i yaņ i ciluō fa. ⁸ Terieņgu faņgu-na, umaņ duō ciina nel daama-i, u baa da niē sī u ciinaana nelbilieņ-nelma, űga Diilonj maņ hāa-na u *Yalle-i, kutieņo ciinaana u yaa-i.

⁹ Tobin namaa, naņ saaya na ta na dōl na-naa dumaa, Diilo fuō fere pigāaņ-na baa-ku tī. A ce dumaāņo-na, molo sie tiraa muliēņ u fere wuō u nyegēņ-ku hā-na. ¹⁰ Diilonj uņ taaraņ na ta na dōl na natobimba-i dumaa, ninsie ninsie na bi dōl na-naa dumēi Maseduōni-i-na hiere. Ņga tobin namaa, jande, i cārā-ņei, diyaāņ kuaņgu na naara-kuō. ¹¹ Taa na kuye yaafēllen-kūņgu-i na muntfiēnammu-na, baa na ta na dii na nunni-i nelma maņ saa hi-na, taa na bi taara na nuņ-juuru-i na fere űaa in waāņ-ma baa-na dumaa. ¹² Mafaņ da ma ce, puoņ-nuōmba ka ta ba kāņ-na, aa na ka gbāa ta na fa na yunninj-maama-i na fere.

Itieņo jommaņ-kūņgu-i

¹³ Tobin namaa, i taara na suō ninsoņo-i bamaņ suurii hīēma-na tī ba kūņgu-na, ku yaa ku sie ta ku jaņ-na űaa bamaņ sa hīēņ taalūņgu Yesu jomma-na kuņ jaņ-baņ dumaa. ¹⁴ In hūyāa-ma wuō Yesu kuu aa sire, kuu dii űaa i bi hūyāa-ma wuō bamaņ hūyāa u maama-i aa ku, yiinju dii baa yiinju, Diilonj ka sire bei ba ka waa baa Yesu-i.

¹⁵ I gbāa waņ mamaņ baa-na a saa baa Itieno nuņ-āndaangu-i ma yaa daama: wuō duō ji tuō jo yiingu maņ nuō-i, miē maņ kaa waa cicēlma-i, i sie ta yaanga bamaņ suurii hīema-na. ¹⁶ Yiingu fanġu-na, Diilonġo ka ce ku donġ. I ka nu *dōrpōpuōrbiemba yuntieno piiye da gbagaga, aa Diilonġ-yerre bu. Diē i ne, i da Itieno hiire u jo. Bamaņ hūyāa u maama-i aa ku, ba yaa ka sire igēna. ¹⁷ Bafaņ da ba sire, miē maņ kaa waa cicēlma-i huōņgu fanġu-na, u gbonu-yiē baa-ba a tetēņ-ye kā baa-ye dii nyaasinni-na i ka jārā Itieno-i dii dōrō-i-na aa pāņ tīē baa-yo gbula. ¹⁸ Tobinġ namaa, taa na waņ nel daama-i na dii sirēiņa na-naa nuō.

5

¹ Tobinġ namaa, Itieno jommaņ-belle-i baa u jommaņ-yiingu-i ku kaalaaya na wulaa. ² Namaa fēre-i na suyaa wuō u jommaņ-yiingu ka tugol nuōmba-i ņaa cuoyuo uņ tugol dumaa isuōņgu-na. ³ Huōņgu maņ nuō-i nuōmba da ba ji ta ba cira: «Fiefiē-i-na, terienġu fiē, i hulēiņa sa tie baa wēima»; kufanġu huōņgu'i nuō-i yaahuolbabalaņo ka tugol-ba ņaa caksūntienġ u kusūņguņ tugol-o dumaa. Molo cēraa u kor yaahuolo daayo-na. ⁴ ņga namaaņo-i, mi natobinġ namaa, naa si dii kukulma-na yiinġ daaku da ku gbāa tugol-na ņaa cuoyuo uņ tugol dumaa. ⁵ Na hieroņo-na hiere, cecermaņ-bisālġ namaa, na ce na wēima-i gbagbaama-na. Kukulmaņ-nuōņ miē sī, isuōtaaņ miē sī. ⁶ Terienġu fanġu-na, baa na yaņ i gonya duōfūmmu banamba temma-i, ku saaya i tīē i yufienġ-na, aa i suō i fēreņ belma. ⁷ Nuōmba hinu ba duōfūņ isuōņgu'i nuō-i, aa ba bi hinu ba nyōņ ba kure isuōņgu'i nuō-i. ⁸ ņga miē inġ yenġ cecermaņ-bisālġ miē, ku saaya i suō i fēreņ belma. Inġ hūyāa Yesu maama-i baa huōņga maņ, i ce huōņga fanġa-i baa i nelnyulmu-i i tie cīnnu i fēre *Bigāarāņo heiņa baa ji hi ye. Aa inġ hīņ koņkoro taalunġu-i, kuu dii ņaa i diyaa kōllunġ-cucūnni-i tīēna. ⁹ Diilonġo saa fiēl-e duō ji gāņ baa-ye, u fiēlaa-ye Itieno-i Yesu-Kirsa duō kor-e. ¹⁰ U kuu miē maama yaa nuō-i, wuō duō ji bir jo, i kuu tī wa, ii dii cicēlma yogo wa, i waa baa-yo. ¹¹ Terienġu fanġu-na, na saaya na cor ta na dii sirēiņa na-naa nuō aa ta na kāyā na-naa Diilonġ-hūmelle-na.

Pol diyaa nelma Tesaloniketaamba tūnni-na

¹² Tobinġ namaa, bamaņ cieņ Diilonġ-maacemma-i na hōlma-na, Itienġ uņ haa bamaņ na yuņgu-na ba da ba ta ba pigāaņ-na hūmelle-i, jande, i cārā-nei, taa na kāņ-ba. ¹³ Taa na kāņ-ba fafamma, aa na ta na dōl-ba ba maacemma maama-na. Taa na nunu na-naa fafamma.

¹⁴ Tobinġ namaa, bamaņ yagaraa maacemma-i, jande, i cārā-nei, diyaaņ nelma ba tūnni-na aa na ta na dii holle kortaamba-na. Taa na kāyā bamaņ saa naņ kaasinni Diilonġ-hūmelle-na yogo. Baa na yaņ na hōmmu ta mu huol baa moloņo. ¹⁵ Bilaaņ na fēre unāņ nuō ņ baa ji ce ņ nanolġo kuubabalaanġu wuō ņ suu sōlaanġu. Yaaņ aa na ta na kuye kuufafaanġu maama yaa-i bāanġu-i baa isuōņgu-i, namaaņo-i na-naa nuō a ka cor baa niēraamba-i hiere.

¹⁶ Yaaņ na hōmmu ta mu fē yinni maņ joņ. ¹⁷ Taa na cārā Diilonġo-i hōnni maņ joņ. ¹⁸ Taa na jaal Diilonġo-i wēima-na hiere. Naņ hūyāa-ma cu Yesu-Kirsa huōņ-nu, Diilonġo taara na ta na ce ku yaa-i.

¹⁹ Baa na ta na cie *Diilonġo Yalle-i di maacemma-na. ²⁰ Da ba waņ nelma maņ baa-na aa cira Diilopōpuōrunġu, baa na biē-ma nelsōsōmma. ²¹ ņga taa na ne nelma-i hiere torro; da na da mamaņ faa, na ce ma yaa-i. ²² Niēņ āmbabalma-i ma sinni-na hiere aa na yaņ-ma.

Jaaluperienġu

²³ Diilonġo-i Hōfēllentienġo bir-na fuō birma aa u tuō niya-nei fafamma. Ku yuņgu yaa daaku: U tuō niya na yaļēiņa-i baa na hōmmu-i baa na kūōma-i;

cālmuo baa ji da-nei Itieno-i Yesu-Kirsa jommaņ-yiingu-i. ²⁴ Diilonjo maņ biē-na, u pāa nuņgu wuo u ka ce-ma, u ka bi ce-ma. U sa waņ weima aa ji bir baa huon-āndaanġu.

²⁵ Tobinġ namaa, taa na bi cārā Diilonjo-i na hā miēno-i.

²⁶ Taa na jaal tobimba-i hiere fafamma ŋaa ceduoņ-bieņ namaa.

²⁷ Mi gbu mi cārā-nei, jande, niēņ Itieno-i aa na kalaņ sebe daayo-i na pigāaņ Diilon-dūņ-baamba-i hiere.

²⁸ Itieno-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polŋ nyegāaŋ sebhāalīŋo maŋ hā Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Tesaloniketaamba saa naa da tuoleŋ-muntīenammu baa Yesu-Kirsa jom-
maŋ-kūngu-i. Ba hōlma-na, banamba naa cira wuō *Kirsa juō tī, banamba
yagar maacencelle wuō miwaanjo tīe tī aa nuōmba namba'i bir yiera baa
ba yuŋ-maama-i. Polŋ daa-ma dumaanjo-na, u nyegēŋ sebe daayo-i duō kaala
nelma yaanŋa-i baa-ba. U jaalaa Diilonjo yaa igēna ba maama-na aa cārā-yuō
wuō u kāyā-bei ba ta ba wuō u hūmelle-i fafamma (sap. 1).

Ku huonŋu-na, u suō dii u nuŋgu-i Yesu jommaŋ-kūngu-na, wuō «Nelbalaŋo»
yaa saaya u jo igēna. U ka jo ji ce u fere wuō u yaa Diilonjo-i, a tāal nuōmba
bigāaŋ Diilonjo-i.

Polŋ suyaa mafamma-i dumaanjo-na, u donj tuō dii nelma Diilonj-dūŋ-baamba
tūnni-na, wuō mulīeŋ da ma fie'a ma ka ko-ba, ba nyaar Diilonj-hūmelle-
na (sap. 2). U bi taaraaya-kuō Tesaloniketaamba wulaa wuō ba ta ba cārā
Diilonjo-i ba hā fuō fere-i, aa yentaamba ta ba ce maacemma ba taara ba nuŋ-
juuru-i yinni maŋ jonj fuō temma-i, aa ba baa bi yaŋ ānfafamma cemma-i (sap.
3).

Jaaluŋgu

¹ Muō Pol, muō baa Silvē* a naara Timote, miemei nyegāaŋ sebe daayo-i
diē hā Diilonj-dūŋ-baanj namaa namanj cuu Itienjo-i Yesu-Kirsa huon-nu dii
Tesalonike-i-na. ² I To-i Diilonjo-i baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, ba kāyā-nei aa fē
na hōmmu-i.

Pol dii sirēiŋa Tesaloniketaamba-na

³ Tobinj namaa, Diilonj-hūmellenj-kūnguŋ yuŋ na hōmmu-i ku kā dumaa, a
naara nanj dōl na-naa na bi kā dumaa, i siē gbāa yaŋ Diilonjo jaalma-i; aa ku
yaanŋa yaa dumaanjo-na. ⁴ Nanj ceŋ sūlma maŋ nuōmba nammu-na, a naara
nanj mulīeŋ mulīema maŋ, aa na yagar nyaar Yesu maama-na, ku sa gbuu fē
i hōmmu-i puona. A ce dumaanjo-na diē kā terienŋu terienŋu, i biē na kūngu-i
a piye pigāaŋ Diilonj-dūŋ-baamba maŋ dii terienŋu-na.

⁵ Tobinj namaa, nanj mulīeŋ *Diilonj-nelle maŋ maa-na-i, kumanj haan-nei
daaku-i, ku'i ka ce di saaya-nei. Ku yaa pigāaŋ wuō Diilonjo suō pāmma.
Neliēŋ nuō ninj saaya baa kumanj, Diilonjo bi pā-ni baa ku yaa-i. ⁶ Na saa da,
bamanj ciēŋ-nanj sūlma-i, Diilonjo daa ku saaya u bi ce kutaamba-i sūlma
a suu ku sōlaanŋu-i. ⁷ Aa banj ceŋ namaa namanj sūlma-i, u ka hiel-na sūlma-
na baa miēŋo-i hiere Itienjo jommaŋ-yiingū-i. I ka da u jo dōrō-i-na baa u
*dōrpōpuōrbiemba-i; ba hii hiere. ⁸ Dāncaamu ka dii-yo huōŋga u tuō jo.
Duō jo, bamanj cīinaana Diilonjo-i aa bi cīina Itienjo *Neldōdōlma-i, u ka gbo
kakalle-i ba yunni-na. ⁹ Kumanj ka haa-bei ku yaa daaku: Diilonjo ka kōsuōŋ-ba
gbula, ba siē da piē Itienjo-i, ba siē da uŋ ceŋ u bāanŋu-i dumaa. ¹⁰ Nŋa bamanj
hūyāa u maama-i, yiinj daaku-na, ba ka ta ba tuōlnu-yuō aa gbuu ta ba ne-yo
ŋaa ba ka wuo-yo. Inj waanŋ u maama-i baa-na na hūu-ma, namaa na kaa bi
waa ba hōlma-na.

¹¹ Ku'i ciē na da i cārā Diilonjo-i yinni maŋ jonj i hā-na, wuō uŋ biē-na
mamanj nuō-i, u hā-na ku fōŋgūō-i na gbāa ce-ma. Aa ānfafamma maŋ yuu

* 1:1 Silvē yerre nande yaa wuō Silasi.

na hōmmu-i, u hā-na ma cemman-ƒŋgũ-i, aa ce na yu nyɔlma baa Diilon-hūmellen-kūŋgu-i. ¹² Da ma ce dumaanjo-na, na ka ce Itienjo-i Yesu ce bɔi aa fuɔ ka bi ce na ce bɔi. Diilonjo-i baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i ban yen hujantaamba, ba yaa wuɔ ma ce dumaanjo-na.

2

Itienjo jomman-kūŋgu-i

¹ Tobin namaa, kuman ŋaa Itienjo jomman-kūŋgu-i baa i tigiima-i u caanngu-na ku kūŋgu-i, ² jande, i cārā-nei, da na nu ba'a Itienjo juɔ, baa na yan na hōmmu cu donduo duma, baa na bi yan na huleiŋa caar. Uman duɔ cira Itienjo jomma hii, baa na hūu-ma. Halle da ba fiε cira wuɔ Diilopɔpuɔrungu, baa na hūu-ma. Ba gbāa bi cira miemei waan-ma sisɔ miemei nyegāan-ma, ba tāal-na. ³ Baa na yan molo da nelma tāal-na. Halle da ba fiε hel baa ku nelma-i hie, baa na hūu-ma. Na saa da, aa Itienjo jomman-yiingu suɔ da ku hi, nuɔmba ka cīna Diilonjo-i aa Nelbalaanjo man kāan dāamu-na u ka carra ba da-yo. ⁴ Nuɔmban buol niman hiere, ka hel baa Diilo fuɔ fεε-i, u ka sire wuɔ fuɔ sa taara-niε, kεε fuɔ maaraa-ni hiere. Aa u ka bel diilonjo-i kā ka suur tīena *Diilodubuɔ-i-na wuɔ fuɔ yaa Diilonjo-i. ⁵ Ma sī ma tīyāanu-nei wuɔ miŋ waa na terienngu-na, mi taa mi waan-ma baa-na kε? ⁶ Fiεfiε-i-na, na suyaa kuman bilaaya-yuɔ ta ku cie u yiingu da ku hi u duɔ jo. ⁷ Na saa da, Nelbalaanjo duɔŋ u maacemma-i tī dii cicaara, ku tīyāa uman bilaaya-yuɔ u halan u yaannga-na. ⁸ Duɔ halan u yaannga-na, i ka da-yo. Kufangu huɔŋgu yaa nuɔ-i Itienjo ka bāl-o baa u nufafalmu, aa un juɔ baa bibesinni man, ku ka kɔsuɔŋ-yo. ⁹ Nelbalaan daa u ka jo baa *Sitāni himma a ji ce gbεε-wεima-i ma sinni-na hiere duɔ gbāa duɔ tāal nuɔmba-i cure-bei. ¹⁰ U ka jo ji ce kuubabalaanngu-i ku sinni-na hiere a cure baman kāan dāamu-na. Ninsoŋo man naa waa u gbāa kor-ba, u saa dɔlnu-bei ba cīna-yuɔ. ¹¹ Ku cie dumεi Diilonjo hā-ba piramman-hōmmu a ce ba ta ba hūu coima-i wuɔ ninsoŋo. ¹² Terienngu fanngu-na, baman saa hūu ninsoŋo-i aa kuubabalaanngu cemma ta ma dɔlnu-bei, Diilonjo ka pigāan-ba u jāyamma-i.

Diilonjo fiεlaa-na duɔ kor-na

¹³ Tobin namaa, na maama dii kpelle Itienjo huɔŋga-na. Diilonjo fiεlaa namei dii ku domma-na* duɔ kor-na u *Yalle man ciεŋ-nan nelfafaan namaa di barguɔ-i-na, baa ninsoŋo man nan siyaa-yo u bi barguɔ-i-na. A ce dumaanjo-na, miε i siε gbāa yan u jaalungu-i na maama-na. ¹⁴ In waan *Neldɔdɔlma man baa-na, u blε-na baa ma yaa-i duɔ kor-na na da na ta na ce na bāanngu-i baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i.

¹⁵ Tobin namaa, terienngu fanngu-na, bilaan Diilonjo-maama-i kpelle, aa in waan man baa-na i nunni-na, baa in nyegāan man hā-na hiere, baa na yan ma karaanu-nei. ¹⁶ Itienjo-i Yesu-Kirsa fuɔ fεε-i, baa i To-i Diilonjo man dɔlaa-ye aa ce hujarre yiε tuɔ dii sireiŋa yiε, aa ce i haa i nannga-i bīŋkūfafaan-nu, ¹⁷ ba hā-na holle aa ta ba dii sireiŋa nei, a ce na maacemma-i baa na āndenni ta ni fa hiere.

3

Taa na cārā Diilonjo-i na hā-ye

¹ Tobin namaa, man tīyāa ma yaa daama: Taa na cārā Diilonjo-i na hā-ye; wuɔ u yan Itienjo nelma gbuo terni-i hiere donduo donduo, aa ma da ƒŋgũ

* **2:13** Girεkimma-na terien daaku gbāa bi nu nun daama-i: «U fiεlaa namei igēna...»

ŋaa maŋ daa fŋŋgũo dumaa namaa terienŋu-na. ² Nuɔmba hiero saa hũu-ma, a ce dumaanŋo-na, taa na bi cārā Diilonŋo-i wuɔ u hũu-ye nelbabalaamba nyisēnni-na. ³ Itienŋo sa bir baa huon-āndaanŋu; u ka dii holle nei aa bi tuɔ niya-nei na baa ji suur *Bigāarāŋo nammu-na. ⁴ Itienŋo cie i suɔ wuɔ die waŋ mamanŋ baa-na na ce-ma aa na ka cor ta na ce-ma.

⁵ Itienŋo-i Yesu-Kirsa ce na ta na dɔl Diilonŋo-i aa ce na ta na hīrā muliema-i fuɔ temma-i.

Na saaya na suur miε nallu yaa nuɔ-i

⁶ Tobinŋ namaa, na hɔlma-na, bamanŋ bilaa yelma-i tiena aa ba sa ce inŋ waan mamanŋ baa-na, niεŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa na kar-bei hierε.

⁷ Namaa fεε-i na suyaa nanŋ saaya na ta na ce kumanŋ a biε miε maama-i. Inŋ kāa na terienŋu-na, na daa i cie i fεε yentaanŋ miε wei? ⁸ I saa hũu molonŋ kuuwuonŋu dede wuo-ku gbāŋgbāŋ. I cie maacemma-i bāanŋu-i baa isuonŋu-i ŋaa i ka ko i fεε tie da i nuŋ-juuru-i i fεε ⁹ a ne da namei naa saaya na yiera baa i yunŋ-maama-i. Nga i cie mafamma-i die pigāanŋ-na nelma. ¹⁰ Inŋ waa na terienŋu-na, i saa fuo-ma nei; i taa i waŋ-ma baa-na yie: «Umanŋ duɔ u sa taara u ce maacemma-i u bi ne niiwuoni-i aa u yan-ni.» ¹¹ Da na da i waŋ mafamma-i, i nuɔ wuɔ na hɔlma-na banamba bilaa diilonŋo-i yanŋ ba maacemma-i aa ta ba wuɔra ba dii ba nunni-i mamanŋ saa hi-ba. ¹² Inŋ taaranŋ kumanŋ kutaamba wulaa ku yaa daaku: Ba ne Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa ba belnu maacemma-i ba ta ba ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa a yiera baa ba yunŋ-maama-i ba fεε.

¹³ Tobinŋ namaa, namaa fuɔ, baa na yanŋ kuufafaanŋu cemma-i. ¹⁴ Inŋ waan mamanŋ seβε daayo-na, umanŋ duɔ saa ce-ma, na ne kutienŋo-i aa na yan-yo; baa na tiraa na gbonu na ce weiima baa-yo, ku yaa senserre ka da-yo. ¹⁵ Mi saa cira na pāŋ bigāanŋ kutienŋo-i, ŋga na dii nelma u tūŋ-nu; namaa wuonŋo'i.

¹⁶ Hɔfēllentienŋ fuɔ fεε u tuɔ fē na hɔmmu-i weiima-na hierε baa hɔnni-na hierε. Itienŋo waa baa-na hierε.

¹⁷ Muɔ Pol, mi pāa-na jaaluŋgu. Muɔmēi nyεgāanŋ jaaluŋ-terienŋ daaku-i baa mi fεεŋ nanŋa. Mi haa mi niele-i dumēi koko mi seβεbaa-ba-na. ¹⁸ Itienŋo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hierε.

Polņ nyegāaņ sebēdielāņo maņ hā Timote-i Nelmuoyamma

Timote to waa Girēkiyiēņo, aa u nyu-i Yuifuciēņo. Nyuņo naa hūu Yesu maama-i. Timote-i baa Pol ba kaan da ba-naa Lisire (Pəpuər. 16.1-3). Ku huonģu yaa nuō-i Timoteņ juō ce Pol namaacenceronģo tuō wuōra baa-yo nilēiņa-na. Huonģu naņģu juō hi, Pol wuō kar-o jina Efesi u duō kāyā Diilon-dūņ-baamba-i ba suō tigiima (1.3). U nyegāaņ sebēbaa-ba hāi hā-yo a dii sirēiņa yuō ku maacemma-na.

Diēlā-wuonģo yaa daayo-i. U gbuōya-yuō wuō nuōmba namba dii ta ba guōl Diilon-dūņ-baamba gbeini-i wuō miwaan daayo bimbinni saa fa, wuō cadiile saa bi fa, aa niwuoni nanni saa bi tiraa fa wuoma-i. Pol yaņ aa tagaaya pigāaņ Timote-i wuō Diilon uņ hielaa nimaņ hiere ni faa (sap. 1 baa 4).

U bi tagaaya pigāaņ-yo Diilon-dūņ-baambaņ gbīē ba ta ba cārā Diilonģo-i dumaa, aa yaataamba-i baa ba huonģ-baambaņ gbīē ba waa dumaa (sap. 2–3).

Timoteņ saaya u bel nuōmba-i dumaa Diilon-dūņģu-na a saanu baa ba sinni-i, Pol waanģ ku yaa-i perienģ aa dii nelma u tūnni-na (sap. 5–6).

Jaaluņģu

¹ Muō Pol, muōmēi nyegāaņ sebē daayo-i. Yesu-Kirsa *pəpuərbiļonģ muō ņaa i konģkortienģo-i Diilon uņ'a ma ce dumaa baa iņ haa i naņģa-i Yesu-Kirsa maņ nuō-i. ² Mi nyegāaņ-yo da mi hā Timote nuōnēi. Diilon-hūmelle-na, nii dii mēi fereņ biēņ nuō. I To-i Diilonģo-i, baa Itienģo-i Yesu-Kirsa-i, ba ce hujarre niē aa kāyā-niē aa fē ņ huonģa-i.

Nelpirataamba kūņģu-i

³ Mi tamma-na da mi kā Maseduoni-i-na, mii naa hi dii sirēiņa niē wuō ņ tēna Efesi-i-na ņ yiera bamaņ waanģ Diilon-nelma-i baa coima-i. ⁴ Waņ baa-ba wuō ba hiel ba naņģa bincuoņ-nelsōsōmma-na baa huoluņ-maama-i, ma jo baa ijiesōsōnni. Ma sa kāyā nelie suō Diilon-huonģa-i. Da ņ haa ņ naņģa-i Diilonģo-na, ku yaa ņ ta ņ suō u huonģa-i. ⁵ Kumaņ ciē miē ņ ce-ma dumaanģo-na, mi taara Diilon-dūņ-baamba-i hiere ba ta ba dōl nuōmba-i baa huonģa diei, ba waa nelfafaamba, aa ba haa ba naņģa Diilonģo-na ku haama. ⁶ Banamba yaanģ daama-i hiere aa biē nelsōsōmma ta ba waņ. Ba haaraa hūmelle-na. ⁷ Ba ciē ba fere *āņjinaamma pigāataamba, a ne da baņ nyaarāa mamaņ nuō-i ta ba waņ-ma, bafamba fere-i ba sa suō ma yuņģu-i.

Anjinaamma ānfaanģo-i

⁸ I suyaa wuō da ņ wuō *āņjinaamma-i maņ saaya ma wuō dumaa, ma faa. ⁹ Aa i saaya i suō wuō Diilonģo saa jina āņjinaamma-i nelviņ maa-na, u jēna-mēi nelbabalaanģ maa-na. Ba yaa haba-i? Ba yaa bubōlaamba-i, baa yaagbārāamba-i, baa āmbabalmanciraamba-i, baa bamaņ sa kāaņ Diilonģo-i, baa bamaņ biēnaanaņ u yerre-i, baa bamaņ kuōņ ba tobāa-ba-i sisō ba nyubāa-ba-i, baa nelkuraamba namba-i, ¹⁰ baa bamaņ ciēņ biņwosinni-i, baa bēmba maņ ciēņ ba-naa, baa bamaņ suoraanģ pōrtōbaa-ba-i, baa coikartaamba-i, baa bamaņ hielaanģ ba niēņa-i Diilonģo-na coima-na. Bamaņ sa wuōyaanģ ba saanu baa ninsonģo-i hiere, āņjinaamma jēna bafamba maama yaa nuō-i. ¹¹ Baņ hāa-mi *Neldōdōlma maņ wuō mi waņ-ma, ninsonģ daayo da ma yaa nuō-i. Neldōdōl daama piye Diilonģo yuntesinniņ-maama baa u fafaanģ-maama.

Polpā Kirsa-i jaalunġu

¹² Mi jaal Itieno-i Yesu-Kirsa-i, u haa u nanġa miē aa hiel-mi kāyā-miē mi ta mi cāa-yo, ¹³ η siē suō wuō dīelūō-i-na mi taa mi biēna u yerre-i aa ta mi ce karaanġu baa u baamba-i. Mi huōnġa taa ka doņ ka cor. Nġa u yaanġ aa ce hujarre miē wuō miņ¹ a mi saa hūu Yesu maama-i, mi sa suō ku yunġu. ¹⁴ Itieno Yesu-Kirsa ciē baa-mi cor. U ciē mi haa mi nanġa yuō aa tiraa ce mi ta mi dōlo. ¹⁵ Nel daama-i nuharunġu si dii-meī: Yesu-Kirsa juō hīema-na duō ji kor āmbabalmanciraamba. A ne da muōmeī ba yuntienġ muōno-i. ¹⁶ Nġa u ciē hujarre āmbabalmanceronġ muō mi temma-na duō pigāanġ u hōhīnanġa-i. U ciē kufanġu-i duō dii sireiņa nuōmba-na ba da ba hūu u maama-i a da cicēlma maņ sa tiēņ dede-i. ¹⁷ Yaanġ i tiē gbēliēņ Diilonġo-i aa i tiē tuōlnu-yuō. Uu dii gbula, u sa ji kā terienġu. Molonġ yufelle siē gbāa haa-yuō. U yaa u diei-i Diilonġo-i. Ma ciē.

¹⁸⁻¹⁹ Mi biē, mi ka hā-ni maacemma a saa baa Diilonġ unġ ηa naa ce ba waņ mamaņ η kūnġu-na cor. Baņ waanġ mamaņ, da ma tiēnu-niē, η ka tiē Diilonġ-hūmelle-na aa gbāa ce maacenfafamma baa huōnġa diei. Banamba suyaa kumaņ sa dōlaanunġ Diilonġo-i aa cor ta ba ce-ku. A ce dumaanġo-na ba Diilonġ-hūmellenġ-kūnġu kūōna. ²⁰ Imene nunġu dii kutaamba-na baa Alesāndire-i hiere. Mi nyaa-ba hā *Sitāni baa-ba, ku yaa ba ka yaņ Diilonġo yerre biēnamma-i.

2

Diilocārālle faa

¹ Miņ taaranġ kumaņ dīelā-kūnġu-i Diilonġ-dūnġ-baanġ miē i wulaa, mi taara i tiē jaal Diilonġo-i aa tiē cārā-yuō i hā nuōmba-i hiere. ² Na ta na cārā-yuō na hā fōnġōtaamba-i baa yuntaamba-i hiere, kumaņ ka ce i kūōma fē, i waa i fereņ nuō tiē cāa Diilonġo-i aa tiē ce kuuviinġu. ³ Da na ta na jaal-o aa ta na cārā-yuō na hā nuōmba-i hiere, ku yaa faa aa tiraa ta ku dōlnu i koņkortienġo-i Diilonġo-i. ⁴ Diilonġo taara nelbiliemba-i hiere ba kor aa suō ninsoņo-i. ⁵ Na saa da! Diilonġo dii u diei yonġ, aa koņkortienġo diei dii nelbiliemba hōlma-na baa-yo. Koņkortienġo faņo-i nelbilonġo. U yaa Yesu-Kirsa-i. ⁶ Diilonġ unġ ηa naa dii huōnġu maņ duō kor nelbiliemba-i ba āmbabalma-na kuņ juō hi, u yaa pāa u fere a sāa ba yunni-i. U ciē ku yaa-i a pigāanġ wuō Diilonġo taara u kor nelbiliemba-i hiere. ⁷ Ku'i ciē na da Diilonġo ciē-mi u nelwaranġ muō, aa bi ce-mi Yesu *pōpuōrbilonġ muō, mi ta mi waņ Yesu maama-i *niēraamba hōlma-na, ba da ba nu ninsoņo-i aa hūu-yo. Mi sa kar mi huōyasana, mi waņ ninsoņo yaa-i.

⁸ Terienġu fanġu-na, mi taara bibēmba ta ba cārā Diilonġo-i terni-na hiere. Aa da ba'a ba cārā-yuō, ba cārā-yuō baa hōfafanġa; ba baa cārā-yuō baa hōdulle, ba baa bi cārā-yuō baa berru ba hōmmu-na.

⁹ Mi bi taara caamba ta ba suō ba fereņ diiyamma. Ba baa yaņ bisīnni ta yaanġa beī; ba yaņ ni gbē baa-ba. Ba baa ta ba dii gbeibuō ba yukuōsīnni migāmma-na, baa niibilenni-na, baa kompammu-na. ¹⁰ Ba yaņ aa ba ta ba kuye ānfafamma cemma yaa-i. Ciēņo maņ wuō fuō kāalā Diilonġo-i u saaya u tuō ce ku yaa-i. ¹¹ Aa da ba ta ba waņ Diilonġ-nelma-i baa-ba, ba saaya ba fiinanġ aa hiire ba fere ta ba nu. ¹² Mi sa taara ciēņo sire yiera wuō u waņ Diilonġ-nelma, u saa bi saaya u waa bibiēņo yunġ-nu, u par fiinamma yonġ. ¹³ Yunġ haku-i nuō-i mi ta mi waņ mafamma-i? Mi niē da Diilonġo maa bibiēņo yaa igēna aa suō ji ma ciēņo-i. ¹⁴ Aa *Sitāni saa gbāa tāal bibiēņo-i, u tāalāa ciēņo yaa-i u cāl Diilonġo-i. ¹⁵ Nġa ciēņo maņ duō hūu Yesu maama-i, aa wuō Diilonġ-hūmelle-i fafamma, aa nelnyulmu waa-yuō, u horre ka kor-o.

3

Yaatesīnniņ saaya ni da dumaa Diilon-dūngu-na

¹ Uman duo tuo taara yaatesīnni-i Diilon-dūngu-na, kutieno taara maacenfafamma; nuharunġu si dii-meī. ² Diilon-dūn-baamba yaatieno-i, cālmuo saa saaya u da-yuo, u saaya u waa cieno diei tieno, u saaya u tuo suo u fereņ belma, u saaya u waa nelnurāņo, u saaya u waa nelfefeino aa tuo sie u har niraamba-i. U saaya u gbāa tuo kalan nuomba-i Diilon-nelma-i. ³ U saa saaya u waa konyorōņo, u saa saaya u waa hodoronġo, u saa bi saaya u waa berkartieno, ņga u saaya u waa hīehīentieno, u saa saaya u yaņ gbein-maama ta yaanġa yuo. ⁴ U saaya u suo fuo fereņ dumellen-baamba nuolamma a ce u bisāimba ta ba nu u nuņġu-i aa ta ba kāņ-yo weīma-na hiere. ⁵ Neliēņo maņ sie gbāa nuola u dumellen-baamba-i fafamma u ce nie gbāa bel Diilon-dūn-baamba-i fafamma? ⁶ Yaatieno saa saaya u waa nelfeleņo Diilon-hūmelle-na. Duo waa nelfeleņo, bombolma gbāa cōruonu-yuo. A ce dumaanġo-na, mamaņ daa *Sitāni-i ma ka da-yo. ⁷ Ku bi saaya u yefafalle waa puon-nuomba nunni-na, ku yaa ba sie ji dii ba yaanġa-i yuo a ce Sitāni da numbeltu yuo.

Diilon-dūngu maacenciraamba maama

⁸ Kuuduonġu yaa baa Diilon-dūngu maacenciraamba-i, ba ciluo saaya u vii aa ba baa waa huhurmantaamba. Ba saa saaya ba yaņ kolma ta yaanġa bei, aa ba baa taara huhurmaņ-gbeina-i. ⁹ Diilon uņ pigāan-ye ninsonġo maņ u hūmelle-na, ba sie-yo aa ba bel-o baa huonġa diei. ¹⁰ Da na'a na hā u maņ Diilon-dūngu maacemma-i, na saaya na ne kutieno ciluo-i igēna. Da na da u faa, na suo na hā-yo baa-ma. ¹¹ Caamba* maņ cien maacenduoma famma-i ba saaya ba bi vii, ba saa saaya ba waa yebienataamba. Ba saaya ba ta ba suo ba fereņ belma aa yaņ huhurma-i weīma-na hiere.

¹² Diilon-dūngu maacenceronġo saaya u waa cieno diei tieno. U saaya u tuo suo u dumellen-baamba nuolamma. ¹³ Diilon-dūngu maacenceronġo maņ cien u maacemma-i fafamma, nuomba bi u yefafalle aa u da holle u piiye uņ haa u naņġa-i Yesu-Kirsa-i-na mamaņ nuo-i.

Diilon uņ puuriye nelma maņ pigāan-ye

¹⁴ Timote, Diilon duo sie, ku sie da huonġu mi ka kā ka ne-ni. ņga mi nyegēņ sebe daayo-i da mi hā-ni, ¹⁵ wuo da ņ saa ji ta ņ da-mi, u kāyā-nie ņ suo ņ fereņ belma Diilon-dūn-baamba hōlma-na, ņ suo ņ fereņ belma Cicēlmantieno baamba hōlma-na. Ba yaa ninsonġo tuole-i ¹⁶ Coīma saa fa, Diilon uņ pigāan-ye nelma maņ Yesu-Kirsa kūņġu-na ma temma si dii.

Wuo *Kirsa juo nelbilon temma i ji da-yo.

*Diilon-Yalle cie i suo wuo nelviinġo.

*Dōrpōpuōrbiemba daa-yo.

Ba waan u maama-i baa niēraamba-i nilēiņa-na hiere.

Ba hūyāa u maama-i terni-na hiere.

Aa Diilonġo biyaa-yo ka jina u caan-nu.

4

Bilaan na fere coikartaamba-na

¹ *Diilon-Yalle waan-ma gbar-ma wuo miwaanġo timmaņ-huonġu-na, ba namba ka ciina Yesu-i aa cu coikartaan huon-nu ta ba nu Sitāni-nelma. ² Ba ka yaņ huhurmantaamba famba tāal-ba pira-bei. ³ Ba wuōra ba piiye wuo ānsorre saa saaya di ce, aa cira niwuoni nanni dii ni saa saaya wuoma.

* **3:11** Girēkimma-na terieņ daaku gbāa bi nu nuņ daama-i: «Ba caamba ciluo saaya u vii...»

Nga η saaya η suō wuō niiwuoni fanni-i Diilonjo hielaa-ni hā bamaņ hūyāa u maama-i aa ta ba suō ninsoņo-i wuō ba ta ba jaal-o aa ta ba wuo-ni. ⁴Diilon uņ hielaa nimaņ hiere ni faa. I saa saaya i ciina kuuwuonģu nanģu wuō ku saa fa. Nģa da η'a η wuo kumaņ, η saaya η jaal Diilonjo-i ku maama-na. ⁵Ku yunģu yaa daaku: Diilon-nelma-i baa u cārāmma yaa migāaņ niiwuoni-i hiere.

⁶Da η ta η piiye nel daama-i η pigāaņ tobimba-i, η ka ce maacembilofefeiņ nuō Yesu-Kirsa suonģu-na. Ku yaa ka pigāaņ wuō η flāa Diilon-ģūmelle-na aa η kalaaņ ģūmefafalle-i hi η fuonģu-i. ⁷Nelma maņ sa kāaņ ģūmeduōle baa miē Diilon-ģūmelle-i, baa yaņ ma ta ma suur η tūnni-na. Ta η kuye Diilon-kūņģu yaa-i. ⁸Da η ta η kuye ponsaāņģu maņ firiinunģ η kūōma-i, ku faa, nģa ku sa fa wēima bōi. A ne da da η ta η kuye Diilon-kūņģu-i ku fa nyunģo ku maama-i aa tiraa fa bisīņ ku maama-i hā-ni. ⁹Nel daama-i nuharunģu si diimēi, nuōmba-i hiere ba saaya ba hūu-ma. ¹⁰Iņ haa i nanģa Cicēlmantienģo-na, ku'i cie i tie ce maacemma-i aa vaa i fēre vaāņ daama temma-i. U yaa nelbiliemba-i hiere ba koņkortienģo-i, ku huraa bamaņ hūyāa u maama-i. ¹¹Niņ saaya η ta η waņ mamaņ baa-ba ma yaa mafamma-i.

¹²Baa yaņ molo dii u yaāņģa-i niē wuō bisālāaņ nuō. Diilon-ģūņ-baamba saaya ba ta ba ne nuōnei aa ta ba ce. A ce dumaāņģo-na, η nuņ-āndaāņģu saaya ku ta ku fa baa η ciluō-i hiere. Nģ saaya η ta η dōl nuōmba-i hiere aa η haa η nanģa-i Diilonģo-na ku haama. Cālmuō saa saaya u da-niē. ¹³Vaa η fēre η ta η kalaņ Diilon-nelma-i baa nuōmba-i aa η ta η firnu-mēi η cie mi jomma-i. ¹⁴Diilon uņ puōraa ba waņ mamaņ η kūņģu-na aa yaataamba haa ba nammu-i niē aa cārā Diilonģo hā-ni fōņģūō maņ, baa hūu-yo η nanna. ¹⁵Miņ waāņ mamaņ baa-ni hiere, bel-ma nammu hai aa η ta η ce-ma maņ saaya ma ce dumaa, ku yaa nuōmba ka suō wuō Diilon-maacemma wuō η wulaa. ¹⁶Suō η fēreņ belma, aa niņ waņ Diilon-nelma maņ, η ta η ne-ma torro. Vaa η fēre baa ma cemma-i, ku yaa η ka kor η fēre aa bi kor bamaņ ka nu-ma η wulaa.

5

Timoteņ saaya u bel Diilon-ģūņ-baamba-i dumaa

¹Bīncōiņģo maņ duō cāl, piiye baa-yo da yambaa nģaa η tohoiņģo η dii-yo ģūmelle-na. Da ku waa naacolōņģo, piiye baa-yo nģaa cēduōņģ-bienģ namaa. ²Da ku waa cabīncōiņģo, η piiye baa-yo nģaa η nyu, aa da ku waa cabisālāaņģo, η piiye baa-yo nģaa η tūō; baa huōņģa diei.

Bikulcaambaņ saaya ba bel dumaa

³Bikulcaamba maņ taamba sī-bei koikoi, bel-ba fafamma. ⁴Nģa bisālģ da ba waa baa umaņ, sisō u hāayēlmba, ba yaa saaya ba yiēra baa ba dūņ-maama-i a pigāaņ wuō ba kāalā Diilonģo-i ninsoņģo. Da ba yiēra baa-ma dumaāņģo-na, ba bīncuōmbaņ cie kumaņ hā-ba, ba suu ku sōlaāņģu yaa dumaāņģo-na. Diilonģo taara ku yaa-i.

⁵Da η nu wuō bikulciēņģo-i, u yaa umaņ tienģo sī-yuō. Fuō temma-i u haa u nanģa-i Diilonģo yaa nuō-i, u cārā u yaa-i bāāņģu-i baa isuōņģu-i wuō u kāyā-yuō. ⁶A ne da bikulciēņģo maņ cieņģ u bāāņģu-i, u ne colcol nģa u kuu, u Diilon-ģūmellenģ-huōņģa kuu aa yaņ-yo. ⁷Nģ saaya η ta η titirre nel daama yaa baa-ba, ku yaa ba siē ģi ce cāl.

⁸Umaņ duō u sa ne u huraaamba-i fafamma, ku huraa fuō fēreņģ dūņ-baambana, kutienģo hilaa Diilon-ģūmelle huonģ-nu. Bamaņ sa suyaāņģ Diilonģo-i ba bōyaa-yuō.

⁹Bikulcaamba maņ naa vii baa ba bōlbaa-ba-i aa ba bienģa yu bienģ komuōņģa sa-a-siēi, na saaya na biē bafamba yireiņģa yaa-i ta na kāyā-bei. ¹⁰Da na'a

na kāyā umāņ, u yefafalle saaya di waa nuōmba nunni-na, u saaya u suō u bisālm̄ba nuolamma, u saaya u tuō ce niraamba nersīnni-i fafamma, u saaya u tuō saara Diilon-đūņ-baamba gbeini-i*, u saaya u tuō kāyā sūntaamba-i aa bi tuō ce ānfafamma-i ma sīnni-na hiere.

¹¹ Bikulcaamba maņ saa vāa yogo, baa dii ba nuņgu-i kāyāmma-na. Da ņ dii-ku, bekūņ da ku ji muonu ba yunni-i, ba ka ciēl *Kirsā maama-i jīna kōtuōņgu aa ta ba taara ba soņ. ¹² A ce dumaano-na baņ pāa nudielāņgu maņ baa Kirsā-i, ba ka guōla-kuō a taara wēima hā ba fēre. ¹³ A naara kufanģu-i, da na biē-ba ta na kāyā-bei, ba ka ce yentaamba ta ba wuōra ba bīņ nuōņ-dumieņ-na, ba nunni ka ta ni ko-ba, ba ka ta ba dii ba nunni-i nelma maņ saa hi-ba. ¹⁴ Terieņgu fanģu-na, mēi taara bikulcabisālm̄ba bir soņ a hoņ bisālm̄ba aa yiēra terduōņ-nu ta ba ce ba đūņ-huōya-maacemma-i, ku yaa i bigāarāamba siē da nuņgu yiē. ¹⁵ Kumaņ ciē mi ta mi waņ mafamma-i, bikulcaamba namba naana hūmelle-i tī aa cu *Sitāni huōņ-nu.

¹⁶ Ciēņo maņ duō hūu Yesu maama-i aa bikulcaamba waa u đūņ-baamba-na, u'i saaya u tuō kāyā-bei aa yaņ Diilon-đūņ-baamba ta ba kāyā bamaņ taamba sī-bei.

Diilon-đūņ-baamba yaataambaņ saaya ba bel dumaa

¹⁷⁻¹⁸ Diilon-nelma ciēra wuō: «Niņ duō tuō muo đimma-i, ņ saa saaya ņ vaa u nuņgu-i» aa tiraa cira: «Maacembiloņo saaya baa u maacemma sullu-i».† Terieņgu fanģu-na, Diilon-đūņ-baamba yaataamba maņ ciēņ ba maacemma-i fafamma, na saaya na ta na bi ne ba yaaņ-na fafamma; ku huraa bamaņ vaa ba fēre baa Diilon-nelma wamma-i.

¹⁹ Da ba ta ba cāl yaatieņo-i baa mamaņ, aa siertaamba saa yu ba hāi sisō ba siēi, baa hūu-ma. ²⁰ Umaņ duō cāl, waņ baa-yo banamba yufelle-na, ku yaa bafamba ka kālā.

²¹ Jande, ne Diilono-i baa Yesu-Kirsā-i baa *dōrpōpuōrbiemba-i aa ņ ce nel daama-i ņaa miņ waaņ-ma baa-ni dumaa. Baa ta ņ ce ciēluō. ²² Da ņ'a ņ sa suō umaņ ku kaala, baa tugol ņ haa ņ nammu-i u yuņgu-na ņ cārā Diilono-i ņ hā-yo wuō u tuō ce maacemma Diilon-đūņgu-na. Baa yaņ banamba ji celieņ-ni baa ba balaanģu-i. Baa yaņ cālmuo da-niē.

²³ ņ kusūņģuņ ņ'a ku sa dōl-ni, baa ta ņ nyōņ hūņkolņo-i yon, ta ņ nyōņ duvēņo-i tēntēņ.

²⁴ Nuōmba naņ cālmuo dii u sa fuo; a ne da banamba dii ba tēna ba āndaanģu-na aa suō da ba cālmuo-i. ²⁵ Anfafamma sa bi fuo dumēi. Halle da ku fiē vaaya niē niē, ma ji hel.

6

Kōraambaņ saaya ba waa dumaa baa ba yuntaamba-i

¹ Kōraamba saaya ba ta ba kāņ ba yuntaamba-i fafamma, ku yaa molo siē da biēna Diilono yerre-i aa bi biēna i hūmelle diele-i. ² Kōraamba maņ ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i, ba baa yagar ba nunni-i wuō ba natobimba. Ba saaya ba suō wuō ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i aa ba maama bi dōlnu Diilono-i. Terieņgu fanģu-na, ba saaya ba firnu ba hōmmu-i ta ba ce maacemma-i fafamma ba hā-ba. Niņ saaya ņ ta ņ waņ mamaņ baa nuōmba-i ma yaa mafamma-i.

Pol diyaa nelma Timote tūnni-na

* **5:10** *Yuifubaa-ba jārā ba niraamba-i dumēi. Niēņ Like 7.44. † **5:17-18** Niēņ Anjīnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 25.4 baa Kor. đē. 9.9; Matie 10.10; Like 10.7.

³ Uman duo yan Itieno-i Yesu-Kirsa nelman-kerre-i aa tuo wan u den maama baa nuamba-i, uman duo haar Diilon-hūmelle-na, ⁴ kutieno ce bombolma. U sa suo kuyungu, aa nuharungu'i dolaanun-yuo baa āndapirre aa tiraa tuo ce berru nelsosomma-na. Ku yaa juon baa nenemungu-i, baa cōcōgoluo-i, baa tuosinni-i, baa ānjōgababamma-i, ⁵ baa āndapirre-i baman sa jōgaan kā yaan-na ba hōlma-na. Ba ciinaana ninsoņo-i aa bir ta ba ne wuo sī Diilon-hūmelle-i gbeitaara-hūmelle.

⁶ Coima saa fa, da η haa η nanġa-i Diilon-na, weisinni nanni saa maar nifanni-i, ŋa η saaya η waa nelien nuoni man sa nienun molon binġungu. ⁷ Ņ saa da, i juo miwaan-na baa i nienā ndii, i ka bi bir baa i nienā ndii. ⁸ Kuman gbāan, die tie da i nuņ-juuru-i baa kompammu-i i hī, nifanni ka saanu baa-ye.

⁹ Baman kuun gbeinā huon-nu, *Sitāni hi ba yaa-i u dii-ba u juon-na. U gbu-ba baa bafamba ferēn yufien-niini yaa-i u bel-ba. A ne da yungu si dii-nie, ni kōsuon-ba yon. ¹⁰ Ņ saa da, gbein da a ta a dōlno-nie a cor, ku yaa diyaan-nin āmbabalma sinni-na hiere. Gbein-maama taa yaanġa banamba-na a ce ba nanna Diilon-hūmelle-i, a ce dumaan-na muliema si dii bei dei. ¹¹ Ņga nuō nin yēn Diilon-wuon nuō, baa dii η gboluonġu maacembabalan daama-na. Ta η kuye viisinnin-kūnġu-i, baa nelnyulmun-kūnġu-i aa η haa η nanġa-i Diilon-na. Ta η hīrā η kōma-i aa η ta η ce nuamba-i hīehī. ¹² Vaa η ferē Diilon-hūmelle-na. Baa yan Diilon-nelle korra-nie. Diilonō jōguon-ni baa difande maama yaa-i ku'i cie u bi-ni ce-ni u wuon-nuō. Ņ waan difande maama yaa-i fafamma nuamba yufelle-na ku belle-na.

¹³ Fiefie-i-na, mi ka piye baa-ni Diilonō man hāan nelbiliemba-i baa bīmbaamba-i cicēlma-i u nu, aa Yesu-Kirsa man waan ninsoņo-i baa *Pōse-Pilati-i u bi nu. ¹⁴ Nin nuō nelma man, ce-ma man saaya ma ce dumaa, baa yan cālmuo da-nie, baa yan ba da āntāalāmma haa-nie a ji hi Itieno-i Yesu-Kirsa jomma-i. ¹⁵ Diilo fuō ferē yaa diyaa yiinġu fanġu-i.

U yaa u diei Itieno-i;

ānfafamma-i hiere ma tieno-i.

U yaa jāmatigibaa-ba-i hiere ba Jāmatigi-i,
aa bi waa yuntaamba-i hiere ba Yuntieno-i.

¹⁶ Fuō yaa sa kuun u diei yon.

Cecerma man dii u terienġu-na

molo sie gbāa pie ma caan-nu.

Molo saa da u yufelle dede

aa molo sie bi gbāa da u yufelle.

Yuntēsinni-i baa fōngōtesinni gbīe baa u yaa-i kudēi.

Ma cie.

Binġantaamba maama

¹⁷ Wan baa baman binġantaamba-i wuo ba yan bombolma-i, aa ba baa haa ba nanġa ba nagān-niini-na; ni gbāa biēna aa yan-ba. Ba yan aa ba haa ba nanġa-i Diilon-na. Binġungu binġungu, u yaa firiinu u huonġa-i hā-ye baa-ku bāmbāale i tie ce i bāanġu-i. ¹⁸ Wan baa-ba wuo ba ta ba ce kuufaanġu. Ba yan ba ānfafamma maara. Ba ta ba ce sāmma aa ba yan ba nammu ta mu fara fiefie. ¹⁹ Da ba ta ba ce mafamma-i, kuu dii ŋaa ba tiera munterfafamu-na ba jina da ba gbāa ji da cicēlma man sa tieŋ dede-i.

Andaperienġu

²⁰ Timote, Diilon un hāa-ni nelma man, bel-ma nammu hāi. Andasosanni man sa kāan hūmeduoale baa mie Diilon-hūmelle-i, hiel η nanġa nie. Baman karaan coima-i wuo bafamba suo yienġu, ban fanun ba-naa nelma man nuō-i,

baa dii ŋ nunɔŋu-i mei. ²¹ Ba daa niɛ si ba suɔ yiɛŋgu, a ce dumaŋo-na, ba naana
Diilon-hũmelle-i.
Diilo kãyã-nei.

Polŋ nyegãan sebháallŋo maŋ há Timote-i Nelmuoyamma

Pol waa kaso aa nyegẽŋ sebe daayo-i a há Timote-i. Huoŋgu fanŋu-na, u taa u muliẽŋ aa nuamba naa nanna-yuo. Uŋ juo suo wuo u yinni tĩe tĩ, maman waa u huoŋga-na, wuo nyegẽŋ-ma duo há Timote-i baa-ma. Pol nyegãan sebe daayo yaa perien Diilonŋ-nelma-na.

U duoŋ u sebe-i baa jaaluŋgu. U jaalaa Diilonŋo-i Timote maama-na aa suo gboya Timote-i wuo u tuo ce fuo temma; u vaa u fere baa Diilonŋ-maacemmi-kerẽ baman cien-manŋ ba yammu huol baa ma cemmi-i (sap. 1–2).

Wuo nuamba bir baa ba huonŋu aa ta ba wanŋ Diilonŋ-nelma-i baa coima, ŋga Timote u yanŋ aa u bel Diilonŋ-maama-i nammu hái, aa uŋ hãlãayã mamanŋ, u nyaar-mei fafamma (sap. 3).

Sebe periema-na, Pol kaalaa u sũlma-i, ŋga wuo yinduonŋu u saa ji hel Diilonŋo huonŋ-nu dede. Diilonŋ uŋ kãayã-yuo dumaa, u nuŋgu bi tiraa hi mafamma-i (sap. 4).

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, muomei nyegãan sebe daayo-i. Yesu-Kirsa *põpuorbilonŋ muo ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuo umanŋ duo suur Yesu-Kirsa horre-na uŋ ka da cicelma maŋ, wuo mi wuõra wanŋ mafamma maama yaa-i.

² Timote, mi biẽŋ nuo, mi nyegẽŋ sebe daayo-i da mi há nuõnei. I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba ce hujarre nie aa kãayã-nie aa fẽ ŋ huõŋga-i.

Pol dii sireiŋa Timote-i-na

³ Mi jaal Diilonŋo-i. Mi cãa u yaa-i baa huõŋga diei ŋaa mi bĩncuõmbanŋ siire ce-ma dumaa. Da mi ta mi cãrã-yuo huõŋgu huõŋgu, ŋ maama sa karaanu-mie.

⁴ Niŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ*, ku maama saa karaanu-mie; a ce dumaanŋo-na, ŋ kũõma gbuu bel-mi. Mi taara mi da ŋ yufelle ku yaa mi huõŋga ka fẽ. ⁵ Niŋ hũyãa Yesu maama-i baa huõŋga diei dumaa, mafamma saa bi karaanu-mie. Ku duoŋ baa ŋ nyubĩncõiŋo-i Losi yaa igẽna, ŋ nyu-i Enisi sire bie-ku, mi suyaa mie nuõ ŋ bi siire bie kuuduõŋgu fanŋu yaa-i.

⁶ Terienŋu fanŋu-na, mi ka tir nel daama-i baa-ni: Miŋ haa mi nammu-i nie aa cãrã Diilonŋo-i u há-ni fõŋgũõ maŋ, baa yanŋ u kusirre ŋ wulaa. ⁷ Baa tie holle; Diilonŋ uŋ hãa-ye u *Yalle maŋ, di sa ce-ye kortaanŋ mie, di dii holle yie aa ta di ce i tie dõl i-naa aa tie suo i ferenŋ belma.

⁸ Terienŋu fanŋu-na, baa ce senserre baa Itienŋo nelma wamma-i. Aa banŋ diyaa muõŋo-i kaso-i-na fuo maama-na, baa bi ce senserre aa ŋ hel mi huonŋ-nu. Diilonŋ uŋ hãa-ye fõŋgũõ maŋ, yanŋ i ce u yaa gboruõŋgu aa i hĩrã muliẽma-i *Neldõdõlma maama-na. ⁹ Diilonŋo yaa kuraa-ye aa ce-ye u baanŋ mie. U saa ne i fafaanŋu aa ce-ma! U taa u taara u cor baa Yesu-Kirsa-i ce-ye dei ku'i cie. Ma waa u huõŋga-na aa miwaanŋo suo duo jina. ¹⁰ Fiefie yaa nuõ-i i Konkortienŋo-i Yesu-Kirsa jomma cie i da cedeiŋ daayo-i. U yaa juo ji yiera kuliõŋgu-i ku maacemmi-na aa pigãanŋ wuo die hũu Neldõdõlma-i i ka da cicelma maŋ sa tĩenŋ dede-i.

* 1:4 Ku gbãa waa uŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ Yesu põpuõrbiemba maacemmi sebe-i-na 20.37.

¹¹ Diilonŋo ciε-mi Yesu *pɔpuɔrbilonŋ muɔ mi ta mi wuɔra mi waŋ Neldɔdɔl daama yaa-i mi pigāaŋ nuɔmba-i baa-ma. ¹² Ku'i ciε ŋ da mi ce sũlŋ daama temma-i. Nga senserre sa da-mi baa-ma. Mi suɔ miŋ haa mi naŋga-i umaŋ nuɔ-i aa mi suyaa miε uŋ hāa-mi mamaŋ, ku fɔŋgũɔ dii-yuɔ u duɔ gbāa ce mi bella-mei ji hi gēŋgeryiŋgu-i.

¹³ Miŋ waanŋ ninsoŋ-nelma maŋ baa-ni, ta ŋ wuɔ ma hūmelle-i. Nelnyulmu maŋ dii-yiε baa Diilonŋ-hūmelle huɔŋga maŋ dii-yiε Yesu-Kirsa horre-na, bel-ni fafamma. ¹⁴ *Diilonŋ-Yallen yenŋ ŋ huɔŋga-na, bel nel daama-i fafamma.

¹⁵ Ŋ saa bi yaŋ-ma suɔma, Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ *Asi-i-na ba naana-miε hiere, halle baa Fisel baa Ermoseni-i hiere ba naana-miε. ¹⁶ Nga Diilo kāyā Onesifɔr dumellenŋ-baamba-i. Miŋ fiε mi ye kaso-i-na, senserre sa da-yo baa nuɔmba-i; u juɔ u dii sirɛiŋa miε. ¹⁷ Uŋ diyaa u gboluonŋgu-i *Ɔrɔmu-i-na, u taaraaya-miε fuɔ ji da-mi. ¹⁸ Gēŋgeryiŋgu-na, Itienŋo kāyā-yuɔ a ce Diilonŋo ce hujarre yuɔ. Uŋ ciε kumaŋ hā-mi Efesi-i-na, naŋ fεrε-i ŋ suɔ-ku ŋ yaŋ nuɔmba-i hiere.

2

Ŋ saaya ŋ hīrā ŋ kũɔma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹ Mi biε, nuɔ fuɔ, Yesu-Kirsaŋ ciε baa-ye cemma maŋ, yaŋ ku ta ku dii sirɛiŋa niε. ² Miŋ waanŋ nelma maŋ baa-ni nuɔmba bɔi yufelle-na, ne nuɔmba namba ŋ dii-ma ba nammu-na. Kutaamba saaya ba vii, aa ba saaya ba gbāa ta ba hāalā banamba baa-ma.

³ Ta ŋ hīrā ŋ kũɔma-i ŋaa sorosiyienŋ nuɔ Yesu-Kirsa huonŋgu-na. ⁴ Sorosiyienŋo maŋ duɔ tuɔ taara u ce u yuntienŋo huɔŋga-i, u sa dii u naŋga-i wεima namma-na, u tuɔ yii baa sorosisinni yaa yonŋ. ⁵ Aa da ba'a na finu gbaruŋ-nu aa naŋ sa gbar ban'a na gbar dumaa, naŋ ka ce niε gbāa yar? ⁶ Suontienŋ uŋ mulāaŋ baa u suonŋgu-i, fuɔ yufelle yaa saaya di hel igēna u dīmma-na. ⁷ Miŋ waŋ nelma maŋ baa-ni, ne-ma torro aa Itienŋo ka ce ŋ suɔ ma yaanŋa-i hiere.

⁸ Yaŋ Yesu-Kirsa maama ta ma tīenu-niε, *Davidi hāayēlŋo, u kuu aa sire ŋaa maŋ waanŋ dumaa *Neldɔdɔlma-na. Mi wuɔra mi waŋ Neldɔdɔlma famma yaa-i. ⁹ Mi muliēŋ nelma famma maama yaa nuɔ-i. Ba bilaa-mi vaa-mi ŋaa nelbabalaŋ muɔ. Nga banŋ fiε vaa-mi, ba saa gbāa vaa Diilonŋ-nelma-i. ¹⁰ Ku'i ciε ŋ da mi niε Diilonŋo yufellenŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i aa hīerā muliēŋ daama-i hiere. Mi ciε mafamma-i Yesu-Kirsa duɔ bi kor bafamba-i ba da suur Diilonŋ-nelle-na. ¹¹ Nel daama-i coima sī:

Da kuɔ i hūyāa-ma a ku baa Yesu-Kirsa-i,
i ka bi sire a waa baa-yo.

¹² Aa diε hīrā muliēma-i fuɔ maama-na,
i ka ce i bāanŋgu-i baa-yo.

Diε cīina-yuɔ,
fuɔ ka bi cīina-yiε.

¹³ Da kuɔ huhurmantaanŋ miε,
fuɔ-i huhurmantienŋo sī;
u siε gbāa yagar fuɔ fεrεŋ nuŋ-āndaanŋgu-i.

Timoteŋ saaya u bel u fεrε dumaa

¹⁴ Diilonŋo yufelle-na, ta ŋ waŋ nel daama ta ma tīenu nuɔmba-i, wuɔ ba baa gāŋ baa moloŋo nelmaŋ-yuŋ-nu. Ijieni fanni sa fa wεima. Umaŋ duɔ waa nu-ni, ku bīena u Diilonŋ-hūmellenŋ-kūŋgu-i. ¹⁵ Gbāŋ waa nelfεfεiŋ nuɔ Diilonŋo yufelle-na. Ŋ maacemma saa saaya ma ta ma da-ni senserre. Waŋ Diilonŋ-nelma-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. ¹⁶ Hiel ŋ naŋga āndasɔsɔnni-na baa āndenni maŋ sa kāaŋ hūmeduɔle baa miε Diilonŋ-hūmelle-i. Bamaŋ waanŋ

nifanni temma-i, ba maa Diilonŋo-na ba kã. ¹⁷ Ba nelma dii ŋaa pãcɔɔ ta ma guola nuɔmba yunni-i ma kã. Unanŋo yaa Imene-i aa unanŋo yaa Fileti-i. ¹⁸ Ba yaanŋ ninsonŋo-i aa ta ba pira nuɔmba-i Diilonŋ-hũmelle-na wuɔ kuomba siire cor tí. ¹⁹ Nga Diilonŋ unŋ j̄ɛna dũntuole manŋ, dii dii di temma-i. Ma nyegãan dũntuole fande-na wuɔ: «Itienŋo suɔ u baamba-i.» Aa tiraa nyegẽŋ wuɔ: «Umaŋ duɔ cira fuɔ dii baa Itienŋo-i, kutienŋo saaya u hiel u nanŋa kuubabalaanŋu-na.»

²⁰ Da ŋ suur wein dũŋgu-na, ma sí ŋ da jukalni-i ni sínni-na hiere kɛ? Da ku waa yibuɔ, u hiel sukpekpellunŋ-niini yaa-i, aa da ku waa yigbãŋgbãlãanŋu-i u hiel sudɔdɔllunŋ-niini. ²¹ Kuu bi dii dumɛi baa miɛŋo-i. Minŋ tagaaya ambabalma sínni manŋ pigãan-ni daani-i, umanŋ duɔ bel u fɛɛ niɛ, kutienŋo ka waa ŋaa jukalni manŋ banŋ tieraa-nyɛ j̄ina ta ba hiel-ni yibɔmbɔmbaa-ba-na. Ni ka waa ta ni fa ni tienŋo maama-i u tuɔ biɛ-ni u ce maacenfafamma-i ma sínni-na hiere.

²² Timote, naaciemanŋ kuyenŋ niibabalanni manŋ, ne-ni aa ŋ yanŋ-ni. Ta ŋ kuye viisinni, baa Yesu maama, baa nelnyulmu. Taa na nunu na-naa fafamma baa bamanŋ cãarãŋ Itienŋo-i baa huɔŋga diei. ²³ Baa dii ŋ nunŋu-i miminsínninŋ-ãndɛnni-na baa nelsɔsɔmma-na, ni jo baa berru. ²⁴ A ne da Itienŋo cãarãŋo saa saaya u ce berru. U saaya u fa baa nuɔmba-i hiere aa tuɔ suɔ ba hãalãmma baa Diilonŋ-nelma-i, aa waa hõhĩnantienŋo. ²⁵ U saaya u tuɔ tagaaya Diilonŋ-nelma-i da yambaa u pigãanŋ anyagarmantaamba-i, ku niɛ sí Diilonŋo ka kãyã-bei ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa siɛ ninsonŋo-i. ²⁶ *Sitãni bilaa-ba ce-ba u kɔraamba; mafanŋ da ma ce, ku yaa ba ka gbãa hũu ba fɛɛ u kɔrsinni-na aa waa ba fɛɛŋ nuɔ.

3

Balaanŋu manŋ ka waa miwaanŋo tímma-na

¹ Nŋ saaya ŋ suɔ wuɔ miwaanŋo tímma-na yinni nanni ka huol. ² Nuɔmba ka ta ba ce nahuɔŋga, gbeinŋ-maama ka ta yaanŋa bei, bombolma ka ce ba ta ba kaal ba fɛɛ. Ba ka ta ba tuora Diilonŋo-i. Ba siɛ ji ta ba nu ba bĩncuɔmba nunni-i. Ba siɛ ji ta ba suɔ ãnfafamma-i. Ba siɛ ji ta ba kãŋ Diilonŋ-bĩŋkũŋgu. ³ Ba ka waa hɔduraamba, yebiɛnataamba, kakarkuontaamba, bubɔlaamba, ba siɛ ji ta ba suɔ banŋ bĩŋ kumanŋ ãnfafamma-i. ⁴ Ba ka ta ba hel ba-naa honniŋ aa waa hõhuoltaamba. Bombolma ka cɔruɔnu-bei. Ba yufienŋ-maama ka ta yaanŋa bei a yanŋ Diilonŋ-maama-i. ⁵ Ba ka ta ba cu nuɔmba yammui wuɔ ba wuɔ Diilonŋ-hũmelle, a ne da ba hõmmu-na ba cĩinaana u fõŋgũɔ-i. Baa ta ŋ piɛ kufanŋgu taamba-i. ⁶ Ba hõlma-na, banamba wuɔra dumienŋa-na ba tãal cakarkuontaamba-i ba dii-ba ba kuɔcuɔŋgu-na. Caamba famba saa nanŋ kaasĩnni Diilonŋ-hũmelle-na, ba yufienŋ-maama taa yaanŋa bei. ⁷ Bãanŋu-i baa isuɔŋgu-i ba taara ba suɔ yiɛŋgu, ŋga ninsonŋo yaraa-ba suɔma. ⁸ Sanɛsi-i baa Sãmbiresi-i* banŋ cĩinaana *Moisi-i dumaa, daaba bi cĩinaana ninsonŋo-i dumɛi. Banŋ jɔguɔŋ mananŋ ma saa fa. Ba Diilonŋ-kũŋgu saa jãal kaanŋu. ⁹ Nga ku siɛ vaaya nuɔmba ka suɔ wuɔ daaba sa wanŋ ninsonŋo ŋaa banŋ suyaa baa Sanɛsibaa-ba-i† dumaa.

¹⁰ Nuɔ fuɔ, ŋ daa minŋ hãalãayã nuɔmba-i kumanŋ. Nŋ daa mi ciluɔ-i. Nŋ suɔ minŋ donyanŋ kumanŋ. Nŋ suɔ mi Diilonŋ-hũmellenŋ-kũŋgu-i. Nŋ daa minŋ konŋ mi huɔŋga-i dumaa. Nŋ suɔ mi nelnyulmunŋ-kũŋgu-i aa ŋ suɔ minŋ nyaarãa Diilonŋ-maama-na dumaa. ¹¹ Kumanŋ haa-miɛ Antiyɔsi-i-na, baa Ikoniyɔmu-i-na, a naara Lisire-i-na, ŋ suɔ-ku. Minŋ ciɛ sũlma manŋ, ŋ suɔ-ma. Mulienŋ hama-i mi saa ce-ma? Nga

* **3:8** Sanɛsi-i baa Sãmbiresi-i: *Yuifu ba bĩncuɔmba taa ba bí Esipitaanŋ hiriemba-i dumɛi. Niɛŋ ba maacemma-i Helmanŋ-sebe-i-na (Exode) 7.11-12. † **3:9** Sanɛsibaa: Ku birii a saanu baa cerma Girɛkimma-na ma nyegãanŋ wuɔ «Sanɛsi baa Sãmbiresi». Niɛŋ 3.8.

Itienjo hielaa mi yungu-i meí hiere. ¹² Ku yaanga yaa dumaango-na; bamaŋ da ba ta ba taara ba wuɔ Diilonj-húmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa Yesu-Kirsa horre-na, ba ka mulíen. ¹³ Nga nelbabalaamba-i baa huhurmantaamba ka cor baa ba balaangu-i. Ba ka pira banamba-i aa bi pira ba ferε.

¹⁴ Nuɔ fuɔ, niŋ hāalāayā kumaŋ aa siε-ku wuɔ ninsoŋo, bel-ku nammu hāi. Nj suyaa niŋ hāalāayā-kuɔ umaŋ wulaa-i. ¹⁵ Nj suyaa Diilonj-nelma-i dii η bisānsinnij. Da η haa η naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na, ma yaa gbāa ce-ni nelnurāŋ nuɔ η kor. ¹⁶ Mamaŋ nyegāaŋ Diilonj-nelma-na hiere, ma hila Diilonj nuŋ-nu. Ma kāyā nelíe suɔ ninsoŋo-i, ma hiel coima moloŋ nuŋ-nu, ma dii nelíeŋo hūmefafallenj aa ce-ni nelviinj nuɔ. ¹⁷ Diilonj-nelma tigiinj Diilonj-nolŋo-i fafamma u hi u fuoŋgu-i tuɔ gbā u ce ānfafamma-i ma sinni-na hiere.

4

Waŋ Diilonj-nelma-i

¹ Yesu-Kirsa jomma maama-na duɔ ji ger cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i, baa u *nellentesinni bi maama-na, mi ka waŋ nel daama-i kuola-meí baa-ni Diilonjo yufelle-na baa Yesu-Kirsa fuɔ ferε bi yufelle-na: ² Ta η waŋ Diilonj-nelma-i baa nuɔmba-i. Ku balaan o, ku faa o, ta η waŋ-ma. Dii nuɔmba-i hūmefafalle-na. Umaŋ duɔ cāl, waŋ-ma baa-yo wuɔ u cālāa, aa η ta η bi dii sireiŋa beí. Mafamma-i daama-i hiere, ta η ce-ma baa hōhinanga. ³ Nj saa da, yiinggu dii baa yiinggu, nuɔmba ka ta ba gbar ninsoŋo-na ba nyaanu ba yufienj-maama. Ba ka hiel ba yufellenj-nuɔmba da bāmbāale ba ta ba piie kumaŋ suuriinuj-beí. ⁴ Ba ka ciina ninsoŋo-i aa ta ba nu nelsɔsɔmma. ⁵ Nga nuɔŋo-i, ta η suɔ η ferεŋ belma weima-na hiere, ta η hírá η kūɔma-i, ta η kuye *Neldɔdɔlma wamma-i. Diilonj uŋ hāa-ni mamaŋ hiere, ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa.

Polyinni tíε tí

⁶ Muɔ fuɔ, mi yinni tíε tí. Mi ka ce ŋaa tāmmanj-kūŋgu há Diilonjo-i. ⁷ Mi kūɔ ciefafaangu. Miŋ taa mi donya kumaŋ mi hii-ku. Mi saa nanna Diilonj-húmelle-i. ⁸ Fiefiε-i-na, mi viisinnij-nyantuoluo dii tuɔ cie-mi. Itienj uŋ suɔ u ger, u ka há-mi baa-yo gēŋgeryiinggu-na. Aa muɔ sí mi diei yoŋ, u jommaŋ ka dɔlnu bamaŋ hiere, bamaŋ niyaŋ u jomma-i, u ka há kutaamba-i baa ba bi baamba-i.

⁹ Gbāŋ η jo donduo mi wulaa. ¹⁰ Demasi nanna-miε aa tuɔ yii baa miwaan daayo huɔya-niini. Dumandε-i-na, u taa kā Tesalonike. Kiresā fuɔ kā Galasi aa Tite kā Dalmasi. ¹¹ Like yaa tiyāa baa-mi u diei yoŋ. Ta η jo baa Marke-i, u maacemma dii mi wulaa bɔi. ¹² Mi puɔraa Tisike-i Efesi. ¹³ Da η ta η jo, η bie mi waan-jongoruo-i Karpusi wulaa dii Torasi-i-na η ji há-mi, baa sebebaa-ba-i. Cāaniŋ-sebebaa-ba* kūŋgu yaa dii kpelle yaŋ.

¹⁴ Alēsāndire maŋ fānaŋo-i, u ciε karaangu baa-mi cor, Itienjo ka pā-yo ku sɔlaangu. ¹⁵ Inj waan Diilonj-nelma maŋ, u ciinaana-meí hiere, a ce dumaango-na bel η ferε yuɔ.

¹⁶ Baŋ'a ba ce mi āndaangu-i yidielāŋgu-na, molo saa cu mi huonj-nu, ba naana-miε hiere. Diilo baa yuu-ba ku cēmelle. ¹⁷ Baŋ fie nanna miε, Itienjo saa nanna-miε; u hāa-mi holle mi waŋ u maama-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. *Nieraamba-i niliŋa-na hiere ba nuɔ-ma ka saa. Aa u tiraa hūu-mi kuliinggu nammu-na†. ¹⁸ Itienjo ka cor tuɔ hiel mi yungu-i weima-na hiere; u ka kor-mi aa ce mi suur u nelle-na. Bɔbɔima gbíε baa u yaa-i hōnni maŋ joŋ. Ma ciε.

* **4:13** Cāaniŋ-sebebaa-ba: Bafamba taa ba ce cāani yaa ŋaa sebebaa ba nyegēŋ. † **4:17** Kuliinggu nammu-na: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāaŋ girekimma-na wuɔ: Aa tiraa hūu-mi jara nuŋgu-na.

Jaaluperienḡu

¹⁹ Jaal Pirsika-i† baa Akilasi-i a naara Onesifor dumellen-baamba-i ŋ hā-mi.
²⁰ Erati tīyāa dii Korēnti. Turofimu saa da hinni mi yaŋ-yo dii Miletī. ²¹ Gbāŋ
ŋ jo aa waanḡu suo da ku tā.

Ebulusi pāa ŋ jaalunḡu, baa Pudēnsi-i, baa Linusi-i, baa Kulodiya-i a naara
Diilon-dūŋ-baamba namba-i hiere.

²² Itienḡo tīe baa-ni. U kāyā-nei hiere.

† **4:19** Pirsika yerre nande yaa Pirsili. Niēŋ Pōpuor. 18.2.

Polŋ nyɛgãaŋ sebɛ maŋ hã Tite-i Nelmuoyamma

Tite waa Pol wuɔratienjo nano. Nga u saa waa *Yuifuyienjo; u waa *nieryienjo aa hũu Yesu maama-i (Gal. 2.1-3). U kãayã Pol bɔi u maacemma-na. Polŋ nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i hã-yo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u waa Kireti. Pol naa ce u tɛna terienjo-na duɔ kãyã Diilon-ɗũŋ-baamba-i ba suɔ ba maacemma belma Diilon-ɗũŋgu-na.

Pol piiye Diilon-ɗũŋ-baamba yaataambaŋ gbɛ ba waa dumaa, aa cira ba maŋ mielãaŋ Diilon-nelma-i ba pira nuɔmba-i, ba ta ba nuola-bei (sap. 1). U pigãaŋ Tite-i uŋ saaya u waŋ mamaŋ baa Diilon-ɗũŋ-baamba-i: Bĩncuɔmba-i, cicɔraamba-i, naaciamba-i baa kɔraamba-i, nelienjo nelienjo baa u nelma (sap. 2). Ku huɔŋgu-na, u dii u nuŋgu-i Diilon-ɗũŋ-baambaŋ saaya ba ta ba wuɔ gboluɔŋgu maŋ, aa da na ta na nunu na-naa tɛnamma-na kuŋ faa dumaa (sap. 3).

Jaalunŋu

¹ Muɔ Pol, muɔmei nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i. Mi cãa Diilonjo aa tiraa waa Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilon muɔ. Diilonjo yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, u puɔraa-mi wuɔ mi kãyã-bei ba hũu u maama-i aa pigãaŋ-ba ninsoŋo-i ba da ba ta ba wuɔ u hũmelle-i fafamma. ² Mafamma da ma ce, Diilonjo-i Ninsontien uŋ pãa cicɛlma maŋ nuŋgu-i aa suɔ duɔ jina miwaaŋo-i, ba ka ta ba hiŋ ma taalunŋu. ³ Diilonjo-i i koŋkortien uŋ ŋa naa dii huɔŋgu maŋ duɔ kor nelbiliamba-i, kuŋ juɔ hi, u puɔr-mi baa u nelma-i mi ta mi wuɔra mi waŋ-ma baa nuɔmba-i ba da ba suɔ-ma.

⁴ Tite, mi nyɛgɛŋ sebɛ daayo-i da mi hã nuɔnei baa-yo. Mei fɛrɛŋ biɛŋo'i nuɔŋo-i i Diilon-hũmelle-na. I To-i Diilonjo-i baa i Koŋkortienjo-i Yesu-Kirsa-i ba kãyã-nie aa fɛ ŋ huɔŋga-i.

Diilon-ɗũŋ-baamba yaatienjo sinni-i

⁵ Tite, mi yaan-ni Kireti-i-na ŋ da ŋ perien maacemma maŋ tɛyãa cemma terienjo-na aa ŋ da ŋ wuɔra fiɛl yaataamba hã Diilon-ɗũŋ-baamba-i nilɛiŋa-na hiere ŋaa miŋ waan-ma baa-ni dumaa. ⁶ Da ŋ'a ŋ fiɛl umaŋ, cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ aa u saaya u waa ciɛŋo diei tienjo. U bisãlmba saaya ba hũu Yesu maama-i, ba ciluɔ saaya u vii aa ba saaya ba ta ba nu ba bĩncuɔmba nunni-i. ⁷ Diilon-ɗũŋ-baamba yaatienjo ce Diilon-maacemma, a ce dumaanjo-na cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ. U saa saaya u waa bombolmantienjo, u huɔŋga saa saaya ka maar-o, u saa saaya u tuɔ ce koŋhiliŋgu, u saa saaya u waa berkartienjo, u saa bi saaya u tuɔ wuo huhurma-na. ⁸ Ku saaya u tuɔ suɔ niraamba belma aa waa ãnfafammanceronjo. Ku saaya u waa nelnurãŋo, aa waa nelviinjo, aa tiraa waa Diilon-noljo. Ku saaya u tuɔ suɔ u fɛrɛŋ belma. ⁹ Kutienjo saaya u nyaar Diilon-nelma-na a wuɔ ma hũmelle-i ŋaa uŋ hãalãayã-mei dumaa, ku yaa u ka gbãa waŋ-ma fafamma a dii sirɛiŋa nuɔmba-na aa da nuŋgu nuharuntaamba-na.

Bel ŋ fɛrɛ coikartaamba-na

¹⁰ Na saa da, yaagbãrãamba maaraaya; ba nunni sa suɔ aa dɔl. *Yuifubaa-ba maŋ suurii Yesu horre-na, ba yaa bɔi. Da ba ce ba ta ba piiye ba tãal banamba-i. ¹¹ Mamaŋ saa saaya wamma, ba waŋ ma yaa-i da ba da nallã ba nienja-i. Baa yaŋ ba cor baa-ku, ba guɔla dumienja bɔi dumaanjo-na.

¹² Ba nellen-tobiŋo nanjo waa tuɔ suɔ yiɛngu, u saa fuo-ma, u waan-ma wuɔ: «Kiretitaamba sa wan ninsoŋo gbula. Ba balaan ŋaa kɛlɛamba aa tiraa waa yentaamba. Ba yii baa ba kusɔnni yon.» ¹³ Uŋ waan maman, u saa kar coima. Terienɔ fangu-na, fulnu-bei ŋ wan ninsoŋo-i baa-ba ku yaa ba ka vii Diilon-hɔmelle-na. ¹⁴ Wan baa-ba wuɔ ba baa fer Yuifu ba yiinatimma-i, ninsoŋo si; aa nuɔmba man ciinaana ninsoŋo-i, ba baa cu ba nelma huon-nu. ¹⁵ Neliɛn nuɔ ŋ huɔŋ da ka waa welewele, ŋ weima-i hiere ma bi waa welewele dumei. Nga baman guɔlaaya ba ferɛ aa ciina Diilon-o-i, fafaangu diei kuu si dii-bei. Ba balaan baa ba hɔmmu-i hiere. ¹⁶ Ba wuɔra ba piiye wuɔ bafamba suɔ Diilon-o-i, a ne da ban ceŋ kuman ku pigaan wuɔ ba sa suɔ-yo. Ba balaan cor, ba sa nu neliɛn andaangu, anfafamma yaraa-ba cemma ma kɔngu-na hiere.

2

Babincɔmban saaya ba waa dumaa

¹ Tite, Diilon-hɔmellen taaran kuman, nuɔ ta ŋ hɔalɛ nuɔmba-i ku yaa-i. ² Wan baa babincɔmba-i wuɔ ba ta ba suɔ ba ferɛŋ belma, ba waa bincɔfafaamba, ba waa nelnurɛamba aa ba nyaar Diilon-maama-na, ba yan nelnyulmu waa-bei, aa ba waa hɔhinantaamba.

³ Aa ŋ bi wan baa cicɔraamba-i wuɔ ba ta ba ce Diilon-bisɔlŋ temma. Ba yan sikuɔŋa-i, ba baa bi yan kolma ta yaanga bei. Ba ta ba dii nelfafamma nuɔmba tɔnni-na. ⁴ Ku yaa cabisɔlmba ka ta ba suɔ ba dɔl ba bɔlbaa-ba-i baa ba bisɔlmba-i. ⁵ Ba ka ce nelnurɛamba, baa cafafaamba. Ba ka yiera terduɔŋ-nu aa vii aa ta ba siɛ ba bɔlbaa-ba wulaa. Mafan da ma ce, molo siɛ da biɛna Diilon-hɔmelle yerre-i.

Titeŋ saaya u ce kuman hɔ naaciemba-i

⁶ Dii nelma naaciemba tɔnni-na wuɔ ba yan bisansinni-i. ⁷ Nan ferɛ-i, ŋ saaya ŋ yan ŋ ciluɔ fa weima-na hiere; ba ta ba ne u yaa-i aa ta ba ce. Ta ŋ wan Diilon-nelma-i baa-ba man yen dumaa; baa ta ŋ puona baa-ma. ⁸ ŋ nelma saaya ma koŋ, huhurma saa saaya ma waa-mɛi, ku yaa ŋ bigaarɛamba siɛ da cɔl-e. Mafan da ma ce, ba yammu ka ture.

Kɔraamban saaya ba waa dumaa

⁹ Kɔraamba saaya ba ta ba siɛ weima-i hiere ba nebimba wulaa. Ba ta ba ce ba hɔmmu-i. Ba baa ta ba fanu baa-ba. ¹⁰ Ba baa bi ta ba cuo ba nagɔŋ-niini-i. Ba yan aa ba firnu ba hɔmmu-i baa-ba, ku yaa nuɔmba ka siɛ Diilon-nelma-i, u yaa i koŋkortienjo-i.

Diilonjo hujarre yaa kuraa-ye

¹¹ Na saa da, Diilonjo pigaan-ye u hujarre-i a ce nelbiliemba-i hiere ba da ba gbɛa kor. ¹² Diilonjo un cie hujarre-i yiɛ, ku cie i hiel i nanɔa kuubabalaangu cemma-na, aa ce i sa gbar nyaanu i yufien-niini-i banamba temma-i. U cie kufangu-i i die gbɛa bel i ferɛ fafamma nyungo ku baan daaku-na, aa vii aa tie ce Diilonjo huɔŋga-i ¹³ i cie yibuɔ man in hin u taalungu-i. Yiingu fangu-na, i ka da Dombuɔ bɔbɔima-i, i ka da i koŋkortienjo-i Yesu-Kirsa bɔbɔima-i. ¹⁴ U yaa hɛa-ba u ferɛ ba ko-yo i sɔlaangu-i duɔ hiel i yunni-i ambabalma-na aa migaan i hɔmmu-i da welewele ce-ye fuɔ baan miɛ i die gbɛa tie kuye anfafamma cemma-i.

¹⁵ Niŋ saaya ŋ ta ŋ wan maman ma yaa mafamma-i. Nuɔnei yaatien nuɔŋo-i, ta ŋ dii sirɛiŋa bei aa ŋ bi ta ŋ nuola-bei. Baa yan molo ce yaadolle baa-ni.

3

Diilonɔŋ un taaran wuɔsaɔŋgu man

¹ Ta η titirre-mɛi baa Diilonɔŋ-dũŋ-baamba-i wuɔ ba saaya ba ta ba sie fãamaambaa-ba wulaa baa yuntaamba bi wulaa. Ba ta ba nu ba nunni-i aa ta ba kuye kuufafaɔŋgu cemma-i. ² Ba baa wan ɔndaparaɔŋgu a hã moloŋo, ba baa ce berru baa moloŋo. Ba suɔ ba fɛrɛŋ belma aa ba bi bel nuɔmba-i hiere da hɛhɛ. ³ Na saa da, miɛ fɛrɛ-i i waa dumɛi, i saa tiɛ suɔ kuyunɔŋgu. I saa tiɛ hũu ɔŋhũuma. Ii naa pira, i taa i ce kumanɔŋ dɔlaanunɔŋ-yiɛ yon, aa i yufienmaama naa ta yaanɔŋga yiɛ. I maacemma saa naa fa, nenemunɔŋgu waa-yiɛ. I waa pɔpɔraan miɛ aa i taa i bigãan i-naa. ⁴ Nga Diilonɔŋo-i i koŋkortien un juɔ'a u ka pigãan nuɔmba-i u fafaɔŋgu-i baa u nelnyulmu-i yiinɔŋgu man nuɔ-i kun juɔ hi, ⁵ u kuraa-ye. In hii ce ɔnfafamma man, u saa ne mafamma aa kor-e dɛ! Nga i hujarre'i kuɔ-yo u kor-e. U hãa-ye u *Yalle yaa a kor-e. U Yalle caya-yiɛ hũmmanɔŋ temma a hur i ɔmbabalma-i a ce-ye nelfelaan miɛ i don tiɛ ce ɔnfɛlɛŋo. ⁶ U puɔraa i koŋkortieno-i Yesu-Kirsa yaa jo baa-de sãmbaga yufelle ji hã-ye. ⁷ U ciɛ mafamma-i wuɔ un dɔlaa-ye aa ce-ye nelviin miɛ, in hɛŋ cicɛlma man taalunɔŋgu-i, i ce ma taan miɛ.

Bel η fɛrɛ terbiɛnataamba-na

⁸ Nel daama-i nuharunɔŋgu si dii-mɛi, mi taara η wan-ma kuola-mɛi, ku yaa baman haa ba nanɔŋga Diilonɔŋo-na ba ka ta ba kuye ɔnfafamma cemma-i. Ku faa aa ku kãyã nuɔmba-i hiere. ⁹ Baa nyiɛsɛŋ nelma man yunɔŋgu si dii-mɛi, bɛncuɔŋ-yirɛiŋa-i, cɔcɔgɔluɔ-i, ɔndapirre-i *ɔnjɛnamma-na, hiel η nanɔŋga niɛ. Maman mafamma-i daama-i hiere yunɔŋgu si dii ma diei nuɔ, ma sa kãyã nelɛŋo. ¹⁰ Da kuɔ nelboronɔŋo dii na hɔlma-na, da η gboya-yuɔ ku yu i hãi aa u saa nanna, hiel-o na hɔlma-na. ¹¹ N suyaa kerre wuɔ fuɔ temma-i u naana Diilonɔŋ-hũmelle-i. Aa un yagaraa cor tuɔ ce kuubabalaanɔŋgu-i, u kɔsuɔŋ u fɛrɛ'i dumaanɔŋo-na.

Andaperienɔŋgu

¹² Artemasi-i baa Tisike-i mi ka saan unaa kã na wulaa. Duɔ kã, η gbãŋ η jã-mi Nikopolisi-i-na; mi taara mi ka ce waan-huɔŋgu-i kusuɔŋ-nu'i. ¹³ Senasi man piiyen u kãyã nuɔmba-i gɛŋgerbaa-ba-na, gbãŋ η kãyã-yuɔ baa Apolɔsi-i, da ba biɛ hũmelle-i bɛŋkũŋgu baa naa ba wulaa. ¹⁴ I natobimba saa saaya ba waa yon nelbiliemba; ba saaya ba hãalã ɔnfafamma cemma-i ta ba gbã ba kãyã sũntaamba-i.

¹⁵ Baman dii baa-mi hiere bande-i-na ba pãa η jaalunɔŋgu. In daa jɛnaamba man Yesu horre-na, jaal-ba η hã-ye.

Diilo kãyã-nei hiere.

Polŋ nyɛgāaŋ sebɛ maŋ hã Filemō-i Nelmuoyamma

Filemō waa nelbuo. U nuo Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i aa hũu-ma. U waa tɛna Kolosi. Koraamba waa baa-yo. U kɔriɛŋo naŋo-i ba taa ba bi-yo Onesimu. Onesimu ji gbar aa naa yaŋ-yo. Uŋ gbaraa dumaanŋo-na, yiingu nanŋu-na u kã ka da Pol dii kaso-i-na. Pol wuo piiye Yesu maama-i baa-yo fuo wuo bi hũu-ma.

Huonŋu nanŋu juo hi, Pol wuo saanŋ-yo hã u yuntienŋo-i baa-yo. Ku waa kɔriɛŋo maŋ duo gbar aa ba hi-yo bel-o, ba sa puona baa u kũma huolma-i. Sebɛ daayo nyɛgẽmmaŋ-yunŋu yaa kufanŋu-i duo cãrã Filemō-i wuo u ce jande aa u yaŋ Onesimu bir suur u dumelle-na, u baa gãŋ baa-yo, u yaŋ aa u bel-o fafamma kɛɛ ba ciɛ baaduamba *Kirsã horre-na.

Pol hiiriye u yalle-i baa u jienŋo-i u sebɛ-i-na. U sa guor-o, u sa kpakpaa-yo, u saa bi ciɛ-yo wuo u baa ce kumaŋ saaya cemma Onesimu-i-na. Nga Kirsã nelnyulmuŋ migãaŋ tɛnamma-i dumaa, u piiye ma yaa da ma tɛnu u jienŋo-i baa bamaŋ ka kalaŋ sebɛ daayo-i hiere.

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, ba bilaa-mi dii-mi kaso-i-na Yesu-Kirsã maama-na. Muo baa mi natobiŋo-i Timote-i, miɛmei nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i diɛ hã-ni Filemō. Nuonɛi i jienŋ nuo, nuonɛi i nabentienŋ nuo maacemmaŋ-hũmelle-na. ² I bi nyɛgãaŋ-yo diɛ hã Diilonŋ-dũŋ-baamba maŋ tigiŋ ŋ dumelle-na baa i tũo-i Apiya-i a naara Arsipe-i fuo maŋ vaa u fɛɛ tuo ce Diilonŋ-maacemma-i baa-ye. ³ I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsã-i, ba kãyã-nɛi aa fɛ na hõmmu-i.

Pol nuo Filemō maama-i

⁴⁻⁵ Filemō, niŋ dɔl Diilonŋ-dũŋ-baamba-i dumaa, baa niŋ haa ŋ nanŋa-i Itienŋo-i Yesu-i-na dumaa, mi nuo-ma hiere. A ce dumaanŋo-na, da mi ta mi cãrã Diilonŋo-i huonŋu huonŋu, mi ta mi jaal-o ŋ maama-na. ⁶ Mi cãrã Diilonŋo-i wuo niŋ hũyãa u maama-i i waa horre maŋ nuo-i daade-i, u yaŋ di ta di kã baa di yaanŋa, ku yaa *Kirsãŋ ciɛ añfafamma maŋ yiɛ, nuamba ka suo-ma. ⁷ Kpɔɔ, niŋ dɔl Diilonŋ-dũŋ-baamba-i dumaa, ku fiɛ ba hõmmu-i, a ce dumaanŋo-na ku dɔlaanu-miɛ cor aa tiraa dii sirɛiŋa miɛ.

Pol cãrã Filemō-i a hã Onesimu

⁸ Filemō, *Kirsã yerre-na mi gbãa guor-ni ŋ ce kumaŋ saaya cemma. ⁹ Nga mi niɛ da ku boyyaa mi ne niŋ dɔl nuamba-i dumaa, aa cãrã-niɛ ku yaa faa. Muo Pol, mi yaanŋa cãa, a naara kufanŋu-i ba diyaa-mi kaso Yesu-Kirsã maama-na. ¹⁰ Mi cãrã-niɛ da mi hã Onesimu* yaa-i. U nuo Kirsã maama-i mi nuŋgu-na kaso-i-na bande-i-na aa hũu-ma, a ce dumaanŋo-na u ciɛ mi biɛŋo. ¹¹ Diɛlũo-i-na, u saa tuo fa wɛima u hã-ni, ŋga fiɛfiɛ-i-na, u ka fa a hã nuonŋo-i aa bi fa hã muonŋo-i.

¹² Mi saanŋ-yo da mi hã-ni, uu dii ŋaa mɛi fɛɛŋ tãmmaŋ-wuonŋo ¹³ Miŋ yɛŋ kaso-i-na bande-i-na *Neldɔdɔlma maama-na, mi taa mi taara mi jina-yuo mi caanŋ-nu u tuo ce mi maacemma-i naŋ fuonŋu-na. ¹⁴ Nga mi sa taara mi ce kumaŋ sa dɔlaanuŋ-niɛ. Mi sa taara mi guor-ni ŋ ce añfafamma hã-mi. Mi taara da ŋ'a ŋ ce kumaŋ hã-mi ku hel naŋ fɛɛŋ huonŋ-na.

* **1:10** Onesimu yunŋu yaa wuo «fa wɛima».

¹⁵ Ku gbāa ce Onesimu furaaya η caaŋgu-na da huɔŋgu cɛllɛ aa duɔ bir kã ka waa baa-ni gbula hai gbāa suɔ? ¹⁶ Gboluon daaku-na, baa bel-o ηaa kɔriɛgbãŋgbālãŋo, bel-o ηaa η nelkpekpelŋo. U maama dii kpelle mi huɔŋga-na; ηga uŋ kãŋ na da na ka tɛna baa na-naa, a naara nan tiraa na ye Itienjo baan namaa na hã-i-na, u maama saaya ma waa kpelle nan huɔŋga-na a yan muɔŋo-i. ¹⁷ Da η ta η kãŋ-mi η jɛŋ muɔ, bel-o ηaa nin bilaa muɔŋo-i dumaa. ¹⁸ Da kuɔ u cãlãa-ni baa wɛima, sisɔ η cɛmɛlle dii-yuɔ, muɔmɛi ka pã-de hã-ni. ¹⁹ Muɔ Pol, muɔmɛi nyegãan nel daama-i baa mi fɛrɛŋ nanŋa wuɔ mi ka suu u cɛmɛlle-i. Nga η saaya η suɔ wuɔ mɛi bi cɛmɛlle dii nuɔŋo-na: N saaya η pã η fɛrɛ a hã-mi.† ²⁰ Mi natobiŋ nuɔ, jande, ne Itienjo-i aa η ce-ma ηaa miŋ waan-ma dumaa; ne Kirsa-i aa η fɛ mi huɔŋga-i.

²¹ Miŋ yɛŋ terienŋu man nuɔ-i, mi suyaa wuɔ miŋ waan maman baa-ni daama-i η ka ce-ma, aa tiraa suɔ wuɔ η ka ce cor kufanŋu-i.

²² Nan cãrãŋ Diilonjo-i, mi suyaa miɛ mi ka da hũmelle-i kã na wulaa, terienŋu fanŋu-na, ta η tigiin mi muncɔmmu-i η cie-mi.

Jaaluperienŋu

²³ Epafirasi pãa η jaalunŋu. Uu bi dii baa-mi kaso-i-na Yesu-Kirsa maama'i nuɔ-i. ²⁴ Marke-i baa Aritarke-i baa Demasi-i a naara Like-i, bafamba dii baa-mi i tɛ ce Diilon-maacemma-i, ba bi pãa η jaalunŋu. ²⁵ Itienjo-i Yesu-Kirsa kãyã-nei.

† **1:19** Filemō hũyãa Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i ku'i cie Pol wuɔ u cɛmɛlle dii-yuɔ.

Sebe man nyegāan hā Ebirebaa-ba-i Nelmuoyamma

Uman nyegāan Ebire ba sebe-i, kutienjo nyegāan-jo a vii *Yuifubaa-ba man hūyāa Yesu maama-i aa ba ta ba mulien-ba ma maama-na. U diyaa sireinja bei Yesu hūmelle wuosaangu-na; wuɔ da ba fie ta ba mulien-ba di maama-na, ba baa yan ba kūma sen.

U tagaaya pigāan-ba wuɔ Yesu-i ponsaan-wuonjo sī: U yaa Diilon-Bienjo-i. Diilonjo cie u yaa-i *jigāntaamba yuntienjo-i. Yesu jigāntesinni den baa Yuifu ba niini-i. Bafamba taa ba kor Diilonjo-i baa tāmman-niini, nga ba niikonni saa ta ni gbā ni pir nelien āmbabalma. A ne da Yesu yaa cie u fere tāmman-kūngu a pā u fere hā Diilonjo-i. U cie ku yaa-i a pir i āmbabalma-i a dii-ye i-naa nuɔ baa Diilonjo-i. Dumandε-i-na, u taa yaanga yiε ka tiena Diilonjo caan-nu tuɔ cārā-yuɔ u hā-ye (sap. 1–9).

Sebetienjo diyaa sireinja bei Diilon-dūn-baamba-na. Sebe periema-na, u tiraa dii sireinja bei wuɔ ba baa bir baa ba huonju Diilon-hūmelle-na. Ba ne yinantaamban wuɔyaa-de dumaa aa ba ta ba ce ba temma. Ba ta ba ne Yesu yaa u diei yon. Ba hirā muliema-i aa ba sieya ba kūma-i fuɔ ku bālma (sap. 10–13).

Diilonjo puɔraa u Bienjo-i baa u nuɔ-āndaangu-i

¹ Yiinaa-i-na, Diilonjo taa u ce u *pɔpuɔrbiemba yaa ta ba piiye baa i bīncuamba-i. Ban piiye baa-ba ku yuu niele, aa ba piiye baa-ba sinni bei-na. ² Nga fiεfiε-i-na, yiperien daani-na, u cie u Bienjo yaa piiye baa-ye. Diilonjo curaa baa u yaa-i a hiel miwaanjo-i, aa bir bimbinni-i hiere dii u nan-na. ³ Diilonjo bɔbɔima da u yaa nuɔ-i, u fūnuɔ ko Tuonjo-i. U nuɔ-āndaangu dii baa fōngū. U bilaaya bimbinni-i hiere baa ku yaa-i. U pirii nelbilibiamba āmbabalma-i aa nyugūn ka tiena Diilonjo-i Weimantienjo caan-nu dii dɔrɔ-i-na. ⁴ Diilon-Bienjo maaraa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i dumaa, u yerre bi maaraa ba yireinja-i dumei.

Diilon-Bienjo maaraa dɔrpɔpuɔrbiemba-i

⁵ Na daa Diilonjo gbie *dɔrpɔpuɔrbilon hayo-i dede wuɔ:
«Mi Bienjo yaa nuɔ-jo-i.

*Muɔmei huɔn-ni nyunjo-i-na.»**

Sisɔ u piiye dɔrpɔpuɔrbilon hayo-i maama-i dede wuɔ:

«Mi ka ce u To muɔ, u ka waa mi bienjo.»†

Na nuɔ-ma dede wei? ⁶ Nga un'a u saan u Bepoldielānjo-i hīema-na, u cierra wuɔ:

«Dɔrpɔpuɔrbiemba-i hiere ba ta ba dūna ba jaal-o.»‡

⁷ Un waan maman dɔrpɔpuɔrbiemba kūngu-na, u cierra wuɔ:

«Mi gbāa ce mi dɔrpɔpuɔrbiemba bir fafalmu,
mi gbāa ce mi maacembiemba bir dāamu.»§

⁸ Nga u Bienjo kūngu-na, u cierra:

«Nuɔ-jo-i Diilon nuɔ, η yuntēsinni dii gbula.

N sa ce η fāamaansinni-i baa huhurma.

⁹ Kuman vii, ku yaa dalaanun-nie, η bigāan āmbabalma fuɔ.

* 1:5 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 2.7 † 1:5 Samiel sebehāaljo (2 Samuel) 7.14 ‡ 1:6 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 97.7 § 1:7 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 104.4

*Diilo, ku'i cie η Diilonjo hiel nuɔnei η nabaamba hɔlma-na a hure namma-i nie a ce-ni nelbuɔ nuɔ a fɛ η huɔŋga-i.»**

10 U bi tiraa cira:

«Itie, nuɔnei hielaa hɛma-i dii ku domma-na, nan fɛrɛn nammu yaa maa dɔrɔ-i.

11 Nifanni-i daani-i hiere ni ka gbuo, ηga nuɔ fuɔ η sa ji gbuo dede.

Ni ka vɔa hiere ηaa kompammu.

12 N ka pumannu-nie ηaa ban pumannun jonjoruo dumaa jina kotuɔŋgu.

N ka hor-ni ηaa ban hor niidiini dumaa.

ηga nuɔ nii dii η temma-i η sa ji kɔ terienju.»†

13 Diilonjo gbɛ dɔrpɔpuɔrbilon hayo-i dede wuɔ:

«Jo η ji tɛna mi caan-nu;

aa η yan mi mal η bigaarɔamba-i hɔ η ce η bɔanngu-i bɛi.»‡

14 Dɔrpɔpuɔrbiemba dii yon ta ba ce Diilonjo maacemma; molo sa da ba yufelle. Diilonjo puɔr-ba ba ta ba jo ba kɔyɔ un ka kor baman.

2

Bilaan Diilon-nelma-i nammu hɔi

1 Man juɔ waa dumaanjo-na, in nuɔ Diilon-nelma man, i saaya i gbuu bel-ma nammu hɔi, ku yaa i sie ji nanna hɔmelle-i. 2 Na saa da, *dɔrpɔpuɔrbiemba man dɔrpɔpuɔrbiemba, ba nelma waa baa fɔŋgɔ. Uman duɔ yagar ba nunngu-i un taaran kuman u da-ku. 3 Nga konkoro daayo temma nelma-i, die bel-ma baa i nanyuɔŋgu, i ka ce nie gbɔa kor yaahuolo-na? Itie fuɔ fɛrɛ yaa juɔ baa nel daama-i dielɔ, ku huɔŋgu-na, baman nuɔ-ma Itienjo nunngu-na, ba tiraa tir-ma wuɔ ninsonjo. 4 Ma tirma-na, Diilonjo taa u ce gbɛrɛ-weima bɔi, baa nelma bɔi, duɔ hiel coima-i ba nunni-na, aa bi tuɔ cal u *Yalle papamunngu-i a saa baa kun dɔlaanu fuɔ fɛrɛ-i dumaa.

Yesu juɔ baa konkoro

5 In wan miwaanfelɛnjo man maama-i wuɔ u jo dii, Diilonjo saa hɔ *dɔrpɔpuɔrbiemba baa u tesinni-i. 6 Ma nyegɔan Diilon-nelma-na terienju nanngu-na wuɔ:

«Diilo, yun haku-i dii nelienjo-na

aa η bel-o fafamma belη daama temma-i?

Yun haku-i dii nelbilonjo-na

aa η vaa η fɛrɛ baa u kɔŋgu-i vaan daama temma-i?

7 N birii-yo dɔrpɔpuɔrbiemba huon-nu cellɛ. N cie u ce bɔi.

8 N haa-yo bimbinni-i hiere ni yun-nu.»*

Da kuɔ Diilonjo haa nelienjo-i bimbinni-i hiere ni yun-nu, ku yunngu yaa daaku wuɔ binjɔŋgu si dii kuman tɔyɔa nelienjo si dii ku yun-nu. A ne da i sa da nelienjo yuntesinni-i bimbinni-na hiere fiɛfiɛ-i-na yogo. 9 Nga Diilon un birii Yesu man dɔrpɔpuɔrbiemba huonngu-na cellɛ, i daa u cie u ce bɔi. Un kuu kuliŋgu man, Diilonjo nie ku yaa-i aa ce u ce bɔi. Terienju fanngu-na, Diilonjo hujarre yaa cie u nal kuliŋgu-i ne nelbiliemba-i hiere ba maama-na.

10 Diilonjo man hielaa bimbinni-i hiere, aa bimbinni-i hiere ni tɔyɔa fuɔ tɛma, u taa u taara nuɔmba bɔi suur u nelle-na ta ba ce ba bɔanngu-i baayo. A ce dumaanjo-na uu naa saaya u yan Yesu mulien a perien u jomman-yunngu-i duɔ gbɔa duɔ puur hɔmelle-i hɔ-ba. 11 Yesu yaa piriin nelbiliemba

* 1:9 Gbelieman-nalɔanngu (Psaume) 45.7-8 † 1:12 Gbelieman-nalɔanngu (Psaume) 102.26-28 ‡ 1:13 Gbelieman-nalɔanngu (Psaume) 110.1 * 2:8 Gbelieman-nalɔanngu (Psaume) 8.5-7

āmbabalma-i. Fuɔ fεε-i baa uŋ pirii bamaŋ āmbabalma-i, Toduɔŋ bisālmba. Ku'i ciε senserre sa da-yo u duɔ bī-ba u hāmba. ¹² U ciεra wuɔ:

«Diilo, mi ka waŋ ŋ maama baa mi hāmba-i,
mi ka gbɛliɛŋ-ni ŋ baamba hɔlma-na.»†

¹³ U tiraa cira wuɔ:

«Muɔmi ka haa mi nanŋa-i Diilonŋo yaa nuɔ-i.»‡

Aa tiraa cira:

«Muɔmɛi daami baa Diilonŋ uŋ hāa-mi bisālmba maŋ.»§

¹⁴ Uŋ gbɛŋ bisālmba maŋ, baa dii tāmman-niɛmba hiere. Ku'i ciε fuɔ bi ce u fεε tāmman-nolŋo ba temma, a ku kɔsuɔŋ *Sitāni; u yaa diyaan kuliingui nuɔŋ dumieŋa-na. ¹⁵ Yesu ciε ku yaa-i a kor kuliingui taa ku dii korma bamaŋ nuɔ-i. Kuu naa ce-ba ŋaa kɔraamba. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa u juɔ duɔ ji kāyā dɔrpɔpuɔrbiemba dε, u juɔ duɔ ji kāyā *Abiramu hāayɛlmba. ¹⁷ Ku'i ciε uu naa saaya u ce u fεε u hāmba nabieraŋo weima-na hiere a jo ji ce *Diilojigāntaamba yuntieŋo maŋ hujantieŋo aa vii baa Diilonŋ-jigāŋga-i duɔ pir nuɔmba āmbabalma-i halan-ma ba yunni-na. ¹⁸ Fuɔ fεε uŋ mulāan baŋ taa ba taara ba guɔl u gbɛini-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u suyaa ku yaanŋa-i, a ce dumaanŋo-na u gbāa kāyā bamaŋ gbɛini-i guɔlaanŋ.

3

Yesu maaraa Moisi-i

¹ Tobinŋ namaa, ku'i ciε Diilonŋ uŋ biε namaa namanŋ hiere ce-na u baanŋ namaa, na saaya na ta na ne Yesu yaa-i. Diilonŋo puɔraa u yaa-i. Inŋ waŋ Diilonŋ-hūmelle maŋ maama-i, u yaa di *jigāntaamba yuntieŋo-i. ² Diilonŋo yaa hāa-yo baa maacemma famma-i. U ciε u maacemma-i Diilonŋo yaanŋa-na maŋ saaya ma ce dumaa ŋaa *Moisiŋ ciε u maama-i Diilonŋ-dūŋgu-na dumaa. ³ Yesu maaraa Moisi-i. U maaraa-yo niε niε? Ba siε gbāa gbɛliɛŋ dūŋgu-i ji cor ku matieŋo-i. ⁴ Dūnni-i hiere nuɔmba'i maa-ni ninsoŋo, ŋga na saaya na suɔ wuɔ bimbinni-i hiere Diilonŋo'i maa-ni. ⁵ Moisi fuɔ waa maacembilonŋo yonŋ. U ciε u maacemma-i maŋ saaya ma ce dumaa Diilonŋ-dūŋ-baamba hɔlma-na. Diilonŋo naa saaya u ji ce mamaŋ, Moisi naa wuɔya tuɔ suɔr ma yaa-i. ⁶ Ŋga *Kirsa fuɔ fεε yaa Bɛpolŋo-i. U bi ciε u maacemma-i maŋ saaya ma ce dumaa. U yaa Diilonŋ-dūŋ-baamba yuŋgu-na. Inŋ haa i nanŋa-i kumaŋ nuɔ-i aa tiε gbɛliɛŋ i fεε, ku maama da ma saa hel i hɔmmu-na, miεmɛi u dūŋ-baanŋ miεŋo-i.

Diilonŋo tigiŋ fiisaan-terieŋgu tuɔ ciε u baamba-i

⁷ *Diilonŋ-Yalle daa ma yaa di cira wuɔ:

«Da na nu Diilonŋo nelma-i nyuŋgo-i-na, ⁸ baa na ciina-mɛi
ŋaa na bīncuɔmba nanŋ puu baa-yo dumaa
yiŋgu maŋ ba nanŋ fiεŋ-yo dii *hīkuraanŋu-na.»

⁹ Diilonŋo ciεra wuɔ:

«Na bīncuɔmba daa miŋ ciε kumaŋ bienŋ komuɔŋa hāi hɔlma-na,
ŋga ba bilaa diilonŋo-i a feŋ-mi da ba ce-mi ne

¹⁰ ku'i ciε mi cira:

«Ba sa gbāŋ haarma,
miŋ taaranŋ ba ce kumaŋ ba yaanŋ-ku.»

Mi huɔŋga duu baa-ba cor.

¹¹ Kanŋ duu baa-ba dumaanŋo-na mi waasa miε:

«Miŋ tigiŋ fiisaan-terieŋgu maŋ, ba cεraa ba da suur-ku.»*

† **2:12** Gbɛliɛman-nalāanŋu (Psaume) 22.23 ‡ **2:13** Samiɛl sebehāalŋo (2 Samuel) 22.3 § **2:13** Isayi (Ésaie) 8.18 * **3:11** Gbɛliɛman-nalāanŋu (Psaume) 95.7-11

12 Tobin namaa, terienḡu faṅgu-na, bilaaṅ na fεε, na hɔlma-na unaa baa ji ce ānyagarmantienḡo a ji tuɔ cīina Cicēlmantienḡo-i. 13 Nyunḡo ku bāaṅ daaku-na, Diilonḡo tiraa u taara u piye baa-ye. A ce dumaanḡo-na taa na dii sireiṅa na-naa nuɔ yinni maṅ jōṅ; ku yaa bīṅkūṅgu siε gbāa tāal unanḡ nuɔ dii-ni āmbabalma cemma-na a ce-ni ānyagarmantienḡo nuɔ. 14 Ii dii *Kirsa kuoyataaṅ miε nyunḡo-i-na. Nga die tie taara i tīε u kuoyataaṅ miε, iṅ haa i naṅga-i kumaṅ nuɔ-i dii ku domma-na, i saaya i haa i naṅga kuɔ. 15 Ma waan wuɔ: «*Da na nu Diilonḡo nelma-i nyunḡo-i, baa na cīina-mei ḡaa na bīncuamba naṅ puu baa-yo aa cīina-mei dumaa.*»†

16 A ne da na bīncuambanḡo haba-i nuɔ Diilonḡo nelma-i aa pu baa-yo? *Moisinḡo hielaa bamaṅ hiere Esipi-i-na ba'i sī wεi? 17 Aa Diilonḡo huṅga duu baa haba-i bienḡo komuṅa hāi hɔlma-na? Baaduṅ daaba'i sī wεi? Ba yaa cālāa aa kā ka ku dii hīεkuraanḡu-na. 18 Diilonḡo waasaanḡo wuɔ haba-i siε da suur u fiisaanḡo-terienḡo-na? Baaduṅ daaba'i sī wεi? Ba yaa naa yagaraa wuɔ ba siε nu Diilonḡo nunḡu-i. 19 Terienḡu faṅgu-na, kumaṅ ciε i bīncuamba saa gbāa suur fiisaanḡo-terienḡo-na, ku yunḡu yaa daaku: Ba yagaraa wuɔ ba siε haa ba naṅga Diilonḡo-na ku'i ciε.

4

1 Diilonḡo unḡ pāa nunḡu maṅ wuɔ i gbāa suur u fiisaanḡo-terienḡo-na, u saa bir-ku yogo. Terienḡu faṅgu-na, bilaaṅ na fεε, na hɔlma-na unaa baa ji hel hōntɔbilonḡo. 2 Na saa da, miε iṅ nuɔ *Neldɔdɔlma-i dumaa, i bīncuamba bi nuɔ-ma dumεi. Nga baṅ nuɔ mamaṅ, ba saa hūu-ma hīṅ, a ce dumaanḡo-na ma saa gbāa fa wεima hā-ba. 3 Miε maṅ haa i naṅga Diilonḡo-āndaanḡu-na, i ka suur fiisaanḡo-terienḡo daaku-na. Miṅ gbēṅ fiisaanḡo-terienḡo maṅ, Diilonḡo waanḡo kufanḡu maama yaa u nelma-na wuɔ:

«*Ku'i ciε mi huṅganḡo duu baa-ba mi waasa miε:*

«*Miṅ tigiinḡo fiisaanḡo-terienḡo maṅ, ba cεraa ba da suur-kuɔ.*»*

Diilonḡo yaa piye dumaa, a ne da u bālāa u maacemma-i dii miwaanḡo jīnammanḡo-huṅ-nu. 4 Diilonḡo-nelma piye *yitīenanḡu maama terienḡo naṅgu-na wuɔ: «*Diilonḡo unḡ bālāa u maacemma-i, wuɔ fiisa niehāi yiinḡu-na.*»†

5 Ma bi waanḡo bande-i-na wuɔ:

«*Miṅ tigiinḡo fiisaanḡo-terienḡo maṅ ba cεraa ba da suur-kuɔ.*»‡

6 Bamaṅ nuɔ Neldɔdɔlma-i dīelūɔ, ba yagaraa Diilonḡo nunḡu-i, a ce ba saa da suur fiisaanḡo-terienḡo-na, a ne da nuamba saaya ba suur-kuɔ. 7 Ku'i ciε Diilonḡo tiraa dii nyunḡo ku yiinḡu-i a hā-ye. Baṅ yagaraa Diilonḡo nunḡu-i, bienḡo bɔi ku huṅgu-na, u juɔ ce *Davidi waṅ ku maama u gbeliemanḡo-neini-na. Mi nunḡu hii nelma famma-i cor tī wuɔ:

«*Da na nu Diilonḡo nelma-i nyunḡo-i-na, baa na cīina-mei.*»§

8 Yosuwēṅ kāa baa *Isirahel-baamba-i kusuṅ-nu, kuɔ fiisaanḡu waa, Diilonḡo naa waa hie tuɔ piye fiisaanḡu naṅ maama? 9 Terienḡu faṅgu-na, Diilonḡo unḡ ciε u maacemma-i bāl aa fiisa fiisaanḡu maṅ niehāi yiinḡu-na, ku temma dii ta ku ciε u baamba-i. 10 Umanḡo duɔ da fiisaanḡo daaku-i, u ka fiisa ḡaa Diilonḡo unḡ ciε u maacemma tī aa fiisa dumaa. 11 Terienḡu faṅgu-na, yaanḡo i gbāṅ i da fiisaanḡu faṅgu-i. Yaanḡo i vaa i fεε unaa baa ji yagar Diilonḡo nunḡu-i a ji hel hōntɔbilonḡo ḡaa i bīncuambanḡo ciε dumaa. 12 Diilonḡo-nelma-i nelkulemma sī, maa dii baa fōṅgūɔ. Ma dɔl ma yaṅ nunni hāi jigāṅga-i. Da ḡ nu-ma, ma suur ḡ huṅga-na a fiεlnu ḡ kusūṅ-maama-i baa ḡ ānjɔḡuṅma-i. Ma hōnu ḡ kusūṅ-maama-i ḡaa baṅ hōnnunḡo bīṅwuṅḡo dumaa baa jigādɔdɔṅga. 13 Diilonḡo

† 3:15 Gbeliemanḡo-nalāanḡu (Psaume) 95.7-8

* 4:3 Gbeliemanḡo-nalāanḡu (Psaume) 95.11

† 4:4

Miwaanḡo jīnammanḡo-sebe (Genèse) 2.2

‡ 4:5 Gbeliemanḡo-nalāanḡu (Psaume) 95.11

§ 4:7

Gbeliemanḡo-nalāanḡu (Psaume) 95.7

uŋ hiela ba bimbinni maŋ hiere, ku diei saa fuo-yuɔ, u yufelle dii-nie hiere, u da-ni hiere. U yaa kaa yuu-ye baa in cie mamaŋ cor hiere.

Yesu yaa Diiløjigāntaamba yuntebuɔ-i

¹⁴ *Diiløjigāntienjo dii baa-ye. Diiløjigāntienjo faŋjo yaa Diiløjigāntaamba yuntebuɔ-i. U yaa Yesu-i Diilon-Beŋjo-i. U yaa nyugāaŋ kā Diilonjo wulaa dii dɔrɔ-i-na. Terienju faŋgu-na, uŋ pigāaŋ-ye hūmelle maŋ, yaan i bel-de nammu hāi. ¹⁵ Mie *Diiløjigāntaamba yuntienjo-i hujantienjo, da ku ta ku nuɔle, u tuɔ kaal u kāyā-yie. Ba cie weima-i hiere da ba guɔl u gbeini-i ŋaa ban guɔl mie niini-i dumaa, ŋga yinduɔŋgu u saa ji cāl Diilonjo-i. ¹⁶ Terienju faŋgu-na, baa na kāalā, yaan i pie Diilonjo-i hujarrentienjo-i. Die pie-yo, u ka ce hujarre yie aa firnu u huɔŋga-i baa-ye aa wein da ma da-ye u kāyā-yie.

5

¹ *Diiløjigāntaamba yuntienjo maŋ duɔ hel nelbiliemba hɔlma-na, u maacemma yaa a tiena tuɔ fa ba maama-i Diilon-hūmelle-na. U yaa buolaan Diilonjo-i aa tuɔ pā niipānni-i u hā-yo āmbabalma maama-na. ² Fuɔ fere-i ku bi nuɔl-o Diilon-hūmelle-na, a ce dumaanjo-na bamaŋ sa suyaan kuyunju aa ta ba pira, u suɔ ba belma. ³ Aa kuŋ nuɔl-oŋ dumaanjo-na, u saaya u kor Diilonjo-i baa tammaŋ-kunju a ce, aa bi kor-o hā banamba-i. ⁴ Molo sie gbāa bi sire u fereŋ nuɔ dumaa wuɔ fuɔ Diiløjigāntaamba yuntienjo; Diilonjo'i hāanin kufanju munyerammu-i ŋaa uŋ hāa *Aarɔ-i baa-mu dumaa. ⁵ Kuuduɔŋgu yaa baa *Kirsai, fuɔ fere saa jina u fere munyerammu fammu-na, Diilonjo'i jiena-yuɔ. U gbie-yo wuɔ:

«Mi Beŋjo yaa nuɔŋjo-i,

*muɔmei huɔŋ-ni nyunjo-i-na.»**

⁶ Terienju nanju-na, u tiraa cira:

«ŋ cie jigāntien nuɔ a waa ku maacemma-na hōnnin jon Melkisedeki temma.»†

⁷ Yesu naa suɔ wuɔ Diilonjo gbāa hūu-yo kuliŋgu-na, a ce dumaanjo-na, uŋ waa hie ma-na, u cāarā-yuɔ, gbuu cārā-yuɔ baa kaasŋgu baa nyinyɔlma. Uŋ hiiriye u fere dumaanjo-na Diilonjo yaan ga-na, Diilonjo sie u cāramma-i‡. ⁸ Uŋ ŋa naa fie waa Diilon-Beŋjo, u hūyāa-ma ce sūlma-i a nu Diilonjo nunju-i. ⁹ Uŋ cie u maacemma-i ka hi u fuonju-i, ku'i cie bamaŋ nuɔŋ u nunju-i hiere, u cie ba Konkortienjo a kor-ba gbula. ¹⁰ A ce dumaanjo-na Diilonjo cie-yo jigāntaamba yuntienjo Melkisedeki temma.

Bincuaŋ-niiwuoni

¹¹ Terien daaku-na, nelma boi dii i die waŋ-ma, ŋga na tūnni sa tiraa ni ye fiefie, a ce dumaanjo-na ma wamma dii kpelle. ¹² Na huɔŋgu cuɔ hūmel daadenna. Naa naa saaya na suɔ yienju ta na hāalā banamba-i, ŋga namei daana yogo ba saaya ba tiraa hāalā-nei Diilon-hūmelle-i ŋaa na suurii-die felemma. Na birii jo nyɔlma-na, a ne da naa naa saaya na ta na wuo bincuaŋ-niiwuoni. ¹³ Uman duɔ tuɔ mɔsūŋ yogo, tonto; u sa suɔ kumaŋ vii baa kumaŋ saa vii. ¹⁴ A ne da niiwuoni yaa bincuaŋ-niini-i. Ni wuoma miŋ-ba, a ce dumaanjo-na ba suɔ kuufafaŋgu-i bo-ku kuubabalaanju-na.

6

¹ Terienju faŋgu-na, i ka cor Kirsai hūmelle dommaŋ-kalaŋjo-i a tie kā ku yun-terien-nu. Kuu dii ŋaa dūŋgu tuole jiena ti, i saaya i haaya-kuɔ. I sie gbāa tie titirre nelduɔŋ daama-i yinni maŋ jon wuɔ na nanna na cilɔbalaŋjo-i aa

* 5:5 Gbeliemaŋ-nalāanju (Psaume) 2.7 † 5:6 Gbeliemaŋ-nalāanju (Psaume) 110.4 ‡ 5:7 Nieŋ Like sebe-i-na 22.42-43.

na haa na nan̄ga-i Diilon̄o-na. Mafamma waan̄ cor t̄i baa-na. ² *Bat̄emu ba k̄un̄gu-i baa a haa η nan̄ga-i nūm̄ba yun̄ni-na aa c̄ar̄ā Diilon̄o-i, ku waan̄ t̄i baa-na. Kuomba sirem̄an̄-k̄un̄gu-i baa Diilon̄ un̄ ka ḡer nūm̄ba yun̄-maama-i dumaa, ku bi waan̄ t̄i baa-na. ³ I ka yan̄ mafamma-i dumaa aa Diilon̄ dūo sīe i k̄ā yamma.

⁴ Nūm̄ba man̄ daa Diilon̄o gbagbaama-i, baman̄ nal̄āa D̄orwuon̄o pap̄āmun̄gu-i ne, baman̄ daa *Diilon̄-Yalle-i, ⁵ baman̄ daa Diilon̄-nelma fafaan̄gu-i, baman̄ nal̄āa b̄āan̄gu man̄ jūon̄ ku f̄on̄ḡū̄o-i ne ⁶ aa tiraa bir bīe ba ānc̄ol̄omma-i cor baa-ma, molo c̄eraa u gb̄āa tiraa hiel-ba kūo bir dii-ba h̄ūm̄efafalle-na. Ban̄ yaan̄ Diilon̄o-i aa bir suur ba cil̄obabalan̄o-na, kuu dii ηaa ba birii gbu Diilon̄-Bīen̄o-i *daan̄gu-na a h̄ā nūm̄ba ta ba nȳe-yo.

⁷ Na saa da, diilon̄ dūo tūo d̄āa fafamma, suon̄gu man̄ da ku ta ku ce d̄im̄ma-i fafamma ku h̄ā ku taamba-i, η da Diilon̄o firiinu u hūon̄ga-i baa suon̄gu fan̄gu-i. ⁸ Nga da ku yan̄ aa ta ku pa hūoni baa juk̄ēl̄n̄o u kula, ku piḡāan̄ wūo sofafaan̄gu s̄i, ku sīe vaaya Diilon̄o ka waasa-kūo aa d̄āamu'i ka caa-ku.

⁹ Mi j̄ēnaan̄ namaa, in̄ fen̄ i piiye dumand̄e-i, i suyaa wūo namaan̄o-i na biyaa h̄ūm̄efafalle yaa-i da na ka kor. ¹⁰ Diilon̄o saa balan̄. Nan̄ cīe maacemma man̄ h̄ā-yo, ma sīe gb̄āa karaanu-yūo. Nan̄ k̄āȳan̄ u baamba-i dumaa, ku piḡāan̄ wūo u maama d̄ol̄nu-n̄ei. ¹¹ I taara na hieron̄o-i na vaa na f̄er̄e dum̄ei fūo ku b̄ālma; ku yaa nan̄ h̄in̄ kuman̄ taalun̄gu-i, na ka da-ku ku temma-i. ¹² Terien̄gu fan̄gu-na, baa na dii yelma na f̄er̄en̄ nūo. Diilon̄ un̄ p̄āa nun̄gu man̄, baman̄ haa ba nan̄ga yūo aa f̄ē ba h̄ōmmu-i ta ba cīe-ku, taa na ce ba temma.

Diilon̄-nup̄alle

¹³ Diilon̄ u nan̄ p̄āa nun̄gu-i baa *Abiramu-i wūo hielaa u niele u f̄er̄en̄ nūo wūo u ka ce-ma. B̄in̄k̄un̄gu si dii kuman̄ maaraa Diilon̄o-i u dūo hiel u niele-i kūo, ku'i cīe wūo hiel u niele-i u f̄er̄en̄ nūo ¹⁴ aa naa cira: «*Coima saa fa, mi ka silaa ce baa-ni aa h̄ā-ni huon̄gu b̄āi.*» * ¹⁵ Abiramu wūo bi f̄ē u hūon̄ga-i t̄īena. Un̄ fīe u hūon̄ga-i t̄īena tūo cīe dumaan̄o-na, Diilon̄ un̄ p̄āa nun̄gu man̄ baa-yo, wūo bi ce-ku h̄ā-yo.

¹⁶ Molon̄ dūo wan̄ nelma aa tūo taara na sūo wūo ninson̄o, η da u hielaa u niele-i b̄in̄k̄un̄gu man̄ maaraa fūo f̄er̄e-i. ¹⁷ Diilon̄ un̄ p̄āa nun̄gu-i baa baman̄, un̄ taaran̄ ba sūo wūo ninson̄o, k̄er̄e u sīe ji bir baa huon̄-āndaan̄gu, ku'i cīe u hiel u niele-i u f̄er̄en̄ nūo a haa nup̄alle-na. ¹⁸ Nelma h̄āi maan̄ daama-na, Diilon̄o sīe gb̄āa bir baa huon̄-āndaan̄gu. Un̄ p̄āa nun̄gu-i aa hiel u niele-i u f̄er̄en̄ nūo, u sīe gb̄āa ni u saa ce-ma. Terien̄gu fan̄gu-na, mīe man̄ gbaraa ji c̄in̄ Diilon̄o-na, un̄'a u ka h̄ā-ye kuman̄, nel daama dii sirēin̄a yīe b̄āmb̄āale i tīe h̄in̄ ku taalun̄gu-i. ¹⁹ In̄ h̄in̄ kuman̄ taalun̄gu-i, ku yaa mīe k̄ollun̄-gboruon̄gu-i. I bilaaya ku yaa yīera Diilon̄-h̄ūmelle-na. Ku yaa cīe i sūo wūo i ka cīel kompan̄ga-i suur Diilodubilon̄o-na†. ²⁰ Yesu taa yaan̄ga yīe suur kusuon̄-nu'i baa i yunnin̄-maama-i. U yaa cīe *Diilojiḡāntaamba yuntien̄o-i a waa ku maacemma-na h̄on̄niñ jon̄ Melkised̄eki temma.

7

Melkised̄eki s̄inni-i

¹ Melkised̄eki* waa Salem̄ j̄amatigi, aa tiraa waa D̄orwuon̄o jiḡāntien̄o. *Abiramun̄ k̄āa ka ce berru-i baa j̄amatigibaa-ba-i a yar-ba aa bir tūo jo, Melkised̄eki wūo sire ka j̄ar̄ā-yūo a c̄ar̄ā Diilon̄o-i h̄ā-yo. ² Abiramun̄ daa

* **6:14** Miwaan̄o j̄namman̄-sebe (Gen̄ese) 22.16-17 † **6:19** Nīen̄ Matie sebe-i-na 27.51 baa Ebire ba sebe-i-na 10.20. * **7:1** Nīen̄ Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na (Gen̄ese) 14.18-20.

bimbinni maŋ berru-na, wuɔ hã-yo cɪnciel calnumma da-ma-diei niɛ hiere. Mɛlkisedeki yerre yunɟu yaa wuɔ: «Jãmatigiviinɔ». A naara kufanɟu-i u waa Salɛmu jãmatigi, ku yunɟu yaa wuɔ Yaafɛllen-jãmatigi. ³ Molo sa suɔ u to, molo sa suɔ u nyu, molo sa suɔ u bɪncɔinɔ naŋo. U hommaŋ-maama saa waŋ terienɟu, u kuliin-maama saa bi waŋ terienɟu. A ce dumaanɔ-na uu dii ŋaa nin daa Diilon-Bienɔ-i dumaa: U ciɛ *jigãntienɔ a waa ku maacemma-na hɔnnin jon.

⁴ Nelbuɔ kelkel! Na saa da Abiramu fuɔ maŋ i bɪncɔinɔ, un kaa da nimaŋ hiere berru-na, u birii ni cɪnciel calnumma da-ma-diei hã-yo wei? ⁵ A ne da *Levi baamba maŋ jigãntaamba, a saa baa *Moisi *ãnjɪnamma-i, ba yaa saaya ba ta ba hũu *Isirahel-baamba nagãŋ-niini cɪnciel calnumma da-ma-diei-i, ŋ siɛ suɔ wuɔ bafamba fɛɛ-i Abiramu hãayɛlmba namba'i. ⁶ Mɛlkisedeki saa waa ba horre-na, ŋga Abiramu hãa-yo u bimbinni cɪnciel calnumma da-ma-diei-i aa u cãrã Diilonɔ-i hã-yo; fuɔ maŋ Diilonɔ naa pã nunɟu-i baa-yo. ⁷ A ne da i suyaa wuɔ umaŋ maaraa u'i cãarãŋ Diilonɔ-i hã umaŋ cekũ. ⁸ Isirahel-baambaŋ pãŋ ba cɪnciel calnumma-i ba hã Levi baamba maŋ, bafamba ku, a ne da Abiramun pãa a hã umaŋ, uu dii u saa ku ŋaa maŋ waan dumaa Diilon-nelma-na. ⁹ Terienɟu fanɟu-na, i gbãa cira Isirahel-baambaŋ pãŋ ba cɪnciel calnumma-i ba hã Levi maŋ, Abiramun pãa u maama-i a hã Mɛlkisedeki-i Levi fanɔ saa naa hi hon yogo ŋga u pãa. ¹⁰ U pãa niɛ niɛ? Tuonɔ-i baa Mɛlkisedeki-i baŋ daa ba-naa huonɟu-na, u waa hũmellen tuɔ jo, a ce dumaanɔ-na tuonon pãa kumaŋ, u nunɟu dii-kuɔ.

Kirsa ciɛ jigãntienɔ Mɛlkisedeki temma

¹¹ Diilon un hãa *Isirahel-baamba-i *ãnjɪnamma maŋ, ma yunɟu waa *Levi baamba jigãntesɪnni yaa nuɔ-i. Kuɔ ba jigãntesɪnni naa hi ni fuonɟu-i, Diilon naa waa hie yaŋ bafamba-i aa hiel *jigãntienɔ naŋo Mɛlkisedeki temma? Bafamba maŋ *Aarɔ baamba. ¹² A ne da jigãntesɪn da ni hor, fuɔ ãnjɪnamma bi hor. ¹³ In waŋ umaŋ maama-i, jigãntesɪn daani vii u yaa-i, u bɪncuon-niini sɪ. U bɪncɔinɔ naŋo saa sire cãa jigãŋga-i dede. ¹⁴ I suyaa-ma hiere wuɔ Itienɔ tobaa-ba haayienɔ yaa *Yuda-i, *Moisi saa waŋ ba jigãntesɪnnin-maama dede.

¹⁵ Ku migãan tiraa kaala dei, jigãntie daa Mɛlkisedeki temma, uuduonɔ sɪ baa Levi baamba-i. ¹⁶ U saa ce jigãntienɔ a biɛ u bɪncuon-maama ŋaa maŋ ceŋ dumaa ãnjɪnamma-na, ŋga un yen u siɛ gbãa ku, ku yaa ciɛ-yo jigãntienɔ-i. ¹⁷ Diilon-nelma gbara-ma wuɔ:

«*Ŋ ciɛ jigãntien nuɔ a waa ku maacemma-na hɔnnin jon Mɛlkisedeki temma.*»†

¹⁸ Terienɟu fanɟu-na, Diilonɔ gbuyaanu nelma namma ãnjɪnamma-na wuɔ yunɟu si dii-mɛi; ma siɛ gbãa kãyã neliɛnɔ. ¹⁹ Na saa da, ãnjɪnamma saa gbãa migãan wei ma hi ma fuonɟu-i Diilonɔ yufelle-na. Ŋga fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ diyaa-ye hũmelle maŋ faa yaŋ. I haa i nanɟa-i di yaa nuɔ-i aa tɛna. Di yaa ciɛ i gbãa piɛ Diilonɔ-i.

²⁰ A naara kufanɟu-i, Diilonɔ pãa nunɟu aa ce Yesu-i jigãntienɔ. Ma temma saa ce banamba jigãntesɪnni damma-na. ²¹ Ŋga ma ciɛ Yesu niini damma-na. Diilon-nelma gbara-ma wuɔ:

«*Itienɔ hielaa u niele u fɛɛŋ nuɔ aa u sa ji bir u nunɟu-i dede.*

U ciɛra wuɔ: «Ŋ ciɛ jigãntien nuɔ a waa ku maacemma-na hɔnnin jon.»

²² Terienɟu fanɟu-na, Diilon un bilaa *tobisɪfɛlenni maŋ baa nelbiliemba-i, Yesu yaa yieraaya baa ni maama-i. ²³ A naara kufanɟu-i Levi bisãlmba huraa ba-naa bai cor jigãntesɪnni-na; umaŋ duɔ nyugũn duɔ saa ji waa, unaa hor-o. Ku ciɛ dumɛi ba ciinu. ²⁴ Ŋga Yesu fuɔ dii gbula aa molo sa ji hor-o u

† 7:17 Gbeliemaŋ-nalãanɟu (Psaume) 110.4

jigāntesinni-na ²⁵ ku'i bi tiraa ce bamaŋ piyaan Diilonjo-i fuɔ barguɔ-i-na, u gbāa tuɔ kor-ba fafamma. Uŋ yeŋ u siɛ gbāa ku, u cārā Diilonjo-i u hā-ba. ²⁶ Terienŋu faŋgu-na, Yesu yaa *Diilojigāntaamba yuntienjo maŋ gbɛ baa-ye. U huɔŋga kuɔŋ, u saa cāl, u saa ce āmbabalma. Diilonjo biyaa-yo ka jina u caaŋ-nu a maa-yo āmbabalmanciraamba-na. ²⁷ Uu si dii ŋaa *Diilojigāntaamba yuntaamba namba-i: Bafamba kor Diilonjo-i yinni maŋ joŋ baa tāmman-niini bafamba ferɛŋ āmbabalma maama-na aa tiraa sire kor-o ba nellen-baamba bi maama-na. A ne da fuɔ pāa fuɔ ferɛŋ kerre yaa-i a kor Diilonjo-i i diei yoŋ gbula. ²⁸ Anjīnamman ciɛ bamaŋ Diilojigāntaamba yuntaamba-i, ku nuɔl-ba Diilonjo-hūmelle-na. Ŋga Diilonjo uŋ hielaa u niele-i u ferɛŋ nuɔ aa ce umaŋ Diilojigāntaamba yuntienjo-i ānjīnamma huɔŋgu-na, fuɔ ferɛŋ Biɛŋo yaa-i. U jigāntesinni hii ni fuɔŋgu-i aa mumbālmumu sī-niɛ.

8

Tobisifɛlenni-maama

¹ In waŋ mamaŋ, mamaŋ yunŋu mɛi, ma yaa daama: In waan *Diilojigāntaamba yuntienjo maŋ maama-i baa-na, u yaa dii baa-ye. Uu dii tɛna Diilonjo-i Weimantienjo caaŋ-nu dii dɔrɔ-i-na ² tuɔ ce u maacemma-i Diilonjo-dūŋ-kerre-na. Dūŋgu faŋgu-i, Itie fuɔ ferɛ yaa maa-ku; nelbiliemba sī.

³ Diilojigāntaamba yuntienjo maacemma yaa a tuɔ buol Diilonjo-i aa tuɔ pā niipānni-i u hā-yo. Terienŋu faŋgu-na, fuɔ miɛ wuɔŋo bi da kuaŋgu a hā Diilonjo-i kɛ. ⁴ Kuɔ uu naa waa hɛma-na, uu naa saa gbāa ce halle *jigāntienjo. Hama-i nuɔ-i? Jigāntaamba dii tɛ ta ba pā niipānni-i ba hā Diilonjo-i a saa baa *anjīnamma-i. ⁵ Bamaŋ dii hɛma-na bande-i-na, baŋ ceŋ ba maacemma-i dūŋgu maŋ nuɔ-i, ku kerre yaa dɔrɔ-i-na. Diilonjo pigāan *Moisi-i kufaŋgu cemma yaa-i. U gbuɔya-yuɔ wuɔ: «*Ne, ce-ku fafamma ŋaa miŋ pigāan-ni ku cemma-i dumaa tānuŋgu-na.*»* ⁶ Ŋga fiɛfiɛ-i-na, Diilonjo uŋ pāa nufeliɛŋgu maŋ *tobisifɛlenni-na, ku bɔyaa dɛlā-kūŋgu-na. Yesu yaa dii i hɔlma-na baa Diilonjo-i tobisinni fanni cemma-na. Terienŋu faŋgu-na, Diilonjo hāa miɛ jigāntienjo-i maacemma maŋ maaraa hɛmaŋ-jigāntaamba maama-i titirre.

⁷ Kuɔ tobisidɛlānni naa fa, Diilonjo naa waa hie tuɔ bel ninanni? ⁸ Ŋga i daa Itienjo taa u cāl u baamba-i uŋ piye terienŋu maŋ nuɔ-i wuɔ:

*«Yiŋgu dii baa yiŋgu mi ka bel tobisifɛlenni baa *Isirahel-baamba-i a naara *Yuda-baamba-i.*

⁹ *Ni siɛ waa niiduɔni baa mi naŋ bilaa ba tobaa-ba nammu-i hiel-ba Esipi-i-na aa naa bel nimaŋ baa-ba.*

Ba bɛnaana tobisinni fanni-i ku'i ciɛ mɛi bi ne-ba aa yaŋ-ba.

¹⁰ *Min ka bel tobisinni maŋ baa Isirahel-baamba-i biena maŋ juɔŋ, mi ka dii mi ānjīnamma-i ba kusūnni-na, mi ka nyɛgɛŋ-ma ba hɔmmu-na.*

Mi ka waa ba Diilonjo muɔ aa ba waa mi baamba.

¹¹ *Yunŋu si dii unaa duɔ ji cira u pigāan unajɔ baa mi sinni-i.*

Ba ka suɔ-mi hiere ka saa; a doŋ bisālmaba-na ka hel baa bɛncuamba-i hiere ba ka suɔ-mi.

¹² *Baŋ cālāa-mi baa mamaŋ, mi ka yaŋ ma tɛ, mi ka hiel ba āmbabalma-i mi huɔŋga-na.»†*

* 8:5 Helmaŋ-sebe (Exode) 25.40 † 8:12 Seremi (Jérémie) 31.31-34

¹³ Diilonɔ ɔn bɛ tobisɔn daani-i niifelenni, kuu dii nɔa u cie dielã-niini-niicolɔnni. A ne da bɔnkɔngu man vãa, ku kã gbuoma-na.

9

Jigãntie buɔra jigãntien-na

¹ Dielã-*tobisinni waa baa ni buolman-hũmienɔa baa ni buolman-terienɔu hiɛma-na bande-i-na. ² Baa naa ce kompadɔngu aa karnu ku huɔnɔga-i sɔmma hãi. Niɔ suur gbuya kuman, ba taa ba bɔ-ku Diilonɔ-dɔngu. Fitɔmbaa-ba waa kusuɔn-nu'i baa Diilonɔ-buruɔn waa taabale man nuɔ-i hiere. ³ Hãalɔn-kɔngu-i, ba taa ba bɔ-ku Diilodubilonɔ. ⁴ Wusɔnan-igãnɔa nanɔa waa terienɔuna, ka waa sɛnɛ-kaanɔa, a naara *tobisinni-kporuo-i; baa naa tɔn-yo baa sɛnɛ. Kporuo huɔnɔga-na, sɛnɛ-birenɔa nanɔa waa baa *mani ka huɔnɔga-na. *Aarɔ gboruɔngu man naa puu pɔlma-i* kuu naa bi waa a naara tobisinni-nelman nyegãan tãmpɛnɔa man nuɔ-i. ⁵ Ba taa ba kɔnna tãmma-i kporuo daayo suuluo yaa nuɔ-i ba kor Diilonɔ-i ãmbabalma maama-na. Baa naa kul Seribɛbaa-ba† namba jina suuluo dɔrɔ-i-na ba ta ba pigãan wuɔ Diilonɔ dii. Seribɛbaa daaba naa paarnu ba bũncɛmmu-i kporuo yudɔrɔ-i-na a cɔnnu-yuɔ. Mii si dii da mi bɛ bɔmbɔn daani-i ni yunniɔ da mi wan ni maama; ma wamman-huɔnɔgu sɔ fiɛfiɛ-i.

⁶ Kompadɔngu waa waan daama temma yaa-i aa *Diilojigãntaamba ta ba suur dudielãngu-na yinni man jon ba ce ba maacemma-i. ⁷ Hãalɔn-kɔngu-na, ba yuntienɔ yaa taa u suur u diei yon. Aa u taa u suur i diei belle-na. Fuɔ fɛrɛ-i, baa nuɔmba-i, ban cãlãa Diilonɔ-i baa man hiere, duɔ u suur, u suur baa bɔnwuɔn-tãmma, ka kor-o.

⁸ Terienɔu fanɔgu-na, *Diilonɔ-Yalle pigãan-ye wuɔ man taa ma ce kompadudielãngu-na, man taa ma ce huɔnɔga-na, Diilodubilonɔ dumelle saa naa hi puure yogo. ⁹ Kompadɔn daaku pigãan-ye nelma nyungo ku bãanɔgu-na. Ku pigãan-ye wuɔ ban pãn niipãnni man ba hã Diilonɔ-i a naara niikonni-i hiere a saanu baa man nyegãan, ni sie gbãa fɛ ni pãtaamba hɔmmu-i gbarnu. ¹⁰ Man nyegãan, ma pigãan niwuonɔn-kɔngu yon baa niinyɔnni-kɔngu a naara nelien nuɔ niɔ saaya n migãan n kũma-i dumaa Diilonɔ yufelle-na. Nifanni-i daani-i hiere nelbilien-ãncemma. Ba taa ba ce-ma ba cie Diilonɔ duɔ bibirre-mɛi.

¹¹ Fiɛfiɛ-i-na, *Kirsa juɔ ji ce *Diilojigãntaamba yuntienɔ, i die da bisɔn ku fafaanɔgu-i. Ʋn ceɔ u jigãntesinni-i kompadɔngu man nuɔ-i, ku maaraa hieman-kɔngu-i aa tiraa fa yan-ku. Kompadɔngu fanɔgu-i nelbiliemba saa ce-ku, ku yungu yaa wuɔ hieman-kɔngu sɔ. ¹² Kirsa suurii-kuɔ i diei yon. U saa suur ka buol baa kaagbuon-tãmma, u saa bi suur ka buol baa balyun-tãmma. Nɔa u suurii ka buol baa fuɔ fɛrɛn tãmma a kor-e gbula. ¹³ Baman guɔlaaya ba fɛrɛ, ba migãan-ba baa kaagbuon-tãmma, sisɔ balaan-tãmma, da ma'i bi sɔ naanɔnɔn-cuonɔgu. ¹⁴ Bɔmbaan-tãmma da ma gbãa migãan nelienɔ-i migãan daama temma-i, miɛ in cie guɔyuɔ man, Yesu fuɔ man saa ce kuubabalaanɔgu da, aa pã u fɛrɛ hã Diilonɔ-i Diilonɔ-Yalle barguɔ-i-na, fuɔ tãmma ka hur i balaanɔgu-i ka hi hie a migãan i hɔmmu-i i tie cãa Diilonɔ-i Cicɛlmantienɔ-i?

¹⁵ Ku cie dumɛi u jo ji waa i hɔlma-na baa Diilonɔ-i tobisifelenni-na. Cãlmuɔ man cie tobisicolɔnni-na, Yesu kuu a kor nuɔmba-i cãlmuɔ fanɔna. A ce dumaanɔna, Diilonɔ ɔn bɛ baman duɔ ji hã-ba u ciilunɔgu man sa tɛn dede, ba ka gbãa da-ku nɔa ɔn pãa nunɔgu-i baa-ba dumaa.

* **9:4** Niɛn Kãman-sebɛ-i-na (Nombres) 17.16-25. † **9:5** Seribɛbaa-ba: Ba bɔ *dɔrɔpɔurbiemba namba'i dumaanɔna.

16 Da η nyegēn sebe a pigāan η ciilunḡu calnumma-i, da η saa ku, ku sie gbāa cal. 17 Da η waa cicēlma yogo, sebe huoya-maama sie gbāa ce. Da η ku, ku yaa ma suō gbāa ce. 18 Kuuduonḡu yaa-i baa Diilonḡ-tobisinni-i. Halle dīelā-niini bilaa baa tāmmanḡ-kūḡu. 19 Kuḡ cie dumaa ku yaa daaku: Diilonḡ uḡ'a ba ta ba wuō hūmienḡa maḡ, *Moisi kalaanḡ-ya baa-ba hiere igēna ḡaa aḡ nyegāan dumaa *ānjīnamma-na. Uḡ cie mafamma-i, baa naa ko nambiemba namba baa kaagbolaamba namba, wuō bie ba tāmmanḡ-i a guol baa hūmma, aa ce kumitedāama a vaa *isopefielu a dii misirra ānjīnammanḡ-sebe-i-na aa bi dii misirra nuamba-na hiere 20 aa cira: «*Diilonḡ uḡ bilaa tobisinni-i baa-na baa tāmmanḡ-niini maḡ, ni tāmmanḡ yaa-i.*»† 21 Aa naa bi misirra kompadunḡu-na baa ku bimbinni-na hiere. 22 A saa baa ānjīnamma-i, ba migāanḡ bimbinni bōi baa tāmmanḡ-i. Aa āmbabalma sie gbāa pir ni tāmmanḡ-kūḡu saa ko.

23 Hīemanḡ-bimbinni migāanḡ migāanḡ daama temma yaa-i baa bimbāanḡ-tāmmanḡ, ḡa dār-niini yaa kireiḡa-i, nifanni migāanḡ baa tāmmanḡ maḡ bōyaa bimbāanḡ-tāmmanḡ-na. 24 Bige-i cie mi waḡ-ma dumaanḡ-na? Ku yunḡu yaa daaku, nelbilibanḡ maa Diilonḡ-dūḡu maḡ, Kirsa saa suur kufanḡu-na, u suurii Diilonḡ-dūḡ-kerre yaa nuō-i dārō-i-na, ka waa u caanḡ-nu tuō waḡ i yunḡ-maama-i baa-yo. 25 Aa tobisicōlonni-na, belle belle, Diilojigāntaamba yuntienḡ suur Diilodubilonḡ-na baa biḡwuonḡ-tāmmanḡ ka kor Diilonḡ-i. ḡa Kirsa suurii a ka pā fuō fereḡ kerre yaa-i i diei yonḡ a hā Diilonḡ-i. 26 Die i ne miwaanḡonḡ duonḡ dii huonḡu-na ji hi baa nyunḡo, kuō uu naa u pā u fere ku yu niele, uu naa muliḡen bōi de! ḡa u juō i diei yonḡ gbula miwaanḡo timmanḡ-huonḡ daaku-na, a ji ce u fere tāmmanḡ-kūḡu duō gbuonu āmbabalma-i.

27 Neliḡen nuō η ku i diei yonḡ a kā Diilonḡo ka yuu-ni. 28 Kuuduonḡu yaa baa Kirsa-i, u cie u fere tāmmanḡ-kūḡu a hā Diilonḡo-i i diei yonḡ a pir nuamba āmbabalma-i. U ka bir jo. Duō jo gboluonḡu fanḡu-na, u sa ji pir āmbabalma, u ji kor bamanḡ ciyaanḡ u duō ji kor-ba.

10

1 *Anjīnamma cie ta ma pigāanḡ bisinḡ ku fafaanḡu yalle yaa yonḡ; ḡa ma'i sī fafaanḡu fanḡu fere-i. A ce dumaanḡo-na, bamanḡ kuraanḡ Diilonḡo-i baa tāmmanḡ-niini-i bienanḡ jonḡ, tāmmanḡ-niini fanni cēraa ni gbāa migāanḡ-ba ba hi ba fuonḡu-i Diilonḡo yufelle-na. 2 Kuō nii na'a ni ka gbāa, nii naa pir ba cālmuō-i bei i diei gbula aa ba sie tiraa nunu-yuō. A ce dumaanḡo-na dii yiinaa baa naa hiel ba nanḡa buolma-na. 3 Na saa da, belle belle, buolḡ daama ce nuamba āmbabalma maama ta ma tīenu-bei. 4 Hama-i nuō-i? Balḡ-tāmmanḡ-i baa kaagbolaanḡ-tāmmanḡ sie gbāa pir neliḡonḡo āmbabalma-i halanḡ-ma u yunḡu-na. 5 Ku'i cie Kirsanḡ taa u jo hīema-na, u gbē Diilonḡo-i wuō:

«*ḡ ciera ḡ sa taara tāmmanḡ-kūḡu baa biḡkūpāḡu.*

ḡa ḡ hāa-mi kūma mi da mi bir-ma hā-ni.

6 *Banḡ koḡ tāmmanḡ-niini maḡ aa kukul-ni, ni maama sa dōlnu-nie, āmbabalmanḡ-tāmmanḡ-kūḡu-i maaduoma.*

7 *Ku'i cie mi cira:*

Diilo, muōmei daami!

Mi juō da mi ji ce ninḡ taaranḡ kumanḡ,

*ḡaa maḡ nyegāanḡ dumaa mi kūḡu-na Diilonḡ-nelma-na.»**

8 Uḡ puurii u nunḡu-i, neldīelamma maḡ juō, ma yaa daama: «*ḡ ciera ḡ sa taara tāmmanḡ-kūḡu baa biḡkūpāḡu, ḡ sa taara banḡ koḡ tāmmanḡ-niini maḡ aa kukul-ni, ḡ sa bi taara āmbabalmanḡ-niini-i, kere ni sa dōlnu-nie.*» A ne da ānjīnamma yaa juō baa niipānḡ daani-i hiere.

† 9:20 Helmanḡ-sebe (Exode) 24.3-8 * 10:7 Gbeliemanḡ-nalāanḡu (Psaume) 40.7-9

⁹ Aa tiraa cira: «*Muɔmɛi daami, mi juɔ da mi ji ce niŋ taaranj kumanj.*»

Ku pigāan wuɔ u huraa āncencɔlɔmma-i baa maafɛlɛmma. ¹⁰ Diilonj uŋ taa u taara kumanj, Yesu-Kirsa ciɛ ku yaa-i. U pāa u fɛrɛ i diei yonj gbula tāmmanj-kūŋ temma, a pir i āmbabalma-i.

¹¹ Yinni manj jonj Diiløjigāntaamba kā ba ce ba maacemma-i. Ba hinu ba kor Diilonjo-i korduɔŋ daama yaa-i baa tāmmanj-niini, a ne da tāmmanj-niini cɛraa ni gbāa pir nɛliɛŋ āmbabalma. ¹² Nga *Kirsa pāa u fɛrɛ i diei yonj a pir nuɔmba āmbabalma-i aa kā ka tɛna Diilonjo caan-*nu* gbula ¹³ tuɔ cie Diilonjo duɔ mal u bigāarāamba-i hā u ce u bāanġu-i bɛi. ¹⁴ A ce dumaanjo-na, uŋ pirii bamanj āmbabalma-i, u pāa u fɛrɛ-i diei yonj a migāan-ba ba hi ba fuonġu-i gbula. ¹⁵ *Diilonj-Yalle bi waan ma yaa-i wuɔ:

¹⁶ «Itienjo ciɛra:

«*Minj ka bel *tobisinni manj baa-ba bienja manj juɔŋ,
mi ka dii mi ānjɛnamma-i ba hɔmmu-na,
mi ka nyɛgɛŋ-ma ba kusūnni-na.*»

¹⁷ Aa tiraa cira:

«*Mi ka hiel ba āmbabalma-i mi huɔŋga-na*

baa ba cālmɔ-i hiere.»†

¹⁸ Da kuɔ Diilonjo hielaa i āmbabalma-i u huɔŋga-na, yunj haku-i dii ŋ ka tiraa pā kuupāŋgu da ŋ hur-ma?

Yaanj i piɛ Diilonjo-i baa huɔŋga diei

¹⁹ Terienġu fanġu-na, tobiŋ namaa, Yesu tāmma ciɛ i suɔ wuɔ i ka gbāa tiɛ suur Diilodubilonjo-na. ²⁰ U pāa u fɛrɛ tāmmanj-kūŋ temma, a taalnu kompanġa manj waa Diilodubilonjo dumelle yaanġa-na a puure hūmefɛlɛnde hā-ye. Hūmelle fande yaa cicɛlmanj-hūmelle-i. ²¹ A ce dumaanjo-na, *Diiløjigāntaamba yuntienjo manj dii baa-ye Diilonj-dūŋgu yunġu-na, u temma si dii. ²² Terienġu fanġu-na, i āmbabalma ānjɔġuomanj hilaa i hɔmmu-na aa i cɛ konj, yaanj i piɛ Diilonjo-i baa huɔŋga diei aa i gbu i haa i nanġa yuɔ ku haama. ²³ U sa pā nuŋgu aa ji bir baa huon-āndaanġu, a ce dumaanjo-na, inj faranj i ne kumanj aa tiɛ wanj ku maama, yaanj i nyaar-kuɔ kpelle. ²⁴ Yaanj i tiɛ kāyā i-naa i dii sireiŋa i-naa nuɔ nelnyulmu cemma-na baa ānfafamma bi cemma-na. ²⁵ Baa na yanj i tiɛ bir i tigiimambaa-ba-na ŋaa banambanj miɛŋ-kuɔ dumaa. Aa ji tiraa da nanj daa Itienjo jomma piɛ ma jo dɛ-i-na, yaanj aa i tiɛ dii sireiŋa i-naa nuɔ.

²⁶ Na saa da, inj suyaa ninsoŋo-i, die suuye i yufienja-i aa cor tiɛ ce kuubabal-aanġu-i, tāmmanj-kūŋgu nanġu si dii kumanj gbāa pir i āmbabalma-i. ²⁷ Die suuye i yufienja-i, kumanj tiyāa ku yaa daaku: I tɛna baa hotiele-i i tiɛ cie gɛŋgɛryiŋgu-i baa dāŋgbɔġuonġu manj ka wuo Diilonjo bigāarāamba-i.

²⁸ Umanj duɔ cāl *Moisi *ānjɛnamma-i, aa nuɔmba hāi sisɔ ba siei da-yo aa wanj-ma, hujarre si dii-kuɔ; ba ko kutienjo-i. ²⁹ Terienġu fanġu-na, umanj duɔ saa dii Diilonj-Bienjo nuŋgu-i, umanj duɔ saa kāŋ *tobisinniŋ-tāmmanj manj pirii u āmbabalma-i, umanj duɔ tuɔ bɛna *Diilonj-Yalle yerre-i, ŋ sie suɔ wuɔ di yaa pigāan-yeŋ Diilonjo hujarre-i, fuɔ kūŋgu ka waa niɛ? Ku sie balan yanj umanj cālāa ānjɛnamma-i wɛi? ³⁰ Umanj ciɛra:

«*Muɔmɛi ka suu sɔlaanġu-i;*

muɔmɛi ka pā neliɛŋo neliɛŋo baa uŋ ciɛ kumanj.»

Ma si i suɔ kutienjo-i kɛ? U yaa Diilonjo-i. U tiraa cira wuɔ:

«*Itienjo ka ce u baamba āndaanġu-i.*»‡

³¹ Diilonjo-i Cicɛlmantienjo-i, u nel da ma bel-ni, hotiele dii-kuɔ dɛ!

³² Yaan aa na ne kuman curaa: Nan hilaa kukulma-na, ku domma-na mulien hama-i saa haa-nei? Nga ma saa gbãa jinya-nei. ³³ Na holma-na, ba taa ba tuora banamba aa ce-ba kpãncõlgũ nuamba-na. Baman naa tɛ, ba saa nanna ban cej baman kpãncõlgũ-i; ba taa ba kãyã-bei. ³⁴ Na siyaa mulien baa kasobiemba-i aa na bi siyaa ba hũu na nagãñ-niini-i ni maama saa jan-na, aa suɔ kerre wuɔ bimbifafanni nanni dii baa-na a yan ban hũyãa niman aa ni sa ji kã terienngu.

³⁵ Terienngu fanngu-na, nan daa holle man dii ku domma-na, baa na yan di korra-nei, ku yaa Diilonjo ka pã-na bai. ³⁶ Vaan na fere na ta na ce Diilonj un taaran kuman a gbãa da na da un pãa nunngu man. ³⁷ Na saa da, ma nyegãan Diilonj-nelma-na wuɔ:

«Ku saa maa, ku tɛyãa cɛllɛ

aa uman saaya u jo, u jo.

U siɛ vaaya.

³⁸ Uman vii mi hũmelle-na, un haa u nannga-i miɛ, u ka kor,

nga duɔ nanna hũmelle-i, ku siɛ dɔlnu-miɛ baa-yo.»[§]

³⁹ Baman naana hũmelle-i aa ta ba kã da ba ka balla, miɛ ii si dii baa-ba. Nga baman hũyãa-ma da ba ka kor, ii dii baa ba yaa-i.

11

Nagãhaalen-maama

¹ A haa n nannga-i Diilonjo-na ku yungu yaa wuɔ nin hin kuman taalungu-i, n suyaa wuɔ n ka da-ku, ku bi pigãan wuɔ nin'a n sa da kuman baa n yufelle, n suyaa wuɔ kuu dii. ² Yiinataamba naa haa ba nannga Diilonjo-na ku'i ciɛ Diilonjo gbɛlien-ba.

³ I haa i nannga Diilonjo-na ku'i ciɛ i suɔ wuɔ Diilonjo hielaa miwaanjo-i baa u nun-ãndaangu yon, a ce dumaanjo-na in dan niman hiere baa i yufienja-i ni hilaa in'a i sa da kuman baa i yufienja yaa nuɔ-i.

⁴ Abel naa haa u nannga Diilonjo-na ku'i ciɛ u pã binjũfafaangu hã Diilonjo-i a yan Kayine-i*. Un nã naa haa u nannga Diilonjo-na, ku'i ciɛ Diilonjo gbɛlien-yo wuɔ u vii aa cira u niipãnni dɔlaanu-yuɔ. Abel n haa u nannga-i Diilonjo-na, un fiɛ ku, u nelma dii-ye hũmefafalle-na yogo.

⁵ Enoki naa haa u nannga Diilonjo-na ku'i ciɛ Diilonjo biɛ-yo ka jina u caan-nu u saa yan u ku†. Ba juɔ'a ba ne naa-yo; molon yufelle saa ji tiraa haa-yuɔ. Aa u suɔ duɔ ta, Diilonjo naa wan-ma wuɔ u kũngu dɔlaanu-yuɔ. ⁶ Da n saa haa n nannga-i Diilonjo-na, ku siɛ gbãa dɔlnu-yuɔ baa-ni. Uman piyaan Diilonjo-i, u saaya u hũu-ma wuɔ Diilonjo dii, aa u pã baman taaraayan-yuɔ.

⁷ *Nowe naa haa u nannga Diilonjo-na ku'i ciɛ Diilonj un gbuɔya-yuɔ baa man, u hũu-ma a ne da ma saa naa hi ce yogo. U nuɔ Diilonjo nunngu-i aa ce begubuɔ-i a suur baa u dumellen-baamba-i hiere hũmma saa da wuo-ba. Un ciɛ mafamma-i u pigãan wuɔ man daa banamba-i ba'i taaraaya-mɛi. Aa un haa u nannga Diilonjo-na ku'i ciɛ u ce nelviinjo Diilonjo wulaa.‡

⁸ *Abiramu naa haa u nannga Diilonjo-na ku'i ciɛ u nu u nunngu-i aa hũu-ma hel ba nelle-na ta tuɔ kã Diilonj un pãa nunngu-i baa-yo wuɔ u ka hã-yo nelle man; a ne da u saa tuɔ suɔ di saangu. ⁹ Uu naa haa u nannga Diilonjo-na ku'i ciɛ un pãa nunngu-i wuɔ u ka hã-yo nelle man u kã ka tɛna-die nãa nerienjo tuɔ cɔ kompadũn-nu. *Isaki-i baa *Yakɔbu-i, ba bi waa kompadũnni yaa nuɔ-i aa

§ 10:38 Abakuke (Habaquq) 2.3,4 * 11:4 Niɛn Miwaanjo jnamman-sebe-i-na (Genɛse) 4.3-10. † 11:5 Niɛn Miwaanjo jnamman-sebe-i-na (Genɛse) 5.21-24. ‡ 11:7 Niɛn Miwaanjo jnamman-sebe-i-na (Genɛse) 6-9.

nuduɔŋgu yaa bi p̄aa baa bafamba-i. ¹⁰ Diilonɔ ŋɔ fuu nelle maŋ aa ma-de u fɛɛ, d̄ɔnni yieraaya d̄ɛi, Abiramu yufelle waa di yaa nuɔ-i.

¹¹ Sara waa cɛnyɛiŋo, ŋga uu naa bi haa u naŋga Diilonɔ-na ku'i ciɛ u gb̄aa duɔ da bilonɔ; ŋ siɛ suɔ wuɔ uu naa cor bilodalle-i gbuu maa. Uu naa suɔ wuɔ umaŋ p̄aa nuŋgu-i baa-yo wuɔ u ka da bilonɔ u siɛ gb̄aa t̄aal-o, ku'i ciɛ ma bi d̄al-o. ¹² Ku ciɛ dumɛi bibiɛŋo diei hoŋ a dii h̄ɛma yu a ne da uu naa tuɔ yii baa u yuŋgu. U huɔŋgu ciinu ŋaa niŋ daa m̄ɛŋa-i dumaa d̄ɔrɔ-i-na; molo siɛ gb̄aa k̄aŋ-ku. §

¹³ Bamaŋ bafamba-i daaba-i hiere, ba haa ba naŋga Diilonɔ-na ji ku. Diilonɔ ŋɔ p̄aa nuŋgu maŋ, ba saa hi-ku; ŋga ba faara da-ku yaa-i a ce ba h̄ɔmmu gbuu f̄ɛ baa-ku. Bafamba fɛɛ waan-ma wuɔ bafamba-i h̄ɔncortaamba, bafamba munt̄ɛnammu s̄i h̄ɛma-i. ¹⁴ Bamaŋ piiyeŋ dumaanɔ-na, ku piḡaaŋ wuɔ ba taara ba nelle. ¹⁵ Baŋ hilaa dimaŋ nuɔ-i, kuɔ di k̄ɔma naa bel-ba, baa naa gb̄aa bir k̄a-diɛ. ¹⁶ ŋga ba taa ba taara dimaŋ faa yaŋ difande-i. Ba taa ba taara d̄ɔrnelle. Ku'i ciɛ Diilonɔ siɛ ba ta ba b̄i-yo ba Diilonɔ. Na saa da, u miḡaaŋ teriɛŋgu h̄a-ba u nelle-na.

¹⁷ Abiramu naa haa u naŋga Diilonɔ-na ku'i ciɛ Diilonɔ ŋɔ fiɛ ce-yo ne wuɔ u p̄a Isaki-i h̄a-yo, u saa yagar. U siyaa duɔ p̄a u bɛduɔla-i h̄a Diilonɔ-i. ¹⁸ A ne da Diilonɔ naa p̄a nuŋgu baa-yo wuɔ: «*Isaki yaa ka h̄a-ni huɔŋgu.*» * ¹⁹ Abiramu naa suɔ wuɔ Isaki duɔ fiɛ ku, Diilonɔ ka gb̄aa sire-yuɔ, ku'i ciɛ Diilonɔ bir u biɛŋo-i h̄a-yo. Nel daama ciɛ āntiḡaama.

²⁰ Isaki naa bi haa u naŋga Diilonɔ-na ku'i ciɛ u c̄ar̄a-yuɔ h̄a Yakɔbu-i baa Esawu-i ba bis̄ɔnuɔ maama-na. † ²¹ Yakɔbu naa haa u naŋga Diilonɔ-na ku'i ciɛ ŋɔ juɔ tuɔ yii duɔ ku u c̄ar̄a-yuɔ h̄a Yosefu bɛpuɔmba-i ba yunnin̄ aa yiiye u b̄ɔle-i a d̄uuna jaal Diilonɔ-i. ‡

²² Yosefu naa haa u naŋga Diilonɔ-na ku'i ciɛ ŋɔ juɔ piɛ kuliŋgu huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u waŋ-ma wuɔ *Isirahɛl-baamba ka hel Esipi-i-na aa piḡaaŋ baŋ saaya ba ce kumaŋ baa u kogonni-i. §

²³ *Moisi b̄incuɔmba naa haa ba naŋga Diilonɔ-na ku'i ciɛ baŋ huɔŋ-yo ba fuo-yo u ce caamba siɛi. Baa naa da u faa cor a ce ba saa k̄aŋ j̄amatigi āndaan̄gu-i.*

²⁴ Moisi naa haa u naŋga Diilonɔ-na ku'i ciɛ u yaan̄gaŋ juɔ c̄a u yagar wuɔ ba baa b̄i-yo j̄amatigi h̄ayɛl̄ŋo. ²⁵ U nie fiisaan̄gu-i aa yaŋ-ku; wuɔ fiisaan̄gu maŋ baŋ ceŋ-kun̄ āmbabalma h̄alma-na ku sa co; aa h̄ir̄a u k̄ɔma-i ka mul̄iɛŋ baa Diilonɔ-baamba-i. ²⁶ Uu naa ne da da ŋ h̄ir̄a tuos̄inni-i *Kon̄kortien̄o maŋ ka jo u temma-i, kuu dii baa yuŋgu a yaŋ w̄eis̄inni-i hiere Esipi-i-na. U taa u fara u ne Diilonɔ ŋɔ ka p̄a-yo baa kumaŋ.

²⁷ Moisi naa haa u naŋga Diilonɔ-na ku'i ciɛ u hel Esipi-i-na u saa k̄aŋ j̄amatigi h̄ɔdulle-i. U nyaar̄a ŋaa u da Diilonɔ-i baa u yufelle. ²⁸ Uu naa haa u naŋga Diilonɔ-na ku'i ciɛ u ce *k̄ɔrs̄inni t̄immaŋ-ponsaan̄gu-i. U ciɛ Isirahɛl-baamba hure t̄amma ba dumien̄-yammu-na wuɔ *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonɔ maŋ kuɔŋ nuɔmba-i duɔ ji tuɔ cor, u baa ko Isirahɛl-baamba bɛpuɔmba-i. †

§ **11:12** Nieŋ Miwaan̄o j̄nammaŋ-sebe-i-na (Gen̄ɛse) 22.17. * **11:18** Miwaan̄o j̄nammaŋ-sebe (Gen̄ɛse) 21.12 † **11:20** Nieŋ Miwaan̄o j̄nammaŋ-sebe-i-na (Gen̄ɛse) 27.28-29,39-40. ‡ **11:21** Nieŋ Miwaan̄o j̄nammaŋ-sebe-i-na (Gen̄ɛse) 48.1-20; 47.31. § **11:22** Nieŋ Miwaan̄o j̄nammaŋ-sebe-i-na (Gen̄ɛse) 50.24-25 baa Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 13.19. * **11:23** Ba gb̄ɛ Esipi j̄amatigi maŋ naa ciɛra ba ko bis̄almba-i. Nieŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 1.8-22. † **11:28** Nieŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 12.1-30.

²⁹ Isirahel-baamba naa haa ba nanɔa Diilonɔ-na ku'i cie hūmma taal sɔmma hāi dāmman-nuoradāama-i-na† aa ba wuɔ cor terkuraan-nu. Esipitaan ba'a ba niya-bei ce ba temma-i hūmma wuo-ba.

³⁰ Isirahel-baamba naa haa ba nanɔa Diilonɔ-na ku'i cie ba nu u nunɔu-i aa wuɔ cīilā Yeriko-i yinni niediei. Niehāi yiinɔu-na nelle-koko wuɔ cii.

³¹ Araabu man waa saasorcienɔ-i uu naa haa u nanɔa Diilonɔ-na ku'i cie u har Isirahel-baamba man naa juɔ da ba ji cuo ne nelle-i, a ce dumaanɔ-na ba saa ko-yo baa baman saa ta ba nu Diilonɔ nunɔu-i. §

³² Mi tiraa wan wuɔ nie? Mi sie da mi ferε a piiye Sedeɔ maama-i, baa Baraku maama-i, baa Samusɔ maama-i, baa Yefite maama-i, baa *Davidi maama-i, baa *Samiel maama-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba bi maama-i.* ³³ Ban haa ba nanɔa Diilonɔ-na, ba cie beru-i a hūu jāmālābaa bɔi. Ba wuɔyaa hūmelle aa Diilonɔ un pāa nunɔu man baa-ba, ba daa-ku. Ba suuye jarbaa-ba nunni-i. ³⁴ Ba diyaa-ba dāamu-na nga bīnkūngu saa ce-ba. Ba kuraa jigānga-na. Fōngūo saa waa-bei, nga Diilonɔ diyaa fōngūo bei. Ba cie nanɔkarabaa beru-na. Ba duɔnya nilēina bɔi sorosibaa ba gbar. ³⁵ Caamba namba naa haa ba nanɔa Diilonɔ-na ku'i cie u sire ba kuomba-i hā-ba.

Ba muyaa nuɔmba namba ko-ba wuɔ ba cie nie ta ba wuɔ Diilonɔ-hūmelle-i. Kuɔ baa naa cīina-diε baa naa gbāa yan-ba, nga ba yagaraa kufanɔu-i wuɔ da ba ku, Diilonɔ ka sire-bei ba ta ba ce ba bāanɔu-i baa-yo. ³⁶ Ba bi nyie banamba sūlma aa muo-ba aa vaa banamba dii-ba kaso. ³⁷ Ba naan banamba baa tāmpīēna ko-ba. Ba karaanu banamba sɔmma hāi, aa fō banamba baa jigāmmu ko-ba. Muncɔmmu saa waa baa banamba. Kutaamba taa ba wuɔra ba bīn. Ba taa ba hī cāani. Bīnkūngu saa waa baa-ba. Nuɔmba mulāan-ba aa ce-ba sūlma. ³⁸ Miwaanɔ saa naa saaya baa-ba. Ba taa ba wuɔra ba bīn hīen-nu, tānni-na aa ta ba cɔ fonniɔ.

³⁹ Baman bafamba-i daaba-i hiere, Diilonɔ gbelaan-ba wuɔ ba haa ba nanɔa yuɔ, a ne da un pāa nunɔu man, ba saa da-ku. ⁴⁰ Bige-i cie ba saa da-ku? Diilonɔ nie da miε die hi i fuonɔu-i baa bafamba-i hiere kuuduonɔu aa da-ku, ku yaa bɔyaa. U saa tuɔ taara bafamba da-ku miε i yaan-na ku'i cie.

12

Yaan i hīrā i kūma-i

¹ Terienɔu fanɔu-na, nelpūngu man siire wuɔ Diilonɔ-hūmelle-i daaku-i, ku taa i yaan-na ta ku pigāan-ye hūmelle-i. A ce dumaanɔ-na, kuman bilaayan-yie i sa gbā i kā yamma Diilonɔ-hūmelle-na, yaan i hiel i nanɔa kuɔ. Ambabalma man sɔgɔlaanun i gbeini-na fεu, yaan i yan-ma aa i vaa i ferε baa gbarunɔu man dii i gbeini-na. ² Yaan i tie ne Yesu yaa-i. U yaa cie i haa i nanɔa-i yuɔ aa u yaa ka ce i haa-ka hi i fuonɔu-i. U hīerā kuliinɔu-i *daanɔu-na, u saa ne ku senserre-i. Hɔfille man taa di cie-yo, u taa u fara u ne di yaa-i. Fiefiε-i-na, uu dii tie na Diilonɔ caan-nu.

³ Nieɔ un hīerā nelbabalaamba bigāaru-i dumaa, ku yaa kūɔkaralle sie ta di mulien-na. ⁴ Nan yen malunɔu man nuɔ-i baa āmbabalma-i, unaa saa tie-man yogo do! ⁵ Aa Diilonɔ un dii sireina man nei wuɔ u bisāln namaa, sireina fanɔ maama karaanu-nei wei? Ma nyegāan wuɔ:

† **11:29** Nieɔ Helman-sebe-i-na (Exode) 14.21-31 baa Pɔpuɔr. 7.36. § **11:31** Nieɔ Yosuwe sebe-i-na (Josué) 2. * **11:32** Sedeɔ: Nieɔ u kūngu-i Gēngertaamba sebe-i-na (Juges) 6-8. Baraku: Nieɔ u kūngu-i Gēngertaamba sebe-i-na (Juges) 4.6-16. Samusɔ: Nieɔ u kūngu-i Gēngertaamba sebe-i-na (Juges) 14-16. Yefite: Nieɔ u kūngu-i Gēngertaamba sebe-i-na (Juges) 11. *Davidi: Nieɔ u kūngu-i Samiel sebedielānɔ-na (1 Samuel) 17.23-51. *Samiel: Nieɔ u kūngu-i Samiel sebedielānɔ-na (1 Samuel) 7.9-11.

«Mi biε, Itienj duɔ kaya η yunḡu-i mamaḡ nuɔ-i, baa biε-ma ānsɔsɔmma.
Duɔ nuola-niε, baa yaḡ η kūɔma kara.

⁶ Umanḡ maama-i dɔlaanuḡ Itienḡo-i, u dii u yaa-i hūmefafalle-na.

Uḡ bīḡ umanḡ u biεḡo, u muo u yaa-i.»*

⁷ Taa na hīrā muliεma-i, Diilonḡo dii-na hūmefafalle-na baa ma yaa-i. U ce dumεi baa u bisālm̄ba-i. Namaa daa bisālāaḡ hayo-i dii aa u to sa nuola-yuɔ?

⁸ Diilonḡo nuola u bisālm̄ba-i hiere. Duɔ yaḡ namaaḡo-i u sa nuola-nεi, na saaya na suɔ wuɔ u bisālḡ-kirεiḡ namaa sī; na to dii u deḡ.

⁹ Tonaamba dii baa-ye hīεma-na bande-i-na ta ba nuola-yiε aa i tiε kāḡ-ba. Ku ce niε i siε nu i To maḡ dɔrɔ-i-na u nuḡu-i aa da cicēlma maḡ sa tīεḡ dede-i?

¹⁰ I tobaa-ba nuolaaya-yiε a saanu baa kuḡ dɔlaanu bafamba dumaa, aa ba nuolamma bālāa hīεma-na bande yonḡ. A ne da Diilonḡo ne miε fafaaḡu'i aa tuɔ nuola-yiε i diε bir fuɔ birma.

¹¹ Da ba ta ba nuola-niε, baḡ nuolaḡ-niε huḡḡu maḡ nuɔ-i ku sa dɔlnu-niε, ku bir yaḡ aa ta ku jaḡ-ni. Nḡa da ḡ siε ba nuola-niε, ku huḡḡu jo baa viisinni baa yaafēlle.

¹² Terienḡu faḡḡu-na, baa na yaḡ na kūɔma kara. ¹³ Biyaanḡ hūmefafalle ku yaa bamaḡ gbeini-i nuyāanu ku ka ta ku buɔ-bei ku kā, ku siε hor-bei.†

Anḡbuyamma

¹⁴ Gbāaḡ kpelle na ta na dɔl nuɔmba-i hiere aa na yaḡ Diilonḡo bir-na u birma. Umanḡ duɔ saa yaḡ Diilonḡo bir-o, u siε gbāa da Itienḡo yufelle. ¹⁵ Bilaanḡ na fεε unanḡ nuɔ ḡ baa ji cīna Diilonḡo hujarre-i. Baa na yaḡ cεiḡ-purru da unanḡ-na na hɔlma-na a ji tuɔ celienḡ banamba-i baa u balaanḡu-i. ¹⁶ Molo baa ji dii u nanḡa bīḡwosinni-na, molo baa bi bel Diilonḡ-bīḡkūḡḡu nanḡu baa u nanyuḡḡu Esawu temma-i: Esawu huraa u bepolsinni-i baa jukalaanḡu. ¹⁷ Na suyaa wuɔ ku huḡḡu-na u juɔ tuɔ taara tuonḡo cārā Diilonḡo-i hā-yo bepɔmba namba temma, ḡḡa tuonḡo saa hūu-ma. Uḡ fiε kaal cārā-yuɔ ma saa dɔl-o.‡

¹⁸ Namaaḡo-i nanḡ piyaa Diilonḡo-i dumaa, kuuduḡḡu sī baa *Isirahel-baamba-i. Bafamba kāa tānuḡ-nu. Ba daa dāamu-i, baa fafalmu-i a naara kukulberre nanḡ temma tānuḡḡu-na. ¹⁹ Ba nuɔ yerre buu, aa bi nu molo piie da gbagaga. Ba cārā kutienḡo-i wuɔ u baa tiraa u piie baa-ba. ²⁰ Uḡ waanḡ mamaḡ, ma saa ta ma du dεi ba tūnni-na ku'i cie. U gbīε-ba wuɔ: «Umanḡ duɔ yiεya tānuḡ daaku-i, halle da ku fiε waa bīḡwuonḡo, na nanḡ kutienḡo-i baa tāmpīεḡa na ko-yo.»§ ²¹ Nelma maḡ cie tānuḡḡu-na*, maa naa silaa ta ma nyεḡ kūɔma ma cor, a ce *Moisi fuɔ fεε u cira: «Korma cie mi kūɔma gbuu ta ma nyεḡ!»†

²² Nḡa kuuduḡḡu sī baa namaaḡo-i. Namaa na kāa *Sinyɔ-tānuḡ-nu, na kāa Cicēlmantienḡo nelle yaa nuɔ-i; *Yerusalemu maḡ dɔrɔ-i-na, na kāa u yaa nuɔ-i. *Dɔrpɔpɔrbiemba dii u yufelle ta ba ce ba bāanḡu-i. ²³ Namaaḡo-i, na suurii Diilonḡ-bepɔmba-na. Ba yirεiḡa nyεḡāaḡ dɔrɔ-i-na. Na piyaa Diilonḡo-i, u yaa nelbiliemba-i hiere ba ḡḡḡertienḡo-i. Na suurii nelviimba-na. Ba yaa hii ba fuonḡu-i Diilonḡ-terienḡu-na. ²⁴ Namaaḡo-i, na piyaa Yesu maḡ *tobisifelenni yaanḡa-na. U yaa kuu kūnna u tāmma-i. U tāmma kāayā-yiε a yaḡ Abel maama-i.‡ ²⁵ Terienḡu faḡḡu-na, bilaanḡ na fεε! Baa na yagar wuɔ na siε nu umanḡ piienḡ baa-na u nelma-i. Umanḡ taa u piie baa Isirahel-baamba-i

* **12:6** Bīncuḡḡ-nelmaḡ-sebe (Proverbs) 3.11-12 † **12:13** Isayi (Ésaie) 35.3 ‡ **12:17** Niεḡ Miwaanḡo jīnammaḡ-sebe-i-na (Genèse) 25.29-34; 27.30-40. § **12:20** Helmaḡ-sebe (Exode) 19.12-13

* **12:21** Niεḡ Helmaḡ-sebe-i-na (Exode) 19-20 baa Anjīnamma tiyemmaḡ-sebe-i-na (Deutéronome) 4-5.

† **12:21** Niεḡ Anjīnamma tiyemmaḡ-sebe-i-na (Deutéronome) 9.19. ‡ **12:24** Yesu kuliḡḡu cie i suɔ hujarre-i a ne da Abel kūḡḡu taa ku taara solaanḡu.

hîema-na bande-i-na, bamañ naa yagar wuɔ ba siε nu u nelma-i, ba saa gbāa kor yaahuolo-na. Umanj piiyen baa miεno-i, unj yenj dɔrɔ, die saa nu u nunju-i, i ka ce niε gbāa kor-yuɔ? ²⁶ U piiye dede fuɔ hîema sagallaŒ; ŋga fiεfiε-i-na, u pāa nunju baa-ye wuɔ: «*Mi ka tiraa sagalla hîema-i i diei baa dɔrɔ-i naara.*»* ²⁷ Unj waan mafamma-i, ku pigāan wuɔ ku yiingu-na, unj hielaa bimbinni manj hiere, ni ka bîena halan aa yanj nimanj siε gbāa bîena.

²⁸ Inj ka ce i bāangu-i nelle manj nuɔ-i, di siε gbāa bîena. Terienju fangu-na, yaan i tiε ce Diilonjo-i kasi saa da-yo. I tiε cāa-yo aa i tiε jaal-o kunj dolaanu-yuɔ dumaa. I tiε dii u nunju-i aa i tiε kālā-yuɔ. ²⁹ Ni ma'i sî u ce ŋaa dāamu.†

13

Kumanj dolaanun Diilonjo-i

¹ Namaanjo-i, yaan na maama cor ta ma dɔlnu ma-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien namaa. ² Baa na yagar niraamba harma na dumienja-na. Na saa da, banamba tîyāa niraamba harma-na, a ji har *dɔrɔpɔrɔbiemba aa ba saa suɔ. ³ Yaan bamañ dii kaso-i-na ba maama ta ma tîenu-nei; ku waa ŋaa naa dii baa-ba kaso-i-na. Aa nanj yenj tāmmanj-nuɔŋ namaa, baa na yanj banj ceñ bamañ sūlma-i ba maama karaanu-nei.

⁴ Neliεno neliεno, u saaya u tuɔ kāñ ānsorre-i aa bamañ dii ānsorre-na ba vii baa ba-naa, ni ma'i sî, bamañ ciεñ saasorsinni-i baa *fuocesinni-i Diilonjo ka gāñ baa-ba.

⁵ Gbein-nyulmu saa saaya mu ta yaanga nei. Yaan na nagāñ-niini ta ni ye-na. Na saa da, Diilo fuɔ fεrε ciεra wuɔ:

«*Mi siε yanj-ni ŋ diei,*

Mi siε nanna-niε gbula.»*

⁶ Terienju fangu-na, neliεno neliεno, u gbāa da holle cira:

«*Itienjo yaa kāayāñ muɔ;*

mi siε kālā bīñkūŋgu

Nelbilo fuɔ gbāa ce bige-i miε?»†

⁷ Na yaataamba manj siire wanj Diilonj-nelma-i baa-na, baa na yanj ba maama karaanu-nei. Niεñ banj siire haa ba nanja-i Diilonjo-na dumaa ji ta ba ku, aa na ce ba temma.

⁸ Yesu-Kirsan waa dumaa cicuɔŋgu-na, uu dii dumei nyungo-i-na, aa u ka bi tîε dumei yinni manj jon. ⁹ Baa na yanj ba hel baa nelma yanja nanja a ji piranēi miε hūmelle-na. Baa na yanj ba cu na yammu-i baa niwuoninj-maama. Na saa da, ku saaya Diilonj-hujarre yaa ce neliεñ nuɔ ŋ huɔŋga tîena terduɔŋ-nu, niwuoninj-maama sî. Bamañ firaa niwuoninj-maama-i, ma saa kāyā-bei dede gbula.

¹⁰ Yesu ciε u fεrε tāmmanj-kūŋgu a pir i āmbabalma-i. *Diilojigāntaamba manj curaa baa bīncuɔŋ-jigāŋga-i kompadūŋgu-na, ba nunju si dii baa-ye.

¹¹ Da ba ko bīmbaamba-i dumandε-i-na, *Diilojigāntaamba yuntienjo suur baa tāmmanj yaa Diilodubilonjo-na ka kor Diilonjo-i āmbabalma maama-na, aa bīmbaamba famba fεrε-i ba hel baa-ba gborsanninj ka caa-ba. ¹² Ku'i ciε na bi da Yesu kuu gborsanninj duɔ pir nuɔmba āmbabalma-i baa fuɔ fεrεŋ tāmmanj-i.

¹³ Terienju fangu-na, yaan i hirā tuosinni-i fuɔ temma-i aa i hel i nyaanu-yuɔ dii gborsanni-na. ¹⁴ Na saa da, ninsoŋ-nelle si dii baa-ye hîema-na bande-i-na diman cuɔŋ, i taara bisinj ku diele yaa-i. ¹⁵ Yaan i tiε pā jaalunju-i hōnni manj jon i hā Diilonjo-i Yesu maama-na. Miε tāmmanj-kūŋgu yaa kufanju-i. I

Œ 12:26 Niεñ Helmanj-sebe-i-na (Exode) 19.18. * 12:26 Ase (Aggée) 2.6 † 12:29 Anjīnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 4.24 * 13:5 Anjīnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 31.6,8; Yosuwe (Josué) 1.5 † 13:6 Gbeliemanj-nalāanju (Psaume) 118.6,7

tie ce-yo bɔi baa i nuŋ-ãndenni-i. ¹⁶ Baa na yaŋ ãnfafamma cemma maama karaanu-nei, aa na bi ta na kãyã na-naa ŋaa cɛduŋ-bien namaa, kufanŋu temma saa baa tãmmaŋ-kũŋgu maŋ dɔlaanunŋ Diilonŋo-i.

¹⁷ Taa na nu na yaataamba nunni-i, taa na siɛ ba wulaa. Ba yaa kãayãŋ-nei Diilonŋ-hũmelle-na. Ba suyaa wuɔ yiŋgu dii baa yiŋgu, Diilonŋo ka yuu-ba baŋ ciɛ kumaŋ na hɔlma-na. Gbãaŋ ba ta ba ce ba maacemma-i baa hɔfɛlle. Da na du ba hɔmmu-i ku siɛ fa weiima hã-na.

¹⁸ Taa na cãrã Diilonŋo-i na hã-ye. I suyaa wuɔ i hɔmmu kuŋ; i taara i tie ce kumaŋ faa hɔnni-na hiere. ¹⁹ Jande mi gbu mi cãrã-nei: Cãarãŋ Diilonŋo-i u yaŋ mi bir donduo kã na wulaa.

Jaaluperiŋgu

²⁰⁻²¹ Diilonŋo yaa hɔfɛlle tienŋo-i, u siire Itienŋo-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U kãyã-nei na ta na gbã na ce ãnfafamma-i ma sɪnni-na hiere a gbãa ta na ce u huŋga-i. U ce Yesu-Kirsa bir-e uŋ taaraŋ i waa dumaa. Yesu-Kirsa yaa i ninŋonŋ-tayaana-i†. U yaa ciɛ u fɛrɛ tãmmaŋ-kũŋgu a bel Diilonŋo *tobisɪnni-i baa-ye. Tobisɪnni fanni sa ji boruona dede. Jaaluŋgu gbɛ baa u yaa-i hɔnni maŋ jon! Ma ciɛ!

²² Tobinŋ namaa, mi diyaa nelma'i na tũnni-na. Mi saa nyegɛŋ-ma bɔi. Jande fiɛŋ na hɔmmu-i baa ma numma-i. ²³ Yaanŋ mi tũnu-nei, ba naana i natobiŋo-i Timote-i. Duɔ jo donduo, mi ka kã baa-yo i ka ne-na.

²⁴ Mi jaalaa yaataamba-i baa Diilonŋ-dũŋ-baanŋ namaanŋo-i hiere. *Itali-taamba pãa-na jaaluŋgu.

²⁵ Diilo kãyã-nei hiere.

† **13:20-21** Girekimma-na ba blɛ Yesu-i «ãndinaŋo» bande-i-na. Ba taara ba pigãanŋ wuɔ u yaa i yaanŋa-na Diilonŋ-hũmelle-na tuɔ kãyã-yiɛ. Fuɔ fɛrɛ yaa blɛ u fɛrɛ dumaanŋo-na. Niɛŋ Nsãa sebe-i-na 10.11.

Sakeŋ nyɛgāaŋ sebɛ maŋ Nelmuoyamma

Sake maŋ nyɛgāaŋ sebɛ daayo-i u waa yaatiɛŋo Diilon-ɗūŋgu-na *Yerusalemu-i-na (Gal. 2.9). U nyɛgāaŋ-yo a hā Diilon-ɗūŋ-baamba maŋ dii hīɛŋgu-na hiere, a duɔ pigāaŋ-ba baŋ saaya ba ta ba hel ba ce dumaa yinni maŋ jon.

Sake nuŋgu hii nelma boi: U waan gbeintesinni maama, baa nawalsinni maama. Aa wein da ma da-ni nin saaya ŋ nyaar dumaa Diilon-hūmelle-na u waan-ku (sap. 1). Wuɔ ciɛluɔ saa fa tɛnamma-na aa bi tiraa cira Diilon-nelma sa hūu yon nuŋ-nu, da ŋ hūu-ma, ma saaya ma ta ma da ŋ ciluɔ-i-na, ni ma'i sī ŋ ce gbāŋgbāŋ (sap. 2). Wuɔ i bel i fɛrɛ i nunni-na, aa tagaaya pigāaŋ Diilon uŋ bīŋ kumaŋ nelnulle-i (sap. 3). Wuɔ Diilon-ɗūŋ-baamba yaŋ berru-i baa ba-naa cālma aa ba hiel ba naŋga bombolma-na (sap. 4).

Sebɛ periema-na, u gbuɔya waamba-i aa dii sireiŋa Diilon-ɗūŋ-baamba-na wuɔ ba fɛ ba hōmmu-i ba ta ba cie Itienjo jomma-i aa ba ta ba cārā Diilonjo-i weima-na hiere (sap. 5).

Jaaluŋgu

¹ Diilon-ɗūŋ-baan* namaa naman dii hīɛŋgu-na hiere, mi jaalaa-na! Muo Sake, mi cāa Diilonjo baa Itienjo-i Yesu-Kirsa, muɔmei nyɛgāaŋ sebɛ daayo-i da mi hā-na.

Taa na nyɛ baa na sūlma-i

² Tobin namaa, weima weima da ma da-ni, ta ŋ gbu ŋ nyɛ baa-ma. ³ Na saa da, wein da ma da-ni aa ŋ nyaar Diilonjo-na, ku yaa ciɛŋ ŋ nan kaasinni fafamma Diilon-hūmelle-na. ⁴ Nga na saaya na gbāŋ, na kaasinni suur kā yaan-na, ku yaa na ka da fōŋgūɔ yiera fafamma aa bīŋkūŋgu sie naa-nei.

⁵ Nelnulle da di yor umaŋ nuɔ-i, u cārā-diɛ Diilonjo wulaa, u ka hā-yo baa-de. Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa nuɔmba-i hiere. ⁶ Nga ma diei dii, da ŋ'a ŋ cārā bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu Diilonjo wulaa, baa ce ŋ hōmmu-i mu hāi, haa ŋ naŋga-i yuɔ wuɔ u ka hā-ni nin cārāŋ kumaŋ. Umaŋ ciɛŋ u hōmmu-i mu hāi, uu dii ŋaa hūmma, fafalmu ta mu wuɔra mu pira-mɛi. ⁷⁻⁸ Fuɔ temma-i uŋ'a u sa kā yaduɔŋga u weima-na hiere dumaanjo-na, u baa tuɔ hīŋ taalunŋgu wuɔ sī u ka da bīŋkūŋgu Itienjo nammu-na.

⁹ Diilon-ɗūŋ-baamba maŋ nawalaamba-i, ba ta ba nyɛ; Diilonjo ka ce-ba nelbōmbōmbaa u hūmelle-na. ¹⁰ Aa waamba ta ba bi nyɛ; Diilonjo ka hiire-bei. Baa dii ŋaa pūlma; ba sa cɔ. ¹¹ Da ma ce ma pu ta ma ne da fafamma, bāaŋ da ku huol, ma pɔtɔr hūl diire hiere, ŋ sa tiraa da ma fafaanŋgu-i. Waamba dii dumɛi, da ba ce ba tɛ ba maacemma-na ji kanu aa yaŋ-ma.

¹² Wein da ma da umaŋ aa u nyaar Diilonjo-na, kutienjo yunŋgu dɔlāa. Uŋ nyaarāa Diilonjo-na, Diilonjo ka pā-yo baa cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede. U maamaŋ dɔlnuŋ bamaŋ, u pāa cicɛlma famma nuŋgu yaa baa-ba.

¹³ Anjogɔbabalamma da ma waa umaŋ huɔŋ-na'i, u baa cira Diilonjo'i diyaa-ma u huɔŋga-na. Molo sie gbāa tāal Diilonjo-i dii-yo kuubabalaanŋgu cemma-na, aa fuɔ fɛrɛ sa bi tāal nelienjo dii-yo kuubabalaanŋgu cemma-na. ¹⁴ Nelienjo nuɔ ŋ kusūŋ-maama yaa kāaŋ baa-ni ka tāal-ni dii-ni kuubabalaanŋgu cemma-na.

* **1:1** Ma nyɛgāaŋ girekimma-na wuɔ: «*Isirahel dūnni cīncieluo baa ni hāi baamba.» Ba bɛ Diilon-baamba yaa dumaanjo-na.

¹⁵ Da η sɪɛ η kusũŋ-maama-i, ku'i juɔŋ baa āmbabalma-i. A ne da āmbabalŋ da ma gbuu vāa, ma jo baa kuliŋgu.

¹⁶ Terienŋu fanŋu-na, mi jēnaaŋ namaa, baa na tāal na fɛɛ! ¹⁷ Anfafamma-i hiere, baa bĩmbifafanni-i hiere ni hel dɔɔ; Diilonŋo yaa hāaŋ-yeŋ baa-ni. Bāaŋgu-i baa ceĩŋo-i a naara mɔɛŋa-i hiere, fuɔ yaa hiela-a-ni. U hiela-a-ni ni ta ni pa aa ta ni suur cuobaa-baŋ kaal dumaa, ŋga fuɔ fɛɛ-i u sa tĩ bāaŋ temma aa yaŋ-ye kukulma-na. ¹⁸ U waanŋ ninsoŋ-nelma-i baa-ye a ce i honŋ die gbāa waa yaanŋa bĩmbĩnni maŋ uŋ hiela-a-ni hiere. Ku dɔlaanu u yaa-i u ce-ma dumaanŋo-na.

A nu nelma-i aa ce-ma

¹⁹ Mi jēnaaŋ namaa, baa na yaŋ nel daama karaanu-nei: Yaan na tũnni waa fiɛfiɛ. Baa na yaŋ na nunni ta ni dɔl. Baa na bi yaŋ na hɔmmu ta mu du fiɛfiɛ.

²⁰ Na saa da, neliɛŋ nuɔ η huɔŋ da ka du, η sa ce ānviima Diilonŋo yufelle-na.

²¹ Terienŋu fanŋu-na, nelma maŋ balaanŋ hiere, hielaanŋ na gboluonŋu mei; aa na bi ne hɔbabalaŋga-i aa na yaŋ-ka. Yaan bombolma-i aa Diilonŋ uŋ diyaa nelma maŋ na hɔmmu-na, na bel-ma nammu hāi; ma yaa ka gbāa kor-na.

²² Baa na gonya Diilonŋ-nelma numma yonŋ aa na sa ce-ma. Umanŋ duɔ dii mafamma-i u huɔŋga-na u tāal u fɛɛ. ²³ Na saa da, umanŋ nuɔŋ Diilonŋ-nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umanŋ niɛ u fɛɛ duɔlɛŋ-na ²⁴ aa hel ta. U saa maa u maama karaanu u fɛɛ. ²⁵ Ŋga ānjinafafamma maŋ ciɛ i waa i fɛɛŋ nuɔ, umanŋ duɔ tuɔ ne-ma torro, aa bel-ma nammu hāi, umanŋ duɔ yaŋ ma tĩenu-yuɔ, aa tuɔ wuɔ ma hũmelle-i, fuɔ temma-i duɔ dii u nanŋa-i mamanŋ nuɔ-i ma fa u wulaa.

²⁶ Umanŋ duɔ cira wuɔ fuɔ wuɔ Diilonŋ-hũmelle-i, aa u nunŋu ta yaanŋa yuɔ, kutienŋo tāal u fɛɛ; yunŋu si dii u Diilonŋ-hũmelle wuɔsaanŋu-na. ²⁷ Diilonŋ uŋ biŋ kumanŋ Diilohũmefafalle-i, ku yaa daaku: A ta η kāyā yombĩmba-i baa bikulcaamba-i aa η baa yaŋ nelbiliemba celienŋ-ni baa ba balaanŋu-i. Diilonŋo taara ku yaa-i.

2

Baa na ta na ce ciɛluɔ

¹ Tobinŋ namaa, Itienŋo-i Yesu-Kirsanŋ yeŋ nelbuɔ aa na haa na nanŋa-i yuɔ, baa na ta na ce ciɛluɔ. ² Ŋaa nuɔmba hāi da ba jo ji suur na hɔlma-na, unanŋo-i weiŋo, unanŋo-i nawalŋo. Weiŋo gbuu diiya u fɛɛ da fafamma aa dii sɛnɛ-naafonterre, aa nawalŋo dii nyarkpātanni kā ka hel. ³ Na sire jaal weiŋo-i aa gbɛ-yo wuɔ: «Jo η ji tĩɛna yaan-na bande.» Aa bir gbɛ nawalŋo-i dumaa wuɔ: «Hai daayo-i, yiɛra dii terienŋu-na! Sisɔ jo η ji tĩɛna hiɛma-na bande!» ⁴ Da na ta na ce kufanŋu-i, ba sa bĩ ku yaa-i ciɛluɔ-i wei? Anjɔgɔbabalamma'i saa dii-na mafamma-na wei?

⁵ Mi jēnaaŋ namaa, na saa da! Nelbiliembanŋ nenŋ bamanŋ wuɔ nawalaamba, Diilonŋo yufelle hilaa ba yaa-i nuɔ-i u ce-ba waamba u hũmelle-na aa ba da ba suur u *nelle-na ŋaa uŋ pāa ma nunŋu-i dumaa baa u maamanŋ dɔlnu bamanŋ. ⁶ A ne da namaa birii yaŋ nawalŋo-i aa ta na kāŋ weiŋo yaa-i! Ma sɪ waamba yaa ciɛŋ-naŋ sũlma-i aa ta ba bĩ-na fāamaanŋ ba terni-na ke? ⁷ Baŋ haa yefafalle maŋ nei, ba yaa sa bĩɛnaanŋ-die wei?

⁸ Nelma maŋ maaraa *ānjinaamma-na hiere, da na wuɔ-ma ŋaa maŋ nyegāan dumaa Diilonŋ-nelma-na, ku faa. Ma nyegāanŋ wuɔ: «*ŋ saaya η dɔl η nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl η fɛɛ dumaa.*»* ⁹ Ŋga namaa da na ta na ce ciɛluɔ, kuu dii ŋaa na cālāa ānjinaamma-i, na ciɛ āmbabalma'i dumaanŋo-na. Anjinaamma ka bel-na. ¹⁰ Da η ta η wuɔ ānjinaamma-i hiere aa ma diei yar-ni wuɔsaanŋu, kuu

* **2:8** Buolmanŋ-sebɛ (Lévitique) 19.18

dii ŋaa ŋ cālāa-ma hiere ma kūngu-na. ¹¹ Hama-i nuo-i? Umanj ciera: «Baa ce *fuocesinni»†, uuduŋo faŋo yaa bi ciera: «Baa ko nelieŋo.»‡ Da ŋ fie'a ŋ saa ce fuocesinni-i aa sire kā ka ko moloŋo, ŋ saa cāl ānjīnamma-i wei?

¹² Terieŋgu faŋgu-na, nanj suyaa wuo Diiloŋo kaa yuu-na a saa baa ānjīnamma manj cieŋ i waa i ferēŋ nuo, taa na piiye aa na ta na ce na weima-i na saa baa ma yaa-i. ¹³ Na saa da, umanj duo u sa ce hujarre, gēŋgeryiŋgu-na, Diiloŋo sie bi ji ce hujarre kutieŋo-na. Ŋga hujarrentieŋo baa tie holle baa yiŋgu faŋgu maama-i.

Ba suw Yesu nolŋo-i u āncemma'i nuo-i

¹⁴ Tobinj namaa, umanj duo tuo piiye wuo fuo haa u nanja Diiloŋo-na, aa ba sa da-ku u ciluo-i-na, yunj haku-i dii-kuo? Unj haa u nanja-i dumaa Diiloŋo-na, ku gbāa ce u ka da Diiloŋo-i wei?

¹⁵ Ŋaa na hōlma-na, niidiini si dii baa unajo, niwuoni bi si baa-yo u tuo wuo. ¹⁶ Nan'a na bōrō, na bir gbē-yo wuo: «I ka waa! Baa yanj waŋgu ko-ni, baa bi yanj nyulmu ko-ni.» Kumanj maama-i dii-yuo da na saa hā-yo baa-ku, yunj haku-i dii na nelma famma-na? ¹⁷ A haa ŋ nanja-i Diiloŋo-na kuu dii dumei, da kuo ku sa da ŋ ciluo-i-na, yunju si dii-kuo.

¹⁸ Unaa bi gbāa cira: «Banamba haa ba nanja Diiloŋo-na, aa banamba ta ba ce ānfafamma.» Mi ka gbē kutieŋo-i mie: «Nuo da ŋ saa ce bīŋkūngu, nanj ka pigāaŋ-mi niē mi suw wuo nanj haa ŋ nanja-i Diiloŋo-na? Muo fuo, mei ka pigāaŋ-ni mi nahaale-i mi āncemma-na.» ¹⁹ Ma si ŋ hūyāa-ma wuo Diiloŋo dii u diei yonj ke? Ku faa. Ŋga ŋ saaya ŋ suw wuo *jīnabaa-ba bi hūyāa-ma nanj temma-i wuo Diiloŋo dii u diei aa ba kūōma nyen baa-yo yere. ²⁰ Ŋ sa gbuu jōguŋj kā yaan-na! Ŋ taara mi pigāaŋ-ni wuo da ŋ haa ŋ nanja-i Diiloŋo-na aa ku sa da ŋ ciluo-i-na ŋ ce gbāŋgbāŋ wei? ²¹ Bige-i naa cie Diiloŋ wuo tuo kāŋ i bīncōiŋo-i *Abiramu-i nelviŋo? U ciluo'i si wei? Unj cie u bepolŋo-i *Isaki-i tāmmanj-kūngu duo pā-yo hā Diiloŋo-i, ku'i cie Diiloŋo tuo kāŋ-yo nelviŋo. § ²² Ŋ saa da, unj haa u nanja-i Diiloŋo-na dumaa, ku kā baa u ciluo-i. U āncemma pigāaŋ wuo u haa u nanja-i Diiloŋo-na ninsoŋhaama. ²³ Mamanj nyegāaŋ Diiloŋ-nelma-na wuo: «Abiramu haa u nanja Diiloŋo-na, Diiloŋo ne u nahaale-i aa cira nelviŋo»*, nelma famma'i saa ce daama-i wei? Kunj cie dumaanjo-na, Diiloŋo tuo bī-yo u jīeŋo. ²⁴ Terieŋgu faŋgu-na, na saa da, Diiloŋo ne nelieŋo āncemma yaa-i aa dii-yo baa nelviimba-i, u sa ne unj haa u nanja-i fuo-na dumaa yonj.

²⁵ Kuuduŋgu yaa baa Araabu manj waa saasorcieŋo-i. U ciluo yaa naa cie Diiloŋ wuo tuo kāŋ-yo nelviŋo. U haraa *Isirahel-baamba pōpuorbiemba-i. Banj juo'a ba ta, u pigāaŋ-ba banj saaya ba bie hūmelle manj ka suur hīnni. ²⁶ Na saa da, nelieŋ nuo ŋ yal da die hel aa yanj-ni, ba gbāa tiraa bī-ni nelieŋ nuo wei? Kuuduŋgu yaa baa daaku-i: Anfafaŋ da ma'a maa si dii ŋ Diiloŋ-hūmelle wuosaanju-na, ŋ ce gbāŋgbāŋ.

3

Taa na suw nuonju

¹ Tobinj namaa, na suyaa wuo Diiloŋ unj ka ger u nelpigāataan miēŋo-i dumaa ku ka kuola yanj banamba kūngu-i. Terieŋgu faŋgu-na, namaa namanj taaraayan na ce Diilonelpigāataan namaa, baa na ciinu. ² I hieroŋo-na hiere i cāl. Umanj sa cālāaŋ u piyuo-i-na, fuo fuo u faa. Mi gbāa cira, u faa hi u

† 2:11 Helmanj-sebe (Exode) 20.14 ‡ 2:11 Helmanj-sebe (Exode) 20.13 § 2:21 Nieŋ Miwaanjo jīnammanj-sebe-i-na (Genèse) 22. * 2:23 Miwaanjo jīnammanj-sebe (Genèse) 15.6

funngu-i. U gbãa bel u fεε u āncemma-na hiere. ³ Ba dii iyonḡo-i sūḡo nunḡu-na wuḡ u tuḡ ce ninḡ taaranḡ u ce kumanḡ: Da ḡ bir-o dε, u bir, da ḡ bi bir-o dε, u bir. ⁴ Kunanḡu yaa baatonḡo-i. Baatonḡo-i baa u bɔbɔima-i hiere, fafal da muḡ fiε maara niε niε, u gbartienḡo miel-o baa yilenḡa yonḡ.

⁵ Kuuduḡnḡu yaa-i baa nelienḡ nuḡ ḡ jumelle-i: Di yuraanu, ḡga di ce nelkāḡkarεinḡa aa ta di kaal di fεε.

Na saa da, dāncoinḡo diei gbãa caa nelle-i hiere! ⁶ Jumelle dii ḡaa dāamu. Bīḡkūbabalaanḡu nanḡu-i i kūḡma-na dumaanḡo-na. Di celienḡ nelienḡ nuḡḡo-i baa di balaanḡu-i. Di balaanḡu hilaa *Sitāni wulaa. Di kḡsuḡnḡi baa balaanḡ daaku-i fuḡ ḡ kulinḡu.

⁷ Nelbilonḡo gbãa nuola bīmbaamba-i hiere ba bir fuḡ birma a ta ba nu u nunḡu-i: Huriimba-i baa niibūulni-i a naara titiraamba-i, u birii banamba u birma. ⁸ ḡga jumelle-i, molo siε gbãa nuola-diε. Di balaanḡ cor aa di sa bi tiraa yiεra terduḡnḡ-nu. Di yuu baa tīmma. ⁹ I tuḡlnu i To-i Diilonḡo-i baa di yaa-i, aa bi tiε waasa nuḡmba-i baa di yaa-i. A ne da Diilonḡo'i hielaa-ba aa ce-ba fuḡ nabieraamba. ¹⁰ Nunḡu manḡ tuḡlaanḡ Diilonḡo-i, ku'i bi waasaanḡ nuḡmba-i. Tobinḡ namaa, yaanḡ i hiel i nanḡa kufanḡu-na. ¹¹ Namaa daa hūnfafamma-i baa hūmbabalamma gbãa ta ma hel hūnfoeduḡle-na wei? ¹² Tobinḡ namaa, *yensāanḡu gbãa manḡ musiεḡa wei? Sisḡ hālāanḡu gbãa manḡ *yensābienḡa wei? Terienḡu fanḡu-na, hūnfafamma siε gbãa da hūnfoebabalande-na.

Diilonḡ uḡ bīḡ kumanḡ nelnulle-i

¹³ Na hɔlma-na, umanḡ duḡ fuḡ nu nelma aa tuḡ cē, kutienḡo pigāanḡ-ku u ciluḡ-i-na i ne. Diε da u āncemma faa aa u sa ce bombolma, i ka suḡ suḡ wuḡ u nu nelma-i aa tiraa tuḡ cē. ¹⁴ ḡga da na ta na ce nenemunḡu-i baa yelma-i, baa na ta na kaal na fεε wuḡ namaa nu nelma. Na kar coima. ¹⁵ Nelnulle fande temma sa hel dɔrɔ; di hel hīεma-na, nelbilienḡ-diele; *Sitāni'i juḡ baa-de. ¹⁶ Ku yunḡu yaa daaku: Nenemunḡu-i baa yelmanḡ yenḡ kusuḡnḡ-nu, berru-i baa āmbabalma-i ma sīnni-na hiere nii dii kusuḡnḡ-nu'i. ¹⁷ ḡga umanḡ u nelnulle hilaa dɔrɔ, kutienḡo huḡḡga dii welewele igēna, ijieni sa dɔlnu-yuḡ, uu dii hīεhīε, u kūḡḡu si dii kpelle, u ce hujarre aa u āncemma-i hiere ma faa, u sa ce ciεluḡ aa huhurmantienḡo sī. ¹⁸ Berrunḡ'a du sa dɔlnu bamanḡ, ba fē ba muntfēnammu-i. Ba maacemma sullu yaa viisīnni.

4

Baa na yanḡ na yufienḡ-niini ta yaanḡa-nεi

¹ Bige-i juḡḡ baa ijieni-i na hɔlma-na? Bige-i juḡḡ baa berru-i? Na kusūninḡ-maama'i si wei? ² Bīḡkūḡ-maama dii-niε, da ḡ saa da ku bīḡkūḡnḡu-i, ḡ sire ta ḡ taara ḡ ko molonḡo mafamma-na. ḡ yufelle hilaa bīḡkūḡ-nu aa ḡ saa gbãa da ḡ da ku bīḡkūḡnḡu-i, ḡ sire ta ḡ kar berru. Nanḡ taaranḡ nimanḡ, na sa cārā-niε Diilonḡo wulaa ku'i ciε na sa da-ni. ³ Aa na ānjḡḡuḡma balaanḡ ku'i ciε da na fiε cārā kumanḡ Diilonḡo sa hā-na baa-ku. Na cārā na yufienḡ-niini yonḡ, da na ta na ce na bāanḡu. ⁴ Naa dii ḡaa saasorbaa namaa. Na saa suḡ wuḡ umanḡ gbaraanḡ u nyaanu miwaanḡ daayo bīmbinni-i kutienḡo bigāanḡ Diilonḡo-i wei? Umanḡ duḡ tuḡ kuye miwaanḡ daayo bīmbinni-i, ku pigāanḡ wuḡ u bigāanḡ Diilonḡo-i. ⁵ Mamanḡ nyεgāanḡ Diilonḡ-nelma-na wuḡ: «*Diilonḡ uḡ diyaa u *Yalle manḡ i hɔmmu-na, u sa gbuu siεya-diε; u ce yelma di maama-na*»; na yuu ba'a nelsḡḡomma wei? ⁶ ḡga Diilonḡo ce baa-ye u cor, ḡaa manḡ nyεgāanḡ dumaa Diilonḡ-nelma-na wuḡ: «*Diilonḡo sa gbo baa bombolmantaamba-i, ḡga u faa baa bamanḡ hiiriienḡ ba fεε.*»* ⁷ Terienḡu fanḡu-na, taa na nu Diilonḡo nunḡu-i, aa

* 4:6 Bīncuḡnḡ-nelmanḡ-sebe (Proverbs) 3.34

na baa hũu-ma baa *Sitāni-i, ku yaa u ka yan na da fiisa. ⁸ Piyaan Diilonjo-i, na ka bi da u piyaa-na. Ambabalmanciraan namaa daana, hielaan na nanja āmbabalma-na. Hõmmu hã-mu-hãi taan namaa temma-i daana-i, hielaan ānjõgõbabalamma-i na hõmmu-na. ⁹ Na saaya na suõ wuõ na maacemma saa fa. Haan na nammu-i na yun-nin na ta na kaal kuliin-kaalungu. Yaan nyembinni-i aa na ta na kaal. Yaan ponsaanju-i aa na haa na nammu-i na yun-nin. ¹⁰ Hiiriiyen na fere na hã Itienjo-i ku yaa u ka teten-na dõrõ.

Yaan na-naa cālma

¹¹ Tobin namaa, baa na ta na biēna na-naa yireina. Uman duõ tuõ biēna u nabentaamba yireina-i, sisõ duõ tuõ cāl-ba, kuu dii ŋaa u biēna Diilon-ānjinamma yerre yaa dumaanjo-na aa tuõ bi cāl-ma. A ne da uu naa saaya u tuõ wuõ ma hūmelle'i, u bir yan aa tuõ cāl-ma. ¹² Diilonjo yaa *ānjinamma tienjo-i, u yaa gēngertienjo-i u diei yon. U yaa gbãa kor nelbiliemba-i, u yaa gbãa kõsuõ-ḡ-ba. Terienju fanju-na, nan hilaa hie aa da manamma ta ŋ cāl banamba-i?

Yaan bombolma-i

¹³ Niēn, da na ce na ta na piye wuõ: «Bisĩnuõ mi ka kã nel daade-na ka ce torguõngu belle diei a taara gbeina.» ¹⁴ Namaa naman piyen dumaanjo-na, na suõ Diilonjo kusõngu-i wei? Na suõ cuo un ka kaal baa manan wei? Yun haku-i dii namaanjo-na? Ma sĩ naa dii ŋaa finfirungu. Cuo duõ kaal, da ŋ daku, celle da ŋ'a ŋ ne, ŋ naa-ku. ¹⁵ Da na'a na piye, na gbē na cira: «Diilonjo duõ siē, i ka ce daama baa daama baa daama.» ¹⁶ Ŋga na sa ce mafamma-i; na yii baa bombolman-āndenni yaa yon. Bombolma famma temma saa fa. ¹⁷ Terienju fanju-na, uman duõ suõ ānfafamma-i aa yagar ma cemma, kutienjo cie āmbabalma'i dumaanjo-na.

5

Waamba cilbabalanjo-i

¹ Fiefie-i-na, waan namaa niēn, sũlma man ka har-nei, duõn na ta na kaal higohigo! ² Na nagān-niini hõraa, nyei wuyaa na bimbinni-i hiere. ³ Gbẽllũõ bilaa na sēnē-i baa na gbeina-i hiere. Gbẽllũõ daayo yaa ka pigāan-na na balaanju-i. U ka kõsuõ-ḡ-na ŋaa dāamun kõsuõ-ḡ daanju dumaa. Miwaanjo tĩē tĩ, aa namaa migāan ta na kũõl gbeina-i na jina kõtũõngu. ⁴ Maacenciraamba man cie maacemma-i na sonni-na aa na yagar na saa pã-ba, ba kaal baa na yireina-i. Ban kaal baa-ya Dombuõ nuõ. ⁵ Hĩema-na bande-i-na, na cie na bāanju-i. Kuman dõlaanu-nei, na cie ku yaa-i. Na wuyaa niidõdõlni-i cel da kpēnkpēniē ŋaa bĩmbaan namaa ta na cie na kuliin-yiingu-i. ⁶ Na karaa coima-i haa nuõmba-na aa bel-ba ko-ba, a ne da ba saa ce weima. Kutaamba saa gbãa hũu ba fere na nyisēnni-na.

Fien na hõmmu-i

⁷ Tobin namaa, fiēn na hõmmu-i na ta na cie Itienjo jomman-yiingu-i. Na saa da kũrāamba-i wei? Da ba duu dĩmma-i ifelle domma-na, ba fē ba hõmmu-i ta ba cie di tĩmma aa da ba suõ kar-ma. ⁸ Namaa na bi saaya na fē na hõmmu-i dumai aa na dii sireina na feren nuõ; Itienjo jomma piyaa.

⁹ Tobin namaa, da na ta na waana baa na-naa, Diilonjo ka yuu-na. Uman ji geraan nuõmba yun-maama-i u jomma piyaa. ¹⁰ *Diilopõpuõrbiemban hĩerã mulĩema-i hĩrãmma man, ma sĩ ma tĩyāanu-nei ke? Hĩerān mulĩema-i bafamba temma-i. ¹¹ Na saa da, baman nyaarãa tĩē Diilon-hūmelle-na, i ciēra wuõ ba yunni dõlaa. Yõbuñ hĩerã mulĩema-i hĩrãmma man, ma sĩ na nuõ ma

maama kɛ? Aa ma sɪ na daa Itienɔŋ juɔ pã-yo baa kumaŋ kɛ? Coima saa fa, Itienɔ faa baa nelbiliemba-i aa tiraa waa hujantienɔ.

¹²Tobinɔ namaa, mamaŋ gbãaŋ, nuɔni maŋ da ŋ'a ŋ sa taara Diilonɔ ka yuuni, da ŋ'a ŋ piiye, ŋ baa cira «muɔ baa Diilonɔ», ŋ baa bi cira «muɔ baa hɛma», ŋ baa gbuŋ bi biŋkũŋ yerre. Mamaŋ da ma ce, ŋ cira ma ciɛ, mamaŋ da ma saa ce, ŋ cira ma saa ce; gere.

Fɔŋgũɔ dii Diilocārãlle-na

¹³Na hɔlma-na umaŋ duɔ tuɔ mulienɔ, u tuɔ cārã Diilonɔ-i. Umaŋ huɔŋga-i da ka fɛ, u tuɔ hãl nɛini u tuɔlɛnu Diilonɔ-i. ¹⁴Umaŋ duɔ tuɔ jaŋ, u bi Diilonɔ-dũŋ-baamba yaataamba-i ba ji hure namma u yaaŋga-na Itienɔ yerre-na aa cārã Diilonɔ-i hã-yo. ¹⁵Da ba haa ba naŋga Itienɔ-na aa cārã-yuɔ cārãmma famma temma-i, jeiŋo ka sire. Itienɔ ka sire-yuɔ aa da kuɔ u ciɛ āmbabalma, u ka bi hur-ma. ¹⁶Terienɔgu faŋgu-na, da na ce āmbabalma maŋ, na tũnu na-naa baa-ma aa na cārã Diilonɔ-i na hã na-naa ku yaa na ka sire na jarma-na. Fɔŋgũɔ maŋ dii nelviinɔ Diilocārãlle-na ponsaaŋ-wuonɔ sɪ. ¹⁷Na saa da, *Eli waa nelbilonɔ miɛ temma yaa-i; ŋga u cārã Diilonɔ-i, cārã-yuɔ, cārã-yuɔ wuɔ u baa dãa; Diilonɔ ce bienɔa sɛi baa caamba niediei u saa dãa. ¹⁸Ku huonɔgu-na, u tiraa cārã-yuɔ, u donɔ tuɔ dãa gonɔgorre gbãa da di ta di ce.*

¹⁹Tobinɔ namaa, na hɔlma-na, umaŋ duɔ pira Diilonɔ-hũmelle-na, umaŋ duɔ maaya ninonɔ-i aa unaŋ nuɔ ŋ dii-yo hũmelle-na, ŋ ciɛ maacenfafamma. ²⁰Na saaya na suɔ wuɔ molonɔ duɔ pira aa ŋ gbãŋ baa-yo dii-yo hũmefafalle-na, ŋ kuraa-yo kuliinɔgu-na aa uŋ ciɛ āmbabalma maŋ cor hiere, Diilonɔ ka hur-ma.

* **5:18** Nieŋ Jãmatigi ba sebɛdiɛlãŋo-na (1 Rois) 17–18.

Pierņ nyegāaņ sebedielāņo maņ Nelmuoyamma

Pier nyegāaņ sebe daayo-i a hā Diilon-dūņ-baamba maņ dii *Asi huōņa-na. Baņ yeņ Yesu horre-na, nuōmba sa dōl-ba. Pierņ daa-ku dumaāņo-na, u nyegēņ sebe daayo-i duō dii sirēiņa bei. U tagaaya pigāaņ-ba Diilon-dūņ-wuōņoņ saaya u waa dumaa bamaņ cīnaana Diilono-i ba hōlma-na. U tirii-ma baa-ba wuō Yesu fuō fere bi mulāaņ fuō ku ji ta ku ce kuliingu. Nga Diilono siire-yuō aa ce u ce bōi. Aa u pāa nuņgu wuō umaņ duō hūu Yesu maama-i u ka ce kutieņo-i Yesu temma-i. Wuō nupālle fande yaa diyaāņ sirēiņa-i Diilon-dūņ-baamba-na, halle da ba fie ta ba ce-ba sūlma-i, ba kūōma sa seņ. U diyaa nelma ba tūnni-na; wuō bamaņ dii Yesu horre-na, ba biē Yesu maama-i.

Jaalunģu

¹ Muō Pier, Yesu-Kirsa *pōpuōrbilon muō. Muōmei nyegāaņ sebe daayo-i da mi hā Diilono yufellen hilaa namaa namaņ nuō-i aa na waa hīeņgu-na. Banamba dii Pō, banamba Galasi, banamba Kapadōsi, banamba *Asi aa banamba Bitini. ² I To-i Diilono yufelle hilaa-nei ņaa maņ waa u huōņa-na dumaa u ce u *Yalle bō-na na deņ a ce-na fuō baāņ namaa na da na ta na nu Yesu-Kirsa nuņgu-i aa u tāmma da ma misirrā-nei a migāaņ-na hā-yo.

Diilono firnu u huōņa-i u tuō kāyā-nei aa u tuō fē na hōmmu-i.

Nahaale pā nelieņo

³ Yaāņ i tiē tuōlnu Diilono-i, Itieņo-i Yesu-Kirsa To-i. U ciē hujarre yiē aa ce-ye nelfelaāņ miē Yesu-Kirsa siremma barguō-i-na a ce i migāaņ haa i naņga-i yuō. ⁴ Aa uņ jīena ciilunģu maņ duō hā u baamba-i, i bi hīņ ku taalunģu. Ciilunģu faņgu sa kusirre, ku sa bīena, ku sa bi pitelle. Diilono jīena-kuō tuō cie-na dōrō-i-na. ⁵ Naņ haa na naņga-i yuō, u niya-nei fafamma duō ji kor-na miwaāņo tīmmaņ-yiingu-i. Nuōmba-i hiere ba ka da uņ kuraa-na dumaa. ⁶ Terieņgu faņgu-na, taa na nyē. Mi suyaa miē na yammu huolaa fiefiē-i-na, ņga ku siē kā yaāņ-na. Taa na nyē. ⁷ Sēne maņ sēne, yiingu dii baa yiingu u ka gbuo; ņga ba dii-yo dāamu-na a ne da kuō u faa. Namaa nahaale saa buō sēne-i-na wēi? Ba ce niē ba siē ne-de si di faa? Ba ne nahaale-i baa yaahuolo yaa-i. Yaahuolo duō saa gbāa kara na kūōma-i Diilon-hūmelle-na, Yesu-Kirsa duō ji bir jo yiingu maņ nuō-i, Diilono ka tuōlnu-nei aa gbēlieņ-na aa ce na ce bōi. ⁸ Na yufelle saa haa Yesu-Kirsa-i-na dede, ņga u maama dōlaanu-nei. Na saa hi da-yo yogo, ņga na haa na naņga-i yuō aa na hōmmu gbuu fē da yogogo. Na hōmmuņ fiē dumaa, ma siē gbāa waņ. ⁹ Diilonoņ duōņ tuō kor-na, kufaņgu hōfēlle yaa dumaāņo-na. Naņ haa na naņga-i Diilono-na da na da koņkoro maņ, na duōņ ta na da-yo.

¹⁰ *Diilopōpuōrbiemba siire taara koņkoro daayo yaāņa-i aa tūnu-nei Diilon uņ ka firnu u huōņa-i baa-na dumaa. ¹¹ *Kirsa *Yalle waa ba hōmmu-na; dii naa tūnu-bei wuō Kirsa ka mulieņ, aa ku huōņgu-na u ka ce bōi. A ce dumaāņo-na ba gbuu vaa ba fere da ba suō ma cemmaņ-huōņgu-i baa maņ ka ce dumaa. ¹² Diilono yaņ aa waņ baa-ba wuō uņ puōraa-ba baa nelma maņ, ma siē ce bafamba bāaņ-nu, kere ma ka ce namaa bāaņ-nu. Nelma famma yaa baņ waņ-maņ baa-na nyuņgo-i-na. Bamaņ waāņ *Neldōdōlma-i ba yaa waāņ-maņ baa-na. Diilono yaa saāņ u Yalle-i di ji dii-ma ba nunni-na. *Dōrpōpuōrbiemba famba fere-i ba taara ba suō ma yaāņa-i.

Viistnni yaa dālaanuj Diilonjo-i

¹³ Terienju fanġu-na, tigiin na fεε, baa na dii na yunni-i. Haan na nanġa-i Diilonjo-na ku haama wuɔ u ka ce hujarre nei Yesu-Kirsa jomman-yiinġu-na.

¹⁴ Taa na nu Diilonjo nunġu-i ŋaa bisānfefeiŋ uŋ nuŋ u to nunġu dumaa. Nan ŋa na'a na saa ta na suɔ kuyunġu huɔŋu-na, kumanġ taa ku dɔlnu-nei cemman, baa na bir na suur-kuɔ. ¹⁵ Yaan na weiima-i hiere ma fa ŋaa Diilonjo maamanġ faa dumaa. U yaa buɔ-na na denġ a ce-na u baanġ namaa. ¹⁶ Na saa da, ma nyegāanġ Diilonj-nelma-na wuɔ: «*Muɔminġ yerġ nelfefeiŋ muɔ dumaa, na saaya na waa nelfafaanġ namaa dumei.*»*

¹⁷ Da na ta na cārā Diilonjo-i na ta na bī-yo «Baba», na ninsoŋo. U yaa pāanġ nuɔmba-i a saanu baa banġ ciε kumanġ; u sa ce ciεluɔ. Terienġu fanġu-na, yinni manġ tīyāa na wulaa hīema-na, gbāanġ na ciluɔ tuɔ pigāanġ wuɔ na kāalā-yuɔ.

¹⁸ Nanġ siire biε ānsɔsɔmma manġ na bīncuɔmba wulaa, na suyaa banġ sāa na yunni-i baa kumanġ a hiel-ni mei. Ba saa sāa-ni baa gbeiŋa, ba saa bi sāa-ni baa sēne, nifanni sa gbānġ ciima. ¹⁹ Ŋga ba sāa na yunni-i baa tāmma. Aa tāŋ hama-i? *Kirsa tāmma. Ba ciε-yo ŋaa *tūmbilono manġ faa buolma; jarma sī-yuɔ, pādorre sī-yuɔ. A ko-yo sāa na yunni-i. ²⁰ Diilonjo naa par ma yaa hā-yo aa miwaanġo suɔ duɔ donġ. U ciε ma yaa daama hɔperienġ daaku-na duɔ kor-na. ²¹ Fuɔ yaa ciε na haa na nanġa Diilonjo-na. Diilonjo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na aa ce u ce bɔi ku'i ciε na haa na nanġa Diilonjo-na aa ta na hil na ne-yo.

²² Nanġ siyaa ninsoŋo-i, kuu dii ŋaa na migāanġ na hɔmmu-i da na gbāa ta na dɔl na-naa fafamma ŋaa ceduɔŋ-bienġ namaa. Terienġu fanġu-na, yaanġ na maama gbuu ta ma dɔlnu ma-naa. ²³ Na saa da, na ciε nelfelaanġ namaa, na huɔŋ fεemma. Gboluoŋ daaku-na nelbilo saa hoŋ-na, Diilonjo'i huɔŋ-na. Nelbilonjo ku, ŋga Diilonjo sa ku. U huɔŋ-na baa u nuŋ-āndaanġu yaa-i. Ku sa ji gbuo dede. ²⁴ Na saa da, ma nyegāanġ Diilonj-nelma-na wuɔ:

«*Nelbiliemba-i hiere baa dii ŋaa hīenġu.*

Ba fafaanġu dii ŋaa pūlma.

Hīenġ da ku kuol, ku pūlma hūl.

²⁵ *Ŋga Itienjo nelma dii gbula, ma sa ji gbuo dede.*†

Itienjo nelma yaa hama-i? Ma yaa *Neldɔdɔlma manġ banġ wanġ-manġ baa-na.

2*Piyaanġ Cicēlmantienjo-i*

¹ Nanġ ciε nelfelaanġ namaa, hielaanġ na nanġa balaanġu-i ku sīnni-na hiere, baa nuɔmba tāalma-na, baa huhurma-na, baa nenemuŋġu-na, baa yebīenande-na. ² Tonto mɔsūŋ nyɔlma yaa a vāa. Nyɔlmanġ dɔlnuŋ-yuɔ dumaa, yaanġ Diilonj-nelma ta ma dɔlnu namaanġo-i dumei, ku yaa na ka nanġ kaasīnni a kor. ³ *Na daa Itienġ uŋ faa dumaa kε*?*

⁴ Piyaanġ-yoŋ, u yaa cicēlmantienjo-i, uu dii ŋaa tāmpēlle manġ nuɔmbanġ cīnaana-diε ŋga di yaa hilaa Diilonjo yufelle-na u hiel-de. ⁵ Namaa fεε-i naa dii cicēlma aa naa bi dii ŋaa tāmpēlēiŋa. Da na piε-yo, Diilonjo ka ce-na ma u *Yalle dūŋġu-i baa-na. Na ka waa jigāntaanġ namaa ta na pā niipānni-i na hā Diilonjo-i a saa baa u Yallenġ taaranġ-kuɔ dumaa. Yesu maama-na, u ka tuɔ siε na niipānni-i fafamma. ⁶ Diilonj-nelma waanġ-ma wuɔ:

«*Niεŋ, mi hielaa tāmpēfafalle,*

*mi ka jīna-diε dūŋġu tuole-na *Sinyɔ-i-na.*

Umanġ duɔ haa u nanġa diε, u yaanġa siε ture.†

* **1:16** Buolmanġ-sebe (Lévitique) 19.2 † **1:25** Isayi (Ésaïe) 40.6-8
(Psaume) 34.9 † **2:6** Isayi (Ésaïe) 28.16

* **2:3** Gbeliemanġ-nalāanġu

7 Namaa namaņ haa na nanġa-i tãmpēl daade-na, Diilonġo cie na ce bōi. Nġa bamaņ saa haa ba nanġa die, ma nyegãaņ ba kūņgu-na wuō:

«Dūmarāambaņ cīnaana tãmpēlle maņ,
di yaa juō bella dūņgu-i.»†

8 Ma tiraa nyegēņ terieņgu nanġu-na wuō:
«Nuōmba tisiņ ba fεε tãmpēl daade-na.

Di mal nuōmba-i.»§

Baņ'a ba saa nu Diilonġo nuņgu-i ku'i cie ba ta ba tisiņ ba fεε die. Ma yaa naa saaya ma da-ba. 9 A ne da Diilonġo yufellen-nuōmba yaa namaaņo-i. Namei Itieņo jigãntaaņ namaaņo-i. Namei Diilonġo baāņ namaaņo-i. Namei Diilonġo napōrreņ-nuōņ namaaņo-i. U bīe-na hiel-na kukulma-na a jo baa-na u gbagbaama-na na da na ji ta na waņ u maacenfafamma maama-i baa nuōmba-i.* 10 Dīelūō-i-na, na saa naa waa Diilonġ-baaņ namaa; fiεfiε-i-na, na cie Diilonġ-baaņ namaa. Dīelūō-i-na, u saa tuō ce hujarre nei; ņga fiεfiε-i-na, u ce hujarre nei.†

Taa na kãņ na yuntaamba-i

11 Mi jēnaaņ namaa, naa dii hūncortaāņ namaa hiεma-na bande-i-na. Terieņgu faņgu-na, mi cārã-nei, naņ kuyeņ āmbabalma maņ, hielaaņ na nanġa mei; ma kōsuōņ nelieņo. 12 Naņ yeņ *niεraamba hōlma-na, yaaņ na ciluō vii ku yaa da ba fiε ta ba bīena na yīreīņa-i wuō nelbabalaāņ namaa, ba ka da na maacenfafamma-i aa ba ka gbēlieņ Diilonġo-i u jommaņ-yiīņgu-i.

13 Niεņ Itieņo-i aa na ta na siε fōņġōtaamba wulaa. Na ta na siε *jāmatigi wulaa, u yaa nuōmba-i hiere ba yuņgu-na. 14 Na ta na siε fāamaambaa-ba wulaa; jāmatigi jīena ba yaa-i nilēīņa-na ba ta ba nuola āmbabalmanciraamba-i aa ta ba gbēlieņ ānfafammanciraamba-i. 15 Na saa da, Diilonġo taara na ta na ce ānfafamma ku yaa mimiēlmba maņ sa suyaāņ kuyuņgu aa ta ba bīena na yīreīņa-i ba nunni ka suuye. 16 Naa dii na fεreņ nuō ninsoņo, ņga baa na pãņ na ce kufaņgu-i gboruōņgu na ta na ce kuubabalaāņgu-i. Na saaya na waa ņaa Diilonġ-cāarāaņ namaa. 17 Taa na dii nuōmba-i hiere ba nuņgu-i. Naņ yeņ baa bamaņ Yesu horre-na, yaaņ ba maama ta ma dōlnu-nei. Taa na kālā Diilonġo-i. Taa na dii jāmatigi nuņgu-i.

Biyaāņ Kirsa maama

18 Maacembieņ namaa, taa na siε na yuntaamba wulaa aa na ta na kãņ-ba fafamma. U balaāņ baa-ni wa, u faa baa-ni wa, ta ņ siε u wulaa. 19 Na saa da, muliεma maņ naņ maama sī, da ba haa-ma hã-ni aa ņ siε-ma Diilonġo maama-na, ku faa. 20 Da ņ cāl aa siε muoru-i, yer hade-i dii-kuō? Nġa da ba ta ba huol ņ yaaņga-i ņ ānfafamma maama-na aa ņ siε yaahuolo faņo-i, yerre dii ku yaa nuō-i aa ku faa Diilonġo wulaa. 21 Diilonġo taara ku yaa na wulaa. *Kirsā fuō fεε mulāaņ namaa maama-na. U pigāaņ-na nelma'i dumaāņo-na na da na ta na ce u temma-i. 22 «Fuō maņ saa cāl, aa huhurma diei saa hel u nuņgu-na dede»† 23 ba tuoraaya-yuō, u saa ji siε moloņo. Ba cie-yo sūlma-i, u saa ji wur moloņo. U yaaņ aa yaņ-ma hã Diilonġo wuō u yaa suyaāņ u pã. 24 U biyaa i āmbabalma-i tūu-ma fuō fεreņ yuņgu-na a kã baa-ma *daaņgu-na. U cie ku yaa-i a ce i hiel i nanġa āmbabalma cemma-na a ce-ye nelviīņ mie i tie ce kumaņ dōlaaņuņ Diilonġo-i. Fuō muliεma yaa cie na waa na fεreņ nuō dumandē-i-na. 25 Naa naa

† 2:7 Gbeliemaņ-nalāaņgu (Psaume) 118.22 § 2:8 Isayi (Ésaie) 8.14 * 2:9 Niεņ Helmaņ-sebe-i-na (Exode) 19.5-6; Anjīnamma tiyemmaņ-sebe-i-na (Deutéronome) 4.20, 7.6; Isayi sebe-i-na (Ésaie) 9.1; 43.20-21. † 2:10 Niεņ Ose sebe-i-na (Osée) 1.6,9; 2.1,23,25. † 2:22 Isayi (Ésaie) 53.9

waa ta na wuora na yuņ-nu ņaa tūlmba maņ baala; ņga fiefiε-i-na na birii jo na tieno wulaa, u yaa niεyan-nei.

3

Ansorren-tienamma

¹ Kuuduŋgu yaa baa caaņ namaaņo-i; taa na sie na bōlbaa-ba wulaa, ku yaa bamaņ saa hūu Diilon-ŋmaama-i ba hōlma-na, na ciluō ka ce ba hūu-ma. Ku sie hi na puur na nunni-i wuō na piiye baa-ba. ² Da ba da na ciluō faa, aa ne da na kāņ-ba, ba ka hūu Diilon-ŋmaama-i. ³ Baa na ta na kuye bombormaņ-fafaanġu-i: Baa na gonya yumigāale, baa sēne ba diima, baa kompafafammuņ-vaama. ⁴ Yaan aa na ta na taara huōya-fafaanġu: Na ta na taara hōfafammu baa hōhinammu; nifanni sa vāa dede. Aa ni yaa dii baa yuņgu Diilono wulaa. ⁵ Yiinaticamba maņ naa hūyāa Diilon-ŋmaama-i aa haa ba naņga-i yuō, ba taa ba diyaa ba fεε baa ni yaa-i ba sie ba bōlbaa-ba wulaa. ⁶ Unano yaa Sara-i. Sara taa u nu *Abiramu nuņgu-i, a ce dumaanō-na u taa u bi-yo «Baba». Da na da holle ta na ce ānfafamma-i, namei Sara bien namaaņo-i kelkel.

⁷ Kuuduŋgu yaa baa bōlaaņ namaaņo-i; bilaaņ na caamba-i fafamma na tienamma-na, aa na saaya na suō wuō na fōņgōbaa-ba sa saa. Diilon uņ cie baa-na aa cira u ka hā-na cicēlma maņ, ba nuņgu bi dii-mei. Terienġu faņgu-na, taa na kāņ-ba ku yaa na cacārāņgu sie gbāa soņ yanġa naņga.

Hīrā muliema-i ņ ānfafamma cemma-na

⁸ Miņ ka perien baa mamaņ ma yaa daama: Yaan nelduōma yaa yu na hōmmu-i hiere. Bilaaņ na-naa kpelle. Taa na dōl baa na-naa ņaa ceduōņ-bien namaa. Bilaaņ na-naa hīehīε, baa na ta na tetēņ na fεε. ⁹ Baa na ta na suu āmbabalma sōlaanġu-i baa āmbabalma. Baa na bi ta na suu tuosinni sōlaanġu-i baa tuosinni. Yaan aa na ta na haa na nufafaanġu kutaamba-na. Diilono taara ku yaa na wulaa. Da na haa na nufafaanġu bei, Diilono ka bi haa u nufafaanġu namaaņo-na. ¹⁰ Na saa da, ma nyegāaņ Diilon-nelma-na wuō:

«Uman duō tuō taara u ce u bāanġu-i,

uman duō tuō taara u huōņga fē,

kutiēņo saaya u hiel u naņga noparaaņ-āndēnni-na baa coima-na.

¹¹ *U saaya u nanna kuubabalaanġu-i aa tuō ce kuufafaanġu.*

U vaa u fεε weiima baa ji suur u hōlma-na baa moloņo.

¹² *Na saa da, Itieno saa nanna nelviimba-i.*

U tūņgu dii ba cacārāņgu-na.

*ņga u sa gbo baa bamaņ cieņ kuubabalaanġu-i.»**

¹³ Da na vaa na fεε baa ānfafamma cemma-i hai ka ce kuubabalaanġu nei?

¹⁴ Halle da ba fie ce-na sūlma na ānfafamma maama-na, na yunni dōlaa. Baa na ta na kālā nuōmba-i, baa na bi yaņ na hōmmu ta mu cu baa-ba. ¹⁵ Na saaya na suō wuō *Kirsa yaa u diei Itieno-i. Taa na dii u nuņgu-i fafamma. Tigiin na ta na cie, u maņ duō yuu-na wuō bige-i cie na haa na naņga Kirsa-i-na, na waņ ma yaanġa-i baa-yo. ¹⁶ Na fē na hōmmu-i baa ma wamma-i aa na baa bi tiel moloņo. Naņ suyaa kumaņ faa, taa na ce ku yaa-i. Ku yaa bamaņ biēnaanaņ na yirēiņa-i Kirsa huonġu-na ba yammu ka ture. ¹⁷ Diilon duō cira ņ muliēņ, da ņ muliēņ ānfafamma cemma-na, ku bōyaa ņ muliēņ āmbabalma cemma-na.

¹⁸ Na saa da, Kirsa fuō fεε bi mulāaņ aa ku nelbiliemba āmbabalma maama-na. U cie-ma i diei gbula. Fuō maņ waa nelviinō, u siyaa ku nelbabalaamba sōlaanġu-na, duō dii-na na-naa nuō baa Diilono-i. Ba kuō-yo,

* **3:12** Gbeliemaņ-nalāanġu (Psaume) 34.13-17

ņga *Diilonj-Yalle siire-yuo. ¹⁹ Diilonj-Yalle yaa bi cie u kā ka piiye Diilonj-nelma-i baa bamaņ dii kuliingu nyisēnni-na. ²⁰ *Nowe bāaņgu-na, ba yaa naa puu bubuošinni baa Diilonjo-i. Baņ puu bubuošinni baa-yo dumaņo-na, Diilonj wuo fē u huōņa-i aa yaņ Nowe ce beņo-i. Nuōmba bōi saa suur beņo faņo-na; nuōmba niisiei suurii yoņ a kor hūmma-na. ²¹ I gbāa saa hūmma famma-i baa *batemu hūmma. Nuōmba bi kor dumei nyuņgo-i-na batemu hūmma-na. Batemu hūmma-i maacemma sī ņ kūōma-na, ņga ma yuņgu yaa wuo ņ hā Diilonjo-i ņ fere baa huōņa diei. Yesu-Kirsa siremma yaa cie batemu tuo kor-e. ²² U siire nyugūņ kā dōrō-i-na ka tēna Diilonjo caaņ-nu, a waa *dōrpōuārbieamba yuņ-nu baa fōņgōtaamba-i hiere.

4

Taa na ce kumaņ dōlaanuņ Diilonjo-i

¹ *Kirsāņ mulāaņ u kūōma-na dumaa, namaa fere-i na saaya na tēna baa-ma wuo na ka mulēņ fuō bi temma-i. Na saa da, umaņ duō mulēņ u kūōma-na, ņ da u hielaa u naņga āmbabalma cemma-na. ² U ce mafamma-i duō gbāa nanna nelbilibieamba kuuceņgu-i aa tuo ce Diilonj-huōņa u yinni boluōņgu maņ tīyāa hīema-na. ³ Na cie na bāaņgu-i dei baa *niēraamba-i ba kuuceņgu-na: Na cie na bāaņgu-i tīlāsinni-na, baa biņwosinni-na, baa koņhiliingu-na, baa wuolalle-na, baa nyōlle-na. Aa na duu Diilonjo huōņa-i baa na tīnni-i. ⁴ Fiēfiē-i-na, niēraambaņ daa na sa tiraa na ce kakarkuōņo faņo-i baa-ba, ku bir yaņ aa cu ba hōmmu-i ba bigāaņ-na. ⁵ ņga baņ ceņ kumaņ hiere, Diilonjo ka gāņ baa-ba. U tigiņ tī duō yuu cicēlmantaamba-i baa bikuōmba-i hiere. ⁶ Ku'i cie na da *Neldōdōlma bi waaņ halle baa kuōmba-i. A ce dumaņo-na, baņ waa hīema-na aa mamaņ fiē da-ba a saanu baa ba āncemma-i, fiēfiē-i-na *Diilonj-Yalle ka gbāa ce ba sire waa baa Diilonjo-i.

Taa na suō Diilonj-caluo belma

⁷ Weima-i hiere ma piyaa tīmma. Terieņgu faņgu-na, baa na dii na yunni-i, aa na saaya na suō na fereņ belma ta na gbā na cārā Diilonjo-i. ⁸ Kumaņ gbāaņ, yaaņ na maama ta ma gbu ma dōlnu ma-naa. Na saa da, *nelnyulmu sa kāņ āmbabalma bōi**. ⁹ Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma, baa na ta na waana baa-ba. ¹⁰ Diilonjo hāa-na na da-na-deņ fōņgōbaa hiere. Neliēņo neliēņo u saaya u suō u wuoņo belma a gbāa duō tuo kāyā banamba-i baa-yo. ¹¹ Diilonj duō hā umaņ jumēfafalle-i, kutieņo saaya u ce-de tuo waņ Diilonj-nelma baa-de. Duō hā umaņ kakāyāmmaņ-fōņgūō-i, u tuo kāyā nuōmba-i baa u yaa-i. Yesu-Kirsa maama-na, ku saaya na āncemma-i hiere ma ta ma ce nuōmba ta ba bī Diilonjo yefafalle. Yefafalle-i baa fōņgūō-i ni vii u yaa-i hōnni maņ joņ. Ma cie.

Taa na hīrā muliēma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹² Mi jēnaaņ namaa, yaahuolo maņ haaņ-nei daayo-i, baa na yaņ na hōmmu cu baa-yo; u sagalla-nei duō ne. Baa na da niē sī ba fiēņ-na baa-yo. ¹³ Yaaņ aa ku ta ku dōlnu-nei wuo na nalāa *Kirsa muliēma temma ne. Terieņgu faņgu-na, duō ji jo u fōņgōtesinnin-jomma-i, na hōmmu ka fē gbarnu. ¹⁴ Da ba tuora-nei Kirsa maama-na, na yunni dōlaa. *Diilonj-Yalle dii baa-na aa Diilonjo bōbōima da di yaa nuō-i. ¹⁵ Molo baa yaņ ba ji bel-o ta ba huol u yaaņga-i wuo u kuō neliēņo, sisō u cuyaa, sisō u cie kuubabalaāņgu naņ temma, da ma'i bi sī u diyaa u nuņgu-i nelma maņ saa hi-yo. ¹⁶ ņga da ba ta ba huol ņ yaaņga-i wuo Kirsa wuoņ nuō, baa yaņ senserre da-ni. Niņ yeņ Kirsa horre-na, yaņ aa ņ ta ņ jaal

* 4:8 Niēņ Bīncuōņ-nelmaņ-sebe-i-na (Proverbes) 10.12.

Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁷ Gēngeryiingu hii. Diilonjo duoņ tuo gāņ baa u dūņ-baan miemei igēna. A ne da duo doņ tuo gāņ baa miēņo-i, gēngērō periema ka waa niē baa bamaņ ciinaana Diilonjo-*Neldōdōlma-i? ¹⁸ A saa baa Diilonjo-nelmaņ waanjo-ma dumaa:

«Da kuo nelviinjo korma dii kpelle,

āmbabalmanciraamba kūņgu ka waa niē?»†

¹⁹ Terieņgu fanģu-na, Diilonjo duo nuoni maņ mulieņ, baa yaņ ņ kūōma kara; cor ņ ta ce ānfafamma-i aa ņ dii ņ fēre Weimantieņo naņ-na. U yaa maa-ni. U sa waņ weima aa ji bir baa huonjo-āndaanģu.

5

Bilaanjo Diilonjo-dūņ-baamba-i dei

¹ Fiefiē-i-na, mi ka fulnu Diilonjo-dūņ-baamba yaataamba yaa-i. Mei fēre-i yaatienjo muo; mi daa *Kirsā muliēma-i nuo baa mi yufelle. Duo ji bir jo duo ji ce u yuntēsinni-i, mi ka ce mi bāanģu-i baa-yo. Miņ ka waņ mamaņ baa yaataanjo namaanjo-i ma yaa daama: ² Diilonjo uņ hāa-na nuōmba maņ, bilaanjo-baņ dei ņaa ānciinaņ uņ bel u muōru-i dumaa. Baa na bel-ba ņaa ba guoraa-na, bilaanjo-baņ baa hōfafanģa ņaa Diilonjo uņ taaraņ-kuo dumaa. Baa na bi ce-ku gbeitaara-hūmelle; yaanjo aa na ta na ce-ku baa pāama. ³ Diilonjo uņ diyaa bamaņ na nammu-na, baa na ta na haa na fōņģūō-i bei; yaanjo ba ta ba da namaa cilōfafaņo yaa aa ta ba ce. ⁴ Ku yaa ānciinaamba yuntienjo* duo ji jo, na ka da nyantuoluo maņ sa cuōraayanjo dede.

⁵ Kuuduōņģu yaa baa naacienjo namaanjo-i, taa na siē yaataamba wulaa. Aa na hieronjo-i na saaya na nanna bombolma-i. Na saa da, Diilonjo-nelma ciēra wuo:

«Diilonjo sa gbo baa bombolmantaamba-i,

ņģa u firiiņu u huōņģa-i baa bamaņ hiiriienjo ba fēre.»†

⁶ Terieņgu fanģu-na, taa na hiire na fēre Weimantieņo yaanģa-na ku yaa na tetemmaņ-yiinjo da ku hi, u ka tetēņ-na. ⁷ U yaa yiēraaya baa na yunniņ-maama-i, haraanjo-maņ hiere na hā-yo.

⁸ Baa na dii na yunni-i! Siireņ na yiēra! Na bigāarāņo-i *Sitāni dii tuo wuōra u biņ aa tuo bure ņaa nyulmu bilaa jara. U taara moloņo duo wuo. ⁹ Bilaanjo Diilonjo-maama-i nammu hāi na bigāarāņo baa ji yar-na. Na saaya na suo wuo terni-na hiere yaahuolo faņo temma yaa daanjo Diilonjo-dūņ-baamba-i. ¹⁰ Na ka muliēņ cellē yogo, ņģa Diilo fuo maņ ānfafamma-i hiere ma tieņo-i, u ka bir dii-na na fonni-na. U ka dii siēiņā nei aa ce na yiēra doņ u hūmelle-na. U yaa biē-na na da na ta na ce na bāanģu-i baa-yo Kirsā horre-na hōnni maņ joņ. ¹¹ Fōņģūō dii baa u yaa-i hōnni maņ joņ! Ma ciē.

Jaaluperieņģu

¹² Mi nyēģāņ sebeyel daade-i da mi dii siēiņā nei aa waņ baa-na wuo naņ vaa na fēre baa Diilonjo maņ maama-i, u yaa ninsonjo-Diilonjo-i. Mi waanjo fuo hujarre maama yaa baa-na. U hujarre temma si dii. Silasi yaa kāayā-miē mi nyēģēņ sebeyel daade-i. U nyaarāa Yesu huonģu-na.

¹³ Diilonjo-dūņ-baamba maņ *Babilōni-i-na bande-i-na, Diilonjo yufellenjo hilaa bamaņ nuo-i namaa bi temma-i, ba pāa-na jaalunģu. Mi biēņo-i† Marke bi jaalaa-na.

¹⁴ Taa na jaal na-naa fafamma ņaa ceduoņ-bienjo namaa.

† **4:18** Bincuoņ-nelmaņ-sebe (Proverbs) 11.31 * **5:4** Anciinaamba yuntienjo-i: Ba gbē Yesu fuo fēre yaa. Niēņ Nsāa sebe-i-na 10.11. † **5:5** Bincuoņ-nelmaņ-sebe (Proverbs) 3.34 ‡ **5:13** Niēņ Tim. diē. 1.2; Tite sebe-i-na 1.4.

Namaa namaņ dii *Kirsa horre-na Diilo kāyā-nei.

Pierŋ nyegãaŋ sebháallŋo maŋ Nelmuoyamma

Pierŋ taa u nyegẽŋ sebe daayo-i huŋgu maŋ nuo-i, uu naa suo wuo u yinni saa tiraa t̄ie b̄oi. U taa u taara halle duo fie'a u saa ji waa, uŋ waan mamaŋ baa Diilon-dũŋ-baamba-i Yesu kũŋgu-na, ma baa hel ba hõmmu-na.

U duoŋ piiye pigãaŋ-ba wuo ba saaya ba waa ŋaa Diilon uŋ taaraŋ ba waa dumaa, aa Yesu *põpuõrbiemaŋ pigãaŋ-ba ninsoŋo maŋ, ba nyaar-yuo nammu hã, ba baa yaŋ u ji korra-bei (sap. 1).

U gbuõya-bei wuo ba bel ba fere coikartaamba maŋ wuo bafamba hãalã nuõmba-i baa Diilon-nelma aa cakũŋgu cer muonu ba yunni-i (sap. 2). Sapitiri daayo nyaanu u-naa baa Yuda sebe-i.

U piraan u sebe-i baa Yesu jommaŋ-maama. Banamba ciara wuo Yesu sa tiraa u ye dii jomma-na. Pier wuo kutaamba kar coima. Wuo da ŋ da Yesu hii yin daani-i u sa jo u jo, kuu dii ŋaa u fie u huŋga-i baa nuõmba-i ba da ba suo-yo hiere aa bir ba hõmmu-i (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muo Simo-Pier, Yesu-Kirsa caaraŋ muo aa tiraa waa u *põpuõrbilon muo. Muõmei nyegãaŋ sebe daayo-i da mi hã Yesu-Kirsa fafaanŋuŋ cie namaa namaŋ haa na naŋga-i yuo mie temma-i. U yaa i Diilonõ, u yaa i Konkortienõ.

² Naŋ suyaa Diilonõ-i baa Itienõ-i Yesu-i, Diilonõ firnu u huŋga-i u tuo kãyã-nei aa tuo fẽ na hõmmu-i.

Kert̄ies̄inni fafaanŋu-i

³ Na saa da, Diilonõ himma pigãaŋ-ye kumaŋ gbãa fa i maama-i hiere i die gbãa tie wuo Diilon-hũmelle-i diŋ saaya di wuo dumaa. In suo-yo, ku'i cie u ce kufanŋu-i hã-ye. U yaa bie-ye duo ji pigãaŋ-ye u bõbõima-i baa u fafaanŋu-i. ⁴ Ku cie dumei uŋ ŋa naa pã nufafaanŋu maŋ baa-ye, uŋ ŋa naa pã nubãmbãale maŋ baa-ye, u ce-ku hã-ye. U cie-ku hã-ye i die gbãa hiel i naŋga nelbiliemba kusũŋ-maama-na, ma kõsuõŋ nelienõ; aa bie fuo kusũŋ-maama. ⁵ Terienŋu fanŋu-na, gbãaŋ kpelle na naara añfafaŋma-i na añhũuma-na, aa na taara Diilonõ huŋga-i na suo-ka na naara na añfafaŋma-i. ⁶ Na ta na suo na feren belma a naara Diilonõ huŋga suo-ma-i. Na naara pãama-i na bel-ŋ-ferēs̄inni-na, aa na naara Diilon-hũmelle wuo safafaanŋu-i na pãama-na. ⁷ Na ta na ce horre-i a naara na Diilon-hũmelle wuo safafaanŋu-i, aa na naara nelnyulmu-i na horre cemma-na. ⁸ Mamaŋ daama-i hiere, da ma waa-nei aa na firnu na hõmmu-i baa ma cemma-i, ku yaa pigãaŋ wuo na suo Itienõ-i Yesu-Kirsa-i aa yunŋu dii u suo-ma-na. ⁹ Nga da ma'a maa si dii umaŋ nuo-i, kutienõ dii ŋaa yironõ; u sa da dei. Kuu dii ŋaa u yaan ma karaanu-yuo wuo Diilonõ hurii u ambabalma-i cor.

¹⁰ Terienŋu fanŋu-na, tobiŋ namaa, Diilon u yufellen hilaa-nei u bi-na, gbãaŋ kpelle na baa ji bir u babĩmuo-i-na. Da na sie u babĩmuo-i, na sa ji gbãa cii u hũmelle-na gbula. ¹¹ Mafaŋ da ma ce, Yesu-Kirsa nellen-hũmelle ka puure da gbãa a hã-na. U yaa Itienõ-i, u yaa i konkortienõ-i aa u nelle sa ji muonu dede.

Bilaan ninsoŋo-i nammu hã

¹² Naŋ feŋ na suo nel daama-i, mi sie budii mi nunŋu-na. Mi suyaa mie na nyaarãa ninsoŋ-belle-na, nga mi ka cor ta mi titirre-mei baa-na ma ta ma t̄enu-nei. ¹³ Da mi waa yogo mi saa ku, mei wulaa ku saaya mi ta mi hãl-ma

naláanġu baa-na, ku yaa ma siε karaanu-nei. ¹⁴ Mi suyaa miε ku siε da huonġu Diilonġ-babĩmuo ka hi-mi. Itienġo-i Yesu-Kirsa gbuoya-miε tĩ baa-ma. ¹⁵ Terienġu fanġu-na, mi ka gbān kpelle, da mi saa ji waa, nel daama baa karaanu-nei.

¹⁶ Na saa da, inġ waanġ Itienġo-i Yesu-Kirsa jommanġ-maama-i baa u fōnġũ maama manġ baa-na, ku saa ce ŋaa i karaa i huoyasanga de! I saa kar i huoyasanga, miε fεrε-i i daa u bōbōima-i nuo baa i yufelle. ¹⁷ I To-i Diilonġo yaa hāa-yo bōbōima famma-i. U tĩyāa dii u yuntesĩnni-na dōrō-i-na aa fara cira: «Mi Biēnġo yaa daayo-i, u maama sa suo aa dōlnu-miε. U yaa fiēnġ mi huonġa-i.*»

¹⁸ Unġ taa u piiye mafamma-i, miε fεrε-i i waa u tānunġu-na baa Yesu-i a nu unġ piiyenġ. ¹⁹ Ku'i cie i fūnunġ haa i nanġa-i *Diilopōpuorbiemba nelma-na. Maa dii ŋaa fitĩnuo ta ma ce cecerma kukulmanġ yenġ terni manġ nuo-i. Ma ce kufanġu-i ta ma cie cicānjāale-i. Huonġu fanġu yaa nuo-i cuomōele† ka hel a kaala weima-i hiere na hōmmu-na. Terienġu fanġu-na, taa na ne-ma torro. ²⁰ Mamanġ yunġu, na saaya na suo wuo nelieŋ nuonġo-i ŋ yundaanġu-i, ŋ siε gbāa hielnu Diilopōpuorbiembanġ nyegāanġ mamanġ Diilonġ-nelma-na.‡ ²¹ Na saa da, Diilopōpuorunġu nanġu saa jo nelbilonġ-jomma-i dede, *Diilonġ-Yalle'i diyaa-kunġ ba nunni-na.

2

Sulma haraa bamanġ cie ba fεrε Diilopōpuorbiemba (Yuda 4-13)

¹ Nuomba nanġ cie ba fεrε *Diilopōpuorbiemba dumaa *Isirahel-baamba hōlma-na, ma temma ka bi ce namaa hōlma-na. Ba ka jo baa coima nanġ temma ji ta ba tāal-na. Kutaamba ka cĩna Itienġo-i, ŋ siε suo wuo u yaa sāa ba yunni-i. A ce dumaanġo-na ba siε gbān aa kōsuonġ ba fεrε. ² Nuomba bōi ka cu ba huonġ-nu ba bĩnġwosĩnni-na. Ba ka ce ninsonġ-hūmelle yerre bĩēna. ³ Gbeinġ-nyulmu ka ce coikartaanġ daaba kar ba huoyasammu baa-na a hūu na nagān-niini-i. Ŋga kumanġ ka haa-bei, ku suyaa tĩ jĩna; ba kōsuomanġ-yinni saa maa.

⁴ Na saa da, halle *dōrpōpuorbiemba manġ naa cālāa ku huonġu-na, Diilonġo saa yanġ-ba; u vaa-ba dii-ba fobabalaanġu-na dii kukulma-na a jĩna tuo cie gēnġeryiinġu-i. ⁵ U saa bi yanġ yiinataamba-i, baa naa silaa balanġ baa-yo cor. U dāa hūmma wuo-ba hiere aa ji yanġ *Nowe yaa yonġ baa nuomba niehāi baa-yo*. Nowe taa u hel u wanġ viisĩnninġ-maama-i baa-ba, ŋga molo saa ji hūu-ma. ⁶ Diilonġo bi pāa Sodōmutaamba-i baa Gomōrtaamba-i ba āmbabalma sullu-i; u kukulii nilieŋ daaya-i a pigāanġ bubōlaamba-i mamanġ ka da-ba.† ⁷ Ŋga u kuraa Lōti-i. Fuo waa nelfεfεinġo ba hōlma-na. Baa naa silaa mulieŋ-yo baa ba bĩnġwosĩnninġ-maacemma-i.‡ ⁸ Unġ waa nelfεfεinġo dumaanġo-na aa waa ba hōlma-na tuo da ba ciluo-i aa tuo nu ba piiyuo-i yinni manġ jonġ, ku taa ku janġ-yo ku cor.

⁹ Na saa da, Itienġo suo unġ ka hiel nelviimba-i dumaa muliēma-na aa fē nelbabalaamba-i jĩna tuo cie gēnġeryiinġu duo ji pigāanġ-ba u jāyamma-i. ¹⁰ Kakarkuonġ-maacemmaš dōlnunġ bamanġ ba ta ba ce-ma aa ba sa kānġ Itienġo-i, u ka gbo kakālle-i bafamba yunni-na.

Coikartaamba manġ wuo bafamba hāalā nuomba-i Diilonġ-nelma, bombolma sa suo aa dōlnu-bei, aa ba yammu sa suo aa gbān; ba tuora dōrniemba-i halle ba sa kāalā. ¹¹ A ne da dōrpōpuorbiemba manġ dōrpōpuorbiemba, ba

* **1:17** Nieŋ Matie sebe-i-na 17.1-5; Marke sebe-i-na 9.2-7; Like sebe-i-na 9.28-35. † **1:19** Cuomōele-i: Ba gbē Yesu yaa-i. Nieŋ Amp. 22.16. ‡ **1:20** Girekimma-na terienġ daaku gbāa bi nu nunġ daama-i: «Diilopōpuorbiembanġ nyegāanġ mamanġ hiere, nelieŋ huoyasanga sl.» * **2:5** Nowe: Nieŋ u kūnġu-i Miwaanġo jĩnammanġ-sebe-i-na (Genèse) 6.1-7.24. † **2:6** Nieŋ Miwaanġo jĩnammanġ-sebe-i-na (Genèse) 19.24. ‡ **2:7** Nieŋ Miwaanġo jĩnammanġ-sebe-i-na (Genèse) 19.1-16.

fŋŋgũo jŋenya coikartaan daaba wuonŋo-i, aa ba tiraa hi yaŋ-ba; ŋga ba sa waŋ dorniemba yebabalalle baa Diilonŋo-i. ¹² Ŋga coikartaan daaba sa cē, ba ce ba weima-i ba yuŋ-nu ŋaa bŋmbaamba. Baŋ'a ba sa suŋo maaŋ, ba diyaa lunŋu ma yaa nuŋo-i. Ba ka ko-ba ŋaa baŋ koŋ bŋmbaamba dumaa. Na suyaa wuŋo bŋmbaamba gbŋe baa komma yaa yonŋ. ¹³ Baŋ cie āmbabalma maŋ, ma sŋlaanŋu ka suu-bei. Tilāsinnŋ-*maacemma* sa suŋo aa dŋlnu-bei, halle bāhulaanŋu-na ba ce-ma. Da ba waa baa-na na ponsanni-na, coikarre dŋlnu-bei ŋaa bige-i! A ce dumaanŋo-na ku bŋena na yerre-i aa ta ku ce-na senserre. ¹⁴ Ba sa da cieŋo baa ba yufelle aa cor-o, aa ba sa ye āmbabalma cemma-na. Bamaŋ saa naŋ kaasinni Diilonŋ-hŋmelle-na ba hi ba yaa-i ba taaal-ba. Gbeinŋ-maama yuu ba hŋmmu-i cor. Diilonŋo waasaanŋ-ba. ¹⁵ Ba naana hŋmefafalle-i aa cu Bosŋr bieŋo-i Balamu huonŋ-nu. Balamu naa ce u fere Diilopŋpuŋrbilonŋo. Huhurmaŋ-gbeinŋa damma taa ma dŋlnu-yuŋo ŋaa bige-i! ¹⁶ Ŋga uŋ'a naa yagar Diilonŋo nuŋgu-i aa tuŋo taara kumaŋ, u daa-ku: Kakũmuŋo'i piiye baa-yo pāŋ ce u nanna u miminsinni-i. §

¹⁷ Coikartaan daaba dii ŋaa hŋnfonna maŋ kuolaa; baa dii ŋaa diilonŋo maŋ biilii aa cor baa fafalmu. Diilonŋo tigiin kukulberre nande'i tuŋo cie-ba ba da ba ka tŋena. ¹⁸ Bombolmaŋ-āndenni sa suŋo aa dŋlnu-bei, a ne da yuŋgu bi si dii ba nelma-na. Ba ce ma yaa-i ba taaal bamaŋ naana hŋmefafalalle-i fŋemma-i wuŋo ba ta ba ce bŋŋwosinni bafamba temma-i. ¹⁹ Ba waanŋ-ma kuolamei baa-ba wuŋo da ba sie ba nuŋgu-i ba ka waa ba fereŋ nuŋo; a ne da bafamba fere-i baa si dii ba fereŋ nuŋo. Ba kusũŋ-maama cie-ba ŋaa kŋraamba. Ma ka wuo-ba. Na saa da, nelieŋo nelieŋo, duŋo yaŋ bŋŋkũŋ-maama ta yaanŋa yuŋo, ku bŋŋkũŋgu ce-yo ŋaa ku kŋrieŋo! ²⁰ Bamaŋ suyaa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i, bamaŋ suyaa koŋkortieŋo-i a kor nelbiliba āmbabalma cemma-na, da ba ji tiraa yaŋ ma ta yaanŋa bei, ku migāanŋ balanŋ-bei a yaŋ dŋelā-kũŋgu-i. ²¹ Kuŋo ba saa naa suŋo hŋmefafalle-i, kuu naa buŋo-bei yaŋ baŋ suyaa-de aa yagar Diilonŋo nuŋ-āndaanŋu-i. ²² Bŋncuamba cierra wuŋo: «Juoro sa ta yaŋ u wuosaanŋu», aa «Perieŋ duŋo tuŋo hel hŋncelle-na u tuŋo suur kpŋkpŋtuŋgu-na.» Ku yaa ŋaa bafamba kũŋgu-i.

3

Itieŋo ka bir jo

¹ Mi jēnaaŋ namaa, mi nyegāaŋ sebe naŋo hā-na cor tŋ, hāallŋ-wuonŋo yaa daayo-i. Ba hāi-i-na hiere, mi tirii nelma bŋi baa-na da mi kāyā-nei na ta na jŋguŋ ānjŋgŋfamma. ² *Diilopŋpuŋrbiembanŋ waanŋ maaŋ cor yiinaa-i-na, yaanŋ ma ta ma tŋenu-nei a naara Itieŋo nuŋ-āndaanŋu-i. U yaa koŋkortieŋo-i. U *pŋpuŋrbiemba yaa hii-na baa u nuŋ-āndaanŋu-i. ³ Kumaŋ yuŋgu, na saaya na suŋo wuŋo yiperieni-na, nuamba namba ka sire ta ba ce ba kuudŋlnuŋgu yonŋ. Ba ka ta ba nyē-na ⁴ aa ta ba piiye wuŋo: «Na Yesu pāa nuŋgu wuŋo u ka bir jo, u cie bige-i aa duŋo jo? I bŋncuambaŋ kuu ji hi baa nyuŋgo, weima dii ma temma-i ŋaa maŋ waa dumaa dii ku domma-na; ma saa bibirre.» ⁵ Bamaŋ piiyenŋ dumaanŋo-na, ba yaanŋ ma karaanu-bei wuŋo Diilonŋo cie u nuŋ-āndaanŋu yonŋ a hiel dŋro-i baa hŋema-i. Ba yaanŋ ma karaanu-bei wuŋo u hielaa hŋema-i hŋmma yaa nuŋo-i aa tigiinŋ-ma terduŋ-nu hŋmma huŋga-na*. ⁶ U bi cie hŋnduŋ daama yaa-i a kŋsuŋ yinataamba-i *Nowe bāanŋu-na†. ⁷ Aa inŋ danŋ hŋema maŋ daama-i baa dŋro maŋ daayo-i, Diilonŋ nuŋ-āndaduŋ daaku

§ 2:16 Nieŋ Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 22.4-35. * 3:5 Nieŋ Miwaanŋo jŋnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 1.6-9. † 3:6 Nieŋ Miwaanŋo jŋnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 7.11.

yaa bilaaya-niε jīna ta ku cie dāamu-i gēŋgeryiingū-na. Yiingū fanḡu-na, baman sa kāalāayāŋ Diilonŋo-i, u ka kōsuōŋ-ba.

⁸ Nḡa mi jēnaanŋ namaa, nelma diei dii na saa saaya na yaŋ ma karaanu-nei: Na saaya na suō wuō Itienŋo wulaa, yiingū diei dii ŋaa bienŋ nuōsiba ndii, aa bienŋ nuōsiba ndii dii ŋaa yiingū diei†. ⁹ Itienŋo sa fērē baa u nupālle cemma-i ŋaa banambanŋ jōguōŋ-ma dumaa. Nḡa namaa maama yaa cie u kūnna u huōŋga-i; u sa taara molo ji kōsuōŋ u fere; u taara nelienŋo nelienŋo u ne u cilōbabaŋo-i aa yaŋ-yo.

¹⁰ Na saa da, Itienŋo jommanŋ-yiingū ka tugol nuōmba-i ŋaa cuoyuo ŋŋ tugol dumaa. Yiingū fanḡ da ku ji hi, ijiebabalanni nanŋ temma ka ce aa dōrō pāŋ balla. Dāamu ka hāl cēiŋo-i baa bāanḡu-i baa mōeŋa-i hiere, aa hīema-i baa bīm̄bīnni manŋ dii ma dōrō-i-na hiere, ni ka caa. ¹¹ Nimanŋ daani-i hiere ninŋ yēŋ da ni caa, namaa ciluō saaya u waa niε? U saaya u fa ŋaa Diilonŋ ŋŋ taaranŋ u fa dumaa aa na vaa na fere baa Diilonŋ-maama-i ¹² na ta na cie Diilonŋ ŋŋ diyaa yiingū manŋ, aa na gbāŋ ku hi donduo. Yiingū fanḡu-na, dōrō ka bel dāamu caa, aa cēiŋo ka hāl baa bāanḡu-i baa mōeŋa-i hiere! ¹³ Nḡa miēŋo-i, Diilonŋ ŋŋ pāa nuŋgu-i baa-ye wuō u ka hiel dōrfelēŋo baa hīefelēmma hā-ye; i cie ni yaa-i. Balaanḡu siε waa terienḡu-na.

¹⁴ Terienḡu fanḡu-na, mi jēnaanŋ namaa, inŋ yēŋ tiε cie yiingū fanḡu-i, gbāanŋ kpelle Diilonŋo baa ji da balaanḡu nei, u baa ji da cālmuo nei, ku yaa na huleiŋa siε ta a tie baa-yo. ¹⁵ Na saaya na suō wuō Itienŋo vaayamma kor nuōmba ŋaa i jīēŋo-i Polŋ bi nyεgāanŋ-ma dumaa hā-na. Diilonŋo yaa diyaa-ma u nuŋgu-na. ¹⁶ Pol waanŋ nel daama-i u sebbaa-ba-na hiere. Nelma namma dii u sebbaa-ba-na ma suōma dii kpelle. A ce dumaanŋo-na, bamanŋ sa suyaaŋ Diilonŋ-nelma-i kā yaanŋ-na aa ba saa tiraa nanŋ kaasīnni u hūmelle-na, ba miel-ma. Kutaamba bi miel Diilonŋ-nelma-i hiere ma kūŋgu-na dumēi. Ba kōsuōŋ ba fere'i dumaanŋo-na.

¹⁷ Mi jēnaanŋ namaa, namaa fuō mi gbuōya-nei tī baa nel daama-i. Bilaanŋ na fere nelbabalaanŋ daaba baa ji pira-nei a ce nanŋ daa munyierafafammu manŋ, mu korra-nei. ¹⁸ Itienŋo-i Yesu-Kirsa cie hujarre yiε, yaanŋ aa na ta na nanŋ kaasīnni u huōŋgu-na, aa na ta na bi hāalā na suō-yo na kā. U yaa konŋkortienŋo-i, jaalunḡu gbīε baa u yaa-i fiεfiε-i-na baa hōnni-na hiere. Ma cie.

† 3:8 Niεŋ Gbeliemanŋ-nalāanḡu-na (Psaume) 90.4.

Nsāaŋ nyegāaŋ sebedielāŋo maŋ Nelmuoyamma

Nuamba namba naa ji sire ta ba guɔl Diilon-ɗūŋ-baamba gbeini-i wuɔ Diilon-Bieŋo sie gbāa jo ji hoŋ nelbilon temma; aa tiraa cira Diilon uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, u'i sī Yesu-i, aa cor ta ba ce kuubabalaanngu-i ba kā. Nsāaŋ daa-ma dumaanjo-na, u nyegēŋ sebe daayo-i hā Diilon-ɗūŋ-baamba-i wuɔ ba bel ba fere kutaamba-na. U waan-ma kaala-mei u sebe-i-na wuɔ Yesu yaa Diilon-Bieŋo-i aa u juɔ ji hoŋ nelbilon temma. U waan-ma baa-ye wuɔ: Nelnyulmu tieno yaa Diilonjo-i. Aa cira Diilonjo dii ŋaa gbagbaama hiere; kukulbelle diei dii si dii-yuɔ. A ce dumaanjo-na in yen Diilon-bisālŋ mie, ku saaya i hiel i nanŋa āmbabalma-na aa ku saaya i tie dɔl banamba-i a pigāaŋ wuɔ i dɔl Diilonjo-i.

Cicēlman-nelma

¹ Uman* waa dii ku domma-na, i daa-yo baa i yufien-a-i aa ne-yo aa nu u nelma-i baa i tūnni-i aa yiya-yuɔ baa i nammu-i. Kufanngu tieno yaa cicēlman-nelma-i. I waŋ fuɔ maama yaa baa-na. ² Cicēlmantieno caraaya i da-yo aa tie waŋ u maama. U waa baa Diilonjo, fiefie-i-na u caraaya i da-yo. I cie cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i ma wataan mie a tie waŋ-ma baa-na. ³ In daa manan aa nu manan, i bi waŋ-ma baa namaanjo-i i die gbāa ce baaduon mie i To-i Diilonjo horre-na. In yen horre maŋ nuɔ-i baa Diilonjo-i, ii dii di yaa nuɔ-i baa u Bieŋo-i Yesu-Kirsa-i. ⁴ Da na da i nyegēŋ nel daama-i die hā-na, i taara i hieronjo-i i hōmmu fē gbarnu.

Diilonjo yaa gbagbaama-i

⁵ In nuɔ manan Yesu-Kirsa nuŋgu-na aa tie waŋ-ma baa-na, ma yaa daama: Diilonjo dii ŋaa gbagbaama; kukulbelle diei dii si dii-yuɔ. ⁶ Die cira ii dii u horre-na, aa tie ce kukulman-maacemma-i, i cie coikartaan mie, i saa cu ninsonjo huon-nu. ⁷ Ŋga die tie ce i weima-i hiere gbagbaama-na ŋaa Diilo fuɔ fere uŋ kuon duma, i ka waa horre-na baa i-naa aa u Bieŋo-i Yesu tamma ka ta ma pir i āmbabalma-i hiere ma halaŋ-ma yiε.

⁸ Die cira āmbabalmanciraan mie sī, i taal i fere; aa i naana ninsonjo hūmelle-i. ⁹ Ŋga die sie i cālmuo-i Diilonjo yaanŋa-na u ka ce jande yiε aa pir i āmbabalma-i hiere halaŋ-ma yiε. U faa, u sa waŋ nelma aa ji bir baa huon-āndaanngu. ¹⁰ Diilon wuɔ nuamba-i hiere ba cālāa; die cira i saa cāl, kuu dii ŋaa i cie Diilonjo-i coikartieno, ku pigāaŋ wuɔ u nelma si dii i hōmmu-na.

2

¹ Mi bisālŋ namaa, mi sa taara na ta na ce kuubabalaanngu-i ku'i cie na da mi nyegēŋ nel daama-i da mi hā-na. Ŋga uman duɔ pira ce kuubabalaanngu-i, kakāyātieno dii baa-ye i To caanngu-na; u yaa Yesu-Kirsa-i, u yaa Nelviinjo-i, u saa cāl dede. ² U yaa pāa u fere tammaman-kūŋ temma a pir i āmbabalma-i halaŋ-ma i yunni-na. Aa mie sī yon; u pāa u fere duɔ bi pir nelbiliemba-i hiere ba āmbabalma-i.

³ Die tie nu Diilonjo nuŋ-āndaanngu-i, ku yaa i gbāa cira i suɔ-yo. ⁴ Uman duɔ puur u nuŋgu-i cira: «Mi suɔ Diilonjo-i» aa kutieno sa nu u nuŋ-āndaanngu-i, u kar coima, u sa suɔ Diilonjo-i aa u naana ninsonjo hūmelle-i. ⁵ Ŋga uman nuɔŋ

* 1:1 U gbē Yesu-Kirsa yaa-i.

Diilonjo nunḡu-i, Diilonj-nelnyulmu hii mu fuonḡu-i fuo huonḡa yaa nuo-i kelkel. Die tie nu Diilonjo nunḡu-i, ku yaa i gbáa cira ii dii u horre-na. ⁶ Umanj duo cira fuo dii Diilonjo horre-na, kutienjo saaya u bie Yesu maama-i.

Dodoluj-maama

⁷ Mi jēnaan namaa, minj nyegēñ nelma manj da mi hā-na daama-i, maafelomma sí; maacolumma. Na nuo-ma dii ku domma-na. Nel daama-i na nuo-ma cor tí wuo na saaya na ta na dol na-naa.* ⁸ Mi gbáa bi cira maafelomma. Ma da *Kirsa wuosaanḡu-na aa bi da namaa wuosaanḡu-na. Na saa da! Kukulma duonj ta ma ta aa terienḡu ta ku kaala baa gbagbaamanj-kerre-i.

⁹ Umanj duo cira fuo dii gbagbaama-na aa tuo bigāanj u natobiño-i, kutienjo dii kukulma-na yogo. ¹⁰ Umanj u natobiño maama dolnu-yuo, u yaa dii gbagbaama-na. Unj yenj gbagbaama-na dumaanjo-na, u sie gbáa pira. ¹¹ Nḡa umanj duo bigāanj u natobiño-i, uu dii kukulma-na. Kukulma yirii-yo a ce u tuo wuo u sa suo unj kāñ kusuonj-nu.

¹² Mi bisálñ namaa, Yesu-Kirsa maama-na na āmbabalma hurii halanj, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. ¹³ Bincuanj namaa, nanj suyaa umanj waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Naacienj namaa, nanj yaraa *Bigāarāño-i, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. ¹⁴ Bisálñ namaa, nanj suyaa i To-i, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Bincuanj namaa, nanj suyaa umanj waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Naacienj namaa, na gbāñ, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Diilonj-nelma dii na hōmmu-na aa na yaraa Bigāarāño-i.

¹⁵ Terienḡu fanḡu-na, baa na fer miwaanjo-i baa u balaanḡu-i. Da na fer-o, i To maama sie gbáa ta ma dolnu-nei. ¹⁶ Na saa da, kumanj balaanj miwaanj daayo-na: Nuomba gbar ba nyaanu ba kusūñ-maama, ba ce cāncayaa aa tiraa ta ba ce bombolma baa ba nagāñ-niini-i. Mafamma-i daama-i hiere Diilonj-maama sí, nelbilienj-huoya-maama. ¹⁷ Miwaanjo tí u kā baa u balaanḡu-i hiere, nḡa umanj cienj Diilonjo huonḡa-i, kutienjo dii gbula; u sa ji kā terienḡu.

Kirsa bigāarāmba maama

¹⁸ Mi bisálñ namaa, miwaanjo tímmanj-huonḡu hii tí. Ma sí ma waanj baa-na wuo *Kirsa bigāarāño ka jo ke? Ku yaa daaku fiefie-i-na nuomba boi bigāanj Kirsa-i i hōlma-na. Ku pigāanj wuo miwaanjo tímmanj-huonḡu hii tí. ¹⁹ Kutaamba waa baa miemei aa ji bir i huonj-nu. Ku baa naa waa mie baamba kelkel, baa naa saa bir. Nḡa mafamma cie i die suo wuo ba hieronjo-na, molo saa waa mie wuonjo.

²⁰ Kirsa hāa namaanjo-i *Diilonj-Yalle-i, a ce dumaanjo-na na hieronjo-i, na suo ninsonjo-i. ²¹ Ku saa ce nḡa na sa suo ninsonjo-i ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na de! Na suo-yo ku'i cie mi ta mi nyegēñ-yo; aa na bi suyaa wuo coima-i baa ninsonjo-i ni sa gbo.

²² Umanj duo cira: «Diilonj unj pāa nunḡu-i wuo u ka saanj *Konjortienjo manj u'i sí Yesu-i» ba bí kufanḡu tienjo yaa coikartienjo-i. U yaa Kirsa bigāarāño-i. U cīnaana i To-i Diilonjo-i baa u Biēño-i Yesu-i hiere. ²³ Umanj duo cīnaa Bepoljo-i, kuu dii nḡa u cīnaana Tuonjo yaa-i; aa umanj duo sie Bepoljo-i, kuu dii nḡa u bi siyaa Tuonjo yaa-i.

²⁴ Terienḡu fanḡu-na, banj waanj mamanj baa-na dii ku domma-na, yaanj ma tie na hōmmu-na. Nanj nuo mamanj ku domma-na, da na yanj ma tie na

* 2:7 Nieñ Nsáa sebe-i-na 13.34.

hōmmu-na, na ka t̄ie i To horre-na baa u Biēŋo-i hiere. ²⁵ Uŋ pāa nungu maŋ baa-ye, ku yaa daaku: Wuō u ka hā-ye cicēlma maŋ sa t̄ieŋ dede-i.

²⁶ Bamaŋ taaraayan ba pira-nei, ba yaa cie mi ji ta mi nyegēŋ nel daama-i da mi hā-na. ²⁷ Namaa fuō, Kirsa hāa-na Diilon-Ŷalle-i, dii dii na hōmmu-na. Di pigāaŋ-na wεima-i hiere. Aa diŋ pigāaŋ-na mamaŋ coima s̄i; ninsoŋo yaa-i. Terieŋgu faŋgu-na, na taara pigāatienŋo naŋo da na ce bige-i baa-yo? Nyaaraaŋ Kirsa-i-na ŋaa Diilon-Ŷallen waan-ma baa-na dumaa.

²⁸ Mi bisālŋ namaa, nyaaraaŋ Kirsa-i-na, ku yaa duō ji tuō jo yiingu maŋ nuō-i korma sie da-ye baa-yo, aa i yammu sie bi ture u yaanŋa-na. ²⁹ Na suyaa wuō Kirsa-i nelviinŋo. Terieŋgu faŋgu-na, na saaya na bi suō wuō umaŋ duō tuō ce ānviima-i Diilon-bilonŋo.

3

Ba suō Diilon-bisālm̄ba-i niē?

¹ Niēŋ i To-i Diilon uŋ dōlaa-ye dumaa! Ku cie u tuō b̄i-ye u bisālŋ miē! Ninsie ninsie, u bisālŋ miē. Ŋga nelbiliemaŋ'a ba saa suō Diilonŋo-i, ba saa suō wuō u bisālm̄ba'i miēŋo-i. ² Mi jēnaaŋ namaa, nyunŋo-i-na, ii dii Diilon-bisālŋ miē, ŋga iŋ ka waa dumaa jebi bis̄nuō-i-na, i saa suō ku yaa yogo. Iŋ suyaa ma diei maama maŋ, ma yaa daama: *Kirsa duō ji jo, uŋ yeŋ dumaa, i ka bi da-yo dumēi; aa uŋ yeŋ dumaa, i ka bi waa dumēi. ³ Bamaŋ haa ba naŋga-i Kirsa-i-na aa t̄iena kufanŋu t̄ienamma-i, ba hielaa ba naŋga āmbabalma-na da ba gbāŋ ce nelfafaamba Kirsa temma-i.

⁴ Ambabalma yaa a maar Diilonŋo nunŋu-i. Terieŋgu faŋgu-na, umaŋ duō tuō ce āmbabalma-i, kutienŋo maar Diilonŋo nunŋu yaa dumaanŋo-na. ⁵ Na suyaa wuō Yesu-Kirsa juō h̄ema-na duō ji pir āmbabalma. Fuō-i āmbabalmaŋ-huōŋga si dii-yuō. ⁶ A ce dumaanŋo-na, umaŋ duō nyaar-yuō, ŋ da kutienŋo yaan āmbabalma-i. Ŋga umaŋ duō cor tuō ce āmbabalma-i, ŋ suō kerre kutienŋo sa suō-yo aa u saa da-yo dede.

⁷ Mi bisālŋ namaa, baa na yaŋ ba pira-nei baa viis̄inn̄iŋ-kūŋgu-i. Umaŋ cieŋ kuuviinŋu-i u yaa nelviinŋo-i a biē Yesu-Kirsa maama-i. ⁸ Ŋga umaŋ duō tuō ce āmbabalma-i, kutienŋo dii baa *Sitāni. Na saa da, Sitāni duōŋ baa āmbabalma cemma-i dii ku domma-na. Diilon-Biēŋo jommaŋ-yunŋu-i h̄ema-na, u juō duō ji b̄iena Sitāni maacemma.

⁹ Umaŋ duō ce Diilon-bilonŋo, Diilonŋo t̄amma'i dii-yuō, a ce dumaanŋo-na ŋ da u yaan āmbabalma cemma-i. Uŋ cie Diilon-bilonŋo, u ce niē gbāa cor tuō ce āmbabalma-i? ¹⁰ Baŋ suō Diilon-bisālm̄ba-i dumaa ba bō-ba Sitāni-baamba-na ku yaa daaku: Umaŋ sa cieŋ kuuviinŋu-i baa umaŋ sa dōlaaŋ u natobimba-i, ba hāi-i-na hiere Diilon-bisālm̄ba s̄i, Sitāni-baamba.

Niŋ saaya ŋ dōl ŋ natobiŋo-i dumaa

¹¹ Ma waan baa-na dii ku domma-na wuō: «I saaya i tie dōl i-naa.»* ¹² Molo baa suur Kayine gboluonŋu-na; fuō waa *Sitāni-nolŋo ku'i cie u ko u hāaŋo-i. Kayine maacemma naa balan aa u hāaŋo maama c̄er fa, ku'i cie u bigāaŋ-yo aa ko-yo.†

¹³ Tobin namaa, terieŋgu faŋgu-na, nelbilien da ba bigāaŋ-na, baa na yaŋ ku ce-na gberε. ¹⁴ Miē i suyaa wuō i hilaa kuliin-hūmelle-na a biē cicēlmaŋ-hūmelle. I natobimba maamaŋ dōlnun-yiē, ku'i cie i suō mafamma-i. Umaŋ sa taaraayan u da u natobiŋo-i baa u yufelle, kutienŋo dii kuliin-hūmelle-na yogo. ¹⁵ Umaŋ duō bigāaŋ u natobiŋo-i, kutienŋo saa baa nelkoronŋo. Aa ma s̄i

* **3:11** Niēŋ Nsāa sebe-i-na 13.34. † **3:12** Kayine: Niēŋ u kūŋgu-i Miwaanŋo j̄nammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 4.1-8.

na suyaa wuɔ nelkoronjo-i baa cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i ba maaya ba-naa ke?
 16 Yesu-Kirsa juɔ ji ku i maama-na ku yaa cie i suɔ nelieŋ nuɔ niŋ saaya ŋ dɔl ŋ
 natobinjo-i dumaa. Miε fεre-i i bi saaya i hūu-ma ku i natobimba maama-na.
 17 Da ku waa baa nuɔ aa ŋ da ŋ natobinjo-i muliema-na aa yagar wuɔ ŋ siε kāyā-
 yuɔ, naŋ ka bel-ma niε cira Diilon-nellyulmu temma dii nuɔ-na? 18 Mi bisālŋ
 namaa, baa na yaŋ i tie dɔl i-naa i nunninŋ yonŋ; yaanŋ ku ta ku da i ciluɔ-i-na
 wuɔ i dɔl i-naa kelkel.

19 Diε tie dɔl i natobimba-i, ku yaa pigāanŋ wuɔ i cuu ninsonjo huon-ŋu aa i
 huleiŋa siε ta a tie baa Diilonjo-i. 20 Diilonjo suɔ wεima-i hiere; halle i hɔŋ da
 mu fiε'a mu sa hūu-ma, baa na yaŋ ku ce-ye bīŋkūŋgu. Diilonŋ uŋ suɔ mamaŋ,
 ma maaraa miε hɔmmu-i. 21 Aa mi jēnaanŋ namaa, da kuɔ i hɔmmu hūyāa-
 ma, terieŋgu faŋgu-na i gbāa da holle yiεra Diilonjo yaanŋa-na a cārā aa u hā-
 ye. 22 Inŋ nuŋ u nuŋ-āndaanŋu-i aa tie ce u huonŋa-i, ku'i cie diε cārā kumaŋ u
 hā-ye baa-ku. 23 U nuŋ-āndaanŋu yaa daaku: Wuɔ i hūu u Biεŋo-i Yesu-Kirsa
 maama-i aa i tie dɔl i-naa ŋaa Kirsaŋ taaraŋ-kuɔ dumaa i wulaa.† 24 Umanŋ
 nuonŋ Diilonjo nuŋ-āndaanŋu-i, kutienjo dii baa Diilonjo-i aa Diilonjo bi waa baa
 kutienjo-i. Diilonŋ uŋ hāa-ye u *Yalle maŋ, di yaa pigāanŋ wuɔ uu dii baa-ye.

4

Ba suɔ Diilon-Yalle maacemma-i niε?

1 Mi jēnaanŋ namaa, bilaanŋ na fεre. Na saa da, bamaŋ karaanŋ coima-i wuɔ
 bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, ba gbuyaa terni-i hiere. A ce dumaanjo-na
 umaŋ duɔ cira fuɔ ce u wεima-i baa *Diilon-Yalle fōŋgūɔ, baa na pāŋ na cu
 kutienjo huon-ŋu. Cieŋ-yonŋ na ne igēna, da kuɔ Diilon-Yalle yaa kelkel, na ka
 suɔ. 2 Na gbāa suɔ Diilon-Yallentienjo-i dumaa ku yaa daaku: Umanŋ duɔ tuɔ
 piiye wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji hon nelbilonŋ temma, kufanŋu tienjo yaa Diilon-Yalle
 dii-yuɔ. 3 Nga umaŋ duɔ yagar mafamma-i, kutienjo-i Diilon-wuonjo sī, *Kirsa
 bigāarāŋo. Na nuɔ fuɔ maama yaa wuɔ u ka jo, u juɔ tī.

4 Nga mi bisālŋ namaa, namaanjo-i Diilon-baanŋ namaa. Diilonŋ uŋ hāa
 namaanjo-i fōŋgūɔ maŋ, u maaraa *Sitāninŋ hāa nelbiliemba-i fōŋgūɔ maŋ, a
 ce dumaanjo-na, na maama yaraa coikartaanŋ daaba-i. 5 Bafamba-i bande ku
 taamba; ba piiye bande ku tīmma. Aa bande ku taamba'i nuonŋ ba nelma-i. 6 A
 ne da miεŋo-i Diilon-baanŋ miε. Umanŋ duɔ tuɔ suɔ Diilonjo-i ŋ da u nu i nelma-i.
 Nga umaŋ duɔ Diilon-wuonjo sī, ŋ da kutienjo sa nu i nelma-i. I suɔ ninsontienjo-i
 dumεi a bɔ-yo coikartienjo-na.

Nellyulmu tienjo yaa Diilonjo-i

7 Mi jēnaanŋ namaa, nelnyulmu hel Diilon-na, a ce dumaanjo-na yaanŋ i tie
 dɔl i-naa. Umanŋ duɔ tuɔ dɔl banamba-i, kutienjo-i Diilon-bilonjo; ku yunŋu yaa
 wuɔ u suɔ Diilonjo-i. 8 Nelnyulmu tienjo yaa Diilonjo-i. Umanŋ duɔ u sa dɔl u
 nabaamba-i, kutienjo sa suɔ Diilonjo-i. 9 Diilonŋ uŋ pigāanŋ-ye u nelnyulmu-i
 dumaa ku yaa daaku: U saanŋ u Beduola jo hīεma-na a ji hā-ye baa ninson-
 cicēlma-i. 10 Nelnyul daamu-i, ku saa ce ŋaa miεmεi dɔlaa Diilonjo-i de! Nga u
 yaa dɔlaa-ye aa saanŋ u Biεŋo jo ji ce u fεre tāmmanŋ-kūŋgu a pir i āmbabalma-i
 halaŋ-ma i yunni-na.

11 Mi jēnaanŋ namaa, da kuɔ Diilonjo dɔlaa-ye dɔl daama temma-i, miε fεre-i
 i bi saaya i dɔl i-naa. 12 Molonŋ yufelle saa haa Diilonjo-na dede, nga diε tie dɔl
 i-naa, u ka waa baa-ye aa u nelnyulmu ka hi mu fuonŋu-i i hɔmmu-na.

13 Diilonjo hāa-ye u *Yalle-i ku'i cie i suɔ wuɔ uu dii baa-ye aa i bi waa baa-
 yo. 14 A naara kufanŋu-i uŋ saanŋ u Biεŋo jo hīεma-na duɔ ji kor nelbiliemba-i,

† 3:23 Nieŋ Nsāa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

miε i daa-yo nuɔ baa i yufelle, ku'i ciε i tiε waŋ-ma. ¹⁵ Umanj duɔ tuɔ piiye wuɔ Yesu-i Diilonj-Bieŋo; kutienjo dii Diilonjo horre-na aa Diilonjo bi waa baa kutienjo-i. ¹⁶ Aa Diilonj unj dɔlaa-ye dumaa, i daa-ku aa i haa i nanja yuɔ. Nelnyulmu tienjo yaa Diilonjo-i. Nelnyul da mu waa umanj nuɔ-i, Diilonjo dii baa kutienjo-i aa kutienjo bi waa Diilonjo horre-na. ¹⁷ Nelnyul da mu hi mu fuonju-i i hɔmmu-na, i huleiŋa siε ta a tie baa gɛŋgeryiŋgu maama-i. Inj biyaa Yesu maama-i hiεma-na bande-i-na, ku'i ciε i huleiŋa sa tie baa-ma. ¹⁸ Nelnyul da mu waa-niε, η holle sa tie baa weima. Nelnyul da mu hi mu fuonju-i niε, korma ta hiere. Diilonj-berru yaa juɔŋ baa korma-i. Umanj duɔ suɔ wuɔ Diilonjo kaa gɔŋ baa-yo, η da kutienjo holle tie. Umanj duɔ tuɔ kɔalɔ, η suɔ kerre Diilonj-nelnyulmu saa hi mu fuonju-i u huɔŋga-na. ¹⁹ Miεŋo-i, da η da i dɔl nuɔmba-i baa Diilonjo-i hiere, kuu dii ŋaa Diilonjo dɔlaa-ye dielɔ ku'i ciε. ²⁰ Umanj duɔ tuɔ bigaŋ u natobiŋo-i aa cira fuɔ dɔl Diilonjo-i, kutienjo kar coima. Ninj danj umanj baa η yufelle, da η saa gbɔa dɔl ufaŋo-i, η ce niε gbɔa dɔl Diilonjo manj η sa da-yo? ²¹ *Kirsanj hɔa-ye mamanj, ma yaa daama: Umanj duɔ tuɔ dɔl Diilonjo-i u saaya u bi tuɔ dɔl u natobiŋo-i.

5

Ba dɔl Diilonjo-i niε?

¹ Umanj duɔ hɔu-ma wuɔ Diilonj unj saanj *Konkortienjo manj u yaa Yesu-i, kutienjo-i Diilonj-bilonjo. Aa da η ta η dɔl Tuonjo-i η siε gbɔa ni η sa dɔl u bisɔlmba-i. ² Diε tie dɔl Diilonjo-i aa tie nu u nun-ɔndaanju-i, ku yaa pigaaŋ wuɔ i dɔl u bisɔlmba-i. ³ A dɔl Diilonjo-i, ku yaa haku-i? Ku yaa a tie ce u nun-ɔndaanju-i. A ne da u nun-ɔndaanju saa kuola. ⁴ Ku saa kuola niε niε? Umanj duɔ ce Diilonj-bilonjo, η da u maama yaraa nelbiliemba-i. Unj haa u nanja Yesu-i-na, u hielaa u nanja nelbiliemba balaanju-na. Ku'i ciε u maama yar-ba. ⁵ Da ma hel bamanj hɔyɔa-ma wuɔ Yesu-i Diilonj-Bieŋo, hai moloŋo-i gbɔa hiel u nanja nelbiliemba balaanju-na?

⁶ Yesu-Kirsa yaa juɔ hiεma-na ji *batisenj hɔmma-na aa ce u fεε tɔmmanj-kɔŋgu. Ku saa ce ŋaa u juɔ ji batisenj yonj dε! U juɔ ji batisenj aa tiraa ce u fεε tɔmmanj-kɔŋgu. *Diilonj-Yalle yaa ninsoŋo tienjo-i; di yaa pigaaŋ Yesu-Kirsa sinni-i. ⁷ Bimbinni siεi pigaaŋ-yenj u sinni-i. Bimbinni siεi niinj daani yaa daani: ⁸ Diilonj-Yalle, baa hɔmma, a naara tɔmma. Aa ni siεi-i-na hiere ni pigaaŋ ɔnduɔma.

⁹ Ma si nelbilienj da ba da mamanj aa waŋ-ma baa-ye, i hɔu-ma wuɔ ninsoŋo kε? A ne da Diilonj-nelma dii baa yunju yanj nelbiliemba maama-i. Diilonj-nelma yaa hama-i? Ma yaa unj waan mamanj a vii u Bieŋo-i. ¹⁰ Terienju fanju-na, umanj duɔ hɔu Diilonj-Bieŋo maama-i, Diilonj unj waan mamanj u Bieŋo kɔŋgu-na, ma ka tiε kutienjo huɔŋga-na. Ŋga umanj duɔ saa hɔu-ma, kutienjo ciε Diilonjo-i coikartienjo. U ciε-yo coikartienjo niε niε? Diilonj unj waan mamanj u fεŋ Bieŋo kɔŋgu-na, kutienjo bilaa diilonjo-i ciina-mεi. ¹¹ Diilonjo waan wuɔ niε u Bieŋo kɔŋgu-na? Wuɔ u hɔa-ye cicɛlma manj, ma da u Bieŋo yaa nuɔ-i. Cicɛlma famma sa ti dede. ¹² Umanj duɔ siε Bεpoljo-i, cicɛlŋ daama dii baa kutienjo-i; ŋga umanj duɔ saa siε Bεpoljo-i, u siε gbɔa da cicɛlŋ daama-i.

Diilonjo sa yagar u baamba wulaa

¹³ Namaa namanj hɔyɔa Diilonj-Bieŋo maama-i, mi nyεgɛŋ nel daama-i da mi hɔ namei, na da na suɔ wuɔ na daa cicɛlma manj sa tiεŋ dede-i ti. ¹⁴ Diε tie cɔrɔ Diilonjo-i i huleiŋa sa tie baa-yo. I suyaa wuɔ diε cɔrɔ kumanj dɔlaanunj-yuɔ, u siε yagar. ¹⁵ A ce dumaaŋo-na, inj suyaa wuɔ u sa yagar i wulaa, i bi suyaa wuɔ diε cɔrɔ kumanj u ka hɔ-ye baa-ku.

¹⁶Da ñ da ñ natobiño ce ãmbabalma, da kuɔ ãmbabalma famma gbãa hur a hiel-o dãamuñ-hũmelle-na, cãrã Diilonjo-i ñ hã-yo; Diilonjo ka kor-o. Kufanngu vii bamañ ba ãmbabalma gbãa hur halañ-bei. Nga ãmbabalma diei dii, ma sie gbãa hur aa ma kã baa ma cetienjo-i dãamu-na*, mi saa cira na cãrã Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁷Mamañ saa vii hiere, ãmbabalma. Nga ãmbabalma-i hiere ma sa kã baa ma cetienjo-i dãamu-na; manamma gbãa hur.

¹⁸I suyaa wuɔ Diilonjo-bilonjo sa ce ãmbabalma, Diilonjo-Bienjo dii tuɔ neya-yuɔ, a ce dumaanjo-na *Bigãarãño yufelle yuɔ. ¹⁹I bi suyaa wuɔ miẽño-i Diilonjo-baan miɛ, a ne da banamba-i hiere baa dii Bigãarãño nañ-na. ²⁰I bi tiraa suɔ wuɔ Diilonjo-Bienjo juɔ, u yaa Yesu-Kirsa-i. U juɔ ji ce i tie suɔ ninsoñ-Diilonjo-i. Ii dii baa-yo ninsoñ-Diilonjo horre-na. U yaa ninsoñ-Diilonjo-i. U yaa cicẽlma mañ sa tĩeñ dede-i ma tienjo-i.

²¹Mi bisãlñ namaa, bilaañ na fere cufiẽña-na.

* **5:16** Uman duɔ tuora *Diilonjo-Yalle-i, jande cãraa u ce-yuɔ hĩema-na bande-i-na baa dãrɔ-i-na hiere. Niẽñ Matie sebe-i-na 12.31.

Nsáaŋ nyegáaŋ sebháaliŋo maŋ Nelmuoyamma

Nsáa nyegáaŋ sebe daayo-i há Diilonŋ-dün-baamba namba. U bíe ba yaa wuo cieŋo naŋo baa u bisálmba.

Nsáa kuye dádoluŋ-maama'i baa-ba; wuo ba ta ba dól ba-naa; aa ba ta ba wuo ba saanu baa Diilonŋ-nelma-i. U gbuoya-bei wuo bamaŋ ciinaana Yesu-Kirsa-i, ba bel ba fere kutaamba-na.

Jaaluŋgu

¹ Cieŋ nuó, Diilonŋo yufellen hilaa nuóni maŋ nuó-i, na yaatienŋo nyegéŋ sebe daayo-i duó há nuóni baa ŋ bisálmba-i. Coima saa fa, na maama sa suó aa dól nu-mie. Aa na maama sa dól nu muó mi diei yon; bamaŋ siyaa ninsoŋo-i hiere, na maama bi dól nu-bei. ² Ninsoŋo maŋ dii i hõmmu-na, u yaa cie na maama ta ma dól nu-yie. Ninsoŋ daayo dii i hõmmu-na u sa ji kã terienŋu. ³ I To-i Diilonŋo-i baa u Biẽŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba ka kã yã-yie aa ce hujarre yie aa fẽ i hõmmu-i i die gbãa tẽ ninsoŋo hõmelle-na aa tie dól i-naa.

A dól ŋ nanolŋo-i ku yaa yuŋgu

⁴ Mi nuó wuo ŋ bisálmba namba wuo ninsoŋo hõmelle-i ŋaa i Ton taaraaya-kuó dumaa i wulaa. Nel daama gbuu silaa fẽ mi huõŋga-i cor. ⁵ Cieŋ nuó, miŋ taaraŋ kumaŋ ŋ wulaa fiefie-i-na, ku yaa daaku: Yaan i tie dól i-naa. Ku saa ce ŋaa mi nyegéŋ nelfelemma'i da mi há-ni; nelfelemma sí. In nuó mamaŋ cor dii ku domma-na, ma yaa-i. ⁶ Die tie dól i-naa, kuu dii ŋaa i ce Diilonŋo nuŋ-ãndaanŋu yaa-i. Aa Diilonŋo nuŋ-ãndaanŋu yaa haku-i? Ku yaa naŋ nuó nelma maŋ dii ku domma-na wuo na saaya na ta na dól na-naa.*

Bilaan na fere Kirsa bigãarãamba-na

⁷ Na saa da, coikartaamba bõi wuõra terni-na hiere ba táal nuõmba-i. Kutaamba yagaraa-ma wuo Yesu-Kirsa juó ji hoŋ nelbilonŋ temma. Ba bí ba yaa-i táal nuõmbaa-ba-i. Ba yaa *Kirsa bigãarãamba-i. ⁸ Terienŋu fanŋu-na, bilaan na fere i maacemma baa ji ce maacenŋgbãŋgbálãmma na hõlma-na. Gbãan na da ma sully-i du kũŋgu-na hiere.

⁹ Umanŋ duó yanŋ Kirsa maama-i aa tuó ce u denŋ-maama, kutienŋo nuŋgu si dii baa Diilonŋo-i. Nga umanŋ duó bel-ma nammu hái, u nuŋgu dii baa Diilonŋo-i baa u Biẽŋo-i hiere. ¹⁰ Bamaŋ yaanŋ Kirsa maama-i aa ta ba wuõra ba wanŋ ba denŋ-maama, umanŋ duó kã na wulaa, baa na há-yo muntienammu. Halle baa na jaal-o ku jaaluŋgu. ¹¹ Umanŋ duó jaal-o, kutienŋo nuŋgu dii baa-yo u maacembabalamma-na.

Nelperiema

¹² Nelma bõi dii mi da mi wanŋ-ma baa-na, ŋga mi sa taara mi nyegéŋ-ma sebe nuó há-na. Diilonŋ duó sie, mi ka kã na wulaa. Da mi kã, mei ferenŋ nuŋgu yaa ka wanŋ-ma baa-na, ku yaa i hõmmu ka fẽ gbarnu.

¹³ Cieŋ nuó, Diilonŋo yufellen hilaa ŋ mólõ maŋ nuó-i, u bisálmba pãa-ni jaaluŋgu.

* **1:6** Nieŋ Nsáa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

Nsáaŋ nyegáaŋ sebɛsieliŋo maŋ Nelmuoyamma

Nsáa nyegáaŋ sebɛ daayo-i há Diilon-dũŋ-baamba yaatiŋo naŋo-i baa-yo; ba taa ba bí-yo Gawusi. Gawusi taa u káyá Diilon-dũŋ-baamba-i ku'i cie Nsáa nyegãŋ sebɛ daayo-i duɔ jaal-o aa duɔ gbuya-yuɔ wuɔ u bel u fɛɛ Diyotirɛfu-i na kɛɛ yaatesinni dɔlnu-yuɔ a ne da u maacemma saa fa.

Nsáa gbelaŋ Gawusi-i bɔi wuɔ u vii baa Diilon-o-i aa tiraa firnu u huɔŋga-i baa Diilon-dũŋ-baamba-i. U bi kaalaa Diilon-dũŋ-wuɔŋo naŋo-i, ba taa ba bí-yo Demetursi. Nuɔmba taa ba bí u yefafalle-i terni-na hiere.

Nsáa pigáaŋ-ye u sebɛ daayo-na wuɔ i baa cu nelbabalaamba huɔŋ-nu, i yaŋ aa i tiɛ ce ánfafamma-i báaŋgu-i baa isuɔŋgu-i, ku yaa pigáaŋ Diilon-dũŋ-wuɔŋo sínni-i.

Gawusi wuɔsaŋgu-i

¹ Gawusi, yaatiŋo nyegãŋ sebɛ daayo-i duɔ há nuɔnei. Kpɔɔ, coima saa fa, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. ² Mi cãrã Diilon-o-i da ŋ dii ŋ naŋga-i mamaŋ nuɔ-i ma fa ŋ wulaa, aa ŋ kũɔma waa ma fɛɛŋ nuɔ ŋaa niŋ yeŋ ŋ fɛɛŋ nuɔ dumaa Diilon-hũmelle-na.

³ Tobimba namba juɔ a hel na terienŋu-na a jo ji tũnu-miɛ wuɔ ŋ bilaa ninsoŋo-i nammu hái aa ŋ wuɔ u hũmelle-i. Nel daama gbuu silaa fɛ mi huɔŋga-i cor. ⁴ Da mi gbuu nu wuɔ mi bisãlmba wuɔ ninsoŋo hũmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa, ku yaa fɛŋ mi huɔŋga-i ku yaŋ weima-i hiere.

⁵ Kpɔɔ, niŋ káyãŋ tobimba-i dumaa, ku yaa pigáaŋ wuɔ ŋ wuɔ Diilon-hũmelle-i fafamma. Halle niŋ fiɛ'a ŋ sa suɔ bamaŋ, ŋ káyã-bei. ⁶ Tobimba namba juɔ bande-i-na aa waŋ-ma baa Diilon-dũŋ-baamba-i wuɔ ŋ bilaa-ba fafamma. Ta ŋ káyã-bei dumai ŋaa Diilon uŋ taaraŋ-kuɔ dumaa, ba ta ba cor baa ba hũmelle-i. ⁷ Ba hilaa ba nilɛiŋa-na Itienŋo maacemma maama'i nuɔ-i, ba sa hũu biŋkũŋgu bamaŋ si dii Yesu horre-na ba wulaa. ⁸ Tobimba famba temma-i, i saaya i dii i naŋga baa-ba a káyã-bei ninsoŋo wamma-na.

Diyotirɛfu maama baa Demetursi

⁹ Mi nyegáaŋ sebeyuŋgu naŋgu a há-na Diilon-dũŋgu-na. Nga yaatesinnin dɔlnuŋ Diyotirɛfu-i, diɛ waŋ mamaŋ u sa ce-ma. ¹⁰ Da mi kã, uŋ ceŋ kumaŋ, mi ka waŋ-ku tũnu-nei: U wuɔra u bíɛna i yiriŋa-i. Aa u saa bál mafamma-na, tobimba maŋ da ba kã da ba ka har-yuɔ, u yagar. Moloŋ duɔ hũu-ma ba da ba har-yuɔ wuɔ hí; aa donya kutienŋo-i Diilon-dũŋgu-na.

¹¹ Kpɔɔ, baa dii ŋ gboluɔŋgu-i nelbabalaamba maacemma-na, yaŋ aa ŋ cu nelfafaamba. Uman ciɛŋ ánfafamma-i, Diilon-wuɔŋo. Nga uman ciɛŋ kuubabalaŋgu-i, u sa suɔ Diilon-o-i.

¹² Kumaŋ ŋaa Demetursi kũŋgu-i, nuɔmba-i hiere ba bí u yefafalle. Uŋ wuɔ ninsoŋo hũmelle-i dumaa, ku pigáaŋ wuɔ nelfɛɛiŋo. Miɛ fɛɛɛ-i i bi bí u yefafalle. Aa ŋ suyaa wuɔ in waŋ mamaŋ u kũŋgu-na, ninsoŋo yaa-i.

¹³ Nelma bɔi dii mi da mi waŋ-ma baa-ni, ŋga mi sa taara mi nyegãŋ-ma sebɛ nuɔ há-ni. ¹⁴ Diilon duɔ siɛ, ku siɛ vaaya, i ka da i-naa; diɛ da i-naa, i ka saa-ma.

¹⁵ Diilo káyã-niɛ. N jɛnaamba pãa-ni jaaluŋgu. Jaal i jɛnaamba maŋ dii terienŋu-na hiere ba da-ba-diei ŋ há-mi.

Yudaŋ nyɛgãaŋ sebɛ maŋ Nelmuoyamma

Sebɛ daayo-i Yuda'i nyɛgãaŋ-yo. U nyaanu u-naa baa Pier sebehãaliŋo-i (Pier hãa. 2). Yuda-i baa Pier ba sa gbo baa bamaŋ waŋ Diilonɔ-nelma-i baa coima-i aa ba siɛ bi tiraa hiel ba naŋga biŋwosĩnni-na.

Yuda piiye duɔ tũnu Diilonɔ-dũŋ-baamba-i wuɔ baŋ nuɔ Diilonɔ-nelma-i dumaa Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa, ba bel-ma dumɛi aa ba ta ba kãyã ba-naa Diilonɔ-hũmelle-na.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Yuda, Sake hãaŋ muɔ, mi cãa Yesu-Kirsa. Muɔmɛi nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i da mi hã i To-i Diilonɔ uŋ dɔlaa bamaŋ aa fiɛl-ba jĩna tuɔ cie Yesu-Kirsa-i.

² Diilonɔo firnu u huɔŋga-i u tuɔ ce hujarre-nei aa u fẽ na hɔmmu-i aa yu-mu baa nelnyulmu.

Nelbabalaamba ka da-ma (Pier hãa. 2.1-17)

³ Mi jẽnaaŋ namaa, Diilonɔ uŋ kuraa-ye hiere dumaa, mi gbuu ta mi taara mi nyɛgẽŋ ku yaa-i hã-na, ŋga sebɛ daayo kũŋgu cie mi naa mi yaŋ mafamma-i aa da mi nyɛgẽŋ u yaa-i da mi dii sirɛiŋa nei, wuɔ na vaa na fɛrɛ baa Diilonɔ-maama-i uŋ hãa u baamba-i baa mamaŋ i diei gbula. ⁴ Na saa da, nelbabalaamba namba yagalaa suur na hɔlma-na; kutaamba sa kãalã Diilonɔo-i. Ba siire ta ba tãal-na wuɔ Diilonɔ uŋ faa, da ŋ fiɛ ta ŋ ce biŋwosĩnni-i u siɛ gãŋ baa-ni. Ba ciinaana Yesu-Kirsa-i, a ne da u yaa i Yuntienɔo-i u diei yon aa tiraa waa Itienɔo. Mamaŋ ka da-ba, ma waŋ Diilonɔ-nelma-na ku bãaŋgu cuɔ.

⁵ Yaan mi tir nel daama-i baa-na: Ma sí Itienɔ uŋ kuraa *Isirahɛl-baamba-i dumaa Esipi-i-na ma tiyãanu-nei kɛ? Aa ku huɔŋgu-na uŋ kuɔ bamaŋ saa haa ba naŋga-i yuɔ dumaa, ma diei saa fuo-nei. ⁶ Aa *dɔrpɔpuɔrbiemba maŋ ciinaana ba munyierammu-i aa ta halaŋ ba muntermu-na, Diilonɔo bilaa-ba suuye-bɛi kukulma-na jĩna tuɔ cie gẽŋgeryiŋgu-i duɔ yuu-ba. Yaan mafamma ta ma bi tĩenu-nei. ⁷ Kuuduɔŋgu yaa baa Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i a naara nilɛiŋa maŋ a kɔtɔnni-na, ba taa ba galla baa ba-naa ba yuŋ-nu aa ba saa bãl-ku nelbiliemba-na yon.* Ku'i cie Diilonɔo dii bafamba-i dãamu-na ba ta ba ce sũlma-i. Dãamu fammu sa diŋ da. U diyaa-ba duɔ pigãaŋ nuɔmba-i nelma.

⁸ Mafammaŋ fiɛ ce, nelbabalaan daaba siire ta ba ce maaduɔma yaa-i. Ba pepienɔgu cie ba ta ba guɔla ba fɛrɛ, ku cie ba sa kãŋ yuntienɔo, aa tiraa ce ba ta ba tuora dɔrpɔpuɔrbiemba-i. ⁹ Ma sí na suɔ Misɛl maŋ dɔrpɔpuɔrbiemba yuntienɔo-i kɛ? Baŋ taa ba ce ba-naa baa *Sitãni-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i *Moisi fuuremmaŋ-kũŋgu-na, Misɛl saa siɛ piiye babalaa hã-yo. Uŋ waan mamaŋ ma diei maama-i, u ciɛra: «Itienɔo baa yaŋ-ni.»

¹⁰ Ŋga nelbabalaan daaba-i, baŋ'a ba sa suɔ mamaŋ, ba diyaa luŋgu ma yaa nuɔ-i. Ba ce ba wɛima-i ba yuŋ-nu ŋaa bĩmbaamba. Ma ka wuo-ba. ¹¹ Sũlma haraa-bɛi! Ba suurii Kayine† nallu-na, aa gbeiŋ-maama cie ba nanna hũmelle-i

* **1:7** Niɛŋ Miwaanɔo jĩnammaŋ-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 19.1-29. † **1:11** Kayine: Niɛŋ u kũŋgu-i Miwaanɔo jĩnammaŋ-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 4.3-8.

Balamu[‡] temma-i. Ba ānyagarma ka kəsuəŋ-ba ŋaa Kore[§] maamaŋ kəsaan-yo dumaa. ¹² Da na tigiin na-naa da na wuo niiwuoni-i, ba yaa biēnaanān na niiwuoni wuoma-i. Senserre sa da-ba baa ba gbuolaanŋu-i. Ba yii baa ba kusūnni yon. Baa dii ŋaa diilonŋo maŋ biilii aa cor baa fafalmu. Baa dii ŋaa tibiinŋu maŋ sa maan biena; da ba jūŋ kufanŋu temma-i kuu dii ŋaa ku kuu hiŋ. ¹³ Ba hel baa ba senserren-maacemma-i bomborma-na ŋaa dāmmaŋ-nuoraanŋuŋ hiel ku sāmpugaaru-i ku nanna bomborma-na dumaa. Baa dii ŋaa məŋa maŋ wuəraayan a biŋ. Diilonŋo tigiin kukulberre* nande'i tuə cie-ba ba da ba ka tīe terienŋu-na gbula.

¹⁴ Enəki maŋ Adāma hāayētiluo[†] waan bafamba maama yaa cor. U ciēra wuə: «Niēŋ, Itienŋo ka jo baa u dərɔpɔuərbiemba-i nellen-yufelle ¹⁵ a ji gēr nelbiliemba-i hiere ba āndaanŋu-i. U ka cāl āmbabalmanciraamba-i ba āmbabalma-na hiere. Baŋ'a ba sa kāŋ-yo, aa ba sa bi nu u nunŋu-i, ba siē bi tiraa waŋ āndafafaanŋu hā-yo, u ka cāl-ba babalaa.»

¹⁶ Nelbabalaan daaba-i ba həmmu sa fē da, ba hel ba waana yaa yinni maŋ jon; kumaŋ dəlaa-baŋ ba gbar ba nyaanu ku yaa-i. Bombolmaŋ-āndenni sa suə aa dəlnu-bei aa ta ba puur nuəmba ta ba kāyā-bei.

Anɣbuyamma

¹⁷ Ŋga mi jēnaan namaa, namaanŋo-i, Itienŋo-i Yesu-Kirsa *pɔpɔuərbiembaŋ waan mamaŋ, yaan ma ta ma tīenu-nei. ¹⁸ Ba waan-ma baa-na wuə: «Miwaanŋo tīmmaŋ-huəŋu-na, nuəmba namba kaa ta ba nyē Diilonŋo-i aa ta ba ce kumaŋ dəlaanŋu-bei.» ¹⁹ Bamaŋ buəraŋ nuəmba-i ba-naa nuə, ba yaa bafamba-i. Ba ce ba wēima-i ba yuŋ-nu; *Diilonŋ-Yalle sī ba həmmu-na. ²⁰ Ŋga mi jēnaan namaa, namaanŋo-i, taa na ce na wēima-i na saanu baa na Diilonŋ-hūmellen-kūŋu yaa-i. Di maama saa fa baa fafaanŋu-i; aa na ta na cārā Diilonŋo-i baa Diilonŋ-Yalle-i yaa na həmmu-na. ²¹ Baa na yaŋ Diilonŋo nelnyulmu maama karaanu-nei. Taa na ce-mu na cie Itienŋo-i Yesu-Kirsa duə ce hujarre nei aa hā-na cicēlma maŋ sa tīēŋ dede-i. ²² Taa na ce hujarre bamaŋ ciēŋ ba həmmu-i mu hā-mu-hāi. ²³ Kuraan-baŋ dāamu-na. Banamba dii na saaya na ta na ce hujarre-bei, ŋga na saaya na bel na fēre ba baa ji celien-na baa ba kakarkuon-maacemma-i. Halle ba niidiini gbāa celien-na.

Diilonŋ-jaalunŋu

²⁴ Taa na jaal Diilonŋo-i, u yaa gbāa ce na siē cii u hūmelle-na aa ce-na welewele na yiēra u yaanŋa-na baa hōfelle. ²⁵ Yaan i tiē jaal-o, u yaa u diei Diilonŋo-i. U ciē Itienŋo-i Yesu-Kirsa jo ji kor-e. Bəbəima-i baa yuntesinni-i, baa fōŋgōtesinni-i baa nellentesinni-i, nii dii baa u yaa dii ku domma-na ji hi baa fiēfiē aa ni sa ji tī dede! Ma ciē.

[‡] **1:11** Balamu: Niēŋ u kūŋu-i Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 31.16. **§ 1:11** Kore: Niēŋ u kūŋu-i Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 16.1-35. ***** **1:13** Kukulma pigāan wuə ba sa ka da suur Diilonŋ-nelle-na; saa-ku baa Matie 22.13. **† 1:14** Hāayētiluo: Ku birii a saanu baa cerma. Ku kaalaaya girekimma-na wuə Enəki naa waa Adāma hāayēlŋo hāayēlŋo hāayēlŋo. Adāma hāayēlmbaŋ cuu ba-naa dumaa, niēŋ-kun Miwaanŋo jīnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 5.1-24.

Ampigãaman-σεβε Nelmuoyamma

Seβε daayo huoya-maama-i Yesu-Kirsa yaa caraaya Nsãa-i baa-ma aa ce u nyegẽη-ma hã Diilon-dũη-baamba-i ba da ba suo-ma.

Huõngu fan̄gu-na, *Oromε ba *jãmatigi taa u ce Diilon-dũη-baamba-i kpãncõlgũo wuõ ba ciε nie yan ufan̄o-i aa ce Yesu-Kirsa yaa ba Yuntien̄o-i ta ba jaal-o. Seβε daayo dii sireiηa Diilon-dũη-baamba-na Diilon-hũmelle wuõsaan̄gu-na. Uu dii ηaa gbãnalãan̄gu, bĩmbaamba-i baa nelbiliemba-i baa *dõrpõpuõrbiemba-i ba ce weima-i baa ba-naa. U gbuyaa baa ãntigãama: Bĩmbĩpielni dii, dadãa-niini dii, jũηo dii, *Tũmbilon̄o dii baa u dõrηo, saasorcien̄o dii; ba haa u yerre-i *Babilõni-i. Babilõni-i nelle nan̄ yerre-i dumaan̄o-na, ηga di maacemma saa naa fa ku'i ciε seβε daayo-na ba haa di yerre-i saasorcien̄o-na. Bĩmbĩpielni pigãan̄ fafaan̄gu, dadãa-niini pigãan̄ yaahuolo. Jũηo pigãan̄ *Sitãni-i. Tũmbilon̄o-i baa u dõrηo-i, Yesu yaa baa Diilon-dũη-baamba-i. Bĩmbĩnni bõi dii, nii dii niehã-niehãi. Niehãi pigãan̄ Diilon̄o bẽyufien̄a yaa-i.

Seβε domma-na, Yesuη caraaya Nsãa-i a wan̄ man̄ baa-yo *Asi Diilon-dũη-baamba maama-na, ma yaa dii (sap. 1–3). Asi fan̄o yaa, ban̄ bĩη-yon̄ Turki-i nyun̄go-i-na.

Ku huon̄gu-na, *Diilon-Yallen̄ kãa baa-yo dõrõ-i-na u ka da man̄, u waan̄ ma yaa-i (sap. 4–22). Wuõ yiin̄gu dii baa yiin̄gu, Diilon̄o ka kor baman̄ haa ba nan̄ga yuõ hiere aa nyaar-yuõ, aa kõsuõη Sitãni-i baa u huon̄-baamba-i hiere. U ka hiel hĩefel̄emma baa dõrfel̄en̄o a tĩena baa u baamba-i.

Domma

¹ Nelma man̄ naa fuo aa Diilon̄o hã Yesu-Kirsa-i baa-ma u duõ puure-m̄ei pigãan̄ u cãarãamba-i, ma yaa dii seβε daayo-na. Nelma famma ka don̄ ta ma ce yibien̄ daaya-na. Yesu-Kirsa puõraa u *dõrpõpuõrbilon̄o-i baa nelma famma-i u ka tũnu u cãarãan̄o-i Nsãa-i baa-ma. ² Nsãa uη daa man̄, Yesu-Kirsan̄ puõraa ba ji tũnu-yuõ baa Diilon̄-nelma man̄, u waan̄ ma yaa-i seβε daayo-na. ³ Nelma famma cemman̄-huõngu hii tĩ, a ce dumaan̄o-na, uman̄ duõ kalan̄ seβε daayo-i, kutien̄o yun̄gu dõlaa. Baman̄ da ba bi nu u huoya-maama-i aa bel-ma nammu hãi, kutaamba yunni bi dõlaa.

Nsãa jaalun̄gu-i

⁴ Muõ Nsãa, muõm̄ei nyegãan̄ seβε daayo-i da mi hã Diilon̄-dũnni niehãi man̄ dii *Asi-i-na. Diilon̄o man̄ dii, u yaa waa, u yaa ka waa; fuõ baa yaleiηa niehãi* man̄ u caan̄gu-na ba kãyã-nei aa fẽ na hõmmu-i. ⁵ Yesu-Kirsa fuõ man̄ sa ciεη huhurma baa Diilon̄-nelma-i, u bi kãyã-nei aa fẽ na hõmmu-i. U yaa siire igẽna kuomba hõlma-na, aa u yaa yuntaamba-i hiere hĩema-na ba yuntien̄o-i.

I maama dõlnu *Kirsa-i. U siyaa ce u ferε tãmman̄-kũn̄gu a hũu-ye i ãmbabalma nyisẽnni-na. ⁶ U ciε-ye u nelle taan̄ miε aa tiraa ce-ye jigãntaan̄ miε i diε tiε cãa u To-i Diilon̄o-i. Bõbõima-i baa fõn̄gõtesĩnni gbĩε baa u yaa-i hõnni-na hiere. Ma ciε!

⁷ Niεη u yaa juõη daayo duherru-na.†
Nuõmba-i hiere ba yufelle ka haa-yuõ.

Halle baman̄ fũõ-yo baa puõlun̄gu-i ba ka da-yo.‡

* **1:4** Yalēn̄ daaya pigãan̄ *Diilon̄-Yalle yaa-i. † **1:7** Niēn̄ Daniel seβε-i-na (Daniel) 7.13 baa Marke seβε-i-na 14.62. ‡ **1:7** Sakari (Zacharie) 12.10, Nsãa 19.37

Nuomba-i nilēiņa-na hiere ba ka haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal u maama-na.

Ninsono! Ma ka ce.

⁸ Itieno-i Diilonjo-i Weimantieno man dii, u yaa waa, u yaa ka waa; u ciera wuo: «Muomei yaanga-i, muomei huongu-i.»

Yesu pigāan Nsāa-i baa u fere

⁹ Muo Nsāa, muomei dii baa-na Yesu-Kirsa horre-na. Mulieduoma yaa haan-yie, Diilon-nellen-baan miemei hiere, aa i nyaarāa Yesu-i-na nyaarduoma yaa hiere. Ba bilaa-mi kā baa-mi Patimosi, dii dāmmaṅ-nuoraanṅu holle-na, wuo mi cie nie ta mi waṅ Diilon-nelma-i baa nuomba-i mi pigāan-ba Yesu-Kirsan juo baa ninsono man. ¹⁰ Baṅ naana yiingṅu man ta ba jaal Itieno-i kuṅ juo hi, *Diilon-Yal die sire-mie. Mie mi ne da molo piiye mi huon-yanṅa-na da gbagaga ṅaa ba bu yerre. ¹¹ Kutieno taa u piiye wuo: «Niṅ danṅ mamanṅ, nyegēṅ-ma sebe nuo ṅ saan-ma ṅ hā nilēiņa niehāi waanṅ daaya Diilon-dūṅ-baamba-i: Efesi, Simine, Pergamu, Tiyatire, Sardesi, Filadelfi a naara Lawodise.»

¹² Mi mielāa ku yaa da mi ne umanṅ piiyenṅ baa-mi, a da sēne-fitimbaa niehāi. ¹³ Fitimbaa daaba hōlma-na, moloṅo naṅo waa yiera ṅaa Moloṅ-Bieṅo, uu naa dii jonṅorbuo aa pēyē-yuo u pāmpinanṅa-na baa sēne-kpāṅkpaanṅu. ¹⁴ U yunṅu naa gbuu pu da cagaa aa u yufienṅa ta a caa ṅaa dāamu. ¹⁵ U gbeini taa ni caa ṅaa da ba kul kōvēllun-biṅkūṅgu-i aa hu-ku kuṅ caa dumaa, aa u yalle waa ṅaa hūnjulammanṅ duṅ dumaa. ¹⁶ Mōeṅa niehāi waa u nadienṅa-na aa jigāpōruonṅu naṅgu waa u nuṅgu-na, ku waa yammu hāi aa ku maama saa naa fa baa dōdōlma-i. U yaanṅa taa ka carra ṅaa bāanṅ da ku hi yuhuanṅa-i kuṅ carranṅ dumaa. ¹⁷ Miṅ daa-yo, mi pāṅ cii nanyir u caanṅu-na. U haa u nadienṅa-i mie aa cira: «Baa yanṅ ṅ holle tie. Muomei dielūo-i, muomei tuogbuole-i, ¹⁸ muomei Cicēlmantieno-i. Mii naa ku, ṅga fiēfiē-i-na mi siire waa cicēlma, mi ka tīe gbula. Kuliṅgu-i baa kuon-nelle-i hiere nii dii mei naṅ-na. ¹⁹ Terienṅu fanṅu-na, nyegēṅ niṅ daa mamanṅ: Mamanṅ cienṅ fiēfiē-i-na baa mamanṅ ka jo hiere, nyegēṅ-ma. ²⁰ Aa niṅ daa mōeṅa niehāi manṅ mi nadienṅa-na daaya-i, baa sēne-fitimbaa niehāi-baanṅ daaba-i, yanṅ mi waṅ ni yunṅu-i pigāan-ni: Mōeṅa niehāi-waanṅ daaya yaa *dōrpōpuōrbiemba manṅ niēyanṅ Diilon-dūṅ-baamba manṅ nilēiņa niehāi-waanṅ daaya-na§, aa fitimbaa niehāi-baanṅ daaba yaa Diilon-dūṅ-baamba manṅ nilēiņa niehāi-waanṅ daaya-na.»

2

Yalle manṅ kāa Efesi Diilon-dūṅ-baamba wulaa

¹ «Nyegēṅ sebe ṅ waṅ baa *dōrpōpuōrbilonṅo manṅ niēyanṅ Efesi Diilon-dūṅ-baamba-i wuo: «Mōeṅa niehāinṅ yenṅ umanṅ nadienṅ-na-i, aa u tuo wuōra sēne-fitimbaa niehāi-baamba hōlma-na, u nuṅ-āndaanṅu yaa daaku: ² Mi suo na maacemma-i baa na muliema-i baa na pāama-i hiere. Mi suyaa mie na sa gbāa ko na hōmmu-i baa nelbabalaamba-i. Bamanṅ karaanṅ coima-i wuo mei *pōpuōrbiemba, na firiiye-bei. ³ Na hinu pāama, na mulāanṅ mei maama-na aa na kūōma saa ji senṅ yinduonṅu. ⁴ ṅga nelma diei dii ma sa dōlnu-mie baa-na: Mi maamanṅ taa ma dōlnu-nei dumaa dielūo-i-na, ma sa tiraa dōlnu-nei dumaa fiēfiē-i-na. ⁵ Jōgaanṅ na ne kuṅ ṅa naa waa dumaa yiinaa-i-na baa fiēfiē-i, ku saa piē ku-naa! Yaanṅ aa na ta na ce naṅ taa na ce dumaa dielūo-i-na. Da na yagar, mi ka jo ji biē na fitinuo-i halanṅ-yo u terienṅu-na. ⁶ Kumānṅ dōlaanṅ-miṅ baa-na ku yaa daaku: Nikola-baamba maacemmanṅ balannunṅ muoṅo-i dumaa, ma bi balannu namaanṅo-i dumei.»

§ 1:20 Nilēiņa fanṅa yaa verse 11-na.

7 «*Diilonj-Yallenj waŋ mamaŋ baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanj, cicēlmanj-tibiŋgu manj dii Diilonj-suonju-na*, mi ka hā kutienjo-i kufanju bienja yaa u wuo.»

Yalle manj kaa Simine Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

8 «Nyegēŋ sebe ŋ waŋ baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo manj niɛyanj Simine Diilonj-dūŋ-baamba-i wuo: <Umanj dīelūɔ-i baa tuogbule-i, umanj naa ku aa sire, u ciɛra: 9 Mi suɔ na muliɛma-i baa na nawalsinni-i. Nga coima saa fa, nawalaan namaa sī, waan namaa. Baŋ biɛnanj na yirɛiŋa-i biɛnamma manj, mi suyaa-ku. Bamanj ciɛŋ kufanju-i ba ciɛra bafamba *Yuifubaa, a ne da Yuifukirɛiŋa sī; ba hieronjo-i hierɛ Sitānitaamba! 10 Baŋ ka haa muliɛma manj nei, baa na yan ma tie na huleiŋa-i. Na saa da, *Sitāni ka ce ba dii banamba na hɔlma-na kaso a sagalla-nei ne. Ba ka ce-na sūlma-i yinni cīncieluo. Da ba fiɛ'a ba ka ko-na, baa na ciina Diilonjo hūmelle-i. Mafan da ma ce, mi ka pā-na baa cicēlma manj sa tīɛŋ dede.>

11 «*Diilonj-Yallenj waŋ mamaŋ baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanj, hāalīŋ-kuliŋgu yufelle-yuɔ.»

Yalle manj kaa Pergamu Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

12 «Nyegēŋ sebe ŋ waŋ baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo manj niɛyanj Pergamu Diilonj-dūŋ-baamba-i wuo: Jigāpɔruonju yenj baa umanj, u piiye baa-na. U jigāŋga dii baa yammu hāi aa ku maama saa fa baa dɔdɔlma-i. U ciɛra wuo: 13 <Mi suɔ na nelle-i. Mi suyaa miɛ *Sitāni yaa di tienjo-i. Nga na bilaa mi maama-i kpelle cor, a ce halle baŋ fiɛ ko Antipasi-i yibienja manj nuɔ-i na Sitāni-nelle-na, na saa ciina-miɛ. Antipasi saa tuɔ kar u huɔyasanga baa Diilonj-nelma-i. 14 Nga nelma diei dii ma sa dɔlnu-miɛ baa-na: Na hɔlma-na, nuɔmba namba cuu Balamu āndaanju huon-nu. A ne da u yaa pigāan Balaki-i u tāal *Isirahel-baamba-i dii-ba cufiɛŋ-kūɔma wuoma-na baa biŋwosinni cemma-na.† 15 A naara kufanju-i, nuɔmba namba bi cuu Nikola-baamba huon-nu na hɔlma-na. 16 Terienju fanju-na, da na saa bir na ciluɔ-i, ku siɛ vaaya, mi ka kā kutaamba huon-nu baa jigāpɔruonju manj mi nunju-na.>

17 «*Diilonj-Yallenj waŋ mamaŋ baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanj, mi ka hā-yo *mani manj fuyaa u tuɔ wuo aa bi hā-yo tāmpɛpilande. Yefɛlɛlle nyegāanj tāmpɛlle fande-na. Da ma hel fuɔ-i-na, molo sa suɔ yerre manj nyegāan-die.»

Yalle manj kaa Tiyatire Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

18 «Nyegēŋ sebe ŋ waŋ baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo manj niɛyanj Tiyatire Diilonj-dūŋ-baamba-i wuo: <Diilonj-Bienjo-i, umanj u yufienja caa ŋaa dāamu aa u gbeini ta ni caa ŋaa kɔvɛllu, u ciɛra wuo: 19 Mi suɔ na maacemma-i, aa suɔ na nelnyulmu-i, aa suɔ wuo na haa na nanja miɛ, aa tiraa suɔ na pāama-i. Mi daa nanj kāyāŋ banamba-i dumaa. Mi suyaa miɛ na vaa na fɛɛ fiɛfiɛ-i a yan dīelūɔ-i-na. 20 Nga nelma diei dii ma sa dɔlnu-miɛ baa-na: Na tiera ciɛŋ daayo nuonju-i na cor. Mi gbɛ Sesabel yaa-i. Mi daa-yo sɔ wuo Diilonjo'i puɔraa-yo. U kar coima. U tāal mi cāarāamba-i u dii-ba biŋwosinni cemma-na baa cufiɛŋ-kūɔma wuoma-na. 21 Mi hāa-yo huonju wuo sī u ka nanna, ŋga u sa taara u nanna u biŋwosinni-i. 22 Mi ka ce u galla yaahuol-gallamma. Bamanj ciɛŋ biŋwosinni-i baa-yo hierɛ, mi ka bi haa yaahuolo bei, mi saa

* 2:7 Cicēlmanj-tibiŋgu: Niɛŋ ku kūŋgu-i Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na 2.8-9 baa Ampigāamanj-sebe-i-na 22.2. † 2:14 Balamu-i baa Balaki-i: Niɛŋ ba kūŋgu-i Kāmmaŋj-sebe-i-na (Nombres) 25.1-2; 31.16.

yagar-ma da ba hiel ba gboluonḡu ciɛŋ daayo bɪŋwosɪnni-na. ²³ Mi ka ko u huon-baamba-i ku yaa Diilon-dūŋ-baamba-i nilɛiŋa-na hiere ba ka suɔ wuɔ muɔmɛi suyaŋ nelbiliemba kusūnni-i baa ba hɔmmu-i. Mi ka pā-na hiere a saa baa nan ciɛ kuman na da-na-diei-na hiere.†

²⁴ «Aa yan namaa naman saa cu ciɛŋ daayo huon-nu Tiyatire-i-na, ban bɪŋ kuman wuɔ «Sitāni-kusūŋgu» na saa taara na suɔ-ku, a ce dumaanɔ-na mi siɛ yuu-na baa wɛima. ²⁵ Nga ma diei dii: Nan nuɔ mi nunḡu-i dumaa aa hūu-ku, bilaŋ-kun kpelle dumɛi fuɔ mi jomma.

²⁶ «Da ku saa yar baman, baman da ba gbāa ce mi huonḡa-i ji hi mi jomman-yiŋgu-i, mi ka haa kutaamba-i nilɛiŋa yun-nu.

²⁷ Ba ka ta ba ce ba fōŋḡotesɪnni-i baa kallon-bōɛŋa;

uman duɔ ce ba muonu-yuɔ ŋaa ba muyaanu bituonḡu.§

²⁸ «Fōŋḡuɔ faŋo-i muɔmi daa-yo mi To yaa wulaa-i; mi ka hā kutaamba-i baa-yo. Mi ka bi hā-ba cuomɔele.»

²⁹ «*Diilon-Yallen wan manan baa Diilon-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman duɔ u ka nu, u nu!»

3

Yalle man kaa Sardesi Diilon-dūŋ-baamba wulaa

¹ «Nyegɛŋ sebe ŋ wan baa *dɔrpɔpuɔrbilonɔ man niɛyan Sardesi Diilon-dūŋ-baamba-i wuɔ: «Diilon-Yaleiŋa niehāi* yɛŋ baa uman, baa mɔɛŋa niehāi-i; u ciɛra wuɔ: Mi suɔ na maacemma-i. Nuɔmba daa niɛ sɪ naa dii cicɛlma, a ne da na kuu. ² Bige-i ciɛ mi wan-ma dumaanɔ-na? Mi niɛ da na wɛima sa hel Diilon-yufellen. Terienḡu fanḡu-na, siiren! Aa kuufafaanḡu man tɪyāa cɛllɛ-kūŋgu-i na wulaa, na ne-ku dɛi ku baa ji kusirre gbuo! ³ Nan nuɔ Diilon-nelma-i dumaa aa hūu-ma, yaan ma maama ta ma tɛnu-nɛi na wuɔ ma hūmelle-i dɛi aa na nanna na cilɔbabalanɔ-i. Da na saa sire yɛra na gbeiniŋ, mi ka jo ji tugol-na ŋaa cuoyuo muɔ. Aa ma maaraa-na na suɔ min ka jo huonḡu man nuɔ-i.† ⁴ Nga banamba dii na hɔlma-na Sardesi-i-na, ba saa guɔla ba fɛɛ. Kufanḡu taamba yaa gbāa piɛ-mi. Ba ka dii jonḡorpiɛlmba i tɛ wuɔra.

⁵ «Terienḡu fanḡu-na, da ku saa yar uman, kutienɔ ka bi dii jonḡorpilanɔ bafamba temma-i, aa mi sa ji hur u yerre-i gbula cicɛlman-sebe-i-na.†. Mi ka bi siɛ-ma mi To yaanḡa-na baa u dɔrpɔpuɔrbiemba bi yaanḡa-na wuɔ kutienɔ-i mɛi wuonɔ.»§

⁶ «*Diilon-Yallen wan manan baa Diilon-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman duɔ u ka nu, u nu!»

Yalle man kaa Filadɛlfi Diilon-dūŋ-baamba wulaa

⁷ «Nyegɛŋ sebe ŋ wan baa *dɔrpɔpuɔrbilonɔ man niɛyan Filadɛlfi Diilon-dūŋ-baamba-i wuɔ: «Diilon-nolɔ man cɛlmuɔ sɪ yuɔ, Ninsontienɔ-i, *Davidi dielen yɛŋ baa uman, uman duɔ hɪl dūŋgu-i molo siɛ gbāa bɪŋ-ku, aa duɔ bɪŋ-ku molo siɛ gbāa hɪl-ku, u ciɛra wuɔ: ⁸ Mi suɔ na maacemma-i. Mi suyaa miɛ fōŋḡuɔ si dii-nɛi, ŋga na nuɔ mi nunḡu-i aa na saa cɪna-miɛ. Terienḡu fanḡu-na, mi puurii dumelle hā-na, molo siɛ gbāa suu dumelle

† **2:23** Niɛŋ Gbelieman-nalāanḡu-na (Psaume) 62.13 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. § **2:27**

Gbelieman-nalāanḡu 2.8-9. * **3:1** Diilon-Yaleiŋa niehāi: Da ba cira Diilon-Yaleiŋa niehāi, ku saa ce ŋaa Yaleiŋa niehāi dii baa Diilonɔ-i, ŋga ba taara ba pigāan wuɔ u *Yalle dii terni-na hiere aa di suɔ wɛima-i hiere. † **3:3** Niɛŋ Matie sebe-i-na 24.43-44; Like sebe-i-na 12.39-40; Tes. dɛɛ. 5.2; Pier hāa.

3.10. † **3:5** Cicɛlman-sebe: Diilon-dūŋ-baamba yireiŋan nyegāan sebe man nuɔ-i ba gbɛ u yaa-i. Ba yaa daa cicɛlma man sa tɛŋ dede-i. Niɛŋ Filip. 4.3. § **3:5** Niɛŋ Matie sebe-i-na 10.32 baa Like sebe-i-na 12.8.

fande-i. ⁹ Niɛŋ, Sitānitaamba maŋ karaaŋ coima-i wuɔ bafamba *Yuifubaa, miŋ ka ce kumaŋ bei ku yaa daaku: Mi ka guor-ba ba ta ba dūna ba jaalna. Ba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ na maama dɔlnu-miɛ. * ¹⁰ Naŋ nuɔ mi nuŋgu-i aa vaa na fɛrɛ, yaahuolo maŋ ka jo ji sagalla nuɔmba-i hiere miwaanjo-na, muɔ mi ka bi kāyā namaaŋo-i yaahuolo daayo-na. ¹¹ Mi jomma saa maa; a ce dumaanjo-na naŋ hii fuonju maŋ, gbāaŋ molo baa ji bir baa u huonju a ce unaa hūu u maacemma sullu-i.

¹² « Da ku saa yar umaŋ, mi ka ce-yo tibibuɔ Diilonjo dubuɔ-i-na, u waa kusuɔŋ-nu'i kudɛi. Mi ka nyɛgɛŋ Diilonjo yerre-i baa mi yefɛlɛlle-i yuɔ. Aa bi nyɛgɛŋ Diilonjo nelle yerre-i yuɔ. † Diilonjo nelle yaa Yerusalemufɛlɛŋo maŋ uŋ saanjo-yo u hel dɔrɔ-i-na tuɔ hiire u jo.»

¹³ «*Diilonj-Yalleŋ waŋ mamaŋ baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umaŋ duɔ u ka nu, u nu!»

Yalle maŋ kāa Lawodise Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

¹⁴ «Nyɛgɛŋ sɛbɛ ŋ waŋ baa *dɔrɔpɔuɔrbilonjo maŋ niɛyaŋ Lawodise Diilonj-dūŋ-baamba-i wuɔ: «Baŋ biŋ umaŋ «Ninsoŋo-i», umaŋ sa ciɛŋ huhurma baa Diilonj-nelma-i, Diilonj uŋ ciɛ umaŋ hiel bimbinni-i hiere, u ciɛra wuɔ: ¹⁵ Mi suɔ na maacemma-i. Na saa huol, na saa bi fɛ. Naa naa gbɛ na par ma diei! ¹⁶ Naŋ yeŋ hɔlma-na, na saa huol, na saa bi fɛ, mi ka ture-nei taalun temma. ¹⁷ Da na ce na ta na piiye wuɔ namaa waan namaa, wuɔ bimbinni-i hiere nii dii baa namaa. A ne da na saa suɔ wuɔ namei sūntaan namaaŋo-i, namei kuɔŋ hujarre, namei nawalaan namaaŋo-i, namei yirii, namei tãmporni. ¹⁸ Terienju fanju-na, mi ka dii nelma na tūnni-na: Da na ta na taara na ce waan namaa kelkel, juɔŋ na ji sãa sɛnɛ kerre-i mi wulaa, baa bimbipiɛlni, na ta na dii na cɪnnu na kũma-i, ku yaa senserre siɛ ta di da-na, aa na sãa yufien-tiŋgu na ta na dii na yufien-a-na a ka buɔ na ta na da baa-ya. ¹⁹ Muɔ miŋ dɔl bamaŋ hiere, umaŋ duɔ cãl, mi nuola-yuɔ, mi dii-yo hūmelle-na. ‡ Terienju fanju-na, gbāaŋ kpelle na nanna na cilɔbabalaŋo-i. ²⁰ Na saa da, muɔmɛi yiɛraaya daami dumɛlle yaanŋa-na ta mi bi, umaŋ duɔ nu aa siɛ mi suur, i ka wuo niwuoni-i baa i-naa.

²¹ « Kuŋ'a ku saa yar muɔŋo-i aa mi kã ka tɛna baa mi To-i u fɔŋgũɔ-i-na dumaa, da ku saa yar umaŋ, mi ka ce kutienjo jo ji tɛna baa muɔŋo-i dumɛi mi fɔŋgũɔ-i-na.»

²² «*Diilonj-Yalleŋ waŋ mamaŋ baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umaŋ duɔ u ka nu, u nu!»

4

Baŋ tuɔlnuŋ Diilonjo-i dumaa dɔrɔ-i-na

¹ Kufanju huonju-na, miɛ mi tiraa ne a da dumɛlle nande puurii dɔrɔ-i-na. Miŋ ŋa naa nu moloŋo maŋ piiye baa-mi, umaŋ yalle-i waa ŋaa ba bu yerre, wuɔ gbɛ-mi wuɔ: «Nyugũŋ ŋ jo bande mi ji pigāaŋ-ni mamaŋ juɔŋ bisinuɔ-i-na.»

² Terduonju fanju-na, *Diilonj-Yalle sire-miɛ. Miɛ mi ne da mi fɛrɛ dɔrɔ. Aa da fɔŋgõtaan-tetterre nande-i baa moloŋo di dɔrɔ. ³ Kutienjo taa u caa ŋaa jape-tãmpɛlle, u caa ŋaa sarduoni-tãmpɛlle. Diilonj-pɔruonju naa cɪilã teter daade-i. Ku taa ku caa ŋaa emerodi-tãmpɛlle* .

* **3:9** Niɛŋ Isayi sɛbɛ-i-na (Ésaïe) 49.23; 60.14. Bincuaŋ-nelmaŋ-sɛbɛ (Proverbes) 3.12; Ebire 12.6.

† **3:12** Niɛŋ Isayi sɛbɛ-i-na (Ésaïe) 62.2. ‡ **3:19** * **4:3** Tãmpɛlle nande-i baŋ biŋ-deŋ dumaanjo-na, ba ce niibilenni baa-de.

⁴ Titien† komorre baa a naa waa ciilā fōngōtaan-teter daade-i. Bincuamba komorre baa ba naa-i waa tēna-yei aa dii bimbipiēlni baa sēne-nyantuolbaa ba yunni-na. ⁵ Teterre maŋ waa hōlma-na, di taa di nyiesīŋ aa ta di naar ŋaa diilonjo, di taa di bi ce ijieni. Fitimbaa niehāi naa celien jīna di yaan-ga-na. Fitimbaa daaba yaa Diilon-Yaleiŋa niehāi-waana-i. ⁶ Fōngōtaan-teterre yaan-ga-na, ku waa ŋaa hūmma, da kilekilekile. Da ŋ yiera, ŋ ta ŋ da ŋ yalle-i. Bimuamba namba naa dii-de huōŋga. Ba waa ba naa. Yufien-a naa gbuo ba yammu-i baa ba honni-i hiere. ⁷ Diēlā-wuonjo waa ŋaa jara, hāalin-wuonjo waa ŋaa balyungu, sielin-wuonjo yaan-ga waa ŋaa nelbilon-yaan-ga aa Naalin-wuonjo waa ŋaa kuōcurō duō tuō yuul uŋ yeŋ dumaa.† ⁸ Bimuōŋ daaba waa baa būncēmmu niede-niediei. Ba kūōma naa gbuo hiere baa yufien-a ka hel baa ba būncēmmu cicaara-i hiere. Bāan-gu-i baa isuōŋgu-i ba bi hāl nēini yaa-i. Ba taa ba hāl wuō:

«U faa, u faa, u faa,
Itienjo-i Diilonjo-i Wēimantienjo
maŋ naa waa, u yaa dii, u yaa ka waa;
u faa kelkel.»§

⁹ Da ba ta ba hāl ba tuōlnu fōngōsinnin-teterre Tienjo-i, umaŋ dii gbula u sa ji kā terien-gu-i, da ba ta ba hāl ba tuōlnu-yuō, ba ta ba gbēlien-yo aa ta ba jaal-o. ¹⁰ Da ba ta ba ce kufan-gu-i, bincuamba komorre baa ba naa-baan daaba sire dūuna jaal umaŋ dii gbula aa u sa ji kā terien-gu-i. Da ba'a ba ce mafamma-i, ba hiel ba nyantuolbaa-ba-i jīna u yaan-ga-na aa cira:

¹¹ «Diilon nuō, Itien nuō,
tuōlnumma saaya-nie,
gbēliēma saaya-nie,
jaalun-gu saaya-nie,
himma saaya-nie
wuō nuōnei hielaa bimbinni maŋ dii hiere.
Bimbinni maŋ dii hiere
ni hilaa naŋ helma
aa tē naŋ tēma.»

5

Hai ka gbāa puur sebe-i?

¹ Miē mi ne da umaŋ tēnaana fōngōtaan-teterre-na u bilaaya sebe naŋo u nadien-ga-na. Sebe faŋo-i baa naa nyegēŋ u yaan-ga-na baa u huōŋgu-na hiere aa pīŋ-yo ŋaa figiŋgu aa nyaar-o sōmma niehāi aa dānya-mēi. ² Aa da *dōrpōpuōrbilonjo* naŋo piiye da gbagaga wuō: «Hai moloŋo-i ka gbāa yer dānyōbaa daaba-i halaŋ-ba aa puur sebe-i?» ³ Molo saa da! Molo saa da dōrō-i-na, molo saa da hīēma-na, molo saa bi da kuon-nelle-na duō puur sebe-i a ne u huōya-maama-i. ⁴ Moloŋ uŋ'a u saa da dumaanjo-na, miē pāŋ ta mi kaal higohigo! ⁵ Bincuoŋ daaba-i, unaŋo gbē-mi wuō: «Budii; baa kaal! Ne, jara maŋ hilaa *Yuda-baamba-na†, u yaraa u bigāarāamba-i. *Davidi hāayēlŋo yaraa. U ka gbāa yer dānyōbaa daaba-i aa puur sebe-i.»

⁶ Miē mi ne da *Tūmbilonjo naŋo yieraaya fōngōtaan-teterre caan-gu-na bimuamba naa-baan daaba hōlma-na, bincuamba yaan-ga-na. U taa u ne ŋaa

† 4:4 Titien daaya bi waa fōngōtaan-titien-a; ku kaalaaya girekimma-na. † 4:7 Nien Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 1.5-10,22; 10.14. § 4:8 Nien Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 6.2-3. * 5:2 Girekimma-na ba pigāan *dōrpōpuōrbilonjo daayo sinni-i wuō u waa baa fōngūō ŋaa maŋ waan dumaa 10.1. † 5:5 Jara maŋ hilaa Yuda-baamba-na: Nien Miwaanjo jīnaman-sebe-i-na (Genèse) 49.9.

ba cāa u nuon-nu. U waa baa yieŋa niehāi baa yufieŋa niehāi. Yufieŋ daaya yaa Diilon-Yaleiŋa niehāi-waanja-i†. U saan a yaa-i terni-na hiere hīema-na.

7 Tūmbilon wuɔ piɛ uman tīenaana fōŋgōtaan-teterre-na a hūu sebe-i u nadienŋa-na. 8 Bimuɔmba naa-baan daaba-i baa bīncuɔmba komorre baa ba naa-baan daa baa pāŋ sire dūuna Tūmbilonŋo yaanŋa-na. Ba waa baa koncoyieŋa ba yunniŋ hiere baa sēne-biremmu. Bireŋ daamu naa yu baa wusūnaŋo. Wusūnaŋ daayo yaa pigāan Diilon-baamba cacārāŋgu-i. 9 Ba taa ba hāl nalāfelieŋgu wuɔ:

«Baŋ kuɔ-ni,
ŋ cie ŋ tām̄ma-i a sāa nuɔmba yunni-i terni-na hiere,
baa dūnni-na hiere,
baa nelmambaa-ba-na hiere,
baa nilieŋa-na hiere
a hā Diilonŋo-i.

Nuɔnei gbāa biɛ sebe-i a yer dānyɔbaa-ba-i aa puur-o.

10 Niŋ sāa bamanŋ,
ŋ cie-ba Diilon-nellen-baamba
aa ce-ba jigāntaamba
ba ta ba cāa Diilonŋo.

Ba ka waa hīema yun-nu.»

11 Miɛ mi tiraa ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba-i ŋaa slamba! Ba waa ŋaa nyeiŋo; molo siɛ gbāa kāŋ-ba. Ba waa kalla bimuɔŋ daaba-i baa bīncuɔŋ daaba-i baa fōŋgōtaan-teter daade-i hiere. § 12 Ba taa ba hāl kabakaba wuɔ:

«Baŋ cāa Tūmbilonŋo man nuon-nu'i,
himma saaya-yuɔ, weisinni saaya-yuɔ,
nelnulle saaya-yuɔ, fōŋgūɔ saaya-yuɔ,
bɔbɔima saaya-yuɔ, gbeliema saaya-yuɔ,
tuɔlnumma saaya-yuɔ!»

13 Diilon un hielaa bimbinni man hiere, niman dɔrɔ-i-na, baa niman hīema-na, baa niman kuon-nelle-na a naara niman hūmma-na, bimbinni-i hiere miwaanŋo-na, miɛ nu ni hāl wuɔ:

«Uman tīenaana fōŋgōtaan-teterre-na,
fuɔ baa Tūmbilonŋo-i,
tuɔlnumma saaya ba yaa-i,
bɔbɔima saaya ba yaa-i, gbeliema saaya ba yaa-i,
fōŋgūɔ saaya ba yaa-i hōnni man jon!»

14 Bimuɔmba naa-baan daa baa siɛ wuɔ: «Ma cie.» Aa bīncuɔŋ daa baa dūuna jaal-ba.

6

Dānyɔbaa-ba yerma-i

1 Ku huonŋu-na, mi da *Tūmbilonŋo yiraa dānyɔdielāŋo-i. Bimuɔmba naa-baan daaba-i miɛ nu unanŋo piiye da gbagaga ŋaa diilonŋo-i naaraa wuɔ: «Jo bande!» 2 Miɛ mi ne da sūmpilaŋo nanŋo hilaa. Uman waa u dɔrɔ-i-na tāanŋu waa u nanŋa-na. Un juɔ, baa hā-yo nyantuoluo wuɔ u yaraa cor; wuɔ ta duɔ ka tiraa yar u bigāarāamba-i.

3 Tūmbilon un juɔ yer hāalīŋ-dānyuɔ-i, miɛ nu hāalīŋ-bimolonŋo cierra wuɔ: «Jo bande!» 4 Sūŋo nanŋo tiraa hel, fuɔ waa dāa ŋaa tām̄ma. Un juɔ, uman waa

† 5:6 Diilon-Yaleiŋa niehāi: Nieŋ 3.1 baa naaruɔ-i cicaara-i-na. § 5:11 Nieŋ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.10.

u dərɔ-i-na, baa hā-yo ku f̃ŋgũ-i u duɔ tuɔ dii berru terni-na hiere h̃ɛma-na, a ce nuɔmba ta ba hel ba ko ba-naa. Ba hāa ufaŋo-i jigāpəruŋgu.

⁵ Tūmbilon ŋ juɔ yer sielin-dānyuɔ-i, miɛ nu sielin-bimolonjo ciɛra wuɔ: «Jo bande!» Miɛ mi ne da sūŋo naŋo hilaa da kirkirkir. Uman waa u dərɔ-i-na, kilo waa u naŋga-na.* ⁶ Miɛ nu ŋaa molo piiye bimɔmba naa-baan daaba h̃ɛma-na wuɔ: «Yuure d̃imma sully-i. N ce yinduŋ-maacemmanj-sully gbāa s̃ā mahibienja-i kilo diei yon aa da kuɔ jijaŋa-i, kilobaa-ba siei. Namma-i baa duṽŋo-i baa yuure nifanni sully-i.»

⁷ Tūmbilon ŋ juɔ yer naalin-dānyuɔ-i, miɛ nu naalin-bimolonjo ciɛra wuɔ: «Jo bande!» ⁸ Miɛ mi ne da sūŋo naŋo hilaa, u waa puguu. Uman waa u dərɔ-i-na, ba taa ba b̃i-yo Kuliŋgu, aa u saatienjo-i ba taa ba b̃i-yo «Kuon-nelle». Baŋ juɔ, baa hā-ba f̃ŋgũ-i wuɔ ba ko nelbiliemba namba. Da ba calnu nelbiliemba-i s̃omma naa-i, ba hā-ba f̃ŋgũ-i s̃omma diei nuɔ wuɔ ba ce berru ko banamba, aa ce nyulmu ko banamba, aa ce jarma ko banamba, aa ce b̃imbabamba ko banamba.

⁹ Tūmbilon ŋ juɔ yer diilon-dānyuɔ-i, baŋ kuɔ baman Diilon-nelma maama-na, miɛ da ba yaleŋa-i mumbuolmunj-terienju cicaara-i-na ¹⁰ a piiye da gbagaga wuɔ: «Yuntien nuɔ, nuɔni manj faa aa tiraa ta ŋ waŋ ninsonjo-i; baman kuɔ miɛŋo-i, ŋ cie bige-i aa da ŋ yuu-ba? N cie bige-i aa da ŋ suu ku s̃olaŋgu-i nelbiliemba-na?» ¹¹ Baa hā-ba jonjgorpiɛlmba hiere ba yunnin, ba dii. Aa naa waŋ baa-ba wuɔ ba f̃ɛ ba h̃ommu-i c̃elle, k̃ere baŋ taaranj nunju manj ku saa yu yogo. Baŋ taa aa yaŋ ba natobimba manj, baŋ taa aa yaŋ ba namaacembiemba manj Diilon-suonju-na, ba ka bi ko-ba bafamba temma-i. Ba'i ka jo ji yuliiye-bei.

¹² Ku huonju-na, mi da Tūmbilonjo yiraa dānyuɔ manj niediei-wuonjo-i. Uŋ yiraa-yo terienju manj nuɔ-i, h̃ɛma gbuu sagalla da dei! Bāan-yufel die bir kau ŋaa kompabilenja, c̃eiŋo bir ŋaa t̃amma da d̃āa! ¹³ M̃eŋa par diire hiere h̃ɛma-na ŋaa fafalmunj h̃ul kpaani dumaa nanna. ¹⁴ Dərɔ wuɔ p̃in halan ŋaa ba p̃ieŋ figiŋgu. T̃anni-i baa d̃ammanj-nuoraŋgunj c̃il̃āaỹā nilienja manj hiere nie halan ni terni-na hiere.† ¹⁵ Nuɔmba-i hiere baa gbar ka fuo t̃annin: Yuntaamba-i, nelb̃omb̃ombaa-ba-i, sorosi ba yuntaamba-i, waamba-i, f̃ŋg̃otaamba-i, baa nuɔmba namba-i hiere, k̃oraamba-i baa nebimba-i hiere, baa gbar ka fuo t̃anfonninj! ¹⁶ Aa naa ta ba waŋ baa t̃anni-i wuɔ: «Ciin na haa-yiɛ na fuo-ye, umanj t̃enaana f̃ŋg̃otaanj-teterre-na u baa da i yufelle aa Tūmbilonjo baa bi da-ye g̃an baa-ye.‡ ¹⁷ Baŋ ka pigāan ba jāỹamma-i yiinju manj nuɔ-i ku hii. Hai ka gbāa kor?»§

7

Dərpəpuərbilonjo haa dānyuɔ Diilon-cāarāamba-na

¹ Kufanju huonju-na, miɛ da *dərɔpuərbiemba naa calaanu yiera h̃ɛma-na a suu fafalmu-i terni-na hiere wuɔ mu baa jo h̃ɛma-na, mu baa sagalla h̃umma-i, mu baa bi sagalla tibiinju diei. ² Diilonjo hāa ba yaa-i f̃ŋgũ-i ba da ba guɔla h̃ɛma-i baa h̃umma-i. Miɛ mi ne tiraa da dərɔpuərbilonjo naŋo hilaa b̃āpagūŋgu-na tuɔ jo. Cic̃elmantienj ŋ haa u dānyuɔ-i baa kumanj, ku waa u naŋga-na. Uŋ juɔ hi, wuɔ piiye da gbagaga baa ba naa-baan daaba-i wuɔ: ³ «Baa na hi na guɔla h̃ɛma-i, baa h̃umma-i, baa tibinni-i! Yaan i haa dānyɔbaa Diilon-cāarāamba yammu-na ig̃ena.»* ⁴ Baŋ juɔ haa-bei t̃i, baa b̃i ba

* **6:5** Niɛŋ Sakari sebe-i-na (Zacharie) 1.8; 6.1-8. † **6:14** Niɛŋ Isayi (Ésaïe) 13.10-13; 34.4; Esekiel (Ézéchiel) 32.7-8; Amosi (Amos) 8.9 baa Yowel (Joël) 2.10; 3.3-4. ‡ **6:16** Niɛŋ Ose sebe-i-na (Osée) 10.8 baa Like sebe-i-na 23.30. § **6:17** Niɛŋ Yowel sebe-i-na (Joël) 2.11 baa Sofoni sebe-i-na (Sophonie) 2.2-3.

* **7:3** Niɛŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 9.4-6.

nungu-i baa-mi: Ba waa nuɔmba neifien-komuɔŋa sɛi baa cɪncieluo neifienja hāi *Isirahel-dūnni cɪncieluo baa ni hāi baamba-na hiere.

⁵ Ba hɔlma-na, *Yuda baamba waa neifien-niediei,

Urubē baamba-i neifien-niediei,

Gadi baamba-i neifien-niediei,

⁶ Aser baamba-i neifien-niediei,

Nefutali baamba-i neifien-niediei,

Manase baamba-i neifien-niediei,

⁷ Siminyɔ baamba-i neifien-niediei,

*Levi baamba-i neifien-niediei,

Isakaar baamba-i neifien-niediei,

⁸ Sabulɔ baamba-i neifien-niediei,

Yosɛfu baamba-i neifien-niediei,

*Bensaamiɛ baamba-i neifien-niediei.

Nelpūŋgu maŋ kuraa

⁹ Kufanɔ huɔŋgu-na, miɛ mi tiraa ne, a da nelpūŋgu naŋ temma molo sɛi gbāa kāŋ-ba. Baa naa hel terni-na hiere, dūnni-na hiere, nilɛiŋa-na hiere baa nelmambaa-ba-na hiere a jo ji yiɛra fɔŋgɔtaan-teterre yaanɔga-na *Tūmbilonɔ yaanɔga-na. Ba waa hiere baa jɔŋgorpiɛlmba baa nampurni† ba nammu-na.

¹⁰ Ba taa ba piiye da gbagaga wuɔ:

«Umaŋ tɛnaana fɔŋgɔtaan-teterre-na, Diilonɔ yaa-i.

Fuɔ baa Tūmbilonɔ-i ba'i kuraa-ye.»

¹¹ *Dɔrpɔpuɔrbiemba-i hiere baa dii fɔŋgɔtaan-teterre-i huɔŋga baa bɪncuɔmba-i a naara bimɔmba naa-baan daaba-i. Baŋ diyaa-ba huɔŋga dumaanɔ-na, baa dūuna hiere teterre yaanɔga-na a jaal Diilonɔ-i. ¹² Ba taa ba piiye wuɔ:

«Ninsonɔ!

Tuɔlnumma saaya Diilonɔ-i, gbɛliɛma saaya-yuɔ,

nelnulle saaya-yuɔ, jaaluŋgu saaya-yuɔ, bɔbɔima saaya-yuɔ,

himma saaya-yuɔ, fɔŋgūɔ bi saaya-yuɔ hɔnni maŋ jɔŋ!

Ma ciɛ.»

¹³ Bɪncuɔŋ daaba-na, unanɔ yuu-mi wuɔ: «Bamaŋ diyaa jɔŋgorpiɛlmba-i daaba-i, ɲ suyaa-ba wei? ɲ suyaa baŋ hilaa kusuɔŋ-nu wei?»

¹⁴ Mi gbē-yo miɛ: «Yuntie, mi daa-ba hie ta mi suɔ-ba? Jande ɲ sa pigāan-mi ba sɪnni-i wei?»

Wuɔ cira: «Bamaŋ hilaa yaahuolbabalaŋo-na, ba yaa-i. Ba saaraa ba jɔŋgorbaa-ba-i Tūmbilonɔ tamma-na ba pusūŋ. ¹⁵ Ku'i ciɛ ɲ da ba yiɛraaya Diilon-teterre yaanɔga-na aa ta ba jaal-o bāanɔ-i baa isuɔŋgu-i u dubuɔ-i-na. Umaŋ tɛnaana teterre-na u ka tuɔ neya-bei. ¹⁶⁻¹⁷ Aa Tūmbilonɔ-i fɔŋgɔtaan-teterre-na, u'i ka waa ba āncɪinaŋo-i. U ka ceŋ-ba kã baa-ba cicɛlman-hūnfoenja-na.

Nyulmu sa ji tiraa bel-ba,

hūŋkuɔsɪnni sa ji tiraa ko-ba,

bāanɔ sa ji tiraa ye-ba,

babāanɔ sa ji tiraa mulɛŋ ba kūma-i.

Aa Diilo fuɔ fɛɛɛ yaa ka hur ba nyinyɔlma-i hiere.»‡

† 7:9 Ba taa ba jārā yuntaamba-i baa nampurni yaa ba nammu-na. Niɛŋ Nsāa sɛbe-i-na 12.13.

‡ 7:16-17 Niɛŋ Isayi sɛbe-i-na (Ésaïe) 25.8; 49.10 baa Esekiel sɛbe-i-na (Ézéchiel) 34.23.

8

Dãnyuɔ manj niehã-i-wuonjo yerma-i

¹ *Tũmbilonj unj juɔ yer dãnyuɔ manj niehã-i-wuonjo-i, kuɔ ce da sensensenj dɔrɔ-i-na ɛr boluonj temma. ² *Dɔrpɔpuɔrbiemba namba dii niehã Diilonjo caanġu-na u tuɔ puɔr. Miɛ mi ne da ba hãa-ba yiɛŋa niehã ba yunninj.

³ Dɔrpɔpuɔrbilonjo nanjo jo ji yiɛra mumbuolmunj-terienġu caanġu-na baa sɛnɛ-bitiele u nanġa-na. Bitiel daade-i ba ciɛ-de ta ba dii wusũnanjo die. Unj juɔ ji yiɛra dumaanjo-na, baa hã-yo wusũnanjo-i da bãmbãale wuɔ u pã-yo mumbuolmunj-terienġu-na a hã Diilonjo-i baa Diilonj-baamba cacãrãŋgu-i fõŋgõtaanj-teterre yaanġa-na. Mumbuolmunj-terienj daaku waa sɛnɛ-kũŋgu. ⁴ Banj hãa-yo wusũnanjo-i, wuɔ dii-yo bitiele-na, wuɔ wur kã Diilonjo-na baa Diilonj-baamba cacãrãŋgu-i.

⁵ Ku huonġu-na, dɔrpɔpuɔrbilonj wuɔ gbãl dãamu mumbuolmunj-terienġu-na a yu bitiele-i aa fara nanna-diɛ hĩɛma-na. Diilonj wuɔ pãŋ donj tuɔ nyiɛsĩŋ aa tuɔ naar, terni-i hiere ijieni aa hĩɛma sagalla.

Yiɛŋa hii bumma

⁶ Hĩɛmanj sagalaaya dumaanjo-na, *dɔrpɔpuɔrbiemba niehã manj banj hãa-ba yiɛŋa-i, baa tigiinj da ba bu-ya.

⁷ Dieɛlã-wuonjo bu u yerre-i. Unj buu-de terienġu manj nuɔ-i, diilonj-tãɛĩŋa nanj aa kũnna hĩɛma-na, aa guɔlaa baa dãamu baa tãmma. Hĩɛma yiɛŋgu diei kuɔ caa baa ku tibinni-i ka hel baa hĩɛbĩnaanġu-i hiere. Yiɛŋgu manj caa, da ba calnu hĩɛma-i sɔmma siɛi, kuu dii ŋaa sɔmma diei caa.

⁸ Hãalinj-wuonjo bu u diele-i. Baa nanj kulanġu nanġu dii-ku dãmmanj-nuoraanġu-na. Ku waa ŋaa tãnunġu ta ku caa. Nuoraanġu yiɛŋgu diei bir tãmma hiere. Da ba calnu-kuɔ sɔmma siɛi, kuu dii ŋaa sɔmma diei birii tãmma-i. ⁹ Ku bĩmbaanj baa ku hiere aa baatombaa-ba manj waa hɔlma famma-na baa bi biɛna hiere.

¹⁰ Siɛlinj-wuonjo bu u yerre-i. Mɔɛkãŋkarre nande hel dɔrɔ-i-na ta di caa dãamu di jo; jo ji suur nuoranni-na baa hũnfonni-na. Da ba calnu-niɛ sɔmma siɛi, kuu dii ŋaa di suurii sɔmma diei nuɔ. ¹¹ Ba taa ba bĩ mɔɛle falle-i «Gbagagamma». Dinj suurii hũmma manj nuɔ-i, maa bir hiere da gbagaga. Manj ciɛ gbagaga dumaanjo-na, nuɔmba manj nyuɔŋ-ma ba fõŋgũɔ baa ku.

¹² Naalinj-wuonjo bu u diele-i. Bãan-jufelle yiɛŋgu diei kuɔ pãŋ ku, cɛiŋo-i maaduɔma, mɔɛŋa nanj aa balla, a ce cecerma parra. Da ba calnu bãanyufelle-i baa cɛiŋo-i sɔmma siɛi, kuu dii ŋaa sɔmma da-ma-diei naa kuu-niɛ. Aa calnu mɔɛŋa-i sɔmma bi siɛi, sɔmma diei naa baala-yɛi. A ce dumaanjo-na bãanġu saa ta ku ye dumaa aa cɛiŋo saa tuɔ muora dumaa.

¹³ Miɛ mi tiraa ne a da kuɔcurɔ nanjo bĩŋ dii fɛnfɛlle-na aa tuɔ kaasĩŋ wuɔ: «Gbɛrɛ o gbɛrɛ! Gbɛrɛ o gbɛrɛ! Dɔrpɔpuɔrbiemba manj tĩyãa ba siɛi-baamba-i, da ba bu ba yiɛŋa-i sũlma haraa nelbiliemba-na!»

9

¹ *Dɔrpɔpuɔrbilonjo manj diilonj-wuonjo bu u yerre-i. Miɛ da mɔɛle nande diiriye hĩɛma-na. Dinj diiriye dumaanjo-na, baa hã-de fobabalaanġu diele-i. ² Die puur fobabalaanġu-i. Nyaasĩbabalanni nanj temma ta ni hel da kirkirkir, a ce terienġu pãŋ bir ce da kullu hiere. ³ Dũŋgbɛrmba nanj temma hel nyaasĩŋ daani-na a gbuo hĩɛma-i hiere. Baa naa ce ba ta ba cɛ ŋaa namɛlmba. ⁴ Baa gbɛ-ba wuɔ ba baa yiɛya hĩɛŋgu-i, baa dĩmma-i, baa tibinni-i, ŋga Diilonj-dãnyuɔ unj'a u sĩ bamanj yammunj, kɛrɛ ba ta ba yii baa ba yaa-i yonj. ⁵ Ba saa cira ba ko-ba, ba'a ba huol ba yammu-i caamba ndii. Namienj duɔ donj-ni

kuŋ jaŋ-niŋ dumaa, bafamba ka haa jamma famma temma yaa kutaamba-na. ⁶Caamba ndii daayo-na, nuamba ka ta ba taara kuliŋgu-i ŋga ba sie da-ku. Ba ka mul dáamu taara-kuo, ŋga moloŋ yufelle sie gbãa haa-kuo.

⁷Dũngberŋ daaba taa ba niya berru domma-i ŋaa bercesũnaamba. Ninanni nanni waa ba yunni-na ŋaa sēne-nyantuolbaa, aa ba yammu waa ŋaa nelbilien-yammu. ⁸Ba yukuosinni waa pōmpōr ŋaa caaŋ-niini aa ba nyieni-i ŋaa jar-nyieni. ⁹Ba pāmpinammu waa ŋaa ba diyaa kalluŋ-joŋgorbaa-ba'i muo, aa da ba ta ba yuul, ba būncemmu ta mu du ŋaa sũŋ-wotorbaa-baŋ duŋ dumaa berruŋ-hūmelle-na.* ¹⁰Pelni waa baa-ba baa turēiŋa ŋaa namelmba. Ba ka ce nuamba-i sũlma baa turēiŋa faŋa yaa-i caamba ndii daayo hõlma-na. ¹¹Fobabalaanŋu dieleŋ yeŋ baa dōrpōpuōrbiloŋo† maŋ, u yaa dii ba yunŋu-na. Ba bī-yo ebiremma-na «Abadō», girekimma-na «Apolinyo» ku yunŋu yaa wuo Guoyotienjo.

¹²Yaahuol-dielāŋo curaa. Ba hāi tīyāa.

¹³Dōrpōpuōrbiloŋo maŋ niediei-wuoŋ wuo bu u yerre-i. Miē nu molo piie sēne-mumbuolmuŋ-teriŋgu kōtōnni naa-i-na, Diiloŋo yaanŋa-na. ¹⁴Kutienjo taa u piie baa dōrpōpuōrbiloŋo maŋ niediei-wuoŋo yaa wuo: «Ba vaa dōrpōpuōrbiemba‡ namba jina Efurata§ caanŋu-na, baa dii ba naa. Fir-ba ŋ nanna.» ¹⁵Wuo fir-ba nanna. Diiloŋo naa dii bel daade yaa-i, baa ceŋ daayo yaa-i, baa yiŋ daaku yaa-i, baa huŋ daaku yaa-i, a hā dōrpōpuōrbien daaba-i ba da ba ko nelbiliemba-i parra-bei. Da ba calnu-bei sōmma siei, baŋ ka ko bamaŋ, ba ka waa sōmma diei. ¹⁶Bercetaamba waa baa dōrpōpuōrbien daaba-i. Ba waa baa sũnaamba. Baa bī ba nuŋgu-i baa-mi. Ba waa nuamba milnyōmbaa nuosũ. ¹⁷Miŋ daa sũnaamba-i damma maŋ baa ba gbartaamba-i ku yaa daaku: Ba kalluŋ-joŋgorbaa-ba waa dādāa ŋaa dáamu, banamba kakau ŋaa bula-hūmma, banamba bōjūmmu. Sũnaamba yunni waa ŋaa jar ba yunni. Dáamu taa mu hel ba nunni-na, baa nyaasinni, baa naarjūmmu. ¹⁸Dáamu maŋ taa mu hel ba nunni-na baa nyaasinni-i a naara naarjūmmu-i, guoyō-bimbinni. Nelbiliembaŋ calaanu sōmma siei-i, niē ko sōmma diei bei. ¹⁹Sũnaaŋ daaba himma waa ba nunniŋ, baa ba pelniŋ. Na saa da! Ba pelni waa ŋaa jēnaamba. Yunni waa-niē, aa ba taa ba kōsuŋ nelbiliemba-i baa ni yaa-i.

²⁰Guoyō-bimbinni siei niŋ daaniŋ'a ni saa ko bamaŋ, ba saa nanna ba cilōbalaŋo-i; ba saa yaŋ ba cufiēŋa buolma-i. Ba buol *jinabaa-ba-i dii, ba buol tinni-i dii, a ne da ba yaa ciē-ni ba ferē. Ba ciē ninanni baa sēne, ninanni baa wargbe, ninanni baa kōvėllu, ninanni baa tāmpfiēŋa, ninanni baa daanŋu. Ni sa da, ni sa nu, ni sa bi wuo. ²¹Ba saa nanna ba nelkollē-i, baa ba isōmma-i, baa ba bīŋwosinni-i, baa ba cuoyunŋu-i.

10

Nsāa wuyaa sebeyelle-i

¹Ku huŋgu-na, mi tiraa da *dōrpōpuōrbiloŋo naŋo hilaa dōro-i-na tuo hiire u jo. U waa baa fōŋgũ. Duherru naa dii-yo huŋga aa diiloŋ-pōruŋgu waa u yudōro-i-na. U yaanŋa taa ka caa ŋaa bāanŋu, aa u gbeini-i ŋaa dáamu. ²Sebeyelle nande waa u naŋga-na, sebeyel daade naa puur. Uŋ juo hi, wuo dii u nadiēgboluŋgu-i dāmmaŋ-nuoraanŋu-na aa jina u nanyuo-kũŋgu-i bomborma-na. ³Aa naa kaasŋ da gbagaga ŋaa jara buure. Uŋ kaasāŋ,

* **9:9** Niēŋ Yowel sebei-na (Joël) 1.6; 2.4-5. † **9:11** Dōrpōpuōrbiloŋ daayo-i, ba yaa ciinaana ba munyerammu-i. Niēŋ Yuda sebei-na 6. ‡ **9:14** Dōrpōpuōrbiemba daaba-i, ba yaa ciinaana ba munyerammu-i. Niēŋ Yuda sebei-na 6. § **9:14** Efurata-i nuorabuo nan yerre-i dumaanŋo-na, ku kaalaaya girekimma-na.

dumaņo-na, ba ka ce ponsaņgu ma yerreņ aa hā ba-naa bimbinni ponsaņ daaku-na.

¹¹ Nga yinni siei baa boluņ daakuņ juo cor, Diiloņo hul fafalmu dii ba memmu-na, ba sire. Bamaņ taa ba ne-ba, korma fūnuņ bel-ba.

¹² Diilopəpuərbien daaba nu molo piiye baa-ba da gbagaga dərə-i-na wuə: «Nyugāaņ na jo bande!» Ba ta ta ba nyugūņ ku yaa nuə-i baa duherru, ba bigāarāamba ta ba ne ba ta ba kā. ¹³ Huəņgu fanġu-na, hīema gbuu sagalla. Maņ sagalaaya dumaņo-na, nelle muonu yiēņgu diei. Da ba calnu-die sōmma cīncieluo-i, sōmma diei-i muyaanu. Nuamba neifienā siei nuəsiba ndii tīe-maņ. Bamaņ tīyāa ba saa ku, ba kūōma ta ma nyēņ. Ba ta ba piiye wuə: «Diiloņo-i bibiēņo».

¹⁴ Hāalīņ-yaahuolo curaa, ņga ma saa tī; sieiņ-wuəņo jo dii.

Yerperiele buu

¹⁵ Ku huəņgu-na, *dərpəpuərbiloņo maņ niehāi-wuəņo bu u yerre-i. Nuamba namba ta ba piiye dərə-i-na da gbagaga wuə:

«Miwaāņo yuntesīnni-i fiefiē-i-na ni cie Itieno da-u-diei niini, fuo baa uņ saaņ
*Konkortieno maņ.

Yuntesīņ daani ka tīe baa ba yaa-i ni sa ji tī dede.»

¹⁶ Nuəņ daabaņ piiye dumaņo-na, bīncuamba komorre baa ba naa maņ tīenaana Diiloņo caaņgu-na, ba sire dūuna hiere a jaal Diiloņo-i ¹⁷ aa cira:

«Itien nuə, Diiloņ nuə, Weimantien nuə,

nii naa waa, aa nii dii.

Niņ hūyāa nelle-i a pigāaņ ņ fōņgōtesīnni-i

i ce-ni kasi saa da-ni.

¹⁸ *Nieraamba taa ba gāņ baa-ni.

Nga fiefiē-i-na nuənei ka gāņ baa-ba.

Ņ ka pigāaņ-ba ņ jāyāmma-i.

Bikuomba germa hii.

Ņ cāarāamba maņ waaņ ņ nelma-i, ba pāmman-ħuəņgu hii,

ka hel baa ņ baamba maņ kāaņ-niņ hiere,

nelbōmbōmbaa-ba-i baa nyuənyuə-baamba-i hiere ba pāmman-ħuəņgu hii.

Bamaņ bi guəlaayaņ hīema-i, ba kəsūmaņ-ħuəņgu yaa hii daaku-i.»

¹⁹ Baņ juo piiye tī, *Diilodubuə maņ dərə-i-na wuə puur, *tobisīnni-ħporuo wuə carra dii u huəņga-na, diiloņ wuə doņ tuə nyiesīņ aa tuə naar. Terni-i hiere ijieni. Hīema sagalla, diiloņo wuə tuə gbu u dāa baa tāmpēlīņa.

12

Gberε

¹ Ku huəņgu-na, miε mi ne da gberε naņ temma dərə-i-na: cieņo naņo. Uu naa dii bāanyufelle-i joņgor temma, aa haa u gbeini-i ceiņo-na aa dii nyantuoluo baa məēņa cīncieluo baa a hāi yuə. ² Kusūņgu waa-yuə a hi homma. Kuņ bilaa-yo ta ku jaņ-yo, wuə tuə kaasīņ.

³ Miε mi ne tiraa da gberε naņo dərə-i-na: Jūņo naņo da dāa baa yunni niehāi baa yiēņa cīncieluo! Nyantuolbaa-ba waa u yunni-na hiere. ⁴ U pelienġu pir məēņa-i yiēņgu diei nanna hīema-na. Da ba calnu məēņa-i sōmma siei, u piriī sōmma diei nanna. Wuə jo ji yiēra cieņ daayo caaņgu-na wuə duə bəro u hīņ biloņo-i. ⁵ Cieņ wuə bəro naacombiloņo. Uņ bi buəra, baa bie biloņo-i kā baa-yo ka jīna-yuə Diiloņo caaņgu-na. U waa tīena u fōņgōtaaņ-teterre-na. Naacombiloņ daayo yaa saaya u sire waa nilēiņa-i hiere a yuņgu-na. U ka sire ce u fōņgūə-i baa kəlluņ-būəle. ⁶ Baņ biyaa biloņo-i ta baa-yo, nyuņ wuə

gbar suur hīeṅ-nu. Diilonḡ naa tigiin terienḡ nangu dii hīeṅgu-na duḡ ka fiε-yo yinni nuḡsiba niediei komuḡṅa siei.

⁷ Huḡṅgu faṅgu-na, berru nandu sire dḡrḡ-i-na. Misel-i* baa u napḡpuḡrbiemba yaa kāa ka suuye jūṅ daayo-i baa u baamba-i. ⁸ Baṅ daa ba-naa dumaanḡ-na, baa yar jūṅ-i baa u baamba-i, a ce dumaanḡ-na ba saa gbāa da ba tīena dḡrḡ-i-na. ⁹ Ba siε-yo nanna hīema-na. U yaa jīebīncḡiṅ-i. U yerre yaa *Sitāni, dinande yaa *Bigāarāṅ. U yaa tāalāṅ nuḡmba-i hīema-na hiere. Ba siε-yo nanna baa u pḡpuḡrbiemba-i hiere hīema-na.†

¹⁰ Miε mi ne da molo piiye dḡrḡ-i-na da gbagaga wuḡ:

«Fiefiε fuḡ, i kuraa.

I Diilonḡ pigāṅ u fḡṅḡtesīnni-i baa u nellentesīnni-i.

Diilonḡ uṅ saṅ *Konḡkortienḡ maṅ,

fḡṅḡtesīnni dii u naṅ-na.

Umaṅ taa u cāl i baamba-i bāaṅgu-i baa isuḡṅgu-i Diilonḡ yaanḡa-na,

ba duḡnya-yuḡ dḡrḡ-i-na.

¹¹ Tūmbilonḡ tām̄ma-i

baa Diilonḡ-nelma maṅ hilaa i baamba nunni-na,

ma yaa ciε ba yar-o.

Ba hīerā kuliṅgu-i ṅaa ku sa jaṅ-ba.

¹² Terienḡ faṅgu-na, namaa namaṅ dii dḡrḡ-i-na hiere, taa na nyε.

ṅga namaa namaṅ dii hīema-na, baa hūmma-na, sūlma haraa-nei!

Sitāni hiiriye kā na wulaa baa hḡdulle,

u suyaa wuḡ u yinni saa tīe bḡi.»

¹³ Jūṅḡ juḡ'a u ne da u fεε hīema-na, wuḡ sire cu cεhuonacienḡ daayo huḡṅ-nu. ¹⁴ Baa hā ciεṅ-i kuḡcurḡ būncεmmu hāi, u yuul ka diire dii *hīeṅgu-na baṅ tigiin terienḡ maṅ hā-yo u duḡ ka tīena ce bienḡa siei baa boluṅgu jīeṅ baa da u yufelle. ¹⁵ Uṅ yuulii ka diire dumaanḡ-na, jīeṅ wuosa hūmma, kuḡ pāṅ ce nuoraanḡ ta ku būṅ da ku ka wuḡ ciεṅ-i. ¹⁶ Hīema yaṅ-yo aa naa yiernu hūṅ daama yaanḡa-na, maa būṅ jo ji suur hiere. Hīema bir suuye. ¹⁷ Jūṅ huḡṅa fūnuṅ du baa ciεṅ-i. Bisālmba namba waa baa ciεṅ-i. Jūṅ gūunu ka tuḡ gāṅ baa ba yaa-i. Bisālḡ daaba yaa bamaṅ nuḡ Diilonḡ nuṅgu-i aa bel Yesu nelma-i nammu hāi. ¹⁸ Ku huḡṅgu-na, jūṅ jo ji yiεra dām̄maṅ-nuoraanḡ nuṅgu-na tuḡ ne.

13

Bīṅwobalḡ naṅo hilaa hūmma-na

¹ Ku huḡṅgu-na, miε mi ne da bīṅwobalḡ naṅo hilaa dām̄maṅ-nuoraanḡ-na. U waa baa yunni niehāi baa yiεṅa cīncieluo. Nyantuolbaa-ba waa yiεṅ daaya-na hiere. Aa Diilonḡ tuosīnniṅ-yiεiṅa naa nyεgḡṅ u yunni-na hiere.

² Bīṅwobalḡ daayo waa ṅaa kēlḡ, u gbeini waa ṅaa dāṅkilaanḡ-gbeini aa u nuṅgu waa ṅaa jara nuṅgu.* Jūṅ wuḡ hā-yo himma-i baa yuntesīnni aa bi hā-yo fḡṅḡbāmbāale. ³ Baa naa posol bīṅwuḡḡ daa u yuṅgu nangu-i babalaa, da ṅ ta ṅ ne-yo ṅaa u ka ku, ṅga pāaṅ daaku jo ji fē. Kuḡ ce nuḡmba-i hiere gberε, baa ta ba nyaanu-yuḡ ba ne-yo. ⁴ Jūṅ uṅ hāa bīṅwuḡḡ daayo-i fḡṅḡḡ-i, nuḡḡ baa donḡ ta ba dūuna ba jaal jūṅ-i. Ba taa ba bi dūuna ba jaal bīṅwuḡḡ-i aa ta ba piiye wuḡ: «Hai gbāa saa u fεε baa bīṅwuḡḡ daayo-i? Hai gbāa yii baa-yo?»

⁵ Baa hā bīṅwuḡḡ-i hūmelle-i wuḡ u kaal u fεε aa u tuora Diilonḡ-i. Ba hā-yo hūmelle-i wuḡ u ce u bāaṅgu-i caamba komuḡṅa hāi baa ba hāi. ⁶ Wuḡ donḡ

* **12:7** Misel yaa *dḡrpḡpuḡrbiemba yuntienḡ-i. Niεṅ Yuda seβε-i-na 9. † **12:9** Niεṅ Miwaanḡ jīnammaṅ-seβε-i-na (Genεse) 3.1 baa Like seβε-i-na 10.18. * **13:2** Niεṅ Daniel seβε-i-na (Daniel) 7.3-6.

tuō tuora Diilonᵒ-i, u bīēna u yerre-i baa u dūᅅgu yerre-i ka cor baa bamaᅅ dii u nelle-na hiere ba yireiᅅa-i. ⁷ Baa bi hāa-yo hūmelle-i wuō u ce berru baa Diilon-baamba-i. Kεε duō ce berru-i baa-ba, u ka yar-ba. Ba haa-yo dūnni-i hiere ni yuᅅ-nu, baa terni-i hiere ni yuᅅ-nu, baa nelma-i hiere ma yuᅅ-nu, baa nilēiᅅa-i hiere a yuᅅ-nu.† ⁸ Da ma hel bamaᅅ yireiᅅa-i nyεgāaᅅ cicēlmaᅅ-seβε-i-na dii miwaaᅅo jīnamma-na, nelbiliemba-i hiere ba ka ta ba dūuna ba jaal-o. Cicēlmaᅅ-seβε daayo-i, baᅅ kuō *Tūmbilonᵒ maᅅ, fuō wuonᵒ-i.

⁹ Umaᅅ duō u ka nu, u nu! ¹⁰ Diilonᵒ duō cira ba bel umaᅅ, ba ka bel-o; duō cira ba cāa umaᅅ nuonᵒ-nu-i, ba ka bi cāa-ku. Terieᅅgu faᅅgu-na, Diilonᵒ-baamba saaya ba hīrā ba kūōma-i aa haa ba naᅅga-i Diilonᵒ-na.

Bīᅅwobalᅅo naᅅo hilaa hīēma-na

¹¹ Miε mi ne tiraa da bīᅅwobalᅅo naᅅo hel hīēma-na u jo. Yiēᅅa hāi waa u yuᅅgu-na. A waa ᅅaa tεrbeyuᅅ-waaᅅa. U taa u piiye ᅅaa jūᅅ daa uᅅ piiyeᅅ dumaa. ¹² Bīᅅwobalᅅo maᅅ hilaa hūmma-na uu naa hā-yo fōᅅgūō-i u duō tuō ce himma-i aa fuō tīēna tuō ne u tuō ce. A ce dumaᅅo-na, uᅅ hilaa, u guor nelbiliemba ta ba dūuna ba jaal bīᅅwobalᅅo maᅅ hilaa hūmma-na. Fuō yuᅅgu yaa naa posol babalaa aa fē. ¹³ Umaᅅ hilaa hīēma-na, u taa u ce himma bōi. Halle u taa u ce dāamu ta mu hel dōrō-i-na mu diire hīēma-na nuōmba-i hiere ba yufelle-na. ¹⁴ Uᅅ daa fōᅅgūō maᅅ tuō gbā u ce himma-i umaᅅ hilaa hūmma-na u yufelle-na, u taa u pira nelbiliemba-i. Uu naa waᅅ baa nuōmba-i wuō baᅅ posolaa bīᅅwobalᅅo maᅅ baa jigāpōruᅅgu-i aa u saa ku, ba ce daaᅅgu ba sisīᅅ-yo ba jīna ba ta ba dūuna ba jaal-o. ¹⁵ Baa naa hā bīᅅwobalᅅo maᅅ hilaa hīēma-na ku fōᅅgūō-i u ce baᅅ sisāᅅ umaᅅ jīna u tuō fiisa aa gbāa tuō piiye aa tuō bi ko bamaᅅ sa dūunaanaᅅ ba jaal-o hiere. ¹⁶ Mafammaᅅ ciε, bīᅅwuonᵒ daa wuō guor nuōmba-i hiere, nelbōmbōmbaa-ba-i baa nyuōnyuō-baamba-i, waamba-i baa nawalaamba-i, kōraamba-i baa nebimba-i wuō ba dānya ba fεε ba nademmu-na sisō ba yaadāmma-na. ¹⁷ Dānyuō duō uu si dii nuōni maᅅ nuō-i, ᅅ siε gbāa sāa bīᅅkūᅅgu, ᅅ siε bi gbāa suor bīᅅkūᅅgu. Bīᅅwobalᅅo yerre yaa waa dānyuō faᅅo-i sisō niele maᅅ saa baa u yerre-i.

¹⁸ Terieᅅ daaku-i nelnurāᅅ-terieᅅgu. Niel daade yaa nuōsiba siεi komuōᅅa siεi baa niediei (666). Di pigāᅅ moloᅅo naᅅ sīnni-i dumaᅅo-na. Umaᅅ duō tuō cē u jōguᅅ u ne.

14

Bamaᅅ kuraa ba maama-i

¹ Miε mi tiraa ne da *Tūmbilonᵒ yieraaya *Sinyō-tānuᅅgu-na baa nelpūᅅgu naᅅ temma. Ba waa nuōmba neifieᅅ-komuōᅅa siεi baa cīncieluo nuōmba neifieᅅa hāi. Tūmbilonᵒ yerre-i baa u To diele naa nyεgēᅅ ba yaadāmma-na. ² Miε ta mi nu ba yaleiᅅa-i dōrō-i-na. A taa a du ᅅaa hūᅅjullaᅅma, a taa a du ᅅaa diilonᵒ'i naaraa. A taa a du ᅅaa ba mar konconni. ³ Ba waa ta ba hāl nalāfēlieᅅgu fōᅅgōtaᅅ-teterre yaᅅga-na, bimūōmba naa-baaᅅ daaba yaᅅga-na, bīncuōmba bi yaᅅga-na. Da ma hel bafamba-na, molo siε gbāa suō nalāᅅ daaku-i hāl-ku. Diilonᵒ sāa bafamba yunni yaa hīēma-na. Baa dii nuōmba neifieᅅ-komuōᅅa siεi baa cīncieluo neifieᅅa hāi. ⁴ Baa dii welewele, ba saa guōla ba fεε baa caamba. Ba yaᅅ aa ta ba cu *Tūmbilonᵒ huonᵒ-nu uᅅ kāᅅ terni maᅅ nuō-i hiere. Diilonᵒ yufelle hilaa ba yaa-i nuō-i igēna nelbiliemba hōlma-na u sāa ba yunni-i ba da ba ce fuō baa Tūmbilonᵒ-i ba baamba. ⁵ Ba nunni saa puur baa coima-i dede. Cālmūō si dii-bei.

Dōrpōpuōrbiemba siεi maama

† 13:7 Nieᅅ Daniel seβε-i-na (Daniel) 7.8,21,25.

¹ Miε mi ne a tiraa da gberε nanj temma dɔrɔ-i-na: *dɔrpɔpuɔrbiemba niehāi baa āmbalma niehāi ba nammu-na. Ambalperiema yaa-i. Diilonjo ka pigāan u jāyāmma-i baa ma yaa-i a perienj.

² Aa da kulanju nanju ŋaa nuoraanju, ku caa ŋaa duolenjo, baa dāamu ku huonja-na. Bamanj yaraa biŋwobaljo-i, bamanj saa hūu-ma ta ba dūuna u karkuuyo* yaanjan-na, bamanj saa siε ba haa u dānyuɔ-i bei, ba waa yiera nuoraan daaku-na. Diilonjo naa hā-ba konconni ³ ba ta ba hāl *Tūmbilonjo nalāanju-i. Diilonj-cāarānjo-i *Moisi hālāa-ku cor.

Ba taa ba hāl wuɔ:
«Itienj nuɔ, Diilonj nuɔ, Wεimantienj nuɔ.
Ŋ maacemma temma si dii fafaanju-na.
Nileinjan-i hiere a Itienj nuɔ.
Ŋ āncemma faa aa tiraa vii.

⁴ Itienj nuɔ, nuɔnei Diilonj nuonjo-i ŋ diei yonj.
Hai moloŋo-i ka siε cira u siε kāalā-niε?
Hai moloŋo-i ka siε cira u siε bī ŋ yefafalle?
Nuɔmba-i nileinjan-na hiere ba daa ninj pānj fafamma dumaa baa ba yufelle.
Ba ka jo ji dūuna jaal-ni hiere.»

⁵ Ku huonju-na, miε mi ne da *Diilodubuɔ-i dɔrɔ-i-na u puurii, aa da *Tobisinnin-dūngu-i dii huonja-na. ⁶ Uŋ puurii dumaanjo-na, dɔrpɔpuɔrbiemba niehāi manj naa bella āmbalma-i, baa hel. Baa naa dii jonjgorpielmba aa pēyē-bei baa sēnε-kpāŋkpanni. Ba jonjgorbaa-ba taa ba carra. ⁷ Bimuɔmba naa-baan daaba-na, unanjo hā *dɔrpɔpuɔrbienj niehāi-baan daaba-i sēnε-cimmu niehāi. Muu naa yu hiere baa Diilonj-berru, fuɔ manj dii gbula. ⁸ Diilonjo bɔbɔima-i baa u himma ce Diilodubuɔ wuɔ pānj yu baa nyaasinni a ce molo saa naa waa u gbāa suur-yuɔ, fuɔ dɔrpɔpuɔrbiembanj juɔ baa āmbalma niehāi manj ma cor igēna.

16

¹ Ku huonju-na, miε nu molo piye da gbagaga Diilodubuɔ-i-na baa dɔrpɔpuɔrbiemba niehāi-baan daaba-i wuɔ: «Diilonj-berru manj cimmu niehāi-muun daamu-na, kāan na ka kūnna-duɔ hiεma-na.»

² Dɔrpɔpuɔrbilo-dielānjo ta kā ka jier u kaanjan-i hiεkuole-na. Pābabalanni nanj temma donj ta ni kar biŋwobaljo dānyuonj waa bamanj nuɔ-i aa ba ta ba dūuna u karkuuyo* yaanjan-na. Pānj daani maama saa naa fa baa jamma-i.

³ Hāalīn-wuonjo kā ka jul u kaanjan-i dāmmaŋ-nuoraanjan-na. Hūmma bir hiere ŋaa bikulonj-tāmma, a ce dumaanjo-na bīmbaamba manj waa hiere hūmma-na baa ku.

⁴ Sielinj-wuonjo kā ka jier u kaanjan-i nuoranni-na baa hūnfonni-na, hūmma bir hiere tāmma. ⁵ Miε nu dɔrpɔpuɔrbilonjo manj hūmma tienjo-i u ciεra wuɔ: «Diilo, nuɔni manj dii, nuɔni manj waa; nuɔni manj Diilonj nuɔ, ŋ fafaanju temma si dii. Ninj ciε nel daama-i dumaa, ma yaanjan yaa dumaanjo-na.

⁶ Banj kuɔ ŋ baamba-i baa ŋ *pɔpuɔrbiemba-i, ku'i ciε ŋ hā-ba tāmma wuɔ ba nyonj.
Banj taa ba taara kumanj ba daa-ku.»

⁷ Ku huonju-na, mi nu molo piye mumbuolmunj-terienjan-na wuɔ: «Ninsonjo! Itienj nuɔ, Diilonj nuɔ, Wεimantienj nuɔ, ŋ maacemma-i hiere ma faa. Da ŋ pā umanj baa kumanj, ku'i saaya baa-yo.»

* 15:2 Karkuuyo: Niεnj 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

* 16:2 Karkuuyo: Niεnj 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

8 Naalin-wuonjo kã ka jier u kaanga-i bãanyufelle-na. Diε pãn bir ηaa dãamu gbuu ta ku ye nuamba-i. 9 Bãanguη fiε ku ye-ba, ba saa nanna ba cilobabalaŋo-i a fε Diilonjo huŋga-i, ba bir yan aa ta ba tuora-yuo, η siε suo wuo mamaŋ daaŋ-baŋ daama-i ma tienjo yaa ufaŋo-i.

10-11 Diilonjo-wuonjo kã ka jier u ciingga-i biŋwobalŋo fõŋgõtaaŋ-teterre-na, u niliŋa-i hiere aa pãn bir da kullu. Pãnniŋ karaa nuamba-na ta ni muliŋba, baa gbuu ta ba wuo ba nyieni-i, ba saa nanna ba cilobabalaŋo-i, ba bir yan aa ta ba tuora Dørwuonjo-i.

12 Niediei-wuonjo kã ka jul u kaanga-i nuorabuo naŋo-na, ba bi-yo Efurata. Nuoraŋ daa kuo pãn kuol a ce jãmatigibaa-ba maŋ hilaŋ bãpagũngu-na ba da ba da muncormu.

13 Ku huongu-na, mi da *jinabaa-ba siei. Unajo taa u hel jũŋo nuŋgu-na, unajo-i biŋwobalŋo nuŋgu-na, unajo-i u pɔpuɔrbilonjo nuŋgu-na.† Jinabaa daaba waa ηaa mamaalmba. 14 Ba yaa *Sitãni cãaraamba-i ta ba ce himma-i. Ba ka wuora gburã jãmatigibaa-ba-i hiere hiema-na wuo ba ji gãn baa Diilonjo-i Weimantienjo-i uŋ ka pigãaŋ u jãyãmma-i yiiŋgu maŋ nuo-i.

15 Itienjo waan-ma wuo: «Niεŋ, mi ka jo ηaa cuoyuo muo. Uman duo saa gonya duofũmmu aa tigiŋ tiena baa u jongorbaa-ba-i u nuongu-na, u yunju dɔlaa. U siε hel bebelle, a ce dumaano-na senserre siε da-yo baa banamba-i.»

16 Jinabaa baa tigiŋ jãmatigibaa-ba-i terienju naŋgu-na, ba bi-ku ebiremma-na «Armagedõ».

17 Dørpɔpuɔrbilonjo maŋ niehã-i-wuonjo fara jier u ciingga-i a guola fafalmu-i. Miε nu molo piye da gbagaga fõŋgõtaaŋ-teterre-na Diilodubuɔ-i-na wuo: «Ma tɛ!» 18 Huongu fanju-na, diilon wuo doŋ tuo nyiesiŋ aa tuo naar, terni-i hiere ijieni. Hiema gbuu sagalla baa fõŋgũo. Diilon uŋ hielaa nelbiliemba-i ma temma saa sagalla dede! 19 Maŋ sagalaaya dumaano-na, nebuo maŋ baŋ biŋ-yoŋ *Babiloni-i wuo taalnu sɔmma siei. U maacembabalamma saa karaanu Diilonjo-i, wuo pigãaŋ-yo u jãyãmma-i. U ciε-yo ηaa ba hãa moloŋo kombabalamma u nyoŋ. Aa niliŋa naŋa-i jãmalãbaa-ba-na hiere aa muonu. 20 Tãnni gbuo hiere baa dãmman-nuoraanŋuŋ diyaa hiema maŋ huŋga-i, molo saa suo niŋ curaa kusuoŋ-nu. 21 Diilon wuo tuo dãa baa tãmpëkãŋkaraiŋa u naŋ nuamba-i. Tãlle diei gbãa yu kilobaa komuona hãi. Kuŋ gbuu silaa balan cor dumaano-na, nuamba ta ba tuora Diilonjo-i.

17

Babiloni dii ηaa saasorcienjo

1 Ku huongu-na, *dørpɔpuɔrbiemba niehã maŋ waa baa cimmu niehã, unajo jo ji gbε-mi wuo: «Jo mi ji pigãaŋ-ni kuman ka haa saasorcienjo maŋ tienaana kanni hɔlma-na. 2 Jãmatigibaa-ba-i hiema-na hiere ba gaala baa-yo, u guolaaya nuamba yunni-i cor baa u saasorsinni-i niliŋa-na hiere.»

3 Uŋ waan mafamma-i, *Diilon-Yal die sire-miε. Mi da dørpɔpuɔrbilonjo daa u kãa baa-mi hiεŋ-nu. Miε mi ne da ciεŋo naŋo tienaana biŋwodãama naŋo-na, Diilonjo tuosinniŋ-yireiŋa'i nyegãaŋ gbuo biŋwuonjo daayo-i hiere. U waa baa yunni niehã baa yiεŋa cinciεluo. 4 Ciεŋ daayo naa gbuu diyaa u fεε baa kompafafaŋga naŋga, ka waa dãa kaanga. Sēne saa waa dei u nuongu-na baa u nienja-na a naara u niibilenni-i. Sēne-ciingga waa u naŋga-na, kaa naa yu baa kakarkuon-bimbinni, baa saasor-bimbinni. 5 Yerre nande naa nyegēŋ u yaadamma-na. Di yunju naa fuo. Ku yaa daaku wuo: «Babilonibuɔ

† 16:13 Biŋwobalŋo yaa biŋwuonjo maŋ hilaa hũmma-na aa u pɔpuɔrbilonjo yaa uman hilaa hiema-na. Niεŋ sapitiri-i-na 13.

yaa-i, saasorbaa-ba nyu yaa-i, kakarkuonjo manj ciej hierē miwaanjo-na u nyu yaa-i.»

⁶ Mi ne da ciej daayo nyuonj Diilonj-baamba tamma-i a ye cor kolmanj temma. Banj kuɔ bamanj Yesu maama-na, u nyuonj ba tamma-i ye. Minj daa ciej daayo-i danj damma-i, kuɔ ce-mi gberε. ⁷ Dɔrpɔpuɔrbilonj wuɔ gbε-mi wuɔ: «Baa yanj ku ce-ni gberε! Ciej daayo-i baa binjwuonjo manj tũyãa-yo, mi ka firre-bei pigãanj-ni. ⁸ Ninj daa binjwuonjo manj daayo-i baa yunni niehãi baa yienja cinciuelo-i, uu naa waa yiinaa-i-na, nga fiεfiε-i-na uu si dii, u kuu. Nga u ka sire hel fobabalaangu-na. Duɔ hel, u ka kã baa u yaanga ka kɔsuonj u ferε. Nelbiliemba manj ba yireinja si dii cicɛlmanj-sebe-i-na dii miwaanjo jɔnamma-na, da ba ji dayo, ku ka ce-ba gberε. Uu naa waa, fiεfiε-i-na, uu si dii, nga u ka bir jo.

⁹ «Teriej daaku-na fuɔ nj waa cɛcɛmuntiej nuɔ baa nelnurãnj nuɔ. Binjwuonjo yunni niehãi pigãanj tãnni niehãi ciej daayonj tienaana nimanj nuɔ-i. Ni bi pigãanj jãmatigibaa niehãi. ¹⁰ Jãmatigibaa niehãi-baanj daaba-na, ba ndii cie ba bãangu-i cor tɪ, aa u diei dii tuɔ ce u kũngu-i; niehãi-wuonjo saa hi nyugũnj yogo. Duɔ ji nyugũnj, u sie cɔ. ¹¹ Binjwuonjo manj naa waa aa u saa ji waa, u nunju dii jãmatigibaa niehãi-baanj daaba-na. U ka tiraa bir jo ji ce jãmatigi, ba ce jãmatigibaa niisiei. U ka kã baa u yaanga ka kɔsuonj u ferε.

¹² «Yienja cinciuelo manj ninj daa-ya binjwuonjo-na daaya-i, jãmatigibaa-ba'i dumaanjo-na, nga ba saa donj ba bãangu-i yogo. Ba ka hã-ba hũmelle-i ba ce ba bãangu-i baa binjwuonjo-i ler diei yonj. ¹³ Nelma diei dii jãmatigibaa daaba hõmmu-na hierē; ma yaa daama: a ce ba fõngũ-i ta ba cãa binjwuonjo-i baa-yo. ¹⁴ Ba ka sire ka kar berru *Tũmbilonjo-na, nga Tũmbilonj unj yenj yuntaamba-i hierē ba Yuntienjo, aa tiraa waa jãmatigibaa-ba-i hierē ba Jãmatigi, u ka yar-ba. U baamba-i, unj biε bamanj, u yufellenj hilaa bamanj nuɔ-i, bamanj haa ba nanja-i yuɔ ba ka bi yar jãmatigibaa daaba-i.»

¹⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonjo tiraa gbε-mi wuɔ: «Ninj daa kanni manj saasorciej unj tienaana kusuonj-nu, ni pigãanj nuɔmba'i dumaanjo-na, ni pigãanj niliejna'i dumaanjo-na, ni pigãanj nelmambaa-ba'i dumaanjo-na. ¹⁶ Ninj daa yienja cinciuelo manj daaya-i, mi waan-ma baa-ni mie jãmatigibaa-ba'i dumaanjo-na; bafamba-i baa binjwuonjo-i ba ka bigãanj saasorciejno-i. Ba ka hũu u nagãjniini-i aa firre-yuɔ yanj-yo bebelle. Ba ka wuo-yo aa caa u boini-i baa dãamu. ¹⁷ Diilonjo yaa diyaa-ma ba hõmmu-na wuɔ ba ce-ma dumaanjo-na, kerε u taara-mei dumei. Ba ka ce kuuduonju a ce ba fõngũ-i ta ba cãa binjwuonjo-i baa-yo. Ba ka ta ba ce dumei ba cie Diilonjo unj waanj manj hierē manj ka periej ce yiingju manj nuɔ-i.

¹⁸ «Aa ninj daa ciejno manj daayo-i, u yaa *Babilɔni-i, u yaa nebuɔ-i, u yaa jãmatigibaa-ba-i hĩema-na hierē ba yunju-na.»

18

Babilɔni muonumma hii

¹ Ku huonju-na, mi da *dɔrpɔpuɔrbilonjo nanjo hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ hiire u jo. U waa nelbuɔ, u taa u caa njaa duɔlenjo, a ce hĩema-i hierē da cerre. ² U piije da gbagaga wuɔ:

«U muyaanu! Babilɔnibuɔ muyaanu hierē.

Terienju cie *jina ba terienju fiεfiε-i-na, ku cie jina ba muncɔmmu.

Huribabalaamba manj molo sa taara u da ba yufelle, ba kãa ka tĩε kusuonj-nu'i.*

³ Nuɔmba-i niliejna-na hierē ba diyaa ba gboluonju u saasorsĩbabalanni-na.

* 18:2 Niej Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.19-22.

Jāmatigibaa-ba-i hīema-na hiere ba gaala baa-yo aa u bisinnij-hālmaangu cie torgociraamba ce waamba hīema-na hiere.»

⁴ Ku huonḡu-na, mi tiraa nu molo piiye dōrō-i-na wuō: «Mēi baan namaa, siireḡ na hel *Babilōni huonḡa-na, ni ma'i sī, na nunni ka waa u āmbabalma-na, aa kumaḡ ka haa-yuō, da na tīena, ku ka bi haa-nēi. ⁵ U āmbabalma haaya ma-naa fuō ka ta ma yiēya diilonḡo-i. Ma diei-maama saa karaanu Diilonḡo-i. ⁶ Uḡ haa kumaḡ banamba-na, suuḡ ku sōlaaḡu-i yuō. Uḡ cie karaaḡu maḡ baa nuōmba-i, cieḡ ku temma yuō na tir. Uḡ hāa nuōmba-i koḡbbaaḡo maḡ temma-i ba nyōḡ, diyaanḡ mamaḡ biē yaḡ mafamma-i tir na hā-yo. ⁷ Uḡ taaraaya yerre-i dumaa, aa ce u bāaḡu-i dumaa baa gbeinḡa-i, haanḡ mulīema-i yuō dumei baa yaahuolo-i. Duō ce u tuō piiye u huonḡ-na wuō: «Mii dii ta mi ce mi bāaḡu-i ḡaa jāmatigi muō. Bikulcieḡ muō sī, aa balaanḡu cēraa ku da-mi.» ⁸ Yinduonḡu yonḡ āmbabalma-i hiere ma ka cure-yuō: Jarma ka har-yuō, balaanḡu ka har-yuō, nyulmu ka bi har-yuō. Fuō fēre-i dāamu ka caa-yo. Ku pigāanḡ wuō Diilonḡ-berru-i ponsaanḡ-duulu sī.»†

⁹ Jāmatigibaa-ba-i hīema-na hiere banḡ gaala baa-yo aa ce ba bāaḡu-i baa-yo, da ba ji da nyaasinni-i tugugu u yudōrō-i-na, ba ka pānḡ haa ba nammu-i ba yunniḡ ta ba kaal. ¹⁰ Korma ka da-ba ba yiēra da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba piiye wuō:

«Gbēre hayo-i temma-i daayo-i!
Babilōni nanḡ sūlḡ daama!

Nuō baa ḡ fōḡḡō-i baa ḡ bōbōima-i hiere ḡ guōlamma saa gbuu bonḡ bāaḡu.»‡

¹¹ Torgociraamba-i hiere hīema-na ba ka bi waa kuliinḡ-kaaluḡ-nu wuō molo siē da sāa ba niisuorni-i. ¹² Sēne dii baa-ba, baa wargbē, baa niibilefafanni-i ni sinni-na hiere, baa kompafafammu-i mu sinni-na hiere, baa dēnni maḡ hūōḡ vāmmu, baa gbēlḡ-nyieninḡ-bīmbīnni-i ni sinni-na hiere, baa daafafanninḡ-bīmbīnni-i ni sinni-na hiere, baa kōvēlluḡ-bīmbīnni-i ni sinni-na hiere, baa kōlluḡ-nobimba-i ba sinni-na hiere, baa tālēfēfēinḡa-i a sinni-na hiere. ¹³ Banḡ ceḡ nantiilma-i baa fiēlu maḡ, duu dii du sinni-na hiere, baa natikolobaa-ba-i, baa *miir baa wusūnambaa-ba-i. Duvēḡo dii, namma dii, jūmmu dii, dīmma dii, niimba dii, tūlmba dii, sūnaamba dii, wotorobaa-ba dii, kōraamba bi dii. § ¹⁴ Ba ka ta ba piiye wuō: «Babilōni, ninḡ taa ḡ kuye nimaḡ hiere ni taa nyaasinninḡ, ḡ bīmbīfafanni taa aa yaḡ-ni; ḡ cēraa ḡ tiraa da-ni.»

¹⁵ Torgociraamba maḡ cie bīḡkūntaamba Babilōni-i-na, korma ka da-ba ba yiēra da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba kaal kuliinḡ-kaaluḡ* ¹⁶ aa ta ba piiye wuō:

«Gbēre hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuō maḡ taa u diyaa u fēre baa kompafafammu-i mu sinni-na hiere, baa niibilefafanni-i ni sinni-na hiere, baa sēne-bīmbīnni-i ni sinni-na hiere.

¹⁷ Bīmbīfafanḡ daani biēnamma saa gbuu bonḡ bāaḡu.»

Bamaḡ taaraayanḡ ba nuḡ-juuru-i dāmmaḡ-nuoraanḡu-na: Baatonḡ-gbartaamba-i, hūncortaamba-i, baa bamaḡ cieḡ maacemma baatombaa-ba-na, da ba ji da nyaasinni-i tugugu nelle yudōrō-i-na, ba ka yiēra da yargaa ¹⁸ ta ba fara ba ne aa ta ba piiye da gbagaga wuō: «Nel daade bōbōima temma saa waa!» ¹⁹ Ba ka kūōl hīema kūnna ba yunni-na aa haa ba nammu-i ba yunniḡ ta ba kaal aa ta ba piiye wuō:

«Gbēre hayo-i temma-i daayo-i!

† 18:8 Niēḡ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 48.8-9. ‡ 18:10 Niēḡ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26.16-17. § 18:13 Niēḡ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.12-13,22. * 18:15 Niēḡ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.31,36.

Nebuó manj ciε baatontaamba ce waamba hiere baa u bisinnin-*hálmaangu-i*,
u *bíenam*maa saa gbuu bonj *bāangu*.»†

20 Dórtaan namaa, taa na nyε! Diilonj-baanj namaa, taa na nyε! Yesu
*pɔpɔurbienj namaa, taa na nyε! *Diilopɔpɔurbienj namaa, taa na bi nyε!
Nebuó daa unj ciε karaangu manj baa-na, Diilonjo pāa-yo baa kufangu sullu
yaa-i.

21 Ku huongu-na, mi da *dɔrpɔpɔurbilonjo nanjo-i, fɔngũ waa-yuó. U biyaa
tāmpēbuó nanjo-i, uu dii ŋaa namelle, a fara nanj-yo dii-yo dāmmaŋ-nuoraangu-
na aa cira: «Babiloni, nuó baa ŋ bɔbɔima-i hiere, ba ka fara nanna-nie
dumandε'i nuó-i, molo siε tiraa da ŋ yufelle. 22 Fānaa siε ji waa ŋ huong-
na, koncomaraamba siε ji waa, tulahultaamba siε ji waa, gbamaraamba siε
ji waa, nagāŋ-maacenciraamba siε ji waa. Molo cεraa u tiraa nu buonj duma
ŋ huong-na. 23 Fitin-*cecerma* ka gbuo gbula. Molo sa ji tiraa wanj *cejällen-*
maama ŋ huong-na. 24 A naara kufangu-i, ba kuó Diilopɔpɔurbiamba-i baa Diilon-
baamba-i nanj huonga yaa nuó-i. Banj kuó bamanj hiere hīema-na, ŋ nunju dii
ba kuliingu-na.»

19

1 Ku huongu-na, mi nu ŋaa nelpūngu'i piienj da gbagaga dɔrɔ-i-na wuó:

«Yaanj i tie jaal Diilonjo-i!

Konkoro dii baa u yaa-i, bɔbɔima gbīε baa u yaa-i,
himma dii baa u yaa-i.

2 U maacemma faa aa ma yaanga yaa dumaango-na.

U gāan baa saasorcεnampānto manj taa u celienj nuómba-i hīema-na hiere baa
u kakarkuonjo-i.

Unj kuó Diilonj-cāarāamba manj,
Diilonjo suu ku sɔlaangu-i yuó.

3 Nebuó daayo dāamu sa ji dīn dede,
u nyaasīnni sa ji yanj wurma-i dede.»

Aa naa tiraa cira:

«Yaanj i tie jaal Diilonjo-i!»

4 Bīncuamba komorre baa ba naa-baanj daaba-i, a naara bimuamba naa-
baanj daaba-i*, ba sire dūuna jaal Diilonjo-i fɔngōtaanj-teterre-na aa ta ba piie
wuó:

«Ninsonjo! Yaanj i tie jaal Diilonjo-i!»

Tūmbilonjo dərŋo ponsaanju-i

5 Mafammanj ciε, molo nie piie fɔngōtaanj-teterre yanga-na wuó:

«Yaanj i tie jaal Diilonjo-i!

Namaa namanj cāan-yonj, namaa namanj kāan-yonj,
nelbōmbōmbaa namaango-i, baa nyuonyuó-baanj namaango-i hiere,
taa na jaal Diilonjo-i.»

6 Ku huongu-na, mi da ŋaa nelpūngu'i piienj. Ba piyuo taa u du ŋaa
hūnjulamma. Ku waa ŋaa diilon-naarma. Ba taa ba piie wuó:

«Yaanj i tie jaal Diilonjo-i!

Itienjo-i Diilonjo-i Weimantienjo yaa weima-i hiere ma yun-*nu* fiεfiε-i.

7 Yaanj i yanj i hōmmu fē i tie nyε

aa tie gbelienj Diilonjo-i!

*Tūmbilonjo dərŋo ponsaanju hii tī,

† 18:19 Niεŋ Esekiel sεbe-i-na (Ézéchiel) 27.29-34. * 19:4 Bīncuonj daaba-i baa bimuonj daaba-i, niεŋ
4.4,6.

u dərŋo tigiin u fere ti.

⁸ Ba hãa dərɕieno-i jonɔrfeleno u dii.

Baŋ nyie-yo baa kompaŋa maŋ, ka caa da muimui!»

Kompaŋ daaka pigãaŋ Diilon-*baamba maacenfafamma yaa-i.*

⁹ *Dərpəpuərbilono gbē-mi wuɔ: «Nyegēŋ nel daama-i wuɔ: «Baŋ biε bamaŋ *Tūmbilono källe-na, ba yunni dɔlaa.»» Aa tiraa cira: «Nel daama-i hiere ma hilaa Diilo fuɔ fereŋ nuŋ-nu, huhurma si mei.»

¹⁰ Mi dūuna u yaanga-na miε mi jaal-o, u gbē-mi wuɔ: «Baa ce dumaa! Muɔ baa nuŋo-i baa bamaŋ wuɔyaŋ Yesuŋ juɔ baa ninsoŋo maŋ u hūmelle-i, ii dii kuuduŋgu yaa-i. Diilon-*cãarãaŋ miε hiere, unaa saa maar unaoŋo. Diilon'o'i gbie baa jaaluŋ daaku temma-i.*»

Yesuŋ juɔ baa ninsoŋo maŋ, *Diilopəpuərbiebanŋ waŋ mamaŋ hiere, ma hilaa u yaa nuɔ-i.

Berru wuyaa biŋwobalŋo-i

¹¹ Ku huonɔŋu-na, mi da dərɔ puurii. Uŋ puurii dumaŋo-na, mi da naacolŋo naŋo nyugãaŋ sūmpilaŋ-na. Ba bi naacolŋo-i Nelviioŋo, u yerre nande yaa Ninsontieno. U suɔ germa aa u ce berru-i u ninsoŋ-na. ¹² U yufienŋa taa a caa ŋaa dāamu, aa nyantuolbaa-ba waa bɔi u yuŋgu-na. Yerre nande naa nyegēŋ yuɔ, da ma hel fuɔ-i-na molo sa suɔ di yuŋgu-i. ¹³ Jonɔgoruo maŋ waa u nuonɔŋu-na, uu naa gbuo baa tamma hiere. U yerre nande yaa waa wuɔ: Diilon-nelma. ¹⁴ Dərsorosibaa-ba cu u huon-nu baa sūmpielmba aa naa dii bimbipielni, dugaŋgu saa waa ku diei nuɔ. ¹⁵ Jigāpəruŋgu waa u nuŋgu-na, ku maama saa naa fa baa dɔdɔlma-i. U ka ce ku yaa-i a muo nuɔmba-i nilienŋa-na hiere. U yaa ka waa ba yuŋ-nu baa kolluŋ-būɔle. U yaa ka bi kāmala-ba ŋaa baŋ kāmala *erešē dumaa a hiel u hūmma-i, ku yaa ba ka suɔ Itieno-i Diilono jāyamma-i. ¹⁶ U sinni nyegãaŋ u jonɔgoruo-i-na baa u corre-na wuɔ: «Jāmatigi ba Jāmatigi, yuntaamba Yuntieno.»

¹⁷ Ku huonɔŋu-na, mi da *dərpəpuərbilono naŋo yieraaya bāanyufelle-na. Wuɔ piie da gbagaga baa dūnaamba-i baa kpaalbaa-ba-i dii fēnfēlle-na wuɔ: «Diilono cie källe, juɔŋ na ji wuo niwuoni-i. ¹⁸ Juɔŋ na ji wuo jāmatigi ba kūɔma-i baa sorosi ba maama-i, baa ba yuntaamba bi maama-i. Juɔŋ na ji wuo sūnaamba-i baa ba taamba kūɔma-i. Nelbiliemba-i hiere ba kūɔma dii: Koraamba-i baa nebimba-i, ba kūɔma dii; nelbōmbōmbaa-ba-i baa nyuɔnyuɔ-baamba maama bi dii, juɔŋ na ji wuo.»

¹⁹ Ku huonɔŋu-na, mi da biŋwobalŋo-i baa jāmatigibaa-ba-i hiema-na hiere ba tigiin baa ba sorosibaa-ba-i da ba ce berru baa sūmpilantieno-i baa u bi sorosibaa-ba-i. ²⁰ Sūmpilantien wuɔ bel biŋwobalŋo-i baa u pəpuərbilono-i†. Pəpuərbilono faŋo yaa taa u ce gberε-weima-i u cu nuɔmba yammu-i ba ta ba cu biŋwobalŋo huon-nu. Bamaŋ naa haa biŋwobalŋo dānyuɔ-i ba fereŋ nuɔ aa ta ba dūuna u karkuuyo‡ yaanga-na, u cie gberε-weima famma yaa a pira-bei. Sūmpilantien uŋ bilaa-ba, wuɔ dii-ba cicēlma dāŋgbəguŋgu naŋ temma-na, ku maama saa fa baa hūlāŋgu-i. ²¹ Aa naa ko ba sorosibaa-ba-i hiere nanna baa jigāpəruŋgu maŋ waa u nuŋgu-na. Dūnaamba-i hiere baa kpaalbaa-ba-i baa jo ji ta ba ce ba bāaŋgu-i.

20

Bien nuɔsiba ndii yuntesinni-i

† 19:20 Biŋwobalŋo yaa biŋwuonŋo maŋ hilaa hūmma-na aa u pəpuərbilonŋo yaa umaŋ hilaa hiema-na. Nieŋ sapitiri 13 baa 16.13. ‡ 19:20 Karkuuyo: Nieŋ 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

¹ Ku huonḡu-na, miε mi ne da *dɔrpɔpuɔrbilonɔ naŋo hiire u jo. Fobabalaanḡu diele waa u nanḡa-na baa jɔlgɔbuɔ naŋo. ² Uŋ juɔ ji hi, u bel j̄ɛb̄incɔiŋo-i. U yerre yaa *Sitāni, dinande yaa *Bigāarāŋo. U bilaa-yo vaa-yo baa jɔlgɔ-i u duɔ ce bien nuɔsiba ndii. ³ Uŋ vaa-yo dumaanɔ-na, u sɛ-yo dii-yo fobabalaanḡu-na aa gbonu-kuɔ baa diele-i aa tiɛlaa-kuɔ wuɔ u baa gbāa hel ka pira moloŋo bien daaya hɔlma-na. Bien daaya da a cor, ba ka suɔ hiel-o nanna u da yinni cellɛ.

⁴ Kufanḡu huonḡu-na, mi da f̄ɔŋḡɔtaan-titiɛŋa. Baman waa t̄ɛna-yɛi ba hāa-ba f̄ɔŋḡuɔ-i ba ta ba gɛr. Aa ban kuɔ baman wuɔ ba cuu Yesu ninsoŋo huon-nu, ban kuɔ baman Diilon-nelma maama-na, miε bi da bafamba yalɛiŋa-i. Kufanḡu taamba saa ta ba dūuna b̄iŋwobalɔ yaanḡa-na baa u karkuuyo* bi yaanḡa-na. Ba saa naa bi haa u dānyuɔ-i ba fɛrɛŋ nuɔ. Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na, baa sire kuon-nelle-na a jo ji t̄ɛna f̄ɔŋḡuɔ-i-na baa *Kirsa-i da ba ce bien nuɔsiba ndii. ⁵ Kuomba sired̄ɛlāmma yaa-i mafamma-i. Banamba ka cie bien daaya ka t̄i aa ba suɔ sire. ⁶ Baman ka sire sired̄ɛlāmma-na, ba yunni dɔlaa! Ban yer Diilon-baamba, hāal̄iŋ-kuliinḡu yufelle bei. Ba ka ce *Diilɔjigāntaamba baa *Kirsa jigāntaamba aa ba ka t̄ɛna f̄ɔŋḡuɔ-i-na baa Kirsa-i bien nuɔsiba ndii daayo-na.

Ba yaraa Sitāni-i

⁷ Bien nuɔsiba ndii-waan daaya da a cor, ba ka hiel *Sitāni-i u kaso-i-na. ⁸ Duɔ hel, u ka wuɔra b̄iŋ nileiŋa-na hiere a t̄aal Gɔgi-i baa Magɔgi-i†. Ba b̄i nelbiliemba yaa dumaanɔ-na. U ka wuɔra gbura-bei wuɔ ba ji ce berru baa Diilonɔ-i. Ba ka hel ŋaa nyɛiŋo. ⁹ Ba hilaa terni-na hiere a jo ji dii Diilon-baamba terienḡu-i huonḡa, Diilon uŋ kuyen nelle man maama-i, ba juɔ ji dii-de huonḡa. Ŋga dāamu hilaa dɔrɔ-i-na a jo ji kukul-ba hiere. ¹⁰ Sitāni man taa u t̄aal-ba, ba bilaa ufanɔ-i dii-yo dāŋgbɔḡuonḡu-na u k̄a ka yuɔ b̄iŋwobalɔ-i baa u pɔpuɔrbilonɔ-i‡. Ba ka ce s̄ulma-i terienḡu-na b̄aanḡu-i baa isuonḡu-i ba sa ji hel-mɛi dede.

Diilon uŋ ka gɛr dumaa

¹¹ Ku huonḡu-na, mi da f̄ɔŋḡɔtaan-tetembuɔ naŋo-i, u waa uupilanɔ; baa u Tienɔ-i u dɔrɔ. Dɔrɔ-i baa h̄iɛma-i ni gbar halan kutienɔ caanḡu-na, molo saa ji tiraa da-ni. ¹² Ku huonḡu-na, mi da nelb̄omb̄omb̄aa-ba man kuu baa nyuɔnyuɔ-baamba-i hiere, ba yieraaya f̄ɔŋḡɔtaan-teterre yaanḡa-na, aa da sɛbɛbaa-ba namba puurii, aa bi da cic̄lman-wuonɔ puurii. Baa gɛr kuon daaba-i hiere ba āndaanḡu-i a saanu baa ban cie kuman h̄iɛma-na, a saanu baa man nyegāan sɛbɛbaa daaba-na. ¹³ Hūmman wuyaa nuɔmba man hiere, maa jo baa-ba. Kuliinḡu-i baa kuon-nellen wuyaa baman hiere, niε jo baa-ba. Baa gɛr ba āndaanḡu-i hiere a saanu baa ba maacemma-i. ¹⁴ Ban juɔ gɛr-ba t̄i, baa sɛ kuliinḡu-i baa kuon-nelle-i dii-ni dāŋgbɔḡuonḡu-na. Hāal̄iŋ-kuliinḡu yaa dāŋgbɔḡuon daaku-i. ¹⁵ Baman yireiŋa-i saa waa cic̄lman-sɛbɛ-i-na hiere baa bi sɛ bafamba-i dii-ba dāŋgbɔḡuonḡu-na.

21

Dɔrfelɛŋo baa h̄iɛfelɛmma

¹ Ku huonḡu-na, mi da dɔrfelɛŋo baa h̄iɛfelɛmma*. Niman waa d̄ɛl̄uɔ-i-na ni gbuyaa. Dāmmaŋ-nuoraanḡu saa waa. ² Aa da Diilonɔ nelle hilaa dɔrɔ-i-na ta

* **20:4** Karkuuyo: Niɛŋ 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na. † **20:8** Gɔgi-i baa Magɔgi-i: Ba b̄i Diilon-bigāarāmba yaa dumaanɔ-na bande-i-na. Niɛŋ Esek̄iel sɛbɛ-i-na (Ézéchiel) 38.2; 39.1. ‡ **20:10** B̄iŋwobalɔ-i baa u pɔpuɔrbilonɔ-i, ne-ku 19.20 baa naaruɔ-i cicaara-i-na. * **21:1** Dɔrfelɛŋo baa h̄iɛfelɛmma: Niɛŋ Isayi sɛbɛ-i-na (Ésaïe) 65.17.

di hiire di jo. Yerusalemufelêño yaa juon dumaano-na. U maama saa fa baa fafaangu-i. U gbuu migãan u ferε ñaa sijnãrãñ un diiyan u ferε dumaa duo ka puona baa u dornjo-i. ³ Miε nu molo piiye da gbagaga fõngõtaan-teterre-na wuõ: «Diilon-muntienammu dii nelbiliemba hõlma-na fiefie-i-na! U ka tiena baa-ba, ba ka ce u baamba. Fuõ ferε yaa ka waa baa-ba, u'i ka waa ba Diilonjo-i.† ⁴ U ka hur ba nyinyõlma-i hiere. Kuliingu sie tiraa waa, balaangu sie tiraa waa, kaalungu sie tiraa waa, muliema sie tiraa waa. Ancõmma gbuyaa hiere.‡»

⁵ Kufangu huõngu-na, uman tienaana fõngõtaan-teterre-na u cira: «Fiefie-i-na, mi bir bimbinni-i hiere niifelenni.» Aa gbẽ-mi wuõ: «Nel daama-i hiere ninsoño, nyegẽñ-ma ñ jina. Huhurma si dii-mei.»

⁶ Aa tiraa cira: «Fiefie-i-na, mi cie mi maacemma-i ti! Muõmei yaanga-i, muõmei huõngu-i; muõmei mundommu-i, muõmei mumbãlmu-i. § Hũñkuõsñ da ni bel uman, mi ka hã-yo cicelmañ-hũnfoelen-hũmma-i gbãngbãñ u nyon.*

⁷ Da ku saa yar uman, mi ka pã-yo pãñ daama yaa-i. Mi ka waa u Diilon muõ aa u waa mi bepõlõ. ⁸ Aa kortaamba-i baa bamañ naana mi hũmelle-i, baa põpõraamba-i, baa nelkuraamba-i, baa bamañ ciẽñ bñwosinni-i, baa isuõtaamba-i, baa cufẽbuoltaamba-i ka hel baa coikartaamba-i ba ka dii bafamba-i dãngbõguõngu nan temma-na, ku maama saa fa baa hũlãangu-i. Hãalñ-kuliingu yaa ka waa kufangu-i.»

Yerusalemufelêño

⁹ *Dõrpõpuõrbiemba niehã-baamba man naa bella cimmu niehã-muumu-i baa ambalperiema-i mu hõmmu-na, unanjo jo ji gbẽ-mi wuõ: «Jo mi ji pigãan-ni sijnãrãño-i, jo ñ ji da *Tũmbilonjo dornjo-i.»

¹⁰ *Diilon-Yal die sire-mie. Mi da dõrpõpuõrbilonjo kãa baa-mi tãnujaataama nanjo dõrõ-i-na ka pigãan-mi Diilonjo nelle-i, ka pigãan-mi Yerusalemu man hilaa dõrõ-i-na tuõ hiire u jo. ¹¹ Diilonjo naa ce u tuõ caa da kpoikpoi ñaa fuõ un caa dumaa. U taa u caa ñaa jape-tãmpẽlle, da muimui ñaa kamoeyilanni. ¹² Kokojaataama nanjo naa dii-yo huõnga, baa dumienja cinciueluo a hãi, baa dõrpõpuõrbiemba cinciueluo ba bi hãi ba ta ba niya dumien daaya-i. Baa naa nyegẽñ *Isirahel dũnni cinciueluo ni hãi niini yireinja-i dumienja yammu-na, dũngu dũngu baa ku dumelle. ¹³ Dumienja sa-a-siei waa koko yammu naa-i-na hiere: a siei bãpagũngu-na, a siei bãsuurũngu-na, a siei doryanga-na, a bi siei cicaaryanga-na.† ¹⁴ Baa naa jina koko daayo tuole-i baa tãmpien cinciueluo a hãi. Baa naa bi nyegẽñ Tũmbilonjo *põpuõrbien cinciueluo ba hãi baamba yireinja-i tãmpien daaya-na.

¹⁵ Kuufingu waa baa dõrpõpuõrbilonjo man taa u piiye baa-mi. Ku waa sãnε-gboruõngu. Uu naa saaya u fi nelle-i baa di dumien-yammu-i baa koko fuõ ferε-i hiere. ¹⁶ Nelle naa waa põgõnni naa, di põpõrma taa ma saa baa di kpokpomumma-i. Dõrpõpuõrbilonjo wuõ fi-de hiere baa u gboruõngu-i a da yiõngu diei yuu sitadibaa‡ neifien-niediei; ku saa baa kilobaa neifelle nuõsũõ. Di põpõrma-i baa di kpokpomumma waa kuuduõngu, halle baa di jajaatamma-i hiere. ¹⁷ Wuõ fi koko jajaatamma-i a da u yuu nelbilien mie nakõrni§ komuõñ-niehãi baa ni naa; ku saa baa metiribaa komuõña siei baa ba ndii temma. ¹⁸ Koko daayo naa ma baa jape-tãmpẽlle, aa nelle fande ferε-i di

† 21:3 Niẽ Esekial sebε-i-na (Ézéchiel) 37.27. ‡ 21:4 Niẽ Isayi sebε-i-na (Ésaie) 25.8; 35.10; 65.19.

§ 21:6 Niẽ 1.8. * 21:6 Niẽ Isayi sebε-i-na (Ésaie) 55.1. † 21:13 Niẽ Esekial sebε-i-na (Ézéchiel)

48.30-35. ‡ 21:16 Sitadibaa: Gireki ba niifinni-i. Sitadi diei yuu metiribaa nuõsũõ. Teriõngu fanõngu-na, sitadibaa neifien-niediei yuu kilobaa neifelle nuõsũõ temma. § 21:17 Nakõrni: Yiinataamba taa ba fi baa ba nakõrni-i, a ce dumaano-na ba kuufingu-i ba bi-ku nakõruõngu. Nakõruõngu diei saa baa metiri boluõñ temma.

ma baa sêne kerre. Sêne daayo taa u ne u tânũ ñaa kamoele. ¹⁹ Tãmpêfefeĩña-i a sînni-na hiere a yaa naa ce tuolnu koko tuole-i:

Díelã-diele-i jape-tãmpêlle,
 hãaliñ-diele-i safir-tãmpêlle,
 sieliñ-diele-i agate-tãmpêlle,
 naaliñ-diele-i emerodi-tãmpêlle,
²⁰ diilun-diele-i onike-tãmpêlle,
 niediei-diele-i sarduoni-tãmpêlle,
 niehã-i-diele-i kirsoliti-tãmpêlle,
 niisiei-diele-i beril-tãmpêlle,
 nennaa-diele-i topasi-tãmpêlle,
 cincieli-diele-i kirsopasi-tãmpêlle,
 cincieliuo baa díelã-diele-i turkuosi-tãmpêlle
 aa cincieliuo baa hãaliñ-diele-i ametisi-tãmpêlle.

²¹ Baa naa sisĩñ dumieña cincieliuo baa a hã-waañ daaya dũnfenni-i baa niibilenniñ-tãmpieña. Dũnfieñgu diei tãmpêfifille diei. Baa naa ce sêne-kerre a haa ponsanatigerre-na hiere. U taa u ne u tânũ ñaa kamoele.*

²² Diilon-dũngu saa waa nel daade-na. Itieño-i Diilonjo-i Weimantieño-i, baa *Tũmbilonjo-i, bañ yeñ ba fere, yunngu si dii Diilon-dũngu waama-na. ²³ Diilon un cie di ta di caa kpoikpoi dumaño-na, bãañ-maama saa waa bei, ceiñ-maama saa bi waa bei. Tũmbilonjo yaa waa ba fitĩnuo-i. ²⁴ Nuamba-i nileiña-na hiere, ba ka ta ba ce ba bãangu-i nel daade cecerma-na. Jãmatigibaa-ba-i hieema-na hiere, ba ka jo baa ba nagãñ-niini-i kusuon-nu'i. ²⁵ Ba sa suo isuonngu nel daade-na, a ce dumaño-na di dumieña yammu sa biñ da. ²⁶ Ba ka jo baa nileiña-i hiere a bĩmbifafanni-i baa a daluo-i kusuon-nu'i. ²⁷ Nğa bĩnkũbabalaangu sie gbãa suur-die, pãpãraamba sie gbãa suur, coikartaamba sie bi gbãa suur. Bañ nyegãañ bamañ yireiña-i Tũmbilonjo cicelmañ-sebe-i-na, ba yaa ka suur yon.†

22

¹ *Dãrpãpuãrbilon wuo pigãañ-mi cicelmañ-nuoraangu-i. Ku gbuu ta ku ne da kilekile. Ku taa ku bũñ ku hel Diilonjo-i baa Tũmbilonjo-i ba teterre yaa nuo-i* ² ku suur nellen-huonnga-na. Cicelmañ-tibiinggu waa nuorañ daaku kãtãnni hã-i-na hiere. Ku taa ku mañ cincieliuo i hã benduole-na; ceiño ceiño ku mañ. Ba taa ba ce perru baa ku fielu-i nileiña-na hiere. ³ Diilon un haa u nubabalaangu-i kumañ nuo-i, ku sie gbãa da nel daade-na.

Diilonjo-i baa Tũmbilonjo-i ba teterre ka waa nellen-huonnga-na. Diilonjo cãarãamba ka ta ba jo ba jaal-o die. ⁴ Ba ka ta ba da u yufelle, u yerre ka nyegẽñ ba yaadãmma-na. ⁵ Itieño-i Diilonjo ka ce terieñgu-i cerre hã-ba. A ce dumaño-na ba sie tiraa ta ba suo isuonngu nel daade-na; fitĩñ-maama sie tiraa waa-bei, bãañ-maama sie bi tiraa waa-bei. Ba ka tĩe fõngũ-i-na gbula, ba sa ji kã terieñgu.

Yesu jomma piyaa

⁶ Ku huonngu-na, *dãrpãpuãrbilonjo gbẽ-mi wuo: «Nel daama-i hiere ninsonjo, huhurma si dii-mei. Itieño-i Diilonjo mañ diyaan nelma-i u *pãpuãrbiemba nunni-na, u puãraa u dãrpãpuãrbilonjo duo ji tũnu u cãarãamba-i mamañ ka ce yibieñ daaya-na.»

⁷ Yesu waañ-ma wuo: «Niẽñ, mi ka jo yibieñ daaya-na! Bamañ bilaa nelma mañ nyegãañ sebe daayo-na nammu hã, kutaamba yunni dõlaa.»

* **21:21** Niẽñ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 54.11-12. † **21:27** Niẽñ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 60.3-5,11,19-20; 52.1 baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 44.9. * **22:1** Cicelmañ-nuoraangu: Niẽñ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 47.1 baa Sakari sebe-i-na (Zacharie) 14.8.

8 Nel daama-i hiere, muo Nsáa mi daa-ma nuo, aa tiraa nu-ma baa mi tünni-i. Miñ daa-ma dumaano-na, darpõpuõrbilõno man pigãan-mi baa-ma, mi dũuna u yaanga-na da mi jaal-o. 9 U gbẽ-mi wuo: «Baa ce dumaa! Muo baa nuõno-i hiere Diilon-cãarãan miε. Ii dii kuuduõngu yaa baa η natobimba-i *Diilopõpuõrbiemba-i, baa baman bilaa seβε daayo nelma-i nammu hãi hiere; unaa saa maar unano. Diilonõ'i gbĩε baa jaaluñ daaku temma-i!»

10 Aa naa cira: «Nel daama cemman-huõngu hii tĩ, a ce dumaano-na baa fuo maman nyegãan seβε daayo-na. 11 Baman ciεñ kuubabalaangu-i, ba cor baa ba kuubabalaangu cemma-i. Baman guõlaaya ba fεε, ba cor ba ta ba guõla ba fεε ba kã. Baman ciεñ añfamma-i, ba faya ba fεε baa ma cemma-i. Baman biyaa Diilon-maama-i, ba cor ba ta ba ce Diilonõ huõnga-i.»

12 Yesu waan-ma wuo: «Niεñ, mi ka jo yibien daaya-na! Aa da miε mi jo, mi ka bel bĩnkũngu mi nan-na ji pã nelieño nelieño baa u maacemma sullu-i.†

13 Muõmei yaanga-i muõmei huõngu-i, muõmei ðielũõ muõmei tuogbuole-i, muõmei mundommu-i muõmei mumbãlmu-i.‡» 14 Baman saarañ ba jongorbaa-ba-i ba yunni dõlaa. Ba ka da wuo cicõlman-tibiinggu biena-i aa da munsuurmu Yerusalemufelεno-na. 15 Nga põpõraamba-i, baa isuõtaamba-i, baa kakarkuontaamba-i, baa nelkuraamba-i, baa cufõbuoltaamba-i, baa coiman muyaanu baman yunni-i hiere ba siε da munsuurmu.

16 «Muo Yesu, muõmei puõraa mi darpõpuõrbilõno-i baa nel daama-i u duo ji wan-ma pigãan Diilon-dũñ-baan namaano-i hiere. Muõmei *Davidi hãayẽñ muõno-i. Muõmei cuomõele-i§.»

17 *Diilon-Yalle-i baa Tũmbilõno dõrno-i* ba cira: «Jo!»

Uman duo bi nu-ma, u gbĩε u cira: «Jo!»

Hũñkuõsĩñ da ni bel uman, kutieño jo. Uman duo tuo taara cicõlman-hũmma-i, u jo u ka da-ma gbãñgbãñ.

Andaperienngu

18 Muo Nsáa, mi ka gboya-nei baa nel daama-i: Nelma man waan seβε daayo-na, nuõni man da η nu-ma aa dii kunganu mei naara, ãmbalma man maama-i waan seβε huõnga-na, Diilonõ ka naara-mei η muliema-na.

19 Uman duo bi hiel kunganu nel daama-na, Diilonõ ka hiel kutieño nunngu-i bĩmbĩfanni man maama-i waan seβε daayo-na: U siε da wuo cicõlman-tibiinggu biena-i, u siε bi da suur Diilonõ nelle-na.

20 Ninsowaraño yaa waan daama-i baa-mi hiere, u gbaraa-ma wuo: «Mi ka jo yibien daaya-na ninsoño.»

Yesu, Itien nuo, jo! Mi taara ku yaa-i.

21 Itienõ-i Yesu u kãyã-nei hiere.

† 22:12 Niεñ Gbelieman-nalãangu-na (Psaume) 28.4 baa Seremi seβε-i-na (Jérémie) 17.10. ‡ 22:13 Niεñ 1.8. § 22:16 Niεñ 2.28; 5.5. * 22:17 *Tũmbilõno dõrno yaa Diilon-dũñ-baamba-i. Niεñ 19.5-10.